Biographisch woordenboek der Nederlanden. Deel 12. Eerste stuk

A.J. van der Aa

bron
A.J. van der Aa, *Biographisch woordenboek der Nederlanden. Deel 12. Eerste stuk*. J.J. van Brederode, Haarlem 1869

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/aa__001biog14_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren i.s.m. huygens ing

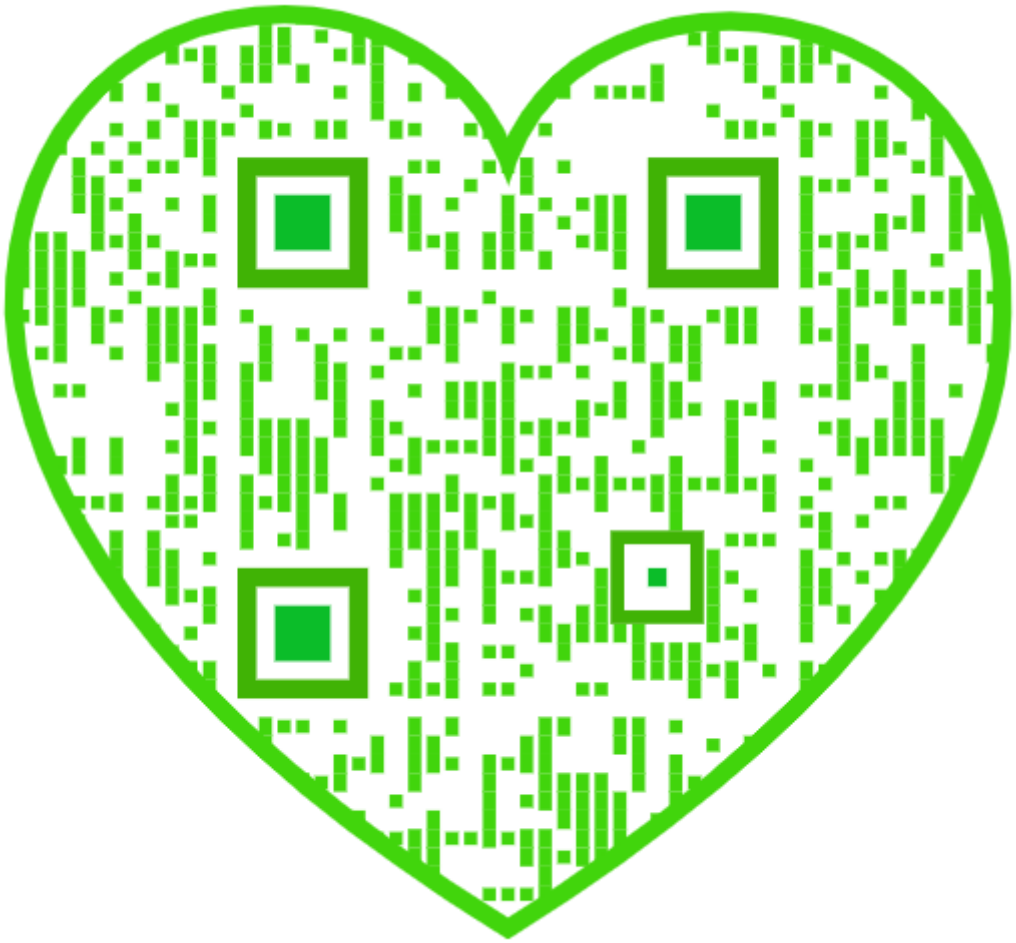

Biographisch woordenboek der Nederlanden.

M.

[Jansdr. Maaiken]

MAAIKEN (JANSDR.), weduwe van F r a n s L a u r e y s z . werd den 2 Mei 1569, als Doopsgezinde, te Middelburg levend verbrand.

Zie 's G r a v e z a n d e , *Tweede eeuwged. der Middelb. Vrijheid*, bl. 484.

[Het oude Maaiken]

MAAIKEN (Het oude), eene eerbare Doopsgezinde weduwe, ‘die dubbel eere waardig was,’ is den 20 Mei 1559 op Hoboker heide door den Markgraaf van Antwerpen gevangen genomen en den 11 October te Antwerpen verdronken.

Zie v a n B r a g h t , *Bloedigh Tooneel der Doopsgez*. D. II. bl. 249.

[De korte Maaiken]

MAAIKEN (De korte), werd te gelijk met de vorige om den geloove gevangen genomen, en, den 11 October 1559, (tegen gebruik) met het zwaard geregt. Zij schreef een brief aan hare zuster, die bewaard is bij v a n B r a g h t , *Bloedigh Tooneel der Doopsgez*., D. II. bl. 250.

[Pieters Maaiken]

MAAIKEN (PIETERS), eene godvreezende Doopsgezinde vrouw, werd in 1585 te Nieuwstad gevangen genomen; naar St.-Vijt gevoerd en tot assche verbrand.

Zie v a n B r a g h t , *Bloedigh Tooneel der Doopsgez.* D. II. bl. 753.

[Wouters Maaiken]

MAAIKEN (WOUTERS), eene jongedochter van 24 jaar, werd in 1595 te Souteveen in de Heerlijkheid van Vogelzank, in het land van Luik, wegens hare Doopsgezinde gevoelens, gevangen genomen, naar Luik gevoerd, en den 24 Julij van dat jaar verdronken.

Zie v a n B r a g h t , *Bloedigh Tooneel der Doopsgez*. D. II. bl. 791.

[Lambertus Maaldrink]

MAALDRINK (LAMBERTUS), in 1770 te Deventer geboren, legde zich vroegtijdig te Amsterdam op de artsenijmengkunde toe. Tevens ontwikkelde zich zijn smaak voor de poëzij door den omgang met eenige letterkundige vrienden, die in een

bundel dichtstukken, onder den naam van *Vriendenzangen aan de deugd gewijd*, proeven van hunne dichterlijke begaafdheden gaven. Te Deventer wedergekeerd, gaf hij, na het ontzet dezer stad, *Deventer in staat van beleg*, 1813-1814, bij A.J. van den Sigtenhorst, 1814. in gr. 8°, zonder vermelding van naam, in het licht. Dit bundeltje, de bijzonderheden welke er gedurende het beleg voorvielen, bevattende, wordt geprezen. 'Men heeft hier,' schrijft hij, 'geen hooge dichterlijke vlugt, stoute denkbeelden of hart doortintelende verzen te wachten, maar ook geen gezwollen wartaal, zinledige uitdrukkingen of sentimenteele wansmaak, die de spotlust opwekken.'

Zie van der Aa, *N. Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. II. bl. 394; Kobus en de Rivecourt, *Beknopt Biogr. Handw. b. van Nederl.*, D. II. bl. 222.

[Cornelis de Maan]

MAAN (CORNELIS DE), zie MAN.

[Jan Maan]

MAAN (JAN), te Rotterdam geboren, leefde ten tijde van Smits en de Haes, doch stond verre beneden hen in dichterlijke bekwaamheden. Hij schreef twee uitgebreide bijbelsche verhalen in rijm, namelijk:

De gestrafte Hoogmoed, *of de Maaltijd van den Koning Belzazar*, *in dichtmaat*. Amsterd. 1749. 4°.

De Godvrucht op den throon of de Triomph van Daniël in den Leeuwenkuil in dichtmaat uitgebreid. Rott. 1753. 4°.

Voorts:

Dank- Vast- en *Bede-offer*, *den doorluchtigen Landbeschermer der VII vrijgevogten volkeren toegezwaaid*. Rott. 1751. 4°.

Rouw-Bazuin, *gestoken over den dood en de uitvaart van zijn doorluchtige Hoogheid*, *Prins Willem den* IV^{den}. Amst. 1752. 4°.

In de Bibliotheek van Ned. Letterk. te Leyden berusten van hem elf Godsdienstige Gedichten, Zangen ter eere van het Oranjehuis en Huwelijkszangen. Rott. 1748-1759. 4°.

Zie *Cat.* D. I. bl. 358; Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.* D. IV. bl. 266; Arrenberg, *Naaml. v. boek.*, bl. 273.

[C.W. Maan]

MAAN (C.W.) schreef:

Verhaal van hetgeen den schrijver bij den inval der Russische troepen hier te lande overkomen is. Rott. 1828. 8°.

[J. de Maane]

MAANE (J. DE) schreef:

Ontdekkinge eens predikants te Hamburg. 4°.

Zie *Aanh. en verv. op Arrenberg's Naamregister*, bl. 131.

[Johannes van Maanen]

MAANEN (JOHANNES VAN), Raadsheer in het Hof van Holland en Zeeland, huwde Maria van Overzee. Hij stierf den 24 Februarij 1795; zij, den 18 Junij 1820, en lieten na:

Cornelis Felix, die volgt.

Pieter Jacob, die volgt.

Gerardus Johannes, geboren te 's Gravenhage den 3 Junij 1772, eerst gezantschapssecretaris in Zwitserland en Frankrijk, vervolgens, onder koning Willem I en II, secretaris van het geheim cijfer bij het departement van Buitenl. Zaken, uit welke betrekking hij den 14 Junij 1842 eervol is ontslagen.

Johannes Petrus, geboren te 's Gravenhage den 25 Januarij 1774, overleden te St. Oedenrode den 13 October 1808 als kapitein bij de artillerie.

Florentius Jacobus, Med. Doctor, geboren te 's Gravenhage den 26 December 1777, vervulde de betrekking van Raad-adviseur voor de geneeskundige dienst bij het Departement van Binnenlandsche Zaken, en werd uit die betrekking in 1848 eervol ontslagen en tevens benoemd tot Staatsraad in buitengewone dienst.

Zie de *Aanteek*. op de levensschets van P.J. van Maanen, achter de *Handel. der Maatsch. v. Ned. Letterk*., 1855.

[Mr. Cornelis Felix van Maanen]

MAANEN (Mr. CORNELIS FELIX VAN), werd den 9 September 1769 te 's Gravenhage uit deftige ouders geboren. Zijn vader was Mr. Joh. van Maanen, Raadsheer in den Hove van Holland en Zeeland, zijne moeder Maria van Overzee. Hij legde de eerste grondslagen zijner letteroefeningen in zijne geboortestad, zette die aan de Hoogeschool te Leyden voort, en verkreeg, na een vijfjarig verblijf, den titel van doctor in de beide regten, na het verdedigen eener *Dissertatio de ignorantiae et erroris natura*, *praecipue in contractibus et delictis*. Hierop vestigde hij zich als advokaat te 's Hage en werd spoedig tot Secretaris dier stad aangesteld. Niet lang na de omwenteling werd hij, reeds om zijne kundigheden beroemd, tot advokaat-fiscaal en Procureur-generaal bij het Hof van Holland, Zeeland en West-Friesland aangesteld. In deze hoedanigheid had hij weldra de pijnlijke pligt te vervullen, van tegen een man, dien hij hoogachtte, den heer Repelaer van Driel, in die dagen van hevig ontvlamde driften, van de misdaad van hoog verraad beschuldigd, het daarop door de wet gestelde doodvonnis te eischen; een eisch, welke hem, tot zijne blijdschap, door de koele en onpartijdige regtvaardigheid van het Hof ontzegd werd. De wijze intusschen waarop hij ambtshalve dien pligt vervulde, werd door den heer Repelaer zoo zeer gewaardeerd, dat sedert tusschen beide voortreffelijke mannen eene vriendschap ontstond, welke tot aan het overlijden van Repelaer onafgebroken voortduurde. Koning Lodewijk die zich, na zijne gedwongene aanvaarding der kroon, terstond van de verlichtste en eerlijkste staatsmannen zocht te omringen, bevestigde hem in zijnen post, en benoemde hem later tot Minister van Justitie en Politie. Zijne weigering om de

geheime politie in te voeren was oorzaak van zijne verwijdering; doch de vorst, in wiens achting hij daardoor niet was gedaald, leide hem eene aanzienlijke schadevergoeding voor het gemis der aan zijn post verbondene bezoldiging toe. Na onze inlijving in het Fransche Keizerrijk werd hij tot eersten President van het Hooge Geregtshof benoemd. Willem I bevestigde hem niet slechts in die waardigheid, die hij tot de tegenwoordige inrigting der regterlijke magt behield, maar stelde hem ook tot Minister van Justitie aan. Bij de zamenkomst der Notabelen in 1814 door den Souvereinen Vorst bijeengeroepen, om het ontwerp van Staatsregeling, waaraan hij geen gering deel had, door Hoogstdenzelven der vergadering aangeboden, goed of af te keuren, werd hij door den Vorst met de belangrijke taak vereerd om de bijeenkomst met eene redevoering tot ontvouwing der gronden en beginselen, bij het ontwerp aangenomen en gevolgd, te openen, en kweet zich van die taak op eene allezins waardige wijze en met mannelijke welsprekendheid. Ook was hij lid der Commissie tot herziening der constitutie, welke de vereeniging der Zuid- met de Noord-Nederlanden in den jare 1815 noodzakelijk maakte. Zijne standvastige gehechtheid aan de belangen van zijn geboorteland, waardoor hij weigerde de Noord-Nederlandsche belangen voor die der Zuid-Nederlanden in de waagschaal te stellen, veelmeer aan dezelve op te offeren, zijn volhardende ijver, om de Nederlandsche taal, welke ook de volkstaal der meeste Zuid-Nederlandsche gewesten was, de zege over de Franschen te doen behalen; die standvastige getrouwheid, die lofwaardige ijver hadden onzen van Maanen den haat der jeugdige liberalen en vrijgeesten in de Zuid-Nederlanden, en van hunne onnatuurlijke bondgenooten, schijnheilige geestelijken, die gezamentlijk de geweldige afscheuring der beide Nederlanden in den jare 1830 bewerkten, zoozeer op den hals gehaald, dat zijn hotel te Brussel door het opgehitschte gepeupel in brand werd gestoken. De koning vond wel geraden, dat hij voor den hevigen storm, die tegen hem opstak, voor een poos zou wijken, doch waardeerde zijnen voortreffelijken raadsheer te zeer, om hem niet spoedig in zijn vroegere waardigheid te herstellen, waarin Willem II, bij zijne komst op den troon, hem bevestigde. In 1842 ontving hij een eervolle rust met den rang en de voordeelen van Minister van Staat.

Hij besteedde sedert zijn tijd met de voortzetting zijner nooit geheel afgebroken letteroefeningen. Niet alleen was hij een uitstekend regtsgeleerde, maar ook geen vreemdeling in de wijsbegeerte en christelijke godgeleerdheid; bedreven in de oude en hedendaagsche geschiedenis en fraaije letteren en een vlijtig beoefenaar en kundig waardeerder der vaderlandsche historie en letterkunde. Voor de eerste bezat hij eene kostbare verzameling van echte, ongedrukte bescheiden, afkomstig

van den heer F. van Limborch, den vertrouwden vriend van Wagenaar. Hij was grootkruis der orde van den Ned. Leeuw, Lid van de 2° klasse in het Kon. Ned. Inst., Lid van verdienste van 't Prov. Utr. Genootschap van kunsten en wetenschappen en Lid van de Maats. van Nederl. Letterk. te Leyden. Hij stierf den 14 Februarij 1849. Zijn portret door Waanders geschilderd, is meermalen in prent gebragt. Behalve zijne aanspraak, opgenomen in de *Jaarboeken voor het Kon. der Nederl.* door M. Stuart 1ste D., schreef hij met J. de Vries, S.J.Z. Wiselius en J.P. van Cappelle. *Verslag op den* 14 *Aug.* 1823 *in het K. Ned. Inst. uitgebragt*, *ter zake van het vaartuig in het voorgaande jaar ontdekt in de nabijheid van Capelle op de Langstraat in Noord-Braband*, *in Werk. van de IIe kl. van het Kon. Ned. Inst.* D. III. 1824. 4°. Hij liet *Mémoires* in hds. na, die 25 jaren na zijn dood, mogen geopend en worden uitgegeven.

Zie: *Galerie Historique et Contemporaine*, T. VI. p. 350. J.A. Molster, *Cornel. Felix van Maanen geschetst*, in de 7e aflev. van *Nederl. en de Nederl. in de XIX eeuw* 1857; *Handel. der Maats. van Ned. Letterk.* 1846. bl. 30. *Documents historiques* par L. Bonaparte, T. II. p. 91. T. III. p. 41. Kobus en de Rivecourt, *Beknopt Handwoordenb.*, D. II. bl. 22. *Programma van het Prov. Utr. Gen.* over 1846. *Het Instituut* 1846, p. 219-222. Schotel, Tollens *en zijn tijd*, bl. 272. *Chron. v.h. Hist. Genoots.*, D. II. bl. 17-50, 125. D. V. bl. 852, 325, D. VII. bl. 404, D. X. bl. 336. *Cat. der Maats. van Ned. Letterk.* Bijv. 1853-57. bl. 99. Muller, *Cat. v. Portretten*.

[Pieter Jacobus van Maanen]

MAANEN (PIETER JACOBUS VAN), zoon van Mr. Jan van Maanen, Raadsheer in den Hove van Holland en Zeeland, en van Maria van Overzee, broeder van den voorgemelden, werd den 2 November 1770 te 's Hage geboren. Na het houden eener *oratio de Hippocrate* verliet hij het Gymnasium aldaar, om te Leyden de lessen van Damen, Luzac, van de Wijnpersse, E. Sandifort, Volteren, Oosterdijk, Paradijs, Brugmans en du Pui, over verschillende vakken van letteren en wetenschap bij te wonen. Candidaat in de geneeskunde geworden, ondernam hij een geleerde reis naar Engeland, bezocht de voornaamste hospitalen te Londen, en legde zich inzonderheid onder Lucas en Asthley Cooper op de practische heelkunst, en onder Lowder en Haighton op de vroedkunde toe (1793-1794) Na den 20 van Zomermaand 1794 tot tot doctor der geneeskunde bevorderd te zijn, werd hij door de Regering van Kampen tot tweeden Stads-doctor en doctor der ontleed- heel- en verloskunde benoemd, en behaalde te gelijk het eermetaal bij het Bat. Genoots. van proefonderv. wijsbegeerte te Rotterdam voor zijne latijnsche verhandeling *over het regt gebruik van brillen en andere oogglazen*, in het XI deel der werken van

dat Genootschap uitgegeven. Reeds in het einde van 1795 werd hem door Curatoren der Hoogeschool te Harderwijk den leerstoel der theoretische genees- ontleed- heel- en verloskunde aangeboden. Den 15 van Zomermaand 1796 aanvaardde hij zijn ambt met eene, voor de heelkunde hoogst belangrijke intreerede *De studio Chirurgiae nostra in patriâ melius ex colendo et illustrando* Hard. 1796, en in 1798 leide hij, met eene voor de tijdsomstandigheden juist gepaste jubelrede, *De medico suâ conditione semper contento*, *etiam aliis bene multis suam conditionem lugentibus*, het rectoraat neder. Niet lang daarna zag hij de zorg, door hem voor den akademischen kruidtuin gedragen, door een zeer vereerend besluit der Curatoren, dankbaar erkend.

Den 13 van Wijnmaand 1806 benoemden hem Curatoren der Hoogeschool te Groningen tot opvolger van den overleden Hoogleeraar M u n n i k s . Op dringend verzoek van hen, wien het welzijn der Geldersche Hoogeschool ter harte ging, werd Koning L o d e w i j k bewogen tot het nemen van een besluit, (27 van Bloeimaand 1807) waarbij bepaald werd, dat v a n M a a n e n in zijne tegenwoordige betrekking te Harderwijk moest blijven. Te vergeefs werden, ook door den beroepene zelven, die de aanbieding der Groningsche Curatoren had aangenomen, pogingen aangewend tot intrekking van het besluit: hij ontving echter eene aanzienlijke verhooging van jaarwedde en de aanstelling tot 's konings consulterenden geneesheer.

Doch reeds in het volgende jaar werd hij tot Commissaris generaal voor de geneeskundige dienst en tot gewoon lijfarts van den koning benoemd, waarop spoedig de benoeming van Ridder van de orde van de Unie en van Officier van 's Konings huis volgde. Den 29 van Wijnmaand 1808 hield hij eene plegtige afscheidsrede en legde tevens de betrekking van president der departementale commissie van geneeskundig onderzoek en toevoorzigt neder. Nu vestigde hij zich te Amsterdam, waar hij bij het Ministerie van Binnenlandsche Zaken in zijne nieuwe betrekking werkzaam was; terwijl hij dagelijks den Koning bezocht en hem op vele zijner buitenlandsche reizen vergezelde. Hij bleef als Commissaris-generaal werkzaam tot dat deze post, bij Nederlands inlijving in Frankrijk, werd afgeschaft. Den 10 December 1810 werd hij, met goedkeuring van den Hertog van Plaisance, tot gewoon Hoogleeraar in de practische heelkunde aan het Amsterdamsche Athenaeum benoemd, welke bediening hij, den 8 April daaraanvolgenden met een plegtige rede de *audaciâ chirurgicá vere nobili*, *maxime salutiferâ* (Amst. 1811. 4°.) aanvaardde. Na vruchteloos alle pogingen te hebben aangewend om datgene te verordenen en tot stand te brengen, wat hij ter behoorlijke vervulling van zijn post behoefde, verzocht en verkreeg hij, den 19 Februarij 1813 eervol ontslag en wijdde zich geheel aan de uitoefening der

geneeskundige praktijk, bedankte voor de benoeming tot *Medecin des épidemies* van het Departement der Zuiderzee, voor de herhaalde aanbieding van een leerstoel in de heel- en verloskunde aan de Leydsche Hoogeschool en verzocht zijn ontslag als lid der Commissie tot het examineren van veeartsen. Hij bleef echter werkzaam als secretaris van het te Amsterdam gevestigde Genootschap ter bevordering van genees- en heelkunde en overleed den 16 November 1854, in den ouderdom van 84 jaren. Zijn afbeelding bestaat in prent. Behalve de genoemde geschriften en eenige verhandelingen in Geneesen Heelkundige Tijdschriften, schreef hij:

Dissertatio de absorbtione solidorum, L.B. 1794.

Waarneming van drie met koepokstof ingeënte en naderhand door de natuurlijke kinderpokstofjes besmette kinderen. Harderwijk 1801, gr. 8°.

Zie *Konst- en Letterb.* 1794, D. II. bl. 42, 1854, N°. 47. *Amst. Cour.* 17 Nov. 1854. Bouman, *Gesch. der Geld. Hooges.* D. II. bl. 455, 516, 628, 631; Pareau, *Orat. de amico - consortio*, Hard. 1801, Cat. à Roy. D. IV. bl. 1011. Muller, *Cat. van Portretten. Gedenkboek der plegtige viering van het tweehonderdj. bestaan der Hooge school te Amsterd*. bl. 74 en zijn leven door Dr. A. van der Boon, Cz. in *Handel. d. Maatsch. v. Letterk.* 1855.

[Florentius Jacobus van Maanen]

MAANEN (FLORENTIUS JACOBUS VAN), jongste zoon van Mr. Johannes van Maanen en van Maria van Overzee, werd den 26 December 1777 te 's Gravenhage geboren. Na de Latijnsche scholen zijner geboorteplaats doorloopen te hebben, bezocht hij de Leydsche Hoogeschool om zich aan de studie der Godgeleerdheid te wijden; doch in 1796 veranderde hij van plan en begaf zich naar Harderwijk, om zich aldaar, onder zijn ouderen broeder, den Hoogleeraar R. Forsten en Chr. P. Schacht, aan de studie der medicijnen te wijden.

Deze laatste was vroeger te Gottingen een toehoorder van den beroemden J.F. Blumenbach geweest. Van Maanen had de voorlezingen van Schacht over de natuurlijke geschiedenis met ongemeene belang bijgewoond, 't geen misschien aanleiding gaf tot zijne overzetting van Blumenbach 's bekend geschrift: *de Variitate nativa generis humani*. (Harderw. 1800). Kort hierop werd van Maanen openlijk tot doctor in de geneesk. bevorderd, na het verdedigen eener *Dissertatio de natura humana sui ipsius conservatrice ac mediatrice*. Na zijne promotie vestigde van Maanen zich als geneesheer te 's Hage, waar hij eerst (1802) extraordinair en later (1804) gewoon Stads-doctor werd, terwijl hij ook een korten tijd (1803) de betrekking van medecin en chef van een Fransch hospitaal te Delft bekleedde. De voorlezingen, die hij voor eenige belangstellende toehoorders, ten huize van zijne moeder, over de scheikunde hield, gaven aanleiding dat de Raad hem, den 6 October 1806, tot lector in de schei- en artsenijmengkunde

benoemde, welke benoeming hij den 14 November van dat jaar met eene plegtige redevoering *over de eenvoudigheid der tegenwoordige bespiegelende en beoefenende scheikunde*, *in verband met het meer toegepast nut daarvan als de voorname oorzaken van den grooten voortgang dier wetenschap in onze dagen*, aanvaardde.

Toen v a n M a a n e n in 1837 tot wethouder der stad 's Gravenhage benoemd was, vroeg hij zijn eervol ontslag van zijne betrekking.

Ook in andere natuurkundige onderwerpen toonde v a n M a a n e n veel belangstelling. Zoo hield hij, tusschen 1802 en 1805, in het Haagsche Gezelschap ter beoefening van proefondervindelijke wijsbegeerte, zes voorlezingen over de Zoölogie. Het was daarom ook niet vreemd, dat hij, toen R e i n w a r d t in 1808 door Koning L o d e w i j k N a p o l e o n tot Directeur van een *Jardin du roi* benoemd was, Curatoren van Harderwijk de aandacht op v a n M a a n e n vestigden en hem op de nominatie tot Hoogleeraar bragten. Ondertusschen bleef v a n M a a n e n de geneeskundige praktijk te 's Hage uitoefenen, tot dat hij in 1826, op last der Regering, naar Groningen en Friesland werd gezonden, om in persoon onderzoek te doen naar de aldaar heerschende koortsen. Van daar wedergekeerd, begaf hij zich naar Brussel, om verslag van zijne zending te doen. Hier werd hij zeer ernstig ziek, en na zijne herstelling legde hij zijne betrekking als geneesheer neder. Z.M. Koning W i l l e m I benoemde hem ten gevolge dezer inspectiereis tot Ridder van den Nederlandschen Leeuw (26 October 1827).

Sedert dien tijd ontbrak het v a n M a a n e n aan geen uiteenloopende werkzaamheden. In 1815 werd hij tot lid van den Raad der stad 's Gravenhage benoemd en Amanuensis bij de Commissie tot herziening der geneeskundige wetten, in 1826 Referendaris tot de zaken der Geneeskunde bij het departement van Binnenl. Zaken, later (1828) Referendaris der eerste klasse bij den Raad van State en (1831) Raad-Adviseur bij het departement van Binnenlandsche Zaken. Voorts was hij, sedert April 1837, Wethouder der stad 's Gravenhage, welke betrekking hij tot in hoogen ouderdom waarnam en waarvan hij, eerst na de invoering van de nieuwe Gemeentewet, tegelijk met het lidmaatschap van den Raad ontslagen werd. Ook was hij eenige jaren (sedert 1845) Lid der Staten van de Provincie Zuid-Holland. Er was bijkans geen inrigting van wetenschap of algemeen belang, waaraan v a n M a a n e n geen deel nam. Zoo was hij (1818) lid van de 's Gravenhaagsche Sub-Commissie der Maats. van Weldadigheid en van de Commissie van toevoorzigt dier maatschappij; President van de Commissie van admissie van jonge lieden tot het onderwijs der Latijnsche school (1819) en sedert 1829 Curator dier school; lid der Commissie tot de zaken van Scheveningen en van het

algemeen bestuur der 's Gravenhaagsche teeken-akademie (1821), Bestuurder van het Haagsche departement der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen; Lid der Schoolcommissie dier Maatschappij, en werkend lid der Maatschappij Diligentia (1805), President van de 's Gravenhaagsche Commissie van bestuur der Nederl. huishoudelijke Maatschappij; Correspondent van de Maatschappij tot redding van drenkelingen (1822), Lid van 't Instituut voor 't onderwijs van blinden; Commissaris van de Zeebad Inrigting te Scheveningen (1823); Directeur van de Nederlandsche huishoudelijke Maatschappij (1830); Lid der Commissie tot examinatie der vee-artsen (1830), van de Maatschappij voor den Landbouw te Amsterdam (1830), Districts-Commissaris bij de 's Gravenhaagsche Armen-inrigting (1805); President van de Commissie ter herziening der Geneeskundige wetten (1841).

Ook was v a n M a a n e n Lid van de Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen (1814) en vervolgens van Fraaije Kunsten en Wetenschappen (1828) te Haarlem, van het Provinciaal utrechtsch Genootschap (1822), van het Bataafsch Genootschap van proefonderv. wijsbegeerte te Rotterdam (1805); Lid (1819) en (1836) Honorair lid van het Geneeskundig Genootschap te Hoorn, van de Geneeskundige Maatschappij te Brussel (1828), Buitengewoon lid van het Genootschap ter bevordering der Genees- en Heelkunde te Amsterdam (1840), Corresp. lid van de Société Royale des Sciences, Lettres et Arts te Antwerpen, Honorair lid van de Société Medico Chirurgicale te Brugge (1840), Lid der Maatschappij ter bevordering der Pharmacie, en ter bevordering der Geneeskunde, van de Commissie voor de Cholera Morbus (1848-49); van de Hollandsche Maatschappij van Landbouw, afd. 's Gravenhage (1840), van de Maatschappij van Nederl. Letterkunde te Leyden (1831); Correspondent van het Bataviaansch Genootschap (1835), Lid van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen (1842).

Ook was hij Honorair raad adviseur van bestuur der 's Gravenh. teekenacademie, Lid van de Commissie voor het oprigten van het standbeeld van L. C o s t e r en Regent van het H. Geest Hofje te 's Hage. Zijne ongewone bekendheid met geschiedkundige bijzonderheden van ons vaderland en bepaaldelijk met al wat tot de stad zijner geboorte betrekking had, deed hem een werkzaam aandeel nemen in eene in 1851 opgerigte vereeniging ter beoefening der geschiedenis van de stad 's Gravenhage, waarvan hij sedert den dood van Mr. A. D e k e t h , advocaat generaal bij den Hoogen Raad der Nederlanden, het voorzitterschap bekleedde. Zijne langdurige diensten erkende de Hooge Regering door hem in 1848 tot Staatsraad in buitengewone dienst te benoemen.

Hij huwde, den 27 April 1806, M a r g a r e t h a M a r t i n e

van der Meersch, jongste dochter van Mr. Guilliam van der Meersch, Advocaat Fiscaal en Procureur Generaal bij het Hof van Holland, Zeeland en West Friesland en van Anna Gerarda van der Craght, welke echt kinderloos bleef.

Hij overleed, in den ouderdom van bijna 84 jaren, den 14 November 1861.

Behalve de in den tekst gemelde werken, gaf van Maanen nog in het licht de vertaling van een klein geschrift over de *Croup* van Des Essarts, 't welk in 1808, op last van Z.M. Lodewijk Napoleon, het licht zag.

Zie Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogeschool*, D. II. bl. 554. J. van der Hoeven's *Levensschets door de Maats. v. Ned. Letterk.* uitgegeven achter de *Hand.* van 1861; *Partic. berigt.* Muller, *Cat. v. Portr.*

[Luitenant van Maaren]

MAAREN (Luitenant van), voerde in 1799 het bevel over de galei de *Weerwraak* toen zes gewapende Engelsche vaartuigen, versterkt door negen gewapende barkassen, chaloupen enz. zich onder Schiermonnikoog zich van haar poogde meester te maken.

Van Maaren, ziende met welke geduchte overmagt hij te strijden had, nam het kloekmoedig besluit, om zich tot het uiterste te verdedigen en des noods veel liever het vaartuig in brand te steken dan het over te geven; een besluit, dat hij ook werkelijk ten uitvoer bragt. Na zijn volk onder het gestadig schieten der Engelschen, op drie man na, aan wal gezonden te hebben, verliet hij met deze het brandend vaartuig en kwam met een jol behouden aan land. Later beval hem de Schout bij nacht Story, om vier in het Nieuwe diep gereed liggende snikken met de zijnen te bemannen en met dezelve als kommandant een kruistogt in dat vaarwater te doen, ten einde de vijandelijke sloepen en andere kleine vaartuigen er uit te verdrijven.

Zie C. van der Aa, *Geschied. van den oorlog*, 1793-1802. D. II. bl. 364, 400.

[Andries Maarschalk]

MAARSCHALK (ANDRIES), sloot zich, omstreeks 1681, te Leyden aan de de secte der zoogenoemde Hebreën, en werd vervolgens een harer hoofden. Nadat hem door de Regering de stad ontzegd was begaf hij zich naar Middelburg, waar hij in 1694 conventiculen hield bij zekere schoolmatres Rachel, van de Waalsche Gemeente.

Zie Kist en Royaards, *Archief voor Kerk. Geschied.*, *inzonderheid voor Nederl.*, D. VIII. bl. 67, 79, 83.

[Cornelis van der Maarsche]

MAARSCHE (CORNELIS VAN DER) advokaat. In de *Oudheden en Gestichten van Rijnland* enz., vindt men van hem eene opgave van Schepenen, Schouten en Burgemeesteren te Leyden, die echter den tijd der benoeming missen, wijl zij getrokken zijn uit hier en daar verspreide Schepenbrieven.

Zie *Chron. v.h. Hist. Genoots.* D. VI. bl. 62.

[Gerrit van Maarseveen]

MAARSEVEEN (GERRIT VAN), den 18 Julij 1776 te Dordrecht geboren, maakte zich reeds vroeg bekend door eenige overzettingen uit de *Gazette des Tribunaux* en uit de schriften van C l a u r e n , L a u n en anderen. Later schreef hij oorspronkelijke romans in den geest van K i s t , doch zij staan beneden die van zijnen voorganger. Hij was een vruchtbaar schrijver in het Letterlievend Maandschrift, de Letteroefeningen, de Nederl. Volks Almanakken en andere tijdschriften en jaarboekjes van zijnen tijd.

Ook beoefende hij de dichtkunst; las zijne gedichten in *Diversa sed una* en in de Maatschappij van het Nut van 't Algemeen te Dordrecht voor, en plaatste ze, gelijk *De waarde der Standvastigheid; Beschouwing van Gods Almagt en Wijsheid in de Werken der Natuur; Troosten; Gedachten bij het in het graf zinken van het stoffelijk overschot van* A d r i a a n d e V o g e l ; *Bij het lijk van mijn neefje* en andere, in het *Letterl. Maandschrift*. Hij stierf den 24 Mei 1832.

Hij schreef:

Zegezang op de overwinning van den achttienden van Zomermaand 1815 *en den gevolgden val van Buonaparte*. Dordr. 1815.

Eduard en Lenore of de hand der Voorzienigheid. Dordr. 1825. 8°.

Eleonore of de zegepraal der onschuld. Dordr. 1827. 8°.

Albert en Mina of jalousij en onschuld. Dordr. 1827. 8°.

Jeremias Aldorp of de gehechtheid aan het oude. Dordr. 1327. 8°.

De Bloedverwanten of de uitwerking van Grondbeginselen en Opvoeding. Dordr. 1828. 2 d. 8°.

De speelbal van bedrog en belangzucht of de lotgevallen van Samuel tot den Struik. Dordr. 1829. 8°.

De tweelingen of de mislukte ontwerpen. Dordr. 1829. 8°.

Florus Stam en zijne dochter of de gevolgen van de zucht tot het overdrevene. Rott. 1829. 8°.

Hendrik en Karel of wat men zaait, oogst men. Rott. 1830. 8°.

De beste zijner kleine stukjes vindt men in *Nederl. Volks. Almanak voor* 1832.

Zie S c h o t e l , *Gerrit van Maarseveen* in *Mengelwerk van het Letterl. Maands.* Jaarg. XXXII. bl. 45.2. *Vriend des Vaderl.* D. V. N°. 12. bl. 873.

[H. van Maarseveen]

MAARSEVEEN (H. v a n), een Amsterdamsh Kunstliefhebber, aldaar in 1792 gestorven. Zijn portret vermeldt M u l l e r , *Cat. v. portrett.* bl. 326.

[W. Maarts]

MAARTS (W.) gaf

Twaalf Predicatiën, 4°.

Zie M o u r i k en N o o r d b e e k , *Naamr. van Godgel. Schrijvers*.

[Maarten van Rossem]

MAARTEN VAN ROSSEM. Zie ROSSEM.

[Jansz. Maarten]

MAARTEN JANSZ., een Korendrager van zijne handteering, werd, om zijne doopsgezinde gevoelens in 1572 gevangen genomen en den 5 Februarij 1572 aan een staak verbrand.

Zie van Braght, *Het bloedigh Tooneel der Doopsgezinden*, D. II. bl. 606.

[Pietersz. Maarten van Maasland]

MAARTEN PIETERSZ. VAN MAASLAND, werd in 1569 om het geloof in den Briel met den zwaarde onthoofd.

Zie van Braght, *Het bloedigh Tooneel der Doopsgez.*, D. II. bl. 303.

[Maarten]

MAARTEN, een saaiwever van zijn ambacht, werd in 1557, als doopsgezinde, te Antwerpen op de markt ter dood gebragt.

Zie van Braght, *Het bloedigh Tooneel der Doopsqez.*, D. II. bl. 184.

[Maarten]

MAARTEN, de schoenmaker, van Winkel, werd in 1558 als doopsgezinde te 's Hage gedood.

Zie van Braght, *Het bloedigh Tooneel der Doopsgez.*, D. II. bl. 202.

[Maarten]

MAARTEN, uit Vilgraten, in 1538 te Michielsberg in Priesterdal, om de goddelijke waarheid gedood.

Zie van Braght, *Het bloedigh Tooneel der Doopsgez.*, D. II. bl. 43.

[Arend Maartensz.]

MAARTENSZ. (AREND), Heer van Oost-Barendrecht en Schobbelands ambacht te Dordrecht, in onecht verwekt bij een priester, met welken zijne moeder meer dan twintig jaren in concubinaatschap, naar het gebruik van die tijden, geleefd had, werd, volgens een staatsbesluit van den 31 Januarij 1596, gelegitimeerd.

In hetzelfde jaar werd hij tot klerk van de kamer ten beleide aangesteld en behield die post tot het jaar 1625, toen hij, om zijne hooge jaren, daarvan ontslagen en door Mr. Sebastiaan Franken Heeren Roelofsz. werd opgevolgd. Te gelijk werd hij voor zijn leven tot ordinair gecommitteerde ten beleide benoemd, en in het

volgende jaar tot schepen. Door drie onderscheidene huwelijken, groote rijkdommen verworven hebbende, stichtte hij, in 1625, met zijne vrouw, Clementia van Beaumont, te Dordrecht een vrouwen hof, bekend onder den naam van Arend Maartensse Hof. Ook fundeerde hij ‘sekere Institutie van twee ofte meer beursen, te saamen tot *f* 600 jaerlicx, tot onderhoud van eenige studenten in de Theologie.’ Hij stierf in 1629.

Zie Balen, *Beschrijv. van Dordrecht*, bl. 367, 375. Van de Wall, *Privil. v. Dort.*, D. III. bl. 1667. Schotel, *Illustreschool*, bl. 56.

[Abraham Maas]

MAAS (ABRAHAM), Predikant bij de Remonstrantsche ge-

meente te Vlaardingen (1756), Waddingsveen (1759), Zegwaard en Zoetermeer (1760), Delft (1770), wederom te Zegwaard en Zoetermeer in 1777. Uithoofde van de politieke gebeurtenissen legde hij in 1787 zijn ambt neder, en overleed in 1804 te Alkmaar in hoogen ouderdom.

Hij was een niet onbevallig en geestig dichter, blijkens zijne *Gedichten*, alle gelegenheidstukjes tot een gedachtenis voor zijne familie en vrienden aan de pers overgegeven. Voor het tooneel schreef hij, onder de zinspreuk: *Kunst wordt door ijver aangekweekt*.

De opening van Apolloos Tempel, *zinneb. voorspel*, *met zang en dans*. Amst. 1773.

Brief van een Rotterdamsch Heer over het openen van het Toneel, *ald.* 26 *May* 1773, *wanneer de Amsterd. Acteurs en Actrices*, *onder direktie van* J. P u n t , *begonnen zyn*, *met te vertoonen*, *de Opening van Apolloos Tempel enz.* Rott. 27 May 1773 (get. N.N.).

Het Juichende Nederland, *zinneb. voorspel*, *met zang en dans*, *ter geleg. der gelukkige bevalling van H. Kon. Hoogh. Mevr. de Prinsesse van Oranje en Nassau*, *op den* 15*den van Sprokkelmaand* 1774. Rott. 1774.

De Maskerade, *blsp.* (*n.h. Hgd. van* H o l b e r g .) Rott. 1777. n. pl.

De Graaf van Olsbach, *of de Belooning der Deugd*, *trsp.* (*n.h. Hgd van* B r a n d e s) Rott. 1778.

Tot Middernacht, *of List tegen List*, *blsp.*, *gev. n.h. Fr. Guerre ouverte ou Ruse contre Ruse*. Ald. 1791.

De Man naar de Klok, *blsp.*, *gev. n.h. Hgd.* Ald. 1792.

De Wantrouwige, *blsp. n.h. Hgd. van* v a n C r o n e g k . Amst. 1794.

Saint Far en Sophia of de onverwachte wedervinding, *trsp.*, *gedeeltelijk gev. naar eene Fransche Vertelling van* D e l a D e x m e r l e . Amst. 1799, 8^2.

W i t s e n G e y s b e e k , noemt deze vier laatste geestelijke tooneelstukken.

Zie W i t s e n G e y s b e e k , *Biog. Anth. Crit. Woordenb.* D. IV. bl. 286; *Cat. der Maats. v. Ned. Letterk.* D. I b. bl. 139, 263.

[Adriaan Maas]

MAAS (ADRIAAN), een Rotterdamsch landschap- en gezelschapschilder, door v a n S p a e n . in zijne *Beschrijv. van Rotterd.* en K r a m m , in *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Schild.* D. IV. bl. 1031, vermeld.

[A. Maas met Adriaan Schoonebeek]

MAAS (A.) met ADRIAAN SCHOONEBEEK, in dienst bij C z a a r P e t e r I, om voor de vaart op de Neva en Oostzee, naar peilingen op de vaarwaters zelve, kaarten te maken. Hun werk, door P i e t e r P i c k a r t op koper gebragt, wordt zeer verschillend beoordeeld.

Zie G.T. Muller, *Sammlung*, Th. I. St. 1, 2; Scheltema, *Rusland en de Nederl.* D. IV. bl. 195.

[Coenraad Maas]

MAAS (COENRAAD), een bekwamen beeldhouwer te 's Hage. Hij behoorde tot de zeven en veertig kunstenaars, die in 1656 te 's Gravenhage eene Nieuwe Kamer van Pictura oprigtten.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Schild.* D. IV. bl. 1031.

[Dirk Maas]

MAAS (DIRK) werd in 1656 te Haarlem geboren, en ontving zijne eerste opleiding van Hendrik Mommers, die gemeenlijk Italiaansche groenmarkten schilderde, vervolgens oefende hij zich onder Nic. Berchem, en zou het verre in diens stijl hebben gebragt, zoo hij zich niet aan het paarden schilderen had gewijd, waarin hij zich Hugtenburg tot model stelde. Zijne jagten, paardenmarkten, schermutselingen en andere stukken, worden door liefhebbers onder de voortbrengsels van den tweeden en derden rang gesteld, en doorgaans voor *f* 100 verkocht. Tijdens de regering van Willem III, stak hij naar Engeland over, vond daar veel aanmoediging en schilderde onder anderen voor den graaf van Portland *de slag bij de Boyne* (11 Julij 1690), waarnaar hij een plaat in twee bladen etste, door Immerzeel zeldzaam genoemd, en bij Weigel op 30 Thlr. genoteerd. Tot zijne zeldzame etsen behoort *een Rijder*, die zijn paard naar de regterzijde traverseren laat, rakende met zijn karwats de linkerzijde, ook volgens Heller, *le Manège*, uit den tijd toen hij Hugtenburg 's leerling was; volgens Nagler *een landgezigt*, zijnde een wagen met vier wielen, links twee paarden, zonder toom en *Maria met het Kind en twee Engelen*, in *aqua forti*, dat echter niet zijn, maar het werk van Pieter Maas is. Kramm vermeld nog *een Ruiter*, *die zijn paard in de volte rijdt*, waaruit blijkt, dat hij, behalve de ets- ook de mezzo-tint-kunst heeft beoefend.

Men heeft ook van hem een boekje, bevattende 12 stuks *Soldaten* in verschillende stellingen, ook met den titel: *Soldats et Chevaux dessinez et gravez d'après nature*, *par* Theodore Maas.

Zie, behalve Houbraken, van der Willigen, Immerzeel, *Lev. en Werk. van Holl. en Vl. Schild.* D. II. bl. 192; Kramm, *Lev. en Werk. van Holl. en Vl. Schild.* D. IV. bl. 1031; Weigel, *Kunstlager*, *Catalog.* N°. 7276 en 17256.

[Engelbregt Maas]

MAAS (ENGELBREGT) zoon van Jacobus Maas en Aleyde de Tassis, Raadsheer bij den hoogen raad van Mechelen, daarna voorzitter van den geheimen raad. Willem I noemde hem en Joannes Scheyfve, kanselier van Brabant, 'bedorven regters en raden, die elkander een vijandig hart toedroegen.' Hij was in briefwisseling met Justus Lipsius en Erycius Puteanus. Hij overleed in 1622, 85 jaren oud.

Zie *Tomb. des Hommes illustr. du Conseil privé*, p. 21, Viglii ab

Aytta, *Epp. ad* Joach. Hopperum, Ep. XCVII, bij Hoynck van Papendrecht, *Anal.* T. I. p. II, p 554, T. I. p. 41, T. I. p. II, p. 554; Lipsii, *Opera* T. II, p. 1039; E. Puteani, *Epist. app. cent.* I. p. 65, *cent.* II. p. 26, *cent.* III. p. 103, *cent.* IV. p. 47, 68; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. VI. bl. 103. Een penning ter zijner eere geslagen, heeft G. van Loon ons bewaard in *Ned. Hist. Pers.* D. II. bl. 142.

[Gerrit Maas]

MAAS (GERRIT) een landschap en gezelschapschilder te Rotterdam, vermeld door van Spaen in zijne *Beschr. van Rotterd.* en bij Kramm, *Lev. en Werk. van Holl. en Vl. Schild.*, D. IV. bl. 1032.

[Gerrit Maas]

MAAS (GERRIT) een Haagsch burger, de zaal van wiens huis door de Algemeene Staten, tot gewoon verblijf der vreemde Gezanten, werd gebruikt; doch, bij gelegenheid der groote vergadering in 1651, hielden de afgevaardigden van Gelderland in die zaal hunne bijeenkomst.

Zie Aitzema, *Herstelde Leeuw*, bl. 127; Van der Capellen, *Gedenks.*, D. II, bl. 342, 343; Van Wijn, *Bijv. en Aanm.* op Wagenaar's *Vad. Hist.* D. XII. bl. 71.

[Godfried Arnold Maas]

MAAS (GODFRIED ARNOLD) behaalde als S.S. Min. Cand. in 1759 den prijs voor het antwoord op de vraag door Bestuurders van het Stolpiaansch legaat uitgeschreven: *Het noodzakelijk bestaan van een Opperwezen betoogt uit het werkelijk bestaan van iet*. Hij deelde die eer met Joh. Monnikhoff, A. Perrenot en S. Jordan De antwoorden (der beide laatsten in de latijnsche taal) zijn te vinden in de *Verh. van het Stolpiaansch legaat voor de Natuurlijke Godgeleerdheid*, 1 D., Leyden 1766.

Zie Kist en Royaards, *Archief voor Kerk. Gesch. inzonderheid in Nederl.* D. V. bl. 251; *Boekzaal der Gel. wereld* 1761 a, bl. 24.

[Gerardt Brandt Maas]

MAAS (GERARDT BRANDT) van Utrecht, Predikant der Remonstrantsche gemeente te Zwammerdam en Woerden (1811) en Gouda (1829). Hij is als dichter bekend door twee bundels *Gedichten. Amst.* 1836, 37. 8°. Ook vertaalde hij Balwers *Engeland en de Engelschen*. Bommel 1835. In 1828 werd hij te Leeuwarden bekroond wegens zijne *Levensschetsen van beroemde Friesche mannen en vrouwen*, ald. in 1834, in 2 st. uitgeg.

Zie Tideman *de Rem. Broeders.* bl. 77, 119, 157, 194, 376; *Cat. v.d. Bibl. v. Nederl. Letterk.*, Bijv. 1853-1857, bl. 32.

[Hendrik Maas]

MAAS (HENDRIK) maakte zich in de eerste helft der 18e eeuw als tooneeldichter bekend, door zijn vertaling van M o l i è r e s *Burgerlijken Edelman Blsp.* Amst. 1700, kl. 8o m. pl.

Zie W i t s e n G e y s b e e k , *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.* D. IV. bl. 267; *Cat. der Maatsch. v. Nederl. Letterk.* D. I b. bl. 140.

[Henrik Maas]

MAAS (HENRIK) te Amsterdam, beroemd vioolspeler in de eerste helft der XVII eeuw. J. D u l l a a r t vervaardigde een

gedicht, getiteld: *op het viool speelen van* Henrik Maas, *Fenix der Violistens* te vinden in *Clio's kraam*, D. I. bl. 166.

Zie Koning, *Geschied. v.h. slot te Muiden*, bl. 132; Schotel, *Geschied. en Letterk. Avondst.* bl. 76.

[J. Maas]

MAAS (J.) vervaardigde een *Schriftuurlijk schoolboekje* enz. *afgedeeld in vier A.B.C.* (met oud-holl., romeinsche, cursive en schrijfletters gedrukt). Dordr. 1764, kl. 8°.
Dit boekje werd algemeen op de scholen gebruikt en is ontelbare malen herdrukt.

Zie Schotel, *Illustre school te Dordrecht*, bl. 147; *Cat. d. Maats. v. Ned. Lett.* D. I. bl. 121.

[Jacob Maas I.U. Dr.]

MAAS (JACOB) I.U. Dr., zoon van Johannes Maas en van Gommarina van Merle, te Antwerpen geboren, bekleedde een geruimen tijd de betrekking van Syndicus of Pensionaris van Antwerpen. Hij was een man van uitstekende bekwaamheden en groote geleerdheid, die in belangrijke bezendingen en verrigtingen werd gebruikt. De landvoogdes Maria koos hem tot haren bijzonderen raad, en bij de overdragt der Nederlanden, beantwoordde hij de redevoering van Karel V uit naam van alle Staten van den lande. In 1556 werd hij Raadsheer in den hoogen raad van Brabant. Ofschoon hij zich mannelijk verzette tegen de strenge placaten van Karel, werd hij echter daarom niet vervolgd. Hij stierf te Brussel in 1569, bij zijn huisvrouw Aleyd de Tassis vier zonen nalatende, die allen hooge waardigheden bekleed hebben en op hun plaats vermeld zijn.

Zie Pont. Heut. *Rer. Austr.* lib. XIV. c. 2; *Epp. select* Viglîi ab Aytta *ad diversos*, bij Hoynck van Papendrecht, *Analecta* T. II. p. 1, p. 349, en *Epp. ad Hopperum*, bij denz. T. I. p. 11, p. 554; Bor, *Neerl. Hist.* B. V. p. 224 vso; Strada, de *bello belg.* p. 9; Groen van Prinsterer, *Archives de la maison d'Orange-Nassau*, T. I. p. 335; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. II.

[Jacob Maas]

MAAS (JACOB), ervaren regtsgeleerde, raadsheer en griffier der staten van Brabant, werd in 1595 naar Middelburg gezonden tot opening van een nieuwen vredehandel met Spanje. Hij was bevriend met Erycius Puteanus, met wien hij briefwisseling hield.

Zie van Meteren, *Nederl. Hist.* D. VI. bl. 337; Bor. *Ned. Oorl.* B. XXXII. fol. 28; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. VIII. bl. 411; Eryc. Puteani, *Epp. app. cent.* IV. p. 45.

[Jacob Maas]

MAAS (JACOB) Bevelhebber der Spaansche vloot gedurende het beleg van Zierikzee in 1576, in naam van Don Sancio d'Avila.

Zie J.B. de Tassis, *Cimment. de Tumult. Belg.* in *Analect.* van Hoynck van Papendrecht, T. II. p. 1, p. 204.

[Joan Maas]

MAAS (JOAN) Burgemeester van 's Hage en Kolonel der

schutterij, trachtte den zilversmid Verhoef van zijn opzet om het volk op te ruijen, en zich aan de De Witten te wreken, af te brengen, en ze te redden.

Zie *Gedenkw. stukken*, bl. 6, 7, 8, 9; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. XIV. bl. 165, 168.

[Johannes Baptist Maas]

MAAS (JOHANNES BAPTIST), zoon van Jacob Maas en Aleyd de Tassis, Regtsgeleerde, Raadsheer bij den Raad van Brabant.

Zie Hoynck van Papendrecht, *Analect*. T. I. p. II. p. 256.

[Johan Maas]

MAAS (JOHAN) schilderde en teekende in den smaak van den beroemden Nicolaas Maas; doch zijne kunst is van veel minder waarde.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Leven der Schilders*, D. I. bl. 296; Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Schilders*, D. IV. bl. 1032.

[Johannes Maas]

MAAS (JOHANNES) schreef:

Geldersche Catechismus der Verloskunde. Nijmegen 1782. 8°.

Zie Arrenberg, *Naamreg.* 2 dr. bl. 331.

[Johannes Maas]

MAAS (JOHANNES) werd te Brugge geboren, en bloeide aldaar in de tweede helft der XVII eeuw. Men vindt van hem te Brugge, in de Collegiale kerk van den Verlosser, *De doop van Constantinus; St. Agatha* met *St. Dorothea* en andere Heiligen; *Christus die de H. Maagd ten hemel geleid; de Ontvangenis; de Kruisvinding;* in de O.L.V. kerk, *St. Joseph*, *in zijn droom door een Engel vermaand*, *om uit Egypte te vlugten;* in de St. Jacobs kerk, *St. Leonard* met andere Heiligen; in de Parochie kerk van St. Gilles, een *Heilige*, *die uit de hand eens priesters de H. Communie ontvangt;* in die van St. Walburg, *het kind Jezus met zijne moeder en andere Heiligen;* in de Dominikaner kerk, *Paus Pius de II geknield* om voor de Christelijke vloot, die tegen die van de Turken strijdt, de overwinning van den hemel af te bidden.

Zie Descamps, *Voyage pittoresque de la Flandre*, Paris 1769, 8°; Kramm, *Lev. der Holl. en Vl. Schilders*, D. IV. bl. 1033.

[Karel of Carolus Maas]

MAAS (KAREL of CAROLUS), bisschop van Yperen en daarna van Gend, zoon van Jacob Maas en Aleyd de Tassis.

Zie Sanderi, *Flandr. ill.* T. II. p. 301; Hoynck van Papendrecht, *Anal.* T. I. p. 11.

[Koster Maas]

MAAS (KOSTER), dichter uit het laatst der XVII eeuw, blijkens zijn *Lijkdicht op den dood van* Maria Stuart.

Zie R. Hennebo, *Rouwklagt van den Heer* Jacobus van Veenhuysen *over het droevig afsterven van zijn Goudvink*, *Kanarijvogel*, *Hond en Paard*, bl. 6; Van der Aa, *N. Biogr. Anth. Crit. Woordenb.* D. II. bl. 396.

[Ludovicus Cornelius Maas]

MAAS (LUDOVICUS CORNELIUS) was de jongste der vier zonen van den heer Laurens Maas, Remonstrantsch Predikant te Moordrecht. Alzoo zich bij hem de lust tot de zeedienst reeds vroeg openbaarde, deed hij, na de noodige voorbereidende wetenschappen beoefend te hebben, zijne eerste reizen met Z.M. fregat Maria Reigersbergen, onder bevel van den heer Everdingen van den Nieuwpoort, die later door den kapitein J. de Groot opgevolgd werd. Onder bevel van den laatstgenoemde woonde hij, op gemelden bodem, de expeditie tegen de Moluksche eilanden bij, en verwierf door zijne uitstekende kundigheden, braaf gedrag en moed, dermate de achting van zijnen kapitein, dat toen deze later een' tweeden togt naar de Oost-Indien moest doen, hij den Minister van Marine verzocht, dat Maas bij hem in dienst zoude worden gesteld, gevende daarbij een uitmuntend getuigschrift van 's mans wezenlijke verdiensten, zoodat Maas, met volle ruimte tot Luitenant ter zee 2^{e} klasse werd benoemd. Bij de roemvolle expeditie tegen Palembang, verwierf Maas, door zijn moed en beleid, in den jare 1822, de militaire Willemsorde 4^{e} klasse; vervolgens deed hij met Z.M. schip van Oorlog Waterloo weder een' togt naar Oost-Indien, daarna twee naar de West, en bij den Belgischen opstand was hij geplaatst op Z.M. fregat Proserpina. Bij zijn examen tot Luitenant ter zee 1^{e} klasse, legde hij eene dermate uitstekende bekwaamheid aan den dag, dat de Utrechtsche Hoogleeraar J.F.L. Schröder, die hem daartoe onderzocht, van hem getuigde nooit zulk een bekwaam jong mensch geëxamineerd te hebben. Maas was voorts een streng zedelijk man, meestal ernstig en denkend, doch vatbaar voor vriendschap en aangenaam in gezelschap; jammer dat zulk een jong mensch zoo vroeg aan het vaderland werd ontrukt. Bij het gevecht op den gedenkwaardigen dag van 27 October 1830, werd deze verdienstelijke man door een kogel zoodanig getroffen, dat hij een half uur daarna overleed, naauwelijks 30 jaar tellende.

Uit Partic. berigt.

[Nicolaas Maas]

MAAS (NICOLAAS) werd in 1632 te Dordrecht geboren; had den beroemden Rembrandt tot leermeester, wiens schildertrant hij, blijkens zijne binnenhuisjes met goed geteekende en fiks en breed geschilderde beeldjes, krachtig, waar en behaaglijk van toon, navolgde. Spoedig legde hij zich echter op het portretschilderen toe, en bragt het hierin tot eene verbazende hoogte; ja, er zou niemand voor en na hem geweest zijn, die gelukkiger was in 'het schilderen van het menschelijke aangezigt.'

Immerzeel schrijft: dat zijne portretten, helder en behagelijk van koleriet, meesterlijk gepenseeld en van de treffend-

ste gelijkenis zijn; verbazend is het aantal der door hem geschilderde. Men vindt ze o.a. in het Haagsche en Amsterdamsche Museum. In het laatste vindt men ook zijn fraaije stuk, voorstellende *een jong meisje*, *uit een vengster liggende en rustende met de hand op een kussen*. Op de verkooping van Meynts was een kabinetstukje, voorstellende *een vrouwtje achter een toonbank zittende en bezig aan kantwerk*, voor *f* 765 verkocht. Op de verkooping van Brentano, golden twee diergelijke stukjes *f* 799 en *f* 700, op die van van der Pot, *een straat*, *f* 600, van Bleuland, *een jong meisje*, *f* 800, en van Goll, *eene oude vrouw bij een spinnewiel f* 1040, thans in het Museum van der Hoop te Amsterdam. Immerzeel laat het onbeslist of het etswerk op den Catalogus van Grave von Fries, aan hem of aan Dirk Maas moet worden toegeschreven.

Behalve zijn portret in prent, zijn er nog twee door hem zelven geschilderde afbeeldsels van hem, die door Kramm worden beschreven. Hij overleed in 1693 te Amsterdam, waar hij zich in 1678 had gevestigd.

Zie Weijerman, *Lev. der Schild.* D. II. bl. 294-298; Houbraken, *Lev. der Schild.* D. II. bl. 273-276; van Gool, *Lev. d. Schild.* D. I. bl. 90; Balkema, *Biogr. des peintres Flamands et Hollandais*, Gend 1844, p. 195; Descamps, *Vie des peintres Flamands et Holland.*, T. II. p. 182; Immerzeel, *Lev. der Holl. en Vl. Schild.* D. II. bl. 191; Kramm, *Lev. d. Holl. en Vl. Schild.*, D. IV. bl. 1052; *Cat. van* Mr. Johan van der Marck, *van Leyden*, N°. 423, 424; Schotel, *Geschied. Letter- en Oudh. Avondst.*, bl. 77. *Nouv. Biogr. générale par* Dr. Hoefen.

[Peter Maas of Maes]

MAAS (PETER) of MAES, bloeide omstreeks 1578, en legde zich op het etsen toe. Er bestaan prenten van hem naar Hendrik Goltzius gegraveerd. Brulliot vermeldt *een portret van* Maria Stuart.

Eenige prenten aan hem toegeschreven zijn het werk van zijn land- en naamgenoot die volgt.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Schild.*, D. IV. bl. 1033.

[Peter Maas]

MAAS (PETER), volgens le Blanc een kunstgraveur en etser, die in de eerste helft der XVII eeuw in Holland bloeide en Rubbens tot leermeester had. Kramm zegt dat hij een beeldsnijder of beeldhouwer, die tevens de schilderkunst beoefende, en als lid van het St. Lucasgild te Antwerpen ingeschreven was. Ook beschrijft hij een ets van hem, voorstellende de *H. Maagd met het kind Jezus en twee engelen*, door Bryan Stanley aan den bovengemelden Peter, door Nagler aan Dirk Maas toegeschreven. Dit prentje is geheel in den stijl van Cornelis Schutt, ja, zoo heerlijk bewerkt, dat het naar de Fransche school zweemt.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Vl. en Holl. Schild.*, D. IV. bl. 1033.

[Pieter Maas]

MAAS (PIETER), landschap- en gezelschapschilder te Rotterdam, in het midden der XVI eeuw door van Spaan in zijne *Beschr. v. Rotterd.* vermeld.

Zie Van Eynden en van der Willigen, *Lev. d. Schild.* D. I. bl. 296. *Aanh.* bl. 133, 134. Kramm, *Lev. en Werk. d. Holl. en Vl. Schild.*, D. IV. bl. 1033.

[Philippus Maas]

MAAS (PHILIPPUS), zoon van Jacob Maas en Aleyd de Tassis, Griffier der Staten van Brabant.

Zie Hoynck van Papendrecht, *Anal.* T. I. P. II. p, 573.

[Philippus Maas]

MAAS (PHILIPPUS), leefde in de eerste helft der XVII eeuw, een geletterd man, met wien Eryc. Puteanus, briefwisseling hield.

Zie Eryc. Put. *Epp. app. cent.* IV. p. 25.

[Aart van Maas]

MAAS (AART VAN) werd in 1620, of, volgens anderen later, te Gouda geboren, was een leerling van David Teniers, reisde door Frankrijk en Italië, en overleed kort na zijne terugkomst in 1664. Hij muntte uit in het schilderen van boeren gezelschappen en boeren bruiloften, en had van zijn grooten leermeester geleerd de eenvoudige natuur na te bootsen.

Hij leerde het etsen van R. Persijn.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. d. Holl. en Vl. Schild.*, D. II. bl. 180; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Schild.*, D. IV. bl. 1034.

[Coenraad van der Maas]

MAAS (COENRAAD VAN DER), portretschilder te Leyden, in het laatst der XVI eeuw. Hij was de leermeester van Joris of George van Schooten.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Schild.*, D. IV. bl. 1034.

[Evert Krynsz. van der Maas]

MAAS (EVERT KRYNSZ. VAN DER), historie- en portretschilder te 's Gravenhage, in het laatst der XVII eeuw. Vroeger had hij Italië bezocht en zich eene schoone, geestige en vaardige schilderwijs eigen gemaakt.

Hij schilderde o.a. het portret van Maurits van Nassau, Heer van la Lecq, natuurlijke zoon van Prins Maurits, door Wilh. Hondius in prent gebragt, in atlas formaat.

Zie I m m e r z e e l , *Lev. en Werk der Holl. en Vl. Schild.*, D. II. bl. 190; K r a m m , *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Schild.*, D. IV. bl. 1034.

[Pieter van der Maas]

MAAS (PIETER VAN DER) leefde in de eerste helft der XVIII eeuw en schreef:

Verhandelingh van de overal minnelijke waarheid, 's Gravenhage 1727. 8°.
Zie *Aanhangsel en vervolg op* A r r e n b e r g , bl. 131.

[Willem Maas]

MAAS (WILLEM) werd geboren te Haarlem 8 Mei 1785 en was proponent toen hij 22 Mei 1814 predikant werd te Makkum; waar hij overleed 8 Maart 1827; hij schreef:

De Christen volgens den Heidelbergschen Catechismus, Leeuw. 1824. gr. 8°.

[Maas van Altena]

MAAS VAN ALTENA, een teekenaar uit het eind der 18 eeuw. Naar zijne teekening graveerde W.J. Strunck eene groote prent, voorstellende den *Aanval op de stad Muiden door de Pruissische troepen in* 1787.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. d. Holl. en Vl. Schild.*, D. IV. bl. 15.

[Kapitein Maasbergen]

MAASBERGEN (Kapitein) neef van Rabenhaupt, sneuvelde bij het beleg van Grave in 1674.

Zie Bosscha, *Heldend. te Land*, D. II. bl. 191.

[A. Maasdorp]

MAASDORP (A.) schreef:

Vindinge der lengtens van den geheelen Aardbodem, *of het lang gezogte oost en west uitgevonden*, *waarin de miswijzingen ten klaarste worden aangetoont*, *met Prant en Cijffertaal opgehelderd*. Amst. 1755. 8°.

Zie Arrenbergs, *Naaml. v. Boek.* bl. 273.

[van der Maase]

MAASE (VAN DER). Zie MASIUS (GERBERT en GUIL).

[A. van Maaseland]

MAASELAND (A. VAN) schreef:

Godvruchtige betrachtingen in den advent en bij de feestviering van de geboorte van Christus, uitgegeven door J. Wildt uit het Hgd., 's Bosch 1826. 8°.

Korte levensbeschrijvingen van eenige heiligen uit alle eeuwen des Christendoms, 's Bosch 1826. 4 dn. 8°.

Uitlegging van de voornaamste feestdagen der Maagd Maria, *met eene verhandeling over het vereeren der Heiligen en hunner relikwien en beelden*, 's Bosch 1826. gr. 12mo.

Uitlegging van de voornaamste feestdagen des Heeren, 's Bosch 1826. kl. 8°.

[Paulus Maashoek]

MAASHOEK (PAULUS), in het laatst der XVII eeuw Nederlandsch en Engelsch vice-consul te St. Jean d'Acre, wist zich door zijn milddadig en innemend gedrag een zeldzamen invloed bij de inwoners des lands, en inzonderheid bij de Arabieren van Palestina te verwerven.

Het kwam den Hoogleeraar H a m a k e r voor, dat deze M a a s h o e k hierin niet zou geslaagd zijn, zoo hij de Arabische taal niet magtig geweest ware, en van tijd tot tijd uitstapjes in het binnenland gemaakt had om vriendschapsbetrekkingen met de Arabische Scheiks te onderhouden, of aan te knoopen. Op eene dezer reizen schijnt hij Sichem en de Samaritanen, aldaar wonende, bezocht te hebben, die hem onder anderen naar J o b L u d o l f en hunne Engelsche geloofsgenoo-

ten vroegen. Hij verklaarde hen onbewimpeld, dat L u d o l f, dien zij voor eenen Samaritaan gehouden hadden, een onbesnedene was. De andere vraag beantwoordde hij zoodanig, dat de Samaritanen, echter misschien buiten zijne schuld en tegen zijnen wil, in hun vroeger vooroordeel bevestigd werden, en zich inbeeldden dat hij met hunne stamgenooten en derzelver steden in het land der Franken bekend was. Zij aarzelden dan ook niet om van zijn aanbod gebruik te maken en, door zijne tusschenkomst, eenen brief naar Europa af te zenden.

Deze brief, waarschijnlijk uit de nalatenschap van den Hoogleeraar H e y m a n, voert tot titel *to the Samaritan Jews in England*, en is uitgegeven door Prof. H a m a k e r in K i s t en R o y a a r d s, *Archief voor Kerkelijke Geschied. inzonderheid van Nederl.* D. V.

Zie ald. bl. 18; H e y m a n, *Reizen*, D. I. bl. 411 en D. II. bl. 6.

[E. Maaskamp]

MAASKAMP (E.), in het begin dezer eeuw, Boek- en Prenthandelaar te Amsterdam. Hij schilderde en teekende portretten, zoo als dat van den Admiraal d e W i n t e r, door H o d g e s gegraveerd, ook teekende en ordonnanceerde hij titelvignetten en gaf vele landkaarten in het licht. Daarenboven schreef hij:

Beschrijving der Stad Amsterdam met deszelfs haven, *IJstroom en ommestreken met den platten grond*, Amst. 1818. gr. 8°.

Geschiedkundige beschrijving van de overstrooming der rivieren in den aanvang van het jaar 1820 *met eene kaart*, Amst. 1820. gr. 8°.

De veldslag van het Schoon Verbond, *op den* 18 *Junij*, *uit officiëele berigten en aanteekeningen van ooggetuigen*, Amst. 1815. 8°.

Silhouetten of Karakteristieke biographien uit den Belgischen opstand in 1830, in 2 stukken, Amst. 1831. gr. 8°.

Handleiding voor jonge Kunstenaars in het teekenen van landschappen naar de Natuur. Nieuwe uitg. Amst. 1837. kl. 8°.

Zie K r a m m, *Lev. en Werk. d. Holl. en Vl. Schild.*, D. IV. bl. 1034. *Cat. der. Maats. v.N.L.*, *Bijv.* 1853-1857, bl. 88.

[Panoracius Maaswyck]

MAASWYCK of MAASVICIUS (PANORACIUS), te Leyden in 1658 geboren, Rector te Breda (1680) te Delft (1686), daarna (1692) te 's Hage, waar hij later Lector en in Augustus 1726 emeritus werd en den 17 October 1729 stierf, bezorgde, in 1691 eene uitgaaf der *Stratagemata* van P o l y a e n u s met zijne aanteekeningen en die van I s. C a s a u b o n u s (L.B. 8°). Deze uitgaaf wordt voor een der beste gehouden en is door de zorg van S a m. M u r s i n n a herdrukt (Ber. 1756. 8°).

Ook commentarieerde hij V i r g i l i u s en waarschijnlijk andere classici. Hij was voornemens eene nieuwe uitgaaf van Hesyetius te bezorgen, toen hij stierf.

Zie Joeter, *Gelehr. Dexic.* IV; van Kampen, *Gesch. der Lett. en Wetens.* D. I, bl. 424, Weytingh, *Hist. Litter.*, p. 225; Kobus en de Rivecourt, *Handwoordenb.* D. II. bl. 323; *Boekzaal d. Gel. Wereld*, 1726 b, bl.250, 1729 a, bl. 256.

[Matthaeus van der Maat]

MAAT (MATTHAEUS VAN DER), sedert 1670 pastoor te Amersfoort, waar hij ook geboren was. Hij werd, wijl hij de Sacramenten bediende aan een katholijk, die eene gereformeerde vrouw had, uit de stad gebannen.

Zie van Rhijn en van Heussen, *Bat. Sacra.* D. II. bl. 197.

[Jan Maat]

MAAT (JAN) zie BLANCKHOF (JAN TEUNISZ.).

[Cornelis Maatelief]

MAATELIEF (CORNELIS) zie MATELIEF.

[Govert van Maater]

MAATER of MATER (GOVERT VAN) een Haarlemsch dichter, die in den aanvang der 18 eeuw bloeide, en weinig verdiensten had. Men heeft van hem:

Kruisgezangen op het lyden van J.C., *met zangkunst verrykt* door W. Vermooten, Haarl. 1718. 4°.

Met de zinspreuk: *A Musis immortalitas Arra en Petus trsp. u.h. Fr. van Mej.* Barbier, Haarl. en Amst. 1729. kl. 8°.

Don Jan of de gestrafte Vrygeest, *zinnesp. n. 't Fr. van* Molière. Ald. 1719. kl. 8°.

Filida, *herdersp*. Ald. 1720. kl. 8°.

Het Dolhuis der Actionisten, *kluchtsp. Gedr. voor Japikvaer in 't Bubbel Ache jaer* (1720) kl. 8°. m. pl.

Zie Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. IV. bl. 367; *Naemrol van Tooneelsp. van* J.v.d. Marck, Aez. N°. 1178; *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, D. I. bl. 251 b. bl. 140.

[Jan Maaijen]

MAAIJEN (JAN) ontdekte in 1611, het naar hem genoemde eiland in de IJszee.

Zie van Kampen, *Gesch. d. Lett. en Wetens.* D. III. bl. 121.

[Jan Jans Mabé]

MABÉ (JAN JANS) van Groningen.

Jan Luies, Oudste in de Provincie Groningen, waarschijnlijk te Noordbroek, had in 1622, den 13 April en eenige volgende dagen, te Hoorn, een scherp dispuut tegen Pieter Jansz. Twisck. Jan Jans Mabé, die daarbij, met eenige andere Oudsten tegenwoordig was, teekende het verhandelde op, waarvan een copij in hands. bij J.D. Hesselink berustte.

Zie S. Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Groningen*, D. I. bl. 64.

[Pieter Mabé]

MABÉ (PIETER), een der acht overgeblevene Oudsten bij de Doopsgezinden, toen men in 1750 overging tot het in de proef stellen van twaalf mannen, meer als opzieners, dan wel als oudsten in den vroegeren zin.

Zie S. Blauot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Groningen*, D. I. bl. 134.

[J. Mabuse]

MABUSE (J), MABUGE, MABUSIUS, MABUGIUS, MALBODIUS of MALBOGGIO (JOHANNES, JANNYN, JAMYN, JAN DE) eigentlijk JOHANNES GERSAERT. Hij werd niet, gelijk men gemeenlijk opgeeft, in 1496 of 1500, maar, gelijk de heer K r a m m , in zijn voortreffelijk werk, overtuigend aantoont, omstreeks 1470 geboren. Hij was een uitmuntend portret- en historieschilder, die zich van omstreeks 1496 tot 1505 in Engeland ophield, en er vorstelijke portretten, vervaardigde o.a. dat van H e n d r i k VII, die op Windsor en Hamptoncourt nog aanwezig zijn. Volgens den *Catalogue du Musèe d'Anvers*, zou hij in Italië in dienst van een prelaat uit het Huis van Bourgondië zijn geweest, deze van daar naar de Nederlanden gevolgd zijn, en na den dood van dien eersten beschermheer, in dienst van A d o l f v a n B o u r g o n d i ë zijn overgegaan. K r a m m echter houdt niet Bisschop P h i l i p s , maar de abt M a x i m i l i a a n v a n B o u r g o n d i e , zoon van B o u d e w i j n , bastaard van B o u r g o n d i e voor dien beschermheer. Het was op diens bevel dat hij de schoone schilderij op den hoofdaltaar in de kerk der abdij van Middelburg schilderde, welke in 1568 verbrand is. A l b r e c h t D u r e r kwam van Antwerpen naar Zeeland om dit stuk te bewonderen. K r a m m , die een zeer uitvoerig en hoogstbelangrijk artikel aan dezen schilder gewijd heeft, geeft ook eene opgave der meest bekende schilderijen, die door hem vervaardigd of aan hem toegekend zijn. Hij stierf te Antwerpen den 1 October 1532 en werd in de O.L.V. kerk aldaar begraven.

Zie *Biogr. Univ.* o.h.w.; F i o r i l l o , *Geschichte der Mahlerey in Gros-Brittannien*, S. 183; Dr. W a a g e n , *Künstwerke und Künstler in England*, Th. I. S. 317; W. B u r g e r , *Trésors d'art exposés à Manchester* en 1857, p. 167; D e L a b o r d e , *Les Ducs de Bourgogne*, *Introd.* p. LXXXVII; R e y g e r s b e r c h , *Dye Cronycke van Zeeland*, Antw. 1551, op het jaar 1520; v a n M a n d e r , *Schilderbouck;* d e P i l e s , *Lev. d. Schild.*, bl. 332; I m m e r z e e l , *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Schild.*, D. II. bl. 193; K r a m m , *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Schild.*, D. IV. bl. 1037; *Dict. Univers. Hist. Crit. et Bibliogr.*, T. X. p. 445; N e h a l e n n i a , *Jaarb. voor Zeeuwsche Gesch.*, 1850. bl. 110.

[Alexander Mac-Intosh]

MAC-INTOSH (ALEXANDER) werd in 1783 te Auldearn in Schotland geboren, bezocht de Hoogeschool te Aberdeen, ontving aldaar den titel van Artium magister, en werd door zijn leermeester M. M a c - l e a d , met een gedeelte van het onderwijs belast. In 1805 werd hij predikant te Sutherland, en, na in 1806 de dienst voor Mr. R o s s te hebben waargenomen, en voor een beroep te Middelburg bedankt te hebben, in 1807 predikant bij de Engelsch presbyteriaansche gemeente te Amsterdam. De akademie van Aberdeen schonk hem den titel van Theol. Doctor, terwijl hij verscheidene voordeelige aanbiedingen van de hand wees.

Hij was een kundig en gemoedelijk leeraar, getroostte zich aanzienlijke opofferingen tot oprigting van eene consistoriale bibliotheek, en gaf, op eigen kosten, in 1821 een bundel lofliederen en geestelijke gezangen in het licht, ten voordeele van het Engelsche Weeshuis te Amsterdam. Hij legde de grondslag van het Ned. Bijbelgenootschap en zorgde dat de Joodsche kinderen in de gelegenheid werden gesteld om het O.T. in het Hebreeuwsch en Nederduitsch te lezen. Hij stierf te Amsterdam 15 September 1838. Zijn portret bestaat in zwarte kunst naar H o d g e s .

Zie *Instelling van het Engelsch Bijbelgenoots. in Nederland*, Amst. 1814; M.J. C h e v a l l i e r , *de Bijbel en het Bijbelgenootschap*, bl. 122; G l a s i u s , *Godgel Nederl.*, Afl. III. bl. 425; K o b u s en de R i v e c o u r t , *Beknopt Biogr. Handwb.*, D. II. bl. 225; S t e v e n , *History of the Scottish church*, p. 244, 245, 279, 280, 336; *Boekzaal voor* 1839, D. I. bl. 124; M u l l e r , *Cat. van Portr.*

[Jan Macaré]

MACARÉ (JAN) behoorde tot de aanzienlijke Belgische geslachten, welke, met vrijgeleide van L e y c e s t e r , ter zake der hervorming uit Antwerpen naar Middelburg emigreerden.

Zie *Chron. v. het Hist. Genoots.*, D. VIII. bl. 32.

[Mr. Pieter Johan Rethaan Macaré]

MACARÉ (Mr. PIETER JOHAN RETHAAN), Pensionaris, Schepen, Raad der stad Middelburg, Griffier bij de Admiraliteit van Zeeland, afstammeling van den bovengemelde, was zeer gehecht aan het huis van Oranje en keerde de woelingen der zoogenoemde patriotten af. Ten gevolge der omwenteling in 1795 werd hij van alle zijne ambten en bedieningen ontzet en door het opheffen dezer instelling verloor hij ook zijne betrekking als Griffier bij de Admiraliteit van Zeeland. Hij was een kundig beoefenaar der geschied- penning- wapen- en geslachtkunde.

Zie *Levensberigten der afgestorvene leden der Maats. van Ned. Lett.* in *Hand.* 1861 bl. 198; *Chron. v. het Hist. Genoots.*, D. VI. bl. 361, D. IX. 239, V i s v l i e t , *Invent. v. Handschriften van het Zeeuwsch Genoots*. bl. 38; *'s* G r a v e n z a n d e , *Tweede Eeuwget. der Middelb. Vrijheid* bl. 315.

[Jhr. Cornelis Anthony Rethaan Macaré]

MACARÉ (Jhr. CORNELIS ANTHONY RETHAAN), zoon van P i e t e r J o h a n en J o h a n n a C a t h a r i n a v a n N a e r s e n , eene afstammelinge van het oude Dordrechtsche geslacht van dien naam, werd den 27 Augustus 1792 te Middelburg geboren. Hij werd aanvankelijk bestemd voor de studie op een der vaderlandsche Hoogescholen, doch, nadat zijn vader, ten gevolge der omwenteling in 1795, van zijne ambten en bedieningen was ontslagen, werd hij tot andere betrekkingen opgeleid, en zag zich reeds op zeer jeugdigen leeftijd als extraordinaris klerk op de Weeskamer geplaatst. Toen deze instelling, na de inlijving van Zeeland bij het Fransche Keizerrijk, werd opgeheven koos hij het vak der Registratie en werd in 1810 als surnumerair daarbij geplaatst. Den 8 September 1813 werd hij

ontvanger te Ridderkerk, edoch daar de persoon, wiens plaats hij dáár zoude vervangen, voor de eer eener bevordering naar Leyden bedankte, werd hij reeds drie weken later tot ontvanger in laatstgemelde stad aangesteld. Den 1 Januarij 1814 werd hij in dezelfde betrekking naar Brielle, in 1816 naar 's Hertogenbosch verplaatst, en in 1817 aanvaardde hij de betrekking van verificateur der registratie in de Provincie Zeeland, welken post hij tot 1823 bekleedde, wanneer hij, op zijn verzoek, tot ontvanger der registratie en successieregten en tevens tot bewaarder der hypotheken te Middelburg, waar bij twintig jaren later, in 1843, nog het Kadaster gevoegd werd, werd aangesteld. In 1829 werd hij tot lid van den Raad, in 1836 tot Wethouder der stad Middelburg benoemd, en in 1848 als ontvanger van de registratie naar Utrecht verplaatst. Hij bleef tot in 1857 die betrekking getrouw en ijverig waarnemen, in welk jaar hem, op zijn verzoek een welverdiend eervol ontslag werd verleend.

Reeds in zijne jeugd beoefende hij de lievelingstudiën van zijn vader, en zette die, gedurende zijn overig leven ijverig voort, zoodat hij eene eervolle plaats onder de munt-, penning- en geslachtkundigen verwierf.

Van zijne bekwaamheid in het eerstgemeld vak gaf hij in 1837 eene proeve, door zijne *Verhandeling over de bij Domburg gevonden Romeinsche*, *Frankische*, *Brittannische*, *Noordsche en andere munten*, uitgegeven door *het Zeeuwsch genootschap der wetenschappen*, en kort daarop in 1838 afzonderlijk verkrijgbaar gesteld, uithoofde van de daarin afgebeelde munten, eene der bronnen voor de studie der muntkunde in het Merovingische en Karolingische tijdvak, waardoor dit werk ook bijzonder de aandacht der Franschen tot zich heeft getrokken. Zeventien jaren later bood M a c a r é aan hetzelfde Zeeuwsch genootschap het vervolg dezer verhandeling aan onder denzelfden titel, en dat naar aanleiding van nog vele andere munten terzelfder plaatse tusschen 1838 en 1845 gevonden. Ook in dit nieuwe geschrift bleek de onvermoeide navorscher zich de nieuwe ontdekkingen, in de numismatieke wetenschap, sedert de laatste jaren gedaan, bijzonder ten nutte gemaakt te hebben. M a c a r é was ook in het bezit van een uitgebreid kabinet van munten en penningen, reeds door zijn vader aangelegd, maar door hem zelven, zooveel zijne middelen toelieten tot zijn dood toe aangevuld en vermeerderd. Van zijne ervarenheid in de geschied-, oudheid- en geslachtkunde heeft hij vele proeven in de reeks van werken, door het Historisch Genootschap te Utrecht uitgegeven, gegeven. Van groote scherpzinnigheid en oordeel getuigt ook M a c a r é 's laatste arbeid: *Eene heidensche Offerplaats in Walcheren*, in het *Archief* uitgegeven door het *Zeeuwsch genootschap*, D. IV. bl. 84-96 voorkomende. Ook maakte zich M a c a r é meermalen verdienstelijk

omtrent zijne geboorteplaats, o.a. door in 1847/8 de zoogenaamde oudheidkamer in stand te brengen en het opmaken van een beredeneerden catalogus.

Dankbaar werd deze arbeid ook in zijne geboorteplaats erkend. De toenmalige Burgemeester Jhr. Mr. P a s p o o r t v a n G r i j p s k e r k e liet tot eene duurzame gedachtenis in het lokaal zelf het volgende gedenkstuk in gouden letters ophangen:

TER HERINNERING
AAN
JONKHEER
C.A. RETHAAN MACARÉ,
ONTWERPER EN OPRIGTER
DEZER
BEWAARPLAATS
VAN
STEDELIJKE OUDHEDEN
EN
GEDENKSTUKKEN.
MDCCCXLVIII.

Het heeft M a c a r é , gedurende zijn leven, aan geen eerbewijzen ontbroken. Niet alleen was hij Lid en Directeur van het Zeeuwsch Genootschap der wetenschappen, Lid en Bestuurder van het Historisch Genootschap te Utrecht, Lid van het Prov. Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, van het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in N.-Brabant, van het Friesche Genootschap van Geschied-, Oudheid- en Taalkunde, van de Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde te Leyden; maar ook van het Thuringisch Saksisch Verein, van de Société des antiquaires du Nord te Kopenhagen en Associé étranger der Brusselsche Société de Numismatique Societeit. Ook viel hem het voorregt te beurt van den 4 October 1844 door W i l l e m II tot den adelstand verheven te worden met het praedicaat van Jonkheer.

Hij stierf den 17 Maart 1862, op negen en zestig jarigen leeftijd en werd den 20 van die maand te Middelburg begraven. Hij liet bij zijne vrouw, F l o r e n t i n e J a c o b i n e M a r t i n e O n t i j d , met welke hij in 1839 gehuwd was, twee zoons en twee dochters na.

Behalve de gemelde geschriften gaf hij in het licht: *Oude kronijk van Brabant*, *naar een onuitgegeven handschrift*, Utrecht 1855. 8°. In de *Kronijk van het Historisch Genootschap*, grootere en kleinere stukjes, als:

Deel V. *Over de vergiftiging van Willem II*.
Nehalennia.
Rekening van Jan de Keyt, *Jansz*.
Oudste burgemeestersrekening van Middelburg.

Charters, *betreffende het land van Ravestein*.
D. VI. *Hoogduitsche vaandelen van George van Fronsberg*, *in Breda*.
Johan de Knuyt, *heer van Vosmaer*.
Brief van Filips II (1561).
Elias Beekman.
D. VII. *Vermeerderde waarde van het geld*.
Oudheden te Frène bij Profondeville.
Uitvinding der verrekijkers door Zach. Jansen.
George Clifford, *hersteller van beschadigde perkamenten en handschriften*.
Dagverhaal van den veldtogt van Karel V (1554).
Veldtogt van Philips II (1537).
Chronicon van J.C. à Leydis.
D. VIII. *Vrijgeleide door Leycester verleend aan* 136 *emigrerende familien uit Antwerpen*.
Geslacht Chantraine, *gezegd Broucqsaut*.
Brieven van Jan de Witt en Gelein Evertsen.
Oorspronkelijke notulen van den Landraad.
D. IX. *Muurschilderij in de kerk van het voormalig Regulierskloosterte Utrecht*.
Genealogie van het geslacht de Moor.
Ontwerp van overeenkomst tusschen de heeren de Montigny en de Heze, *met de Generale Staten*.
D. X. *Overzigt van het Archief te Dordrecht*, enz.
Ook vindt men stukken van zijne pen in het *Codex Diplomaticus* en in de *Berigten* door dat Genootschap, in de *Revue de la Numismatique Belge*, 2e *Serie. Tom. II*. p. 114, eene bijdrage *sur une monnaie de Fauquemont* (Valkenburg). Onder de handschriften van het Zeeuwsch Genootschap zijn:
Excerpten van Mr. S. de Wind en C.A. Rethaan Macaré *uit Joseph Strutt*, *Angleterre ancienne*, *eene nota van Mr. S. de Wind*, *omtrent een bezoek met Macaré in Dec.* 1836 *te Domburg gedaan*, *tot verificatie der nog aanwezige Nehalennia's en andere oudheden; een lijst van genealogische handschriften*, *hem toebehoorende; Aanteekening betrekkelijk de wapens die vroeger te West-Souburg hebben opgehangen*, *Brieven en andere stukken*.

Zie zijn *Levensschets* door J.J.D. N e p v e u , achter *de Handelingen der Maats. van Nederl. Letterk.* 1861*; Kunst- en Letterbode* 1861*; Revue de la Numismatique Belge*, 2^{e} *Serie*, *Tom. I. Livr. I*. p. 150. *Nieuwe werken van het Zeeuwsch Genoots*. D. I. St. 2, 1837, *Archief*, *uitgegeven door het Zeeuwsch Genoots*. II; *De Nederl. Gedenkpenningen verklaard en met verdere bijdragen tot de Penningkunde*, *uitgegeven door J. de Vries en J.C. de Jonge*, D. II. bl. 211, 213 en volg. *Verhandel. van Teylers tweede Genootschap*, D. XXVI (Reg.) *Kronijk vun het Hist. Genoots*. (Reg.); *Inventaris der Handschriften van het Zeeuwsch Genoots. door J.P. van Visvliet*, bl. 20, 29, 35, 51, 63, enz. *Cat. der Maats. van Nederl. Letterk. Bijv.* 1853-57 bl. 124. *Cat.* v. H o e u f f t , bl. 127.

[Joannes Macarius of l'heureux]

MACARIUS (JOANNES) of L'HEUREUX, geboren te Grevelingen, Kanunnik te Arien in Artois, leerling van Paulus Leopardus te St. Winoxbergen, een uitstekend kenner der Grieksche en Latijnsche talen, die een groot gedeelte van zijn leven doorbragt met het doorsnuffelen van bibliotheken en het schrijven van verschillende werken, die hij uit nederigheid niet in het licht gegeven, maar vermaakt heeft aan een der Collegies van de Leuvensche Hoogeschool.

In handschrift bestaan de volgende:

De antiqua scribendi ratione.

De natura verbi medii.

Inscriptiones Graecae, *Macario interprete cum notis ejusdem. Emendation Bibliorum Romanae*.

Disquisitio antiquaria de Gemmis Basilidianis cui titulus Abraxas v. Apistopistus. In 1657 te Antwerpen met den titel: *Abraxas*, *de Gemmis Basilidianis disquisitio*, in 4°. in het licht gegeven door J.C. Chifletius, Canonicus, Tornacensis.

Commentarius de Picturis, *et Sculpturis Sacris antiquioribus*, *praesertim quae Romae reperuntur*, *cui titulus Hagioglypia*.

Basilius Seleuciae Episc. de Vita B. Theclae, *interp. Macario*.

Ejusdem Homiliae in Quatriduanum Lazarum; in proditionem Judae et mysticam coenam; in Sanctum Pascha; in Abraham et Isaac.

Ejusdem Epist. ad Optimum, *de eo Scripturae loco; juxta LXX. Omnis qui occiderit*, *septies vindictam exsolvet*.

Cyrilli oratio in Transfigurationem et altera de Dei-para. Item in Hypapantem i.e. Purificationis diem.

Chrysostomi Homilia in Theophaniae diem, *interprete Macario*.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 18. Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 529, 530. *Cat.* de Crane. p. 170.

[Johannes Maccovius]

MACCOVIUS (JOHANNES) of MAKOWSKY, een Poolsch edelman, zoon van Samuel Makowsky, en van Margaretha Seklewska, werd in 1560 te Lobzenik in Polen geboren. Op geen zeer jeugdigen leeftijd wijdde hij zich aan de studie, studeerde te Dantzig, en werd, in zijn vaderland weergekeerd, onderwijzer van drie jonge edellieden uit de familie Sobiensky, met welke hij de Hoogescholen van Praag, Lublin, waar hij met de Socinianen redetwistte, Heidelberg, waar hij Bartholomaeus Coppenius ontmoette, en Spiers, vervolgens die van Marburg, Wittenberg en van Jena bezocht. Eindelijk kwam hij te Franeker, waar hij gouverneur werd van Johannes Demetrius en van Christiaan à Gorai Goraïsky, twee Poolsche baronnen, die zich aldaar op de Godgeleerdheid toelegden. Deze gelegenheid nam hij waar om te staan naar de waardigheid van Theologiae Doctor, welke hij al spoedig, den 8 Maart 1614, omstreeks een jaar na zijne

aankomst, verkreeg. In diezelfde maand overleed één der twee Hoogleeraren in de Godgeleerdheid, Henricus Antonides van der Linden; waardoor dit vak der wetenschappen alleen bezet bleef door Sibrandus Lubbertus, die, van de oprigting der Hoogeschool af aan (1585) met voorbeeldigen ijver zijn post bekleed en reeds den ouderdom van zeven of acht en vijftig jaren bereikt had. Maccovius maakte aldra van zijne doctorale waardigheid gebruik, om, ongeroepen, lessen in de Godgeleerdheid te geven, en in 1615 genoot hij de eer van, op een verzoekschrift van de studenten der Hoogeschool, eerst tot buitengewoon, daarna tot gewoon Professor in de Godgeleerdheid te worden aangesteld. In deze betrekking kweet hij zich met ijver, ofschoon hij, naar zijn eigen erkentenis, door geene vroege en grondige beoefening der oude letteren, zich tot dezelve had kunnen bekwamen. Doch al spoedig bleek het dat er geen gewenschte eenstemmigheid tusschen de beide Hoogleeraren bestond en reeds in het jaar 1616 schijnt Lubbertus gemeend te hebben, reden te vinden, om zijnen ambtgenoot ten laste te leggen, dat hij Gods woord afhankelijk maakte van menschelijk gezag. Althans over zoodanige stelling werd Maccovius aangeklaagd bij de classis van Franeker. Deze hield Lubbertus voor één der geheime bewerkers van die eerste aanklagt, welke nogtans, na gedaan onderzoek, bleek te zijn opgemaakt uit de lessen van, en opgeteekend uit den mond van Maccovius, eer hij nog het Hoogleeraarsambt bekleedde. In 1617 en 1618 werd het vermoeden van Lubbertus en van anderen, die Maccovius van onregtzinnigheid verdachten, aanmerkelijk versterkt door sommige stellingen, welke in druk verschenen en in het openbaar in de academische gehoorzaal te Franeker, onder 's mans voorzitting, verdedigd werden. Vooral schijnt het misnoegen tegen hem te zijn toegenomen door de Godgeleerde stellingen, *over des zondaars bekeering ten leven*, die, ten jare 1617, onder zijne voorzitting, een Engelschman, Thomas Parker, verdedigde. De classis van Franeker oordeelde zijne leer valsch en schadelijk en dagvaarde hem om voor haar te verschijnen, doch hij was ongezind om zich aan zoodanig kerkelijk vonnis te onderwerpen. De classis klaagde hem hierop bij Gedeputeerde Staten van Friesland aan, bij welke zijne zaak vruchteloos behandeld werd, en die van de Dordsche Synode (1618-1619) onderzoek en beslissing verzochten. Deze gaf de zaak in handen van zes harer leden en beval deze het beproeven eener minnelijke schikking aan. Hunne beslissing viel tamelijk tot genoegen van beide partijen uit. Beide teekenden een vergelijk of verdrag, dat de Synode bekrachtigde. Evenwel niet alle leden der Synode namen er volkomen genoegen in, vooral niet van Kempo Harinxma van Donia een Friesch edelman, lid der Staten van Friesland, eerste en

oudste Curator der Hoogeschool te Franeker en Ouderling der Gemeente te Leeuwarden. Reeds in 1620 ontstonden er nieuwe geschillen tusschen de beide Hoogleeraren over *de genoegzaamheid en de uitwerking van den dood des Zaligmakers*, over *de opstanding van Christus* (of Christus zich zelve door eigene kracht hebbe opgewekt), over het *laatste oordeel* en over *de regtvaardiging des geloofs en der werken*, waarmede evenwel geen kerkelijke vergaderingen gemoeid werden. Bijna te gelijker tijd ontstond er een nieuwe twist tusschen Maccovius en Amesius, die zijne zaak voor de Dordsche Synode bepleit had en sedert 1622 zijn ambtgenoot te Franeker was. Amesius stelde, dat, al wat de mensch in sommige gevallen van Gods wege verpligt was te gelooven, waarheid was; Maccovius, dat de mensch in sommige gevallen verpligt was te gelooven wat onwaar was; Amesius, dat er, in den redelijken mensch, vóór zijne bekeering, zekere geschiktheid tot dezelve door het Evangelie wordt bewerkt. Maccovius hield dat gevoelen voor afwijkende van de regtzinnige leer; Amesius dat de mensch, vóór zijne wedergeboorte, Gods woord ter bevordering van zijne Zaligheid hoort, 't geen Maccovius ontkende; Amesius, dat Christus moet worden aangebeden, ook in zijne betrekking als Middelaar; Maccovius was daarentegen van gevoelen, dat aan Christus den Middelaar, niet als zoodanig, maar alleen om zijne Goddelijke natuur de aanbidding toekomt. In dezen twistzaak mengden zich ook andere Godgeleerden. Te Leyden hield het Anton. Walaeus met Amesius, doch Andreas Rivetus met Maccovius. Deze vond ook te Utrecht een voorstander in Voetius, die hierop de goedkeuring verwierf van zijnen leermeester Gomarus, doch door diens ambtgenoot, Samuel Maresius, wederom bestreden werd.

Na dat de akademische senaat een en andermaal met deze geschillen gemoeid was, werden zij in 1631 bijgelegd. Maccovius overleed den 24 Junij 1644 en werd in de kerk van S. Martinus begraven. Op een pilaar vindt men zijn grafschrift met een achtregelig Latijnsch vers van Pierius Winsemius. Hij is driemaal gehuwd geweest, als 1°. met Anna dochter van Rombertus Ulenburgh, van 1597-1624, lid van het Hof van Friesland; 2°. met eene dochter van Raphael Clingbijl, Hoogleeraar in de Geneeskunde te Franeker, 3°. met Froukje Bonnema, dochter van Frederik Bonnema, Burgemeester van Harlingen. Zij hertrouwde met Nicolaas Denijs of Nijs, en vervolgens met Jan Verhel, zoon van Arnoud, Hoogleeraar in de Wijsbegeerte.

Zijne werken, na afzonderlijk te zijn uitgegeven, vindt men ten minste grootendeels in de drie volgende verzameld:

Opuscula Philosophica Omnia, Amst. 1660. 4°. bevattende

1°. *Logica*, 2°. *Dictata Rhetorica*, 3°. *Systema Physicum*, 4°. *Tractatus de animâ separatâ*, 5°. *Metaphysica Theoreticopractica* (Deze *Metaphysica* is meermalen in 16mo. herdrukt, en Arnold Heereboord, Hoogleeraar te Leyden, bezorgde er eene uitgaaf van met zijne aanteekeningen, meer dan de helft vermeerderd, *ad usum quaestionum maxime Theologicarum adornata*.) 6°. *Tractatus Philosophiae Practicae Ethici*, *Politici*, *Oeconomici*. 7°. *Methodus locos communes colligendi*. 8°. *Oratio in obitum Nicolai Vedelii*.

Loci communes Theologici, *ex Thesibus*, *collegiis et aliis ejus manuscriptis collecti*, *digesti*, *et aucti per Nicolaum Arnoldum*, Franeq. 1650. 4°. *Editio emendatior*. Amst. Daniel Elsevier. 1658. 4°.

Johannes Maccovius *redivivus*, *seu Manuscripta ejus typis exscripta*, *procurante Nicolao Arnoldo*, Franeq. 1647. 4°. *Altera editio priore multo locupletior*, *correctior*. Ibid. 1654. 4°. Dat werk bevat 1°. *Oratio infunere Johannis Cocceii*. 2°. *Distinctiones Theologicae*, afzonderlijk uitgegeven met den titel: Joh. Maccovii, *S.Th.D. et Prof. Distinctiones et Regulae Theologicae et Philosophicae*, *auctae et illustratae studio Francisci Cnutii*, *Neomagensis Gelri*. Amst. 1663. 16°. en in het Nederd. overgezet (*De Godsgeleerde onderschydingen ende Regulen van* Joh. Maccovius; *alsmede Sociniaansche siekentroost door denselven*, *uyt het Latyn vertaalt* door T.v.M. Amst. 1666. 12°. 3°. *Theologia Polemica*. 4°. *Fragmenta Praelectionum contra Arminium pro Perkinsio*. 5°. *Theologia Quaestionum*. 6°. Πρωτα ψευδη *Adversariorum*, *Pontificiorum*, *Socinianorum*, *Arminianorum*, *Anabaptistarum*. 7°. *Casus Conscientiae ad normam doctrinae Socinianae per modum Dialogi*. 8°. *Fragmenta Praelectionum contra Catechesin Socini*. 9°. *Anti-Socinus*, *cum appendice de Atheis*.

Afzonderlijk heeft men nog:

Collegium Theologicum Miscellanearum Quaestionum, *publice disputatarum*. Anno MDCXXII. Franeq. 1631. 12°.

Collegium Theologicum Miscellanearum Quaestionum, *publice disputatarum*. Anno MDCXXV. Ibid. 1632. 12°.

Collegium Theologicum Miscellanearum Quaestionum, *publice disputatarum*. Anno MDCXX et XXI. Ibid. 1632. 12°.

Collegium contraversiarum Quaestionum de Praedestinatione an. MDCXVIII et XIX. Franeq. 1632. 12°.

Collegium contraversiarum Quaestionum de Statu primi hominis. Franeq. 1632. 12°.

Collegia Theologica, *quae extant omnia. Editio*, 3a. Franeq. 1632. 4°.

Zie J. Coccеius, *Oratio funeb.* vóór *Maccovius redivivus ex edit.* Nlc. Arnoldi in *Operum* Coccej. T. VIII; Vriemoet, *Athenae Frisiac*. p. 151, seqq.; Saxe, *Onom.*; Paquot, *Mém. pour*

servir à l'Hist. Littér des Pays-Bas, T. II. p. 119.; B a y l e , *Dict. Hist. et Crit.* o.h.w.; A d r . R e g e n v o l s c i u s , *Hist. Eccles. Slavonic.* p. 383; B e n t h e m s , *Holl. Kirch- und Schulen-staat*, T. II. p. 294, 295, 213; *Epistol. Eccl. et Theol.* (1704) p. 572-276; W e i s m a n n i *Hist. Eccles.* T. II. p. 860; B u d d e i *Isagoge*, T. I. p. 415, 416; P e t r . M o l i n a e i *Anat. Armin.* C.V. et 24; M e n k e n i i , *Nov. Miscell. Lips.* T. I. p. 116; P. C u n a e i *Epist.* LXXXI, ad S i x t i n u m A m a m a m ; G. S a l d e n i *de Libris*, p. 156; P. H e y l i n x , *Historia Quinquarticularis*. Lond. 1660, in het Ned. vert. *Historie van de vijf artikelen*, enz. bl. 58, 80, 81, 93, 94; A m a m a , *Sermo funebr. post exequias* L u b b e r t i , p. 27, 31; M o s h e i m , *Kirchengeschichte des N.T.* Th. V. S. 601, 602; S c h r ö c k h , *Christl. Kirchengesch. seit der Reformation*. Th. V. S. 148-150; (S. E p i s c o p i u s), *Antidotum ende Naerder Openinghe van het eyghene gevoelen der Nationale Synode*, *ghehouden binnen Dordrecht*, enz. bl, 24 en 25, in *Opera Theologica* (Rott. 1665) p. 24; B e r n a r d D w i n g l o , *Grouwel der verwoestinghe*, D. I. bl. 57; J o h . U y t e n b o g a e r t , *Historisch verhael*, *van 't ghene sich toegedraeghen heeft binnen Dordrecht*, enz.; Dez. *Kerckelycke Historie*, bl. 1146, 1147; *Korte Historie van de Synode van Dordrecht - begrepen in brieven van Mr. John Hales en Dr. Walter Bancanqual;* B r a n d t , *Historie der Reform*. D. III. bl. 565, 566, 568-571, 577, 598, 599; L e y d e k k e r , *Eere van de Nat. Syn. te Dordrecht*, bl. 649, 651, 665, 666; *de Procureur van de Vaderl. Kerk. Korte Historie van de Synode Nationaal*, enz. bl. 257; V a n H a m e l s v e l d *Kerkel. Gesch. vervolgd*, D. XXV. bl. 148-152; I J p e y , *Letterk. Gesch. d. System. Godgel.* D. I. bl. 239-248, D. II. bl. 148-152; I J p e y en D e r m o u t , *Geschied. d. Ned. Herv. Kerk*, D. II. bl. 308 309. *Aant.* bl. 210-213 (verg. 281, 399. S. H e r i n g a , *De twistzaak van den Hoogleeraar Johannes Maccovius*, *door de Dordrechtsche Synode ten jare* 1619 *beslecht* in het 3de deel van K i s t en R o y a a r d s , *Archief voor Kerkel. Geschied. inzonderheid voor Nederland*. S c h o t e l , *Kerkel. Dordr.* D. II. bl. 316.

K i s t en R o y a a r d s , *Archief voor Kerkel. Gesch. inzond. van Nederl.* D. IX. bl. 75; *Chron. v.h. Hist. Genoots*. D. VII. bl. 431; M u l l e r , *Cat. van Portretten*.

[Bartholomeus Macharu]

MACHARU (BARTHOLOMEUS), van Luik, commissaris dier stad, maakte zich als dichter bekend door een Leoninisch gedicht, getiteld:

Bella suo tempore in patria Leodiensi gesta, *potissimum per Carolum Burgundum*, in hands.

Zie V a l . A n d r e a s , *Bibl. Belg.* p. 108.

[Philip van Macheren]

MACHEREN (PHILIP VAN), leefde in het laatst der 17^{e} eeuw te Middelburg, en muntte uit in het schilderen van zeegevechten, waarvoor hij zich in 1672 op 's lands vloot begaf. Met hetzelfde doel voer hij met de Zweden en Denen, voor wie hij onderscheidene stukken van dien aard heeft vervaardigd. Hij is te Rotterdam overleden.

Zie I m m e r z e e l , *Lev. en werk. der Holl. en Vl. schilders*, D. II. bl. 193.

[Johannes Theodorus Macherentinus]

MACHERENTINUS (JOHANNES THEODORUS), geboren te Macheren in Luxemburg, trad in de orde der Jesuiten, leerde en predikte te Keulen, Spiers, Trier en elders.

Hij schreef:

Catechismus et Praxis Catechistica. Treveris 1612. 8°.

Ook wordt hem toegeschreven een *Commentarius in Salviani libros IV. de Ecclesia*, onder den titel van *Timothei adversus avaritiam et Quis dives salvus*. Ibid 1609. 4°.

Hij overleed den 7 Januarij 1610 te Trier.

Zie F o p p e n s , *Bibl. Belg.* T. II. p. 740.

[J.J. Machet en J.G. Klett]

MACHET (J.J.) en J.G. KLETT, gaven in 1807 te Amsterdam in het licht:

De Fransche parfumeri. 8°.

[Machteld van Lancaster]

MACHTELD VAN LANCASTER, oudste dochter van H e n d r i k , Hertog van Lancaster, huwde in 1352 in de Westmunster abdij te Londen, Graaf W i l l e m V, die geen kinderen bij haar naliet. Toen Delft in 1359 bij verdrag aan W i l l e m V overging, moesten de stedelingen hem en zijne gemalin om vergiffenis bidden.

Zie J.G. a L e y d i s , *Chronica Holl. et ejus Comit.* bij M a t t h a e u s , *Anal. Vet. Aevi*, T. V. p. 368, 370. V a n W i j n , *Nalez. op het Vde deel der Vad. Hist.* van W a g e n a a r , bl. 185. M i e r i s , *Groot Charterb.* D. III. bl. 93, 100.

[Machteld]

MACHTELD was de dochter van den Hollandschen Graaf F l o r i s I bij Othilde, dochter van H e n d r i k (of F r e d e r i k) Hertog van Saksen. Zij had slechts éénen broeder, Graaf F l o r i s II. De *Hollandsche Kronijk* bij M a t t h a e u s voorkomende, zegt dat zij met den Hertog van Orleans huwde, doch de schrijvers van *l'Art de vérifier les dates* zeggen in die dagen geenen Vorst van Orleans te kennen.

Zie v.d. C h i j s , *de Munten der voorm. Graafs. Holl. en Zeel.* bl. 27.

[Machteld]

MACHTELD. Aldus heette eene der twee dochters van den Hollandschen Graaf F l o r i s I bij G e e r t r u i d , dochter van Hertog H e r m a n van Saksen.

Zie v.d. C h i j s , *de Munten der voorm. Graafs. Holl. en Zeel.* bl. 20.

[Machteld of Mechteld]

MACHTELD of MECHTELD, was de gemalin van den Duitschen Keizer H e n d r i k V, die in 1123 zijnen verjaardag te Utrecht vierde en in 1125 binnen gemelde stad

overleed. Zij heeft zich even zeer als haar gemaal door schenkingen aan de Utrechtsche kerk indertijd zeer bemind gemaakt.

Zie v.d. C h i j s , *de Munten der Bisschoppen enz. van Utrecht*, bl. 42.

[Machteld of Mechteld]

MACHTELD of MECHTELD, heette de halve zuster van

de Geldersche Hertogen Reinoud III en Eduard. Na den dood van hare broeders had zij regt op den Gelderschen hertogschoed, zij regeerde dan ook, hoewel kort, en zulks vooral door de lafheid van haren gemaal Jan van Blois, heer van Chatillon, met wien zij in 1372 gehuwd was. Na haren afstand van de regering trad zij weder in het huwelijk met Jan, Graaf van Kleef. Zij overleed te Huissen ten jare 1382.

Zie v.d. Chijs, *de Munten der Graven en Hertogen van Gelderland* bl. 20, 30, 44, 45, 46, 379; *de Munten der Bisschoppen enz. van Utrecht*, bl. 133; *de Munten der Heeren en Steden van Gelderland*, bl. 127, 199.

[Machteld van Voorne]

MACHTELD VAN VOORNE, dochter van Gerard van Voorne, volgde hare nicht Jenne in 1338 als Burggravin van Voorne op. Zij was eene verstandige, manmoedige en godsdienstige vrouw, de eenige die onder de Ridders, Edelen en Schildboortige mannen van Holland genoemd wordt.

Zij koos in den aanvang der Hoeksche en Kabeljaauwsche twisten de partij van Willem V, wien zij groote hulp en bijstand verleende. Waarschijnlijk was hier de oorzaak van dat Margaretha, bij haren afstand van Holland, Zeeland en Friesland, het Burggraafschap van Zeeland en de heerschappij van Voorne, ingeval Machteld kwam te overlijden, aan haren zoon Otto, die toen (1346) 16 jaren oud was, schonk. Ook had Margaretha de Dordrechtenaars in den zouthandel, boven die van den Briel, hoofdstad van het land van Voorne, begunstigd. Machteld bewees veel liefdewerken aan kerken, kloosters en gasthuizen en betaalde 50 schilden tot het herwinnen van het H. Land. Zij huwde Dirk, heer van Montjoye en Valkenburg, die in den scheepsstrijd tusschen Margaretha en haar zoon, op St. Martijndag 1351, doch volgens anderen in 1346 in den oorlog bij Luik sneuvelde. Zij overleed in 1372, na eene regering van 23 jaren en was de laatste van haar geslacht.

Zie *Divisie Chronijk Divis.* XXV. C. 17. Goudhoeven, *Chron. v. Holl. en Zeel.* bl. 397, van Leeuwen, *Bat. Illust.* bl. 1140 Mieris, *Groot Charterb.* D. II. bl. 747; P.H. van de Wall, *Privil. van Dordr.* bl. 209; van Alkemade en van der Schelling, *Beschrijv. v.d. Briel*, bl. 211; Van Wijn, *Nalez.* op Wagenaar, *Crit. Hist.* D. III. bl. 275; Arend, *Vad. Hist.* D. II. bl. 354, 486, 509.

[Machteld van Braband]

MACHTELD VAN BRABAND, gemalin van Graaf Floris V, stichtte in 1234-1235 met haren man, om het heil hunner zielen en dat hunner ouders en bloedverwanten, op hun land te Loosduinen een Cistercienser klooster, en schonken daaraan niet alleen eenig land maar ook eene daar aanwezige kapel met haar toebehoo-

ren. Beka, Junius, Boxhorn en de schrijvers der *Batavia Sacra* noemen haar alleen; van Leeuwen de gravin Margaretha van Hennenberg, en Reygersbergen Koning Willem als stichters. Men vindt de stichtingsbrieven bij Matthaeus, *Anal. Med. aevi.* T. III. p. 437, vlg. Machteld begaf zich, na den dood van haar man, in dit klooster ter woon, stierf er in 1267, en werd er begraven.

Zie Beka, *Chron.* p. 76; Junius, *Batavia*, p. 346, Boxhorn, *Toon. van Holland*. bl. 162; Van Leeuwen, *Bat. ill.* bl. 1314; Reygersbergen, *Chronijk van Zeeland*; *Bat. Sacra.* T. I. p. 222. *Nederl. en Kleefsche oudhed.* D. III, bl. 241; Römer, *Geschiedk. overzigt der kloosters en abdijen in het voormalig Graafschap van Holl. en Zeeland*.

[Gerard Lodewijk de Macht]

MACHT (GERARD LODEWIJK DE) een Gentenaar, de eerste courantier te 's Hage, die op het huis Westerbeek, digt bij de stad, woonde, en aldaar omstreeks 1657 nieuwmaren en couranten drukte.

Zie van den Bergh, *'s Gravenh. Bijzonderheden*. Stuk I. bl. 52.

[Melchior Machwits]

MACHWITS (MELCHIOR), deed als kapitein mede den togt naar Denemarken, en sneuvelde als luitenant-kolonel den 11 Aug. 1674 in den slag bij Senef.

Zie Bosscha, *Neêrl. Held. te land.* D. III. *Bijl.* bl. 10.

[M. van Mackwitsch]

MACKWITSCH (M. VAN) of MACKWITS, Luitenant-Kolonel en Commandant van Nijmegen, dichter in de 2^{e} helft der 17^{e} eeuw, gaf in het licht:

Godvruchtige Uytspanninge, *dienende mede tot een handboekje bij het gebruik des H. Avondmaals*. 's Gravenb. 1683, 1698. 4°. 1773, (16^{e} druk.)

Zie Cat. van Voorst. T. I. p. 170; Cat. J.J. Nieuwenhuyzen. bl. 130. *Cat. M.v.N. Lett. Bijv.* 1853. *N^{o}*. 25.

[Gerrit Andriesz. Mack]

MACK (GERRIT ANDRIESZ.) of MAK, was in 1667 kommandeur van het adviesjagt Schiedam, en kreeg met zeven anderen bevel met hunne onderhebbende branders de rivier van Rochester of Chattam op te loopen en de Koningsschepen te verbranden, hetgeen geschiedde, waarop hij en de overige kommandeurs de beloofde loongelden ontvingen.

Zie Brandt, *Lev. v.d. Ruiter.* bl. 568, 576; v.d. Bosch, *Lev. en daden der doorl. zeeheld.* D. II. bl. 246, 249.

[Daniel Mackay]

MACKAY (DANIEL) zoon van A e n e a s M a c k a y , (Luitenant-Kolonel in het regiment van zijn oom H u g h M a c k a y) en van M a r g a r e t h a P u c h l e r , werd 21 Julij 1712 Luitenant, 14 Julij 1730 Majoor, 13 Maart 1733 bij het Regiment Infanterie van Cunighame, den 6 Julij 1742 Kolonel van het regiment van zijnen oud-oom H u g h M a c k a y , later van zijnen vader A e n e a s . Hij sneuvelde den 18 Mei 1745 te Doornik. Hij was gehuwd met A r n o l d a M a r g a r e t h a

van den Steen, uit welk huwelijk de Hollandsche familie Mackay is voortgesproten.

Uit *particuliere berigten*.

[Hugh Mackay]

MACKAY (HUGH), zoon van Hugh Mackay en van Anna de Lannoy, kleinzoon van Hugh, die volgt, werd den 8 December 1724 Luitenant en den 16 September 1729 Kapitein bij het Regiment Infanterie Cuninghame. Den 6 Julij 1742 werd hij Majoor der Infanterie, in 1745 Luitenant-Kolonel, den 14 Maart 1766 Generaal Majoor, den 24 Augustus 1772 Luitenant-Generaal bij het Regiment Mackay. Hij huwde Isabella de Savorna, die hem ééne dochter schonk, welke huwde met den Luitenant-Generaal Jacob Prevost. Hij stierf in 1775 te Breda.

Uit *particuliere berigten*.

[Hugh Mackay]

MACKAY (HUGH), heer van Scaury, zoon van Hugh, was eerst in Venetiaansche dienst getreden, en ging daarop over in Fransche dienst. Hij maakte in 1672 den veldtogt tegen de Nederlanden onder Turenne mede, en was bij de inneming van Bommel. Daar huwde hij met Clara de Bie van Wadestein, dochter van den burgemeester aldaar, en ging toen over in Nederlandsche dienst bij de Schotsche brigade. In 1674 was hij tegenwoordig bij de belegering van Grave en verkreeg toen een regiment. Hij sneuvelde in 1692 in het gevecht bij Steenkerke.

In eene geschrevene oorkonde, berustende bij de familie Verschuer, wordt gemeld, dat Mackay de uitvinder der bajonet, zoo als die thans gebruikt wordt, zou zijn, doch het blijkt dat niet hij, maar Coehoorn ze heeft uitgevonden.

Hij liet een zoon en drie dochters na. Zijn zoon Hugh huwde Anna de Lannoy, kreeg nog jong zijnde een kompagnie en stierf in 1708, nalatende: 1 den Luitenant-Generaal Hugh (zie hier voor); 2 Gabriel, Kolonel kommandant van het Infanterie-regiment Stuart, die ongehuwd te Venlo stierf; 3 Clara Margaretha, die den baron van Randwijck huwde.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te land*. D.

[Pieter Mackay]

MACKAY (PIETER), diende als luitenant bij het 2de bataillon Grenadiers van het Hollandsche 8ste regiment, dat den 1 Julij 1807 in last had het blokhuis in de nabijheid van Kolberg, in Pruissen, te veroveren. In weerwil van de moedbetooning van Mackay mislukte de aanval in den vroegen morgen van dien dag, maar in den namiddag werd het blokhuis door dezelfde aanvallers met de bajonet veroverd en verbrand.

Zie *Documens historiq. et réflexions sur le gouvernement de la Hollande par Louis Bonaparte*. T. II.; Bosscha, *Neêrl. Heldend. te land.* D. III. bl. 258.

[Archibald Maclaine]

MACLAINE (ARCHIBALD), Doctor in de Godgeleerdheid, geb.

1722, werd in 1746 tot assistent van zijn oom, Mr. Milling, predikant, en in 1747 tot co-pastor bij de Engelsche gemeente te 's Hage beroepen. In 1795 door eene beroerte aangetast moest hij zich verscheidene maanden aan zijn ambtsbezigheden onttrekken, en verzocht en verkreeg in 1796 zijn ontslag. Kort daarop keerde hij naar Engeland terug, vestigde zich te Bath, en stierf den 25 November 1804 in den ouderdom van 82 jaren. Hij was gedurende eenigen tijd de leermeester van Koning Willem I en niet alleen geacht bij zijne gemeenten, maar ook bij hen, die niet tot dezelve behoorden. Men heeft van hem eene verzameling van Leerredenen; Brieven aan Jenyns over diens verdediging van het Christendom, waarschijnlijk dezelfde, aan wien van Alphen dat schoone gedicht *de liefde voor het Vaderland*, *een pligt des Christendoms* heeft gerigt; voorts een brief over de verdeeling van Polen en eene overzetting van Mosheims kerkelijke geschiedenis in het Engelsch, met aanteekeningen en bijvoegsels (Londen 1765), die nog zeer geacht is in Engeland, en in het Nederduitsch is overgebragt (Amst. 1781). Hij was in bezit van eene groote verzameling van afschriften van eigenhandige brieven van Koning Willem aan Heinsius, en wenschte deze verzameling met afschriften van de antwoorden op Willems brieven door Heinsius te vermeerderen, ten einde deze des te belangrijker voor de geschiedenis te maken. Hij poogde dus te bewerken, dat deze hem uit de papieren, te Kensington voorhanden, werden toegeschikt, hetgeen hem echter niet gelukte. Zijn fraai portret, naar en door C.H. Hodges vervaardigd, ziet in fol. het licht.

Zie *Georg the third*, *his court and family*, Vol. II. p. 80; Steven, *Hist. of the Scottish Church*, p. 309-311; Collot d'Escury, *Holl. roem in kunst. en wetens*. D. II. bl, 389-391; Voorr. der *Oude en hedend. Kerkel. Gesch. van* Mosheim. (Amst. 1781.)

[Mr. William Mac Phail]

MAC PHAIL (Mr. WILLIAM), zoon van Hector Mac Phail, predikant der vereenigde parochien van Kirckmachael en Cullicudden, werd in 1803 predikant bij de Schotsche gemeente te Rotterdam, bedankte in 1807 voor Amsterdam, was gedeputeerd tot de audientie, die Napoleon, 25 October 1811, aan de geestelijkheid der verschillende kerkgenootschappen in het Gemeenelandshuis te Rotterdam gaf. Ook stond hij aan het hoofd der deputatie van de Schotsche kerk, die Koning Willem I, bij deszelfs komst te Rotterdam, 16 October 1823, begroette, bij welke gelegenheid hij eene aanspraak hield.

Hij schreef:

The great things which the Lord hath done for us; a sermon, *preached in the Scotch Church at Rotterdam*, *on Wednesday*, *Iuly* 20*th*. 1814*; being the day of thanksgiving for a*

general peace, *appointed by William*, *Prince of Orange and Nassau*, *Souvereign of the United Netherlands*.

Met zijn ambtgenoot James Anderson gaf hij in het licht:

Select collection of Hymns, *used in worshep in the Scotch Chruch of Rotterdam*. Rott. 1810. 12mo.

Zie Steven, *History of the Scottish Church at Rotterdam* p. 243 tot 253, 336.

[Alex. Mac Phaill]

MAC PHAILL (ALEX.), *nobilis Brit.*, vervaardigde een *Poemation de abdicatione illustr. Fagelii*, *Hagae Comit*. 1744, *mense Dec.*, in plano gedrukt.

[Alexander Daniel Macpherson]

MACPHERSON (ALEXANDER DANIEL), Kapitein in het Gallo-Bataafsche leger in 1799. Hij viel den 10 September van dat jaar, gekwetst zijnde, den vijand in handen.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te land*. D. III. bl. 190.

[Michiel Jacobus Macquelijn]

MACQUELIJN (MICHIEL JACOBUS), zoon van Wouter Macquelijn, koopvaardijkapitein, werd den 10 September 1771 te Delft geboren, genoot het onderwijs aldaar van den rector Henricus Hoogeveen, en van den prorector Gijsbert van Egmond, die later zijn schoonvader werd, werd in 1789 student te Leyden, waar hij de lessen van Sandifort, Oosterdijk, Paradijs en Brugmans bijwoonde, en den 14 November 1795, na het verdedigen eener dissertatie *de Vomitu*, tot doctor in de geneeskunst bevorderd. Hij zette zich in zijne geboortestad neder, waar hij gedurende dertig jaren de praktijk uitoefende en medeoprigter werd van het genootschap *Christo Sacrum*. In 1824 werd hij, in plaats van Krauss, tot hoogleeraar in de geneeskunde te Leyden beroepen, welke betrekking hij den 2 October van dat jaar aanvaardde met eene *Oratio de Medicinae practicae Doctore fideli artis Historico*. In 1829 bekleedde hij de waardigheid van rector magnificus, welke hij den 8 Februarij 1830 nederlegde met eene *Oratio de nonnullis philosophiae Naturalis partibus*, *cum institutione Medicinae arctius conjungendis*. In 1842 nam hij zijn emeritaat en overleed den 4 April 1852, na, gedurende de twee laatste jaren, het gebruik van zijn gezigt gemist te hebben. Zijn portret is door de Maats. van Schoone Kunsten in plaat gebragt, in folio.

In 1798 behaalde zijne *Commentatio de lenta et difficili dentitione* den prijs van 640 realen (*f* 80) bij de Koninklijke geneeskundige Akademie te Madrid. Met A. van Stipriaan Luiscius, O.G. Ontijd en J. van Heekeren gaf hij het *Geneeskundig Magazijn* uit, waarin o.a. van hem voorkomen:

Beschrijving van eene wanstaltige menschelijke vrucht van zeven maanden dragts, *veroorzaakt door eene gedeeltelijke zamengroeijing van twee vruchten*, in Deel I. Delft 1801.

Twee waarnemingen van genezene longtering, *beide van zeer verschillende soort*, *door middel van de loodsuiker*, in Deel V. Leid. 1805.

Voorts vindt men van hem:

Proeven ter beantwoording der vraag: hoedanig behoort, *in den tegenwoordigen staat der Geneeskunde en van hare Zusterwetenschappen*, *de omvang van het onderwijs in de leer der geneesmiddelen te zijn*, in *Tijdschrift voor genees-*, *heel-*, *verlos- en scheikundige wetenschappen*, *uitgegeven door het Genootschap Vis unita fortior*, *te Hoorn*. II D. Amst. 1828.

Beschrijving der drie voorname tijdperken van de geschiedenis der Geneeskunde, ald.

Korte schets der verdiensten van wijlen A. van Stipriaan Luiscius als Geneesheer, in *Geneesk. Bijdragen*, door C. P r u y s v a n d e r H o e v e n . D. III. Rotterd. 1830.

Zie G i d . J a n . V e r d a m , *de iis quae Acad. Lugd. Bat. - prospera et lugenda acciderunt* in *Annales Academici* 1852-1853, p. 16-18, 38, 39; S i e g e n b e e k , *Geschied. d. Leyds. Hooges.* D. II.; *Kunst- en Letterb.* 1838. N°. 247.

[Jan D. Macquet]

MACQUET (JAN D.), geneesheer, schepen, raad en burgemeester te Zierikzee, werd aldaar in 1731 geboren. Van zijne ervarenheid in zijn eigenlijk vak heeft hij onderscheidene proeven nagelaten. Ook maakte hij zich als geleerde en scherpzinnig oordeelkundige bekend. Er bestaan van hem verscheidene zeer goed bewerkte opstellen over het critisch en theoretisch gedeelte der dichtkunst, die blijk dragen van gezond oordeel en zuivere smaak. Hij vergenoegde zich echter niet met het maken van aesthetische aanmerkingen en het leveren van theorien maar toonde ook meesterlijk het practisch gedeelte der dichtkunst te verstaan. Zulks bewees hij reeds in 1761 in zijn dichtwerkje *De vier jaergetijden*, waarvan men eene beoordeeling vindt in *Tael- en Dichtkundige Bijdragen*, D. II. N°. XXXV; maar vooral in zijne *Dichtlievende Uitspanningen* tusschen 1772-1779, te Zierikzee in drie deelen in het licht verschenen. Men vindt daarin den Herderszang *Koridon*, die plat en zonder schildering is; *Heldinnenbrieven*, waarin hij O v i d i u s navolgde en waarbij V o n d e l 's *Maagdenbrieven* niet te vergelijken zijn, het Lierdicht: *Nut en nadeel der hartstogten*, waarin de gramschap en hare schadelijke gevolgen en voordeelige uitwerkingen uitmuntend zijn afgeschilderd. Zijn overige gedichten zijn vol kracht en stoutheid, inzonderheid *Het gelukkig Nederland*, een dichtstuk dat H e l m e r s niet onwaardig zou zijn, en *De lotgevallen van Zierikzee*, waarin krachtige en stoute, schoon soms overdreven partijen voorkomen. In het tweede deel (zeer ongepast aan den Heiland opgedragen) treft men uitmuntende tafereelen aan van sommige voortreffelijke gelijkenissen van onzen Heer. Hij toont ook in deze bundel dat hij zich gelukkig weet te schikken naar den

verschillenden aard der onderwerpen, die hij behandelde, en dat, naar den eisch des onderwerps, sommige stout, krachtig, verschrikkelijk zelfs, andere verheven, zacht en aandoenlijk geteekend zijn.

In het 3e deel vindt men eene uitvoerige bespiegeling der *Eerste wereld* in zeven boeken. Zij is eene dichtmatige uitbreiding der eerste hoofdstukken van Genesis, geheel in den geest der overige Bijbelberijmingen, die toen in den smaak waren. Beter zijn de 17 mengelgedichten van ernstigen aard, die in dezen bundel worden gevonden. Siegenbeek, van Kampen, d'Escury, de Vries, Witsen Geysbeek en anderen, die de geschiedenis onzer letterkunde hebben beschreven, geven hem eenparig lof. Macquet was een der eerste leden der *Maats. v. Ned. Letterk.* te Leyden. Hij stierf in 1798.

Hij schreef:

Verhandeling over de Bijbelsche ziekten en eenige andere gevallen, die in de Heilige Schriften voorkomen, en door de Geneeskunde ligt ontfangen. Leyden 1762. 2e dr. 8o.

Inleiding tot de Pathologie of beschouwing van het menschelijk ligchaam in den zieken staat. Utrecht 1782. 2 d. 8o.

Dichtlievende Uitspanningen in *Nieuwe Bijdragen tot opbouw der Vaderl. Letterk.* D. I. bl. 33-68.

Verhandeling over de voortreffelijkheid der Oude en Hedendaagsche Poëten. T.a.p.D. II. bl. 77-150.

Over het schoon in de Poëzije in *Werk. v.d. Maatsch. van Ned. Letterk. te Leyden*, 3e dr. Leyden 1777.

Lof der Lente, *Lof des Zomers*, *Lof des Herfst* en *Lof des Winters*, *in vier jaarzangen*. Leid. 1761. 8o.

Proeven van dichtkundige Letteroefeningen: over den smaak in de Poëzije, over den Abraham den Aartsvader van Hoogvliet; over eenige dichtstukken van Vondel, en over den IJstroom van Antonides; over den Gijsbrecht van Aemstel en Lucifer van Vondel, over Hooft als dichter en over de Elegijen. Utrecht 1780, 1783-1786. 3 d. 8o.

In de Bibl. der Maats. van Ned. Letterkunde, een ms. *Dichtlievende Uitspanningen, met aanmerkingen van eenige leden der Maats.*, van dergelijken inhoud als in de *Nieuwe Bijdragen*.

Zie Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.* D. IV. bl.| 267 volgg. Apollineum, I St. bl. 70; Siegenbeek, *Gesch. d. Nederl. Letterk.*; Van Kampen, *Gesch. d. Lett. en Wetens.*; Collot d'Escury, *Holl. Roem in Kunsten en Wetens.* D. IV. (2) 722, 723. De Vries, *Gesch. d. Ned. Dichtk.* D. III. bl. 180; Nieuwenhuis, *Aanhangs. o.h. Woordenb. v. Kunst. en Wetens.* o.h.w. *Taal- en Dichtk. Bijdr.* D. II. bl. 217; *Handel. d. Maats. v. Ned. Letterk.* 1799; Arrenberg, *Naamreg. v. Ned. Boek.* bl. 274; *Boekzaal der Gel. Wereld*, 1761 bl. 325, 1762, bl. 625 1779. bl. 463; *Cat. d. Bibl. v. Ned. Letterk.* D. I. bl. 69, 203, 262. D. II. bl. 200 *Navorscher*, D. III. bl. 54.

[Robert Macward]

MACWARD (ROBERT), predikant bij de Schotsche ge-

meente te Rotterdam, werd te Glenluce in het zuiden van Schotland geboren, en legde zich, na zich op lagere scholen te hebben voorbereid, te St. Andrews op de Godgeleerdheid toe. Hier genoot hij niet alleen het onderwijs, maar ook den omgang en de vriendschap van den beroemden Samuel Rutherford, dien hij, in betrekking van Secretaris, naar eene vergadering van Schotsche predikanten te Westmunster volgde. Teruggekeerd was hij eenigen tijd onderwijzer in de godgeleerdheid te St. Andrews en werd vervolgens predikant te Glasgow, in plaats van den beroemden Andrew Gray. Reeds had hij in deze gemeente vijf jaren met ijver en trouw gearbeid, toen eene uitdrukking die hij zich in eene leerrede, den 4 Februarij 1616 aldaar gehouden, had veroorloofd, oorzaak was dat hij gevangen genomen, naar Edimburg gevoerd, in den kerker geworpen, en veroordeeld werd het koningrijk binnen een half jaar te verlaten. Ondersteund door Lady Kenmure, die ook andere gebannen predikanten het noodige verschafte, begaf hij zich naar Rotterdam, waar hij van tijd tot tijd voor den Schotschen leeraar Alexander Petrie optrad, en de brieven van zijnen gestorven vriend en leermeester Rutherford, met eene korte levensschets er voor, in het licht gaf. Van Rotterdam begaf hij zich naar Utrecht, waar hij verscheidene jaren woonde, een vriend, raadsman en onderwijzer was der Engelsche studenten, die toen de academie aldaar bezochten, herhaalde malen in de Engelsche kerk aldaar predikte, zelfs gedurende de ongesteldheid van Mr. Best bij diens afwezigheid te Rotterdam eenige weken de dienst voor hem waarnam, vriendschappelijk met de hoogleeraren Voetius en Nethenus omging en den laatsten bij de uitgave van het hands. van Rutherford tegen den Arminianen hielp. Omtrent 1668 keerde Macward naar Rotterdam, dat toen een aantal gebannen Schotsche leeraars tot toevlugtsoord verstrekte, terug. Hier bewees hij de Schotsche gemeente belangrijke diensten en werd zelfs in 1671 tot tweede predikant benoemd. Slechts kort mogten zij het voorregt genieten hem als zoodanig te bezitten, daar hij op aanhouden van Karel II, met John Brown en Kolonel James Wallace, door de Staten-Generaal gelast werd het grondgebied der Vereenigde gewesten te verlaten. Hij predikte den 25 Februarij 1677 zijn afscheid en begaf zich naar Utrecht, waar hij noch door Karel II noch door de Staten vervolgd werd, te meer wijl de laatsten het besluit tot verbanning niet vrijwillig, maar tegen hun zin, op sterk aanhouden, ja zelfs bedreiging van den Koning, hadden genomen. In 1678 keerden de drie ballingen naar Rotterdam terug, en Macward overleed aldaar in December 1681.

Hij was een man van buitengewone godsvrucht, de vraagbaak van velen, zoo in als buiten het land zijner ballingschap.

Of echter zijne brieven, van welke Steven een uitvoerig verslag geeft, reeds het licht zien, is ons onbekend. Zijn *History of the Church of Scotland* is verloren. Hij was bevriend met den Rotterdamschen predikant Jacobus Borstius en vooral met Koelman, wien hij, bij de uitgave zijner vertalingen van de werken der Engelsche Godgeleerden, gewigtige diensten bewees, zoo als Koelman zelf erkent voor zijne overzetting van Mr. Hugh Bennings verhandeling, getiteld: *Principles of the Christian religion*. Behalve de door hem te Glasgow uitgesproken en door Hofman vertaalde en uitgegeven (Utrecht 1711 12°) leerrede en de brieven van Rutherford, (Rott. 1664), schreef hij eene voorrede voor John Browns verhandeling *Christ the Way and the Truth and the Life*. Rott. 1677. Bij Koelmans overzetting van Bennings gemeld werk voegde hij een stukje, getiteld: *Holy Walking with God*. Amst. 1678. 12°. Hij schreef ook een voorrede voor Durhams *Commentary on the Revelation*, een werk dat in 1744-45, in het Nederduitsch vertaald, met eene aanbeveling van Dr. Cornelius van Velzen van Groningen, in 2 dn. in 4°. te Amsterdam het licht zag.

Voorts gaf hij in het licht:

Solemn Appeal to Preachers in the times of spiritual declension, 1674, nimmer in het Engelsch uitgegeven, maar door Koelman naar een ms. vertaald en aan het licht gebragt met den titel: *De wekker der Leeraren in tijden van verval*. Rott. 1733, 12°. In de opdragt der 3de uitgaaf wordt Macward er de schrijver van genoemd.

The poor Man's cup of cold water, *ministered to the saints and sufferers for Christ in Scotland*, 1678, Edinb. 1709. 4°.

Banders Disbanded.

The True Non-conformist, *in answere to the modest and frec conference betwixt a Conformist and a Non-Conformist*, *about the present distempers of Scotland*, 1671. 12°. Volgens Steven: *an acute controversae work*, *adscribed to him*, *written to reply to Bishop Burnet*.

ΕΠΑΓΩΝΙΣΜΟΙ; *or Earnest Contendings for the Faith; being the answers written to Mr. Robert Fleming's First and Second paper of Proposals*, *for union with the Indulged; the first paper printed Anno* 1681. *In which Answers*, *more sound and solid proposals for a safe and lasting union are offered*; *and a solemn appeal thereanent made. Whereunto some of the Author's Letters*, *relative to the sins and duties of the day*, *are annexed. By that faithful servant of Jesu Christ Mr. Robert Mac Ward*, *sometime minister of the Gospel in Glasgow*, uitgegeven door Mr. John M'Main, *Schoolmaster*, *at the Foot of Libertoun's*, *Wynd in Cowgate*. Edinburgh, 1723. 12°.

Zie M u r r a y , *Literary History of Galloway*, 2e edit. p. 107; M u r r a y 's *Life of Samuel Rutherford*, p. 233, 234. M u r r a y , *Memoirs of Lord Kenmure* vóór de laatste uitgaaf van *Rutherford's Last and Heavenly Speeches of Viscount Kenmure*. Edinb. 1827. 18mo. pp. 38-39. W i l l i a m T e m p l e , *Letters*, Vol. III. p. 291, 292; comp. 248, 268, 311; M'Crie's *Notices of colonel Wallace*, p. 371; S t e v e n , *History of the Scottish Church at Rotterdam*. (Reg.)

[M. Madan]

MADAN (M.). Arrenberg vermeldt van hem: *verhandeling over de oorzaken*, *uitwerkingen*, *gevolgen*, *behoed- en hulpmiddelen van het verderf der vrouwen*. Rotterd. 1782. 8°.

Zie A r r e n b e r g , *Naaml. van Boek.* bl. 274.

[Made]

MADE, een dichter uit de XVII eeuw. Zijne *Gedichten* 1668 8°. worden in het *Aanh. en verv. op Arrenberg*, bl. 133 vermeld.

[Richard Maden]

MADEN (RICHARD), werd in 1660 predikant bij de Schotsche gemeente te Amsterdam. Toen de stad Londen in September 1666 voor een groot gedeelte door den brand vernield was geworden, bad hij openlijk om de herstelling en voorspoed der stad. Burgemeesteren, aanschrijving van de Staten van Holland bekomen hebbende, ontboden den predikant voor zich, en vernamen dat hij inderdaad voor de stad Londen gebeden had, doch betuigde zulks voortaan, indien het aanstoot mogt geven, te zullen laten. Men vond echter dat bidden in het heetst van den oorlog zoo onbehoorlijk dat Maden den 2 October bevel kreeg, zich voortaan van het predikambt en van alle kerkelijke vergaderingen te onthouden tot dat hem anders gelast zon worden. Welligt zou hij strenger zijn behandeld geworden, zoo het niet gebleken was, dat hij gewoon was om ook 's Hemels zegen te bidden over de vloot en wapenen van den Staat.

Zie S t e v e n , *History of the Scottish Church*, p. 335; W a g e n a a r , *Amsterd.* D. V. bl. 278.

[J. Mader]

MADER (J.) vervaardigde een *Tijdwijser der Rupsen*.

[Willem Mader]

MADER (WILLEM) of MAEDER, makker van J o a n F r a s e r , een Engelschman, die in 1673 buiten pijn beleed, door aanzienlijke lieden in Engeland gehuurd te zijn om 's Lands schepen, toen nog te Amsterdam onttakeld liggende, in brand te steken. Hij was een Schot en omstreeks 40 jaren oud, toen hij in 1677 te Rotterdam gegrepen en veroordeeld werd om gewor gd, en met brandend stroo geblakerd te worden.

Zie *Holl. Merc.*, 1677, bl. 235; W a g e n a a r , *Vad. Hist.* D. XIV. bl. 286.

[W.C.F. Mader]

MADER (W.C.F.), was als onderluitenant of adjudant bij het beleg van de Willemstad in 1793 door de Franschen, en gedroeg zich dapper.

Zie B o s s c h a , *Neêrl. Heldend. te land*. D. III. bl. 32. Bijv. en vert. bl. 35; O l d e n b u r g , *Beleg en verd. van de Willemstad*, bl. 143.

[Michael Maddersteg]

MADDERSTEG (MICHAEL), werd omtrent 1659 te Amsterdam geboren, en leerde de schilderkunst bij L u d o l f B a k h u i z e n ; ja werd zelfs een zijner beste leerlingen. Hij was grondig in al wat tot den scheepsbouw betrekking heeft ervaren; doch daar hij het grootste en beste gedeelte van zijn leven aan het Hof van Brandenburg doorbragt, zijn zijne zeestukken in Holland zeer zeldzaam. K r a m m zag er verscheidene te Berlijn, Potsdam, Sans-Souci, enz., doch het beste, voorstellende *de door den Koning van Pruissen*, *Frederik I*, *gebouwde oorlogschepen*, *bestaande uit eene gallei en twee kleine schepen met eenige booten*, *in den achtergrond het slot en de stad Köpenick*, is te Berlijn.

Te Amsterdam teruggekeerd, legde hij zich, schoon met minder goed gevolg, op den koophandel toe en stierf in 1709.

Volgens K r a m m zijn zijne zeestukken soms bedriegelijke navolgingen van zijnen meester, zoo dat ze vaak voor het werk van B a k h u i z e n doorgaan.

Zie I m m e r z e e l , *Lev. en Werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch*. D. II. bl. 193; K r a m m , *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunstschild*. D. IV. bl. 1039.

[G.L. Madiol]

MADIOL (G.L.) werd in 1787 geboren. Reeds op 17 jarigen leeftijd trad hij den 1 November 1804 als eenvoudig soldaat in Hollandsche dienst en mogt binnen den tijd van 5 jaren zich den officiersrang waardig maken. Op het einde van den Russischen veldtogt bekwam hij vijf lanssteken in de regterzij, en werd den 28 October 1812 door de Russen krijgsgevangen gemaakt. Nadat hij in 1814 uit de krijgsgevangenschap was wedergekeerd, werd hij, in Maart 1815, als luitenant in ons leger geplaatst, kort daarop tot 1sten luitenant benoemd, en in hetzelfde jaar nog tot 1sten luitenantadjudant aangesteld. In 1823 werd hij benoemd tot kapitein, en vertrok als zoodanig in het laatst van 1826 met de expeditionaire afdeeling naar O.I. Door schipbreuk te lijden, werd hij eerst in Augustus 1827 te Samarang ontscheept, nam vervolgens deel aan de krijgsverrigtingen op Java, werd in 1828 benoemd tot Ridder der Milit. Willemsorde 4^{e} kl. en in het begin van 1830 bevorderd tot den rang van Majoor.

In laatstgemeld jaar in Nederland teruggekeerd, werd hij den Luitenant-Generaal C o r t H e y l i g e r s toegevoegd tot de regeling der algemeene volkswapening. In 1831 aan het hoofd van het 2de bataillon jagers geplaatst, nam hij deel aan den tiendaagschen veldtogt, en onderscheidde zich zoodanig, dat hij bij legerorder eervol werd vermeld. In 1840 werd hij benoemd tot Luitenant-Kolonel bij de afdeeling jagers, en in

het volgende jaar tot kommandant van het 5de regiment infanterie, waarbij hij in 1843 tot den rang van Kolonel verheven werd. In Mei werd hij, op verzoek, gepensioneerd met den rang van Generaal-Majoor, na alvorens in 1846 tot Ridder van de orde van den Nederlandschen Leeuw te zijn benoemd. Hij stierf in October 1858 in den ouderdom van 71 jaren, waarvan hij 43½ jaar, zoo in Indië als hier te lande, diende en in verschillende gewesten van Europa en van Indië de veldtogten heeft mede gemaakt.

Zie *N. Rott. Cour.* 11 Oct. 1858.

[Jan de Maecht]

MAECHT (JAN DE), leefde in de tweede helft der 16de eeuw, en was als behangsel-tapijtwerker beroemd. In zijne fabriek werden o.a. vervaardigd de kostbare tapijten, die de wanden der vergaderzaal van de Provinciale Staten van Zeeland versieren. Zij waren 189 oude ellen lang en voor 180 p. vl. door den raadsheer Meyros ten behoeve van den lande van Zeeland en tot behangsel van de Kamer van Zijn Excell. in het hof te Middelburg gekocht. Ze stelden voor, de luisterrijke wapenfeiten der Zeeuwen, in de eerste jaren van den kampstrijd tegen Spanje, zoo als de zegepraal van Ewout Pieterse Worst, in 1573 en de roemrijke overwinning van Lodewijk van Boisot, voor Lillo en Bergen op Zoom, in 1574. Onder elk der vijf tafereelen vindt men een Latijnsch vierregelig vers den inhoud der voorstelling bevattende. De la Rue en Hoogstraten noemden Johanna de Maegt de vervaardigster van dit werk. Zij verdienen zeer in plaat gebragt te worden, zoo uit een geschiedkundig als uit een kunst-oogpunt.

Zie Hoogstraten, o.h.w. *Middelburg*. De la Rue, *Gelett. Zeel*. bl. 490, 2e dr. Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunstsch*. D. IV. bl. 140.

[Maelcote]

MAELCOTE, zie MALCOTIUS.

[Zegter van Macle]

MACLE (ZEGTER VAN), werd te Brugge in 1504 te Brugge geboren en stierf in 1601.

Van haar bestaat in hands.:

Deerlicke lamentatie ende hardt beclagh der stede van Brugghe, in fol.

Men vindt hiervan een uittreksel in Beaucourt de Noortvelde, *Beschryving van den opgank, voortgank en ondergank der Brugschen koophandel*, Brugge 1775. bl. 195-246. Ook is uit deze *Lamentatie* een ander hands. getrokken, getiteld:

Korte inhoud van de verandering en alles wat er geschied is binnen de stad Brugge, sedert den 12 *December* 1577 *tot* 1595, in fol.

Zie *Cat. d. Handschr. v.* v. Hulthem, bl. 195. No. 638-639.

[Jetske Reinou van der Maelen]

MAELEN (JETSKE REINOU VAN DER) of MALEN, eene

Friesche dichteres uit de eerste helft der XVIII eeuw, was eene dochter van Michiel van der Malen, J.U.D., Schepen van Leeuwarden en President van het Nassausche krijgsgerigt, en van Rixt van Hoorn, wier vader lid der Staten van Friesland was. Deze moeder hertrouwde met Joh. Hemsterhuis, in 1706 als hoogleeraar in de geneeskunde overleden. Op dezen stiefvader vervaardigde zij reeds toen een rouwdicht, dat zij met eene menigte andere harer 'Dichtoefeningen' eerst in 1728 te Leeuwarden bij de Erven H. Halma in 4°. in het licht gaf onder den titel van: *Zede- Mengel- en Lijkgedichten. Met Kunst-platen versierd*; een bundel goede verzen, meest op personen en bij gelegenheden vervaardigd, die alle de deugden en gebreken hadden van hare tijdgenooten, boven welke zij zich niet verhief. Den zomer op de hofstede Tjerksma te Roordahuizum doorbrengende, was zij met vele aanzienlijke personen verwant of bevriend. De hooge lof, dien Dirk Smits haar toezwaaide in een bijschrift op haar portret in het *Panpoëticon* (1739), was welligt even overdreven als de vernedering haar door latere kunstbeoordeelaars aangedaan.

Zie A. van Halen, *Panpoëticon Batavum*, bl. 255; de Vries, *Gesch. der Ned. Dichtk.* D. II. bl. 168; Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.* D. IV. bl. 301; *Cat. d. Maats. v. Nederl. Letterk.* D. I. bl. 253.

[Dr. François Maelson]

MAELSON (Dr. FRANÇOIS), beroemd staatsman en ijveraar voor de vrijheid, in den aanvang der Nederlandsche beroerten, werd in 1538 te Enkhuizen geboren. Hij bekleedde eerst den post van pensionaris te Enkhuizen en naderhand dien van Syndicus of Pensionaris van West-Friesland. Een blijk van het vertrouwen dat in 's mans eerlijkheid en kunde werd gesteld, was dat men zijnen raad over onderwerpen van de hoogste aangelegenheid innam. Dus vinden wij zijn naam vermeld onder de staatslieden, gemagtigd om met Prins Willem I te raadplegen, eer men nog Koning Philips had afgezworen, over het zoo teeder onderwerp, de wijze namelijk, op welke men vreemde hulp zou mogen zoeken, zonder eene uitheemsche mogendheid toegang in het land te geven, of deze Staten te scheiden van de heerschappij van den Koning van Spanje. Toen vervolgens besloten werd Engeland in den arm te nemen, werd Maelson, nevens 's lands advokaat en den heer van Aldegonde derwaarts gezonden om Koningin Elisabeth tot het verleenen van krachtigen bijstand te bewegen. Ten tijde dat Amsterdam, in den jare 1578, de Spaanschgezinde regering uitdreef en de Staatsche zijde koos, was hij een der gemagtigden der Staten, naar die stad afgevaardigd om op de algemeene zaken behoorlijke orde te stellen. Desgelijks had Maelson mede de hand, in den jare 1582, in het opstellen eener Kerkorde, een werk, in dien tijd van zoo

dringende aangelegenheid, dat, volgens schrijven van den Prins aan de Staten: ‘Tenzij met behoorlijke orde daarin werd voorzien, het geschapen stond dat de Gereformeerde Religie en 't Land beide zouden verloren gaan.’ De opdragt der Grafelijkheid aan Prins Willem was een onderwerp van het hoogste belang, dat, in den jare 1584, de aandacht van 's Lands Staten bezig hield. Doctor Maelson was wederom de man, die, nevens den heer van Asperen en den Advocaat Buys, met zijne Doorluchtigheid daarover in onderhandeling trad en de zaak tot die rijpheid hielp brengen, dat de Prins, bij geschrifte, de opdragt aanvaardde. Bekend is het lot, dat kort daarop den Prins trof, en de ontwerpen wegens het Graaflijk bewind deden in duigen vallen. Op nieuw wendde men het oog naar Engeland, en zond een plegtig gezantschap aan Koningin Elisabeth, om haar de opperheerschappij op te dragen. Maelsons naam vinden wij op de lijst der gezanten vermeld. Geen Nederlander is onkundig van de slinksche handelingen des Graven van Leycester, door Elisabeth sedert herwaarts gezonden, om zich van het hoog gezag te verzekeren. Inzonderheid had hij het gemunt op de steden, wier regenten voor de vrijheid ijverden. Enkhuizen was een van deze. Leycester was derwaarts op weg, en welligt had zijne tegenwoordigheid zeer verderfelijke uitwerksels gehad op de Gemeente, die zich door 's Graven schijnheiligheid ligtelijk liet misleiden. Om de burgerij daartegen te waarschuwen en te wapenen, bediende zich Maelson van twee vertrouwde burgers, Gerard Wit en Adam Kortleven. Zij vervoegden zich in verscheidene herbergen en op andere openbare plaatsen; verhaalden aldaar hoe Leycester, in zijn toeleg op Amsterdam verijdeld zijnde, thans een aanslag op hunne stad in den zin had, en ontvouwden meteen de verderfelijke oogmerken, welke daarmede bedoeld werden. Zoo gelukkig slaagde de pensionaris in dit ontwerp, dat hij de gemoederen der Enkhuizenaren van den Engelschman wendig maakte, en deze het thans niet durfde wagen de stad te bezoeken. In een gewigtig geschil, in den jare 1589 ontstaan, werd Maelson, omtrent dezen tijd tot Syndicus, Advokaat of Pensionaris van West-Friesland verheven, inzonderheid vermaard. De steden Hoorn, Enkhuizen en Medemblik namelijk, binnen de aloude palen der heerlijkheid van West-Friesland gelegen, waren van oordeel, dat, sints de afzwering van de Spaansche heerschappij, de oppermagt over deze heerlijkheid met even veel regt aan haar vervallen was, als de Staten van Holland en Zeeland zich de oppermogendheid over hunne bijzondere gewesten toeëigenden. Maelson inzonderheid beweerde dit oppergezag. Hij was er niet tegen dat Monnikendam en Edam, even als voorheen, ter Staatsvergadering van West-Friesland zitting namen; doch Purmerende, als zijnde een afzonderlijke heer-

lijkheid, wilde hij daarvan hebben uitgesloten. Zoo sterk stonden de drie steden op dit stuk, dat zij, in het gemelde jaar 1589, eene onderlinge verbindtenis sloten, ter handhaving van het oppergezag van West-Friesland, en van hunnen Syndicus, die zijn post wilde nederleggen, in zijn bewind. Om zijne meening ten aanzien van het oppergezag van West-Friesland te meer te doen blijken, vormde M a e l s o n het ontwerp om het getal der gecommitteerde Raden in het Noorderquartier te verminderen of zelf een afzonderlijk collegie voor de drie steden op te rigten. Hieruit ontstond meer en meer verwijdering van de Staten van Holland en deze groeide eerlang tot zulk eene hoogte, dat de drie steden weigerden in de gemeene lasten te dragen, ja zelfs om afgevaardigden ter dagvaart naar 's Hage te zenden. Eindelijk werd het geschil door bemiddeling van M a u r i t s en andere gemagtigden bijgelegd, op voorwaarde, onder anderen, dat voortaan de stemmen der drie steden te zamen zoo veel zouden gelden als die der vier anderen. M a e l s o n leidde kort daarop zijn ambt neder en werd nevens zijne Doorluchtigheid tot raad aangesteld.

In 1596 trok hij in gezantschap naar Denemarken om er bevestiging der voorregten, aan de Nederlanden verleend, te erlangen.

Hij stelde veel belang in de zeevaart, vooral ter beproeving van de vaart, benoorden om naar China. Hij spoorde waarschijnlijk L i n s c h o t e n aan om toch alles wat tot bevordering van dien nieuwen tak van welvaart kon strekken, zonder verwijl mede te deelen, en deze erkent in de opdragt zijner reizen aan de Staten-Generaal, de gunst der algemeene Staten, en van den Prins, op aanbeveling van M a e l s o n , te hebben mogen verwerven. Hij bevorderde de uitrusting van twee Vliebooten. Een der ontdekte eilanden werd naar hem, *Maelsons eiland* genoemd. Ook hielp hij L u c a s J a n s z . W a g e n a a r in het vervaardigen en zamenstellen van zijn *Spiegel der Seevaert*, te Leyden bij P l a n t i j n in 1584, op eigen kosten uitgegeven.

‘M a e l s o n (zong H o g e r b e e t s), u sal in nakomende tijt
Kennen van raet cloeck, in den noot getrouwe,
Die hooren zal der Vorsten van Nassouwe
Uytroepen 't lof: als sy, en ghy van nijt
Tot beter uyr beyde sult zijn bevrijt.
Van nu volcht u, dat d' Indische Landouwe,
Door u behulp ons klaerder haer ontfouwe,
Tethys ontdeckt, de zeeman sy verblijt.
Des W a g h e n a e r , en H u y g h e n wijt ervaren,
Doen danklijck blijck, over Neptuni baren
Voerend' u naam met ware lof en prijs.

Te tonen voort laet u by 's lants beswaren
Sijn onbeswaert, hulp en jonstich bewijs,
Diens lust berust in nutbaerheyts verklaren.

Maelson was ook als geneeskundige en taalkenner, vooral als beminnaar van de Grieksche taal, in welke hij brieven schreef, bekend. Het jaar van zijn overlijden is onzeker. Het moet geweest zijn kort vóór 1602. Zijne afbeelding vindt men in de *Historie van Enkhuizen* van Brandt en Centen en in het VIIe Deel van Wagenaar's *Vad. Historie*. Ook staat zijn beeldtenis uitgehouwen voor het huis, weleer door hem bewoond op de Breedstraat te Enkhuizen, oostzijde, het vierde van het Stadhuis.

Zie Bor, *Ned. Hist.* D. X. bl. 26 (951) B. XV. bl. 200 (188); B. XXVI. bl. 56 (481); Wagenaar, *Vad. Hist.* D. VII. bl. 79, 83, 204, 512, D. VIII. bl. 90, 322, 325; Velius, *Beschrijv. van Hoorn*, bl. 470, 472; *Handv. v. Enkhuizen*, bl. 97, 90, 99; Brandt en Centen, *Hist. v. Enkh.* D. bl. 309; Abbing, vervolg op Velius, D. II. bl. 25; Beaufort, *Lev. van Willem I*, D. I. bl. 558 600; Scheltema, *Onoverw. vloot*, bl. 113; *Rusland en de Nederlanden*, D. I. bl. 50; van Kampen, *Karakterk.* D. I. bl. 479; Collot d'Escury, *Hollands roem*, D. III. A. bl. 23; Van Haren, *Geuzen*, bl. 164; G. Moll, *Verhandel. van eenige vroegere zeetogten der Nederl.* bl. 22; Linschoten, *Itinerar.*, p. 22; Eikelenberg, *Beschrijv. van Alkmaar*, bl. 393, 420; Bilderdijk, *Vad. Gesch.* D. VII. bl. 175; Kok; Hoogstraten; Luiscius, Muller, *Cat. v. Portr.*

[Josias Maenhoudt]

MAENHOUDT (JOSIAS), geboren te Vlissingen, predikant te Sluis in Vlaanderen, dichter in de tweede helft der XVII eeuw, schreef:

Droeve Nederlants klachte, *soo over de ware elende van straffe als over die van de sonden*, *met het vertoog van eenen Regenboog*, *gemaeckt uyt verscheyde Regen-droppelen en Sonnestralen van Godts goedertierentheydt*, *schynende op de swarte wolcken des oorlogs. In navolging van den Profeet Jeremia*, *in 't eerste Cap. syner Klaegliederen*, Vliss. 1672. 4°.

Zie de la Rue, *Gelett. taal*, bl. 224, 225; v.d. Aa, *N.B.A.C. Woordenb.* D. II. bl. 396.

[Arnt van der Maern]

MAERN (ARNT VAN DER), lid van het Marsluden-gild, Ouderman (1475) en Raad (1479) te Utrecht, behoorde tot de voorname burgers, die in 1481 uit die stad weken.

Zie Burman, *Utrechtsche Jaarb.*, D. III. bl. 128, 299, 510.

[Jacob van Maerlant]

MAERLANT, MEERLANDT of MEIRLANDT, MERLANT (JACOB VAN). Even onzeker is het jaar als de plaats zijner geboorte. Sommigen willen dat hij in 1235, anderen in 1225 of 1220 het levenslicht heeft aanschouwd, lerwijl Damme, Brugge, Maerlant, Bruvambacht, liever, volgens de lezing van Snellaert, Bruxambacht of Brugge-ambacht

als zijn geboorteplaats worden opgegeven. Hij schijnt echter in de laatste plaats geboren te zijn. Van zijn levensloop is weinig zekers te melden. Men wil dat hij een leek was, in later tijd in het nu bij den Briel aangetrokken Maerlant gewoond heeft, en aldaar koster geweest is. Dit laatste werd o.a. door Prof. Visscher beweerd, door Prof. Jonckbloet weersproken, doch wederom door Serrure bevestigd. Ook het gevoelen, dat hij griffier te Damme zou geweest zijn, is niet bewezen. Slechts dit is zeker, dat hij te dier plaatse begraven is, gelijk zijn grafschrift op eene zerk onder den toren der kerk getuigt. 'Ter gedachtenis van het door Maerlant uitgeoefent Griffiersambt (lezen wij in het *Belg. Museum*), heeft men hem op den sleutel van een balk der groote zael (van het stadhuis te Damme), afgebeeld in snijwerk, eenen boek bij de hand hebbende.' Doch dat dit beeldje Maerlant zou voorstellen rust op eene traditie. Men wil dat Maerlant ten jare 1300, in het vijf en zestigste jaar zijns levens, zou zijn gestorven, hetgeen men afleidt uit zijn grafschrift. Onzeker is het of hij, gelijk Snellaert wil, een spreker of, zoo als van Wijn meent, een rederijker is geweest. Alleen weten wij dat hij te Maerlant verliefd werd op eene schoone jonkvrouw, haar ter eere dichtte, dat hij niet ruim met tijdelijke middelen gezegend was en hulp zocht bij mannen van invloed van zijnen tijd. Hij was onder zijne tijdgenooten in groote achting als een man van ongemeene geleerdheid, voortreffelijk redenaar en goed historieschrijver, voorts een vriend van waarheid en vijand van leugen. Hij wordt aangemerkt als de vader van de Nederduitsche dichtkunst, zelfs werd hij reeds in zijn tijd al zoodanig beschouwd en van zijne waarheidsliefde getuigt een zeker oud handschrift, in 1732 nog berustende bij l. le Long, dus:

'Jacob van Merlant, die vader
Es der Dietscher dichteren algader,
Sceltse sere, die logeneren,
Die valsche materien viseren,
Die si subtilec connen cleden,
Ende met sconen worden leden.

Noit men en ondervant
Dat Jacob van Merlant
Logene dichtte, oft voortbrochte,
Hoe naeuwe ment ondersochte,
Want syn leuen was eersaem
Als eenen dichtere betaem.'

Van Maerlant was een vruchtbaar schrijver. Groot is het getal der werken uit zijne pen gevloeid, van welke vele

stellig verloren zijn gegaan en ons zelfs bij name niet bekend zijn, en de volgende het zij bij name, hetzij in handschrift of gedrukt bestaan:

Troyaansche oorlog, eene dichterlijke overzetting van den *Roman de Troye* van Benoît de Sainte-Maure, van welke Blommaert in 1838, in het eerste deel zijner *Oud-vlaemsche Gedichten*, een gedeelte in het licht gaf. Een ander fragment deelt Mr. W.C. Ackersdijck mede in *N. Werk. der Maatsch. van Letterk. te Leyden*, I. D. I. St. bl. 201, volgg. Afzonderlijk Mr. W.C.A. *Fragment van een oud Nederduitsch rijmwerk met aanmerkingen en ophelderingen*, (Dordr. 1824). Ook bestaan er nog twee zwaar beschadigde bladen van den Troyaanschen krijg, die door den heer Holtrop gevonden zijn.

Zie Jonckbloet, *Geschied. d. Midden Nederl. Dichtk.* D. II. bl. 393 volgg. *Mone*, *Alt-Niederl. Volksliterat.* S. 77. *Konst- en Letterb.* 1840. D. II. bl. 180;

Alexander, welken C.A. Serrure met Prof. Jonckbloet tot 1246 brengt, van welke slechts fragmenten gedrukt zijn in Mones *Anzeig.* IV. (1835) Kol. 468-485, en in Blommaerts *Oud-Vlaemsche Gedichten*, D. II. bl. 69; In 1860 gaf D.A. Snellaert, *Alexanders yeesten*, *met inleiding*, *varianten van Hss.*, *aanteekeningen en glossarium*, te Brussel in 8°. met facs. in het licht. Prof. Jonckbloet geeft t.a.p. bl. 400 een uitvoerig verslag van dit gedicht.

Der Naturen Bloeme of Bestiaris, eene navolging of vertaling van Albertus van Keulen of Albertus Magnus naar het werk van Thomas van Cantompré, geboren te Leeuw St. Pieter in Brabant, *de naturis rerum*. In 1838 deelde G.J. Meyer, *twee fragmenten van der Naturen Bloeme* en van den *Rijmbijbel* (Leiden 8°.) mede, en in 1857 verscheen te Brussel in een deel groot 8°. met fac-similé: *Der Naturen bloeme. Met inleiding*, *varianten van Hss.*, *aanteekeningen en glossarium*, *voor de eerste maal uitgegeven door* J.H. Bormans.

Zie Jonckbloet, t.a.p. bl. 38; *Navorscher.* D. VIII. bl. 123.

Rijmbijbel, eene populaire vertaling van de *Biblia Scholastica* van Petrus Comestor, omtrent 1130 geschreven, een werk, dat, volgens Le Long, gedurende een reeks van jaren niet alleen met den Bijbel gelijk maar zelfs daarboven gesteld is. I. David gaf te Brussel 1858-61 in 3 Tom. 4 d. gr. 8°. met fac-similé in het licht:

Rijmbijbel met voorrede, *varianten van Hss.*, *aanteekeningen en glossarium*, *voor de eerste maal* in het licht, nadat E. Kästner te Gött. 1834 in 8°. had in het licht gegeven *Rijmbibel. Drei Bruckstücke aus einem alten Manuscr*.

Proza-bijbel, door v. Harderwijk (*Verslag van het hs. bevattende* J. van Maerlants *Nederduitsche prozaische bij-*

belvertaling, 's Hage 1851), aan van Maerlant toegeschreven, hetgeen door Jonckbloet ontkend wordt.

Leven van St. Clara. Van dit verloren werk van Maerlant vindt men slechts een enkel spoor in den *St. Franciscus*, vs. 1781.

Leven van St. Franciscus, waarvan een hands. is overgebleven, dat door J. Tideman is in het licht gegeven: *Leven van Sinte Franciscus*, *uitgegeven met inleiding*, *aanteek. en woordenlijst*, Leiden 1845-49. 3 d. 8°.

Zie Jonckbloet, t.a.p. bl. 72.

Maria-mirakelen, in den *Spieghel-Historiael*. Het komt Jonckbloet niet onwaarschijnlijk voor, dat die verzameling eerst als een afzonderlijk stuk door Maerlant is vertaald en uitgegeven.

Zie t.a.p. bl. 82.

Spiegel Historiael, *of Rijmkronijk. Met aanteekeningen van* J.A. Clignett, J. Steenwinkel, W. Bilderdijk, D.J. en J. van Lennep, Leyd. en Amst. 1784-1849. 3 d. 4°. J.H. Halbertsma, *Aanteekeningen op Maerlant's Spiegel Historiael. Met inleiding en indices*. 's Hage 1853, 8°. J. Clarisse, *Berigt aang. twee fragmenten van J. van Maerlant's Spiegel Historiael*, en Melis Stoke's *Rijmkronijk*, (Leiden 1818, 8°.); *Fragment van het verloren geraakte gedeelte der IV° Partie van den Spiegel Historiael*, medegedeeld door Hoffman von Fallersleben (Leiden 1824) 8°.; H.Q. Janssen, *Beschrijving van een fragment van de Spiegel Historiael*, *uit het Archief van St. Anna ter Muiden* (Leiden 1850) 8°. Reeds zien eenige stukken van de nieuwe uitgave van de *Spiegel Historiael*, door de Heeren de Vries en Verwys, op last der Maats. v. Letterk. te Leyden, uitgegeven, het licht.

Serrure vermoedt dat Maerlant het verhaal der gebeurtenissen tot op zijnen tijd heeft voortgezet en dat derhalve de Veltheimsche *Spiegel* niet als een vervolg op dien van Maerlant te beschouwen is.

Zie Jonckbloet, t.a.p. bl. 86.

Heimelycheit der Heimelycheden, *dichtwerk toegekend aan J. van Maerlant* (en volgens Hoffmann, Mone en Jonckbloet te regt) '*Met inleiding en aanmerk. door J. Clarisse*, Dordr. 1838, 8°. naar een ms. behoorende aan de *Maats. v. Ned. Letterk*.

Zie *Cat.* D. I. bl. 1. Ook in het 4e D. der *N. Werk. der Maats. v. Letterk.* (1838). Den tekst van het Comburger handschrift heeft Kausler afgedrukt in Th. II zijner *Denkmäler Altniederl. Sprache und Litteratur.* S. 483-556.

Wapen Martijn en Verkeerde Martijn. Wapen Martijn. Hier es voleyndt ende mit groter diligencien ghecorrigeert een seer notabel ende profitelic boecxken gemaect by der groten phi-

lozophe ende poete Jakop van Maerlant. Gheprendt in die stad van Handtwerpen, *in die camerstraet naest den gulden eenhoren by mi Henrick die lettersnider*, *anno* 1496, *den* 28 *dach in augusto*. Mr. A.C.W. Staring van den Wildenborch, *berigt nopens het latynsche handschrift van van Maerlant; met vier Bijlagen*, *het laatste Maerlant's Gedicht van den Verkeerden Martijn;* M. Siegenbeek, *Aanteekeningen op den Verkeerden Martijn; J. van Maerlant's Wapene Martijn*, *naar het latynsche Handschrift*, medegedeeld door Mr. A.C.W. Staring van den Wildenborch, *met eene Inleiding en Aanteekeningen* van M. Siegenbeek, in *N. Werk. d. Maats. v. Nederl. Letterk.* D. III. St. II. 1834; *Vervolg op den Wapen Martijn van Jacob van Maerlant*, medegedeeld door M. Siegenbeek, in *N. Werk. d. Maats. v.N. Letterk.* V D. II St. 1841; J. ab Utrecht Dressclhuis, *Toevoegsel tot de Aanteekeningen op den Wapen Martijn van J. van Maerlant* in de aangeh. *Werk.* D. V. St. I. bl. 1838; *Drie boeken van den Wapene Martijn*, *in het latijn vertaald door* J. Bukelare, (Mone noemt hem Johan Putselaere) uitgegeven door C.P. Serrure, Gent 1855, 8°; *Wapene Martijn met de vervolgen. Kritisch uitgegev. en toegelicht* door E. Verwijs, Dev. 1857, 8°. Clarisse twijfelt of dit gedicht wel van Maerlant is, Halbertsma ontkent het geheel; doch Jonckbloet bevestigt, zonder aarzelen het aangenomen gevoelen, dat Maerlant er de autheur van is.

Van der Drievoudicheden. Volgens Jonckbloet een vervolg op den *Wapene Martijn*, uitgegeven naar het zoogenaamde Zutphensche hands. door Prof. Meyer, in zijne *Nalezingen op het Leven van Jesus*, bl. 120 volgg.; naar het Comburger hs. waar het *Die derde Martijn* heet, in Th. II. van Kausler's *Denkmäler*.

Disputacie van onser vrouwen ende van den heilighen cruce, medegedeeld door Mr. L.Ph.C. van den Bergh in *N. Werk. v.d. Maats. v. Ned. Letterk.* D. V. St. II. 1841, (*Geestelijke Gedichten van Jacob van Maerlant en anderen*, *uit den XIII en XIV eeuw*, *medegedeeld door* Mr. L.Ph.C.v.d. Bergh), en in Th. II van Kausler's *Denkmäler*.

Van den Vijf Vrouden, bij v.d. Bergh, t.a.p.

Ons Heren Wonden, bij v.d. Bergh, t.a.p.

Die Clausulen van der Bible, bij v.d. Bergh, t.a.p.

Van ons Heeren Kynscheede, bij v.d. Bergh.

Der kerken claghe, door Willems uitgegeven in *Mengel. van historisch-vaderlandschen inhoud*, bl. 45 volgg. Hij houdt het voor het beste gedicht van Maerlant.

Zie Mone, S. 303.

Van den Lande van Overzee, uitgegeven naar het Leidsche hands. door H. van Wijn, in *Huiszittend leven*, D. II. bl. 306, volgg.

Van de V bloeme.
Van den seuen ghebeden.
Sinte Anselmus, *dat is onser vrouwe claghe*.
Van den Clusenare.
Verkeerdelijk houdt men Maerlant voor de autheur van den *Dietschen Doctrinael*. Johannes Dekens, Priester en Secretaris van Antwerpen is de schrijver er van.

Zie Valerius Andreas, *Bibl. Belg.*, c.v.; Foppens, *Bibl. Belg.* T. p. 526; Sanderi, *Flandria Illustr.* T. I. p. 261, *Bibl. Belg. ms.* T. I. p. 285, T. II. p. 280; Sweertius, *Ath. Belg.* p. 357; Saxe, *Onom. lit.*; *Dict. bibliogr.*; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Littér. des Pays-Bas*, T. II. p. 98; *Hist. Littér. de la France*, T. XVIII. p. 372; *Messager des Sciences et des arts de la Belg.*, 1837. p. 481; *Jacob van Maerlant*, *und ein Manuscript der Oeffentl. Bibliothek in Detmold*, Detmold 1853 4°.; Hoffmann von Fallersleben, *Horae Belg.* T. I. S. 13, 20, 27, 29, 119; Aretin, *Beitr. z. Gesch. u. Lit.* Bd. IX. S. 1097-1096. *Jöchers Gelehr. Lex.* c.v.; Mone, *Alt. Niederl. Volksliter.* (Index): Van Velthem, *Spieghel Historiael*, 1. XV. 9; Le Long, *Boekz. der Ned. Bijbels*, bl. 158; Kluit, *Hist. Crit. Com. Holl. et Zeel.* T. II. p. 955; Clignett, voorr. d. *Theutonist.* p. LXXVII, Dez. voorr. voor het eerste deel van Maerl. *Spieghel Historiael*, Leyden 1784; H. van Wijn, *Hist. Avondst.* D. I. bl. 261, 275, 276, 281-300. D. II. bl. 174; Dez. *Nalez. op de Vad. Hist. v.* Wagenaar, D. I. bl. 99, 104; Huydecoper, *Proev. v. Taal- en Dichtk.* D. I. bl. 377; *Hist. d. Ned. Rijmkunst*, bl. 9, 10; Bilderdijk, *Verscheidenh.* D. IV. bl. 71-96; A. Ypey *Gesch. d. Nederl. tale*, bl. 321; Willems, *Belg. Museum*, D. II. bl. 449, 461, 467; Dez. *Verh. over de Ned. Tael- en Letterk.* D. I. bl. 153; Siegenbeek, *Bekn. Gesch. d. Ned. Letterk.*; Van Kampen, *Gesch. d. Ned. Lett. en Wetens.*; Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.* D. IV. bl. 287; L.G. Visscher, *Bekn. Gesch. d. Ned. Letterk.* D. I. bl. 24; Collot d'Escury, *Hollands roem in kunsten en wetens*. D.A. IV. (I) 284 enz. A.O.W. Staringh, *Berigt nopens het Zutph. hs. van Maerl.* Dordr. 1834. 8°.; L.G. Visscher, *Iets over Jacob de coster v. Maerlant* Utrecht, 1838. 8°.; Dr. Snellaert, *Van Maerlant en zijn tijd*, Gend 1853. 8°.; J.v. Beers, *Jacob van Maerlant*, *Gedicht bekroond in den wedstrijd door het Belg. Staatsbestuur. uitgeschreven*, Amst. 1860. 8°.; Brouwers, *Jacob van Maerlant herdacht*, Thienen, 1860, 8°.; J. Versnaeyen, *Jacob van Maerlant en zijn werken*, Gent 1861. 8°.; G. Lauts, *Over het Vaderl. v. Maerlant*, (Haarl. 1837) 8°.; Jonckbloet, *Gesch. d. Middeleeuwsche Dichtk.*; Snellaert, *Schets eener Gesch. der Vaderl. Dichtkunde* bl. 40, 41; Huberts, *Chron. Handleid. tot de beoef. d. Gesch. der Vad. Letterk.*; Serrure, *Vad. Mus.* D. II. bl, 368.; Van Kampen, *Vaderl. Karakterk.* D. I. bl. 131; Kist en Royaards, *Nederl. Archief voor kerkel. Geschied.* D. III. bl. 97. D. V. bl. 489; *Archief voor Kerkel. Gesch.* D. VI. bl. 305; Serrure, *Gesch. der Oude Letterk.* (Gent 1855); *Jacob van Maerlant*, *bekroonde verhandeling in de letterkundige wedstrijd*, *uitgeschreven door het Belgisch Staatsbestuur*, 1862; Buddingh, *Geschied- en Letterk. Archief*, bl. 270-319; *Mengelwerk v.h. Kon. Ned. Inst.* bl. 33-118; Meyer, *Lev. v. Jezus*, *Voorb.*; *Kunst- en Letterb.* 1821. D. II. bl. 372;

1838, D. I. bl. 5; *Bibl. Alberthoma*, p. 82; *Cat.* Alb. Bentes, (Amst. 1702) N°. 6 en 7 in fol. *Cat.* Alb. Bosch, ('s Hage 1729, N°. 1064, *Cat.* v.d. Plaats, (1715) p. 1. N°. 9. *Cat.* J. de Witt, (Dordr. 1701) N°. 104 in fol.; *Bibl. Heberiana*, Lond. 1136. p. 30, N°. 330; *Bibl. Ulhenbach*, *mss.* T. IV. p. 120, 121; *Bibl. Hulthem.*, *mss.* bl. 31: Visser, *Naaml.* bl. 66; *Bibl. Röver.* T. II. p. 223; *Bibl. Meerman.*, T. IV. p. 58; *Cat. v.h. Ned. Kon. Inst.*; *Katalog. des Aug. Kabinets zu Wolfenb*, S. 58; *Bibl. d. Maats. v. Ned. Lett.* D. I. bl. 1, 2, 3, 70, 207, D. II. bl. 202, 203, 204, *verv.* 1848-53, bl. 1, 20, 21. *Bijv.* 1853-1857, bl. 119; *Handel. d. Maats. v. Ned. Letterk.* 1837, bl. 67; Nijhoff, *Livres anciens et modernes*, Dec. 1857, N°. 1; *Naamregister*, D. VIII. bl. 274, 379; D. IX. bl. 41, 307, 347, 343; D. VIII. bl. 5. 123: D. XII. bl. 160; *Dietsche Warande*, bl. 583; Hoogstraten, Luiscius, Kok, Nieuwenhuis, enz. Muller, *Cat. v. port.* bl. 261.

[T. Maers]

MAERS (T.), dichter uit den aanvang der 18e eeuw. Hij leverde o.a. zijne poezij in Pieter Backer, *Parnassus Kunstkabinet of verzameling van weergadelooze dichtstoffen*, Amst. 1735.

Zie Heringa, *Bijdr. tot de lijst van Ned. Dicht.* bl. 63.

[Jan Maersz.]

MAERSZ. (JAN) leverde rijmen in *geur van geestelijcke specerijen*, *uitgebragt in eenige stichtelijke Rijm-werken*. Hij overleed 27 April 1686. Zijn spreuk was: *Behoed uwe ziel*.

Zie van der Aa, *N. Biogr. Anth. Crit. Woordenb.* D. II. bl. 396

[Pietersz. Maerten]

MAERTEN (PIETERSZ.), pastoor van de Groote kerk te Hoorn, een zeer geschikt man, ook goedertieren en vreedzaam tegen lieden van andere gezindheden, den eersten Februarij 1565 overleden.

Zie Brandt, *Kort verh. d. Ref.* bl. 322.

[Clement Maertensz.]

MAERTENSZ. (CLEMENT), 'dien ook de lof van beleeftheid en maatigheid naging' schrijft Brandt, trok, na den dood van Maerten Pietersz., met burgemeester J.C. Syms van stadswegen, naar Brussel, en van daar naar Leuven, om, gelijk in dezen scherpen tijd moest geschieden, op den Kettertoets gesteld te worden, en de betrekking van zijn voorganger te verzoeken. Het verzoek werd toegestaan, doch Clement, om welke reden is onbekend, pastoor van St. Anthonys kerk te Hoorn. Reeds in 't volgende jaar verliet hij de R. kerk, huwde, en begon den 14 September op Keeren, benoorden 't Siekhuis, ter plaatse, die Jaapswerf genaamd werd, te prediken. Hij was oorzaak dat te Hoorn geen kerken geschonden, noch beelden verbroken werden. Hij moest echter in Mei 1567 naar Emden de wijk nemen, doch werd 20 Mei van daar naar Hoorn beroepen, waar hij de eerste vaste predikant was

en in 1599 stierf. Dikwerf verklaarde hij, dat hij van den aanvang af, aangaande de predestinatie geen ander gevoelen gehad, dan dat van M e l a n c h t o n , en dat hij van A. H a r d e n b e r g , M e l a n c h t o n 's leerling, predikant te Emden, geleerd had.

Zulks gaf aanleiding dat hij en zijn ambtgenoot Cornelis Meynaertssoon van onregtzinnigheid verdacht werden, waarop beiden eene verantwoording en bekentenis in het licht gaven (een kleyn boexken, geintituleert *Analogie en ronde bekentenisse*) doch in weerwil daarvan liet men beide in dienst en deed hen geen moeite aan.

Zie Bor *Ned. Oorl.* D. XXXII. bl. 85; Fryland, *Kerk. gesch.* bl. 266, 271; Uitenbogaart, *Kerk. Hist.* p. 748, 298, 299; Grotii *Hist.* CXVII. p. 552; *Antw. op het Tegenvertoog der Contrarems*, D. II. p. 66; Grotius, *Verantw.* D. III. bl. 32, 33. Brandt, *Kort verhaal v.d. Reform.* bl. 322, 411, 450, 591, 630, 720; *Hist. der Ref.* D. I. bl. 267, 334, 362, 459, 430, 550, 770, 793; Velius, *Chron. v. Hoorn*, bl. 297, 311; Alting, *Vervolg op Velius*, *Chronijk*, D, I. bl. 47, 50. D. II. bl. 88.

[Willem Simon Maartense]

MAARTENSE (Willem Simon), Heer van Stavenisse en Cromstrijen, werd den 18 Februarij 1498 te Zierikzee geboren. Zeven maal bekleedde hij het Burgemeesterschap in zijne geboortestad, huwde Adriana, dochter van Cornelis Ewouds van Duiveland, bij welke hij 13 kinderen verwekte en stierf in 1567 te Brussel, waar hij in de St. Gudule begraven ligt, 'in het midden bij de eerste pilaar (schrijft la Rue) als men de groote trappen opgaat, met het wapen op zijn graf.' Hij is de uitvinder van het derry delven om daarvan, hetzelve tot asch verbrand zijnde, zout te maken. Ook zou hij het plan hebben gemaakt van de vaart die ter lengte van vijf uren, zich van Brussel tot aan het dorp Willebroek uitstrekt en vijf sluizen heeft, omdat de grond van Brussel bij de 50 voet hooger ligt dan Willebroek.' Guicciardijn en Grammaye, die eene uitvoerige beschrijving van deze vaart, die gezegd wordt omtrent 1,800,000 gulden gekost te hebben, geven, reppen geen woord van Maertense, maar noemen Joan van Loquehem, Ridder en Amman van Brussel den eersten uitvinder, begunstiger en aanvoerder van dit werk. Ook Boxhorn, die een uitvoerige beschrijving van het zoutmaken deed, meldt Maertense niet als den ontdekker er van.

Zie M.Z. van Boxhorn, *Chron. van Zeeland*, D. I.; Guicciardijn, *Belgii Descript.* p. 52; Grammaye, *Antiq. Brabant*, in *Bruxelles*, p. 5; La Rue, *Gelett. Zeel.* bl. 317; Hofferi, *Poem.* p.

[Cornelis Maartensz]

MAARTENSZ, of MARTINI (Cornelis), eerste predikant te Zwammerdam, waar hij in 1619 nog in dienst was.

Hij had in 1610 de Remonstrantie onderteekend en werd in Julij voor de Leidsche Synode geroepen. Daar bekende hij nog te staan in het gevoelen der Remonstranten en de kanons nog niet te kunnen teekenen, maar verzocht van zijne dienst te mogen afstaan, zijnde hij 60 jaren oud en hebbende de kerk 32 jaren gediend. Dit werd hem vergund. Hij weigerde eerst de akte van stilstand te teekenen, maar deed

dit den volgenden dag. Op aanbeveling van de Synode kreeg hij van de staten gedurende twee jaren eene subsidie van *f* 250. Daarna verviel hij nog tot armoede, tot dat hem, op voorspraak van het burgerlijk en kerkelijk bestuur der plaats, eene jaarlijksche subsidie van de Staten werd toegelegd van *f* 300, tot zijnen dood.

Zie T i d e m a n , *Rem. Broederschap*, bl. 114.

[Walig Maartensz.]

MAARTENSZ. (WALIG), krankbezoeker, voorzanger en voorlezer te Leiden, werd in 1618 in de klasse van Gouda door die van het gevoelen der Remonstranten waren voor de Evangeliebediening geëxamineerd, waarop hij te Noordwijk predikte en doopte. Hierop werd hij door de klasse van Leiden van zijnen dienst gesuspendeerd en door de Leidsche Synode 1619 afgezet, met ontzegging van het H. Avondmaal, en verzoek aan de Leidsche regering hem het krankbezoekersambt te ontnemen. In Sept. 1620 werd hij, toen 61 jaren oud, te Hazerswoude, door den dorpsbode, die hem voor een predikant aanzag, met een hamer zwaar aan het hoofd en de hand gekwetst. Hij gaf daarbij bewijs van edele wrakeloosheid. In 1632 werd hij bij provisie predikant bij de Remonstrantsche gemeente van Zwammerdam en Aarlanderveen, en in 1635 te Soetermeer. Hij stierf den 25 Junij 1641, en werd in de Groote kerk aldaar begraven. Men leest op zijn grafzerk:

‘Hier rust de schrale romp
Van hem, die als een licht,
Met leven en met leer
Een ieder heeft gesticht.

Zie K i s t en R o y a a r d s , *Archief voor Kerkel. geschied. inzonderheid in Nederland*. D. VII. bl. 93. T i d e m a n , *Rem. Broederschap* bl. 118-176.

[De weduwe van Henrick Maertschalck]

MAERTSCHALCK (De weduwe van HENRICK), werd met hare zuster in 1586 door Leycester vrijgeleide verleend om uit Antwerpen naar Middelburg te emigreren.

Zie *Chron. v.h. Hist. Genootschap*, D. VIII. bl. 34.

[Willem Maertsz.]

MAERTSZ. (WILLEM), waarschijnlijk predikant bij de Doopsgezinden te Hoorn. J a n F r a n s z . D e u t e l gaf, na zijn dood, *Twaalf zijner predikatiën* in het licht met een *voorbericht*. (Hoorn 1679.) 4°.

Zie S c h i j n , *Gesch. d. Mennon.* D. II. bl. 658.

[Cornelis Maertsz.]

MAERTSZ. (CORNELIS), of gelijk hij zich onder de *Toeeygeninge aen de singende jeught* van het *Singende Nachtegaeltje* schreef, M a e r t z e n , was niet heer van Wervenshoef, gelijk v.d. A a wil, maar huisman, blijkens het gedicht van

Posthumius *op de Bijbelsche invallen van den conceptrycken Huysman C.M.* vóór zijne *stichtelycke gezangen*.

Ook was hij ouderling der Hervormde gemeente. Hij werd te Wervershoef geboren, vertrok van daar, 1 Februarij 1656, naar Hoog-karspel, en van daar wederom naar Wervershoef, waar hij in 1671 nog leefde. Zijne vrouw heette Geert Pietersdochter en schonk hem kinderen.

Als dichter muntte hij verre boven zijne tijdgenooten, en de beide volgende dichtbundeltjes door vorm en inhoud verre boven de overige van zijnen tijd uit.

Stichtelijke Gezangen, *behelsende Bijbelsche Invallen*, *Geestlycke Bedenckingen*, *Eerlycke vermaeckingen*, *op bekende wijsen gerijmt door C.M.* Hoorn 1661, lang 24°.

Dit boekje is, blijkens het gedicht van Hendrik Bruno, dat er voor staat, te Hoogkarspel vervaardigd. Daarentegen te Wervershoef:

Het singende Nachtegaaltje, *quelende soetelyck*, *tot stichtelyck vermaeck voor de Christelycke jeught*, *door Cornelis Maertsz*, *tot Wervershoef*. Amsterdam 1671, langer 23°.

Vooraf gaat een gedicht van Hubertus van der Meer, predikant te Wervershoef, wiens huwelijk met Geertruyd Maria Bailly hij bezong. J.A. Alberdingk Thym heeft in zijne *Nederlantsche Gedichten* 1600-1655, bl. 430 een gedicht van Maerts, getiteld: *De Noorde-wint en Suyer-son*, medegedeeld. Dr. van Vloten heeft te Amsterdam in 1851 eene nieuwe uitgaaf dezer gedichten bezorgd.

Zie v.d. Aa, *N. Biogr. Anth. Crit. Woordenb*, D. II. bl. 397; Dr. van Vloten, *Ter inleiding en aankondiging van een herdruk der gedichten van C.M.*, bij Fred. Muller, 1851; *Cat. der Maats. v. Ned. Letterk.* D. I. bl. 241; *Bijv.* 1848-1853, bl. 31.

[Willem Peterszoon Maes]

MAES (WILLEM PETERSZOON), was in 1450 onderman te Utrecht, werd ontburgerd, doch werd, door invloed van Philips van Bourgondie, welke de Utrechtenaren te vriend wilde houden, omdat hij zijn bastaard David in den bisschoppelijken stoel wenschte te plaatsen, wederom in zijn burgerregt hersteld (1455). In het volgende jaar werd hij gebannen, doch op nieuw hersteld.

Zie *Utrecht. Jaarb.* D. II. bl. 171, 295, 314, 332.

[Godfried Maes]

MAES (GODFRIED) de oude, vader van Godfried Maes, de jonge, was een bekwaam teekenaar en graveur. Zijne werken moeten zeldzaam zijn, daar zelfs Kramm er slechts twee vermeldt, namelijk eene teekening, voorstellende *De Marteldood eener Heilige* en een schilderachtig geëtst blad *De Aartsengel Michael den duivel uitwerpende*. Hij huwde Anna Eeckelmans en overleed den 5 Julij 1679 te Antwerpen.

Zie *Cat. du Musée d'Anvers.* 1857, p. 399; Kramm, *Lev. en werk. d.H. en Vl. Schild.* D. IV. bl. 1042.

[Godfried Maes]

MAES (GODFRIED) de jonge, zoon van den bovengemelden werd niet in 1660 te Antwerpen geboren, maar in 1649 en den 5 Augustus van dat jaar in de St. Georgius-kerk aldaar gedoopt. In 1664 werd hij lid, en in 1672 meester, en in 1682 deken van het St. Lucas-gild. In 1694 vervaardigde hij de teekening voor de prent door Gonsalve van Heylen gegraveerd, die jaarlijks in de Cathedraal aan hun, die op den 18 October (het St. Lukasfeest) de reliek van St. Lucas komen vereeren, wordt uitgereikt, en in het volgende jaar voor het gild eene schilderij, voorstellende de zeven vrije kunsten. Volgens Immerzeel getuigen vele kerken in Brabant en vooral die van Antwerpen, waar men kapitale stukken van hem vindt, van de bekwaamheid van dezen schilder. In het kabinet van den prins De Ligne zijn *zeven stuks uitmuntende historische teekeningen* van zijne hand. Ook heeft hij, volgens Weijerman, een boek van de gestalteverwisseling van Naso geordonneerden geteekend, dat na zijn dood voor *f* 800 verkocht is. Het Museum van Antwerpen bezit van zijn penseel *De Marteldood van St. Georgius*. Hij huwde den 20 Mei 1675 in de St. Jacobs-kerk met Josine Bracckelandt, die in 1709 stierf. Hij overleed den 30 Mei 1700, zonder kinderen na te laten, en werd in de St. Jacobs kerk begraven. Op zijn zerk leest men: 'D.O.M. Sepulture van Godefridus Maes, vermaerdt constschilder, sterft den 30 Mey 1700 ende Josine Baeckelaer syne huysvrouwe, sterft den 22 Januarij 1709. R.J.P.'

Zie J.C. Weyerman, *Lev. d. Sch.* D. III. bl. 281; *Catalogue du Musée d'Anvers* 1857; Immerzeel, *Lev. d.H. en Vl. Kunsts.* D. III. bl. 195; Kramm, *Lev. en werk. der H. en Vl. Kunstsch.* D. IV. bl. 1042.

[Maes Canini]

MAES CANINI, waarschijnlijk de vader van Jan Baptist Lodewijk Maes. Hij was een geacht historie-schilder en professor in de schilderkunst aan de akademie te Gent. In 1803 exponeerde hij het een en ander, bij gelegenheid dat de eerste consul Bonaparte te Antwerpen was. Volgens Nagler was hij in 1830 nog werkzaam.

Zie Kramm, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunsts.* D. IV. bl. 1040.

[Jan Baptist Lodewijk Maes]

MAES (JAN BAPTIST LODEWIJK), zoon van Maes Canini, werd in 1794 te Gend geboren en ontving onderwijs in de teekenkunst aan de koninklijke akademie aldaar, bij welke zijn vader professor was, en hij al de eerste prijzen, en in 1816 dien naar de natuur behaalde. De beeldhouwer Ingles gaf hem onderwijs in het boetseren. In 1816 verwierf hij bij de

Maatschappij tot aanmoediging der schoone kunsten te Mechelen een gouden medaille voor de beste *zinnebeeldige ordonnantie op het huwelijk van den Prins van Oranje*, en in 1818 de door de 4° klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut uitgeloofde eereprijs voor eene zinnebeeldige ordonnantie, de *Hereeniging der Hollandsche en Vlaemsche Schilderscholen* voorstellende. In hetzelfde jaar behaalde hij te Brussel den eersten prijs in de teekenkunst voor zijne compositie, voorstellende *Alexander*, *den geneesdrank van zijnen geneesheer Philippus aannemende*. In het volgende jaar droeg zijne schilderij, *eene zaal*, *waarin de inenting der koepokstof bewerkstelligd wordt*, bij de Koninklijke Maatschappij tot aanmoediging der schoone kunsten te Antwerpen den eereprijs weg, en in 1821 bekroonde hem de Amsterdamsche Maatschappij Felix Meritis voor zijne schilderij, *Hagar met Ismael in de woestijn*. In hetzelfde jaar legde hem de 4° klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut de jaarwedde van *f* 1200 toe, om in Italie zijne kunstoefening voort te zetten welke eer hem te beurt viel door zijne, in dit jaar, door de Koninklijke akademie te Antwerpen uitgeschreven compositie van *Alexander bij Diogenes*. In 1824 en de volgende jaren zag men op de tentoonstellingen verdienstelijke voortbrengsels van zijne hand. In 1826 keerde hij naar zijn vaderland terug, doch vertrok spoedig weder naar Italie, waar hij te Rome, in 1856, in den ouderdom van 62 jaren, overleed. Tot zijne beste werken behooren de *Barmhartige Samaritaan*, op het Paviljoen te Haarlem, de *Aanbieding van het kind Jezus aan St. Anna*; het portret van den Hertog *van Saxen-Weimar*, van de *Hoogleeraren Schrant*, *van Maanen* en der *Baronesse van Keverberg*. In 1839 verkreeg hij de zilveren medaille voor *eene vrouw uit de omstreken van Rome* en in 1841 de gouden voor eene *Maria Magdalena* te's Hage door hem geëxponeerd. Hij was Lid der Koninklijke Maatschappij der schoone kunsten te Gent. Zijn portret komt voor in de *Collection des Artistes*, etc. par J.J. Eeckhout, Brux. 1822. in fol.

Zie Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.* D. III. bl. 195; Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Kunstschilders*, D. IV. bl. 1042.

[Pieter Maes]

MAES (PIETER), een kunstgraveur uit de tweede helft der 16 eeuw. Hij teekende slechts met zijn monogram. Nagler beschrijft van hem 26 prenten, meestal copijen naar H. Aldegrever, A. Durer, H.S. Beham en anderen, onder welken *Hercules in de wieg* met het adres van J. Busemacker, 1577.

Mogelijk is hij dezelfde met Pieter Maes. Zie hiervoren.

Zie Kramm, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Schild.* D. IV. bl. 1042.

[Thomas Maes]

MAES (THOMAS). Een Amsterdamsch schilder en beeldhouwer, wiens geboorte onbekend is. Hij werd in 1665 lid van het St. Lucas gild, in 1682 meester, in 1707, 1708, 1709, 1710 deken, en stierf in 1732.

Zie Felix Bogaerts, *Esquisse d'une Histoire des arts en Belg.* p. 131; Kramm, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Schild.* bl. 1042.

[Tydeman Maes]

MAES (TYDEMAN), beeldhouwer te Brugge, van wien in de rekeningen der hertogen van Bourgondie te Rijssel op het jaar 1442-1443 melding wordt gemaakt. Hij vervaardigde in de St. Bavo te Gend de tombe van Michelle, dochter van Karel V, eerste vrouw van Philips van Bourgondie, in 1422 gestorven.

Zie P. Balthasar, *Les Genealogies des anciennes descentes des Forestiers et Comptes de Flandres*, p. 103; Le Comte de Laborde, *Les Ducs de Bourgogne*, T. I. p. 386; Kramm, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Schild.* D. IV. bl. 1042.

[J. Maes]

MAES (J.) schreef:

Nagalm van Maria's hervormde doodklok. Amst. 8°.

Zie Abcoude, *Naamr.* bl. 233.

[Evert van der Maes]

MAES (EVERT VAN DER), leefde in de eerste helft der 17 eenw te 's Hage, en copiëerde en schilderde in 1619 een groote kaart der rivier de Elve voor de Staten-Generaal, waarvoor hij *f* 90 ontving.

Zie Dodt van Flensburg, *Archief* D. VII; Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Schilders*, D. IV. bl. 1042.

[Willem Maes]

MAES (WILLEM) werd te Leende in Noord-Brabant in 1578 geboren, studeerde te Leuven in de regten, werd aldaar den 21 November 1621 doctor in de regten en 1727 Hoogleeraar.

Hij schreef:

Singularium opinionum in jure civili libri III Lovanii 1629. 4°. *Quibus alios tres adjecit anno* 1641, *typis* Jac. Zegeri. *Tractatus de rei debitae aestimatione*. Lov. 1653. 4°.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 328; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 415; Jac. de Mornbron, *Disquis. an Jansenismus sit merum phantasma*, T. III. p. 97; Hermans, *Not. Lit. Brab. Sept.* p. 18.

[M.J. van der Massen]

MAESEN (M.J. VAN DER), een jongeling, die, bij het beste, gevoeligste hart, by de inneemendste zagtaerdigheyd, goedheyd en bescheydenheyd een dichterlyk talent bezat, dat geschapen was om keurige vrugten voord te brengen.' Hij was een werkzaam lid van het Koninklijk genootschap van Taal- en Dichtkunde, onder de zinspreuk: *Tot Nut der Jeugd*. Men vindt van hem onderscheidene stukjes in den door dat genootschap uitgegeven *Almanak*, en in den, ten jare 1825, onder den titel van *Gedichten en Verhandelingen*, uitgekomen

bundel, die het aangevoerde oordeel van Willems volkomen bevestigen.
Deze veelbelovende jonge dichter stierf den 4 Junij 1820.

Zie Willems, *Verh. over de Ned. Tael en Letterk.* D. II. bl. 272; Van der Aa, *N. Biogr. Anth. Crit. Woordenb.* D. II. bl. 398.

[Maes]

MAES komt in de rekeningen der Munt van Karel van Egmond, Hertog van Gelre, voor als diens ijzersnijder of Muntgraveur; als zoodanig ontving hij niet alleen loon, maar ook gelijk andere hertogelijke beambten, kleederen met de kleuren van den Hertog.

Zie v.d. Chijs, *de Munten der Graven en Hertogen van Gelderland* bl. 115.

[Johannes van Maeslant]

MAESLANT (JOHANNES VAN), gaf in het licht:
Nieuwe vermakelijkheden, *ofte rare en uytgelesene vonden*, *om iemand te kunnen seggen hoe syn doopnaem is*, *dat is*, *hoe dat hy genaemt is; wat syn hanteering of beroep is; waar dat hy* (*tot Amsterdam*) *woont; in wat jaer*, *wat dag van de Maent en week dat iemand geboren is. al waer het dat gij hem nooit te voren gezien had. Getrokken uit seker Engelsch Tractaat*, *en op die wyse in ordre gestelt*, *door Johannides van Maesland zijnde dezen derden druk verm. met iemant te kunnen seggen*, *wat voor spyse hy gegeten en drank hy gedronken heeft*, te Amst. Waldorp 1737. 12°. Op *Cat.* van Mr. B.A.C. de Lange van Wijngaerden, komt bl. 100 de druk van 1735 voor.

Zie *Cat. der Maatsch. v. Nederl. Letterk.* D. I. bl. 331

[Mauritius Maessen]

MAESSEN (MAURITIUS), werd in 1709 predikant bij de Luthersche gemeente te Haarlem, in 1722 te 's Hage, werd in 1737 emeritus en stierf in 1752.
Hij gaf behalve een feestrede ter gedachtenis der overlevering van de Augsb. confessie, 1730, en 1754 twee preken in het licht, getiteld: *de geestelijkheid van het goddelijke weezen en 's Heijlands waarschouwing voor 't zuurdeeg der Pharizeeuwsche geveinsdheid*, *vertoont in twee kerk-redenen over Joh. IV vs.* 24 *en Luk. XII vs.* 1.
Beide zijn zeer goede verhandelingen, maar missen het populaire en practische, dat een eerste vereischte van goede preken is.

Zie J.C. Schultz Jacobi en F.J. Domela Nieuwenhuis, *Bijdr. tot de Gesch. d. Evang. Luth. Kerk in de Nederlanden*, 7de st. bl. 107.

[Jacobus Maestertius]

MAESTERTIUS (JACOBUS), werd in 1610 te Dendermonde in Vlaanderen geboren, kwam, na te Brussel en Leuven zijne studien voltrokken, en zijne kennis door reizen

door Frankrijk en Engeland uitgebreid te hebben, te Leiden, waar hij van de Roomsche tot de Hervormde kerk overging en in

1634 tot Doctor in de regten werd bevorderd. Weldra gaven hem Curatoren verlof tot het houden van openbare voorlezingen over het leenregt (*Jus feudale*) en in 1637 werd hij tot buitengewoon Hoogleeraar in dat regt benoemd. Twee jaren later werd hem met uitbreiding van zijnen lastbrief, onder gelijken titel, het onderwijs in het regt opgedragen; doch nog in den loop van hetzelfde jaar werd hij tot Hoogleeraar benoemd. Hij overleed den 5 April 1658. Zijn afbeelding bestaat, voortreffelijk door de hand van J. S u y d e r h o e f bewerkt.

Hij schreef:

Dissertatio de artiflcio juridice disputandi. Lugd. Batav. 1636. 8°.

Tractatus de S.C. Velleiano. Lugd. 1630. 8°.

Tractatus de Emptione et Venditione. Lugd. 1630. 8°.

Sedes Materiarum illustrium, *ex libris universi Juris selectarum*. Lugd. Bat. 1636. 8°. *cum augmento*. Ibid. 1659, 1664, 4°.

Dissertatio de imminuendo labore studii juridici. Ibid. 1639. 4°.

Tractatus III. De lege commissoria in pignoribus: De compensationibus aut de secundis nuptiis. Ibid. 1639. 8°.

De justitia Romanarum Legum libri II. Ibid. 1634 et 1647. 12°.

De vi ac postestate, *quam Juris Gentium Conventiones ad obligandum habent*, *Jure populi Romani*. Ibid. 1640. 4°.

Beschrijving van stadt en landt van Dendermonde en Costuymen. Ibid. 1646. 4°.

Nog had hij beloofd:

Analysis Juris Feudalis.

Petri Castalii Opera, *legum summariis ac notis illustrata*.

Commentaria in Pandectas.

Zie J ö c h e r : V a l . A n d r e a s , *Bibl. Belg.* p. 418; F o p p e n s , *Bibl. Belg.* T. I. p. 523, 524; S i e g e n b e e k , *Gesch. der Leidsche Hoogesch.* D. I. bl. 151, D. II. bl. 122, 269 o.h.w.; K o k , *Vad. Woordenb.*; *Cat.* d e G r o e , p. 93, 119, 192; *Cat.* H o e u f f t , p. 45.; M u l l e r , *Cat. v. port*.

[Carolus de Maets]

MAETS (CAROLUS DE), werd den 25 Januarij 1597 te Leiden, werwaarts zijne ouders, om het geloof gevlugt waren geboren. Na te Middelburg, waar zijne ouders zich gevestigd hadden, zich in de oude talen geoefend te hebben, vertrok hij naar de Hoogeschool te Franeker, waar hij de lessen van S i x t i n u s A m a m a , S i b r a n d u s L u b b e r t i en J o a n n e s M a c c o v i u s over de Hebreeuwsche taal en wijsbegeerte bijwoonde. Van daar reisde hij naar Sedan, waar de beroemde M e l v i n u s , J a c o b u s P a p i l l u s en D a n i e l T i l e n u s onderwijs gaven. Na er twee jaren vertoefd, en hun onderwijs bijgewoond te hebben, keerde hij in 1620 naar zijn vader-

land terug, en werd predikant te Scherpenisse in Zeeland, waar hij tot 1629, toen hij te Middelburg werd beroepen, bleef. In 1634 werd hij met Antonius Walaeus, Festus Hommius en andere beroemde mannen benoemd, tot het overzien der vertaling van de apoeryfe boeken en van het Nieuwe Verbond; den 17 November 1636 tot het Hoogleeraarsambt en de kerkedienst te Utrecht beroepen, doch die van Middelburg weigerde hem te ontslaan. Drie jaren later werd dit beroep herhaald en nu volgde hij het en hield den 2 Junij 1640 zijne intreêrede *de Ecclesiae Dei aedificatione serio promovenda*. In 1648 treffen wij de Maets onder hen aan, aan wie de reformatie der Meijerij van 's Hertogenbosch werd opgedragen, en in 1650 bood men hem vruchteloos het beroep aan de Illustre school te Middelburg aan. Hij overleed plotseling den 20 April 1651, oud 54 jaren. Johannes Hoornbeek hield eene lijkrede en vervaardigde een grafschrift op hem. Antonius Aemilius en Anna Maria van Schurman betreurden zijn verlies in lijkzangen. De Maets leefde in innige vriendschap met Voetius, stemde met hem in omtrent het handhaven der kerkelijke regten en eigendommen te Utrecht tegen het wereldlijk gezag, en was, gelijk hij, geen minnaar van het nieuwe zijnde, zeer ingenomen tegen Descartes. Hij nam deel aan de twisten over het lange en korte haar. Jacobus Revius verklaarde dat het den mannen geoorloofd was lang hair te dragen. Hiertegen kwam een theses van de Maets in het licht, dat beantwoord werd in een Latijnsch geschrift: *Libertas Christiana circa usum capellitii defensa*, waartegen de Maets op nieuw in het strijdperk trad met eene verhandeling ingelascht in zijne *Sylva Quaestionum insignium*, die het voornaamste gedeelte van dit boek beslaat.

De Maets stond wegens zijne geleerdheid, waarheidsliefde en ijver in hooge achting bij zijne tijdgenooten. Essenius noemde hem ‘praeclara eruditione, probitate, diligentia et prudentia conspicuus.’ en Voetius: ‘subacti judicii et solidae eruditionis theologus.’

Hij huwde 1 Cornelia Leijendecker, die hem eenige dochters schonk, van welken eene huwde met den regtsgeleerde Franciscus Leijendecker; 2 Anna Duvelaer, wier zuster de vrouw was van Marcus Zuerius Boxhorn, bij welke hij drie kinderen had; 3. Catharina van Sunderen.

Hij schreef:

Disputationes XIV de voto Jepthae. Ultraj. 1649. 4°.

Sylva Quaestionum insignium. Traj. 1650. 4°.

Dissertatio de Christo Servatore contra Socinianos.

De persona et officiis Christi.

De Melchisedecho disputationes quatuordecim.

De sepultura mortuorum disputationes tres. Traj. 1651, die

Voetius in zijn *Polit. Ecclesiast. part. I. lib. III Tract. II. Cap. I* heeft gevoegd.

Declaratio apologetica contra Maresium, met Pauli Voetii *Tribun. iniq.* in het licht gegeven.

Na zijnen dood verscheen een klein maar vinnig geschrift onder den titel:

Concept van een instructie bij mij Carolus de Maets, *en mijn waarde medebroeder Gisbertus Voetius beraamt*, *omme te dienen tot restauratie van de vervalle gerechtigheden*, *welke de kerke alhier binnen Utrecht in oude tyden gehad heeft*.

Men verklaarde echter dat hier misbruik van zijn naam gemaakt was en de Utrechtsche regering gaf den 15 September 1655 een plakaat tegen dit geschrift en tegen den verspreider daarvan, Jacobus van Berck, Griffier van het hof van Utrecht, die algemeen voor den steller doorging.

Zie Hoornbeek, *Orat. funeb.*; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 157; Burman, *Traj. erud.* p. 203; Ant. Aemilii *Poëm. orat. et carm.* p. 507; A.M. à Schurman, *Opuscula Hebraea*, etc. p. 318; Essenii *Oratio in Obit. G. Voetii*, p. 33, Voetii *Disput. theol.* Tom. III p. 346. T. IV. p. 453, 463, 457, 473, 474; *Polit. Eccles.* p. 1 lib. II. tract. 1. C. VIII. § 3. Lib. II. Tract. II. C. I. Part. II. lib. III. Tract. II. C. I; *Biblioth. studios. Theolog.* lib. I. CIX; Witte, *Diarium Biogr. ad annum* 1651; Schoockii, *Praef. de Bonis Eccles. Lipsiens. Act. Erudit. Suppl. T.* I. Sect. IV. p. 325, Struvii, *Acta liter.* T. VII. p. 21; Le Long, *Bibl. Sacra*, p. 698; Lipeni. *Bibl. theol.* p. 66; Heringa, *de audit.* p. 136. Bayle, *Biogr. Univ.* Hoogstraten, Kok, *Utrechtsch Placaetboek*, D. III. bl. 427; Glasius, *Godgel. Ned.* o.h.w. Schotel. Dez. *A.M. Schurman*; Dez. *Gesch. der geest. en wereldl. kleed.*; Kist en Royaards, *Kerkel. Archief inzond. voor Nederl.* D. V. bl. 151; D. VIII. bl. 327; D. IX. bl. 499; Kobus en de Rivecourt, *Woordenb.* o.h.w.; Muller, *Cat. van Portretten*.

[Carolus Ludovicus de Maets]

MAETS (CAROLUS LUDOVICUS DE), zoon van den bovengemelden en van Anna Duvelaer, werd omstreeks 1640 te Utrecht geboren, ontving den 8 van Sprokkelmaand 1669 te Leiden eene aanstelling om, op eene proeve, lessen over de scheikunde te houden, werd in 1670 tot buitengewoon hoogleeraar der geneeskunde en twee jaren later tot gewoon hoogleeraar in de scheikunde benoemd, doch verkreeg, als zoodanig, slechts zitting in de faculteit der wijsbegeerte. Eerst in 1679 verkreeg hij rang onder de hoogleeraren der geneeskunde, Hij bleef als zoodanig werkzaam tot zijn overlijden, den 29 van Louwmaand 1690.

Hij schreef:

Prodromus Chymiae rationalis, Lugd. Bat. 1684. 8°. 1687.

Chymia rationalis et praxis Chymiatricae rationalis. Leidae 1687. 4°.

Collectanea chymica Leidensia Maetsiana et Marggraviana, ibid. 1696.

Zie Burman, *Traj. erud.* p. 205; *Acta Lips. Erud. Supplem.* T. I. Sect. VI. p. 325; Kok, *Vad. Woordenb.* o.h.w.; Siegenbeek, *Gesch. d. Leidsche Hooges.* D. I. bl. 189; D. II. bl. 147, 271; Soermans, *Acad. Reg.* bl. 69, 98; *Toevoegsel*, bl. 147. Kobus en de Rivecourt, *Biogr. Handwoordenb.*; Poggendorff, *Handwörterbuch zur Geschichte der exacte Wissenschaften*; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 157, Bayle.

[Gerard Maetschoen]

MAETSCHOEN (GERARD), werd waarschijnlijk in het laatst der XVIIe eeuw te Amsterdam geboren, en was aldaar in de eerste helft der 18^{e} eeuw geneesheer en leeraar der doopsgezinde gemeente bij de Zon. Van hem zijn ons geen lotgevallen bekend; maar hij heeft zich voor de kerkgeschiedenis in het algemeen en die van zijn kerkgenootschap in het bijzonder verdienstelijk gemaakt door zijne nederduitsche overzetting der *Historia Mennonitarum* van Schijn, die hij tevens met belangrijke aanteekeningen verrijkte (Amst. 1738 12°.) en waarvan hij een vervolg gaf, getiteld: *Aanhangsel*, *dienende tot een vervolg of* 2de *deel van de Geschiedenisse der Mennoniten* (*weleer in het Latijn beschreven door den heere Hermannus Schijn*, *in zijn Eerws. leeven Leeraar der Mennoniten en der Medicijnen Doctor te Amsteldam* enz.). *In het welke noch negentien Leeraars beschreeven*, *en hunne nagelaatene schriften aangeweezen worden door Gerardus Maetschoen*, *bedienaar des Goddelijken Woords onder de Mennoniten*, *hunne vergaderinge houdende te Amsterdam op de Cingel in de Zon*. Amst. 1745. 12°. G. van Hemert, hoogleeraar en predikant te Middelburg, gaf een brief tegen de aanmerkingen van Maetschoen in het licht, die deze echter niet beantwoordde. Hij schreef ook een lijkrede op zijnen leermeester, vriend en ambtgenoot H. Schijn: *Eeuwigdurende gedagtenis des regtvaardigen* uit Ps. CXII:6. Amst. 1728, en op D. Cornelisz. Amst. 1741, 4°. Wegens zijne geleerdheid stond hij ook buiten Nederland in hooge achting. Hij stierf in 1751. Zijne belangrijke boekverzameling werd in 1752 verkocht. Bij Paquot vindt men nog werken gemeld, die hij door den dood verhinderd werd in het licht te geven. Alleen gaf hij *Vraagen tot opheldering van H. waarheidsoefening* in 8°.

Zie Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-Bas*, T. II. p. 408; Blaupot ten Cate, *Gesch. d. Doopsg. in Holland*, D. II. bl. 136; Dez. *Gesch. der Doopsg. in Groningen*, D. II. bl. 76; Glasius, *Godg. Ned.* o.h.w.; Mourik en Noordbeek, *Naamr. der Godg. schrijvers*.

[Philippus Pelgrimszoon van Maetselaer]

MAETSELAER (PHILIPPUS PELGRIMSZOON VAN), werd door hertog Filips den Goeden op den 8 Junij 1451 te Brussel aangesteld tot ijzersnijder of graveur van de grafelijke munt te Dordrecht, op eene jaarwedde van 100 schilden tot 28 grooten 's jaars; van welke wedde de eene helft ten laste van den Vorst en de andere van den Muntmeester zoude zijn. Het blijkt dat hij de stempels heeft gesneden voor de groote

en kleine *gouden leeuwen*, eene muntsoort van die dagen. Ten jare 1440, toen door ongenoegen tusschen den Graaf en de Regering van Dordrecht, de munt tijdelijk naar 's Hage verplaatst werd, werd M. twee malen ter dier zake van 's Hage naar Dordrecht gezonden.

Zie v.d. C h i j s , *de Munten der voorm. Graafsch. Holl. en Zeel.*, bl. 427, 429, 430, 432.

[Jan Maetsuiker]

MAETSUIKER (JAN), werd den 14 October 1600 te Amsterdam uit Roomschgezinde ouders geboren, en legde zich te Leuven op de regtsgeleerdheid toe. Hij verwierf den rang van meester, en wist zich door zijne buitengewone bekwaamheden bekend te maken bij de bewindhebbers der Nederlandsche Oostindische Maatschappij, die hem den post van Pensionaris van het hof van Justitie te Batavia opdroegen. In 1636 vertrok hij derwaarts, twee jaren later werd hij hoofd-baljuw der stad, in 1641 buitengewoon, en drie jaren later gewoon Raad van Neêrlands Indië. Terstond na de laatste bevordering werd hij gezant bij den Portugeeschen onderkoning te Goa, met wien hij eenen voor de Maatschappij gunstigen vrede sloot. In 1640 verkreeg hij den belangrijken post van Gouverneur van Ceylon, dien hij tot 1650 bekleedde, toen die van Directeurgeneraal van den koophandel open viel en door hem vervuld werd. Drie jaren later 1653 bereikte hij den hoogsten trap van eer en aanzien door zijne aanstelling tot Gouverneur-generaal der Nederlandsche Oost-Indiën, die hij echter niet zou hebben kunnen verkrijgen, indien hij geen afstand van de R.C. godsdienst gedaan, en die van de Staatskerk omhelsd had. Vijfentwintig jaren bekleedde hij dien post met den meesten ijver en tot geen gering voordeel der Maatschappij. Het gelukte hem, die zoo te Goa, als op Ceylon, door het sluiten van den vrede met den loozen en schranderen Raja Singa, Koning van Candy, reeds bewijzen van schranderheid had gegeven, den opstand in Amboina te dempen, M a c a s s a r 's trots te vernederen, door middel der burgerlijke onlusten, die het Rijk van Java verscheurden, de magt van dat Rijk, die te voren niet zonder gevaar voor Batavia was, geheel te knotten, het onder bedwang der Nederlanders te brengen, en aanzienlijke voordeelen aan de Maatschappij te trekken, zoo wel den alleenhandel als het bezit van het gewigtige Samarang. De westkust op Sumatra en St. Thomas op Coromandel werden onder zijn bewind veroverd. Op Ceylon werden onder hem de kustplaatsen voltooid door de inneming van Caliture, Colombo, de aanzienlijke en magtige hoofdstad (1656), van Manaar en Jaffanapatnam op de Noordzijde; ook de kust van Malabaar moest zich aan de onzen onderwerpen, nadat Coulang, Cranganoor, Cochin en Cananoor voor Hollands wapenen waren bezweken. M a e t s u i k e r bevorderde door zijn ongemeen beleid de vergrooting der Maat-

schappij, maar zijne staatkunde was niet altijd de echte, ware en eerlijke; hij moet hierin een zeer ruim geweten gehad hebben, daar hij zich niet ontzag, terwijl de verdienstelijke van Dam voor 's lands dienst, als gouverneur van Amboina afwezig was, diens aan hem toevertrouwde bruid ten huwelijk te nemen, en dezen, toen hij er zich over beklaagde, te bespotten. Maetsuiker was niet slechts een ontrouw vriend, maar ook een onvriendelijk echtgenoot en zeer achterdochtig, zoo zelfs dat hij zijne schrijvers - misschien echter geen overtollige noch verkeerde zorg - in de Staats-Secretary, door eenen uit zijn kamer gemaakten trap gewoon was te bespieden. Maetsuiker beminde de letteren, voltooide het werk van van Diemen en gaf er een uittreksel van onder den titel van *Statuten van Batavia*. Zijn uiterlijk voorkomen was zedig, en hij was spraakzaam jegens iedereen. Ofschoon op het laatst van zijn leven zijne zielsvermogens afnamen, en de koophandel begon te verloopen, had hij echter in vroegere jaren van zijn bewind de Nederlandsche magt zoo hoog verheven, dat Aureng-Zeb, de grootste der Mogols, zijne vriendschap zocht, en de magtige keizer van Abyssinië een gezantschap naar Batavia zond, waarin aan Maetsuiker de titel van Koning gegeven werd. Zoo verre was hij er nochtans af, door dat of meer dergelijke eerbewijzen bedwelmd of trouweloos te worden, dat de bewindhebbers, die hem eerst wantrouwden, op zijn verzoek om vermeerdering van soldij, schreven: ‘dat hij maandelijks zooveel nemen kon zoo veel hij begeerde.’ De Gouverneurgeneraal overleed te Batavia op den 4 Januarij 1678, in den ouderdom van 71 jaren, en werd met vorstelijke pracht, op kosten der Maatschappij, ondanks zijne rijke nalatenschap, begraven. Het grootste gedeelte bleef er van in Indië. Eene zijner zusters, eene wereldlijke geestelijke, te Haarlem woonachtig, maakte hij twee honderdduizend gulden. Aan den zoon eener andere zuster, Hendrik de Boer, voornaam tooneelspeler op het Amsterdamsch tooneel, vermaakte hij honderd duizend gulden. Meermalen had Maetsuiker hem aangezocht naar de Indiën over te komen, doch telkens tot antwoord bekomen: ‘Dat hij liever nu eens een Koning dan een Prins wilde verbeelden, en na het uitvoeren dezer rollen, een vrij man zijn, dan zich in altoosdurende slavernij in de Indiën begeven.’

Zijne afbeelding ziet op verschillende wijze het licht.

Zie Du Bois, *Vies des Gouverneurs-Generaux*, p. 153, suiv. Valentijn, *Beschrijv. v.O. Indie*; W. Schouten, *O.I. Voijagie*, (uitgaaf van 1664) B. III. bl. 18, 133, enz.; Kok, *Vad. Woordenb.* D. XXII. bl. 218; Van Kampen, *Vad. Karakterk.* D. II. bl. 314 volgg.; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D.A. IV. (2) 366-368; *Chron. van het Hist. Genoots.* D. IX. bl. 505. D. X. bl. 130, 131 (Brief van hem); Nijhoff, *Bijdr. tot de Vad. Gesch. en Oudheidk.*, D. I. bl. 282 (Brief van hem); Kobus en de Rivecourt, o.h.w.; H. Verwoert, *Handwb.* o.h.w.; Muller, *Cat. v. Portr.*

[Dr. Adamus Maeus]

MAEUS (Dr. ADAMUS), gelijk hij genoemd wordt onder zijn portret door P. N a g e l, Aetat. 37. A^{o}. 1569. was med. dr. te Amsterdam. Van hem bestaat:

Almanack van den jare 1563, *ghecalculeert op den Meridiaen der stadt Amsterdam* (met eene prognosticatie van dat jaar). *Gheprint Tantwerpen in de Rape bij Hans Laet*, *met Gratie ende Privil*. onderteekend J. de P e r r e, (1562).

Zie *Nav.*, D. V. bl. 32, 325; *Cat. der Maats. v. Nederl. Letterk.*

[Baudewijn van Maflix]

MAFLIX (BAUDEWIJN VAN), of B a l d u i n u s d e T o r n a c o, een dominikaan uit de 13^{e} eeuw, waarschijnlijk te Doornik geboren, studeerde in de godgeleerdheid in het klooster van St. Jacob te Parijs en werd aan de Hoogeschool dezer stad Theol. Doctor. In 1269 was hij bij het kapittel der orde, te Parijs gehouden, en stelde met vijf andere doctoren, onder welke T h o m a s A q u i n e n s i s, op:

Censura, *seu iudicium doctrinale de quibusdam difficultatibus de Secreto*, *praesertim Confessionis*, *propositis*, achter *Thomae Aquinatis Opuscula omnia Theologica et Moralia*, *ac Considerationes*, uitgegeven door P. P i e t e r P é l i c a n Parijs 1656. fol.

Zie P a q u o t, *Mém. p. servir à l'Hist. Littér des Pays-Bas*, D. I. p. 342.

[Magdaleenken]

MAGDALEENKEN, eene doopsgezinde vrouw, met andere vrouwen in 1549 te Antwerpen gevangen en levend verdronken.

Zie v. B r a g h t, *Bloed. toon. d. Doopsg.* D. II. bl. 249.

[Magdalena Jans]

MAGDALENA JANS, gehuwd met M a t t h e u s M a u r i t s z., in Maart 1572, als doopsgezinde levend verbrand.

Zie 's G r a v e s a n d e, *Tweede Eeuwf. der Midd. vrijheid*, bl. 484.

[Jacobus Magdalius]

MAGDALIUS (JACOBUS). Zie JACOBUS MAGDALENUS.

[J.H. Magellan]

MAGELLAN (J.H.) gaf eene:

Beschrijving van een glazen werktuig om in weinige minuten en met geringe kosten minerale wateren te maken, Utrecht 1779. 8°.

[Nicolaas Magerus]

MAGERUS (NICOLAAS), leefde in het laatst der XVI eeuw en beoefende de Latijnsche poezij. Men vindt een Latijnschen brief, gedrukt van hem, voor A d r i a n u s P a r s *Catti Aborigenes Batavorum*, zoo in de vroegere uitgaven als in die van Mr. P. v a n d e r S c h e l l i n g. Leyden 1745.

Zie A r r e n b e r g, *Naamr. van boeken*.

[Guil Magister of Guillaume le Maistre]

MAGISTER (GUIL.) of GUILLAUME LE MAISTRE, geneesheer te Rijssel, in Aug. 1585 gestorven, gaf in het licht:

Isagoge Therapeutica de Saevitia, *Curatione*, *et Praeventione Pestis*, Venet. 1572. 12°.

Zie V a l . A n d r e a s , *Bibl. Belg.* p. 327; F o p p e n s , *Bibl. Belg.* T. I. p. 71; M a n g e t i , *Bibl. Ser. Medic.* T. III. p. 127; P a q u o t , *Mém. pour servir à l'Hist. Littér des Pays-Bas*, T. I. p. 432.

[Johan Gerard Magner]

MAGNER (JOHAN GERARD).

Men heeft van hem:

Zacharias Vogel, *Chirurgijn* (te Amsterdam?) *Verhandeling van alle soorten der breuken*, *hoe men dezelve grondig kan onderscheiden en keuren*, *gelijk ook hoe men de geneezing der Hernitomie zonder castratie op eene zeer ligte wijze kan verrigten met zeldzaame aanmerkingen en noodige kopere plaaten vercierd en met eene voorrede verrijkt door Johan Gerard Magner*. Amst. 1763. 8°.

Zie *Boekzaal der Gel. wereld.* 1763 a bl. 100.

[Jean Louis Magnet]

MAGNET (JEAN LOUIS), sedert 1749 predikant bij de Waalsche gemeente te Haarlem, Lid der Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen aldaar, J a c q u e s A b e l B r u n i e r , predikant der Waalsche gemeente te Leyden, gaf in het licht:

Oeuvres posthumes de J.L. Magnet, *contenant quelques dissertations et discours sur l'écriture sainte*. Amst. 1775. 8°.

[Samuel Magnet]

MAGNET (SAMUEL), was den 2 Nov. 1747 te 's Hage geboren, in 1773 predikant te Almkerk en Emmikhoven, en te Raamsdonk, waar hij den 23 Januarij 1774 werd bevestigd, in 1824 zijn vijftigjarig jubilé vierde en den 6 November 1831, in den ouderdom van 84 jaren, stierf. Op zijn graf, op het kerkhof te Raamsdonk, ligt een zerk, met een toepasselijke inscriptie en een treurwilg aan het hoofdeneinde. Hij was voor zijn tijd een zeer vrijzinnig godgeleerde en poogde de onbestaanbaarheid der Dordsche kerkleer nopens de Soteriologie met het begrip van Gods liefde aan te toonen tegen J.J. l e R o y , die de eerste in zijn bescherming nam.

Hij schreef:

Gods oorspronkelijke genadige menschenliefde, *volgens de leer van Jezus Christus en zijne Apostelen*. Dordr. 1827. 8°.

Zie S e p p , *Proeve eener Fragm. Geschied. der Theol. in Nederl.*, bl. 134, 135.

[Gerardus Magnus]

MAGNUS (GERARDUS). Zie GROETE (GEERT).

[Jacob Magnus]

MAGNUS (JACOB), Ridder, heer van Groot-Ammers, Bergambacht en Melissant, Burgemeester van Middelburg. Hij was tusschen 1603 en 1625, wegens Zeeland, gewoon gecommitteerde ter vergadering der Staten-Generaal, had zeer veel deel aan het bewind van het gemeentebest. en werd tot de gewigtigste binnenlandsche verrigtingen benoemd. Hij werd, na buitengewoon gezant in Engeland te zijn geweest, in 1607 naar Denemarken gezonden, ten einde zich meer van de genegenheid van

Koning J a c o b u s jegens den staat te verzekeren. Daags voor de onthoofding van O l d e n b a r n e v e l d

deed hij pogingen bij François van Aerssen om hem in het leven te behouden. Hij huwde Petronella Mersen. Hunne oudste dochter Elisabeth huwde Dingeman de Vrieze, oud-raad der stad Dordrecht.

Zie van Meteren, *Ned. Hist.* B. XXVIII fol. 533, 537; Aitsema, *Sak. van Staet en Oorl.* D. I. bl. 9, 30, 83; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. IX. bl. 274; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. II. bl. 48; Balen, *Beschr. v. Dordr.* bl. 995; Vollenhoven, *Broed. Gevang*, bl. 95, 146, *Chr. v.h. Hist. Genoots.* D. VIII. bl. 307.

[Roelant Jacobsz Magnus]

MAGNUS (ROELANT JACOBSZ.) Quartiermeester te Middelburg, gedurende het beleg dier stad. Hij ontving in 1574, als zoodanig tot ‘Gedenckenisse en Memorie van zijne respective getrouwe dienst die Koninglijke Majesteit in deze stad bewezen tot voorstandigheid en conservatie van de Heilige Catholycke Religie’, een gouden penning, ter zwaarte van vier gewone enkele penningen.

Zie 's Gravesande, *Tweede eeuwged. d. Middelb. Vrijheid*, bl. 200, 313, 382.

[Simon Jacobsz Magnus]

MAGNUS (SIMON JACOBSZ.), Schepen en Quartiermeester te Middelburg, gedurende het beleg, 1573, 1574.

Zie 's Gravesande, *Tweede eeuwged. d. Middelb. Vrijheid*, bl. 313, 377, 515, 526.

[Pieter Magnussen]

MAGNUSSEN (PIETER), was als kapitein bij den togt van Chattam en veroverde het fort Sheernesse. Kort daarna werd hij door den luitenant-admiraal van Nes met eenige behoefte-schepen naar van Ghendt, die nog steeds op de verwacht wordende Oost-Indische retourschepen kruiste, gezonden, verviel onder de Engelsche koningsschepen en werd door deze overmagt zoo hevig aangetast, dat hij na eene mannelijke verdediging schip en leven verloor.

Zie J.C. de Jonge, *Gesch. v.h. Neêrl. Zeewez.* D. II. bl. 469.

[Ditis zoon Magus]

MAGUS, (DITIS ZOON), een magtig Koning der Walen, volgens de sage, stichter van Nijmegen, die het naar zijnen naam noemde.

Zie J. Smith, *Oppid. Batav.* p. 139; v.d. Bergh, *Nederlands. Volksverhalen*, bl. 83.

[Abraham Magyrus]

MAGYRUS (ABRAHAM), in 1634 te Medemblik geboren, in 1658 als proponent beroepen aan de Koogh op Texel, gestorven in Augustus 1702 in den ouderdom van 68 jaren ten huize van zijnen zoon te Westzaan en te Koogh begraven.

Hij gaf in het licht:

Almanaks Heyligen, *met het Toegift*. Amst. 1692. 8°. waarvan in 1698 de 3e, 1717 de 4e druk en in 1732 en 1805 latere drukken verschenen.

De daarin voorkomende rijmpjes en een grooter gedicht vooraan, schijnen ook zijn werk te zijn.

Zie M. V e e r i s , *Kerkel. Alph.* bl. 95; H e r i n g a , *Vervolg van de lijst van Nederl. dicht.* bl. 63; *Cat.* d e G r o e , bl. 186; en *Navors.* D. VI. bl. 31, IX. bl. 340.

[J. Magwits]

MAGWITS (J.) schreef:

Uitspanningen over 't Heilig Avondmaal. Amst. 1736. 8°.

Zie A r r e n b e r g , *Naamreg. van boek.* bl. 274.

[Jacobus Maheux]

MAHEUX (JACOBUS) Zie MEHEUX (JACOBUS).

[Andries Mahieus]

MAHIEUS (ANDRIES), koster van de parochiekerk van Westmunster, zoon van J o o s M a h i e u s , deurwaarder te Middelburg, huwde den 21 Februarij 1574, daags voor de stad aan den Prins van Oranje overging, op de wijze der R.C. Zij hielden hunne bruiloft met lijnzaadwafelen en paardenvleesch, waarvan het pond twee stuivers, een pond brood, dat nog moeijelijk te krijgen was, zes schellingen, en een pond boter dat vier schellingen kostte. Er bestond eene schilderij van deze bruiloft, waarop, behalve de gemelde spijzen, de bruidegom en bruid, met een spiegel achter hen, en eene kroon boven hunne hoofden hangende, benevens de bruiloftsgasten, naar het leven zijn afgemaald. Het paardenvleesch kostte 12 stuivers het pond.

Zie J. C l a e r b o u t , *Droef-blyeindig vertoog*, bl. 44; G. d e W i n d , *Lijkreden op A. van Eeghen*, bl. 5, 18; 's G r a v e s a n d e , *Tweede eeuwged. der Middelb. vrijheid*, D. I. bl. 417, 518; *Navors.* D. VIII. bl. 312.

[Mahieu van Leuse]

MAHIEU VAN LEUSE, werd ten jare 1376, op den 10 Julij, door hertog A a l b r e c h t v a n B e y e r e n gelast, om met J a c o b M a e r c k v a n A s s c h e eenen penning (muntstuk) te vervaardigen, geheeten *plakke Meeuwen*.

Zie v.d. C h i j s , *de Munten der voorm. Graafs. Holl. en Zeel.* bl. 213, 219.

[Everhard Mahieu]

MAHIEU (EVERHARD), sneuvelde als officier bij de landing der Engelschen in Noord-Holland, in 1799.

Zie B o s s c h a , *Nederl. Heldend. te land*, D. III. bl. 179.

[Willem Leonard Mahne]

MAHNE (WILLEM LEONARD), den 28 Mei 1772 te Amsterdam geboren, was een der ijverigste leerlingen van W y t t e n b a c h , en vormde zich, onder diens leiding, tot de kennis en de beoefening der oude Grieksche en Latijnsche letteren. Vervolgens

woonde hij een tijd lang te Utrecht, waarheen zijne ouders zich met ter woon gevestigd hadden, de lessen bij, vooral van S a x e , S e g a a r en B o n d a m . Na in zijne *Diatribe de Aristoxeno*, *philosopho Peripatetico* (Amst. 1793) eene eerste en veelbelovende proeve zijner bekwaamheid gegeven te hebben, werd hij rector aan de Latijnsche school te Amersfoort (1794-1809). Van daar vertrok hij naar Zie-

rikzee, en in 1817 werd hij Hoogleeraar in het vak der bespiegelende wijsbegeerte en oude letteren aan de pas gestichte Hoogeschool te Gend. Tijdens den Belgischen opstand in 1830 nam hij de wijk naar Vlissingen, tot zoo lang hij met drie zijner ambtgenooten tijdelijk naar de Leidsche Hoogeschool werd overgeplaatst. Te Leiden, ofschoon buiten vaste betrekking en onverpligt, opende hij in 1831, ten nutte der Akademische jongelingschap, een collegie over de *Historia Litteraria* voornamelijk der oude Grieksche en Latijnsche schrijvers. Na den dood van R e u v e n s , in 1835, belastte hij zich, op verzoek der faculteit, met de lessen over de Romeinsche Antiquiteiten. In 1842, op zeventigjarigen leeftijd, kreeg hij van zelf wettig aanspraak op een eervol emeritaat, doch hij bleef, zoo lang zijne krachten het gedoogden, die lessen voortzetten tot dat in 1846 zijn jeugdige ambtgenoot C o b e t die taak van hem overnam. Hij stierf den 20 Mei 1852 in den ouderdom van bijna tachtig jaren. M a h n e was lid van verschillende geleerde genootschappen en ook van de *Maatschappij van Ned. Letterkunde*. Zijn portret gaat meer dan eens in steendruk uit.

Behalve de genoemde werken, schreef hij en gaf hij in het licht:

Epicrisis censurarum Bibliothecae criticae. Vol. III. p. III. Traj. ad Rhen. 1808.

Epistolae sodalium socraticorum Philomathiae. Cum praefat. et Appendicibus. Zieriez. 1812.

Vita Danielis Wyttenbachii. Gand. et Lugd. Bat. 1823, in den loop van één jaar tweemaal achtervolgens gedrukt. Een paar jaar later werd het met eenige bijvoegselen, o.a. te voren onuitgegevene brieven van W y t t e n b a c h , herdrukt in Duitschland, zoo wel in een afzonderlijk boekdeel als ook onder den meer omvattenden titel van *Vitae Hominum quocunque literarum genere eruditissimorum ab eloquentissimis viris scriptae. Collegit cet. Fred. Traug. Friedemann*, Vol. I. *Vita Dan. Wyttenbachii*, *scripta a G.L. Mahne*, Brunswigae 1825. 8°.

Crito sive Dialogus de Literarum inprimis Latinarum studio recte colendo. Zieriez. 1816.

Miscellanea Latinitatis Lugd. Bat. 1844. gr. 8°. Pars altera ibid. 1852. gr. 8°.

D. Wijttenbachii Lectiones quinque cet. Gand. et Lugd. Bat. 1824.

D. Wyttenbachii Institutiones Metaphysicae. Ibid. 1826. 8°.

D. Wyttenbachii Epistolarum selectarum Fasciculi tres. Gand. 1830. 8°.

Epistolae mutuae duumvirorum clarissimorum Davidis Ruhnkenii et Lud. Casp. Valckenaerii, *nunc primum ex autographis editae a Guil. Leon. Mahne.* Vlissing. 1832. 8°.

Epistolae Viri clarissimi Davidis Ruhnkenii ad Dan. Wyttenbachium nunc pr. ex autogr. ed. cet. Ibid. 1832. 8°.

Epistolae Viri Clarissimi Davidis Ruhnkenii ad Diversos cet. Ibid. 1834. 3 p. 8°.

Supplementa ad Epistolas Davidis Ruhnkenii et Danielis Wyttenbachii, itemque alia aliorum Eruditorum Anecdota, edita et annotationibus nonnullis illustrata a Guil. Leon. Mahne. Lugd. Bat. 1847. gr. 8°.

Protrepticus. Gand. 1817.

Oratio habita in Academia Lugduno-Batava, antequam scholas suas de Historia Literarum Graecarum et Latinarum aperiret. Vliss. 1838.

Scholae de antiquitatibus Romanis. Lugd. Bat. 1844.

M. Tullii Ciceronis (*quae vulgo feruntur*) *Synonyma ad Lucium Veturium, secundum editiones Romanas et Parisinam denuo excusa. - M.T.C. Synon. etc. secundum editiones Romanas denuo excudi curavit Guil. Leon. Mahne*, Lugd. Bat. 1850. - *M.T.C. Synon. etc. secundum editionem Parisinam denuo excudi curavit Guil. Leon. Mahne.* Ibid. 1851.

Zie S a x i i *Onom. Anal.* T. VIII. p. 452; B e r g m a n , *Levensschets van Mahne* in *Handel. d. Maats. v. Nederl. Letterk.* 1852; D. W y t t e n b a c h , *Praef. ad select. Princ. Histor.* p. VII. (edit. 1794); *Biblioth. Crit.* Vol. III. § 3 p. 47 sqq., Vol. III. § 4 p. 128; *Philom.* T. I. p. 187-190. T. III. p. 184-206, p. 312 seqq.; *Alg. Konst- en Letterb.*, 1829, N°. 49, 1845, N°. 20, 21, 1848, N°. 28, 1851, N°. 45, 46; *Reg. ook d. Recens.* 1826, N°. 8, 9; *Cat.* H u l t h e m , mss.; V a n K a m p e n , *Gesch. d. Ned. Lett.* D. II. bl. 557; D. III. bl. 235.

[Jacques Mahu]

MAHU (JACQUES), Commies en Rentmeester-generaal van Bergen-op-Zoom, gestorven in Nov. 1582.

Zie *Chron. v.h. Hist. Genoots.* D. VI. bl. 5, 6.

[Willem Mahue]

MAHUE (WILLEM), werd in 1517 te Brussel geboren, en overleed aldaar in 1569. Hij was een zeer bekwaam portretschilder en in zijn tijd zeer beroemd.

Zie I m m e r z e e l , *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.* D. II. bl. 196; K r a m m , *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. IV. bl. 1042.

[van Laar Mahuet]

MAHUET (VAN LAAR), leefde in het laatst der vorige eeuw, en maakte zich bekend door onderscheidene Gezangen, Liedjes, Bijschriften op portretten enz. in de hevige dagen der revolutie.

Zie v.d. A a , *N. Biogr. Anth. Crit. Woordenb.* D. II. bl. 399.

[Jacob Mahusen]

MAHUSEN (JACOB), opperkoopman, verstond de Indostansche taal en resideerde lange jaren in Suratte, ging in 1636

als opperkoopman naar Koromandel, om tot den Bengaalschen handel gebruikt te worden.

Zie *Journaal gehouden op Battavia bij den Directeur-Generaal Ph. Lucasz.* Jan. 1636, in *Chr. v.h. Hist. Genoots.* D. IX. bl. 264.

[Johannes Mahusius of Mahieu]

MAHUSIUS (JOHANNES) of MAHIEU, geboren te Oudenaarden, werd te Leuven meester in de vrije kunsten en begaf zich in de orde der Minnebroeders van den Regel der Observanten en was ‘een goed godgeleerde en een uitstekend predikant.’ Hij was de eerste bisschop van den nieuwen stoel van Deventer, en woonde in die betrekking de eerste provinciale Synode, in 1565 te Utrecht gehouden, waarin de besluiten der Trentsche kerkvergadering op een plegtige wijze aangenomen en afgekondigd werden, bij, ofschoon hij wegens den tegenstand niet slechts van de Ridderschap en de Steden, maar ook van het Kapittel nimmer bezit heeft gekregen van zijne waardigheid. Wegens zijn hooge jaren en de waterzucht onbekwaam om zulk een zware last te dragen, deed hij afstand van zijne waardigheid. Toen zijne geboortestad, den 5 October 1572, door de Geuzen werd uitgeplunderd, moest ook hij vele mishandelingen ondergaan. De soldaten wonden hem op verschillende plaatsen, lasterden, scholden en trapten hem met voeten en lieten hem als een rot en verachtelijk lijk liggen. Hij stierf den 10 Mei 1577, en werd in het koor der Minnebroers-kerk begraven.

Hij gaf een verkorte uitgaaf van:

Franc. Titelmanni, *Comment. in Psalmos.*

Erasmi Annotationes in Novum Testamentum, Antv. 1538. 8°.

Homilia LIV D. Joh. Chrysostomi in XXV priora capita Matthaei purgatae a foecibus Arianorum, Antv. 1537.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 530; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 60; Sweertii *Ath. Belg.*; Sedulii *Corollarium Minorit. a Geusiis interfect.* N°. 2; Havensii *Speculum crudelitatis haereticae* C. 3; Raisii, *Belg. Christ. in Daventriae cathedra*, N°. 1 en 2; H.v. Heussen en H. van Rhijn, *Bat. Sac.* T. VI. p. 442; Molhuyzen, *Leerrede op den tweehonderdvijftigsten verjaardag van de stichting der Devent. Herv. Gemeente*, bl. 51; *Overijsselsche Volksalm.* 1843. bl. 143.

[Bernard Mahy]

MAHY (BERNARD), werd den 21 Augustus 1684 te Namen geboren, studeerde aldaar in de letteren, en te Douay in de philosophie en theologie. Hij begaf zich met drie zijner broeders in de orde der Jesuiten en deed den 2 Februarij 1718 zijne gelofte. Hij nam zeven en twintig achtereenvolgende jaren de predikdienst waar en was prediker in de St. Lambertus kerk te Luik, toen hij, den 8 April 1744, plotseling stierf.

Hij schreef:

Histoire du Peuple Hébreu, *tirée de l'Ecriture sainte*, *depuis la Création du monde jusqu'à la ruine entière de la Sinagogue sous Tite et Vespasien*. Liège 1742, 3 vol. 12°.

Zie P a q u o t , *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-Bas*, T. III. p. 628.

[Joannes Maiden]

MAIDEN (JOANNES), med. dr., dichter van:

De Wonderen des Alderhoogsten en het vermaarde beleg en ontzet der stad Alkmaar, *voorgevallen in den jare* 1573. Leiden 1742. 4°.

Zie W i t s e n G e y s b e e k , *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*; A r r e n b e r g , *Naamr. v. boek.* bl. 274, D. IV. bl. 300.

[Johannes Maierus of Maier]

MAIERUS (JOHANNES) of MAIER, werd te Gheel geboren, studeerde en werd Theol. Doctor te Leuven, was Karmeliter monnik te Thienen, werd vervolgens Prior en eindelijk Provinciaal dier orde te Brussel. Hij was een der geleerdste mannen van zijn tijd, voortreffelijk Godgeleerde, bevallig prediker en grondig kenner der Latijnsche en Grieksche taal. Hij stierf omstreeks het jaar 1577 te Thienen.

Hij schreef:

Commentaria in plerasque D. Pauli Epistolas.

In X Decalogi praecepta.

Sermones de Tempore et Sanctis.

Grieksche en Latijnsche redevoeringen te Leuven uitgesproken.

Zie V a l . A n d r e a s , *Bibl. Belg.* p. 531; F o p p e n s , *Bibl. Belg.* T. II. p. 683; K o k , *Vad. Woordenb.* D. XXII. bl. 223.

[George Maigret]

MAIGRET (GEORGE), werd te Bouillon, toen in het gebied van Luik, in 1573 geboren; nam, 17 jaren oud, het kleed der Augustijnen aan, studeerde waarschijnlijk te Leuven en werd er den 17 November 1604 doctor in de godgeleerdheid. Hij was toen prior te Doornik, doch in 1612 werd hij prior te Luik. In 1614 schonk hem de vorst-bisschop F e r d i n a n d v a n B e y e r e n de pastorij van St. George te Hui, aan een klooster zijner orde verbonden. Hij opende er in het volgende jaar een collegie over de fraaije letteren. Den 16 April 1622 werd hij door het kapittel te Engien tot provinciaal van Neder-Duitschland benoemd, ook verwierf hij den rang van definitor en visitator en was president van vier kapittels van zijne provincie. In 1624 werd hij de eerste prior van Hui en hij stierf er den 15 Mei 1633, na een langdurige ziekte, in den ouderdom van 61 jaren. Hij werd aan den ingang der kerk van St. George begraven, waar men zijn grafschrift op een pilaar gegraveerd leest.

Hij schreef:

Le Noviciat, *ou Niveau de la vie Monastique*, *pour l'instruction des Novices*, Douay, 1602, 1609, 12°. Liège, 1615, 12°.

Le Trésor, *ou coffret honoraire de Jesus-Christ et des saints; auquel est déclarée l'institution et excellence de la confrèrie de la ceinture de St. Augustin*. Douay, 1604. 12°. Liège 1611. 12°.

In het Latijn vertaald door M e l c h i o r v a n D a e l h e m :

Arca honoraria Christi ac Sanctorum etc.

Petit Ray, *ou Atome de la splendeur Monastique*, *sur les fruicts*, *que recueillent les Fidelles par la bien-venue et joyeuse entrée des Religieux*, *dans les villes*, *pour contrepoison au Réagal de Sathan*, *et des Heritiques ses Ministres*. Donay 1618. 12°.

La vie du Bienheureux Jean de Sagahun, *de l'ordre des Frères Ermites de S. Augustin*, *canonisé par N.S.P. le Pape Clement VIII*. Tournay 1610, in het Latijn overgezet met den titel:

Vita B. Joannis Sagahuntini ex ordine F.F. Eremitarum S. Augustini, *per Clementem VIII beatificati; Gallicè concinnata per Rever. P.F. Georgium Maigretium*, *S.Th.D. Lovan.*, *et per Germaniam inferam Provincialem; Latine reddita per P.F. Nicasium Baxium*, *Antverpiensis coenobii Vicarium*. Antv. 1625. 12°.

Rejettons sacrés, *pullulants de la palme triumphante des premiers Martyrs de l'Ordre*, *dit des Frères Eremites de S. Augustin*, *recueillis par Frère George Maigret*, *Buillonoy etc.* (Liège) 1612, pet. in 12°.

Les Larmes, *ou gemissemens de l'Heraclite Chrestien*, *ressuscité miraculeusement de l'Enfer*, *et baptisé; pour apprendre à un chascun l'art de déplorer sa misère*, *selon l'un et l'autre hommes*. Liège 1613. 12°.

Hij heeft ook eene nieuwe uitgaaf bezorgd van het *Antiphonarium* en het *Processionalium* zijner orde. Antv. 1625. 4°.

Augustino-Pyctacium Provinciae Flandriae, *seu Germaniae inferioris*. Brux. 1625. 12°.

Litaniae Augustinianae. Lovan. 1625. 16°.

Abrégé de la vie de St. Thomas de Ville-neuve, *Archévesque de Valence*, *de l'ordre des Frères Ermites de St. Augustin*. Liege, 1626. 12°.

La vie de St. Elisabeth, *Reine de Portugal*, *avec les cérèmonies faictes à Rome en sa canonisation*. Liège. 1626. 12°.

Oraison funèbre de Madame Josine l'Aumosnière, *comtesse de la Marc etc. espouse de Monseigneur le comte de Rochefort*, *prononcée publiquement*. Liège, 1627. 12°.

Tractatus brevis, *quo clarè ostenditur Religiosos Mendicantes ad alium Ordinem*, *etiam strictiorem*, *transire non posse* (*excepto solo carthusianorum*) *absque speciali summi Pontificis licentiâ*. Leodii, 1630. 12°.

Théatres Tragi-comiques et Anatomiques, *auxquels sont exposées les principales misères*, *que les Provinces Belgiques ont endurées par guerre civile lespace de quarante ans ou environ*.

Zie V a l . A n d r e a s , *Bibl. Belg.* p. 265, 266; Id. F a s t i , p. 135 F o p p e n s , *Bibl. Belg.* T. I. p. 73; P a q u o t , *Mém. pour servir*

à l'Histoire littér. des Pays-Bas, T. III. p. 365; E s s i u s , *Encomiast August.* p. 86, 87, 236, 683.

[Anastase Maigret]

MAIGRET (ANASTASE), Augustijner monnik, neef en landgenoot van den bovengenoemden, werd den 17 November 1648 doctor te Leuven. Hij onderwees de godgeleerdheid te Keulen en te St. Ghislain en stierf den 5 Junij 1686. Hij ligt te Hui nevens zijn oom begraven. Op zijn zerk leest men:

Hic jacet Rev. atque eximius Pater, *Fr. Athanasius Maigretius*, *S.T.D. Lovan. Fuit secundus Prior*, *bis Provinciae Visitator et Diffinitor. Jubilarius obiit V. Junii MDCLXXXVI. R.I.P.*

Zie V a l . A n d r e a s , *Fasti*, p. 146; P a q u o t , *Mém. pour servir à l'Hist. Littér. des Pays-Bas*. T. III. p. 366.

[Yres Marie Desmarets Graaf de Maillebois]

MAILLEBOIS (YRES MARIE DESMARETS Graaf de) geb. Aug. 1715, overleden te Maastricht, 31 December 1791.

Hij was generaal in Fransche dienst, bij F r e d e r i k d e G r o o t e zeer in aanzien en zeker op diens aanbeveling, in plaats van den hertog van Nassau-Weilburg, door W i l l e m V tot Generaal der Infanterie benoemd, den 10 Januarij 1785. Hij werd tevens Gouverneur van Breda en Ridder der orde van St. Louis. Hij diende vroeger onder de bevelen van zijnen vader in den oorlog in Italië, alwaar hij zich bij de inneming van Port-Mahon bijzonder heeft onderscheiden.

Van eene beschuldiging wegens laster tegen den graaf d'Estrées werd hij vrijgesproken in 1784, doch dit schijnt de reden te zijn dat hij in Nederlandsche dienst overging.

Hij was den prins van Oranje zeer toegedaan en had de hand in de politieke woelingen van die dagen. Hij werd beschuldigd van te hebben medegewerkt om eene contrarevolutie te bewerken, retireerde zich daarop naar Luik en stierf te Maastricht, alwaar hij in de parochie-kerk van St. Catharina begraven werd. Wegens militaire onderwerpen werd hij door W i l l e m V dikwijls geraadpleegd, zoo als blijkt uit vele memorien, die hij daarover heeft zamengesteld.

Zie W a g e n a a r , *Vad. Hist.* verv. D. VII. en verv. (Zie Reg.); v. S y p e s t e i n , *Bijdragen voor de geschiedenis der artillerie; Ned. Spect.*; *Eenige artikels over de Nederlandsche artillerie; Biogr. Univ.* Brux. 1845.

[Joanni Maio of Maius]

MAIO of MAIUS (JOANNI). Zie V e r m e i j e n (JAN CORNELISZ.)

[La Mair]

MAIR (LA), volgens N a g l e r een schilder te Nijmegen, die nog in 1700 leefde. Hij schilderde zeer natuurlijk planten, slangen, hagedissen en andere dieren, in den trant van O t t o M a r c e l i s .

Zie v. Eynden en van der Willigen, *Lev. d. Schild.* D. I. bl. 188; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Schild.* D. IV. bl. 1043.

[Jean le Maire]

MAIRE (JEAN LE), bijgenaamd *de Belges*, naar zijne geboorteplaats *Belgium*, *Bavay*, eene kleine stad in Henegouwen, werd in 1473 geboren. Het jaar van zijn overlijden is onbekend, doch men gelooft dat hij nog in 1520 leefde. Volgens Jean Molinet, zijn bloedverwant, en Guillaume Cretin, kanunnik der H. Kapel van het Palais-Royal te Parijs, en Secretaris van Koning Lodewijk XI, was hij *clerc des Finances au Service de Pierre de Bourbon*, *Sire de Beaujeu*, schoonbroeder van Karel VIII, Koning van Frankrijk. Vervolgens werd hij secretaris van Louis de Luxembourg, graaf van Ligny, na wiens dood hij in dienst trad van Margaretha van Oostenrijk, gouvernante der Nederlanden, die de fraaije letteren beminde en hare beoefenaars beschermde, en volgde Molinet in 1503 als haar bibliothecaris op. Hij reisde tusschen 1506 en 1508 in Italië en schreef na zijne terugkomst zijne *Illustration des Gaules*, waarin hij zich *Secretaire Indiciaire ou Historiographe de Madame Anne deux fois Royne de France* noemt. Uit zijne werken blijkt dat hij niet alleen zeer ervaren in de geschiedenis was, maar ook het Fransch, Italiaansch, Grieksch en Latijn verstond. Hij muntte vooral als dichter uit. ‘Jehan le Maire,’ schreef La Croix du Maine, a été de son temps l'un des plus renommés pour l'art oratoire et bien écrire en vers Français.’ Groot is de lof die hem de beroemde Pasquier als zoodanig geeft. ‘Le premier qui ù bonnes enseignes donna vogue à notre Poësie fut Maistre Jehan le Maire de Belges, auquel nous sommes infinement redevables non-seulement pour son livre de *l' Illustration des Gaules*, mais aussi pour avoir grandement enrichi notre langue d'une infinité de beaux traits, tant en prose que poësie, dont les mieux escrivans de notre tems se sont sceu quelquesfois bien aider. Or il est certain que les plus riches traits de cette belle Hymne que notre Ronsard fit sur la mort de la Royne de Navarre sont tirés de lui, au jugement que Paris donna aux trois Déesses.’ Zijne spreuk was *de peu assez*.

Hij schreef:

Le Temple d'honneur et de vertu, *auquel sont contenus les chants des bons et vertueux Bergers supposts de Pan Dieu sylvestre*, *pareillement des Bergères*, *subjectes à Aurora*, *Rime. Paris*, *rue neufve*, *à l'Escu de France*, in 16°. 1503.

Concorde des deux langaiges, *le Toscan*, *ou le Florentin et le François*. Lyon 1511. 4°.

Le plainte au desiré 1504, ter eere van Louis de Luxembourg, Prins van Altimore, graaf de Ligny, den 31 December 1503 gestorven.

La legende des Vénitiens z.j. te Lyon in 1509, nadat de vrede tusschen Maximiliaan I en Lodewijk XI, door tusschenkomst van Margaretha van Oostenrijk en den kardinaal d'Amboine gesloten, uitgegeven, later bij de

Illustrations des Gaules gevoegd. *Les trois comptes intitules de Cupido et de Atropos; le premier inventé par Séraphin*, *Poëte Italien; le second et le tiers de l'invention de M. Johan le Mayre; les Epitaphes de Hector et Achilles*, *avec le jugement de Alexandre le Grand*, *composées par George Chastelain dit l' Avonturier; le plaidoyer de l'Amant douloureux et de la Dame au coeur changeant*, *faict par M°. Guillaume Cretin; plusieurs Chants Royaulx*, *Ballades*, *Rondeaux*, *Epistres*, *et Oraysons par le dict Cretin. Paris Jehan Sainct-Denys in* 12° Z.j. ook met den titel: *Traictez singuliers*, *scavoir: les trois comptes intitulez de Cupido et de Atropos*, *dont le premier fut inventè par Séraphin*, *poëte Italien; le second et tiers de l'invention de Jehan le Mayre*, *mis en vers François; les Epitaphes de Hector et Achilles*, *avec le Jugement de Alexandre le Grand*, *composées en vers par George Chastelain*, *dict l'Aconturier; le Temple de Mars*, *en vers par Jehan Molinet: plusieurs chantz royaulz*, *balades*, *rondeaulx et Epistres de Guil du Bois dict Cretin*. Paris 1525. 8°.

La Dame infertunée. Een lofrede op Margaretha van Oostenrijk, die na veel rampen te hebben gehad, den 25 Sept. 1506 haar eenigen broeder, Philips I, koning van Castilie, verloor.

Le triomphe de l' Amant vert, *compris en deux epistres fort joyeuses*, *envoyées à Madame Marguerite Auguste*, *composées par Jehan le Maire de Belges*, *Judiciaire et Historiographe de la Royne*, *avecques plusieurs lettres missives amourenses*, *plusienrs balades et rondeaux*. Paris 1535. 16°. Deze beide brieven waren reeds in 1510 verschenen.

Sommige meenen dat de dichter zelf *l' Amand vert* is, wijl hij spreekt van den dood van een papegaai. De abt Sallier geeft eene andere reden van dezen naam. Hij meent dat le Maire geheel in het groen was gekleed, en Margaretha van Oostenrijk in het zwart om hare rampen. De droef heid over zijne verwijdering van deze prinses had den dichter doen sterven, en in den tweeden brief vindt men een verhaal van hetgeen hij in het rijk der dooden had gezien. Anderen meenen dat onder den naam van *l' Amant vert* een geheimen minnaar van Margaretha van Oostenrijk verborgen is, en nemen daaruit aanleiding een vlek op den goeden naam dezer prinses te werpen. De zaak betreft een groene papegaai, die Sigismund, aartshertog van Oostenrijk, ten geschenke had gegeven aan Maria van Bourgondië, na wier dood hij in bezit geraakte van hare dochter Margaretha van Oostenrijk, die hem zeer lief had, en op welke zij, toen hij gestorven was, dit grafschrift vervaardigde:

‘Sous ce tombel que est ung dur conclave
Gist l'amant vert et le noble eselave

Dont le frane cuer de vray amour pur ivre
Ne peut souffrir perdre sa Dame et vivre

De papegaai stierf terwijl M a r g a r e t h a haar vader Keizer M a x i m i l i a a n in Duitschland bezocht.

Brief van koning L o d e w i j k XII tot antwoord van dien, welken J a n d'A u t o n aan dien vorst van wegen H e c t o r v a n T r o y e s gezonden had. Deze brief is een verdichtsel, omstreeks 1511 geschreven. L o d e w i j k verhaalt er den slag van Aignadel in; vaart tegen J u l i u s II uit en geeft H e c t o r een berigt van de bloedverwantschap tusschen hem en de koningen van Frankrijk:

Traicté de l'Ouverture du sainet Sépulchre, ook: *Recueil sommaire du voyage des chrestiens en la Terre Saincte*. J e a n l e F e r o n spreekt van dit boek in zijn *Livre des Roys d'armes ou Hérault*s. Het verscheen onder dezen titel:

Le Sauf-conduict du Souldain aux Françoys pour fréquenter en la Terre Saincte; avec le blazon des armes des Vénétiens. Imprimé pour Maistre Jehan le Maire, *Judiciaire et Historiographe par Estienne Baland*, *Imprimeur de Lyon*, *demourant en la grand-rue du Pays Pelu etc.* 1511. fol.

Traicté de la difference des Scismes et des Conciles en l'Eglise, *et de la préminence et utilité des Conciles de la Saincte Eglise Gallicaine*, *arec l'Histoire du Prince Syach Ismael*, *dict Sophy*. Paris in fol. z.j. Ook met dezen titel:

Le Promptuaire des Conciles de l'Eglise Catholique, *avec les scismes et la difference diceulx*. Paris 1543, 1547, 12°. Lyon 16°., in het Latijn vertaald door Simon Schurdius, Lutersch regtsgeleerde, in 1572 gestorven met dezen titel: *Johannes Marii Belgae. Historici quondam Christianissimi Gallorum Regis Ludovici XII*, *de schismatum et conciliorum Ecclesiae Universalis differentia; deque Gallicanae Ecclesiae Conciliorum praestantiâ et utilitate liter elegantissime ex Gallico in Latinum versus* in een verzameling, getiteld:

Tractatus utilissimi de Schismatum historiâ, *Auctorum nobilissimorum Theodorici à Niem... Francisci Zatarelli Johannis Marii Belgae*, Argent 1629. 12°.

Les Illustrations de Gaule et singularitez de Troye, *Paris Philippe le Noir* in fol. sans date It. *Le Tiers livre des illustrations de Gaule*, *et singularitez de Troye*, *intitulé nonvellement de France orientale et occidentale. Anquel princi alement est comprinse au vray la généalogie hystoriale du trèssainct*, *très digne et très-chrestien Empereur Charles le Grand en ligne masculine*, *depuis Francus. fils d'Hector de Troyes*, Paris 1512 fol., 1513, 1515, 1521, 533 4°. 1531, 16°.

Les illustrations de la France et des Ganles contenant quelques singularitez de Troyes et autres oeuvres revenes, *corrigées et restituées par Antoine du Moulin*. Lyon 1549. fol.

Vingt-quatre couplets de la Valitude et convalescence de la Royne très Chrestienne, Madame Anna de Brétagne (1512).

Le triomphe très haultz et puissante Dame Verolle, Royne du Puy d'Amours; nouvellement composé par l'inventeur de menus plaisirs honnestes. Lyon 1538. 8°.

La couronne Margaritique. Dit stukje bevat lofverzen op hertog Philibert van Savoye en de prinses Margaretha, zijne weduwe. Het is door Claude de S. Julien in het licht gegeven.

Recueil des pompes funèbres des anciens, ms.

Génealogie des Tures et leurs gestes jusques à nostre temps, ms.

Géographie ou Description de la terre de Turquie et de Grèce et des Isles voisines, ms.

Men schrijft hem ook toe: *La plainte sur le trépas de feu Messire Bissipat*, doch dit is het werk van Cretin.

Zie Valerius Andreas, *Bibl. Belg.* p. 533, Sweertii, *Ath. Bat.* p. 447; Junii, *Histor. Batav.* p. 73; Paquot, *Bibl. Belg.* T. II. p 26; Du Verdier. *Bibl.* p. 717, La Croix de Maine p 240; D'Oultreman, *Hist. de Valenciennes* p. 375; Le Long, *Bibl. Hist. de la France*, p. 324, L'Abbé Sallier, *Mém. de l'Acad. des Inscript et belles lettres* T. XIII. p. 593-606; M. Eloy. *Dict. de la Mèdecine*, T II. p. 112; Pierre de St. Julien, *de l'Antiq. et Origine des Bourgognons Livr*. II. p. 566; Pasquier, *Recherches de la France Liv. XII* Chap. 5; Mr. de Laserna Santander, *Mémoires historiques sur la bibliothèque dite de Bourgogne*, p. 132; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Littér. des Pays. Bas*, T. I. p. 221.

[Simon le Maire]

MAIRE (SIMON LE), schreef:

Diverse Devysen, dat syn velderhande Spreurkens, soo uyt Duytsch als oock eenige uit François, byeenvergadert ugt diverse autheuren, 8°. Obl.

J. Schouten bezat in hands. *Verschillende berijmde spreuken bijeenvengadert uyt diverse authenren ende sommige oock gecomponeerd door Simon le Maire*, 1602. 8°. langw. form.

Zie *Cat.* W. van Dam van Brakel, bl. 43; *Cat. ms.* J. Schouten, bl. 51.

[Isaac le Maire]

MAIRE (ISAAC LE). zoon van Johannes le Maire, als proponent in 1601 te Amsterdam beroepen en aldaar den 4 Julij 1642, in den ouderdom van 75 jaren gestorven. Hij werd als proponent te Oost- en Wester Blokker, in 1651 te Edam, in 1656 te Rotterdam en in 1661 te Amsterdam beroepen. Hij stierf aldaar 6 Mei 1692. In zijne jeugd beoefende hij de Latijnsche poëzij. Onder de *versus familiares* van Jacobus Heiblocq komt o.a. een in 1645 door hem vervaardigd Latijnsch gedichtje voor.

Zie J. Heiblocq. *Farrago Latino-Belgica*, p. 226.

[Isaac le Maire]

MAIRE (ISAAC LE), mogelijk, gelijk zoo vele Amsterdamsche kooplieden uit Antwerpen derwaarts gevlucht, was, in het

laatst der XVI en begin der XVII^{de} eeuw, een welgesteld koopman te Amsterdam en zeer bedreven in den koophandel op de Oost Indien, met wien de Fransche gezant J e a n n i n eenigen tijd in een vruchtelooze onderhandeling trad over het verleggen van den Indischen handel uit de Nederlanden in Frankrijk. Hij zeide in zijn ouden dag den handel vaarwel en begaf zich met ter woon naar Egmond. Hij was een man van een ondernemenden geest en de oorspronkelijke ontwerper van de onderneming om een anderen doortogt, behalve de straat van Magellaan, in de Zuidzee te zoeken. Onder zijn toezigt verscheen *Spieghel der Amsterdamsche Navigatie*, *door den wijt vermaerden ende cloeckmoedighen zeeheldt Jacob le Maire*, *President ende overste over de twee schepen*, *de Eendragt en Hoorn uitghevaren den* 12 *Junij* 1615. Amst. 1622. fol.

Hoogstwaarschijnlijk is hij dezelfde die in het 1ste octrooi van H.H.M. voor de Oost-Indische compagnie van 20 Maart 1602, onder den naam van I s a a c l e M e e r voorkomt. In 1609 zond hij met twee anderen, twee schepen, onder bevel van den Admiraal E v e r t S i b r a n d s z o o n v a n S t a v e r e n, naar de Kaap de Goede Hoop en bijgelegene baaijen ter vischvangst, die, zeer rijk geladen met traan en ossenhuiden (die zij van de inboorlingen g ruild hadden), terug kwamen. Hij stierf den 20 Sept. 1620 en werd in de kerk te Egmond-binnen begraven. Op zijn grafzerk leest men: 'Hier legt begraven S^{r}. I s a a c l e M a i r e, coopman, die gedurende zijne handelingen op meest alle de quartieren van de werelt door Godt de Heere zoo ryckelyk is gezegend geweest, dat hy in dartigh jaren tyts, behoudens eer verworven heeft 1,500.000 guldens, is in den Heere gerust den 20 Sept. 1624. Op dezelfde zerk stond ook uitgehouwen: 'Hier legt begraven Juffr. M a r i a v a n W a l r a v e n, van Antwerpen, huisvrouw van I s a a c l e M a i r e, moeder van twintig kinderen, sterft in den Heere den 17 April 1521.'

Zie *Hedendaagsche Historie of het vervolg op de Algem. Hist. beschreven door een gezelschap van gel. man. in Engeland*, Amst. 1781 D. XI. St. II bl. 412; Mr. W.C. A c k e r s d i j c k. *Jacab le Maire en zijne ontdekking van eenen nieuwen doortogt in de Zuidzee naar zijnen naam genoemd de straat van le Maire* in de *Fakkel* van J.C. S p r e n g e r v a n E y k, Xde. jaarg. bl. 6; *Historische beschrijving van Amsterdam door J.J. Pontanus*, bij J o d o c u s H o n d i u s, 1644. bl. 268; *Vriend des Vaderlands*, D. II. N^{o}. V. 1828 bl. 358; Ms *aanteek*.

[Jacob le Maire]

MAIRE (JACOB LE), zoon van den bovengemelden, werd in 1585 te Amsterdam geboren. Hij was 'begaafd met zonderlinge wetens hap en ervarenheid in het stuk der zeevaart, een courageus en vroom jongeling.' Toen zijn vader op de gedachte kwam dat wel een nieuwe doortogt in de Zuidzee zou kunnen worden ontdekt, deelde hij die aan P i e t e r C l e m e n s z. B r o u w e r, in 1603 burgemeester te Hoorn, J a n

Jansz. Molenwerf, in 1614 en 1618 schepen, Jan Clemensz. Kees, secrctaris, doch in 1618 afgezet en aan Cornelis Segers, burger, allen te Hoorn, mede. Welhaast was een ontwerp gevormd, gelden bijeengebragt, Jacob le Maire tot kapitein en hoofdbestuurder, Willem Cornelisz. Schouten tot schipper aangenomen, en twee schepen, *de Eendragt* en *Hoorn*, uitgerust. Hiermede was men reeds in 1610 gereed, blijkens den vrijgelei brief, den 13 Mei van dat jaar verleend, doch de uitvoering van het ontwerp bleef echter nog een geruimen tijd verschoven, wijl het octrooi der Staten-Generaal, eerst den 27 Maart 1614 verleend, moest worden afgewacht Eindelijk staken de *Eendragt*, den 25 Mei, en het jagt *Hoorn*, den 3 Junij 1615, van Texel in zee. Zij zetten de reis voorspoedig voort, doch toen zij zich, op den 11 December 1615, aan het zoogenoemd *Konings-eiland* bevonden, was het jagt op strand gezet, en toen men de bakboordszijde met ruigte begon te branden, sloeg de brand in de kajuit en in het want, die zoodanig toenam, dat hij niet meer te blusschen was en daardoor het jagt geheel verbrandde, zonder dat er echter een omkwam. Op den 1 Januarij 1616 gaf de commandeur Jacob le Maire kennis van zijn bevelschrift (instructie) omtrent de reis; den 25 Januarij ontdekten zij, tot hunne groote blijdschap, de straat of doortogt op 53 graden hoogte, het land werd met gemeen overleg van den raad *Mauritius van Nassau* en dat ten oosten *Statenland* genoemd. Zij hielden zich overtuigd dat die weg tot dien tijd toe nog door geen mensch gekend was. Den 29 zagen zij land ten westen en west ten zuiden op de hoogte van 57[...] graad, dat zij bevonden eilanden te zijn, die genoemd werden *Barnevelds eilanden*, voorts ontdekten zij land ten noorden en noordwesten op 58 graden en tien minuten, zeer hoog en met sneeuw bedekt, gissende dat daar het hooge land ten einde liep, dat de commandeur, ter eere der stad Hoorn, *Cabo de Hoorn* noemde. Op den 12 Februarij van het jaar 1616, werd bij een opzettelijk door den algemeenen scheepsraad eenparig genomen besluit bepaald dat men de straat of nieuwe doortogt tusschen Mauritius en Statenland den naam zou geven van Jacob le Maire's passage. Zij vervolgden wijders hunne reis, zoodat zij den 29 October van hetzelfde jaar voor Jacatra, nu Batavia, aankwamen. Een voor hun onverwachte ontmoeting had daar plaats. Op den eersten November werd de commandeur le Maire en de voornaamste van het schip bij den generaal, zijnde toen Laurens Reael, met zijnen vollen raad vergaderd, ontboden, en werd hun verklaard, ‘dat zij alles wat zij medegebragt hadden, zoo schip als goed, moesten afstaan, en dat het werd gesequestreerd ten behoeve der Oost Indische compagnie, vermits zij geen medestanders dier compagnie waren en niet in hare dienst waren uitgevaren.’ Hoezeer de commandeur en de zij-

nen zich daartegen verzetten, moesten zij zich daaraan onderwerpen, wordende hun toegevoegd ‘dat zij regt konden vorderen tegen het geweld, dat zij meenden hun hier te worden aangedaan, in Holland, waar hun regt zon wedervaren.’ Zij werden dan gedwongen alles te verlaten, wordende van al wat overgeleverd werd, een goede inventaris gemaakt, en werd het volk op twee schepen van de vloot van Joris Spilbergen geplaatst, welke schepen den 15 December 1616 afzeilden naar het vaderland, kort na welke afreis Jacob le Maire op het schip *Amsterdam* overleed, doch de dag wordt onderscheiden opgegeven, in het dagverhaal van het schip *Amsterdam* den 22, in de beide dagverhalen van het schip *de Eendragt* den 31°, en in het bijschrift bij zijn portret, den 14°, welk laatste zeker een misslag is, alzoo het schip *Amsterdam* eerst den 15° afvoer. Beide schepen van de vloot van Joris van Spilbergen kwamen den I of 2 Januarij gelukkig in Zeeland aan.

Onder zijn portret leest men de volgende regels:

‘Qui freta lustravit Batavis incognita nautis,
Et non visa prius per Gallos, atque Britannos,
Ac Lusitanos Indorum nomine clarorum,
Christicolasve alios, sulcantes aequora velis,
Sic non Lemaerius ora ferebat.’

Van deze reize werd een journaal op naam van Willem Cornelisz. Schouten, in 1622 te Amsterdam bij den boekverkooper Willem Jansen, uitgegeven, hetgene hetzelfde schijnt te zijn dat men vindt in het 2° deel der reizen, uitgekomen onder den titel van *Begin en vooruitgang der Nederlandsche Oost-Indische compagnie*, dat ook in het Latijn en in het Fransch werd overgezet met deze titels:

Diarium itineris facti a Guil. Cornelio Schouten, *Hornano*, *annis* 1615, 1616, *cum a parte Australi freti Magellanici novum ductum aut fretum in magnum mare detexit totumque ortem cireum navigavit*, *cum fig*. Amsterd. 1648, 4°. en *Journal du voyage de Guillanme Schouten*. Amsterd. 1618, 4°., Amsterd. 1726, 2 vol. 12°, doch vervolgens kwam er een ander verhaal dier reize uit, onder den volgenden titel:

Spieghel der Australie Navigatie, *door den wijd vermaarden ende cloeckmoedighen zeeheldt Jacob le Maire*, *president ende overste over de twee schepen*, *de Eendragt ende Hoorn*, *uitghevaren den* 14 *Junij* 1615. Amsterd 1622. fol. met de volgende werken: *West-Indiën*, *beschreven van Antoni de Herrera ende Pedro de Ordonnes de Cevallos; - Voyage van capiteyn Don Joan de Moré*, *door de straat le Maire; - Verscheyden relatien van die geene die de strate Magellanes hebben ghepasseert*, welk werk door Caspar Barlaeus in het Latijn schijnt overgezet en onder den titel uitgegeven van: *Indiae*

occidentalis descriptio Antonii de Herrera cam aliorum descriptionibus et historia navigationis Jacobi le Maire. Amsterd. 1622. 8°.

Zie *Hedend. Hist. of vervolg der Algemeene Hist. door een gezelsch. gel mann. in Engeland*, D. X. bl. 484; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. X. bl. 157, 158; S Centen, *Aanteek* op de *Kronijk* van Hoorn door T. Velius, bl 552; *Begin ende voortgang van de Vereenigde Nederl geoctroijeerde compagnie*, 1646; J. Kok, *Vad. Woordenboek*; D. XXII. bl. 223; *Historische beschrijving van Amsterdam* door J.J. Pontanus, bl. 268; *Vriend des Vaderlands*, D. II. N°. V. bl. 358. Bennet en van Wijk. *Verhand. over de Nederl. ontdekk.* Utrecht 1827; G. Moll, *Verh. oner eenige vroegere zeetogten* bl. 152. 153; Mr. P. Simons, *Hist. Verh.* bl 126; Mr W.C. Ackersdijck, *Jacob la Maire en zijne ontdekking van eenen nieuwen doortogt*, in J.C. Sprenger van Eyk, *Fakkel*, 10e jaarg. *Eenige gedachten oner eene verkeerde opgave in de journalen van Schouten en le Maire*, *met betrekking tot hunne ontdekkingen van de Barnevelds-eilanden*, *en Kaap Hoorn*, *aan den zuidelijken hoek van het Vuurland gelegen; door* H.G. Bennet en J. van Wijk Roelandszoon in *Algem. Konst- en Letterb.* 1826, N°. 19, bl. 298, volgg.; *Over de verdiensten der Nederlanders in het ontdekken en bekend maken van onbekende of schaars bezochte werelddeelen* door M. Siegenbeek. in *Magazijn voor Wetenschappen. Kunsten en Letteren*, verzameld door N.G. van Kampen, D. II. St. II. bl. 259-344. *Hist. beschrijv der reizen*, D. XVII. bl 38-66; Alting, *Beschr. van Hoorn*, *Méthode pour étudier l'Histoire avec un catalogue des principaux historiens par M. L'abbé* Lenglet de Fresnoy Pelus T. IX. p. 1685, 1686, F.G. Freytag, *Analecta liter. libris de rarioribus*, p. 446; *Bibliothèque de* A.A. Renouard, T. IV. p. 16.

[Mr. Hendrik le Maire]

MAIRE (Mr. HENDRIK LE), en HANS LE MAIRE, wonende te 's Hage, werden den 9 Aug. en 11 Nov. 1615, voor den tijd van 10 à 20 jaren, zoo te 's Hage als te Delft, octrooi verleend ‘te maken zekere konst bij hen gevonden en gepractiseerd om de stof of vuiligheid van de Schotsche steenkolen, dat uit de schoorsteenen vliegt, te doen blijven binnen 's huis, enz.

Zie Dodt van Flensburg, *Geschiedk. Archief van Utrecht*, D. VI. bl. 372, 374, 380; D. VII. bl. 61.

[Dirk Maire]

MAIRE (DIRK), boekverkooper te 's Hage 1639, ontving van de staten van Utrecht voor zijn boek, getiteld: J. de la Pise, *Histoire des princes et principantès d'Orange*, 36 guldens.

Zie Dodt van Flensburg, *Geschiedk. Archief van Utrecht*, D. III. bl. 292.

[Christoffel Maire]

MAIRE (CHRISTOFFEL), een Jezuit werd den 6 Maart 1697 in Vlaanderen geboren. Aanvankelijk was hij onderwijzer te St. Omer, daarna te Luik, alwaar hij les gaf in de godgeleerdheid en wijsbegeerte. Later werd hij beroepen als rector aan het

Engelsch collegie te Rome. In September 1753 vergezelde hij P. R o s c o v i c h op eene reis door de Appenijnen

tot het doen eener graadmeting, waarover zij in het licht gaven: *De litteraria expeditione per pontificam ditionem ad dimetiendos duos meridiani gradus et corrigendum mappam geographicam jussu et auspiciis Benedicti XIV Pont. Max. susceptae* Romae, 1755, in 4°. Dit werk is door P. Hugen onder den valschen naam van Chatelain in het Fransch vertaald, en getiteld: *Voyage astronomique et géographique dans l'état de l'église*, *etc.* Paris 1770 in 4°. Deze Maire is later weder naar St. Omer teruggekeerd, en van daar naar Gent, alwaar hij den 22 Februarij 1767 gestorven is.

Hij was een bekwaam wis- en sterrekundige, zoo als blijkt uit zijne: *Observationes cometae ineunte anno* 1744 *in collegio Anglicano Romae habitae et cum theoria Newtoniana comparatae*, Romae 1744. Dit werk is ook in het Italiaansch vertaald.

Zie *Nourelle Biographie générale par* Dr. Hoefer, in Poggendorff, *Handwörterbuch zur Geschichte der exacten Wissenschaften*.

[Mr. Jan Mairsant]

MAIRSANT (Mr. JAN), secretaris van den hertog van Brabant, reisde den 28 April, op diens bevel, ‘uten Hage in 't graefscip van Pontieu, om eede te ontfangen van den drossaitscippen, raidsluden, ambassieurs ende ondersaten in der voors. graefscip van geseten, ende te vernemen 't gestant van den selven graefscip ende mijnen gen. heere weder an te bringen.’

Zie *Chron. v.h. Hist. Genoots.* D. VIII. bl. 381.

[Kolonel Maisonneufve]

MAISONNEUFVE (Kolonel) had het bevel over 1500 muskettiers, door Frederik Hendrik in Sept. 1631 uit de haven van Bergen gezonden tot versterking der magt van den vice-admiraal Hollaer van Valekenisse. Zij behaalden den 12 September van dat jaar eene schitterende overwinning op de koninklijke scheepsarmade, bij het eiland Tholen. In 1672 had hij, of een zijner afstammelingen, eene hofstede ‘onder de fortificatien van de stad Aerdenburgh, aen de Zuyd-Oostzyde, over Smetjes brugge, voorbij de Koeckuyt.’

Zie *Chron. v.h. Hist. Genoots.* D. V. bl. 292. D. VI. bl. 356.

[de la Grand Maison]

MAISON (DE LA GRAND) ging als luitenant-generaal van het krijgsvolk met het eskader onder de Ruyter naar de West, in den oorlog met Frankrijk, 1674.

Zie J.C. de Jonge, *Neêrl. Zeew.*, D. III. bl. 10.

[J.E Maisonnet]

MAISONNET (J.E), geboren te Geneve, werd in 1744 predikant bij de Waalsche gemeente te Delft, in 1776 emeritus en overleed den 31 Januarij 1783; in den ouderdom van 71 jaren. Den 9 Februarij daaraanvolgende hield zijn ambtgenoot op hem een lijkrede over Matth. XXIV:45, 46. Hij was een geleerd man, zijn schriften worden bij Senebier *Hist. Littér. de Genève*, vermeld. Haag vermeldt:

La théologie de l'Ecriture Sainte, *on la science du salut*, *comprise dans une ample collection de passages du Vieux et du N. Testament*. La Haye 1752. 2 vol. 8°.

Zie Haag, *La France Prot.* o.h.w. *Boekz. d. Gel. Wer.*, 1783. D. I. bl. 228.

[Louis Lancelot Maizonnet]

MAIZONNET (LOUIS LANCELOT), oudste zoon van J.E. Maisonnet predikant te Delft, in 1783 gestorven, werd den 6 October 1745 geboren, studeerde te Leiden, werd in 1766 proponent, in 1769 eerst te Vlissingen en vervolgens te Dordrecht beroepen, deed aldaar den 15 Oct. 1769 zijne intrede met eene leerrede over 2 Cor. X:18. Hij was een zeer geleerd man en lid van het Zeeuwsch genootschap. Hij huwde 26 Oct. 1772 met Cornelia Anna de Court, geb. 8 Jan. 1745, dochter van Jean de Court, Françoisz. en van Petronella Catharina van Steenbergen. Hij stierf in 1773. Zij overleed te Cronestein onder Soeterwoude den 30 Mei 1834.

Hij schreef:

Histoire du peuple d'Israël depuis la création du monde jusqu'au retour de la captivité de Babylone, *tirée de l'Ecriture sainte*. Dordr. et Rotterd. 5 vol. 8°.

Zie Schotel, *Kerkel. Dordr.* D. II. bl. 213, 215.

[M. Majeur]

MAJEUR (M.), tooneelschrijver uit de 2e helft der 18e eeuw.

Men heeft van hem:

De Hollandsche Matroos, *of de Helden van Doggersbank*, *trsp. n.h. Fr.* (pr. met zang) Rott. A. Vis, 1781. gr. 8°.

De Holl. Matr. enz. blijspel in proza en in één bedrijf door den heer Majeur, *vertoond voor Hunne Doorl. en Koningl. Hoogheden*, *de heeren Princen en Mevrouwen de Princessen van Oranje*, *etc. etc. etc. op het Fransch Théater en in de Fransche taal*, *op Donderd. den* 8 *Nov.* 1781, *zijnde dit stuk door den auteur aan Z.D.H. opgedragen. Op een vrijen trant u.h. Fr. vertaald*, *en naar hetzelve meerendeels gevolgd. In s Gravenh. bij H. Constapel*. 1781. gr. 8°.

Zie *Cat. der Maats. van Nederl. Letterk.*. D. I. bl. 140; D. II. bl. 581.

[Theodorus Johannes Majofski]

MAJOFSKI (THEODORUS JOHANNES), zoon van Josephus Majofski, uit Litthauen en van Maria Ravens uit Leyden, werd den 16 Julij 1770 te Leyden geboren. Reeds van zijne jeugd af had hij eene hartstogtelijke liefde voor het tooneel. Naauwelijks zestien jaren oud betrad hij het opentlijk als medelid van het gezelschap onder het bestuur van den heer van Densen, terwijl hij reeds een paar jaren vroeger bij

een liefhebberij tooneel te 's Hage zich had verbonden. Negentien jaren oud, verliet hij den heer van Densen en vervoegde hij zich bij het gezelschap van den heer J. Adams, met wiens dochter Johanna Christina Elisabeth hij in 1790 huwde. In dat jaar trad hij te Amsterdam op in den rol van Ramnes in het treurspel *Zelmire* van *de Belloy*. Sedert speelde hij verscheidene jaren lang, eerst in Brabant en Vlaanderen; daarna in verschillende steden van ons vaderland, doch in 1794 te Utrecht tooneel-vertooningen gevende, werd hij benevens zijne echtgenoote, door de toenmalige regenten van het Amsterdamsche stadstooneel, aangezocht, zich te Amsterdam aan de schouwburg te verbinden, welke vereerende verbinding tot stand kwam en welke hij tot in den jare 1836 verdienstelijk vervulde. Toen in 1810, hij de inlijving der voormalige Republiek der vereenigde Nederlanden in het Fransche Keizerrijk, het stadsbestuur de directie over den schouwburg verliet, aanvaardde Majofski gezamentlijk met Andries Snoek (gehuwd met de zuster van Majofski's echtgenoote Mw. M. Adams) en Wattier Ziesenis, dien post, en bleef hem tot 1820 vervullen. Majofski muntte in het blij tooneel en zangspel uit. Daar waar het ongekunsteld voordragen van goedhartige, luimige, vrolijke of ernstige en teêrhartige of wel in wat trant ook origineele karakters gevorderd werd, was Majofski geheel op zijne plaats. Hij vervulde uitmuntend de rol van de *abt de l'Epée*, met wiens gelaatstrekken, door een zonderlinge speling der natuur, de zijnen veel overeenkomst hadden, in het stuk van dien naam van Bouilly, door Wiselius gebrekkig in het Nederduitsch overgezet, die van *Luitenant Stern* in den *Speler*, van *Orgon* in *Molières Huichelaar*, van *Lisimon* in *Gesner* of het *Zwitsersche huisgezin*, van *Galotti* in Lessing's meesterstuk van dien naam, van den *Opperjager Wellenberg* in de *Jagers* van Iffland, van den *Baron*, in den *Onechten Zoon* van *pachter Welling*, in de *Zilveren bruiloft*, van *Frits Berg* in de *Groote Wereld en Goedhartigheid*, van *Peter Plum* in *Armoede en Grootheid*, *Goed onthaal* in het *Militair Arrest*, *Majoor Böhm*, in de *Militaire stand*, van *Frans Bertram* in de *verzoening* en vooral *van Bisschop Gozewijn* in den *Gijsbrecht van Aemstel*, schoon het treurspel zijn kracht niet was.

Den 22 Februarij 1836 bij de vertooning van het fraaije stakje *Zij is krankzinnig*, werd de kunstenaar op het tooneel zelf ongesteld. Met bijzondere tegenwoordigheid van geest ondersteunde hem Mevrouw Engelman en leidde hem weg. Dadelijk werden alle zorgen aangewend, de heelmeester Kappelhoff, in den schouwburg aanwezig, snelt ter hulpe, stelt met de uiterste omzigtigheid van geest alle middelen in het werk, maar alles te vergeefs. Na weinige minuten bespeurt de lijder dat zijne loopbaan plotseling stond geëindigd te worden

waarop hij met duidelijke stem uitriep: ‘Mijn God! wees mijne ziel genadig’ en dèn geest gaf.

Zie *Kunst en letterb*. 1836, D. I. bl. 70; *Herinnering aan T.J. Majofski en levensbijzonderheden diens verdienstelijken tooneelspeler betreffende*, met zijn portret; B.A.C. C a r i l l o n , *Hulde aan de nagedachtenis van den Nederlandschen tooneelspeler T.J.M.*, *allegorische voorstelling* Amst. 1886, kl. 8°.

[Carolus Major]

MAJOR (CAROLUS), kanunnik te Mechelen een beroemd bibliomaan; de van Hulthem van zijn tijd wiens bibliotheek in 1767 in Belgie verkocht is.

Schreef:

Journal de ce qui s'est passé a Malines, *tandisque Louis XV en était le maitre*, *depuis le* 12 *Mai jusqu'au* 25 *Janvier* 1749 gr. in 4°. ms.

Cat. de Mss. de M. v a n H u l t h e m , p. 219. N°. 748.

[Johannes Major]

MAJOR (JOHANNES), werd in 1542 te Arras geboren, en begaf zich in 1554 op zestienjarigen leeftijd in de orde der Jezuiten. Hij wijdde zich, op bevel zijner oversten, aan het predikambt en vervulde het tot zijn dood, den 8 September 1608 te Douay.

Hij schreef:

Magnum speculum Exemplorum, *ex plusquam sexagenta autoribus*, *pietate*, *doctrinâ et antiquitate venerandis*, *variisque historiis*, *tractatibus et libellis excerptum ab Anonymo quodam*, *qui circiter ann. Domini MCCCLXXX vixisse deprehenditur*, *Opus ab innumeris mendis et fastidiosis breviationibus vindicatum*, *variis notis*, *autorumque citationibus illustratum*, *per quendam P è S.J. ac demum per eundem novorum Exemplorum Appendice locupletatum* Ducei 1603 4°., meermalen o.a. door den Jezuit S i m o n W y s o c k i in het Poolsch overgezet.

Zie V a l . A n d r e a s , *Bibl. Belg.* F o p p e n s , *Bibl. Belg.* T. II. p. 30; P a q u o t , *Mém. pour servir à l'Hist. Littér. des Pays-Bas*, T. I. p. 157.

[Alexander Majonbancqs]

MAJONBANCQS (ALEXANDER), overste van een regiment Schotten, in dienst der Staten, onderscheidde zich in het beleg van Bergen op Zoom door de Franschen in 1747.

Zie B o s s c h a , *Neêrl. Heldend. te land*, D. II. bl. 649; J. J a n s e n , *Kort en beknopt verhaal van 't gepasseerde ten tijde van de overrompeling der stad Bergen op Zoom*, *op den* 16 *Sept.* 1747, bl. 4.

[Wilhelmus Majus]

MAJUS (WILHELMUS), van Göttingen, vermelden wij als schrijver van eene *Polemographia Belgica* 1594, 4°. 1612, Cöln. 4°. waarop ook aanhangsels verschenen.

Zie d e W i n d , *Bibl. v. Neêrl. Geschiedk.* bl. 272, 273.

[Willem Makdowel]

MAKDOWEL (WILLEM), werd in 1590 uit een aanzienlijk geslacht, zoo van 's vaders als moeders zijde, dat vele heerlijkheden aan de grenzen van Engeland bezat, geboren. Na een uitstekende opvoeding te hebben ontvangen, werd hij reeds op een en twintig jarigen leeftijd tot hoogleeraar in de wijs-

begeerte te 's Andrews en drie jaren later (1614) tot hoogleeraar in de regtsgeleerdheid, wijsbegeerte en zedekunde te Groningen benoemd. In 1627 trad hij een andere loopbaan in en werd hij hoogschout en voorzitter in het krijgsgerigt van Stad en Lande. Zijne bekwaamheid hier in vertoond, veroorzaakte dat hij, toen twee Engelsche regimenten in Friesland en Groningen in bezetting, deels door slechte betaling voor de ingezetenen drukkend waren, gekozen werd om den Koning van Engeland over te halen deze bende uit 's lands dienst terug te nemen. Hij slaagde hierin gelukkig, en verwierf de goedkeuring van den Koning en loffelijke getuigschriften van den ambassadeur Joachimi. Toen Koning Karel in 1635 en 1636 het besluit nam om zich de heerschappij der zee boven andere volkeren aan te matigen, op gronden, aangehaald in het beruchte werk van Seldenus: *Mare Clausum*, tegen dat van de Groot, *Mare liberum* gerigt, het visschen van haring verbood en de Hollanders belemmerde, vertrok Makdowel naar Londen, en wist den koning van zijn onregt in dezen te overtuigen. Hij sloeg het aanbod des konings van eene raadsheersplaats in het hoogste hof van Schotland, wegens de beroerten, die toen in Engeland heerschten. af. Karel II schonk hem den titel van raad, bediende zich van zijne wijsheid in verschillende voorvallen en hield, als koning van Schotland hem als zijn gewoon gezant te 's Hage. Hij was reviseur in het proces over de erfenis van het geslacht van Bergen en over het Marquisaat van Bergen op Zoom, tusschen de hertogen van Lotharingen en de prinses van Hohenlohe, in 1649 te 's Hage uitgesproken, een der belangrijkste dat immer voor eene regtbank hier te lande werd gevoerd.

Hijhuwde1Bernardina van Frittema;2Elisabeth Alberda,weduwe van Sicco van Botnia. Zijne eenige dochter huwde Ulrick van Euwsum ter Post. Hij overleed tusschen 1655 en 1660. Zijn afbeelding en levensbeschrijving komt voor in *Effigies ac Vitae Profess. Gron.* p. 71.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. II. bl. 49; Brucherus, *Gesch. v.d. opkomst der kerkherv. te Groningen*. bl. 332, 333, 348; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. Port.*

[Lodewijk Makeblyde]

MAKEBLYDE (LODEWIJK), werd den 27 Januarij 1564 te Poperingen geboren, trad in 1586 in de orde der Jezuiten, werd de eerste rector van het collegie zijner orde te St Winoxbergen, vervolgens, gedurende zes jaren van dat te Iperen, welke betrekking hij verwisselde met die van prediker en biechtvader te Gend en Antwerpen. Omstreeks 1611 werd hij naar Holland gezonden, waar hij tot zijn dood toe missionaris bleef. Hij stierf den 17 Augustus 1630 in den ouderdom van 66 jaren.

P a q u o t schrijft: ‘ce père avoit un talent singulier pour catéchiser, pour confesser, pour consoler les malades; pour instruire en public et en particulier, et pour inspirer la piété à des gens de toute condition.’ Als dichter maakte hij zich bekend door een rijmwerkje: *de Berch der gheesteliker vreuchden vol hem. hoven ende melod lofzangen*, gedrukt te Antwerpen bij H. V e r d u s s e n 1617. 16°. herdrukt 1618. Zijn overige werken zijn van een stichtelijken inhoud:

Paradis de practiques spirituelles. Anvers 1617. 16°.

Trésor de Prières.

Catéchisme à l'usage de la jeunesse Catholique de l' Archevêché de Malines, *et des Evéchès suffragans; ou petit Trésor de la doctrine Chrétienne*, *distribué en* 49 *leçons*, over welke men een belangrijk berigt bij P a q u o t vindt

Histoire des Chretiens martyrisés au Japon en MDCIV. Anvers 1609. 12°.

De schat der Christelicker leeringhe tot verklaringhe van den Catechismus uitghegheven voor de Catholycke Jonckheid van de Provincie des Artsbischdoms van Mechelen. Antw. 1610, 12°. 1684, 12°. (6e uitg.). Dit werk is hetzelfde met *Catechisme à l'usage* etc. de autheur voegde er een les over de Rozenkrans bij.

L'Art des Vertus, *ou de la Perfection*. Anvers 1611. 12°.

Pratiqua abrégée pour assister les moribonds Ibid. 1618. 12°.

Troost der siecken ende overleden. Antw. 1621. 16°. Ibid. 1668. 12°. (*Vermeerdert met verscheyden ghebeden*).

Den Hemelschen handel der devote zielen. Ibid. 1625. 16°.

La vie de St. Joseph, *avec l'Office du méme saint*. Ibid. 1625. 16°.

La conversation céleste des ames dévotes. Ibid. 1625. 16°.

Zie V a l e r i u s A n d r e a s , *Bibl. Belg.* p. 75; F o p p e n s , *Bibl. Belg.* T. II. p. 40; S w e e r t i i , *Ath. Bat.* p. 513; D i e r c x s e n s , *Antverpia Christo nascens et crescens*, T IV. p. 197, 198, 339-344. P a q u o t , *Mém. pour scrvir à l'Hist. Littér. des Pays-Bas.* T. I, p. 451; J.F. W i l l e m s , *Verh. over de Nederd. tael en letterk.* D. I. bl. 251; W i t s e n G e y s b e e k , *Biogr. Anth. Crit. Woordenb* D. IV. bl. 300; G l a s i u s , *Godyel. Nederl.* o.h.w.; K o b u s en de R i v e c o u r t , D. II. bl. 251; *Bibl. Hulthem*, *Cat.* J.J. N i e u w e n h u y z e n , p. 127.

[Kolonel de Makhuo]

MAKHUO (Kolonel DE), Oostenrijksch bevelhebber te Oudenaarde, staat gebrandmerkt in de geschiedenis door zijne lafhartige verdediging dier stad tegen de troepen van L o d e w i j k XV gedurende diens veroveringstogt in de Oostenrijksche Nederlanden, 1744-1746.

Zie B o s s c h a , *Neêrl. Held. te land*, D. II. bl. 584.

[Johannes Makkentos]

MAKKENTOS (JOHANNES), predikant te Aardenburg, en

dichter uit de XVIIIe eeuw, blijkens zijn vers op de intrede van C o r n e l i s V o s .

Zie *Boekzaal der Gel. Wer.* 1761. bl. 679-680.

[Johannes Makolo]

MAKOLO (JOHANNES), Lector aan de Leidsche Hoogeschool verkreeg den 20 November 1597, ten gevolge van zijn verzoek, vrijheid om op buitengewone dagen ('s Woensdags en 's Zaturdags, wanneer er gewoonlijk geen lessen gehouden werden) verlof het *Organon* van Aristoteles in het openbaar te verdedigen.

Zie S o e r m a n s , *Acad. Reg.* bl. 99; S i e g e n b e e k , *Gesch. d. Leyds. Hooges.* D. II. bl. 265.

[Johannes Makowski]

MAKOWSKI (JOHANNES). Zie MACCOVIUS (JOHANNES).

[Makreel]

MAKREEL, schreef:

Leidstemme der groote Zeevaart. 4°.

Zie A r r e n b e r g , *Naaml. v. boeken*, bl. 275.

[Charles Malaise]

MALAISE (CHARLES), in 1776 te Brussel geboren, behaalde in 1819 bij de Koninklijke Maatschappij ter aanmoediging der schoone kunsten te Antwerpen den prijs, wegens het beste beeldhouwwerk, eene staande *Flora* van pleister voorstellende. Hij overleed in 1836 in den ouderdom van 60 jaren.

Zie I m m e r z e e l , *Lev. en Werk. d. Holl. en Vl. Kunsts.* D. II. bl. 196; K r a m m , *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.* D. IV. bl. 1643.

[Charles Malapert]

MALAPERT (CHARLES), werd in 1581 te Bergen in Henegouwen geboren en trad in 1600 in de orde der Jesuiten, onderwees eenigen tijd de fraaije letteren, en werd vervolgens waarschijnlijk naar Pont à Mousson gezonden om de philosophie te onderwijzen. Vervolgens hield hij zich in Frankrijk en Polen op, waar hij eenigen tijd de wiskunde onderwees, waarin hij vervolgens ook te Douay onderrigt gaf, en het bestuur had over het Semiuarie der Schotten Hij was rector van het collegie te Arras, toen P h i l i p p u s IV hem naar de door hem in 1029 gestichte akademie te Madrid riep om dezelfde wetenschap te onderwijzen, die hij te Crakauw en Douay onderwezen had, doch naauwelijks was hij in Spanje gekomen of hij stierf te Victoria in Katalonie, den 5 November 1630 in den ouderdom van 45 jaren. M a l a p e r t was een goed latijnsch dichter, ofschoon een te slaafsch navolger van S e n c c a . B o r r i c h i u s , P a q u o t , H o e u f f t , P e e r l k a m p , prijzen zijne gedichten.

Men heeft van hem:

Poëmata. Calssii 1645, 4°. Antv. 1616, 16°. Coli. Agrip. 1620. 16°. Dilingae 1622. 12°. opgedragen aan W l a -

dislaus Sigismondus III, zoon van den Koning van Polen, bevattende *Sed-cias Tragoedia. De Ventis liber* I, waarin hij Virgilius in zijne *Georgica* navolgt; *Christus patiens*, *Miccelluneorum* liber I.

Oratio habita dum lectionem Mathematicum auspicaretur, Duoci 1620. 12°.

Brecis institutio Arithmeticae practicae. Ibid. 1620. 12°.

Brevis commentarius in sex priores libros Euclidis, Duaci 1610. 12°.

Faciliorum Grometriae Elementorum libri duo. Duaci 1624. 12°.

Austriaca Sydera Heliocyclia, *Astronomicis hypothesibus illigata*. Duaci 1533. 4°.
Paraphrasis in omnes Arristotelis libros didacticos.

Zie zijn *Querimonia in morbo*, het eindgedicht in zijne *Poëmata*; Valerius Andreas, *Bibl. Belg.* Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 60; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-Bas* T. II. p. 141; Sweertii, *Ath. Belg* Boricius, *de Poetis*, p. 145; Hoefft, *Parn. Lat. Belg.* p. 127; Peerlkamp, de *Poetis Latiniis Neerl.* p. 251: Van Hulthem, *Cat.*

[Philippus Malapert]

MALAPERT (PHILIPPUS), verwant aan den bovengemelden te Bergen in Henegouwen geboren, werd in het collegie der Jezuiten, in 1588 aldaar gesticht, onderwezen. Hij trad in de Premonstratenser orde en werd monnik in de abdij van St. Feuillen te Rhoeulx, tusschen Bergen en Nivilles. Waarschijnlijk studeerde hij te Douai in de godgeleerdheid, verkreeg den rang van licentiaat, werd lector te St. Feuillen, vervolgens Prior en in 1637 abt. Hij herstelde de vervallene abdij en was gedurende zes jaren gedeputeerde der Staten van Henegouwen. Hij stierf in nog niet gevorderden leeftijd den 29 November 1649 te Bergen en werd in het koor van zijne kerk begraven. Zijn grafschrift vermeldt Paquot.

Hij schreef:

Oratio in laudem D. Thomae, *Doctoris Angelici*, te Bergen in 1636 of 1637 uitgesproken.

Elenchus Abbatum S Foilluni, *digestus à Ph. Malapert*.

Collectanea diversa de origine, *progressu et aliis rebus ad ecclesiam S. Toillani pertinentibus*, welke hij aan Philips Brasseur, mededeelde om te gebruiken bij het bewerken zijner geschiedenis der abdijen van Henegouwen.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.*; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 50; Brasseur, *Illustria Hann. Sydera* p. 51, 52; Dez. *Coenobia Hannon* p. 209, 211; Dez., *Par. S.S. Praesulum*, *S. Foillanus etc. in Epist. nuncup*, p. 95, 96, 97; *Gallea Christ.* T. III. p. 198, 199; Hugo *Annal. Praemonstr* T. I. p. 678, 679; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Littér. des Pays-Bas*, T. II. p. 667.

[Malaspina]

MALASPINA Zie TEMPEL (OLIVIER VAN DEN).

[F. van Malbergen]

MALBERGEN (F. VAN), Malberg of Malberch, van

Hollandschen adel, een der verbondene edelen en een der legerhoofden onder Brederode en Oranje. Zoo hij dezelfde is wiens weduwe, Elisabeth van Merode den beroemden Junius te Straatsburg met zoo vele blijken van vriendschap overladen heeft, dan moet hij omtrent 1598 gestorven zijn.

Zie Strada, *de bello Belgico*, lib. VI. p. 296; Hooft, *Ned. Hist.* D. VI. bl. 196; *Vita F. Junii*, p, 260; Te Water, *Verb d. Edel.* D. III. bl. 1, 2, 552, D IV. bl. 424, over het geslacht van dat van Malburg (te Water t.a.p. D IV. bl. 440) onderscheiden; Van Leeuwen, *Bat. ill* p. 1202; Goudhoeven, *Chron.* bl. 77, 116; Mieris, *Charterb.* D. I. bl. 96, 109. D. IV. bl. 45, 46; Van de Wall, *Handv. v. Dordr.* bl. 393-397; Alting. *Not. Inf. Germ.* P. I. p. 29-31, P. II. p. 120; *Charterb. v. Friesl.* D I bl. 76; Butkens, *Trophées de Brab.* T. I. p. 127, *Chron. v.h. Hist. Gen.* D. VIII. bl. 84, 111, 297, 344, D. IX. bl. 492, D. X. bl. 490.

[Malbode]

MALBODE Zie MABUSE (JAN DE).

[H. Malbois]

MALBOIS (H.) schreef:

Onderrigtend vertoog van de wonderbaarlijke uitwerkselen van eene Tisani Panaci, *in 't genezen van alle Venuskwalen en andere ongemakken*, *waarby verscheiden Heelkundige waarnemingen zijn gevoegt*. Amst. 1751. 8°.

Zie Arrenberg, *Naaml.* bl. 275.

[Hendrik, Dirck en Cornelis van Malborch]

MALBORCH (HENDRIK, DIRCK en CORNELIS VAN) glasschrijvers te Utrecht in het laatst der XVI en begin der XVIIe eeuw.

Zie Kramm, *Gesch. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. IV. bl. 1043.

[Jaques Malbrancq]

MALBRANCQ (JAQUES), St. Omer en Aure betwistten elkander de eer van de geboortestad van Malbrancq te zijn doch de heer Piers heeft bewezen dat hij in de eerstgenoemde plaats en wel in 1581 is geboren. Reeds vroeg trad hij in de orde der Jezuiten en onderwees, gedurende zijn gansche leven de jeugd. Hij was een ijverig beoefenaar der geschiedenis, blijkens zijn werk: *De Morinis et Morinorum rebus*, *sylvis*, *paludibus*, *oppidis etc. etc. Vornaci Nerviorum* 1639-1654, 3 vol. 4°.

In dit werk geeft hij de geschiedenis van de *Morini*, volgens hem de volkeren aan de oude Vlaamsche zeekant, dat is in die lange, maar smalle streek lands tusschen de Somme, de Leye, de Schelde en de zee wonende, van het jaar 309 voor Christus tot 1303 onzer tijdrekening. Het handschrift van het vervolg tot op 1553, in welk jaar Karel V de oude hoofdstad der Morinen, Terouvanne slechtte, berustte nog in 1738 in de boekerij der Jezuiten, te Doornik Dit vierde boek, waarvan nog een copij in Belgie zou bestaan, heeft men te vergeefs te Rijssel en te Parijs gezocht.

Het werk is in een duisteren en stroeven stijl geschreven, en in den aanvang zeer oppervlakkig, doch wordt later belangrijker, bij uitstek geleerd, en bevat vele bijzonderheden die men elders te vergeefs zocht.

Behalve dit werk vertaalde hij uit het Fransch in het Latijn:

Congressus Pomeridiani seu sermones Symposiaci Ant. Balinghemii ex eadem Soc. Colon. 1620. 8°.

Consolatoria aegrorum Schola, *auctore Stephano Sineto ejusdem Societatis*. Coloniae 1619. 12°.

Zie Valerius Andreas, *Bibl. Belg.* p. 419; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 524, Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Littér. des Pays-Bas*, T. XI. p. 181; Piers, *Variétés historiques sur la ville de St. Omer*, p. 219; *Messager des Sciences et des Arts*, 1833 p. 248; De Wind, *Bibl. der Nederl. Geschieds.* bl. 441, 588.

[Michael Malcorpius]

MALCORPIUS (MICHAEL), een Norbertijner monnik, leefde in de 16° eeuw, en is bekend als dichter van het

Vita S. Norberti Magdeburgensium Archiepiscopi. Leodici 1599.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 675; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 895.

[Robert Malcotius]

MALCOTIUS, MAELECOTIUS, VAN MAELECOTE (ROBERT), afstammeling van een oud geslacht te Leuven, werd aldaar in 1533 of 1534 geboren. Zijn vader was Laurens van Maelcote, zijne moeder Geertruid van Griecken. Hij studeerde waarschijnlijk in zijne geboortestad, en gaf vervolgens onderwijs in de godgeleerdheid in de naburige abdij het Park. Hij werd vervolgens kanunnik van den eersten rang in de Collegiale kerk van St. Pieter (22 Nov. 1566) verkreeg den 1 Junij 1568 de waardigheid van Doctor in de Godgeleerdheid, werd drie maanden later president van het kleine collegie (Petit-collège) in de plaats van Cornelis Reynerus. Het volgende jaar volgde hij Cunerus Petri als plebaan van Leuven en hoogleeraar in de godgeleerdheid op, in 1573 werd hij Rector der akademie. Hij stierf den 3 Julij 1578, in den ouderdom van omstreeks 45 jaren, en ligt in de St. Pieters kerk voor het altaar van het H. Kruis begraven.

Hij schreef:

Tractatus de Ecclesia, in hands.

Tractatus de Veneratione, in hands.

De Haeresibus, in hands.

Zie Val. Andreas, *Fast.* p. 44, 78, 119, 288; Sanderi, *Bibl. Belg.* ms. T. I. p. 173; Gerberon, *Baviana*, p. 74; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litter. des Pays-Bas*, T. II. p. 485.

[Jan Malcotius]

MALCOTIUS (JAN), jongere broeder van den bovengemelden, werd in 1537 geboren, studeerde in de regtsgeleerdheid, was tweemaal deken der bachelieren in de regten en werd licentiaat in de regten in Maart 1565. In 1569 werd hij president van het collegie van Winckelius, en den 5 Junij 1570 doctor in de beide regten, die hij als buitengewoon hoogleeraar onderwees. Omstreeks 1574 werd hij raadsheer in den raad van Brabant, bevorderde als zoodanig de belangen van den koning en der godsdienst; werd verbannen, doch keerde nadat de onlusten hadden opgehouden, terug, en werd eindelijk de oudste of vice-canselier van den raad. Hij stierf den 13 Augustus 1616 in den ouderdom van 77 jaren en werd in de kerk der Dominikanen te Brussel begraven, waar men zijn grafschrift vóór het bombardement van 1695 las en dat bij F o p p e n s en P a q u o t bewaard is. Hij huwde M a r i e d e V i r o n , dochter van O d o d e V i r o n , die hem drie kinderen schonk, O d o die volgt, R o b e r t die Jezuit werd, en als prediker grooten naam verwierf, D e d i e r , gedurende meer dan twintig jaren maire van Nivelles, vader van F r a n ç o i s v a n M a l c o t e , wien V a l e r i u s A n d r e a s in 1652 het volgende werk van zijn grootvader opdroeg:

Joannis Malcoti ad Tituilum XVIII lib. I. Cod., *de juris et facti ignorantiâ*, *Praelectio Academica*, *extra ordinem habita*, *Lovanii* 1652 kl. 12°. *Leod.* 1699. 12°.

Zie V a l . A n d r c a s , *Bibl. Belg.* p. 401; F o p p e n s , *Bibl. Belg.* T. I. 75; P a q u o t , *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays Bas*, T. II. p. 486; *Theâtre Sacri de Brabant*, T. I. p. 265, 266.

[Laurens Malcotius]

MALCOTIUS (LAURENS), broeder van J o h a n n e s , werd na te Leuven gestudeerd te hebben, licentiaat in de godgeleerdheid, vicaris-generaal van den bisschop van Doornik, deken der cathedrale dezer stad, 6 Februarij 1587, en stierf 14 Julij 1626.

Zie P a q u o t , *Mém. pour servir à l'Hist. Litter des Pays-Bas*, T. II. p. 486.

[Odo Malcotius]

MALCOTIUS (ODO), oudste zoon van J o h a n n e s , werd omstreeks 1572 te Brussel geboren, begaf zich in 1590 in de orde der Jesuiten te Doornik. Hij beoefende de wiskunde en de oostersche talen en werd door zijne oversten naar Rome gezonden om die daar te onderwijzen. Hij maakte daar kennis met den beroemden Galilaei, keerde naar de Nederlanden terug en was in 1612 te Brussel. In December van het volgende jaar keerde hij naar Rome terug, en overleed den 14 Mei 1615.

Hij schreef doch zonder naam:

Astrolabiorum, *seu utriusque Planisphaerii universalis et particularis usus*, *per modum compendii traditus a Valeriano Regnartio*. Romae 1610. 4°. Z.n.

Epistolae duae ad J. Keplerum, *insertis ad easdem Responsionibus* (Lipsiae) 1718. fol.

Mathematica problemata.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 826; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 929; Christ. Clavius, *Geometr. Practic. lib. septimo Probl. III prop.* 20; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litter. des Pays-Bas*, T. II. p. 486.

[Dirk Malcotius]

MALCOTIUS (DIRK), achterneef van den laatsten, zoon van Libert van Maelcote, burgemeester te Leuven, en van Elisabeth Schorebroodt, werd omstreeks 1533 aldaar geboren, studeerde aldaar en verkreeg in 1555 bij de algemeene promotie de derde plaats. Hij legde zich vervolgens toe op de godgeleerdheid, verwierf den graad van licentiaat en gaf er onderrigt in bij de Celestijnen van Heverle bij Leuven. Hij werd in 1566 tot president van het collegie van St. Anna, in plaats van Johannes Deptius van Binche gekozen, doch reeds in het volgende jaar regent van het collegie van de Lelie. Niet lang mogt hij genot hebben van deze betrekking. Hij stierf den 3 Mei 1568 in den ouderdom van 35 jaar.

Hij schreef:

Traité de l'office de la Messe.

Een waarachtich bewys van Martinus Lutherus wankelbarheyt en onstanhafticheyt in 't Geloove waer inne claerlyck wort betoont hoe dat Lutherus syn selven in die principaelste artikelen des Christenen Gheloofs contrarieert. Allen menschen die hedensdaechs niet en willen verleyt worden, *seer profytelyck. Ghemaeckt door M. Theodoricus Maelcote van Loven*, *licentiaet in der Godtheyt*. Leuven 1567. 16°. Keulen 1583, 16°.

Refutatie van een kettersch boeck, *ghenaemt 'Korte belydinghe des geloofs*. Leuven 1567. 12°.

Refutatie van een Kettersch baexken; ghenaemt: 't Oude Christen gheloove. Leuven 1567. 12°.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 824; *Fast.* p. 262, 311; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 1117; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litter. des Pays-Bas*, T. II. p. 486. Sweertius, Jöcher.

[Salomon de Maldeghem]

MALDEGHEM (SALOMON DE), afstammeling uit het oudadellijk geslacht van die naam te Brugge, leefde in de 11e eeuw en nam met Robert van Vlaanderen deel aan de eerste kruistogt in 1098.

Zie Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Littér. des Pays-Bas.* T. II. p. 636.

[Philippe de Maldeghem]

MALDEGHEM (PHILIPPE DE), eenige zoon van Josse van Maldeghem, heer van Leyschot en Oetsel, hofmeester en kamerheer van den hertog van Beijeren,

Burgemeester van het Vrije van Brugge (1562) en van A n n e d e J o i g n y de P a m e l e ; werd hofmeester en kamerheer van E r n s t v a n B e i j e r e n ,

keurvorst van Keulen, bisschop van Luik enz., Burgemeester van het Vrije van Brugge (1578-1608) en 21 Mei 1605 tot Ridder verheven. Hij huwde Martine de Boonem, dochter van Karel de Boonem en N. Romeyns, die hem de heerlijkheid van Avelgem ten huwelijk bragt. Hij stierf in 1611 te Brugge en werd begraven in de kapel van St. Philippus, die hij gesticht had in de Dominikaner kerk dezer stad. Zijne kinderen waren 1 Adolf, heer van Leyschot, Oetsel en Avelgem, die den 30 Maart 1617 tot ridder werd verheven, en meermalen burgemeester van Brugge was. 2 Josse, gouverneur van Damme bij Brugge en van Landrecies in Henegouwen, 3 Robert, heer van Grimârès, ridder in 1610, den 24 Dec. 1654, ofschoon driemaal gehuwd, kinderloos overleden, 4 Philips, heer van Steenmare, die huwde Anne Casembroot en kinderen naliet, 5 Sebastiane, gehuwd met Josse Casembroot, heer van Oostwinckel, eerste burgemeester van Brugge in 1582, in 1603 gestorven. Van Adolf van Maldeghem, stamde in de vierde generatie af, Karel Florentius Joseph (anders Karel Dominicus) derde graaf van Maldeghem, en derde Baron van Leyschot, in 1744 kamerheer van hertog Karel Alexander de Lorraine, gouverneur der Nederlanden, en Joseph Franciscus Ambrosius van Maldeghem, zijn broeder, majoor in het regiment van Ligne, weleer ridder van Maltha. Philips heeft uitgegeven:

Petrarque traduit en rime Françoise avec les commentaires. Brux. 1600 8°. Opgedragen aan Maximiliaan van Beijeren.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* i.v.; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 1036; Sanderus, *de Brugensibus*, pag. 69 en *Flandria ill. ult. edit.* T. II, p. 33, 187, 188; De Seur, *La Flandre illustrée* p. 236, 238, 240; Le Roux, *Recueil de la Noblesse de Bourgogne*, etc. p. 290; De Jonghe, *Belgium Dominic*. p. 166-167; *Généal. de la famille de Colorna*, p. 57; Philippe de l'Espinoy, *Reches*, *des Antiq. at Nobless. de Flandre*, p. 199; *Nobiliaire des Pays-Bas*, Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. littér. des Paus-Bas*, T. II. p. 614. *Bibl. Univ.* i.v. Sweertius.

[Betgen van Maldegem]

MALDEGEM (BETGEN VAN), doopsgezinde, in 1562 te Gent om den geloove gedood.

Zie v. Braght, *Bloed. toon. d. Doopsgez.* bl. 288.

[Pieter van Maldegem]

MALDEGEM (PIETER VAN), doopsgezinde, in 1562 met anderen om den geloove gedood.

Zie v. Braght, *Bloed. toon. d. Doopsgez.* bl. 288.

[N. van Maldeghem of Malderghem]

MALDEGHEM of MALDERGHEM (N. VAN), een rederijker uit de 2e helft der XVIIe eeuw, wiens gedichten in de werken der rederijkers o.a. in *De verresene Maecht der Haeghsche Rethorica*, Delft 1677 4°. voorkomen.

[Jean Baptist van Maldeghem]

MALDEGHEM (JEAN BAPTIST VAN), uit het oud adellijk geslacht der baronnen van Maldeghem, oudste broeder van den nog levenden beroemden kunstschilder Eugène van Maldeghem, wiens eerste leermeester hij was in de kunst.

Hij zelf kreeg zijne vorming aan de Koninklijke akademie van Brugge, waarbij hij in 1825 den uitgeloofden prijs behaalde, terwijl hij in 1828 in de klasse naar het antiek werd bekroond. Hij schilderde, als liefhebber, landschappen met vee, en vervaardigde ook het portret van mevrouw van den Broucke te Iperen. Hij overleed in 1841 te Brussel, in den ouderdom van 38 jaren.

Zie Kramm, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Sch.* D. IV. bl. 1047.

[Jacob van Malderée]

MALDERÉE (JACOB VAN), ook wel Malderé, een Vlaamsch edelman, ging tot de Staatsche zijde over, en geraakte in gunst bij Willem I, die hem tot zijn stalmeester en baljuw van Veere benoemde en bij wiens dood hij tegenwoordig was. Even zeer stond hij in gunst bij Prins Maurits, die hem benoemde om ter staatsvergadering van Zeeland, als vertegenwoordiger van den eersten edele te verschijnen, 't geen, vooral omdat hij niet in de provincie geboren was, van verschillende zijde veel tegenstand ontmoette. Eenigsins werd dien tegenstand opgeheven door de acte van *non praejudicie*, doch hij is echter nimmer als aangenaam verklaard. Hij was vroeger in dienst, anderen zeggen een huisgenoot van den markgraaf van Havrech, stadhouder van Vlaanderen. Deze betrekking was oorzaak dat, toen in 1595 van de zijden der Spanjaarden aan de Nederlanden voorslagen van vrede gedaan werden, de Markgraaf zich te dien einde, bij eenen brief aan van Malderée vervoegde. Deze gaf er den Prins kennis van, en ontving kort daarop bevel te antwoorden, dat er geen hoop tot vrede was, ten ware het Spaansche krijgsvolk niet alleen de Nederlanden, maar ook het graafschap Bourgondië ruimde. In een anderen brief deed hij den markgraaf weten, dat de Vereenigde Staten niet ongenegen waren, om met die der andere gewesten, doch geenzins met de Spanjaarden in onderhandeling te treden. Toen de Algemeene Staten, in 1607, aan verscheidene hoven gezantschappen zonden, om hun raad en bijstand te verzoeken, vertrok van Malderée, nevens Joan Berck, pensionaris van Dordrecht, als buitengewoon gezant naar Engeland, om Jacobus I verslag te geven van den toestand der Vereenigde Nederlanden, met betrekking tot de vermogens ter voortzetting van den oorlog. Een ander blijk van aanzien en vertrouwen, waar toe van Malderée, hier te lande, zich had weten te verheffen, was zijne benoeming tot een der gemagtigden van wegen de Algemeene Staten, om met de Spaansche gezanten, in 1608 te 's Hage verschenen, over vrede of bestand te han-

delen. De laatste openbare post, in welken wij hem aantreffen was het buitengewone gezantschap naar Frankrijk in 1610, met de heeren van Brederode en van der Myle. In het belangrijk stuk, door Mr. H. van Wijn medegedeeld in *Nalezingen op Wagenaar*, D. I. bl. 817 en volgg. komt van Malderée voor als een der voornaamsten, die werkten tot eene meerdere verheffing van Maurits. Hij huwde Margaretha van Berchem, weduwe van Alexander de Haultain en stierf den 16 November 1617.

Zie Bor, *Nederl. Hist.* B. XXXII. bl. 28; D. XXXIII. bl. 99, Van Meteren, *Ned. Hist.* B. XXVIII. f. 533 vers. 537 vers.; B. XXIX. f. 546, 547, 548; B. XXXI. f. 593; Bentivoglio; *Verhaalb.* bl. 524; Grotii *Hist. libr.* IV. p. 210, 211, 212, 213; litr. XVI. p. 519; Aitsema, *Sak. v. Staet en oorlog* D. III. bl. 622; Beaufort, *Leven van Willem I*, D. I. bl. 292, D. III. p. 688 689; *Negotiat. de Jeannin*, T. I. p. 199, 403; T. II. p. 106; *Acta publ. Angl.* T. VII. p. 158; Brandt, *Hist. d. Ref.* D. II; *Resol. Holl.* in Sept. en verv. 1607 bl. 245, 246; *Journ. d. Ambass. W. van Brederode*, *C. van der Myle* en *S. de Maldere*, M.S.; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. VIII, bl. 411, 460, 461; D. IX. bl. 274, 321, 336; D. X. bl. 38; van Wijn, *op Wagenaar*, D. VIII. bl. 99 102, 103; *Nalez.* bl. 318, 319, 321; Scheltema, *Staatk. Ned.* o.h.w.; Kok, *Vad. Woordenb.* o.h.w.; v. Loon, *Ned. Hist. penn.* D. I. bl. 459. D. II. bl. 40.

[Jan van Malderen]

MALDEREN (JAN VAN), of Malderus, werd uit deftige ouders, den 14 Augustus 1563 te Leeuw St.-Pierre, twee mijlen van Brussel, geboren. Hij werd opgevoed door zijn oom, Jan van Malderen, pastoor van het dorp, die in de gunst stond van den kardinaal de Granvelle, die hem in openbare en bijzondere zaken gebruikte. Toen hij nog op het collegie te Brussel was, twistte hij reeds van tijd tot tijd met zijne medeleerlingen, die met ketterij bezoedeld waren, 't geen men voor een voorteeken hield der diensten, die hij eenmaal der kerk zou bewijzen. Na te Douai zich op de wijsbegeerte te hebben toegelegd, ging hij naar Leuven, om aldaar in de godgeleerdheid te studeren. Hij hoorde daar de lessen van Johannes de Leus en Johannes Clarius, doctoren en koninklijke hoogleeraren, en die der Jezuiten Johannes Hamelius en Leonardus Lessius. Daarop verkreeg hij om 1586 een stoel in de wijsbegeerte in het collegie het Verken, den laatsten Augustus 1594 de doctorale waardigheid, voorts den nieuwen, door Philips II opgerigten stoel in de scholastieke godgeleerdheid, en werd kanunnik van St. Pieter. Twee jaren later, 1598, werd hij president van het Seminarium ‘Collège du Roi’ genoemd. Hij bekleedde deze betrekking tot in 1611, wanneer hij door Albert en Isabella tot bisschop van Antwerpen werd benoemd. Den 7 Augustus van dat jaar werd hij door Matthias Hovius, aartsbisschop van Mechelen gewijd. Daar eene borstkwaal hem belette deze betrekking in alle deelen zoo naauw-

keurig te vervullen, als het behoorde, vergoedde hij zulks door het schrijven van verschillende geleerde werken, het geven van nuttige reglementen, het bezoeken van zijn bisdom, het ondersteunen van armen, en het versieren van kerken. Hij stierf den 31 October 1633, in den ouderdom van 71 jaren. Den 25 dier maand hield de kanunnik J a n H e m e l a e r s zijn lijkrede. Hij ligt in het koor der cathedrale kerk te Antwerpen begraven, waar men nog zijne grafstede met een latijnsch opschrift leest, dat ook door P a q u o t is medegedeeld.

Hij stichtte te Leuven een collegie, waarin men zijn portret door A n t o n i e v a n D y c k vindt. A d r i a a n L o m m l i n vervaardigde er eene gravure naar.

Hij schreef:

Instruction Catholique pour fortifier ceux qui sont foibles dans la foi. Anvers 1613. 12°. Ook in het Vlaamsch.

De virtutibus theologicis et de justitiâ ac religione, *commentaria ad* 2am 2ae *D. Thomae.* Antv. 1616 fol.

Modus procedendi in Curiá Ecclesiasticâ. Antv. 1619. 12°.

Anti-Synodica, *sive Animadversiones in Decreta conventûs Dordraceni*, *quam vocant Synodum nationalem*, *de quinque doctrinae capitibus inter Remonstrantes et Contra-Remonstrantes controversis*. Antv. 1620. 8°.

In 1am 2ae *Commentaria de Fine & Beatitudine hominum: de Actibus humanis: de virtutibus*, *vitiis*, *et peccatis: de legibus: de gratiâ: de justificatione et meritis*. Antv. 1623 fol.

Tractatus de Restrictionum mentalium abusu. Antv. 1625. 12°.

Tractatus de Sigillo confessionis sacramentalis. Antv. 1626.

In Canticum Canticorum Salomonis Commentarius. Antv. 1628.

Meditationes Theologicae, *universa Theologiae summam complectentes*, *tribus partibus distinctae et*, *in XXXI dies distributae*. Antv. 1630. 1°,

*Ordinationes R*mi. *D. Joannis Malderi*, *Episcopi Antverpiensis in congregatione Decanorum Christianitatis XXVII Augusti* 1630. Ook in *Decreta et statuta tam in Synodis provincialibus Archiepiscopatus Mechl. quam in Synodis Episcopatûs Antv.* Antv. 1680. 8°. p. 417-426.

Commentarii de S. Trinitate, *Creatione in genere et de Angelis ad I partem D. Thomae*. Antv. 1694 fol. Aan het einde van dit boek, vindt men:

Apprecatio funebris Malderi Manibus dicata ab Adriano Cools, *Goudano S.J. Domui Professae Antverpiensi Praeposito*, *habita in Oratorio sodalitii Mariani*.

Iudicium de Ecstasi perpetuâ, *sive partis spiritualis ab animali abstractione*, *et id genus anagogicis exercitiis; Pharus spiritualis*.

Achter de commentarien van F r o m o n d op het Hooglied. Lovan. 1652. 4°. p. 143-155.

De jezuit Levinus de Meijer heeft in zijn werk over de twisten, de *auxiliis*, een brief van Malderus, gedagteekend 18 Maart 1619, opgenomen.

Zie J. Hemelarius, *Orat. in funere D.J. Malderi*; Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 531. 532, *Fast. Acad.* p. 46, 131, 316; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 684; Paquot, *Mem. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-Bas*, T. II. p. 8; Kist en Royaards, *Kerk. Arch. Bibl. Univ.* 1845. i.v.

[J.P. van Male]

MALE (J.P. VAN), van deze Vlaamschen dichter heeft men:

Gheestigheden der Vlaemsche Rhymconst, *behelzende menighvuldighe zinspreucken*, *zedelessen*, *op-schriften*, *hekel-verssen ende eyghentleijcke Beschryvinghe van desen tijdt* (;) *eensdeels uyt de alder-gheestighste Latijnsche schrijvers ghetrocken* (;) *eensdeels uyt-ghevonden*, *ende nieuwelijckx in het light ghegheven - alle lief-hebbers der dighters conste tot vermaeck*, Brugghe, Jan Bapt. Verhulst. Z.j. kl. 8°.

Ook vertaalde hij de Vlaemsche kronijk van de Kempenaer:

Vlaemsche kronijk of dagregister van al hetgene gedenckweerdig voorgevallen is binnen de stad Gent, *sedert den* 15 *Julij* 1566 *tot* 15 *Julij* 1585*; onderhouden in 't latijn door Ph. de Kempenare*, *overgezet door J.P. van Male*, *thans voor de eerste mael uitgegeven door Ph. B*(*lommaert*) Gent 1839. 8°.

Zie *Cat. d. Bibl. d. Maats. vrn Letterk.* D. II. bl. 181, 529; van der Aa, *Vervolg op Witsen Geysbeek*, D. II. bl. 400.

[Petrus de Male]

MALE (PETRUS DE), zoon van Johannes de Male, secretaris van het geestelijk geregtshof te Doornik, aldaar in 1567 geboren, was Licentiaat in de regten, kanunnik bij de hoofdkerk aldaar en een ijverig beoefenaar der kerkelijke en wereldlijke oudheden, waarvoor hij vele archiven doorzocht. Hij stierf in 1603 en werd in de Cathedrale begraven.

Hij liet na in mss.:

Historia de Episcoporum Tornacensium et Capituli actis illustrioribus ac rebus sacris.

Zijn grafschrift leest men bij Andreas Catullius in zijn *Tornacum* p. 118 en bij Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 988.

[Jetske Reinou van der Malen]

MALEN (JETSKE REINOU VAN DER), geb. te Leeuwaarden, door twee dichters van haar tijd, in een bijschrift op hare afbeelding en volgens de Vries te regt de Friesche Sappho genoemd, maar door Witsen Geysbeek met vernuft, maar onbeusche scherpheid bespot. Zij bloeide in de eerste helft der 18° eeuw, en gaf *Zede- Mengel- en Lijkdichten*. Leeuw. 1728 4°. in het licht. Zij was eene stiefdochter van Joh. Hemsterhuis, hoogleeraar in de geneeskunde te Franeker, wiens nagedachtenis zij in een lijkdicht vereerde, dat in den gemelden bundel (bl. 129) voorkomt.

Zie de Vries, *Gesch. der Ned. dichtk.* D. II. bl. 108-110; *Pan*

poeticum Bat. bl. 155; Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.* D. IV. bl. 301, 302; De Crane, over *de familie Hemsterhuis*, bl. 11, 12.

[Charles Malet]

MALET (CHARLES), een beeldhouwer, die te 's Hage werd geboren en aldaar in 1695 bloeide.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der H. en V. sch.* D. IV. bl. 1047.

[Philip Malfait]

MALFAIT (PHILIP), de jonge, een niet onverdienstelijk tooneeldichter, die in den aanvang der 18e eeuw bloeide. Zijn *Krispyn Kapitein* Amst. 1706 en de *Juffer Kapitein*, ald. 1707 zijn geestige blijspelen, vooral het laatste, waarin hij Molière verscheidene vernuftige zetten en situatien heeft afgezien. Ook leverde hij van Lafosses treurspel *Manlius Capitolinus* (Amst. 1711) en van Crébillons) *Electra* (Amst. 1714 1732) vrij goede dichtmatige vertalingen.

Voorts heeft men van hem:

Vrymonds droom, *of Hemelvaard der waarheid* (dichtverhaal) Amst. 1708. kl. 8o. m. pl.

Zie Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.* D. IV. bl. 140; *Cat. der Maats. von Ned. Letterk.* D. I. bl. 140; Kobus en de Rivecourt, D. II. bl. 233; Cat. Hulthem, ms. p.

[Philippus Wilhelmus Malfait]

MALFAIT (PHILIPPUS WILHELMUS), liet na:

Observationes in Stockmanni opus in fol.

Zie *v. Hulthem Cat. mss.* no. 70.

[Jan Baptist Malfeson]

MALFESON (JAN BAPTIST), werd in den aanvang der 18e eeuw te Gend geboren, legde zich op de bouwkunde toe, en tot directeur van de openbare werken der provincie Vlaanderen aangesteld, werd hem in 1773 de bouwing van een nieuw gevangenhuis te Gent opgedragen. Dit naar zijne teekening vervaardigd gebouw, wordt voor een der fraaiste tuchthuizen in Europa gehouden, en diende in verscheidene landen van Europa tot model voor dergelijke inrigtingen. In 1779 en 1784 werden ook de reeks van pakhuizen van het entrepôt te Gent en het daar tegenover gelegen kantoor van belastingen onder zijn opzigt, gebouwd. Hij stierf in het laatstgemelde jaar in zijne geboorteplaats.

Zie Immerzeel, *Lev. en werken der Holl. en Vl. kunst.* D. III. bl. 196.

[Malhey]

MALHEY. Dus leest te Water den naam van een der Verbonden Edelen, doch geeft tevens te kennen dat hij in het handschrift zoo onduidelijk is geschreven dat andere er van gemaakt hebben Malsen, Washam en Wolbeque.

Zie te Water, *Verb. en Smeekschrift der Edelen* D. III. bl. 2.

[Guilielmus Malinaeus]

MALINAEUS (GUILIELMUS), een Edelman van Brugge, kamerheer van Karel V, vertaalde in het Latijn:

Ludovici ab Avila, *Commentariorum de Bello Germanico a*

Carolo V Caes. gesto. Libri II a Guil. Malinaeo Brugensi latinè redditi et iconibus ad historiam accommodis illustrati. Antv. 1550. 8°.

Er bestaan vele brieven van hem, de meesten tusschen 1551-1555 geschreven, aan Ludovicus, Dom. Pratensis en een zeer uitvoerige aan Paulus Jovius, over de overwinning bij Tunis, over welke Justus Lipsius, in een brief aan Lambert van der Burch, een zeer gunstig oordeel velde. Hij was ook in briefwisseling met Justus Lipsius.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 328; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 414; Justi Lipsii, *Opera*, Tom. II. p. 244, 789; *Cat. van Hulthem*, n°. 26190, 26191, 30716, 30717. *Mss.* n°. 282.

[Henricus de Malinis]

MALINIS (HENRICUS DE), of Hendrik Baten, alzoo genoemd naar zijne geboorteplaats Mechelen, waar hij in de XIIIe eeuw leefde. Hij was, blijkens den brief dien hij schreef aan Gui van Henegouwen, die in 1301 tot bisschop van Utrecht werd gekozen, tresorier der Cathedrale van Luik, doctor in de godgeleerdheid en kanselier der universiteit van Parijs. Uit den titel van een zijner werken blijkt dat hij de sterrekunde beoefende en in de stad Fez woonde, waar deze studie in zijn tijd werd aangekweekt. Ook beoefende hij de wiskunde en de philosophie. Hij was ook kanunnik en zanger bij de Cathedrale te Luik.

Hij schreef:

Speculum divinorum et Naturalium quorandum.

Epistola ad Guidonem Hannoniae Comitem.

Liber introductorius ad judicia Astrologiae a M. Henrico de Malino in Urbe Fez. ms

Zie behalve Miraeus, Morcri, Luiscius, Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 342, 343, Sanderi, *Bibl. Belg. Onom.* T. II. p. 154, 216, Montfaucon, *Bibl* p. 106. 136, 598, Paquot, *Mem. pour serv. à l'Hist. Litt. des Pays-Bas*, T. I. p. 567.

[Jehan Malkin]

MALKIN (JEHAN), wordt als schilder vermeld in de rekeningen van de hertogen van Bourgondië 1454-1455 te Rijssel. Hij woonde te Brugge, en schilderde o.a. op bevel der hertogin en van Ms. de Charrolois *cinquante blazons armoyés des aarmes de feue Marguerite, de son vivant bastarde de Bourgogne, que trespassa au dict lieu de Bruges le XXVII jour de Decembre MCCCCLIIII* en verder *ung crucifix, ung ymage de Nostre Dame et deux anglez a deux oostés* in haar graf.

Zie le Comte de Laborde, *Les ducs de Bourgogne*, T. II. p. II. p. 438; Kramm, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunsts*. D. IV. bl. 1047.

[A. Mallaga]

MALLAGA (A.), schreef:

Rampspoedige reis, Rotterd. A. Bothhall, 4°.

Zie A r r e n b e r g , *Naamreg. van boeken*, bl. 275.

[Pieter Mallant]

MALLANT (PIETER), te Antwerpen geboren, een karthuizer te Lier, schrijver en dichter van *Het leven*, *deuchden*, *mirakelen* enz. *vau den H. Bruno*, Antwerpen 1673, 8°. en van de *Heyrbaene des Cruyses* Ibid. 1693, 8°. m. pl. een gelukkig navolger van C a t s , wien W i l l e m s als zoonanig bijzonderen lof toezwaait.

Zie F o p p e n s , *Bibl. Belg.* T. II. p. 989; W i l l e m s , *Verh. over de Ned. taal- en letterk*. D. II. bl. 134; W i t s e n G e y s b e e k , *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.* D. IV. bl. 302; S n e l l a e r t , *Schets eener geschiedenis der Nederl. Letterkunde*, bl. 160.

[Louis de Malleprade]

MALLEPRADE (LOUIS DE), kapitein-luitenant in het 16e regiment van de Vilettes, onderscheidde zich bij de belegering van Doornik door de Franschen in 1745. Hij bood in den avond van den 16 Mei van dat jaar, toen de vijand het hoornwerk, waarover de kolonel de P a t o t het bevel voerde, begon te bestormen, met zijn luitenant P. v a n B a t e n b u r g en 50 man zich vrijwillig tot ondersteuning aan, en trok terstond naar het aangevallen werk. Beladen met handgranaten onder de poort *des Sept Fontaines* doorgetrokken en op de brug gekomen zijnde, werd hij door een stuk van een bom op de borst getroffen, en op den grond geworpen. Desniettemin trok hij naar de bres, verdedigde die allerdapperst met de zijnen, die een vijandelijk officier in de bres zelve gevangen namen. Toen de storm was afgeslagen, bood hij zich tot verdere dienst aan, bragt vervolgens, nadat hij daarvoor bedankt was, zijn volk in goede orde terug, en na het op de gewone wijze te hebben afgedankt, deed hij eerst toen zijne wonden verbinden in weerwil van welke hij zijne dienst heeft waargenomen, tot aan het einde van het beleg.

Zie B o s s c h a , *Neerl. Heldend. te land*, bl. 27, 28.

[Karel van Mallery]

MALLERY (KAREL VAN), teekenaar en plaatsnijder, werd in 1576 te Antwerpen geboren. Welligt was hij een leerling van de Wierixen. Zeker is het dat hij zich naar het werk dier meesters vormde; zijne prenten, zeer talrijk, zijn met de grootste naauwkeurigheid bewerkt, doch zijne teekening is minder goed. De abt d e M a r o l l e s bezat meer dan 342 prenten, door hem in het koper gesneden, onder welke verscheidene hoofden van Christus, der H. Maagd, van de Apostelen en Heiligen, zoo naar zijne eigene teekeningen als naar A. S a l l a e r t en anderen. Zijne *Geschiedenis van den molenaar zijn zoon en zijn ezel*, naar A. F r a n c k e n (een stel van vier platen) is zeldzaam.

V a n D y c k heeft zijn portret geschilderd en L. V o r s t e r m a n het in koper gebragt.

Zie Immerzeel, *Lev. en werken der Holl. en Vl. Kunstschilders*, D. III. bl. 196. *Bibl. Univ.* i.v.

[Philips van Mallery]

MALLERY (PHILIPS VAN), teekenaar en graveur, werd in 1600 te Antwerpen geboren, en was vermoedelijk een leerling van den vorigen. Zijne prenten zijn ten minste even fijn en net, en in den zelfden smaak bewerkt. Van zijne groote werkzaamheid en bekwaamheid getuigen een aantal godvruchtige onderwerpen, frontespicen, sieraden voor boeken en beesten, zoo naar eigen vinding als naar anderen gegraveerd. Van Dyck heeft tweemaal zijn portret geschilderd.

Zie Immerzeel, *Lev. en werken der Holl. en Vl. Kunstschilders*, D. III. bl. 191.

[Monsr. de Malleroy]

MALLEROY (Monsr. DE), gezant van Willem I, Prins van Oranje, naar zijn broeder en schoonbroeder.

Zie Groen van Prinsterer, *Archives de le Maison d'Orange Nassau*, T. VI. p. 207, 210.

[G. Malleyn]

MALLEYN (G.), een rijtuig- sieraad en behangselschilder, in 1753 te Dordrecht geboren, in 1816 te Rotterdam gestorven. Hij muntte uit in het teekenen van paarden.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunsts*. D. II. bl. 197.

[Mr. Anthony Cornelis de Malnoë]

MALNOË (Mr. ANTHONY CORNELIS DE), advocaat te Leyden, werd den 1 van herfstmaand 1766 lid, vervolgens secretaris en in 1779 voorzitter der Maats. van Ned. Letterkunde.

Hij stierf op het einde der 18^{e} eeuw.

Malnoë was een ijverig en bekwaam beoefenaar der Hollandsche taal en letterkunde. De Maats. van Neerl. Letterk. bezit van hem in hands.

L. van Bolhuis, *verzameling van Groninger en Ommelander woorden*, *welke in Halma's Woordenboek niet voorkomen*, 1783. 26 *bladz. met bijvoegsels van J.A. Olignett*, *J. Steenwinkel en A.C. de Malnoë*.

Hij liet eenige merkwaardige hands., Leiden betreffende, na, voor weinige jaren uit de nalatenschap van zijnen kleinzoon, Mr. J.W. de Malnoë van Noort, openlijk te Leiden verkocht zijn,

Zie *Cat. der Maats. van Ned. Letterk*. D. I. bl. 66, D. II. bl. 199. *Verv. op Wagenaar*, *Vad. Hist.* D. XXXIII. p. 235.

[Vincent Malo]

MALO (VINCENT), werd omstreeks 1625 te Kamerijk geboren en was discipel van Rubens, en na diens dood van David Teniers, de oude. Later vertrok hij naar Italië, waar hij het overige van zijn leven doorbragt. Hij muntte uit in het schilderen van batailles en landschappen. Ook vindt men altaarstukken, b.v. in de kerken te Genua, van zijn penseel. De heer Kramm vermeldt een zijner prenten.

De beul het hoofd van Johannes den dooper op een schotel leggende, *die door Herodias wordt gedragen*, *met verdere vrouwen en krijgsknechten*, door F r a n s v a n W i j n g a e r d e gegraveerd.

Hij stierf omstreeks 1670 te Rome.

Zie K r a m m , *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Kunsts*. D. IV. bl. 1047.

[Antonius Malonoxius of Antoine Masnay]

MALONOXIUS (ANTONIUS) of A n t o i n e M a s n a y , werd te Neuville-Saint-Vaast, een dorp in Artois, geboren, omhelsde den geestelijken staat, en werd pastoor of rector van het hospitaal van O.L.V. te Doornik, eene waardigheid die hij in 1687 bekleedde. Hij beoefende de sterrekunde en schreef:

Tractatus de Cometis, *Cometae anni* 1680 *et plurium praecedentium ab anno* 843, *et sequentium Praesagium perpetuum*, *utriusque testamenti*, *et posterioribus Prophetis*, *cum apocalipsi convenientibus concordat*, *in remedium omnium ecclesiae romanae adversitatum*, *collectore*, *M.A. Malonoxio*, *Vedasto-Novavillano Nosocomii D.V. Tornaci pastore indigno. Iustitia et Pax osculatae sunt*. Psalm 84, Leodii 1687. 12°.

Zie P a q u o t , *Mém. p. servir à l'Hist. Littér des Pays-Bas*, T. III. p. 577.

[Malorix]

MALORIX, een Fries, volgens T a c i t u s , door de Friesen in het jaar 58 na Chr., met V e r r i t u s , onder N e r o als gezanten naar Rome gezonden. Toen hun in den Schouwburg van P o m p e j u s eene zitplaats onder de ridders was aangewezen, zagen zij eenige vreemdelingen, aan hun gewaad kenbaar, onder de Senatoren zitten. Toen zij op hunne vraag, wie deze waren, tot antwoord ontvangen hadden, dat die eer hun te beurt viel, die in dapperheid en vriendschap tot de Romeinen uitmuntten, zeide zij: dat geen volk in dapperheid en trouw de Germanen overtrof, en namen ook onder de Senatoren plaats. N e r o schonk beiden het burgerregt. Volgens de sage heeft P e t r u s beide tot het Christendom bekeerd en den H. A e g i s t u s met hem naar Friesland gezonden om de Friezen te bekeeren.

Zie T a c i t u s , *Annal.* lib. XIII, 54; C a p p i d u s , *Hist. Eccl. Fris. Hamionii Frisia*, p. 13; v a n W i j n , op Wagenaar's *Vad. Hist.* D. I. bl. 50. C e r i c i e r , *Vad. Gesch.* D. I. bl. 30.

[Johannes Malpaeus]

MALPAEUS (JOHANNES), een geneesheer te St. Omer, in Artois, gaf in het licht:

Tabulae in Hippocratis Coi libellos III. De Prognosticis. Paris. apud Mart. Juvenem 1563. 4°.

Zie V a l . A n d r e a s , *Bibl. Belg.* p. 532; F o p p e n s , *Bibl. Belg.* T. II. p. 685.

[Petrus Malpaeus]

MALPAEUS (PETRUS), ook M a f f e u s te Brussel geboren, studeerde te Leuven in de Philosophie en Theologie, trad op vier-

twintigjarigen leeftijd te Antwerpen, in de orde der Dominikanen, en werd prior te Brussel en later te Vilvoorde. Hij stierf te Brussel 19 December 1645.

Hij schreef:

Palma fidei de Martyribus ord. Praedicatorum. Antv. 1635. 8°.
Sacra purpura.
Athenaeum Dominicanum.

Zie V a l . A n d r e a s , *Bibl. Belg.* p. 746; F o p p e n s , *Bibl. Belg.* T. II p. 689.

[Jan Malpé]

MALPÉ (JAN), werd in 1764 te Gent geboren, aan de Koninklijke Akademie aldaar in de teekenkunst opgeleid, behaalde er in 1784 den eersten prijs, bestudeerde vervolgens in het Museum te Parijs de meesterstukken der Vlaamsche school en zette zich vervolgens in zijne geboorteplaats als miniatuur-portret-schilder neêr. Hij verrijkte in de laatste jaren zijns levens de Gendsche tentoonstelling met zijne fraaije voortbrengsels. Hij overleed in 1818.

Zie I m m e r z e e l , *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Kunstsch*. D. II. bl. 197.

[Frans Malpé]

MALPÉ (FRANS), jongere broeder van J a n , werd in 1774 te Gent geboren, aan de teekenakademie aldaar en vervolgens door den vermaarden Tiberghien in de graveerkunst onderwezen. Hij beloofde veel, doch werd tot de krijgsdienst opgeroepen en sneuvelde in den veldslag bij Wagram. Hij gaf te Besançon, toen hij aldaar in bezetting lag, uit:

Notices sur les graveurs qui nous ont laissé des estampes marquées de monogrammes, *chiffres*, *rébus; lettres initiales etc. Besançon* 1807-1801. 2 vol. *avec* 5 *planches*.

Zie I m m e r z e e l , *Leven en werken der Holl. en Vl. Kunsts.* D. II. bl. 197.

[Thomas van Malsem]

MALSEM (THOMAS VAN), beroemd comisch tooneelspeler aan de Amsterdamsche schouwburg, vervaardigde in 1704 het bekende kluchtspel *De Bruiloft van Kloris eu Roosje*, in hetwelk alle de personaadjes naar de doopnamen en zijne medeacteuren zijn genoemd. Hij kon alleen zijne linkerhand gebruiken, en schreef kunstig, ook beoefende hij de schilderkunst. Hij overleed in 1719.

Zie W i t s e n G e y s b e e k , *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.* D. IV. bl. 303; W a g e n a a r , *Beschr. van Amsterdam*, D. VIII. bl. 753; C o l l o t d'E s c u r y , *Hollands roem*, D. IV. (2) bl. 603, 604; A. F o k k e n s , *Geneal. van Thomas-Vaer*, bl. 15; *Cat. der M. van Ned. Lett.* D. I. bl. 140.

[Stein van Malsem]

MALSEM (STEIN VAN) of S t e i n M a l t i s s e n , een Deen, hielp in 1583 met een hoop Friesen den heer van N y e n o o r d en A s i n g a E n t e s Otterdum versterken. Hij leverde in 1586 de Spaanschen van Steenwijk, die in Friesland waren gevallen, bij Boxum een bloedigen slag.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. XVIII. bl. 26 (292) B. XXI. bl. 10 (692) Hooft, *Ned. Gesch.* B. XXIV. bl. 1057; Reyd, *Ned. Hist.* B. IV. bl. 58; Strada, *de bello Belg. Dec. II.* Libr. VII. p. 396; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. VII. bl. 493; D. VIII. bl. 123. Eekhoff, *Gesch. van Friesland*, bl. 205.

[Anthony van Malsen]

MALSEN (ANTHONY VAN), kleinzoon van Robert van Malsen en Margaretha van Haastrecht, zoon van Adriaan van Malsen, heere van Tilburg en Josina van Blaesfeld, was een der Verbondene Edelen.

Zie *Quartiers Généal.* T. I. p. 249, 306; *Suite du supp. au Nobil. des Pays-Bas*, T. V. p. 103; Te Water, *Verb. der Ed.* D. III. bl. 3; D. IV. bl. 440; van Leeuwen, *Bat. ill.* bl. 976; Haastrecht.

[Karel van Malsen]

MALSEN (KAREL VAN), broeder van Anthony, heer van Tilburg en Goirle. Hij was een der Verbondene Edelen, huwde Anna van Wijck, vrouwe van Honsenoort. Hij stierf in 1587. Zijn zoon Hubertus, in 1612 gestorven, ligt te 's Bosch begraven.

Zie te Water, *Verbond der Edelen*, D. III. bl. 3; D. IV. bl. 440.

[Robert van Malsen]

MALSEN (ROBERT VAN), broeder van Anthony en Karel, nam deel aan het Verbond der Edelen en was bevelhebber van Breevoort.

Zie te Water, *Verb. der Edelen*, D. III. bl. 4.

[Maria van Malsen]

MALSEN (MARIA VAN), dochter van Adriaan en Josina van Blaesvelt, zuster van Otto van Malsen, huwde in 1555 met Sonoy. Terwijl Sonoy langs de oostelijke grenzen van het vaderland zwierf, was hij dan eens te Emden. dan te Emmerik, waar zijne vrouw haar verblijf hield, en haren man waarschuwde hoe men hem bijna in zijn huis had gegrepen. Zij stierf in 1584. Hare dochter, Emerentia, wenschte prins Willem I tot echtgenoot van zijnen natuurlijken zoon, Justinus van Nassau te hebben. Haar zoon Lambertus was in 1567 nog niet mondig. Den 1ste Augustus 1591 werd hij als student aan de Leydsche Hoogeschool ingeschreven. Na Maria 's dood hertrouwde Sonoy met Johanna Mepsche.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. V. bl. 332 (240); O.Z. van Haren, *Proeve van Ned. Treursp.*, *getrokken uit Vad. gebeurt.* (Voorred.); v. Groningen, *Gesch. der Watergeuzen*, bl. 314; *Chronijk van het Hist. Gen. te Utrecht*, 1851, bl. 147; *Nav.* D. IV. bl. 38, 336.

[J. Malthan]

MALTHAN (J.), schilder en graveur, bloeide omstreeks 1610. Kramm vermeldt van hem twee gravuren door W. Swanenburg:

Een portret van *Joannes Guilielmus dux Juliae*, *Cliviae et Bergiae*, *Comes a Ravensberg*, overleden 1609, en van *Guilielmus D.G. Juliae ac Montium dux*, *Comes Marchiae et Ravenbergii*, gestorven 1592. Mogelijk is hij dezelfde met J a c o b u s M a t h a m .

Zie K r a m m , *Lev. en werken der Holl. en Vl. Kunstsch.* D. IV. bl. 1048.

[Henricus Mameranus]

MAMERANUS (HENRICUS), uit Luxemburg, boekdrukker te Keulen, dichter en philoloog, schreef:

Gratulatorium carmen in Philippi regis Angliae etc. adventum in Germaniam an. Dom. 1549. *In Angliam vero. a.* 1554. *In Belgium* 1555.

Epithalamium Nuptiarum ejusdem cum Maria Angliae Regina. Col. 1555. 4°.

Strena Kalend. Januarii a. 1556, *ad Amicos Carmine conscripta. De Leone et Asino*.

Priscae monetae ad hujus nostri temporis diversas aliquot nationum Monetas supputatio 1551. Ook in *Tractatus script. de Monetis*, van *Reinerns*, *Budelius*. Col. 1574, 1591.

Zie V a l . A n d r e a s , *Bibl. Belg.* p. 362; F o p p e n s , *Bibl. Belg.* T. I. p. 456; H o e u f f t , *Parn. Lat. Belg.* p. 257; N.G. v a n K e m p e n , *Gesch. der. Ned. Letteren*, D. III. bl. 43; D e l p r a t , *Over de broederschap van Geert Groete*, bl. 286.

[Nicolaas Mameranus]

MAMERANUS (NICOLAAS), broeder van H e n r i c u s , omtrent het begin der XVI^{c} eeuw te Luxemburg geboren.

Hij zou het onderwijs genoten hebben van de broeders H i e r o n y m i a n e n te Emden, en bragt zijn leven in de paleizen der Vorsten en aan het hof van K a r e l V door. Hij was gelijk zijn broeder een Latijnsch dichter, beoefende de geschiedenis en was zeer geestig. Zijne dichtstukken gaven hem veel roem, doch werden ongunstig door P e e r l k a m p beoordeeld. Niet hij, gelijk eenigen willen, maar zijn broeder H e n r i c u s , was opsteller van het *Carmen gratulatorium in Serenissimi Principis Philippi in Belgium A°*. 1555, 5 *Sept. adventum* (Col. ap. Jo. Soterem 4°.), waarin aan de Nederlanden een gouden eeuw wordt voorspeld, onder de regering van hunnen nieuwen Vorst P h i l i p p u s II. In 1561 hield N i c . M a m e r a n u s te Leuven eene oratie tegen hen, die in het openbaar sprekende, hunne redevoeringen lezen en niet van buiten opzeggen. Deze oratie is te Brussel gedrukt (1561 4°.) In het vuur van zijne rede, begaf hem eensklaps zijn geheugen, en hij moest de plegtigheid staken. Eenige merkwaardige klagten van M a m m e r a n u s , over den staat zijner kerk in zijn tijd, zijn te vinden bij S c h e l h o r n i i , *Amoenit. Ecclesiast*. T. I. p. 377.

Hij schreef:

Epithalamium in Nuptias Philippi II cum Maria Regina Angliae.

In Nuptias Alexandri Farnesii, *Parmae Principis etc.* typis Plantinis. 4°.

Carmen heroicum de Venatione: in quo dictiones singulae a littera C. incipiunt, *exemplo Calvi Poëtae de Calvitio*, *hoc initio; Cum caperem certas circum cava cornua curas*.

Carmen de Bezo-las-manos. Colon. 1550.

Strena anno CIↃIↃLX. *De asino S. Maximini Archiepiscopi. Treverensis*, *cum S. Martino Archiepisc. Turonensi Romam euntis*, *ab urso devorato*. Antv. 4°.

Historia de Electione Caroli V imperatoris.
De bello Saxonico.
Caesaris iter sexennale per Germaniam.
Catalogus Nobilium Aulicorum ac Ducum exercitus Caroli V. Colon. apud Henr. Mameranum, *Nicolai fratrem*. 1550. 8°.
Catalogus Expeditionis Rebellium Principum et Civitatum Germaniae.
De Peregrinatione Ierosolymitana Joannis Hezii. Ant. 1565.

De hieme anni CIↃIↃLXIV.

Epistola de eo, *quod B. Petrus Romae fuerit*.
De confessione tutis sacerdotis auribus committenda. 1546.
Formula auspicandi finiendique diem certis precatiunculis. Antv. 1553.
Ook gaf hij een verbeterde uitgaaf van *Paschasius de Sacramentis*.

Zie S w e e r t i i , *Anth. Belg.* p. 301; V a l . A n d r e a s , *Bibl. Belg.* p. 691; F o p p e n s , *Bibl. Belg.* T. II. p. 914; S a x e , *Onom. Litt.* T. III. p. 263; H o e u f f t , *Parn. Lat. Belg.* p. 36; P e e r l k a m p , *de Poet. Neerl.* p. 54; *Del. Grut.* T. III. p. 386-396; N.G. v a n K a m p e n , *Gesch. der Ned. Lett.* D. III. bl. 43; D e l p r a t , *Over G. Groote*, bl. 286.

[Franc. de Mames]

MAMES (FRANC. DE), op Cat. mss. van v a n H u l t h e m , n°. 542, vindt men van hem het volgende hands.

Vita B. Johannis, *episcopi Morinensis XXIX descripta jussu rev. ac vener. viri D. Francisci de Mames J.U. doct.*, *cantoris et can. eccl. cath Ypreusis: ex origivali desumpta a.* 1642; *edita a R.P.D. Joanne de Collemedio archid. B. Joannis episc. praefati a* 1130 *in fol. avec armoires*.

[Galerand Mammezius]

MAMMEZIUS (GALERAND), of M a z o n i u s , bloeide in 1563 en 1564 te Leuven. Men vindt van hem in J a c o b i S l u p e r i i *Herzelensis Flandri Poëmata*, Antv. 1575. 16°. eene elegie en een prozastuk.

Zie J. S l u p e r i i , *Poëm.* p. 427, 430; P a q u o t , *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-Bas*, T. II. p. 320.

[Cornelis de Man]

MAN (CORNELIS DE), ook wel C a r e l en C o r n e l i s d e M a a n genoemd, te Delft in 1621 geboren, een verdienstelijk schilder van portretten en moderne binnenhuizen, bezocht Frankrijk en Italië, hield zich zoo te Rome als te Florence en Venetië negen jaar op, en oordeelde nu bekwaamheden genoeg te hebben, om een naam onder de kunstbroeders van zijn vaderland te maken, en een eerlijk bestaan te hebben. Hij zette zich in zijn geboorteplaats neder, beoefende er met veel roem de kunst en vervaardigde

o.a. een groot stuk voor de ontleedkamer aldaar in de smaak van Titiaan, waarin de regenten van het Chirurgijns-gild en verschillende stads doctoren afgebeeld waren. Ook vermeldt zijn biografist, dat er in zijn tijd (1729) nog te Delft verscheidene stukjes van hem te zien waren, bestaande in gezelschappen van heeren en vrouwen, geestig uitgevoerd.

Ook heeft hij de etsnaald gehanteerd. Kramm beschrijft o.a. een door hem geëtst portret, waaronder: *Jacobus Crucius Verbi Dei Minister*, *Gymnasiarcha Delphensis et Collegii litterarii itidem Moderator*, *C. de Man pinx. et fec.* Een ander van hem is dat van den Waalschen predikant *Samuel de l'Echerpière dit de la Rivière*. Op de kunstverkooping van Jonkvr. Brugmans te Leyden (April 1858) was van hem een *Keuken met figuren*, in de manier van Pieter de Hoogh geschilderd, waarvoor *f* 100 werd betaald. Hij overleed in 1706 te Delft.

Zie Houbraken, Jacob Campo, Weyerman, Kok, *Beschr. der stad Delft* (1729) bl. 789; Immerzeel, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Schild*. D. II. bl. 197, Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Kunsts*. D IV. bl. 1049; *Biogr. univ*; Muller, *Cat. v. portr.*

[J. de Man]

MAN (J. DE), een minder bekend kunstschilder, van wien op *Cat.* J.P. de Monté, Rotterdam 5 Julij 1825 N°. 188 voorkomt: *Drie personen in een binnenvertrek bezig zijnde met de aardrijkskunde te bestuderen*. Er bestaat ook van hem een prent, *De opdragt in den Tempel*, met zijn naam geteekend.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Kunstsch*. D. IV. bl. 1050.

[Jan Adriaansz. de Man]

MAN (JAN ADRIAANSZ. DE), door Houbraken, den tweeden meester van Jan van Goyen genoemd. Hij bloeide dus in de XVII eeuw.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Kunsts*. D. IV. bl. 1050.

[J. Man]

MAN (J.) schreef:

't Oordeel des Allerhoogsten, *over Daniel VII*. d. Amst. 1731. 4°.

[J.D. Man]

MAN (J.D.) *Lykpredicatie over den dood van Frederik Willem*, *Koning van Pruissen*. Amst. 1740. 4°.

Zie Arrenberg, *Naaml.*

[Klaasz. Jan Man]

MAN (KLAASZ. JAN), predikant bij de Doopsgezinden aan den Uithoorn, gaf een bundel van 32 predicatien van wijlen Jan Gerritsz. Buizer, doopsgez. leeraar, in het licht, te Amterdam bij Jacob van Nieuweveen.

Zie Schijn, *Gesch. der Mennon*. D. II. bl. 657.

[Jan Willem Engelbert de Man]

MAN (JAN WILLEM ENGELBERT DE). schreef:
Suriname ontmaskerd of zaaklijke beschouwing, waaraan het verval der Kolonie Suriname thans grootelijks toe te schrijven is. Amst. 1778. fol.

[Jan Willem Engelbert de Man]

MAN (JAN WILLEM ENGELBERT DE), schreef:

Verloskundig geregtelijke pleitrede, *gehouden voor de Correctionele Regtbank*. Sneek 1829. gr. 8°.

De verantwoordelijkheid van Zijne Majesteit den Koning der Nederlanden en van hoogstdeszelfs Ministerie, *in verband met de grondwet*. Breda 1830. 8°.

[Michiel de Man]

MAN (MICHIEL DE), Conrector te Vlissingen, sedert 1685 aan de Illustre school te Dordrecht verbonden, en in 1699 overleden, beoefende de Latijnsche poëzij. Een zijner gedichten, ter eere van den rector S a m u e l M u n c k e r u s is bij J o h . v a n B r a a m te Dordrecht in 1697 gedrukt.

Zie V r o l i j k h e r t , *Vliss. Kerkhemel* bl. 351; S c h o t e l , *Illustre School*, bl. 95, 106.

[Maximiliaan Jacob de Man]

MAN (MAXIMILIAAN JACOB DE), werd te Nijmegen in 1731 geboren en, na te Leyden gestudeerd te hebben, in 1754 tot med. doctor bevorderd. In 1756 benoemde hem de regering zijner geboorteplaats, waar hij zich had neêrgezet, tot stadsdoctor, en in 1770 hadden de Curatoren der Hoogeschool te Harderwijk, toen er een nieuwen hoogleeraar in de geneeskunde moest benoemd worden, ook het oog op hem. De Staten van het kwartier Nijmegen zonden hem naar M a u r i k toen aldaar een kwaadaardige ziekte was uitgebroken.

Hij bragt een uitvoerig verslag uit, dat de goedkeuring zoodanig wegdroeg, dat het op kosten van het gemeld kwartier in het licht gegeven en in de dorpen van Over Betuwe werd verspreid. Kort daarop droeg men hem een dergelijke Commissie te Dreumel in het land van Maas en Waal op. In 1775 behaalde hij bij het geneeskundig genootschap *Servantes Civium* te Amsterdam de gouden medaille op de prijsvraag: *waarin bestaat het uitwendig gebruik en misbruik der spaansche vliegen in 't algemeen*, *en bijzonder*, *met betrekking tot de vleken rotkoortsen*, *welke sedert eenige jaren in ons Vaderland zoo sterk gewoed hebben*. In 1777 werd hij Lid van *'t Provinciaal Utrechtsch Genootschap*, in 1779 van *de Keizerlijke Academie van Duitsche Natuuronderzoekers*, in 1781 *Corresponderend lid van het Natuur- en Geneeskundig Genootschap te 's Hage*, *lid der Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen*, *te Haarlem* waarbij hij eenige verhandelingen inleverde. Ook was hij in 1776, op aanbeveling van Prins W i l l e m V, tot archiator van 't Nijmeegsche kwartier aangesteld. Hij stierf in 1785. Hij was de oom van moeders zijde van den beroemden Generaal, Baron K r a y e n h o f f .

Hij schreef:

Verhandeling van de kwaadaardige rotkoorts of beschrijving der ziekte, *welke in het laatst van* 1770 *en in den volgenden jare* 1771 *gegrasseerd heeft te Maurik*. Nijmegen 1772, 8°. eene verbeterde uitgaaf van het vermelde berigt.

Gedachten over de bloed- en watervloeijing uit Jezus doorstoken zijde, *uit het Latijn vertaald door W.L. Krieger*. Amst. 1794. gr. 8°.

Zie *Hedend. Vad. Letteroef.* D. V. bl. 486; T i d e m a n , *Levensbes. van den Generaal*, *Baron Krayenhoff*, bl. 8; B o u m a n , *Gesch. der Geld. Hooges*. D. II. bl. 336; K o b u s en d e R i v e c o u r t , *Beknopt Handw. van Nederl*. D. II. bl. 232, 233; *Boekz. der Gel. Wereld*, 1773, bl. 563; A r r e n b e r g , *Naamr. van boek.* bl. 234.

[Maximiliaan Jacob de Man]

MAN (MAXIMILIAAN JACOB DE), zoon van den bovengemelden, werd 26 Junij 1765 te Nijmegen geboren, tot de krijgsdienst opgeleid en in 1785 buitengewoon ingenieur bij het corps der genie, in 1787 bij het legercorps van den Prins van Oranje, te Zeist, geplaatst, vervolgens (1789) tot gewoon ingenieur bevorderd, was hij bij de gevechten bij Warninck, Maubeuge enz. in 1793. Loffelijk gedroeg hij zich (1794) in het verdedigen der stad Grave, hem als kapitein der genie opgedragen door den Erf-prins van Oranje. Na in 1795 zijn ontslag genomen te hebben, hield hij zich onledig met het doen van triangulatiën metingen en karteringen in het rijk van Nijmegen, het land van Maas en Waal, den Bommelerwaard en het grootste deel der Veluwe. In Maart 1807 weder in dienst werd hij Luitenant-kolonel-adjunct bij den Generalen staf, en in December 1809 Directeur van het depôt van oorlog, en chef der Geographische ingenieurs. In 1809 werd hem het daarstellen eener telegraphische linie opgedragen, en als kommandant van het fort Bath was hij bij de campagne in Zeeland. In 1811 werd hij als luitenant-kolonel overgeplaatst in Fransche dienst, bij het algemeen depôt van oorlog te Parijs gevoegd, vervolgens tot chef van den generalen staf in de 5e militaire divisie benoemd zond hij, na het bijwonen der blokkade van Straatsburg, in Mei 1814, zijn ontslag in aan den Koning van Frankrijk. Nog in hetzelfde jaar werd hij door onzen souvereinen vorst tot kolonel der genie, en tot directeur van het archief van oorlog en topographisch bureau, in 1815 tot lid der Commissie om een reglement voor te stellen voor de administratie en discipline der Mil. Will. en in 1816 tot Gen.-maj. benoemd. Iets later werd hij eerste commissaris ter regeling der grensscheiding tusschen Nederland en Pruissen, vervolgens om de kaarten en archieven van onderscheidene ministerien te Parijs terug te vorderen en herwaarts te voeren, als ook de schilderijen en andere voorwerpen door de Franschen uit ons land naar Parijs veroverd. Hoe zeer de Koning zijne diensten waardeerde, blijkt o.a. uit zijne benoeming (1824) tot generaal majoor, Ridder der M.W.O. 3e klasse, en tot kommandeur der O. van den Ned. Leeuw. In 1821 was hij president der Commissie ter ontwerping van eene topographische kaart van het Koningrijk der Nederlanden, op eene voor alle diensten geschikte schaal, terwijl er onder zijn toezigt verscheidene belangrijke kaarten wer-

den uitgegeven. In 1830 benoemde de Koning hem tot opper-bevelhebber van Grave, en vereerde hem in 1834 met den titel van luitenant-generaal. Hij stierf te Grave den 18 Junij 1838.

De Koning van Pruissen schonk hem in 1818 de ridderorde van den Rooden Adelaar 2e kl. en de Koning van Engeland in 1824 het kommandeurs-kruis der Guelphen-orde; ook was hij lid der koninklijke academie van beeldende kunsten te Amsterdam, en lid van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap. Hij is *en physcona trace* afgebeeld door Quenedy 1812.

Zie *Milit. Spect*. D. III. bl. 136; Bosscha, *Neêrl. Heldend. te land*, D. III. bl. 136; Kobus en de Rivecourt, *Biogr. Handw.* D. II. bl. 236, 244.

[Anthon Willem de Man]

MAN (ANTHON WILLEM DE), zoon van Jan Willem Engelbert de Man en Geertruida Ruisenaers, werd den 1 October 1773 te Nijmegen geboren. Reeds op zijn 12e jaar vertrok hij als stuurmans-leerling naar de West-Indien, van waar hij in 1787 in Nederland terugkwam. Den 7 April 1789 werd hij als jonker geplaatst op het oorlogschip, de *Vrijheid*, gekommandeerd door kapitein L. Abenson, en deed verschillende kruistogten in de Noordzee en naar Lissabon. In 1791 vertrok bij als luitenant titulair op het fregat de Dolphyn naar de kust van Guinea en naar Suriname, waar hij van 16 October 1792 tot 10 December 1793 onder verschillende diensten ook die van vaandrig bij de infanterie bewees. In 1794 werd hij scheeps-luitenant der 2e klasse op de Thetis, onder kommando van kapitein Fisscher. Dit fregat werd tot convoyeren van koopvaardijschepen naar Suriname, Demerary en Essequebo gebruikt, en daarna te Demerary gestationneerd, totdat deze kolonie in Maart 1796 aan de Engelschen overging, waarbij de Man krijgsgevangen werd gemaakt. In 1799 werd hij scheeps-luitenant der eerste klasse, vervolgens eerste luitenant. In April 1803 werd hem het bevel over eene der divisiekanonneerbooten tot binnenlandsche defensie in Zeeland, opgedragen en in April 1804 werd hij bevorderd tot luitenant-kolonel. Den 26 April werd hij kommandant van het fregat Vriesland, op hetwelk de ramp van het springen der kruidkamer voorviel. Den 12 December 1810 werd hij bij keizerlijk besluit, benoemd tot kapitein ter zee, en diende als kommandant van den Vriesland tot den 22 Maart 1811 te Vlissingen onder den admiraal Missiessi, als wanneer hem het kommandement van het linie-schip de Evertzen, vervolgens van het linieschip Amsterdam, voor het eskader van Texel bestemd, en den 6 Julij 1812 van het linieschip de Pacificateur, een van de op de Schelde gestationneerde 80ers, werd opgedragen.

Bij dit eskader deed hij zich als een der flinkste Nederlandsche Zee-officieren, die op de Fransche vloot dienden, opmer-

ken en trok de aandacht van Koning L o d e w i j k en vooral van N a p o l c o n I door zijn bekwaam manoeuvreren met de Vriesland (1810), toen er bij 's Keizers inspectie van de vloot moeijelijke en gecompliceerde evolutien met de schepen onder diens oog plaats hadden. Na de herstelling der Nederlandsche zeemagt, werd hij in 1814 als kapitein ter zee van het korps der Marine opgenomen, en verkreeg het opperbevel van het linieschip de Zeeland, dat den 13 October in het Nieuwe Diep door een bezoek van Koning W i l l e m vereerd werd. Met dien bodem voer hij aan het hoofd van het voor het eerst wederom naar de Middellandsche zee bestemde Nederlandsche eskader, op den 31 December 1814 door het Schulpengat naar zee. Dit eskader werd in de Spaansche zee door een hevigen storm beloopen, bij welke gelegenheid d e M a n blijken van zijne zeemanschap en fermiteit gaf in uren van gevaar. Bij zijne te huiskomst werd hij met het kommandement van Z.M. fregat Melampus in de Middellandsche zee belast, en behoorde hij tot de vloot, onder T.F. baron v a n C a p e l l e n , die deel nam aan het bombardement van Algiers, bij welke gelegenheid de Engelschen bijzonder ingenomen waren met de positie en het ageren van de Melampus, gedurende de actie, waarvan Lord E x m o u t h zelf ondubbelzinnige bewijzen gaf. Van daar begaf zich de Melampus naar Tripoly om er de verwikkelingen te gaan vereffenen tusschen dezen staat en de Nederlanden. D e M a n werd naar 's Hage gezonden om aldaar den gelukkigen afloop der onderhandelingen te melden. Den 5^{den} Maart 1817 kwam hij van zijne missie te 's Gravenhage, met een transportschip te Gibraltar terug, en nam aldaar het kommandement van de Melampus weder op zich. In het laatst van dat jaar werd hem het kommando over het linieschip Willem den Eersten, tot het Middellandsche zee-eskader behoorende, toevertrouwd, aan boord van welk schip blijken van verregaande insubordinatie waren aan den dag gelegd. D e M a n handhaafde hier wederom zijn roem als uitstekend disciplinair chef, en herstelde den goeden geest onder de equipage. In 1819 werd hem op nieuw het bevel over de Melampus opgedragen, waarmede hij naar Oost-Indiën vertrok. Overal waar het fregat zich vertoonde, werd zijne aanwezigheid door de authoriteiten ten hoogste gewaardeerd, vooral door de bereidwilligheid, waarmede d e M a n elke gelegenheid waarnam, om van nut en dienst te zijn. Hij bewees dan ook groote diensten en vernielde o.a. het zeerooversnest Tontoly, in het noorden van straat Makassar, ter noordwestkust van Celebes, ook ondersteunde hij de operatien der landmagt te Padang, ter westkust van Sumatra. In den aanvang van 1824 keerde d e M a n naar het vaderland terug, doch werd bij zijn terugkomst al dadelijk bestemd tot opvolger van den schout bij nacht M e l v i l l v a n C a r n b é e , als kommandant en

directeur van Z.M. zeemagt in Oost-Indie. Zijn kommandement duurde van 1 Mei 1827 tot 31 Maart 1830. Hij bewees gedurende hetzelve belangrijke diensten, en voerde groote verbeteringen in. In 1830 werd hij in deze betrekking opgevolgd door den kapitein ter zee, W a a r d e n b u r g , en hij, tijdens de verwikkelingen met Belgie, benoemd tot kommandant van de 3e afdeeling onzer linie van defensie te water, vervolgens genoot hij eenige maanden op non-activiteit, rust, werd den 1 April 1831 bevorderd tot schout bij nacht, in 1833 belast met eene Commissie bij het Koninklijk instituut der Marine te Medemblik, en op 1 Julij 1837 voorloopig voor 3 jaren geplaatst als kommandant en directeur der marine in het hoofd-departement van de Zuiderzee. Op den 28 December 1840 werd hij vice-admiraal, en nogmaals voor 3 jaren gecontinueerd in zijne betrekking te Amsterdam, welke functie hij 6 jaren met zijnen gewonen ijver en bekwaamheid vervulde, waarna hij onder dankbetuiging, bij besluit van 22 September 1843 werd ontslagen. Kort daarop ontving hij zijn eervol ontslag. Hierop betrok hij het klein buitenverblijf, Rusthove bij Amsterdam, vestigde zich vervolgens te Haarlem, waar hij den 4 Januarij 1861 overleed. Hij was kommandeur der Militaire Willemsorde, en van den Nederlandschen Leeuw, en had de bronzen medaille van den oorlog op Java, het metalen kruis en de medaille van St. Helena. Koning L o d e w i j k schonk hem in 1810 het kruis der Unie, later ontving hij dat met juweelen omzet. Zijn portret is door P i e n e m a n vervaardigd.

Hij huwde in 1798 met A d r i a n a v a n D a l e n , geboren nabij Geertruidenberg in 1774 en overleden 22 Maart 1859. Zij schonk hem 7 kinderen, 5 dochters en 2 zonen. Eene dochter, M a r i a B a s t i a n a T h e o d o r a huwde den kapiteinluitenant ter zee S.J. K e u c h e n i u s , die op den Melampus diende bij het bombardement van Algiers, bij die gelegenheid met de Militaire Willemsorde gedecoreerd werd en die zich later verdienstelijk maakte door de hydrographische opname onzer zeegaten. Zijn zoon D i r k J a c o b d e M a n , gepensionneerd kapitein-luitenant ter zee, diende ook op den Melampus bij het bombardement van Algiers, en werd bij de overwinning van Palembang met de Militaire Willemsorde gedecoreerd.

Zie *Militaire Spectator*; Jhr. H.A. van K a r n e b e e k , *Levensschets van den Vice-admiraal A.W. de Man*, 's Hage 1861, met *facsimilé en portret*.

[A.W.H. Nolthenius de Man]

MAN (A.W.H. NOLTHENIUS DE), zoon van den Luit.-gener. M a x i m . J a c o b , *Luitenant-kolonel bij den generalen staf*, *Ridder van de Milit. Willemsorde* 4e kl. en *van den Nederl. Leeuw*, *Lid van de Koninklijke Academie van Beeldende kunsten te Amsterdam*, stierf te 's Hage in 1842. Hij werd in 1793 te Nijmegen geboren, in 1811 adspirant bij den waterstaat, infante-

riedienst, in 1813 ordinair ingenieur van den waterstaat, ook infanterie dienst, in 1814 luitenant ingenieur in Ned dienst, in 1816 als 1e luitenant overgeplaatst bij den kwartiermeester of generalen staf, in 1817 kapitein, in 1831 majoor, in 1839 luit. kolonel.

Hij was een ijverig beoefenaar der geschied- en oudheidkunde, en had een allerbelangrijkste verzameling van handschriften, autographen, antiquiteiten, prenten enz. die in Oct. 1843 te 's Hage verkocht werden, en waarvan twee Catalogussen in het licht gegeven zijn.

Zie *Bredasche Courant*, 27 October 1842.

[Jan Manar of Manaraeus]

MANAR (JAN) of MANARAEUS, omtrent 1580 te Arnemuiden geboren Regulier-kanunnik van de orde der Premonstratensen, baccalaureus in de godgeleerdheid, pastoor te Nieuwpoort, waar hij de broederschap van St. Norbert stichtte (1624). Hij stierf den 28 Junij 1633.

Hij liet in hands. na:

Annotationes in Euangelia totius anni.

Annotationes in totum Novum Testamentum.

Zie P e t . d e W a g h e n a r e , *Script. Premonstr.* p. 323; P a q u o t , *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-Bas*, T. II. p. 423.

[Arnold Manard]

MANARD (ARNOLD), kapitein over een oorlogschip van 41 stuk, werd met W i l l e m v a n E w y c k , kapitein van een dergelijk schip, in Jan. 1686, door de admiraliteit van Amsterdam met eene aanzienlijke koopvaardijvloot naar Portugal en Spanje gezonden, zoo om ze derwaarts te geleiden, als om den handel en de zeevaart op de kusten dier beide rijken te beschermen. Op hunnen togt derwaarts ontmoetten zij een Fransch smaldeel van acht schepen, onder bevel van den hertog d e M o r t e m a r t , die terstond jagt op hen maakte. M a n a r d en v a n E w y c k besloten te ontwijken, dit gelukte echter niet. De Fransche schepen, beter bezeild dan de onze, haalden ze in, waarop hun door den hertog bekend werd gemaakt dat hij van zijnen admiraal bevel had, hen naar de Fransche hoofdvlag voor Cadix, op te zenden. M a n a r d en v a n E w y c k ten hoogste bevreemd over die handelwijs in het midden van den vrede, verklaarden aanvankelijk aan dit bevel niet te willen voldoen, doch de Fransche schepen, zich tot het gevecht toebereidende, begrepen zij tegen zulk een overmagt niet bestand te zijn, deden zulks den hertog boodschappen met bijvoeging, dat ze uit dien hoofde genoodzaakt waren te gaan, werwaarts hun bevolen was. Zij namen echter in den nacht, onder begunstiging van de duisternis, de vlugt. Spoedig werd hun vlugt ontdekt, en de Franschen verspreidden zich om hen op te sporen. Dit gelukte aan een der Fransche schepen, gevoerd door den kapitein de B e l - i s l e , met 62 stukken en 350 man, die met het aanbreken van den dag het schip van v a n E w y c k achterhaalde, doch zoo ontvangen werd dat hij, na

groote schade, het op een loopen zette. Juist op dien stond kwamen twee Fransche schepen te hulp, waarop de officieren van Ewyck, die reeds gesneuveld was, het dwaasheid rekende, zich met zulk een gehavend schip tegen de overmagt te verzetten, aan Bel-isle te kennen gaven, dat zij hem volgen zouden, werwaarts hij bevel had hem te brengen, waarop de gezamenlijke schepen koers zetteden naar Cadix, voor welke stad zij Manard vonden, die derwaarts door vijf Franschen gebragt was.

Wij ontmoeten Manard weder in 1697 bij gelegenheid dat de Franschen groote toebereidselen maakten te Duinkerken. Hij werd door den Admiraal Russell benevens den vice-admiraal Shovell, met een sterk eskader te Duinkerken geplaatst om het uitloopen van 's vijands oorlogs- en transportschepen te beletten. Toen Jean Bart de Oostersche vloot aantastte en na eene dappere verdediging de vijf konvooijers vermeesterd had, was het grootendeels Manard, een man van moed en langdurige ondervinding, die haar ontzette (1696). Uit zee terugkeerende, kwam hij in October 1697, bij het stranden van zijn schip tegen de banken van Ameland jammerlijk om het leven.

Zie J.C. de Jonge, *Neerl. Zeew.* D. III. b bl. 413, D. IV. b bl. 58, 89, 105, 135; Wagenaar, *V.H.*

[Anthony Manard]

MANARD (ANTHONY), de jonge, waarschijnlijk zoon van den voorgaanden kapitein-luitenant bij het smaldeel, onder de kommandeur Rutgert Bucking, tegen Jan Bart.

Zie J.C. de Jonge, *Neerl. Zeew.* D. IV. b bl. 85-91, 99.

[Manasseh Ben Israel]

MANASSEH BEN ISRAEL, zoon van Joseph Ben Israel, een rijk koopman, en van Rachel Soeira, werd omstreeks 1604 te Amsterdam geboren. Zijn vader had zich aldaar neêrgezet om de inquisitie te Lissabon te ontwijken en gaf zijn zoon over aan de leiding van den rabbijn Isaac Uriel. Hij maakte in korten tijd zulke vorderingen in de Hebreeuwsche taal, dat hij op achttienjarigen leeftijd bestuurder der Portugeesche Synagoge werd. Met veel ijver kweet hij zich in dezen post, en in het verklaren van den Talmud. Om zijn toestand te verbeteren, begaf hij zich in 1652 naar Engeland, na den dood van Karel I, maar vertoefde er slechts korten tijd wijl hij niet vond, wat hij zocht. Cromwell onthaalde hem aan zijne tafel met andere godgeleerden, die hem veel eer bewezen. Hij stierf op zijn terugtogt te Middelburg omstreeks 1657 in den ouderdom van omstreeks 53 jaren. De Portugeesche joden te Amsterdam, lieten zijn overschot derwaarts overbrengen en begroeven het aldaar. Manasseh was een man van groote geleerdheid en scherpzinnig oordeel. Hij verstond, behalve het Hebreeuwsch, het Latijn, Portugeesch, en Spaansch, las allerlei boeken en was even ervaren in de

wijsbegeerte als in den Talmud en de joodsche letterkunde. Hij was in briefwisseling met de geleerdste mannen van dien tijd, zoo als de Vossiussen, Johan van Beverwyck, Simon Episcopius en Caspar Barlaeus. De beroemde Huët, bisschop van Avranches onderhield zich op zijne terugreis uit Zweden in 1652 meermalen met hem over de joodsche plegtigheden en de christelijke godsdienst. De rabbijn scheen hem toe niet verre van de waarheid te zijn, overigens behoorde hij tot de secte der Pharizeën en nam stiptelijk de gebruiken zijner natie in acht. Hij trouwde eene vrouw uit de familie der Abarbanels, die volgens de meening der joden, uit het geslacht van Koning David zou afkomstig zijn.

Behalve eenige Hebreeuwsche werken, bij Paquot vermeld, gaf hij in het licht:

La Biblia Española, Amst. Gillis Joost, fol. Volgens de voorrede van den Spaanschen Bijbel van Joseph Athias Amst. 1661. 8°. noch naauwkeurig, noch overeenkomstig met het oorspronkelijke.

De Pentateuch, in het Hebreenwsch en Chaldeeuwsch en de vijf Meghillôth in het Hebreeuwsch, herzien door Manasseh ben Israel, Amst. Henric Laurentii 391 (1631) 4°. Ook met de drie Targums (van Onkelos, Jonathan en Jerusalem) en de vijf Meghillôth, in het Hebreeuwsch en Chaldeeuwsch, Amst. bij Manasseh ben Israel 400 (1640) 4°.

Hebreeuwsche Bijbel zonder punten, Amst. bij Manasseh ben Israel, op kosten van Hendrik Laurentius 391 (1631) 8°. Ook met den Latijnschen titel:

Biblia Hebraica, *eleganti charactere impressa. Editio nova ex accuratissima recensione R. Manasseh ben Israel. Amst. Sumptibus Henric Laurentii* 5395 (1633) 2 vol. 4°.

Mischnaïôth of de tekst van den Talmud, op verschillende plaatsen verbeterd met korte aanteekeningen aan den kant, in het Hebreeuwsch, 1633. 8°. z.n.v.d.

El conciliador, *La primera parte nel Pentateucho: la secunda in los Prophetas primeros: la tercera*, *in los Prophetas posteriores*, *in los libros Hagiographos*, *y resto de la Biblia*, *Frankford* 1632. 4°. Door Dionysius Vossius in het Latijn vertaald: *Conciliator*, *sive de convenientia locorum S. Scripturae*, *quae pagnare inter se videntur*, *opus ex vetustis et recentioribus omnibus Rabbinis magnâ industriâ ac fide congestum*, *Amst. auctoris typis et impensis*. 1633. 4°.

Het boek der Psalmen, met veel zorg herzien, in het Hebreeuwsch, Amsterdam bij Manasseh ben Israel in 394 (1634) 16°. 395 (1635).

Problemata XXX de Creatione, *cum summariis singulorum Problematum*, *et indice locorum Scripturae. Amst. Manasseh ben Israel*. 1665. 8°.

Libri tres de resurrectione mortuorum; quibus Animae immortalitas et corporis resurrectio contra Zaducaeos comprobatur, *deque judicio extremo et mundi instauratione agetur. Amst. Typis et sumptibus Autoris*. 1636. 8°.

Orden de las oraciones del Mes. Amst. 1637. 8°.

Fasciculus vitae, *sive libri tres*, *de termino vitae*, *quibus veterum Rabbinorum ac recentiorum doctorum de hac controversia sententia explicatur: accessit ad calcem* Ἔπος νοητικὸν, *sive carmen intellectuale*, *auctore Jacobo Rosales cum notis*, *ad Joannem Beverovicium*. In het Hebr. en Lat. Amsterdam, Manasseh ben Israel 1639. 12°. door Thomas Pococke in het Engelsch vertaald en met het leven van den schrijver uitgegeven. Lond. 1699. 12°.

Manasseh ben Israel, *de Fragilitate humanâ ex lapsu Adami*, *deque divino in bono opere auxilio*, *ex sacris scripturis et veterum Hebraeorum libris: ad praestantissimum virum Gerbrandum Anslo*, Amst. sumpt. Auctoris 1642. 12°.

El שמה *o el Pentuteucho*, *y las Aphtarôth*, *con los preceptos affirmativos y negativos à la margen. Amst*. 5405 (1645) 8°.

Thesouro dos Dinim, *que o povo de Israël he obrigado saber e observar*. Amst. 5405 (1645) 8°. Ibid. 5407 (1647) 8°.

It met den titel *Tesoro de Preicptos* 2 vol. 4°.

Las Oracones del anno, *con todo lo obligatorio de las oraciones; añadida en la presente imprension*, *la parasa de los ayunos*, *y otras diversas cosas dispuestas y ordenadas por Manasseh ben Israel. Amst. Semuel ben Israël Soeyro* 5410 (1650) 12°. 2 vol.

Spes Israëlis Amst. 1650 12°. in het Sp. *Esperança de Israël*, Amst. 5410 (1658) 12°. ook in het Engelsch, Lond. 1651. 4°. in het Holl. met de reisbeschrijving van Benjamin van Tudelen Amst. 1666. (De hoop van Israel, *met de ryszen van R. Benjamin Jonasz. van Tudelen*, *overgezet door J. Bara*).

De commentarien van R. Salomo, zoon van Isaac, gezegd Jarchi, op de heilige boeken, door Manasseh ben Israel nagezien. In het Hebr. Amst. 413 (1653) 4°.

La Piedrâ pretiosa, *o de la Estatua de Nebucadnezar; con de se expone lo mas essential del libro de Daniel*. Amst. 5414 (1654). 8°.

La Economia, *que contiene todo loque toca al Matrimonio*, *y Dinîm de las Mugeres*, *hijos*, *siervos*, *bienes*.

Gratulaçao de M.b.J., *em nome de sua Naçao*, *al cels. Principe de Orange*, *Frederique Henrique*, etc.

Oracion Panegyrica à Sù Magestad la Reyna de Suedia.

Onvoltooid bleven:

Eene Hebreeuwsche Spraakkunst.

Een Hebreeuwsch-Arabisch woordenboek.

Over de wetenschap der Talmudisten.

Rabbijnsche wijsbegeerte.

Vervolg van F l a v i u s J o s e p h u s, tot nu toe.

Fasciculus Epistolarum C.C. ad orbis literatissimos.

Tractatus de Divinitate et auctoritate legis Mosis.

Bibliotheca Rabinica cum argumentis, *editionibus*, *singulorumque librorum judiciis*.

Defensio Talmudis Babylonici.

450 Homilien in het Spaansch.

Phocilide Poeta Griego traduzido in verso Hispañol, met aanteekeningen.

Arabische Targum over de wet.

דאב of uitlegging van de verhandeling over de ziel van Rabbi L e v i G e r s o n.

Pars I Thesauri: de moribus Judaicis hodiernis.

Liber Unus: de charitate et benevolentia Christianorum erga Judaeos habenda, *ab Euangelica Lege extractus*. Het is onzeker of dit laatste zijn werk is.

In het Engelsch verschenen:

Vindiciae Judaeorum: or a litter in answer to certain objections propounded by a Noble and Learned Gentleman, *touching the Reproaches cast on the Nation of the Jews; wherein all objections are candidly and yet fully cleared. By Rabbi Manasseh Ben Israel a devine and a Physician. Printed* Londen 1656. 4°.

Een smeekschrift aan den Protector C r o m w e l l, medegedeeld door K o e n e n van welke de Spaansche overzetting dus getiteld is:

Las humildes suplicaciones en nombre de la Nacion de los Judios etc. Londen 1655.

In het Nederduitsch verscheen eene vertaling der nieuwe uitgave van M a n a s s e h b e n I s r a e l's door M e n d e l z o o n bezorgd werk *De verlossing der Joden*, in 1657 in Engeland uitgekomen, met eene merkwaardige voorrede, getiteld: *Woorden der waarheid en des vredes aan de geheele joodsche natie*, *maar voornamelijk aan hen*, *die wonen onder de bescherming van den roemrijken en zeer machtigen Keizer Joseph den 11*de 's Grav. 1782.

Zie W i t t e, *Diar. Biogr. ad* an. 1759, M o r e r i, B a y l e, H o o g s t r a t e n, L u i s c i u s, *Bibl. Univ.*; K o k, N i e u w e n h u i s, Nic. A n t h o n i i, *Bibl. Hisp. nova*, p. 101, 102; B a r t o l o c c i, *Bibl. Rabbin*, T. II. p. 807; L e L o n g, *Bibl. Sacra*, p. 68, 74, 77, 140, 364, 844 etc.; *Bibliothèq Anglaise*, T. XIV. Pars I. p. 96; D e C a s t r o, *Bibl. Española*, vol. I. p. 550, 568; W o l f f, *Bibl. Hebraea*, T. I. p. 17; D e R o s s i, *Dizionario storico*. art. *Manasseh* T. II. p. 65; N i c. H u e t i i, *Demonstr. Euang. Praefat*. n°. 2, *Comment. de reb. ad eum pentinentilus*, p. 133, 134, *Huetiana*, p. 225; B e n t h e m s. *Holland. Kirch- und Schulenstaat*, T. II. o. 347-350; P a q u o t, *Mém. pour servir à l'Hist. Littér. des Pays-Bas*, T. I. p. 396; S p i n o z a e, *Opera*, T. I. p. 513 (*edit. Pauli*, Jenae 1802);

Barlaei, *Poëm*. T. II. p. 466; Vossii, *Epist.* p. 208; Grotii, *Epp*. N°. 1298; *Epp. Eccles.* p. 544; Barlaei, *Epp.* 338, 340; Basnage, *Hist. des Juifs*, T. V. p. 1299, 1848, 1849; Le Clerc, *Bibl. raisonné*, T. XII. p. 176, 439; *Sorberiana ou bons mots*, *rencontres agrèables*, *pensées judicieuses et observations curteuses* de Mr. Sorbière, Paris 1694. 12°.: Leli, *Leven van Cromwell*, D II. p. 412, 413; Brandt, *Dagwijzer der Geschiedenis* bl. 603; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. V. bl. 345; *Beschr. van Amsterdam*, D. II. bl. 212; Collot d'Escury, *Hollandsch roem* D. III. bl. 410; Rabus, *Boekz. van Europa*, 1694; Oct. bl. 227; Mr. H.J. Koenen, *Geschiedenis der Joden in Nederland* (Reg.); Kobus en de Rivecourt, D. II. bl. 234; Arrenberg, *Naamr. van Boeken*.

[Graaf Ernst van Mandelsloo]

MANDELSLOO (Graaf ERNST VAN), een Duitsch veldoverste en een der hooge bevelhebbers in het leger van Prins Willem I. Reyd schreef dat hij het bevel had over 3000 paarden. Men verhaalt dat Maria de Medicis het plan had om den Prins van Oranje, den Admiraal de Coligny en andere voorname gereformeerden te doen dooden. Om daartoe te geraken had zij Mandelsloo last gegeven om een regiment ruiters ten dienste van den Prins en op kosten van den koning van Frankrijk te werven, en beval hem, na den Parijschen moord, den Prins te dooden, en vervolgens met zijn regiment naar Frankrijk te wijken; doch Mandelsloo, een afkeer hebbende van zulk een booze en lafhartige daad, openbaarde het aan den Prins, verliet vervolgens het leger en begaf zich naar Duitschland terug.

Zie Reyd, *Ned. Hist.* B. I. bl. 8; *Lev. van Willem I*, D. II. bl. 310; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. VI. bl. 389; Groen van Prinsterer, *Archives de la Maison d'Orange Nassau*, (Prem. Serie) Reg

[Mattheus Mandemaker]

MANDEMAKER (MATTHEUS), behoort tot de kunstenaars van Antwerpen, die in de tweede helft der XVI eeuw bloeiden. Guicciardijn noemt hem een ‘seer fraay snyder, by den Roomschen koning.’

Zie Guicciardijn, *Beschr. der Nederl.* (Arnhem 1617) bl. 128 6; Kramm, *Lev. der Holl. en Vl. Schild*. D. IV. bl. 1050.

[W.K. Mandemaker]

MANDEMAKER (W.K.), bloeide in den aanvang der XIX eeuw, en teekende voor boekwerken. W. van Senus graveerde prenten naar zijne teekeningen.

Zie Kramm, *Lev. der Holl. en Vl. Kunsts.* D. IV. bl. 1050.

[Adam van Mander]

MANDER (ADAM VAN) of Manderius van Brugge, leefde in de XVI en mogelijk in den aanvang der XVII eeuw, was lang geneesheer te Gend, voorts beoefende hij de wijsbegeerte, wiskunde, geschiedenis, en moet zeer welsprekend zijn geweest.

Hij gaf verscheidene almanakken met den titel van:

Ephemerides Meteorologicae in het licht.

Zie S a n d e r u s *de Brugensib.* p. I; P a q u o t , *Mém. pour servir à l'Hist. Littér. des Pays-Bas*, T. I. p. 432.

[Adam van Mander]

MANDER (ADAM VAN), jongere broeder van den meer beroemden C a r e l v a n M a n d e r, beoefende ook de schilder- en dichtkunde. Hij werd omstreeks 1562 te Meulebeke geboren en was een ijverig lid der rederijkers-kamer aldaar. Toen zijn broeder C a r e l uit Italie in zijne geboorteplaats terugkwam, werd hij door A d a m, de rederijkers en de voornaamste inwoners plegtig ingehaald. Hij volgde zijn broeder in 1579 naar Holland, vestigde zich als schoolmeester te Amsterdam. Men vindt gedichten van hem vóór C. v a n M a n d e r's *Schilderboeck*. Achter den titel van *Het leven der oude antycke doorluchtighe schilders*, leest men een gedicht, dat de broeders gemeenschappelijk opgesteld hebben, zijnde eene *Etimologie*, *oft uytlegh*, *waer 't woordt schilder oft schilderij zijn hercomst van heeft*.

Zie W i t s e n G e y s b e e k, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb*. D. IV. bl. 304; K r a m m, *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Kunsts*. D. IV. bl. 1081.

[Carel van Mander]

MANDER (CAREL VAN), de oude, werd in Mei 1548 te Meulebeke bij Kortrijk geboren. Zijn vader was C o r n e l i s v a n M a n d e r, zijne moeder J o h a n n a v a n d e r B e k e, beide van een aanzienlijk geslacht in Brabant. Reeds in 1248 was zekere G u a l t e r u s v a n M a n d e r, bisschop van Doornik, en verscheidene andere leden bekleedden gewigtige militaire diplomatische en andere aanzienlijke betrekkingen. De vader van C a r e l, ontdekkende dat zijn zoon vernuft had, deed hem naar Thielt ter schole om de Latijnsche taal te leeren en vervolgens te Gent, onder opzigt van zijn' broeder F r a n s v a n M a n d e r. Daar echter C a r e l meer lust voor de schilderkunst had, besteedde hem zijn vader bij den vermaarden schilder en dichter L u c a s d e H e e r e, en kort daarop bij P i e t e r V e e r i c k, bij wien hij tot in 1569 bleef, toen hij in het ouderlijke huis terugkwam. Hier beoefende hij meer de dicht- dan de schilderkunst, doch verzuimde de laatste niet geheel, want onder anderen een *Sinnespel van Noach* opgesteld hebbende, schilderde hij op een groot zeildoek eene schier levensgroote voorstelling van den zondvloed met verscheidene verdrinkende menschen en beesten, als ook de drijvende ark, welk tafereel over het tooneel getrokken werd, terwijl door middel van pompen over een naburig huis zooveel water werd aangevoerd, alsof het sterk regende, zoodat de aanschouwers, die van alle kanten in menigte waren toegestroomd om dit spel te zien, genoodzaakt waren achteruit te wijken.

Ook vervaardigde hij verschillende *zotte clugten*, *Tafelspelen*, *Refereynen*, *Liedekens*, *Sonnetten* en *Spelen van sinne*, tot welke laatste hem de Bijbel de onderwerpen leverde, en zijn broeder A d a m hem bijstond, terwijl zijn broeder C o r n e l i s die zich op den linnenhandel toelegde, en weinig smaak in de kunst had, zich echter door C a r e l liet overhalen, om

de boven gemelde vertooning van den zondvloed te bekostigen. In 1574 begaf hij zich met eenige adelijke jongelingen naar Rome, waar hij drie jaren bleef en groote vorderingen in de schilderkunst maakte. Uit Italie begaf hij zich naar Zwitserland, vertoefde eenigen tijd te Bazel, vertrok verder naar Weenen, waar hij met den schilder Sprangher en den beeldhouwer Du Mont een triumfboog vervaardigde, die bij gelegenheid der intrede van keizer Rudolphus werd opgerigt. Wij gewaagden reeds van de plegtige inhaling te Meulebeke (zie Adam van Mander). Hij bleef nu eenigen tijd in de onderlijke woning, en hield zich bezig met schilderen en dichten. Daar de binnenlandsche beroerte het verblijf op het land onrustig maakte, zonden zijne ouders hunne beste goederen naar Brugge en Kortrijk, en hielden beurtelings aldaar en te Meulebeke hun verblijf; terwijl Carel, die intusschen in het huwelijk was getreden, zich te Kortrijk vestigde. Zijne levensbeschrijvers verhalen in het breede, hoe hij op zekeren tijd toen hij zich naar Meulebeke begeven had, om eenige goederen uit zijn vaders huis te halen, door de Walen werd overvallen, geplunderd en hoe hij alleen door een Italiaan, dien hij te Rome, ontmoet had, en die hem herkende, van een wissen dood werd gered, en tevens welk een schitterend blijk van tegenwoordigheid van geest zijn broeder Adam bij de plundering van het ouderlijk huis gaf. Carel verliet Kortrijk, waar de pest heerschte, vertrok naar Brugge, en werd met vrouw en kind (men ontnam het zelfs de wendelen) onderweg naakt uitgeschud. Te Brugge verschafte de schilder Paulus Weyts hem terstond werk, doch toen de vijand ook deze stad naderde en de pest er begon te heerschen, begaf hij zich naar Haarlem. Men weet niet zeker, wanneer hij aldaar zich vestigde: sommigen willen dat hij in 1581 Kortrijk verliet, en in 1583 te Haarlem kwam, anderen noemen 1579. Twintig jaren woonde hij aldaar, toen vertrok hij naar Zevenbergen, te Heemskerk, tusschen Haarlem en Amsterdam, waar hij slechts één jaar vertoefde. In 1604 begaf hij zich naar Amsterdam, waar hij den 11 September 1606 overleed. Hij werd met een laauwerkrans om het hoofd in de kist gelegd, en met groote pracht in de oude kerk begraven. Kort daarop verscheen een bundel met *Epitaphien of grafschriften gemaeckt op het afsterven van Carel van Mander*, *schilder en poeët*, *overleden* 11 *September* 1606. *Leyden* 1606. 8°. Zijn portret komt in drie uitgaven van zijn *Schilderboeck* voor, en ook in de verzameling van H. Hondius, met een Latijnsch vers in kl. fol. Ook bestaat er een fraai gesneden portret van hem door Crispijn van de Pas, in 4°.

Hij liet bij zijne weduwe zeven kinderen na, waaronder een zoon (Carel) die volgt.

Van zijne kunst is niets bekend, alleen schrijft men hem

eene ets, *Ceres haer dochter soekende* toe, doch eenigen houden zijn zoon C a r e l voor den autheur.

Hij behoorde tot hen, die met C o o r n h e r t (16 jaren vroeger gestorven) de nevelen der bastaardij verdreven, en Hooft de fakkel in handen gegeven heeft, die gedurende het grootste deel der XVI eeuw onze vaderlandsche letterkunde zoo luisterrijk heeft verlicht, en derhalve tot de ijsbreekers, die den edelen vernuften der XVII eeuw het spoor baande tot eene betere beoefening onzer vaderlandsche dichtkunst, dan tot hiertoe door de aanzienlijkste rederijkkamers geschied was. Ongunstig is het oordeel van d e V r i e s over zijne poezij: W i t s e n G e y s b e e k stelt hem boven C o o r n h e r t.

Zijn zinspreuk was: *Eén is noodig*. Ook bezigde hij, naar het gebruik van dien tijd, een anagram *Elc man rader: Carel Mander*. Ook leest men om zijn portretten: *Mensch soeckt veel*, *doch een is noodigh*. Zijn wapen is een witte zwaan met opgeslagen vleugelen en een gouden kroon om den hals, zwemmende in het water, op een zwart veld, dat door den hertog P h i l i p s de G o e d e aan zijn voorgeslacht werd geschonken.

Hij schreef, behalve verschillende sinnespelen en kluchten, zoo als *Noach*, *Dina* (alleen gedrukt), *David*, *Salomo*, *Hiram de koningin van Saba*, *Nebucadnezar*, enz.

Schriftuerlycke Liedekens, *met nog sommighe lofzangen en gebeden*. Leyden 1595. 12°. Haarl. 1599. Amst. 1611. 12°.

Bucolica en Georgica, *dat is*, *Ossenstal en Landwerck van P. Vergilius Maronis*. Amst. Z. H e y n s , 1597. 12°. Haarl. 1597. 12°. *m. fig.*

Het schilderboeck, *waerin voor eerst de leerlustighe jueght den grondt der edel vry schilderconst in verscheyden deelen wordt voorgedraghen. - Daernae in dry deelen 't leuen der vermaerde doorluchtige schilders des ouden en nieuwen tyds. Eyntlyck d'wytleyginghe op den Metamorphoseon Publ. Ovidii Nasonis. Oock daer beneffens Afbeeldinghe der fiyueren. Alles dienstich en nut den schilders*, *constbeminders en dichters*, *oock allen staten van menschen - voor Paschier*, *van Wesbusch*, *boeckvercooper tot Haerlem* 1604. 4°.

Met uitbundige lofdichten van *P. Scriverius*, *A.v.M.*, *P. Bor*, *Petr. van Veen*, *Jacob Claesz.*, *Bartjens* (de beroemde cijfermeester) *Z. Heyns*, *Israël Jacobsz. tot Hoorn*, *J. Detringh*, *J. Targier Schrevelius*, *S. van Delmanhorst*, *J. Duym J.V. Mosscher*, *Celosse P.D. Ketelaer van Coolscamp*, *P.C. Ketel*, enz. Een doorloopende bladz. hebben de *den grondt der Edel vry schilderconst* en *de Levens der Italiaan en Nederl. schilders*, elk een afzonderlijken titel. Alkmaar 1603, alwaar de gansche bundel gedrukt is, ook de *Wtleggingh op den Metamorphoseon* die weder afzonderlijk gepagineerd is, hebbende tot onderschrift op den titel: *voor Paschier van Wesbusch*, *boeckvercooper tot Haerlem*, 1604.

Alleen in de twee eerste uitgaven vindt men den *grond der edel vrij schilderkunst*, *het leven der oude antycke en het leven der moderne of italiaansche schilders*.

Wat nu *de grondt der edel vrij schilderkunst* betreft; dit boekjen is berijmd, en bevat eene zeer lezenswaardige theorie: daarom is later ook verschenen:

Den leermeester der schilderkunst in rijm gestelt door K. van Mander, *weder aan 't ligt gegeven en ontrijmd door W. de Geest*. Leeuw. 1702. 12°.

Ook van het *leven der oude antycke schilders* schijnt nog eene afzonderlijke uitgave te bestaan *Amst. voor Corn. Lodew. van der Plasse* 1617.

Van dat der Italiaansche schilders is geene nadere uitgave; maar van de *Uitlegginghe van den Metamorphos*, en de *U Utbeeldinghe der figueren*, in 1604 met een Haarl. of Alkmaarschen titel ook afzonderlijk uitgegeven, is later eene betere editie verschenen, te weten: te Amsterdam 1615. Nogmaals Amst. 1616 bij *Jac. Pietersz. Wachter*, 1617, Dordr. 1643. 4°.

In 1617 is het *Schilderboek*, bij twee onderscheiden uitgevers hoewel dezelfde druk, verschenen, als te Amsterdam bij *Jacob Pietersz. Wachter*, 1617 en aldaar bij *Cornelis Lodewijk van der Plasse*.

Voorts:

Uitlegging van de metamorphoses of herschepping van P. Ovidius Nazo door K. van Mander op nieuw verbeterd. Amst. bij J.J. Schipper 1658 12°. en daarachter met doorloopende paginering: *Uytbeeldingh der figuren vertoonende hoe de heydenen hun goden afgebeelt en onderscheyden hebben; hoe d'Egyptenaers hun verborge meyninge met dieren en andere dingen te kennen gaven*, *alles voor de rymschryvers en schilders zeer nut*. gedrukt te Rotterd. 1658. 12°. Nogmaals de beide werkjes Amst. 1662. 12°. Ook in het Hgd. Neurenb. 1679 door J o a c h . S a n d r a r t .

De eerste 12 *boeken van de Ilyadas beschreven in 't griecks door Homerum; uyt francoyschen en Nederduytsche dicht vertaald door K.v.M.* Haarlem bij A d r i a a n R o o m a n , 1611. 12°.

Olyfberg ofte Poema van den dagh onzes Heeren. Haarlem 1609. 8°.

Het hooghe liedt van Salomo tracterende van Christo ende syne bruydt, *de gemeynte sanghwyse voorgestelt. Met noch andere gheestelycke liedekens*. Haarl. 1595. 1601. 12°.

De Harpe ofte des herten snarenspel, *inhoudende veel stichtelycke liedekens*. Haarlem 1599.

Sommige nieuwe schriftuerlycke liedekens. Leyden 1595. Haarl. 1599. Amst. 1611. 12°.

De Gulde harpe, *inhoudende al de geestelycke liedekens*, *die by K.v. Mander gemaeckt ende voor deze in verscheyden boecx-*

kens uytghegaen zyn, *nu hier in tot een boeck versamelt op de A.B.C. En daer noch byghevoeght Bethlehem dat is het Broodthuys*, *oock ghemaeckt door K.v. Mander*. Amst. 1613. 12°. Haarl. 1599. Amst. 1626 en Rotterd. 1640 zonder *Bethlehem*.

Bethlehem dit is het Broodhuys inhoudende den Kerstnacht; te weten *gheestlicke liedekens*, *gedichten of Leyssen*, *die de Herderen by Bethlehem snachts hun vee wakende singen met verlanghen na de comste Christi. Hier is oock in begrepen 't boec Trenum of de klaeghlieden Jeremiae. Ghemaeckt door K. van Manderen*, *maar nu eerst in 't licht gebracht. Amstelred*. 1613 18°. achter de *Gulden Harpe*, doch met afzonderlijke paginatie Haarl. 1627. 1627. 18°. Eene proeve uit dit bundeltje staat in *'t Belg. Museum* 1842 bl. 24.

Gedichten van hem vindt men in *Het Klein Hoorns Liedtboekje*, *inhoudende eenige Psalmen Davids*, *Lofzangen en geestelijke liedekens*, *seer bekwaam om in de vergaderingen der geloovigen* (Mennonieten) *gezongen te worden. Coll. III*:6. *Te Amsterdam bij de weduwe Teunis Jacobus Lohman* 1648.

Aarons roede, *vertoond een recht onderscheyd aan onze medeghenoten des geloofs*, *die van d'afghedeelde Vlamingen weer bekoring lijden om een volk te worden*, *'t welk niet geschieden mogt ghelijk zij voorgheven*, *evenwel behoord te geschieden*, *in voeghen als hier uyt Ghods woord gesteld is: maar zij mosten die deure weder inkomen*, *die ze deur twist en afdeling zyn uytgheghaan*, *Johannes* 10*: in 't licht gebracht. Deur twee liefhebbers der Ghodlijken vreeds*, *op der afghedeelden brief*, *hierbij ghedrukt*, *die ons tot dit schrijven veroorzaakt heeft. Midsghaders een kort ghedicht op denselven zin*, *tot waarschouwinghe van al de gheene die met ons in een ghelove en belering staan. Noch een apendix* (*ghenaamd Aarons staf*) *tot nederlegging op een boexken geheten Olyftaxken. En op nieuw bijgevoeght voor twede deel*, *ghenaemd Bileams ezelinne. Tot een kort wederleg van de Hooghduytse*, *Vriesse en Vlaamse afghedeelde vredehandeling*, *ghedrukt tot Amsteldam. Anno* 1630. met versjes van v a n M a n d e r.

In den *Nederduitschen Helicon*, *Alcmaer* 1610 vindt men van v a n M a n d e r, (volgens de opgave van v. D u y s e, *Belg. Muzeum* 1842 bl. 38) *een berijmde brief van Hemelaar. Strijdt tegen onverstand*, *Boereklacht* (gedeeltelijk in 't Belg. Museum overgenomen) *de Kerck der deught*, eene allegorie aan zijn vriend, den schilder en dichter K e t e l, van wien hij verscheidene verzen in *'t Schilderboek* aanhaalt.

Voorts: *Verhael van 't leven der menschen afsterven ende gevolg*, *Rechtvoorstanders troost* en *een bruiloftsliedt aan Th. Screvelius*.

De Herkomst, *de vernieling en de weder opkomst der stad Amsterdam*.

Twee beelden van Haarlem.

De nieuwe werelt ofte beschryvinge van West-Indien, *waerin verhaelt wordt de eerste vindingh van de eylanden*, *steden*, *plaetsen en rivieren van hetselve*, *alsmede hoe de Spaniarts het landt verwoest*, *verbrandt ende ingenomen hebben: mitsgaders de natuer*, *zeden*, *huysen en kleedinghe der Indianen; oock van de goud en silver mynen; ende haar levensmiddelen beschreven door Jeron. Benzonius in 't Italiaans*, *en overgheset door C. Vermander*. 165.

Zie Leven achter D. II der uitgave van v.M. werken door J. de Jongh, Amst. 1764; Sweertii, *Ath. Belg.* T. I. p. 171; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 162; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litter des Pays-Bas*, T. I. p. 387; De Piles, *Abrégé de la vie des Peintres*, p. 369; Descamps. *Vies des Peintres Flamands. Avertiss.* p. IX et T. I. p. 194-199; Bidloo, *Panpoët. Bat.* bl. 43, 46; Le Francq van Berkhey, *Eerbare proefkusses Voorrede XII;* Willen, *Verh. over de Ned. Tael- en Letterk.* N°. 5 bl. 295; Snellaert, *Verh. over de dichtk. in Belgie*, bl. 192; *Belg. Museum* 1842 *eerste aflev.*; Prof. Visscher, *Hist. Tijdschrift*, bl. 77; Kops, *Geschied. d. Rederijkers*, bl. 270; de Vries, *Proeve eener Geschied. der dichtk.* 2e dr. D. I. bl. 51; Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.* D. IV. bl. 306 volgg.; Siegenbeek, *Bekn. Gesch. d. Ned. Letterk.* bl. 60, 85; van Kampen, *Gesch. d. Kunst. Lett. en Wetens.* D. I. bl. 210; P. le Comte, *Kunstkabinet*, D. II. bl. 45; A. Houbraken, *Schouwb. d. Schilders;* D. I. bl. 251; R. van Eynden, en A.v.d. Willigen, *Gesch. der Vaderl. Schilderk.* D. I. bl. 364; Immerzeel, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Schild.* D. II. bl. 97; Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Schild.* D. IV. bl. 1061; *Kunst en Letterb.* 1847 N°. 47; *Berigten van het Hist. Gen. te Utrecht* 1846 bl.; Schotel, *Gesch. en Letterk. Avondst.* bl. 112; *Gesch. d. Rederijkers*, D. I, bl. 70; *Cat.* van der Aa, bl. 30; *Bibl.* Rover, T. I. p. 11; *Cat.* Hoefft, bl. 167, 226; *Cat.* v. Voorst, D. II. bl. 54; *Cat.* Warnsinck, bl. 44; *Cat. der Maats. van Ned. Letterk.* D. I. bl. 190, 196, D. II. bl. 513; *Cat. der Bibl. van Amsterd. Cat.* v. Hulthem (Ind.); Kok, Nieuwenhuis, Kobus en de Rivecourt, Arrenberg, *Boekz. d. Gel. wereld*, 1765 b bl. 452-466; Muller, *Cat. v. portr.*

[Carel van Mander]

MANDER (CAREL VAN), oudste zoon van den bovengemelde, werd omstreeks 1579 te Kortrijk geboren, leerde de kunst bij zijn vader te Haarlem, was goed teekenaar en muntte vooral uit in het ordonnanceren van historische onderwerpen. Het blijkt dat hij in de beroemde behangtapijtfabriek van Frans Spiering te Delft, werkzaam was. Mogelijk had hij zelf wel zulk een fabriek te Haarlem, waar hij toen woonde. Toen Koning Christiaan IV, na het eindigen van den Zweedschen oorlog (1613), het kasteel Frederiksburg, door zijn vader Frederik II begonnen, voltooide, ontbood hij Spiering uit Delft met tapijten. Het scheen dat het werk van Spiering aan den koning niet voldeed. Ten minste Carel van Mander werd ontboden om de 26 stuks tapijten, tot versiering der zaal benoodigd, te vervaardigen; volgens contract, geteekend

Skanderburg Oct. 1616 zou hij onderhoud en transportkosten, en een kroon daags genieten. Hij moest naar de verschillende plaatsen gebragt worden, waar in den laatsten oorlog met Zweden iets belangrijks voorgevallen was, teekeningen van die omstreken vervaardigen en vervolgens de patronen voor de tapijten zamenstellen, voorstellende de onderscheidene gevechten, waarvan men hem eene beschrijving zou geven. De tapijten moesten als de beste van Spiering wezen. Hij moest 10 stuks in anderhalf jaar gereed hebben, en zou 17 rijksdaalders per el bekomen. Deze tapijten - *de krooning des Konings - de stad Calmar - Witsoë - Elfsburg - het eiland Eland - Travemunde - Justburg - een gevecht bij Calmar - een soldaat op wacht* voorstellende, waren in 1619 gereed naar genoegen des konings. Zij zijn nog aanwezig.

Hij overleed in 1623 te Delft. Zijne vrouw Cornelia van Rijswijke vertrok nog in hetzelfde jaar met haar broeder en geheele gezin naar Denemarken. De reden van dit vertrek bestond hierin dat een Hollandsch edelman N. Snoeckart, beslag had gelegd op een som van 8145 gulden welke de koning nog aan van Mander betalen moest, welk beslag eerst in 1628 werd opgeheven.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Schild.* D. IV. bl. 1054; Dodt, *Archief* D. VII, bl. 83.

[Carel van Mander]

MANDER (CAREL VAN), zoon van Carel van Mander en van Cornelia van Rijswijke, werd waarschijnlijk te Delft geboren, en vergezelde zijne moeder naar Denemarken. Men wil dat hij ook Italie bezocht zou hebben. Hij was hofschilder des konings en een uitmuntend portretschilder. Zijne schilderingen zijn in de paleizen in Denemarken, o.a. op het kasteel Christiaansburg te Koppenhagen het portret van Christiaan IV; in de groote galerij van schilderijen *een kluizenaar geknield voor het ligchaam van den Deenschen vorst Suend*, die in de kruistogten sneuvelde; *een Tartaarsch* gezant, die zich in 1655 te Koppenhagen ophield, en het hoofd van een zijner bedienden liet afslaan; *het Gezigt en het Gehoor* afgebeeld door een grijsaard met een bril en eene oude vrouw met een hoorn en een *dwerg*; in de galerij van graaf Moltke te Koppenhagen, *de hoogepriester Aäron* en een *drinkende man*. Op het kasteel *Frederiksburg* is eene geheele kamer, behoorende tot de *Galerij van beroemde mannen onder iederen koning uit den tak van Oldenburg*, gevuld met werken van van Mander, als: leden der koninklijke familie, veldheeren, admiraals, onder welken de beroemde *Guldenlöwe*, de Spaansche graaf *Reballedo* die de *Silvae Danicae* en andere werken heeft geleverd.

Het blijkt dat hij in 1657 te Amsterdam was, en o.a. het portret van J. van Vondel vervaardigde, waarop deze

een gedicht schreef. Hij bezat te Koppenhagen een huis in de *Osterga* (Oosterstraat) en had een kabinet met zeldzaamheden. Hij stierf in 1672 en werd in de St. Pieterskerk begraven.

Van hem bestaat:

Icones plerarumque partium tam internorum quam externorum humani corporis, *naturali magnitudine et forma*, *secundum ductum sectionum Thomae Bartolini*, *a Jacobo van Mander*, *Apelle regio vivis coloribus*, *deinde ab Alb. Haelwegh*, *regio glypta*, *aeri incisae*, *pro anatome augusta*, *necdum ultimam manum adepta. Th. Bartho*, *Dom. Anatom. Hafn.* 1662.

De pulvere Tabaci poëma. Hafniae 1666. 4°.

Louwerkrans voor alle liefhebbers der snuyffs tabacks. Coppenhagen 1665 in 4°. herdrukt in 1668 met eenige andere gedichten.

Zie H o u b r a k e n , *Schouwb. der Schild.* D. I. bl. 231; I m m e r , z e e l , *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Schild.* D. II.; K r a m m , *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Schild.* D. IV. bl. 1055; *Chron. v.h. Hist. Genoots.* D. VI. bl. 227; W i t s e n G e y s b e e k , *B.A.C. Woordenb.* D. IV. bl. 312; V o n d e l , *Poëzij*, D. I. bl. 548; S c h o t e l , *Gesch. v.d. tabak*, *koffij en thee*.

[Carel van Mander]

MANDER (CAREL VAN), zoon van den bovengemelde, een bekwaam instrumentmaker.

Zie K r a m m , *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Schild.* D. IV. bl. 1056; *Kron. v.h. Hist. Genootschap*, D. bl.

[Carel van Mander]

MANDER (CAREL VAN), zoon van den bovengemelde, kapitein onder C h r i s t i a a n V, een goed graveur, die waarschijnlijk Frankrijk bezocht. Hij vervaardigde aldaar het portret van B o r l i a u , door H a a s , graveur te Koppenhagen, gegraveerd.

Zie K r a m m , *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Schild.* D. IV. bl. 1056.

[Utilia van Mander]

MANDER (UTILIA VAN), waarschijnlijk kleindocbter van den laatstgemelde, was eene beroemde actrice aan de koninklijke Deensche schouwburg te Koppenhagen. Zij huwde den tooneelspeler L i n c k w i t s en overleed 23 Sept. 1769, in den ouderdom van 60 jaren.

Zie K r a m m , *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Schild.* D. IV. bl. 1056; *Kron. v. h*, *Hist. Gen.* D. bl.

[Pieter Mandere]

MANDERE (PIETER), een bekwaam kunstgraveur, leefde in het midden der 16e eeuw te Antwerpen, en vervaardigde o.a. vele prenten naar de teekeningen van P i e t e r B r e u g h e l , den ouden, zoo als 7 *ondeugden*, 1558; *St. Antonie temptatie*

1565; *Vette en magere keuken* 1563, 4 *Evangelisten* naar *Lombardus. Zeventien stuks prenten*, *voorstellende comper-*

tementen, *versierd met mythologische figueren*, *gegraveerd te Antwerpen door P. Mandere* 1566.

Zie K r a m m , *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.* D. IV. bl. 1057; *Cat. v.* v a n H u l t h e m , D. II. bl. 160, N°. 9283.

[Emanuel van Mandeville]

MANDEVILLE (EMANUEL VAN), een voortreffelijk arts, aanvaardde 3 Mei 1656 het ambt van hoogleeraar te Nijmegen.

Zie H u y g e n s , *Beschr*, *der stad Doesburg*, Voorr. bl. XC; *Nav.* D. IV. bl. 223, D, V. bl. 136; K i s t en R o y a a r d s , *Kerkelijk Archief inzonderheid voor Nederland*, D. IV. bl. 136, 199; B o u m a n , *Gesch. der Geld. Hooges.* D. I. bl. 264.

[Johan van Mandeville]

MANDEVILLE (JOHAN VAN), welligt broeder van den hovengemelden, ontving in 1624 verlof om bijzondere en als plaatsvervanger van L'Empereur, ook openbare lessen te geven in de Hebreeuwsche taal te Harderwijk.

Zie B o u m a n , *Gesch. d. Geld. Hoogeschool.* D. I. bl. 114; *Nav.* D. IV. bl. 136, D. V. bl. 223.

[Bernhard Mandeville]

MANDEVILLE (BERNHARD), een geneesheer van Franschen afkomst, in 1670 te Dordrecht in Holland geboren, werd aldaar Med. d^{r}. hield zich echter den meesten tijd in Engeland op en stierf den 19 Jan. 1733 in het 63^{e} jaar zijns levens. In zijne laatste levensjaren hield hij zich meest bezig met het zamenstellen van allerlei natuurkundige schriften als *The Grumbling Hive*, *or knaves turned Honest* 1706. Hierop gaf hij in 1714 aanmerkingen en in 1729 zes gesprekken, die alle in 1732 gezamentlijk uitgegeven werden met den titel:

The fable of the Bees, *or private vives public benefits. With an essay on charity and charity schools and a search into the Nature of society. Londen* vol. II. 8°. 2^{e} edit. 1723; 3° 1729, 6^{e} Londen 1732, 8°. 7^{e} Londen 1734 2 vol. 8°. Na de 6^{e} uitgave verscheen de Fransche overzetting getiteld: *La fable des Abeilles*, *ou les Fripons devenus honetes gens avec le commentaire ou l'on prouve que les vices des particuliers tendent a l'avantage du public*. Londres 1740. 8°. 4 Tom. In dit gedicht van 400 regels, stelt hij een bijenzwerm als eene gelukkige staat voor, ofschoon er alle ondeugden in heerschen, die echter door de invoering van waarheid en deugd geheel verdwijnen. Tegen deze fabel schreef een Anonymus: *A letter to the Right honourable Lord C*, in het Londensch journaal van 27 Julij 1723. M a n d e v i l l e schreef daar tegen:

A vindication of the Book from the Aspersions condaind in a Presentment of the grand Jury of Midlesex in het Londensch journaal van 10 Aug. 1723. Hier tegen schreef R i c h a r d F i d d e s , *General Treatise of Morality formed upon the principles of natural Reason only*. Lond. 1724 8°. Voorts verscheen:

Vice and Luxury public Mischiefs, *or remarks on a Book*

intitled: The fable of the Bees, *by John Dennis*. Lond. 1724. 8°.

Remarks upon a Book entittled etc. in a letter to the author by William Law. Londen 1724. 8°.

Bijzonder merkwaardig is: *Practice of virtue tends to the wealth of proverty*, *benefit or disadvantage of a People? In which the Pleas offered by the author of the fable of the Bees or private vices public benefits for the usefurness of vice and Roguery are considered. With some Thoughts concerning toleration of public stews. By Bluet* Londen 1725. 8°.

Deze fabel werd voorts door Hutchinson te Dublyn in het 1e deel der *Hibernicus letters*, door Archibald Campel in de *Aretologia* door Wasburton in *The divine legation of Moses* B. I. Sect. V. en door George Berkely in *Alciphron or the minute philosopher* bestreden.

A letter to Dion occasioned by a book called Alciphron or the minute philosopher. By the author of the fable of the Bees. Lond. 8°. Toen eindelijk Alexander Innys, een Th. doctor, de *fable of the Bees* grondig had weerlegd, verbrandde Mandeville, waartoe hij zich verbonden had, zijn boek. Hij verscheen den 1 Maart 1728 welgekleed te Londen voor de St. Jacobs-poort, verklaarde zich bij het wegens den geboortedag der Koningin ontstoken vreugdevuur, voor den schrijver van den Fabel en wierp het in het vuur. In Duitschland schreven Professor Reimarus te Hamburg, in *Progr. quo fabula de apibus Mandevillii examinatur*. Weimar 1728, Joh. Fred. Jacobi in zijne *Betrachtungen über die weisen Absichten Gottes bei den dingen*, *die wir in der menschlichen Gesellschaft und den Offenbarung antriffen*. Hannov. 1729, Feuerlin (Göttingen 1748) en Elsner in Berlijn 1747 tegen deze fabel.

The Virgin Unmasked. Lond. 1709. 8°.

An enquiry of Honour and Usefulness af Christianitity in War. Lond. 1731. 8°.

A Treatise of the Hypocondriae passions.

An enquiry into the causes of the frequent executions at Tyburn Lond. 1723. Voor de eerste maal in het *British Journal.*

Tree Thoughts on religion, *the Church and national Happiness by B.M.* Londen 1728. 8°. Londen 1733; in het Fransch vertaald door van Effen, La Haye 1723 8°. Amst. 1729, 1738, 2 d. 8°., in het Duitsch, Leipzig 1726. 8°.

Zie *Bibl. Univ.*; Jöcher, *Gelehr Lexic.* i.v.; Adelung und Rotermund, *Fortzetsung u. Ergänzungen*, i.v.; Windheim, *Phil. Bibl.* B. II. S. 512; Henders; *Adrastea*, B. IV. St. II. S. 234, 235; Baumgerten, *Nachrichten von merkw*. Büchern B. VIII. S. 50, 61, 445; Fortges, *Samml. von alten und neuen theol. Sachen* 1745 p. 940; Leipz. *Gelehr. Zeit.* 1729. p. 98.

[Martinus Hubertus Mandos]

MANDOS (MARTINUS HUBERTUS), werd den 17 December 1834 te 's Hertogenbosch geboren, werd op veertienjarigen

leeftijd candidaat-chorist in de St. Jans kerk aldaar, en genoot het onderwijs van den bekwamen organist van die kerk, onder wien hij uitstekende vorderingen in de muziek maakte. Hij verwierf door zijn talent algemeene bekendheid, en groot was de verwachting van hem toen hij den 16 Augustus 1859 te 's Hertogenbosch overleed. Hij was organist der St. Pieters kerk en heeft eenige piano-studien voor zijn leerlingen geschreven, die echter niet zijn uitgegeven. Hij werd op eene plegtige wijze ter aarde besteld. *Familieberigten*.

[Wouter van der Mandren]

MANDREN (WOUTER VAN DER), Proost van O.V. kerk te Brugge en Pastoor van Ter Goude, gaf in 1453 *Bepalingen aangaande de verkiezingen der zangmeesters en in de inrigting van het Gezang*.

Zie W a l v i s , *Beschr- van Gouda*, D. II. bl. 100; K i s t en R o y a a r d s , *Nederl. Archief voor Kerk. Gesch.* D. VIII. bl. 205.

[Jh. Mandrillon]

MANDRILLON (JH.), lid van verscheidene akademien en Genootschappen, werd gelast om bij het hof van Berlijn eene overeenkomst tusschen de Patriottische en stadhouderlijke partij te bewerken.

Hij schreef:

Mémoires pour servir à l'Histoire de la Révolution des Provinces Unies en 1787. Paris 1791 8°., uit het Fransch vertaald Parijs bij *Barrois den Ouden* 1792, opgedragen aan F r e d e r i k A u g u s t u s , Hertog van Brunswijk.

Zie *Cat. d. Maats. van Ned. Letterk.* D. II. bl. 79.

[Adrianus Mandt]

MANDT (ADRIANUS), predikant te Gorinchem, een der oprigters der Maats. van Nederl. Letterkunde, in 1739 geboren en in 1807 gestorven, beoefende de Nederlandsche letterkunde. Zijn portret is gegraveerd door J.B. Bendorp, naar C. de Jonker.

Hij schreef:

Boet-zangen ter geleg. en gedachtenis van den geduchten Watervloed des jaars 1799. Gorinchem J. v a n d e r W a l , z.j. 8°.

Vaderlandsche Catechismus cf onderwijs iu de Vaderlandsche historie 2 d. 8°.

In hands. bezit de gemelde Maatschappij:

Excerpten uit Bake's Bybelsche Gezangen, *bladz.* 49-100, *met deszelfs brief aan de Maats. van* 18 Junij 1784. 4°.

Zie *Handel. der Maats. van Ned. Letterk*. 1774, bl. 14; 1777 bl. II; 1783, bl. 6; *Cat. d. Maats. van Ned. Letterk.* d. I. bl. 63; d. II. bl. 536; A r r e n b e r g , *Naamreg*.

[Mandt]

MANDT () schreef:

Zijn de voorschriften der R.K. kerk ten opzigte van het verbod de heilige schrift in de landtaal te lezen met regt aanstootelijke verordeningen te noemen. 1826. Amsterdam M. Houtgraaf en F. Wijmans. 8°.

[Jan Mandijn of Mandin]

MANDIJN of MANDIN (JAN), van Haarlem. De berigten nopens dezen kunstenaar zijn zeer verward en onvolledig,

doch Kramm stelt zijn geboortejaar omstreeks 1455 (Nagler omstreeks 1450) en wil dat hij te Antwerpen in 1536 in hoogen ouderdom zou zijn overleden. Van dezen kunstenaar bestaat eene kleine doch slechte houtsnede. Zijn portret komt voor op plaat A. in de 8e uitgave van van Mander, en schijnt naar eene zeldzame houtsnede genomen te zijn.

Pieter Aartsen of Lange Pier was zijn leerling, en hij was de eerste leermeester van Bartholomeus Spranger.

Zie van Mander, *Lev. der Schild.* 4e uitg. 1604 bl. 205; Immerzeel, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Schild.* D. II. bl. 198; Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Schild.* D. II. bl. 198.

[Mattheus Manemacker]

MANEMACKER (MATTHEUS), werd te Antwerpen geboren, begaf zich naar Rome, en was aldaar in 1573 nog in leven. Hij was een bekwaam beeldhouwer.

Zie Immerzeel, *Lev. en werk. d.H. en Vl. Sch.* D. II. bl. 199.

[Jacob van Manen Az.]

MANEN Az. (JACOB VAN), vrederegter in het kanton Rhenen, was een man van buitengewone kunde en vele verdiensten. In zijne jeugd was hij een werkzaam lid van het dichtgenootschap *Volmaekter door den tijd*, en zijne stukjes in de *Mengeldichten* van dit genootschap gedrukt, zijn niet van de minste. In 1780 dong hij naar de gouden en zilveren medailles bij het Leydsche dichtgenootschap, dat tot prijsstof had opgegeven: *Gods wijsheid in de natuur*. Zijn gedicht werd niet bekroond, maar wel gedrukt in *Tael- en Dichtl. oefen*, D. IV bl. 103. In 1792 behaalde hij een gouden eereprijs bij de *Maats. tot Nut van 't Algemeen* met eene verhandeling *over de zedelijke verbeteringen uit het gebod der liefde tot den naasten ontleend*, *waarvoor ambachten*, *kunsten en neringen en vooral de koophandel vatbaar zijn;* in 1808 bij het *Prov. Utrechtsch Genootschap* de dubbele gouden medaille voor eene verhandeling *over de oorzaken van den bloei onzer letteren*, *dichtk. en schilderkunst in het begin der XVII eeuw*, in 't zelfde jaar een zilveren penning en accessit bij Teylers 2e genootschap voor eene verh. *over de reden van 't gering getal beoefenaars van 't hist. vak der schilderkunst in ons vaderland*; in 1810 een dubbelen gouden penning bij het Utrechtsch genootschap voor eene verhandeling *over de weelde van Nederlandsch inwoners*, en in 1814 bij Teylers 2o genootschap en accessit voor eene verhandeling *over de levenswijze*, *gewoonten en zeden onzer vooruderen van de vroegste tijden af tot op het einde der* 16o *eeuw*.

Hoe ijverig werkzaam leefde hij met zijne vrouw en talrijk kroost in bekrompene omstandigheden. Hij was lid der Maats. van Nederl. Letterkunde en stierf in 1822. Hij gaat in silhouet uit, als lid der Nationale conventie.

Behalve de gemelde schriften gaf hij nog in het licht:

Wijsgeerig en geschiedkundig onderzoek naar de wettige op-

permagt in de vereenigde Nederlanden sedert de afzwering van Philips II gr. 8°. 1793 's Hage J.C. L e e u w e n s t e y n .

Voorstellen, *bedenkingen en ontwerpen tot het daarstellen eener constitutie*, gr. 8°. 's Hage J.C. L e e u w e n s t e y n .

Verhandeling over den voortgang den invloed der kunsten en wetenschappen op de burger maatschappijen der XIII eeuw, gr. 8°. Arnhem J.H. M o e l e m a n , Jr.

De oorzaken waardoor ons Vaderland in het begin der XVII eeuw in het voor brengen van voortreffelijk schrijvers, *dichters*, *geleerde en schilders boven andere landen zoo zeer heeft uitgemunt*. 1818. 8°.

Zie *Konst- en Letterb*. 1822. D, II. bl. 385; W i t s e n G e y s b e e k *Biogr. Anth. Crit. Woordenb*. D. IV. bl. 317; K o b u s e n d e R i v e c o u r t , *Bekn. Biogr. Handwoordenb*. o.h.w.; B r i n k m a n , *Naaml. v. boek*.; *Cat. der Bibl. v.h. Hist. Genoots*. bl, 30.

[Willem Christiaan van Manen]

MANEN (WILLEM CHRISTIAAN VAN), zoon van A l b e r t u s v a n M a n e n en van H e l e n a J o h a n n a v a n A r n h e m , 27 Febr. 1771 te Nijmegen geboren, studeerde te Duisburg en Utrecht en werd predikant te Heerewaarden (1794) Driel (1795), Zalt-Boemel (1797), 's Hertogenbosch (1813), Dordrecht (1807) en te Amsterdam (1815) waar hij den 18 Junij 1832 stierf. Hij heeft wel geene schriften nagelaten, doch verdient als een der uitstekendste leeraars van zijn eeuw vermeld te worden. Meermalen is zijn afbeeldsel in het licht verschenen.

Zie S c h o t e l , *Kerk. Dordr.* D. II. bl. 718; M u l l e r , *Cat. v. portr.*

[Johan Gerard Manger]

MANGER (JOHAN GERARD), gaf uit:

Zacharias Vogel, *Chirurgijn* (*te Amsterdam?*) *verhandeling van alle soorten van breuken*, *hoe men dezelve grondig kan onderscheiden en kennen*, *gelijk ook hoe men de genezing der Herniotomie zonder castratie op eene zeer ligte wijze kan verrigten*, *met zeldzaame aanmerkingen en noodige koperen plaaten versierd en met eene voorrede verrijkt door Johan Gerard Manger*. Amst. 1763. 8°.

Zie *Boekz. d. Gel. Wer.* 1763. a. bl. 100.

[Kolonel Manger]

MANGER (Kolonel), een der hoofdofficieren te Deventer, tijdens het beleg dier stad door den bisschop van Munster, 1672, die zich krachtig tegen de overgave van die stad verzette, doch vruchteloos.

Zie V a l c k e n i e r , *Verwerd Europa*, bl. 596; S y l v i u s , *Historien onzes tijds*, bl. 170, 272; *Holl. Maats*. 1672; M o n t a n u s , *Leven en bedrijf van Willem Hendrik*, bl. 306; B o s s c h *a*, *Nederl. Heldend. te land*. D. II. bl. 70.

[Sebald Godfried Manger]

MANGER (SEBALD GODFRIED), werd in 1703 of 1704 geboren te Haëger in Nassau Dillenburg; in 1728 predikant bij de Hervormde gemeente te Heemstede, in 1729 te Goes, in 1733 te Maas-

tricht, waar hij ook tot Hoogleeraar werd benoemd, in 1743 te Delft. Hij werd aldaar in 1778 emeritus en ontsliep den 7 Februarij 1795. Hij huwde Eva Justina Baronesse von Schweidnitz. In 1795 werd eene levensschets van hem uitgegeven. Hij gaat in portret uit, gesneden door J. Snoek naar H. Lapis. 4°, Hij predikte in den Lampeaanschen smaak, blijkens zijn

Betamelijk stil zijn en vertrouwen, *voorgesteld in de verklaring en toepassing van den LXXII Psalm in twaalf leerredenen* 1743.

De gewigtigste vraag van den grooten Herder der schaapen, *Jezus aan de opzieners zijner kudde*, *uit Joh. XXI:*15 *overwogen bij de bevestiging van Ds. W. Pielat te Delft*. Delft 1749.

Jubelrede tot prijs der Heerlijkheid van Gods genade - uitgesproken bij gelegenheid van de vervulling van deszelfs vijftigjarigen predikdienst. Delft 1777.

Redevoering over het leven van Christus. Rott. 4°.

Zie A. Mandt, *Levensschets van Seb. Godfr. Manger*, Gor. 1795; Ypey, *Gesch. der Christ. kerk in de* 18 *eeuw*, D. VIII. bl. 633; Ab Utrecht Dresselhuis, *de Herv. Gem. te Goes*, bl. XXIV; Gla. sius, *Godgel. Nederl.* o.h.w.; Kobus en de Rivecourt, *Biogr. Handwoordenb.* o.h.w.; Arrenberg, *Naamreg. van boek.; Boekz. der Gel. wereld*, 1779 a bl. 525; *Cat.* v. Hullthem, N°. 22910.

[Samuel Hendrik Manger]

MANGER (SAMUEL HENDRIK), zoon van den voorgaande, werd in 1735 te Maastricht geboren. Met vroeg ontwikkelde geestvermogens betrok hij reeds als veertienjarige knaap de Hoogeschool te Utrecht, waar hij al spoedig in een *Specimen Academicum: de iis*, *quae ex Arabia in usum Tabernaculi petita fuerunt;* bewijzen gaf met hoe gelukkig gevolg hij de Oostersche letteren, onder zijnen leermeester S. Rau, beoefende. Slechts korten tijd bekleedde hij het leeraarsambt, 1756 te Hemmen, daarna 1757 te Oudkerk in Friesland, toen hem, naauwelijks 26 jaren oud, aan de Hoogeschool te Franeker het hoogleeraarsambt in de Oostersche talen en Hebreeuwsche oudheden werd opgedragen (1761). De voorslag, welken de beroemde Michaëlis in Duitschland te dien tijde deed, om eene reis naar Arabie en Palestina te laten ondernemen, ter opheldering van vele plaatsen der Heilige Schrift, gaf aan Manger gelegenheid tot het kiezen van eene stof voor zijne latijnsche redevoering *de incremento Philologiae Sacrae ab idonea Arabiae atque Palestinae exploratione sperando*, waarmede hij in 1762 zijn ambt aanvaardde. Dit ambt verwisselde hij in 1766, op hoog gezag der Curatoren aldaar, met dat van hoogleeraar in de Godgeleerdheid, welke betrekking hij aanving met eene redevoering de *de fatis religionis Christianae apud Arabes*. Grooten naam zou Manger in het vak der Oostersche taal- en letterkunde gemaakt hebben, had hij op den ingeslagen weg er zijn geheel leven aan mogen geven. Zijne tot hetzelve betrekking hebbende geschriften *Ahmedis vitae et rerum gesta-*

rum Timuri, *qui vulgo Tamerlanus dicitur*, *Historia*, *Latine vertit et adnotationibus adjecit*, *S.H. Manger* Fran. 1767, 2 vol. 4°. en *Dissertatio exhibens comment. in Hoseam Part. prim. resp. Z.M. Tenckinck. Wiardae Frisius* 1769, en *Commentarius in libr. proph. Hoseae Franeq*. 1785 strekten daarvoor ten bewijze. Hij wijdde zich nu gansch en al aan de theologische wetenschap, en gaf weldra blijken dat hij in heldere begrippen nopens de leer van de godsdienst zijnen uitnemenden leermeester V o g e t verre te boven streefde. Te Franeker toonde hij als theologant geen minder verdiensten te hebben dan zijne ambtgenooten V e n e m a en C o n r a d i , en trad geheel en al in het spoor van V i t r i n g a ; zijne theologische lessen waren volkomen naar het voorbeeld van dien voortreffelijken man ingerigt. Als prediker stond hij bij C o n r a d i achter. Hij toch volgde de methode van zijnen schoonbroeder H o l l e b e e k , welke in die dagen aan slechts weinigen beviel. Dit bewoog hem dan ook omstreeks 1780 de betrekking van Akademieprediker neder te leggen, waarvoor hem het onderwijs in de Kerkelijke geschiedenis, dat V e n e m a tot nu toe gegeven had, werd opgedragen. Hij aanvaardde deze betrekking 3 Junij 1771 met eene redevoering *de diversis remediis ad tollenda Christianorum dissidia*. Gunstig heeft hij door zijn uitmuntend onderwijs op den toestand der Godgeleerdheid in ons Vaderland gewerkt. En ofschoon daarbij getrouw aan de leer der Hervormde kerk, behoorde hij niet minder dan zijn beroemde schoonvader D a n i e l G e r d e s , zijn vriend en ambtgenoot H e r m a n n u s V e n e m a en zijn behuwdbroeder E w a l d u s H o l l e b e e k tot degenen, die het oude gebouw eener dorre schoolsche Theologie hielpen sloopen. Zijn nog voorhanden maar onuitgegeven *Compendium Theologiae* getuigt, volgens bevoegde beoordeelaars, van den zelfstandigen echt liberalen geest, waarin hij gewoon was de godgeleerdheid te onderwijzen, en de belangrijke ofschoon vlugtige berigten aangaande het onderwijs van M a n g e r leeren ons althans, dat vooral een oordeelkundig en vrijmoedig onderzoek der zoogenaamde *loca probantia* in de Messiaansche voorspellingen zijn aandacht bezig hielden. Zijne lessen over de laatstgenoemde of zijn *Collegium propheticum*, dat mede nog in zijn eigen handschrift aanwezig is, mag, gelijk dit gezegd wordt, tegen goud worden opgewogen. Het kan niet anders of een man als M a n g e r moest door sommigen in zijne goede bedoelingen miskend en in zijne regtzinnigheid verdacht worden. Vooral schijnt zulks geweest te zijn omstreeks 1785, toen hij de rectorale waardigheid bekleedde, en het was niet zonder invloed op zijne keus, toen hij in 1786 met eene redevoering *de festo Orthodoxiae*, *a Graccis Christianis celebrato* deze waardigheid nederlegde.

Deze redevoering, in het 8e deel van het *Archief voor kerk.*

geschied. inzonderheid in Nederland door de hoogleeraren K i s t en R o y a a r d s bl. 392-403 opgenomen, behelst, nevens zijne *Oratio panegyrica*, gehouden bij gelegenheid van het tweede eeuwfeest der Franeker hoogeschool, dat onder zijn rectoraat gevierd is, M a n g e r s laatste opentlijk werk. Met drie zijner ambtgenooten tot de patriottische partij behoorende ijverde hij in 1786 zóó voor deze, dat hij in groote onaangenaamheden met curatoren raakte, en met zijne drie ambtgenooten bedankte. Kort daarop werd hij lid der vroedschap te Franeker, waaruit hem de keering der zaken in 1787 wederom verwijderde. Sedert bragt hij zijn leven des zomers op zijn buitenverblijf te Veenwouden, des winters te Franeker door, waar hij den 30 November 1791. op zes en vijftig jarigen leeftijd overleed.

Hij was gehuwd met E l i s a b e t h G e r d e s, dochter van den beroemden Groninger hoogleeraar van dien naam.

Behalve de gemelde schriften is van hem uitgegeven:

Disputatio qua disquiritur, *num solius rationis vi et quibus argumentis demonstrati possit non esse plures uno deos? fuerint ne unquam populi aut sapientes*, *que eius veritatis cognitionem sine revelationis divinae*, *ad ipsos propagatae subsidio habuerint in Operibus societatis Stolpianae de Theol. Nat.* Vol. III. Lugd. 1780.

De heer G.H.M. D e l p r a t gaf de *Oratio de diversis remediis etc.* met een voorwoord in het licht in het VII D. van het *Nederl. Archief voor kerkel. geschied.* door K i s t en R o y a a r d s bl. 348-370.

Oratio penegyrica in auspicium seculi III Acad. Frisiae, *quae Franequerae est jussu procerum in templo majori habita d. Sept. XXII* 1785. Franeq. 1785.

De angelo Bethesdae commovente aquam ad illustrationem sensus spiritualis, *commatis inprimis quarti Cap. V. Euangel. Johannis. Dissertatio in Miscell. Groningens*. T. III. p. 173 seqq.

Zie Y p e y, *Gesch. d. Christ*, *Kerk in de XVIII eeuw*, D. VIII. bl. 30, 70-75, 635; K i s t en R o y a a r d s, t.a.p.; G. B r u i n i n g *Herinneringen*, Dordr. 1800 bl. 34 verv.; G l a s i u s, *Godgel. Nederl.* o.h.w.; *Aanhangsel op* N i e u w e n h u i s *Woordenb.* o.h.w.; Kobus en d e R i v e c o u r t, *Biogr. Handwoordenb.* o.h.w.; *Bibl. Hog.* T. I. p. 610; *Boekz. der gel. wereld*, 1760 b. bl. 95, 512, 513; A r r e n b e r g, *Naamreg.*; *Cat. d. Maats. van Ned. Letterk.* D. II. bl. 192.

[Hermannus Manger]

MANGER (HERMANNUS), zoon van den voorgaande, werd den 2 Sept. 1773 te Franeker geboren, studeerde in de Godgeleerdheid, was in 1797 predikant te Beers en Jellum in Friesland, vervolgens (1799) te Jelsum en (1803) te Haarlem. Hij stierf aldaar 15 November 1844. Hij was een vroom, hartelijk, getrouw en menschlievend leeraar, zijne geleerdheid deed hem

voor het professoraat te Harderwijk in aanmerking komen. M a n g e r is eens gegraveerd en eens in steendruk afgebeeld, naar de teekening van H. R o e l o f s z. 4°.

Zie B o u m a n, *Memoria Clarissii*, p. 52, *Evang. Kerkbode*, 1844, n°. 41; *Boekzaal voor* 1845, a. ql. 140 verv.; G l a s i u s; *Godgeleerd Nederl.* o.h.w.

[Cornelis Mangelaer]

MANGELAER (CORNELIS), een kloek scheepsbevelhebber, die in het voorjaar van 1651 een scherp gevecht onder den admiraal H a u l t h a i n met 3 Nederlandsche tegen 8 Portugesche schepen voor het Recif in Brazilië hielp leveren, waarin zeven der vijandelijke schepen door de onzen, en met name één van 29 stukken door C. M a n g e l a e r veroverd werd. In 1652 vermeesterde hij een Portugeesch schip van 18 stukken, in 1653 overleed hij.

Zie J.C. d e J o n g e, *Neerl. heldend. ter zee*, D. II. bl. 297.

[Cryn Cornelisz. Mangelaer]

MANGELAER (CRYN CORNELISZ.), waarschijnlijk de zoon van kapitein C o r n e l i s, werd in 1652 tot Commandeur van eenen Zeeuwschen brander benoemd.

Zie J.C. d e J o n g e, *Neêrl. heldend. ter zee*, D. II. bl. 297.

[Frans Crijnssen Mangelaer]

MANGELAER (FRANS CRIJNSSEN), welligt broeder van C o r n e l i s, huwde te Vlissingen in Nov. 1622 Tunneken Pieters (in 1633 Jan hertrouwde hij aldaar met Lijsbeth Frans weduwe van Isaac Rijcke, hij diende toen op het schip van kap. *Bancker*, Nav. X bl. 64, woonde de meeste zeeslagen in den eersten Engelschen oorlog en den togt van d e R u y t e r naar Denemarken in 1659 bij, en wordt als een moedig en ervaren zeeheld geprezen. Zijne dapperheid bleek vooral in zijne ontmoeting op 21 Maart 1661 bij Kaap Lezard, met den kaper J o h a n C o l l a e r t, wiens schip hij en E v e r t s e n, na een kloek gevecht, vermeesterde en zegevierende te Vlissingen binnen bragt. De Admiraliteit van Zeeland beloonde hem met een gouden keten en penning.

Zie *Holl. Merc.* 1661, bl. 53; J.C. d e J o n g e, *Lev. der Evertsen* Tabel I, *Neêrl. heldend. ter zee*, D. II. bl. 297, 298.

[Quiryn Mangelaer]

MANGELAER (QUIRYN), in 1653 kapitein ter zee, voerde het bevel op een der schepen van de Zeeuwsche directeurs en nam deel aan den hevigen zeeslag van Junij 1653.

Zie J.C. d e J o n g e, *Neêrl. heldend. ter zee*; D. II. bl. 297.

[Eustatius Manglerus]

MANGLERUS (EUSTATIUS), geboren 29 Januarij 1652, kleinzoon van E u s t a t i u s M a n g l e r u s of M a n g l e r i u s, om de religie uit Vlaanderen gevlugt, predikant te

Witte wierum, onder de classis van Loppersum in Groningerland, te Oost-Vlieland (1604), Wormer (1608), gestorven in 1614, zoon van J o h a n n u s M a n g l e r u s, veertig jaren secretaris van Wormer. Hij werd in 1670 praeceptor aan de Latijnsche school te Medemblik, in 1680 aan die van Hoorn, in 1704

conrector. aldaar. Hij maakte zich als beoefenaar der latijnsche dichtkunst bekend. Zijn gedichten zijn verspreid voor dissertatien, in de *Boekzaal der Geleerde wereld* en elders.

Zie de P a a u w , *Vervolg op Veeris namen der Predikanten*, bl. 132. *Boekz. der Gel. wer.* Aug. 1723, bl. 229, 230.

[Adrianus Mangot]

MANGOT (ADRIANUS), werd in 1554 te Gouda geboren, studeerde te Leuven in het door V i g l i u s nieuw opgerigte collegie. Hier bleef hij negen jaren, legde zich aan de universiteit van dezelfde stad op de wijsbegeerte en godgeleerdheid toe, verkreeg den rang van Baccalaureus in de laatste, nam eenigen tijd de herderlijke dienst waar, doch trad den 1 October 1585 in de orde der jesuiten. Zijn welsprekendheid deed zijn oversten besluiten hem tot de predikdienst te bestemmen en droegen hem het bestuur der congregatie der H. Maagd op. Hij predikte te Leuven, waar J u s t u s L i p s i u s hem steeds en gaarne hoorde, en vervolgens te Antwerpen. Ook trad hij in andere plaatsen als prediker op. Hij stierf den 13 November 1629 in zijn klooster te Antwerpen.

Hij bestudeerde de H. Schrift en de kerkvaders en het was uit dezer spreuken dat hij voornamelijk zijne predikatien zamenstelde. Zijn meest geliefde kerkvader was A u g u s t i n u s , van daar dat, toen de kerkelijke twisten over de Augustinische predestinatieleer ontstaan waren, een Jansenistische geestelijke al wat M a n g o t hieromtrent in zijne leerredenen had bijeengebragt, in het licht gaf.

Hij schreef:

Monita Sacra in S. Scripturâ et sanctis Patribus, *potissimum collecta*, *in celebri Academiâ Lovaniensi sodalibus deiparae Virginis dicta*, *omnibus utillissima*. Antv. 1613 8°.

Monita Sacra.... variis in locis ad Clerum et populum dicta.... Pars altera. Ibid. Idem 1613. 8°. *Pars Tertia. Ibid*, *Idem* 1613. 8°.

Monita Mariana ex S. Scriptura et S.S. Patribus potissimum collecta, *sodalibus Deiparae Virginis Antverpiae dicta*, *omnibus utilissima. Additur duplex declaratio dominicae Passiois cum triplice indice rerum praecipuarum*, *quae Monitis Sacris*, *et hisce Marianis cortinentur*. Antv. 1614. 4°.

Herdrukt met den titel van *Conciones in Dominicas et Festa totius anni*, *ex S. Scriptura et S.S. Patribus*, *per Monita deducta. Elitio* 2ª *auctior et correctior*. Antv, 1618. 4 soll. 12°.

Zie F o p p e n s , *Bibl. Belg.*; P a q u o t , *Mém. pour serv. à l'Hist. Littér des Pays-Bas*, T. I. p. 302; W a l v i s , *Beschr. van Gouda*, D. I. bl. 510; v a n H e u s s e n en v a n R i j n , *Batavia Sacra*, T. II. p. 486; G l a s i u s , *Godgel. Nederl.* o.h.w.; K o b u s en d e R i v e c o u r t , *Biogr. Handwoordenb.* o.h.w.

[Gerrit Manheer]

MANHEER (GERRIT), Rotterdamsch boekverkooper en dichter uit het eind der 18e eeuw, werkzaam lid der Rotter-

damsche dichtgenootschappen van dien tijd, kunstbroeder en vriend van T o l l e n s .

Men vindt gedichten van hem in:

Mengeldichten bij bijzondere gelegenheden door de Rotterdamsche afdeeling der Holl. Maats. van Kunsten en Wetenschappen. Gedrukt voor de leden 1807.

Ook gaf hij afzonderlijk in het licht:

Het zangeresje aan de Maas, Dordr. 1795.

Naamlijst der getrouwde en overleden personen binnen de stad Rotterdam enz. waarachter gevoegd is eene verzameling van vertoogen over verschillende onderwerpen in vaersen en in prosa.

Kronijk der stad Rott. 1240-1670. Rott. 1779 herdr. 1783. 4°.

Zie v a n R i j n , *Beschr. v. Rotterd.*, voorr.; S c h o t e l , *Tollens en zijn tijd*, bl. 26; *Cat. van Dam van Brakel*, bl. 14. B o d e l N e i j e n h u i s , *Bibliogr. der Ned. Plaatsbeschr*- n°. 1183.

[Arnold Manilius]

MANILIUS (ARNOLD), of d e M a n , omstreeks 1530 te Gent geboren, had van jongs af neiging voor de beoefening der fraaije letteren, was ervaren in de Grieksche en Latijnsche talen en in de poezij, en oefende zich ook in de geneeskunde. In 1561 begaf hij zich in gezelschap van zijn landgenoot D i o n y s i u s H a n d o v i u s naar Parijs om zijne letteroefeningen voort te zetten. Eenige jaren later verbond hij zich aan K a r e l R i j m , ook een Gentenaar, die vijf of zes jaren gezant van keizer M a x i m i l i a a n was bij de sultans S e l i m II en A m u r a t III. D e M a n volgde hem naar Constantinopel, waar hij met verschillende belangrijke personen kennis maakte en vooral wegens zijne bekwaamheid in de Grieksche taal in hooge achting stond. In Duitschland wedergekeerd, hield hij zich onledig met het vergelijken van eene menigte handschriften, van plan ze later in het licht te geven, waarin hij door den dood verhinderd werd.

Hij schreef:

Carmen ad Victorem Giselinum vóór den *Prudentius* van dezen geleerde.

Elegiae.

Epigramnata.

Epitaphia.

Het is onzeker of deze gedichten zijn uitgegeven.

Zie S a n d e r u s , de *Gandav.* p. 23, 24; S w e e r t i u s , *Ath. Bat.* p. 143; F o p p e n s , *Bibl. Belg.*, T. I. p. 60; P a q u o t , *Mém. pour servir à l'Hist. Littér. des Pays-Bas*, T. II. p. 186.

[Cornelis Manilius]

MANILIUS (CORNELIS) of d e M a n , werd in den aanvang der XVI eeuw te Brugge geboren, vestigde zich als boekdrukker te Gend, waar hij omstreeks 1570 stierf. Zijn zoon W o u t e r M a n i l i u s was ook een beoefenaar der letterkunde en volgde zijn vader als boekdrukker te Gend op. Men heeft ven C o r n e l i s behalve een door hem berijmd sinnespel *De doodt* genaamd:

Declaratie van der Triumphe beweezen den hoogh gheboren Princen van Spangen Philips, *des Keisers Charles van Oostenryksoone*, *binnen de stadt van Ghendt*, *den XIII Julii MCCCCCXLIX op rym gesteldt*. (Gent 1549 in 8°.) In Vlaamsche verzen. Daar leest men onder meer:

Cornelis die het maecte, *die hevet gheprent*.

Manilius van Brugghen, *woonachtigh te Ghendt*.

Dit werk verscheen ook in het Latijn met dezen titel:

Arcus triumphales quenquinquie, *quia S.P.Q. Gaudensi Philippo Austriaco*, *Caroli V Imp. Principis Flandriarum fllio et haeredi*, *et futuro Principi Flandriarum exhibiti fuere Gandavianno MDXLIX Ibid. Idem* 1549 fol. met platen.

Ook had hij deel aan de zamenstelling van *Pompa Trimuphalis Philippo II*, *Hispaniarum Regi*, *Gandavi cum isthic Velleris Aurei Comitia celebraret. Gand. Corn. Manilius* 1558, fol. ook in het Fransch en Vlaamsch in het licht gegeven.

Zijn zoon wordt Ghilain Manilius genoemd, en gezegd dat Lucas de Heere met Cornelius bevriend was en een grafschrift op hem vervaardigde, te vinden in *den Boomgaerdt der poesien* bl. 65; Van zijn tooneelspel *de Dood* volgens Sanderus, is echter tot heden geen exemplaar ontdekt en welligt verward met de *huere van der Dood*, door Jan van den Dale, in 1576 verschenen.

Zie Sanderus, *de Gandavus*, p. 35, 36; Sweertius; *Ath. Belg.* p. 192; Val. Andreas, *Bibl. Belg.*; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 213; Paquot. *Mém. pour servir à l'Hist. Littér. des Pays-Bas*, T. II. p. 186; Willems, *Verh. over de Nederd. Taal en Letterk*. D. I. bl. 253; Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.* D. IV. bl. 319; Snellaert, *Schets eener Gesch. der Nederl Letterk*. bl. 76; Mr. Ph. Blommaert, *De Nederd. schrijvers van Gent* 1862, bl. 60-62, alwaar nog Sanderus en Foppens worden verbeterd, die zich schijnen vergist te hebben.

[Boudewijn Manilius]

MANILIUS (BOUDEWIJN), denkelijk een afstammeling van Cornelis, bezorgde een uitgave van een werk, getiteld: *Een schoon historiken ofte cort verhael van de principaelste pointen van de belegeringhe der vermaerde stad van Ghendt ten tijde van den vijfden grave van Vlaenderen Arnout den Jonghe*, *F. Boudewijn*, Ghendt 1650 kl. 4°.

Zie Blommaert, *De Nederd. schrijvers van Gent* bl. 29.

[Manke Heyn]

MANKE HEYN (Zie ANDRIESSENS) (HENDRIK).

[Adriaan Manmaker]

MANMAKER (ADRIAAN), thesaurier en ontvanger-generaal van Zeeland, volgens concessie door Prins Willem I hem verleend d. 20 Oct. 1573. Hij overleed te Middelburg 30 November 1590. Zijn portret is door H. Goltzius gegraveerd A°. 1579. Zijn spreuk daar onder *Draecht goetwillich last met mandekens*.

[Adriaan van Manmaker]

MANMAKER (ADRIAAN VAN), zoon van Adriaan van Manmaker, en van Catharina van Marselaer, werd in de tweede helft der 16° eeuw te Middelburg geboren, bezocht in zijn jeugd Engeland, Frankrijk en Italie en was bij de geleerden toen reeds in hooge achting. Stephanus Claviger noemde hem in een brief van 1601 ‘nobilis ac eruditus juvenis.’ In zijn vaderland teruggekeerd, werd hij in 1609 baljuw van Middelburg, en vervulde daarna onderscheidene bedieningen o.a. die van thesaurier-generaal van Zeeland. In 1612 was hij vertegenwoordiger van de eersten edele in Zeeland in de Rekenkamer en in 1618 werd hij wegens denzelven in de vergadering der Staten en in het collegie der gecommitteerde Raden van Zeeland gedeputeerd. In 1618 vergezelde hij, als vertegenwoordiger van den eersten edele van Zeeland, Prins Maurits naar Utrecht. Hij gaf in de vergadering der Staten-Generaal zijne stem tot het gevangen nemen van Oldenbarneveld, de Groot en Hoogerbeets en behoorde daarna tot de 24 gedelegeerde regters. De staten van Zeeland keurden zijne gedragingen goed, bedankten hem en beschonken hem met een gave ter waarde van 200 guldens. Reeds vroeger (1618) hadden zij hem een zilver verguld lampet met het opschrift *Adriano a Manmaker*, *Equiti A*^{o}. CIↃIOCXVIII *ob navatam feliciter Patriae ac Religioni oppressae operam Zelandiae Ordines S.E.G.D.*

In 1620 werd hij tot ambassadeur naar Venetie voorgeslagen, doch niet benoemd. In 1621 zond men hem met van Noordwijk en Pauw naar Frankrijk om te handelen over een tractaat van vriendschap en koophandel. Gedurende de belegering van Bergen op Zoom, door Spinola in 1622, was hij gedelegeerde te velde.

Volgens de la Rue was hij de eerste die een ontwerp gemaakt heeft, om door het stellen van praemie op de genomene vijandelijke schepen de onderdanen van dit land des te meer toen ter tijd aan te moedigen tot afbreuk der Spanjaarden ter zee. In 1625 werd hij, nevens zes andere heeren uit Zeeland, benoemd tot het bijwonen der lijkstatie van Prins Maurits, in 1627 stond hij namens deze provincie met Jacob Scotte over den doop van een zoon des konings van Bohemen, gelijk in 1628 over dien van eene dochter van Frederik Hendrik. Na dertien jaren de betrekking van eersten edele in de hooge vergadering van Zeeland bekleed te hebben, werd hij in 1631 ontslagen.

In 1609 huwde hij Maria van Berchem, welk huwelijk door Heinsius en Grotius is bezongen.

Zie La Rue, *Staatk. Zeel.* bl. 75, 270; Hooft, *Briev.* N°. 231 (1704) *Leven en sterv. van Oldenbarneveld* bl. 397; Brandt, *Hist. d. Regtspleg. van Oldenbarneveld*, bl. 200; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. II. bl. 54; *Beleger. van Bergen op Zoom*, bl. 79, 167, 293;

Wagenaar, *Vad. Hist.*; *Lijst der Magistr. van Middelb.; Lijst der Rekenm. v. Zeeland;* Vollenhoven, *Broeders Gevang*. (Reg.) Velius; *Chr. v. Hoorn*, bl. 318; P. Burmanni, *Syll. Epp.* T. II. p. 347, T. III. p. 1, 5; D. Heinsii, *Poëm*. p. 14; Dodt van Fl. *Archief v. Utrecht*, D. VI. bl. 286, 287; Kobus en de Rivecourt, *Biogr. Handwoordenb.*; Kok, *Nav.* D. VI. bl. 351.

[Aub. Th. Mann]

MANN (AUB. TH.), den 22 Junij 1735 in de provincie York in Engeland geboren, oud-karthuizer in het Engelsche klooster te Nieuwpoort, verder kanunnik van Nôtre Dame te Kortrijk, secretaris der koninklijke academie van Brussel, welke stad hij bij den tweeden inval der Franschen in Julij 1794 verliet. Hij overleed den 23 Februarij 1809 te Praag, waar hij sedert 1797 woonde.

In hands. liet hij na:

Mémoire sur l'Agriculture des Pays-Bas.

De linguarum eruditorum necessaria cognitione usu, *nec non de vero nominis Dei* τεράγνατõυ *sensu ejusque recta ac genuina pronunciatione*.

Mémoires sur les rivières, *canax en général et sur ceux de la Flandre en particulier*, *presenté le II Avril* 1774 *à l'Acad. Imperiale de Bruxelles*.

Abrégé de l'Histoire ecclésiastique civile et naturelle de la ville de Bruxelles.

Zie *Bibl. Univ.* i.v.; *Bibl. ms. Hulthem*, n°. 135, 180, 407, 705.

[Arnoldus Mannaert]

MANNAERT (ARNOLDUS), zoon van Johan, heer van Deuveren en van Elisabeth de Wildt, zuster van den schout bij nacht Gideon de Wildt. Hij was kapitein ter zee, en verongelukte met het schip van oorlog, genaamd *Gouda*. Zijn lijk spoelde den 30 Sept. 1697 te Ameland aan.

Zie J.C. de Jonge, *Gesch. v.h. Ned. zeew.* D. III. bl. 413; D. IV. bl. 58, 89-105.

[Johannes Hermannus Manné]

MANNÉ (JOHANNES HERMANNUS), wiens vader R. Manné predikant bij de Evangelisch-Luthersche gemeente te Arnhem is geweest, werd in 1679 te Billinghausen geboren, oefende zich te Essen in de philosophie en te Kleef bij den inspector Dr. Kayser in de theologie, en na reeds op zeventienjarigen leeftijd te Arnhem gepreekt te hebben, begaf hij zich naar Amsterdam, waar hij zijne studien voortzette bij den Lutherschen predikant Dominicus en de lessen van de hoogleeraren van Leeuwen, Morinus en Francius bijwoonde.

In 1700 werd hij predikant bij de Luthersche gemeente te Arnhem, drie jaren later te Haarlem, waar hij met zijnen ambtgenoot in twist geraakt, en afgezet zijnde, in 1709 eene scheuring in de gemeente verwekte. Daar hij de gunst der stedelijke regering genoot, bleef hij bij hen, die zich met hem hadden afgescheiden, het predikambt bedienen. In 1724 verwisselde hij deze dienst met die der Luthersche gemeente

te Amersfoort, en in 1730 verbond hij zich aan die van Monnikendam. Slechts twee jaren bleef hij daar werkzaam, toen hij besloot zijn emeritaat te nemen. Reeds was de leerrede, met welke hij zijne gemeente vaarwel wilde zeggen, gereed, toen de dood hem in 1733 te Amsterdam plotseling uit dit leven deed scheiden. M a n n é was een ijverig en geleerd man. Als prediker onderscheidde hij zich door eenvoudigheid van bewerking en verdeeling. Jammer slechts dat zijne predikatien, in de toepassing doorgaans warm en opwekkend, onder den last van het vertoon van geleerdheid gedrukt gaan en door woordspelingen en uitdrukkingen smakeloos worden. Zijn portret gaat uit door J. W a n d e l a a r geteekend, als graveur niet geroemd.

Hij schreef:

Verzoenpredicatie over Matth. V:9. Haarlem 1709.

Leerrede over Ps. XXX:20. Haarlem 1709.

Inwijingspredicatie van de nieuwe Luthersche huyskerk in Haarlem, *staande en gelegen aan het Spaare*. Haarl. 1711.

Lykpredicatie over mijn broeder den Zlgr. I.F. Manné, *gehouden* 1713.

Predicatie over Ps. LXXIII vs. 25, 26 *te Cleve gehouden* 1715.

Belijdenispredicatie 1717.

Het vaarwel of de afscheidsrede tot de gemeente toegedaan de onv. Augsb. conf. te Haarlem. Haarl. 1724.

Huys Postil of predicatien over alle Episteltexten, *door het geheele jaar. Met J*, *G. Pritius voorrede*. Amst. 1730. 2 d. 4°.

Intreerede te Monnikendam over Gen. XVII vs. 1, 2. 1730.

Predicatie op den Goeden Vrijdag. Amst. 1731.

Het laatst vaarwel of de afscheidsreden, *tot de gemeente te Monnikendam over Deut. XXX vs.* 19. Amst. 1732.

Jubelpredicatie op het tweede eeuwfeest der Reformatie. 1717.

Korte beschrijving van Luthers levensloop. 1717.

J. Bugenhagen, *lijkrede over den dood van Luther*, *voorafgegaan door een grondig berigt aangaande Luthers begraavenisse* 1717 (*vertaling*).

J.M. Dilhern's, *Kort Histories berigt van de Aug. conf.* 1717 (vertaald).

Naauwkeurige zoo theologise als historise aanmerkingen over het werk der Reformatie, *mitsgaders eene nette beschrijvinge van den opkomst en staat der Luthersche kerken in de Nederl*. Haarl. 1729.

Uitgekipte, *stichtelijke en zielroerende huis- en kerkgezangen*. Amst. 1718, 1738 uit het Hgd.

Ook heeft men van hem:

Tractaetje van de verlossinge en regtvaardigmaking eens armen zondaars voor God. Haarl. 1709.

Historie van het bitter lijden en sterven onzes Heilands Jesu Christi. Amst. 1728, 1762. 2° dr.

Schriftmaatige verklaaringe over alle de heilzame 28 *artykelen der onv. Augsb. confessie of geloofsbelydenis*. Amst. 1730. 4°. 8°.

Tweede Utrechtsche jubelfeest.

Luytersche Gezangen. Haarl. 1716. 8°.

Leerrede over de verzoeking Abrahams.

Zie *Laatst Vaarwel*, Amst. 1730; Schultz Jacobi en Domela Nieuwenhuis, *Gesch. d. Evang. Luth. kerk* D. II. bl. 103, verv. D. IV. bl. 95, D. V. bl. 58, D. VII. bl. 96 verv.; Glasius, *Godgel. Nederl.* o.h.w.; Kobus en de Rivecourt, *Biogr. Handwoordenb.*; *Navorscher*, D. VII. bl. 224 Arrenberg, *Naamreg.* Muller, *Cat. van portr*.

[Josina Manné]

MANNÉ (JOSINA), waarschijnlijk eene dochter van den bovengemelde, beoefende de nederduitsche poezij.

[Jehan Mannin]

MANNIN of MAUVIN (JEHAN), was reeds schilder in het begin der XIVe eeuw, en komt als zoodanig voor in de stadsrekeningen van Rijssel op het jaar 1327.

Zie Le Comte de la Borde, *Les Ducs de Bourgogne*, *Introd.* p. LXVI; Kramm, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstschild*. D. IV. bl. 1058.

[Adriaen Manning]

MANNING (ADRIAEN), door prins Willem I tot scheepskapitein aangesteld in 1569. In 1570 nam hij en jonkheer Lancelot van Brederode, Adriaen Moning en Albert Menningerhof en anderen in het Vlie, tien groote bulken en eenige mindere schepen; waardoor zij groote schade aan de Nederlandsche kooplieden toebragten.

Zie Beaufort, *Lev. v. Willem I*, bl. 158, 179.

[Unico Manninga]

MANNINGA (UNICO), drossaard van Embden, voorstander der vrijheid, die gedurende eene reeks van jaren vlugtelingen uit Engeland in de Nederlanden ten zijnent ontving. Hiertoe behoorde ook Marnix van St. Aldegonde.

Zie Groen van Prinsterer, *Archives de la maison d'Orange Nassau*, T. III. p. 237, T. IV. CIII. 45, T. V. p. 187

[Manno of Nanno]

MANNO of NANNO, een Friesch wijsgeer, ten minste een man die aan het hof van Karel den Kalen, niet zonder eenig goed gevolg lessen in de vrije kunsten gaf, en daar waarschijnlijk den Utrechtschen bisschop Radboud gevormd heeft. Van hem moeten er zelfs aanteekeningen over Aristoteles en Plato in onze oude boekerijen, vóór de Spaansche beroerten zijn voorhanden geweest. Met al

dezen reuk van geleerdheid, hem toegekend, zoo behelzen zijne geschriften evenwel niets meer dan den lof der heiligen.

Zie S u f f r i d u s P e t r i , *Script. Fris.* p. 55; *Batavia Sacra*, T. I. p. 158; C o l l o t d'E s c u r y , *Holl. roem in kunsten en wetens*. D. IV. (I) bl. 10, II, A IV (i) bl. 55, 56, D. III. (A) bl. 178.

[Migurl Manrique]

MANRIQUE (MIGURL), volgens Fiorillo een Vlaming, en discipel van R u b b e n s , die zich op het einde der 17^{e} eeuw te Malaga vestigde.

Zie F i o r i l l o , *Geschichte der Mahlerey in Spanien*, S. 270, K r a m m , *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch*. D. IV. bl. 1058.

[Fredericus H. Mans]

MANS (FREDERICUS H.), een verdienstelijk kunstenaar, die in de tweede helft der 17e eeuw, waarschijnlijk te Utrecht bloeide. Hij schilderde land- en dorpsgezigten, stadsvesten enz. aan rivieren gelegen, met rijke stoffaadje, eigenaardig en vol karakter voorgesteld in den trant van K l a a s M o l e n a e r doch beter van gehalte.

Zie K r a m m , *Lev. en werken der Holl. en Vl. Kunstsch*. D. IV. bl. 1058.

[Arnoud van Mans]

MANS (ARNOUD VAN), een leerling van D a v i d T e n i e r s , den jonge, behoorde tot de Belgische schilderschool.

Zie B o g a e r t s , *Esquise d'une histoire des arts en Belgique* p. 61; K r a m m , *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. kunstsch.* D. IV. bl. 1059.

[Sieur de Mansart]

MANSART (SIEUR DE). Zie MAULDE (GUILLAUME DE).

[R. van Mansdael]

MANSDAEL (R. VAN), dichter uit de tweede helft der 17e eeuw. Men heeft o.a. van hem een *Rouwklacht op de Ruyter*.

Zie v a n d e r A a , *N.B.A.C. Woord*. D. II. bl. 401.

[Rombout van Mansdale]

MANSDALE (ROMBOUT VAN) of KELDERMANS een bouwmeester die in de eerste helft der 16e eeuw te Brussel bloeide.

Zie *Messager des Sciences historiq*. 1858, bl. 338; K r a m m , *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Sch.* o.h.w.; *Keldermans*.

[Pieter Ernst Graaf van Mansfelt]

MANSFELT (PIETER ERNST Graaf VAN), afstammeling uit het oude Duitsche huis van dien naam, zoon van E r n s t , Graaf v a n M a n s v e l t , in 1532 gestorven en van D o r o t h e a v a n S o l m s . Hij, geb. 1517, ontving zijne opvoeding aan het hof van F e r d i n a n d , broeder van K a r e l V. Hij had, gedurende zijn zeven-en-tachtig-jarigen levensloop, drie Spaansche koningen (K a r e l V, P h i l i p s II, en III) gediend, onder anderen woonde hij den togt naar Tunis bij (1535), en was opperbevelhebber van Yvoy, toen deze stad, in 1552 door de troepen van H e n d r i k II aangetast, en hij gevangen genomen werd. Na zijne verlossing sloeg hij de Franschen te St. Quentin onder Savoyen en Egmond.

In 1569, ten tijde van A l v a , dien hij getrouwelijk diende, werd hij naar Frankrijk ter hulpe des konings tegen de opgestane hervormden gezonden, en versloeg ze bij Moncontour. Voorts voerde hij onder A l v a en R e q u e s e n s den Nederlandschen oorlog en was, na den dood des laatsten, een der leden van den Raad van Staten, die door de burgerij van Brussel gevangen genomen en vijf maanden in hechtenis gehouden werd, niet zonder gedurig dreigend levensgevaar. De heer d e J o n g e heeft het niet onwaarschijnlijk gemaakt dat prins W i l l e m I dien stap heeft aangemoedigd en gerugsteund, om

Mansfeld en Barlaimont te vatten, iets, hetwelk noch de Algemeene Staten, noch die van Brabant, maar Glimes en de Heze verrigtten. Een stout stuk waarlijk, en een bewijs van 's Prinsen veelvermogenden invloed in de toen nog vijandige hoofdstad der Nederlanden. Maar is het te verwonderen dat Mansfeld en Barlaimont, beide mannen van den hoogsten invloed, zich door deze gevangenis, het werk huns ergsten vijands, van het bestuur over Nederland verstoken, hunne partij in 't onderspit, en de geuzen ziende zegevieren, - besloten van hunnen kant nu ook alles, zoo list als geweld, aan te wenden om weder boven te komen. In de gevangenis gedroeg zich voorts Mansfeld met edele fierheid; hij weigerde het huisarrest, waartoe zich Heze, na langdurige verzoeken der Staten ten laatste liet vinden, en dat Barlaimont aannam. Mansfeld werd met de algemeene bevrediging en Don Juan's komst ontslagen en teekende toen de Unie van Brussel, doch wel met het voornemen om die spoedig te verbreken, geleidde daarop de Spaansche soldaten uit het land en trok terstond bij Don Juan naar Namen. Sedert vinden wij zijnen naam met lof in de meeste gevechten en krijgsgebeurtenissen dier tijden, in de legers van Don Juan en Parma (in de belegeringen van Maastricht, Antwerpen, in de bevrediging der Walsche gewesten enz.) Hij werd na den dood van Parma tweemaal algemeen landvoogd der Nederlanden - vóór en na de komst van den aartshertog Ernst. Bij de komst van aartshertog Albert aanvaardde hij wederom het stadhouderschap van Luxemburg, welke provincie hij negenenvijftig jaren lang bestuurd en gedurig in 's Konings naam heeft gehouden. Zoo bereikte hij in gedurige werkzaamheid den hoogen ouderdom van 87 jaren en stierf in het jaar 1604. Van Meteren noemt hem ‘een zeer kloek heer, van goede verstande, een groot hovelingh, van syn princen seer bemint.’ Hij was sedert 1546 ridder van het gulden Vlies, en huwde Margaretha van Brederode, zuster van den vermaarden graaf Hendrik en in hoogen ouderdom met Maria de Montmorency, weduwe van den graaf de Lalaing. Zijn afbeeldsel bestaat op meer dan ééne wijs.

Zie behalve Bor, van Meteren (vooral bl. 504, fol. uit Amst. 1652), Hooft, Bentivoglio, Strada, M. ab Isselt, Moreri, Hoogstraten, Grotii, *Annales et Hist. de reb. Belg.* p. 172; Loerii, *Chron. Belgic.* p. 611; Hubner, *Geslachtrekenkundige Taf.* Taf. 334-346; Te Water, *Verb. der Ed.* D. III. bl. 4; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. VI, VII, VIII, IX (Reg.); Kok, *Vad. Woordenb.* o.h.w. *Ernst;* van Kampen, *Karakterk. d. Vad.* D. II. bl. 377; J.C. de Jonge, *de Unie van Utrecht*, bl. 176-179 190; Calmet, *Bibl. de Lorr.* p. 628; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Littér. des Pays-Bas*, T. II. p. 374; Schannat, *Hist. du comte de Mansf.* 1707. 12°.

Groen van Prinsterer, *Archives de la maison d'Orange-Nassau*, (Reg.) Muller, *Cat. van portretten*.

[Karel van Mansfelt]

MANSFELT (KAREL VAN), natuurlijke zoon van den voorgaande, werd in 1588 geboren. Na het eerste onderrigt ontvangen te hebben, zonden hem de aartshertogen, Albert en Isabella naar Rome, om aldaar in de wijsbegeerte te studeren. Hij legde zich ook op de God- en regtsgeleerdheid toe, keerde toen naar zijn vaderland terug en werd te Leuven licentiaat in de beide regten (29 Jan. 1614). Hij was toen aalmoezenier der aartshertogen die hem op nieuw voor eenigen tijd naar Rome zonden, van waar hij wederom naar Brussel werd geroepen om zijn ambt en tevens dat van ceremoniemeester aan het hof te vervullen. Hij werd sedert kanunnik van St. Gedule te Brussel, eerelid van den raad van Luxemburg, Prevoost der collegiale kerk van Seclin bij Rijssel. In 1631 werd hij vicaris-generaal van den apostolischen gezant in de legers van Philippus IV in de Nederlanden, in de Paltz en andere provincien. Ook volgde hij in 1637 Philibert de Mol als deken der St. Gedule op. Hij overleed in 1647, omstreeks 60 jaren oud.

Hij schreef:

Paratitla Decreti: de iure sacro in genere; deque Ecclesiasticorum moribus et officiis. Lov. 1616. 12°.

Utriusque iuris concors discordia, *quâ canones cum legibus pugnantes conciliantur*. Luxemb. 1619. 12°.

Manuductio ad vitam canonicam. Luxemb. 1620. 12°.

Clericorum coenobetica, *sive canonicorum vita et origo*. Luxemb. 1625. 12°.

Exercitatio civilis ad Regulas juris in Sexto. Luxemb. 1626. 12°.

Clericus sive de statu perfectionis et perfectione statûs clericorum. Brux. 1627. 12°.

Exercitatio civilis ad Breve Apostolicum Urbani P.P. VIII de constitutione et potestate delegati apostolici in militiâ Belgicâ regii exercitûs, *item de jejunii Quadragisimalis remissâ observantiâ in eâdem militiâ*. Brux. 1638. 12°.

Sacerdotis breviculum, *venerationi Cleri sacrum*. Brux. 1642. 16°

Castra Dei, *sive de Parochia*, *religione et disciplina militum*. Brux. 1643. 4°.

Principis breviculum, *memoriae Alberti*, *Isabellae et Ferdinandi sacrum*. Brux. 1643 (of omstreeks) 16°.

Breviculum Hierarchae. Brux. 16°.

Magisterium militare, *sive de jurisdictione et jure militiae Belg*. Antv. 1647. 16°.

Religiosus sive de statu prefectionis sacerdotii. Bruxell. 1647. 16°.

Job patiens, *sivi de Providentiâ Dei erga hominem*. Brux. 1647. 16°.

Zie Valerius Andreas, *Bibl. Belg.* p. 124; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 158; Sweertii, *Ath. Belg.* p. 169; Miraei, *Bibl. Ecc. ed. Fabric* p. 336; *Basil. Brux.* Ed. 1743 bl. 12; Calmet *Bibl. de Lorr.* p. 627, 628; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Littér. des Pays-Bas*, T. I. p. 375.

[Karel Graaf van Mansfeld]

MANSFELD (KAREL Graaf VAN), zoon van Pieter Ernst grave van Mansfelt en van Margaretha van Brederode geb. 1542, werd door zijne daden door geheel Europa beroemd. ‘Men zag’ schreef te Water, ‘in zijn voorbeeld deels dat gezindheid in 't stuk van vrijheid geen erf zij, doch dat standvastigheid in 't behartigen van 's lands algemeen welvaren, ook in die dagen niet zelden voor eigen belang pleeg te wijken.’ Hij onderteekende reeds vroeg het verbond der edelen en verscheen bij het overgeven van het smeekschrift, openlijk ten hove. Zijn vader, der landvoogdesse geheel toegedaan, verklaarde in den raad dat hij zijn zoon hierover schriftelijk bestraft had, en schreef hem een brief, waarin hij hem, tenzij hij zich oogenblikkelijk van het bondgenootschap afscheidde, zijn toorn aankondigde en bedreigde hem voor altoos zijn vaderlijke gunst te ontrukken. Doch deze vermaningen en bedreigingen trokken den jongeling, die fier van aard was, niet aanstonds van het bondgenootschap af. De raad, dien hij gelijk men wil, aan den Prins van Oranje zou gegeven hebben, om Egmond van kant te helpen, opdat de vorst, ter bevrijding van het land, al de krijgsmagt aan zijne zijde mogt krijgen, was waarlijk te verfoeijen en 's Prinsen hart was te wel geplaatst dan dat hij dien voorslag goedkeurde, doch er bleek uit hoe diep hij ingewikkeld was in den voorstand der vrijheid. Niet lang duurde het of hij liet het bondgenootschap varen, en werd aangesteld tot bevelhebber van Antwerpen.

Nadat Alva de graven van Egmond en Hoorn had doen vatten, schroomde Mansfeld naar Brussel te komen. of week zelf, gelijk men schreef, op raad van zijnen vader, van daar. Het scheen dat hij zich minder op Alva durfde verlaten dan op de landvoogdesse, welker gunst hij zich door zijne verrigtingen bij Valenciennes nog meer had verworven. Onder don Jan van Oostenrijk, die hem gebruikte om krijgsvolk in Frankrijk, waar hij zeer bekend was, te werven, doch vooral onder den hertog van Parma was Mansfeld een der voornaamste legerhoofden; en gaf, ten voordeele der Spaanschen, veelvuldige blijken van heldhaftigheid. Getuigen hiervan zijn de slag bij Gemblours, de verovering van Bouvignes, de herhaalde onderneming tegen Nivelle, het innemen van Eindhoven, Diest en andere plaatsen in 1580, het belegerde en eindelijk vermeesterde Antwerpen, het benaauwde Dendermonde, de inval in den Bommelerwaard en de versterking van 's Hertogenbosch, de belegering en verzekering

van Grave, Megen, Batenburg en andere plaatsen, het stormenderhand innemen van Nuis, zijn welgelukte aanslag op Blankenburg, het bemagtigen van Sluis; zijn toeleg op Geertruidenberg en Breda, alsmede op Bommel en Heusden, die hem echter mislukte, waarvan de oorzaak gezocht wordt zoo in den onwil der soldaten als in den twist, tusschen hem en den bevelhebber L e v a gerezen; het innemen van Herpt, Heel, Hemert, Rees en Rijnberk. Het was dan niet zonder reden, dat Parma de Nederlanden voor een tijd verlatende, het hooge bewind over de krijgsmagt in Brabant aan M a n s f e l t toebetrouwde, en dat hij zich van hem bediende, om Breda, onlangs bij verrassing door de Staatschen ingenomen, te hernemen. Na den dood van Parma, kreeg de oude graaf van M a n s f e l d het hoog gezag voor een tijd in handen, en schikte zijn zoon K a r e l tot den veldtogt naar Frankrijk, om 't bevel over 's konings leger aldaar te voeren; die ook in dat rijk zijn heldenmoed deed blijken. Hoe verdienstelijk M a n s f e l d zich anders maakte door zijne krijgsbedrijven, werd hij echter, na zijne wederkomst, gelijk de meeste Nederlandsche heeren, met opzet buiten het bestier van staatszaken, door de Spaansche raadsheeren gehouden, en men zocht zelfs gelegenheid om hem buiten de Nederlanden te doen vertrekken. Met dat oogmerk werd hij, onder schijn van verhooging, den keizer tot veldheer in Hongarije aangeprezen, waar hij zich tegen de Turken dapper gedroeg. Hier eindigde hij zijn leven in den ouderdom van 52 jaren te Comorn, in 1594. Hij huwde drie maal, onder welke M a r i a C h r i s t i n a v a n E g m o n d, weduwe van O d o a r d v a n B o u r n o n v i l l e.

Zie v a n d e r H a e r, *de Init. tumul. Belg.* C. II. p. 195, 318, 322; V i g l i u s a b A y t t a, *Ep. VII ad Hopperum* p. 358; S t r a d a *de bello Belg.* lib. V. p. 211, lib. VI. p. 313, 314, 569, 573; dec. II. lib. VI. p. 346, 390, 395, 511, VII. p. 351, 420, 421, 439, 453-455, 459, 469-480, VIII. p. 490, 581, 582, IX. p. 73, 569 X. p. 719, 723, scqq. 733, 736, 754-761; H o o f t, *Ned. Hist.* B. IV. bl. 131, B. XVII. bl. 35; XXVII. bl. 35; M e u r s i i, *Rer. Belg.* lib. I. p. 15; l e P e t i t, *La grande chron. anc. et moderne de Holl. Zeel. etc.* liv. IX. p, 165, XI. p. 347, 348, XII. p. 410, XIII. p 472, XV. p. 650; D e T a s s i s, *Comment. de tumult. belgic.* lib. IV. p. 284, 293, 296, 297, I. VII. p. 484, VIII. p. 516, 526 H. L o y e n s, *Synopsis Rer. ab Lothar. Ducibus gestorum* p. 470, 515; J.H.v. H e u r n, *Beschr. van 's Hertogenbosch*, D. II. bl. 163-170, 186-189; v a n R e y d, *Ned. Hist.* B. XXXI. bl. 76; B e n t i v o g l i o, v a n M e t e r e n, S c h i l l e r, W a g e n a a r, *Vad. Hist.* (Reg.) C e r i s i e r, *Vad. Hist.* (Reg.) B e a u f o r t, *Lev. van Willem I* D. III. bl. 187; B o s s c h a, *Neerl. Held. te land*, D. I bl. 288, 289, 299, 324; C h r i s t i n a c u s, *Jur. Her.* P. I. p. 173-174; *Suit du supplem. du Nobil.* T. I. p. 24; H u b n e r, *Geslachtrek. Tafelen*, Taf. 334-346; H o o g s t r a t e n, K o k; T e W a t e r, *Verb. en smeeks. d. Edelen*, D. I. bl. 378, D. III. bl. 4-10, volg.; v a n L o o n, *Ned. Histp.* D. I. G r o e n v a n P r i n s t e r e r, *Archives de la maison d'Orange-Nassau.* (Ind.)

[Regnerus Mansveldius]

MANSVELDIUS (REGNERUS), uit een Utrechts regeringsgeslacht den 21 October 1639 in de hoofdstad van het Sticht, geboren. Zijn vader was Antonius Mansveldius en zijne moeder Elisabeth Heydendal. Na de latijnsche school te Utrecht bezocht te hebben, studeerde hij te Leyden in de godgeleerdheid. Na voleindigde studien zou hij den baron Godard Adriaan van Reede, heer van Amerongen, tot ambassadeur naar Spanje benoemd, als prediker vergezeld hebben, toen de hoogleeraar Daniel Voetius in den bloei zijner jaren stierf en de magistraat hem diens leerstoel in de godgeleerdheid in 1660 aanbood. Zijne onmatige lust tot studie bezorgde hem een vroegen dood. Hij stierf den 29 Mei 1671. Graevius hield eene lijkrede op hem (de VIIe van diens gedrukte *Orationes*.) Hij schreef verschillende Academische dissertatien over wijsgeerige onderwerpen en voornamelijk *De ratiocinatione legitima* 1668, later te Leipzig 1699 en te Herborn 1711 8°. herdrukt. Na zijn dood verschenen zijne *Lucubrationes in detestabilem Benedicti Spinosae librum*, *qui inscribitur Discursus Theologico-Politicum*. Amstel. 1674. 4°.

Hij arbeidde ook aan een *Commentarius in Epicteti Enchiridion*, welker voleindiging zijn dood belette.

Onder den Pseudoniem van Petrus ab Andlo, schreef hij tegen Maresii, *Dissert. de abusu Philosophiae Carthesianae surrepente et vitando in rebus theologicis et fidei:*

Specimen confutationis dissertationis de abusu Philosophiae Carthesianae.

Hierop schreef Maresius:

Vindiciae en *Vindiciarum vindiciae*, die door Mansveldius beantwoord werden met:

Animadversiones in Vindicias - en *Specimen bombomachiae Maresii*.

Zie Graevii, *Orat. funeb.*; Spizelius, *Infel. Literat.* com. XV. p. 364; Fabricius, *de Script. Verit. Christ.* C. XIII. p. 358; Witte *Diar. Biogr. ad ann. Dict. Hist. et Crit.* T. I. p. 224; Place; *de Script. Pseudon.* p. 53; Niceron, *Mémoires pour servir à l'Hist. des Hommes illustre* T. 28; *Magna Bibl. Eccles.* T. I. p. 434; Burman *Traj. erud.* p. 209; Bayle, Hoogstraten, Glasius, *Godg. Ned.* o.h.w.; Foppens, Heringa, *de Audit.* p. 139.

[Jan Florisz. Mansvelt]

MANSVELT (JAN FLORISZ.), een tooneeldichter uit de tweede helft der 17e eeuw.

Hij schreef:

De klucht van de noble uryagie 1670.

[Jan Isaak van Mansvelt]

MANSVELT (JAN ISAAK VAN), werd in 1761 te Utrecht geboren, en tot de vesting-bouwkunde opgeleid. Als liefhebber heeft hij ook het handteekenen, met lof beoefend, vervaardigde prentteekeningen en ook eenige prentjes naar H. Meijer, en eigene teekeningen. Kramm geeft de lijst zij-

ner meer bekende etswerken. Hij stierf te Nijmegen in 1802 en zijn broeder Antonie Jan, die goede portretten vervaardigde, den 17 Sept. 1829 in den ouderdom van 72 jaren.

Zie Immerzeel, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch*. D. II. bl. 199; Kramm, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunsts*. D. IV. bl. 1059.

[Mantats]

MANTATS of MATANTS, een der Verbondene Edelen.

Zie te Water, *Verb. der Edelen*, D. III. bl. 10.

[P. Manteau van Dalem]

MANTEAU VAN DALEM (P.) schepen des lands van den Vrije tot Sluis in Vlaanderen, gaf:

Psalmen des Nieuwen Testamenti. Middelb. 1683. 2 d. 8°.

In 1686 verscheen te Utrecht bij W. Olerck. 8° (990 pp) de tweede druk met dezen titel:

Biblia, *dat is: de gantsche H. Schrift des O. en N. Testaments*, *kortelik uyt yder Boek der voorm. saecken op Psalmen gedicht. En onder yder Psalm een gebedt*.

Zie Andriessen, *Aanmerk*. bl. 207; *Cat. der Maats. van Ned. Lett.* D. I. bl. 176; Muller, *Cat. Godg. werk.* bl. 83.

[Jaques Manteau]

MANTEAU (JAQUES), schreef in Tholen 13 Jan. 1631, oud 81 jaren:

Memorie of histories verhaal van hetgeen staande de belegering der stad (*Zierikzee*) *is voorgevallen*, in J. van der Velde, *Tweede jubelf. der verlossing van Zierikzee*.

[Jan Mantelius]

MANTELIUS of MANTELS (JAN), zoon van George Mantels en Maria Hermans, te Hasselt, eene stad van het graafschap Looz, in het prinsdom Luik, den 23 September 1599 geboren. Hij ontving zijne eerste opleiding bij de Jesuiten te Luik, waarna hij den elfden Junij 1617 in het Augustijner klooster van Hasselt ging, waarin hij het volgende jaar zijne gelofte aflegde. Na voleindigde studien werd hij gedurende vele jaren onderwijzer in de fraaije letteren, en vooral in de rethorica. Omstreeks 1627 werd hij onder-prior te Brussel, en in 1630 prior van Antwerpen. In 1636 verkreeg hij den rang van licenciaat in de Godgeleerdheid aan de hoogeschool van Douai. In het volgende jaar werd hij prior te Yperen en vervolgens te Hasselt, en vicaris van Luik in 1640 eerste visitator zijner provincie, die toen al de Nederlanden en een deel van Duitschland omvatte. In 1647 was hij afgevaardigd te Rome bij het algemeen kapittel zijner orde en kwam hij terug met den doctoralen hoed van Pavia en werd in hetzelfde jaar prior te Keulen.

Omstreeks 1631 begon hij zich vooral op de welsprekendheid toe te leggen en predikte hij met veel toejuiching in de kerken zijner orde te Antwerpen, Brussel en in de groote kerk dezer laatste stad.

In gevorderden ouderdom werd hij door de jicht aangetast, doch genas omtrent den aanvang van 1660, welke genezing hij toeschreef aan de tusschenkomst van de H. Maagd, die

vereerd werd in de kapel van Curtembosch, een mijl van St. Trond. Hij bragt zijne laatste jaren te Hasselt door, waar hij in 1655 voor de tweede of derde maal prior was, en hield zich bezig met stoffe te verzamelen voor de geschiedenis van zijn land. Hij stierf den 23 Febr. 1676 in den ouderdom van 77 jaren. Men begroef hem in het koor van zijn klooster, onder een buitengewonen steen. Hij was een der verdienstelijkste leden zijner orde.

Hij schreef:

Manuel de la confrérie de la ceinture de St. Augustin. Liège 1627 in het Ol.

La journée des ames dévotes. Anvers 1634. 16°. in het Vl.

Speculum peccatorum asperantium ad solidam vitae emendationem; sive admiranda St. Augustini conversio, *historicâ ejusdem narratione*, *discursibus moralibus*, *et emblematis in aes incisis adornata*. Antv. 1637. 4°.

R.P.F. Joannis Mantelii, *S.T.L. Augustiniani*, *oratio in laudem B.M. Virginis*, *occasione statuae ejus in templo Augustiniano Thenis dedicatae anno* 1636. Onder de *Orat. ss.* van N i c a s i u s B a x i u s . Antv. 1638. 12°. T. I. p. 367-389.

Tabula Chorographica Principatûs Leodiensis et Comitatûs Lossensis. Amst. 1639.

Ars Artium, *sive de Regimine Sanctimonialium Diatribe*. Antv. 1640. 16°.

De officio Pastorali, *libri duo*, *ad eorum praecipuè instructionem*, *qui oves Christi ruri pascunt*. Antv. 1643. kl. 12°.

Oratio habita Antverpiae in funere R. et Eximii Patris Henrici Lancelotti, *S. Theologiae Doctoris Lovaniensis*. Antv. 1643. 3°.

Aegidii Albertini Emblemata Hieropolitica, *versibus et prosâ illustrabat Joannes Melitanus a Corylo*, *cujus accedunt Musae errantes*. Colon. 1647. 12°.

Thaumaturgi physici Prodromus. Colon. 1649. 12°.

S. Augustinus, *de venerabili Eucharistiâ; sive de augustissimo corporis et sanguinis Domini Mysterio*, *qua sacrificium et sacramentum est*, *quid catholicus sanctae Ecclesiae Doctor senserit*, *libri II*. Leod. 1655. 12°.

Hasseletum, *sive ejusdem opp. discriptio*, *quo continetur totius Historiae Lossensis compendium*, *praecipue Cap. XX. ubi recensentur Comites*, *celeberrimi Monasterii de Herckenrode ord. Cisterçiensis Fundatores*. Lov. 1663. 4°.

Historiae Lossensis libri decem, *authore R.P. Joanne Mantelio*, *Augustiano*, *S. Th doctore. Cui adjuncta sunt diplomata Lossensia*, *privilegia*, *paces*, *pacta; donationes*, *infeudationes*, *etc. nec non recollectio edictorum*, *constitutionum*, *declarationum*, *jurium etc. Cum Topographia seu descriptione urbium*, *pagorum et locorum ejusdem comitatûs*, *labore et studio clarissimi consultissimique Domini Laurentii Robyns J.U.D. et Advocati*. Leodii 1717. 4°.

Hij liet na in hands.:

Syntagma de Mendicantium stationibus.

Liber singularis de officio oratoris Christiani, *juxta sanctissimos mores*, *probatissimamque St. Augustini doctrinam: ad renovandam in usum veterem S.S. Patrum concionandi mehodum*.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 532, 533; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 162; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Littér des Pays-Bas*, T. II. p. 295; De Wind, *Bibl. der Ned Gesch*. (Ind.); Dewez, *Hist Génér. d.l. Belg.* T. VII. p. 27; Visscher, *Handb.* D. V. bl. 83.

[Mantel]

MANTEL, een Belgisch beeldhouwer, te Brussel geboren, bloeide omtrent 1780. Hij beitelde o.a. eenige versierselen aan het paleis van Laeken en eenige basrelieven en versierselen voor een huis in de nabijheid van dat paleis.

Zie Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.* D. II. bl. 191.

[Robert Maquereau]

MAQUEREAU (ROBERT), bloeide omstreeks 1527 te Valenciennes destijds onder de Nederlanden behoorende. Hij schreef in de Fransche taal een soort van algemeene geschiedenis van Europa, sedert de geboorte van keizer Karel V, of den jare 1500 tot aan den 5 Junij 1527, getiteld:

Histoire Générale de l'Europe, *depuis la naissance de Charles Quint*, *jusqu'au* 5 *Juin* 1527, *composée*, *en forme de Chronique*, *par Robert Maquereau de Valenciennes et publiée pour la première fois*, *avec de courtes notes pour l'intelligence des termes surannés. Louvain de l'Imprim. Acad*. 1765. gr 4°. door Paquot bezorgd. De beroemde Antwerpsche bisschop de Nelis, achtte het een dor en onbeduidend werk, de uitgave naauwelijks waardig. J.B. Barrois was van plan het nog onuitgegeven deel dezer *Mémoires* in het licht te geven.

Zie de Nelis, *Prodrom.* p. 30; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 1077; de Wind, *Bibl. van Neerl. Geschiedschr.* D. I. bl. 123, 521; Reiffenberg, *Nouv. Arch. Historiq.* T. VI. p. 372.

[Johan Christiaan Marbach]

MARBACH (JOHAN CHRISTIAAN), luitenant, werd in de actie van den 19^{e} September 1799 krijgsgevangen genomen.

Zie Bosscha, *Neêrl. Held. te land*, D. III. Bijl. II.

[Philibert van Marbais]

MARBAIS (PHILIBERT VAN), afstammeling uit een hoog beroemd geslacht van Namen, in hetwelk eenigen tijd het burggraafschap van Brussel is geweest en dat in Namen met groote eerambten, zoo als dat van opperstalmeester des graven is bekleed

geweest. Hij was de partij van den Prins van Oranje toegedaan en werd op bevel van Alva onthalst.

Zie l'Espinoy, *Rech.* p. 318; Butkens, *Troph. de Brab.* T. I. p. 31, 141, 263, 275; Gramaye, *Antiq. Gallo-Brab.* p. 43; Le Carpentier, *Hist. et de Cambr. de Cambres.*, P. III. p. 800,

801, 838; *Suite des supp. au Nobil.* T. V. p. 448; Christianaues *Jur. Her.* P. I. p. 351; Te Water, *Verb. der Edelen*, D. III. bl. 10.

[Philibert de Marbais]

MARBAIS (PHILIBERT DE), seigneur de la Haye, waarschijnlijk een jonger zoon van Philips van Marbais, (die volgt). Hij was een der onderteekenaars van de Unie van Brussel 1577.

Zie J.C. de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 141.

[Philips van Marbais]

MARBAIS (PHILIPS VAN), heer van Louverval, trad in het verbond der Edelen, woonde hunne vergaderingen te Breda bij en was een van de gevolmagtigden, om het verdrag, op naam der Edelen, met de landvoogdes te sluiten. Hoewel hij door zijn gedrag te Doornik toonde, zich aan dat verdrag te willen houden, kon hij echter den haat van Alva, die hem bandde, niet ontwijken. Gewond zijnde in de schermutselinge bij de Geete, werd hij door don Frederik krijgsgevangen gemaakt en, op last van Alva, buiten orde van regten, en zonder een gewoonlijk pleitgeding, te Brussel onthoofd.

Zie Hooft, *Ned. Hist.* B. III. bl. 112; B. V. bl. 198; van Meteren, *Ned. Hist.* B. III. bl. 54; Strada, *de bello Belg.* dec. I. lib. VII. p. 412, 414; Bor, *Ned. Oorl.* B. IV. bl. 183; van Isselt, *Hist. sui temposis* p. 155; *Corte vermaninghe opt vonnisse tegen A. van Stralen*, bl. 38; J. van Wesenbeeck, *Beschrijving van de Geschied. in de Religie saecken*, bl. 174, 175; van der Haer, *De init. tumult. Belg.* lib. II. p. 11; Te Water, *Verb. der Edel.*, D. II. bl. 10, 11; Groen van Prinsterer, *Archives de la maison d'Orange-Nassau*, T. II. p. 34, 35, 38-59, 63, 161; T. III. p. 292.

[Arnold Marcel]

MARCEL (ARNOLD), te Dordrecht 1 Nov. 1672 geboren, was een man van ongemeene verdienste, groot wijsgeer en wiskundige, natuurkundige, en bij uitstek beroemd in het polijsten en slijpen van vergrootglazen. Hij heeft den hol en bolmeter voor verrekijkersglazen beschreven en die beschrijving uitgegeven, Dordr. 1768. Hij was een neef van den beroemden Leeuwenhoek.

Hij stierf den 15 Maart 1748. Kort voor zijn dood werd zijn beeldtenis door den kunstschilder Schouman in zwarte kunst gebragt. De dichter F. Greenwood plaatste er deze regels onder:

> ‘Het is Marcel, die dus zoo levend zich gelykt;
> Die grys en onvermoeid in 't onderzoek der dingen,
> Den grooten Newton volgt in zijn bespiegelingen,
> En in 't polysten van 't vergrootglas niemand wykt,
> Heeft men een Leeuwenhoek en Newton de eer gegeven
> Men ziet ze beiden in dit schrander brein herleven.’

Zie *Nederl. Jaarb.* 1748 D. I. bl. 238; *Mnemosyne*, D. IV. bl. 226; Schotel, *Kerk. Dordr.* D. II. bl. 194, 783; *Illustre school*, bl. 90. *Nav.* D. IV.

[Marcel]

MARCEL, mogelijk een afstammeling van A r n o l d , leefde in het laatst der vorige eeuw. Er verscheen:

Adres door Marcel. op den 17 *Jan.* 1800, *gepresenteerd aan de eerste kamer van het vertegenw. ligchaam des Bat. volks inhoudende verzoek tot nulverklaaring van het vonnis*, *door de kamer judieceel der stad Dordrecht en de Merwede tegen dezelve wegens het ontkennen der Joodsche en Christelijke godsdienst*, *op den* 12 *Nov.* 1799 *gewezen. enz.* gr. 8°.

Zeker dezelfde op wien omstreeks 1780 à 1790 een spotprent gemaakt werd, op den soldaatje speelende dominé M a r c e l ; met dit vers:

Een wolf in 't herderlijk gewaad
Die kooy en schapen wuft verlaat,
Soldaatje speelt en exerceerd,
Te wacht trekt liever als studeerd,
Die oproermakers helpt en stijfd,
De democratie leert en drijft,
Die tot drilmeester van de hel
Gepromoveerd is, is M a r c e l .

[Otto Marcelis]

MARCELIS (OTTO), werd, waar is onzeker, in 1613 geboren, bragt vele jaren in Frankrijk en Italië door, en schilderde te Parijs voor de koninginne-moeder, die hem behalve kost en inwoning, dagelijks een Louis d'or gaf. Vervolgens vervaardigde hij vele schilderijen voor den groot-hertog van Florence. Ook bezocht hij Napels en Rome, waar hij inzonderheid de leiding van W i l l e m v a n A a l s t genoot. De bend gaf hem den bijnaam van den *snuffelaar*, wegens zijn omzwerven in de omstreken van Rome tot het opsporen van planten, hagedissen, padden, slangen en insecten, ten einde zich daarvan ter navolging te bedienen, want alleen uit dergelijke voorwerpen bestonden de ordonnanties zijner zeer fraai en uitvoerig bewerkte schilderijen.

Hij vestigde zich later te Amsterdam, trad er in den echt en overleed in 1673. Hij had buiten die stad een stuk laag land, dat hij had doen omheinen, en waar hij verscheidene duiven bewaarde, en dagelijks deed spijzen, die hij voor zijne studien noodig had. Zijn portret is bij H o u b r a k e n .

Zie behalve H o u b r a k e n , J a c o b C a m p o W e i j e r m a n , I m m e r z e e l , *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.* D. II. bl. 199; K r a m m , *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Kunsts.* D. IV. bl. 1060.

[Jan van Marcelis]

MARCELIS (JAN VAN), werd nog voor het einde van 1748 benevens den heer d e L a r r e y , met den rang van Minister van den Staat, naar Frankrijk gezonden, om het verdrag van koophandel van den jare 1739 te doen vernieuwen, en in 1749 door den Prins met T h o m a s H o p e , tot zijnen re-

presentant bij de West-Indische maatschappij, van welke hij opper-directeur was, benoemd.

Zie Wagenaar, *Vad. Hist.* D. XX. bl. 33; van Wijn, *op Wagenaar*, *Vad. Hist.* D. XX. bl. 92.

[Jan Marcelis]

MARCELIS (JAN), werd den 24 November 1569 te Leeuwen, St. Leonard of Leau, kleine stad van Brabant, bij St. Truyen geboren. Zich bekwaam gemaakt hebbende in het behandelen van zaken, trad hij nog jong in dienst bij *de Hylle*, heer van Loverval, te Luik, wiens zaakgelastigde en rentmeester hij werd. Hij liet zich onder de burgers van Luik opnemen en stierf er den 6 Sept. 1623.

Men heeft van hem:

Panis suavissimi saporis, *et alimenti saluberrimi e Regis Prophetae Psalmorum massâ purissimâ formatus; eorum sustentationi et corroborationi*, *qui justitiae semitas ingressi*, *beatitudinem quaerunt aeternam. Accesserunt quotidianum exercitium*, *et ad judices monita*, *ejusdem massae. Per Joan. Marcelis Lewensem*, *Leodico-politam*. Leod. 1623. 16^2.

Het werkje is uitgegeven door zijn neef Hendrik Smeyers van Tongeren, die in hetzelfde jaar overleed als zijn oom.

Zie Paquot, *Mém. pour serv. à l'Hist. Littér. des Pays-Bas.* T. II. p. 155.

[Petrus Marcelis]

MARCELIS (PETRUS), mogelijk nabestaande van den vorigen, werd in 1625 te Tongeren geboren, studeerde in de wijsbegeerte in het collegie van het kasteel en had de 3e plaats bij de algemeene promotie van 1643. Vervolgens studeerde hij aan dezelfde hoogeschool in de godgeleerdheid onder de doctoren Jan Schenckelius, Willem ab Angelis en Sebastiaan Stockmans, presidenten van dit huis. Hij was bachelier in de godgeleerdheid, en president van het collegie het Patrimonium J C. genaamd, toen hij den 26 Nov. 1650 tot pastoor van St. Michiel te Leuven werd benoemd. Den 24 Sept. 1652 verkreeg hij den rang van licentiaat. Na schier twintig jaren zijne parochie bestuurd te hebben, begaf hij zich in de abdij van Tongerloo. Naauwelijks was hij eenige maanden in het klooster, of hij vernam den dood van zijne moeder (Apolonia Vrecken). Dit sterfgeval trof hem zoo, dat hij zijne krachten niet genoegzaam oordeelde om het noviciaat door te staan, op nieuw zijne pastorij betrok, die hij echter hetzelfde jaar aan zijn neef Herman Damen overgaf. Den 10 October 1688 verwierf hij de waardigheid van doctor, na zes jaren het hoogleeraarsambt in de welsprekendheid bekleed te hebben, en kanunnik van den tweeden rang van St. Pieter te zijn geweest. De koning benoemde hem den 13 October 1694 tot kanunnik van den eersten rang en censor librorum. Hij verkreeg vervolgens een meer winstgevend

kannunikaat te Tongeren en stierf den 9 Augustus 1707 te Leuven in den ouderdom van 82 jaren.

Hij schreef:

Quaestio Theologica, *quid sigillum*, *quae ejus materia et obligatio; libellus seren. Episcopo et Principi Leodiensi* (Joanni Ludovico ab Elderen) *dicatus; indeque tres conclusiones*, *eximii D. ac M.N. Praesidis judicio desumptas*, *ponebat pro vesperiis Aulae suae doctoralis Petrus Marcelis Tongrensis. Lovanii in scholis Theologorum* 8 *Octobris anno* 1688.

Dit werkje is herdrukt in het supplement van het *Traité historique et dogmatique du secret inviolable de la confession*, door Nicolaas Lenglet du Fresnoy in 1708 uitgegeven bij gelegenheid der beroeringen in de kerspelen van Arras en Doornik, waar men eenige priesters beschuldigde van de biecht geopenbaard te hebben.

Zie Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Littér. des Pays-Bas*, T. II. p. 156, 224.

[Henricus Marcelli]

MARCELLI (HENRICUS), te Rosmalen volgens anderen te Someren geboren, was een jesuit die de wijsbegeerte en wiskunde te Mentz onderwees, vervolgens uit vrees voor de Zweden naar Frankrijk vlugtte en te Rheims in de zedekunde onderwijs gaf. Hij leefde vervolgens gedurende verscheidene jaren in Duitschland en werd aldaar doctor in de Godgeleerdheid.

Hij heeft vervolgens te Wurtzburg de Godgeleerdheid onderwezen. Volgens anderen deed hij zulks te Molstein in Bamberg en overleed aldaar den 25 April 1684.

Armamentarium scientificum Tom. II. Paris 1636. 8°.

Canones explicandae scripturae. Herbipoli 1653. 12°.

Ars interpretandi scripturas, Colon. 1650.

Commentarius in librum Josuë. Herbipoli 1661. 4°.

Theologia divinae scripturae sententiarum. Brux. 1658. 4°.

Oratio funebris de Milchiore Otthone Episcopo Bambergensi. Bamberg. 1653. 4°.

en andere Godgeleerde schriften.

Hij stierf 25 April 1664 te Bamberg.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 456, 457. van Gils, *Cat. Meyer Memorijb.* bl. 485; van Gils en Coppens, *N. Beschrijv. v. het Bisd. van 's Bosch*, D. III. bl. 416, 417; D. IV. bl. 303; *Script. Sacrae Curs. compl.* Paris 1839. T. I. p. 905, 906.

[Marcellus Marcelli]

MARCELLI (MARCELLUS), zoon van Adrianus Marcellus, die, blijkens een scabinale acte van 1602, den bijnaam had van Verwer of Ververius. Hij studeerde te Leyden, werd aldaar ‘ondermeester van de Quartaners der Groote-, of Latijnsche school met last van twee lessen 's daags te doen op eene wedde van *f* 250. Den 4 Jan. 1600 volgde hem Abraham Costerus van Antwerpen in die betrekking op, en twee jaren later benoemde hem de regering van Dordrecht, in plaats van Dr. Carolus Battus, tot tweeden stads doctor op eene

wedde van 75 £ en 150 £ voor medicijnen. Hij stierf in Aug. 1605, in den ouderdom van ongeveer 31 jaren. Zijne vrouw Antoinetta, dochter van Gerard van Nispen en Agatha Jansdr. Schillaerts, met wie hij in 1602 (de stad schonk hem 'op syn bruyloftsmael een half aem goede rynwyn)' huwde. Hij was, gelijk zijn vader, de vriend der Blyenburgen en beoefende zelf de Latijnsche poëzij. Twee zijner gedichten vindt men in den *Cento ethicus* en den *Amorum hortus* van Damas van Blyenburgh. Zijn zoon Gerard Verwers of Ververius, huwde Catharina van der Burgh, op welk huwelijk Cats een gedicht vervaardigde. Op de *Bibliotheca Thysiana* berusten:

Geluck wensinge aan den erentfesten en hooggeleerden heer Gerard Marcellus Raat ende pensionnaris der stede van der Goude, en de eerbare en zegenrijke jufvrouw Catharina van der Burch. Als dezelve te zamen in echten staat werden vergadert binnen de stad Dordrecht den 8 *Nov.* CIↃIↃCXXXIII. *Tot Dordrecht in de druckeryen der Maeght van Dordrecht* CIↃIↃCXXXIII.

Johannes Westerburch, In nuptias Amplissimi consultissimique viri Gerardi Marcelli, Reip. Goudanae Senatoris ac Syndici et castissimae selectissimaeque Virginis Catharinae van der Burch. Elegia.

Johan van der Burch, Bruylof dicht, ter eere van de heer Gerardus Marcellus Raat en pensionnaris der stadt Gouda ende eerbare deugrijke Juffrou Catharina van der Burch.

Jacobus Roverius, Epithalamium in nuptias amplissimi praestantissimique viri Gerardi Marcelli, Reip. Goudanae Senatoris ac Syndici et lectissimae castissimaeque Virginis van der Burch. Dordrecht. Excudebat Henricus Essaeus CIↃIↃCXXXIII.

Carmen Nuptiale elegiacum in honorem amplissini consultissimique viri Gerardi Marcelli Ververii I.V.D. ac inclytae Goudanorum Reipubl. Senatoris ac Syndici et lectissimae castissimaeque Virginis Catharinae van der Burch.

Zie Schotel, *Illustre school*, bl. 40; Cats *werk.* (Uitg. Feith.) D. X. bl. 9.

[Marcellinus]

MARCELLINUS of MARCHELINUS was van Engelschen afkomst en door Willebrordus te Utrecht opgevoed. Na genoegzaam bedreven te zijn in de vrije wetenschappen, vertrok hij naar Rome, om aldaar de kerken der Apostelen en andere heilige plaatsen te gaan eeren en in de regelen en plegtigheden der kerkdiensten onderwezen te worden. Op dien tijd bevond zich te Rome Gregorius, die Bonifacius op zijn derde reis derwaarts gevolgd was. Hij vergezelde met eenen Markwinus dezen op zijn terugreis naar Utrecht. Hier werd hij tot priester gewijd en begon hij het evangelie aan de Saksen en

Friesen te verkondigen. Ook heeft hij aan den IJssel gepredikt. Hij overleed in 762 te Oldenzaal, maar zijn ligchaam werd naar Deventer overgebragt.

Men schrijft hem het leven van Suidbertus toe, doch dit is in de XVe eeuw door een olijken beuzelaar verdicht.

Zijne afbeelding vindt men bij van Heussen en van Rijn, *Bat. S.* p. 125.

Zie Dumbar, *Kerk. en wereldl. Deventer*, bl. 178; v.d. Chijs, *de munten van Overijssel*, bl. 11. Muller, *Cat. v. portr.*

[Marcellus]

MARCELLUS, bisschop van Tongeren of Luik in 190. stichtte in de stad Tongeren vier kerken. Ook werd hij onder hen genoemd, die aan de bekeering van den koning van Brittannië werkte. In de kerk van Trier vereert men hem op den 5 September, in het Martelaarsboek van Rome wordt hij als martelaar en bisschop van Trier voorgesteld.

Zie Jacob Lobetius, *Gloria Leod. Eccl.* p. 37; van Gils, *Kath. Meyerysch Memor.* bl. 7; van Gils en Coppens, *Nieuwe Beschr. v.h. Bisdom van 's Hertogenb.*, D. I. bl. 7.

[Dr. Adrianus Marcellus]

MARCELLUS (Dr. ADRIANUS), vroeger rector der grieksche school te Antwerpen, sedert 1585 te Dordrecht woonachtig, werd in 1592 aldaar rector der Latijnsche school, in plaats van Joachim Orydrius. Hij overleed in Dec. 1599 met den roem van groote geleerdheid.

Polyander à Kerckhove noemde hem een man van bijzondere geleerdheid.

Zie Schotel, *Illustre school*, bl. 33, 39, 212, 216; Dez. *Kerk. Dordr.* D. I. bl. 157, 173, 185, 229.

[Franciscus Marcelli]

MARCELLI (FRANCISCUS), broeder van den vorige, in het laatst der 16e eeuw een beroemd arts te Dordrecht.

Zie Schotel, *Kerk. Dordr.* D. I. bl. 262. *Illust. school*, bl. 23, 33.

[Gabriel Marcellus]

MARCELLUS of MARCELIS (GABRIEL), koopman en agent des konings van Denemarken te Amsterdam. Door zijn beleid zouden de Spanjaards aldaar driehonderdduizend ponden buskruid hebben doen koopen om die naar Antwerpen te zenden. De Prins van Oranje, zulks vernomen hebbende, was er uiterst misnoegd over en schreef de wethouderen van Amsterdam aan dat zij den koopman moesten aanhouden en te regt stellen. Marcellus, voor de wethouderschap ontboden, ontkende iets van de zaak te weten; doch erkende echter tien duizend rijksdaalders te hebben geleend aan zekeren Byland, doch hij betuigde niet te weten, wat

gebruik deze van het geld gemaakt had, en of hij er, gelijk men zeide, buskruid en geweeren voor gekocht had.

Zie A i t z e m a , *Zak. van staat en oorlog*, D. II. bl. 488; *Lettres du comte d'Estrades*, T. I. p. 26; W a g e n a a r , *Vad. Hist.* D. XI bl. 168; W a g e n a a r , *Amsterdam*, D. V. bl. 25.

[Marchand]

MARCHAND schreef:

Wonder regen zeedert Sodoms ondergang tot den jare 1740. Haarlem 1750. 4°.

Zie M u i n d e , *Naamr.* bl. 235.

Men vindt handss. van hem op de Bibl. der Leydsche Hoogeschool, aan welke hij zijne boekverzameling vermaakte. Hij stierf in 1756.

[J. Marchand]

MARCHAND (J.), schreef:

Proeven der voorschriften ten nut der leevende, *om met gemak recepten uyt het Latijn voor te schrijven*. Rott. 1740. 8°.

[Prosper Marchand]

MARCHAND (PROSPER), werd omstreeks 1675 te Guise en Picardie geboren, opende in 1698 een boekwinkel te Parijs, die welhaast de verzamelplaats van alle liefhebbers van boeken werd. In 1711 ging hij om de vrijheid van godsdienst naar Amsterdam, waar hij in het eerst ook boekhandel dreef en zich later geheel aan de studie wijdde, en een der voornaamste redacteurs werd van het *Journal Littér. de la Haye* van 1713-1737. Hij behaalde als uitgever, bibliographist en schrijver, roem, vooral door zijn *Dictionn. histor.*, *ou Mém. Crit. et littér. concernant la vie et les ouvr. de div. personnages distingués*, *particulièrement dans la répub. des Lettr.* la Haye, 1758-59, 2 t. fol. door A l l a m a n d uitgegeven, als vervolg op de *Dictionnaires* van Bayle in Chauffepiè. Ook zijn *Hist. de la Bible de Sixte-Quint*, in de *Amoenitates* van S c h e l h o r n en zijn *Hist. de l'origine et des premiers progrès de l'Imprimerie*, La Haye 1740 in 4°. verdienen melding.

Zie *Biogr. Univ.* o.h.w. M a r c h a n d . *Cat. libb. mss. qui inde ab anno* 1741; *Bibl. Lugd. Bat. acceso.* p. 714, 736, 729, 730; S i e g e n b e e k , *Geschied. der Leyds. Hooges.* D. I. bl. 277; D. II. bl. 51; S a x e , *Onom.* T. VI. p. 133.

[Marchant]

MARCHANT of MARCHAND, een Fransch koopman, verkocht den 15 Jan. 1587 het slot W o u w , bij Bergen op Zoom voor tien duizend gulden en drie maanden soldij voor zijne knechten aan Parma.

Zie H o o f t , *Ned. Hist.* bl. 1128.

[Franciscus Marchant]

MARCHANT (FRANCISCUS), definitor generaal der orde van St. Franciscus, schreef in 1639:

Afbeeldinghe des waerachtich Christen mensch; naer het voorbeeld van den derder ordre van den Godsalighen vader S. Franchois. Tot Gendt, *by Alex. Sersanders* 1639 in 8°.

Zie Mr. Ph. B l o m m a e r t , *de Nederl. schrijvers te Gent*, bl. 286.

[Jacobus Marchant]

MARCHANT (JACOBUS), geboren te Couvin, licentiaat in de H. Godgeleerdheid en hoogleeraar in het Norbertijner klooster van Floreffe en in het Benedictijner klooster te Lobitz, vervolgens pastoor en deken te Couvin, in het kerspel van Luik, heeft geschreven:

Rationale Euangelizantium sive doctrina et veritas Euangelica, *per anni circulum plebi e cathedris proponenda. Montibus excudit* F r a n c . W a u d r a e u s . 1637. 2 Th. 4°.

Hortus Pastorum et Concinionatorum.

Candelabrum mysticum, *de sacramentis Ecclesiae*.

Virga Aaronis, *sive Directio vitae Spiritualis. Tract. Sepemplex de VII vitiis capitalibus et virtutibus oppositis*.

Resolutiones Pastorales in X praecepta Decalogi et VII vitia capitalia.

Praxis Catechistica etc. Coloniae 1635 fol. en meermalen in 4°.

Opuscula Pastoralia. Excusa Montilus. 1641.

Zie V a l . A n d r e a s , *Bibl. Belg.* p. 420; F o p p e n s , *Bibl. Belg.* T. I. p. 524, 525.

[Jacobus Marchant]

MARCHANT (JACOBUS), zag te Nieuwpoort in Vlaanderen in 1537 het levenslicht, oefende zich te Leuven in de fraaije letteren, werd vervolgens gouverneur van vier aanzienlijke jon, gelingen uit den huize van Melun, waarvan de oudste naderhand prins van l'Espinoy werd. Hij reisde met hen naar Italie en woonde twee jaren in het paleis van F e r d i n a n d G o n s a l v o v a n C o r d u a , hertog van Suesso. Later schijnt hij ambteloos in zijn vaderland te hebben geleefd. Hij overleed in 1609 te Brussel in den ouderdom van 72 jaren.

In 1557 gaf hij eene korte geschiedenis der Vlaamsche graven in Latijnsche verzen met den titel:

De Rebus gestis a Flandriae comitibus, *Elegiarum liber.* Lovan. 1557. 8°.

In 1567 verscheen van hem in proza eene beschrijving der merkwaardigheden van Vlaanderen, waarbij eenige nieuwe historische dichtstukken gevoegd werden, getiteld:

De rebus Flandriae memorabilibus, *liber singularis*, *oratione soluta et de Flandriae principibus versu Elegiaco*, *diverso ab altero Lovanii edito*, *Antv. ap. Plant*. 1567. 8°. Ook herdrukt onder de *Script. Belg.* (Francof. 1580. 2 dl.

Naderhand werkte hij dit alles om, voegde er veel bij, en gaf nu als nieuw werk uit:

Jac Marchantii Flandria, *commentariorum libri IV descripta*, *in quibus de Flandriae origine*, *commoditatibus*, *oppidis etc. aliisque memorabilibus breviter diluctdeque tractatur. Ex off. Plant. apud viduam et J. Moretum*. Antv. 1596.

'Het eerste boek' meldt d e W i n d , 'bevat eene beschrijving van Vlaanderen; het tweede en derde, eene beknopte geschiedenis der graven van Vlaanderen, hoofdzakelijk derzelver bedrijf in vredestijden en inwendig bestuur betreffende, met eenige oudheidkundige uitweidingen van verschillenden aard. Het vierde, de oorlogen door de Vlamingen, zoo binnen als buiten 's lands gevoerd.' Hij droeg het werk aan aartshertog A l b e r t u s met een fraaije en vrijmoedige opdragt op. 'Het

geheel kan als een historische statistiek van Vlaanderen worden beschouwd en Marchant als de eerste Nederlander, die een zoodanige statistiek geleverd heeft. Zijn eerste boek is inderdaad fraai en overtreft, naar het oordeel van sommigen, hetgeen Guicciardijn van Vlaanderen meldt. Ook voor de letterkundige geschiedenis van ons vaderland is het van belang, daar Marchant vele geleerden en voorname mannen vermeldt, welke door anderen voorbij gegaan zijn.' Het eigenlijk geschiedkundig deel is het minst belangrijke.'

Zie Valerius Andreas, *Bibl. Belg.* p. 60; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 524; Saxe, *Onom.* T. III. p. 362; Mone, *Hist. Statist. adumbr.* p. 120 sq., de Wind, *Bibl. van Neerl. Geschied.* bl. 253; Hoefft, *Parn. Lat. Belg.* p. 58; *Cat.* Willems, T. I. p. 161, 163. Sweertius, Hoogstraten.

[Petrus Marchant]

MARCHANT (PETRUS), broeder van den voorgaande van de orde der Minnebroeders van St. Franciscus, lector in de H. Godgeleerdheid, gardiaan van meer dan eene plaats, definitor en commissaris-generaal der geheele orde in Belgie, een man van buitengewone geleerdheid en welsprekendheid.

Hij schreef:

Expositio litteralis in Regulam S. Francisci. Antv. ap. Guil. Zeestenium 1631. 8°.

Sanctificatio S. Joseph, *Sponsi Virginis*, *nutritii Jesu*, *in utero asserta a Joanne Carthagena*, *ejusdem ord. adversus Claudii Dausquii. Tornaciensis Canonici calumnias. Gandavi apud Alex. Sersanders* 1631. 8°.

Fastus dies illustrans Sponsi Mariae, *nutritii Jesu*, *gratiosam sanctificationem contra ejusdem Dausquii Binoctium*. Ibid.

Baculus pastoralis, *sive Potestas Episcoporum in Regulares non exemplos*, *ab originibus suis explicata. Brugis*, *typis Nic. Breyghelii*. 1638. 8°.

Tribunal Sacramentale et visibile animarum in hao vita mortali. Gandav. ap. Barthol. Pauli 1643. 3 t. fol.

Zie Valerius Andreas, *Bibl. Belg.* p. 746; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 989. Jöcher.

[S. Marchant]

MARCHANT (S.), advokaat en Latijnsch dichter in de XVII eeuw, vriend van Westerbaen te 's Hage, op wiens (*Gedichten*, ('s Hage 1657) hij een gedicht vervaardigde dat hij in het Nederd. overzette. De heer van Voorst bezat van hem een ms. getiteld: *Verscheyden gedichten op verscheyden tijden gemaeckt in Neerduyts en Latijn*, bijeengestelt in Dec. 1666 (met bijgev. gedichten tot Oct. 1667). In 4°.

Zie Heringa, *Bijdr. tot de lijst van Ned. dichters*; *Cat.* van Voorst, mss. p. 138.

[Stephanus Marchant]

MARCHANT (STEPHANUS), verkreeg den 8 van Oogstmaand 1658 vergunning te Leyden openbare voorlezingen over het

regt te houden, en werd aldaar in 1660 buitengewoon, en in 1661 gewoon hoogleeraar in de regten. Hij stierf den 30 van Louwmaand 1670.

Zie S o e r m a n s , *Acad. Reg.* bl. 50, 96; *Toevoegs*, bl. 198; S i e g e n b e e k , *Gesch. der Leydsche Hooges.* D. I. bl. 178, 185; D. II. bl. 138, 270.

[Vincentius Marchant]

MARCHANT (VINCENTIUS).

Op *Cat. ms.* J.J. v a n V o o r s t , p. 48 N°. 265 komt voor:

Registrum continens copias Literarum et instrumentarum conventus Bruxellensis ord. Fratrum Praedicat. Collectum et in ord. redactum per F. Vincentium Marchant, *sub prioratu Mich. de Mesemakere. Anno* 1672. Vervolgd tot 1791 2 d. fol. 934 ff.

[Olivier de la Marche]

MARCHE (OLIVIER DE LA), werd omtrent 1422 uit een adelijk geslacht geboren. Zijn vader heette P h i l i p p e d e l a M a r c h e . Volgens sommigen in Franche Comté, of gelijk hij zelf schreef, in Bourgogne geboren. Hoe het zij; O l i v i e r d e l a M a r c h e was op zijn twaalfde jaar page en vervolgens edelman van de kamer van hertog P h i l i p s v a n B o u r g o n d i ë , dien hij met eene onveranderlijke getrouwheid diende. L o d e w i j k XI, koning van Frankrijk, vroeg hem in 1463 van dezen vorst, toen men in Holland den bastaard v a n R u b e m p r é , verdacht van den graaf v a n C h a r l o i s te hebben willen opligten, had gevangen genomen. Maar P h i l i p s wachtte zich wel een zoo getrouw dienaar over te geven. De graaf van C h a r l o i s sloeg hem, na den slag van M o n t l h e r i , 27 Julij 1465, tot ridder, en toen hij zijn vader was opgevolgd, hield hij hem bij zich en benoemde hem tot zijn eerste hofmeester, kapitein zijner garde en generaal meester der munt van Gelderland en Zutphen. Hij volgde hem den 4 Januarij 1476 naar Zwitserland en nam deel aan den beroemden slag van Nancy, waarin zijn meester het leven verloor. Hij werd gevangen genomen en verkreeg zijne vrijheid na een rantsoen van 4000 kroonen te hebben betaald. Vervolgens trad hij in dienst met M a x i m i l i a a n v a n O o s t e n r i j k . P h i l i p s d e S c h o o n e , zoon van dezen laatste, zond hem in gezantschap naar het hof van Frankrijk om K a r e l VIII met zijne troonsbestijging geluk te wenschen (30 Aug. 1483). Na vervolgens in verschillende betrekkingen gebruikt te zijn, stierf hij te Brussel den 1 Februarij 1501 (1502) Zijn lijk werd in de abdijkerk van St. Jakob van Coudenberg voor het altaar der A. Maagd begraven. Men rigtte op die plaats een tombe ter zijner eere op, met het volgende opschrift:

Cy gist Messire Olivier de la Marche qui trespassa l'an 1501, *le premier jour de fébvrier et dame Isabeau Machefoin*, *son espouse*, *qui trespassa l'an* 1510 *le XI jour de Novembre*.

Hij schreef:

Le Chevalier déliberé, *ou la vie et la mort de Charles*, *Duc*

de Bourgongne, *qui trespassa dans Nancy. En rimes Francoises*. Paris 1489. 4°.

Le Parement et Triumphe des Dames d'honneur; composé en prose et en vers par Olivier de la Marche: réveu, *additionné. commenté et postillé par Pierre Defrey*. Paris Jehan Petit, 1510. 8°. Paris, Michel le Noir, 1520, 8°. It. Lyon Arnoullet in 16°.

Mémoires d'Olivier de la Marche, *depuis l'an* 1435 *jusques en* 1475, (*al.* 1499) *mis en lumière par Dénys Sauvaige*, *historiographe de France. Lyon*, *Guill. Roville*, 1562 *in fol. It. Avec des Annotations de L.D.G.* (*Jean Lautens de Gand*) *Gand*, *Gérard de Sallenson*, 1567 *in fol. It. Troisiesme édition reveue*, *et augmentèe d'un Estat particulier de la Maison du duc Charles le Hardy*, *par le mesme auteur en* 1474. *Brux.*, *Rutger Velpius*, 1607 (*al.* 1615 *ou* 1616) in 16°. It. Lyon 1612 in fol. Voorts nog te Brussel 1616 4°., te Leuven 1645 4°. Ook zijn zij overgenomen in de *Collection universelle de mémoires relatifs à l'Histoire de France redigée par M. Perrin*. Paris 1785 sqq. 8° en vormen in deze verzameling, T. VIII en IX, en daarna in de nieuwe *Collection de mémoires etc. par Petitot*. Paris 1819 sqq. 8°. Hij begint met eene geschiedkundige inleiding, waarin het huis van Bourgondie breedvoerig wordt opgegeven en van de vroegste tijden opgehaald. Dit deel is het minst belangrijke van het werk. Zijn eigenlijke *Memoires* vangen aan met 1435 en loopen tot 1492. Hier is de schrijver in zijn kracht en verhaalt met ongemeene naauwkeurigheid en uitvoerigheid 't geen hij zelf bijgewoond of van anderen vernomen heeft. Men verwijt hem dat hij in de geschiedenis van de burgeroorlogen in Vlaanderen de volkspartij te zeer in het ongelijk stelt.

Traictez et Advis de quelques Gentilshommes François sur les Duels, *et gaiges de bataille*, *assçavoir Olivier de la Marche*, *Jean de Villiers*, *sieur de Lisle-Adam*, *Hardouin de la Jaille*, *et autres*. Paris Jean Richer, 1586. 8°.

Rationarium Aulae et Imperii Caroli Audacis, *Ducis Burgundiae*, *Principis Belgii*, *Comitis Flandriae*, *Hollandiae*, *Zelandiae etc. Auctore Olivario de la Marche*, *aulae ipsius Praefecto* in *Veteris Aevi Analecta van* Ant. Matthaeus. Lugd. Bat. 1698. 8°. p. 356-454. Het is onder een latijnschen titel een oude Vlaamsche overzetting van *L'Estat particulier de la Maison du duc Charles le Hardy*, in vele uitgaven achter de *Mémoires* gevoegd. Het is een onschatbare bron voor de omstandige kennis van de geheele inrigting van het Bourgonsche hof.

Men schrijft hem ook toe:

Estat des officiers et domestiques de Philippe, *dit le Bon*, *duc de Bourgogne*, door den Benedictijn Guill. Aubré. gevoegd bij zijne *Mémoires pour servir à l'Histoire de France et de Bourgogne* 1729, p. 166-257; 257-283.

Les nobles Promesses et Vaillances de Galien Restauré, *fils de noble Olivier le Marquis*, *et de la belle Jacqueline*, *fille du roi Hugon*, *Empereur de Constantinople. Lyon* 1625. 4°.

Dus geeft P a p i l l o n den titel op, doch volgens P a q u o t luidt hij:

Histoire des nobles prouesses et vaillances de Galien Restauré, *fils de noble Olivier le Marquis et de la belle Jacqueline*. Paris 1500, 1546 in fol. Lyon 1575, 1589 in 4°. It. met de romans van *Miles et Amys*, *Guillaume de Paris et Melior* en *Florent et Lyon* Paris 1534. 4°. Ook achter *Oyier le Danois et Margant de Géant*, Troyes 1606 4°.

Discours adressé à M. l'Avitailleur de Caluis, *des Etats*, *Offices*, *Police et Révenu annuel de la Maison de Bourgogne*. ms.

Sommaire description de la taille, *moeurs*, *complexion*, *piété et faits mémorables des deux derniers ducs de Bourgogne*, *ses Maistres*. ms.

Estat de la maison des ducs de Bourgogne. - Enterrement du duc de Bourgogne. Ceremonies d'un Baptême. ms.

Livre des conseils Oeconomiques. ms.

Livre des conseils Polemiques, *ou de l'art de faire diverses machines de guerre*. ms.

Livre des Conseils, *touchant les usaiges et manières de la cour*. ms. in 1738, in bezit van M. L a m p i n e t , raadsheer van het parlement van Besançon. Deze bezat ook een gedicht van O l i v i e r d e l a M a r c h e , getiteld: *Du Chevalier déterminé*, waarin de schrijver een ander gedicht prijst van een edelman, genoemd de *Montgésoye*, heer van die plaats, welke hij *Le Pas de la Mort* noemt. Mogelijk is het niet anders dan de bovengenoemde *Chevalier délibéré*.

Ook wordt nog vermeld een ander gedicht *le Miroir de Mort* van O l i v i e r , waarvan men bij P a q u o t een uittreksel vindt.

Traité des Nopces de Charles le Hardi (*avec Marguerite d'Yoro*, *soeur d'Edouard IV en* 1468). ms.

Recueil des Ordonnances de la cour Ducale de Bourgogne. ms.

Déscription de la solemnité faite par les Chevaliers de la Toison d'or à Bois-le-duc, *le* 8 *Mars* 1468 (1469) ms.

De la puissance de Nature, *et comment les corps celestiaux gouvernent naturellement le monde* ms.

Poëme des sept Douleurs de la Vierge Marie. ms.

Zie S w e e r t i i , *Ath. Belg.* p. 588; F o p p e n s , *Bibl*, *Belg.* T. II. p. 932; V a l . A n d r e a s , *Bibl. Belg.* p. 707; B u l l a r t , *Acad. des Sciençes*, T. I. p. 133-136 met portr, van O l i v . d e l a M a r c h e , *Mém. pour servir à l'Hist. de France et de Bourgogne*. Paris 1729 in 4°. T. I. p. 361, T. II. p. 127, 188, 229, 236; P a p i l l o n , *Biblioth. de Bourgogne*, T. II. p. 18-21, 48; *Codicis Mss. Bibl. Regii Taurinensis Athenaei*, *Taurini* 1749 in fol. p. 459, 465, 466; P a q u o t , *Mém. pour servir à l'Hist. Littér. des Pays-Bas*, T. III. p. 300; B a y l e , *Dict. H. et Crit.* i.v. *Marche* (*Olivier de la*) p. 1908 der uitgave van 1720); M e n e s t r i e r , *Art du Blason justisie*, Vol.

II. p. 35; Le Gendre, *Préface de l'Hist. de France*, p. 80; *Discours sur quelques anciens Poëtes, et sur quelques Romans, Gaulois peu connus* in de *Mém. de l'Acad. des Inscript.* T. II. p. 728 et suiv. Lenglet de Fresnoy, *Bibl. des Roners*, T. II. p. 109, 174, 182, 190; Perry, *Histoire de Châlon*, p. 276; Dewez, *Hist. Génér. de la Belg.* T. I. p. XVI; Le Long, *Bibl. Hist. de la France*, L. IV p. 809; van Kampen, *Letterk. Geschied. d. Kunst. en wetens.* D. III. bl. 14, 15; Wagenaar, *Vad. Gesch.* D. IV. bl. 74, 84 van Wijn, *Bijv. op de Vad. Gesch. van Wagenaar*, D. IV. bl. 51; Dodt van Flens; burg, in *Recens. der Rec.* 1830 *Meng.* n°. XI. bl. 507 en volgg.; *Herinnering aan Olivier de la Marche*, door *Mr. G. Mees*, in *Fakkel van* 1833; de Wind, *Bibl. van Ned Geschieds.* D. I. bl. 89, 523; van Mieris, *Nederl. Vorsten*, D. I. bl. 151, a. 1786; vd. Chijs, *Munt. der Heer. en sted. van Gelderland*, bl. 263; Hoogstraten.

[Giovanni Francesco Marchesini]

MARCHESINI (GIOVANNI FRANCESCO), secretaris der republiek van Venetie, in 1668 als gezant naar de Nederlanden gezonden, om de hulp der regering in te roepen, verlof te verzoeken tot de doortogt en inscheping van drie regimenten voetvolk, door de hertogen van Brunswijk en Lunenburg ten dienste der republiek van Venetie geworven en aan te dringen dat aan de Nederlandsche schippers op de Levant varende, verboden werd, troepen, krijgs- en levensbehoeften naar Kandia over te voeren, 't geen door hunne hoog mogenden beleefdelijk van de hand werd gewezen.

Zie Mr. J.C. de Jonge, *Nederl. en Venetie*, bl. 260, 261; *Kronijk van het Hist. Genoots.* D. IX. bl. 363.

[Theodorus Marcilius]

MARCILIUS (THEODORUS), werd den 21 April 1548 te Arnhem geboren. Zijn vader, schepen aldaar, onderrigtte zelf hem in de beginselen der letteren en zond hem vervolgens naar Deventer, waar hij onder Jan Bronckhorst of Johannes Noviomagus groote vorderingen in de Latijnsche en Grieksche taal maakte. Van Deventer ging hij naar Lenven, waar hij zich op de wijsbegeerte en de regtsgeleerdheid toelegde, van daar ging hij naar Parijs en Toulouse, waar hij openlijk de letteren onderwees. Hij had hier een aantal leerlingen van rang, onder welke de broeders de Joyeuse. Hij keerde van daar naar Parijs terug, waar hij zich vestigde. Pierre de Grassin, die een collegie naar zijn naam gesticht had, bood hem den leerstoel der Rethorica aan, dien Marcilius aannam. In 1578 opende hij zijne lessen. Achtereenvolgens onderwees hij ook in de collegien van la Marche, Montaigu, Beauvais, St. Barbe, Harcour, gezegd Cardinal - le Moine, Plessis, Navarre, Lisieur doch hij weigerde aan Jean Galland een leerstoel in de rethorica in het Collegie van Boncour te vervullen. In 1598 verkreeg hij brieven van naturalisatie, waarin hij doctor in de regtsgeleerdheid en hoogleeraar in de fraaije letteren werd genoemd. Na den dood van Jean Passerat (14 Sept. 1602) benoemde Hendrik II hem tot zijn opvolger als koninglijk

hoogleeraar in de Latijnsche taal en fraaije letteren, welke post hij 14 jaren bekleedde, waarna hij zijne regtsgeleerde boeken aan Jean de Lauzon, raadsheer in het parlement te Parijs, zijne handschriften aan Pierre Valens, die vele jaren met hem gewoond had, het overige van zijne bibliotheek aan een knecht, die hem twintig jaren gediend had en zijn geld aan de armen vermaakte. Hij overleed den 12 April 1617 in den ouderdom van 69 jaren in het collegie van Reims. Charles François d'Abra de Raconis, doctor der Sorbonne, vervolgens prediker en administrateur van Lodewijk XIII, en eindelijk bisschop van Lavaur hield zijn lijkrede.

Zijn ligchaam werd begraven in St. Etienne du Mont, waar men zijn afbeelding met een Latijnsch grafschrift plaatste. Men vervaardigde op hem het volgende dictichon:

Grangerius dictat, scribit Borbonius,
Marsiliusque docet; cetera turba tacet.

Zijn devies was: *deficiam aut efficiam*. Pierre Valens, Raoul Bouthrays en Francois Parent hebben zijn lof zoo in proza als in poezij vermeld.

Hij schreef:

Hymnus Juliani Augusti in Regem Solem, *Graecè cum adnotationibus* in de *Opera Juliani Paris. Dionys. Duval* 1583. 8°.

M. Valerii Martialis Epigrammata in Caesaris amphitheatrum et Venationes, *multinis locis emendata*, *adnotationibusque illustrata*, *in quibus pleraque omnia ad Venationes Amphitheatri pertinentia declarantur*. Paris. 1584 8°. Lugd. 1593. 8°. C. *augm.* Paris. 1601. 8°. Joseph Scaliger heeft in zijne aanteek. op Martialis, Marcilius aangevallen, welke aanval Pierre Valens aanleiding gaf tot het schrijven van zijne lofrede op Marcilius.

De laudibus Galliae Oratio I, *in quâ de primis hujusee Imperii florentissimi quasi parentibus*, *atque incunabulis*, *deque Galliae Cellicae et Franciae nomine disputatur*. Paris 1584. 8°.

Marcilius hield den 7 Oct. 1584 deze oratie, welke hij, gelijk ook de *Epigrammata* van Martiales aan Henri de Joyeuse opdroeg.

Theodori Marcilii *Lusus de nemine*, dichtstuk in 8° z.j. te Parijs uitgegeven. It. *novâ jam accretione auctus*. Paris. 1586. It. achter Joannis Passeratii *Nihil* en Guillimanni *Aliquid*. Friburgi 1611. 4°. Lugd. Batav. 1623. 12°.

Aurea Pythagoreorum carmina, *Graecé et Latine ex versione Metricâ et cum Commentariis Theod. Marcilii*. Paris. 1585. 12°. 1605. 8°.

Orationes IV à pueris habitae de landibus Academiae Parisiensis: item aliae V de Linguâ Latinâ. Paris. 1586. 8°.

Hymnus D. Catharinae Παρθενομάρτυρι. Paris. 1597. 4°. z.n.v.d.

Historia Strenarum, *Orationibus adversariis explicata et Carmine. Item... Prosopopoeiae*, *sive* Ἔμψυχυοι λόγοι *Martis*, *Justiliae*, *Pacis*, *Minervae*, *et Franciae*, *recentata et aucta editio. Et Libanii Sophistae kalendarum Januarii Graeca expressio*, *cum interpretatione et notis*. Paris. 1599. 8°. It. 4°. *Editio multis partibus auctior*, *accessit Ecloga Strena Venatrix*. Paris. 1603. 8°.

S. Joanni Prophetae, *Antecursori et Baptistae Hymnus*. Paris. 1599. 4°.

S. Martino, *Turonensium Episcopo*, *Hymni*, *tres.* Paris. 1599.

Ecloga Strena: Venatrix. Paris 1600. 4°. met de *Historia Strenarum*. Paris. 1606. 8°.

Puero Jesu Praesepium; Sylva, *et SS. Innocentibus pueris* Ἐπινίκια. Paris. 1610. 4°.

Legis XII Tabularum collecta, *et Interpretamentum*. Paris. 1600, 1603. 8°,

Interpretatio Orat. Domin. et Salut. Angelicae. Paris 1601.

Auli Persii Flacci Satyrae, *cum commentariis qui Cornuto tribuuntur*, *collatis cum veteribus membranis et auctis; Eliae Vineti Praefatio et Annotationes in easdem P. Pithoei*, *jurisconsulti*, *variae lectiones et notae ad veteres glossas; Theod. Marcilii emendationes et commentarius. Lutet.* 1601. 4°.

It. met *Joan. Britannici Interpretatio; P. Beroaldi Oratio habita in enarratione Persii; Angeli Politiani Praelectio in eundem.* Lut. 1613. 4°.

Series nova Proprii et Accidentis Logici, *contra Porphyrium*. Paris 1601. 8°.

Diludium Paris. 1601. 8°. waartegen B é h o t schreef: A d r . B e h o t i i *Diluvium: Apologia secunda pro Porphyrio in Diludium* T h e o d . M a r c i l i i . Paris. 1601. 8°.

Libanii Expressio kalendarum, *Graecè et Latinè a Theodoro Marcilio edita*; *cum notis*. Paris. 1603. 8°.

Imperator Titus Flavianus Vespasianus Augustus, *XI. Populi Romani Imperator*, *ex C. Suetonii Tranquilli libro octavo*, *cum interpretatione ac emendatione Th. Marcilii*. Paris. 1603. 8°.

Quotidianae et emendatae Lectiones in Horatii Opera. In eene uitgaaf van Horatius. Paris. B a r t h . M a c o e u s . 1604. fol.

Commentarius in Tibullum, *Catullum et Propertium*. In de uitgaaf dezer drie dichters, *cum notis variorum*. Paris. 1604, fol. ook in die van G r a e v i u s , Traj. ad Rhen. 1683. 8°.

Claudii Musamberti commonitoria in Laurentii Ramiresii ad Martialem Hypomnemata, *seu Commentaria*. Paris. 1607. 8°.

Dit werk is door hem geschreven tegen de Commentarien van L a u r . R a m i r e z d e P r a d o , regtsgeleerd Spanjaard, die verschenen onder den titel van *Hypomnemata in C. Valerium Martialem*. Paris 1607. 4°.

Civitas Veri, *Bartholomaei del Bene*, *Patricii Florentini*,

Aristotelis de moribus doctrinam carmine et picturis complexa, *et illustrata commentariis* T h e o d . M a r c i l i i . Paris. 1609. f.

Notae in Auli Gellii Noctes Atticas in de uitgaaf van *Aulugelle* te Geneve 1609. 8°.

Interpretatio nova et methodica in Justiniani imperatoris Institutionum libros IV. Paris. 1610. 8°.

Christianissimo et invictissimo Francorum et Navarrae Regi, *Henrico IV*, *Pio*, *Felici*, *Augnsto*, *Patri Patriae*, *Monodia: ad D. Cardinalem du Perron.* Z.n.v. pl. fol. It. Paris. 1610. 4°. It. met *Ejusdem ad Poëtas novum Epimetrum*, *et excerpta quaedam ex Oratione quadam F. Parentii in nefandum Henrici IV parricidium*. Paris, 1610. 8°. Ook in *Recueil de diverses Poësies sur le Trépas de Henri le Grand*, uitgegeven door G. d u P e y r a t . Paris 1611. 4°.

Sacra coronatio Ludovici XIII, *Galliae Regis.* Paris. 1610.

Tertulliani liber de Pallio, *cum notis.* Paris. 1614. 8°. 1635. 12°.

Luciani, *Samosatensis Philosophi*, *Opera omnia quae extant*, *Graecè et Latinè*, *ex interpretatione doctissimorum virorum*, *collata*, *emendata*, *suppleta*, *et notis illustrata a Joanne Bourdelotio; adjectae sunt Th. Marcilii et Gilberti cognati notae*. Lutet Paris. 1615. fol.

Zie T h e o d . M a r c i l i i , *Elogium*, *auctore Petro Valente*, *Gr. Litter. Prof. Regio*, *Paris*. 1620; *Le Collège Royal de France*, *par Guil. du Val.* p. 44; S w e e r t i i , *Athen. Belg.* p. 690; V a l . A n d r e a s , *Bibl. Belg*, p. 829; N i c e r o n , *Mémoires*, T. XXVIII. p. 125-131 G o u j e t , *Mém. Hist. et Littér. sur le Collège Royal de France*. Par. 1758. T. II. p. 377-389; P a q u o t , *Mém. pour serv. à l'Hist. Litt. des Pays-Bas*, T. I. p. 94; R a o u l , B o u t h r a y *Lutetia*, p. 24; J.A. F a b r i c i i , *Bibl. Graec.* L. II. C. 12; T h e o p h . C h r i s t . H a r l e s i i , *Introd. in Hist. Ling. Lat.* 73, 142, 264; B u r m a n , *Syll. Epistol*. T. I. p. 377; P e e r l k a m p , *de Poëtis Lat. Neerl. p.* 258.

[Charles van Lummen van der Marck]

MARCK (CHARLES VAN LUMMEN, LUMENE of LUMEY VAN DER) of à MARCA (CAROLUS), afstammeling van een adelijk geslacht te Gend, werd omstreeks 1520 geboren, en was reeds vroeg een vlijtig beoefenaar der fraaije letteren en wetenschappen. Ofschoon de hoedanigheden van zijn hart en geest hem regt op belangrijke posten en waardigheden gaven, bleef hij echter in afzondering leven. Hij was gehuwd met een engelsche vrouw, L u c i e M o n c k .

Men heeft van hem kleine latijnsche gedichten ter eere zijner vrienden, en eene elegie voor J o h . G a r e t , *de invocatione sanctorum*. Ook schreef hij een grieksch treurspel getiteld *Judith of de dood van Holophernes*, dat echter niet gedrukt schijnt te zijn.

Zie S a n d e r u s , *de Gandav.*, p. 27; S w e e r t i u s , *Ath. Belg.*, p. 169; P a q u o t , *Mém pourservir à l'Hist. Littér. des Pays-Pays*, T. II. p. 49; H o e u f f t , *Parn. Lat. Belg.* p. 101.

[Jacobus Cornelius van Lumene van der Marck]

MARCK (JACOBUS CORNELIUS VAN LUMENE VAN DER), of JACOBUS LUMMENAEUS (LUMINAEUS) à MARCA, zoon van C h a r l e s of C a r o l u s , omstreeks 1570 te Gend geboren. Na zich in de letteren geoefend te hebben, verliet hij, zonder zijn vaderstad te verlaten, de wereld, nam het Benedictijner kleed aan in de beroemde abdij van St. Pieter of van den Mont-Blandin en werd priester. Zulks belette hem niet zich in de fraaije letteren te blijven oefenen. Hij was redenaar, geschiedschrijver, maar vooral dichter. S a n d e r u s en V a l e r i u s A n d r e a s geven hem hoogen lof, waarop echter P a q u o t nog al heeft af te dingen. Hij stelt hem ten minste niet onder de geschiedschrijvers van den eersten rang; doch noemt hem een uitnemend dichter. In 1625 ontving hij verlof van zijnen abt, om zich naar Rome te begeven en het jubelfeest aldaar te vieren. Hij overleefde die reis niet lang, daar hij in 1629 te Douay stierf. Zijn ligchaam rust in de kerk der Engelsche Benedictijnen aldaar.

Hij gaf in het licht:

Jacobi Cornelii á Marcâ, *Opera omnia*, *qua poëtica*, *qua oratoria*, *qua Historica*. Lovan. 1613. 8°., bevattende:

Orationes Sacrae VIII:

1 *Encomium Virginis assumptae*.
2 *S. Catharinae Senensis*.
3 *Divi Pauli Conversi*.
4 *Divi Thomae Aquinatis*.
5 *De jubilaeo Sacerdotali R. admodum Domini Cornelii Columbani Vrancx*, *S. Petri in Monte Blandinio Abbatis*.
6 *In primitiis R. et doctissimi viri Antonii Sanderi*.
7 *De pastore bono*.
8 *Toroular*, *sive Christo patiens*.

Tragoediae sacrae tres: Dives Epulo: Carcer Babylonicus, *sive caedes liberorum Sedeciae regis*, *et exoculatio ejus in Reblatha: Jepthe*, *sive votum Hebraei illius Ducis*, *temerè factum et impiè impletum. Item Lessus sacri*, *et Miscellanea*.

Duces Burgundiae, *iidemque Flandriae Comites*, *et res ab iis gesta*

Corona Virginea, *sive stellae duodicim*, *id est*, *duodicim Homiliae sacrae*. Gandavi 1618. 12°.

Pleias sacra, *constans orationibus septem*. Gandavi.

Lampas virginea, *sive oratio de Encomio Virginis*, *in festo Luminum dicta*.

Diarium Sanctorum, *sive Stemmata et flores etc.* in jambische verzen. Duaci 1628. 4°.

Hyas sacra. Ibid. Idem.

Musae lacrymantes, *seu Pleias tragica*. Duaci 1628. 4°. (Zeven treurspelen: 1 *Bustum Sodomae*, *et impurarum illarum civitatum excidium*. 2. *Abimelech*, 3. *Jephte*, 4. *Sampson*, 5. *Saul*, 6. *Amnon*, *sive stuprum sororis Thamar*, *ab Absalone acri ultione percussum*, 7. *Sedecias*).

In hands. liet hij na:
Arsalon, *sen miserando exitu clausa in patrem Davidem*, *Absalonis filii rebellio*. Trenrspel.
Anastasius, *sive perfldia fulminata*. Treurspel.
Panthenii flores, *sive Homilia in festo Missus dicta*.
Carollarium apostolicum, *sive Panegyris sacra Apostolorum Principibus adornata*.
Lacrymae; Homiliae Christo passo dicta. Fasciae, *sive crepundia Jesu Christi in Bethlcem nati*.
Lingua ignea, *sive Homilia dicta in Vigilia Pentacostes*.
Cineres; Homilia feriâ quartâ Cinerum dicta.
Triumphus Virginis; Homilia in festo assumptae Virginis dicta.
Suspirium amoris; Homilia Christo nascituro, *in vigiliâ Natalium ejus. dicta*.
Sancti; Homilia sacra pro Encomio omnium Sanctorum dicta.
Caverna maceriae; Homilia Christo patienti dicta.
Tripudium Sanctorum, *id est*, *Homilia sacra dicta in vigiliâ omnium Sanctorum*.
Rosarium; Homilia sacra dicta pro Encomio Annunciatae Virginis.
Tuba Angelica; sive Manes extremi judicii.
Margarita Euangelica, *sire Encomium Paupertatis; Homilia dicta in laudem D. Benedicti*.
Ludibrium vitae humanae; sive Homiliae centum de variis Religionis Christianae Mysteriis.

Zie Sanderus, *de Gand.* p. 60, 61; Sweertius, *Ath. Belg.* p. 191, 192; Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 159; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 213; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Littér. des Pays-Bas*, T. III. p. 50; Hoefft, *Parn. Lat. Belq.* p. 101, 102; Peerlkamp *de Poet. Lat.* p. 382; *Cat. v. Hulthem* N°.

[Lodewijk Pieter Engelbert van der Marck]

MARCK (LODEWIJK PIETER ENGELBERT VAN DER), graaf van der Marck en van Schleiden, baron van Lumay en van Serain, heer van Kerpen, Saffemburg, Gueltdorf, Boulogne enz. erf-voogd van het Marquisaat van Franchimont, graaf van het H. Rijk, was de tweede der drie zonen van François Antoine, graaf van der Marck, den 21 Junij 1680 gestorven en van Catharine Charlotte, dochter van Jan Ernest de Vallenrod, later hertrouwd met prins Emmanuel de Furstemberg, werd in 1674 waarschijnlijk te Keulen geboren. Hij trad reeds vroeg in de krijgsdienst, werd in 1697 maistre-de-camp van het regiment van Furstemberg en zes maanden later van een regiment infanterie ten dienste van Lodewijk XIV, verder (1704) brigadier van zijne legers, in 1709 veldmaarschalk, in 1717 adjudant van den koning naar het Noorden, in 1718 luitenant generaal, 2 Februarij 1724 ridder van St. Michiel, ridder van het gulden Vlies, in 1741 spaansche grande van de eerste

klasse en gouverneur van Kamerijk. Hij huwde den 12 Junij 1700 Maria Margaretha Francisca de Rohan-Chabot, dochter van Lodewijk, hertog van Rohan, pair van Frankrijk en van Maria Elisabeth du Bec-Vardes, bij wie hij een zoon, Lodewijk Engelbert, graaf van der Marck, markies van Vardes en eene dochter, Louise Margaretha van der Marck, verwekte. Zijne vrouw stierf den 28 Jan. 1706 aan de kinderpokken, hij den 7 November 1750, in den ouderdom van 66 jaren.

Op zijn naam is uitgegeven:

Panegyricus Reverendissimo et Serenissimo principi ac domino Maximiliano Henrico Archiepiscopo Coloniensi S.R.I. Electori, *dictus a Ludovico Petro*, *Comite de la Marck*, Col. 1688 in fol.

Zie *Calendrier des Princes*, p. 203, 204; *Généal. de la maison royale de France*, Paris 1733. T. VII. p. 173, 174; Moreri, *Lett. M.* p, 131, 132; Hartzheim, *Bibl. Col.* p. 276; *Alm. royal de Paris* 1749, p. 111; *Diction. Généal.* Paris 1757 T. II. p. 474, 475; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litter. des Pays-Bas*, T. III. p. 370.

[Robert van der Marck]

MARCK (ROBERT VAN DER), hertog van Bouillon, heer van Sedan en Florenges of Fleuranges, zoon van Robert II en van Catharina de Croy, dochter van Philippe de Croy, graaf van Chimay en van Walburge of Valburge van Meurs. Reeds in vroegen leeftijd toonde hij neiging voor de krijgsdienst. Men zond hem in 1504 naar Amboise, om aldaar met den graaf van Angoulème, later koning Frans I, te worden opgevoed. In 1510 ging hij met een aantal jonge edellieden in dienst en geleidde een honderd man paardevolk tot bijstand van Mirandole tegen de troepen van paus Julius II. Hij wierp zich ook in Verona, door de Venetianen belegerd, en onderscheidde zich in het volgende jaar bij de inneming van Concordia. In 1512 werd hij naar Gelderland gezonden om er 5000 soldaten te werven: vervolgens wierf hij er 10,000 ten dienste van Lodewijk XII, trok er mede naar Italië, en had er onder zijn vader, het bevel over. Het volgend jaar nam hij Alexandrie de la Paille en nam deel aan den veldslag van Novare (5-6 Julij), en ontving er 46 wonden. Hij zou er ook met zijn broeder, de heer van Jamets zijn gesneuveld, indien hij door zijn vader, niet was gered geworden. Nadat in den slag van Marignan een paard onder hem was gedood, ontving hij de orde van St. Michiel. Hij was bij het beleg van Cremona tegenwoordig, en toen Frans I in 1519 naar de keizerskroon dong, zond hij hem naar Duitschland om de keurvorsten te winnen. In hetzelfde jaar vergezelde Robert dezen vorst naar Ardres, hakte een gedeelte van het garnizoen van [...]voy in de pan, deed den graaf van

Nassau het beleg van Jamets opbreken en wierp zich in Sedan, dat met een beleg werd bedreigd. Toen zijn vader, Robert II, met Karel V vrede had gesloten, wilde hij niet in het tractaat worden opgenomen. Hij nam in 1525 deel aan den slag van Pavia, werd gevangen genomen, naar Sluis in Vlaanderen gevoerd, waar hij verscheidene jaren opgesloten bleef en streng behandeld werd, wijl de keizer op zijn vader, die hem te Worms op den rijksdag, den oorlog had laten verklaren, vertoornd was. In 1526 benoemde hem Frans I, in plaats van de Lescun, heer van Langey, tot maarschalk van Frankrijk, en in de maand November van het zelfde jaar schonk hij hem de burgtvoogdijen van Château-Thierry en Châtillon-sur-Marne. Zijn laatste heldenfeit was de verdediging van Peronne (1536) door den graaf van Nassau belegerd. Vijf of zes dagen, na het opbreken van het beleg, bevond hij zich te Amboise, waar toen het hof zich bevond, en vernam daar den dood van zijn vader. Terstond vertrok hij, doch werd onder weg door een hevige koorts aangetast, die hem in den aanvang van December te Long-jumeau, een gehucht, vijf mijlen ten zuiden van Parijs, wegnam. Dit was het einde van Robert van der Marck, een der dapperste ridders van zijn tijd. Hij werd door den koning, dien hij zoo wél gediend had, en door de prinsen van het koninklijk huis diep betreurd. Zijn ligchaam werd in de St. Laurents kerk te Sedan, en zijn hart in de abdij van St. Yves de Braine, in de kapel van Roucy, waar men zijn grafschrift leest, begraven. Hij huwde in 1510 Guillemette de Sarbruck, gravin van Braine, vrouw van Montagu, Neuf-Châtel, Pontarcy en Ferté-Gaucher, dochter van Robert van Sarbruck, ridder, graaf van Roucy en Braine en van Maria d'Amboise. Zij schonk hem Robert IV van der Marck, hertog van Bouillon, maarschalk van Frankrijk. Zijne moeder en vrouw overleefden hem, de eerste stierf in 1544, de laatste in 1571.

Hij schreef:

Histoire des choses mémorables advenues du règne de Louis XII et François I en France, *Italie*, *Allemagne et lès Pays-Bas*, *depuis l'an* 1499, *jusques en l'an* 1521, *mise par escript par Robert de la Mark*, *seigneur de Fleurange et de Sedan*, *Maréschal de France*, achter de *Mémoires de Martin et Guillaume du Bellai-Langei*, uitgegeven door den abt Lambert, Paris 1753. 12°. T. VII. p. 376, *avec des notes critiques et historiques de l'Editeur*.

Ook verscheen:

La journée de Ste Brigide près de Marignan dans le Milanez. Extrait de l'Histoire de Robert de la Mark, *etc.* in *l'Histoire de l'origine et des progrès de la Monarchie Françoise par Guillaume Marcel*. Paris 1688. 12°. Bernard de Montfaucon heeft er ook twee uittreksels van gegeven in

zijne *Monumens de la Monarchie Françoise*. T. I. p. 147, 148 en 194-200.

Zie *Mém. de* Martin du Bellay, *dern. édit* T. IV. p. 266, 267; Le Long, *Bibl. Hist. de la France*, p. 387, n°. 7547; Montfaucon, *Bibl. Bibliothec.*, T. II. p. 843, A. et 1184 c.; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Littér. des Pays-Bas*, T. II. p. 158; *Biogr. Univ.* Hoogstraten.

[Adolphus II van der Marck]

MARCK (ADOLPHUS II VAN DER), kardinaal bisschop van Luik. Hij werd, proost van Worms zijnde. door Clemens V. tot het bisdom van Luik verheven en te Rome gewijd (1313). In de gedurige oorlogen, waarin hij werd gewikkeld verkocht hij aan het graaflijk huis van Vlaanderen en Henegouwen de souveraine heerlijkheid van Mechelen, die tot dien tijd aan de kerk van Luik had behoord. Hij stierf, na een lang en onrustig bestuur, den 3 November 1344. Hij had in 1318 het vermaarde genootschap of de broederschap der Lieve Vrouwe broeders, welke het jaar te voren, in de kapel van O.L. Vrouw, ten noorden van het koor der St. Jans kerk te 's Bosch was opgerigt, met zijn bisschoppelijk gezag bekrachtigd.

Zie *Recueil Herald des Bourguem. de Liège* cet. p. 44, 45, 75, 80; van Gils, *Kath. Meyer. Memorijb.* bl. 30, 51; van Gils en Coppens, *N. Beschr. v.h. Bisd. v. 's Bosch*, D. I. bl. 59.

[Engelbertus van der Marck]

MARCK (ENGELBERTUS VAN DER), neef van den voorgaanden, werd in 1345 bisschop van Luik, verleende in 1346 zijne bekrachtiging aan de oprigting van een personaatschap in de kerk van Macharen; gaf in 1363 zijne bewilliging tot het daarstellen eener kapel onder de parochie van Hedikhuizen ter plaatse Bokhoven geheeten, welke kapel later in eene parochiekerk is veranderd.

Zie van Gils, *Kath. Meyer*, *Memorieb.* bl. 31; van Gils en Coppens, *N. Beschrijving van 't Bisdom van 's Bosch*, D. I. bl. 59.

[Erardus of Everardus van der Marck]

MARCK (ERARDUS of EVERARDUS VAN DER), werd in 1506 bisschop van Luik, dat hij in zeer moeijelijke tijden met ijver en standvastigheid bestuurde. Als vorst overwon hij sommige onlusten, gaf hij zijn land goede wetten en versterkte hij het door vestingen, welke hij in vele plaatsen van zijn prinsdom oprigtte. Hij was zeer godvreezend, en het voorbeeld zijner geestelijken en behoedde zijn bisdom tegen de opkomende leer van Luther en Calvijn. Nog voor hij bisschop van Luik werd, was hij een der mededingers naar den Utrechtschen bisschoppelijken stoel, na den dood van Philips van Bourgondie. Hij bekwam echter minder stemmen dan zijn mededingen, Hendrik van Beijeren, kanunnik en coadjutor van den bisschop van Worms. Hij werd in 1514 tot bisschop van Chartres, in Frankrijk, aangesteld, en heeft dit bisdom met dat van Luik tot 1524 bestuurd. Hij is ook aartsbisschop

van Valence in Spanje geweest, en in 1522, op verzoek van keizer Karel V, door Leo X, onder den titel van den H. Crysogonus, tot kardinaal der kerk van Rome benoemd. Paus Clemens heeft hem wijders in 1533 tot zijn legaat verheven.

Zie Chapeauville. *Gesta Pontif. Tungr.* T. III. p. 251, 278, 290, 325, Miraei, *Dipl.* T. IV. p. 256; Oudenhoven, *Beschr. v. 's Bosch*, bl. 102-109; van Gils, *Cat. Meyer*, *Memor.* bl. 35; van Gils en Coppens, *N. beschr. van het bisdom van 's Bosch*, D. I. bl. 61, 69; v.d. Chijs, *de munt. der Bisschop van Utrecht*, bl. 250.

[Graaf Willem van der Marck]

MARCK (Graaf WILLEM VAN DER), baron van Lumey, heer van Seraing, Borsset en Minderlecht, erfvoogd van Franchimont en vorst des Heiligen Rijks; achterkleinzoon van den beruchten Willem van der Marck, den moordenaar van Lodewijk van Bourbon, bisschop van Luik, om zijne bandelooze wreedheid *het wilde zwijn van Ardennes* genoemd, en wegens zijne zamenspanning tegen den aartshertog Maximiliaan te Maastricht onthoofd; zoon van graaf Jan van der Marck en van Margaretha, dochter van Jan van Wassenaar, burggraaf van Leyden. Hij was een volle neef van Hendrik van Brederode, wiens vader met de zuster van dien van Lumey was gehuwd. Ook was hij aan Egmond vermaagschapt. Van zijne eerste levensjaren vindt men niets opgeteekend. Hij komt het eerst voor als deelgenoot aan het verbond der edelen in 1567 de wapenen opgenomen te hebben. Door Alva veroordeeld en gebannen, begaf hij zich naar het leger van den prins, en was bij diens togt in Nederland bevelhebber van een bende ruiters in diens leger. Verbitterd door zijne ballingschap, en door den moord aan Egmond en Hoorne gepleegd, tot vreeselijke wraak aangehitst, zweerde hij haar noch baard te zullen scheeren, voor hij den dood der edelen gewroken had. Volgens Bor zou de gansche ruiterbende van Lumey die belofte gedaan en veel wreedheid tegen de geestelijken bedreven hebben eer zij in het leger van den prins aankwam. Hareus, een spaanschgezind schrijver, beschuldigt hem van een nonnenklooster te Huy en een monnikenklooster aan den oever der Maas, en een vrachtschip geplunderd te hebben, waarop hij een monnik vond, dien hij aan den staart van zijn paard gebonden, langs bergen en dalen heensleurde tot aan Huy toe. De ongelukkige afloop van 's prinsen togt, had ten gevolg dat zijne benden uiteen gingen en hij zich te Emden en Engeland ophield. In 1572 werd hij door den Opperadmiraal Lumbres tot admiraal van de geuzen vloot aangesteld, en den 1 April van dat jaar nam hij den Briel in, in welke stad hij zich eenige maanden vroeger ook had opgehouden. Was zijn onvoorzigtige raad om den Briel uit te plunderen en dan te verlaten, gevolgd, dan is naauwelijks te denken dat deze eerste stap tot vrijheid

door zoo vele andere zou gevolgd zijn. Hij schijnt grooter krijgsheld dan staatkundige geweest te zijn en meer kloekmoedig dan voorzigtig. Nadat den Briel was ingenomen, poogden de Spaanschen drie dagen later de stad te herwinnen, doch zij werden door v a n d e r M a r c k zoo moedig afgeslagen, dat zij spoedig de vlucht namen. Hij hield tot in Junij zijn hoofdkwartier in den Briel, deed zich door de eerste staatsvergadering te Dordrecht als gouverneur van Holland, waartoe de prins hem benoemd had, erkennen, ontving van de volgende de belofte van *f* 40,000 tot de belegering van Amsterdam, belegerde die stad werkelijk, doch moest het beleg weldra opbreken, volgens d e T a s s i s ten gevolge van de aankomst der krijgsbenden van B o s s u , volgens H o o f t , wegens zijn wanbeleid, versmading van krijgstucht en snooden handel; doch, volgens zijn eigen getuigenis, omdat de staten hem geld en hulp onthielden. Eenige uitdrukkingen in brieven van dat tijdpunt doen vermoeden dat v a n d e r M a r c k ook het gouvernement van Zeeland begeerde en daarom in het heimelijk tegen T s e r a e r t s , gouverneur van Walcheren, arbeidde. Op den mislukten aanslag op Amsterdam, volgde in herfstmaand van 1572 de verovering van Schoonhoven: ook hier werd hem wederom de moord van twee monniken ten laste gelegd. Ook Rotterdam, Delft, Schiedam en andere steden bragt hij aan 's prinsen zijde, doch zijn aanslag op Amsterdam mislukte, ook liepen zijne pogingen ten nutte van Haarlem en Oudewater vruchteloos af. Kort na dezen tijd pleegde hij een daad, die hem in verdienden haat bragt, het dooden van C o r n e l i s M u s i u s , prior van St. Agatha te Delft. Deze, in handen van L u m e y s krijgsvolk gevallen, werd door hem naar Leyden gevoerd, en op zeker onbewezen voorgeven alsof hij den prins had willen vergiftigen, jammerlijk gepijnigd en opgehangen. B o r verhaalt dat de prins, die M u s i u s achtte, een bode naar Leyden zond om hem te doen loslaten, doch dat L u m e y de poort verbood te openen en de ter dood brenging verhaastte. De ter dood brenging van dezen en andere geestelijken maakte hem niet alleen bij de roomschen, maar bij al de weldenkende onroomschen, zelfs bij Oranje en anderen die zeer wel begrepen, dat de aanbrekende vrijheid door zulk een onbezonnen handel meer onderdrukt dan voortgezet zou worden, zeer gehaat. Ofschoon hij al niet om dat gedrag van zijn gouvernement moge ontzet zijn, bragt het evenwel veel toe tot het nemen van krachtige maatregelen tegen hem, waartoe de beschuldiging van den proviandmeester de eerste aanleiding gaf. Deze beschuldigde niet E n t e n s , slechts de Staten dat ze den benden van L u m e y geld en voorraad lieten ontbreken, maar schold ze zelfs voor verraders. Hierop werden beide, L u m e y en E n t e n s te Delft ontboden. E n t e n s liet zich niet neêrzetten, en men besloot hem te grij-

pen, doch hij werd met geweld door L u m e y verlost, die op deze wijze opentlijk zijne weêrbarstigheid tegen de staten toonde. V a n G r o n i n g e n betwijfelde of L u m e y de staten wel als zijne opperheeren beschouwde, wijl hij zijne commissie van Oranje, die zijne bevelen in naam des konings gaf, had ontvangen. B i l d e r d i j k zegt dat L u m e y de staten deed bijeenkomen, hetgeen zeker oppermagt te kennen geeft. Hoe het zij; nadat de prins vergeefsche pogingen had aangewend tot verzoening, zag men zich genoodzaakt beide, E n t e n s en v a n d e r M a r c k te vatten. De laatste werd naar het slot van Gouda gevoerd. Reeds den 24 Jan. 1573 trok Oranje al de commissien en bestellingen door den graaf als stadhouder gegeven in, en werden hem eenige beschuldigingen opgenoemd, waartegen hij den 20 Februarij zijne verdediging inzond. Het zij dat de kracht en stoutheid, waarmede dit geschrift is opgesteld op den prins en de staten invloed oefende en men den man, dien men zoo veel verschuldigd was, niet als een misdadiger wilde rekenen, of dat men het volk, bij hetwelk v a n d e r M a r c k zeer gezien was, vreesde, hij werd wederom ontslagen. Kort daarop werd hij op het gerucht, dat hij met zijne Waalsche soldaten iets ten nadeele der staten mogt uitvoeren, op nieuw gegrepen en in het slot Honingen in bewaring gezet. Hij wist zich echter spoedig te redden en liet te Rotterdam opentlijk een protest tegen de met hem gehoudene handelingen aflezen. Oranje vorderde van hem dat hij de wapenen zou neêrleggen, zijne bende afdanken en zich door Rotterdamsche schutters laten bewaken. Hij, een rijksgraaf, en geen onderdaan van den Prins, voldeed aan dien eisch niet, en liet zich verluiden dat hij geweld met geweld zou keeren; doch den 19 Augustus vorderde hij in een gematigder en zachter toon gestelde memorie van Oranje, dat zijne zaak aan de edelen (zijne Pairs) tot onderzoek en beslissing zou worden overgegeven. Vrees voor den onvertsaagden Luikenaar, den afgod van zijne soldaten en van het volk, schrik voor zijne bedreigingen, bewogen de edelen de zaak met hem in vrede te schikken, doch allerlei valsche en ware geruchten ten aanzien zijner voornemens uitgestrooid, deden den prins op zijne hoede zijn, en er werden zelfs door hem lastbrieven gegeven om overal goede wacht te houden tegen hem zijne aanslagen en medehelpers. Welhaast bleek het dat de geruchten valsch waren, en om het aanzien van zijn geslacht en op voorspraak van den prins, werd hem in Mei 1574 toegestaan met zijne goederen te vertrekken. Hij vertrok, en begaf zich, met wrok tegen den prins in het hart, naar Aken om aldaar te vertoeven tot dat zijne zaak voor het hooge keizerlijke geregtshof zou gebragt zijn. Voor hij uit Holland vertrok, daagde hij alle zijne beschuldigers voor het regt, en noodigde hen de gedane aanklagten te herroepen. Wij ont-

moeten L u m e y steeds in de legers der staten tegen de Spanjaarden. Hij zou in 1577, volgens sommigen, in den slag van Gemblours, waarin de staatsche troepen door D o n J u a n en P a r m a geslagen werden, tegenwoordig geweest zijn. Volgens anderen echter zou hij het leger reeds vóór den slag hebben verlaten. Vervolgens vertrok hij naar Luik, en verzamelde, zonder last der staten, eenige benden, om zich voor zijne achterstallen vergoeding te bezorgen. Met dit legertje maakte hij zich van 's Hertogenrade en het dorp Heerle, meester. Bevreesd dat hij naar D o n J u a n wilde overloopen, zond men een deel der bezetting van Maastricht tegen hem, waarop hij, zijn ontwerpen lieten varen, naar Luik vertrok. Eens ten maaltijd zijnde geweest bij den graaf van Rennenberg, domheer te Luik, oom van den afvalligen stadhouder van Friesland en Groningen, klaagde hij te huis gekomen, dat hij vergeven was. Zeven dagen later, den 1 Mei 1578, ontsliep hij. Bij de opening van zijn lijk werd het vermoeden van vergiftiging bevestigd. Zijn lijk werd door zijn broeder P h i l i p s , domheer te Straatsburg, bij zijne voorzaten in de baronie te Lumey, deftig en eerlijk begraven. Hij stierf ongehuwd en kinderloos.

L u m e y heeft weinigen gevonden, die goede getuigenis van hem gaven. Nederlandsche en Spaansche schrijvers stemmen overeen, en dikwijls zijn de laatste gematigder dan de eerste.

Hij vond echter in den Frieschen dichter F r e d e r i k v a n I n t h i e m a , en in V e r v o u , die hem tot het laatst bijbleef, warme verdedigers. Op sommige punten verdedigde hem te W a t e r , v a n G r o n i n g e n , doch vooral v a n S o m e r e n .

Zijn portret bestaat.

Zie over zijn geslacht P. H e u t e r u s , *rer. Burg. lib.* VI. p. 224, 245; M i r a e u s , *donat. Belg.* lib. I. c. 93; B u t k e n s , *Troph. du Brab.* T. II p. 194-196; H u b n e r , *Gesl. Taf.* T. 437-439; v a n H o o g s t r a t e n , *Woordenb.* Lett. L. bl. 288, en lett M. bl. 86, 87; l'E s p i n o y , *Recherches de la Noblesse* Libr. II. p. 715; *Généal. de la Maison* de Mailly, p. 135; L e C a r p e n t i e r , *Hist. de Cambr. et de Cambr.* P. III. p. 402, 608; v a n G o u d h o e v e n , *Chr.* bl. 138; *Quartiers Généal*, T. I. p. 59, 141; *Nobil. des Pays-Bus*, T. I. p. 61, 62; F. a b I n t h i e m a , *Querela Holl. ad illustrem ac fort. heroëm. Guill. Comit. de Marca etc. elegiaco carmine conscripta;* M. a b I s s e l t , *Hist. sui Temp.* p 250, 256. 257, 269, 272, 306, 348; S t r a d a , *de bello Belg.* dec. I. lib. VI. p. 226, lib. VII. p. 405, 430, 431, 433 seqq. lib. VIII. p. 156, 448, lib. IX. p. 556; v a n M e t e r e n , *Ned. Hist.* B. III. bl. 49, 59, B. IV. bl. 66; B o r , *Nederl. Oorl.* B. VI. bl. 264, 266, 283-285, 309, 311-315; H o o f t . *Nederl. Hist.* B. VII. bl. 297, 300; F. H a r a e i , *Annal. Duc. Brab.* T. III. p. 143; d e T a s s i s , *Comment*. lib. I. § 36 p. 156, 157 § 51 p. 169, 170; F r e d . v. V e r v o u , *Mss. Geschied. beginnende met* 1568; *Epistola Emdensium* in D. G e r d e s , *Scrin. Antiquar*. T. I. p. 119; M e n d o c e , *Comment. de la Guerre de Fland.* f. 171; O p m e e r , *Holl. Martel.* (Antw. 1760) D. II. F o p p e n s ,

Bibl. Belg. T. I. p. 399, 400, T. II. p. 997; Hofstede, *over het klein getat dur egte mortelaars*, bl. 40, 42; *Geusen liedtboeck* (Dordr. 1687) bl. 55; Bentivoglio, *Nederl. Gebeurt.* bl. 92, 123, 125, 126, 166; Meursii, *Ferd. Alb. sive de reb. Belg.* L. IV. p. 205; Balen, *Beschrijv. v. Dordr.* bl. 255; de la Pise, *Hist. des princes d'Orange*, f. 407; *Gr. chr.* T. II. f. 255; *Epp. Viglii ad Hopperum*, CXXXII; van Leeuwen, *Bat. ill.* bl. 1293; Beaufort, *Leven van Willem I*, D. II. (Reg.); Wagenaar, *Beschr. v. Amst.* St. I. bl. 125; *Vad. Hist.* (Reg) van Wijn, *Nal* op Wagenaar, 288; *Bijv. en Nal.* D. VI. bl. 86, 99, 105; Hoynck van Papendrecht, *Anal.* T. II. P. II. p. 147, 156, 159, 170; Kok, *Vad. Woordenb.* op *Lumey*; van der Vijnckt, *Ned Ber.* D. II. bl. 127 volgg.; *Aanteek. o.d. van O.Z. van Huren*, bl. 249, uitg. Amst 1830; Schotel; *Kerk. Dordr.* D. I. bl. 59; J.W. te Water, *Verbond en smeekschr. der Edel.* D. III. bl. 12 volgg.; *Vlissings tweede eeuwf.* Bijl. F. bl. 28-36; C. Clein, *Tweede eeuwg. der innem. van den Briel*, bl. 73; 's Gravesande, *Tweede eeuwged. der Middelb. vrijh.* bl. 156, 266, 487, 488; Bareuth, *Bibl. en Zeel. jubelf.* bl. 223, 232, Velius, *Chr. v Hoorn*, bl. 192, J. van Iperen, *Tweejarig jubelf. der Ned. vrijheid*, bl. 35; S.J. Brahé, *Kerk. redev. ter geleg. v.h. tweede eeuwget. der Vliss. vrijheid*, bl. 36; van Groningen, *Gesch. des Vaderl.* (Reg.); Groen van Prinsterer, *Archives de la Maison d'Orange-Nassau* (Reg.); van Someren, *Redev over Lumey graaf van der Marck* in *verspr. en nag. dicht- en prozastukken; Kron. van het Hist. Gen.* (Reg.); van Loon, *Hist. pen.* D. I. bl. 148; Muller, *Cat. v. portr. op Lumey*.

[Frederik Adolph van der Marck]

MARCK (FREDERIK ADOLPH VAN DER), werd in 1719 in het graafschap Mark geboren, oefende zich te Duisburg in de wijsbegeerte en regtsgeleerdheid, en kwam nog voor dat hij tot doctor in die beide wetenschappen werd, (1748) tweemaal voor het professoraat in de regten te Duisburg en eens te Harderwijk in aanmerking. Hij vestigde zich als advokaat bij het hof van Gelderland, bedankte voor eene benoeming tot Hoogleeraar te Duisburg, doch aanvaardde in 1758 het professoriaat in het natuurregt en volken aan de hoogeschool te Groningen met eene redevoering *de finibus jurisprudentiae optimisque ad eos obtinendos mediis*. Van der Marck was een man van buitengewone geleerdheid, opregt en rond van karakter, maar niet voorzigtig, en daarbij niet geheel vrij te pleiten van te groote ingenomenheid met zich zelven.

Met voorliefde bezield voor de door hem onderwezene wetenschap, kwam hij bij andere, meer ouderwetsche en min wijsgeerige regtsgeleerden in verdenking van het natuurrecht ten koste van het jus Romanum te willen verheffen. Hieruit ontsproten moeijelijkheden voor hem, welke echter niet te vergelijken waren met die, welke hij op het gebied der godgeleerdheid ontmoette, en welke hare oplossing vonden uit de gewoonte dier dagen, volgens welke de hoogleeraren in alle faculteiten de formulieren van eenheid der Nederlandsche hervormde kerk moesten onderteekenen. In 1771 gaf van der Marck zijne *Viginti Lectiones Academicae*, *in quibus selecta Philosophiae Practicae et Juris Naturae capita*, *praecipua offi-*

cia erga Deum, *pertractantur* in het licht. Reeds den 18 September van dat jaar leverden P. Abresch, Th. Lubbers, L. van Bolhuis en H. Knock, predikanten te Groningen, Noordwijk en Windeweer, uit naam der Groninger klassis, bij den senaat eenige bezwaren tegen dit werk in. (*Bedenkingen en bezwaaren door de Weleerw. en zeer Gel. heer. Predikanten uit naam van de weleerw. classis van Groningen en het Gorecht*, *Overgegeeven aan den grooten senaat van stad en lande op en tegen de Academische lessen van Mr. van der Marck*, enz.) Deze bezwaren betreffen 1°. het oorspronkelijke en algemeene bederf van den gevallen mensch, diens aangeboren blindheid in geestelijke en goddelijke zaken, de volslagen dienstbaarheid aan de zonde en het doodelijk onvermogen om door eigen natuurkrachten het verlooren, eeuwig heil te bevorderen; 2°. de wedergeboorte en de volstrekte noodzakelijkheid der krachtdadig werkende, verlichtende en vernieuwende genade van den Heiligen Geest, om in de genieting van het hoogste goed hersteld te worden; 3°. de bijzondere en de toepassing der verdiensten des Middelaars en den aard der voldoening zelve. Zij beschuldigden hem dien ten gevolge van onregtzinnigheid en van Pelagiaansche en Sociniaansche gevoelens aangaande die punten te zijn toegedaan. Van deze bij den grooten senaat ingebragte beschuldiging, die meerendeels zijn oorsprong had uit het kwalijk verstaan der kunstwoorden tot de wetenschap van het natuurregt behoorende, werd den 20 December van het genoemde jaar kennis gegeven aan den eersten curator der hoogeschool, prins Willem V. Deze volmagtigde den Senaat de beschuldiging geregtelijk te onderzoeken, en straks werd van van der Marck een binnen drie maanden in te leveren schriftelijk antwoord gevorderd. Van der Marck bezorgde hierop den 26 van Lentemaand 1772, een zoogenoemd, en toen in druk verschenen *antwoord Exceptioneel* aan den *Senatus Academiae Amplissimus van stad en lande*, en verdedigde zich voor het publiek in een breedvoeriger verklaring (*Verklaaring van Mr. F.A. van der Marck op en tegen de bedenkingen en bezwaaren* enz.) Daar echter dit antwoord aan den senaat niet voldeed, werd de hoogleeraar andermaal gelast binnen drie maanden zich nader te verdedigen. Hij deed zulks in een uitgegeven *Berigt aan den Senatus Acad. amplissimus van stad en lande*. Hierop verklaarde den senaat bij meerderheid van negen tegen zeven stemmen, dat de bezwaren der klassis gegrond en de leerstellingen van den hoogleeraar onbestaanbaar met, en lijnregt inloopende tegen de leer der hervormde kerk, gelijk die in de Symbolische boeken vervat is (*Judicatur van den senatus amplissimus - Besluit van den senatus amplissimus van stad en lande over de leer van F.v.d.M.*). Naauwelijks was die uitspraak in Groningen ruchtbaar geworden, of het gemeen werd op eene

boosaardige wijze tegen van der Marck opgezet, dien het openlijk voor een Godverzaker uitkreet en met den dood dreigde. Ongetwijfeld had hij veel van het onaangename dat hem trof aan zich zelven te danken, want het was niet te ontkennen dat hij sommige gevoelens der hervormde kerk, zelfs met spot, beoordeelde, en dat hij zich in zijne verantwoordingen vrij scherp had uitgelaten en misbruik had gemaakt van de op eene ongeoorloofde wijze van hem verkregene aanteekeningen, welke de hoogleeraar Chevallier op den kant der *Lectiones academicae* voor zich zelven had geschreven, hetgeen tot een openbare briefwisseling tusschen de beide hoogleeraren leidde.

De stadhouder, die door Petrus Hofstede tegen den hoogleeraar was opgezet, en de Curatoren der academie legden hem eenige artikelen ter onderteekening voor, waarvan het vierde eene erkentenis en tevens eene verwerping der drie reeds genoemde punten bevatte. Hij weigerde zulks, waarop hij den 9 Februarij 1773 van het Professoraat ontzet, en hem door den kerkeraad verzocht werd zich van het Avondmaal te onthouden. Niet lang daarna, den 12 van Zomermaand van dat jaar, werd hij tot hoogleeraar aan het Gymnasium te Lingen beroepen, vanwaar hij weldra tot ouderling der gemeente verkozen zijnde, in eenen vriendschappelijken brief van den 20 van Sprokkelmaand des jaars 1774 den Groningschen kerkeraad ontsloeg, om over zijne regtzinnigheid of onregtzinnigheid te oordeelen (*Afscheidsbrief van Mr. van der Marck aan den kerkeraad te Groningen*). In vervolg van tijd (1783) werd hij hoogleeraar te Deventer, waar hij, in het noodlottig jaar 1787, in zijne politieke gevoelens van zijn post ontzet werd. Weldra werd hem echter het onderwijs in de regtsgeleerdheid te Burgsteinfort aangeboden. Bij de omwenteling van 1795 werd hij wederom in zijn post te Groningen hersteld en stierf aldaar den 1 November 1800.

Er is van hem een zeer groot portret in fol. plano vervaardigd.

Zie *Waerachtig verhael van hetgeen omtrent het hoogleeraersampt van Mr. F.A. van der Marck op de hoogeschool der stad Groningen*, *van den beginne zijner aanstelling tot zijn ontslag is voorgevallen*, *door denselven uit egte stukken en bewysen opgemaakt en beschreven*, Lingen 1775; *Iets ten vervolge van het waerachtig verhael*, uitgekomen ten jare 1796; *Nederl. Jaarboeken*, 1771, 1772; Saxe, *Onom Lat.* P. VIII. p. 110; *Bibl. Hagan.* P. V. p. 668 seqq.; Ypey, *Gesch. d. Christ. kerk* in de 18 eeuw. D. VII. bl. 411, verv.; *Mirabeau*, *sur le stadhoudérat*, p. 132, 201; Adelung, *Forts. v. Jöcher*, o.h.w.; Ypey en Dermont, *Gesch. d. Ned. Herv. kerk*, D. III. bl. 543, verv. en de aant.; *Vervolg op Wagenaar*, D. XXIV. bl. 337, verv. Muntinghe, *Act. Saec. Acad. Gron.* p. 49 sq. 106 sq.; van Kampen, *Gesch. d. Lett. en Wetens.* D. II. bl. 317, *Aant.* op Nieuwenhuis bij den naam; v.d. Aa, *Lev. v. Willem V*, D. II. bl. 104-19; Bruckerus, *Gedenkb. v. stad en lande*, bl. 328; Bouman, *Gesch. der Geld. Hoogeschool*, D. II. bl. 240, verv. 272; Glasius, *Godgel. Nederl.* o.h.w.; Arrenberg, *Naaml. v. boek.*; Muller, *Cat. v. portr*.

[Johannes a Marck]

MARCK (JOHANNES A) of VAN MARCK, een der beroemdste voetiaansche predikanten, werd den 31 Decemb. 1655 v.s. (10 Jan. 1656) te Sneek geboren. Zijn vader was Willem van der Marck, rector der latijnsche school te dier plaatse, zijne moeder Margaretha, dochter van Johannes Cloppenburg, hoogleeraar te Utrecht. Na vroeg zijne ouders (zijne moeder stierf den 27 Julij 1656, zijn vader den 16 September 1667) verloren te hebben, werd hij door de weduwe van zijn moederlijken grootvader, Elisabeth Busch opgevoed. Den 10 Februarij 1670, dus op veertienjarigen leeftijd, werd hij student te Franeker, en oefende zich aldaar twee jaren in de fraaije letteren, en onder den hoogleeraar Johannes Wubbena in de wijsbegeerte en wiskunde. Daarna woonde hij de openbare lessen van Nicolaas Arnoldi over de godgeleerdheid en de private lessen van den beroemden Balthasar Bekker bij en legde zich, onder Nicolaas Blancardus en Johannes Gerardus Terentius op de Grieksche en Hebreeuwsche talen toe. Tegen het einde van Augustus 1673 begaf hij zich naar Leyden om Johannes Coccejus, Abraham Heidanus, Alardus Uchtman, Antonius Hulsius en vooral Frederik Spanheim over de godgeleerdheid te hooren en zich, onder de predikanten Pieter van Staveren en David Knibbe op de predikkunde toe te leggen. In 1675, op negentienjarigen leeftijd, werd hij door den Frieschen edelman Johannes à Goslinga tot predikant te Midlum benoemd, en nog in hetzelfde jaar werd hij, na het verdedigen van twee dissertatien, de eene *ad selectas quasdam positiones philosophicas*, de andere *ad locum Ezech. XX:*25 tot doctor in de wijsbegeerte en in de godgeleerdheid bevorderd. Om het zeldzame, dat eene naauwelijks twintigjarige jongeling die dubbele eer genoot, kenden curatoren der Friesche hoogeschool hem een eergeschenk van *f* 500 toe. Reeds vroeger zagen zijne *Specimina de pane* ἐπιουσίῳ *et locis conventuum aetate Aposlica* het licht. Curatoren der Franekersche hoogeschool stichtten ten zijnen gunste een derden leerstoel in de godgeleerdheid. Hij aanvaardde den 5 September van het jaar 1676 zijn bediening met eene *Oratio de augmento scientiae theologicae*. Zijne buitengewone geleerdheid deed Curatoren te Groningen tweemaal besluiten hem aan hunne hoogeschool te verbinden. Zij mogten hierin niet slagen, doch toen zij hem in 1682 tot professor primarius theologiae, en akademieprediker benoemden, aanvaardde hij die bediening den 20 Junij van dat jaar met eene *Oratio inauguralis de sopiendis in Ecclesiâ litibus*. Nogtans bleef hij niet zonder twist met zijnen ouderen ambtgenoot Johannes Braunius, wien het hinderde dat van Marck boven hem geplaatst was. In 1683 werd hij ook tot hoogleeraar in de kerkelijke geschiedenis benoemd, welk ambt hij den 9 Mei

van dat jaar met eene *Oratio de veterum et hodiernorum papisticorum errorum convenientia* aanvaardde. Van Marck bleef acht jaren te Groningen, terwijl zijn roem meer en meer door zijne schriften verspreid werd. Onder anderen gaf hij een theologisch systeem, waarover hij tien jaren gearbeid had, in het licht. Aan geen systematischen arbeid is welligt meer en langduriger eer te beurt gevallen dan dezen. Zelfs aan het einde der vorige eeuw werd het door Abresch en Bonnet tot leiddraad bij het akademisch onderwijs gebruikt. Ofschoon dit systeem, eene reeds eenigermate ontwikkelde kennis van de theologische wetenschappen veronderstelt en soms aan een zamengedrongen stijl en duistere wijze van uitdrukking lijdt, ontbrak het echter niet aan voorbeelden, dat predikanten er zoo hoog mede wegliepen, dat zij de hollandsche vertaling bij eenvoudige landgemeenten ter lezing aanbevalen. Na den dood van Stephanus le Moyne, benoemden de Curatoren der Leydsche hoogeschool à Marck tot diens opvolger en den 5 December 1689 aanvaardde hij dit professoraat met eene redevoering *de debita S. Scripturarum veneratione*, terwijl hij, den 9 Januarij 1702, het hem, na den dood van Spanheim opgedragen onderwijs in de kerkelijke geschiedenis aanving met eene *Oratio de Christianismi propagati admirandis*. Tevens werd hem door J. Trigland de helft eener predikantsbediening opgedragen, welke hij waarnam tot 1712. Sedert 1727 verminderde zijne gezondheid en hij overleed den 30 Januarij 1731 aan eene beroerte. Johannes Wesselius hield eene lijkrede op hem. A Marck huwde 1 Helena Bukholt die hem eene dochter, die hem overleefde, en vijf andere kinderen, die vroeg overleden, schonk; 2 Catharina Ursinus, dochter van den Rotterdamschen predikant van dien naam. Een zoon, Johannes Wilhelmus, is predikant te Berkhout, Assendelft en Gouda geweest.

G. Valk heeft hem in zijnen mannelijken leeftijd in plaat gebragt; L. van der Laan en de Effigies bij van der Aa vertoonen ons hem in zijnen ouderdom.

Hij schreef:

De Sibyllinis Carminibus disputationes academicae duodecim: accedit breve Examen Dissertationis Gallicae de Sibyllinis Oraculis, *editae Parisiis à Johanne Crassetio*. Franeq. 1682. 12°. In dit werk tastte à Marck de dissertatie van den jesuit Jean Crasset *Sur les Oracles des Sibylles* aan, in 1678 in 12°. te Parijs gedrukt. Bij den herdruk van zijn werk (Paris 1683. 12°) voegde Crasset *Reponse à la critique de Marckius*, welke deze wederlegde in de voorrede zijner *Exercitationes juveniles*.

Exercitationes juveniles XXVI, *sive disputationum textualium*, *atque orationum* (*IV*) *in Academiâ Franequeranâ olim habitarum fasciculus. In Praefatione repetitae ineptiae Jo-*

hannis Crassetii, *Jesuitae Parisiensis*, *ac Sibyllinis Oraculis exploduntur*. Gron. 1686. 8°.

Compendium Theologicae Christianae Didactico-Elenchticum, *immixtis problematibus plurimis et quaestionibus recentioribus adauctum*, *in usum Academicae juventutis*. Gron. 1686. 8°.

It. *emendatius*, *adauclum indicibus*, *nec non X centuriis positionum Theologicarum*. Amst. 1690. 4°.

It. *cum notatione operum auctoris*, *quibus eadem*, *quae hic fusius tractata sunt*. Ibid. 1722, 1727. 4°. De zesde druk, door den hoogl. v a n I r h o v e n bezorgd, verscheen te Utrecht in 1742. Vertaald in het Ned. Rotterd. 1705. 4°. en later. De schrijver gaf een uittreksel van dit werk met den titel: *Christ. Theol. medulla Didactico-Elenchtica ex majori opere secundum ejus capita et paragraphos expressa*. Amst. 1690. 12°., dikwerf met verm. herdrukt, in het Ned. overgezet met eene leerrede over 2 Petr. III:15. Amst. 1705. 12°. Rott 1723. 4°. 1730 (3e dr.) 1741 (4e dr.) (*Het merg der Christene Godgeleerdheit*, *behelzende te gelijk eene kerk leeringe der waarheid en wederlegging der dwalingen*, *overgenomen uit het latijnsch werk tot dienst der Akademische jeucht opgesteld*, 2 *dr. overzien*, *verbetert en door vele onderscheidingen opgehelderd*.)

De Rotterdamsche predikant J o h . W i l h e l m i u s gaf er een ander uittreksel van in het Ned. Rott. 1714, 1720. 12°. De hoogl. B. d e M o o r heeft een *Commentarius* op het *Compendium* in zes deelen (1761-1771), en de hoogl. R a t e l b a n d eene *Synopsis Analytica theol. Christ. secundum cl. J. Marckii medullam concinnata*, *in usus primos academicae juventutis* 1771, gegeven. Van de *Medulla* is ook eene schets door den Groninger hoogl. v a n V e l s e n 1745 en *dictata theologica* daarover zijn door Prof. P. H u l s i u s , Groning. 1749 geleverd.

Narratio apologetica protestationis atque oppositionis a se institutae contra nonnullas Joannis Braunii theses. Gron. 1686. 12°.

Appendix contra defensionem Johannis Braunii. Ibid. 1687.

Analysis Exegetica capitis LIII Jesaiae, *in qua alia complura vaticinia de Messia illustrantur. Accedit Mantissa observationum textualium*. Gron. 1687. 12°. Lugd. Bat. 1700. 12°.

Commentarius in Apocalypsin S. Joannis, *seu Analysis exegetica*. Amst. 1689. 4°. It. *id. emend. et auct. Traj. ad Rhen.* 1699. 4°. It. *altera edit. c. animadverss. ad censuram praef. a Joh. Waïeno editam.* Traj. 1699. 4°. z.t. in het Ned. overg. Leid. 1739. 4°.

Exercitationes Miscellaneae, *sive selectarum disputationum*, *atque Orationum* (*V*) *in Acad. Groningo-Omlandica habitarum fasciculus*. Amst. 1690. 12°.

Textuales Exerritationes ad 4 *selecta loca Veteris et Novi Testamenti*, *Argumenta quaedam praecipua de Unctionibus*, *Polygamia*, *cultu Molech*, *miraculosâ custodiâ vestium Israë-*

liticarum, *capillitio Abhschalomi*, *Damasco capite Syriae*, *Daemoniacis*, *etc. paulo latius tractantur. Aecedit dissertatio inauguralis Leidensis de debitâ sacrarum scripturarum veneratione*. Amst. 1694. 4°.

In Hoseam Commentarius, *seu Analysis exegetica*, *qua Hebraeus textus cum versionibus confertur*, *vocum et phrasium vis indagatur*, *rerum nexus monstratur*, *et in sensum genuinum cum Examine variarum interpretationum inquiritur. Diatribe annexa est singularis de accipienda uxore et liberis fornicationum*. Amst. 1696. 4°. Met een voorrede over de 7 periodon van het N.T. tegen een akad. leerrede van Prof. van der Waeyen.

Exercitationes exegeticae ad L selecta loca V. et N. Test. Amst. 1697. 4°. (Vervolg van de bovengenoemde *Analysis Exegetica*).

Commentarius, *seu Analysis exegetica in Prophetas*, *Ioëlem*, *Hamosum*, *Hobhadiam et Ionam*. Amst. 1698. 4°.

Commentarius seu Analysis exegetica in Prophetas Haggaeum Zachariam et Malachiam. Amst. 1701. 2 vol. 4°.

Commentarius, *seu Analysis exegetica in Canticum Salomonis: annexa est etiam Analysis exegetica Psalmi XLV*. Amst. 1703. 4°,

Oratio funebris in obitum plurimum Rev. doctissimi et celeberrimi viri, *Jacobi Triglandii*, *Jac. fil.*, *Jac. nep. SS. Theol. Doct.*, *hujusque et Antiquit. Hebraic Professs. Cl.*, *et Eccl. Lugd. Prof. fidel. Habita ex ampl. Senatus Acad. decreto post dictum funus a.d. XXVIII Sept. A°. MDCCV*. Ook achter de *Dissert. Theol. et Phil.* van Trigland. *Delphis* 1728. 4°. Vert. in het Ned. (*Lijkreden over den dood van Jacobus Triglandius*).

Historia Paradisi, *illustrata libris quatuor*, *quibus non tantum loci istius plenior descriptio exhibetur*, *sed et hominis integritas*, *lapsus*, *ac prima restitutio declarantur*, *secundum Genesios capita II et III. Accedit Oratio Academica de propagati Christianismi admirandis*. Amst. 1705. 4°.

Exercitationes Biblicae ad L. loca V. et N. Test. Accedit Oratio funebr. in obit. Jac. Triglandii Lugd. Bat. 1706, 1707. 2 vol. 4°. (tweede vervolg der *Anal. Exeg.*)

Oratio funebris in obitum Hermanni Witsii. Lugd. Bat. 1708. 4°.

Seripturariae Exercitationes ad XXV selecta loca V. Test. Amst. 1709. 4°. In de voorrede valt hij Jean le Clerc aan. (Derde verv. der *Anal. Exeg.*)

Scripturariae Exercitationes ad XXV selecta loca N. Test. Amst. 1710. 4°. (Vierde verv. der *Anal. Exeg*.)

Considerationes Theol. de matrimonio leviri cum fratriâ, *num hodie permittendo*. L.B. 1711.

In praecipuas quasdam partes Pentateuchi commentarius,

seu ultimorum Jacobi, *reliquorum Bileami*, *et novissimorum Mosis Analysis exegetica*. L.B. 1713. 4°.

Sylloge Dissertationum Philologico-Theologicarum ad selectos quosdam textus V. Test. Argumenta praecipua de Salem Melchisedicianâ, *de circumcisione Tsipporicâ*, *vestitu annuo sacerdotis*, *hirco Azazeli*, *incestu vetito*, *divini nominis interdicto*, *Israëliticis Jubilaeis*, *Synedrii magni originibus*, *Corachi historiâ. Prophetâ simili Mosi*, *Divortiorum lege*, *Jephtaei Voto*, *Hendoricâ Pythonissâ*, *etc. paullo plenius exponuntur et quorumdam Psalmorum Analyses exegeticae miscentur. Cum indice textuum*, *rerumque et vocum necessario* L.B. 1717. 4°. (Vijfde verv. der *Anal. Exeg.*)

Sylloge Dissertationum Philologico-Theologicarum ad selectos quosdam textus Novi Testamenti. L.B. 1721. 4°. (Zesde verv. der *Anal. Exeg.*)

Judicium Ecclesiasticum contra Hermannum Alexandrum Roëllium laudatum. L.B. 1723. 4°. Door H e r m a n W i l l e m M a t t h i j s . pred, te Hoorn, in het Nederd. vert. Leyden 1725. 4°.

Fasciculus Dissertationum Philologico-exegeticarum ad selectos textus Vet. Test. L.B. 1725. 4°. (Zevende vervolg der *Anal. Exag.*)

Fasciculus Dissertationum Philologico-Exegeticarum ad selectos textus Nov. Test. L.B. 1727. 4°. (Achtste vervolg der *Anal. Exeg.*)

Exaltationis Jesu Christi historia illustrata L.B. 1728. 4°.

Exspectatio gloriae futurae Jesu Christi ex prophetarum oraculis illustrata. L.B. 1730. 4°.

Opuscula prima Philologico-Theologica, *quondam sparsim edita*, *cum praefatione Cornelii a Velzen*. Groningae 1748. 2 vol. 4°.

Korte verklaring van het IV Gebodt der Goddelijke wet, *overgenomen nit eene Lat. oefeninge*. Leyden 1708. 4°. met een bijv. 1726. 4°.

Onderzoek der VII perioden des N. Test. met een aanhangsel van de VI teekenen der tijden des O. Testaments. Overgenomen uit 's autheurs Latijnsche Schriften. Leid. 1713. 4°.

Brief over de heiliging van de kinderen der geloovigen in Christus. Leyden 1729. 4°.

Twee brieven van de waare gestalte der kerke en het kerkbestuur. Leyden 1731. 4°.

De verwagte vernieuwinge des weerelds. In eene leerrede uit 2 *Petr.* 3-13. *Bij gelegenheit van den ingang dezer Nieuwe Eeuwe kerkelijk verklaart en tot gemeen nut aangedrongen*, *in de groote kerk tot Leiden*, *den* 1 *Jan*, *MDCCL des naar de middags*. Leyden 1701. 4°.

Uytlegg. of verklar. v.d. Prof. Hosea, *overg. d.G. Kleyn*, 2 d. Amst. en Leyd. 1748.

Lykreden over den dood van Frigland. Leid. 1705. 4°.

Lykreden over den dood van Witsius. Leid. 1708. 4°.

Hij was ook latijnsch dichter. Zie zijn *Carmen* over F. Spanhemii *Orat. de emendandis studiis*, 1623.

Zie Luiscius, Hoogstraten, Kok, Nieuwenhuis, *Biogr. Univ.* Wesselius, *Orat. funcb. in obitum J. à Marck*; *ad Calcem dissert. ejus Acad.; Jöcher et Adelung*, in voce; Saxe, *Onom litt.* V. p. 242; Muntinghe, *Acta saec. Acad. Gron.* p. 92; J.G. Walchii *Bibl. Theol. Select.* T. I. p. 220; *Brem. Bibl.* Cl. II. p. I. p. 130; Cl. VI. p. I. p. 140, Cl. VIII. p. I. p. 1064; Clarisse, *Encyclop. Theol.* (Ind.); Nic. Arnoldus, *Progr. fun. Barbarae Marchii*, 1677; C A. Heumanni, *Poecile*, T. II p. 260; Chr. M. Pfaffius, *Praefat. novae edit. comment. Marckii in Prophet. minores Tubing*, 1734, fol. Vriemoet, *Ath. Fris.* p. 544, scqq.; Ypey, *Geschied. d System. Godgel.* D. II. bl. 125; *Geschied. der Ned. Herv. kerk in de XVIII eeuw*, D. VII. bl. 256, D. VIII. bl. 48 volgg.; Ypey en Dermont, *Gesch. der Ned. Herv. kerk*, D. II. bl. 552, D. III. bl. 305; van Einem, *Kerk. Gesch.* D. III. bl. 492; *Levensbeschrijning van beroemde en gel. mannen*, D. III. bl. 492; Paquot, T. I. p. 193; Siegenbeek, *Gesch. d. Leyds. Hooges.* D. I. bl. 290; *Toev. en Byl.* bl. 159, verv.; Te Water, *Narratio de rebus Acad. Lugd. Bat.;* Bouman, *Gesch. d. Geld. Hoogeschool*, D, I. bl. 85; D. II. bl. 45, 646; Glasius, *Gesch. d. Herv.* D. II. bl. 433; *Godgel. Ned.* o.h.w.; Schotel, *Kerk Dordr.* D. II. bl. 124; Kist en Royaards, *Archief voor Kerk. Gesch.* D. VII. bl. 429; *Boekz. d. Gel. wereld*, 1721 a. bl. 17-24, 1723, b. bl. 140, 1729 b. bl. 5; Rabus, *Boekz. v. Europa*, 1694 a. bl. 17, 1696 a bl. 433, 1697 b. bl. 439; 1698 b. bl. 69, 1700 bl. 548, 1701 bl. 810; *Cat.* de Groe, p. 38, 67, 141, 147. Muller, *Cat. v. portr.*

[Mr. Johan van der Marck Aegidiusz.]

MARCK AEGIDIUSZ. (Mr. JOHAN VAN DER), Burgemeester en hoofdofficier te Leyden, bewindhebber der West-Indische compagnie ter Kamer Amsterdam, rentmeester van 's lands Universiteit, 15 Dec. 1770 in den ouderdom van 76 jaren overleden. Dr. J. le Francq. van Berkhey gaf bij die gelegenheid in het licht:

Leidens burgertraanen op de grafzerken der edele groot-achtbare heeren, *Vaderen Mr. Johan van der Marck*, enz. (Leid. 1771. 8°.)

Hij was een groot voorstander der fraaije kunsten. Zijn kostbaar kabinet schilderijen, teekeningen en printkonst, te zamen in 2 dn. ruim 600 blz. groot, werd in 1773 te Amsterdam verkocht.

Zie *Nederl. jaarb.* 1770. bl. 1456.

[Joannes Wilhelmus Marckart]

MARCKART (JOANNES WILHELMUS), werd in 1698 te Rudenhausen in Frankenland geboren en studeerde te Halle onder Chr. Thomasius, J.H. Boehmer, Ludewig en Gundling in geschiedenis, oude letteren en regten. Van daar begaf hij zich naar Utrecht, waar hij onder Ev. Otto, in de regten studeerde en onder wiens voorzitting hij den 14 van Grasmaand 1734 eene akademische verhandeling over de *vereeniging der Nederlandsche met de Romeinsche regtsgeleerdheid* verdedigde. Ettelijke jaren bleef hij aan de Stichtsche

Akademie, als bijzonder regtsleeraar verbonden. Later schonk zij hem eershalve den doctoralen hoed. Reeds in 1744 kwam hij als hoogleeraar in de regten te Harderwijk in aanmerking, doch drie jaren later werd hij er als zoodanig beroepen, welke waardigheid hij aanvaardde met eene plegtige rede *over der volkeren regt en verpligting om onregtvaardig verdrukten bij te staan* (*de jure atque obligatione gentium succurendi injuriâ oppressis*. Haarl. 1748. 4°.) die, in sierlijk latijn opgesteld, met algemeene toejuiching werd aangehoord. Op denzelfden dag zijner inhuldiging, ontving hij eene benoeming tot hoogleeraar in het staatsregt. In 1750, als Rector aftredende, sprak hij *over het geringe nut*, *dat uit de zucht ter verbetering der wetten voortvloeit* (*de parvâ studii emendandi leges utilitate in Jurisprud*.) Aan het hoofd der afgevaardigden van den senaat, begroette hij, in Wijnmaand 1750 met eene deftige toespraak Willem IV als *Rector Magnificentissimus*. Hij stierf den 19 van Herfstmaand 1757 in den ouderdom van 58 jaren, geen vrouw of kinderen nalatende.

Haubolt noemde hem een geschied- en letterkundigen handhaver der lezingen, die in de wetten aangenomen zijn, en van Kampen stelt hem onder de Duitschers, die destijds op de Nederlandsche leerstoelen, de strengere studie der regtsgeleerdheid voorstonden.

Hij schreef:

Probabilia receptarum lectionum Juris civ. II. Partes Traj. ad Rh. 1737, 1738. 8°.

Scediasma Iuris publ. de suffragio et archiofficio Reginae Bohemiae Electorali; quo demonstratur utriusque officium non competere nisi Reginae aut Reginae marito aut Ordinibus Bohemiae. Amst. 1741. 4°. In hetzelfde jaar te Utrecht in het Nederd. verschenen met den titel: *Korte verh. van het Duitsche staatsregt over de keurvorstelijke stem en het Aartsschenkersambt der Koningen van Bohemen enz*.

Interpretationum receptt. juris civ. lectionum libri duo. Traj. ad Rhen. 1747. 8°.

Bij wijlen Professor Tydeman zijn nog onuitgegeven geschriften van hem voorhanden.

Zie Christ. Godl. Haubold i, *Instit. jur. rom. litter*. T. I. p. 206; Saxe, *Onom. lit.* T. VII. p. 262; *Das neus gel. Eur.* XVIII 367 ff. van Kampen, *Gesch. d. Kunst. en wetens*. D. II. bl. 308, Bouman, *Gesch. d. Geld. Hoog.* D. II. bl. 160, 244, 609; *Boekz.* 1748 D. I. bl. 724.

[Mr. Frederik Abraham Marckart]

MARCKART (Mr. FREDERIK ABRAHAM), broeder en erfgen. van den vorige, werd om zijne verdiensten den 17 van Herfstm. 1757 te Harderwijk doctor in de regten. Hij kwam na den dood van zijn broeder als zijn opvolger in aanmerking.

Zie *Boekz.* 1757 D. II. bl. 512; Bouman, *Gesch. d. Geld. Hoog.* D. II. bl. 250, 280.

[Johannes Marckius]

MARCKIUS (JOHANNES). Zie MARCK (JOHANNES A).

[Luz. Marcquix]

MARCQUIX (LUZ.) geneesheer te Antwerpen, schreef: *Volcomen tractaet van de peste*. Antw. 1636. 8°.

Zie *Cat. v. van Hulthem*, n°. 7774.

[Gul. Marcquix]

MARCQUIX (GUL.), geneesheer te Antwerpen, in 1604 geboren, schreef:
Aloe morbifuga in sanitatis conservationem concinnata. Antv. 1633. 12°.

Zie *Cat. v. van Hulthem*, n°. 7775; Muller, *Cat. v. portr*.

[Mr. Pieter Jansz. Marcus]

MARCUS (Mr. PIETER JANSZ.), te Leyden geboren, overleed in den aanvang dezer eeuw te Amstelveen. Hij vervaardigde en liet onderscheidene gelegenheidsgedichten drukken, die meestal door de zonderlinge denkbeelden, welke er in heerschten, dienden om den spotlust van hoorders en lezers op te wekken.

Zie v.d. Aa, *N.B.A.C. Woordenb.*. D. II. bl. 401.

[Marcus]

MARCUS de ledersnijder, werd in 1558 te Kortrijk, na veel pijniging om den geloove verbrand.

Zie van Braght, *Het bloedigh tooneel of martelaarsspiegel der Doopsgezinde*. D. II. bl. 201.

[Jacob Marcus]

MARCUS (JACOB), koopman te Amsterdam, een kundig verzamelaar van belangrijke gedrukte en geschrevene boeken, betrekkelijk de geschiedenis onzes vaderlands, gaf:
Sententien en indagingen van den hertog van Alba, uitgesproken en geslagen in zijnen bloedraedt. Mitsgaders die van bijzondere steden, tegen verscheide zo Edellieden als voornaeme burgers en inwoonders van Holland, Zeelandt en andere provincien van den jaere 1567 *tot* 1572. *Mitsgaders een aanhangsel van authentike stukken, spruitende uit deselve sententien. Nu eerst in 't licht gegeven na het oorspronkelijk Handschrift*. Amst. 1735. 8°.
Zijne letterkundige nalatenschap werd 7 Sept. 1750 te Amsterdam verkocht.

Zie te Water, *Verb. der Edelen*, D. IV. bl. 379; J. Koning, *Verh. over J.J. Beeldsnyder in werken der II kl. van het K.N. Inst.* D. V. bl, 7; *Tegenw. staat der Nederl.* D. IV. bl. 307; aant. van Mieris, *Hist. d. Nederl. Vorsten*, D. II. bl. 81.

[Jacob Ernst Marcus]

MARCUS (JACOB ERNST), kunstgraveur en teekenaar, werd den 19 Maart 1774 op het eiland St. Eustatius geboren. Toen hij in jeugdigen leeftijd te Amsterdam was gekomen, en het volgende jaar zijn vader had verloren, zorgde zijn oom Balthazar Ortt voor zijne opvoeding en gaf hem S. Goblé tot teekenmeester. Op diens raad werd hij door R. Vinkeles in de graveerkunst onderwezen, oefende zich te gelijk op de stadsteekenakademie en maakte zulke vorderingen dat

hij er in 1798 in de hoogste klasse den gouden eereprijs behaalde. Ook behaalde hij een dergelijken eerepenning bij het genootschap *Kunst zij ons doel*, tot welks oprigting hij en de landschapsschilder Fock in 1801 het ontwerp hadden gevormd. Zijne keurige akademiestanden en landschapsteekeningen werden zeer gezocht. Zijn hoofdwerk was nochtans het graveren. Groot is het aantal door hem vervaardigde boekplaatjes en prentteekeningen naar teekeningen van A. Bloemaert, J. de Witt, Jan Luyken, Jacob Cats, D. Langendijk, en schilderijen van Jan Steen. Zijn voornaamste werk is het:

Studieprentwerk van Jacob Ernst Marcus, *lid der IV classe van het Kon. Ned. instituut en directeur voor de graveerkunst bij de Koninklijke academie van beeldende kunsten te Amsterdam*. Te Amsterdam, waarvoor zijn portret met een hoed op, door D. Sluyter gegraveerd in fol. Dit werk is later met een Hollandschen en Franschen tekst, zijn levensberigt behelzende, en een idem titel in letterdruk, zonder zijn portret verschenen. Dit portret ziet ook vergroot het licht in aqua-tintmanier, zonder naam (*A. van den Bosch*, *fecit*.) Het genoemde prentwerk werd door hem in 1807 begonnen en verscheidene jaren voortgezet. Het bestaat uit ruim 100 stuks folio-platen, voorstellende landschappen, beeldjes, studien en een menigte portretten van kunstenaars, geleerden en geletterden, naar teekeningen van H.W. Caspari. Hij was lid van het Kon. Ned. Inst., en medebestuurder van de Kon. Akad. van beeld. kunsten en stierf 2 October 1826.

Zijne meest bekende gravuren zijn o.a.:

Portret van Menno, *baron van Coehoorn*, *naar Netscher. Portret in militair costuum* (Graaf van Stirum?) naar H.W. Caspari, *ad viv. del.* 1814. in 8°.

De gevangeneming van den Russischen Generaal Hermann, *bij Bergen*, *in Noord-Holland* 1799, naar de teekening van Dirk Langendijk.

De ramp van Leyden, *naar de teekening van J. Jelgerhuis. Rz.*

Twee bladen naar Jan Steen.

Twee bladen naar Jacob Cats.

Twee bladen, *rookende boeren*, naar Adriaan van Ostade 1795.

Zie Immerzeel, *Lev. der Holl. en Vl. Schild.* D. III. bl. 201; Kramm, *Lev. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. IV. bl. 1060; *Kunst- en Letterb.* 1826 D. II. bl. 260; *Proces-verbaal van de twintigste algem. vergad. v.h. Kon. Ned. Inst.* bl. 10; Muller, *Cat. v. portr*.

[Mr. Pieter Jan Marcus]

MARCUS (Mr. PIETER JAN), burgemeester en hoofdofficier van Leyden, ‘het hoofd der misnoegden genoemd’ in 1788 geremoveerd. Zijn portret is door Vinkeles gegraveerd.

Zie van der Aa, *Gesch. v. Willem V*, D. IV. bl. 397; *Vervolg op Wagenaar* (Reg.)

[Rudolph Marcus]

MARCUS (RUDOLPH), uit een aanzienlijk geslacht te Amsterdam geboren en aldaar in 1772 overleden, vertaalde uit het Fransch:

Farnabazes, *of de edelmoedige Gunsteling*, *trsp. gev. n.h. Fr.* Amst. 1744. gr. 8°.

Jugurtha, *trsp. gev. n.h. Fr. van de la Gange-Chancet.* Ald. 1759. 8°. Witsen Geysbeek gewaagt met lof van deze treurspelen.

Zie *B.A.C. Woordenb.* D. IV. bl. 319; *Vervolg op Wagenaar*, Amst. fol. bl. 553; *Cat. d. Maats. van Ned. Letterk.* D. Ib. bl. 141.

[Pieter de Mare]

MARE (PIETER DE), werd in 1757 te Leyden geboren door A. Delfos in de graveerkunst onderwezen, en overleed 1796 in zijne geboorteplaats. Tot zijn meest beroemd graveerwerk behooren:

De afbeelding van den brand te Rotterdam, *voorgevallen den* 11 *Maart* 1779, *van de Maaszijde te zien*, *opgedragen aan edelmoedigen*, in folio-plano formaat. G. Haasbroek, del.

Een vrouw bij een ledekant in onmagt liggende, met een brief in hare hand, waarbij een meid die haar betreurt, naar Frans van Mieris den oude, in 4°. fraai geëtst.

Het laatste oordeel, eene gravure in omtrek 3 bladen, gr. fol, naar de beroemde schilderij van L. van Leyden, op het stadhuis te Leyden.

Een *Manshoofd*, in profil, vol karakter en geestig voorgesteld naar D. Teniers, in bezit van den heer Kramm.

De prentjes naar de teekeningen van mejufvrouw Christina Chalon, die met versjes van Le Francq van Berkhey zijn uitgegeven.

Een fraaije plaat naar de teekening van Frans van Mieris, den oude, waarin twee mannelijke figuren voorkomen. Op den Catal. van Mr. J. van Buuren, baljuw van Noordwijkerhout, wiens kunstverzameling in 1808 is uitgegeven vond men op 234 'Het compleet gegraveerde werk van Pieter de Mare discipel van A. Delfos, waarin vele etsdrukken, onafgewerkte proefdrukken, meest op O.I. papier, extra schoon en raar, alle door dien kunstenaar verzameld, bestaande in 155 stuks.

Zijn portret is in bezit van den heer Kramm.

Zie Immerzeel, *Leven en werk. d. Holl. en Vl. Kunstschild*. D. II. bl. 201; Kramm, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstschild*. D. IV. bl.

[Hendrik Godaert de Marée]

MARÉE (HENDRIK GODAERT DE), een Leydenaar. Van dezen graveur bezat Mr. J. van Buuren, baljuw van Noordwijkerhout (*Cat.* 212):

Een patrijshondje, liggende te slapen, met de vier pooten uitgestrekt, naar P. Janson, in de breedte, 4 maal different.

De wederga, op eene andere wijze 4 maal different.

Een Arcadisch landschap, in de hoogte met een loopende fontein, naar J a n v a n H u i s s e n , 10 maal different.

Een landschapje in de hoogte; op den voorgrond, ter linkerzijde, staat een heer bij zijn paard te wateren, naar J. v a n O s t a d e , 6 maal different.

Een dito, naar J. v a n O s t a d e , 6 maal different.

Zie K r a m m , *Leven en werken der Holl. en Vl. Kunstschilders*, D. IV. bl. 1061.

[G. de Marees]

MAREES (G. DE), portretschilder, bloeide in het midden der vorige eeuw. Hij was een verdienstelijk portretschilder, blijkens het portret van *Unico*, *graaf van Wassenaar*, in het harnas, met de Duitsche orde versierd, waarvan de gravure door J. H o u b r a k e n in W a g e n a a r s *Vad. Hist.* voorkomt. Zijn portret, door hem zelven geschilderd, is door J.J. H a i d in mezzo tinto gegraveerd.

Volgens K r a m m is het echter onzeker of hij een Nederlander was.

Zie K r a m m , *Lev. en werk. der Holl. en Vl. schild.* D. IV. bl. 1061, 1062.

[Reneke busch de Marees]

MAREES (RENEKE BUSCH DE), burgemeester van Groningen, wegens de provincie Groningen zitting hebbende in het collegie van de Ed. Mog. heeren raden ter admiraliteit te Amsterdam, bewindhebber van de West-Indische compagnie, ter kamer van stad en lande, curator der Groningsche hoogeschool, overleden te Groningen den 7 van Zomermaand 1763 in den ouderdom van 60 jaren. Hij was gehuwd met A u n a v a n G e s s e l e r , dochter van E r n . G u l . v a n G e s s e l e r . Bij zijn overlijden gaf Prof. J.D. v a n L e n n e p een *programma funebre* in het licht.

Zie *Nederl. jaarboek* 1763, bl. 477; B o u m a n , *Geschied. d. Geld. Hooges.* D. I. bl. 235.

[Jacobus Mareeuw Jz.]

MAREEUW JZ. (JACOBUS), leefde in het laatst der vorige en begin der tegenwoordige eeuw. Hij vervaardigde lijkzangen die in de bundels *Lijkzangen* op den hoogleeraar N a h u y s , op P. H o f s t e d e en op J.H. K r o m , voorkomen. Deze en zijn overige gedichten zijn middelmatig.

Zie v.d. A a , *N.B.A.C. Woordenb.* D. II. bl. 401.

[H. van Maren]

MAREN (H. VAN). Gedurende het zeegevecht tusschen een vijandelijk corvet, brik en twee kotters, en de Bataafsche brik *the Crash* den 11 Aug. 1799 bij Ameland, had de eerste luitenant v a n M a r e n , voerende de kanonneergalei de *Weerwraak* die terzelfder hoogte lag, de wijk onder Schiermonnikoog genomen, in de hoop aldaar het gevaar te ontkomen. Maar drie dagen later werd hij aangegrepen en wel door de veroverde brik *the Crash*, een kotter en negen gewapende barkassen, sloepen en andere vaartuigen. Onbestand tegen

zoo vele vijanden, besloot v a n M a r e n , liever den aan hem toevertrouwden bodem door de vlammen te doen verteren, dan dien in handen der Britten te doen vallen. Tot dat einde verdedigde hij zich zoo lang mogelijk met zijne voorste stukken, zond zijne equipage, uitgezonderd drie kloeke vaartuigen, met geweer en wapens naar wal, vernagelde het geschut, wierp de draaibussen over boord en stak met eigene handen, op het oogenblik dat de vijandelijke brik hem de volle laag gaf en de overige vaartuigen het op een snaphaanschot genaderd waren, zijn schip in brand. Naauwelijks zag de vijand de vlam het voorluik uitbarsten, of zijne sloepen, eene ontploffing vreezende, stoven uiteen, van welke omstandigheid de onverschrokken v a n M a r e n gebruik maakte om nevens zijne krijgsmakkers, onder een hagelbui van kogels, met de jol het land te bereiken. Hij was gepensioneerd kapitein ter zee, ridder der Militaire Willemsorde en van den Nederl. leeuw, toen hij 24 Maart 1854 te Arnhem overleed. Hij was gehuwd met J.M.J. E n g e l e n , die hem overleefde.

Zie V i n k , *Geschied. der Landing* D. I. bl. 27-28; v a n d e r A a , *Gesch. van den jongst geëindigden oorlog*, D. VII. bl. 364, K r a y e n h o f f , *Geschiedk. Beschouw.* bl. 44; D e J o n g , *Geschied. v.h. Nederl. zeew.* D. VI b. bl.

[Samuel Maresius of des Marêts]

MARESIUS (SAMUEL) of DES-MARêTS, werd den 9 Augustus 1599 te Oisemont in Picardië geboren. Zijn vader, D a v i d D e s M a r ê t s , heer van Fèret, was luitenant-civiel en crimineel in een canton dezer provincie, commissaris der marine enz. Zijne moeder heette M a d e l e i n e V a u c q u e t . Hij toonde, bij eene zwakke ligchaamsgesteldheid, reeds vroeg eene ongemeene neiging voor wetenschappelijke studien. Negen of tien jaren oud, leerde hij de beginselen der Latijnsche en Grieksche talen onder I s a i e B l a n c h a r d , predikant van Oisemont. Toen hij 13 jaren bereikt had, zond zijn vader hem naar Parijs, waar hij de lessen van T h o m a s D e m p s t e r in het collegie van Plessis en die van Jean Grangier in dat van Hardouin, in de fraaije letteren bijwoonde. In het collegie van Kamerijk ontving hij onderwijs van N. G u i l l o n in het Grieksch en van T h e o d o r e M a r c i l e in de welsprekendheid. Hij studeerde vervolgens in de wijsbegeerte, deels in het collegie van l a M a r c h e onder J e a n C r a s s o t , deels in dat der Grassins onder J e a n C e c i l e F r e y . Na een driejarig verblijf in die stad, zond zijn vader hem naar Saumur, om in de Godgeleerdheid te studeren. Hij deed zulks twee jaren onder F r a n c i s c u s G o m a r u s , en oefende zich tevens onder L o u i s C a p p e l in het Hebreeuwsch. Toen G o m a r u s naar Leyden was vertrokken, keerde hij, in Maart 1618, naar zijn vaderland terug. Kort daarna begaf hij zich naar Genève, en genoot aldaar nog een jaar het onderwijs van J e a n D i o d a t i , T h e o d o r e T r o n c h i n en B e n e d i c t

T u r r e t i n en kwam in de maand Augustus 1619 te Oisemont terug. In Februarij 1620 ging hij naar Parijs, om zich, onder het oog der beroemdste protestantsche leeraars aldaar, in het prediken te oefenen. Op raad van S a m u e l D u r a n t, liet hij zich door de synode van Charenton, in Maart 1620 tot proponent aannemen, werd den 26 April van dat jaar te Crespi ingezegend en predikant te Laon. Hier zijnde, werd hij meer algemeen bekend door een buiten zijne voorkennis uitgegeven *Sermon de la prédestination* 2 Tim. II:19, (1623), maar vooral door den onmin, in welke hij met de Roomschen geraakte over het schrijven van eenen brief aan een lidmaat zijner gemeente, die tot de Roomsche kerk was overgegaan. Zoo euvel werd deze opgenomen, dat men zelfs naar zijn leven stond, en dit niet meer daar ter plaatse veilig kon geacht worden. Hij begaf zich naar Parijs, en de synode van Vetri (Mei 1624) wees hem voor den tijd van een jaar aan de gemeente van Falaise aan de grenzen van Champagne toe. Naauwelijks was hij daar zes maanden werkzaam of hij werd in plaats van J a q u e s C a p p e l tot predikant en hoogleeraar te Sedan beroepen. Voor hij echter deze bedieningen aanvaardde reisde hij naar ons Vaderland, waar hij te Leyden (8 Julij 1625) de doctorale waardigheid verkreeg. Na Holland doorkruist en Engeland bezocht te hebben, keerde hij naar Sedan terug, en aanvaardde den 24 November van dat jaar zijn ambt met eene redevoering *de iniqua disputandi nobiscum methodo a Jesuitis usurpata* en het verdedigen eener stelling *de Judice controversiarum*. In 1631 vergezelde hij den hertog van Bouillon, als kapellaan, op eene reis naar Holland om hem gedurende den veldtogt, dien deze wenschte te doen, te dienen. Kort na zijne wederkomst te Sedan, vergezelde hij de hertoginne-moeder, op hare reis naar ons vaderland, en zonder bezigheden zijnde, leerde hij het Spaansch, gelijk hij vroeger te Sedan het Italiaansch had geleerd. In 1632 werd hij te Maastricht, waar de hertog van Bouillon gouverneur was, beroepen op eene wedde van 1100 frank, waarbij nog 150 frank gevoegd werd, en de belofte dat hij den eerst openvallenden leerstoel in de godgeleerd-geleerdheid in Holland zou erlangen. Hij had hier het verdriet zijn begunstiger met eene Roomschgezinde (Jonkvrouw v a n B e r g e n) te zien huwen en was in een altijddurenden strijd met de geestelijkheid der Roomsche kerk gewikkeld. Reeds in Frankrijk had hij dien begonnen door, toen een aantal Calvinistische edellieden van hun geloof afvielen, zijn *Préservatif contre la révolte* 1628, ook in het Duitsch overgezet, te schrijven. Wat hij te Maastricht in die rigting schreef, kunnen een menigte tusschen 1633 en 1635 geschrevene en uitgegevene werken getuigen. In den aanvang van 1636 werd gij tot predikant bij de Waalsche gemeente te 's Bosch beroepen, en, behalve met de gewone jaarwedde nog jaarlijks

begunstigd met een som van *f* 150 uit de geestelijke goederen om daarvoor lessen in de godgeleerdheid te geven. Na het overlijden van Rector Pistorius beijverde zich de regering bij den raad van State, om hem het superintendentschap der Latijnsche scholen te doen opdragen. Den 17 Februarij 1637 hield hij eene plegtige redevoering als superintendent, en kort daarna zond hij de door hem opgestelde schoolwetten in, die de Raad den 27 April goedkeurde. In 1640 naar Franeker beroepen, bedankte hij, op verlangen der stadsregering, doch twee jaren later geroepen om een leerstoel in de godgeleerdheid te Groningen te bekleeden, meende hij, ondanks de vertoogen van den kerkeraad, derwaarts te moeten vertrekken. Ofschoon hij te Groningen *f* 1200 als Professor en *f* 400 als predikant genoot, getuigt hij echter ergens dat zijn toestand te 's Hertogenbosch veel voordeeliger was.

Gedurende zijn verblijf te 's Bosch geraakte M a r e s i u s , die zeer twistgierig was, in twist met G i j s b e r t u s V o e t i u s . Te 's Bosch bestond eene *Broederschap van Onze Lieve Vrouw* in 1318 opgerigt. Bij het overgaan der stad aan F r e d e r i k H e n d r i k was het behoud dier vereeniging bedongen, doch men besloot ten einde te verhinderen, dat zij ten nadeele der hervormde kerk mogt strekken, daarin ook Protestanten te doen opnemen. V o e t i u s beweerde hierop in eenige *theses*, dat geene hervormde overigheid zoodanige broederschap, al ware zij ook van paapsche idololatrie gezuiverd, mogt dulden. De regering van 's Hertogenbosch droeg aan M a r e s i u s hare verdediging op. Deze deed zulks in een Latijnsch geschrift. Hoogst euvel werd zulks door V o e t i u s opgenomen. Oogenblikkelijk schreef hij tegen M a r e s i u s , en zoo ontstond tusschen deze beide godgeleerden een twist, die meer dan 25 jaren met onverkoelde bitterheid gevoerd werd. En welligt zou het den beroemden J. v a n d e r W a e y e n niet gelukt zijn zijn hen na zulk een langen tijd te verzoenen, indien niet èn V o e t i u s èn M a r e s i u s het noodig geacht hadden zich met gemeenschappelijke kracht tegen C o c c e j u s te vereenigen.

Den 22 Januarij 1643 aanvaardde M a r e s i u s zijn ambt te Groningen met eene redevoering *de usu et abusu rationis in rebus theologicis*. In weerwil der hevige en veelvuldige twisten, waarin zijn onrustig karakter hem gedurig mengde, nam hij zijn professoraat met ijver waar. In 1647 deed hij eene reis naar zijn vaderland; in 1652 werd hem de predikdienst bij de Waalsche gemeente te Groningen opgedragen, en weldra bleek het hoe zeer men hem op hoogen prijs stelde, daar verschillende academien, zoo als die van M o n t a u b a n , M a r p u r g en B e r n hem begeerden te bezitten. Nog in zijn hoogen ouderdom beriep hem die van Leyden (Maart 1673). Hij nam die benoeming aan, doch nog voor hij zich derwaarts kon begeven, nam de dood hem den 18 Mei 1673 weg.

Maresius was een geleerd theologant, doch te bejammeren dat hij de waarheid niet meer in liefde heeft gezocht. Hij was onophoudelijk in strijd zoo met de Roomschen in het algemeen als in het bijzonder met den Jesuit Tirinus, den capucijner monnik Valerianus Magnus, weleer Luthersch predikant in Hannover en eindelijk met den bekenden Staatsminister Richelieu. Maresius bepaalde zijnen polemischen arbeid niet tot de Roomsche kerk, maar zijn onrustig karakter en zijne gehechtheid aan de schoolsche wijze van behandeling, dreven hem zijne pen meermalen tegen protestantsche godgeleerden te scherpen. Dat deze scherp was, blijkt uit de hevige, liefdelooze en meermalen onheusche twistschriften, die wij van hem bezitten tegen den Amsterdamschen Hoogleeraar Blondel, over pausin Johanna, tegen den Franschen leeraar Jean Daillé (Dallaeus) Prideaux, Serarius, den Leydschen Hoogleeraar Stuart, tegen den Bisschop Andreas Dudithius, ter verdediging van de leer der Drieëenheid, tegen den Hongaar Petrus Bacca Szatzna, tegen Curcellaeus, ter verdediging der Dordsche Synode, tegen de Socinianen, tegen Martinus Ubbenius, ter verdediging van de Jansenisten en het Augustiniaansch leerbegrip, tegen zijn ambtgenoot Jacobus Alting, Labadie, het Cartesianismus en Coccejanismus. Als exegeet heeft hij zich door zijn *Catalogus Librorum N.T. de quibus lis est inter Christianos* en de uitgaaf van *La Sainte Bible Françoise* bekend gemaakt. Hij schreef ook ter opleiding der aanstaande godsdienstleeraars over het kerkelijk regt, de kerkelijke geschiedenis, doch vooral leeren wij hem uit zijn *Collegium theologicum* kennen als een geleerd man, die met orde en een juist oordeel dacht en schreef. Op zijne wetenschappelijke kennis en ontwikkeling zijn geen onbelangrijke aanmerkingen gemaakt. Zijn latijn was middelmatig, en niet groot zijne bekendheid met de gewijde talen van het O. en N. Verbond. Bayle schrijft van hem: *On peut dire et qu'il étoit fort laborieux et qu'il écrivoit facilement et avec beaucoup de feu et d'érudition*. In de *Vitae professorum Gron*, wordt gezegd dat hij, in weerwil zijner twistschriften, altijd naar vrede haakte, en dat hij nooit een scherpen toon bezigde, dan wanneer hij gevoelde, dat hij door zachtheid en gematigdheid niets vermogt, ja dat hij altijd verdedigender wijze gehandeld heeft. Ypey en Dermout schrijven hem de zucht toe eene nieuwe scheuring in de Nederlandsch Hervormde kerk te hebben willen verwekken, doch Muntinghe en Glasius oordeelen gunstiger over hem.

Maresius huwde den 2 Mei 1628 met Abigaïl Io Grand, weduwe van Jean Boots, beide van Aken, van waar zij om de godsdienst de wijk hadden genomen. Hij liet twee zonen na. Zijn portret ziet het licht.

Hij schreef:

Sermon de la Prédestination II Timoth, 11, 19, 1623. 24°.

Préservatif contre la Révolte, 1628. 12°,, in het Hoogd. overgezet.

L'Esprit du Bourgmaistre Beeckman, *retourné de l'autre monde*, *aux fidèles Bourgeois de la Cité de Liège*, 1633, 12°, Zonder naam.

Abregé de la voye du salut, *ou Déclaration familière de la vérité Chrestienne*, *par forme de Catechisme*, *pour confirmer les Catholiques et instruire les douteux ou errans; avec les observations des RR. PP. Jésuites* 1633 12°. Zonder naam.

Apologie et Requeste pour ceux qui font profession de la Réligion Reformée, *à Messieurs les Députez des trois Estats*, *des Citez*, *bonnes Villes*, *et Pays de Liège* 1633. Zonder naam.

Prosopopée, *ou discours de l'Espée qui a décapité Simonet: aux Espagnols*. 1633. 12°. Zonder naam.

Acta disputationis habitae Trajecti inter anonymum quemdam Franciscanum, *qui Lovanio in eum flnem venerat*, *et Ministros Trajectenses*. 1633. 4°. Ook in *Monachomachia*.

Traité de la Procession anniversaire des Battus ou Flagellans sous la conduite des Dominicains; avec un Essay populaire de la doctrine des principaux du mesme Ordre. 1634. 12°.

L'imposture Monachale, *ou la fable du Monstre decouverte*. 1634. 12°.

La voix du peuple et de Dieu, *ou très humble et Catholique Remonstrance à Messieurs du Clergé*. 1634. 12°. Zonder naam.

Monachomachia, *sive Vindiciae pro veritate Religionis Reformatae*, *adversus Matthiae Hauzeur*, *Franciscani Leodiensis*, *ac nonnullorum aliorum Monachorum strophas*, *argutias et calumnias*. Gron. 1634. 8°.

La Chandelle mise sous le boisseau par le clergé Romain, *ou considérations Thèologiques sur le Mandement Episcopal publié par tout le diocèse de Liège le* 24 *May*, *réitèré le* 3 *Juillet ensuivant*, *défendu et soustenu par le sieur de Chokier*, *Vicaire général*, *en sa Parénèse aux Hérétiques*, *auquel la lecture des livres des Réformés et notamment celle des saintes Escritures en langue Vulgaire est absolument prchibée*. 1635. 12°.

Response facile et peremptoire à l'argument prétendu invincible, *touchant la lecture des saintes lettres en langue vulgaire*. 1635. 12°.

Brevis ad Theodorum Tranquillum Paraenesis; additae virgidemiae Philippi Ludovici adversus eundem. 1635. 12°.

Scholae illustris Sylvaeducensis Inauguratio, *Sylvaed*. 1637.

Specimen Jurisconsulti orthodoxi, *sive enucleatio quaestionis Juridico-Politicae: an Jurisperiti Catholico-Romani ex Justiniani Codice satis firma habeant argumenta remanendi in communione Ecclesiae Romanae*, *nec ne? Sylvaed*. 1638. 16°.

Dissertatio de Antichristo, *quâ expenditur et refutatur nu-*

pera Commentatio ad illustriora eâ de re Novi Testamenti loca Ill. Viri Hugonis Grotii credita: *simulque Ecclesiarum Reformatarum sententia de Antichristo Romano defenditur et confirmatur*. Amet. 1640. 8°.

Amplissimi Viri considerationes eromaticae circa foenus Trapeziticum, *cum Samuelis Maresii ad eas Responsione. Ad Marc. Zuerium Boxhornium* Gron. 1641. 12°. *Praemittitur eiusdem Praefatio de famosâ Praefatione nuper admodum praefixâ libro*, *qui inscribitur: Nova Philosophia reformata*. Ibid. 1657. 4°.

Eschantillon des Maximes du Clergé Romain ès Provinces-Unies, *réprésenté par le Chapitre XI de la seconde partie du livre intitulé Mars François*, *écrit contre la justice des armes et des alliances du Roy très Chréstien: avec un discours sur iceluy à Messieurs les Catholiques Romains de la Nation Françoise*, *qui sont au service de ce pays pour les justifier et esclaircir en ce subject*. 1641. 12°.

Vindiciae pro salute Reformatorum, *sive decas argumentorum quibus quidam Anonymus Leodiensis pertendit*, *nullam spem salutis superesse pro Reformatis: cum eorum refutatione. Sylvaed*. 1641. 12°.

Ook in het Nederd. overgezet door E v e r a r d S c h u y l , predikant te 's Bosch 1646. 12°.

Abrégé familier du Catéchisme ordinaire des Eglises Reformées ès Provinces Unies, *distribué en douze sections pour l'instruction particulière de la jeunesse en l'Eglise et ès escoles de la langue Françoise à Boisleduc*. Boisleduc 1641. 8°.

Cursus Philosophici contracti pars practica, *continens Logicam et Ethicam cum Oeconomicae synopsi et Isagoge ad Politicam in usum scholae Sylvaeducensis*. 1640. 4°.

Concordia discors, *et Antichristus revelatus: id est Ill. V Hugonis Grotii Apologia pro Papa et Papismo*, *quam praetextu concordiae inter Christianos sarciendae exhibet illius appendix ad interpretationem locorum Novi Testamenti de Anti-christo*, *modeste refutata duobus libris*. Amst. 1642. 2 *vol.* 12°.

Defensio pietatis et sinceritatis Optimatum Sylvaeducensium, *in negotio sodalitatis quae a B. Virgine nomen habet*, *testibus veritate et charitate. Sylvaed.* 1642. *Ultraj.* 1643. 12°.

Epistola Apologetica ad Amicum, *quâ rationem reddit cur non respondeat libro contra se edito*, *sub hac inscriptione: Specimen Assertionum partim ambiguarum aut lubricarum*, *partim periculosarum. Ultraj.* 1643. 16°.

Sapientia domus et epulum ex Proverb. IX, *sive oratio habita in Rectoratu adeundo XXIII Augusti* 1644. 4°. Gron. 1644. 4°.

Oratio funebris in luctuosissimum obitum Theologi celeberrimi D. Henrici Alting in Academiis Heidelbergensi per IX et

Groningo-Omlandicâ per ipsos XVII annos Doctoris ac Professoris meritissimi Gron. 1644. 4°s

Enchiridion Candidatorum sacri ministerii. Gron. 1646. 12°.

Collegium Theologicum, *sive breve systema universae Theologiae comprehensum XVIII disputationibus in Academia Groningensi habita a S.M.* Gron. 1645. 4°. 1649, 4°. 1656, 4°. 1673. 4°.

Epigraphe Athenaei Groningae et Omlandiae, *sive Oratio habita in Rectoratu deponendo XXIII Augusti*; *nec non brevis refutatio libelli famosi a quodam Jesuito-sycophantâ*, *se falso W. Gutherthoma vocante*, *ante biennium emissi*, *ac nuper huc remissi sub titulo Muneris adventitii*. Gron. 1645.

Samuelis Maresii Theologi ultima patientia tandem expugnata à D. Gisb. Voetio, *Ultraj. Prof.*, *et quibusdam illius asseclis; sive modesta et necessaria defensio tripartita*, *tum sui ipsius*, *tum eâ occasione Procerum Sylvaeducensium et Decretorum Synod. rum circa illam*, *ipsi extorta varia ac longa contumeliarum serie*, *ac praesertim nupero libello famoso*, *Belgicè edito et inscripto: Kort ende oprecht verhael*, etc. Gron. 1645. 16°.

Bonae fidei Sacrum: sive Documenta omni exceptione majora veracitatis et innocentiae Samuelis Maresii Theologi in causâ Schoockio-Voetiana; nec non ejusdem seria et Christiana ἐπανόρθωσις *ad C.V. Gisb. Voetium super libello quem haud ita piè Pietatis nomine nuper inscripsit*. Gron. 1646. 12°.

Dissertatio-Theologica de usu et honore sacri Ministerii in Ecclesiis Reformatis, *opposita nupero Anonymi cujusdam eruditi* (*Adam Boreel*) *periculoso libello*, *qui inscribitur: Ad Legem et testimonium sive Erotematica propositio*, *etc.* Gron. 1646. 4°.

Edit. altera nova mantissâ auctior. 1658. 4°.

Lingua abortiva à Gisb. Voetio, *Theol. Ultraj.*, *refossa*, *et adhibita ad atroces calumnias ex suo Tribunali iniquo*, *Judicio Pseudo-Rivetiano*, *et similibus libellorum famosorum quisquiliis*, *vel jam editis*, *vel porro edendis*, *pronunciandas in Sam. Maresium*, *ab illis ad aequissimum Dei tribunal provocantem*. Gron. 1646. 4°.

Biga Fanaticorum eversa; sive Dissertationes duae Theologicae, *quarum prior continet Vindicias pro SS. Trinitatis mysterio adversus Epistolam Andreae Dudithii*, *quondam Quinque-Ecclesiensis Episcopi; posterior exhibet refutationem XXVIII objectionum D.N.N. contra varia Religionis Christianae capita*. Gron. 1646. 16°.

Theologiae Elenchticae nova Synopsis, *sive Index controversiarum fidei ex SS. Scripturis a Jacobo Tirino*, *Jesuitâ*, *concinnatus*, *et censurâ perpetuâ auctus*, *emendatus*, *refutatus*. Gron. 1646-1648. 2 *vol.* 4°.

Lettre éscrite par un Gentilhomme François, *faisant profession de la Religion Reformée*, *à un amy Hollandais*, *au sujet des libelles diffamatoires qui se publient en Hollande contre*

les François, *et pour faire voir que l'intérest et sureté de la vraye Religion*, *tant dehors*, *que dedans les Provinces-Unies*, *exige qu'elles demeurent jointes*, *comme par le passé*, *avec la France*, *et ne concluent aucun Traité de paix sans elle*. Gron. 1647. 4°.

Expostulatio ad D. Gisb. Voetium, *Theol. Ultrajectinum*, *de violata fide publicâ editione Epistolae virulentissimae*, *quam nuper emisit Ultrajecti sub nomine Isaaci Chabanaei*, *cum brevi ejusdem Epistolae confutatione*, *et Paradoxorum*, *quae Voetius in Theologia fovet*, *specimine*. Gron. 1607. 12°.

Exorcista, *sive de Excorcismis liber singularis*, *cui adjiciuntur dissertationes tres: I de Deo Macozim*, 2 *de calice Eucharistico*, 3 *de Precibus pro mortuis*. Gron. 1648. 16°.

Quaestionum aliquot Theologicarum, *regimen*, *ordinem*, *praxin*, *et eutaxian Ecclesiae spectantium*, *decisio Academica*. Gron. 1648. 4°.

Ed. 2ª *auctior: accesserunt duae aliae Epistolicae Dissertationes*, *hujus decisionis defensioni destinatae*, *prima sub hoc titulo: Popularis ad popularem*, *de regimine Ecclesiastico: secunda sub hoc titulo: Judicium et consilium Theologicum de regimine Ecclesiastico in Hungaria*. Gron. 1653. 4°.

Munera Sacra Sapientum, *sive Diatribae tres Theologicae de Auro*, *Thure et Myrrha*, *quae Magi ex Oriente*, *apertis suis thesauris*, *Christo obtulerunt*. Gron. 1648. 4°.

Theologus paradoxus, *retectus et refutatus*, *sive S.M. Exercitationes aliquot Academicae oppositae duodecim paradoxis et plus aequo virulentis disputationibus*, *ex professo contra ipsum habitis in Lycaeo Ultrajectino*, *auctore et praeside D. Gisb. Voetio*, *ibidem primario Theologo*, *periculosae et plane paradoxae*, *bona fide referuntur et confutantur*. Gron. 1649. 12°. 1658. 4°.

Popularis ad popularem: sive Irenaei Simplicii Philadelphi Epistola partim increpatoria, *partim apologetica*, *ad D. Petr. Bacca Szatthmari Ungarum*, *super libello quem nuper emisit Franekerae sub hoc titulo: Defensio simplicitatis Ecclesiae*, *adversus nonnullas quaestiones practicas anno superiori publicè Groningae ventilatas*, *duobus Ungaris respondentibus et postea ab Auctore et Praeside in unum collectas et editas*, *cum hac inscriptione: Quaestionum aliquot Theologicarum*, *etc.* Gron. 1649. 4°.

Stevartus ἐλεγχόμενος, *sive Jonathanis Helosii Gallo-Belgae Spongia destinata acerbissimo et convicioso libello quem nuperrime sub hoc titulo: Addenda*, *delenda etc. emisit Adamus Stevartus Philosophus Leydensis*, *ad hos suos quatuor errores capitales propugnandos* 1°. *quod idem homo unus et vivus possit esse simul praesens multis in locis a se mutuo magna inter capedine separatis*, 2°. *quod nulla detur notitia Dei naturaliter omnium mentibus insita*, 3°. *quod justitia originalis non*

naturalis in primo homine 4°. *quod peccatum rriginale non sit fuerit*, *seu subjecto debitum vi generationis ordinariae ex Adamo post peccatum*. 1649.

Salus Reformatorum asserta, *sive Romanensium de Reformatis eorumque damnatione aeternâ judicium temerarium*, *ad charitatis et veritatis limam exactum et castigatum*. Gron. 1650. 12°.

Xenia Academica; sive 1. *Disputatio Theologica de personalitate adeoque Divinitate Spiritus Sancti contra Socinianos*, *de Apologia trimembris pro Decisione synodi Nationalis Dordracenae de objecto Praedestinationis*, *opposita cuidam Disputationi Anti-Synodicae*, *alibi habitae* 31 *Octobris* 1649. *Cum Praefatione de Variis ad Reverendos et Clarissimos DD. Professores Facultatis Theolog. in inclyta Academia Groning. Omland. collegas suos plurimum honorandos*. Gron. 1650. 4°.

Epistola Aut. Antapologetica pro Synodi Nationalis Dordracenae judicio de objecto Praedestinationis, *decretis publicis Ill. ac PP. DD. Ordinum Groningae et Omlandiae ideo factis* 10, 11 *et* 16 *Junii* 1640 *et aliquot aliis Quaestionibus Theologicis; opposita libello nuper edito Amsterodami sub hoc titulo: Francisci Gomari*, *V. Cl. Disputatio Theologica de Divinae Praedestinationis objecto*, *cum necessaria et modesta pro eodem apologia*. Gron. 1651. 4°.

Theologus pacificus, *sive Dissertatio Theologica de Syncretismo et reconciliatione partium in Religione dissidentium*, *quousque et quibuscum optari et urgeri possit*. Gron. 1651. 4°. Genev. 1662. 16°.

Synopsis verae Catholicaeque doctrinae de Gratiâ et annexis quaestionibus, *proposita partim libello*, *qui anno superiori à Jansenistis in Communione Romana Gallicè prodiit sub hoc titulo: Catechismus gratiae*, *et postea recusus fuit sub isto*: *Elucidationes quarundam difficultatum de Gratiâ; partim brevibus ad illum scholiis Theologicis. Gron.* 1651. 4°. *Editio auctior*. 1654. 4°.

M a r e s i u s houdt hier staande, dat de Jansenisten met de Calvinisten overeenstemmen in het stuk der genade. Hiertoe behoort: *Les Jansénistes reconnus Calvinistes par Samuel des Marets*, *dans sa version latine du Catechisme de la Grace des Jansénistes*, *imprimée à Groningue* 1651. *Par Jean Brisacier de la comp. de Jésus*. Paris 1652. 12°.

Jonathanis Helosii Hyperaspites, *sive Epistola Nathanaëlis Agamenii Frisii ad ill. V. Claudium Salmasium de novis quibusdam deliramentis et portentosis haeresibus Adami Stevarti*, *Philosophi Leydensis*, *Speciminis ergo breviter annotatis*, *ex illius conviciosissimo et famoso libello*, *quem nuper propriis sumptibus*, *suppresso nomine urbis et typographi*, *atque*, *ut ajunt*, *contra expressum superiorum suorum interdictum*, *sub titulo Ignorantiae Elenchi Maresianae*, *emisit adversus Sam. Maresium*, *Theol. Professorem Groningae. Qua occasione*

ejusdem Maresii orthodoxia adversus Stevartianas et recentissimas Ultrajectinas criminationes obiter vindicatur. Gron. 1651. 12°.

De legitimis causis desertae à praedecessoribus, *ac porro deserendae ab omni homine salutis studioso*, *Communionis Pontificiae*. Gron. 1551. 4°.

Dissertatio Theologica de peccato in Spiritum Sanctum; nec non appendix Ubbeniana ad trutinam rationis appensa; sive liberum judicium de nuperâ Appendice D. Martini Ubbenii, *in quâ*, *deserto licet patrocinio litis principalis*, *quam ultro in alterius gratiam*, *nec ullo modo lacessitus a Maresio*, *orationeque totâ in illius personam inique conversâ*, *susceperat*, *nihilominus priorem suam contumaciam adversus Synodi nationalis Dordracenae apertam definitionem et Rescripta Ill. ac PP. DD. Ordinum Groningae et Omlandiae*, *imo totius foederati Belgii*, *in Illustri suo nupero conventu*, *art. II et III*, *obstinatè retinet*. Gron. 1651. 4°.

Hydra Socinianismi expugnata, *sive Johannis Volkelii de vera Religione*, *ut falso inscribuntur*, *libri V*, *quibns praefixus est Johannis Crellii liber de Deo et ejus attributis*, *cum eorundem refutatione per additas Notationes et Censuras*. Gron. 1651-54-62. 3 *vol.* 4°.

Auctarium primum Bibliothecae Theologicae D. Gisberti Voetii nuper recusae cum virulenta praefatione, *continens* 1°. *Summariam deductionem litis decennalis*, *quae ipsi cum S.M.*, *licet pacem et amnestiam semper deprecante*, *hactenus intercessit;* 2°. *Vindicias conditionum amnestiae et reconciliationis partibus oblitarum a R.R. deputatis Synodi Groning. Omlandicae*, *ab hoc admissarum*, *et ab illo rejectarum*. 3°. *Conditiones iniquissimas et impracticabiles*, *ab ipso D. Voetio pro imperio praescriptas. Ad ejus pertinax odium et animum invincibiliter irreconciliabilem toti Belgio demonstrandum*. Gron. 1652. 12°.

Foederatum Belgii Orthodoxum, *sive Confessionis Eccles. Belgic. Exegesis*, *qua illius veritas ex Dei verbo et antiquitate Catholicâ asseritur*, *et adversus oppositos errores vindicatur*. Gron. 1652. 4°.

Munimen Orthodoxiae et perseverantiae Euangelicae contra tentationes et scandalum defectionis illius ad Papismum, *cujus lugubre exemplum*, *parario Valeriano Magno*, *Capucino*, *non ita pridem Germania vidit in Principe magni nominis Ernesto*, *Hassiae Landgravio: cujus ad calcem accedunt literae*, *guas ad Georgium Calixtum propria manu exaravit*, *ex Germanico in Latinum sermonem traductae*. Gron. 1652. 4°.

Reflexiones ad quatuor Erotemata per Germaniam non ita pridem disseminata, *et eorum solutionem factam a P. Valeriano Magno*, *Capucino*. Gron. 1652. 4°.

Senio sacrarum Dissertationum propositarum et habitarum in Academiâ Groning.-Omlandicâ. Gron. 1753. 4°.

Catalogus librorum Novi Testamenti, *de quibus lis est inter Christianos*. Gron. 1653. 4°.

Synopsis Quaestionis de Coenâ Domini. Gron. 1653. 4°.

Apologia novissima pro sancto Augustino, *Jansenio et Jansenistis*, *contra Pontificem et Jesuitas; sive examen Theologicum tripartitum constitutionis nuperae Innocentii X.P.R. quâ in gratiam Jesuitarum et Pelagianorum contra Augustini et Jansenii sequaces declarantur et definiuntur quinque propositiones in materia fidei. Praemittitur Praefatio ad Jansenistas*, *et adjicitur ad calcem iterata editio Planctûs Augustinianae veritatis in Belgio patientis*, *ante aliquot annos in Brabantia emissi*. Gron. 1654. 4°.

Epistola castigatoria ineptissimae Castigationis, *quam A.G. Volusius*, *ex Ministro Ecclesiae Euangelicae Hanoverensis Moguntinus sacrificulus*, *recens opposuit etc*. Gron. 1655. 4°.

Deze brief werd gevolgd door:

Dissertatio Theologica ad Auroram Volusianam in se et alios Protestantes Doctores et Professores editam. Gron. *in* 4°.

Exemptio scrupulorum, *quos Missionarii Pontificii injicere conantur conscientiis Protestantium ad eos seducendos*, *contra libellum anonymi Jesuitae Monasterii editum linguâ Germanicâ*. Gron. 1655. 4°.

Refutatio Fabulae Praeadamiticae, *absoluta septem primariis quaestionibus*, *cum praefatione apologeticâ pro* αὐθεντιᾳ *scripturarum*. Gron. 1655, 1656. 16°. Sylvaed. 1658. 4°.

Dit werk is geschreven tegen de *Praedamitae*, *sive Exercitatio super versibus* 12, 13 *et* 14 *Cap. V. Epist. Pauli ad Rom.*, *quibus inducuntur primi homines ante Adamum conditi*. Amst. 1655. 4° *et* 12°. Ook in het Nederd. (*Praeadamiten of oeffening over het* 12, 13 *en* 14 *vers des vijfden capittels van den Brief des Apostels Pauli tot den Romeynen*, *waerdoor geleert wort datter menschen voor Adam geweest zijn. Gedruckt in 't jaar* 1661. 12°) van Isaäc la Peyrère, een protestant, geboren te Bordeaux, die later Catholiek werd. Zijn geschrift, in Holland verboden, werd ook door J.C. Danhawer, J. Micraelius, J.H. Ursinus, J. Hilpert, A. Hulsius, Phil. le Prieur, J.B. Morinus, en anderen aangevallen.

Zie Bayle, i.v.; R. Simon, *Lettres Chois*, T. II. C. I-IV. d'Aubery, *Mém. pour serv. à l'Hist. de Holl.* p. 348; *Dict. Bibl.* T. III. p. 73; *Holl. Merc.* 1657. bl. 15.

Oratio Theologica de duobus extremis in quaestu vitandis Ultraj. 1656. 4°.

Oratio Theologica de duobus extremis in peste declinandis; cui, *ob affinitatem materiae adjungitur Diatriba*, *quâ disquiritur an possit et debeat homo Christianus in suis morbis Medicos advocare*, *et eorum curae se committere*. Gron. 1656. 4°.

Judicium et Responsum ad Quaestionem sibi propositam de

canonicis Ultrajectinis, *qui Reformatam religionem profltentur*. Gron. 1656. 12°. *edit.* 2 *priori auctior*. Ibid. 1657. 4°.

Epicrisis Theologica ad quaestiones de Gratiâ et Redemptione universali pro restrictione Gratiae salutaris, *et redemptionis in Christo ad solos electos adversus Joannis Dallaei Apologiam; adjicitur ad calcem Exercitatio cujusdam viri docti de sufficientia et efficacia mortis Christi*, *cum brevibus ad illam observationibus*. Gron. 1656. 12°. *It. Accedunt Sricturae breves ad ejusdem Dallaei Vindicias*. Gron. 1661. 4°.

J e a n D a i l l é , predikant te Charenton, had geschreven:

Apologia pro duabus Ecclesiarum in Galliâ Protestantium Synodis Nationalibus (de synode van Alençon en Charenton). Amst. 1655. 12°, Dit geschrift maakte veel gerucht onder de protestanten. Toen M a r e s i u s het in zijn *Epicrisis* had aangevallen, gaf D a i l l é in het licht: *Vindiciae Apologiae pro duabus.... Synodis Nationalibus adversus Epicrisin*. Amst. 1657. 12°.

Hiertegen schreef M a r e s i u s zijne *Stricturae breves*, waarop de kampvechters zich met elkander verzoenden.

Examen Theologicum quatuor quaestionum: 1 *de Episcop. origine contra Joh. Prideaux*; 2 *de clericor. jurisdict. temporali*, 3 *de Divortiis*. 4 *de Annihil. mundi.* Gron. 1657. 12°.

Compendiosa Papismi refutatio Ed. 2ª *recogn. et aucta.* Gron. 1658. 4°.

Johanna Papissa restituta: sive Animadversiones et Annotationes hist., *ad D. Blondelli Catal.*, *dum viveret*, *Hist. Eccl. in ill. scholâ Amstel. Profess.*, *libr. post. anno super. edit. Amstel. sub hoc titulo: De Johanna Papissa etc. His additur brevis Refut. Praef. Apol. quam Anacrisi praefixit S. Cuncellaeus*, *illius editor: et Append. loco Dissert. Theol. pro SS. Trinit. eidem Curcellaeo Anti-Trinitario opposita*. Gron. 1658. 4°.

Oratio parent. in obitum P. Eissenghe, *Reip. Gron.-Cons. Sen.* Gron. 1658. fol.

Celebr. distinctionum, *tum Philosophic.*, *tum Theol. Synopsis H.L. Castanaei Rupipozai*, *cum S. Maresii notis perpet. Tiguri* 1639. 12°.

Decisio Acad. Quaestion. aliquot Theolog. Gron. 1659. 4°.

Videntes, *sive Dissert. Theol. in tres Disputationes distributa*, *de Prophetiâ et Prophetis*. Gron. 1659. 4°.

Xenia Acad. sive 1° *Disput. Theol. de Personalitate*, *adeoque Divinitate Spirit. S. contra Socinianos*, 2°. *Apologia trimembris pro decisione Synodi national. Dordrac. de objecto Praedestinationis; opposita operosae cuidam disputationi Anti-Synodicae alibi habitae XXXI Oct.* 1649. *C. Praef. in qua de variis rebus ad Eccl. Belg. disserentur etc.* Gron. 1660. 4°.

Fasciculus Myrrhae, *continens varios Tractatus Theol. maximè Polemicos*, *nunc in unum collectos*. Gron. 1660. 4°.

S. Maresii Responsi et Judicii sui Theol. de canonicis Ultraj. Vindiciae, *adv. A. Essenii impugnationem emissam sub titulo: Defens. Concil. Theol. Ultraj*. Gron. 1660. 4°.

Jnstitutionum Juris can libri quatuor, *M.A. Cuccho authore*, *c.S. Maresii scholiis et animadversionibus*, *quibus praefigitur ejusdem Dïssert. Theol. de jure canonico*. Gron. 1660. 4°.

Dissertatiuncula Historico-Theologica de Waldensibus. Gron. 1660. 4°.

Reflexiones breves ad conceptum M. Netheni, *circa reform. quinq. capitul. Ultraj.* Gron. 1660. 4°.

Sylloge Disput. select. Gron. 1660. 4°.

Sylloge Disput. aliquot select. a S.M. habitarum, *secundis illius curis in fascem collect*. Gron. 1660-1663. 2 *vol.* 4°.

Epistola ad Amicum de reconciliatione inter se et celeb. D. Voetium. Gron. 1661.

Thesaurus Theol. Sedanensis, *sive Disput. Theol.*, *in Sedanensi Acad. variis temporibus habitarum a Pet. Molinaeo*, *Jac. Capello*, *Ambrosio Ramburtio. S. Maresio*, *Alex. Colvino*, *J. le Vasseur*, *Jac. Alpaeo de St. Maurice; nunc. primum collectus a Jacobo de Vaux*, *additis aliquot Tractatibus Theologicis*. Gen. 1661. 2 *v.* 4°.

Relatio Collequii inter Theologos Marpurgenses et Rintelenses, *c. observatt*. Gen. 1663. 4°.

Defensio fidei Catholicae et Orthodoxae adv. Steph. Curcellaei Quaternionem. Gron. 1663. 4°.

Disput. de Origine et Conditione Festi communionis Rom. de sancto, *ut loquuntur*, *sacramento*. Gron. 1663. 4°.

Response sommaire au livre de M. le Cardinal de Richelieu, *intitulé: Traité pour convertir ceux qui se sont separés de l'Eglise*, *par le sieur R. de la Ruelle*, (*Theod. Maimbourg*). *Avec une petite préface de M.S. Des-Marêts*. Gron. 1664. 4°.

S. Maresii ad D. Petrum Serarium, *Chiliasmus enervatus*, *sive Disputatio Theol. de conjunctione omnium Planetarum in Sagittario*, *factâ anno* 1662, *et de iis qui per illam portendi dicuntur; et Vindiciae de conversione universali*, *et restitutione Judaeorum*, *nec non de Abolitione Anlichristi*. Gron. 1664. 4°.

Epist. ad J. Cocceium de suis Responsionibus ad LXXXIII quaestiones sibi propositas, *et in Academiâ Groning.-Cmlandicâ XXI Jan.* 1663 *ventilatas et de Cocceji animad. eo spectantibus*. Gron. 1665. 4°.

De abusu Philosophiae Cartesianae surrepente et vitando in rebus Theol. et fidei. Gron. 1667. 4°.

Deze verhandeling werd door R.v. M a n s v e l d , hoogl. in de wijsbegeerte te Utrecht, onder den naam van P e t r u s a b A n d l o hevig aangevallen. M a r e s i u s antwoordde hem met de *Vindiciae* (hier achter).

La sainte Bible Françoise, *Edit. nouvelle sur la version de Génève revue et corrigée; avec les notes de la Bible Flamande*, *celles de Jean Diodati*, *et autres; un Chronologie historique*,

des tables géographiques etc. par les soins de S. Des-Marêts, *Ministre à Gron. et Henri Des-Marêts*, *Ministre à Delft*, *père et fils*. Amst. 1669. 3 vol. fol.

De crucifixione Messiae contra Judaeos. Gen. 1669. 4°.

Audi alteram partem S.M. et Jacobi Altingii. Amst. 1669 12°. *Audi etc. Pars altera*: *sive revisio Judicii Cocceiani in causa Altingio-Maresianâ*, *c. paucis annexis*. 1699. 12°.

Histoire curieuse de la vie, *de la conduite et des vrais sentimens du sieur Jean de Labbadie*, *avec la modeste réfutation de la Déclaration en forme de Manifeste. publiée par Jean de Labadie pour justifier ses desseins*, *ses résolutions scismatiques qui lui ont attiré une juste déposition*. La Haye 1670. 12°.

Vindiciae Dissert. de abusu Philos. Carthesianae adv. Petr. de Andlo. Gron. 1671. 4°.

Clypeus Orthodoxiae sive Vindiciarum suarum priorum pro suâ Dissertatione de abusu Philosophiae Cartesianae Vindiciae posteriores. Gron. 1671. 4°.

Jndiculus praecip. controversiarum contra Christophori Wittichii Theologiam Pacificam (1671).

Catechesis publica, *sive Porismata Theologica ad singulas illius Dominicas*, *olim publice disputata*, *nunc vero recusa ex ipsius auctoris recognitione et emendatione*. Gron. 1672. 8°.

Brevis discursus de felicitor soluto Groningae obsidio, *habitus* 23 *Aug.* 1672. Gron. 1672. 4°.

Tract. brevis de afflicto statu studii Theol. in Foeder. Belgio et commoda illius restituendi ratione. Gron. 1672. 4°.

In het Nederduitsch verschenen o.a.:

Consideratie op het stuk van leenige op intrest, *panden enz.*

Zedig ondersoek en grondig berigt over de geestelijke goederen. Amst. 1661. 4°.

Advys berigt ten verzoeke van de Heeren van de vroedschap der stad Uytrecht. 1680. 4°.

Zie B a y l e , *Dict. Hist. et Crit.* T. II. p. 554-561, N i c e r o n , *Memoires*, T. XXVIII. p. 46-91; *Biogr. Univ.* i.v.; J ö c h e r , *Gelehr. Lex.; Vitae Prof. Groning.* p. 134, seqq.; F o p p e n s , *Bibl. Belg.* T. II. p. 856; S a x e , *Onomast. litter.* T. IV. p. 348, sq.; B u d d e u s , *Isag. ad Theol.* T. II. p. 1142, 1143; P f a f f i i , *Introd. in Hist. Th. Litt.* T. II. p. 227; B u r m a n n i , *Traj. erud.* p. 282, 284; *Judicia et Responsa Cll. virorum de confraternitatibus Marianis*, Delft 1644, 12°.; K ö n i g i i , *Bibl. V. et N.*; M o r h o f i i , *Polyhist.* M o r e r i ; F r e h e r i , *Theatr.* P. IV. Sect. III. p. 704-7, c. *icone*; C r e n i i , *Anime adv. Philol.* P. II. p. 56, P. VI. p. 109-112, P. XI. p. 122-125, P. III. p. 108-112, 159, 160, P. XIV. p. 17-24, 96, P. XVII. p. 81, P. XIV. p. 86; K r a n t s i u s , *ad Conringium*, Saec. XVII. p. 192; J. F a b r i c i i , *Hist. Bibl.* P. IV. p. 517-521; *Bibl. Bunav.* T. VII. p. 1421, 1422; P a q u o t , *Mém. pour serv. à l'Hist. Litter. des Pays-Bas*, T. I. p. 274, M u n t i n g h e , *Acta Saec. Acad. Gron.* p. 47, 90, sq.; B o u m a n . *Gesch. d. Geld. Hooges.* D. I. bl. 196; Y p e y , *Gesch. d. System Godgel.* D. II. bl. 77, 78, 108-113; A. V e l i n g i u s , *Redev. over de Illustre school*

te 's Bosch, bl. 19-25; Dr. C.R. Hermans, *Gesch. der Illustre en Lat. schol. te 's Bosch*, bl. 10-12; Ypey en Dermout, *Gesch. d. Herv. Kerk*, D. I. aant. bl. 113, D. II. bl. 401, 475, 478, 483, *aanteek.* bl. 59, 236, 307, 314, 319; Hopman, *Iets over de illust. L.V. Broeders*, *te 's Hertogenb.* 's Hert. 1819; Te Water, *Tweede eeuwged. der geloofsbel.* bl. 167, verv.; Kist en Royaards, *Arch. voor Kerk. Gesch.* D. III. bl. 29, D. VI. bl. 119; Hofstede de Groot, *Ges. d. Broederk. te Gron.* bl. 76, 143; van Kampen, *Bekn. Ges. d. kunst. en wetens.* D. II. bl. 2, 3, 5, 6 Collot d'Escury, *Holl. roem in kunst. en wetens*. A. IV (1) p. 5-8; v.d. Aa, *Herinner.* D. II. bl. 52; Muller, *Cat. v. port.*; Arrenberg, *Naamr.*; Hoogstraten, Kok, Chalmot, *B.W.* D. VII. bl. 214-217.

[Henri Des- Marêts]

MARêTS (HENRI DES-), zoon van den bovengemelde, en van Abigael Legrand, werd te Sedan geboren en had tot meter Elisabeth van Nassau, hertogin van Bouillon. Hij begaf zich naar Parijs, waar zijn oom, Charles Des-Marêts advokaat was, werd licentiaat in de regten en was zeer gelukkig in het pleiten, toen hij eensklaps van vak veranderde, de godgeleerdheid begon te beoefenen en in 1652 predikant werd, eerst bij de Waalsche gemeente te Groningen, en Cassel, in 1653 te 's Hertogenbosch, in 1662 te Delft, waar hij nog in 1696 predikant was.

Hij schreef:

La Sainte Bible Françoise, *édition nouvelle sur la version la Génève*, *revue et corrigée; avec les Notes de la Bible Flamande*, *celles de Jean Diodati*, *et autres; une Chronologie historique*, *des tables géographiques etc. par les soins de Samuel Des-Marêts*, *Ministre à Groningue*, *et Henri Des-Marêts*, *Ministre à Delft*, *perè et fils*. Amst. 1669. 3 vol. fol.

L'Histoire curieuse de la vie etc. du sieur J. de Labadie. La Haye 1670. 12°.

Zie Bayle, *Diet. hist. et crit.* i.v.; Haag, *La France Protest.*, i.v.; R. Simon, *Hist. crit. du V.T.* T. I. p. 369; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Littér. des Pays-Bas*, T. II. p. 283; Kok, *Vad. Woordenb.* D. XXII. bl. 238; Hoogstraten, o.h.w.

[Daniel Des- Marêts]

MARêTS (DANIEL DES-), jongere broeder van den vorige, werd in 1635 te Maastricht geboren, legde zich op de Godgeleerdheid toe, was tot in 1656 predikant bij de Waalsche gemeente te Groningen, vervolgens 1657 te Middelburg en in 1662 te 's Hage, waar hij 1 Oct. 1689 emeritus werd. Zijn vernuft en geleerdheid waren oorzaak dat hij bij Willem III in hooge gunst kwam. Toen hij door ligchaamsongesteldheid onbekwaam tot de dienst was geworden, werd hem door dien vorst een verblijf te Honsholredijk gegeven. Hier sleet hij zijne dagen met letteroefeningen. Hij had ook de hand aan de uitgaaf van de Franschen Bijbel *de Des-Marêts* genaamd, en gaf in het licht:

*Sermon sur Ps. V:*8 *Prononcé chez l'ambassadeur des provinces Unies*. Char. 1660. 8°.

Zie H a a g , *La Franc. Protest.* i.v. B a y l e , *Dict. Hist. et Crit.* i.v.; K o k , *Vad. Woordeub.* D. XXII. bl. 238; d e R i e m e r , '*s Gravenh.* D. I. bl. 410; A d a m i , *Naaml. van Gron. pred.* bl. 13.

[Margaretha]

MARGARETHA, Gravin van Hennenberg. Zie Hennenberg.

[Margaretha]

MARGARETHA, Gravin van Holland, dochter van W i l l e m III, graaf van Holland en Zeeland en van J e a n n e , dochter van K a r e l v a n V a l o i s , broeder. van koning P h i l i p s , huwde in 1324 keizer L o d e w i j k v a n B e i j e r e n , en werd den 17 van Louwmaand 1328 te Rome plegtig gekroond. Na het kinderloos overlijden van haren broeder, W i l l e m IV, (1345) werd zij, daar de graafschappen Holland en Zeeland aan het Rijk waren terug vervallen, door haren gemaal er mede beleend. Zij vertrok, zoo schielijk zij vermogt, door Lotharingen en Frankrijk naar Henegouwen, waar zij terstond gehuldigd werd, onder deze voorwaarde echter dat zij niets uit de inkomsten dezer landen zou genieten vóór dat *alle de schulden* van haren gesneuvelden broeder door haar voldaan waren. Zij schijnt aldaar eenigen tijd vertoefd te hebben, nam vervolgens hare reis over Zeeland, en begaf zich van daar over Dordrecht naar den Haag, waar wij haar in Mei 1346 ontmoeten, en zij hare onderdanen, om ze aan zich te verbinden, en alzoo op hunnen bijstand te kunnen rekenen, indien hare zuster P h i l i p p a , koningin van Engeland en andere medeerfgenamen hunne aanspraak mogten doen gelden, groote voorregten schonk. Ofschoon zij zulks als gravin doen kon, berokkende zij zich en hare opvolgers, die door de giften van W i l l e m III en IV reeds zoo veel in hunne inkomsten geleden hadden, van een menigte bezittingen, en verwekte onder de Edelen, daar zij bij uitsluiting slechts hen begunstigde, van wier genegenheid zij zich wilde verzekeren en daardoor haar gezag bevorderen, nijd, haat en wrok. Nog was zij geen zeven maanden gravin geweest, toen de keizer, haar gemaal, haar terug ontbood, gebood dat zij zich met de regering dezer landen niet verder bemoeijen zou, (hetgeen zij diensvolgens bij eene haar opzettelijk daartoe verpligtende akte beloofde en aannam) en hunnen tweeden zoon, hertog W i l l e m van Beijeren, die naauwelijks den ouderdom van 16 of 17 jaren bereikt had, het bestuur in handen gaf. De verbintenis die M a r g a r e t h a moest aangaan, was ten nadeele van haren oudsten zoon L o d e w i j k , en eene groote beperking van eigen magt, en kan zoo al niet in 't begin, ten minste in het vervolg als een der eerste oorzaken beschouwd worden van den onverzoenlijken haat tusschen moeder en zoon; een haat, die zoo lang haar echtgenoot leefde, gesmoord bleef; door hare bemoeijingen in Duitschland na L o d e w i j k s dood, tegen K a r e l IV, lang verhinderd werd uit te barsten, vooral ook zoo lang de eendragt tusschen de Edelen dezer landen, ten

minste in het openbaar, nog bleef bestaan; maar die, zoodra de eendragt onderling verbroken was, met een vreesselijke woede uitbarstte en haar aanspoorde om, toen een gedeelte dier Edelen zich tegen Willem verzette, en haar uit Duitsch land herwaarts riep, hare vroegere regten te doen gelden, en al hetgeen Willem tot op dien tijd had gedaan, voor nietig en vervallen te verklaren. Zij bragt het evenwel voor haar vertrek zoo verre, dat Willem, niettegenstaande hare belofte, zeer in zijne magt werdt beperkt, door hem met vertrouwde Edelen te omringen, ten einde hij door deze, welke eene ondervinding van vele jaren in het gebied verkregen hadden, in alles zoude geleid worden.

Na haar vertrek uit deze landen, bleef Margaretha altijd in Duitschland, waar zij den 11 October 1347 haren echtgenoot verloor, en toen men verwachten zou dat zij haar zoon van het verbeiderschap zou ontslaan en zelve als gravin optreden, deed zij, den 6 Januarij 1349, volkomen afstand van het graaflijk bewind, met beding van eene jaarlijksche uitkeering van 10,000 oude schilden, (*f* 26000). Het is hier de plaats niet naar de ware redenen van dezen afstand onderzoek te doen, zulks is met verschillenden uitslag door de Jonge en Bilderdijk gedaan. De motieven, die zij zelve bijbragt bestonden hierin ‘dat de landen met schulden, met oorlog en allerhande zaken bezwaard waren, en ook om zonderlinge liefde die zij tot haren zoon had, en om rust en oorbaar harer landen.’ Ook haren afstand van Zeeland schreef zij aan hare liefde tot haren zoon toe, schoon het blijkt dat deze slechts een vrucht der noodzakelijkheid was. Terstond verwijderde nu hertog Willem de Edelen, die zijne moeder hem ter zijde had gesteld, anderen raakten in gunst. De eerste besloten nu eenparig, Margaretha terug te roepen en aan te sporen de overgave van haar gebied voor nietig te verklaren. Het gevolg hiervan was, dat zij den 27 Mei 1350 plegtig de magt, die zij voormaals haren zoon had opgedragen, herriep, en daarvan op dien dag te Quesnoy een charter uitgaf. Willem begaf zich hierop naar Quesnoy, maar hij werd er zelfs niet ontvangen en zijn paard er zelfs geen stroo gegeven. Eenigen tijd later zou zij gezegd hebben dat zij, zoo zij hem gevangen kreeg, hem zou laten radbraken en vierendeelen. De hertog ging nu een verbond met de Edelen en Steden, die hem gunstig waren, aan, en de oorlog tusschen moeder en zoon, onder den naam van Hoekschen en Kabeljaauwschen in onze geschiedenis bekend, barstte los. Beide partijen rustten vloten uit, die in 1351 op de hoogte van Veere slaags raakten met gelukkigen afloop voor Margaretha. Doch de kans was gekeerd, toen er op nieuw in hetzelfde jaar aan den mond der Maze slag werd geleverd. Margaretha nam nu de vlugt naar Engeland, en riep koning Eduard tot scheidsman in.

Willem volgde haar en nam insgelijks de bemiddeling aan. Niet vroeger dan 1354 werd echter de zoen getroffen. Hertog Willem zou zijn moeder om vergiffenis bidden, die hem op minzame wijze zou gegeven worden. Van nieuws zoude Holland, Zeeland en Friesland worden afgestaan en Margaretha uit dezelve een jaarlijksch inkomen genieten. Na dezen zoen begaf zich Margaretha naar Valenchiennes in Henegouwen, waar zij den 23 April 1356, volgens anderen den 30 September 1355, overleed en begraven werd. Hoogst ongunstig was het oordeel van Bilderdijk over haar. Hij noemt haar, de Megera Margariet,' Anderen schrijven haar wel een opbruissenden aard, doch ook groote hoedanigheden toe, en willen dat zij aan een juist oordeel, standvastigen moed paarde.

Volgens Hildegaerdsberch schonk zij den keizer verscheidene zonen, van welken Lodewijk de Romein (te Rome geboren) de oudste was.

Zie *Chron. Carionis lib. V. in Vita Lud. Bat.* Alb. Argent. in *O. Frisinger Chron.* p. 187; *Annal. Flandriae* lib. XII. f. 117; Joh. à Leydis, *Chr.* ap. *Sweert. Ann. Belg.* p. 273, 278; Phil. a Leydis, *de Curâ Reipubl. Cas.* 78. p. 271; Wilh. *Procurator ad annum* 1328, p. 608; ad a. 1330, p, 707; *Chr. Auctus J. de Beka* ap. *Matthaei Analect.* T. III. p. 244; Beka, *edit. Buchelii*, p. 119; *Chron. de Hol. ejus Comit. ap. Matth. Analect.* T. V. p. 506, 561, Suffridus Petrus, *Appendix. ad Chron. Joh. à Beka*, p. 218, 219, *Kort Kronijkje van Holland*, achter de *Chron. van Holland van den klerk uit de laage landen bij de see*, bl. 229; Veldenaar, *Chr. van Holl.* bl. 83; *Het onde Goudsche Kronycken*, bl. 105; P. Scriverius, *Toetssteen*, p. 242; Kluit, *Hist. Crit. Comit. Holl.* T. I. p. 193, 450, 495; *Conspect.* p. 131; E. Beninga, *Hist. van Oostfriesl.* in Matthiaeus, *Anal.* D, IV. bl. 281; *Oude Chronijk van Holland* (1517) bl. 242; *Devisie-Chronijk*, bl. 213; R. Snoyi, *de Reb. Bat.* p. 123; *Mag. Chr. Belg. ap. Pistorium*, p. 383; Mejeri, *Annal. Flandr.* p. 170, 180, 113; Haraci, *Brab. Annal.* p. 326-327; Huydecoper, op *M. Stoke*, D. III. bl. 537-570; van de Wall, *Priv- v. Dordrecht*, D. I. bl. 200, D. II. bl. 227, 244; Reigersbergh, *Chron. v. Zeel.* C. 36; Schotanus, *Friesche Historie*, B. VI, Alkemade *Jonker*, *Fransen oorlog*, H. I; Heemskerk, *Bat. Arcad.*, bl. 200; Vossius, *Anal. Holl. Zeel.* C. X.; van der Houve, *Handvest. Chron.* D. I. bl. 131; Beverwijck, *Beschrijv. v. Dordr.* bl. 308; Balen, *Beschrijv. van Dordr.* bl. 734; Fokke Sjoerds, *Friesche Jaarb.* D. III. bl. 130; van Hemert, *Korte Levens. v.d. Graven van Holl.* bl. 235; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. III; van Wijn, *op Wagenaar*, Cerisier, *Tafereel enz.* D. I; Stijl, *opkomst en bloei der Nederl.* bl. 53; Mr. H.W. Tydeman, *Verh. over de Hoeksche en Kabelj. twisten*; J.C. de Jonge, *over de Hoeksche en Kabelj. twisten*, Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.* D. III; Groen van Prinsterer, *Handb. der Gesch. v.h. Vaderl.* D. I. bl. 36, 37; Arend, *Vad. Gesch.*; van Kampen, *Vad. Karakterk.* D. I. bl. 158; v. Mieris, *Ned. Vorst.* D. I. bl. 3, 4; Beeloo, *Geschied. des Vaderl.* D. I. bl. 76, 96; v.d. Chijs, *Munten der voorm. graafs. Holl. en Zeel.* bl. 173, 174, 175; *Munten der Bisschoppen enz. van Utrecht*, bl. 105, 288; *De munten van Gron. en Drenthe*, bl. 284, 609; van Mieris, *Charterb.*; Kok.

[Margaretha van Bourgondie]

MARGARETHA VAN BOURGONDIE, oudste dochter van Philips de Stoute, hertog van Bourgondië en Margaretha, eenige dochter en erfgename van Lodewijk van Male, graaf van Vlaanderen en Margaretha van Brabant, huwde in 1384 Willem van Beijeren, graaf van Henegouwen, Holland en Zeeland, wier tweede gemalin zij was. Het huwelijk werd den 12 April te Kamerijk plegtig gevierd Zij ontving 200,000 franks tot huwelijksgift en eene douairie van 13000 franks rente. Na het overlijden van haren man, behield zij grooten invloed op hare dochter Jacoba, die in den aanvang van haar bewind de zaken bestuurde 'Bi voorzienigen rade onser liever Vrouwen en Moeder en ons liefs Oems van Ludick' gelijk zij zelve schreef. Zij poogde te vergeefsch de oneenigheden tusschen hare dochter en Jan van Brabant bij te leggen, en na de echtscheiding schijnt zij het vertrek der eerste naar Engeland begunstigd te hebben, en maanden na hare terugkomst de Henegouwsche steden aan haar en haren gemaal, den hertog van Glochester, te ontvangen (1423). In de daarop volgende veete tusschen Glochester, Jacoba en den hertog van Bourgondie, kwam zij, omtrent Wijnmaand 1424, met Jan van Beijeren overeen, dat Schoonhoven, welke stad aan haar verlijftegt was, in die veete, welke toen in Henegouwen, maar niet in Holland ontvlamd was, onzijdig zou blijven. Zij stierf in 1441.

Zie Pierre Balthasar, *Généalogie et anciennes Descentes des Forestiers et Comte des Flandre*, p. 104; Pontus Heuterus, *Res Burgund.*, p. 45; *Anon. Brab.* p. 173, 174; De Barante, *Hist. des ducs de Bourgogne*, T. I. p. 184; van Mieris, *Charterb.* D. IV bl. 399, 400, 570, 740, 745; van Wijn op *Wagenaar*, *Vad. Hist.* D. III. bl. 84, 88, 93; *Nalez.* bl. 200; van Mieris, *Ned. Vorst.* D. I. bl. 14; Bilderdijk, *Vad. Hist.* D. IV.

[Margaretha van Briga of Kleef]

MARGARETHA VAN BRIGA of KLEEF, tweede vrouw van hertog Albrecht van Beijeren, met wien zij in de lente van 1394 gehuwd was. Gedurende den veldtogt van haar gemaal in Friesland, in den zomer van 1396, hield zij zich te Medemblik en Hoorn op. Na het overlijden van haren man, stiet zij, naar 's lands wijze, zijnen boedel met den voet, wijl die met schulden was bezwaard, en sleet het overige harer dagen op het huis te Kleef bij Haarlem, dat haar man in 1394 voor haar gesticht zou hebben. Zij was met Schoonhoven verlijftogt en bevestigde de keuren en handvesten dezer stad, en gaf in 1403 en 1408 nog andere.

Zie Schriverius, *Graven*, bl. 387; *Politieke reg. van den Briel*, bl. 310; Wagenaar, *Vad. Gesch.* D. III. bl. 354 volgg.; van Wijn, *Nalez. op Wagenaar*, D. I. bl. 189, 190; van Berkum, *Beschr. van Sehoonhoven*, bl. 53, 54, 55.

[Margaretha van Oostenrijk]

MARGARETHA VAN OOSTENRIJK, dochter van Maximiliaan van Oostenrijk en van Maria van Bourgondië,

geb. 10 Jan. 1480. Zij werd, toen zij drie jaren oud was, aan K a r e l Dauphin van Frankrijk, oudsten zoon van L o d e w i j k XI, ten gevolge van den vrede van A r r a s (1482), verloofd, en het volgend jaar (1483) naar Frankrijk gevoerd. Na te Amboise met den Dauphin gehuwd te zijn, werd zij aan het Fransche hof opgevoed. Dit huwelijk werd echter door den Dauphin, toen koning van Frankrijk, die, om staatkundige redenen, liever A n n a v a n B r e t a g n e tot vrouw had, verbroken. Hij zond M a r g a r e t h a , op dertienjarigen leeftijd, naar haren vader terug. Deze trouwloosheid baarde algemeen verontwaardiging. Nog zijn er gedichten voor handen in welke de ‘geduchte Zeeuwen’ en ‘dappere Hollanders’ tot wraak werden aangezet. Men dreigt er den koning in ‘dat de elementen hem voor den regterstoel van Jezus zouden dagvaarden; dat de arenden en leeuwen (de Oostenrijkers en Nederlanders) zijn rijk zouden plat loopen; dat de bloemen des velds hem zouden beschamen, wijl hij, het bloemken M a r g a r e t h a , door natuur en zeden gevormd, verraden had, en dat er in 1501 een komeet zoude verschijnen, die, zamenspannende met de planeten Mars en Saturnus, zijn rijk in ligte laaije vlam zouden steken.’ Men verhaalt dat zij, toen zij nog in Frankrijk werd opgevoed, op zekeren nacht gedroomd had, zich te bevinden in een ruim park, waarin een madelief (Marguerite) geplant was, welker bewaring aan haar was toevertrouwd, doch dat, terwijl zij er ten zorgvuldigste op paste, een ezel (asne) gekomen was, die, na haar verscheidene schoppen gegeven te hebben, eindelijk de bloem had opgeslokt. M a r g a r e e t was over dit gezigt een tijd lang zeer ontdaan geweest, en de echtverbindtenis met A n n e v a n B r e t a g n e , zoo wel als hare tehuiszending, was er kort op gevolgd. Den 4 November 1495 trad zij in den echt met prins J o a n , zoon van F e r d i n a n d en I s a b e l l e , koning en koningin van Kastilië en Arragon. Eerst in 1497 ging zij te Vlissingen scheep en vertrok met een talrijke vloot naar Burgos in Spanje, waar het huwelijk in April van dat jaar werd voltrokken. Toen zij op reis door een geweldigen storm overvallen, op het punt was schipbreuk te leiden, vervaardigde zij het volgende grafschrift op haar zelve:

> Cy git M a r g o t la gentil Damoiselle,
> Deux fois mariée et morte Pucelle.

(waarvan echter verschillende lezingen zijn).

Slechts kort was de echtvereeniging tusschen M a r g a r e t h a en den infant van Spanje. Reeds den 4^{en} October van hetzelfde jaar werd de laatste door een heete koorts aangetast, die hem uit het leven rukte. M a r g a r e t h a was nu achttien jaren, een jaar later keerde zij, na een ontijdige bevalling, naar de Nederlanden terug. In 1501 hertrouwde zij met P h i l i b e r t v a n S a v o y e , doch verloor, vijf jaren later, ook dezen. Toen

haar broeder P h i l i p s d e S c h o o n e op zijne reis naar Spanje Engeland bezocht, knoopte hij onderhandelingen met H e n d r i k VIII aan over een huwelijk tusschen deze en zijn zuster, doch M a r g a r e t h a brak die zelve af. ‘Haar vader en broeder’ zeide zij, ‘hadden reeds drie huwelijken voor haar bewerkt, bij welke zij zich kwalijk had bevonden. Zij wilde zich voor een vierde huwelijk wachten. Na den dood van haren broeder P h i l i p s , erkenden 's lands staten haren vader M a x i m i l i a a n als voogd van de kinderen des overledene; doch vermits hij zich buiten staat vond om de regering dezer landen in eigen persoon waar te nemen, werd hij te rade de landvoogdij aan M a r g a r e t h a op te dragen, die thans den ouderdom van zevenentwintig jaren bereikt en meer dan eens blijken van ongemeene bekwaamheid had gegeven. Volgens R a t h a l l e r had M a x i m i l i a a n den keurvorst eerst van Trier en den markgraaf van Baden tot landvoogden bestemd, en hadden deze reeds aanstalte gemaakt herwaarts te komen, toen M a r g a r e t h a , zich toen te Brussel onthoudene, hiervan onderrigt, oogenblikkelijk een renbode naar den keizer zond, om hem te bidden de komst der twee vreemde heeren uit te stellen. Naderhand wist zij het zoo te beleiden dat niemand dan zij zelve, die er zeker wel de naaste toe was, en wel in staat zulk een last op zich te nemen, met die eere verwaardigd werd. Langs dezen weg werd zij landvoogdes. Op den 17 van Zomermaand 1507 werd zij te Dordrecht gehuld. 's Lands staten, hier vergaderd, verzochten haar dat alle steden hare vroedschappen mogten hebben en een dubbel getal inleveren tot de jaarlijksche verkiezing der wethouderschap; dat de regterambten en 't griffiersambt in Holland niet verpacht, noch aan vreemdelingen gegeven zou worden; dat de stadhouders en raden geen beroep mogten aannemen, noch de uitvoering beletten der lage regtbanken tot honderd kroonen en daar beneden. Op alle deze verzoeken en meer dergelijke gaf M a r g a r e t h a weinig beteekenende antwoorden, of maakte weigerende uitvlugten De staten, die om eenige zeer gewenschte vergunningen te verwerven, haar terstond toestonden, dat de belastingen, sints eenige jaren betaald, oogenblikkelijk zouden opgebragt worden, hadden welhaast berouw over hunne ruime beloften en zagen te laat, dat zij zich bedrogen hadden. De keizerlijke gevolmagtigden hadden ook, 't geen genoeg aanduidde wat te wachten stond, geen voorregten willen bezweeren dan die door P h i l i p s I, K a r e l I en P h i l i p s II gegeven waren.

De geschiedschrijvers komen overeen dat M a r g a r e t h a aan groote verhevenheid van geest eene verwonderlijke scherpzinnigheid in het behandelen der teederste en gewigtigste zaken paarde. Hiervan strekte tot bewijs het verbond met Kamerijk, dat zij in 1508 als het ware onder vier oogen met den kardinaal de Amboise tegen de republiek van Venetië, en den

vrede, die zij terzelfder plaatse, in 1509 met Louise van Savoye, hertogin van Angoulême, de moeder van François I sloot, en om harentwil de damesvrede genoemd is. Zij genoot het volkomen vertrouwen van haren vader, en Karel V, die haar in de landvoogdij bevestigde, bediende zich veel van haren raad en betoonde haar immer hetzelfde vertrouwen. Haar regering over de Nederlanden was wijs, voorspoedig en vreedzaam. Met kloek beleid bestuurde zij ze te midden van de gevaren der Geldersche en Fransche oorlogen. Op het punt van godsdienst was zij zeer verdraagzaam. Zij verklaarde niet slechts met woorden eenige misbruiken onder de geestelijken te willen verbeteren, maar gaf in 1525 inderdaad bevel om in de kloosters aan niemand de predikdienst toe te vertrouwen als aan lieden, die voorzigtig, verstandig en van een goed gedrag waren. Zij verbood het volk door verdichtselen te ergeren. Ook wilde zij dat er in de sermoenen, noch van Luther en diens leer, noch van andere ketters gewag gemaakt werd. Zij wilde den voortgang der hervorming door het weeren of verbeteren van misbruiken, stuitten, hetgeen haar echter evenmin als Karel en Philips door vervolgingen gelukte.

Een onzer beste geschiedschrijvers, van Wijn, meldt: ‘dat zij met alle menschelijke gebreken eene zeer geestige, verstandige, letter- en kunstminnende vorstin geweest is, uit haren aard tot gulheid en zachtheid overhellende, hoezeer haar toon als landvoogdes, dikwijls klonk naar de snaren, die haar, omringd van bedorvene hovelingen en booze geestelijken (welke zij naar het schijnt niet genoeg dorst wederstaan) van 's keizers wegen voorgespannen waren.’ Wagenaar meldt van haar: ‘dat zij wel tot eenige hervorming van kerkelijke zaken zoude geneigd zijn geweest.’ Zij beoefende de dicht- en schilderkunde en bevorderde in het algemeen kunsten en wetenschappen. Zij zou zelf een *Discours de ces infortunes en sa vie* in dichtmaat hebben geschreven. Op de Bourgondische bibliotheek te Brussel zijn drie deelen met muziek, waaronder eenige liederen, door haar vervaardigd en op de eerste bladzijden van het 3^{e} deel van *la Fleur des Histoires d'Orient*, aldaar nog in 1794 in hands. berustende, las men deze regels van hare hand:

> Penses a Moy ma cousine,
> C'est Margot qui fit la rime.

Ook stichtte zij een prachtige kerk te Bourg in Bresse, die gezegd wordt haar meer dan tweemaal honderd duizend rijksdaalders gekost te hebben.

Gerardus Noviomagus droeg haar zijn werk *Philippus Burgundus Episcopus Trajectensis* op, en in *Aulcunes petites oeuvres de Messire Gauvain Seigneur de Candie ms*. op de Bourgondische Bibliotheek, vindt men, behalve een *Oraison la-*

mentable op den dood van Philibert, hertog van Savoye eene *Lettre consolatrice* aan Margaretha van Oostenrijk op den dood van haar broeder Philips de Schoone, koning van Castilie. Jehan Molinet was haar bibliothecaris. Zij vond veel behagen te Bergen, waar prins Karel en zijne drie zusters eenigen tijd met haar woonden. De twee andere kinderen, de infant Ferdinand en de infante Catharina werden in Spanje opgevoed. Haar zinspreuk was: *fortune*, *infortune*, *fort-une*.

Zij overleed den 27 November, volgens anderen den 1 Dec. 1530 te Mechelen, in het een en vijftigste jaar van haar ouderdom, aan een wond in den voet, veroorzaakt door een stuk glas in haar muiltjen gevallen, waar 't koude vuur in kwam.

Zij heeft niet verkozen te Mechelen en evenmin te Burgos begraven te worden, gelijk eenige geschiedschrijvers melden. Haar ingewand alleen ligt te Mechelen, haar hart wordt te Brugge bewaard, doch haar ligchaam ligt in de door haar gestichtte kerk bij Bourg.

Zie le Maire, *Couronne Margueritique*, Lyon 1549 fol. C.F, Blondeau de Charrage, *Abrégé de l'Hist. de Marg. d'Autriche*, *gouvernante des Pays-Bas depuis* 1587 *jusqu'en* 1519. Paris 1820. 2 vol. 8°.; A.J.G. Glay, *Maximilien I d'Allem*, *et Marguerite d'Autriche*, *sa fille*, *esquisses biograph*. Paris 1820. 8°.; E.J.H.v. Münch, *Marg. von Oesterreich*, *Obenstatthaltherin der Niederlände*, Stuttg. 1835. 8°.; P.F. Cussinet de Dombes, *Essai sur l'Hist. de Marguer. d'Autriche et sur le monument de Brou*. Lyon et Par. 1858, 8°.; J.J. Altmeijer, *Marg. d'Autriche*, *sa politiq. et sa cour* Liège 1840, 8°. en in *Revue Belge*, 1836, 1840; F. Bulckens, *Notice sur Margarite d'Autriche*, *gouvern. des Pays-Bas*, *Malin* 1844 8°; P.J. d'Avoine, *Essai historiq. sur Marg. d'Autriche*, *Anvers*, 1849, 8°. Portr. *Oratio funebris in exequias illustr. princip. Margar. Austriae*, *Broaci sepultae*, *habita ab Antonio Saxino*, 3 *Idus Junii* 1532; *Inventaire des objets d'art et lingerie de luxe qui composent le mobilier de Marguerite d'Autriche. Tiré de la correspondance de cette gouvernante des Pays-Bas avec Maximilien*, in *Cubinet de l'amateur et de l'antiquaire*. Paris 1842, 1843 p. 215-223, 271-272; *Mém. Hist. sur la Bibliotheq. dite de Bourgogne*, p. 32, suiv.; *Commines*, *Mém. liv.* VI. ch. 9; VII. ch. 3; *Preuves sur Commines*, T. V. p. 426; *Gedenks.* 541, 542, 611; Du Mont, *Corps Diplom.* T. III. P. II. p. 311; T. IV. P. I. p. 15; *Acta publ. Angl.* T. V. P. IV. p. 221, 222, 223, 229, 231, 233; *Groot Placaatb.* D. IV. bl. 9, 13, l'Englet de Fresnoy, *Méthode d'étudier l'Histoire*; de Neny, *Mém. hist et politiq. sur les Pays-Bas Antrichiens;* Mr. Aart van der Goes, *Reg.* bl. 14, 17, 20; *Lettres de Louis XII*, T. I. p. 68, 71, T. II. p. 122-289; T III. p. 133-158, T. IV, p. 13, 35-37; Matthieu, *Hist. de Louis XI*, p. 555; Locrii, *Chron. Belg.* p. 597; J. Rathaller, op Mencken, *Script. rer. Germ.* T. II. p. 2122, 2123; Matthaei, *Anal.* T. I. p. 145; *Div. Chron.* Goudhoeven, Scriverius, Douza, Cerisier, Wagenaar, van Wijn, *Bijv. op Wagenaar*, D. IV. bl. 78; D. V. bl. 11, 12, 13; *Nalez.* 216, 217, 231, Cerisier, van Kampen, *Vaderl. Karakterk.* D. I. bl. 249, 250; Reigersbergh, *Chr. v. Zeel.* D. II. bl. 346; *Memoriaalboek*, *v. Sandelijn*, fol. 97; Brandt, *Hist. d.*

Ref. D. I. bl. 97; van Mieris *Nederl. Vorsten*, van der Vijnckt, *Ned. Ber.* D. I. bl. 54, 312; Bilderdijk, Beelo, Arend, Kok, Groen van Prinsterer, *Handb. d. Ges. v.h. Vaderl.* D I. bl. 53, Collot d'Escury, *Holl. roem in kunst. en wetens* A. II. 304; Scheltema, *Staatk. Nederl.* o.h.w.; Ypey en Dermout, *Gesch. d. Ned. Herv. Kerk*, D. I. bl. 73; Schotel, *Floris I en II v. Pallant*, bl. 21 volgg.; *Dagb. d. Goudsche coll.* bl. 509; *Beverwijck*, *Uitn. d. vrouw. gesl.* bl. 3986; Willoughly Roosse, *An index of dates*, Lond. 1853; i.v.; *Historica narratio de vita et morte Margarethae Maximil. I Caes. et Mariae Burgond. fil. ms.; Fata variaeque fortunae clar. heroin. optimaeq. princip. divae Marg. etc. C Gaphaeo. auctore*, *ms.*; *Testament de dame Marg. d'Autriche*, N°. 273, 274, 275, *Cat. ms. Hullthem*; Moreri, Hoogstraten, Muller, *Cat. v. portr.* In 1845 zijn door Jouvenel penningen op haar vervaardigd, met haar borstbeeld en inschrift.

[Margaretha van Parma]

MARGARETHA VAN PARMA, natuurlijke dochter van keizer Karel V en van Janneke van der Gheemt, van der Ghenst of van der Gheynst (niet Margaretha van Gest) dochter van Gilles van der Gheenst en Janneke van der Coye, dienstmaagd of kamerjuffer van den graaf en de gravin van Hoogstraten, werd in 1522 te Audenaerde geboren, en te Brussel opgevoed door mevrouw van Savoye, en naderhand, op verzoek van haren vader, door de koningin van Hongarije, landvoogdesse der Nederlanden. Hare beide opvoedsters hadden eenen mannelijken geest en beminden hartstogtelijk de jagt. Dit voorbeeld had een vermogenden invloed op Margaretha. Zij geleek volkomen naar haar oudmoei en moei, was in haar uiterlijke mannelijk, had een sterk gestel en zelfs aan hare kin en bovenlip een baard. Hare godsdienstige vorming ontving zij van Ignatius Loyola, die tevens haar biechtvader was. Reeds in hare prille jeugd werd zij aan een prins van Ferrara verloofd, doch dit huwelijk had geen voortgang. Bij de verzoening van Clemens VII en den keizer, was zij als het ware het onderpand, verloofd wordende aan Alexander de Medicis, hertog van Penna in Napels. Zij was toen slechts tien of elf jaren oud, en haar gemaal telde er zeven en twintig. Het huwelijk werd eenige jaren later voltrokken en Alexander tot eersten hertog van Florence verheven. Zijne waardigheid en persoon waren beide bij de Florentijners zeer gehaat, en hij werd in het eerste jaar van zijn huwelijk (1531) door een zijner neven op het bed vermoord. Zeven jaren later knoopte paus Paulus III met den keizer, voor deze prinses een tweede huwelijk, wat de jaren betreft, niet minder ongelijk dan het eerste, namelijk met Octavio Farnese, hertog van Parma, 's pausen kleinzoon, zijnde de prinses toen twintig en don Octavio slechts dertien jaren oud. In 1559 werd zij uit vele, die naar deze waardigheid dongen, door Philips II tot landvoogdes der Nederlanden gekozen en door haren gemaal uit Italië naar Brussel geleid. Zij had den naam van

eene verstandige en weldadige vrouw en was vooral den Vlamingen, in wier land zij geboren en opgevoed was, aangenaam. Bij het aanvaarden van het bewind, werd haar een raad van state toegevoegd, waarvan de prins van Oranje, de graven van Egmond en Hoorne, de kardinaal van Granvelle, de graaf van Barlaymont leden waren, en Viglius van Zuichem het besturend voorzitterschap bekleedde.

De drie laatsten maakten de consulta of achterraad uit. De landvoogdes kon, ingevolge haren last, alleen met deze consulta raadplegen en mogt in andere zaken, geschikt om aan den raad van state te worden medegedeeld, niets zonder deze consulta doen. Haar gezag was dus zeer beperkt, en de bisschop van Arras nam bijna geheel alleen het ministerie waar, had alleen den sleutel van het geheim van Spanje, oefende alleen het souverein gezag uit en regeerde naar willekeur. Het misnoegen hierover klom zóó hoog dat eindelijk Philips toe moest geven en hem van 't bewind ontslaan. Ook Margaretha was blijde van zijne voogdij verlost te zijn. De vreugd over het vertrek van den kardinaal hield niet lang aan, want het overwigt 't welk de raad van state nu op de overige takken van 't bestuur verkreeg, veroorzaakte botsingen, en het waren vooral Oranje en Hoorn, die beschuldigd werden van misbruik van hunnen invloed en kwade bedoelingen jegens den koning. ‘Les seigneurs devinrent tout puissants et la gouvernante elle même anticardinaliste.’ - Wel scheen de landvoogdes op de zijde dezer heeren te zijn, doch zij stond steeds in geheime briefwisseling met Granvelle. De plakaten onder de regering van Karel V tegen de ketters afgekondigd, waren nog in volle kracht. Philips had bij zijn vertrek strengen last tot hunne handhaving gegeven. Zulks was dan ook gedurende het bewind van Granvelle geschied, doch na zijn vertrek was men in de uitoefening er van verslapt en namen het getal, de stoutheid en de eischen der Onroomschen dagelijks toe. Later werden er wederom, op last van Philips, in weerwil van de waarschuwingen van Viglius, die er zich tegen verzet en aangeboden had, den last van 's konings toorn alleen te willen dragen, indien men van zijne bevelen afging, in alle hunne gestrengheid gehandhaafd: Margaretha waagde het niet hare broeder ongehoorzaam te zijn. De handhaving der plakaten, de invoering der inquisitie, van het concilie van Trente hadden die onlusten ten gevolge, welke door onze geschiedschrijvers breedvoerig zijn geboekt. Verschillend is ook hun gevoelen over het gedrag der landvoogdes hierbij gehouden. Terwijl de een haar diep laakte, verhiet de andere haar hemelhoog. Beide hadden ongelijk. De eerste vergat hoezeer haar gezag beperkt en zij aan de geheime voorschriften van den koning gehouden was. De stelling waarin zij zich bevond ware zelfs voor menig ervaren man, hoogst moeijelijk geweest. Men moet de omstandigheden

en M a r g a r e t h a 's opvoeding in het oog houden om regtvaardig te zijn.

Het kan echter niet ontkend worden dat haar gedrag ten tijde der onlusten van 1566, van haar verblijf in Italie, in het vaderland van M a c h i a v e l l, getuigde. Zij gaf uitstellend antwoord, gaf zelfs schijnbaar toe, doch niet verder dan zij bij den koning verantwoorden kon, zaaide verdeeldheid onder de edelen door een listiglijk gestelden eed, die hunne getrouwheid aan den koning scheen te vereischen, doch die hen tevens verbond tot vervolging hunner broeders en bondgenooten, en bereikte zoo doende volkomen haar doel, de sloping van het verbond. Toen werd de openbare preek geschorst, de vrijheid van godsdienst vernietigd, de beeldstormers gestraft, de tempels der hervormden tot galgen gemaakt, en zij zelven weder te vuur en te zwaard vervolgd, ja het moesten kleine steden zijn, waar niet vijftig, honderd, twee of driehonderd menschen geregt werden. Waarlijk zij was niet van slapheid in het straffen te beschuldigen. Men moet echter bekennen dat zij, volgens hare opvoeding en haar karakter, de beeldenstorm als de afgrijselijkste misdaad moest beschouwen, die menschen kunnen begaan. Haar misnoegen bij de daden van A l v a, vooral bij de gevangeneming van E g m o n d en H o o r n, hoewel zeker uit gekrenkte eerzucht ontstaan, strekt tot eer, hetzij aan haar verstand, hetzij aan haar hart, en Nederland herinnerde zich over het geheel M a r g a r e t h a meer met genegenheid om het kwade dat zij niet gedaan heeft, dan om het goede dat zij niet kon doen.' Haar misnoegen verbergt zij voor den koning niet, verzoekt hem om haar ontslag, dringt er op aan en keert in het laatst van 1567, volgens anderen in den aanvang van 1568, naar Italie terug. Na twaalf of dertien jaren, gedurende welke de Nederlanden om en om gekeerd zijn, verschijnt er M a r g a r e t h a nog eens. Zij is er aan de zijde van Parma, haren eenigen zoon, als die, sinds een en ander jaar, aan don J a n van Oostenrijk was opgevolgd. Zij is er drie jaren lang doch doet er weinig meer dan verschijnen. Zij had verstand genoeg om zelve bij P h i l i p s aan te dringen, dat hij het bewind aan haren zoon mogt laten. Met moeite verkreeg zij het begeerde ontslag, en alleen op voorwaarde van onder eenen anderen naam in de Nederlanden te blijven. Diensvolgens vertoefde zij te Namen tot de maand September 1583, wanneer zij met 's konings verlof, naar Italie wederkeerde. Zij nam haar verblijf te Ortona, eene stad in 't rijk van Napels, die haar in eigendom behoorde. Hier overleed zij in 't laatst van Januarij 1586; en werd in September daaraanvolgende door haar gemaal O c t a v i o F a r n e s e in het graf gevolgd.

S t r a d a en B e n t i v o g l i o prijzen haar om het zeerst, S c h i l l e r daarentegen spreekt een ongunstig oordeel over haar uit. Haar karakter is door v a n K a m p e n en B r o e s ge-

schetst. In de rijke verzameling van handschriften van den heer van Hulthem vond men een groot gedeelte harer briefwisseling met Granvelle en van hare geheime briefwisseling met koning Philips.

Willems gaf in *Messager des sçiences et des arts en Belgique* Gand. 1836, *Lettres de Marguerite de Parma*, *gouvernante des Pays-Bas et du sire de Montigny sur les troubles de Tournay*, *en l'an* 1563; de baron Reiffenberg, *Correspondance de Margarite d'Autriche duchesse de Parma avec Philippe II* (Brux. 1842, 8°.) in het licht.

Ook verscheen er:

La defense de messire Antoine de Lalang; augmentée de la correspondance inédite du comte de Hoochstraaten avec Marguerite de Parma. Mons. 1838. 8°.

Copie des lettres patentes en forme d'asseurance que la duchesse de Parma Regente etc. à donné aux gentilhommes confédéréz ayans presentè la requeste au mois d'avril soixantcinq, *etc.* Brux. 1566. 4°.

Correspondance de Margar. d'Autriche etc. avec ses amis sur les aff. des Pays-Bas de 1506-1528, *par L.P.C.v.d. Bergh*, 1845, 1846. 2 T.

Men vindt ook brieven van haar bij Nijhoff, *Bijdr. voor Vad. Geschied. en Oudheidk.* D. IV. bl. 221-224; D. VI. bl. 69-73; D. IX. bl. 208.

Zie *Biogr. Univ.* Lusius, Hoogstraten, Kok, de geschiedschrijvers van dit tijdperk: Strada, Bentivoglio, van Meteren, Bor, Hooft, M. Aitsiger, *de Leone Belg. eiusque topogr. atque hist*, *descript. lib.* N. Burgundii, *Hist. Belg. ab anno* 1558: C. Campana, *della Guerra di Fiandra dae l'anno* 1559 *fin al* 1611; A. Carnero, *Hist. de las Guerrus. civiles de Flandies*, *des del anno* 1559-1609; Richardus Dinothus, *de bello civ. Belg..*, *quod ab anno* 1555 *ad annum* 1586 *vario eventu gestum est;* G. Ens, *Belli civilis in Belgio per quadraginta fere continuos annos gesti historia;* Flor. van der Haer, *de initiis tumult*, *Belg. libri II.* J. Gijsius, *oorspronck*, *ende voortganck der Nederl. Ber.* Mich. ab Isselt, *sui temp. Hist.* F. Locrii, *Chron. Belg.* G. Chappuis Fourangeau, *Hist. génér. de la guerre de Flandre*. (*Paris* 1611); *Divisie Cronijk*; Goudhoeven, Petit, Hooft, *Boekz. van Europa* 1693, bl. 694. Voorts de brieven van Viglius en Hopperus, Vossius, de Groot, Beaufort, Wagenaar, van Wijn *op Wagenaar*, te Water, *Verbond der Edelen*, Cerisier, van der Vijnckt, *Nederl. beroer.*; Bilderdijk, Arend, Beeloo en anderen; Scheltema. *Staatk. Nederl.* o.h.w. Broes, *Margaretha van Parma en Katharine de Medicis* in *Marnix aan de hand van Willem I*, D. I. bl. 1-73; van Kampen, *Vad. Karakterk.* D. I. bl. 290; Groen van Prinsterer, *Archives de la maison d'Orange-Nassau* (Reg.); *Messager des Sciences et des arts*, 1844; p. 247, 1845, p, 187; Schiller, *Afval der Nederl.* D. I. bl. 555. J.L. Motlhey, *The rise of the Dutsch Republic*; Schotel, *Floris I en Floris II van Pallant;* Ypey en Dermout, *Gesch. d. Ned. Herv. kerk*, D. I. bl. 73, 295. 219, 221; Kist en Royaards, *Arch. v. kerk.*

Gesch. inz. in Nederl. D. IV. bl. 125, D. V. bl. 400, 450, 453; Ter Haar, *Gesch. d. kerkherv. in Tafer.* D. I. bl. 147, 153, 174; Nijhoff, *Bijdr. tot de Vad. Gesch. en oudheidk.* D. VI. bl. 221-226; D. VI. bl. 69-73; D. VII. bl. 48-51; D. IX. bl. 208. *Leven van den hertog van Alva*, D. I. bl. 169 volgg.; Stoeger, *Versuch eines Grundrisses der Niederl. Unruhen unter der Herzogin von Parma, und dem Herzog von Alva.* Munchen 1808. 8°.; van der Meersch, *Mém. justific. du Magistrat d'Audenarde sur les troubles etc. suivi de Recherches historiq. sur l'origine maternelle de Marg. de Purme;* van Mieris, *Nederl. Vorst.* D. I, II, III; van Loon, *Ned. Histpen.* D. I. (Reg.); de Vries en de Jonge, *Verv. op van Loon*, D. I.; Muller, *Cat. v. portr.*

[Margaretha]

MARGARETHA, weduwe van Adam III, heer van 's Heerenberg, regeerde van 1354 tot 1369, liet munt met Nederduitsche opschriften slaan, eene zaak bijkans zonder voorbeeld in de 14e eeuw. Zij liet geen kroost na.

Zie v.d. Chijs, *de Munten der Heeren en Steden van Gelderland*, bl. 68 en 198.

[Margaretha van Vlaanderen]

MARGARETHA VAN VLAANDEREN, dochter van den graaf van dat land, was de gemalin van Reinoud I en moeder van Reinoud II, graven van Gelderland.

Zie v.d. Chijs, *de Munten der graven en hertogen van Gelderland*, bl. 19.

[Margaretha van Gelre]

MARGARETHA VAN GELRE, oudste dochter van Reinoud II van Gelre, was gehuwd met Gerard, oudsten zoon van Willem graaf van Gulik. Toen dit huwelijk ten jare 1333 voltrokken werd, was heer Steven van Zuylen een der medebezegelaars der huwelijksvoorwaarden.

Zie v.d. Chijs, *de munten der Heeren en Steden van Gelderland*, bl. 130.

[Margelle]

MARGELLE, Luitenant van Verdugo binnen Haarlem liggende, zond dreigende brieven aan die van den Haag en de dorpen van het westerkwartier, dat zij het onderhoud van de kuechten, liggende binnen Haarlem, hunne gedeputeerden zouden zenden, om met hen te accorderen, of dat hij andersins zou genoodzaakt zijn door die knechten hunne betaling bij brandschatting te laten halen. De Staten van Holland trachtten zulks te beletten (1576) door eenige vendelen soldaten naar Noordwijk te zenden.

Zie Bor, *Oorsp. d. Ned. ber.* B. IX. f. 180.

[Christiaan Marggravius]

MARGGRAVIUS (CHRISTIAAN), med. dr. te Leyden, een geleerde die in 1661 in het album van F r a n c . H e m s t e r h u i s schreef. Hij was ook chemicus en stierf aldaar in 1687.

Hij schreef:

Materies medica constructa. L.B. 1674. 4°. zeer vermeerderd herdrukt. Amst. 1682. 4°.

Prodromus medicinae practicae. L.B. 1685. 4°.

Ook gaf hij tegen de chemie van Prof. Jacobus le Mort een boekje in het licht.

Zie de Crane, *Bijzond. de fam. Hemsterhuis betreffende*, bl. 20. Jöcher. *Gel. Lex.* als ook het vervolg van Adelung, *in voce*; *Nav.* D. VI. bl. 156.

[George Marggrav of Margravius]

MARGGRAV (GEORGE), of MARGRAVIUS, denkelijk bloedverwant van den voorgaande, geboren te Liebstad in Meissen, werd door prins Joan Maurits van Nassau, als geneesheer, ingenieur en geograaph naar Brasilië medegenomen. Hij was ook ervaren in de sterrekunde.

Hij schreef:

Historia naturalis Brasiliae. L.B. Elzev. 1640. fol.

Tractatus typogr. et meteorologicus Brasileae cum observatt. eclipseos solaris en eene *Tabula geogr. quae Brasileam tam Lusitan. quam Belgic. continet*.

Ook *Itinerarium Brasiliae*.

Een vroegtijdige dood raapte hem in zijn 34°. levensjaar in 1644 in Brasilie weg.

Zie Jöcher, *Gel. Lex.* en 't verv. van Adelung, i.v.; Ebert *Alg. Bibl. Lex.* n°. 16957; van Kampen, *Gesch. d. Lett. en Wet.* D. I. bl. 330.

[Maria van Bourgondië]

MARIA VAN BOURGONDIË, dochter van Karel den Stouten, en Isabella van Bourgondië, werd 13. Febr. 1457 te Brussel geboren.

Karel, geen andere kinderen hebbende en zij alzoo de vermoedelijke erfgename zijnde der uitgebreide Bourgondische heerschappij als mede van het graafschap Holland en Zeeland, was het natuurlijk dat verschillende vorsten en andere doorluchtige personaadjen naar hare hand stonden. Om zich vrienden te maken had Karel de loosheid, verscheidene van deze met de hoop op een zoo aanzienlijke echtverbindtenis te voeden. Tot de mededingers behoorden o.a. de aartshertog Maximiliaan, Karel, hertog van Guyenne, broeder van den Franschen koning Lodewijk XI, Philibert, hertog van Savoye en Nicolaas, hertog van Kalabrië. Doch al deze toezeggingen waren louter bedrog. ‘Hij wilde monnik worden’ plagt Karel te zeggen ‘op denzelfden dag als hij zijn dochter uithuwelijkte.’ Het sneuvelen van haren vader, in den slag van Nancy, riep Maria in het jaar 1477, toen zij naauwelijks den ouderdom van twintig jaren bereikt had, tot het bewind.

Zoodra had Lodewijk XI den dood van den hertog niet vernomen of hij liet aan alle steden zijns rijks en aan den hertog van Bretagne door boden zijn besluit mededeelen om het hertogdom Bourgondië met alle andere bezittingen van Karel, die Fransche leenen waren, weder aan zich te brengen en liet aan de staten van het vrijgraafschap Bourgondië (Fransche-Comté) weten, dat hij Karels dochter, Maria, die

naauw aan hem verwant en zijn peetekind was, als voogd onder zijne bescherming nam en haar aan den dauphin dacht uit te huwelijken. Maria, van haars vaders vrienden, die hem op den laatsten togt vergezeld hadden, en deels gesneuveld deels gevangen waren, beroofd, bevond zich in hoogst moeijelijke omstandigheden. In Vlaanderen ontstonden oproerige bewegingen en te Gent werd eene algemeene vergadering van de nederlandsche provincien beschreven, waarin alle aanwezigen, voor zij de nieuwe regering met geld ondersteunden, van Maria, eischten dat hunne voorregten bekrachtigd, en de misbruiken der vorige regering afgeschaft zouden worden. Zij moest zich daarnaar schikken en verleende den 14 Maart 1477 aan de Hollanders en Zeeuwen het zoogenoemde Groote-Privilegie, krachtens hetwelk alle souvereiniteitsregten aan de Staten overgingen. Zij beloofde daarbij dat zij zonder toestemming der staten noch belastingen heffen, noch een huwelijk sluiten zoude; dat de staten ook zonder door haar bijeen geroepen te zijn, waar en wanneer zij wilden, zouden kunnen vergaderen; dat de hertogin zonder verlof der staten geen oorlog, zelfs niet om zich te verdedigen, voeren zoude; dat het regt der munt aan de staten zou overgelaten blijven; dat eindelijk de regeringspersonen door de staten benoemd worden en de hertogin alleen de keus uit de voorgedragenen hebben zoude.

Ondertusschen was Lodewijk zonder slag of stoot meester van Bourgondië geworden, en nadat hij groote voordeelen geschonken had, door de staten gehuldigd. Hierop zond hij zijnen vertrouweling Olivier le Daim (damhert) als gevolmagtigd koninklijk minister naar Gent, waar Maria als eene gevangene onder louter demagogen en democraten leefde, om hare hand voor den dauphin te verzoeken. Hij drong op een geheim gesprek met de hertogin aan, en daar zulks geweigerd, en hij zelfs bedreigd werd in de rivier geworpen te worden, pakte hij zich ijlings weg. Ondertusschen had Maria zich een ministerie gekozen, bestaande uit Adolf van Cleef, heer van Ravestein, de kanselier Hugonet en den heer van d'Imbrecourt en buiten weten der staten een gezantschap aan Lodewijk gezonden, doch eene eenigzins verdachte overeenkomst met den koning gesloten en te gelijk de drie steden van Vlaanderen te Gent beschreven en zich in hare armen geworpen. Toen de laatste zulks vernamen, moest Maria op het raadhuis verschijnen, werd tegen Hugonet en d'Imbrecourt een lijfstraffelijk regtsgeding aangevangen en beide, in weerwil van Maria's smeeken, gepijnigd en te regt gesteld. Nu trad Lodewijk als beschermer van Maria op, bezette Artois en Henegouwen, bedreigde Luxemburg en stroopte tot diep in Vlaanderen. De Vlamingen werden wakker, haalden den bekenden booswicht jegens zijn ouden vader, Adolf van Gelder, uit zijnen kerker, en trokken onder diens aanvoering

naar Doornik, door Olivier le Daim, door omgekochte verraders tot de overgave gebragt, waar zij door de Franschen geslagen werden en Adolf sneuvelde. Deze nederlaag voor Doornik was een geluk voor Maria, want het gevaar dat van de Franschen dreigde, drong eindelijk degenen, die zich van de regering hadden meester gemaakt, en de hertogin als gevangen hielden, ernstig aan een huwelijk te denken, dat den 18 Augustus 1477 tusschen haar en Maximiliaan van Oostenrijk, te Gent met veel pracht en staatsie werd voltrokken. Niet lang daarna deden de jeugdige echtgenooten eene reis naar Holland en Zeeland en werd Maria te Dordrecht, op een dagvaart der Hollandsche steden gehuldigd. Vier jaren later geschiedde zulks in Gelderland. Niet lang had zij genot van hare magt en waardigheid. In Maart 1482 zich buiten Brugge met paard rijden verlustigende, bezeerde zij, die zwanger was, zich zóó door een val van het paard dat zij den 28 dier maand, in den ouderdom van 25 jaren haar leven eindigde.

'Dit sterfgeval' schreef Commines 'was een groot verlies voor al de haren; want zij was eene zeer eerlijke en liefdadige vrouw geweest, die haren echtgenoot tederlijk beminde en de harten harer onderdanen, die haar, als hunne ingeborene landsvrouw meer genegenheid en ontzag dan haren gemaal toedroegen, door weldoen steeds tot zich getrokken had.'

Haar lijk werd in de O.L. Vrouwe kerk te Brugge bij dat van haren vader begraven.

Zij liet vier kinderen na, Philips de Schoone, aartshertog van Oostenrijk, hertog van Bourgondië, graaf van Vlaanderen, Holland en Zeeland, Frans, George, beide vroeg gestorven, Margaretha, later landvoogdes der Nederlanden.

Zie Pierre Balthasar, *Généal. et descentes anciennes des Forestiers et comtes de Flandres*, p. 124; F.C. Schlosser, *Algem. Gesch.* D. X. bl. 101, 124, 178, 181, 208, 239, 152, 159, 161, 166, 189, 193, 196, 197, 198-200; Becker, *Algem. Gesch.* D. IV. bl. 202. 206-208; Barante, *Hist. des ducs de Bourg*. T. IX. X; Pontus Heuterus, *Res. Burg.* p. 143; Duchesne-Tourangeau, *Hist. des Ducs de Bourgogne*, Brux. 1616. 4°.; De la Serna Santander, *Mém. Hist. sur la Bibliothèq de Bourgongne*, p. 30, 31; *Gedenks. van F. van Commines*, p. 434, 436, 444, 447-449, 453, 454, 492, 498, 500, 533, 505, 506; Pontus Heuterus, *Res. Aust.* p. 45; *Chroniq. d'Enguerrand de Monstrelet*, vol. III. f. 69 verv.; Duclos, *Hist. de Louis XI*. T. II. p. 137, 221; Matthaei, *Anal. Belg.* T. II. F.; *ad calcem.* p. 41, 43; Adr. de Veter. Busc. *Rer. Leodiens. Libr.* C. 1375; Amelgardi, *Gesta Ludov. XI*. lib. VI. C. 19; Gachard, *Les états de Gand en* 1476; G.H. Gailland, *Hist. de M.d.B. fille de Charles le Témeraire*, *femme de Maximilien I*. Paris 1757 12°. Brux. 1784. 8°. Paris 1819. 8°.; E.J.H. Muench, *Marie v. Borgond nebst dem Leben ihrer Stiefmutter Margaretha van York*, *gemahlin Carl's d. Kühnen*, Leip. 1832, 2 vol. 8°.; O. de le Pierre,

Marie de Bourgogne, Brux. 1844. fol.; Caumont de la Force (Charlotte Rose) *Hist. secrète de Maria de Bourgogne*, Paris 1784. 2 vol. 12°. (Roman hist.); Michel J.T. van der Voort, *Maria van Bourgondie*, *Tijdvak uit de geschiedenis van ons Vaderland* Brus. 1847. 8°.; *Marie de Bourqogne*, *ou la revolte de Gand*, *par James*, *traduit de l'anglais par A. de Braceviel*. Paris 1834. 2 vol. 8°. (Roman hist.); *Note sur le jugement et la condemnation de Guillaume Hugonet et de Guy d'Humbercourt décapités à Gand le* 3 *Avril* 1477 *par* Gachard. Brux. 1839; *Le supplice du Chancelier Hugonet et du Comte d'Imbercourt*, *ministres de Marie de Bourgogne*, *a t'il été le résultat d'une vengeance populaire*? par M. de Smet; *Sur la compétence de la juridiction à laquelle furent soumis Hugonet et Imbercourt par* J. de Saint-Genois. Brux. 1839, *Cy aprez sensieut la tresbonne juste et leale querelle avec les clarcissement du droit que a et pretend avoir ma tres redoubtee dame*, *madame Marie de Bourgogne*, *es duce de Bourgogne contez Dartois de Bourgogne etc. pour monstrer la corchonniere guerre que luy fait le roi Louys de France XI de now et a son mary*, *mon tresredoubte seigneur Maximilian filz unique de lempereur Frederic III et de* (*à*) *ses pays et subgetz in fol.* op *Cat.* Hulthem, ms. n°. 245; Beaucourt de Noortvelde, *Déscript. Hist. de l'Eglise colleg. de N.D. à Bruges*, p. 233, 234; *Biogr. Univers.; Messager des scienc. hist.* 1834, p. 246, 1835 p. 325, 1846 p. 246. 1855 p. 169; *Groote Chron. Dev.* XXXI. 4, 6, 7, 8, Velius, *Beschrijv. v. Hoorn*, bl. 701, 111, 113; van de Wall, *Priv. v. Dordr.* D. I. bl. 661 volgg. (over het Groot Privilegie); v. Mieris, *Priv. v. Leyden*, bl. 36; *Handv. van Amsterd.* bl. 84; Kinschot, *Beschr. v. Oudewater*, bl. 389, 390; *Priv. van Alkmaar*, bl. 21; *Priv. v. Enkhuizen*, bl. 27; *Priv. v. Grootebroek*, bl. 28; *Holl. Placaatb.* D. III. bl. 675-680; D. IV. bl. 7; *Priv. v. Haarl.* bl. 162, 163; *Priv. v. Amsterd.* bl. 105; Balen, *Beschr. v. Dordr.* bl. 788, 789; Beverwijck, *Beschr. v. Dordr.* bl. 317; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. IV. bl. 46, 146, 163, 166, 174, 279, 281, 185, 206; van Wijn, op *Wagenaar*, D. IV. (Reg.); Cerisier, *Taf. a.d. Vad. Ges.* D. II. bl. 255, 256, 258, 263, 265, 276-280; Scheltema, *Staatk. Nederl.* o.h.w.; Bilderdijk, *Ges. d. Vad.* D. III, bl. 165 D. IV. bl. 228, 216, 217, 220, 227, 228, 239; Arend; Beeloo; van Kampen, *Vad. Karakterk*. D. I. bl. 214; v.d. Chijs, *de munt. d. bisschoppen van Utrecht*, bl. 193, *de munt. d. Grav. en hert. van Geld.* bl. 93, 94; *de munt. der voorm. Graafs. Holl. en Zeel.* bl. 456 471; Kok, Kobus en de Rivecourt; L.W.v. Merken, *Maria van Bourgondie*. Treurspel.

[Maria van Oostenrijk]

MARIA VAN OOSTENRIJK, koningin van Hongarije, landvoogdesse der Nederlanden, dochter van Philips de Schoone en van Johanna van Arragon, werd den 17 September 1505 te Brussel geboren. Tien jaren oud, werd zij verloofd aan Lodewijk II, koning van Hongarijen, met wien zij zes jaren later huwde. Spoedig werd zij weduwe, daar haar gemaal, den 29 Aug. 1526, in den oorlog tegen de Turken in den slag bij Mohaheh het leven verloor. Terwijl de twist over de Hongaarscbe kroon met het zwaard werd beslist, vlugtte zij naar Weenen en vervolgens naar de Nederlanden, waar haar broeder haar in 1531 de landvoogdij, in plaats van hare moei Margaretha opdroeg, ''t geen' schrijft Bilder-

d i j k ‘eene bijzondere toegenegenheid voor het land kenteekende, waar men hoogen prijs op stelde.’ Ook was zij een zeer verstandige en geleerde vrouw. W a g e n a a r noemde haar te regt ‘uitstekende boven hare kunne in ervarenis en schranderheid,’ waarin hare tijdgenooten en de chronijkschrijvers volkomen overeenstemmen. B e v e r w i j c k schreef: ‘zij regeerde het land met goed beleid en voorzigtigheid, gebruik makende van den raad van den heer en mr. V i n c e n t C o r n e l i s z . gezegd de groote V i n c e n t , Ridder, heer van Cabbau, de Ketel, Linde enz. den welken de keizer, op verzoek van deze zijne zuster, van rekenmeester van Holland, tresorier van alle de 17 provincien maakte.’ Hare regering viel in een zeer moeijelijk tijdstip, ‘daar de keizer veel geld behoefde tot het goedmaken der kosten zijner oorlogen, en de wederdoopers en Lutheranen opkwamen en het land met hunne ketterijen en valsche leeringen vervulden.’ Zwaar en menigvuldig waren dan ook de beden met welke zij de landzaten drukte. Men telde er zestien, gedurende een tijdsverloop van achtien jaren. Soms ontmoette zij geweldigen tegenstand, doch zij vond middel in haren moed en beleid, om de gevorderde penningen te doen opbrengen. De bede van *f* 1200.000 voor den Franschen oorlog in 1536 was de eerste oorsprong der beroerte te Gent (1536).

Ten aanzien der herdoopers en Lutheranen had zij te worstelen met het strenge bevel van haren keizerlijken broeder, haren zachten en vreedzamen inborst en hare afkeerigheid van alle vervolging. Zij zag geen heil in strenge vervolgingen. B r o e s noemt haar ‘eene waardige landvoogdesse en gematigd katholieke.’ Dit blijkt uit haar gedrag omtrent M e r u l a , dien zij zoo lang mogelijk beschermde, wiens gevangenis zij verligtte, terwijl zij opzettelijk twee raadsheeren van den hove gelastte hem tegen alle bitterheid der inquisiteuren te beschermen. Het vreesselijk plakaat van 1550 trachtte zij zoo veel mogelijk te verzachten, en verkreeg zulks, hoewel gedeeltelijk. Hare gematigdheid op het punt van godsdienst liep zelfs ten pauselijken hove in het oog, zoo dat paus P a u l u s III in 1539 haar beschuldigde van heimelijke gunstbetooning en verstandhouding met de Lutherschen. Hoewel deze aantijging haar in het eerst ontzette, bezat zij echter moeds genoeg om zich in persoon bij den keizer te vervoegen en hem onder het oog te brengen dat, indien men het stuk der inquisitie doordreef, behalve andere onheilen, welke men hieruit had te verwachten, al de vreemde kooplieden zouden vertrekken, en de koophandel en alzoo de geheele staat een gevaarlijke krak zoude verkrijgen. Beducht voor het groote gevaar, dat de staat door de herdoopers dreigde, en overtuigd dat hier toegevendheid, zwakheid zou zijn, gelastte zij in 1535 's keizers plakaten ‘zonder eenige dissimulatie despensatie of moderatie uit te voeren.

Op de dagvaart te Mechelen in 1534 deed zij den geweldigen voorslag, de herdoopers (die meester van Munster waren) en de stad Munster te herwinnen. Zulks vond geen bijval bij de Hollandsche staten, die alleenlijk beloofden te zullen zorgen dat de oproerige en valsche leeringen hier te lande belet en gestraft werden.' Men schrijft deze uitdrukking meer aan haar vurig en opgewonden gestel, dan aan haar verstand toe. Dit was zeer ontwikkeld en buitengewoon schrander. Zij bevorderde kunsten en wetenschappen, en beschermde zelve de geleerdheid. Zij had te Turnhout, haar om hare diensten in 1542 door K a r e l V geschonken, eene belangrijke bibliotheek, bestaande uit godgeleerde werken, annalen, chronijken, dichters, werken over zedekunde en smaak, over regtsgeleerdheid en natuurlijke wijsbegeerte, in de latijnsche en fransche taal geschreven. Deze bibliotheek is later het eigendom geworden van P h i l i p s II. L i p s i u s liet er in 1577 een catalogus van drukken. Ook bestaat er een van 1556, die door G a c h a r d is in het licht gegeven.

In de bibliotheek van het Escuriaal beruste een latijnsch handschrift met gouden letters op het fraaiste perkament geschreven, genoemd '*le livre d'or*' M a r i a gaf het aan P h i l i p s II ten geschenke, die het in de gemelde bibliotheek plaatste, waar het in een getraliede, door een sluijer bedekte en geslotene kast werd bewaard. Men wil dat het weleer aan de belangstellenden met groote plegtigheid en ontstokene waskaarsen vertoond werd. Het behoorde vroeger aan M a t t h i a s C o r v i n u s, koning van Hongarije. In 1794 bezat de Bourgondische bibliotheek te Brussel nog een prachtig missaal met kostbare miniaturen, dat op last van genoemden koning in Italie vervaardigd en vroeger in M a r i a 's bezit was. E r a s m u s achtte haar zeer hoog en droeg haar zijne *Christelijke weduwe* op. Hij had op haar het oog toen hij schreef: 'het wezen der menschelijke zaken is veranderd, de monniken weten van geen geleerdheid en de vrouwen maken veel werk van bocken.' Even als hare moei M a r g a r e t h a en C a t h a r i n a d e M e d i c i s was zij een groote minnares van schietspelen en de jagt. Zij kon handig met het geweer omgaan en trof den vogel die aan den mik of steng of aan een molenrad was vastgesteld. Geheele dagen zat zij soms te paard.

Men noemde haar de jageres en meestal werd zij in jagtcostuum afgebeeld. Haar hofhouding was zeer prachtig. De bloem der Nederlandsche Edelen omringde haar. W i l l e m I. F l o r i s v a n P a l l a n t en M a r g a r e t h a v a n P a r m a ontvingen er hunne opvoeding. Nadat de keizer de heerschappij van de Nederlanden aan P h i l i p s II had overgegeven, verzocht zij haar ontslag. Doch op 's keizers verzoek bleef zij in het bewind tot dat deze van al zijne rijken ten voordeele van zijn zoon afstand had gedaan. Toen nam zij

afscheid van 's lands staten en werd beleefdelijk bedankt voor de diensten, gedurende 25 jaren den lande bewezen. Zij verliet te gelijk met den keizer deze landen en vertrok naar Spanje, waar zij den 18 October 1558 te Cigales bij Valledodid hare dagen eindigde. Haar afbeeldsel vindt men o.a. bij van Meteren en Wagenaar.

Zie Schlosser, *Alg. Gesch.* D. XI. bl. 201; D. XII. bl. 48, 69, 74, 76, 79, 114, 139, 204, 218, 282; D. XIII. bl. 257; Becker, *Algem. Gesch.* D. IV bl. 173, 174; *Biogr. Univ.*; P. Balthasar, *Généal. et anc. descentes des Forest*, *et contes de Flandres*, p. 114; Daniel, *Hist. de France*, T. V. p. 241, suiv. T. VII. p. 841; de Smet, *Hist. de la Belg.* T. I. p. 241, suiv.; *Notice sur la librairie de la reine Marie de Hongrie*, *soeur de Charles V. régente des Pays-Bas*, medeged door Gachard in *Compte rendu des séances de la Commission royale d'Hist.* T. X. p. 214, suiv. (Brux. 1845) La Serna Santander, *Mém. historique sur la Bibliothèque dite de Bourgogne*, p. 38; Gachard, *Rapport à M. le ministre de l'Interieur sur différenies series de documents concernant l'Histoire de la Belgique*, *qui sont conservées dans les archives de l'ancienne chambre des comptes de Flandre à Lille*. Brux. 1841; (*Extraits des comptes du penninckmaistre de la reine Marie pour les années* 1531 à 1533 et 1535 à 1540); Namur, *Hist. des bibliothèques publiques de la Belgique*, Brux. 1840, T. I. p. 40; *Catal. des manuscrits de la Bibliothèque royale des ducs de Bourgogne;* La Curne de St. Palaye, *Mém. Hist. sur la Chasse*, p. 322-328; *Lettre de M. reine de Hong.* op *Cat. ms. v. Hullth.* p. 362; J. Menlius, *de Major. Maxim. II;* Corbianus Khamm, *Hier. Aug.* P. I. p. 312; Sleidanus *de statu relig. et reip. sub Carolo V*, lib. VI. p. 137, 139; Jovii lib. XXIII. p. 26; Pfister, *Geschicht. d. Teutschen* H. IV. S. 278; E. Münch, *Geschichte Maria's v. Burg.* Stuttg. 1832; Prescott, *History of the Reign of Philip the Second*. (Leipz. 1856) p. 10, 188, 189; J.W. Motley, *the rise of the Dutch Repub.* (Lond. 1859) p. 629; *Mémoires de Jean d'Hollander* by Hoynck v. Papendrecht *Analect.* T. III. p. 11; Matthaei, *Anal.* T. I. p. 310, 311; van Meteren, *Ned. Hist.* D. I. bl. 95, 119, 128, 183; E. Eremundus, *Or. et hist. Belg. tumult.* p. 3; Strada, *de bello Belg.* lib. I; Bentivoglio, *Nederl. Hist.* bl. 6; de Chronijken van de Veer en Goudhoeven, het *Register* van Mr. Aert v.d. Goes, passim (belangrijke bron.); Henr. van Eerp, *Annal. vern.* in Matthaei *Anal.* T. I. pag. 110, 111, 112, 116, 117, 119; Anonym. Advers. ap. Matthean, *Fundat. et Fata Eccles.*, p. 225; *Vita Viglii* ap. Hoynck van Papendrecht, *Anal.* T. I. p. 19, 20, 21, 25, 27, 29, 31, 32, 139, 150, 152, T. II. p. I. p. 348; Suffrid. Petrus, *append. ad Hedam.* p. 5; L. Hortensius, *Oproer. d. wederd.* Amst. 1660; *de anabapt.* p. 301, 302; C.A. Cornelius, *Geschichte des Munsterischen Anfruhrs* 1855; Beverwijck *Uitnem. des vrouw. gesl.* bl. 283, 284; *Beschr. v. Dordrecht*, bl. 336; Bale, *Beschr. v. Dordr.* bl. 829; van de Wall, *priv. v. Dordr.* D. II. bl. 961; *Repert. d. plac. v. Holl.* bl. 29, 164; Velius, *Chron. n. Hoorn*, bl. 252; Boomkamp, *Beschr. v. Alkm.* bl. 101; Boxhorn *op Reigersb.* D. II. bl. 434, 470; Ermerins, *Beschr. v. Veere*, D. II. *Bijl.* 3, 13; Pontanus, *Hist. Gelr.* Lib. XII. p. 807-811, 829, 847; Schotanus, *Friesche Hist* B. XX. bl. 685-687; E. Beningha, *Hist. v. Oostfr.* B. IV. C. CXVIII, CVIII, bl. 717, 718; Brandt, *Hist. d. Ref.* D. I. bl. 201, 202; Wagenaar, *Vad.*

Hist. D. IV. bl. 4, 21, 22, 46, 49, 76; D. V. bl. 133, 136, 148, 162, 216, 224, 227, 239, 248, 264, 274, 282, 371, 381, 402, 417, 160, 161, 164, 174, 175, 284, 343, 345, 349; van Wijn, *op Wagenaar*, D. V. bl. 33, 34, 40, 64-66, 70, 71-74; D. VI. Cerisier, *Tafer. d. Algem. gesch. v.d. Nederl.* D. II. bl. 489, 497 498, 500, 543, 551, 559, 570, 572, 578, 580, 585, 594, 665; van Kampen, *Karakterk. d. Vad. Gesch.* D. I. bl. 251, 252; Ypey en Dermout, *Gesch. der Ned. Herv. Kerk*, D. I. bl. 73; Kist en Royaards, *Arch. v. Kerk Gesch. enz. in Nederl.* D. III. bl. 475, D. VI. bl. 363; B. ter Haar. *de Gesch. d Kerkherv.* D. II. bl. 122, 195 (28); Bilderdijk, *Vad. Hist.* D. IV. bl. 331, D. V. bl. 12, 53, 78, 80, 98, 105, 109, 113, 123, 150, Broes, *Philip v. Marnix*, D. I. bl. 3; Groen van Prinsterer, *Handb. d. Gesch v.o. Vaderl.* 2e aflev. bl. 162; van Kampen, *Gesch. d. Ned. Letter. en wetens.* D. III. bl. 53; Groen van Prinsterer, *Archives de la maison d'Orange-Nassau*, T. I. p. 1, 7, sv.; *Chr. v.h. Hist. Gen.* D. VI. bl. 200, 209, 210, D. VII. bl. 7, 214, 343, 244, 345, 350, 353, 357-368, 397-402, D. VIII. bl. 291, 316, 317, 319, 348; Brieven van hem (1535-1545) D. VII. bl. 215, 216, 346, 350, 358, 397-402; van Mieris, *Ned. Vorst.* D. III. (Reg.) Luiscius, Hoogstraten, Kok, Kobus en de Rivecourt, Muller, *Cat. v. portr.*

[Maria de Medicis]

MARIA DE MEDICIS, koningin van Frankrijk, dochter van Frans II, groothertog van Toscane en van Johanna, aartshertogin van Oostenrijk, werd in 1573 te Florence geboren, huwde in 1600 Hendrik IV. Zoo lang deze vorst leefde, genoot zij, nevens zijne liefde, al de voordeelen van haren hoogen rang. Een verhaal der onlusten, die haren val bewerkten, ligt niet in ons plan. Heerschzucht aan hare zijde en naijver aan den kant van den kardinaal de Richelieu, die haar gaarne van de hand zag, was oorzaak dat haar zoon Lodewijk XIII werd overgehaald om zijne moeder het hof te doen verlaten. In April 1631 verliet zij Frankrijk en begaf zij zich naar Brussel, waar zij vertoefde tot in het jaar 1638, waarna zij eene reis naar Holland deed, zoo het heette om de wateren te Spa te gaan gebruiken, doch inderdaad om de bemiddeling der staten tusschen haar en haren zoon te verzoeken. Uit Holland vertrok zij naar Engeland, van daar naar Keulen, waar zij den 3 Julij 1642 in armoede, volgens sommigen in het gasthuis overleed. Jean Paget de la Serre, geschiedschrijver van Frankrijk, heeft een uitvoerig verhaal nopens haar verblijf in België, Holland en Engeland in het licht gegeven, waarvan in 1848 te Amsterdam eene nieuwe uitgaaf verscheen, met den titel: *Histoire de l'entrée de la reine mère du Roi très-chrétien*, *dans les villes des Pays-Bas*, *et dans la Grande-Bretagne. Nouvelle édition du Texte*, *avec un nouveau portrait de la reine mère.* Casper van Baerle beschreef hare ontvangst te Amsterdam in *Medicea hospes sive descriptio publicae gratulationis*, *qua Maria de Medicis excep. senat. populusq. Amst.* 1638 fol. *cum fig.*, ook in het Fransch vertaald met den titel: *Marie de Medicis*

entrant dans Amsterdam. Amst. 1639, fol. en in het Nederduitsch met den titel: *Blyde inkomst der koninginne Maria de Medicis*, *'t Amsterdam.... uit het Latyn van Kasper van Baerle. Amst.* 1639. m. portr.

Zie A. de Morgues, *Les deux faces de la vie et de la mort de M. de M.* Anvers 1643, 4°.; de Mezeray (Richelieu?) *Hist. de la mère et du fils ou de M. de Medicis*, *princesse Toscane*, *reine de France et Novarre*, Par. 1774, 3 vol. overgezet in het Hgd. door J.A. Engelbrecht, Berlin 1780-1782, 3 vol. 8°.; Madame d'Arnonville, *Vie de M. de M.*, 1774, 3 vol. 8°.; *Biogr. Univers.*; Oettinger, *Bibliogr. Biogr.* waar de bronnen over haar voorkomen; W. Roosse, *An index of dates*, Lond. 1853; Aitsema, *Saken v. staat en oorlog*, D. I. bl. 1087-1089, 1129, 1131, D. II. bl. 450, 451, 851; Hooft, *Brieven*, N°. 593, 594, 595, 596, 610; *Mém. de Fred. Henr.* p. 236; Commelin, *Lev. v. Fred. Hendr.* D II. bl. 18; Wagenaar, *Aant.* D. V. bl. 18, volgg.; *Vad. Ges.* D. XII. bl. 139, 276, 277; Balen, *Beschr. v. Dordr.* bl. 878; Koning, *Slot te Muiden*, bl. 79; Schotel, *Ges. Lett. en Oudh. uitsp.* bl. 119, 120.

[Maria Henrietta]

MARIA HENRIETTA, prinses van Engeland (de prinses royal), oudste dochter van Karel I, koning van Engeland, en van Henriëtte Maria van Frankrijk, zuster van Lodewijk XIII, werd in 1631 geboren. Reeds Maria de Medicis deed, gedurende haar verblijf in Engeland in 1638 de eerste opening tot het huwelijk tusschen haar en den jongen prins Willem, zoon van Frederik Hendrik. In 1640 werd zij, met goedvinden der staten, door een plegtig gezantschap ten huwelijk gevraagd, waarop de jonge prins in April 1641 naar Engeland trok, waar het huwelijk (12 Mei) met veel plegtigheid gesloten werd. De prins keerde in den aanvang van Zomermaand naar Holland terug, werwaarts de prinses hem in de lente van 1642 volgde. Den 14 November 1650 werd zij (na den dood van haren gemaal) moeder van prins Willem Hendrik (Willem III). Kort na de geboorte van den prins had zij oneenigheid met hare schoonmoeder over de voogdij, die door het hof van Holland aan haar werd toegewezen. In 1654 verzette zij zich met al hare krachten tegen de door Cromwell gevorderde en gegevene acte van seclusie. Zij was zeer gehecht aan haren broeder, Karel II, en ging hem na zijne vlugt uit Engeland, te Keulen zien. Van daar volgde zij hem naar Parijs waar zij omtrent een jaar vertoefde en in het voorjaar van 1657 naar Holland wederkeerde. Zij deed de terugreis over Vlaanderen en hielp te Brugge den reeds hoog gerezen twist tusschen hare beide broeders, koning Karel van Schotland en den hertog van York nederleggen. Te Breda, waar zich koning Karel, gedurende zijn verblijf hier te lande, het meest ophield, hield zij drukke conferentien met hem. Men zegt dat zij het plan zoude gekoesterd hebben oorlog tusschen ons en Engeland te verwekken. Na de herstelling van haren broeder poogde zij, door hem

bijgestaan, de staten te bewegen haren zoon tot kapitein-generaal en stadhouder van Holland te bevorderen en de acte van seclusie te vernietigen. Kort na dat K a r e l naar Engeland was weêrgekeerd, volgde zij hem, stierf aldaar den 3 van Louwmaand 1661 na een ziekte van zes of zeven dagen aan de kinderpokjes en werd den achtsten daaraanvolgenden in het graf van H e n d r i k VII bij haar broeder te Westmunster begraven. In een vooral aardig Wittiaansch pamflet (*Het tweede deel van den opregten Hollandschen bootsgezel*, bl. 20, 21) worden koning K a r e l en de hertog van York beschuldigd haar, en te gelijk haar en hun broeder vergiftigd te hebben. Men vindt o.a. haar afbeeldsel ook voor den tweeden druk (Dordrecht 1643) van de *Utnementheyt des vrouwelyken geslachts*, door den autheur (J. v a n B e v e r w i j c k) aan haar opgedragen. Zij wordt daar voorgesteld op 12 jarige leeftijd (Anno 1643. *Aetat.* XII), bij S a m s o n, *Hist. de Guill. III*, T. I. komt haar afbeeldsel voor als *princesse douairière*.

Zie R a p i n T h o i r a s, *Abrégè de l'Hist. d'Angleterre*, T. III. p. 177; T h u r l o ë, *Pupers*, Vol. II. p. 273, 318, 550, Vol. IV. p. 88, 123, 124, 169, 300, 722, Vol. V. p. 593, 713; T. VI. p. 412, 467 B u r n e t, *Mém. pour la Gr. Bretagne*, T. I. p. 339, 340; W i c q u e f o r t, *Hist. de Prov. Un.* T. I. p. 217, 218; *Preuves*, T. I. p. 802, 785, 786, 794, 795; *Mémoir. de Fr. Henr.* p. 277, 278-280; 301 302; *Leven van Fred. Hendrik*, D. II. bl. 352, 353, 355, 465; S a m s o n, *Hist. de Guill. III*, T. I. p. 121, 129, 135, 179, 346. *Nassouer Heldens Pronktooneel*, bl. 259, 476, 653, 657, 667; M o n t a n u s, *Lev. en bedrijf. van Willem Hendrik*, bl. 35, 51; A i t s e m a *Zaken v. staat en oorl.* D. II. bl. 545, 621, 622, 709, 731-736, 741, 747, 748, 750, 771, 814, D. III. bl. 449, 461, 551, 554, 555, 650, 872, 873, 874, 928; D. IV. bl. 619, 742; *Holl. Merc.*, 1650-1661 passim.; *Verv. op het lev. v. II. de Groot*, bl. 280; v. d. C a p e l l a u, *Gedenks.* D. II. bl. 443, 444; *Briev. v.J. de Witt*, D. IV. bl. 23, 29, 30, 34, 35, 38, 58; W a g e n a a r, *Amsterd.* 5 st. bl. 150; *Vad. Hist.* D. XI. bl. 297-301, D. XII. bl. 130, 138, 142, 327, D. XIII. bl. 34, 37, 38; v a n W i j n, *op Wagenaar*, D. XII. bl. 68, 69; D. XIII. bl. 1, 15, 20, 29, 30, 33, 35; C e r i s i e r, *Tafer. der Algem. Gesch. des Vaderl.* D. VI. bl. 146; B i l d e r d i j k, *Vad. Gesch.* D. XII. bl. 30 v., 50 v., 66, 74-76, 85-87, 104, 143 197, 207-214, 219, 221; *Tranen op den dood van Maria*, *princes van Oranje*, 1661; *Chr. v.h. Hist. Genoots.* 1556, bl. 55, 56; G r o e n v a n P r i n s t e r e r, *Archives de la maison d'Orange-Nassau* 2e Serie (Ind.) K o n i n g, *Het slot Ilpendam*. bl. 26, 33, 34; *Onpart. Chron.* 5^{e} dr. p. 109; K l i n k h a m e r, *Dagwijzer der Geschied.*; v a n L o o n, *Ned. Hist. pen.* D. II. 2^{e} Reg.; M u l l e r, *Cat. v. portr.*

[Maria van York]

MARIA VAN YORK, dochter van J a c o b u s, hertog van York (later koning van Engeland, onder den naam van J a c o b u s II) en van de kleindochter van den beroemden H y d e v a n C l a r e n d o n, kanselier van Engeland en geschiedschrijver der burgeroorlogen, werd te St. James 10 Mei 1662 geboren. Zij huwde 15 Nov. 1677 prins W i l l e m III van Oranje, en vertrok met haren gemaal naar Holland. Eer nog haar vader den Engel-

schen troon beklom, was bij het parlement in overleg genomen om hem van de opvolging te doen uitsluiten en Maria, die in de hervormde leer was opgevoed, voor rijksvoogdes te verklaren, waartoe de pausgezindheid des hertogs, en de vrees voor vernietiging van de vastgestelde godsdienst en regering aanleiding gaf. Koning Karel II was hiertoe niet te bewegen, en de hertog van York beklom den troon. Zijn sedert dien tijd gehouden gedrag bevestigde de opgevatte vrees. Men werd te rade hem van den troon te stooten en een anderen er op te plaatsen. Sommigen lieten te dien einde het oog vallen op de prinses Maria. Haar aanhang was zoo groot, dat de graaf Denly haar schreef, dat hij zich sterk maakte haar alleen tot koningin te doen verklaren, indien zij zulks begeerde, doch zonder dat de prins haar gemaal, deel had aan de koninklijke waardigheid. Grootmoedig was het antwoord van Maria: ‘Zij begeerde niets anders te zijn dan de huisvrouw van den prins, gelijk zij was, 't geen zij meerder mogt worden, begeerde zij te zijn met en onder den prins.’ Aangenaam was haar diensvolgens het parlementsbesluit, 't welk kort daarop den prins en haar beide voor koning en koningin verklaarde. In Februarij 1689 stak zij naar Engeland over en ontving, nevens haar gemaal, 's anderen daags de kroon. Met veel wijsheid bestuurde zij sedert verscheidene malen het koningrijk, gedurende de herhaalde afwezigheid van haar gemaal, zoo in Holland, Ierland als elders. Onverwacht werd zij van de kinderziekte overvallen, die haar den zevenden Januarij 1695, in het 33^{e} jaar haars levens, uit het leven rukte, tot groote smart zoo van hare onderdanen als van haren gemaal, die er dermate door getroffen werd, dat hij verscheidene weken onbekwaam was zich met zaken van gewigt te bemoeijen. Hij verklaarde aan den bisschop Burnet dat hij, gedurende hun huwelijk, in zijne gemalin niet een eenig gebrek ontdekt had en dat zij verdiensten had bezeten, die niemand, behalve hij had kunnen kennen. Zij was zeer godvruchtig, weldadig, had een vorstelijke houding, gezond verstand en een deftige bevalligheid van spraak. Ook was zij zeer belezen in godgeleerde en geschiedkundige schriften; doch had geen kennis van den staat der Engelsche zaken voor dat Burnet verlof kreeg, haar hierover te onderhouden. Zij was algemeen geliefd, bij haren dood namen de algemeene staten den rouw aan en op hoog bevel werd hare nagedachtenis in de gehoorzaal der hoogescholen en in de kerken plegtig herdacht. Haar afbeeldsel bestaat op verscheidene wijzen. Haar paradebed is door P. van den Berge, hare lijkstatie door Rom. de Hooghe uitgegeven.

Zie Puffendorf, *de rebus gestis Fred. Wilh.* Lib. XV. p. 937; *Laudatio funeb. seren. ac potentiss. Mariae II Magnae Brit.-Reg.*, *sanct. memoriae* Freder. Spanhemius *F. Acad. Lugd. Bat.*

Prof. prim. dixit, *ex auctor. publ. in ill. Bat. Athen. ipso Regalium exequiar. die* 1695. L.B. 1695. fol.; *Mariae Stuartae seren. ac potentiss. Magnae Brit.-Reg. auct. ill. ac praepot. Traj. dioeceseos ord. justa persaluta cura* J.G. Graevii *in basil. maj. Ultr.* 1695, *fol.; Laudatio funeb. Mariae II dicta a* J. Perizonio. *Eloq. Hist. et Graec. ling Protess.* L.B. 1695 in fol.; C. Francii, *Orat. in fun. Aug. ac potent. Magnae Brit.-Reg. Mariae*, *habita Amstelod. in templo*, *Belgico Veteri XV Martii*, *etc.* Amst. 1695. fol.; *Oratio Consol. sup. tristiss. morte Mariae etc. auciore* J. Silvio; *J.U.D. Jurisprud. in ill. schola Roterod. Profess.* Roterod. 1695, fol.; S. Gruter, *Funer. Mar. II. Britt. reg.* Harl. 1695, fol.; J. Tollii, *Lessus in fun. incomparab. princ. Mariae M.B. Reg. Ultraj.* 1695. 4°.; *J. Jens*, *Lacrynae Castal. in funere M. II B. Reg.* Dordr. 1695, 4°.; *Der die gäusze Evang. Christenheit in die hochste traurigkeit setzender und die selve sehr verletzender Totlicher Hintritt*, *und traurigster abschied ihro Majestat*, *der weyland Durchl. Frauwen Mariae. In unterthanigster Veneration und Devotion klaglichst und beweglichst beschrieben von J.P. Vorstius*, *Ev. Luth. prediger*, *in Emmerick.* Duish. 1695. fol.; *Historisch-Polytische Betruchtungen über Leben u. Regierung d. Kön. Maria d. Johann* George Pritz Leipz. 1695. 8°. (vert. v.h. werk van Burnet); *Temple Memoirs.* p. 422-430, 570, 575; *Negoç. du Comte d'Araux*, T. I. p. 149, 177; d'Estrades, *Lettres et Negoç.* T. VIII. p. 187, 121, T. IX. p. 222, 245, 269, 271, 284, 293; Groen van Prinsterer, *Archives de la maison d'Orange-Nassau*, Sec. Serie (Ind.); *Heureuses suites de l'union de Guill. III et de Marie d'Angleterre*. La Haye 1689. 12°.; Millot, *Élóm. de l'Hist. d'Anglet.* T. III. p. 218, 263, 264; Rapin Thoiras, *Abrégé de l'Hist. d'Anglet*. T. III. p. 282, 284, 488; Gilb. Brnnet, *Essai sur la vie de la feue reine Maria d'Anglet*. La Haye, 1695, 12°. J. Abbadie, *Panegyrique de Marie*, *Reine d'Angleterre*. La Haye 1695. 4°.; *l'Ame affligée dans la silence*, *ou sermon prononcé sur la mort de la reine d'Anglet. sur le* 10 *vers du Ps.* 39. La Haye 1695; *Holl. Merc.* 1677-1690, passim.; Burnet, *Gesch. van zijnen tijd*, 1677-1695, passim.; Schuer, *Nederl. merkw. gebeurt.* D. II. bl. 332; Sylvins, *Verv. op Aitsema*, bl. 39, 40; Hubner en Schuer, *Algem. Hist. en Geogr. Boekzaal*, D. II. bl. 150; *Leven van Willem IV*, bl. 6; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. XVI. bl. 277; van Wijn, *Aanm. op Wagenaar*, D. XV. bl. 117; D. XVI. bl. 47, 86; *Nal.* bl. 418, 419; Cerisier, *Tafereel der gesch.* D. VIII. bl. 386; Bilderdijk, *Vad. Gesch.* D. X. bl. 73, 75, 147, 163, 174, 288, 293; *Opkomst*, *geboorte*, *leven en dood van Maria Stuart*, *ondermengt met de voorn. gevallen*, *zoo van staat als oorlog*, *welke zig sedert de geboorte van haar maj. tot aan haar dood in de voorn. gew. v. Europa hebben toegedragen*, *beneffens eene verh. van 't huis van Stuart: als ook de lijkreden*, *over het afsterven van de gemelde vorstin door den heer Joh. Brandt gedaan: mitsgaders een keurige ver zameling van eenige der voornaamste rouwklagten en grafschriften door de beroemdste digters onzer eeuwe over hetzelve onderwerp uitgeg*. Amst. 1695. 4°.; *Het leven en afbeeldsel der roemrugtige vorstinne Maria II koninginne van Groot Britanje*, *Vrankryk en Ierland*, *hare majesteits gedagtenisse toegewyd door* Dr. Gilbert Burnet, *bisschop van Satesbury. Uit het Engelsch vertaald en met eene voorrede verrijkt door* W. Sewel, 1695. 4°.; *Israël ter uitvaart met Mirjam*, *of lykrede over Num. XX:*1 *enz. uitgespr. tot Asch in 't Graefschap Bueren den* 10 *Maart* 1695 door Fred. van Herinkhuyzen, Amst. 1695. 4°.; *Gods oordeel over Zion*, *beschouwt in het overdroevig afsterv. van*

de doorl. vorstin M. enz. voorgesteld aan de Gem. J.C. te Rotterd. over Kluagl. 2 *vs.* 1 *enz. door* L. d e W i t h . Rotterd. 1695. 4°.; *De kerk in rouw getroost over het smartel. verlies*, *haar toegebragt*, *door het onverwagt en droevigst afsterven enz. in eene leerrede over Hos.* 14:4 *gepred. tot Arnhem*, *door* J. d'O u t r e i n . Amst. 1695. 4°.; J. B r a n t , *Lijkr. v.h. afst. v.M. II enz.* Amst. 1695. 4°.; A.P. d e H i n o j a s a , *Hollands ware rou-troost over den dood van de kon. Maria II.* 's Hage 1695. 4°.; *Reden op het afsterv. en begraven van de doorl. en grootm. vorstin enz. plegtiglyk uitgesproken tot Stokholm den* 18 *van Lentemaand des jaars* 1695, *door* J o h . L e y e n d e c k e r , *bedien. des H. Euang. by haarer Hoog mog. afgesanten aan 't hof van zijne kon. maj. van Zweden.* Amst. 1695. 4°.; *De algem. rouw over het ontijdig en onwaardeerlijk overlijden van haar alderdoorl. grootmagt. en onvergelyk. maj. M.S. uitgebreid door een toepassing v.d dood en begravenis van Mirjam*, *mitsgaders eene vergelyking der voornaamste vorstinnen*, *die den naam van Maria vereert heeft. By wege van een lyk-oratie uitgeboezemd voor de gemeente van Nieuwkerk door* H e n r i c . L e d e b o e r , *pred. ald*, Harderw. 1695; *Hier is bijgevoegd het Loo verwellekomende zijn K.M.v. Grootbritt. met een rouwklagende troostzang over de onrijpe en bedroefde dood der uitmunt. vorst. enz. Godsalig in den Heere ontslapen op Kensington. Ingevoert door* J o h . à L o o , *V.D.M. tot* Vaassen. Deventer 1695. 4°.; *Gezeg. gedagtenis van Maria - solemnelijk gehouden op den dag harer begravinge*, *over de woorden* 2 *Chron.* 35*:*24, 25, *door* T h o m a s B o l w e r k , *A.L.M. en bed. des Godd. woords te Beusichem.* Amst. 1695. 4°.; A r n . M o o n e n , *Bed. d. II. Euang. te Deventer. Juda in rouw of treurpred. over* 2 *Kron.* 35*:*24-27. Dev. 1695. 4°.; v a n H e e c k e r e n , *Dien. d.H. Euangel. te Haxbergen*, *Juda's onachtzaamheid omtrent de wegrapinge der vrome; ofte een lykrede over Jes.* 57*:*1 *gep.* Dev. 1695. 4°.; *Tijdrekenk. grafspits ter eeuwiger gedagt. v. Maria enz. konstiglyk opgerigt door* K o r n e l i u s v a n B e n g h e m , *Raad en gemeensman te Emmerik*, *omme in de Latijnsche woorden Regina Maria diu vives superstes nobis et posteris inculpatis honoribus vestris*, *het jaartal menigvuldig herhaalt door een drichoek te vinden*. Emm. 1695; P. R a b u s , *Uitvaart van hun Grootm. maj. Maria*, R o t t . fol. en in *Boek in Boekz. v. Europa*, 1695, bl. 228; A. A l e w i j n , *Ged. op de ontijd. dood van Maria enz.* Amst. 1695. 4°.; J. B r a n d t , *Lijkr. over het ontijd. afsterven v.d. doarl. en grootm. vorstinne Maria de II enz. In dichttrant nagevolgt en uitgebreid door* E. H a l m a . Utr. 1695. 4°.; *Lijkreden ter gedagt. van Maria Stuart in digt opgezet* W i l l e m d'O r v i l l e , *bed. d.G. woords te Vlaardingen*. Amst. 1695. 4°.; *Treurzang over den dood van Maria - door* D. S c h e l t e s , Amst. 1695. 4°.; R a b u s , *Boekz. v. Europa*, 1695; *Leven der Nederl Mannen en Vrouw.*, D. VI. bl. 64-73; v a n K a m p e n , *Nederl. kar.* D. II. bl. 433; v a n L o o n , *Ned. Hist.* D. III. IV; d e V r i e s en d e J o n g e , *Ned. gedenkp.* D. II.; *Navors.* D. V. bl. 37, 178; M u l l e r , *Cat. v. portr.*

[Maria Louisa]

MARIA LOUISA, een der veertien kinderen van K a r e l , landgraaf van Hessen-Kassel, en van M a r i a A m e l i a , dochter van J a c o b , hertog van Koerland, werd den 7 Februarij 1688 geboren. Reeds vroeg gaf zij blijken van een schranderen geest en een edel hart. Zij huwde den 28 April 1709 te Kassel J o h a n W i l l e m F r i s o , stadhouder van Friesland. Den 2 Januarij 1710 deed zij aan de zijde van haren echtgenoot hare intrede te Leeuwarden. Gedurende de afwezigheid

van den prins in het leger (hij was kapitein-generaal) beviel zij (23 October 1710) van eene dochter Anna Charlotte Amelia, die 17 jaren later met Frederik, erfprins van Baden-Durlach, huwde. Na het eindigen van den veldtogt van dit jaar keerde de prins naar Leeuwarden en in de lente van 1711 naar het leger terug. Den 14 Julij verdronk hij op eene reis naar 's Hage, aan de Moerdijk. Toen Maria Louisa deze tijding vernam, zeide zij diep bedroefd, met ten hemel geslagen oogen: 'Hij is de Heer, Hij doe wat goed is in zijne oogen.' Zes weken na zijn dood, den 1 Sept. 1711, beviel zij van een zoon, Willem Carel Hendrik Friso, die naderhand stadhouder is geworden over de zeven vereenigde provinciën. Zoo lang Willem IV minderjarig was, stond Maria Louisa als voogdes over haren zoon aan het hoofd der regering. Die zware taak heeft zij met verwonderlijk beleid, groote wijsheid en tot welzijn van het land ten uitvoer gebragt. De staten van Friesland betuigden in 1731, toen haar zoon tot meerderjarigheid gekomen, zelf het bestuur als stadhouder aanvaardde, op een plegtige wijze hunnen dank voor de vele en groote diensten aan den lande bewezen, boden haar, tot bewijs van erkentelijkheid, een geschenk aan van vijfduizend gulden, en verzekerden haar jaarlijks een dergelijke som. Na den dood van hare schoondochter, prinses Anna, in 1759, werd door de staten van Friesland, gedurende de minderjarigheid van haren kleinzoon, Willem V, het regentschap aan haar opgedragen. Zij overleed den 9 April 1765 in den ouderdom van 77 jaren en werd in de vorstelijke begraafplaats te Leeuwarden bijgezet. 'Minzame zachtmoedigheid', schreef Stuart, 'kenmerkte hare zeden; algemeen, zonder vrienden of vijanden, erkentelijken of ondankbaren te onderscheiden, was de betooning van hare weldadigheid. De staten van Friesland betuigden in den brief van rouwbeklag aan haren kleinzoon, dat zij een allergezegendst middel in Gods hand geweest was, om de welvaart der provincie, met den uitersten ijver dadelijk te bevorderen, op eene zoo vreedzame en vriendelijke wijze, dat zij de liefde en hoogachting van regenten en ingezetenen van allerlei staat voor lange jaren verkregen en tot het einde toe volkomen behouden had.' Hare godsvrucht was dus van den echten stempel en tot een rijken zegen voor de ingezetenen, maar vooral voor haar kroost.

Bij gelegenheid dat hare schoondochter en kleinkinderen haar in 1754 in het Oranjewoud bezochten, wierd een gedenkpenning geslagen. Hare lijkstatie is in 22 fol. platen in het licht gegeven.

Haar afbeeldsel vindt men op verschillende wijze.

Zie de Chalmot, *Afkomst*, *godsvrugtig leen enz. van Maria Louisa* Leeuw. 1765, m. portr. en gedichten van Arntzenius, C. Coulon, E. Wassenbergh, J. Ruardi; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. XIX. bl. 100, 105; *Nederl. jaarb.* (Reg.); Stuart, *Vad. Hist.* D. II. bl.

249; *Lev. v. Willem IV*, bl. 11, 12; van Kampen, *Vad. Karakterk*. D. II. bl. 562; *Lev. v. Neerl. mann. en vrouw.*, D. III. bl. 154; Kok, V.W.D. XXII. bl. 265; *Levensschetsen van merkw. meest Friesche maanen en vrouwen eerste stukje*, bl. 66, volgg.;. Scheltema, *Staath. Nederl.* o.h.w.; *Friesche Volksalmanak* 1841, bl. 95, 1844, bl. 172; Eekhoff, *Gesch. v. Friesl.* bl. 304, 419, 498; *Catal. d'une collect. remarq. de manuscrits. etc.* La Haye 1862. p. 52; Francii, *Poëm.* p. 258; Hoogstraten, *Poëm.* p. 43, 426; Brouckhusii, *Poëm.* p. 117, 253, 283; *Vervolg* op van Loon, *Ned. Hist. pen.* St. V; Muller, *Cat. v. portr.*

[Maria van Nassau]

MARIA VAN NASSAU, zuster van Willem I, prins van Oranje, geb. 16 Maart 1539, huwde in 1556 met Willem, graaf van den Berg. Na den dood van haren echtgenoot (1586) vatte zij, met goedvinden van hare kinderen, de teugels van het bewind op, welke zij tot aan haren dood bleef voeren. Dat echter de begaafdheden dier achtingswaardige en kloeke vrouw zich ook verder uitstrekten dan het beheer der talrijke en wijd verspreide goederen van het Bergsche huis, blijkt, behalve uit de vele staatszaken, waarin zij reeds gedurende het leven van haren echtgenoot was betrokken, ook uit de onderhandelingen na zijnen dood, door haar met de algemeene staten, ten eene, en den prins van Parma, ten andere zijde geopend, om neutraliteit voor het graafschap Berg te bedingen, waarin zij na vele moeijelijkheden gelukkig slaagde. Zij was de eenige van het huis van Nassau die de partij van den koning van Spanje volgde en tot de Roomsche godsdienst was overgegaan. Zij stierf in 't voorjaar van 1599 op het huis te Ulft ‘beklaegende’, schrijft van Reyd ‘dat sy in de ware Christelycke religie, daarin sy was opghevoedt, gehuychelt hadde, ende hare dochteren vermanende, om volstandich bij die waerheydt te blijven, dede dat Heylighe Avondtmael door eenen predicant uytdeylen ende danckte Godt van gantscher harten dat haer hetselve voor haren doodt noch eens gheghunt was, beweeghde voorts hare soonen om een gewisse deylinge datelyck in te willigen, voorkomende daermede soodanen twist, als tusschen den vader ende synen broeder gheweest was. Versochte oock prins Maurits ende graaf Willem om mombers ende voorstanders van hare dochteren te willen wezen.’ Zij liet acht zonen en verscheidene dochteren na. In 't laatst van November 1592, brak de brug over den ouden IJssel, waarover zij met hare dochters in een wagen reed. De wagen viel in de rivier, en zij zag hare twee oudste dochters, Wilhelmina en Juliana met nog een juffer voor hare oogen verdrinken. ‘Zij kreeg,’ schreef van Reyd, ‘van verveernis koude, ende van de val in 't water een doodlycke kranckheyt.’

Men vindt brieven van haar in de *Archives de la maison d'Orange-Nassau*, door Groen van Prinsterer, en in de *Bijdrage voor Vaderl. Gesch. en Oudheidkunde*, door Nijhoff uitgegeven.

Zie Bor, *Ned. oorl.* B. IX. bl. 308, B. XVI. bl. 659; Te Water, *Verb. en smeeks. der Edelen*, D. II. bl. 196, 197; Nijhoff, *Bijdrage voor Vad. Gesch. en Oudheidk*. D. I. bl. 60-63-66-69, D. V. bl. 33; Groen van Prinsterer, *Archives*, T. I. p. 207, T. III. p. 127 656, svv., T. VII. p. 143, svv., p. 181, 258, svv., T. VIII. p. 137, 288, 293; van Spaan, *Inl. tot de Hist. v. Gelderl.* D. I. bl.

[Maria van Nassau]

MARIA VAN NASSAU, ook wel Louisa Maria geheeten, dochter van Willem I en van Anna, Gravin van Buren en Leerdam, geb. tusschen 1551-1558, huwde, 17 Februarij 1595, Philips, graaf van Hohenlo, heer van Langenburg. Zij stierf te Buren in 1616, zonder kinderen na te laten.

Een aantal brieven van haar aan haren vader, aan G. van Ledenberch, secretaris der stad Utrecht, Johan en Willem Lodewijk, graven van Nassau, Johan van Oldenbarneveld, Nicolaas van Berck, C. ter Steghe, A. van Helsdingen en anderen, zijn uitgegeven in de *Archives de la maison d'Orange-Nassau*, en in de *Werken van het Hist. Gen. te Utrecht*.

Zie Orlers, *Geslachtb. d. Graven van Nassau*, bl. 108; Beaufort. *Lev. v. Willem*, D. III. bl. 736; Groen van Prinsterer, *Archives* (Reg.) *première et deux. série*; *Kron. v.h. Hist. Gen.* D. VII. bl. 72, D. X. bl. 125, 209, volgg. 313, volgg.; (brieven van haar 1606-1615); Schotel, *Klooster*, *hof en kerk der Aug. te Dordrecht*, bl. 25.

[Maria van Gelre]

MARIA VAN GELRE, koningin van Schotland, was de dochter van den bekenden Arnold, hertog van Gelre. Zij huwde in 1449 met Jacobus II, koning van Schotland. De geschiedschrijvers roemen hare heldhaftigheid. Bij de belegering van Roxburg, in 1460, dat door de Engelschen bezet was, kwam koning Jacobus, door het springen van een slecht kanon, om; het leger begon daardoor den moed te verliezen en terug te wijken. Maar Maria begaf zich naar den krijgsraad, bragt er haren oudsten zoon, den troonerfgenaam, een kind van acht jaren, en sprak: ‘het zoude een schande zijn, mijne edele lords, de zoo dapper begonnen belegering op te breken. Voorwaarts! volhardt in uwe onderneming en keert niet terug, voor dat de belegering zegevierend geëindigd is. Laat men van u niet zeggen, dat zulke dappere mannen de aanmoediging van eene weduwe noodig hebben. De Schotsche edellieden ontvingen deze heldhaftige opwekking met vreugdegeschrei en zetteden de belegering zoo lang voort tot dat de uitgehongerde bezetting der vesting zich moest overgeven. Zij stierf in 1463. Bij gelegenheid dat men in 1848 eenige hoofdzakelijke herstellingen in de kelders der hoofdkerk te Edinburg deed, vond men een geraamte dat algemeen voor dat van Maria van Gelre werd gehouden. Het werd in een prachtige kist gelegd en naar den koninklijken grafkelder gebragt, welke plegtigheid door de stedelijke autoriteiten werd bijgewoond. Bij het voortzetten van het werk vond men eene week later een

tweede geraamte, en wel onder het hoofdaltaar, de plaats die aan eene koningin toekwam. Een hoogleeraar in de ontleedkunde beslistte dat deze de ware M a r i a v a n G e l r e was, daar de geschiedenis meldt, dat deze gebogcheld was, en bij onderzoek bleek dat de ruggegraad van het laatst gevonden lijk scheef was. Het eerste, welligt dat van een hofdame, moest de eereplaats inruimen. Zij stierf 1401.

Zie N i j h o f f , *Gedenkw. uit de Gesch. van Gelderl.* D. IV. bl. LXXXIII en 338; *Bijdrag. tot de Vad. Gesch. en oudheidk*. D. VII. bl. 77, 78; H u b n e r , *Geslacht*. N°. 68.

[Maria]

MARIA, aldus heette de jongere zuster der Geldersche hertogen E d u a r d en R e i n o u d III. Zij was de echtgenoote van W i l l e m VIII, IIe hertog van Gulik, en maakte, te gelijk met hare oudere zuster M e c h t e l d , gehuwd met J a n v a n B l o i s heer van Chatillon, na den dood harer broeders aanspraak op den Gelderschen hertogshoed. Het is echter om verschillende redenen niet waarschijnlijk dat er door haar, even als door hare zuster, munt is geslagen geworden.

Zie v.d. C h i j s , *de Munten der Graven en Hertogen van Gelderl*. bl. 47; *de Munten der Heeren en Steden van Gelderland*, bl. 110; *de Munten der Heeren en Steden van Overijssel*, bl. 77.

[Hillebrandus Marienhof]

MARIENHOF (HILLEBRANDUS), geboren te Leyden, werd in 1671 predikant te Oudelemmer en in 1683 te Oudeholtpade c.a. van waar hij in 1697 naar Sneek vertrok. Hij stierf aldaar in 1712.

J a c o b u s E n g e l s m a teekende nopens hem op: ‘deze was een groote Extemporaneus. Ik heb meer als eens uit zyn mond gehoort, dat de bisschop hem had leeren prediken; hij doelde op het jaar 1672, wanneer de troepen van den Munsterschen bisschop hier omstreeks lagen, waardoor hij genoodzaakt wierd om dikwijls onverwagt, zo ras de gelegentheid zig eenigzins gunstig toonde, te moeten prediken, en zijn gemeinte stigten.’ In 1689 gaf hij een tractaatje *Christus de gelovige dierbaar* in het licht.

Zie J. E n g e l s m a , *Volglijst der predikanten te Leeuwarden*, *enz.* bl. 266, 280; R e i n a l d a , *Naamreg. van Sneek*, bl. 44.

[Marienhof]

MARIENHOF (), werd in 1650 te Gorinchem geboren en schilderde in den stijl van R u b e n s , geschied- en fabelkundige onderwerpen in het klein, die een zeldzaam talent aankondigden. Hij kwam echter niet tot genoegzame ontwikkeling en overleed in vroegen leeftijd te Brussel.

Zie I m m e r z e e l , *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Kunstschild.* D. II. bl. 203; W e y e r m a n , *Lev. d. Kunstsch.* D. III. bl. 291.

[Abraham en Giles van Marienhoff]

MARIENHOFF (ABRAHAM en GILES VAN) waarschijnlijk verwanten, waren in het midden der 17e eeuw glasschilders te Utrecht.

Zie D o d t , *Archief*, D. III. bl. 314, 322; K r a m m , *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.* D. III. bl. 1062.

[Mariken]

MARIKEN, doopsgezinde, werd benevens G o v e r t , G i l l e s en A n n e k e n , den laatsten Januarij 1550, te Lier om het geloof gevangen genomen en gedood.

Zie v a n B r a g h t , *Bloed. tooneel*; D. II. bl. 96.

[Mariken]

MARIKEN, doopsgezinde, werd met L y s k e n en M a r y k e n , benevens H a n s en J a n n e k e n van Munstdorp in 1573 te Antwerpen om den geloove aan staken verbrand.

Zie v a n B r a g h t , *Bloed. tooneel*, D. II. bl. 664.

[Mariken van Meenen]

MARIKEN VAN MEENEN, doopsgezinde, werd met nog eenige andere den 15 Aug. 1561 te Antwerpen om den geloove gedood. Er bestaat een ‘schoon groot liedeke’, tot troost van deze martelaren en martelaressen, toen zij in den steen (de gevangenis) lagen vervaardigd, beginnende:

‘Lieve broeders, wy groeten u met sangen.’

Zie v a n B r a g h t , *Bloed. tooneel*, bl. 288.

[Mariken en Anneken]

MARIKEN en ANNEKEN, doopsgezinden, werden in 1552 te Leyden gevangen genomen, door den schout ondervraagd, on om het geloof gedood.

Zie v a n B r a g h t , *Bloed. tooneel*, bl. 132.

[Jakob Marin of Marinus]

MARIN (JAKOB) of M a r i n u s , werd in de 16^{e} eeuw te Weerd geboren, legde zich op de oude talen toe en werd rector der Latijnsche school te 's Hertogenbosch, die hij waarschijnlijk tot zijn dood in 1551 bestuurde.

Van hem bestaat een latijnsche spraakkunst, eerst onder den titel van *Didascalicon*, Antv. 1527, 4°. vervolgens onder dien van *Syntaxis linguae latinae*. Sylvaed. 1542. 4°. en eindelijk door H i e r o n y m u s v a n V e r l e nagezien, onder den volgenden: *Jacobi Marini*, *Weerteni*, *viri undecunqué doctissimi*, *Syntaxis*, *prioribus illis et limatior et compendiosior. Quod quidem ad usus attinet*, *jam tertio in lucem edita... Graecis nonnullis*, *praesertim cum Latinâ constructione facientibus*, *passim insertis*. Sylvaed. 1555. 4°. in het licht gegeven.

Zie V a l . A n d r e a s , *Bibl. Belg.* p. 420; F o p p e n s , *Bibl. Belg.* T. [...] p 525; P a q u o t , *Mém.* T. I. p. 545.

[Pierre Marin]

MARIN (PIERRE), een taalmeester te Amsterdam in het laatst der 18e eeuw. Zijn onderwijs werd zeer gezocht en vondalgemeene goedkeuring. ‘Voor twee jaren (schreef P e t r u s R a b u s in 1696) ‘liet ik blijken dat, na mijn gevoelen, de nieuwe spraakwijze van den ervarenen taalmeester M a r i n den Hollanderen wel zoude bevallen omdat ze wat meer gaf als de gemeene letterkonstige boekjes, waarop een leerling gelijk als op kurk of biezen ligt en dobbert, zoo haast als hij hem zel-

ven op den diepen en ruimen stroom van taalkunde durft wagen.' Marin oefende zich tijdens zijn verblijf te Amsterdam in het Hollandsch. In 1696 gaf hij in het licht:

Dictionaire portatif Hollandais et Français par le moyen du quel on peut acquerir le bel usage des dites langues d'une maniere aussi divertissante que methodique. Amst. 8°.

Op dit woordboekje, 'dat teffens wel het opschrift van een spreukboekje mogt dragen' volgde in 1701:

Nouveau Dictionaire Hollandais et Français, *que explique méthodiquement les mots*, *racines*, *avec les differentes significations qu'ils renferment*, *et expose les phrases serieuses et enjouées qui en derivent*, *d'un stile libre conforme au genie des susdites langues*. Amst. 8°.

Sedert dien tijd werd dit woordenboek op alle scholen ingevoerd, herhaalde malen herdrukt en in latere tijden op nieuw bewerkt en met den titel van *Klein Fransch-Nederduitsch* en *Nederduitsch-Fransch Woordenboek* (Dordr. 2 d. 8°) en *Fransch-Nederduitsch* en *Nederduitsch-Fransch Woordenboek*. Amst. 1743, 1758, 1766, Amst. et Rott. 1762 4°. (4e édit.) 1769 2 d. 4°., Dordr. 1773, 2 uitgaven 8°., 1782 2 d. 4°. (5e édit.) 1793 2 d. 4°. (6e édit.) uitgegeven. Groot is ook het aantal uitgaven van Marins *Romens op- en ondergang*, *vertoond in een genoegzaam getal beknopte Thematas en opstellen*. (Amst. 1750 8°) en *Gemeenzame leerwijze*. 8°. Hij beoefende ook de poëzij.

Nouvelle Méthode Française-Hollandaise, 1697, 1711, 1715, 1775.

Zie Rabus, *Boekz. v. Europa*, 1696 b. bl. 553, 1700 b. bl. 367; Arrenberg, *Naamreg. v. boek.* bl. 277; *Navorscher*, D. IV. bl. 192, D. V. bl. 49; v.d. Aa, *N.B.A.C. Woordenb*. o.h.w.

[Joseph Marinkelle]

MARINKELLE (JOSEPH), in de wandeling, wijl hij klein van persoon was, Marinkeltje genoemd, in 1732 te Rotterdam geboren, vestigde zich als miniatuur-schilder te Amsterdam en woonde aldaar een geruimen tijd.

Hij was een bekwaam schilder en zijne gelijkenissen waren doorgaans treffend. Zulks moet echter niet dat der dichteres S.M. van der Wilp, door hem geteekend, geweest zijn. Het ergst was dat het door Houbraken gegraveerd, voor haar werk geplaatst, en dus in ieders handen was of komen konde. In hare verbolgenheid deed zij een ander portret van haar teekenen door den miniatuurschilder Bruininx, dat door R. Vinkeles werd gegraveerd. Zij maakte daarop een gedichtje dat alles behalve malsch was ten opzigte van het eerste afbeeldsel. Marinkelle vatte nu op zijn beurt de pen op en deed een *opregt verhaal* enz. drukken, waarin hij zich bitter over het hem aangedane ongelijk beklaagde. Hij trok zich de zaak zoo aan dat zij mede een der oorzaken van zijn dood was, die in 1775 of 1776 te Amsterdam plaats had.

Zijn portret vindt men bij van Eynden en van der Willigen.

Zie aldaar D.I. Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Sch.* D. II. bl. 203; Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Kunstschild*. D. III. bl. 1062; Vervolg op Wagenaars *Amsterdam*, bl. 136; Kobus ende Rivecourt, o.h.w.; Muller, *Cat. van portr.* bl. 373.

[Marinus Claessen]

MARINUS CLAESSEN, geboren te Roemerswael, was bij het breken der beelden in de oude kerk te Middelburg in 1566. Hij werd daarom verwezen tot een openbare boete, dat is te moeten gaan met eene brandende toorts in zijn lijnwaad (dat is tot op het hemd ontkleed) in de eerste processie die gehouden zou worden in de Westmonsterkerk, en voor 6 jaren gebannen, bij sententie van 23 Junij 1567.

Zie 's Gravezande, *Tweeh. jar. ged. der Middelb. Vrijh.* bl. 98.

[Ignatius Marinus]

MARINUS (IGNATIUS), ook Ignatius Cornelius Marinus genoemd, werd omstreeks 1587 te Antwerpen geboren, vervaardigde voortreffelijke gravuren naar Rubens, J. Jordaens, M. de Caravaggio en van Dyck. Heller beschrijft eenige dezer gravuren en Kramm vermeldt een prent in 4° van zijne hand, voorstellende: *Maria met het kind Jezus dat een appel in de hand heeft*, naar J. Jordaens. Volgens de *Biogr. Univ.* i.v. werd hij in 1627 geb. en stierf hij in 1701.

Zie Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.* D. II. bl. 202; Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.* D. III. bl. 1062.

[Johannes Marinus]

MARINUS (JOHANNES), te 's Hage geboren, en waarschijnlijk een leerling van Alexander Petit. Hij was in 1665 nog lid der confrèrie kamer aldaar, en schilderde historien.

Hij schilderde o.a. *Hagar in de woestijn*, *wie door den engel water werd aangewezen om haar zoon Ismaël te drenken*.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Kunstschild.* D. III. bl. 1162.

[Marinus Willemsz.]

MARINUS WILLEMSZ., kommandeur van het Zeeuwsche brandschip den Arent, in den slag van Junij 1673 tusschen de Nederlandsche, Fransche en Engelsche vloten, onderscheidde zich door zijne dapperheid en veroverde een vijandelijken brander die op het punt was 't schip ter Veere aan boord te klampen.

Zie Brandt, *Lev. v. de Ruyter*, bl. 802.

[Johan Hendrik van Mario]

MARIO (JOHAN HENDRIK VAN) was met zijn regiment 11 Aug. 1674 in den slag bij Senef.

Zie S y l v i u s , *Verv. op Aitsema*, B. X. bl. 55; *Vervolg op 't veroverd Europa*, D. II. bl. 102; B o s s c h a , *Neerl. heldend. te land*, D. II. *Bijl.* bl. 6.

[Jacob Marion]

MARION (JACOB), Kapitein, werd van zijn ambt afgezet, wijl hij in den zeeslag van den vierden van Oogstmaand 1666, na het sneuvelen van den vice-admiraal K o e n d e r s , zijn pligt niet naar behooren had betracht.

Zie B r a n d t , *Lev. v.M.A. de Ruyter*, bl. 525.

[Ambrosius Marissal]

MARISSAL (AMBROSIUS), werd te St. Omer geboren, trad in de orde der Dominikanen, en stierf den 13 Junij 1673 in den ouderdom van 40 jaren.

Hij schreef:

Conciones adventûs, *quadragesimae*, *de Tempore et de Sanctis* ms. in 4 deelen.

Zie P a q u o t , *Mém. pour serv. à l'Hist. Littér. des Pays. Bas*, T. II. p. 203; J ö c h e r , *Gelehr*, *Lex.* i.v.

[Lodewijk Marissal]

MARISSAL (LODEWIJK) waarschijnlijk oom van den vorige werd te St. Omer geboren, trad even als zijn neef in de orde der Dominikanen en stierf den 12 November 1637 in zijn klooster.

Hij was een vroom, deftig en verlicht man. Men heeft van hem:

Tableau des vertus et miracles du B. Ambroise de Sienne, *et du B. Jacques* (*Salomone*) *Venetien*, *de l'ordre des FF. Prescheurs*, *traduit de l'Italien*. Mons. 1623. 12°.

sZie P a q u o t , *Mém. pour serv. à l'Hist. Littér. des Pays-Bas*, T. II. p. 205.

[Philips Karel Marissal]

MARISSAL (PHILIPS KAREL), werd in 1698 te Gend geboren, en aldaar door L e P l a t in de schilderkunst onderwezen. Hij begaf zich vervolgens naar Parijs, waar hij 4 jaren bleef. In zijne geboorteplaats teruggekeerd, stichtte hij er eene akademie van teeken- en schilderkunst, aan welke M a r i a T h e r e s i a in 1771 haar tegenwoordigen naam van *Koninklijke Akademie van Teeken-*, *Schilder- en Bouwkunst* verleende. Zijn geheele leven was gewijd aan het doelmatig besturen en doen bloeijen van deze inrigting, doch hij zag zijne moeite niet beloond, daar zij zich bij zijn dood (14 Febr. 1770) in een kwijnenden toestand bevond. Hij zelf schilderde enkele fraaije tafereelen en portretten, doch hij schijnt meer begaafdheid gehad te hebben de kunst aan anderen te leeren dan om zelf daarin uit te munten.

Zie I m m e r z e e l , *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.* D. II. bl. 204.

[Christoffel Marissall]

MARISSALL (CHRISTOFFEL), eigenlijk C h r i s t o f f e l S m i t (M a r è c h a l) ook C h r i s t o f f e l F a b r i t i u s geheeten, te Brugge geboren, werd aldaar Karmelieter monnik, omhelsde later de hervorming, trad in het huwelijk en predikte in Vlaanderen.

De strenge uitvoering der plakaten bewoog hem naar Engeland de vlugt te nemen,
en zich te Sandwich te

vestigen, waar hij een ambacht leerde, Eenigen tijd daarna begeerde de Nederlandsche kerken en inzonderheid die van Hondskote zijne dienst. Hij stak nu naar Vlaanderen over, en aanvaardde de dienst in de nederduitsche kerk te Antwerpen. Den 21 Junij 1664 werd hij te Marksem verraderlijk gevangen, en onder een geweldig oproer, te Antwerpen levendig verbrand.

Zie H a e m s t e d e , *Historien oft gheschiedenissen der vromer martel*. (Anno 1566); bl. 610, volgg.; B r a n d t , *Hist. der Ref.* D. I. bl. 232-264; J.C. D i e r i c x s e n s , *Antw. Christo nascens et crescens*, p. 440, 441; A. U y t t e n h o o v e n , *Gesch. der Herv. kerk te Antw.* bl. 129, 130; K i s t en R o y a a r d s , *Archief voor kerkelijke geschied. inzonderheid in Nederland*, D. VI. bl. 85, 86.

[Wyger Maringa]

MARINGA (WYGER), zoon van L a a s , woonde in de buurt Tzeintgum nabij Mantgum, en was in 1453 Grietman van Baarderadeel.

Zie S m i n i a , *Nieuwe Naaml. van grietmannen*, bl. 220.

[Jean Maritz]

MARITZ (JEAN), zoon van S a m u e l en neef van den beroemden J e a n M a r i t z , werd in 1738 te Genève geboren. Tot geschutgieter opgeleid, bragt hij eenigen tijd te Straatsburg door, en werd vervolgens door zijn bovengemelden oom naar Barcelona ontboden, waar hij met het bestuur der door hem gestichte geschutgieterij werd belast. In 1770, tijdens hij nog aan het hoofd der geschutgieterij stond, werd hij te gelijk door de keizerin van Rusland, C a t h a r i n a II, en door den stadhouder der Vereenigde Nederlanden, W i l l e m V, aangezocht, om bij de staten in dienst te treden. Het aanbod van den stadhouder nam hij aan en hij werd benoemd tot directeur der metalen geschutgieterij te 's Gravenhage. In die betrekking, welke hij tot zijn dood (1807) vervulde, heeft hij 3000 stukken geschut gegoten en bewees hij groote diensten aan zijn nieuw vaderland. Hij werd opgevolgd door twee zijner zonen, L o u i s E r n e s t en J e a n A m é d é e , en later door een zijner kleinzoons die dezelfde betrekking nog bekleedt.

Zie B o u r g o i n g , *Tableau de l'Espagne moderne*, Vol. II. p. 96; *Biogr. Univ.* Vol. XXVII. p. 175; *Général Beauvais; Dict. Hist. ou Biogr. Univ. classique*, i.v. *Maritz;* C o l l o t d'E s c u r y , *Holl. roem in kunst. en wetens*. D. VI. St. II; *Memoriaal voor de officieren der artillerie en genie*. D. I. St. I. bl. 194; B j ö r n s t a h l , *Reize*, D. V. bl. 379, 380; *Navorscher*, D. VII. bl. 351; D. VIII. bl. 56, 79.

[Hadrianus Marius]

MARIUS (HADRIANUS), zoon van N i c o l a u s E v e r a r d i (wiens levensberigt wij in het 5^{e} deel (bl. 244-246) gegeven hebben en van E l i s a b e t h v a n B l y o u l , broeder van J a n u s S e c u n d u s en van N i c o l a u s G r u d i u s , werd ook A d r i a n u s of H a d r i a n u s N i c o l a ï genoemd, en volgde in 1541 zijn vader als lid van den Raad van Mechelen op. Bij de oprigting van het hof van Gelderland werd hij 27 Jan.

1543 tot Raad aan hetzelve en den 19 November 1546 tot kanselier van Gelderland, in plaats van Joost Sasbout benoemd. Hij bekleedde deze laatste bediening tot zijn dood. Hoe werkzaam hij in die betrekking was, getuigen de nog voorhanden minuten der brieven en andere stukken, welke gedurende den tijd van zijne ambtsbediening door het hof uitgevaardigd werden en nagenoeg alle door hem eigenhandig geschreven zijn.

Hij bleef den koning en der Roomsche kerkleer getrouw en werd tot lid van de Raad van beroerte aangesteld. Zijne ligchaamszwakheid belette hem dikwerf diens zittingen bij te wonen. Hij was bevriend met Viglius ab Aytta, van wiens brieven aan hem eenige zijn bewaard. In 1536 bezorgde hij te Leuven de eerste uitgaaf der Latijnsche gedichten van zijnen broeder Janus Secundus, onder welke zich ook eenige der zijne bevonden, die men zoo in de verschillende uitgaven er van als in de *Poëmata et Effigies trium fratrum Belgarum* L.B. 1612 aantreft.

In den laatsten bundel ontmoet men zijn *Elegiarum libri duo; Epigrammatum liber; Epistolarum liber unus; Satyra una*, alle toen voor het eerst door Bonaventura Vulcanius in het licht gegeven.

Ook bragt hij eenige Dialogen van Lucianus uit het Grieksch in Latijnsche verzen en diens geschrift *de Calumnia* in Latijnsch proza over. Zijne Latijnsche gedichten worden door vele nevens die van zijn broeders gesteld. Zijn beroemdste gedicht is zijn *Cymba Amoris*, door J. Oudaan, (*Bootje der Liefde*) overgezet (Rott. 1743 4°). Niet alleen zijne tijdgenooten, en onder deze zijne broeders Grudius en Secundus, hebben dit gedicht bewonderd, maar nog in deze eeuw wordt het als een meesterstuk beschouwd. Men vindt het aan het einde van het eerste boek zijner Elegiën en achter de uitgaaf der *Opera Joannis Secundi*, in 1651 te Leyden door Petrus Scriverius bezorgd. Cats heeft het in Nederduitsche verzen overgebragt. Marius huwde Elisabeth, dochter van Petrus Bloccius, die in 1579 overleed. Hij zelf stierf te Brussel den 19 Maart 1568 en werd in het familiegraf te Mechelen begraven. Zijn portret is door J. Muller, en daarna door B. Picart gesneden.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 13; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 16; Scriverius, *De Jo. Secundo Hagensi*, *deque Nicol. Patree et Gente Nicolaïa*, achter zijne uitgaaf der *Opera Joh. Secundi* L.B. 1651; C.P. Hoynck van Papendrecht, *Analect.* T. I. P. I. p. 143, 144; Petri Burmanni, *Syll. Epist.* T. II. p. 208; Butkens, *Trophées de Brab. suppl.* T. II. p. 318; P. Bosscha, *Diss. de Joanne Secundo et gente ejus; Edit. opp. Jani Secundi prooem.* p. XXII; Hoefft, *Parn. Lat. Belg.* p. 18; *Add.* p. 254; Peerlkamp, *de Poëtis Lat. Belg.* p. 83, seqq.; Mr. W.J.C. van Hasselt, *het geslacht der Nicolai en de portretten van Janus Secundus* in de *Gids*, *Mengel.* IIIe D. bl. 381; Kist en Roy-

aards, *Nederl. Archief van Kerk. Gesch.* D. II. bl. 17, 18; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. VI. bl. 252; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. II. bl. 149, 150; Nijhoff, *Bijdr. voor Vad. Gesch. en oudheidk.* D. II. bl. 252; D. VIII. bl. 74, 206; Kok; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr.* op *Hadr. Everardi*.

[Leonardus Marius]

MARIUS (LEONARDUS) of, gelijk Goudhoeven hem noemt, Nicolaes Leonardi Marius, ook Goesanus genoemd, te Goes in 1588 geboren, en daarom ook meermalen naar deze zijne geboorteplaats L. Marius van der Goes genoemd, werd doctor in de godgeleerdheid, hoogleeraar en president van de Hollandsche kweekschool te Keulen. Van daar werd hij tot pastoor van de oude zijde en overste van 't Bagijnhof te Amsterdam beroepen, ook was hij deken en vicaris van Haarlem. Hij was een welsprekend man, bedreven in de H. Schrift, uitmuntende in kennis van de Grieksche en Hebreeuwsche talen en een voortreffelijk godgeleerde, naarstig in zijn beroep, zoodat er geen dag voorbij ging, waarop hij niet, hetzij in zijn huiskapel, hetzij elders in de stad, predikte. Zijn zinspreuk was: *fortiter sed suaviter*. Jacob Ouzeel, weleer gereformeerd proponent, Bartholdus Nehusius, vroeger Luthersch predikant, en (volgens sommigen) Joost van de Vondel zijn door hem tot de gemeenschap der Roomsche kerk overgebragt. Hij overleed den 18 October 1652 in den ouderdom van 64 jaren te Amsterdam. Vondel vervaardigde op hem een lijkdicht, grafschrift, en deze regels onder zijn afbeeldsel:

> ‘Dus stichtte Marius, by monde en by geschrift,
> Geleerde en ongeleerde, uit Goddelyke drift.
> Nu zwyght de mont: nu geeft de pen geen gouden int
> Zyn schriften toonen u zyn levendighste print.’

Zijn schoon gelaat is tweemalen door Th. Matham, en eens door C. Gousbloem gesneden, allen in folio.

Hij schreef:

Commentarius in Pentateuchum. Col. 1621. fol.

Hierarchiae Ecclesiasticae Catholica assertio. Col. 1619, ter verdediging van het primaatschap van den Roomschen stoel tegen de stelling van Marcus Antoni de Dominis, voorheen aartsbisschop van Spalato.

Annotationes in universam S. Scripturam, ongeveer XX deelen, vroeger in mss. in de Bibliotheek der Akademie van Leuven.

Daarenboven schreef hij meer andere stukken, geloofsverschillen betreffende, in het Nederduitsch, doch onder verdichte namen, zoo als *een Catholyck antwoord tegen Simon Episcopius*, Antv. 1641. 4°. door Johannes Bugaeus aangevangen, en

Amstelredams eer ende opcomen door de denckwaerdighe miraklen aldaer geschied aen ende door het H. Sacrament des Altaers, Anno 1345. *T' Antwerpen* (*Amsterdam*) by Hendrick Aertsens, 1639. Door Boetius à Bolswert,

18°. m. pl. welke laatste door sommige ten onregte voor den naam des schrijvers is gehouden. De eerste uitg. schijnt van 1518 te zijn. Ook de uitg. van 1568 heeft dit jaartal. M a r i u s gaf het boekje in 1639 op nieuw uit.

Anderen houden C o r n e l i u s P l e m p voor den autheur, doch deze schijnt slechts de Latijnsche versjes onder de platen, die aan R u b e n s worden toegeschreven, te hebben vervaardigd.

Blijkens het hands. getiteld: *Hyer beghint die vyndinghe des heylighen waerdighen sacraments*, *het welke rustende is binnen der stadt van Amstelredam*, *en die plaetse wert ghenaemt Ter Heyligher steede gheleeghen in dye Calverstraet. Noch volghen hyer nae veele schoone miraeckelen*, *die welke daerdoor gheseyct syn door toelatinghe ende Godes verhenckenisse anno Domini* 1345. *Dit is dye copye int duytsche hoe 't heylighe sacrament ghevonden wert tot Amstelredam*, weleer in bezit van M u s s c h e n b r o e k te Utrecht, blijkt dat het oorspronkelijk in het Latijn is geschreven.

Zie Fr. S w e e r t i i , *Ath. Belg.* p. 515; V a l , A n d r e a s , *Bibl. Belg.* p. 625; F o p p e n s , *Bibl. Belg.* T. II. p. 817; G.M. K ö n i g i i , *Bibl. vet. et Nov.* p. 510; G o u d h o e v e n , *Chr. v. Holl.* bl. 225; *Oudh. en gestichten van Kennemerl.* bl. 178, van *Zeel.* bl. 109; J.v. V o n d e l , *Poëzy*, D. I. bl. 580; D. II. bl. 43; K o k , *Vad. Woordenb.* o.h.w.; *Amsterd. eer en opk. d.d. Ref.* 2 B. bl. 106, 3 B. bl. 49; d e l a R u e , *Gelett. Zeel.* bl. 249, 250; l e L o n g , *Beschr. v. Amsterd.* bl. 387; W a g e n a a r , *Beschr. v. Amst.* D. VII. bl. 400 volgg.; G. B r a n d t . *Enchuis.*, bl. 59; J. B a s n a g e , *Verv. op Flav. Jos.* bl. 1759; *Histoire des Hosties mirac. de Bruxelles*, Brux. 1770; V.H. en v.R. *Kerk. Oudh.* D. IV. bl. 178; *Cat. J.C. Reigersman*, n°. 815 en 1077; M u l l e r , *Cat. v. portr. op Marius van der Goes; Navorscher*, D. III. bl. 83-85; *Bijblad*, bl. LXXX, CLIX.

[Henrik van der Mark]

MARK (HENRIK VAN DER) leefde in het begin der 18° eeuw, en leverde bijdragen in eene verzameling van *Boertige en ernstige Minnezangen*, nevens eenige Puntdichten, die door K o r n e l i s Z w e e r t s zijn uitgegeven.

Zie v a n d e r A a , *N.B.A. Woordenb.* o.h.w.

[Bernardus van Marken]

MARKEN (BERNARDUS VAN), predikant te Lienden (1788), 's Gravezande (1790) en Hoorn (1799), gaf *Leerredenen* in het licht over *het Leven van Jozef* (1797) en over de *Beoefening v.d. Christel. godsd.* (1799) die zeer geroemd werden.

Zie Y p e y , *Gesch. d. Herv. kerk in de XVIIIe eeuw*, D. VIII. bl. 669; B r a n s , *Kerk. Reg.* bl. 147.

[Johannes van Marken]

MARKEN (JOHANNES VAN), te Dusseldorp geboren, woonde lang te 's Hage, van waar hij naar zijn geboortestad wederkeerde. Hij bloeide in de eerste helft der 18de eeuw en schilderde landgezigten en moderne gezelschapstukken.

Zie K r a m m , *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Kunstschild.* D. III. bl. 1062.

[Jan Pz. Markon]

MARKON (JAN PZ.), dichter in de tweede helft der 18de eeuw, plaatste in 1774 een gedicht vóór Berkheys *Verheerlykt Leyden*.

Zie Heringa, *Verv. v.d. lijst d. Nederl*, *dichters*, bl. 63.

[Markus Gerritszoon]

MARKUS GERRITSZOON van Amsterdam werd, bij gelegenheid dat de Ruyter in 1665 het kasteel Takorary of Witsen bij kaap de Tres-Puntas op de Goudkust vereverde, door een neger, terwijl hij bezig was met de in brand gestoken negerij te doorsnuffelen, onverziens overvallen en met een mes tot den hecht in den buik gestoken. Markus rukte het uit de wonde, en dreef het den neger in het lijf zoodat hij onder zijne handen stierf. Hij zelf, zegt men, genas en bleef in het leven.

Zie Brandt, *Lev. v.M.A. de Ruyter*, bl. 327.

[Markus Janszoon]

MARKUS JANSZOON, stuurman van het Oostindisch schip Nieuwenhoven, die in 1665, bij gelegenheid dat dit schip door een zwaren storm werd overvallen en in groot gevaar was van te zinken, zich kloekmoedig gedroeg, het volk moed insprak en alzoo het vaartuig redde.

Zie Brandt, *Lev. v.M.A. de Ruyter*, bl. 437.

[Markus Willemszoon]

MARKUS WILLEMSZOON, een dapper zeeman, die als kommandeur van het jacht de Galei den togt naar Chattham bijwoonde. Voor dat de vloot naar de Engelsche kust zeilde werd hij en kapitein de Munnik derwaarts op kondschap gezonden.

Zie Brandt, *Lev. v.M.A. de Ruyter*, bl. 657.

[Marlais of Marlois]

MARLAIS of MARLOIS, een graveur uit de 17o en het begin der 18o eeuw, uit de school van Romeyn de Hooghe. Hij vervaardigde spotprenten, waarschijnlijk ook nameloos, in het bekende werk *de Actiehandel*. De heer Kramm beschrijft een spotvoorstelling der *Fabel van de koeijen*, *den herder en de wolf*, met het onderschrift: *Vette koe van Faraö*, *gy moet weeten - Dat gy van de magere kunt worden gegeten*, *Marlais* waaronder een gedrukte tekst, tot verklaring der fabel, die op de Fransche invasie 1672 doelt met het adres: *Te Amsterdam gedruckt voor Coppen Heerschaps*, *in de spiegel voor de Raesheeren* in plano, en een ander, voorstellende: *Twee hollende paarden*, *voor een wagen gespannen*, *door een Franschen Mercurius gemend*, waaronder:

> ‘*Twee paerden*, *dronkenschap en eersucht*, *syn aan 't hollen*,
> *Al sou het land vergaan*, *wy willen harde bollen*.
> *Marlois. f.*

Zie K r a m m , *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. III. bl. 1163.

[Adrianus van Marle]

MARLE (ADRIANUS VAN), commies ter kamer van Burgemeesteren te 's Hage, een der verbeteraars der vijzel- of tinmolens.

Zie *Navorscher*, D. IV. bl. 159.

[Mr. Cornelius van Marle]

MARLE (Mr. CORNELIUS VAN), zoon van Mr. Christiaan George Reinhart van Marle en van Cornelia van Engelen, werd den 11 Febr. 1783 te Leyden geboren. Na de Fransche school van Schneither en het Gymnasium bezocht te hebben, werd hij den 7 October 1800 als student in de regten ingeschreven.

Veel had hij aan den bekwamen rector Bosse te danken en nog in den aanvang van zijn studentenleven las hij, benevens Bake en van Lelyveld, met dien voortreffelijken leermeester Theocritus. Deze gaf hem ook al een vaderlijk woord, goeden raad en waarschuwde hem tegen de Fransche prullen van boeken waarin van Marle zich verdiepte. Geheel zijn leven echter bleef van Marle ingenomen met zulke voortbrengsels van Fransche vernuften, die zijnen lach- en spotlust konden bevredigen. Een eigenhandige verzameling der bijtendste puntdichten, nog in den jongsten tijd met keurige netheid bijgehouden, is een bewijs van dien nooit afgelegden trek en te gelijk van zijne verbazende belezenheid, aan eene zeer fijne kritiek gepaard.

Na het *privatim* verdedigen van eenige *Theses juridicae inaugurales* en het erlangen van het meesterschap in de regten, trad hij de maatschappelijke loopbaan in. Hoe onheilspellend hij zich die met zijne vertrouwelinge had voorgesteld, weinig vermoedde hij in het najaar van 1808, hoe bittere beproeving eenige maanden daarna (in het laatst van Januarij 1809), door het verlies van zijn vermogen van alle inkomsten verstoken, plotseling hem uit zoete droomen zou wakker schudden, hoe hij het een geluk zou moeten achten, deels door een klein, schraal bezoldigd ambt, deels door het zuur verdiend honorarium of liever het karig en slecht betaald loon van vertaler en broodschrijver gebrek te ontgaan. Toch was het dit zoo moeijelijk doorgeworsteld tijdperk dat van Marle's karakter louterde, zijn lot beslistte en hem zelf den ondergeschikten van het Fransche keizerrijk met onverwrikbaren roem in de rij der verlossers van het vreemd geweld eene plaats verzekerde. Onder het naauwlettend oog van den minister Gogel, toen Fransch Staatsraad en Intendant Generaal, tot strenge pligtsbetrachting aangespoord, en door dien staatsman, die een vader voor zulke onderhoorigen was, wier bekwaamheid en ijver hij had gadegeslagen, te Amsterdam aangesteld tot ‘commis au cinquième Bureau de liquidation de comptabilité des contributions de l'an 1808 et antérieurs’ en wel ‘dans les bureaux de l'Intendance générale des Finances et du

Trèsor général,' zag van Marle zich, bij besluit van den hertog van Gaëte (Emile Gaudin), den 14 Jan. 1812, naar 's Hage als ambtenaar bij den waarborg, (sous-controleur au Bureau de la Garantie des ouvrages d'or et d'argent, établi dans la Commune de la Haye. Département des Bouches de la Meuse) zijne administratieve bestemming, overgeplaatst; welke betrekking hij, na bij de Regtbank van eersten aanleg aldaar beëedigd te zijn, den 30sten dier maand aanvaardde.

Na de omwenteling van 1813 werd hij (17 Dec. 1813) fungerend hoofd-controleur over de arrondissementen den Haag en Leyden, en voorloopig hoofd-controleur (3 Jan. 1814). In September 1814 ontving hij den dubbelen last om in geheel België de kantoren van waarborg der gouden en zilveren werken te vestigen en in te rigten, en vervolgens de betrekking van inspecteur dier kantoren te aanvaarden; wel een vereerend en doorslaand bewijs van de achting en het vertrouwen, welke de kunde en wakkerheid van den jeugdigen hoofd-ambtenaar, onzen treffelijksten staatslieden hadden ingeboezemd. Met welke veerkracht en voortvarendheid hij zich van den hem toevertrouwden last kweet, bleek spoedig uit zijne bevestiging in dat ambt, dat hij zestien jaren, de genoegelijkste van zijn leven, bekleedde.

Hij was geen getuige van de uitbarsting van den opstand te Brussel. Pas aan de ziekte ontkomen, die weken lang doodelijk was geoordeeld, had van Marle te Overijssche, de romantisch gelegen geboorteplaats van Justus Lipsius, met moeite onder de verpleging zijner echtgenoot, zijne krachten herwonnen en zich ambtshalve naar Utrecht begeven. Het was van daar dat hij, niet sterk genoeg om zich tot de vrijwillige krijgsdienst aan te bieden, den 15 October den koning schriftelijk verzocht hem tot elke betrekking tijdelijk of duurzaam en in welk oord hem die mogt voeren, ten nutte des vaderlands te gebruiken.

Uit zuiveren burgerpligt dien stap gedaan hebbende, was het hem onlijdelijk dat die tot den 6 November daaraanvolgenden met minachtend stilzwijgen werd bejegend, toen hij, op het berigt, dat men ter afwijzing van zijn aanbod, eene blaam op zijne handelwijze had trachten te werpen, tot den secretaris van staat, de Mey van Streefkerk, zijn toevlugt nam. 'Ik heb geen woorden' schreef hij, 'om u met den nadruk der verontwaardiging, die in mij gloeit, de bede voor te dragen van mij regt te laten wedervaren. Gij kent mij, en weet of mijn hart met warmte voor de zaak van mijn vaderland slaat. Gij weet, hoezeer veinzerij vreemd is aan mijnen aard en hoe vruchteloos ik het zoude beproeven een gevoel te huichelen dat niet in mijne borst zoude aanwezig zijn. Hoe is het mogelijk dat de man, die reeds eenmaal op het punt is geweest het slagtoffer te worden van zijnen, misschien te vuri-

gen ijver voor de vrijheid en onafhankelijkheid van zijn vaderland - hoe is het mogelijk een zoodanig man voor een onrustig burger te willen doen doorgaan?' Men had, naar het schijnt, van Marle's omgang met enkele leiders der omwenteling, verdacht gemaakt, doch zijn antwoord was even beschamend als onwederlegbaar.

Van het smartelijk gevoel dier onwaardige miskenning, getuigt vooral het roerende, bijna wanhopend slot van dien brief: 'Mogt de herhaalde aanbieding, kosteloos het vaderland te dienen, vruchteloos zijn, zoo blijft mij niet anders overig dan mijne verzwakte krachten te zamen te rapen en het geweer op te vatten, gelakkig indien, na door eenig moedbetoon mijne lasteraars met de daad te hebben mogen beschamen, een kogel mij van een aanwezen verlost, waarin niets dan ongeluk en mishandeling mijn deel is geweest.' De Mey begreep die taal, hij antwoordde als vriend, niet als minister. Hij verklaarde terstond dat de vaderlandsliefde bij een man als van Marle niet bestaan moest in de opvatting van het geweer. 'Uw hoofd kan betere diensten bewijzen dan uw arm.' Doch waarin zouden in de toenmalige omstandigheden die diensten gelegen zijn? Dit was van Marle niet duidelijk. Een vertrouwelijk gesprek met dien staatsman, later ook met de minister van Doorn, en aan hetwelk de minister Verstolk van Soelen welligt niet vreemd is gebleven, had de uitgave van twee veel besproken geschriften en geheime diplomatische zendingen ten gevolge. Wat de beide werkjes betreft, het eene is in 1831 te Utrecht in het Hollandsch, het ander in 1833 te 's Hage in het Fransch onder den titel van *Vlugtige beschouwing der vraag: welke moeten ten uit het dubbel oogpunt der welvaart en onaf hankelijkheid*, *voor Noord-Nederland de onvermijdelijke gevolgen zijn van deszelfs afscheiding van België?* eenige dagen voor den Tiendaagschen veldtogt naamloos verscheen - en *Essai sur la nécessité du rétablissement du Royaume des Pays-Bas*, *sous le rapport du système politique*, *connu sous le nom de système de la barrière*, dat te Hamburg een antwoord van Dr. Friedländer, in het Hoogduitsch ontlokte. Beide hadden onverholen de hereeniging van België met Holland ten doel, en het regende afkeurende recensien en afzonderlijke tegenschriften. Eene laatste poging tot zoodanige restauratie waagde van Marle nog op het einde van 1833, ditmaal in vereeniging met Verwey-Mejan, door de uitgave van het boekje *de voorwaarde der afscheiding van Holland en België*, *in verband beschouwd met den algemeenen toestand van Europa* (Amst. 8°). In 1834 werd hij benoemd tot inspecteur, in 1840 tot inspecteur-generaal der kantoren van waarborg, met zitting en rang in het collegie van Raden en generaal meesteren der munt bevorderd, terwijl hem tevens, na 31jarige staatsdienst, de ridderorde der Nederlandsche leeuw werd verleend.

Van Marle was van zijn jeugd af niet slechts een vlijtig beoefenaar der oude classische en hedendaagsche letterkunde, maar tevens een goed dichter. Reeds als student vervaardigde hij er, en bestudeerde hij de doorwrochte, meest aesthetische, deels evenwel ook historisch-geographische *Proeve eener oordeelkundige behandeling van Ossians gedicht Karthon*, *volgens de vertaling van den heer Bilderdijk* (voorkomende in diens *Poëzij* 1-25-54) hoewel dan eerst later voltooid, herzien en gezuiverd. Zijne bundel luimige dichtstukjes in 1814 onder den titel van *Rijmelarij* uitgegeven, in gespierde, mannelijke taal met fijne diepzinnige ironie en klassische en tevens romantische inkleeding, duidden een fier en stout talent aan, doorvoed met het merg der ouden, doortrokken van Klopstock's verheven geest. Tot in zijn hoogen ouderdom beoefende hij de poezij, en in zijne letterkundige nalatenschap berusten nog een getal van hekeldichten, gevoelvolle oden, in de moedertaal of wel in het Fransch en Hoogduitsch uitgestort, die de uitgave overwaardig zijn. Enkele letterkundige en dichterlijke opstellen zijn, zoo in den bundel der Mengelingen van het *Genootschap Concordia*, van hetwelk hij voorzitter was, in 1820 door hem en zijn vriend Mr. P.G. van Ghert, commissaris bij het departement van de Roomsch-Catholijke Eeredienst uitgegeven, en in den *Belgischen Muzen-Almanak* (*Hulde van Jenner* naar het Latijn van den Hoogleeraar Kesteloot) als vroeger in den *Schouwburg van in en uitlandsche letter en oudheidkunde* geplaatst.

Van een andere aard zijn zijne opstellen in de *Algemeene Nederlandsche Courant* die te gelijk onder den titel van *Gazette Génèrale des Pays-Bas* verscheen en waarvan hij, bij koninklijk besluit van 11 Julij 1816, tot redacteur werd aangesteld.

Van zijne hand is ook het *Concept-Reglement van Orde* voor den kerkeraad der Protestantsche gemeente te Brussel, waarin hij, gelijk ook in het collegie van toezigt op de finantieële administratie der protestantsche gemeenten, behoorende onder de classis van Brussel zitting had. Van Marle was ook lid en later directeur en secretaris van het provinciaal Utrechtsch genootschap. Ook was hij sedert 1840 lid der Maatschappij van Nederl. Letterkunde, en van den ‘Zondag’ van die gesloten rij van vertrouwelingen, wier geest aan de zijne verwant was, wier ernst en vernuft met attisch zout gekruid met de aangenaamste verscheidenheid en mengeling elkander afwisselden, waar belangrijke opmerkingen, betrekkelijk het staatsbestuur en de dagelijksche gebeurtenissen, of wel mededeelingen uit verre landen, uit eigen waarneming en ervaring beurtelings werden gehoord. Op den ‘Woensdag’ hield hij, behalve twee verhandelingen over *Ossian*, eene derde over de moederlijke afkomst van Margaretha van Parma.

In de laatste jaren zijns levens hield van Marle zich on-

ledig met de beoefening van de vaderlandsche taalkunde, waarvan zijn doorschoten *Weiland* o.a. een blijvend gedenkteeken is.

In 1814 huwde hij vrouwe Catharina Maria Pasteur, dochter van den als beoefenaar der natuurwetenschappen en als lid der nationale vergadering overbekenden J.D. Pasteur. Hij overleed den 15 November 1859. Zijn lijk werd den 19 daaraanvolgenden ter aarde besteld. Uit de toespraak aan zijn graf, door den hoogleeraar Vreede gehouden, ontleenen wij de volgende karakterschets:

'Als wij de hoofdtrekken van het beeld van den dierbaren afgestorvene voor onzen geest terugroepen, vragen wij ons af, wat wij in den eerbiedwaardigen man het meest hebben geschat en liefgehad; wat de maatschappij, het Vaderland in hem derven? - Is het de steeds wakkere, blijmoedige, beminnelijke grijsaard, wiens jeugdig vuur en helder verstand zoolang den invloed der hooggeklommen jaren hebben overwonnen; wiens blakende ijver voor al het goede en schoone, niet weinige jongelingen voorbij streefde en beschaamde? wiens altijd leerrijke gesprekken, overvloeijende van Attisch zout en vonkelend vernuft, door een staal en verwonderlijk geheugen verrijkt, door ontelbare herinneringen uit den gemeenzamen omgang met binnen- en buitenlandsche staatslieden en letterkundigen afgewisseld, den gezelligen kring van zijne Utrechtsche vrienden nu 25 jaren lang, een onvergetelijk, elders niet zelden benijd genot hebben verschaft? - Is het de kundige en regtschapen Staatsdienaar, toegerust met een administratieve bekwaamheid, weleer door mannen als Gogel en Appelius gewaardeerd; door zijne talrijke onderhoorige ambtenaren eerst in België, daarna in onze gewesten ontzien en geëerd, maar niet minder geliefd en hooggeacht om zijne zich nimmer verloochenende heusche bejegening, om zijne trouwhartige deelneming? Stipt en ordelijk bij uitnemendheid, maar niet minder vlug en voortvarend in het behandelen van zaken, gestreng in het opsporen en vervolgen der misdaad, maar tevens te menschlievend en meewarig om niet, bij de onvermijdelijke gevolgen der straf, met een bloedend hart het droevig lot der onschuldige nabestaanden, waar hij kon, te helpen verzachten. - Of is het de begaafde en scherpzinnige publicist, die met de goedkeuring vroeger van Falck, later van Verstolk van Soelen, in de diplomatische taal van Europa met schaarsch geëvenaard talent, maar ook met al den gloed en warmte zijner gemoedelijke overtuiging, de nationale regten in het licht stelde en verdedigde?[1)] Is het de grondige en toch zooveel

1) Essai sur la nécessité du rétablissement du, royaume des Pays-Bas, sous le rapport du système politique, connu sous le nom de système de la Barrière. (La Haye, 1833).

omvattende beoefenaar der wetenschap, aan wiens te zeer in nederigheid gehulde verdiensten de Nestor der vertegenwoordigers van de klassische letterkunde,[1] de laatste hulde uit Leyden komt bewijzen, - hij, die met den edelen L u z a c hunnen medekweekeling en boezemvriend uit de school van W y t t e n b a c h met diepen weemoed nastaart? - Of is het eindelijk de stoute en geniale dichter, die gloeijende van verontwaardiging over den druk der Napoleontische overheersching, in zijne op den verheven toon van T y r t a e u s gestemde krijgsliederen, in 1813 de Nederlanders ten strijde riep? wiens snerpende geeselroede in de populaire rijmelarij, een tijd lang als het werk van B i l d e r d i j k en W i s e l i u s gevierd, de dolzinnigheid van den tweeden X e r x e s bij den terugtogt uit Rusland tuchtigde, niet zonder lijfsgevaar voor zijne vaderlandlievende vermetelheid, door de handlangers der Fransche politie verklikt? - Zoowel het een als het ander, M.H.! de zeldzame schranderheid van den geest, maar meer nog de adel der ziel, de *urbaniteit* en *humaniteit* in den buitengewonen man beide zoo treffelijk en harmonisch vereenigd, - de onuitputtelijke goedhartigheid en zucht tot weldoen, die hem kenmerkten, de rustelooze toewijding aan de bevordering der belangen van hen, wie hij met zijne genegenheid vereerde, - dit is het, wat hem bij jong en oud de gemoederen won, wat ons, die tot hem nader in betrekking hebben mogen staan, de tranen uit de oogen perst, en zijn gemis met moeite zal doen dragen.'

Zie *Levensschets* door Prof. G.W. V r e e d e , in *Handel. der jaarl. algem. vergad. van de Maaatsch. der Nederl. Letterk. te Leyden* 1861; *Verslag van het verhandelde in de Algem. vergad. van het prov. Utr. genootsch. van kunst. en wetens.* 1860 (T h e o d . J o r i s s e n), *Volksvoorlezingen. De omwenteling van* 1813, bl. 31; Dr. L.J.T. J a n s s e n , *Toespraak in de Algem. vergad. d. Maats. van Nederl. Letterk.* van 21 Junij 1860, bl. 7.

[David van Marle]

MARLE (DAVID VAN), een middelmatig dichter uit de tweede helft der 18_e eeuw.
Zie v.d. A a , *B.A.C. Woordenb.* D. II. bl. 403.

[van Marle]

MARLE (VAN), Cornet van het regiment van den luitenant van Hessen-Philipsthal. Over zijn gedrag bij het aanhouden der prinses van Oranje, in 1787, aan de Goejanverwellesluis,

Zie *Verv. op Wagenaar*, D. XV. bl. 12-22.

[Mr. Gerrit Willem van Marle]

MARLE (Mr. GERRIT WILLEM VAN), zoon van B e r e n d en van H e l e n a E v a G o l t s , werd in 1752 geboren te Zwolle, studeerde onder F.A. v a n d e r M a r c k , te Groningen, en promoveerde 9 Dec. 1772 op eene *Dissertatio de eo quod justum est circa haereditates peregrinorum earumque successiones*. Hij leefde in onrustige tijden, was een vriend

1) Prof. Bake.

van J.D. van der Capellen tot den Poll en werd gewikkeld in de twisten over de drostendiensten; bij de omwenteling van 1787 werd hij van zijn post (hij was burgemeester zijner geboortestad) ontzet, doch in 1795 op nieuw in het bewind hersteld. Rond en met wijsheid kwam hij als lid der beide nationale vergaderingen en van de eerste commissie tot het ontwerpen eener staatsregeling voor zijne gevoelens uit. Toen de voorstanders eener onbeperkte eenheid in Jan. 1798 op het kussen kwamen, werd hij met 27 andere volksvertegenwoordigers gevangen genomen, den 5 Februarij naar het huis in 's Bosch vervoerd, doch 18 Augustus ontslagen. Sedert leefde hij geheel ambteloos en stierf 29 Mei 1799. Hij huwde Catharina Wicherlinck, en liet kinderen na.

Verscheidene staatsstukken die bij de twisten omtrent de drostendiensten, de readmissie van van der Capellen en over het regt van overstemming de aandacht trekken, zijn van zijne hand; ook:

Verklaring van den drost A.W. van Pallandt tot Zuithem, *over het regt van overstemming ter staatsvergadering in* 1784.

Hij is *en silhouette* afgebeeld onder de leden der nationale vergadering van 1796.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. II. bl. 63-65; *Tegenw. staat van Overijssel*, D. I. bl. 334; *Bijdr. tot de authent. omwent. van* 22 *Jan.* 1798, N°. 75, 86, 94; *Verv. op Wagenaar*, *Reg.* op D. IX, XVIII, XXXI, XXXIV, XXXV, VI, VIII, IX, XII; Kobus en de Rivecourt, *Bekn. Biogr. Handwoordenb.* D. II. bl. 285.

[Pieter Marlian]

MARLIAN (PIETER), verstandig lijfarts van Karel V, die hem het zinnebeeld der Hercules pilaren aan de hand deed (1574). Hij stierf in 1521.

Zie v. Mieris, *Ned. Vorsten*, bl. 57, 118.

[Raimond de Marliano]

MARLIANO (RAIMOND DE), waarschijnlijk omstreeks 1420 in Italië geboren, werd te Padua doctor in de beide regten, daarna hoogleeraar in dezelve te Dole. Het was waarschijnlijk omtrent dezen tijd dat hij huwde met Johanna, dochter van den heer van St. Hilaire, en dat hertog Philips de Goede hem tot een zijner raadsheeren benoemde. Toen Johannes de Lyzura, na drie jaren lang het kanonieke regt te Leuven onderwezen te hebben, in 1459 deze stad had verlaten, werd zijne betrekking het overige van dat jaar en het volgende vervuld door Dr. Boudewijn Hendriex of Henrici van Zierikzee, maar daar deze het gewoon professoraat in hetzelfde regt vervulde, haalde men in 1461 Marliano over, de plaats van Johannes de Lyzura te vervullen. Hij werd den 27 Maart van dat jaar aangesteld en hij vervulde dien post tot 1463 toen Robert van den Poel of de Lacus, stichter van het collegie van St. Yves tot opvolger van Lyzura benoemd werd. Toen Lodewijk van Bourbon, bisschop van Luik, in 1462 de bisschoppelijke

stad in den ban had gedaan, wijl hare burgerij legen zijn gezag was opgestaan, kwam men overeen de zaak te Maastricht te onderzoeken. Die van Luik stelden hunne zaak in handen der Keulsche bisschoppen, die zich sterk tegen de billijkheid van den ban verklaarden, terwijl de bisschop de zijne aan M a r l i a n o toevertrouwde. Hij bragt de doctoren tot zwijgen. Doch dat geschil was door geen redetwisten te beslechten: het eindigde eerst na den dood van den bisschop (den 30 Augustus 1482 bij Luik gedood) en de geheele verwoesting van zijn bisdom. Na den dood zijner vrouw, den 12 Junij 1463 te Maastricht gestorven, omhelsde d e M a r l i a n o den kerkelijken staat en werd toen kanunnik der cathedralen van Luik en van Besançon. Hij werd in 1474 naar Rome gezonden in belang der stad Leuven. Reeds vroeger had hij er een leerstoel in het burgerlijk regt verkregen, dien hij tot den 5 April 1475 vervulde, toen waterzucht en verlamming hem noodzaakten dien den 7 Augustus daaraanvolgenden aan J a n v a n P a p e n h o v e n af te staan. Hij stierf 13 dagen daarna, en werd over het altaar van St. Ursula in de Groote-kerk begraven. Op zijn graf stelde men benevens zijn beeldtenis, een opschrift dat bij F o p p e n s en P a q u o t wordt gevonden. Hij stichtte een beurs tot onderhoud van een Leuvensch student aan de hoogeschool van Padua.

Men hield hem voor een der geleerdste mannen van zijn tijd, ervaren in de fraaije letteren, in de kennis der oude schrijvers, de aardrijkskunde en de beide regten.

Hij schreef:

Veterum Galliae locorum, *populorum*, *urbium*, *montium ac fluviorum alphabetica descriptio*, *eorum maximè quae apud Caesarem in Commentariis sunt*, *et apud Cornelium Tacitum*.

Er zijn verschillende uitgaven van dit werkje, o.a. Lugd. 1560. 12°. Men vindt het ook in de uitgaaf van *Caesar* door G o d e f r i d u s J u n g e r m a n , Francof. 1606. 4°. en in de Venetiaansche uitgaaf *apud Aldum et Andream socerum* 1513. kl. 12°.

Zie V a l . A n d r e a s , *Fast. Acad.* p. 155, 156, 164; *Magnum Chronicon Belg.* ed. 1654, p. 385; F o u l l o n , *Hist. Leod Compend.* p. 139-153; *Mém. pour servir à l'Hist. de France et de Bourgognc*, Paris 1729, P. II. p. 184; P a q u o t , *Mém. pour serv. à l'Hist. litt. d. Pays-Bas*, T. II. p. 221; B a y l e , o.h.w. *Marlien*.

[Joannes Conradus Marmé]

MARMÉ (JOANNES CONRADUS), werd in 1757 als stempelsnijder aan de provinciale munt- en zegelkamer te Utrecht beëedigd. In 1763 vertrok hij naar Kleef, waar hij, volgens d e J o n g h , toen reeds lang in deze betrekking werkzaam was geweest. Men kent van hem eenige in grootte verschillende penningen op het doortrekken van den prins en der prinses van Oranje te Amsterdam, den 12 Mei 1747, die aan de gewapende burgerij werd geschonken. Hij schijnt echter die stempels niet alleen te hebben gesneden. Men vindt den naam van M a r m é

op de Grafelijk-Wiedsche dukaten van 1744 en op de Keurpaltische van 1749, op de Zweidrittel-stukken van 1737. Zijn teeken of naamcijfer was meestal M.L.C.M., ook Marmé met F. of met *fecit* en met *excudit*. Theodorus Victor van Berckel was zijn kweekeling te Kleef.

Zie de Jongh, D. I. bl. 104 van zijne uitg. der *Levens. der schild. v.C.v. Mander; Vervolg op van Loon*, IVe st. bl. 250, pl. XXV. N°. 250; Ve stuk bl. 393, 394, 417; Pl. XXXII, N°. 354; XXXIV N°. 374; *Sammlung berühmter Médailleur und Munzmeister*, *nebst ihren Zeichen*, *Nurnberg* 1778; P.O. v.d. Chys, *Tijdschrift voor algem. Munt- en Penningk.* D. I. bl. 221; Immerzeel, *Lev. d. Holl. en Vl. Schild.* D. I. bl. 42; Kramm, *Lev. d. Holl. en Vl. Schild.* D. III. bl. 1063; Wap, in *Astrea*, 1854, bl. 216.

[Jan Willem Marme]

MARME (JAN WILLEM), broeder van den voorgaande, die hem als stempelsnijder der Utrechtsch provinciaal munt opvolgde en den 6 Februarij 1764 den eed aflegde.

In 1814 werd hij, in ver gevorderden ouderdom, koster van de Domkerk te Utrecht, welke betrekking hij tot zijn dood, in 1826, waarnam. Hij had eene belangrijke verzameling munten, penningen en zeldzaamheden, die na zijn dood is verkocht; hij bleef ongehuwd, en liet twee bij hem inwonende, zeer oude zusters na, die kort na zijn dood zijn overleden.

Zie Kramm, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. III. bl. 1063; Dr. Wap, in *Astrea*, 1854, bl. 216; *Verv. op van Loon*, St. V. pl. XXXVI. N°. 404.

[Jan Baptist de Marne]

MARNE (JAN BAPTIST DE), zoon van een officier in krijgsdienst van Lodewijk XIV, werd den 26 Nov. 1699 te Douai geboren, ontving in deze stad het eerste onderwijs en werd 29 Sept. 1716 te Doornik jesuit. Zijn noviciaat geëindigd hebbende, legde hij zich een jaar te Rijssel op de fraaije letteren toe, die hij vervolgens te Bergen en Doornik onderwees. Na te Douai in de godgeleerdheid gestudeerd te hebben, onderwees hij aldaar de wijsbegeerte, en vertrok van daar naar Parijs voor de zaken der Waalsche provintie, bleef er vier jaren en won de achting en vriendschap van vele grootenen letterkundigen. In de Nederlanden weêrgekeerd, werd hij rector van het collegie van Nivelle en directeur der eerste congregatie. Wederom werd hij naar Parijs gezonden, bleef erverscheidene jaren, en bekleedde na zijne terugkomst 3 jaren lang het leeraarambt te Namen. Hij hoopte hier zijn leven te eindigen, toen Jan Theodoor van Beijeren, bisschop van Luik, en later kardinaal, hem tot zijn biechtvader en tot synodaal examinator van zijn bisdom benoemde. Hij bekleedde deze dubbele betrekking tien jaren en stierf den 9 October 1756, in den ouderdom van 57 jaren in het collegie te Luik.

Hij schreef:

Le Martyr du secrèt de la confession, *ou la vie de St. Jean Nepomucène*, *chanoine de l'église metropolitaine de Prague*. Paris 1741. kl. 12°.

Histoire du comté de Namur, Liège et Brux. 1754. 4°. *Nouv. éd. aug. de la vie de l'auteur*, *d'une liste chron. des comtes de Namur et de remarques* par J.N. P a q u o t , Brux. 1781, 2 vol. 8°.

Zie *Biogr. Univ.* o.h.w.; P a q u o t , *Mém.* T. II. p. 350, 351; v a n K a m p e n , *Bekn. Gesch. d. Nederl. lett. en wetens.* D. I. bl. 226; D. II. bl. 226; d e W i n d , *Bibl. d. Ned. Geschieds.* St. V. *Aant.* bl. 18, 19, *d. Naaml. Cat. v. Hulthem*, N°. 27931-27934.

[Jean Louis de Marne]

MARNE (JEAN LOUIS DE), werd in 1744 te Brussel geboren, bestudeerde op twaalfjarigen leeftijd de teekenkunst bij B r i a r d te Parijs, aan de beoefening der kunst boven eene plaats onder de adellijke lijfwacht van Polen, hem door den Graaf V e l o w s c k i , echtgenoot zijner zuster, aangeboden, de voorkeur gevende. Hij legde zich eerst op het historisch vak toe en was de mededinger van den grooten D a v i d in den wedstrijd, waar hij den prijs behaalde, waaraan het genot eener jaarwedde voor het verblijf te Rome verbonden was. Later wijdde hij zich geheel aan het landschap, en deed onderscheidene reizen naar Zwitserland. Groot is het aantal der door dezen kunstenaar vervaardigde schilderijen; verschillende liefhebbers, vooral te Parijs, legden er verzamelingen van aan. Eene der schoonste en rijkste was die van den graaf de Nape. De M a r n e voerde ook de etsnaald, blijkens *een landschap*, *waarin als hoofdzaak een groep landlieden*, *die naar de markt trekken*, *met gevogelte enz. beladen*. Hij overleed in Maart 1829 te Brussel.

Zie *Biogr. Univ.* o.h.w.; *Galérie des Contemp.* T. VI.; I m m e r z e e l , *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. II. bl. 205; K r a m m , *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. III. bl. 1063.

[Pieter Marneff]

MARNEFF (PIETER), te Leyden geboren, was eerst regulier-kanunnik te Cisonje, later Karthuiser te St. Omer, eindelijk generaal zijner orde. Hij stierf in 1546.

Zie J. B u z e l i n u s , *Gallo-Flandria*, L. 1 C. 19; H.v.H. en H.v.R. *Bat. Sacra*, T. III. p. 864.

[P.J. de Marneffe]

MARNEFFE (P.J. DE), kunstschilder en kunstkooper te Brussel. Waarschijnlijk is F r a n ç o i s de M a r n e f f e , een verdienstelijk landschapschilder, zijn zoon.

Zie I m m e r z e e l , *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. II. bl. 204; K r a m m , *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. III. bl. 1063.

[E. Marnet]

MARNET (E.) schreef:

*Geloove en hope der kinderen Gods over Job XIX:*23-27, *in XVIII Predikatiën*. Amst. 1664. 8°.

Geestelyke schipvaert, *na 't Hemelsch Canaän*, vertaald door H e r i n g a . Amst. 1686. 8°.

Zie A b c o u d e , *Naamreg. v. boek. Aanh.* D. II. bl. 133; A r r e n b e r g , *Naaml. v. Ned. boeken*, bl. 278; M a u r i k en N o o r d b e e k , *Naamrol van Godgel. schrijvers*.

[Jan van Marnix]

MARNIX (JAN VAN), ridder, heer van Thoulouse, afstammeling van een adelijk en meest bevoorregt geslacht in Savoye, zoon van Claudius van Marnix en Maria de Vaudan, was sedert 1517 secretaris van den bijzonderen raad, in 1527 Tresorier-generaal der financien, elders genoemd secretaris en Tresorier-generaal van de hertogin van Savoye, landvoogdes der Nederlanden en secretaris van Karel V, bij diens inhuldiging te Leyden 1515. Hij huwde Johanna de Cerf. Zijne broeders waren Bertrand, Petrus de Oude, Petrus de Jonge, door hunne huwelijksverbindtenissen met de grootste huizen van Savoye vermaagschapt. Hij liet een zoon na, Jacob van Marnix, ridder, baron van Pottes, heer van Thoulouse, commissaris-generaal der monsteringe in de Nederlanden, vader van den volgende.

Zie *Copie extraicte des informations authentiques prinses par le chapitre de Liège sur l'ancienneté et noblèsse de la maison de Marnix*, achter *Response à un libelle fameux*, *naguerres publié contre Monseigneur le Prince d'Oranges et intitulé Lettres d'un Gentilhomme*, Antv. 1579; (door Filips van Marnix), *Supplément aux Trophées de Brabant de Butkens*, T. I. p. 189; Le Carpentier, *Hist. de Canbray et de Cambresis*, P. III. p. 279, 766, 767; te Water, *Verb. d. Edelen*, D. III. bl. 36, 37. *Kron. v.h. Hist. Genoots*. D. VI. bl. 437.

[Jan van Marnix]

MARNIX (JAN VAN), heer van Tholouse en Budingen, zoon van Jakob van Marnix en van Maria van Hamericourt of Hammericourt, dochter van Hendrik, heer van Willency, Mont St. Aldegonde, Villeris, Neuville, en van Elisabeth van Spangen, dochter van Filips en Anna van Bergen. Hij oefende zich te Genève onder Calvijn en Beza in de godgeleerdheid, was een der eerste teekenaars van het verbond der Edelen, en nam deel aan hunne vergaderingen te Breda en St. Truyen. Ook onderteekende hij het smeekschrift der hervormden, waarbij zij den koning drie millioenen voor hunne godsdienstvrijheid aanboden. Der hervorming hartelijk toegedaan, en bevriend met Willem I, gebruikte deze hem tot verschillende gewigtige zendingen, zoo als naar Antwerpen, om de hervormden te bewegen, dat zij nergens dan in de nieuwe stad hunne godsdienst gemeenschappelijk zouden uitoefenen. Kort na hem kwam Oranje zelf in de stad, en het schijnt dat toen de aanslag op Walcheren en Middelburg gesmeed is, die Jan van Marnix dadelijk, doch vruchteloos, heeft ondernomen.

Was deze aanslag, door Wagenaar en 's Gravezande breedvoerig geboekt, gelukt, dan zou hij vermoedelijk een grooten keer van zaken hebben te weeg gebragt. Hij sneuvelde nog voor de komst van Alva te Oosterweel (3 Maart 1567).

Hij huwde met Catharina van Ghoor of Goor, dochter van Alard, heer van Kaldenbroek en Bongard, en van Ursula van Wyenhorst, wier moeder was Anna van Ophoven,

en liet eéne dochter na, Ursula, getrouwd met Bernard van Locetsenrade of Loutsenrade. Hij was bevriend met den beroemden geneesheer Paschasius Justus, die een werk in het licht gaf, getiteld: *Alea sive de curanda ludendi in pecuniam cupiditate*, in 1560 opgedragen aan Maximiliaan van Bourgondië, heer van Wackene en Capelle. In de opdragt verzocht hij den vlootvoogd een afdruk van dit werkje te doen toekomen aan de twee uitmuntende broeders, Jan en Filips van Marnix, edele en bij uitstek kundige jongelingen (*nobiles et singulari doctrina atque eruditione praediti adolescentes Joannes et Philippus Marnicii*, *fratres optimi*, *tuique amantissimi*). Met den eenen had hij eenigen tijd zeer gemeenzaam verkeerd, zoodat zijn vertrek hem bedroefde, den anderen had hij, te Boulogne, van eene gevaarlijke ziekte genezen, en zijne dankbaarheid ondervonden.

Zie Butkens, *Trophées de Brabant*, T. II. p. 265; Strada, *de Bello Belg.* lib. V. p. 206, 287; le Charpentier, *Hist. de Cambray et de Cambresis*, p. 767; Haraeus, *Annal. Duc. Brab.* T. III. p. 37, van der Haer, *de init. tumult. Belg.* p. 204; Bor, *Ned. Oorl.* B. II. bl. 25, 62, B. III. bl. 86, 87, 110; A.H. Petri, *Hist. des troubles et guerres civiles des Pays-Bas*, p. 83-91, en in de vert. (*Hist. d. Ned. oorl.* bl. 47-51; van Meteren, *Ned. Oorl.* B. II. f. 44 vers.; Pontanus, *Hist. Gelr. op de jaren* 1528, 1538, 1543, 1551; Viglius, *ad Hopper. Epist.* V. p. 355; Marcus, *Sent. van Alva*, bl. 103; Gerdes, *Scrinium antiq.* T. II. P. I. p. 54; Brandt, *Hist. d. Ref.* D. I. bl. 393-395; *Bijv. tot het eerste deel*, bl. 54; te Water, *Kort verh. d. Ref. v. Zeel.* bl. 88, 99, 117-127; *Verbond der Edelen*, D. III. bl. 26-29, 553, D. IV. bl. 423, 465, 466; 's Gravezande, *Tweede Eeuwg. d. Middelb. Vrijheid*, bl. 67, 77; *Gedachtenis der Synode te Wezel*, bl. 66-69; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. VI. bl. 125, 222, 223, 225, 226; Beaufort, *Lev. v. Willem I*, D. I. bl. 566, 569, 570; Groen van Prinsterer, *Archives de la maison d'Orange-Nassau*, T. II. p. 13, 34, 35, 58, 62, 161, 274, 284; T. V. p. 417; Arend, Motley, *The rise and fall of the Dutch republic*.

[Jan van Marnix]

MARNIX (JAN VAN), zoon van Gerard, baron van Pottes, heer van Ogimont, en de Deux-Treilles, broeder van Filips van Marnix, die door koning Philips van Spanje, bij opene brieven van den 21 van Zomermaand 1590 ridder werd gemaakt, en van Salome Gaillard, vrouwe van Crillia in Franche-Comté, en Bouzailles, werd om 1580 waarschijnlijk te Pottes geboren. Hij werd 30 Maart 1617 ridder geslagen, en Philips IV verhief in 1629 zijne heerlijkheid Ogimont tot een burggraafschap. Hij werd onder de geleerden van zijn tijd gerekend, en maakte zich door zijne gedrukte schriften zeer geacht. Men heeft van hem:

Resolutions politiques ou Maximes d'Estat du sieur Jean de Marnix etc. *Bruxelles* 1612. 4°. aan den aartshertog Albertus opgedragen, Rouen 1624. 12°. *Revues et augmentées de quantité d'autorités*, *d'instructions*, *et d'exemples. Ibid.* 1631.

4°. aan de infante Isabella opgedragen. De schrijver doet zich als een ijverig Catholiek kennen. Het Fransch is vrij zuiver, en uit de kantteekeningen blijkt dat hij Latijn verstond. In denzelfden smaak is het werk van den sieur de Mouchembert, getiteld: *Essais politiques et militaires*, *enrichis de diverses maximes et remarques tirées des anciens auteurs*. Paris 1617. 8°.

Foppens schrijft hem ook toe: *Représentations*, Brux. 1622. 4°.

Hij stierf in 1631. Zijne vrouw Marguerite de Haudion, dochter von Pierre de Haudion en Florence de Bernemicourt twee kinderen na: 1 Nicolas François, burggraaf van Ogemont, baron van Pottes, die huwde Isabelle Claire d'Ongnyes, dochter van Claude d'Ongnyes en Anne de Croy, 2 Agnes Florence de Marnix, gehuwd met Ferri de la Hamaide, ridder, heer van Fay.

Zie *Nobil. des Pays-Bas*, T. I. p. 170, 237-239; *Recueuil Généal.* p. 130; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 688; de Seur, *la Flandre illustrée*, etc. p. 240; Miraei, *Scriptores Saec. XVII ed. Fabricii* p. 130; Carpentier, *Hist. de Cambray*, T. II. p. 767, 768; Paquot, *Mém.* T. I. p. 664; te Water, *Verb. d. Edelen*, D. III. bl. 38; Bayle, i.v.

[Filips van Marnix]

MARNIX (FILIPS VAN), heer van Mont St. Aldegonde, Souburg en Touwink, zoon van Jacob van Marnix en van Maria von Hamericourt, werd in 1538 te Brussel geboren. Zijne ouders, der hervorming toegedaan, zonden hem naar Genève, waar hij het onderwijs van Calvijn en Beza, in de gezuiverde godsdienstleer genoot. Misschien werd hij gedeeltelijk op andere hoogescholen door andere hoogleeraren geleid in de kennis van andere wetenschappen, bijzonder regtsgeleerdheid en staatkunde. In 1560 keerde hij naar de zijnen terug, en wijdde reeds toen zijne aandacht aan de aangelegenheden van kerk en staat, en hoezeer hij de zaak der hervorming toen reeds was toegedaan blijkt o.a. uit zijnen brief in 1561 uit Antwerpen aan Petrus Delenus, leeraar der Nederduitsche hervormde gemeente te Londen geschreven, bij gelegenheid van de opmerkelijke ontkoming van twee leeraren, op het punt dat zij te Valenchijn stonden gemarteld te worden, door Gerdes uit het kerkelijk archief te Londen medegedeeld. Gedurende vijf of zes bange jaren, toen de nood het meest drukte en tevens een straal van vrijheid aanlichtte, trad hij met moed onder de edelen op tot voorstand der verdrukten. Hij wendde alle pogingen aan om het verbond der edelen tot stand te brengen en het overleveren van het smeekschrift aan de landvoogdes aan te binden; ja begunstigde en bevorderde het, naar zijn eigen schrijven, zoo, dat indien de overigen desgelijks gedaan hadden, waartoe het hun minder dan hem aan gepaste middelen ontbrak, de Nederlanden van

zoo vele ellende vermoedelijk zouden bevrijd gebleven zijn. Hij was de opsteller en eerste onderteekenaar van het compromis, in de helft van 1565, doch het smeekschrift zelf, in April 1566 overgeleverd, was, gelijk sommigen beweerden, niet van zijne hand. Hij woonde de kerkvergadering bij, die in 1566 te Antwerpen werd gehouden, waarin de geloofsbelijdenis, vier jaren te voren door G u i d o d e B r e s ontworpen, werd overzien en besloten niet meer in het heimelijke maar in het openbaar te prediken, en toen de zaak der bondgenooten in 1567 wanhopig begon te staan en men zich poogde te wapenen om geweld met geweld te keeren, en ten dien einde geld verzamelde, liet hij zich tot algemeen ontvanger dezer penningen aanstellen. Doch niet lang vervulde hij dit ambt. A l v a kwam en nu week hij met velen, allen tot het vuur of het zwaard veroordeeld, ten lande uit. Sedert leefde hij in ballingschap, doch bleef, ofschoon van zijne inkomsten beroofd, in eer en aanzien. Zijne vrienden op den duur niet lastig willende vallen, begaf hij zich naar den keurvorst van den Paltz, die hem tot kerk- en staatsraad aanstelde, alle gunst bewees, en zoo lang in zijne dienst hield tot dat de prins van Oranje hem terugriep, en met toestemming van den keurvorst in zijn dienst nam. Dat hij zijne liefde voor de vrijheid en zijn zucht naar verlossing der Nederlanden niet verloor, blijkt uit zijne briefwisseling met Oranje en zijne staat- en krijgskundige verrichtingen. Nu eens ontmoeten wij hem op de synode te Wezel (1568), dan eens te Keulen, waaruit hij een troostrijken brief schreef aan de gemeente te Emden, die door M e i n e r s voor ons bewaard is, dan wederom te Emden zelve, onder de uitgewekene Nederlanders. In 1572 had hij zitting in de eerste vrije staatsvergadering van Holland te Dordrecht, in welke hij een voortreffelijke redevoering hield, ter aansporing tot aankweeking der pas verkregen vrijheid door bekwame middelen, met dat gevolg dat de staten manmoedig besloten den prins van Oranje tot 's konings wettigen stadhouder te erkennen. Dus den grondslag van een vrij gemeenebest hebbende helpen leggen, achtte de prins hem zeer geschikt tot voltooijing van dat gebouw. Van dien oogenblik af tot den dood van zijn meester werd hij onophoudelijk tot meer of min belangrijke verrigtingen zoo binnen als buitenlands afgezonden en gebruikt. Zijne geschiedschrijvers maken o.a. gewag van zijne zending naar Haarlem, om de wet te veranderen, en na zijne gevangenneming in een schans, waarin hij over de bezetting het bevel voerde, en voor zijne uitlevering tegen Mondragon (Oct. 1574) van zijne bemoeijingen met betrekking tot den vredehandel in 1574, tot dien te Breda, en vooral tot de pacificatie van Gend, die hij als de eerste der afgezondenen van den prins en der staten van Holland en Zeeland voortzette sloot en teekende.

In hetzelfde jaar slaagde ook zijne pogingen om de onlusten in het Noorderkwartier te dempen; doch het verhaal van Strada, dat hij door Oranje naar Brussel zou zijn afgezonden om Don Jan van Oostenrijk op te ligten en naar Zeeland te vervoeren is blijkbaar een verdichtsel. In de vergadering der algemeene staten te Brussel (24 Nov. 1576) deed hij, in 's prinsen naam, het gewigtig voorstel, vooral strekkende tot het werven van krijgsvolk, het opnemen van geld in Duitschland, het aannemen van den graaf van Zwartsenberg tot krijgshoofd, het aanraden van de uiterste omzigtigheid in de onderhandelingen met Don Jan, en het stellen van het Sluische kasteel in de handen van Oranje, indien de staten zijne tegenwoordigheid in Vlaanderen begeerden. Ook werd hij naar Groningen gezonden ter wegneming van den zorgelijken tweespalt tusschen de stad en de ommelanden.

Intusschen was hij ook voor den bloei der kerk werkzaam geweest en in het voorjaar 1575 naar Heidelberg en elders in Duitschland gezonden, om aldaar dienaars des woords en hoogleeraren in verschillende vakken van godgeleerdheid op te zoeken, en terwijl hij zich te Breda met den vredehandel bezig hield, zond de prins hem in 't geheim naar Frankrijk, zoo om huwelijksverbindtenis met de prinses Charlotte van Bourbon aan te knoopen, die hij ook naderhand uit Duitschland herwaarts geleidde, als om de regering te ondertasten of men van daar ook eenigen onderstand bekomen mogt, doch toen zulks mislukte werd hij met 's lands advokaat, Paulus Buis, en D^{r}. F. Maelson, pensionaris van Enkhuizen, naar Engeland afgevaardigd om aan Elisabeth de oppermagt over Holland en Zeeland aan te bieden. In 1578 verscheen hij in naam der algemeene staten en van den aartshertog Matthias op den rijksdag te Worms, en hield daar den 1 van Bloeimaand v.d.j. eene voortreffelijke redevoering om den keizer en de Duitsche vorsten te bewegen tot bijstand der verdrukte Nederlanden.

Na zijne terugkomst werd hij herhaalde reizen door de algemeene staten, den raad van state, aartshertog Matthias en den prins naar Gend gezonden om te doen ophouden de baldadigheden die daar tegen de Roomschen gepleegd werden, van welken last hij zich getrouwelijk kweet, schoon hij van de toomlooze Gentenaars, die naar niemand hoorden, niets kon verwerven. In 1579 werd hij gebruikt tot het tot stand brengen der Unie van Utrecht, en niet lang daarna door de staten verzocht om met den prins een ontwerp te maken hoe men de zaken van regering op een beteren voet mogt brengen, door het opstellen van een instructie voor den geprojecteerden landraad, die na het sluiten der Unie werd opgerigt, doch slechts korten tijd heeft stand gegrepen. In 1580 behoorde hij tot de zeven gemagtigden naar Frankrijk gezonden om den hertog

van Anjou de regering aan te bieden. Zijne bemoeijingen omtrent een huwelijk tusschen A n j o u en E l i s a b e t h , gaven aanleiding tot het slaan van een penning met de borstbeelden van hem en van den hertog. Hij volgde A n j o u in 1581 naar Engeland, en begaf zich in 1582 naar Oostvriesland, doch was in hetzelfde jaar te Antwerpen bij gelegenheid van den aanslag van J a n J a u r e g u i op 's prinsen leven. Waarschijnlijk was het in den nazomer van dat jaar dat hij zich naar Walcheren op zijn kasteel te West-Souburg begaf, van waar de algemeene staten hem verzochten zich naar Duinkerken bij den hertog van A n j o u te begeven, die zich bij de Nederlanders door zijne trouwelooze handelingen te Antwerpen en elders had gehaat gemaakt, doch M a r n i x sloeg dit verzoek af, ook omdat hij, van de inkomsten zijner goederen beroofd, buiten de mogelijkheid was naar zijn staat te leven. Hij bleef dus in Zeeland tot dat hij (Nov. 1583) het burgermeesterschap van Antwerpen aanvaardde, terwijl hij het hem te gelijk opgedragen markgraafschap van Antwerpen afsloeg. Van dien tijd tot de overgaaf dier stad aan P a r m a blijkt het niet dat A l d e g o n d e in staatkundige zaken binnen 's lands gebruikt is, doch nog lang daarna schijnen de Spanjaarden hem als iemand van grooten invloed op de staatszaken van ons gemeenebest te hebben beschouwd, daar er anders geen reden tot een toeleg op zijn leven (1594) zou geweest zijn.

Met den dood van W i l l e m van Oranje verloor het vaderland zijn vader, maar ook M a r n i x zijn vriend en beschermer. Met stille lijdzaamheid en grootmoedigheid droeg hij het onbillijk oordeel, den blaam en de ongunst der staten, ten gevolge zijner overgaaf van Antwerpen aan Parma, van welke gewigtige stad Oranje hem de verdediging had opgedragen, en trok zich terug naar West-Souburg, om zich aan de letteroefeningen en bijzonder aan de uitlegging der H.S. en het vervaardigen van zijne psalmberijming toe te wijden.

Vooraf gaf hij echter een uitvoerige verdediging van zijn gedrag te Antwerpen gehouden in het licht. Deze verdediging schijnt een goede uitwerking gehad te hebben wijl hij in 1587 door de staten benoemd werd om in hunnen naam te verschijnen in de onderhandeling van vrede tusschen de gezanten der Engelsche koningin E l i s a b e t h , die des konings van Spanje en der vereenigde staten en zij hem in 1590 als gezant naar Frankrijk zonden. Dat ook M a u r i t s hem een toegenegen hart toedroeg, blijkt o.a. ook daaruit dat hij op diens last de prinses L o u i s e , dochter van prins W i l l e m bij C h a r l o t t e van Bourbon, naar Duitschland begeleidde en bij de voltrekking van haar huwelijk met F r e d e r i k , keurvorst van den Paltz, te Dillenburg den persoon van haren broeder verving.

Zijn verblijf op West-Souburg duurde tien jaren (1586-1596). Hij rustte er van de vervolgingen der afgunst en door-

gaans van moeijelijke staatsdienst. De bange onzekerheden en de stormen van Leycesters tijd gingen over zijn hoofd henen; hij deelde er niet verder in dan bij vaderlandlievende belangstelling en bij het hartelijk gebed om vrede. Nog werd in de twee laatste jaren van zijn leven zijne woning verplaatst naar Leyden, waarheen hij geroepen was door de algemeene staten tot nieuwe overzetting van den Bijbel.

Hij stierf den 15 van Wintermaand 1598 in den ouderdom van 60 jaren en werd den 22 daaraanvolgenden in de St. Pieters-kerk bijgezet, tot dat het stoffelijk overschot later naar West-Souburg werd overgevoerd. Tot zijne gedachtenis werd het volgende grafschrift gemaakt:

‘Non poterant alibi tua dignius ossa cubare,
Marnixi, juxta clare sago atque toga,
Quam Leidae; Martis quae et Palladis artibus alte
Effert prae reliquis urbibus alma caput.

dat is:

“Waar kon met zoo veel roems, waar, Marnix! even veilig,
Uw jongste rustplaats zijn, als binnen Leydens wal?
Dit Leyden, dat als gij, en Mars en Pallas heilig,
In beider gloriewerk geen weêrgaê vinden zal.”

Marnix huwde 1 Philippe van Bailleul uit een aanzienlijk geslacht gesproten, wier zuster met Rutger van den Boetzelaer, een der verbondene edelen, gehuwd was; 2 Catharina van Eeckeren weduwe van Jan van Stralen, ridder; 3 Josina van Lannoy, dochter van den heer van Hardixlaken in Vlaanderen, weduwe van Adriaan van Bailleul, heere van Drures, in 1605 te Leyden overleden.

Volgens de overlevering zou een dezer vrouwen roomschgezind zijn geweest en hare godsdienst heimelijk in zeker kapelleken te West-Souburg hebben uitgeoefend.

Uit zijn eerste huwelijk had hij 4 kinderen, Jacob, Maria, Amelia en Elisabeth. Jacob werd eerst voor de letteroefeningen opgeleid en onder het opzigt van Bonaventura Vulcanius, toen te Antwerpen woonachtig, later hoogleeraar te Leyden, gesteld. Daar hij geen geschiktheid of neiging tot letteroefeningen had, schikte hem zijn vader tot de krijgsdienst. Hij stierf te Leyden in 1599, omtrent zes weken na zijn vader. Hij was gehuwd geweest met Veronica Hoen van der Lippe en liet eene dochter na, Walburg van Marnix, vrouwe van St. Aldegonde en Souburg, die in 1616 met Willem van Oldenbarneveld, heer van Stoutenburg en Kralingerpolder, huwde. Maria van Marnix trad in het huwelijk met Lodewijk van Vlaenderen of de Flandres, heer van Praat, zoon van Jacob en

Catharina van den Boetzelaer, welk huwelijk o.a. door Baudius werd bezongen. Amelia van Marnix huwde Wessel van den Boetzelaer, heere van Asperen en Merwede, zoon van Rutger en Agnes van Bailleul. Elisabeth van Marnix begaf zich in den echt met Karel Morgan, ridder, gouverneur van Bergen op Zoom, die voor haar eene kostbare grafstede te Delft oprigtte.

Catharina van Eeckeren schonk hem eene dochter, Louise van Marnix, die huwde met Filips van Levin, ridder, heere van Famars, gouverneur van Heusden, wiens zoon heer van Mont St. Aldegonde genoemd werd.

Tijdgenoot en nageslacht hebben zich vereenigd om Marnix den hoogsten lof toe te zwaaijen. Men vindt deze lofspraken bij Prins zijne levensschets van den grooten man, en bij te Water in diens hieronder vermeld werk, en bij andere schrijvers vereenigd. Van aard was hij welwillend, zoo spoedig van uitvoering als welwikkend van besluit, lieftallig, moedhoudend, regtvaardig, vast;' 'zeldzaam waren zijn verstandelijk vermogen, nog zeldzamer werkend tot verschillende einden.' De Groot noemde hem 'een man van schrander brein en geleerdheid,' 'een zeer uitstekend licht, het voorwerp van de bewondering der volkeren;' Hooft, 'een overvliegend vernuft,' Heinsius 'een man van overtreffend vernuft dat volstrekt bewonderd moet worden.' Brandt prijst zijne groote geleerdheid, welsprekendheid, godsvrucht en arbeid tot voortzetting der hervorming. Melchior Adam noemt hem een ervaren historiekenner en een staatkundig profeet.' Met deze en andere getuigenissen stemmen te Water, van Kampen, en nog in onzen tijd Broes, Motley, Quinet, Juste en anderen in. Het mag echter niet geloochend worden dat de hartstogtelijke, ijverige en vurige voorstander der hervorming en tegenstander der R.C. godsdienst soms tot onbesuisdheid oversloeg, en dat hij zich aan onverdraagzaamheid heeft schuldig gemaakt, en schoon Broes de beschuldiging dat hij tot den beeldenstorm zou hebben opgeruid, van hem afkeert, zoo kon hij hem echter niet vrijpleiten van die, dat hij ze heeft goedgekeurd.

Als krijgsoverste had hij dikwerf gelegenheid zich te onderscheiden o.a. in het laatst van 1584, toen zijn aanslag op Lier gelukte. Als staatsman wordt hem 'kloek beleid, schrander inzien in de moeijelijkste zaken, slimheid, gevatheid, onverdroten ijver en arbeidzaamheid toegeschreven.' Scheltema noemt hem uitmuntende in staat- en regeerkunde, en geslepen regtsgeleerde. Zeker was de hulp door zijne talenten aan de politiek van Oranje, welke met zijne eigene inzigten overeen kwam, bewezen, niet gering. Ongunstig is het oordeel van den hoogl. Vreede over Aldegonde's diplomatieke bekwaamheden. 'Het klinkt stout (schrijft hij), maar wij wagen het te zeggen: de vurige, welsprekende, dichterlijke Aldegonde

schittert niet als diplomaat,' doch C.A. C h a i s v a n B u r e n heeft de handschoen voor hem opgenomen.

De beschuldiging door v a n L o m , *Beschrijving van Lier*, bl. 323, dat M a r n i x , den 10 April 1580, aldaar de kerk zou geplunderd hebben, die door T h e o d . J u s t e in zijn werk over M a r n i x op nieuw is bewaard, werd weêrlegd door A. B e r g m a n n , in eene broehure, getiteld: *Pillage de l'Eglise paroissiale de Lierre*. Brux. 1858, vooral op grond dat M a r n i x in 1583 en niet in 1580 burgemeester was te Antwerpen, door wien, volgens v a n L o m , de plundering zou geschied zijn.

Bekend is het, dat A l d e g o n d e een der eersten was, die op wiskunstige gronden het slimst uitgedachte brievencijfer verklaarde. Vriend en vijand, landgenoot en vreemden geven hem den lof van meer dan gewone kundigheden, en tellen hem onder de geleerdste mannen van zijnen tijd. Die hem dezen roem betwisten, zijn weinigen in getal, en hun getuigenis is twijfelachtig. Hij verstond de Grieksche, Latijnsche, Hoogduitsche, Engelsche, Fransche, Spaansche en Hebreeuwsche talen Zijne uitgaaf der psalmen geeft blijken van zijne ervarenheid in het Hebreeuwsch en het was zijne kennis der Grieksche taal welke de algemeene staten bewoog hem met allen aandrang te verzoeken tot de overzetting der Heilige Schrift. Zijne schriften toonen welke vorderingen hij gemaakt heeft in de godgeleerdheid, het burgerlijke en kanonieke regt, de kerkelijke en wereldlijke geschiedenissen, de grondbeginselen van ware staatkunde, alsmede in de dichtkunde. Jammer is het dat hij de historie der Nederlandsche hervormde kerk, tot het schrijven van welke de synoden hem meer dan eens verzocht hadden, en aan welk werk hij de hand schijnt geslagen te hebben, niet aan het licht heeft mogen brengen. Zijne bijzondere kandigheden in 't stuk van godsdienst en kerkbestier waren waarschijnlijk oorzaak dat de staten van Holland hem magtigden tot de nationale synode in 1596 te Hoorn gehouden, en tot het onderzoek der geschillen tusschen de synode en K o r n e l i s W i g g h e r s z . predikant in gemelde stad. Zeer uitgebreid was zijne briefwisseling met de beroemdste en geleerdste mannen van zijn tijd, rijk de voorraad die er nog van aanwezig is. Vele zijn de lofdichten en lofredenen op hem vervaardigd en meermalen is zijne afbeelding in plaat uitgegeven.

Zijne schriften zijn:

De Byencorf der H. Roomsche kerke, in den aanvang van 1569 in het licht gegeven, blijkens het onderschrift der opdragt *Datum in onze Musaeo* (te Keulen?) *den vijfden Januarij welke was drie coninghen als de goede Catholyken hen vrolick maken*, *ende roepen: de coninck drinckt in 't jaer MDLXIX*, Verder zijn er drukken van 1572 (door L e l y v e l d en P r i n s vermelden), 1574. Bij dezen druk van 13 Mei 1574 is de tekst

van 1579 *en des auteurs werck ongeroert gelaten*, maar er is een *Register oft Tafel* bijgevoegd, en *aen de kanten zijn eenige annotatien ende Handekens ghestelt*, *daer het register aenwyst en tot meerdere vermakinghe des Lezers zijn eenighe Notable Redenen somwijlen met een ander Letter*, *somwijlen op een nieu Reghel gestelt*. Ook komen er drukken voor van 1577, 1599 1600, 1611, 1631 (bij Jan E. Cloppenburg. Deze druk is, volgens het exemplaar, *eigenhandig door Aldegonde oversien en also verryckt en verbetert*), 1638, 1639, 1642, 1645, 1657 (te Amsterdam bij Jan van Ravesteyn) 1659, 1664, 1667, 1723, 1733 (te Amsterdam bij Johannes Rotterdam. Achter deze uitgaaf wordt het Register, dat men in den druk van 1631 en van 1657 aantreft, niet gevonden). In 1761 verscheen het werk te Groningen met eenige weinige aanteekeningen van den Eerw. H. Meyer) in 1769 *vermeerderd door* H. Meyer, Amsterd. bij H. de Wit en A. van Goor, 8°). In 1582 zette Aldegonde bij den edelman Uniko Manninga op diens buitenverblijf Lutzborg, (auf dem Lütelsburger Hause Unico Manninga Ahnherr der jetzigen gräflich von Kniphausenschen familie) den Bijencorf in het Hoogduitsch over, en gaf hem in druk uit, met het Latijnsch opschrift *Alvearium Romanum*, een uitgebreiden Latijnschen titel, en onder den verbloemden naam van Jesuwald Pickhart. Vervolgens zette hem Joh. Fischart, gezegd Mentzer, over. (*Gedruckt zu Christlingen. Anno* 1579, 8°. 1580, 1581, 1582, 1586, 1588: Leipzig 1657 met eene voorrede van Jacob Thomasius, Jena 1733, (*Gereinigter Bienenkorb der H. Römischer kirche*.) In 1592 kwam er eene Fransche overzetting van uit. Ook is het boek in het Engelsch overgezet. Tot de schriften die er tegen het licht zagen, behooren *Confutatio van den Aldegondischen Byenkorv door M. Doncanus*, 1578; Johannes Coens, priester te Kortrijk, *Wederlegghinghe van den Biencorff*, *etc.* Loven 1598; Johannes David, *Den Christelycken Bie-corf der H. Roomscher kercke*, *Antw.* 1602 *opgedragen aan P. M*(*arnix*) *auteur des wespen-corfs*, *valschelyck den Bieoorf der H. Roomsche kerck geintituleert. Datum te Ghendt den* 30 *Jan. op S. Aldegondesdach*. Dit werk is zeker reeds vroeger gedrukt, doch, volgens Willems, hoe wél ook geschreven, niet te vergelijken met het werk van den grooten Brusselaar.

Vriendelycke vermaeningh aen de Heeren Staeten van Brabant en Vlaenderen. Delft 1574, een stukje, waarin de prins den volke zeer behendig wordt aangeprezen.

Brief aengaende de kerkelycke tucht ende het dansen. Delft 1577. Antw. 1498, Dordrecht 1649. Deze brief is waarschijnlijk dezelfde met dien, welke in het Latijn voorkomt, in *Epist. Select. Illustr. et clar. Virorum L.B.* 1617, p. 753; *de Disciplina Ecclesiastica atque Choreis*, aan den predikant

G a s p . V e r h e i d e n gerigt. Over M a r n i x gevoelen omtrent het dansen is merkwaardig het geen B a y l e berigt p. 2523 van zijn *Dict. Hist. et Crit.*

Oratio pro Matthia Archiduce Austriae et ordinibus Belgicis habita Wormatiae in Comitiis mense Majo 1578. Volgens F r a n c i u s (*Orat.* p. 592-594) en t e W a t e r (*Verbond der Edelen* D. III. bl. 73) zou de geheele redevoering, gelijk zij werd gedaan, niet meer voorhanden zijn. Ook S c h e l t e m a meende zulks, doch later kwam hem de oratio in haar geheel in handen, en hij zette haar voor zijn *Geschied- en Letterkundig Mengelwerk* (D. IV. St. I) over. De oorspronkelijke is uitgegeven met privilegie van den aartshertog M a t t h i a s , ter drukkerij van Ch. P l a n t i j n te Antwerpen 1578. Ook is er eene Fransche overzetting van vervaardigd. Bij B o r (*Ned. Oorl.* B. XII. D. II. bl. 952) vindt men vertaalde uittreksels der voornaamste plaatsen; bij H o o f t (*Ned. Hist.* D. I. bl. 571) eene uitmuntende zamenstelling van het geheel, hetwelk meermalen met reden als een der voornaamste bewijzen van 's mans welsprekendheid of liever zeggenskracht is aangevoerd. Hij zeide zelf ‘dat hij er het merg van gaf;’ bij v a n M e t e r e n vindt men er een kort en welgesteld berigt van. F r a n c i u s bragt het Nederduitsche uittreksel van H o o f t wederom in het Latijn over.

In 1578 werd te Luxemburg een boek uitgegeven, getiteld: *De tumultuosa Belgarum rebellione sedanda ad Christiani orbis Principes et cunctos publicae ac Christianae tranquillitatis amantes*, *brevis consultatio per Cornelium Callidium Chrysopolitanum*, geenszins, gelijk B u r m a n (*Praef. Anal. Belg.* T. I. p. XCV) wil, een versierde naam van een onbekend man, maar de naam, dien C o r n e l i u s L o o s van Gouda, kanunnik en doctor te Mentz en vicarise te Brussel, in de geleerde wereld voerde. Deze had het vreesselijk geladen op v a n M a r n i x en op deze redevoering, welke hij noemt: *splendida et blanda*, *at subdola et perniciosa oratio*, en zegt daarbij dat hij tegen dezelve geschreven heeft.

Ook is de redevoering van A l d e g o n d e door J.B. H o u w a e r t in Nederduitsch rijm overgebragt en uitgegeven. Antw. 1578. Men vindt de redevoering ook in *Oeuvres politiq.* de P h i l . d e M a r n . T. I. p. 109-150.

Het boeck der Psalmen Davids wt de Hebreische spraecke in Nederduytschen dichte, *op de ghewoonlijcke Françoische wyse ouerghesett*, *door Philips van Marnix*, *heere van St. Aldegonde etc. 't Antwerpen by Gilles van den Rade*, *op 't Vleminxvelt in den gulden rinck* 1580. Achter dezen eersten druk vindt men ook *Catechismus enz. mitsgaders de Christelycke ceremonien ende ghebeden. Met neersticheydt ouersien ende ghecorregeert door Casparum van der Heyden*. Groot is het verschil tusschen dezen en den volgenden druk van 1591 te Middelburg bij

Richard Schilders. Achter den druk van 1591 vindt men, behalve den *Catechismus*, nog *Het Boeck der Heylige Schriftuerlycke Lofsangen*, *enz.*, alsmede van Aldegonde; terwijl men achter dien van 1580 alleen eene berijming aantreft van de *thien gheboden*, *het ghebet onses Heeren*, *de Artyckelen des Christelycken gheloofs*, *den Lofzang Marie*, *Zacharie* en *Symeonis*, door Marnix, benevens *Het ghebet onses Heeren*, *de Artyckelen des gheloofs* beide door Jan Wtenhove, en de *thien gheboden*, *na de oude gewoonlycke wyse* van P. Dathenus, *uyt den Franchoyse overghesett* en nog *een corte ghebet voor de predicatie door Jan Wtenhove*. Ook is de berijming van 1580 verschillende van dien van 1591. In den druk van 1580 is de tekst niet, maar wel in dien van 1591 naast het rijm gevoegd. De derde druk van de psalmen, door den autheur nader *overgesien en op ontallicke plaetsen verbetert*, is met *bijvoeging der Psalmen* van Petrus Dathenus, en *tweederley text*, namelijk volgens *d'oude oversettinge* en de *nieuwe* van St. Aldegonde, te Leyden, bij Lowys Elsevier, A°. 1617 in gr. 8°. uitgekomen. Voor de vierde maal zijn uitgekomen de *CL Psalmen Davids*, van Marnix, te Leiden, en gedrukt bij P. Ravesteyn, 1646 of 1647. 12°.

Het Boeck der Heylige schriftuerlycke Lofsangen uyt den ouden 'ende nieuwen Testamente byeen getogen ende in Nederlandtschen dichte nae de Hebreissche ende Grieksche waerheyt trouwelijck overgeset. Middelb. 1591, ook achter de Psalmen te vinden.

De prophetie uyt het lyden Jesu Christi, *uyt het* 53 *capittel van Jesaia* vindt men ook in de *Harmonie van het lyden Jesu Christi*, uitg. door G. Buytendyck. Dordr. 1694, 1701. Schotel, *Kerk. Dordr.* D. I. bl. 304.

Admonitio ad orbis terrae Principes qui se suosque salvos volunt, 1523, door te Water, *Verb. der Edel.* D. I. bl. 36 aangehaald, welligt een latere druk van de door Foppens vermelde *Germaniae cujusdam nobilis et patriae amantis viri commonefactio ad Sereniss. Reges*, *Principes etc. de Reipubl. Christianae statu atque incolumitate conservandis*, Volgens te Water is dit stuk zonder naam in 1583 in 't licht gegeven: het wordt door Lipsius, Bor en anderen aan Marnix, toegeschreven.

Theses aliquot de Ecclesiae atque Ecclesiasticarum Traditionum χριτηρίῳ *seu certa norma*, *et de verborum Christi in Eucharistico sacramento vera et genuina interpretatione*. z.j. en pl.

Marnix, ten jare 1575 uitgenoodigd en van hoogerhand aangemaand om zich over deze punten ten nutte der kerk op de een of andere wijze uit te laten, stelde aan den toen beroemden Leuvenschen hoogleeraar Michel Bajus, door den heer van Wignicourt, zijn behuwdbroeder, voor, om briefsgewijze over beide deze onderwerpen te twistredenen. Zulks werd door Bajus aangenomen en beiden wisselden in 1577 en

1578 verscheidene brieven die ook wederzijds in de naastvolgende jaren door den druk gemeen werden; doch het werk van B a j u s (*Ad Quaest. Ph. Marnixii S. Aldeg. de Ecclesia Christi et sacramento altaris responsio*. Col. 1579 8°.) werd door zekeren Minderbroeder, Fr. H o r a n t i u s , sterk doorgehaald, omdat hij het geschrift van M a r n i x niet naar behooren had beantwoord. Tot dezen twist behooren ook B a j i *Apologia pro responsione contra objectiones ejusdem de veritate corporis Christi in Eucharistia*. Lovan. 1581.

Refutatio ad Michaëlis Baji, *Regii profess. Lovaniensis*, *Apologiam* (*de reali praesentia*) Antv. 1587.

Naderhand zijn de *Theses* en brieven herdrukt onder den titel van: *Opuscula quaedam S. Aldegondii*, *partim vetera partim nova* Franeq. 1589. Eindelijk zijn ze op nieuw door de Roomschgezinden in het licht gegeven in eene verzameling van M. B a j i *Opera*, Col. Agripp. 1696, bij gelegenheid der twisten tusschen de Jesuiten en Jansenisten over de leer der genade. Deze uitgaaf geschiedde door tusschenkomst van den bekenden Franschen pater Q u e s n e l , doch niet te Keulen, zoo als de titel opgeeft, maar in Holland, weshalve deze uitgaaf in 1697 te Rome verboden werd.

Trouwe vermaninghe aen de Christelicke Gemeynte van Brabant, *Vlaenderen*, *Henegouw ende andere omliggende landen*, *beide die noch onder 't cruice sitten ende die buiten 's lants geweken zijn*, *grotelicx dienende tot troost ende versterckinge in dese benaude tijden teghen alle aenvechtinghen ghedaen bij P.v.M. Leyden Jan Paedts* 1589, *Middelb. Adr. van den Vivere*, 1610 met bijvoeging *en in dichte van nieuws 't gebedt Daniels Ps.* 150 *en* 130. Het oorspronkelijk hs. berust op de Bibl. der Hoogeschool te Leyden. B r a n d t geeft er een uittreksel van in *Hist. der Ref.* D. I. bl. 760.

Ondersoeckinghe ende grondelijcke wederlegginge der Geestdrijvische Leere enz. 's Gravenh. 1515, 1597.

Response Apologetique de Philippe de Marnix à un libelle fameux: qui a esté publié en son absence, *sans nom de l'Autheur ou de l'Imprimeur*, *par un certain libertin*, *s'allettrant gentilhomme Allemand et nommend son libelle Antidote ou Contre poison etc. Auquel l'honneur des Ministres et du Ministère de la parolle de Dieu estoit prophanement vilipendé. Escrite et dediée a Messieur les Estats generaux des provinces unies des Pays-Bas*, *Leyde chez Jean Paedts*. 1598.

De titel van het geschrift, waartegen het gerigt was, luidde:

Antidôte ou contrepoison contre les conseils sanguinaires et envenimés de Philippe de Marnix, *Sr. de St. Aldegonde*, *contenus en certain livre par lui mis en lumière contre les rélateurs spirituels*, *qu'il appelle en son language - Geestdrijvers composé en forme de lettre responsive par un Gentilhomme Allemand*, *studieux à la paix et amateur de liberté Belgique*.

Het antwoord van Marnix werd na zijn afsterven in 't nederduitsch vertaald door eenen R.C.B. te Leyden 1599 bij Jan Paeds Jacobsz. met dezen titel: *Ontschuldiginghe gesteld andwoordischer wijse* (door Ph.v. Marnix) *op een schimpschrift uitghegheven in sijn afwesen sonder name des autheurs ende druckers*, *door een seker vrygeest*, *sich gevende den naem van een Duytschen Edelman en noemende syn voorseyt Boecxken Preservatijf*, *oft tegenvergift enz. in 't welcke de eere der Dienaren ende des Ampts des Goddelicken woords schendelicken werd versmadet; toegeschreven aen de Heeren generale staten enz.* Men vindt een breedvoerig verslag van dat werkje bij Prins, *Lev. v.M.* bl. 65, een uittreksel er van bij Bor, *Ned. Oorl.* B. 36, Bayle, en in de *Chronyck van den ondergang der Tyrannen*, D. II. bl. 1468 enz.

Tractatus de Coena Domini ad Galliarum Regis sororem, *Lotharingiae Duci nuptam*, Antv. 1580. Waarschijnlijk hetzelfde met Sanct Aldegondii *de S. Coenâ tractatus L.B.* ap. Joh. Paetsium 1599, in het Fransch vertaald: *Traicté du Sacrament de la S. Cène du Seigneur etc.* Leide 1599. 4°.

Contra libertinos. 1598. *Tegen eenen vrygeest* 1599. herdr.

Tableau des Différents de la Réligion; Traictant de l'Eglise, *etc.* Leyde 1599, 1601. 4°. 1603, 2 vol. 8°. 1611, 5°. Rochelle 1603. 4°. 1665, 2 vol. 8°. In het Latijn overgezet met den titel: *Liber de Ecclesiae Nomine*, *Definitione*, *Notis*, *Capite*, *Proprietatibus* L.B. *ap. Paetsium* 1599. In 't Nederd.: *Religie verschillen*, *handelende van de kercke*, *haeren naem*, *beschrijvinge*, *teekenen*, *hooft*, *eigenschappen*, *gestellenisse*, *geloove en leeringe derselver; in d'welck als in een Tafereel voor oogen gestelt ende ondersocht worden alle de bewijse*, *redenen*, *voorstellingen en tegenwerpingen die hedendaeghs strijdig staen tusschen die gene die men noemt Catholijcke ter eener ende die men heet Euangelische ofte Gereformeerde ter ander syden door - overgezet nyt den Francoyse in Nederduitsche tale door B.N. Amst.* 1601, 1611, 4°. *met portr. en Lat. onderschrift*, *overgezet* door Jan de Kruiff. Bened. Pictet, maakt in zijne *Kristel. Godgel.* D. III. ook gewag van twee uitgaven te Leyden, 1600, 1605.

Examen rationum quibus Rob. Bellarminus Pontificatum Rom. adstruere nititur. Auctore Ph. Marnixio. 1607. z. pl. of dr. in *Bibl. Emtinck.* (Amst. 1753) S. I. p. 185.

Cort begryp inhoud. de voornaemste Hooftstucken der Christelycke Religie, *gestelt Vrage ende Antwoordischer wijse tot nut ende voordeel der teere aankomende jonckheyt en stichtinge aller Christenen in 't gemeen.* Delft, Nicl. de Clerck, 1599, Leyden, Pieter Louwick Alexandersz. 1599. Amst. 1606. 8°. Van dit boekje is in 1682 te Amsterdam eene laag maleische vertal. verschenen.

De Institutione Principum, *ac nobilium puerorum libellus*, *luci e Ms. jam recens datus a S. Arorio Doc. Med. Franeq.* 1615 Mogelijk hetzelfde met de ms. *Ratio instituendae juventutis*, beschreven in *Messager des sciences et des arts de la Belgique* T. I. p. 418.

In de *Oeuvres de Philippe de Marnix de Sainte Aldegonde*, *écrits politiques et historiques*, *précédés d'une introduction par Alb. La Croix.* Brux. 1859 zijn opgenomen:

Conpromis des Nobles. 1565.

Requeste presentée à la duchesse de Parme, *régente*, *le cinquième jour d'avril* 1565.

Response à un petit livret naguerres publié et intitulé: Déclaration de l'intention du seigneur don Jehan d'Autriche en la quelle la vray intention dudit seigneur don Jehan est manifestement descouverte; et l'origine des presentes guerres et troubles de pardeçà bien clairement et à la verite exposée. (1578.)

Declaration de l'intention du seigneur don Jehan d'Autriche.

Response a un libelle fameux nagueres publié contre Monseigneur le Prince d'Oranges et intitulé: Lettres d'un gentil-homme vray patriot etc. faicte par Philippe de Marnix, *Seigneur du Mont St. Aldegonde*, *Conseiller d'Estat à Messieurs les Etats Generaux des Pays-Bas*, *avec le dit libelle icy joint à la fin Anvers* 1579.

Zie t e W a t e r , *Verb. d. Edel.* D. III. bl. 34 en *Bijl. Lett. KK*.

Oraison des Ambassadeurs de serenissime Prince Matthias. Anvers 1578.

Declaration de Ph. de M. sur les conditions auxquelles le Prince d'Orange consentirait à poser les armes et à quiter le Pays. (La Haye 29 Nov. 1573).

Mémoire sur ce qu'il a négocié, *à Rotterd. avec le Prince d'Orange* (*sans date sur de Juillet* 1574.)

Relation des conférences de Gertrudenberg.

Les pointz que le seigneur de Sainte-Aldegonde a proposés à messieurs les estatz généraux de la part de Monseigneur le Prince d'Orainges 1577.

Dépêche aux États Generaux sur les événements d'Arras. (1578).

Rapport fait au Prince d'Orange et aux Etats Generaux par les Ambassadeurs qu'ils avaient envoyés au duc d'Anjou, *pour lui offrir la souveraineté des Pays-Bas* Mars 1581.

Lettre de Philippe de Marnix aux Etats Généraux sur les négociations avec le duc d'Anjou.

Brief récit du l'estat de la ville d'Anvers du temps de l'assiègement et rendition d'icelle, *servant en lieu de Apologie pour Philippe de Marnix - contre sez accusateurs au regard de l'administration qu'il y eu*. (1585.)

Discours prononcé par Marnix à l'assemblée de Dordrecht au mois de Juillet 1572. (*français et flamand*).

Memoire inédit de Marnix sur un projet de donation des dix Provinces à la France (1585.)

Vis Veritatis Divinae XX regulis et illustribus exemplis exposita, *ex Belg. Lat. per L. Lucium.* Arnh. 1602, Basil,, 1628. Het is twijfelachtig of dit werk wel aan M a r n i x moet worden toegeschreven.

Oratie of wtspraecke van het Recht der Nederlandtsche oorloge teghen Philippum, *Coningh van Spaengien*, *aen de aldermaghtighste ende doorluchtigkste Vorsten van Kerstenryck*, *van eenen Nederlandschen edelman ghedaen. In Nederlandsche getrouwelick vertalet t' Amselredam by Michiel Colijn*. 1608. 4°.

Via Veritatis 1620.

Waarschijnlijk is hij ook de opsteller van den brief of vertoog met de *Nederlandsche Geloofsbelijdenis* aan M a x i m i l i a a n gezonden in 1566. Zie t e W a t e r , *Tweede eeuwget. d. Geloofsbel.* bl. 219.

Troost der ziele in 't Vagevuur, 8°. z.j.Z.J. A b c o u d e *Naamr. v. Ned. Boek.* I. D. 3e St. bl. 7.

Ook wordt hem toegeschreven het pamflet:

Belgicae liberandae ab Hisp. ὑποδειξις *ad patrem patriae Gulielmum Nassovium principem Aurantium*, *anno* 1571, *April.* 18, *exhibita ac nunc demum in lucem edita*.

Het Wilhelmuslied, van hetwelk M a r n i x zonder twijfel de autheur is, verscheen waarschijnlijk het eerst in 1568 of 1569.

Behalve de door S c h o t e l , in *Ged. over het aloude volkslied* vermelde uitgaven van dit lied, vindt men nog: *Het orig. volkslied W.v.N. deszelfs oorsprong*, *vermoedelijk dichter en noodige opheldering. Leyden J.v. Thoir*, 1814*; Het oude Volkslied W.v.N. gedicht in het jaar* 1568, *vrij nagevolgd op den tegenwoordigen tijd. Leyden*, M u r r a y 1814; A. L e e f l a n g , W.v.N. enz. *met aangename variatien voor de Piano-forte*, Rott. 1814; J. S p a n g e n b e r g , *W.v.N. avec neuf variations pour le piano-forte* 4°. fol. *à la Haye* 1814; J.W. S w a a n , W.v.N. *in den geest van het oude lied toepasselijk gemaakt op de gezegende omwenteling van* 1813. Amst. 1815.

Het lied van Nederland, Amst. 1816 8°. Nog in 1863 verscheen er een nieuwe uitgaaf van het lied te Leyden.

Waarschijnlijk heeft M a r n i x nog andere naamlooze schriften in het licht gegeven. De spaanschgezinden zelve stelden buiten twijfel dat hij de autheur was van vele “slimme boeckskens” tegen hunnen koning (B o r , *Ned. Oorl.* D. I P. VII. bl. 482). Ja, ook M a r n i x bevestigt zulks niet onduidelijk in een brief aan A d r . v.d. M y l e , in *Epist. Select. Illustr. et Clar. viror.* p. 694: “Nos literis et libellis quantum possumus eorum (scil. Brabantinorum, Flandrorum etc.) animos ad libertatis studium accendemus.”

Zoo vermeldt Quinet p. 131 nog van hem: *Mémoire inédit qu'il addresse aux Etats Generaux sous le coup immédiat de la mort de Guillaume*', in hands. op de Bourgondische bibliotheek te Brussel, J. Halzbergius vertaalde in 1602 een door Marnix in het Latijn geschreven werk, getiteld: *Bijbel der Natuur dat is van de waarheit der Christelycke religie teghens de Atheisten Epicuren enz*. Dat hij de Latijnsche poezy ook beoefend heeft, blijkt uit een knuppelvers, bij Bizot, *Medal. Hist. van Holl.* bl. 53, en bij Prins, en uit twee breedere Carmina, uit *Olympiae Fulviae Moratae Opera omnia*, medegedeeld door Dodt van Flensburg in *Vriend des Vaderlands* D. VI N°. III bl. 196, 197, ook te vinden bij Broes, *Ph.v. Marnix*, *in Voorlezingen*, D. II. St. I. bl. 144; Gerdes deelt in *Scrin. Antiq.* T. II. P. I. p. 542-554 mede: *Marnixii Epist. ad Bezam et huius ad eum responsio*, ook te vinden in Bezae *Opera*, T. III. p. 206, sq. Ruim 25 oorspr. brieven van Marnix vindt men in de *Ill. et Clar. viror. Epp. Selectiores L.B.* 1617 door Petrus Bertius uitgegeven, een brief aan Pottelberg, in *Praest. vir. Epp. Eccl. et Theol. ed.* 1660 p. 1-18; brieven aan v.d. Myle, C. van der Heiden, enz. in *Epist. viror. illustr. edit. a D. Heinsio*, *Cent.* II. p. 711, 712, 753-755, 821, 967 etc. Hij schreef ook een brief aan de *Opzienders der gemeenten te Embden en andere plaatsen* (Meiners. *O. Vriesl. Kerkel. Gesch.* bl. 424-426); aan *de Christel. gemeenten in Braband en Vlaanderen*, *die onder het kruis zitten of buiten 's lands geweken zijn* (Brandt, *Hist. d. Ref.* D. I. bl. 760, 761), aan Pieter Carpentier, rector der Lat. school te Norwich, (Foppens, T. II. p. 962). Te Water, (*Verb. d. Edel.* D. III. bl. 53), maakt melding van 6 brieven van hem aan den hoogl. Sibrandus Lubbertus met andere weleer in bezit van Mr. J. de Kempenaer, raadsheer in 't Hof van Friesland. Mr. G. van Leeuwen deelde een brief van Donellus aan v. Marnix van 19 Maart 1582 mede in *Bijdr. voor Regtsg. en Wetgeving*, D. II. bl. 580, volgg. Een brief van Lipsius aan Marnix vindt men in J. Lipsii, *Epist. Select. Cent. II*, *Miscel. LXXXV*, en te Water, t.a.p. D. IV. bl. 441, gewaagt van een anderen, 10 Maart 1582 uit Antwerpen geschreven. Voorts komen brieven voor van Marnix op den *Catalogus der Bibl. v.d. Leydsche Hoogeschool* en op de Catalogussen der bibliotheken van Koning, te Water, Schouten, v. Voorst.

Men vindt de volgende mss. van hem:

Van de Beelden afgeworpen in Augusti 1566. *Antwoorde P. Marnixii*, *Heer van St. Aldegonde op de Assertie eens Martinisten* (Luthersman) *dat het afwerpen der beelden niemande dan der Hoogher overheit geoorlooft en zij*. Z. te Water, *Verb. d. Edel.* D. I. bl. 382.

Annotationes Aldegondii in Apologiam J. Austriaci. Z. Cat. Bibl. publ. Leid. p. 318.

Conciliorum Tomi ex edit. Petri Crabbe c. notis mss. Marnixii. Colon. 1553. 3 vol.

Zijne Bibliotheek werd in Julij 1599 te Leiden verkocht blijkens *Catalogus libror. Bibl. nobil. clarissimique viri piae memoriae D. Philippi Marnixii Sancto-Aldegondii*, *Lugd. Bat. ex typ. Christ. Gujotii*, 1599. 4°.; verg. *Messager des Sciences et des arts de la Belgiq.* T. I. p. 244 en C.A. Chais van Buren, *de Staatk. beginselen van Ph. van Marnix*, bl. 178, 172.

Zijn zinspreuk was: *Repos ailleurs*.

Zie, behalve de Woordenboeken van Moreri, Luiscius, Hoogstraten, Kok, Chalmot (op Coornhert), Nieuwenhuis, *Woord. d. Zamenlev.*; Kobus en de Rivecourt, Jöcher, Bayle, *Biog. Univ.*; Strada, Bentivoglio, Bor, van Meteren, Hooft, Meursius, Vossius, van Reyd; voorts Morhoff, Freherus, J. Verheiden, *Praest. aliquot Theol. Effigies*, waar zijn portret voorkomt, gelijk ook in de overzetting (*Afbeeld. van sommige in Godts woort ervarene mannen*, bl. 145); M. Adami, *Vitae Jurisc. et Med. Gron.* p. 334; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p, 1030-1038; Saxe *Onom. litt.* T. II. p. 466, 467; Meursii, *Ath. Bat. Oper.* T. X. p. 541, 542; *Alma Acad. Leid.*; Magiri, *Eponymol.* p. 568; Gerdes, *Scrin. Antiq.* T. III. p. I. p. 135-137; *Hist. Ref.* T. III. p. 128-131; Burman, *Anal. Praef.* T. I. p. XCV, XCVI; *Syll. Epist.* T. I. p. 155, 156, 692; Hontheim, *Prodrom. Hist. Trev.* p. 1195; Viglii, *Epp. polit. et hist.* T. I. p. 360; P. Heuteri, *Rer. Austr. Belg.* p. 406; Hoynck van Papendrecht, *Anal.* T. II. P. II. p. 186, 226, 233, 439; *Annal. Antwerp. auct. D. Papebroeckio*, T. IV. p. 126-130; J. de Tassis, *Connent.* lib. II. p. 166, 186; l. III. p. 124, 133; Haraeus, *Annal. Brab.* T. III. p. 209, 216; U. Emmii, *de agro Frisiae*, p. 394; H. Loyens, *Synops. rer. memorab. gest. a Ducibus Loth. Brab. etc.* p. 456, 491; Grotii, *Annal.* lib. V. p. 129; *Histor.* lib. V. p. 378; Crenii, *Animadv. Phil. et Hist.* T. VII. p. 120, T. VIII. p. 136-138; J. le Long, *Bibl. Select.* p. 132-138; Baudii, *Poëm.* p. 63, 64, 529; P. Scriverii, *Opera Anecd.* p. 434; le Carpentier, *Hist. de Cambray*, P. III. p. 767; *Nobil. d. Pays-Bas*, T. I. p. 84, 170, 231-239; *Recueil Généal.* p. 75, 76, 130; Butkens, *Trophées de Brabunt*, T. I. p. 512; de Rouck, *Her.* bl. 307; von Steinen, T. III. S. 799, 800; *Notice sur l'ancien cathédr. de St. Lambert à Liège etc. par le Bar.* Xavier van den Steen de Jehay, in *Bulletin et Annal. de l'Acad. de Belg.* 1843, 1844, Marin, *Hist. de la France* T. IX. p. 502; *La Révol. des Pays Bas*, *depuis l'an* 1559-1585, p. 139; Petit, *Chron. Livr. XIII*, p. 477, Livr. XIV. p. 631; Livr. XV. p. 611; Aubery de Maurier, *Mém. pour serv. à l'Hist. de Holl.* p. 412; Juste, *Vie de Marnix de St. Aldegonde* La Haye 1858; Quinet, *Fondat. de la république des Prov. Unies*, *Marnix de St. Aldegonde;* Gachard, *Corresp. de Philippe II*, T. I. p. 206, 402, 521, 546; T. II. p. 208; Bakhuizen van den Brink, *Notice sur le dix. denier*, Gand 1848; Goethals, *Lectures relatives à l'Hist. des sciences etc.* Brux. T. I. p. 137; *Notices biographiques et bibliographiques sur Philippe de Marnix*, *par* Albert La Croix et François van

Meenen, *avec portr. de Marnix*, *Brux.* 1858, 8°.; *Oeuvres de Ph. de Marnix - précèdés d'une Introduction par Alb. le Croix*, Brux. 1859; *Chant funèbre sur le trèpas de Phil. de Marnix. La Rochelle* 1605; P. Dahlman, *Schauplatz der Marquisten und Demarquisten Gelehrten*, Leipz. 1710; Baur, B.H.L. *Handwörterb.* Th. III. S. 542, 542; Bruce, *Corresp. of Dudley Earl. of Leycester*, p. 33, 34, 36, 312; Halma, *Tooneel der vereen. Nederl.* D. I. bl. 144; D. II. bl. 138; G. Suikers, *Alg. Gesch.* D. II. bl. 432, 444*;* van Hasselt, *Onnitg. stukk.* D. I. bl. 317; Wagenaar, *Vad. Hist.* (Reg.); van Wijn, op *Wagenaar*, D. VI. bl. 251; Ceresier, *Tafereel der Algem. Gesch. d. Vereenigde Nederl.* D. III. bl. 64, 221, 407; te Water, *Verk. Vad. Gesch.* D. IV. bl. 324; Beaufort, *Lev. v. Willem I*, 3 d. (Reg.); Bilderdijk, *Gesch. des Vaderl.* (Reg.); Motley, *Hist. of the rise of the Dutch Republ.;* Arend, Beelo, Brandt, *Hist. v. Enkh.* bl. 166; Beekman, *Beschr. v. Asperen*, bl. 80, volgg.; Gargon, *Walch. Arcad.* bl. 46; van Leeuwen, *Bat. Ill.*; *Pars Index Batav.* p. 230; Bareuth, *Holl. en Zeel. jubelj.* bl. 31; Meerman, *Verg. d*, *gemeeneb. van Grotius*, D. II. bl. 239; van der Vijnckt, *Ned. Ber.* D. I. bl. 254, D. II. bl. 155; Fruin, *Tien jaren uit den tachtigjarigen oorlog*; van Deventer, *Het jaar* 1566, 's Hage 1856; Otto von Corvin Wiersbitzky, *De tachtigjarige oorlog*, Amst. 1855, Prins, *Lev. van P.v.M.* in de *Levens. der Nederl. dichters en dichteressen*, *uitg. v.h. genoots. Kunst wordt door arbeid verkregen*, Leid. 1781. D. I. met portret; *Lev. der voorn. meest Nederl. mannen en vrouwen*, D. IV; *Levensschetsen van Vad. mannen en vrouwen uit de zuid. provincien;* te Water, *Verbond en smeekschrift der Edelen*, D. I. bl. 56-58; 143, 381-383; D. III. bl. 29-90, 450, 551-555, 558; D. IV. bl. 423-441, 465-465; *Redev. over de verdiensten van M.v. Aldegonde* in *Vruchten van de Kamer der Wijngaardranken*, D. III. bl. 1-32; Broes, *Ph.v. Marnix aan de hand van Willem I*; H.J. Koenen, *Gesch. d. Fransche vluchtel.* bl. 343, verv.; M. Siegenbeek, *Toetsing der gronden voor de onderstelling dat tusschen Aldegonde en Oldenburneveld vroegtijdig eene merkelijke verwijdering heeft plaats gehad* in *Nijhoff's Bijdr. voor de Vad. Geschied- en Oudh.* D. VII. bl. 143, volgg.; J. ab Utrecht Dresselhuis, *Geschied- en Oudheidk. wandel. door het eiland Walcheren*, Middelb. 1842, bl. 76-82 (over de heerlijkheden van Ph.); Mr. J.v. Lennep en W.J. Hofdijk, *Merkw. kasteelen in Nederl.* D. I. bl. 190-198 (als boven) Dodt van Flensburg in *Vriend des Vaderl.* D. V. St. 6, 1831; D. VI. St. III. 1832; van Vloten, over Marnix *opvoedings-ontwerp* in *Vad. Letteroef.* jaarg. 1854; G.v. Loon, *Ned. Hist. penn.* D. I. bl. 285; *Navorscher*, D. V. bl. 100, 208, 337; *Bijbl.* 1855, bl. XCVIII, D. VII. bl. 172-255, 377, D. VIII. bl. 225, 336, D. IX. bl. 78; *Chr. v.h. Hist. Genoots.* D. II. bl. 93; D. IV. bl. 236; D. V. bl. 98, 142, 280, 425, 438. D. VI. bl. 97, 98, D. VIII. bl. 465; *Cat. princip. civit. et singul. qui donatione-Bibl. Lugd. Bat. dotar.* L.B. 1597; *Cat. Bibl. publ. Lugd. Bat.* p. 252; *Cat. Bibl. Bunav.* T. I. p. 423; Groen van Prinsterer, *Archives de la maison d'Orange-Nassau*, Prem. Serie (Reg.); *Bibl. Emtinck.* P. I. p. 84; Arrenberg, *Naamr. v. Neerl. Boek.;* Muller, *Cat. van Godgel. werk.* bl. 12, 90; *Cat. des livres orient.* N°. 1811; *Hand. d. Maats. van letterk.* 1856, bl. 65-75; Muller, *Cat. van portr.*

(Als staatsman). Scheltema, *Staatk. Nederl.* o.h.w.; C.A. Chais van Buren, *De staatk. beginselen van Ph.v. Marnix*, Haarl. 1859; H.v. Idsinga, *Staatsregt*, D. I. bl. 328; Kluit, *Hist. der*

Holl. Staatreg. D. II. bl. 312; Vreede, *Inl. tot de Ned. diplom.* D. II. St. I. bl. 149; 's Gravezande, *De Unie van Utrecht herdacht*, bl. 147.

(Als Godgel.) Glasius, *Godgel. Nederl.* o.h.w.; J. Uytenbogaert, *Kerk. Hist.* bl. 208; J. Trigland, *Kerk. Gesch.* bl. 260; Brandt, *Hist. der Ref.* D. I. bl. 299, 303, 440, 516, 532, 538, 546, 565, 588, 666, 707, 760, 798, 842; te Water, *Tweede eeuwged. v.d. geloofsbel. der Geref. kerken*, bl. 33, 35; *Kort verh. d. Ref. v. Zeeland*, bl. 45; *Hist. d. Herv. kerk te Gend*, *Ber. aan den Lez.* bl. 153; *Redev. der 2 eeuwged. der verlossing van Goes in Zuid-Beveland*, bl. 24; Ypey en Dermout, *Gesch. der Ned. Herv. kerk*, D. I. bl. 231, 249, verv. aant. bl. 94-166; D. II. bl. 346, 350; Meiners, *Oostfr. Kerk. Gesch.* D. I. bl. 420-424; Harkenroth, in *boekz. der Gel. Wer.* Mei 1731, bl. 577; J. ab Utrecht Dresselhuis, *F.v.M. beschouwd als godgeleerde en meer bepaaldelijk in zijne verrigtingen en verdiensten omtrent de Ned. Herv. kerk*, (Amst. 1832. 8°.) Nic. Hinlopen, *Hist. der Ned. overz. des Bijb.* bl. 25; Kist en Royaards, *Archief van Kerk. Gesch. inzonderheid van Nederl.* D. V. bl. 108, 387, 391, 459, 478; D. VI. bl. 108; 2e Ser. D. VIII. bl. 182; Schotel, *Kerk. Dordr.* D. I. bl. 70, 94, 306, 409.

(Als Letterk.) Bidloo, *Panpoët. Bat.* p. 92; M. Siegenbeek *Bekn. Gesch. der Ned. Lett.* bl. 67; N.C. van Kampen, *Gesch. der Ned. Letterk.* D. I. bl. 155, *Vad. Karakterk.* D. I. bl. 332; *Redev. over den geest der Ned. Letterk.* bl. 17; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. II. bl. 88, D. IV. St. II. bl. 462; Witsen Geysbeek, *B.A.C. Woordenboek*, D. IV. bl. 320, volgg.; H. Bakker, *Besch. van den trant onzer Ned. verzen* in *Werken van de maats. van Nederl. Letterk. te Leyden*, D. V. bl. 112; Willems, *Verhand. over de Nederl. Tael- en Letterk.* D. I. N°. 5, bl. 281; *Mengel. van Vad. Inhoud*, D. I. N°. 5, bl. 187; Ypey, *Gesch. der Ned. tale*, Snellaert, *Schets eener Gesch. der Ned. Letterk.* bl. 82, 87, 95, 98, 105, 114; J. Bowring, *Iets over de Nederl. taal en letterk.* bl. 31.

(Over den Byencorf). *Vreet vogel oft sterft*, van Weislinger, (Antw. 1741) D. I. p. 207, Lelyveld, *op Huydecoper's Pr. v. taal en dichtk.* D. I. bl. 10, D. II. bl. 132, 138; Schotel, *Ged. over het Withelmuslied; Kerk. Dordr.* D. I. bl. 406, in *Bijdr. tot boeken en menschenkennis*, D. III. N°. 1; Paquot, *Mém.* T. I. p. 55; Flögel *Geschichte der Kom. Lett.* 3 Bd S 568; D. Gitterman, in *Algem. Kirchenz.* 1835, Marz, S. 406-408; Jöcher's *Lex. Thuana*, p. 47; Heinsius, *Praef. ad Sat. Menip.; Scaliger. Secunda*, p. 443; Voetii, *Exercit. piet.* p. 267, seq.; Francii *Orat.* p. 193, 194, edit. 1705; (over de Psalmen) *Nieuw Christ. Maands.* 1833 N°. VII en volgg. J. Heringa, *Kerk. Raadg.* D. II. St. II; van Iperen *Hist. van het Psalmgezang*, D. I. bl. 137-143; le Long, *Bibl. Select.* P. II. p. 79, 116; *Boekz. der Ned. Bijb.* bl. 769; J. Ens, *Hist. bericht. van de publicke schriften*, bl. 77; Schotel, *Ged. over het Volkslied*, bl. 70, 71; *Gesch. v.d. Heidelb. Catech.* bl. 170; Harckenroth, *Oostfr. oorspronkel.* D. II. bl. 799; A. Andriessen, *Aanm. op de Psalmberym. v. Dathenus*, bl. 178; *Navorscher*, D. VI. bl. 76, 77, 222, 381; D. VII. bl. 335; Muller, *Holl. Godgel. werk.* bl. 89, 90.

(Over het Wilhelmuslied). G.J. Gales, *Over den oorsprong en Lotgevalien van het N°.* 1789; Scheltema's *Verh.* in *Vad. Letteroefeningen*, voor 1814, St. II. bl. 109; van Someren en Brugmans, *Het oude Volkslied W.v.N.*, Schotel, *Het oude Volkslied W.v.N.* en *Ged. over het oude Volkslied W.v.N.* Leyd. 1835,

Holl. Merc. 1672, bl. 8°; J.P.v. C a p e l l e , *Verhand. over de Vaderl. liefde der voorvaderen*, bl. 36 over *Verslag der openb. Vergad. der tweede kl. van het Kon. Nederl. Inst.* 1824 (Amst. 1827); S n e l l a e r t , *Verh. over de dichtk. in Belg.* bl. 184; W i l l e m s , *Belg. Mus.* D. I. bl. 275; B o s s c h a , *Nederl. heldend. te land*, D. I. bl. 177.

[Marnout]

MARNOUT. Zie MAREGNAULT.

[Andreas Maroquinus]

MAROQUINUS (ANDREAS), Benedictijn in het klooster dier orde te Ghislain in Henegouwen, leefde in 1606, schreef:

Annales Ecclesiastici s. Gesta SS. Martyrum a Notariis S.R.E. summorum Pontific. jussu conscripta, *variis e bibliothecis collecta IV*. in handss.

Zie V a l . A n d r . *Bibl. Belg.* p. 51; F o p p e n s , *Bibl. Relg.* T. I. p. 54.

[Frederik van Yve, abt van Marolles]

MAROLLES (FREDERIK VAN YVE, abt van), lid van den raad van State, een warm voorstander van W i l l e m I, werd in 1577 door de algemeene staten naar Don J u a n te Namen gezonden, om hem te vertoonen hoe ongegrond het vermoeden van toeleg op zijn persoon was, en hem te noodigen naar Brussel, waar hij veilig kon blijven, weder te keeren. In hetzelfde jaar werd hij mede naar Geertruidenberg afgevaardigd om aartshertog M a t t h i a s de punten voor te leggen op welke men hem de opperlandvoogdij wilde opdragen, in 1579 naar de Keulsche vredehandeling, en toen deze in het volgend jaar werd afgebroken, bleef hij, die reeds vroeger in heimelijke verstandhouding met den hertog van T e r r a n o v a stond, te Keulen en verzoenden zich met den koning.

Zie B o r , *Oorsp. der Ned. Oorl.* B. X. bl. 258, B. XII. bl. 7, B. XIII. bl. 103, 144; W a g e n a a r , *Vad. Hist.* D. VII. bl. 154; 181, 278, 315; B e a u f o r t , *Leven van Willem I*, D. III. bl. 109; G r o e n v a n P r i n s t e r e r , *Archives de la maison d'Orange-Nassau*, T. VI. p. 41, 271, 272, 282, 529, 637, T. VII. p. 4, 194, 199, sv.

[Samuel Marolois]

MAROLOIS (SAMUEL), ofschoon geen Nederlander, hield hij zich in Nederland op en gaf er zijne werken uit. Zoo verscheen in 1615 en in 1628 bij J a n J a n s o n te Amsterdam eene Fransche en Hollandsche, en in 1647 eene Latijnsche uitgaaf van zijn werk over de perspectief. Ook gaf hij in het licht v a n M a r o l o i s :

Ars muniendi sive fortificationes etc. 1644. 2 vol. 8°.

Perspectiva et Architectura etc. *Joannis Vredemanni Frisii*, 2 vol. fol. en *Sterktenbouwing* of *Fortificatie*, *oversien door* A. G i r a r d , met pl. Amst. 1627. fol. en in 1662 de *Opera mathematica*, zijnde eene verzameling van alle zijne vroegere geschriften sedert 1644, met een nieuw gegraveerden titel er voor; ook in het Nederd. (*Mathematische werken*, Amst. 5 d. fol. m. pl.)

Zie D o d t , *Archief*, D. VI; K r a m m , *Leven en werken der Holl. en Vl. Kunstschild.* D. III. bl. 1064; A r r e n b e r g , *Naamlijst van boeken*, bl. 279; A b c o u d e , *Naamr.* D. I. bl. 236.

[J. Maronier]

MARONIER (J.), schreef:

Kabinet der schrijfkonst, *bestaande in* 60 *voorschriften*. Rotterdam. 4°.

Als boven *met bijvoeging van eene verzameling rond en loopend schrift*.

Arithmetica of rekenkonst. Rotterd. 3e dr. 8°.

Zie A b c o u d e , *Naamr.* D. I. bl. 236.

[Daniel Marot]

MAROT (DANIEL), de oude, zoon van den beroemden Franschen architect en graveur J e a n M a r o t , werd in 1660 te Parijs geboren, vestigde zich in den Haag, waar hij vele lusthoven, buitenplaatsen enz. aangelegd en in dienst van W i l l e m III eenige bouwwerken ontworpen en bestuurd heeft.

Hij etste zeer geestig beeldjes, huis- en tuinsieraden, plafonds enz. in 1712 gezamentlijk tot handleiding voor kunstenaars en handwerkslieden in het licht gegeven.

Behalve *Recueil des Planches des Sieurs Marot*, *père et fils*, *Paris*, kennen wij van hem de volgende kunstprenten:

De Amsterdamsche kermis met de gewapende burgerij, in 2 gr. bladen.

De Haagsche kermis, *met de schutterij onder de wapenen*, *die HH. KK. de prins en princes van Oranje begroeten*. Als boven.

Afbeelding van het groote bal, *gegeven bij H.K.H. Mevr. de Princesse van Oranje*, *Dec.* 1686, *op de zaal van Oranje in 't Haagsche bosch*, *ter eere der geboorte van S.H. den prins van Oranje*. Als boven.

Het inwendige van de audientiezaal in den Haag.

Een gezigt op het huis Voorst.

Overwinning en victorie op het geallieerde Frankrijk en Spanje behaald. 1702. gr. fol.

De stad Besançon en Maastricht. 2 bl. fol.

Seize emblêmes pour le Mausolée de Marie Thérèse.

Reine de France 1686, naar de vinding van A. B e n o î t .

Nouveau livre de Tableaux, *de portes et de cheminées*, *inventées et gravées par D. Marot*, 22 bl. in fol.

Nouveau livre de peinture de Salles et d'Escaliers. Als boven in fol. oblong.

Nouveau livre de Departements, *etc.* Als boven.

Livre de Décorations differentes. Als boven. 1702.

Nouveau livre de Platfonds. Als boven.

Nouvelles cheminées, *faites et plusieurs endroits de la Hollande*. Als boven.

Premier et second livre d'Ornements. Als boven.
Nouveau livre de Berceaux et Trillages. Als boven.
Nouveau livre de Serrurerie. Als boven.
Nouveau livre de Parterres. Als boven.
Livre de Fontaines. Als boven.
Livre de Statues, *propres à tailler en marbre et en pierre*, *et aussi en métal*. Als boven.
Vases de la maison Royale du Loo. Als boven.
Nouveau livre de Vases.
Nouveau livre d'Orfèvrerie. Als boven.
Nouveau livre d'Ornements pour l'utilité de Sculpteurs et d'Orfèvres. Als boven.
Magnefiecke Carosse van Syn Majesteyt van Groot Bretagne gemaeckt in de Haegh de 21 *Julij* 1698. Als boven.
K r a m m bezit nog andere kunstprenten van dezen meester, alsmede zijn geteekend portret in 8°.

Zie I m m e r z e e l , *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.* D. II. bl. 202; K r a m m , *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Kunstschild.* D. III. bl. 1064; *Biogr. Univ.* i.v.

[Daniel Marot]

MAROT (DANIEL), de jonge, in 1700 of 1701 te 's Hage geboren, werd door zijn vader onderwezen, schilderde wat hem voorkwam, vooral grot- en fonteinwerk. Hij overleed in 1773 in het Leprozenhuis te 's Hage.

Zie K r a m m , *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Kunstschild.* D. III. bl. 1064.

[Leo Maroten]

MAROTEN (LEO), was een Augustijner monnik te Gent, in 1726 definitor, den 27 Februarij 1729 in den ouderdom van 71 jaren overleden.
Hij gaf in het licht:
Regel van de derde orde der Eremyten van den H. Vader Augustinus, 3 d., Gent 1709, waarvan het laatste deel de levensbeschrijvingen van 365 vermaarde geestelijken der orde van St. Augustinus in verzen bevat.
Vierentwintig meditatien over Jesu Christi bloedige en onbloedige opofferande. Gent 1729.

Zie B l o m m a e r t , *de Nederd. schrijvers van Gent*, bl. 326.

[Jan Marotte]

MAROTTE (JAN), in Vlaanderen geboren, Dominikaner monnik te Gent, was Baccalaureus en vele jaren hoogleeraar in de godgeleerdheid en stierf den 8 April 1670 in den ouderdom van 66 jaren.
Men heeft van hem:
Vitanda Novitas, *Antiquitas amanda*. Gandavi in 12°.

Zie P a q u o t , *Mém.* T. II. p. 610; J ö c h e r , *Gelehr. Lex.* i.v.

[Jacobus de Marquais]

MARQUAIS (JACOBUS DE), uit een aanzienlijk geslacht te Atrecht geboren, wijdde zich aan den geestelijken stand en

werd door Philippus II, koning van Spanje, in 1584 tot abt van St. Martijn te Doornik benoemd. Hij overleed 9 Mei 1604. Men vindt zijn grafschrift bij Valerius Andreas en Foppens.

Hij schreef:

Commentarius amplissimus in Regulam S. Benedicti.

Speculum pastorum, *quo omnia Abbatum*, *aliorumque Prelatorum officia explicantur*.

Speculum exercitiorum Monachi.

De Institutione Novitiorum.

Explicationes in Psalmos et Conciones variae.

Gesta Abbatis Monasterii sui en anderen, die in handss. in zijn klooster bewaard werden.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 420; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 55; Jöcher, *Gelehr. Lex.* i.v.

[Marquette]

MARQUETTE. Zie HARTAING.

[Jan de Marre]

MARRE (JAN DE), zoon van Harmen de Marre en van Geesje Poster, werd den 23 Augustus 1696 te Amsterdam geboren, en van zijn jeugd af voor de zeedienst bestemd. Van zijn twaalfde jaar af (1708) tot 1731 zwierf hij op zee. Hij begon zijn poetischen loopbaan toen hij in 1728 aan boord van het O.I.C. schip Heesburg als schipper zijn laatste reis naar Batavia deed, met de eerste hand te slaan aan zijn uitvoerig dichtstuk *Batavia*, *begrepen in zes boeken*, later, in 1740, te Amsterdam in 4°. gedrukt, waarin hij de togten der Nederlanden naar de Indien, de opkomst der Oostindische Maatschappij en de grondlegging van hare hoofdplaats Batavia op het eiland Java en de lotgevallen en oorlogen dezer stad bezong. Dit gedicht wordt door deskundigen een meesterstuk en een schildergalerij in dichtmaat genoemd. Als een pendant van dit dichtstuk kan men aanmerken zijn *Eerezang voor de Kaap de Goede Hoop* in drie zangen, achter zijne *Bespiegelingen over Gods wijsheid in het bestier der schepselen*. Amst. 1746. Dit laatste is onder de leerzaamste en fraaiste dichtstukken te rangschikken die over deze stoffe handelen en overtreft verre Vondels *Bespiegelingen van Godt en Godsdienst*.

Zijne in 1746 te Amsterdam uitgegeven *Hof en Mengeldichten* bestaan in eene fraaije verzameling van poëtische beschrijvingen van aanzienlijke buitenplaatsen. Als tooneeldichter heeft de Marre zich inzonderheid verdienstelijk gemaakt door zijn *Jacoba van Beijeren*, een fraai oorspronkelijk treurspel (Amst. 1736, 1741, 1761); zijn *Marcus Curtius* of *Liefde voor 't Vaderland* (Amst. 1734, 1736, 1758 veel veranderd 1759) is vergeten.

Hij was het schouwburgbestuur als zoogenaamd adsistent of loontrekkend regent toegevoegd en vervaardigde een geestig zinnespel, *Het eeuwgetijde van den Amsterdamschen schouwburg* genaamd, bij gelegenheid van diens honderdjarige feestviering,

7 Januarij 1738, dat zeventien achtereenvolgende malen werd vertoond. Hij overleed den 19 Jan. 1763.

Behalve de in den tekst opgenoemde dichtwerken heeft men nog van hem:

Het feest der Liefde; hardersp. in Muziek. 1741.

Zijn portret is door Houbraken naar Quinkhard gegraveerd, met een vers van L. Pater 1745, een ander door Vinkeles.

In van Halens *Panpoëticon* komen gedichten van Feitema (bl. 101) Hoogvliet (bl. 115) L. Pater (bl. 79) Willem van der Pot (bl. 106) Dirk Smits (bl. 204) Jan Vermeulen (bl. 184) en Philip Zweerts (bl. 80) op de afbeelding van onzen dichter en verschillende van hem op die van zijne kunstbroeders voor.

Zie Wagenaar, *Beschrijv. van Amsterd.* fol. St. III. bl. 257; Siegenbeek, *Bekn. Geschied. der Nederl. Letterk.* bl. 149; van Kampen, *Gesch. der Ned. Lett. en wetensch.* D. II. bl. 116, 161; J. de Vries, *Gesch. der Ned. Dichtk.* D. II, bl. 114; Witsen Geysbeek. *B.A.C. Woordenb.* D. IV. bl. 344, volgg.; Kobus en de Rivecourt, o.h.w.; Lulofs, *Eenige toelicht en bedenk. op J. Bowring*, bl. 53; Arrenberg, *Naamreg. v. Ned. boeken*, bl. 279; *Cat. der Maatschappij van Nederl. Letterk.* D. I. bl. 252, b. bl. 141.

[J, Marrebeck]

MARREBECK (J,), een kunstgraveur, volgens Bryan in Holland geboren, bloeide aldaar in 1700 en graveerde portretten in mezzo tinto. Kramm acht hem denzelfden persoon met

[M. Marrebeck of Marebeek]

MARREBECK of MAREBEEK (M.), kunstgraveur en uitgever van middelmatige talenten, blijkens zijn *portret* van *paus Alexander VIII*, in zwarte kunst, met een Lat. en Holl. vers in gr. 4°. 1689. Iets beter is het portret van *Maria Hispaniae Regina*, in 4°.

Zie Kramm, *Leven en werken der Hollandsche en Vlaamsche kunstschilders*, D. III. bl. 1064.

[G.A. de Marree]

MARREE (G.A. DE) gaf berigten over de kust van Guinea, in zijne *Reizen op en beschrijving van de goudkust van Guinea*.

Zie van Kampen, *Bekn. Gesch. der Nederl. Letterkunde*, D. II. bl. 636,

[Kapitein Marrevelt]

MARREVELT (Kapitein), van Amsterdam, onderscheidde zich in de zeeslagen gedurende den eersten en tweeden Engelschen oorlog. In den tweeden zeeslag, waarin M.H. Tromp sneuvelde, verdreef hij, ofschoon met wonden bedekt en van zijne eene hand beroofd, den vijand van zijnen bijkans vermeesterden bodem.

Zie J.C. de Jonge, *Gesch. v.h. Nederl. zeewezen*, D. II. bl. 183; D. II. bl. 176.

[Marrigjen Ariens]

MARRIGJEN ARIENS werd, omtrent 70 jaren oud, wijl zij uit armoede in 1589 te Vianen met den duivel een verbond had gesloten, en zich aan tooverij had schuldig gemaakt, den 4 Oct. 1597 te Schoonhoven voor het stadhuis geworgd en tot stof verbrand. Men leest haar vonnis bij v a n B e r k u m , *Beschrijving van Schoonhoven*, bl. 376 volgg.

[Pieter Marriot]

MARRIOT (PIETER), dichter uit de 18e eeuw, blijkens zijne *Lijktranen over Willem IV Pr. v. Or.* in 1571.

Zie v.d. A a , *N.B.A.C. Woordenb.* o.h.w.

[Marritjen Freerks van Garsthuizen]

MARRITJEN FREERKS VAN GARSTHUIZEN, doopsgezinde, was eene der vlugtelingen uit de Ommelanden in 1569, toen Q u a r r é te Groningen kwam om de kerkplunderaars (ofschoon er geen eigentlijke beeldenstorm had plaats gehad,) te straffen.

Zie B l a u p o t t e n C a t e , *Gesch. der Doopsgez. te Groningen*, D. II. bl. 10.

[Marritje Nadminx]

MARRITJE NADMINX dochteres van Alkmaar, in Mei 1535 te Amsterdam, wijl zij zich bij de secte der Anabaptisten had gevoegd, ter dood gebragt.

Zie v a n B r a g h t , *Bloed. toon. der Doopsgezinden*, bl. 413.

[Paul Henri Marron]

MARRON (PAUL HENRI), werd den 20 April 1754 te Leyden geboren, en was de zoon van P a u l M a r r o n en E l i s a b e t h d e P o n , beide afstammelingen van de familiën, herkomstig van St. Paul en Dauphiné, ten tijde der algemeene vlugt naar Holland vertrokken. Hij volbragt zijne studien aan de hoogeschool in zijne geboortestad gevestigd, en onderscheidde zich op dezelve welligt minder door aanhoudend blikken, dan door eene bewonderenswaardige vlugheid. ‘M a r r o n deed er eene vrij geringe mate godgeleerdheid, maar veel geloofs op.’ In 1776 werd hij predikant bij de Waalsche gemeente te Dordrecht, en had aldaar zijn medeleerling en vriend Guyot tot ambtgenoot. Daar vond hij ook de beide Latijnsche dichters van B r a a m en H o e u f f t , en den geschiedschrijver v a n d e r W a l l , met welke hij vriendschappelijke betrekkingen aanknoopte. Vooral bestond er tusschen hem en H o e u f f t eene hartelijke vriendschap, die tot beider dood heeft geduurd. In 1782 kwam hij te Parijs in betrekking van hulpprediker van den Nederlandschen gezant aldaar. Diens kapel was het middenpunt van de eeredienst der hervormden. Het was een tijdstip waarop de beginselen van verdraagzaamheid tot alle standen der maatschappij in Frankrijk begonnen door te dringen. In de aanzienlijkste kringen, en door hen, die de in zwang zijnde wijsgeerige denkbeelden huldigden, was de veroordeeling, die, sedert de herroeping van het edict van Nantes op de protestanten

drukte, reeds lang als onregtvaardig vernietigd; maar de daaromtrent bestaande wetten waren nog niet met de daad afgeschaft. De

Protestanten van Parijs, door zoo vele vroegere besluiten onbekwaam verklaard om huwelijken aan te gaan, zagen zich nog gedwongen, om in de bureaux van het ministerie tegen betaling van veel gelds de vergunning te koopen, om in de kapel van het Nederlandsche gezantschap een huwelijk te sluiten. De letterkundige begaafdheid van M a r r o n verschafte hem de gelegenheid om aan zijne geloofsgenooten nuttig te zijn. Reeds toen met goed gevolg de Latijnsche dichtkunst beoefenende, had hij in eene ode den roem, door de Fransche wapenen in Noord-Amerika behaald en de overwinningen van Rochambeau, Lafayette en Washington bezongen. Dit dichtstuk vond te Versailles bijval; de minister van buitenlandsche zaken, de V e r g e n n e s , gaf het verlangen te kennen om den vervaardiger er van te zien, en M a r r o n werd vervolgens aan hem voorgesteld. De dichter liet niet na zich het vertrouwen, door hem als letterkundige verworven, ten nutte te maken, om zich een vrijen toegang tot de bureaux te verschaffen, en te verwerven dat de vergunning tot het aangaan van huwelijken door de Parijsche protestanten, die men vroeger, na lang wachtens, duur betalen moest, voortaan zonder moeijelijkheden afgegeven werd. Door deze dienst en anderen van gelijken aard verwierf hij de achting en erkentelijkheid der Parijsche protestanten, en werd hij in 1788, het jaar nadat L o d e w i j k XVI de burgerlijke regten aan de protestanten had wedergegeven, tot leeraar bij de Parijsche kerk benoemd; waarin vroeger mannen als D u m o u l i n , D r e l i n c o u r t , D a i l l é en C l a u d e hadden geschitterd. Kort daarna brak de omwenteling uit en begonnen nieuwe onweders de pas wedergeborene gemeente te bedreigen en M a r r o n in de volvoering van zijn dienstwerk te belemmeren. Voor dat tijdstip had hij zich met velerlei letter- en geschiedkundigen arbeid onledig gehouden en zijne bijzondere kennis der Nederlandsche Geschiedenis- en Letterkunde hem met M i r a b e a u in verband gebragt, wiens ligt ontvlambaar gemoed door de gebeurtenissen in 1787 in Nederland, na het binnenrukken van een Pruisisch leger voorgevallen, diep getroffen was. Het is zeker dat M a r r o n zeer veel aandeel had aan een in 1788 door den graaf d e M i r a b e a u uitgegeven werk, getiteld:

Aan de Bataven over het stadhouderschap.

M i r a b e a u noemt hem dan ook in het groot aantal brieven over dit onderwerp geschreven: ‘mijn zeer geleerde wapenbroeder,’ en vormde het ontwerp met hem eene geschiedenis der vereenigde Nederlanden te schrijven, waarvan slechts eenige fragmenten in wezen zijn. Gedurende het bestaan van het gemeenebest knoopte M a r r o n nieuwe betrekkingen aan met de partij der Gironde, die verscheidene protestantsche leeraars, zoo als R a b a u t -S a i n t -E t i e n n e , R a b a u t P o m m i e r en L a s o u r c e onder hare leden telde, 't geen aanleiding.

gaf dat de voorstanders van het schrikbewind hem later als verdacht beschouwden. Na tweemaal door de zendelingen van het commité te zijn aangehouden, werd hij daags voor de viering van het zoogenaamde feest ter eere van het Opperwezen (7 van Zomermaand 1794) in het hotel Talaru, door de wijkvergadering van Lepelletier in een kerker herschapen, gevangen gezet. Den 12 Thermidor (30 van Hooimaand 1794) na den val van R o b e s p i e r r e , herkreeg hij zijne vrijheid, en gaf kort daarna onder den titel van *Paul Henri Marron aan de burgeres Helena Marie Williams*, eene belangwekkende beschrijving van zijne gevangenschap en de wijze, waarop zijne lotgenooten in het ongeluk zich hadden bezig gehouden, in het licht. In weerwil van de beroeringen der tijden, werd zijne kerk, misschien de laatste van geheel Parijs gesloten, en belette hem de verpligte dienst op den Décade niet om voor het klein getal geloovigen, dat door de stormen der omwenteling nog niet was uiteen gedreven, naar de wijze der vaderen, wekelijks den Zondag te vieren. Na zijn gevangenschap nam M a r r o n , die als leeraar niet of slechts een geringe bezoldiging genoot, deel aan de zamenstellen van verschillende bladen en arbeidde hij eenigen tijd aan het ministerie van buitenlandsche zaken.

Bij de herstelling der openbare eeredienst in 1802 werd hij voorzitter van het consistorie en twee jaren later ontving hij van N a p o l e o n zelven het kruis van het Legioen van Eer. In hetzelfde jaar was M a r r o n op het punt in een godsdienstigen twist te geraken. De aartsbisschop van Besançon, L e c o z , schreef namelijk aan M a r r o n , M e s t r e s a t en R a b a u t-P o m m i e r een openbaren brief om deze leeraars te bewegen van zich de krooning van N a p o l e o n , en de tegenwoordigheid van den paus, ten nutte te maken, tot eene geheele ineensmelting der beide kerkgenootschappen. M a r r o n en zijne ambtgenooten deden echter den aartsbisschop op overtuigende wijze gevoelen dat deze minder eene ineensmelting van weerszijden dan wel een bekeering ten behoeve zijner kerk verlangde. Van dit tijdstip af tot zijn dood was zijn loopbaan die van een Christenleeraar, en zijne snipperuren besteedde hij aan de bijwoning van gezellige kringen, waar de levendige, vernuftige wending zijner gesprekken voor zijne vrienden zoo behagelijk was, aan een gezette beoefening der Latijnsche letterkunde en aan velerlei letterkundigen arbeid. Zijn geheel leven door bleef hij aan zijn vaderland gehecht en liet geen enkele gelegenheid voorbijgaan om de instellingen, den wetenschappelijken roem, den volksaard en de taal van zijn geboorteland te verdedigen. De Nederlandsche geleerden en kunstenaars, die Parijs bezochten, vonden immer in hem een kundig raadsman en een gullen gastheer. Hij legde zijn leeraarsambt niet neder voor dat een smartelijke ongesteldheid hem daartoe noodzaakte. Deze, die

langzaam zijne krachten ondermijnde, sleepte hem den 31 van Hooimaand 1832 weg. Zijn oude vriend H o e u f f t bragt zijne nagedachtenis eene aandoenlijke hulde en zijn ambtgenoot en vriend A. C o q u e r e l sprak een treffende lijkrede op hem uit. Een eenvoudig gedenkteeken met een zeer gepast Fransch en Nederduitsch opschrift is op het Parijsch kerkhof Père la Ghaise voor hem opgerigt.

Als voorzitter van het consistoire bleef hij tot zijn einde toe met grooten lof en uitgebreiden zegen werkzaam Als kanselredenaar bezat hij vooral in de kracht van zijn leeftijd ongemeene begaafdheden. Eenige zijner leerredenen zijn afzonderlijk uitgegeven, en het plegtige gebed door hem bij gelegenheid van het hervormingsfeest toen zijn kerkgenootschap zich met het Luthersche vereenigde, den 2 November 1817 uitgesproken, is in het *Recueil*, die plegtigheid betreffende, opgenomen. Hij schreef vele belangrijke biographien van beroemde Nederlanders in de *Biographie Universelle* van M i c h a u d , in de *Dictionnaire historique* van L o u i s P r u d h o m m e , en het *Magasin Encyclopédique*, (*grand nombre d'articles de critique*, *une Notice sur Lyonnet etc*) in het *Journal de Paris*, *etc*.

M a r r o n was, gelijk wij opmerkten, een vurig beminnaar der Latijnsche dichtkunst. Reeds op zijn veertiende jaar werd een dichtstuk van hem in die taal gedrukt. Schoon zijn gedichten allen den geoefenden kenner en gelukkig navolger der oudheid aan den dag legden. zijn er nogtans onder de groote menigte, die daarvan van tijd tot tijd het licht zagen, sommigen, waarin deskundigen gemis van vloeibaarheid en gemakkelijkheid opmerkten, doch het minst of liever in het geheel niet zal men zich over dit gemis beklagen, in die dichtstukken, welke hem door vaderlandsliefde en gevoel van vriendschap werden ingestort. Slechts enkele zagen deels met, deels zonder zijn naam, het licht; de meesten werden in Fransche en Nederlandsche letterkundige tijdschriften, vooral in den *Konst- en letterbode*, opgenomen. In het *Magasin Encyclopêdique* vindt men een weinig vereerend op K a n t in het Grieksch, Latijn, Fransch en Hollandsch. Men heeft na zijn dood een bundel zijner in den *Konst- en letterbode* verspreide Latijnsche gedichten willen in het licht geven, doch dit plan is niet doorgegaan. Hij bespeelde ook nu en dan de Nederlandsche lier, zelfs bestaan er gedichten van hem in hoogen ouderdom in die taal geschreven. Tot zijn nagelatene letterschatten behoort een verzameling van uitgebreide aanteekeningen voor een nieuwe vertaling der psalmen; om de verouderde van B e z a , M a r o t en C o n r a r t te vervangen.

Een der laatste biographisten van M a r r o n schreef: ‘dans ses écrits comme dans son ministère, M a r r o n a fait preuve d'une conduite juste et exempte de flatterie.’ ‘La dernière partie) merkt Q u é r a r d aan) de cette phrase est au moins

très inexacte, car Marron a encensé toutes les idoles qui se sont succédées au pouvoir, Louis XVI, Napoléon, Louis XVIII, le duc de Bordeaux, Charles X' etc.

Marron was correspondent der tweede en derde klasse van het koninklijk Nederlandsch Instituut en lid der Maatschappij van Ned. Letterk. te Leyden.

Hij huwde Mollerus. Zijn afbeeldsel is meermalen in plaat gebragt.

Men heeft nog van hem:

Eerekroon op de hoofden der doorl. staatsmannen, *Burgervad. Zeeh.* (door Marron, Blussé, Hoeufft, van Braam enz.) Dordr. 1782.

Lettre d'un protestant à l'abbé Cerutti. Paris 1789. 8°.

Discours prononcé au service extraordinaire célébré par les protestants de Paris, *à l'occasion de l'achèvement de la constitution et de son acceptation par le Roi* 1791. 8°.

Redevoering gehouden 13 *Oct.* 1793 *te Parijs; in 't Ned. vert. door C.J.C. Bacot*, Duinkerk. 1793.

Gebed en Formulier van het H. Avondmaal, *ten gebruike van de Protestantsche kerk te Parijs*, *opgesteld door den Burger Marron*, *predikant aldaar* 1794, *benevens gebed opgedragen aan de Fransche Natie*, *door den burger en vaderlander Castellier*, *pastoor van de parochie de Forgueux*, *by St. Germain en- Laye*, *departement van de Seine en Oise. In het Fransch en Hollandsch* 1794. Z. pl. of naam van drukker.

J.Ch.J. Luce de Lancival, *Ode à son Exc. Mr. R.J. Schimmelpenninck*, *grand pensionnaire de la Républ. Batave avec deux vers Latins par* P.H. Marron, Leide 1805. 8°.

Discours pron. la veille de la paix 17 *Brum. An X*, *dans le temple des Protestants de Paris*. Paris 1801. 8°. Dordr. 1802.

Discours religieux d'action de grâces pour la paix signée à Luneville, *pron. le* 3 *ventose an IX* (met Fransche en Latijnsche Cichtregelen. Ook in het Ned. overgezet.

Constitution du peuple Bat. trad. du Hollandais (1798).

Napoleonti primo Gallorum imperatori semper augusto. Paris. 1804. 4°. In 't Fransch nagevolgd door J. Demay, 1805.

Service solemnel d'action de grâces, *célébré par l'Egl. Réf. Consist. du Départ. de la Seine*, 15 *Août* 1806, *anniv. de la naissance de S.M. l'Emp. et Roi*. Paris 1806. 8°.

Carmina. Paris. 1811, 22 et 25. 3 St. 4°.

1. *De Romae Rege sperato et nato*. 1811.

2. *Ludovico XVIII Galliae Regi*, *in festis baptismalibus Regii Burdigalae Ducis ipsis Kal. Majis.* 1822. (Ook Paris 1821. 4°.)

3. *Carolo X*, *Gallorum regi*, *in festis Rhemensibus d.* 29 *Maji* 1825.

A Messieurs les president et membres de la Ohambre de Députés des départements, *les présidents des consistoires de l'Eglise*

réformée et de cette de la confession d'Augsbourg à Paris 1816 8°. (met den predikant G o e p p).

Solemnia Hagana, *celebrata d. XXII et XXIII Julii* 1828 Paris 1828. 8°.

Elegia ad Musam in Borbonicorum ad Gallos reditu, *et auspicatissimo Ludovici XVIII Lutetiam Parisiorum adventu*. Parisus 3 Mai 1814. 8°.

Op eene Leiden-ontzets viering te Parijs 3 *Oct.* 1829. 8°.

Hij vertaalde ook in het Hollandsch de *Nouvelles observations et attestations sur la transcendance des lois de Mélezè etc*. van *M. Quatremère Disjonval* (1803).

Men schrijlt hem ook de noten toe op het werk van den graaf de M i r a b e a u , *Aux Bataves sur le Stadhouderat*. (1788. 8°.)

Zie *Galérie des contemporains*, Tom. VI. p. 443, 444; *Le protest. IIe année*, N°. 2, 20 Août 1832, N°. 36, 20 Juillet 1833; *Konsten Letterb*. 1832, 2 dl. N°. 37, 38; *Aanhangsel op Nieuwenhuis Woordenboek*, o.h.w.; Q u é r a r d , *La France littér.* T. V. p. 539, 560 *Proces-verbaal van de vijf-en-twintigste algem. verg. van het Kon Ned. Inst.* 27 *Aug.* 1832, bl. 21, 22; *Hand. der jaarl. verg. van de maats. ijan Nederl. Letterk. te Leiden* 1833, bl. 2 volgg.; B e r g m a n , *Lev. van F. A Bosse*, bl. 108; Mr. B.H. L u l o f s , *Gedenks* op H.D. G u y o t . Gron 1828 8°.; C o l l o t d'E s c u r y , *Hollands roem in kunsten en wetensch*. D. I. A. hl. 80; S c h o t e l , *Kerk. Dordr.* D. II. bl. 214, 784; J.H. H o e u f f t , *Carm. Epidosis*, p. 41, 48, 77; *Promenade philosophique au cimetière du père la Chaise*, *par M. Viennet*, Paris 1855, p. 230; *Cat. der Maats. van Nederl. Letterk. te Leiden*, D. I bl 269; D. II. bl. 81, 195, 270, 291; H e r i n g a , *Bijdr. tot de lijst van Ned. dieht.;* M u l l e r , *Cat. van port*.

[H.G. Marschall]

MARSCHALL (H.G.), schreef:

Geneeskundig volksboek, *naar het hoogduitsch*, gr. 8°. 1791. Dordrecht.

De Geneesmeester voor ongehuwde vrouwen, *moeders*, *kinderen*.

Zie *Konst- en letterb*. 1790, D IV. bl. 34.

[Adriaen van Marselaer]

MARSELAER (ADRIAEN VAN), van Antwerpen, aldaar schepen in 1587 en volgende jaren, dichter uit de 16e eeuw, van wien niets meer bekend is.

Zie F o p p e n s , *Bibl. Belg.* T. II. p 983; P a q u o t , *Mém.* T. XVI. p. 174; W i l l e m s . *Verh. over de Nederd tael- en lett*. D I bl. 284-285; W i t s e n G e y s b e e k , *B.A.C. Woordenboek*, D. IV. bl. 366.

[Frederik van Marselaer]

MARSELAER (FREDERIK VAN), zoon van den vorigen, en diens eerste vrouw J o s i n a R o u s s e l , werd in 1584 te Antwerpen geboren, ontving daar zijne eerste letterkundige opleiding, studeerde vervolgens te Leuven in de wijsbegeerte en de regten, en verkreeg aldaar den 23 Maart 1611 den graad van licentiaat in deze faculteit. Na nog eenigen tijd het onderwijs van E r v c i u s P u t e a n u s in de

letterkunde genoten te hebben, reisde hij door Italie en liet hij zich opnemen onder de ridderschap van O.L V. van Loretto. In zijn vaderland weêrgekeerd, vestigde hij zich te Brussel, waar hij in 1618

schepen werd, welke betrekking hij meermalen bekleedde. In 1620, 21, 22, 54, 55, 56 nam hij het ambt van tresorier en in 1623, 25, 30, 40, 43 en 51 dat van burgemeester waar, Toen hij in 1659 voor de 15 maal tot schepen was benoemd, ontdeed hij zich van dit ambt dat op zijn zoon Gilles Frederik overging, en onttrok zich geheel aan de zaken. Den 5 Mei van dit jaar verhief Philips IV zijne heerlijkheid Perck of du Parck bij Vilvoorde tot eene Baronie. Hier en te Brussel bragt hij de 26 overige jaren van zijn leven met het beoefenen der letteren door.

Hij huwde Margaretha de Baronaige, eenige dochter van Jan de Baronaige, heer van Perck, St. Hubert, Elewyt, Harzeaux, Oycken, Loxem etc. en van Catharina le Clercque, dochter van Willem le Clercque, schout en luitenant van het hof van leene te Mechelen.

Zijn oudste zoon, Karel Philip, stierf op reis naar Weenen, in het gevolg van Francisco de Moura, Y Conte Real, markies van Castel Rodrigo, vervolgens gouverneur der Nederlanden. Een ander zijner zonen was de genoemde Gilles Frederik, heer van Perck, Elewyt, Harzeaux, Hoyke, Borre, Loxem en het Vrije van Opdorp, raadsheer van den raad van Brabant, die omtrent 1655 huwde met Maria Petronella van Caldenborch, ridder, heer van Herve, Crevecoeur, Charneux, Thimister, Beucq, Salomé, etc.

Marselaer was een letterkundige en verstond het latijn, ook was hij ervaren in de regtsgeleerdheid en staatkunde. Hij was edelmoedig, weldadig, vooral omtrent letterkundigen. Ook had hij den naam van een godsdienstig man te zijn, doch trotsch. Hij stierf den 7 November 1670, in den ouderdom van 87 jaren en ligt in de parochiale kerk van Perck begraven, waar men nog zijn gratschrift leest.

Hij schreef:

Κηρύχειον *sive Legationum insigne in duos libros distributum*. Antv. 1618. 8°. Ook met den titel: *Legatus; libri duo ad Philippum IV. Hispaniarum Regem*. Antv. 1626. 4°. Deze uitgaaf is zeer vermeerderd Amst. 1644. 8°. *Vinariae* (Weimar) 1663. 16°. It. *Editio secunda*, *ab ipso auctore aucta et recensita*. Ant. 1660. fol. prachtige uitgaaf, aan Philippus IV toegewijd.

Legatio mentis ad Deum; operis de legato Parergon; Per D. Fredericum de Marselaer, *equitem auratum*, *et lauretanum*, *Baronem de Perck et Elewyt*, *Toparcham de Opdorp*, *Harseaux*, *Oycke*, *etc Majestati suae a Consitiis Belli*, *septimum Bruxellae Consulem*. Brux 1664. 16°.

Epistola ad Josephum Geldorpium à Ryckel, in het leven van Ste Begge, in 1631 in 4°. door dezen abt in het licht gegeven.

Hij is meermalen afgebeeld. Zijn beste portret is dat door Corn. Galle gegraveerd naar de schilderij van Ant. van

Dyck, met twee latijnsche gedichten van N. Burgundius en Jacobus vande Walle.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 250; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 320; Petri Bellugae, *Speeul. Princip.* Brux. 1655, in *Epist. nuncup.*; Butkens, *Supplém. des Trophées de Brab.* T. II. p. 88-91; *Grand Théâtre sacré de Brabant*. T. I. P. II. p 190, 382 van Gestel, *Hist. Mechl.* T. I. p. 112, 113; P. Sweertius, *Necrol.* p. 157, 158; Paquot, *Mém.* T. XVI. p. 174; Willems, *Verh. over de Ned. taal- en letterk*. D. I bl. 284, 285; Witsen Geijsbeek, *B.A.C. Woordenboek*, D. IV. bl. 316; van Loon, *Ned. Historiepen.* D. II. bl. 412; *Jurisp. her.* p. 312; *Nobil. de Pays-Bas;* Muller, *Cat. v. portr*.

[Otto Marseus van Schrieck]

MARSEUS VAN SCHRIECK (OTTO), dus wordt de voorgaande O. Marcelis door Dr. Waagen, directeur van het koninklijk museum te Berlijn, in den Catal. der kunstgalerij aldaar genoemd.

Zie Kramm, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. III. bl. 1060, 1065.

[Thomas Marshall]

MARSHALL (THOMAS), doctor in de godgeleerdheid, te Oxford beroemd taalkundige, van 1656-1672 leeraar in de Episcopale kerk, te Dordrecht tot welke betrekking hij geroepen was door de ‘merchant adventurers’ aldaar. In Engeland wedergekeerd werd hij rector van Lincoln college aan de universiteit bij Lincoln. Later werd hij rector van Oxfords college en stierf in 1686.

Hij gaf in het licht:

Quatuor D.N. Jesu Christi Euangeliorum versiones perantiquae duae, *Gothica scil. et Anglo Saxanica; quarum illam ex celeberimo codice argenteo nunc primum depromsit Franciscus Junius F.F.* (*i.e. Francisci filius*) *hanc autem ex codicibus mss. collatis emendatius recudi curavit Thomas Mareschallus*, *Anglus. Cujus etiam observationes in utramque versionem subnectuntur*.

Accessit et Glossarium Gothicum etc. opera ejusdem Fr. Junii Dordrechti 1655. 4°. 2 voll. Amstelred. apud Jansonio-Waesbergios. 1684.

Zie Jöcher, *Gelehr. Lexicon*, B.V.S. 105; Steven, *History of the Scottisch Church in Rotterdam*, p. 75, 300-301; Balen, *Beschrijving van Dordr.* bl. 195; Kist en Roijaards, *Kerk. Archief inz. in Nederl.* D. V. bl. 8, 9, 11, 17; Schotel, *Kerk. Dordr.* D. I. bl. 458; Chaufepiè, *Dict. hist.* i.v.; Moreri; Wood, *Ath. Oxon. Biogr. Univ.*; Saxe, *Onom.* T. V. p. 120; *Anal.* p. 606.

[Gerrit Marshoorn]

MARSHOORN (GERRIT), zilversmid te Haarlem, in de eerste helft der 18° eeuw, was tevens een kundig wapensnijder en zilverdrijver. Bij het vieren van het 3° jubelfeest van L. Kosters uitvinding der drukkunst, vervaardigde deze kunstenaar de twee gedenkpenningen, bekend onder den naam van den grooten en kleinen Marshoorn; beide zijn naauwkeurig afgebeeld en beschreven in het werk van J.C.

S e i z . Haarl. 1740. Het blijkt uit die beschrijving, dat de groote gedreven en de kleine ge-

stempeld is, met een stempel door M a r s h o o r n in staal bewerkt. Vervolgens heeft M a r s h o o r n , welligt onder meer andere, twee gedenkpenningen gemaakt met het borstbeeld van den stadhouder W.C. H, F r i s o en een versje op de keerzijde: de eerste met het versje:

Een Salomon voor Neêrlands staat,
Een vredestichter naar Gods raad.

Deze viel niet gelukkig uit en hiertegen werd een vrij hevig rijmpje gemaakt, dat waarschijnlijk aanleiding gaf tot het volgend versje, door P i e t e r M e r k m a n :
Aan G e r r i t M a r s h o o r n zilversmit te Haarlem,

‘M a r s h o o r n , die zoo fraai de stempel-hamer roert,
En daar de teekenpen zoo juist en fiks bij voert,
Mogt eens aan Sparens boord, alwaar gij werdt geboren,
Uw welgelijkend beeld, naast dat van K o s t e r , gloven.

Op den tweeden gedenkpenning, die veel beter was en algemeener is, leest men mede van P i e t e r M e r k m a n , het volgende, onder het wapen van Haarlem:

‘Voor Haarlems burgerij,
Die F r i s o vrij en blij,
Stadhouder van ons Land,
Ontving met hard en hand.’

P.M. 17 5/12 47.

Beide deze gedenkpenningen zijn met den naam van G. M a r s h o o r n onder het borstbeeld geteekend. De tijd van zijn overlijden is niet bekend.

Zie *Konst- en letterbode*, 1833, D. III. bl. 156; I m m e r z e e l , *Lev. d. Schild.* D. I*I*, bl, 204; *Aanhangsel Dichtk. Cypressenbl.* bl. 33.

[Sapiens Marsilius, de Wijze]

MARSILIUS, DE WIJZE, (SAPIENS), een oud dichter, schrijft het gedrag der Agrippijners, toen deze de hulp van C e r e a l i s tegen C l a u d i u s C i v i l i s inriepen, en hem de gemalin en zuster van den laatsten en de dochter van C l a s s i c u s , hun tot onderpanden der bondgenootschap tusschen hen en C i v i l i s gegeven, aanboden en de Germanen, die hier en daar in de huizen verspreid waren, om hals gebragt hadden, aan dezen M a r s i l i u s toe. Sedert werd deze aan het hoofd der stedelijke regering gesteld, en na zijn dood met een praalgraf bewesten de muren van Kenlen vereerd, welks laatste overblijfsel men zegt, dat eerst in de 18° eeuw is verloren gegaan. De inwoners van Keulen zouden tot op het jaar 1500 de herdenking dezer gebeurtenis op den vijfden dag na Pinksteren

gevierd hebben en alsdan statiglijk de muren met krijgsmuziek zijn rondgetrokken.

Zie Aldeubruck, *de relig. Ubior.* p. 104, 105; Taciti, *Hist.* Lib. IV. C. 79; van Wijn, *Nalez. op de Vad. Hist. van Wagenaar*, D. I. bl. 43, 44.

[Theodorus Marsilius]

MARSILIUS (THEODORUS), in 1548 te Arnhem geboren kwam, na het voltooijen zijner studiën te Leuven, te Toulouse, alwaar hij de humaniora onderwees; vervolgens te Parijs alwaar hij in het collegie des Grassins, en later in dat van Plessis tot koninklijk hoogleeraar enz. enz.

Zie de Fellez, *Geschiedkundig Woordenboek*, XVI D. bl. 217.

[Marsilius van Ingen]

MARSILIUS VAN INGEN, aldus genoemd naar zijne geboorteplaats, een dorp in de provincie Gelderland enz.

Zie de Fellez als voren.

[Jan Marsse, de Jonge]

MARSSE, de Jonge (JAN). Zie MARTSEN (JAN), de Jonge.

[Jan Marssen, de Jonge]

MARSSEN, de Jonge (JAN). Zie MARTSEN (JAN), de Jonge.

[Balthasar en Gaspard de Marsy]

MARSY (BALTHASAR en GASPARD DE), gebroeders, Vlaamsche beeldhouwers uit de 17^{e} eeuw, die veelal gemeenschappelijk hebben gearbeid. Zij vestigden zich te Parijs, en overleden aldaar. Balthasar werd den 20 Mei 1614 te Kamerijk geboren, in 1673 lid en tegelijk professor bij de koninklijke akademie van Parijs. Hij stierf aldaar den 26 Mei 1674.

Gaspard kwam in 1625 te Kamerijk ter wereld, en werd in 1657 tot lid, in 1659 tot professor en in 1675 tot adjunct rector van dezelfde akademie verkozen. Hij stierf te Parijs den 10 September 1681.

Men vindt van deze kunstenaars:

Het marmeren praalgraf van Jan Casimir, *koning van Polen*, in de kerk der abdij St. Germain-des-Près, te Parijs.

Twee marmeren standbeelden, de *Dapperheid* en de *Wijsheid* voorstellende, aan het praalgraf van Turenne in de kerk der abdij van St Denis.

Frankrijk onder Lodewijk XIV in Duitschland zegevierende, een groep van drie figuren op het voorplein van het kasteel te Versailles.

Een standbeeld van Mars aan den voorgevel van hetzelfde kasteel.

Tien standbeelden, verbeeldende de *Overvloed*, de *Rijkdom* en de *Acht eerste maanden van het jaar*, aan den achtergevel van het kasteel.

Een marmeren groep voorstellende *Latona met Apollo en Diana*, in het midden van den vijver van Latona, in het park van Versailles.

Bacchus, *vergezeld van kleine Saters en van de attributen van den Herfst*, in het midden van den vijver van Bacchus.

De slang *Python*, die op verschillende plaatsen water opspuit, waarvan de voornaamste straal zich 92 voet verheft, een bronzen versiersel van den drakenvijver.

Een bronzen standbeeld van 24 *voet*, in het midden der Enceladus-fontein.

Een marmeren groep, voorstellende *de Dageraad* tegenover de boschaadje van Apollo.

Een dito, voorstellende het *Zuiden* bij de fontein de Pyramide.

Een dito, voorstellende 2 *Paarden en* 2 *Tritons* bij de grot van Apollo. Dit laatste vooral is een verwonderlijk voortbrengsel en er zijn weinig of geene beeldhouwwerken van zulk een omvang bekend.

Zie I m m e r z e e l , *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.* D. I. bl. 265, 266; *Biogr. Univ.*

[Gilles de Marteau]

MARTEAU (GILLES DE), de Oude, werd in 1722 of 1729 te Luik geboren, ging in zijne jeugd naar Parijs, waar hij spoedig grooten roem verwierf en veel toebragt tot het doen herleven der kwijnende graveerschool. In 1764 werd hij lid der akademie te Parijs. Er bestaan vele prenten van akademiebeelden door hem naar teekeningen van de meest beroemde Fransche meesters gegraveerd Hem is de vinding toe geschreven om in zijne graveerwijze de oorspronkelijke teekeningen geheel terug te geven.

Hij zou meer dan 500 prenten vervaardigd hebben. Hij overleed te Parijs in 1776.

Zie I m m e r z e e l , *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. II. bl. 76; K r a m m , *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. III. bl. 1063, en op D u m a r s e a u , D. II. bl. 331.

[Gilles Antoine de Marteau]

MARTEAU (GILLES ANTOINE DE), neef van den vorige, werd in 1750 te Luik geboren. Hij was leerling van zijn oom en graveerde in diens stijl. Hij was geen onverdienstelijk graveur. Er bestaan een groot aantal studien naar moderne meesters van hem.

Hij overleed omtrent 1806.

Zie I m m e r z e e l , *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. II. bl. 177; K r a m m , *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. II. bl. 331.

[Samuel Marteau]

MARTEAU (SAMUEL), med. doctor en conrector aan de latijnsche school te Gorinchem, schreef:

Kortbondige t' zamenstellinge over de Metëorologia, *ofte speculatie der Hemelscher onvolmaakte lichamen. Te Dordregt bij Simon onder de Linde* 1695. 8°.

Zie R a b u s , *Boekz. v. Europa*, 1695 a, bl, 553.

[Marten van Rossum]

MARTEN VAN ROSSUM. Zie ROSSUM (MARTEN VAN).

[Sjuck Martena]

MARTENA (SJUCK), een moedig Friesch krijgsheld in de 12e eeuw.

Zie te Water, *Verb. d. Edelen*, D. III, bl. 99; Winsemius, bl. 137.

[Hessel Martena]

MARTENA (HESSEL) werd in 1164 door zijn vader, Doeke Martena, naar Italië gezonden, om daar onderwezen te worden. Krijgszuchtig van aard, trok hij met twee paarden naar Duitschland om keizer Fredericus Barbarossa te dienen. Hij klom bij den keizer door zijne stoutmoedigheid en dapperheid in groot aanzien, werd door hem ridder geslagen en tot overste van 10000 paarden benoemd, en kreeg de belofte van met de dochter van den graaf van Stolberg te zullen huwen. Als gezant van den keizer op reis zijnde, werd hij door eene bende met den zoon van den graaf van Anhalt, die de jonkvrouw van Stolberg tot vrouw begeerde, aangegrepen en doodelijk gewond. Een jaar later stierf hij te Milaan, na den keizer elf jaren met getrouwheid gediend te hebben.

Zie Ocko Scharlensis, *Chronijk van Friesland*, bl. 94, 95, 99; Winsemius, *Chron. van Friesland*, fol. 127, 138, 141.

[Doeke Doeckes van Martena]

MARTENA (DOEKE DOECKES VAN), bastaardbroeder van den vorige, een man ‘van een onvertzaagd gemoed en stout wezen’, werd, op verzoek van Frederik Barbarossa, in 1176 door zijn vader naar Duitschland gezonden, waar hij zich door zijne dapperheid onderscheidde en in hoog aanzien bij den keizer kwam. Toen echter de keizer zich te Venetië voor den Paus vernederde, begeerde hij, ziende dat zoo een ‘hoogen potentaat en lofwaardigen krijgsman zich tot zulke kleinachting en vernedering gaf’, zijn afscheid, dat hij echter niet nam, toen hij hoorde, dat Barbarossa zich toerustte om naar Azië te trekken. Toen veranderde hij van besluit en volgde hem derwaarts, doch verdronk te gelijk met zijn heer bij het overtrekken van een rivier.

Zie Ocko Scharlensis, *Chronijk van Friesland*, bl. 99, 100.

[Sydts Martena]

MARTENA (SYDTS) nam in 1228 met andere Friezen deel aan den togt van Frederik II naar het H. Land, waar hij voor 't Heilige graf ridder werd geslagen. Later werd hij in een schermutseling in Hongarijen gedood.

Zie Ocko Scharlensis, *Chronijk van Friesland*, bl. 112.

[Hessel van Martena]

MARTENA (HESSEL VAN) was de 9 of volgens anderen de 10 potentaat van Friesland, waartoe hij den 6 November 1306 verkozen werd. Hij was een vreedzaam man, die den oorlog niet beminde, doch meermalen werd hij genoodzaakt ten oorlog te trekken, zoo als in 1309, toen de graaf van Holland met 1500 man in Gaasterland viel, dat

brandschatte en vervolgens naar Stavoren trok, waar Martena met zijne Friezen lag. Deze trok den graaf tegen, doch nog voor hij Gaasterland bereikt had, had deze het reeds verlaten. Hij overleed den 16 Augustus 1312. Joannes Vlieterpius, door zijne geschiedkundige schriften bekend, was zijn geheimschrijver.

Zie Ocko Scharlensis, *Chron. v. Friesl.* bl. 136-133; Hamconius, *Frisia.* p. 44; Winsemius, *Chron. v. Friesl.* bl. 185-187, 190; Schotanus, *Gesch. v. Friesl.* bl. 164; Suffrid. Petrus, *de Script. Frisia*, *dec.* VIII, cap. 2; te Water, *Verb. der Edelen*, D. III. bl. 95.

[Hessel van Martena]

MARTENA (HESSEL VAN), zoon van Sytse van Martena, hoofdeling te Kornjum en van Jel van Harinxma, kleinzoon van Doeke van Martena, grietman van Baarderadeel. Hij verschijnt in het laatst der 15^{e} eeuw op het woelig tooneel onzer geschiedenis als een krijgszuchtig en driftig voorstander der Schieringer partij. Als zoodanig was hij een der eersten die vreemde troepen in het land hielp brengen en met Goslick Jongama, Bocke, Harinxma Douwe Sjaerdema en Hero en Harich Hottinga, benevens de steden Sneek, Bolsward, Franeker, Werkum en Sloten, die aan hen onderworpen waren, den overdragtsbrief maakte van het hooge bewind aan den hertog van Saksen op den 30 April 1498 en dezen in zijn stadhouderschap huldigden. Hij bevond zich in hetzelfde jaar weder op den togt naar Bergum, en, in hooge gunst bij den hertog staande, was hij een der eerst benoemde raden in het hof van Friesland, door dezen ingesteld.

In 1500 had hij het bevel bij het beleg van Franeker, en vertegenwoordigde, na de overwinning op de Vetkoopers, den hertog bij het ontvangen der hulde van de zich onderwerpende partij. Vier jaren later werd hij lid van den raad, die uit drie vreemdelingen en drie inboorlingen bestond, en belast was met het opperste bestuur van Friesland. Waarschijnlijk was hij ook die Hessel, welke in 1505 grietman van Franekeradeel en drie jaren later van Menaldumadeel werd. Werkzaam was het deel dat hij nam aan de regtspleging van Gerbrand Mockema en Jemme Herjuwsma. Even gemakkelijk als hij zich aan het bestuur van hertog George gehouden en dat ondersteund had, schikte hij zich, na de overdragt aan Karel van Bourgondië of Oostenrijk, weder om diens partij te schragen, en voor zich de eer en voordeelen daarvan te genieten. Den 22 Junij 1515 legde hij, met 56 edelen, den eed van hulde aan Karel af; en den 1 Julij daaraanvolgende werd hij door diens stadhouder, graaf Floris van Egmond, ridder geslagen. In 1516 had hij het verdriet dat zijne echtgenoot met drie dochters op de Zuiderzee, door de partij der Geldersche Friezen gevangen genomen en naar Sneek

gevoerd werden, waar zij nog lang moesten verblijven. Nog in hetzelfde jaar trok hij naar den koning van Spanje, Karel V, om dien den deerlijken toestand van Friesland onder het oog te brengen. In Januarij 1517 was hij tegenwoordig bij het beleg van Sneek, het laatste zijner feiten dat men van hem vermeld vindt. Kort hierop ondernam hij eene bedevaart naar het Heilige land, die hij echter niet volbragt, wijl hij in dat zelfde jaar op het eiland Rhodus stierf.

Zijn staatkundig gedrag is te regt door de Friesche geschiedschrijvers gelaakt, wijl hij alle geoorloofde en ongeoorloofde middelen aanwendde tot grootmaking van het huis van Saksen en van zijn eigen geslacht.

Jancko Douwema, die ook zeer tegen hem verbitterd is, legt hem te last dat hij dikwijls zou gezegd hebben, dat hij wel eene groote som gelds zou willen geven, zoo hij geen Fries was. Als krijgsman heeft hij, hoezeer dan ook als werktuig van de Saksische partij, menige dappere daad uitgevoerd.

Hij was bezitter van het nog aanwezige Martenahuis te Franeker en van de ook nog bestaande Stins Martena te Beetgum, die destijds veel van het geweld en de verbittering der vetkoopers leed.

Hij huwde Both Hottinga, dochter van Jarich Hottinga, Epo Kee's zoon, die den moederlijken naam van Hottinga had aangenomen en van Swob Sjaerdema, bij welke hij vier dochters Jel, Knier, Fokel en Luts verwekte. Zij hertrouwde met een Duitsch krijgsman, met name Bruckschlegel, stierf in 1541 en werd te Franeker in de Martinikerk begraven. Hij was de stichter van Martena-huis te Franeker, was medeopsteller van *Accurata Descriptio perigrinationis in terram Sanctam*, *per illustres atque antiqua nobilitate splendidos viros ac Dominos D. Hesselum a Martena*, *D. Tzallingium a Botnya*, *nec non D. Julium a Botnya*, *Frisios*, *religionis ergo feliciter susceptae*, *anno salutis humanae* MDXVII, medegedeeld door J. van Leeuwen in *de Vrije Fries*, D. III. bl. 219 volgg.

Zie Gabbema, *Verh. v. Leeuw.* bl. 306, 307; Winsemius, *Chron. v. Friesl.* bl. 338, 352, 366, 368, 375, 411, 412, 426, 434, 432, 437, 441-448; *Namen der Raden 's Hofs van Friesland*, bl. 3, 4, 5; *Occo Scarl.* bl. 421; *Archief van* Visser en Amersfoordt III. bl. 394; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. II bl. 78; te Water, *Verb. der Edel* D. III. bl. 97, D. IV. bl. 442 Sminia, *Nieuwe Naaml. d Grietmannen*, bl. 170-172; Mr. J.W. de Crane, *Herinn. van Martena-huis te Franeker* in *de Vrije Fries*, D. I. bl. 93 volgg.; *Charterb. v. Friesl.* D. I. bl. 754, 771, 782, D. II. bl. 7, 8, 11, 12, 77, 20, 92, 95, 216, 217.

[Doeke van Martena]

MARTENA (DOEKE VAN), zoon van Sytze van Martena, hoofdeling te Kornjum, grietman van Baarderadeel (1499) en Jel van Harinxma en was de broeder van

H e s s e l. Hij woonde in 1504 op Martena-state te Kornjum. Hoewel zich overigens in de partijschappen niet mengende, werd hij echter een tegenstander van het Groninger verbond van 1491, omdat hij met vele andere, niet zonder grond, vreesde dat het op de vernietiging der Friesche vrijheid zou uitloopen. Ook ijverde hij met W o r p U n i a, P i e t e r C a m m i n g h a, en F r a n s M i n n e m a er sterk tegen, dat de stad Leeuwaarden in dit verbond zou treden; doch te vergeefs, daar de gilden, door het gemeen aangezet, zulks doordreven. Later, voor grooter kwaad beducht, moest hij het voorbeeld van meest alle edelen volgen en zich zelf in het verbond begeven. Toen die van Sneek den eersten termijn hunner contributie aan dat verbond weigerden te betalen, werd M a r t e n a en eenige anderen beschuldigd het met hen eens te zijn, te Groningen gedagvaard en voor 100 rijnsche guldens in de boete geslagen. Hij was in 1504 een der gezanten naar G e o r g e v a n S a k s e n, toen deze de vrije goederen der heerschappen in Friesland leenroerig wilde maken, bragt hem het onbillijke hiervan onder het oog en smeekte hem dit besluit in te trekken, hetwelk vooral door de stoutmoedige taal van E d o J o n g e m a gelukte. In hetzelfde jaar onderteekende hij den reversaalbrief aan den hertog van Saksen. Hij huwde S j o u k, dochter van K e i m p o U n i a grietman van Leeuwarderadeel en had bij haar vier kinderen.

Zie S c h o t a n u s, *Chr. v. Friesl.* bl. 392, 393; W i n s e m i u s, *Chr. v. Friesl.* bl. 371, 385, 386, 391, 402; t e W a t e r, *Verh. d. Edelen*, bl. 94; G a b b e m a, *Verh. van Leeuw.* bl. 175, 185, 252; *Charterb.* D. II. bl. 344; v a n S m i n i a, *Naaml. der Grietmannen*, bl. 221, 222.

[Tjebbe Martena]

MARTENA (TJEBBE), derde zoon van den vorigen, studeerde in 1521 te Leuven in de regten en verwierf den rang van licentiaat in dezelve. Hij huwde B a u c k H e r i n g a, en stierf 12 Junij 1530, nalatende D o e k e, die volgt.

[Kempo van Martena]

MARTENA (KEMPO VAN), oudste broeder van T j e b b e, doctor, ridder en raad van keizer K a r e l V in Friesland, een man van uitstekenden aanleg en groote geleerdheid, die dikwerf tot de belangrijkste bezendingen, zoo naar den keizer en den rijksdag als naar de landvoogdes gebruikt werd. In den Gelderschen oorlog werd zijn huis Martena-state te Kornjum, waarop hij woonde, verbrand. De staten van Friesland het van het uiterste belang achtende om een *Landboek ofte Annael* te hebben, waarin alles wat sedert de komst van hertog A l b r e r t v a n S a k s e n in Friesland, dat is van den jare 1498 tot den jare 1530 ingesloten, belangrijks voorgevallen, overeengekomen of besloten was, wisten dezen arbeid niet beter dan aan hem op te dragen, doch benoemden tevens nog vijf aanzienlijke mannen om het ontwerp, 't welk hij zou hebben opgesteld, te

herzien en te beoordeelen. Martena kweet zich met zulk een ijver van zijn last, dat de staten reeds in 1532 zijn werk goedkeurden. Hij ontving daarvoor 200 goodguldens, onder voorwaarden, er twee afschriften van te leveren, een op perkament, een op papier. Dit werk, dat met de uiterste zorg als een dierbaar kleinood bewaard werd en steeds in de hoogste achting is geweest, werd voor het eerst in 1772 door den baron thoe Schwartzenberg in het tweede deel van het Charterboek van Friesland uitgegeven (Leeuw. 1773 fol. 2^{e} dl. bl. 1-205). Er bestaan verscheidene handschriften van dit *Annael*, van hetwelk de Wind een uitvoerig verslag geeft, van welke sommige van het uitgegeven werk zouden verschillen. Er bestaat een brief van Viglius aan hem.

Hij was algemeen bekend als een edelmoedig en uitstekend mensch. Hij huwde voor de eerste maal Peye Lieuwes, uit Groningerland, in 1531 gestorven, en voor de tweede maal Magdalena Schenck van Tautenburgh, weduwe van Oene Roelofs van Euwsum, die in 1537 overleed. De derde vrouw was Anna Walta van Heerma.

Hij maakte den 6 Mei 1538 zijn testament en stierf niet lang daarna, zeker voor 1540.

Zie *Naamr. der Raden 's Hofs van Friesland*, bl. 5; Suffridus Petrus, *de Script. Frisia*, *decus* XIII, p. 145, seqq. Winsemius, *Chr. v. Friesl.* bl. 422, 499-443, 448, 457, 471, 472, 473, 476, 483, 485, 487, 414; Hamconius, *Frisia*, p. 84, 102, 103; Hoynck van Papendrecht, *Anal.* T. I. p. 62, T. II. P. I. p. 170, 171; Schwartzenberg, *Charterb. v. Friesland*, *Voorrede* in D. II bl. 78 en volg. en 203 en volg.; Gäbbema, *Verhaal v. Leeuw.* bl. 239: Focke Sjoerds, *Inl. tot de beschrijv. van Friesland*, D. I. bl. 29; Paquot, *Mém.* T. IV. p. 306; te Water, *Verb. der Edelen.* D. II bl. 36; Scheltema, *Staatk. Nederl* D. II. bl. 80; de Wind, *Bibl. v. Nederl. Gesch.* D. I. bl. 130; G. de Wal, *de claris Frisiae Jurisc*, p. 7 seqq.

[Doeke, Duco of Doco Martena]

MARTENA (DOEKE, DUCO of DOCO), zoon van Tjebbe Martena en van Bauck Heringa, was reeds vroeg de vrijheid en de gezuiverde godsdienst toegedaan. Hij begaf zich dikwijls naar Emden, om de bijeenkomsten der bannelingen bij te wonen, en zijne vrouw wordt gezegd, in 't begin der beroerte een leeraar der weêrspannige gemeente derwaarts gevolgd te zijn. In 1564 kantte hij zich manmoedig aan tegen de invoering van een bisschoppelijken stoel te Leeuwarden, en men zag in het volgende jaar, dat hij evenmin als anderen gezind was, de bevelen van den bisschop van Utrecht in alles op te volgen. In 1566 nam hij deel aan het verbond der Edelen. Toen in 1567, door de wederkomst van Aremberg uit Overijssel, nu met krijgsvolk gesterkt, de wakkere onderneming van Tjerk Walles, ten voordeele der onroomschen en tot wering van gewetensdwang te Leeuwarden te keer gegaan en de krachten van het bondgenootschap verbroken waren, werd door dien

stadhouder een landdag uitgeschreven, waarop hij begeerde, dat de staten, omdat hun aantal te groot was, dertig of daaromtrent uit hun midden zouden afvaardigen, met volle magt, om met hem en den koninklijken raad over de zwevende geschilpunten in onderhandeling te treden. Het was den staten tegen de borst, dat Aremberg den geheelen raad bij de opening van deze gewigtige raadpleging wilde gebruiken, en aan ieder vreemdeling want (dezulke waren, naar het voorschrift van het Bourgondische hof in den raad gebragt) de geheimen, van den staat openbaren. Zij besloten derhalve Watze Camminga en Doeke Martena, lieden van den eersten adel en der regeringe best kundig, naar Aremberg af te vaardigen, om hem hunne bedenkingen te kennen te geven, en met nadruk te vorderen, dat niet dan geboren Friesche raden, naar voorouderlijk gebruik, op den landsdag zouden toegelaten worden. Hoe weinig zulks aan Aremberg smaakte, hij moest er echter in bewilligen en wat meer toegeefelijkheid gebruiken dan in het voorgaande jaar, toen Martena met Idzaerda en Douwe Hottinga, ook naar hem afgezonden waren om te verzoeken, dat hij 't stuk van godsdienst vooreerst in den tegenwoordigen toestand wilde laten totdat bij den koning, met kennisse der algemeene staten, hierop nader zou besloten zijn. Toen Arrenberg, door het gevangennemen van Ilpendam, een der verbonden Edelen en geheimschrijver van Brederode, die uit het huis van den edelen Sjoerd van Beijem gehaald en in den kerker geworpen werd, het goed vertrouwen der staten en verbondene Edelen scheen te zullen te leur stellen, werd Martena met Ruurd Roorda aan den stadhouder gezonden om van hem de verzekering te eischen, dat zij, naar regt en billijkheid handelende, niet zouden bloot staan om door list en lagen op het onverwachts overvallen te worden. Toen zij die verzekering ontvangen hadden, deden zij een nieuw voorstel ter handhaving van de eer der bondgenooten, op zulk eene vrijmoedige en rondborstige wijze, dat Aremberg, zijn gramschap niet langer kunnende verbergen, in scherpe verwijten uitviel; waarop Martena en de zijnen hem duidelijk te verstaan gaven dat zij, hetgeen voorheen gezegd en gedaan was, goedkeurden; dat zij zich noch door hoop op gunst, noch door vrees voor dreigende gevaren, ooit van hun regt zouden laten aftrekken, maar liever een heerlijk blijk van standvastigheid geven, 's lands regten vasthouden of te gelijk daarmede omkomen wilden Welk een moed in zulk een tijd!

Niettegenstaande hij in 1568 standvastig weigerde den nieuwen eed af te leggen, werd hij, tot verwondering van velen, door de Spanjaarden niet alleen niet vervolgd, maar bleef zelfs bij Robles gezien, die hem raadpleegde over de wapening tegen de Watergeuzen. Met beleid wist hij deze zaak slepende te houden. Zich gelatende, alsof hij een afgezonderd leven zocht

te leiden, hield hij middelerwijl heimelijk verstandhouding met den Prins van Oranje, aan wien hij zijn plan om Leeuwarden te doen omslaan, ontdekte, waartoe vele Edelen hem de hand boden. Hij behandelde de zaken met zooveel omzigtigheid, dat R o b l e s en het hof van Friesland zijn voornemen niet wisten, voor dat hij reeds eenig volk geworven en verklaard had, dat hij het zou aanvoeren om de vrijheid te bewerken. Ten einde zulks te kunnen doen, schreef hij aan S o n o y om vier of vijf vaandelen knechten, doch deze kon hem niet meer dan een vendel bijzetten. De aanslag op Leeuwarden mislukte door de tijdige voorzorg van R o b l e s , doch gaf aanleiding aan D i r k v a n B r o n k h o r s t tot gewigtige ondernemingen, waarvan de bondgenooten bestendige vrucht zouden gehad hebben, indien hij de voorzigtigheid en gematigdheid van M a r t e n a had bezeten. Deze kwam in Herfstmaand 1572 met zijne geringe magt te Sneek, waar hij met gejuich werd ontvangen. Kort daarop vertrok hij met eenig volk naar Gaasterland om B r o n k h o r s t in te halen en naar Sneek te geleiden. Door dezen met twee anderen aangesteld om het opzigt te hebben over de kerkelijke goederen en kleinoodien en ze ten dienste van de gemeene zaak te besturen, werd hij en zijne ambtgenooten door de spaanschgezinden beschuldigd van schraapzucht, eene beschuldiging, die van allen grond ontbloot was Toen J o o s t v a n S c h o u w e n b u r g in Friesland kwam, om aldaar in 's Prinsen naam het ambt van stadhouder te bekleeden en er deswegens onmin en tweespalt met D i r k v a n B r o n k h o r s t en B a t e n b u r g ontstond, wist M a r t e n a dit geschil in het minzame te beslechten, teregt begrijpende dat het thans geen tijd was om onderling te twisten. Van Sneek kwam hij met zijn volk te Franeker in bezetting en bleef daar, toen S c h o u w e n b u r g die stad verliet, en met het grootste deel van het volk naar elders trok, met één vaandel. 't Leed niet lang of M a r t e n a moest met zijne vrouw en kinderen van hier vertrekken. Uit Friesland gevlugt, werd hij door den Prins van Oranje aangesteld tot admiraal der Zuiderzee en lag met zijne schepen in het Vlie. De schepen van B i l l y beletten hem wel om ter hulpe te komen aan de Noordhollandsche vloot, die met de Spaansche, onder den graaf van B o s s u , op de Zuiderzee slaags geraakte en haar overwon, doch hij belette van zijnen kant de schepen van B i l l y om die van B o s s u bij te staan. Omtrent dien tijd verspreidde zich het gerucht, dat M a r t e n a , door een zwaren storm beloopen, zijn leven in 't water had geëindigd; doch het gerucht was valsch; de Voorzienigheid had hem nog tot gewigtiger ondernemingen bestemd. Ondertusschen had het hof van Friesland hem openlijk gebannen, en bij de afkondiging der algemeene vergiffenis in 's Konings naam werd hij bij name daarvan uitgesloten. Na de pacificatie van Gent, kwam hij in Friesland terug. Wij ontmoeten

hem aldaar onder de Gedeputeerde Staten, die in Louwmaand van 1577 bewilligden, dat gemelde bevrediging aangenomen, de graaf van Rennenberg als stadhouder erkend, voor de betaling van 't krijgsvolk gezorgd en voor 's lands geregtigheden op eene uitmuntende wijze gewaakt werd, en die bij de algemeene staten te Brussel deden aanhouden, om de blokhuizen, weleer tot beteugeling der ingezetenen gesticht, te slechten. Als lid der Gedeputeerde Staten toonde hij zich steeds een warm voorstander der vrijheid en van 's Lands belangen; ook werd hij door de Staten van Friesland tot de gewigtigste ambten gekozen en genoot hun volkomen vertrouwen. In 1578 werd hij, op sterk aandringen van een groot aantal zijner landgenooten bij Rennenberg, drossaard van Harlingen, en verkreeg tevens de Grietenij van Barradeel. Hij was de eerste der drie gelastigden, die de, door den Spaanschen koning aangestelde grietmannen ontsloegen en anderen aanstelden. Ook nam hij het nieuwe hof in den eed. Een der grootste voorstanders der Unie van Utrecht zijnde, stond hij zeer in het vertrouwen van Willem I en werd door deze in de gewigtigste ondernemingen en bezendingen gebruikt. Zoo bekleedde hij den post van afgevaardigde zoo aan den prins van Oranje te Utrecht om het kasteel van Staveren den Rennenbergschen afhandig te maken als aan de vereenigde staten over het bestier van den lande en in meer andere gevallen. Na zooveel voor de vrijheid te hebben uitgevoerd, viel hij ten laatsten den vijand in handen. Met zijn vaandel voetvolk binnen Sloten liggende en van de zijnen verlaten, werd hij door 't volk van Rennenberg achterhaald en te Balk gevangen genomen. Men stelde zooveel belang in hem dat men op den landdag in Sprokkelmaand van 1581 bestoot hem vrij te maken voor een losgeld van *f* 3150 onder voorwaarde dat het aan 's lands schatkist zou moeten goedgedaan worden, doch alleen uit aanmerking van 's lands bekrompen geldmiddelen, en geenszins uit minachting voor de verdiensten van Martena, die zelfs omtrent dezen tijd tot lid van den Landraad aan de eene zijde van de Maas gekozen werd. In dezen post kweet hij zich met geen minderen roem dan in al zijne verdere verrigtingen ten dienste van het vaderland, en zijne uitmuntende bekwaamheden zoowel in het staatsbestier als in den krijg te water en te lande, zullen den voortreffelijken Aggeus van Albada bewogen hebben, om hem in de eerste hoedanigheid den Staten van Friesland met nadruk aan te prijzen. Hoe veel werk hij van de letteroefeningen maakte, blijkt niet slechts uit de getuigenis van vriend en vijand, maar ook uit zijne Latijnsche gedichten later in het licht gegeven. Onder anderen heeft hij gemaakt het onderschrift onder het afbeeldsel van Wybe van Grovestins (Scherne Wybe). Met geen minder regt derhalve wordt Martena onder de geleerdste Edelen als onder de aanzienlijkste van ge-

boorte gerekend. Hij overleed den 11 November 1605, en had alle zijne bezittingen voor de vrijheid van zijn vaderland opgezet, zoodat men van hun hem zeide dat hij het goed van drie edellieden had doorgebragt, namelijk van zijne twee broeders, van welke hij erfgenaam was geworden en zijn eigen.

Hij huwde eerst met Swob Botnia, dochter van Tjalling en Frouk Hottinga, vervolgens met Trijn of Katharina Unema, dochter van Jancke U. van Beya Blye en Tet Wibolsma, die in 1603 stierf. Bij zijne eerste vrouw had hij een zoon, bij zijne tweede verwekte hij Tjebbe, vroeg gestorven, Jan, die reeds vroeg de voetstappen van zijn vader drukte, en den prins van Oranje volgde, gehuwd met Maria van Sternsee, doch in 1584 kinderloos gestorven; Swob gehuwd met David van Goirle of Gorlé van Antwerpen; Rouck gehuwd met Evert Entens en hertrouwd met Juw Harinxma.

Zij is de laatste die de naam Martena uit eigen geboorteregt heeft gedragen. Zijne beeldtenis was ten tijde van te Water nog voorhanden bij den Grietman U. van Burmania, met zijne 16 kwartieren. Boven en onder deze beeldtenis staan de latijnsche gedichten, die met eene kleine verandering door Wesseling zijn uitgegeven. Indien Martena zelf de opsteller van deze bijschriften is geweest, ontdekt zich de groote man daarin aan zijn zwakke zijde.

Zie Gellius Snecanus, *Frisia nobilis* p. 56; *Carolus de rebus Casparis à Robles Billaci in Frisia gestis*, p. 9, 25. sqq. 76, 77, 78, 81, 82, 102, 140, 146, 156-158; Winsemius. *Hist.* 1. I. p. 47, 58, 59, 81, 83, 83-85; l. II. p. 139, 140; l. III. p. 204-206, 227, 228, l. IV. p 287, 300, 321, 331, l. V. p. 392, 394, 440, 441, l. VI. p. 453, 474, 480, 484. 485, l. VII. p 527, 522; Dez. *Chronijck*, B. XVI bl. 526, 527, B. XVIII. bl. 602, 606, 611, 622, 626, 639, 640, 650-653, 653, 658, 665-667, 679, 688, 706; Bor, *Ned. Oorl.* B. IV. bl. 168, B. V. bl. 188, 189, B. VI. bl. 277-279, 331, 335, B. VII. bl. 29, B, XI. bl. 283, B. XIII. bl. 78, B. XV. bl. 225; Schwartzenberg, *Chart. v. Friest.* D. III. bl. 635, 636, 685-689, 694-708, 751, 752; Schotanus, *Fries. Hist.* B. XXI. bl. 763, 788; 790, B. XXII. bl. 800, 811, 913, 820-830, B. XXIII. bl. 875; Viglius ab Aytta. *Epist.* XXXIV *ad Hopperum* p. 103, *Ep.* CLXXXVII. p. 721, *Ep.* CCVIII en CCXIII. p. 765, 773, Hooft, *Ned Hist.* B. VI. bl. 337, B. VIII. bl. 330, 335; *Epist. a Gabbema edit Cent. III. ep.* 27 p. 581; *Naamrol der Raadsheeren van den Hove van Friesland*, bl. 226 en volg; de Crane, *Het aloud gesl. Martena*, in *Vrije Fries.* D. I. bl. 189 volgg.; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. II. bl. 12; Te Water, *Verb. der Edelen*, Wagenaar, *Vad. Gesch.* D. VII. bl. 248; Kok, *Vad Woordenb.* o.h.w.; *Schuit- en jagtpraatjes*, bl. 14, XXII *Vet. in Fris. Nob. Carmina*, p. 126; *Friesch jaarboekje voor* 1829; Sminia, *Naaml. van Fries. mannen*, bl. 209 volgg.; Eekhoff, *Gesch. v. Friesl.* bl. 182, 191, 198.

[Martha]

MARTHA, eene doopsgezinde vrouw in 1560 te Gent om den geloove gedood.

Zie van Braght, *Bloed. tooneel*, D. II. bl. 664.

[Pieter Franciscus Martenasie]

MARTENASIE of MARTINASIE (PIETER FRANCISCUS), zoon van Franciscus en van Petronella van Neckens, werd te Antwerpen in Dec. 1729 geboren, begaf zich naar Parijs, waar hij J.P. de Bas tot leermeester in de behandeling van het graveerijzer had. Te Antwerpen wedergekeerd, vestigde hij zich aldaar, werd den 6 Februarij 1762 professor directeur der Akademie, en den 10 September 1764 gewoon graveur van prins Karel van Lotharingen, gouverneurgeneraal der Oostenrijksche Nederlanden. Den 17 Maart 1770 legde hij zijne betrekking aan de Akademie neder en den 3 October 1789 ontsliep hij.

Tot zijne beste gravuren behoorde *de Sabynsche Maagdenroof* naar Rubbens en de *Huisvader* naar Greuze. Zijn portret, levensgroot door Andreas Cornelis Lens geschilderd, is in het museum te Antwerpen.

Zie J. Schmidt, *Levensbeschrijv. van P.P. Rubens*, bl. 389; *Cat. du Musée d'Anvers* 1857*; Jaarboek van St. Lucas der stad Antwerpen* 1855; Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Kunstschild.* D. II. bl. 206, Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.* bl. 1065, 1066.

[Bartholomeus Martens]

MARTENS (BARTHOLOMEUS), te Antwerpen geboren, bezocht Rome, waar hij bij de bentbroeders onder den naam van *Bokaal* bekend was. Hij was een kunstig goudsmit, volgens Houbraken.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.* D. III. bl. 1066.

[F. Martens]

MARTENS (F.), gaf een *Beschrijving van Groenland of Spitsbergen*. Amst. 1770. 4°.

[Jacob Martens]

MARTENS (JACOB), om, in December 1572, de verdere belegering van Haarlem door de Spanjaarden voor te komen, deed de prins van Oranje, Lumey, heer van der Mark oprukken met 15 vendelen, 4 korvetten en 6 veldstukken; doch de vijand had zich reeds rondom de stad uitgebreid, en Lumey uit eene hinderlaag besprongen, werd volkomen geslagen. Bij deze gelegenheid gaven eenige vaandrigs een gedenkwaardig voorbeeld, hoe een krijgsman de eer en zijn pligt stellen moet boven het leven. Vruchteloos hadden zij alles beproefd, om hun volk in het vlugten te stuiten; en toen niets meer baten kon, omwonden zij zich met hunne vaandels, en verkozen in dezelve doorstoken te worden boven de schande van te vlugten. Slechts eenen hunner, Jacob Martens, is de eer der geheugenis te beurt gevallen, terwijl de namen der overige niet eens zijn opgeteekend.

Zie Hooft. *Ned. Hist.* B. VII. fol. 297; Bosscha, *Neerl. heldend. te land*, D. I. bl. 201, 202.

[M. Martens]

MARTENS (M.), schreef:

Wiskundige beschouwing der Windmolens, *vergeleken met die van den heer Johannes Lulofs*, in het II deel der *Verhandelingen van de Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen*. Amst. 1756 8°.

M a r t e n s en L u l o f s *Over het wiskunstig aanleggen en maken van Windmolens*, m. pl. Amst. 4°.

Zie A r r e n b e r g , *Naamreg. van boek.* bl. 331; A b c o u d e , *Naamr.* D. II. bl. 134.

[Mr Jacob Constantijn Martens van Sevenhoven]

MARTENS VAN SEVENHOVEN (Mr JACOB CONSTANTIJN), werd den 27 Augustus 1793 te Utrecht geboren, den 24 October 1811 aan de hoogeschool aldaar tot doctor bevorderd In dat zelfde jaar als advokaat bij het Keizerlijk geregtshof te 's Hage beëedigd, werd hij den 7 Februarij 1814 tot commies-griffier bij de regtbank van eersten aanleg, zitting houdende te Utrecht, benoemd, den 20en Julij 1815 tot substituut griffier en den 11 December 1816 tot regter van instructie bij gemelde regtbank bevorderd, in welke bediening hij in de kracht van zijn leven blijken gaf van grondige regtskennis en van onvermoeide vlijt. Bij de invoering der regterlijke organisatie in 1816, werd hij tot vice president in het provinciaal geregtshof van Utrecht benoemd en den 17 Maart 1848 tot president bij gemeld collegie bevorderd, uit welke betrekking hij verpligt was, uithoofde van zijne wankelende gezondheid zijn ontslag te vragen, dat hem 23 Maart 1860 eervol werd verleend. Hij overleed den 16 Februarij 1861.

Van een praktischen en bedrijvenden aard, legde hij zich minder toe op wetenschappelijke theoretische beschouwingen, en zijn er dan ook gedurende zijn leven geene geschriften door hem uitgegeven, of door hem nagelaten. Voorstander van fraaije kunsten was hij zelf een ijverig beoefenaar van schilder- en teekenkunst. Ook in het staatsleven was hij geen vreemdeling, en gaf daarvan de bewijzen toen hij door de kiesvergaderingen te Utrecht en te Amersfoort tot lid van de Eerste Kamer der Staten-Generaal was gekozen, en door den koning op den 15 September 1851 tot voorzitter der kamer werd benoemd.

Dijkgraaf, Watergraaf, Weigraaf, Hoogheemraad van onder scheidene dijks en waterschaps collegien, regent of lid van verschillende kerkelijke en nuttige inrigtingen in de stad zijner inwoning, was hij daarin een verdienstelijk burger en door zijne daden, raadgevingen en hulpbetoon bijna onmisbaar.

M a r t e n s was lid van de koninklijke Academie van beeldende kunsten te Amsterdam, van de Maats. van Nederl Letterk te Leyden, van de provinciale genootschappen van kunsten en wetenschappen te Utrecht en Noord Brabant, corresp. der 4e klasse van het Kon. Neerl Inst. Zijn portret komt in

steendruk van v a n d e W e y e r voor, in *Utrechts. Volksalm.* 1853, ook in 't groot door E. S p a n i e r.

Zie I m m e r z e e l, *Lev. en werk der Holl. en Vl. Kunstsch.* D. II. bl. 206; *Levensberigt* door J.S. V e r n è d e in *Hand. d. Maats. van Ned. Letterk.* 1861; *Utrechtschs. Volksalm.* 1863.

[Arend Martensz]

MARTENSZ. (AREND). Zie MAARTENSZ. (AREND).

[Mr. Symen Martensz]

MARTENSZ. (Mr. SYMEN), geboren te Pijnaker, leefde in de helft der XVI eeuw, gaf zich uit voor een medicijnmeester, en ordonneerde niet alleen 'medicynen van drancken' maar 'onderwoud zich ook te gebruycken incantacien oft besweringe over eenige menschen ende beesten van paerden ende koeyen, so in Latyn als in Duytsch sonder Latyn te verstaen.' Hij werd diensvolgens door schepenen te Amsterdam veroordeeld (1548) 'gestelt te werden op den kaecke met zijn bouck, daerinne de voors. besweringe beschreven staet om zijne halse, blijvende aldaer staende den tijt van een halft uure, ende daernae oftcomende 't voorsz bouck met 't geene in zyn couffertgen besloten is, openbaerlyck op de plaetse te verbranden, all d'welck gedaen sijnde, ende nae hij den costen sijnder gevangenisse betaelt zal hebben, te gaen uyt desen stede ende haeren vrijheyt, daer uyt een myle rondtomme daer buyten blyvend den tijt van thien jaeren op pene van openbaerlycken gegeesselt te worden, elcker rijse hij middelertijt weder inne comen sal.'

Zie *Chron. v.h. Hist. Genoots.* D. X. bl. 63; J ö c h e r i.v.

[Guil. Martenus]

MARTENUS (GUIL.) of MARTINUS J U, doctor, te Duinkerken geboren, studeerde te Leuven, en hield zich in Italie op. Mij was een vriend en leerling van A n d r e a s A l c i a t u s en V i g l i u s v a n Z u i c h e m Hij stierf in 1559 en hij is als regtgeleerde en dichter bekend.

Hij schreef:

Ecphrasis Elegiaca in Tit. Digest. De diversis regulis juris antiqui c. scholiis. Lovanii. 1553. 4°.

Zie V a l. A n d r e a s, *Bibl. Belg.* p. 328; F o p p e n s, *Bibl. Belg.* T. I. p. 415.

[Johannes Martenus]

MARTENUS (JOHANNES), broeder van den voorgaande, cantor en kanunnik der Cathedrale te Gend, een geleerd en vroom man.

Zie F o p p e n s, *Bibl. Belg.* T. I. p. 415.

[Joseph August Martfeldt]

MARTFELDT (JOSEPH AUGUST), geb. 1704 overl. 1780. Kolonel der artillerie in plaats van den luit.-gen. B. Cruitznock den 1 Maart 1773. Hij was als ordinairis vuurwerker 6 Oct. 1728 in dienst getreden, werd 20 Mei 1733 1e luit. en 14 Febr. 1741 kap. luit. 20 Nov. 1742 kapitein, 29 Jan. 1751 kolonel titulair en 24 Aug. 1772 gen. majoor.

Zie *Vervolg op Wagenaar VII* bl. 294, 95, 327, 28, 29, 33, 37, 38, 41, 44 en 356; v. S y p e s t e y n , *Bijdrage Gesch. artill.* bl. 37.

[Johan Frederik Martfeldt]

MARTFELDT (JOHAN FREDERIK), geb. 1706 overl. te 's Hage 31 Dec 1784, werd, in plaats van J.A. bovengemeld, den 1 Aug. 1780 benoemd tot kolonel van de artillerie. Hij was 13 Mei 1729 ordinaris vuurwerker, 30 April 1736 1^{e} luit. 24 Nov. 1744 kap. luit., 14 Junij 1749 kolonel en 24 Augustus 1772 generaal majoor.

Zie v. S y p e s t e y n , *Bijdr. Gesch. artill.* bl. 38.

[Thomas Marthulesie of Matulesia]

MARTHULESIE (THOMAS) of MATULESIA soldaat in Neder andsche, vervolgens in Britsche dienst in de Molukken, stond aan het hoofd der opstandelingen van Spaaroea, die in 1817 het fort Duurstede afliepen den toenmaligen resident v a n d e n B e r g , zijne familie benevens de kleine bezetting, die slechts uit 18 man bestond, wreedaardig om het leven bragt. Hij legde veel persoonlijken moed en ongemeene kracht van geest aan den dag.

Nadat hij zich langen tijd had weten staande te houden, gal hij zich eindelijk over en eindigde zijn leven op het schavot.

Zie J. O l i v i e r , *Reizen in den Molukschen Archipel*, D. I. bl. 219. *Tomas Martulesia*, *Het Heofd d. opstandelingen op het eiland Honimoa*, *bewerkt door J.B.v. Dorp. Amst.* 1857.

[Cornelis Martin]

MARTIN (CORNELIS), werd in 1500 te Domburg geboren, was een teekenaar en welligt een graveur, doch meer bekend als genealogist door *Les vies et alliances des comtes de Hollande et Zelande avec*, *port. gravés par Ph. Galle. Anvers Plantin*. 1578 pet in f^{o}.

Les Généalogies et anciennes descentes des Forestiers et Comtes de Flandre, *avec brièves descriptions de leurs Vies et Gestes*, *le tout recueilly des plus véritables*, *approvées et anciennes Chroniques*, *et Annales qui se trouvent*, *par Corneille Martin*, *Zelandoys*, *et ornées de portraits figures et habits selon les façons et devises de leurs temps*, *ainsi qu'elles ont esté trouvées ès plus anciens tableaux par Pierre Balthasar*, *et par lui-mesme mises en lumière. En Anvers*, *chez J.B. de Vrints imprime par Jaques Mesens*, 1598, petit in f^{o}. en pet. in 8°. 1608, fol. 1612.

Behalve dit werk, na zijn dood in het licht verschenen, vervaardigde hij nog eene *Histoire armorial des tres illustres chevaliers de l'ordre de la toyson d'or*, waarvan P o n t u s H e u t e r u s gewag maakt. Deze is met de overige papieren van M a r t i n in handen gekomen van zijn neef G i l l e s B u r r e m a n s uit Zeeland, welke schrijft: ‘Suivant la prière et le desir de feu mon cousin C. M a r t i n ai, par cy par la rempli les places vuides des Chevaliers et ai augmenté selon les lumieres que ce en ay eue de diverses nobles et curieuses personnes - Actum à Fleisingue.’

Zie P a q u o t , *Mém.* T. II. p. 423; P e n t u s H e u t e r u s , *Hist. Burg-* voor de Genealogien v.h. IVe boek zijner Genealogien; S c h o t e l , *Iets over H. van Beverningh en B.v.d. Dussen*, bl. 161; K r a m m , *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. III. bl. 1066; N e h a l e n n i a , *Jaarboekje voor Zeeuwsche Gesch.* 1849, bl. 283 vlg. *Cat. de van Hulthem*, N°. 27509, 10, 11, 12, 13, 14, 30849, 50, 51; L a R u e , *Gel. Zeel.* bl. 549.

[David Martin]

MARTIN (DAVID), beroemd godgeleerde en schrijver, werd den 7 September 1639 te Revel in Opper-Languedoc geboren. Zijn vader, P a u l M a r t i n , werd er tweemaal tot burgemeester benoemd, zijne moeder heette C a t h a r i n a C a r d e s . Na zich eenigen tijd in zijne geboortestad op de voorbereidende wetenschappen te hebben toegelegd, begaf hij zich in 1655 naar Montauban, waar hij zijne studien vervolgde, en in October 1657 naar Nismes, en legde zich daar onder D a v i d D e r o d o n op de wijsbegeerte toe. Na met algemeene toejuiching eenige *Theses in Universam Philosophiam*, *a mane ad vesperam sine Praeside* verdedigd te hebben, werd hij den 2 Julij 1659 tot meester in de vrije kunsten en doctor in de wijsbegeerte bevorderd. Hij wijdde zich vervolgens aan de godgeleerdheid en begaf zich ten dien einde naar Puilaurens, waarheen de akademie van Montauban was verplaatst en V e r d i e r en A n d r é M a r t e l , twee verdienstelijke mannen, toen hoogleeraren waren. Van daar keerde hij naar het ouderlijk huis terug, waar hij zich op de kennis der H. Schrift, hare uitleggers, de kerkvaders en die der oostersche talen toelegde Zijne aanhoudende studie stortte hem in een gevaarlijke ziekte. Daaruit hersteld, reisde hij met een vriend, in December 1663, naar Mazamet, waar deze door de Synode tot dienaar van het Evangelie zou worden aangesteld. Hier werd hij door de synode zoo aangezocht om de predikantsplaats te Esperausses te vervullen dat hij zich door haar tot leeraar liet aannemen, en met vrucht arbeidde. Hij herstelde den vrede in zijne gemeente en den kerkeraad, hetgeen zijn' voorganger, een man van leeftijd en ondervinding, niet had mogen gelukken. In 1670 nam hij het beroep te La Caune aan, en bekleedde daar het evangelieambt tot na de herroeping van het edict van Nantes in 1685, terwijl hij in 1681 het beroep van hoogleeraar in de godgeleerdheid te Puilaurens, in plaats van den overleden T h e o p h i l e A r b u s s i , en vroeger dat van predikant te Milhau in Rovergue afsloeg. Na de herroeping van het genoemde edict, nam hij de vlugt naar Holland, en na een kort verblijf te 's Hage, begaf hij zich naar Utrecht, waar hij gelijk andere uitgewekene leeraars, een jaarwedde ontving tot dat hij in kerkelijke dienst kon treden. Den 16 Februarij 1686 benoemde hem de regering van Deventer tot hoogleeraar en predikant bij de Waalsche gemeente, doch hij verkoos liever te Utrecht te blijven, zich aldaar met het leeraarsambt bij

de Waalsche gemeente, dat hem toen werd aangeboden, te vergenoegen. Later sloeg hij een beroep naar 's Hage af, toen de Waalsche kerk aldaar Isaac Claude, zoon van den beroemden Jean Claude verloren had. Deze Isaac Claude was zijn bijzondere vriend en na diens dood werd hij voogd over zijne nagelaten kinderen. Ofschoon hij geen hoogleeraarsambt bekleedde, gaf hij echter ten zijnen huize onderwijs in de wijsbegeerte en godgeleerdheid aan eenige jongelieden. Hij verdeelde zijne snipperuren tusschen het bezoeken zijner gemeente, het schrijven van godsdienstige boeken en het houden eener geleerde briefwisseling. Den 7 September 1721 toen hij twee en tachtig jaren bereikt had, predikte hij nog met vuur over de voorzienigheid en schepping, doch voelde zich zoo uitgeput, dat hij van den preekstoel moest geleid worden. Hij werd door eene beroerte getroffen, waaraan hij den 9 September bezweek. Martin was een zeer geleerd man en welsprekend leeraar. Hij verstond zijne moedertaal zoo goed, dat hij zijne opmerkingen aan de Fransche akademie zond, voor de tweede uitgaaf van haar Woordenboek.

Hij huwde in 1660 Florence de Malecare, dochter van Pierre de Malecare, edelman en advocaat bij de Chambre-mi-partie van Castres in Albigeois.

Hij schreef in 1680 tegen *l'Exposition de la Doctrine de l'Eglise Catholique*, niet in het licht gegeven.

Le N. T, de N.S.J.U. expliqué par des notes courtes et claires sur la version ordinaire des églises reformées: avec une préface générale touchant la vérité de la religion chrétienne, et diverses autres préfaces particulièrement sur chacun des livres du N.T. Utrecht F. Halma 1696.

Men heeft gebruik gemaakt van deze noten in de uitg. van het N.T. overgezet in het Fransch, volgens de Vulgata, waarschijnlijk een Katholijke uitgaaf te Brussel 1700 in 4 vol. in 12°. uitgekomen.

Rome convaincue d'avoir usurpé tous les droits qu'elle s'attribue injustement sur l'Eglise Chrétienne. Utrecht 1700 in 12°.

Réponse à la Lettre pastorale addressée, en mars 1699 *par l'archevêque de Paris aux nouveaux Catholiques de son diocèse*, onbekend aan Claude, Prosper Marchant en Chauffepié, maar toegeschreven aan Martin in *Catalogue de la Bibl. Royale*

Histoire du Vieux et du Nouveau Testament. Amst. 1700. 2 vol. fol *avec* 424 *belles estampes*. Zij werd herdrukt (Amst. 1702 2 vol. fol.) en terstond in het Nederduitsch overgezet (Amst. 1702 2 vol. fol.)

Men heeft haar ook herdrukt met kleine platen te Amsterd. 1741 in 4°. en te Geneve 1707 3 vol. 12°.

Eene Fransche bijbelvertaling, reeds in 1535, door den Waldenser leeraar Robertus Petrus Olivianus aangevan-

gen, later door de Geneefsche godgeleerden verbeterd en door hem meer beschaafd, die in 1710 bij de Waalsche gemeente in Nederland tot algemeen gebruik is ingevoerd. Zij verscheen onder den titel van *La sainte-Bible*, *qui contient le V. et le N.T. expliquez par des Notes de théologie et de critique sur la version ordinaire des églises réformées revue sur les originaux et retouchée dans le langage*. Amst. 1707. 2 vol. fol., met kortere noten Amst. en Utr. 1707 in 4°. 1712. 4°. *avec les passages paralléles et de petites Notes en marge*) 1710, 1714 12°. (bij de Wetsteins) zonder paralèles en notes. Aan het hoofd dezer overzetting plaatste men de voorrede der Oude Bijbels van Geneve, om haar den schijn eener oude overzetting te geven.

Sermons sur divers textes de l'Ecriture sainte. Amsterdam 1708. 8°.

l'Excellence de la Foi et de ses Effets, *expliquée en vingt sermons sur le Chapître onzième de l'Epitre aux Hebreux*, *prononcé à Utrecht dans les années* 1708, 1709. Amst. 1710. 2 vol. 1°.

Traité de la religion naturelle. Amst. 1713. 8°. ook in Duitsch Engelsch en Nederduitsch. *Philosophische onderwijzer of algemeene schets der hedendaagsche natuurkunde*. m. pl. Utr. 1720. 8°. Amst. 1737, 1744. Amst. 1766. 3e dr. 8°) overgezet.

Le vrai sens du Pseaume CX oppose à l'application qu'en a faite à David l'Auteur de la Dissertation inserée dans les trois premiers Vol. de l'Histoire critique de la République des Lettres. Amst. 1715. 8°.

(Zie Masson (Jean).

Deux Dissertations critiques; la première sur le Verset 7 du Ch. V. de la I Epitre de St. Jean, *dans laquelle on preuve l'Autenticité de ce texte. La seconde sur le passage de Josêphe touchant Jesus Christ*, *ou l'on fait voir que ce passage n'est point supposé*. Utrecht 1717 8°.

Deze beide dissertatien werden zeer goed ontvangen, vooral in Engeland, waar zij overgezet werden. De eerste echter berokkende hem een twist met Mr Thomas Emlijn een Iersch predikant, die wegens Socinianisme of Arianisme was afgezet. Deze schreef *An Answer to Mr. Martins Critical Dissertation* etc. Lond. 1719. 8°. (waarvan men een breedvoerig uittreksel vindt in de *Bibliothèque Anglaise* T. V. P. II. Art. 1. p. 221. Martin gaf hierop:

Examen de la Réponse de Mr. Emlyn à la Dissertation Critique sur le Verset VII du Ch. V de la I Epitre de St. Jean. Lond. 1719. 8°. hetwelk te gelijk in het Fransch en Engelsch verscheen. Daar men zich vergenoegde het aan te kondigen in T. VI. P. I. der *Bibliothèque Anglaise*, en er geen uittrek sel van gaf, voorzag hierin een onbekende in hetzelfde journaal door een *Lettre addressée à l'auteur de la Bibliothèque anglaise au sujet de l'Examen de la Réponse de Mr. Emlyn à*

la Dissertation critique sur le 7 Verset du Ch. V. de la I Epitre de St. Jean par Mr. Martin (T. VII. P. I. Art. 4 p. 133). Emlyn achtte zich niet overwonnen en antwoordde met: *Replique au Livre de Mr. Martin*, *intitulé Examen* etc. Lond. 1720. 8°.

Hierop schreef M a r t i n : *La vérite du texte de la I Epitre de St. Jean etc. démontree par des preuves qui sont au dessus de toute exception*, *prises des témoignages de l'Eglise Latine*, *et de l'Eglise Grecque*, *et en particulier d'un Manuscrit du N. Iestament*, *trouvé en Irland*. Utrecht 1721. 8°.

Hierop schreef l e L o n g te Parijs in het *Journal des Sçavans Juin* 1726, waarop M a r t i n liet volgen *Réponse à la lettre du P. le Long datée du* 10 *Avril* 1720 in *l'Europe sçavante* T. XII. p. 279, ook opgenomen in *Lucii Caecilii librum ad Donatum de mortibus persecutorum notae* in *Miscell. Observat. Crit.* Amst. T. X. Pars II. Gedurende dien letterstrijd schreef M a r t i n :

Traité de la Religion révélée, *ou l'on fait voir que les Livres du Vieux et du Nouveau Testament sont d'inspiration divine*; *on donne des Règles générales pour les expliquer*, *et l'on prouve invariablement*, *contre les Hérétiques modernes*, *la vérite des plus profondes Doctrines de la Religion Chrétienne*, Leeuw. 1719. 2 vol. 8°. een vervolg der verhandel. der *Religion naturelle* en *l'Europe Scavante* T. X. p. 182 beoordeeld en in het Nederd. overgezet (Leyden 1726). Behalve deze schriften heeft M a r t i n nog eene onvoltooide Latijnsche commentarius op den brief aan de Ephesers nagelaten.

Zie C h a u f f e p i è , *Dict. hist. Crit.* o.h.w.; *Biogr. Univ.* o.h.w. H a u g , *La France Protest.* o.h.w.; N i c e r o n , *Mém. des Hommes*, ill. T. XXI. p. 270 suiv. B a u e r , *Handwörterb.* Th. III. S. 556; B u r m a n , *Traj. erud.* p. 209, scqq.; B e r n a r d , *Nouvell. de la Rep. des Lettres Janvier* 1701, *Journal Littér.* T. VIII. p. 82 scqq.; T. X. p. 148; *Hist. Critique*, T. VIII. p. 452; l e L o n g , *Bibl. Sacra*, T. II. p. 849; *Nava Liter. Lipsins*, 1717 p. 467, 469 etc. Y p e y , *Kerk. Gesch. der* 18e *eeuw*, D. VIII. bl. 153, 154; H.J. K o e n e n , *Gesch. d. Fransche vluchtel* bl. 91, 401; G l a s i u s , *Godgel. Nederl.* A b c o u d e en A r r e n b e r g , *Naamreg. v. boeken*; M o r e r i . *Biogr. Univ.*

[Jan Martin]

MARTIN (JAN). schreef eene *Chronijk sedert* 1426 tot 1557.

Zie *Cat. mss. v. Hulthem*, p. 260.

[Carel Martinelli]

MARTINELLI (CAREL), muziekmeester te 's Hage, rigtte met verlof der regering aldaar in 1683 een fransche opera in 't muziek op, die ten minste uit 30 personen, in acteurs als violisten bestond. Het verlof werd den 20 Maart 1711 tot 6 jaren verlengd. Men speelde toen in de Kaatsbaan, maar in 1702 kwam het tooneel in de Casuaristraat waar het voortdurend gebleven is tot het begin dezer eeuw.

Zie v.d. B e r g , '*s Gravenh. bijzonderheden*, p. 35.

[Jan Martins]

MARTINS (JAN), een Gentsch kunstschilder in den aanvang der XVe eeuw. Hij restaureerde met G. van A x p o e l e , verscheidene schilderijen op het stadhuis aldaar.

Zie *Messager des arts et des sciences en Belgique*, T. IV. p. 267; Immerzeel, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunsts.* D. II. bl. 206.

[Nabur Martins]

MARTINS (NABUR), een Gentsch kunstschilder in de XVe éeuw. In 1444 nam hij op zich eene schilderij te vervaardigen voor de kerk van Lede en in 1448 schilderde hij een stuk voor het hoofdaltaar van dezelfde kerk.

Zie *Messager des sciences et des arts en Belgique*, T. IV. p. 267; Immerzeel, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunsts.* D. II. bl. 206.

[Wouter Martins]

MARTINS (WOUTER), een Gentsch architekt, herbouwde in 1413 eene kapel bij de kerk van St. Nicolaas, behoorende aan het St. Jorisgild.

Zie *Messager des sciences et des arts en Belgique*, T. IV. p. 266; Immerzeel, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunsts.* D. II. bl. 206.

[Joannes Florentius Martinet]

MARTINET (JOANNES FLORENTIUS), werd den 12 van Hooimaand 1729 te Deurne in de Meijerij van 's Hertogenbosch geboren. Zijn vader, Johannes Anthonius Martinet, afstammeling van een der refugies in 1685, was predikant aldaar. Zijne moeder heette Petronella van der Horst. Op negenjarigen leeftijd bezocht hij reeds de latijnsche school te Eindhoven, en toen zijne moeder zich, na den dood van haar man (April 1739) te 's Bosch ter woon begeven had, voltooide hij aldaar zijn voorbereidende studien en genoot ook het onderwijs van den hoogleeraar Clemens in de godgeleerdheid en van Joncourt in de wijsbegeerte.

Aan de Leidsche hoogeschool liet hij zich grondig in de wiskunde onderrigten, en oefende hij zich onder den vermaarden Musschenbroek in de wijsbegeerte, sedert zijn geliefdkoosde studien. Ook legde hij zich verder op de kennis der oude talen toe. In de godgeleerdheid gaf hij de voorkeur aan de lessen van den geleerden en gematigden Johannes Alberti. In 1752 werd hij proponent bij de klasse van Peel en Kempeland en in het volgende jaar verdedigde hij eene *Dissertatio philosophica inanguralis de respiratione insectorum* (L.B. 1753), die algemeen toegejuicht en in Duitschland herdrukt werd. Eindelijk kreeg hij in Mei 1756 zijne eerste leeraarsplaats te Gellekum en Rhenoy. Van hier vertrok hij in Oct. 1759 naar Edam en in 1775 naar Zutphen. Terwijl hij te Rhenoy het predikambt waarnam, gaf hij onderwijs aan eenige jongelieden en onder deze aan zijn neef Johannes Martinet Kuypers zoon van zijne zuster, uit haar huwelijk met Henricus Engelbertus Kuypers predikant te Akoy, en aan Dr. Florentius Verster. Zijn antwoord op de vraag van de Hollandsche maatschappij van wetenschappen te Haarlem in 1767 uitgeschreven: *Wat of tot dien tijd over de natuurlijke history van ons vaderland geschreven*, *wat er nog aan ontbrak*, *en welke de beste wijze was*, *waarop de geschiedenissen dienen geschreven te worden*, met de zilveren medaille bekroond,

was de eerste opentlijke proeve zijner lust tot de beoefening der Natuurlijke Historie, die hij van zijn jeugd af aan had gehad en later vooral door J o n c o u r t te 's Bosch werd aangekweekt. Sedert 1779 was hij een der werkzaamste leden dier maatschappij. Hij vervaardigde o.a. het uitvoerig register op de 18 eerste deelen harer verhandelingen ‘verrijkte deze met twee verhandelingen over het *opdoemen van zee en land en andere verschijnselen van dergelijken aard* en *over het wier der Zuiderzee*. In de werken van het Zeeuwsch genootschap der wetenschappen, waarvan hij sedert 1780 lid was, komt eene verhandeling van hem over het *Grondijs* voor, doch het blijkt niet dat hij iets voor die van het Bataafsch genootschap van proefondervindelijke natuurkunde te Rotterdam, dat hem in 1787 onder het getal zijner leden opnam, heeft opgesteld Zeer aanzienlijk is het aantal zoo oorspronkelijke als vertaalde geschriften, grootere en kleinere opstellen, die met of zonder zijn naam het licht zien, en getuigenis geven van M a r t i n e t s bekwaamheden in meer dan een vak. Zijn voornaamste vak was echter de natuurkunde. Begeerig om sommige zijner leerlingen te Edam, ook door eenige kundigheden van de natuur tot de kennis en de dienst van God op te leiden, ontbrak hem daartoe een leerboek, dat hij te Zutphen voltooide, en waarvan in 1777 het eerste deel onder den titel van *Katechismus der Natuur* in het licht kwam. Zeldzaam werd een werk in ons vaderland zoo gunstig ontvangen, en de uitkomst ging zelfs de stoutste verwachtingen van zijnen schrijver te boven. Alomme werd het met eene graagte zonder voorbeeld gelezen. De ouders schonken het aan hunne verder in jaren gevorderde kinderen, en het *Kort begrip* er van aan hen die jonger waren. Men achtte het schande het niet gelezen te hebben Schriftelijke en mondelinge dankzeggingen ontving de schrijver van alle kanten, ook van de aanzienlijkste familien, en zelfs van vorstelijke geslachten buiten 's lands. Elk sprak nu van de natuur en van hare gewrochten, en zij, die er te voren nooit over gedacht hadden, werden op hare verschijnselen opmerkzaam. Het werk werd in 1779 door professor E b e r t te Wittenburg in het Hoogduitsch, vervolgens in Noord-Amerika in het Engelsch overgezet. Ook vertolkte het S a m m o n S a m m é , landheer van Tan Tamba in het Japaneesch. In Engeland bestaan er niet minder dan 21 uitgaven van. De vervolgingen der Waldensen (1765) gaven hem aanleiding tot het schrijven hunner kerkelijke historie, het uitbreken van den Engelschen oorlog van een Zeemans handboek. Te gelijker tijd ondernam hij een werk van langer adem, de Historie der wereld, die hij in 9 boekdeelen voltooide. Hetwekt den leeslust op door zijn onderhoudenden stijl en bevat veel (in evenredigheid zijner groote) dat in andere werken van dien aard niet voorkomt. Het is doorzaaid met leerzame aan-

merkingen en gelijk hij overal in den Catechismus der natuur op God wijst als op de eerste magtige en wijze oorzaak, zoo wijst hij gedurig op denzelfden God, die zich luisterrijk openbaart in zijn bestier over de menschelijke zaken. Onder alle zijne werken is er geen, waarin onze Martinet zich in een beminnelijker licht vertoonde als in zijn *Vaderlanasch huisboek* en het laatste werk van zijn hand was het verzamelen en rangschikken van alle zijne *Verhandelingen en waarnemingen over de natuurlijke historie van het Vaderland*, die hij in de werken der Hollandsche en Zeeuwsche maatschappijen had laten plaatsen. Hij beleefde er de uitgaaf niet van. Op Zondag den 13 van Hooimaand 1792 werd hij door een beroerte getroffen. Hij herstelde in zooverre dat hij weder gaan en staan en kleine wandelingen ondernemen kon, doch de beroerte herhaalde zich telkens en nam hem den 4 van Oogstmaand 1795 weg.

Alle die over Martinet schreven, stellen hem voor als een toonbeeld van christelijke, maatschappelijke, herderlijke en huisselijke deugden, blakende van liefde voor zijnen Heer, zijn vaderland en al wat groot, goed, nuttig en edel was. Zijn levensschets door zijn vriend van den Berg is een lofrede op hem.

Hij huwde in 1763 Maria Margareta van Ossenberch, die hem overleefde, doch geen kinderen schonk.

Martinets portret vindt men voor de levensschets van van den Berg, ook naar en door R. Vinkeles, voor het eerste deel van den *Katech. d. Nat.*

Hij schreef:

Over het opdoemen der Zuiderzee in *Vaderl. Letteroef.* VIIe D. IIe St. bl. 305. Ook afzonderlijk

In 1752 gaf hij met zijn vriend P. van Boekholt in het licht *Anonymi observationes in passionem Jesu Christi*. Waarschijnlijk is Joh. Christiaan Kirchmeier, hoogleeraar, eerst te Herborn, vervolgens te Heidelberg, eindelijk te Marburg, de schrijver er van. In 1767 en 1768 gaf hij, na den dood van vertaler en drukker, de beide laatste deelen van Bower's *Historie der Pausen* uit. De aanteekening aangaande den beroemden Cornelius Janssenius D. VII. bl. 667, 668 is van hem. Zijn eerste standplaats Gellekum en Rhenoy ligt in de buurt van Akoy, Janssenius' geboorteplaats. In 1792 gaf hij te 's Bosch in het licht de *Leerredenen over den Heidelb. Catechismus door* Johan Carel Palier, *professor in de godgeleerdheid en predikant te 's Hertogenbosch*, enz.

Tien predikatien, *over de uitgekipte onderwerpen*, *gedaan op onderscheidene tijden en gelegenheden voor Synoden en bijzondere gemeentens door Philip Doddridge*, *professor in de godgeleerdheid en predikant te Northampton*, *uit het Engelsch vertaald door J.F.M.* Leiden 1758. 8°.

Den aard. karakter en plichten van eenen Euangelydienaar, *in eene leerrede gepredikt door William Leeckman*, *hoogleeraar*

in de H. Godgeleerdheid op de Akademie te Glasgou, *na den vijfden druk uit het Engelsch*. Leiden 1759 8°.

Over de kunst van het branden van houtskool in *Volled. beschrijv. van alle kunst.*, *handwerk. enz.*

Kerkelyke history der Waldensen tot op dezen tijd. Amsterd. 1765. 8°. 1718 8°. vermeerderd met verscheiden belangrijke berichten, die nooit te voren waren gedrukt geweest. *Geschiedenis der Waldensen in de vallijen van Piemont*, *tot het jaar* 1775, *vermeerderd tot dezen tijd door H. Rietvelt*, 3° *dr. met eene kaart en plaat*. Amst. 1826 gr. 8°.

Katechismus der Natuur 1777-1779. Amst. 1778. 2e dr. 4 dl 8°. m. pl. Zesde druk Zalt-Bommel m. pl.

Katechismus der Natuur, *nieuwe uitg.* Zalt-Bommel 1829. 4 d.m. pl. - *Vervolg op de Katechismus der Natuur* door P.N. M u y t . Zalt-Bommel 1821. 2 d.m. pl - *Natuurkundige en ophelderende aanmerkingen op J.F. Martinet's Katech. der Natuur door J. de Vries*. Amst. 1779. 4 d. 8°.

Kleine Catech. der Natuur voor kinderen. Amst. 1779. 8°.

Verh over het goud van den Rhijn en over het wier der Zuiderzee. Haarl. 1778. 8°.

Verbeterd door J.A. U i l k e n s . Gron. 1817. 8°. Zalt Bommel 1820. 2 dr. gr. 8°. *The Catechism. of nature for the use of Children*, *translated by J. Hall.* Arnh. 1804. 8°. Ook in het Fransch vertaald door B. B e r n a r d . Amst. 1779.

Geloofsbelydenis van Jacob Abas. 1782.

Zeemans handboek. Amst. 1781. 2 dr. 8°.

Historie der Waereld. Amst. 1780-1788. 9 d. 8°. m. pl.

De Godvruchtige Landman. m. pl. gr. 8°.

Het Vaderland. Amst. 1791.

Het vereenigd Nederland. 2 dr. Amst. 1790. m. pl. Verkort m. pl.

Het Vaderland en Het vereenigd Nederland. 3 dr. 6 dn. met kaart en plaat. Zalt-Bommel 1830-1833. gr. 8°.

Verkorting van het 8e D.d. *Hist. der Wereld. Zalt Bommel* 1790. m. pl. in het Fransch Amst. 1790. 8°. 2e ed. La Have 1810 avec pl.

De vaderlievende matroos, *gedrukt ten voordeele van een behoeftig huisgezin* bij A l l a r t 1782. 8°. Verscheidene voorbeelden van dezelfde soort heeft hij geplaatst in het *Geschenk voor de jeugd*, D. I. bl. 193, 212, 213. D. II. bl. 226, D. III. bl. 165, D. IV. bl. 114, D. V. bl. 191, D. VI. bl. 261; in *Nieuw Gesch.* D. I. bl. 103; D. III. bl. 149.

Kort begrip van de historie der wereld. 1789.

Kort begrip der wereldhistorie voor de jeugd, 2 *dr. vervolgd door J. van Wijk Rz. met gekleurde kaarten*. Amst. 1810 8°.

Huisboek voor Vaderl. huisgezinnen, Zalt-Bommel 1783. gr. 8°. ook in het Hgd. *Handbuch für Vaterl. familien*, met aanmerkingen. Zutphen 1796.

Verhandelingen en waarnemingen over de Natuurlijke Historie m. pl. Zalt-Bommel 1796. gr. 8°.

Verzameling van Vaderlandsche spreekwoorden. Leyden 1796. 8°.

Logarithmen of verzamel van Vaderl. spreekwoorden. opgehelderd door J.F.M. in beeldtenis, muziek enz voorgesteld. m. pl. Gron. 1814. 8°. Leyd. 1831 8°.

Kort onderwijs in de aardrijkskunde, uitgebreid door A. van den Berg, met kaartjes. Amst. 1801. 8°.

J.F. Martinet en A. van den Berg, *Geschenk voor de jeugd*, m. pl. Amst. 8°. 12 stukjes.

Nieuw geschenk voor de jeugd met pl. en kaart. Amst. 1802. 6 stukjes. 12°.

Tot de literatuur zijner *Historie der wereld* behooren de *Vaderlandsche brieven, behelzende een vrijmoedig en waarheidlievend onderzoek der denkwijze van den WelEerw. Heer J F. Martinet in zijne history der wereld, aangaande de synode van Dordrecht, in* 1618, 1619; *het karakter der Fransche natie en de staatkundige inzichten der Prinsen van Oranje, door Frederik Justus van Oldenburg, Junior*.

Zie *Levensberichten van J.F.M.* door *A. van den Berg*, Amst. 1726; J.M.E. Derksen, *Levensschets van J.F.M.* in *Geldersche Volksalmanak* voor 1850, p. 36-54; M.C. van Oosterzee, in *Evangelie-spiegel*, 1850; Dr. E. Troosting, *Veertien dagen in Engeland* in 1849; Siegenbeek, *Bekn. gesch. d. Nederl. Letterk.* bl. 309; van Kampen, *Gesch d. Lett. en Wetensch* II. bl 143; Collot d'Escury *Hollandsroem*, A. III, 240: de Wind, *Bibl. van Nederl. Geschieds.* (*Naaml.*) bl. 25; Koenen, *Gesch. der Joden*, bl. 269; Hermans, *Conspect. Onom. lit.* p. 7; Kok, Nieuwenhuis, Kobus en de Rivecourt, Glasius, *Godgel. Nederl.* o.h.w.: *Boekz. der Gel. wereld*, 1765 b. bl. 123-147; 1781a, bl. 13; *Konst- en letterb.* 1792 N°. IV. bl. 49, X. bl. 28; *Verv. op Wagen*. III. 339, XXXIII. 279; *Gal. d. Contemp.* i.v.; Arrenberg, Brinkman, Muller, *Cat. v. portr.*

[Jacob Martinet]

MARTINET (JACOB), een Franschman van afkomst, doch gevestigd te Sluis in Vlaanderen, waar hij het ambt van schepen bekleedde. Hij is berucht door zijn stoutschen toeleg om in 1690 de plaats zijner inwoning in handen der Franschen te leveren Zijn plan mislukte en hij werd geworgd en daarna gevierendeeld.

Zie *Holl. Merc.* 1650; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. XVI. bl. 109; Kok, *Vad. Woordenb.* o.h.w.

[Matthias Martinez van Waucquier]

MARTINEZ VAN WAUCQUIER (MATTHIAS), te Middelburg geboren, was met de Latijnsche, Grieksche, Spaansche en Fransche talen bekend en langen tijd corrector bij Jan en Balthasar Moretus te Antwerpen. Hij stierf in 1642. Men heeft van hem verschillende godsdienstige werken uit het Fransch en Spaansch in het Latijn overgezet.

Conciones, sive conceptus Theologici in omnia Quadragesimae Euangelia, authore R D. Petro Bessea, SS. Theol. Doctore, latinitate donati. Colon. Agrip. 1610 12°.

Conciones, sive conceptus Theologici de quatuor hominum Novissimis, quatuor Sacri Adventûs hebdomadis accommodati, Authore

D. Petro Besseo SS. Theol. Doctore, *Latinitate jam recenter donati. Col. Agrip.* 1611. 12°.

P.P. Petri Jarrici, *e. Soc. Jesu*, *Thesaurus rerum Indicarum. Colon*. 1616. 12°.

R.P. Petri Cottoni, *e Soc. Jesu*, *Sermones de praccipuis fidei Mysteriis*, *in formam Meditationum redacti. Colon* 1617. 12°.

R.P. Cottoni, *etc Meditationes de vita et Parsioue salvatoris J.C.* Col. 1617. 12°.

Sermones sublimati, *seu Homiliae Dominicales et Festivales*, *auctore R*^mo *Domino D. Petro Camusio*, *Episcopo et Domino Bellicensi*, *opera et studio Matthiae Martinez nunc recenter Latinitati donati. Colon.* 1619. 2 vol.

Al deze werken zijn uit het Fransch, de volgende uit het Spaansch vertolkt:

Thesaurus spiritualis Missae, *auctore R.P. Gaspare San. chez e. Soc. Jesu. Ingolstadii* 1620. 16°.

Exercitium Perfectionis, *et Virtutum Christianarum*, *auctore R.P. Alphonso Roderico Vallisoletano*, *Societatis Jesu*, *ejusdem Societatis hominibus dedicatum... recenter ex Hispanico Latine reddehat Matthias Martinez*. Duaci 1725. 3°. *Edit. sec. Col.* 1631. 3 vol. 4°.

Opera S. Matris Teresae de Jesu Carmelitarum Discalceatorum et Discalceatarum Fundatricis in duas partes distincta, *studio et opera Matthiae Martinez. Middelburgi ex Hispanico in Latinum conversa*, *illustrissimo Comiti ac Domino D. Stanislao Lubomirscio*, *Comiti in Visnicz etc. DD. Col. Agrip.* 1626-1627. 2 vol.

Daarenboven heeft hij opgesteld:

Novum Dictionarium Tetraglotton, *in quo voces Latinae omnes et Graecae his respondentes*, *cum Gallica et Belgica singularum Interpretatione ordine Alphabetico proponuntur* 1632. 8°. Amst. 1671. 8°. *Novae huic Editioni accesserunt plurimae voces in aliis hactenus desideratae Graecorum nominum genera simul et Genetivi*, *omnium etiam syllabarum dubiarum qualitas... notulis superne indicata. Post labores Maithiae Martinez denno. Johannes Nicolaïdes Conrector Leoardiensis plurimas voces addidit*, *et quae vitia irrepserant summa diligentia emendavit*. Amst. 1714. 8°.

Zie S w e e r t i i , *Ath. Belg.* p. 560; V a l . A n d r e a s , *Bibl. Belg.* p. 661-662; F o p p e n s , *Bibl. Belg.* T. II. p. 877; P a q u o t , *Mém.* T. I. pag 32; J ö c h e r , i.v.

[D.F. Martinez]

MARTINEZ (D.F.) schreef:

Het recht Domaniel van zijn Majesteit in Brabant. Brussel 1693. fol.

Zie A b c o u d e , *Naamr.* D. II. bl. 134.

[Gerardus Martini]

MARTINI (GERARDUS), van Utrecht ontmoetten wij in 1572 of 1573 te Dordrecht, om disputatien te houden met de Roomschen.

Zie S c h o t e l , *Kerk. Dordr.* D. I. bl. 72.

[Arnoldus Martini]

MARTINI (ARNOLDUS), welligt te Uithuizen in de Ommelanden geboren, had 9 jaren te Sybekarspel in Noord-holland het werk der bediening waargenomen, toen hij in 1594 te Groningen werd beroepen. Hij was een geleerd man, werd scriba der synode en overleed in Mei 1619 in den ouderdom van 69 jaren

Zie Brucherus, *Gesch. in de opkomst der Hand. in de prov. Gron.* bl. 269, 296; Schotel, *Kerk. Dordr.* D. I. bl. 72; C. Adami, *Naaml. v. pred. in de prov. en stadt van Gron*. bl. 2.

[Antoni Martini]

MARTINI (ANTONI), zoon van jonkheer Bernard Martini, kort na den vrede van Munster kapitein van een vendel voetknechten in dienst van den staat, in 1657 met drie zijner kinderen aan de pest overleden, en van Aletta del Bene, werd 6 Febr. 1654 te Wezel geboren, legde zich eerst te Amsterdam op den koophandel toe, en kreeg later onderrigt in de Latijnsche taal van Joh. Haverkamp, pred. te Delfzijl. Na zijne studien te Utrecht onder van Leusden, Burman en Essenius voltrokken te hebben, werd hij 11 Maart 1680 prop. in de el. van Leyden, en (den 18 Aug. 1680) pred. te Sassenheim, en vervolgens te 's Hertogenbosch, (10 Sept. 1683). Den 6 Junij 1684 droeg hem de regering het hoogleeraarsambt in de godgeleerdheid op. In deze betrekkingen bleef hij werkzaam tot den 21 Aug. 1725, toen hij emeritus werd. Hij stierf den 23 Junij 1730, bij zijne huisvrouw Geertruid, dochter van den vermaarden Amsterdamschen regtsgeleerde Paulus Buys, zuster van Mr. Willem Buys, pensionaris van Amsterdam, later secretaris der staten van Holland en West-Friesland, nalatende, Mr. Hendrik Bernard Martini, lid van den Raad te 's Hertogenbosch, en Bernard Martini, rector aan de Latijnsche school aldaar. Lucas van Eybergen en Diderik Steenwinkel hebben lijkredenen over hem gehouden.

Hij schreef:

Disputationes duae de sacrosancta Dei Trinitate (in 1688 door zijne leerlingen verdedigd.)

Zijne nakomelingen bewaren nog vele zijner leerredenen.

Zie A. Velingius, *Redev. over de Ill. scholen te 's Bosch*, bl. 62; Hermans, *Conspectus Onom. liter.* p. 22; *Gesch. d. Ill. en Lat. scholen te 's Bosch*, bl. 19; Schotel, *Kerk. Dordr.* D. II. bl. 313; *Boekzaal*, Aug 1730, bl. 234.

[Mr. Antoni Martini]

MARTINI (Mr. ANTONI), pensionaris van 's Bosch, in 1800 gestorven, als een vlijtig beoefenaar der vaderlandsche geschiedenis. Hij was bevriend met Wagenaar, op wiens *Vad. Gesch.* hij mede *Bijvoegselen* en *Nalezingen* schreef. Ook gaf hij *Stukken over de Brabandsche Landwetten*. 's Bosch 1787. 8°. Hij werd even als van Wijn in 1797 uit de vergadering der representanten naar huis gezonden (waarsch. omdat hij tot de slijmgasten behoorde). Zijn portret, naar de la Croix, door R. Vinkeles, in 't vervolg op Wagenaar.

Zie H e r m a n s , *Conspectus Onom. Lit.* p. 26.

[Jonkheer Eve Marius Adriaan Martini]

MARTINI (Jonkheer EVE MARIUS ADRIAAN), den 28 Mei 1796 te 's Hertogenbosch geboren, was de derde zoon van Mr. H.B. M a r t i n i , lid ad vitam van de eerste kamer der Staten-Generaal enz. onder de Regering van koning W i l l e m I en koning W i l l e m II, even als de vorige, gesproten uit een oud Italiaansch adelijk geslacht, dat zich, omstreeks 1330 in het Hertogdom Brabant kwam vestigen, daar met de voornaamste geslachten des lands zich verbond, en in de geschiedenis der Nederlanden meermalen is vermeld.

Voor de studien bestemd, werd hij door het wisselvallige der tijden, waarin hij leefde, daarin telkens gestoord. Op zijn zestiende jaar geplaatst bij de Garde du Corps te paard, van den prins van Oranje-Na-sau (later koning W i l l e m I) was hij in die hoedanigheid tegenwoordig, bij diens huldiging in Maart 1814 als souvereinen vorst, en trok met dat corps, onder het opperbevel van den erfprins (later W i l l e m II) voor het belegerde Bergen op Zoom. Bij de ontbinding van hetzelve, zijne studien hervat hebbende, werd hem echter in den aanvang des volgenden jaars, van hoogerhand toegezonden, eene aanstelling als luitenant bij het Nederl. leger. Hij was tijdelijk adjudant bij den opperbevelhebber te Maastricht baron C o n s t a n t d e V i l a r s , tijdens den slag van Waterloo, doch verkreeg in Julij 1817, op zijn verzoek, eervol ontslag, als wanneer hij zijne lief hebberijstudie, taalkennis, aan de hoogeschool te Utrecht hervatte.

In Januarij 1826 benoemd zijnde tot vice-consul bij het consulaat-generaal en de diplomatieke missie in Brazilie, trad hij in Junij 1828 als secretaris van legatie in functie bij den minister plenipotentiaris aldaar, baron D e d e l , en bleef in 1829 geäccrediteerd als zaakgelastigde bij keizer Don P e d r o I doch vertrok in 1831, na de inhuldiging van don P e d r o II, met verlof naar Nederland.

In het voorjaar 1832 van die missie in Brazilie eervol teruggeroepen, en als 's Konings zaakgelastigde benoemd, bij de vereenigde staten van Noord-Amerika onder de presidenten-Generaal J a c k s o n , v a n B u r e n , generaal H a r r i s o n en T i j l o r , sloot hij aldaar in 1839 het nieuwe vriendschaps en handelstractaat tusschen Nederland en die staten.

In 1834 werd hij wegens bewezene diensten benoemd tot ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw; in 1831 gekozen tot lid der Ridderschap van de provincie Noord brabant. Ten jare 1842 werd hij, als zaakgelastigde overgeplaatst naar het hof van Denemarken, in 1843 aangesteld tot ministerresident aan dat hof, en dat van Zweden en Noorwegen tevens; in 1844 vereerd met het commandeurskruis der Zweedsche orde van de Noordster.

In 1849 werd hij bevorderd tot commandeur der orde van den

Nederlandschen Leeuw, ten zelfden jare door den koning van Denemarken, met het commandeurskruis der orde van de Danebrog begiftigd en in 1854 met het grootkruis dier orde. In 1851 sloot hij te Kopenhagen een verdrag tot wederzijdsche uitlevering van boosdoeners.

In 1854 door koning Willem III benoemd tot diens buitengewoon gezant en gevolmagtigd minister, bij het Zweedsch-Noorweegsche hof, verbleef hij daar tot in 1856.

Door al dit heen en weder reizen, en het verblijven in zoo verschillende luchtsgesteldheden, het drukke leven aan voornoemde betrekkingen verbonden, zijne gezondheid zeer geschokt zijnde, waarbij een verzwakt gezigtsorgaan zich voegde, deed zulks hem besluiten, na verlof in 1856 verkregen te hebben, zijn ontslag uit 's Lands dienst te vragen, hetwelk hem, met dank en tevredenheidsbetuiging, voor de door hem bewezene diensten, eerst het volgende jaar verleend werd.

Hij woonde van dien tijd, op het buitenverblijf Baarschot, onder het dorp Esch, in Noordbrabant, in de nabijheid zijner familie; doch vertrok met der woon twee jaren voor zijn verscheiden, naar Utrecht, tot herstel van zijn meer en meer verzwakt gezigt, dat echter niet mogt baten. Bijna blind, overleed hij aldaar den 7 Junij 1863, aan eene hartkwaal.

Particulier berigt.

[Johan Wilhelm Martini]

MARTINI (JOHAN WILHELM), te Leeuwarden geboren, in 1718 predikant bij de Evangelisch Luthersche gemeente te Amersfoort, van waar hij in 1724 naar Woerden vertrok. Door zwakheid en ouderdom werd hij verhinderd in de laatste jaren zijns levens zijn dienstwerk geheel te vervullen. Hij moest dus in 1766 zijn emeritaat nemen en overleed in 1770.

Hij heeft uitgegeven:

Sandhagen's *Inleyding tot eene grondige verklaaring van de geschiedenissen en voorzeggingen des N.T.* Amst 1741. 4°.

Lassenius, *Heylige bij malkanderen vergaderde perlenschat*, *bevattende op alle dagen twee overheerlijke leersame geest en zinrijke overdenkingen*, *uls een des morgens en een des avonds*, *om sig het geheele jaar door met Christelijk meuws te vermaken en te stichten*. 4 deeltjes 1731 herdr. 1745. 8°.

Gedagtenis predikatie over den eersten Hollandschen martelaar J. Pistorius, *uit Openb.* 14 *vs.* 12-13, *gedaan* 25 *Sept. den eeuwdag van J. Pistorius uiteinde* 1725. 4°.

Postil of predikatie over alle Evangelytexten door het geheele jaar door Joh. Fred Meyer; met geleerde aanmerkingen en leerstukken vermeerderd. 1725. 4°.

Dr. M. Lutherus *volkomen kerkpostil of verklaring der Evangelien en Epistelen op alle Zon- Feest- en Aposteldagen. Naar de hoogd. uitgave van J. Walch* 1e d. 1e st (het vervolg is door J.G. Fisscher geleverd 1746, 1755, 1774).

Kort bericht van het onderscheyd der Evangelisch-Luthersche en Roomsch Catholyke leer, of Evangelisch Handboek waarin uyt de H. Schrift de waare leer der Evangelisch Lutherschen onwedersprekelijk beweezen en de dwaalleer der Roomsch Catholyken grondig wederlegt word, opgesteld door Matthias Hoë. Met eene voorrede der Theologische Faculteit te Lypsig. Uit het Hoogd. vertaald en vermeerderd, inzonderheijd met een Aanhang, waarin de R.C. leer met den brief van Paulus aan de Romeynen, en de getuigenissen der Oudvaderen vergeleeken wordt tot een klaar bewijs, dat de hedendaagsche Roomsche kerk, van 't oud Apostolisch Catholiek geloof. 't welk de Christelijke kerk te Romen en elders, in d'eerste eeuwen heeft beleden, schandelijk afgedwaald is. Door Johannes Wilhelmus Martini, enz. Amst. 1735.

Zie Domela Nieuwenhuis en Schultz Jacobi. *Bijdr. tot de Gesch. d. Ev. Luth Gen.* D. II. bl. 102, D. IV. bl 388, D. VI. bl. 167; Rendler, *Gesch. v.J. Pistorius en de Evang Luth. Gem. te Woerden*, bl. 143 verv; Glasius. *Godgel. Ned. Aanh. en verv. op Abcoude* bl. 134. Kobus en de Rivecourt.

[Johannes Martini]

MARTINI (JOHANNES), Jesuit van Antwerpen, aldaar in 1584 geboren en den 4 Junij 1625 gestorven, nadat hij het leven van Ignatius en Franciscus Xaverius beknoptelijk in het Vlaamsch had overgezet.

Zie Jöcher, *Gelehr. Lex.* o.h.w.

[B. Martini]

MARTINI (B.) Kramm gist een Amsterdamsch kunstliefhebber, van wien o.a. eene prentteekening, in de manier van Ploos van Amstel, naar eene teekening van Luiken, voorstellende *De doop van den Moorman in den Jordaan*, bestaat.

Zie Kramm, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. IV. bl. 1066.

[D. Martini]

MARTINI (D.) Nagler vermeldt hem als kunstgraveur van *Drazowa* (sic) in Holland, omstreeks 1720 geboren. Naar de adressen zijner gravuren te oordeelen. moet hij langen tijd te Hamburg gewoond hebben. Dezelfde schrijver vermeldt van hem: het *portret van Molière*, zittende aan een tafel te schrijven, alsmede de prenten van de hoogduitsche uitgaven van Molière's werken. Hamb. 1752.

Zie Kramm, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. IV. bl. 1067.

[Johannes Martini]

MARTINI (JOHANNES), van Dantzig, Luthersch predikant te Groningen, waar hij in 1664 stierf.

Hij schreef:

Analysis popul. in Malechiam et observat. evidentioses. Gron. 1647. 4°. 1658. 8°.

Zie Rotermund, *Fortzetz*. v. Jöchers *Lexic*. i.v.

[Pieter Martini]

MARTINI (PIETER), in de graveerschool meer bekend als P e t e r M e r e c i n u s , M i r i c e n y s , M i r i c i n u s of M y r i g i n u s , een Vlaamsch kunstgraveur, bloeide omstreeks de helft

der XVIe eeuw, en sneed ongewone en wonderlijke voorstellingen naar Jeronimus Bos, Breughel en anderen. Hij was ook prentverkooper te Antwerpen. Jeronimus Cook gaf verscheidene zijner prenten uit, die zijn naam en het jaartal 1570 voeren. Zulk een prent *De wijze en dwaze maagden* naar den boeren Breughel is in bezit van den heer Kramm. Anderen, elders.

Zie Immerzeel, *Lev. en werk. d Holl. en Vl. Kunsts* op *Meryginus*; Kramm, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunsts.* D. IV. bl. 1066, 1067.

[Mr. Ambrosio Martini]

MARTINI (Mr. AMBROSIO), werd in 1587 uit Gouda gebannen, terwijl zeker Engelsman Jacob Williams in hechtenis genomen en ter dood veroordeeld werd als schuldig aan de misdaad van gekwetste hoogheid, zoo der koningin Elisabeth als der Staten, bij gelegenheid, dat men even als te Leyden te dier stede, de stad wilde overmeesteren, eenige uit de regering en uit de burger hoplieden in hechtenis nemen en de hekken verhangen.

Zie Wagenaar, *Vad. Hist.* D. VIII. bl. 260.

[Matthaeus Martini]

MARTINI (MATTHAEUS), godgeleerde van de orde der minnebroeders en definitor der provincie, gaf ten behoeve van Herman van Merode, markies van Treslon Mons. 1528 4°. in het licht:

Les appenages d'un Chevalier Chretien etc.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 656; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 868.

[Marcus Cornelius Martini]

MARTINI (MARCUS CORNELIUS), van Antwerpen, beoefende de wijsbegeerte en was hoogleeraar aan de Academie te Helmstadt (Julia).

Hij schreef:

Disputatio de subjecto et fine Logices etc. adversus Ramistas Lemgoviae 1597. 8°.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 838. *Cat. Nieuwenhuyzen*, bl. 130.

[P. Martini]

MARTINI (P.), dichter van *Geestelijke Gezangen*. Amst. 1689. en van *Geest. Zielenvermaak*. Ald. z.i.

Zie Abcoude, *Aanh. der Ned. boeken*. bl. 134.

[Willem Martini]

MARTINI (WILLEM), vriend van prins Willem I, bood reeds in 1568 den grave Lodewijk zijne goede diensten aan. Hij was eerst Raad van Brabant, later griffier van Antwerpen, toen hij (1574) verdacht van deel aan den aanslag van den prins op Antwerpen genomen te hebben, gevat, voor den bloedraad gesteld, met de pijnbank bedreigd, doch, bij gebrek van bewijzen, weder ontslagen werd.

Drie jaren laten (1577) was het vooral door zijnen invloed dat die stad voor de Staten verzekerd werd. In hetzelfde jaar dat, bij gelegenheid dat Breda aan den

prins overging, was hij bij dezen te Geertruidenberg, werwaarts de Staten-Generaal en de stad Antwerpen hem gezonden hadden. Later werd hij benevens A l d e g o n d e , naar den prins te Delft ontboden,

schijnbaar om bij den doop van Frederik Hendrik tegen woordig te zijn, doch inderdaad om door hem ingelicht te worden nopens de plannen van Parma op Antwerpen en raad te ontvangen. Na de overgaaf der stad, vertrok hij naar Dordrecht, werd van daar naar 's Hage ontboden, en na veertien dagen in hechtenis gezeten te hebben, bevolen het land te ruimen.

Zie Hooft, *Ned. Hist.* bl. 406, 407, 408, 409, 524, 525, 911 Beaufort. *Lev. van Willem I.* D. II. bl. 5. 528, D. III. bl. 77, 81, 85, 679; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. VIII. bl 14, 83, 84; Groen van Prinsterer, *Archives*, M. III. p. 266, T. VI. p. 138, 176, 470, T. VIII. p. 404, sv.

[Martini]

MARTINI (), ingenieur, in den slag bij Ramelies gekwetst (1706).

Zie Bosscha, *Neerl. heldend. te land*, D. II. bl. 395,

[Antoine Augustin Bruzen de la Martiniere]

MARTINIERE (ANTOINE AUGUSTIN BRUZEN DE LA), werd omstreeks 1682 te Dieppe in het land van Caux in Normandie geboren, studeerde te Parijs, ook onder zijn oom, de bekende Richard Simon, en begaf zich in het laatst van 1709, 27 jaren oud, naar het hof van Frederik Willem, hertog van Mecklenburg, waar hij zich bezig hield met nasporingen te doen omtrent de geschiedenis der Herulers, Vandalen en andere volken, die deze oorden bewoond hebben, en zich op de aardrijkskunde der midden-eeuwen toe te leggen. Na den dood van Frederik Willem (1713) verliet hij het hof en begaf hij zich (1719) in dienst van François Farnèse, hertog van Parma, die hem zijn vertrouwen schonk en hem als zijn zaakgelastigde naar de Nederlanden zond. Hij begaf zich (1719) naar Holland, vertoefde eenigen tijd te Amsterdam en bragt het overige van zijn leven te 's Hage in een afgelegen huis, dat hij zijn kluis (*son hermitage*) noemde, door. Hij stond hier in groot aanzien, en hield zich met het zamenstellen van zijn aardrijkskundig woordenboek bezig. De hertog van Parma wilde hem wel afstaan aan Spanje, en de markies van Beretti Landi, gevolmagtigd minister van deze kroon in Holland, die groote achting voor hem had opgevat, bewoog hem dit werk aan den koning zijn meester op te dragen en verschafte hem den titel van aardsrijkskundige van zijne Katholyke Majesteit. Omstreeks dien zelfden tijd benoemde hem de koning der beide Sicillën tot zijn secretaris met eene wedde van 1200 kroonen. Hij overleed te 's Hage den 19 Junij 1749 in den ouderdom van 67 jaren.

Hij is driemaal gehuwd geweest, was een vriend van maatschappelijke genoegens, aangenaam in den omgang, geestig in zijne gesprekken, dienstvaardig, doch verkwistend. Hij had een sterk geheugen, schrander oordeel, en heeft de volgende werken geschreven:

Nouveau Recueil des Epigrammatistes François, *anciens et modernes*, *contenant ce qui s'est fait de plus excellent dans le*

genre de l'Epigramme, *du Madrigal*, *du Sonnet*, *du Rondeau*, *et des petits Contes en vers*, *depuis Marot jusqu'à prèsent*, *avec la vie des auteurs et des Notes Historiques et Critiques*, *et de la fausse beauté dans les ouvrages d'Esprit*, *des Observations sur l'Epigramme*, *une Digression sur le stile Marotique*, *et les Règles de la ersification Françoise* Amst. 1720. 2 vol. 12°.

Introduction à l'Histoire Moderne, *Generale et Politique de l'Univers*, *ou l'on voit l'origine*, *les revolutions*, *l'élat présent et les interels des souverains*, *par M. le baron de Puffendorff. Nouvelle edition ou l'on a continué tous les anciens chapitres jusqu'à présent*, *et ajouté l'Histoire des principaux souverains de l'Italie*, *de l'Allemagne*, *etc. te tout dans un ordre plus naturel Avec des Notes Historiques*, *Geographiques et Critiques*, *et des Cartes*. Amst. 1721. 12°. 7 vol.

It. retouchée et angmentée. Amst. 1732-1735. 7 vol. 12°. 1743-1748. 11 vol. 12°.

Revue, *augmentée et continuée par M. de Grace. Paris* 1754 *tot* 1759. 8 vol, 4° *avec quantite de cartes et de vignettes*. De twee laatste deelen der uitgaaf van 1735 zijn getiteld: *Introduction à l'Histoire de l'Asie. de l'Afrique et de l'Amérique: Pour servir de suite à l'Introduction à l'Histoire du baron de Puffendorff*.

Dissertation historique sur tes Duches de Parme et de Plaisance Cologne 1722. Deze geleerde dissertatie is van een der uitstekendste Italiaansche schrijvers. De hertog van Parma zond haar in het Italiaansch en Fransch aan de la Martinière met het bevel haar in het licht te geven.

Deux Essais sur l'Origine et les progres de la Géographie, *avec des Remarques sur les principaux Géographes Grecs et Latins* in de *Mém. Hist. et Crit.* van Camusat. Amst. 1722 T. II. Deze *Essais* waren de voorloopers van den *Diction. Geogr*.

Hij vervolgde *l'Histoire de France sous le regne de Louis XIV*, aangevangen door Isaac de Larrey. Rotterd. 1718-1719-1722. 3 vol 4°. en 9 vol. in 12°. Al wat voor 1701 is geschreven is het werk van Larrey, maar toen deze 17 Maart 1719 gestorven was, heeft de la Martinière het overige bewerkt.

Le grand Dictionaire Géographique et Critique. La Hàye, 1726-39 10 vol. fol *Avec diverses corrections*, *augmentations et changemens. Dyon* 6 *vol. fol.* voorts te *Venetie*. Paris 1768. 6 vol. fol.

Er zijn fouten in dit werk die o.a. door den abt Bellenger, in zijn *Essais de Critique* 1 *sur les ecrits de Mr. Rollin*, *II sur les Traductions d'Hérodote*, *III Sur le Dict. Geogr. et Crit. de Mr. Bruzen de la Martinière*. Amst. 1740 12°. zijn aangetoond, doch desniettegenstaande is het nog een der elassiekste Geographische woordenboeken. Er verscheen te Lyon een *Abrégée Portatif* van deze Dictionaire (1759. 2 vol 8°.)

Essai d'une Traduction d'Horace en vers François par divers

auteurs, *avec un discours sur les Satyres et sur les Epitres*. Amst. 1727. 8°.

Philippi Cluverii Introd. in Universam Geographiam, *tam veterem quam novam*, *cum notis Johannis Bunonis*, *Joh. Fred. Hekelii*, *Joh. Reiskii et varior. curâ A.A.B.d.l.M.* Amst. 1729. 4°.

Traités Géographiques et Historiques pour faciliter l'intelligence de l'Ecriture sainte par divers auteurs célébres. (H u e t , l e G r a n d , C a l m e t , H a r d o u i n), La Haye 1730. 2 vol. 12°.

Lettres choisies de Mr. Simon, *on l'on trouve un grant nombre de faits anecdotes de Litérature Nouvelle Edit. revue*, *corrigee et augmentee d'un vol. et de la vie de l'auteur*. Amst. 1730. 12°.

Introduction générale à l'étude des sciences et des belles lettres en faveur des personnes qui ne savent que le François. La Haye 1731. 12°. Ook achter *Conseils pour former une Bibliothèque peu nombreuse mais choisie* (*par M. Formey*) *Berlin* (*Paris*) 1756 12° p. 123-380.

Histoire de la vie et du règne de Louis XIV. Roi de France et de Navarre, *redigée sur les Mémoires de feu Monsieur le comte de *** publiée par Mr. Bruzen de Martinière Premier Geogr. de sa Maj*, *Catholique*, *Secrét. du roi des deux Siciles et du conseil de sa Maj.* La Haye 1740. 5 vol. 4°.

Fables Historiques renfermant les plus saines Maximes de la politique et de la morale, *avec des discours historiques. Publiées par M. Bruzen de la Martinière à l'usaye du prince des Asturies*, *ornées de* 60 *belles*(*?*) *Estampes en Taille douce gravées exprès. Amst. et Berlin* 1754 12°. 2 vol.

Nouveau portefenille historique et littéraire; ouvrage posthume de M. Bruzen de la Mart. etc. publée par Mr. R.D.M.A.D.S.P. Amst. et Leipzig 1755. 12°.

Passetems poëtiques, *historiques et critiques; ouvrage de Messieurs de Malherme*, *Perault et de la Mart.* Paris 1757. 2 vol. 12°.

Vie de Molière, veel breedvoeriger dan dat van M. d e G r i m a r e s t in 1705 uitg.

Des Nouvelles Politiques et Littéraires. Een soort van dagblad dat weinig aftrek had.

Entretiens des ombres aux champs-Elisées 2 vol.

Men schrijft hem, schoon ten onregte, nog toe:

Lettres sérieuses et badines, door F r a n c o i s B r u y s , eerst Calvinist, later R.C. in 1738 te Dyon gestorven.

Relation d'une assemblée tenue au bas du Parnasse (Amst. 1739) volgens sommigen van den abt d'A r t i g n y , volgens anderen van N. G u é r e t .

Zie *Biogr. Univ.* i.v.; M o r e r i , H o o g s t r a t e n , L u i s c i u s , P a q u o t , *Mém.* T. II, p. 60; S a x e , *On.* T. VI. p. 321; B r u y s , *Mél. Hist.*

T.I.; *Dict. Géorg. Préf. Eloge Hist. de R. Simon*, p. 83, 84; *Conseils pour former une Bibliothèq Edit. de* 1756, p. 36; *Bibliotheq. ruisonnée* T. III. p. 361, T. XXVI. p. 102, T. XXX. p. 393.

[Bernardus Martinius]

MARTINIUS (BERNARDUS), schreef reeds als student te Harderwijk *Tractatus Philosophicus de Animalibus Brutorum Rationalibus*, *Harderov.* 1762. 8°. en later (1764) als predikant te Elspeet, zijne geboorteplaats:

Wijsgeerige aanmerkingen op het gevoelen van den Weleerw. heer Adriaan Buurt, *predikant te Amsterdam*, *over de redelooze dieren.* Amst 1765. 8°.

Hij vertrok in Mei 1779 naar Archangel.

Zie *Boekzaal* 1762 b. bl. 207.

[Carolus Martinius]

MARTINIUS (CAROLUS), regtsgeleerde, vriend van D a n i e l H e i n s i u s, die ter zijner eere een gedicht vervaardigde.

Zie D. H e i n s i i *Poëm.* p. 311.

[Cornelius Martinius of Martini]

MARTINIUS of MARTINI (CORNELIUS), in 1567 te Antwerpen geboren. De naam van zijn vader is onbekend, doch zijne moeder hette M a r g a r e t h a P a u l l i. Zijne ouders waren Luthersch, en lieten hem in de godgeleerdheid onderwijzen. Na aan deze of geene Duitsche hoogeschool den rang van meester in de vrije kunsten en van doctor in de godgeleerdheid te hebben verworven, vestigde hij zich in 1591 te Helmstad, waar hem het onderwijs in de logica werd opgedragen. Dertig jaren lang vervulde hij deze betrekking en hij verwierf als beoefenaar der wijsbegeerte in zijn tijd grooten naam. In 1606 verloor hij zijne moeder, en hij volgde haar den 17 December 1621, in den onderdom van 54 jaren. Zijne zuster M a r g a r e t h a stichtte hem in de St. Stephanus-kerk een cenotaphium met een latijnsch opschrift, waarop hij ‘vir magnus, philosophus summus, sacrarum litterarum peritissimus, in omni eleganti doctinâ nemini cedens, veritatis indagator et vindex acerrimus, inscitiae ac malitiae hostes vehemens’ wordt genoemd.

Hij gaf in het licht:

Adversus Ramistas disputatio de subjecto et fine logicae una cum aliis tribus ejusdem importunitati oppositis disputationibus a Frederico Beurhusico in scholá Tremonianâ, *Conrardo Hoddaeo D. in Gymnasio Gottingensi*, *Heizone Buschero in scholâ Hannoveranâ*, *Lemgoviae* 1597. 12°.

Scriptum de statibus controversis primis, *et accessoriis*, *Helmstadii agitatis inter D. Danielem Hofmann et quatuor Philosophos ibidem; quod confecit adversus M. Joannem Olearium. Lipsiae* 1600. 12°.

Metaphysica Commentatio, *compendiosè*, *succincté et perspicuè comprehendens universam Mataphysices doctrinam. Argent* 1605 12°., 1616 16°. Ook met den titel: *C.M. Antv. Profess. in Academia Julia Metaphysica*, *Jenae.* 1623. 12°.

Tractatus de Analysi Logica. Helmstadii 1619. 12°. *Francof.* 1634. 12°. De geleerde Barthold Nehusivs schreef hier tegen: *Hypodigma*, *quo diluuntur nonnulla contra Catholicos disputata in Corn. Martini Tractatu de Analysi Logicâ. Col. Agripp.* 1648. 12°.

Commentarius in Apuleii librum περὶ ἑρμηνέιας. *Francof.* 1621. 12°.

Commentariorum Logicorum adversus Ramistas libri quinque. Helmstad. 1623. 12°.

Ethica.

Compendium Theologiae.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 159; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 213; Sweertii, *Ath. Belg.* p. 193; Witte, *Diar. Biogr. ad an.* 1621; Paquot, *Mem.* T. II. p. 424; *Theâtre sacre de Brab.* Liv. VI. p. 210, 265; *Inscriptîones Sepuler. Helmstad.* p. 35; *Orationes funebres IV. nimirum G. Calixti*, *Rud. Diepholdi*, *Christ. Heidmanni et Conr. Hornesii in memoriam C. Martini-Helm.* 1624. 4°.; Oetinger, *Bibl. Biogr.* i.v.; Peerlkamp, *de Poetis Lat. Neerl.* p. 270.

[Franciscus Martinius]

MARTINIUS (FRANCISCUS), was den 11 Julij 1611 te Kampen geboren, eerst conrector aan de Latijnsche school aldaar, en vervolgens predikant te Epe op de Veluwe, waar hij den 24 Januarij 1653 overleed. Hij was een verdienstelijk man, met de voornaamste letterkundigen van zijn tijd bevriend zoo als met Conradus Goddaeus, predikant te Vaassen, in wiens *Nieuwe Gedichten* (Harderw. 1656 obl.) voorkomen:

Een gedicht op den Christelicken Bibel. Aan D. Franciscum Martinium, *predicant tot Epe op syn gedicht van de selven inhoud* 1650; *Nieuwe jaers-dicht aan M. als sy beide op een tyd met een sware sièkte waren bevangen*, en een Latijnsch en Nederduitsch grafschrift ter zijner eer. Hooft noemde hem Goddaeus en Brandt 'roselaers onder de doornen;' David van Hoogstraten 'uitnemend Hollandsch poeet, dog luttel dan bij de rechte liefhebbers der dichtkunst bekent.' Hij schreef een regt luimigen brief aangaande diens rijmeloos gedicht *De eeuwige vrede*, die nog voorhanden is. Ofschoon de poezij van Martinius zich niet bijzonder onderscheidt boven die zijner tijdgenooten, hebben hem echter sommigen, onder welke Bidloo, een tweeden rang onder zijne dichtende tijdgenooten toegewezen.

Zijne meest hekende gedichten zijn:

Treurgedicht ter verklaringe over 't lyden en sterven van onsen Heere Jezus Christus. Amst. 1649 fol. Ook in *Verscheyde Nederduytsche Gedichten van Grotius enz.* (Amst. 1659) opgenomen, door Hooft in een brief aan van Baerle v.d 20 April 1645 zeer geprezen, doch door Witsen Geysbeek beneden den *Goeden Vrijdag* van J. de Decker en door Bidloo beneden de *Heylige dagen* van C. Huygens gesteld.

Mogelijk is dit hetzelfde met zijne *Gedachten over 't lyden van Jezus Christus en Trinmph zijner opstanding*. Rotterd. 8°.

Ook in *Apollos Harp* (Amst. 1658 12°) komen zijne gedichten voor:

Op de inhuldinge van de Geldersche academie tot Harderwijk (ook afzonderlijk) *Dagelijksch offer of drie geestelijke gezangen*; *Morgen-liedt*, *Middaghs-liedt en Acondt-liedt*, mogelijk het zelfde met het *Ugtend- Middag- en Avond gebed op zingmaaten* in hands door Bidloo gezien.

In Klio's kraam is zijn *Gedicht over 't jaar* 1648 bewaard dat ook door Alberdinck Thym in zijn *Ned Gedichten* 1600-1655 (bl 418) onder den titel van: *Klaaglied over het benaauwde jaar* 1648 is opgenomen.

Deze en andere verzen vindt men onder zijne *Gedichten*. 's Hage 1729. Rott. z j. (voor de derde maal lierdrukt.)

Men heeft ook nog van hem *Epistolae ad amicos praesertim Campensis* Harderov. 1653. 16°.

Zie Jöcher, *Gelehr. Lex.* i.v.; Bidloo, *Panpoët. Bat.* p. 104; 105; de Vries, *Proeve eener Gesch. d. Ned Dichtk.*; Siegenbeek *Bekn. Gesch. d. Ned. Letterk.*; Witsen Geysheek, *B.A.C. Woordenb.* D. IV bl. 366: Collot d'Escury, *Hollands roem*, D. IV. (2) bl. 211; Bonman, *Geld. Hooges.* D. I. bl. 137, 138; *Brieven* aan G. Brandt achter zijn *Leven door J de Haes.* bl. 119; Göddaeus, *N. Ged.* bl. 141, 152, 153; *Versch. Ged* bl. 217, *Apollos Harp.* bl. 183, 339, *Klio's harp*, bl. 6; Hoogstraten's *Gedicht.* bl. 150; Abcoude. *Naamr.* bl. 231; Arrenberg, *Naamr.* bl. 280; de Jongh, *Naaml. d. Geld. pred.* bl. 363. Kobus en de Rivecourt

[Johannes Martinius of Martinus]

MARTINIUS of MARTINUS (JOHANNES), te Dantzig geboren, werd in 1628 predikant te Deinum in Friesland, in 1637 naar Groningen beroepen, waar hij 14 September 1665 oud 61 jaar, 10 maanden, overleed. Adami noemt hem ‘de eerste aanlegger van de voortreffelijke Grieksche Concardantie over 't Nieuwe Testament en een getrouw opzigter van 't diakonie-kinderhuis.’

Hij was daarenboven een der uitnemendste aethetici van zijn tijd en zijn *Gekruisigde Christus* is nog niet vergeten.

Hij schreef:

*Drie vaste troostgrondeu over Jesaia XLIII:*12, *Cap. XLIX*:15 *en Cap. LIV:*4-10. 8°.

Getuigenis der Waarheit. 8°.

Verzekerheit van Gods bijstand omtrent zijn kerk. 8°.

Over Christus géboorte uit het IX Cap. van Jesaia. Gron. 1651 8° 1671 8°.

Inleyding tot verklarinh des N. Testaments. Amst. 1736 4°. (door Abcoude en Arrenberg aan hem toegeschreven, doch waarschijnlijk het werk van J.W. Martini).

Vrage aan de conscientie over de pest. Gron. 1675. 8°.

Vaste troostgronden voor de kinderen Gods. Gron. 1660. 4°.

Inleyding tot het huys des Heeren uyt Jesaia XI vs. 3.

Inleiding tot het huys des Heeren uyt Jesaia XI:3. Gron. 1663. 8°.

Het Christelijk drieledig onderwijs der Bybelsche Waarheden. Rott. 1744. 8°.

De gekruisigde Christus of XXXV texlen van het lyden en sterven van Jezus Christus Amst. 1665. 8°. Gron. 1745, 8°. Amst. 1769. 8°. Dordr. 1773. 2 d 8°. (uitg. door P. B r o u w e r , pred. te Dordrecht) Utr. 1779. 6° dr.

Geestlyke hertsterkingen tegen der geloovigen geestlyken stryd in hunne zwakheit; in XV predikatien uitgegeven door P. B r o u w e r , B.Z. 2 d Dordr. 1772. 8°.

Dominicalia tripartita, *quorum pars tertia exhibet Catecheseos Palatinae analysin popularem et observationes juxta ejus manuductionem*. Gron. 1653. 8°.

Grootere Catechisatie over den Calechismus. Amst. 1665, 1676, 8°. 1729, Utrecht z.j 5°. dr.

Kleinere Catechisatie over de Christelijke Catechismus. Utr. 1686. 8°.

Eerste predikatie in de Nieuwe kerk te Groningen. 4°.

Groningen verlicht in duisternis; *voorgedragen in een jubel jaarspredicatie*, *door den zeer vermaerden heilgezant Johannes Martinius in den jare* 1644. *Benevens de verkondiging van het eeuwig Euangelium in deeze stadt*, *opgedischt ten daage van het hondertjaarige jubelfeest*, *geviérd in den jare* 1694, *waaraan gehegt de reductie der stadt Groningen*, *behelzeude een omstandige beschryving van 't geen deeze stad voor*, *omtrend en na de reductie wedervaaren is. Beiden aan 't licht gegeeven door Abraham Trommius*. Gron. 1744, 1762. 8°.

Zie C. A d a m i , *Naaml. v. Pred. in de prov. en stadt Grontngen*, bl. 8; S c h o t e l , *Kerk. Dordr.* D. II. bl. 48; *Aanh. op Abcoude*; bl. 134; M a u r i k en N o o r d b e e k , *Naamrol van Godgel. schrijv*; A b c o u d e , *Naaml. v. boeken*, bl. 236; A r r e n b e r g , *Naamr.* bl. 180; K o e c h e r , *Gesch. v.d. Heidelb. Catech.* bl. 318, 343; J. d'O u t r i c u s , *Gulden Kleinood*, bl 40; H. v A l p h e n , *Prol. Decon. Catech. Palath.* § 41, *plag. f.* 3; S c h o t e l , *Kerk. Dordr.* D. II. bl. 487; *Boekz. d. Gel. Wer.* 1762, bl. 763; B o d e l N i j e n h u i s , *Geogr. lijst*, bl. 278.

[Matthias Martinius]

MARTINIUS (MATTHIAS), beroemd Duitsch godgeleerde, werd in 1572 te Freienhage in het graafschap Waldek geboren. Na in zijn vaderstad zijne studiën te hebben aangevangen, vervolgde hij die te Herborn, waar toen vele beroemde godgeleerden, onder welken P i s c a t o r , onderwijs gaven. Toen hij 23 jaar oud was, werd hij naar Dillenburg tot hofprediker beroepen, en hem het hoogleeraarsambt aan de daar aanwezige school opgedragen. Hij wenschte te vergeefs van deze laatste betrekking ontslagen te zijn, hetgeen hem niet gelukte dan in 1607, toen de hoogleeraars bij het woeden der pest die plaats verlieten en de school ontbonden werd.

M a r t i n i u s werd toen predikant te Emden en drie jaren

later tot rector der illustre school te Bremen beroepen. Door zijn onderwijs, waarbij later dat der godgeleerdheid gevoegd werd, werd deze school zeer beroemd. In 1618 zond de senaat van Bremen hem, benevens Hendrik Isselburgius en Lodewijk Crocius naar de synode van Dordrecht, waar hij hevige woordenwisseling had met Gomarus en Sibrandus Lubbertus en, volgens de Schotsche godgeleerde Balcanqual, door sommige leden der synode zóó onwaardiglijk behandeld werd dat de Uitheemschen er zich over verontwaardigden en hij op het punt was de synode te verlaten. In 1630 werd hij ten huize van zijn voormaligen leerling Pokius, predikant te Kirchtimmekie in de nabuurschap van Bremen, door een beroerte getroffen, die hem in het 58° jaar naar het graf sleepte. Hij was een der geleerdste onpartijdigste en zachtmoedigste godgeleerden, wiens werken zeer geacht waren en wiens godgeleerden arbeid ook in ons vaderland zeer gezocht was. Grooten lof verwierf hij ook door zijn *Lexicon Philologicum* hetwelk door latere geleerden zelfs zegt men, door Vossius geplunderd is. De Utrechtsche hoogleeraar M. Leidekker schreef een Latijnsch vers onder zijne beeldtenis.

Zie zijn leven voor Pars I van zijn *Lexic. Philol.*: Niceron, *Mem. des hommes ill.* T. XXXVI. p. 235, Chaufepiè, *Dict hist. crit.* i.v.: *Bibl. Univ.* i.v.; Hoogstraten, Luiscius, *Epist. Eccl. et Theol.* p. 323, 328. 333, 336. 337, 458, 531, 532, 541, 543, 546, 547, 551, 552, 758; Brandt, *Hist. d Bef.* D. III. (Index.). *Mèm. litt. de la Gr. Bretagne*, T. X. p. 329-331, 348, 349, 379, 380; *Bibl. Brem. ill* IV. p. 563, 692; Lipenius, *Bibl. Theol.* T. I. p. 251a; J. d'Outrein, *Gulden Kleinood*, bl. 40; Hier. van Alphen. *Procl. Oecon. Catech.* § 41, *plag. f.* 3; Koecher, *Catech. Hist.* bl. 204, 318, 343; Rabus, *Boekz. v. Europa*, 1698a bl. 6, 24, 38; Sagittarii. *Orat. sec. de scholâ Bremens progr. et increm.*, p. 145-48; Meiners, *O F. Kerk. Gesch.* D. II. bl. 433-435.

[Martino of Marten van Gend]

MARTINO of MARTEN VAN GEND, was een der vroegste olieverwschilders in het midden der XVe eeuw. Men houdt hem voor een leerling van de gebroeders van Eyck. Hij wordt ook Martin d'Ollanda en Martino d'Anversa genoemd.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Kunstschild.* D. II. bl. 560.

[Martinus]

MARTINUS. De H. Martinus, 7° bisschop van Tongeren, wordt in het mart laarsboek op den 21 Junij uitgedrukt. Hij voert den naam van apostel van Hasbanie, eene landstreek van het bisdom van Luik ten westen, aan de grenzen van het aartsbisdom van Mechelen. De inwoners dier landstreek waren, ten tijde zijner bisschoppelijke bediening, nog heidenen. Zij zijn door hem echter niet zonder vervolging en mishandeling bekeerd geworden. Hiervan worden de oude ingezetenen van het dorp Horion, omtrent drie uren ten westen van Luik gelegen, door de schrijvers beschuldigd.

Zie Chapeauville, *Gesta Pontif. Tungr.* T. I. p. 23; J. Lob. belius, *Gloria Leod. Eccl.* p 38. van Gils, *Cath. Meyr. Memor.* bl. 8; van Gils en Coppens, *Nieuwe beschrijv. v.h. bisdom van 's Hertogenb.* D. I. bl. 7.

[Guibertus of Wibertus Martinus]

MARTINUS (GUIBERTUS of WIBERTUS), eerst Benedictijner abt van Floreffe, vervolgens van Gemblois, schreef:

Vita S Hildegardis ms.

De solemnitate Paschati ms.

De Miraculis S Martini ms.

Apologia pro S. Severo Sulpitio ms.

De Scriptoribus Vitae S. Martini in *Bibl. Patr.* T. VIII.

De distructione Monasterii Gemblacensis bij *Lambeccus* T. II. en in *Mabillonii Saeculo V. Benedict*. p. 312.

Collectanea pro consolatione infirmorum. Ook bestaan er *Epistola Radolphi Monachi Villariensis ad Guibertum Gemblacensem et Guiberti ad Radalphum* en andere brieven zoo van als aan hem geschreven, als ook nog een brief van paus Innocentius III aan dezen abt in *Decret. Capit. sicut. tuis*.

Hij stierf in 1208 in het 88° jaar van zijn priesterlijke bediening.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 302, 203; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 386; Jöcher, i.v.

[Eliacus of Eleus Martinus of Marten]

MARTINUS of MARTEN (ELIACUS of ELEUS) een Fries, priester te Tjum, ging tot de hervorming over, vlugtte naar O. Friesland, werd tijdelijk predikant te Hinte, en in 1566 te Leeuwarden, in burgerlijke kleeding met een mantel omhangen gewapenderhand op den predikstoel gebragt, en was oorzaak dat, na verloop van weinige dagen, drie parochiepriesters van even zoo vele kerken met eenen vikaris openlijk tot de leer van Calvyn afvielen. Hij was een man van groote geleerdheid en een der eerste predikanten te Leeuwarden, deelde er den 15 September van dat jaar de eerste maal het Avondmaal uit, werd in October 1568 te Emden beroepen en maakte eerst zwarigheden derwaarts te vertrekken, doch vertrok later en werd den 15 November 1568 bevestigd en overleed den 6 Dec. 1573, terwijl zijn vrouw en dienstmaagd in doodsnood lagen.

Zie Gabbema, *Verhaal van Leeuwarden*, bl. 454, 457; Bor, *Ned. oorl.* D. II. bl 91; Meiners. *Oostjr. Kerk. Gesch.* D. I. bl. 458; Viglii ab Aytta, *Epist. ad Hopperum*, XVIII; Matth. *Anal Vet. Aevi* T. III. p. 435; Brandt, *Hist. d. Ref.* D. I. bl. 367; Ypey en Dermout. *Gesch. d. Ned. Herv. Kerk*, D. I. bl. 200 in Aant. bl. 70, D. II. Aant. bl. 19, 94; Pater Willebr. van der Heyden, *Verhaal van de verrigtingen der Jesuieten in Friesland*. bl. 12, 217.

[Theodoricus Martinus]

MARTINUS (THEODORICUS), geboren te Aalst, vereenigde zich in den aanvang der boekdrukkunst te Leuven met Johannes van Westphalen van Osnabrug, die omstreeks

1474 de eerste drukkerij te Leuven stichtte en tevens te Aalst en Nijmegen de boekdrukkunst uitoefende. Hij was een ijverig en bekwaam man in zijn vak en daarenboven als geleerde door D e s i d e r i u s E r a s m u s , A d r i a n u s B a r l a n d u s en andere beroemde mannen, die zich toen te Leuven ophielden en correctors op zijne drukkerij waren, bekend.

Hij stierf te Aalst in Junij 1553. E r a s m u s , die in 1518 vier weken te zijnen huize te Leuven vertoefd had om zich van een abces te laten genezen, vervaardigde zijn grafschrift.

Hij schreef:

Hymni in honorem Sanctorum; *Dialogus de virtutibus* enz.

Ook gaf hij een *Dictionarium Hebraicum sive Enchiridion radicum sen dictionum Hebraicarum ex Joanne Reuchlino in* 4°. *absque loci aut typographi nomine*.

Zie F o p p e n s , *Bibl. Belg.* T. II. p. 1117; S w e e r t i u s , J ö c h e r .

[Martinus]

MARTINUS, een Groninger van afkomst van wien J o h . C a e s a r i u s het volgende aan E r a s m u s schrijft:

‘M a r t i n u s , een Groninger van afkomst, anders een Bremer, is over eenige dagen van Groningen wedergekeerd. Hij is het die in de zaak van C a p n i o veel moeite heeft gedaan benevens doctor J o h a n v a n d e r W i k . Dezelfde M a r t i n u s heeft op pausselijk bevel het boek *Oogenspiegel* in 't Latijn vertaald.’

Zie *Bat. S.* T. V. p. 306.

[Jan Martsen]

MARTSEN, MARTS, MARSSEN, MARSSE, de Jonge (JAN) die verward wordt met J.M. de Jonge. Hij was een batailjeschilder. Op Cat. van A. S y d e r v e l t , Amst. 1766, komen van hem voor *Twee celdslagen*, *zeer krachtig op doek*, Op de verkooping van A.C. P u t m a n . Amsterdam 1803 is verkocht het *portret van Frederik Hendrik*, *prins van Oranje*, *zittende op een schoon bruin paard*, *in het verschiet het beleg der stad Grol*, uitvoerig en krachtig behandeld door hem en M i e r e v e l d , zoo lat de laatstgenoemde hem, voor paard en landschap heeft gebezigd. In de hertogelijke galerij te Saltzhalen vindt men (Cat. 1776 bl. 281) van hem de *slag bij Lutzen*. M a r t s e n is ook als etser beroemd. Van zijne hand zijn de groote *Cavalcade der blyde inkomste van Maria de Medicis te Amsterdam*. Hij bloeide omtrent 1632.

Zie I m m e r z e e l , *Lev. en werk* d, *Holl eu Vl. Kunsts.* D. II. bl. 205; K r a m m , *Lev. en werk d. Holl. en Vl. Kunsts.* D. III. bl. 817.

[George Alexander Martuschewitz]

MARTUSCHEWITZ (GEORGE ALEXANDER). Hij komt het eerst voor als luit. kolonel, chef van een bataillon artillerie in 1795 en in die betrekking maakte hij den veldtogt in Noordholland in 1799 mede. Bij Schoorl was hij het die A u l k i n g ter hulp kwam, ten gevolge waarvan de Engelschen wer-

den verdreven. Hij was lid der commissie die de bij Bergen veroverde vaandels den 17 Oct. 1799 aan het uitvoerend bewind overhandigde, werd met een eeresabel begiftigd en dien zelfden dag tot kolonel bevorderd. In 1805 diende hij onder den gen. d u M o n c e a u aan den Donau als bevelhebber der artillerie, 2 Dec. 1807 werd hij gen. majoor en in 1808 door koning L o d e w i j k benoemd tot inspecteur generaal van het wapen der artillerie en genie, en voorzitter van het groot Comité. Ook was hij kommandeur der orde van de Unie.

In 1809 was hij bevelhebber der artillerie bij het leger tegen de Engelschen in Zeeland, en bij de inlijving aangesteld tot brigade-generaal, maakte hij in die betrekking den veldtogt in Rusland mede.

Na Neerlands herstelling benoemde koning W i l l e m I hem 21 April 1815 tot luit. generaal, kommandant in het 3^{e} groot militair kommando, waarin hij verbleef tot zijn overlijden, 8 Julij 1819.

Er bestaat:

Procedure gevoerd door den landsfiscaal Conradi tegen G.A. Martuchewitz, *kolonel bij de artillerie*, 8°. *'s Hage* 1802.

Zie v.S. *Bijdrag. tot de geschiedenis van het Ned. artillerie korps*, bl. 44; 45; Krayenhoff, 1799, bl. 145, 165; *bijl.* 50, 74, 80, 105, 184, B o s s c h a , *Neerl. held te land*, D. III. bl. 206, 213, 247, 387; W a g e n a a r , *Verv.* D. XLI bl. 229, XLIII bl. 17-21.

[David Martijn]

MARTIJN (DAVID). Zie MARTIN (DAVID).

[Martijn van Antwerpen]

MARTIJN VAN ANTWERPEN, omstreeks de eerste helft der XVe eeuw geboren. Volgens V a s a r i was hij een uitstekend schilder, en een der eersten die de graveerkunst in het koper heeft beproefd. Hij vervaardigde een menigte prenten, die hij naar Italie zond. De eerste, die hij uitgaf stelden *De vijf dwaze maagden* met hare uitgebluschte en *De vijf wijze maagden* met hare brandende lampen voor, als ook een *Christus aan het kruis*, *waarbij St. Jan en de moeder Gods*, zoo schoon, dat G h e r a r d o een miniaturist van Florence, het met de burin copieerde.

Ook graveerde hij:

De vier Evangelisten.

Christus met de twaalf apostelen.

Veronica met zes Heiligen.

Wapens van Duitsche (*Vlaamsche*) *edelen* door figuren gedragen.

Pilatus zijne handen wasschende.

De stervende Maagd in het midden der apostelen, een der schoonste werken van M a r t i j n .

De tentatie van den H. Antonius, door M i c h e l A n g e l o in olieverw overgebragt.

Zie K r a m m , *Lev. en werk d. Holl. en Vl. Kunsts.* D. IV. bl. 1067.

[J. Martijn]

MARTIJN (J.) schreef:

De eer der Evangelische gezangen gehandhaafd, tegen J.W. Vijgeboom. 8°. Dordrecht.

[Egbert van Marum]

MARUM (EGBERT VAN), een Groningsch kunstenaar en kunstliefhebber, leerling van Jacobus Buys te Amsterdam. Hij teekende en schilderde landschappen met vee. Zijn schilderwerk is zeldzaam.

Later dreef hij koophandel en overleed

Zie Immerzeel, *Lev. en werk d. Holl. en Vl. Kunsts.* D. III. bl. 217.

[D^r. Martinus van Marum]

MARUM (D^r. MARTINUS VAN), werd in 1750 te Delft geboren studeerde te Groningen onder Petrus Camper, maakte zich reeds in 1773 door zijne dissertatie *over de bewegingen der vloeistoffen in de planten* enz. voordeelig bekend. In 1776 zette hij zich als geneesheer te Haarlem neder en werd aldaar weldra tot lector der natuurkunde benoemd. Zijn antwoord op de eerste natuurkundige prijsvraag door het tweede genootschap van Teylers stichting uitgeschreven *over de* (toen nog zoo geroemde) *gephlogisteerde en gedephlogisteerde luchten*, werd in 1778 met algemeene goedkeuring gekroond.

Hij werd lid van dit genootschap en in 1784 aangesteld tot directeur van deszelfs op te rigten museum van Natuurlijke geschiedenis en Natuurlijke werktuigen en tot bibliothecaris bij zijne boekverzameling. Onder zijn opzigt werd de groote en zeer sterk werkende electriseermachine vervaardigd. Zijne beschrijving er van, en de proeven daarmede genomen, alsmede van de werkingen der Voltaische kolom, wekte de opmerkzaamheid van alle natuurkundigen van Europa.

In 1777(?) werd hij gekozen tot directeur van het museum van Natuurlijke geschiedenis der Hollandsche maatschappij van wetenschappen te Haarlem, en in 1795 tot secretaris van deze maatschappij. Bij de oprigting van het koninklijk Nederl. Instituut was hij onder de eerst benoemde leden. In het jaar 1815 werd hij door Z.M. benoemd tot lid der commissie tot ontwerping der wetten voor het hooger ouderwijs, en begiftigd met de orde van den Nederl. Leeuw.

Hij stierf den 26 Dec. 1837 in het 88° jaar van zijn leven. Hij was ook lid van het prov. Utrechtsch Genootschap reeds in 1773 verkozen toen het nog werkzaam was onder de benaming van *het kunstgenootschap binnen Utrecht* onder de zinspreuk: *Besteed den tijd met kunst en vlijt*.

Hij is door W. van Senus in plaat gebragt.

Hij schreef:

Verhand. over het elektriseren. Gron. 1777 m. pl.

Redev over het nut der natuurkunde in 't algemeen en voor de geneeskunde in 't bijzonder. Haarl. 1777. 8°.

Bedenkingen en proefnemingen tot verbetering der middelen tot redding van drenkelingen met één plaat. Haarl. 1793. gr. 8°.

Beantwoording der aanmerkingen van B. Tersier, *betreffende het gebruik van zuivere lucht in het warme bad*, *ter redding van drenkelingen*. Haarl. 1794 gr. 8°.

Proefneming met Teylers electriseermachine m. pl. gr. 4°. Haarl. 1790.

Beschrijving van Chemische werktuigen, *behoorende aan Teylers stichting*, *in het Fr. en Nederd.* m. pl Haarl. 1798. gr. 4°. Voorts een menigte verhandelingen in de *Natuurk. verhandel. der Holl. Maats.* van *Teyl. Genoots. Kunst- en Letterb.* enz. opgegeven bij H o l t r o p , *Bibl. Med. Chir.* bl. 211, 212.

Zie *Konst- en letterb.* 1837, bl. 439; 1338, bl. 218: *Progr. v.h. Utr. Gen.* 1838; A r r e n b e r g , *Naamr v Boek.* bl. 339; B r i n k m a n , *Naaml. v. Boek.* bl 385; M u l l e r , *Cat. v. portr.*

[Maurits Marwits]

MARWITS (MAURITS). Zie MACKWITSCH (M.)

[L.F. Marx]

MARX (L.F.), vertaalde uit het Hoogduitsch:

Zijn de voorschriften der Roomsch Katholijke kerk, *ten opzigte van het verbod*, *de H. Schriftuur in de landstaal te lezen*, *met grond aanstootelijke verordeningen te noemen? Uit het Hoogd. door B. Wildbronk.* Amst 1822. 8°.

Overwegingen voor den heiligen tijd van de vasten enz. naar het Hoogd. 's Bosch 1827 8°.

Overwegingen voor den heiligen tijd van de vasten, *over de vruchtelooze boetvaardigheid veler Christenen; naar het Hgd.* 's Bosch 1828. 8°.

Overwegingen voor den heiligen tijd van de vasten, *over het valsche geweten en de treurige gevolgen van hetzelve; naar het Hoogd.* 's Bosch 1831. gr. 8°.

Zie B r i n k m a n , *Naaml. v. Ned. boek.* bl. 386; *verv.* bl. 84.

[J. Marx]

MARX (J.), vertaalde uit het Hoogduitsch:

Levensgeschiedenis van onzen Verlosser, *een zedekundig leerstoel*. 's Bosch 1827. 8°.

[C.R. Marx]

MARX (C.R.), een zeer verdienstelijk toonkunstenaar was muzijkdirecteur der liedertafel Euterpe, der zangvereeniging Eutopia, van het concert [C]aecilia, van de Amsterdamsche afdeeling der Ned. Maats. van Toonkunst en kapelmeester van het stedelijk muziekcorps te Arnhem, waar hij den 24 Febr. 1862 overleed.

[H Mary]

MARY (H) Zie MARIUS (HADRIANUS).

[Pierre Maryn]

MARYN (PIERRE). Zie MARIN (PIERRE).

[Jan van Masch]

MASCH (JAN VAN), oudeman, raad en overste oudeman, te Utrecht, werd in 1479 met andere leden van den raad door den bisschop David van Bourgondië in den ban gedaan terwijl hij de stad Utrecht onder interdict stelde. In het volgende jaar werd hij naar het klooster van Oostbroek gezonden

om met de afgezanten van den bisschop in onderhandeling te treden. In het volgende jaar had de verzoening plaats.

Zie B u r m a n , *Utr. Jaarb*, D. III. bl. 48, 88, 127, 160, 301, 350, 457.

[A.G. Masch]

MASCH (A.G.), schreef:

Godsdienst, *Geloof en Deugd*, *in betrekking tot ellende beschouwd*. Amst. 1790. gr. 8°.

[Godfridus Mascou]

MASCOU (GODFRIDUS), broeder van den beroemden Leipziger hoogleeraar J o h a n n e s J a c o b u s M a s c o u) werd in 1698 te Dantzig geboren, legde zich vier jaren te Leipzig op de oude letteren en regten toe, werd aldaar advocaat en na zich eenigen tijd te Altorf, waar hij meer dan eene verhandeling schreef, doorgebragt te hebben, privaat docent (*Doctor legens*) der Universiteit. Den 19 van Zomermaand 1728 werd hij gewoon hoogleeraar der regten te Harderwijk, en aanvaardde zijne bediening plegtig den 15 van Zomermaand van het volgend jaar met eene redevoering *over de zedigheid der oude regtsgeleerden*. Twee jaren later (1731) sprak hij, bij het neerleggen van het rectoraat, *over het nut en de voortreffelijkheid der Historia Augusta*, *bij de studie van het burgerlijke regt*. Zijn grondig onderwijs, dat van de Historie en Classische Letterkunde licht en kleur ontving, trok velen Engelschen en Duitschen naar zijne lessen. In 1734 werd hij door den koning van Engeland, als keurvorst van Brunswijk-Luneburg, tot regtsgeleerd hoogleeraar aan de nieuw gestichte universiteit van Gottingen benoemd. Hij verklaarde zich echter niet ongenegen wegens de zachtheid van de regering dezer Republiek te blijven, indien hem eenige billijke verhooging zijner wedde werd verleend: zulks geschiedde, doch vernieuwde pogingen van de universiteit bewogen hem in herfstmaand 1735 derwaarts te vertrekken. Van zijne betrekking aldaar in 1739 ontslagen, bragt hij zijn overigen levenstijd te Leipzig, negen jaar als bijzonder leeraar en twaalf daaraanvolgende als openlijk hoogleeraar der regten door. Hij stierf in 1760. Volgens getuigenis zijner biografisten was hij een zeer geleerd en groot beoefenaar van het regt doch in zijn laatste levenstijd las hij schier niets anders dan de grieksche overzetting van het Oude Testament, niets meer ter harte nemende, dan dat hij als christen sterven mogt.

Hij schreef:

De Sectis Sabinianorum et Proculianorum in Jure civili. Altorf. 1724. Lips. 1728.

De Procuratore Caesaris. Altorf.

Diss. ad Modestini casus enucleatos, *repet. c. Pültmanni observatl. in Mascovii Opusc. Jurid. et philolog.* Lips. 1719.

J.O. G r a v i n a e , *Opp. Juris civ. Recens. G. Mascov.* Lips. 1734. 4°.

Puffendorff, *de Jure Nat. et Gent. Recens. et illustravit*. G. Mascov. Amst. 1748, Francof. 1744. 1759. 3 Tom. 4°.

Zie J.L.E. Puttmann, *Memoria G. Mascovii*, *Accedunt* J. Barbeyracii etc. *Epp. aliquot ineditae; nec non spec. Ms. Graeci etc.* Lips. 1771, 8°.; C.A. Klotzii, *Act. Lit.* VI. 3, 287 seqq.; *Mus. Brem* T. I. p. 549; Gesneri, *Isag.* T. II. p. 540; Saxe, *Onom.* T. VI. p. 374; Bouman, *Gesch. der Geld. Hooges.* D. II. bl. 127, 609; *Boekz.* 1734 b. bl. 247.

[Andreas Masius of Maes]

MASIUS (ANDREAS) of MAES. een der geleerdste mannen der XVIe eeuw, werd den 30 November 1515 of 1516 te Linnich of Lennich, een dorp tusschen Brussel en Grammont geboren. Na zijne voorbereidende studiën voleindigd te hebben, werd hij student in het collegie de Lelie te Leuven, waar hij in het algemeen concours van 1533 onder 107 studenten den eersten rang behaalde. Hierna legde Masius zich op de regtsgeleerdheid toe en maakte tevens, waarschijnlijk onder Rutger Rescius en Andreas van Gennep, vorderingen in de Grieksche en Hebreeuwsche taal. Na aan een vreemde hoogeschool den titel van doctor in de beide regten te hebben bekomen, werd hij secretaris van Jan van Weze, bisschop van Constans, aartsbisschop van Lunden en abt van Reichenau en Waldsassen. Na diens dood te Augsburg 14 Junij 1548, vertrok Masius naar Rome in hoedanigheid van agent of redenaar van een anderen vorst, en maakte van zijn verblijf aldaar gebruik om met geleerden in kennis te komen de rijke boekverzamelingen te doorzoeken en zich in het Syrisch te oefenen, waarin hij Mozes van Marden of liever van Meredin, legaat van den patriarch van Antiochie tot leermeester had. Het is onzeker hoe lang Masius te Rome bleef. Wij weten alleen dat hij in 1558 te Kleef was, om daar met N. van Weze, nicht van Hendrik van Weze, raad van hertog Willem van Kleef te huwen, en dat hij zelf kort daarna door dien vorst, die de letteren beminde, tot raad benoemd werd. Hij stierf na een langdurige ziekte te Zevenaar den 7 April 1573, zonder kinderen na te laten. Hij was een man van groote geleerdheid, die, behalve zijne moedertaal, tien zoo oude als nieuwe talen verstond en zeer ervaren was in de regtsgeleerdheid, geschiedenis, oude aardrijkskunde en toen door niemand in de gewijde oordeelkunde overtroffen werd. Hij was in briefwisseling met de geleerdste mannen in Italië, Duitschland, Spanje en de Nederlanden, en de vraagbaak van allen. In hooge achting stond hij bij Antonius Augustinus, aartsbisschop van Tarragone, en Julius Pflug, bisschop van Naumburg, Arius Montanus, Livius Torrentius, den beroemden Busbecq en Sebastiaan Munster, en zoo keurig in het Latijn en Hebreeuwsch schreef, dat de laatste zeide dat Masius in het oude Rome of het oude Jerusalem scheen te zijn opgevoed.

Hij schreef:

In obitum R. Principis Joannis a Wetzâ, *episcopi Constantiensis et archiepiscopi Lundensis*, *Carmen Tricolon tetrastrophon etc* in de *Chronologia Monasterior. Germaniae.... authore Gasp. Bruschio. Sulzbach* 1682. 4°.

De Paradiso Commentarius scriptus ante annos prope septingentos a Mose Bar Cepha Syro, *Episcopo in Beth-Raman*, *et Beth-Cenio*, *ac curatore rerum sacrarum in Mozal*, *hoc est Seleucia Parthorum. Invenies. Lector*, *in hoc commentario*, *praeter alia multa lectu et digna et jucunda plurimos etiam peregrinos scriptores citatos. Adjecta est etiam divi Basilii Caesariensis Episcopi* Λειτουργία *sive* Ἀναφορὰ, *ex vetustissimo codice Syriaeâ linguâ scripto. Praeterca professiones fidei duae*, *altera Mosis Mardeni*, *Jacobitae*, *Legati Patriarchae Antiocheni*, *altera Sulacae*, *sive Siud*, *Nestoriani*, *designati Patriarchae Nestorianorum. Ad haec duae Epistolae populi Nestoriani ad Pontificem Romanum. quarum altera ex Seleucia Parthorum*, *altera ex Jerusalem scripta est. Omnia ex Syriacâ linguâ nuper translata per A.M. Bruxellanus*. Antv. 1569. 12°. ook in de *Bibliotheca Patrum* van M a r g a r i n d e l a B i g n e , in de *Critici Sacri*, 2e uitg. T. II. P. II. Col. 387-495, in het supplem. der 1e uitg. Francof. 1701. fol.

Anaphora Divi Basilii, *Episcopi Caesareae Cappadociae*, *ex vetussimo codice*, *Syricâ linguâ et charactere scripto*, *traducta per A.M.* De opdragt is geteekend te Zevenaar den 9 Aug. 1567. Men vindt ze ook in de verschillende uitgaven der *Bibl. Patr.* met eenige aanteekk. R e n a u d o t heeft de overzetting van M. laten herdrukken in zijn *Recueil des Liturgies Orientales*. Paris 1776. 4°.

Precatio Divi Basilii, *quâ solet operatus sacris uti apud Deum*, *tralata ex Syrico*.

Fidei Professio, *quam Moses Mardenus*, *Assyrius*, *Jacobita*, *Patriarchae Antiocheni Legatus*, *suo et Patriarchae sui nomine est Romae professus anno* CIↃ.IↃ.LII, *ex ipso profitentis autographo Syrico traducta ad verbum*.

Epistola populi Nestoriani, *quam anno* CIↃ.IↃ.LII. *ex Mozal*, *hoc est*, *Selenciâ Parthorum*, *scribebat ad Pontificem Romanum*, *pro Patriarchâ imitando* (initiando?) *traducta et autographo Syrico ad verbum*.

Epistola Nestorianorum, *qui electum Patriarcham suum usque ad Jerusalem ad Pontificem Romanum de eâdem re et traducta ex autographo Syriaco ad verbum*.

Professio fidei, *quam Siud*, *sive Sulaka*, *electus Patriarcha ab Nestorianis*, *ore et scripto est profeesus Romae anno* CIↃ.IↃ.LIII., *traducta ex autographo Syrico ad verbum*.

Mosis Mardeni Theologica de sacrosanctâ Trinitate contemplatio, *scripta ab ipso anno* CIↃ.IↃ.LII *et ex autographo Syrico ad verbum tralata*.

Syrorum Peculium, *hoc est*, *vocabula apud Syros scriptores parsim usurpata: Targumistis vero aut prorsus incognita*, *aut in ipsorum vocabulariis adhuc non satis explicata*, *A Masius sibi*, *suae memoriae juvandae caussâ*, *colliqebat*. Antv. 1571. folio.

Grammatica Linguae Syricae, *inventore atque auctore Andrea Masio. Opus novum*, *et a nostris hominibus adhuc non tractatum*, *quod laboriosa animadversione atque notatione vocabilium*, *aliorumque punctorum Syricorum*, *quibusque dictionibus in optimis*, *emendatissimisque libris appositorum*, *ille nuper composuit*. Antv. 1571. fol.

Sweertius schrijft Masius een *Lexicon Graecum et Linguae Graecae Institutiones* toe. Waarschijnlijk bedoelt hij het *Lexicon Graecum et Institutiones Linguae Graecae*, *ad sacri apparatûs instructionem*. Gedrukt met de beide vorige. Antv. Christ. Plantinus. 1572. fol.

Josuae Imperatoris Historia, *illustrata atque explicata ab A.M.* Antv. 1574. fol.

Disputatio de Coenâ Domini, *oppositâ Calvinistarum impiis corruptelis*. Antv. 1575.

In de *Clar. Vir. Epistolae* van J. Brant Amst. 1702. 8°. komt een brief van A.M. voor, en in de 2e uitg. d. *Critici Sacri* en in het supplement te Frankf. de aanteekk. van hem uitgegeven, op Deuter. XVIII-XXXIV.

Zie Henrici à Weze, *Epist. de morte Andicae Masii* vóór het *Lexicon Graecum;* Sweertii, *Ath. Belg.* p. 123, 124; Val. And. *Bibl Belg.* T. I. p. 55; le Long, *Bibl. Sacra*, p. 850, 851; Tob Magyri, *Eponymolog*, i.v.; Pope-Blount, *Cens celebr. auth.* p. 703 705; Baillet, *Jugem.* T. II. p. 401, N°. 353; Fabricii, *Hist. Bibl.* P. I. p. 317, 318; Fred. Gotth. Freytag, *Anal. lit.* p. 573, 574; *Cat. Bibl. Bunav*, T. I. Vol. II. p. 1427, Paquot, *Mém.* T. IX p. 197-215; Saxe, *Onom. liter.* T. III. p. 432; *Anal.* p. 652; *Cat. d. Bibl. v. Amst.* bl. 36-43.

[Joseph Mascheck]

MASCHECK (JOSEPH), zoon van Albertus en Dorothea Kuschellka, geboren te Maschitz in Bohemen, den 14 Maart 1728, na als luitenant te hebben gediend in het regement husaren van Spleny, van het leger der koningin van Hongarije, en den successie-oorlog van 1740-1748 te hebben bijgewoond, en tegenwoordig te zijn geweest in de veldslagen van Malowitz in Silezie, van Zahay in Bohemen, van Brannau in Beijeren en van Rocou en Lafeld in de Nederlanden, en bij de belegering van Praag (174[...]), trad hij in dienst als luitenant bij het regement husaren van de republiek der Nederlanden in 1748, en werd na opvolgend tot hoogere rangen te zijn bevorderd, aangesteld tot majoor in 1786. Na als zoodanig deel te hebben gemaakt van het cordon van verdediging der provinciën Holland en Utrecht en van de vesting Weesp, (1787), verliet hij eervol het Hollandsche leger, ging over

in Fransche dienst, werd benoemd tot kolonel en kommandant van het legioen Bataven (*légion étrangère*) (1792) en belast met het bevel over de voorhoede van het leger van Dumouriez in 1793, en was als zoodanig tegenwoordig geweest bij de inname van Breda, enz. Hij overleed te Bethune in dat zelfde jaar.[1)]

Drie zijner zonen maakten als officieren der kavallerie deel uit van het Staatsche leger.

Particulier berigt.

[Hendrik Joseph Carolus Mascheck]

MASCHECK (HENDRIK JOSEPH CAROLUS), zoon van J o s e p h , geboren in 1753, aangesteld tot kadet bij het regiment dragonders van Byland (later Waalsche dragonders) in dienst van de Staten der Vereenigde Nederlanden, daarna tot vaandrig (1771) en, na opvolgende bevorderingen tot hoogere rangen als kolonel en kommandant van het 2e regiment dragonders, in dienst der Bataafsche republiek (1795). Later benoemd tot generaal majoor, is hij als zoodanig in 1811 gepensioneerd en in 1841 overleden.

Hij onderscheidde zich in den oorlog der Hollanders in Pommeren en Pruissen, in 1806 door, bij Pasewalk, aan het hoofd van een escadron van het 2e regiment Hollandsche husaren, de Zweden een uur lang tegen te houden.

Vier zijner zonen dienden als officieren der kavallerie in het Hollandsche leger.

Zie B o s s c h a , *Neerl. heldend te land*, D. III. bl. 250. *Part. berigt*.

[Charles Mascheck]

MASCHECK (CHARLES), zoon van H e n d r i k J o s e p h C a r o l u s , werd den 8 Augustus 1803 aangesteld als 2e luitenant bij het 2e regiment Hollandsche ligte dragonders, en heeft zich als 1e luitenant bij het 2e regiment husaren, in den oorlog der Hollanders in Pommeren in 1806 eervol onderscheiden, door met een zijner kameraden en drie wachtmeesters, in het gevecht bij Pasewalk, een stuk vijandelijk geschut te vermeesteren.

Na de vereeniging met het Fransche keizerrijk, in fransche dienst overgeplaatst bij het 2e regiment lanciers der keizerlijke garde, nam hij deel aan den veldtogt in Spanje, en na in 1814 als ritmeester het Fransche leger eervol te hebben verlaten, en in dien rang aangesteld te zijn bij het 4e regiment Nederlandsche ligte dragonders, stierf bij den heldendood in den slag van Quatre-bras, den 16 Junij 1815.

1) Volgens J B o s s c h a , *Neerl. heldend te land*, 3e deel bladz. 14, zou de voorhoede van het leger van Dumouriez, door den generaal de B e r n e r o n zijn aangevoerd, dat in strijd is met den staat van dienst van den kolonel J. M a s c h e c k .
Volgens een gedrukte lijst der officieren, die bij het Bataafsche legioen dienden, (welke lijst, naar men verneemt, berust in het archief der stad Breda), was, onder anderen, H.W. D a e n d e l s als luitenant kolonel onder zijne bevelen gesteld.

Zie B o s s c h a , *Neerl. heldend. te land*, D. III. bl. 256. *Part. ber.*

[Louis Mascheck]

MASCHECK (LOUIS), zoon van H e n d r i k J o s e p h C a r o l u s , werd den 26 Februarij 1807 als 2^{e} luitenant bij het 2^{e} regement Hollandsche kurassiers en later, bij de inlijving met het Fransche keizerrijk als 1^{e} luitenant bij het 14^{e} regiment fransche kurassiers aangesteld; woonde den veldtogt bij in Rusland (1812) en werd, na eervol ontslag uit die dienst te hebben bekomen, in 1814 als ritmeester aangesteld bij de Nederlandsche karabiniers (later kurassiers), bij welk wapen hij opvolgend tot hoogere rangen is benoemd en op zijn verzoek eervol ontslagen. Als luitenant kolonel, kommandant van het 4^{e} regiment nederlandsche ligte dragonders (1841) werd hij gepensioneerd met den rang van kolonel. Hij is in 1863 overleden. Hij was ridder der militaire Willemsorde 4^{e} klasse.

Particulier berigt.

[Hubertus Mascheck]

MASCHECK (HUBERTUS), zoon van H e n d r i k J o s e p h C a r o l u s , heeft, na als garde d'honneur in 1812 bij het fransche leger te zijn ingelijfd en van hetzelve te zijn ontslagen, als wachtmeester bij het 4^{e} regiment Nederlandsche ligte dragonders, den veldtogt in 1815 mede gemaakt, en werd voor zijn betoonde dapperheid in den slag van Quatre-bras met het ridderkruis van de militaire Willemsorde versierd. In datzelfde jaar tot 2^{e} luitenant bij datzelfde regiment zijnde aangesteld, is hij in den rang van 1^{e} luitenant in 1827 overleden.

Particulier berigt.

[Hubertus Sigismundus Mascheck]

MASCHECK (HUBERTUS SIGISMUNDUS), zoon van J o s e p h geboren in 1757, trad als kadet bij het regim. Hollandsche kavallerie van Stöcken in dienst, en werd daarbij benoemd tot vaandrig (1777) en luitenant (1782.) Na in 1787 zijn eervol ontslag te hebben verkregen en in fransche dienst te zijn overgegaan, werd hij op verzoek daaruit als 1^{e} luitenant, in 1792 eervol ontslagen. Hij werd in 1795 als ritmeester bij de Bataafsche kavallerie, aangesteld, als zoodanig in 1807 bij het wapen der koninklijke gendarmerie overgeplaatst, en in 1808 met den rang van luitenant-kolonel gepensioneerd. Hij overleed in 1840.

Acht zijner zonen hebben als officieren bij verschillende wapens in het Hollandsche leger gediend.

Particulier berigt.

[Hubertus Mascheck]

MASCHECK (HUBERTUS), zoon van H u b e r t u s S i g i s m u n d u s , geboren in 1783, aangesteld als 2^{e} luitenant bij het 2^{e} regement Hollandsche dragonders in

1804, als 1° luitenant in 1807, en na als zoodanig den veldtogt in Duitschland in 1807 te hebben bijgewoond, werd hij, bij de inlijving van het Hollandsche in het fransche leger, overgeplaatst bij het regement lanciers van de keizerlijke garde, en benoemd tot ritmeester

(1812.) Na eervol ontslag uit het fransche leger bekomen te hebben en in 1814 in dien rang aangesteld te zijn bij het 3e regement Nederlandsche karabiniers, overleed hij in 1819.

Particulier berigt.

[Johannus Jacobus Mascheck]

MASCHECK (JOHANNUS JACOBUS), zoon van Hubertus Sigismundus, geboren in 1785, werd in 1798 aangesteld als kadet bij het regement dragonders der Bataafsche republiek, en in 1806 als 2e luitenant ordonnans officier van koning Lodewijk Napoleon, woonde als zoodanig in dat jaar den veldtogt bij in Duitschland. In dat zelfde jaar tot 2e luitenant bij het 2e regement Hollandsche kurassiers benoemd, en in 1812 als 1e luitenant bij de dragonders der bezoldigde garde van Amsterdam, werd hij bij de ontbinding van dat korps, in 1814 in dien graad aangesteld bij het 1e regement dragonders van het Nederlandsche leger, in 1816 benoemd tot ritmeester bij het 3e regement karabiniers (later kurassiers) en in 1832 tot majoor bij het regiment lanciers.

Bij den opstand der Belgen, in en na 1830, deel gemaakt hebbende van het Nederlandsche leger te velde, en in 1839 benoemd tot luitenant-kolonel, werd hem het bevel over het 2e regiment dragonders opgedragen. In 1843 is hij als ko lonel van hetzelve gepensioneerd en bij die gelegenheid, wegens betoonde eervolle diensten, benoemd tot ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw.

In 1844 tot militie-commissaris in de provincie Groningen benoemd, bekleedde hij die betrekking tot aan zijn overlijden, den 10 Maart 1855.

Ook deze laatste betrekking wist hij met eer en waardigheid te vervullen.[1)].

Twee zijner zonen dienden als officier der kavallerie in het Nederlandsche leger.

Particulier berigt.

[Jan Pieter Mascheck]

MASCHECK (JAN PIETER), zoon van Hubertus Sigismundus, geboren in 1791. Als kadet aan de militaire school te Hondsholredijk, tijdens de regering van koning Lodewijk Napoleon aangesteld, werd hij, bij de ontbinding van die inrigting in 1811, geplaatst als 2e luitenant bij het 93e regiment infanterie in fransche dienst, woonde in dien rang in 1812

1) In de Provinciale Groninger Courant van 13 Maart 1855, vindt men onder anderen van hem vermeldt, ‘dat hij was bekend als een man, die zijne betrekking met waardigheid vervulde, als iemand van strikte orde en naauwgezetheid, die den noodigen ernst behoudens eer en pligt met gepaste welwillendheid wist te vereenigen; dat hij gedurende 10 jaren een raadsman voor velen was, een voorstander van strikte regtvaardigheid en daarvoor den besten waarborg gaf voor de getrouwe behartiging der verschillenbe belangen aan zijne zorgen toevertrouwd.’

den veldtogt bij in Rusland, en overleed aan zijne eervol bekomen wonden in den slag van Smolensk, waar hem de beide beenen door een kanonkogel werden verbrijzeld.

Particulier berigt.

[Carolus Cornelis Mascheck]

MASCHECK (CAROLUS CORNELIS), zoon van Hubertus Sigismundus, geboren in 1793. Na mede als kadet bij voormelde inrigting te zijn aangesteld, werd hij bij hare ontbinding, geplaatst aan de school van Bruggen en Wegen te Parijs. Na in 1813, tijdens de bevrijding van Holland van de Fransche overheersching, in Nederlandsche dienst als 1° luitenant bij het korps ingenieurs geplaatst te zijn, is hij in den rang van kapitein in 1819 overleden, bij de bevestiging der stad Nieuwpoort in Vlaanderen.

Particulier berigt.

[Gysbertus Masius of Maes]

MASIUS of MAES (GYSBERTUS), in Bommel geboren, was licentiaat in de godgeleerdheid in 1579 kanunnik, in 1588 plebaan der hoofdkerk van 's Bosch, welk laatste ambt hij omtrent zeventien jaren met den meesten ijver en groote vrucht beklecdde. Sedert 1585 was Masius ook aartsdiaken des bisdoms, en op de benoeming van Philips II, werd hij door Clemens VIII 1 November 1593 tot bisschop van 's Bosch aangesteld, en den 7 Maart 1594 te Brussel in de kapel van het hof der Hertogen van Brabant, in tegenwoordigheid van aartshertog Ernestus, gewijd. Den 25 Maart deed hij te 's Bosch zijn plegtige intrede. Twintig jaren heeft Masius dit bisdom met den grootsten ijver bestuurd. Bij een besluit van den 4 Januarij 1607, door de hooge landregering genomen, werd hij gelast om met anderen de stemmen der kanunniken te Berne, ter verkiezing van eenen prelaat voor de abdij, op te nemen. Hij volvoerde dezen last en wijdde vervolgens den nieuw aangestelden prelaat van Vessem. Ook woonde hij in dat jaar de derde provinciale kerkvergadering door den aartsbisschop van Mechelen, Matthias Hovius, bijeengeroepen, bij. Hij werd door die kerkvergadering met eenige andere bisschoppen naar de aartshertogen van Brabant afgezonden, om over de uitvoering van sommige bepalingen, die in het concilie genomen waren, te handelen. Ofschoon hij gedurende de oorlog niet ophield voor de belangen van zijn bisdom te waken en vrijgeleide verkreeg van de Staten om met meerdere veiligheid zijne herderlijke bezoeken te kunnen doen, gaf echter het twaalfjarig bestand hem gelegenheid om met meer vrucht heilzame beschikkingen in zijn bisdom daar te stellen. Te dien einde begaf hij zich op het einde van 1609 naar het hof te Brussel, waar hij een geruimen tijd verbleef. In 1610 in zijn bisdom wedergekeerd, gaf hij bevel tot het openen eener school onder leiding van de paters Jesuiten. Ook werd op zijn bevel den Mechelschen Catechismus, door Ludovicus Makeblyde opgesteld, ingevoerd, doch

vermeerderd met onderrigtingen, die hij voor de geloovigen van zijn bisdom, als aan de grenzen van een onkatholijk land zich bevinderde, meer noodzakelijk vond om hen in het voorvaderlijk geloof te versterken.

(*Catechismus voor de Catholijke jonckheyt des bisdoms van 's Hertogenbosch. overeenkomende met den Catechismus van Mechelen*, *en vermeerdert door order van Gisbertus Masius*, *'s Bossche* 1611 *in* 12°. *Met sommige voorvraagen van de Christelijke leeringe*, *bestaande in twee lessen; d'eerste van de Christelijke leeringe*, *de tweede van de H. Kerke en de H. Schrifture*).

Den 9 en 10 October 1612 hield de kerkvoogd de tweede kerkvergadering van het bisdom, waarin hij de bepalingen in de eerste kerkvergadering door Metsius vastgesteld, weder bevestigde, verklaarde en verbeterde. De besluiten, daarin genomen, werden in 1613 te Keulen gedrukt.

Hij stierf den 2 Julij 1614 in den ouderdom van 68 jaren Masius was algemeen geacht en bemind en hield vriendschappelijke briefwisseling met de grootste mannen van zijn tijd, o.a. met Franciscus van Sales, bisschop van Genève, een van wiens brieven aan hem nog aanwezig is (Liv. I. Lett. 19. Edit. Paris 1652) Ter nagedachtenis aan Masius werd op zijn graf in het hooge koor der kathedrale kerk te 's Bosch aan de linkerzijde van het hooge altaar een fraaije marmeren tombe opgerigt, waarop een albasteren beeld is geplaatst, welke de bisschop in een knielende bouding voorstelt. Op de tombe leest men een latijnsch grafschrift.

Men heeft, behalven verscheidene kerkelijke redevoeringen, in hss., van hem:

Statuta synodi Dioccesanae II. Celebrata an CIↃ.IↃC.XII *praemissa insigni Oratione*, *quam in eadem Synodo ad Clerum habuit.* Colon. 1613. typis Kinckii.

Deze Lat. redev. *over het noodzakelijk lezen der H. Schrift* is in 't Nederd. vert. en gedrukt. 's Bosch 1630.

Zie Art. Lieven, (Gerard, Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 290; Foppens, *Bibl. Belg* T. I. p. 173; *Hist. Episc. Sylv.* CVI. 91-107; van de Velde, *Synopsis*, T. I. p. 253, 256, T. III. p. 840, 841; Staversius, *Decreet*, L. I. C. XV. p. 85, 86, 87: *Continant*, *Hist. Eccl. Duc. Gelr. J. Knippenbergh*, p. 118; Paquot, *Mem.* T. V. p. 26; Sweertii, *Select. orbis delic.* p. 691 (edit anno 1626); van Gils en Coppens *N. Beschr. v. 's Bosch* D. I. bl. 234, volgt *Cath. Meyer Memorieb.* bl. 86; *Oudh. en Ged. v. 's Hertogenb.* Leyd. 1749, *Groot Kerkel. Tooneel van Brab.* 's Hage, 1727 (zijn portret); *Supplément aux Trophées de Brab. par Butkens*, T. II. (zijn wapen); Kist en Royaards, *Kerk. Archief inzonderheid van Nederl* D. IV. bl. 134, 166, 202; *Ned Archief voor Kerkelijke Gesch.* D. IX. bl 67; *Beschr. v Bommel*, bl. 60; Hermans, *Onom. lit.* p. 11; *Nav.* D. II. bl. 184, D. III. bl. 179; Kobus en de Rivec. o.h.w.; Hofferus, *Ned. Poëm.* bl. 16; Muller, *Cat. v. portr.*

[Johannes Masius]

MASIUS (JOHANNES), te Leuven geboren uit een aanzien-

lijk geslacht, was regulier kanunnik in het klooster Park van de orde der Norbertijnen en licentiaat in de godgeleerdheid.

Hij gaf in het licht:

Expositio in Evangelium S. Joannis, *auctore Jacobo Jansenio*, *praemissa ejusdem Jansenii vita. Lovanii*. 1631.

Historia de origine et progressu coenobiae S. Abbatiae Parcensis, dat hij niet voltooide.

Hij stierf te Brussel 24 Mei 1647.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 534; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II p. 688; Rotermund, *Fortz. v. Jöcher* i.v.

[Johannes Masius]

MASIUS (JOHANNES), was lid der Synode te Wezel in 1568.

Zie 's Gravesande, *Tweeh. jarig gedicht d. Syn. te Wesel*, bl. 220; *Kerk. archief inzond. v. Nederl.* D. V. bl. 458.

[Willem Masius]

MASIUS of MAES (WILLEM), den 10 Mei 1588 te Leende in de majory van 's Bosch geboren, werd in de letteren te Maastricht en in de wijsbegeerte te Leuven onderwezen. Ook woonde hij aldaar de lessen in de regtsgeleerdheid bij en oefende er tien jaren de praktijk als advokaat uit. Uit Leuven begaf hij zich met Petrus Clasenius en Valerius Andreas naar Douai, waar hij den 23 November 1621 tot doctor in de beide regten werd bevorderd. Den 1 Maart 1627 volgde hij Cornelius de Paep als hoogleeraar in het burgerlijk regt, en na diens dood, in 1628, in de digesten op. Hij stierf 6 Jan. 1667. Hij huwde Antoinette Robaux, weduwe van Dr. Cornelius Sylvius, en na haar dood (1620) Anna Goossens. Hij was eerst een der ijverigste tegenstanders van Jansenius, doch later een zijner ijverigste voorstanders.

Hij schreef:

Singularium opinoeonum libri sex, *in quibus diversae Juris materiae*, *praecipue de eo*, *quod certo loco*, *de mora et usuris*, *de lege commissoria in pignoribus*, *de tacitâ antichresi*, *de novi operis nuntiatione*, *de testibus testamentariis etc enodantur. Non solum in scholis tantum*, *sed et in foro haud inutiles*. Lovan. 1629 4°. *edit. triplo auctior priori Ibid.* 1641. 4°.

Tractatus de rei debitae aestimatione, *in quo pleraque juris loca eo pentinentia*, *nec non materiam actionum arbitrariam concernentia*, *novo sensu explicantur et illustrantur*. Lovan. 1653. 4°.

Zie Valerius Andreas, *Bibl. Belg.* p. 328; *Fast.* p. 156; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 415; Paquot, *Mem.* T. II. p. 149.

[Henricus Maskamp]

MASKAMP of MASCAMP (HENRICUS), studeerde te Utrecht onder Graevius, ging vervolgens met den prins van Culmbach op reis. Te Utrecht teruggekeerd, gaf

hij aldaar onderwijs, werd in 1706 hoogleeraar in de geschiedenis en welsprekendheid te

Duisburg, bekleedde er ook in 1714 het hoogleeraarsambt in de grieksche taal, doch moest, wijl hij zijn verstand verloor, zijn ambt nederleggen totdat hij weder volkomen hersteld was.

Hij schreef:

Oratio Graeca de Gracearum litterarum utilitate. Dicta in Acroaterio majore Acad. Traject. A.d. VI. Kal. Quinctile anno CIↃIↃCC

Disquisitio de patria Iustiniani (hij zocht het in *Dacia mediterranea*).

Twee *specimina* van een *Commentarius ad Pandectas*.

Institutiones Historicae, *docendi simul et discendi ad majorem facilitatem singularum cura accomodatae*. Duisburg 1710. 4°.

Institutiones historicae, *quibus explicantur rei omnis aevi* Amst. 1711. 4°.

Tabulae Chronologicae, *quibus exhibetnr universae historiae conpendium*. Amst. 1717. fol.

Praefatio cum pietatem academia Duisburgensis Frederico I testaretu, *Soph. Louisam Mecleburgicam in vitae et tori societatem accipienti*. Duisb. 1708. fol.

Laudatio funebris divi regis Frederici. Duisb. 1713. fol.

Gok gaf hij een nieuwe uitgaaf van J a c o b L y d i i .

Florum sparsio ad Historiam Passionis Jesu Christi cum fig. aeneis Ejusdem diatriba de Triumpho J. Christi in cruce Traj. et Rhen. 1701.

Zie H.W. R o t e r m u n d , *Fortzetz. und Ergänz. zu Jöcher's Lex.* i. v: *Neue Bibl. von neuen Büchern. Francf. u. Leips.* 1709. 8 St. p. 678, 28 st. p. 736; S a x e , *Onom.* T. VI. p. 182; *Ann.* p. 685; R a b u s , *Boekz. v. Eur.* 1700. bl. 142.

[Gerhard Masman]

MASMAN (GERHARD), geb. 1749 te Meppel, studeerde te Franeker en Groningen, werd predikant te Ommeren, Sprang, Giessen-Nieuwkerk, Delftshaven, Haarlem en Utrecht, waar hij 28 Nov. 1812 stierf. Hij was lid der commissie voor de Evangelische gezangen en schreef:

De brieven van Jezus aan de gemeente van Asie verklaard. gr. 8°. 1800.

Zestal kinderpreken. kl. 12°. Utrecht 1800, met en zonder pl. ook in het Fransch.

Proeve van voorstellen voor armen en minkundige Christenen. 8°. 1802. Utrecht.

Zie B r i n k m a n , *Naaml. v. Boek.*; B. J a n s e n i u s , *Gesch. v.h. Kerkgez.* bl. 208.

[L.W. Masman]

MASMAN (L.W.), bloeide in het midden der 17e eeuw en beoefende de Nederduitsche poëzij, blijkens zijn *Eeredicht* voor de *Adonibeseck* van J. F o n t a n u s . Leeuw. 1645.

Zie H e r i n g a , *Lijst van Ned. dichters*, bl. 63, 64.

[Mr. Johan Massa]

MASSA (Mr. JOHAN), advocaat voor den hove van Holland te 's Hage, opende in 1688 te 's Hage een koffijhuis op het

Buitenhof. Deze, wien het denkelijk aan clienten ontbrak, had zich op het genezen van allerlei kwalen en gebreken toegelegd, en om nu de patienten op de beste wijze tot zich te trekken, een koffijhuis opgerigt.

Zie v.d. B e r g h , *Haagsche bijzonderh*. D. I. *bl.* 67.

[Isaac Abrahamsz. Massa]

MASSA (ISAAC ABRAHAMSZ.), geb. 1587 te Haarlem en was later gezant d. Ver. Neerl. in Rusland, waar hij den Czaar P e t e r d e G r o o t e gewigtige diensten bewees tot bevordering van handel en landbouw 'Hij was ervaren, wijs en wakker, wien de eloquentie en inductie niet ontbraken.' Zijne werken worden opgenoemd door S c h e l t e m a , *Rusl. en de Nederl.* D. I. bl. 104, volgg.

[Christiaan Massaeus]

MASSAEUS of MASSEEUW (CHRISTIAAN), die zich ook Cameracenas noemde, wegens zijn langdurig verblijf te Kamerijk, werd 13 Mei 1469 te Warneson geboren. Na voleindigde letteroefeningen, trad hij in de congregatie van St Jeronimus of van het gemeene leven. Bijna zijn geheele leven was aan het onderwijzen gewijd. Tot 1509 onderwees hij de letteren te Gend, toen bisschop J a c o b de C r o y hem naar Kamerijk riep, waar hij den 25 September 1546, in den ouderdom van 76 jaren overleed.

Hij schreef:

Grammaticae Praeceptiones carmine (volgens V a l A n d r e a s te Parijs bij B a d i u s met den titel *Grammatistice* gedrukt.

Ars Versificatoria. Paris Jod. B a d i u s A r c e n s i u s .

Een latere uitgaaf: *Prima pars Grammatices rursum revisae et adauctae*, *adeo ut nihil praeteritum sit*, *quod huc pertinens videbatur. In fronte praefert sui auctoris Encomion*, *cum duplici lectionis exercitamento*, *auctore Godefrido Regnerio*. Antv. 1536. 4°.

Secuuda pars Grammatices diligenter et recognitae et adauctae, *ex Gellio*, *Vallâ*, *Manutio*, *Diomede*, *Prisciano*, *aliisque fide dignis*, *tam Poetis quam Oratoribus. De figuris opusculum sane quam eruditissimum. Item Dialogus et Gratiarum actio* (Paris) 1534. 4°.

Tertia pars Grammatices diligenter et recognitae et adauctae, *in qua Syllabarum Quantitates sic declarantur*, *ut difficillimum fuerit eas vel apertius distingui*, *vel copiosius approbari. Item Ars metrica*, *pristinae dignitati ex Divi Augustini libris de Musica restituta*.

Dit werk veroorzaakte een hevigen twist tusschen M a s s e u s en D e s p a u t e r i u s . Deze laatste beschuldigde hem van plagiaat. Hij zou voor zijn *Grammatisticè* zijne Grammatica hebben gebruikt; hij noemde hem *rabula*, *feroculas e Divi Hieronymi cucullatis latrator;* spoog zijn gal uit over alle monniken en geestelijken en eindigde zijne declamaties met deze woorden: *Valeat cum suis affanii. Barbarie Instaurator Ee-*

clesiasticus. M a s a e u s antwoordde hem met veel zedigheid in zijn *Gratiarum actio*, achter het tweede deel zijner *Grammatica*.

Contra Jacobum Merlinum Dialogorum liber unus. mogelijk de *Dialogus*, die de *Gratiarum actio* voorafgaat.

Chronicorum multiplicis historiae utriusque Testamenti libri XX. Antv. 1540. k. fol., zeer hoog gesteld door G.J. V o s s i u s .

Hij liet in handschrift na:

Vita S. Hieronymi.

Breve Chronicon Cameracense.

De Psalmorum titulis et auctoribus, door T r i t h e m i u s aangehaald.

Zie S w e e r t i i , *Ath. Bat.* p. 175, 176; V a l . A n d r e a s , *Bibl. Belg.* p. 135; F o p p e n s , *Bibl. Belg.* T. I. p. 173; S a n d e r u s , *de Script. Flandria*, Lib. I. c. 39; *Opera Trithemii*, T. III. p. 357 (waar een brief van T r i t h e m i u s aan hem voorkomt); P a q u o t , *Mem.* T. VI. p. 207; V o s s i u s , *de scient. Mathem.* edit. 1660, p. 230; D e l p r a t , *Over de broederschap van Geerl Groete*, bl. 106 107, S c h o t e l , *Illustre school*, bl. 12.

[Guislain Joseph Massaux]

MASSAUX (GUISLAIN JOSEPH), zoon van een arbeider in de dominicale bosschen te Bois de Villers bij Namen, werd aldaar 7 Febr. 1772 geboren, was zijn vader in zijn eerste jeugd in het bakken en zagen behulpzaam. Door een natuurlijk instinct gedreven teekende of sneed hij op de schorsch der boomen al wat zich voor zijne jeugdige verbeelding opdeed. Hierdoor trok hij de aandacht van den inspecteur der bosschen die hem in de gelegenheid stelde zich te Namen bij den beeldhouwer L e c l e r e te oefenen. Later zette hij zijne oefeningen te Gent bij den beeldhouwer van P o u c k e voort en aan de Academiae, waar hij verschillende medailjes behaalde. Zijn eerste kunstwerk, een marmeren groep, voorstellende de *Meetkunde met een kind bij zich en een aardylobe op het hoofd*, *waarin een uurwerk*, was op de Gentsche expositie van 1796. Voorts vervaardigde hij verschillende andere borstbeelden, groepen en figuren, zoo als die van E r a s m u s en V e s a l i u s , die zich in de bibliotheek van den heer v a n H u l t h e m bevonden. Na de afschaffing der kloosters, legde hij zich op het graveren toe met zulk een goed gevolg dat hij bij de centrale school van het departement de Schelde den prijs behaalde en een toelage van 400 francs. O.a. graveerde hij ook vier *Gezigten van Waterloo* voor het in 1816 door P, J. G o e t g h e b u e r in het licht gegeven plan van dien veldslag. In 1820 zond hij eene gravure naar de schilderij van S u v é e , *St. Sebastiaan* voorstellende, naar de Gendsche tentoonstelling.

Zie I m m e r z e e l , *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. II. bl. 207.

[Pieter Massemin]

MASSEMIN (PIETER), in 1664 te Brugge geboren. Na eenigen tijd het lager onderwijs bij de jesuiten aldaar genoten te hebben, studeerde hij te Leuven in de wijsbegeerte en godgeleerdheid en werd licentiaat in dit vak. Omstreeks 1690 werd hij pastoor te Damme, vervolgens te Dudzeele, eindelijk te Brugge. De ijver, waarmede hij deze betrekking vervulde, vooral zijne predikgave, bewogen den bisschop Hendrik Joseph van Susteren hem omstreeks 1723 de *Theologale* zijner cathedrale te schenken. Dit ambt verpligtte hem in het bisschoppelijk Seminarie de H. Schrift te onderwijzen. Niet lang daarna werd hij aartspriester van het Dekanaat van Damme, gegradueerd kanunnik van St. Donatiaan, aartsdiaken, examinator en Synodaal regter van het kerspel van Brugge, eindelijk na den dood van den bisschop van Susteren (24 Febr. 1742) een der vier vicarissen die gedurende het vaceren van den bisschoppelijken stoel het bisdom bestuurden. Hij stierf den 26 Mei 1742 in zijn 78^{e} levensjaar. Zijn lijk werd in de kerk van St. Donatiaan onder een marmeren grafzerk begraven, welks opschrift bij Paquot is te lezen.

Hij stichtte twee beurzen in het semenarie te Brugge en schreef:

Sermoenen op de Sondagen. Brugge 1765. 3 d. 12°.

Opgedragen aan Jan Robert Caimo, bisschop van Brugge.

Sermoenen op de Feestdagen. Brugge 1765. 2. d. 12°.

Sermoenen op de mysterien van onsen heere Jesus Christus. Waerby gevoegt zyn eenige sermoenen door denselven gepredikt op sommige feestdagen van de alderheiligste Maagd. Brugge 1765. 2 d. 12°.

Sermoenen op verscheiden materien. Brugge 1765. 2 d. 12°.

Meditatien op het bitter lijden van Christus. Brugge 1765. 12°.

Predikatiën 10^{en}. Amst.

Zie Paquot, *Mem.* T. I. p. 660; Willems, *Verh. Taal- en Letterk.* D. II. bl. 189.

[Petrus Massenus Moderatus]

MASSENUS MODERATUS (PETRUS), geboren te Gend, kapelmeester van Karel V te Brussel, gaf:

Declarationes piae et breves Orationis Dominicae IX expositionibus et totidem precationibus comprehensae: item Angelicae Salutationis meditationes. Antv. 1559. 12°.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 748; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 991; Jöcher, *Gelehr. Lexic.* i.v.

[G.W. Masseux]

MASSEUX (G.W.), luitenant kolonel der genie, woonde de voornaamste veldtogten van Napoleon bij. Hij nam o.a. deel aan dien in Spanje en Rusland, waarin hij door een kogel in het hoofd werd gewond; was bij den intogt van Napoleon en den overtogt der Berezina. Zijne verdiensten als officier der genie werden door den keizer erkend en op het

slagveld werd hem het legioen van eer aangeboden. Na den val van Napoleon bleef hij in Nederlandsche dienst, stond de laatste jaren van zijn diensttijd als majoor aan het hoofd van een bataillon mineurs en sappeurs en bekwam toen zijn pensioen met den rang van luitenant-kolonel. Ruim 20 jaren mogt hij na 43 jaren effective dienst rust genieten. Hij overleed te Arnhem 26 April 1860 in den ouderdom van 80 jaren.

Hij schreef:

Leerboek voor de Infanterie. 's Hage 1834.

Zie *Handelsblad* 28 April 1860.

[Bernard Massing]

MASSING (BERNARD), werd als proponent te Waarden in Zuid-Beveland beroepen, vervolgens in 1683 te Tiel en in 1684 van daar te 's Hertogenbosch, waar hij hoogleeraar in de wijsbegeerte werd in 1701 en in hoogen ouderdom 28 Jan. 1720 overleed. Volgens Velingius was zijn onderwijs zijner gemeente en den schooljeugd zeer heilzaam.

Zie Velingius, *Redev. over de Ill. school te 's Bosch*, bl. 66; Hermans, *Gesch. d. Ill. en Lat. schol. te 's Bosch*, bl. 27; Schotel, *Kerk. Dordr.* D. II. bl. 314; de Jongh, *Naaml. v. pred. in Geld.* bl. 364, *Lijst van pred. te s Bosch*.

[Daniel Massis]

MASSIS, MASSEYS of MASSISIUS (DANIEL), waarschijnlijk zoon van Lieven Massis, in 1578 Waalsch predikant te Mechelen, in 1579 te Middelburg, Daniël geb. 1587, bediende in 1612 de Waalsche gemeente onder het Kruis, genaamd *L'olive*, in 1614 te Rouaan, in 1616 te Caen in Normandie, en 1622 nederd. herv. pred. te Grave, in 1630 Walsch pred. te Rotterdam, was in 1643 regent van het Waalsch collegie te Leyden, welke post hij bekleedde tot aan zijn overlijden in 1668.

Zie Soermans, *Acad. Reg* bl. 128; te Water, *Ref. v. Zeel.* bl. 193; Siegenbeek, *Gesch. d. Leydsche Hoogesch.* D. II. bl. 292 Kist en Royaards, *Archief d. Kerkel. Gesch.* D. IX. bl. 495; Dresselhuis, *de Waals. Gem. in Zeel.* bl. 41, 6, 16. de Jongh, *Naaml.* K.J K.v. Harderwijk, *Naaml. v. herv. pred. te Rotternam*.

[Bartholemi Masson]

MASSON (BARTHOLEMI). Zie LATOMUS (BARTHOLOMAEUS).

[Jacques Masson]

MASSON (JACQUES). Zie LATOMUS (JACOBUS).

[Jacques Masson]

MASSON (JACQUES). Zie LATOMUS (JACOBUS).

[Samuel Masson]

MASSON (SAMUEL), zoon van Jean Masson van Civray, predikant te Cozes, werd, ten gevolge van de opheffing van het edict van Nautes (1685), met zijne zonen Jan, die toen vijf jaren oud was en Samuël, uit Frankrijk verdreven vlugtte naar Engeland en kwam vervolgens in Holland. Te Dordrecht werd hij minzaam ontvangen en ontving gedurende twee jaren een pensioen van stadswege, dat ook een jaar door zijne kinderen werd genoten. Zijn zoon Samuel, niet gelijk le Clere en Jöcher willen, Philippe, werd aldaar predikant bij de Vereenigde Presbyteriaansche en Episcopale gemeenten van 1700-1742. Hij zou verschillende polemische

geschriften hebben uitgegeven, wier titels ons niet bekend zijn. Hij was met zijn broeder J a n hoofdredacteur van *l'Histoire Critique de la république des lettres tant ancienne que moderne* Utr. et Amst. 1712-1718. 15 vol. 12°. Beide raakten in strijd met St. H y a c i n t h e , die hen aanviel in zijn *Deification du docteur Aristarchus Masso*, en zijn *Chef d'oeuvre d'un inconnu* hun toewijdde.

Zie *Bibl. rais.* T. XIII. p 374; S a x e , *On.* T. VI. p. 212; B a l e n , *Bes. v. Dordr.* bl. 94; *Biogr. Univ.* i.v.; P. M a r c h a n d , *Dict. Crit.* i.v.; M a r t i n , *Nouv. Biogr Génér.* i v.; H a a g , *La France Protest.* i.v.; C h a l m e r s , *Générul Biogr. Dict.* i.v.; J ö c h e r , *Gelehr. Lexic.* i.v.; K l e f e k e r . *Bibl. erud. praecoc* J M a s s o n , *Jam templum Christo nascente reseratum*, Rott. 1700. 12°.; S t e v e n , *Hist. of the Scott. Church.* p. 299, 300; S c h o t e l , *Kerk. Dordr.* D. I. bl. 458, D. II. bl. 217, 218.

[Jean Masson]

MASSON (JEAN), broeder van den bovengemelde, geb. omstreeks 1680 vertoefde eenigen tijd te Dordrecht, studeerde in Engeland, bezocht de voornaamste staten van Europa, tot uitbreiding zijner kennis, liet zich in Holland tot proponent aannemen, keerde naar Engeland terug, waar hij van rijke geschenken werd voorzien, en stierf in Jan. 1750 volgens den een aldaar, volgens den anderen in Hloland.

Hij hield zich lang in Holland op en was met zijn broeder S a m u e l , redacteur van *l'Histoire Critique de la république des lettres*.

Hij schreef:

Jani templum Christo nascente reseratum. Rott. 1700. 8°.

Lettres critiques sur la difflculte que se trouve entre Moïse et St. Elienne relativement au nombre des descendants de Jacob, qui passèrent de l'Egypte en Chanaan. Utr. 1705. 8°.

Tegen het werk van Th. l e B l a n c : *Conciliation de Moïse avec Saint Etienne*.

Noles sur les inscriptions recueillies par Gruter, in *Corpus Inscript. ed. Graevio*, Amst. 1707. 4 vol fol.

Q Horatii Flacci vita L.B. 1708, 8°.

Ovidii vita. Amst. 1708. 8°. in *Ovidii Opera, curâ P. Burmanni*. Amst. 1727. 4 vol. 4°.

C. Plinii Secundi junioris vita. Amst. 1700. 8°.

Volgens Q u e r a r d was dit leven reeds gedrukt aan het hoofd der werken van P l i n i u s , uitgegeven door H e a r n e te Oxford 1703.

Annus Solaris antiquus a variis in Oriente ac Asia populis et urbibus seu civile olim usurpatus, nunc tandem naturali suo ordini restitutus. Appenditur Specilegium Chronologico-historicum de cyclis Christianorum Lond. 1712. fol.

Exacte revue de l'Histoire de M. Bayle in *Hist. de M. Bayle par l'abbé Revert.* Amst. 1716, 12°. Men schrijft dit aan hem toe, schoon hij ontkend heeft er de schrijver van te zijn.

Notes sur les médailles des rois de la Camogène in *Tesoro Britannico* van *Haym.* Lond. 1719-20, 2 d. 4°.

Ael. Aristidis vita vóór diens Opera. Oxf. 1722. 2 vol. 4°.

The slaughter of the Children of Bethlehem as an historial fact vindicated. Lond 1728. 8°.

In 1713 had Masson een hevigen twist met David Martin, betrekkelijk eene critische Dissertatie over Psalm CX, die hij had gegeven in T, I-III der *Hist. de la Repub. des lettres*. Volgens hem kon deze psalm niet door David vervaardigd zijn. Zijn gevoelen werd door de synode van Breda veroordeeld. Masson verdedigde zich, waarop Martin hem antwoordde. Hierop schreef hij:

Remarques apologetiques sur un libelle de M. David Martin contre l'explication littérale du Ps. CX in T. VIII der *Hist. de la Republ. des lettres*. Men vindt nog van zijne pen, stukken in de *Biblioth. raisonnée* (T. XIII) en in de *Mémoires de Trevoux* (1713).

Eindelijk schrijft men hem toe:

Chronologicus canon apostolicus en *Jani templum sub proximis Augusti successoribus clausum*.

Zie *Blogr. Univ.* i.v.; Haag, *La France Protest.* i.v.; Jöcher *Gelehr. Lexic.* i.v.; Saxii, *Onom. liter.* V. 521.

[Thomas Massot]

MASSOT (THOMAS), door Valerius Andreas, genoemd Notarius pragmaticus van het bisschoppelijk hof te Luik en der H. Inquisitie. Hij schreef:

Speculationum Notarii publici libri V. Leodii 1601. 8°.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 838; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 139.

[M^r^. Gerlach Cornelis Johannes van Massow]

MASSOW (M^r^. GERLACH CORNELIS JOHANNES VAN), oudste zoon van Godefridus van Massow, resident van Rembang op het eiland Javaijn Nederlandsch Indië, en van Maria Catharina Frederika Vignon, werd 6 Oct. 1794 op Rembang geboren. Te Leyden, waar hij, in 1813 als student ingeschreven, in de regten stndeerde, was hij een der geliefdste leerlingen van den hoogleeraar Smallenburg en een der gemeenzaamste vrienden van Willem van Hogendorp en van Verwey Méjan. In 1815 behoorde hij tot het studenten jager-corps, en in het volgende jaar behaalde hij de medaille op de juridische prijsvraag, die eene uitlegging vroeg der *actio Publicidna in rem*, in dier voege, dat fragment voor fregment van den tekst der Pandecten moest behandeld worden op den trant van Cujacius (*more Cujaciano*).

Den 1 Oct. 1818 verdedigde hij in het openbaar eene dissertatie *de Concursu creditorum ex doctrina Juris Romani*, waarna hij eene buitenlandsche reis deed, en te Aken, waar toen het congres der Europesche vorsten vereenigd was, in uitgelezene kringen verkeerde, maar de diplomatische loopbaan had voor hem niets behagelijks. Op raad van zijn vaderlijken vriend en oom aan 's moeders zijde, Daniël Francois van

Alphen, toen lid der staten-generaal, liet hij zich op den rol der advokaten bij het Hoog Geregtshof inschrijven. Van Massow bleef niet lang in den Haag, en gaf weder toe aan zijne neiging voor het bezoeken van landen buiten zijn vaderland. Meermalen bezocht hij Frankrijk, Zwitserland, Engeland en Duitschland, en hield zich vooral te Berlijn op, waar hij oude familiebetrekkingen hernieuwde met de heeren van Massow, die er in groot aanzien waren. In Jan. 1841 werd hij lid van het collegie van Hoogheemraden van Rijnland, en in 1845 van den Raad te Leyden. Massow was een grondig beoefenaar der Engelsche en zijner moedertaal, en in 1845 werd hij lid der Maatschappij van Letterkunde te Leyden. Hij stierf 26 Maart 1852.

Zie zijn *Levensbericht* door C.J. van Assen, in *Handel. der Maatsch. v. Nederl. Letterk.* 1852.

[Pierre Massuet]

MASSUET (PIERRE), werd 10 Nov. 1698 te Mouzon Sur Meuse uit eene R.C. familie geboren. In zijn jeugd trad hij in de congregatie van St. Vincent bij Metz, waar hij den 15 Junij 1746 zijn gelofte aflegde. Eenige onaangenaamheden, die hij met zijn medebroeders had, boezemde hem afkeer van het monnikenleven in. Hij ontsnapte, werd achterhaald en teruggebragt naar Metz. Gelukkiger dan deze, was een tweede ontsnapping naar Holland, waar hij gouverneur in een rijk gezin werd, welker dochter hij later huwde. Nu begaf hij zich naar Leyden, studeerde onder Boerhave in de geneeskunde, en verkreeg (1729) de doctorale waardigheid, vestigde zich te Amsterdam, waar hij zich als geneesheer een grooten naam verwierf. Zijne tusschenuren wijdde hij aan de beoefening der letteren en de opvoeding der jeugd, zelfs opende hij een instituut, welks roem zich tot de Oost Indien uitstrekte. Hij overleed 6 Oct. 1776 op zijn landgoed Lankeren bij Amersfoort.

De abt Boulliot schreef dat hij een goed overzetter, maar een middelmatig schrijver was.

Men heeft van hem:

Diss. me lica de generatione ex animalculo in ovo. L.B. 1729. 4°.

Recherches interessantes sur l'origine, *la formation*, *le développement*, *la structure et des diverses espèces de vers à tuyau qui infestent les vaisseaux*, *les digues etc de quelques unes des Provinces-Unies.* Amst. 1733. 8°. in het Holl. (door P. le Clerc) Amst. 1733. 8°.

Histoire des Rois de Pologne et du gouvernement de ce royaume, *contenant ce qui s'est passé sous le règne de Philippe-Auguste et pendant les deux derniers interrègnes*. Amst. 1733. 3 vol. 8°. 4 vol. 12°. *Nouv. édit. augm.* Amst. 1734. 5 vol. 12°.

Tables anatomiques du corps humain, *trad du latin de Kulm.* Amst. 1734. 8 vol. 8°. avec fig.

Histoire de la guerre présente, *contenant tout ce qai s'est passé de plus important en Italie*, *sur le Rhin en Pologne et*

dans la plupart des cours de l'Europe. Amst. 1735. 8°. in Ital. Amst. 1736-1737 2 vol. 8°. avec cartes et figg.

La vie du prince Eugène de Savoie. Amst. 1736. 12°.

Histoire de la dernière guerre et des négociations pour la paix, *avec la vie du prince Eugène* de Savoye. Amst. 1736. 3 vol. 8°. 1737. 5 vol. 12°.

Continuation de l'Histoire universelle de Bossuet depuis 1721 *jnsqu'à la fin de* 1737 Amst. 1738. 4 vol. 12°. Amst. et Leips. 4 vol. 12°. Paris 1759. 6 vol. 12°. *Le* 2e *vol. est la suite de Bossuet par La Barre*, *mais refondue*.

Essai de physique trad. du holl. de Musschenbroeck. Leyde (Trevoux) 1739. 2 vol. 4°. 1751, 2 vol. 4°. av. figg.

La vie du duc de Ripperda grand d'Espagne. Amst. 1739 2 vol. 12°.

Annales d'Espagne et de Portugal. Amst. 1841. 4 vol. 4°. et 8 vol. 8°. avec figg.

Table générale des matières contenues dans l'Histoire et les Mémoires de l'Academie des sciences de Paris, *depuis l'année* 1699 *jusqu'en* 1734 *inclusivement*. Amst. 1741. in 4°. 4 vol. 12°.

Histoire de l'empereur Charles VI et des révolutions sous la maison d'Autriche, *depuis Rodolphe de Hapsbourg jusqu'à présent*, *avec le diffèrend entre la reine de Hongrie et le roi de Prusse sur la Silésie*. Amst. 1742. 2 vol. 12°.

Eléments de philosophie moderne. Amst. 1752. 2 vol. 12°. avec figg.

La Science des personnes de cour, *d'épée et de robe*, *par Chévigny et de Limiers*, *considérablement augm. par Massuet*. Amst. 1752. 18 vol. in 12°. avec figg.

De l'amputation à lanbeau ou nouvelle manière d'amputer les membres, *trad. du. Latin de Verduin*. Amst. 1756. 8°.

M a s s u e t was van 1741-53 een der voornaamste medewerkers van de *Bibliothèque raisonnée des ouvrages des savans de l'Europe*. (Amst. 1728-53. 52 vol. in 12°.) Hij gaf ook *Supplemens à l'Atlas historique de Guedeville* (Amst. 1739. 6 vol. fol) en eenige *Dissertations critiques* in de *Lettres sérieuses et badines de La Barre de Beaumarchois* (La Haye 1729-40. 12 vol. 8°.

Hij arbeidde met J o n c o u r t en anderen aan het prachtige *Museum Sehaeanum* (*Locupletissimi rerum naturalium thesauri accurata descriptio*, *per universam Physices historiam*, *opus elegans Latinè et Gallicè scriptum curâ Alb.-Séba.* Amst. 1734-1765. 4 vol. in fol. fig.)

Men schrijft hem ten onregte toe eene vertaling van M a n u e l v a n D e v e n t e r *sur les accouchemens* en het anoniem geschrift: *Anecdotes de Russie sous le règne de Pierre I*, *dit le Grand*.

Zie H a a g , *La France Protest*. i.v.; J ö c h e r , *Gelehr. Lexic.* i.v. R o t e r m u n d , *Fortzetz. u Ergantz.* i.v.: *Biogr. Univ.* C o l l o t d'E s c u r y , H.R.D. VII. bl. 35.

[Massyn]

MASSYN (), een beeldhouwer, bloeide in de eerste helft der XVe eeuw te Audenaarde. In 1440 voltooide hij in het O.L. Vrouwe Gasthuis aldaar, met Christiaan den Schrijnwerker en Jan Ammilleur eenige werken, welke Pierard de la Haye niet voleindigd had.

Zie Kramm, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. III. bl. 1068.

[Herman van der Mast]

MAST (HERMAN VAN DER), in den Briel geboren, woonde was een leerling van Frans Floris in de schilderkunst, begaf zich veryolgens naar Parijs en woonde twee jaren bij den aartsbisschop van Bourges, bij wien hij een *St. Sebastiaan* schilderde en in dat stuk ‘den muilezel van den aartsbisschop te pas bragt met allerlei betredene en onbetredene kruiden, zoo bestipt naar het leven gevolgd, dat het een en ander door velen en ook door 's konings lijfarts gekend werd.’ Ten gevolge van dat stuk verzocht de heer de la Queste, ridder, president en procureur-generaal van den koning van Frankrijk, hem van den aartsbisschop. Hij bleef 7 jaren bij de la Queste, ondervond er een goed onthaal en veel vriendschap en vergezelde zijne gemalin, eene der staatsdames der koningin, alomme in bare koets als leijonker of schildknaap. De koninginne-moeder gaf hem op een vasten avond het rapier, en wilde dat hij het ten teeken van adeldom, in tegenwoordigheid der zoo even genoemde dame, op wier verzoek de gift geschiedde, en van andere edele heeren en vrouwen, zou dragen; deze weelde was oorzaak dat hij in zijne kunst verslapte. Hij was een goed portretschilder en teekende met de pen en roet o.a. *De standvastigheid van Muicius Scevola*, op *Cat. der teekeningen van Ploos van Amstel.* bl. 209 N°. 15. Hij woonde in 1604 te Delft.

Zie van Mander, *Lev. d. Schild.* bl. 162 a; Kramm, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. III. bl. 1069.

[Jan van der Mast]

MAST (JAN VAN DER), beeldhouwer, bloeide in de 18^{e} eeuw te Utrecht, waar op het archief een beeldje, de *Geregtigheid* voorstellende, door hem bewerkt, bewaard wordt. Ook heeft hij met Jacob Cressant het buitenverblijf *Zijde balen* in de nabijheid van Utrecht met beeldhouwwerk helpen versieren.

Zie Immerzeel, *Lev. en werk. d. Holl en Vl. Kunstsch.* D. II. bl. 207; Kramm, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunsts.* D. III. bl. 1069; van Eynden en v.d. Willigen, *Lev. d. Sch.* D. I. bl. 386.

[Gijsbertus van der Mast]

MAST (GIJSBERTUS VAN DER), geboren te Gorcum, werd in 1812 als secretaris op de Mairie te Gorcum geplaatst, later beëedigd klerk op de stedelijke secretarie, vervolgens stadssecretaris. Hij bezat een uitgebreide kennis, zoo in plaatselijke als administrative zaken en was steeds in verschillende betrekkingen nuttig werkzaam o.a. ook als secretaris van het

collegie over de gevangenissen. Dat hij, als het pas gaf, op eene waardige wijze de pen wist te voeren, blijkt, onder meer, uit het, ofschoon zonder zijn naam, in het licht gezonden: *Verhaal der feestelijke ontvangst te Gorinchem van een gedeelte der dappere bezetting van de citadel van Antwerpen*, *den* 22 *en* 23 *Junij* 1833. Gorinchem 1833, waarin hij ten slotte het onregtvaardige, onware en lasterlijke van Da Costa's gedicht: *Op het Gorkumsche Heidendom* onwederlegbaar bewijst.

Zie Wap, *Astrea*, 1854, bl. 470.

[Robert van der Mast]

MAST (ROBERT VAN DER), geboren 15 Julij 1689, was de zoon van Hugo van der Mast en van Sara Tromp, kleindochter van den luitenant-admiraal Tromp, en diende in het Staatsche leger sedert 1 Jan. 1748 als kolonel bij de infanterie en sedert 14 Maart 1766 als generaal-majoor. Hij huwde Maria Roch en stierf 21 April 1771.

Particulier berigt.

[Dirk Heymansz. van der Mast]

MAST (DIRK HEYMANSZ. VAN DER), Notaris, eerst te Rotterdam, later te Schiedam, schreef:

Practique des Notarisschaps enz. Rott. 1642, Delft 1649 (3^{e} dr.) waarachter: *Woordenboek*, *waerin alle de kunstwoorden des Notarisschaps* enz.

Zie Ledeboer, *Het geslacht Waesberghe*, bl. 91.

[Maria van der Mast]

MAST (MARIA VAN DER), bejaarde dochter te Delft 1683. Over hare questie jegens P. Santvoort, predikant op 't Woud

Zie Kist en Royaards, *N. Arch.* D. II. bl. 226.

[Marcus Mastelijn]

MASTELIJN (MARCUS) of MASTELINUS, zoon van Hendrik Mastelyn, geneesheer der aartschertogen Albert en Isabelle, werd omstreeks 1599 te Brussel geboren. Achtien jaren oud werd hij regulier kanunnik te Groenendaal bij die stad, studeerde vervolgens in de godgeleerdheid in het kollegie der Regulieren-kanunniken, in 1616 door Antonius van Berghem, prior van Groenendaal en door Jan Peetersem prior van. Bethléem te Leuven gesticht. Na eenigen tijd in zijn klooster de godgeleerdheid onderwezen te hebben, volgde hij in 1635 Pieter de Waerseggere als president van dit Collegie op, na eenigen tijd vroeger den rang van licentiaat in de godgeleerdheid verkregen te hebben. Na den dood van Jan Vermeulen van Mechelen (1636) werd hij tot prior van Sept-Fonts, een huis van zijn orde, niet verre van Groenendaal, beroepen, doch de generaal van het kapittel van Windesheim vernietigde het beroep (6 Dec.

1639) en benoemden F l o r i s v a n N i p h o l t s tot prior. Zulks gaf aanleiding tot een proces dat eindigde met de erkenning van M a s t e l y n

als prior van Sept-Fonts en zijne verkiezing tot Commissaris generaal van het kapittel van Windesheim, welke betrekking hij met lof vervulde tot zijn dood, 23 Dec. 1652. V a l A n d r e a s , zijn tijdgenoot, schreef dat hij zich niet minder door zijne godsvrucht, als door zijn kennis onderscheidde, doch P a q u o t oordeelt dat hij meer door de eerste dan door de laatste heeft uitgemunt.

Men heeft van hem:

Necrologium Monasterii Viridis vallis ordinis Canonicorum Regularium S. Augustini, *Congregationis Lateranensis*, *et capituli Windezemensis*, *in nemore Zoniae prope Bruxellam*. Brux. z.d. 4°.

Elucidatorium in Psalmos Davidicos. Antv. 1634. 4°.

Zie V a l . A n d r e a s , *Bibl. Belg.* p. 640; F o p p e n s , *Bibl. Belg.* T. II. p. 840; v a n E s p e n , *de Recursu*, C. III. § 5 en in *Monumlitt. E.*, v a n G e s t e l , *Hist. Mechlin.* T. II. p. 135; *Théatr. Sacr. de Brab.* T. I. P. II. p. 262, 334; P a q u o t , *Mém.* T. II. p. 314; 315.

[Fenna Mastenbroek]

MASTENBROEK (FENNA), den 16 Maart 1788 te Sneek uit burger ouders geboren, verrijkte onze letterkunde met belangrijke verhalen ter veredeling van het hart om te strekken tot lektuur voor vrouwen. Zij gaf gehoor aan S p a n d a w 's uitnoodiging:

> ‘Gij, F e n n a M a s t e n b r o e k ! o maal met zachte hand
> 't Bekoorlijk schoon der jeugd! dan zal u 't vaderland,
> Dan zal, wat meer nog zegt, uw eigen hart u loonen.

Hare zedelijke verhalen zijn familietafereelen, die bij ons t'huis behooren. Zij gaf ook bewijs van hare bedrevenheid in de dichtkunst door hier en daar verspreide stukjes, zoo als onder anderen in het *Jaarboekje voor Natuur en Kunst aan genoegen gewijd*, *voor het jaar* 1824. Hare zwakke gezondheid en langdurige ziekte maakten haar dikwerf voor ziels- en ligchaams werkzaamheden ongeschikt en sloopten haar gestel op 30-jarigen leeftijd. Zij overleed 3 Oct. 1826 te Sneek. Veel van hare letterarbeid is in tijdschriften en almanakken verspreid. Haar portret is gegrav. door P. V e l i j n .

Afzonderlijk verschenen:

Lectuur van vrouwen Gron.. 1815, 1816. 2 d.

Wilhelmina Noordkerk; eene geschiedenis ter aanprijzing van oud Vaderlandsche zeden, met eene plaat. Haarl. 1818. gr. 8°.

Zedelijke verhalen uit den Bijbel, *voor vrouwen en meisjes*. Sneek 1822 en 24. 2 d. gr. 8°.

Onderhoud voor huisselijke en gezellige kringen. Sneek 1823 en 1825. 2 d. gr. 8°.

De kunst om gelukkig te worden, *een geschenk voor jeugdigen*, m. pl. 's Hage 1826. kl. 8°.

Zie *Konst- en Letterb.* 1826, D. II. bl. 269; v.d. A a , *N.B.A.*

C. Woordenb. D. II. bl. 404; van Kampen, *Bekn. Gesch. d. Lett. en Wetensch.* D. II. bl. 495; Collot d'Escury, *Holl. roem in Kunst. en Wetens.* D. IV. A. bl. 95; Kobus en de Rivecourt, o.h.w., Brinkman, *Naaml. v. boek.*; Eeckhoff, *Levensb. van F.M.* in *N Friesche Volksaim*. 1864, bl. 152 volgg.; Muller, *Cat. v. portr. Navorscher*, D. XIII. bl. 165, 166; *Boekz.* 1826 D. II. bl. 275.

[Bartholomeus van Mastricht]

MASTRICHT (BARTHOLOMEUS VAN) of à Mosae-Trajecto werd aldaar voor het eind der 14_e eeuw geboren, studeerde in de godgeleerdheid, verkreeg een leerstoel te Heidelberg en werd ook rector dezer universiteit. Vervolgens begaf hij zich in de orde der Karthuisers en werd prior van het Karthuizer klooster van Roermonde, waar hij den beroemden Dionysius van Rijckel tot leerling had. Meermalen werd hij door zijn generaal Willem de la Motte gelast de kapittels zijner orde bij te wonen. Hij begaf zich er te voet heen en werd er als een engel ontvangen. Men droeg hem de meeste zaken op. Hij stierf 12 Julij 1446 in het Karthuiser klooster van Keulen, waar men nog een menigte door hem in hands. nagelaten werken van zijne pen bewaarde.

Men vindt de lijst er van bij Paquot, *Mém.* T. II. p. 24.

Zie *Bibl. Cart.* p. 18-20; Dorlandi, *Chron. Chartus*, L. VII. c. 5, p. 390, 391; Theod. Petreïus, *Elucid. ad Dorlandum*, p. 149, 150; Possevini, *Apparat.* ed. 1608, T. I. p. 172; Trithemii, *Script. Eccles. ed. Fabricii*, p. 186; Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 102.

[Petrus van Mastricht]

MASTRICHT (PETRUS VAN), werd in November 1630 te Keulen geboren, waar zijn vader, Thomas Schoring of van Mastricht, ouderling bij de geref. gemeente was. Zijne moeder heette Jeanne le Plancque dochter van den burgemeester van Ath, die naar Antwerpen was gevlugt om het geloof. Hij werd te Duisburg in het grieksch en latijn onderwezen, studeerde te Utrecht, Leiden en Heidelberg en bezocht Engeland. Te Utrecht wedergekeerd, voleindigde hij zijne studie onder Gijsbert Voet, Karel de Maets en Joh. Hoornbeeck. In 1652 proponent geworden zijnde, werd hij predikant te Xanten, vervolgens te Gluckstadt in Holstein, van waar hij naar Frankfort aan den Oder werd beroepen tot hoogleeraar in de praktische godgeleerdheid en de Hebreeuwsche taal. Na dit ambt drie jaren bekleed te hebben, bood men hem een leerstoel te Duisburg aan, waarheen hij gereisd was (1667) om den titel van meester in de kunsten en doctor in de godgeleerdheid te verkrijgen. Na den dood van Gijsbert Voet te Utrecht werd hem door curatoren diens leerstoel aangeboden, dien hij vervulde tot zijn dood, den 10 Febr. 1706, ten gevolge van eene wond, door een val verkregen. Den 24 van dien maand sprak Hendrik Pontanus eene lijkrede op hem uit. Zijn portret gaat op meer dan ééne wijze uit.

Hij vermaakte *f* 20,000 tot onderhoud van twee studenten in de godgeleerdheid te Utrecht. Waarschijnlijk was hij de

broeder van den vermaarden regtsgeleerden Gerard van Mastricht.

Hij schreef:

Theologia Theoretico-Practica 1655. 2 vol. 4°. Amst. 1682. 2 vol. 4°. Traj. ad Rhen. 1699. 2 vol. 4°. 1713, 1724. Hij valt in dit werk de Coccejanen aan. Sal. van Til. heeft het echter p. 18 zijner *Bibl. Select.* zeer geprezen. In het Holl.

Vindiciae veritatis Sacrae Scripturae contra Christophorum Wittichium, omstreeks 1659. *Traj. ad Rhen.* 12°.

De fide salvificâ syntagma Theoretico-practicum; in quo fidei salvificae tum natura, *tum praxis universa*, *exponitur; cum praefatione de membris Ecclesiae visitilis*, *seu admittendis*, *seu rejiciendis*, *Duisburgi ad Rhen.* 1671. 8°.

Novitatum Cartesianarum Gangraena, *corporis Theologici nobiliores plerasque partes arrodens; seu Theologia Cartesiana detecta. Duisburgi*. 1677. Amst. 1678. 4°.

Academiae Ultrajeet. Votum Symbolicum: *Sol. justitiae. Traj. ad Rhen.* 1677. 4°.

Contra Beckerum. Traj. 1692.

In het Nederd.

Beschouwende en Prakticale Godgel. Amst. 1749, 50. 2 d. 4°.

Zie Henr. Pontani, *Orat. funeb. Traj. ad Rhen.* 1706; Burmanni, *Traj. erud.* p. 212, 213; *Brema litter.* p. 7; Le Long, *Bibl. Sacra.* p. 225; Kobus en de Rivecourt. o.h.w.; Paquot, *Mém.* T. II. p. 149; Glasius, *Godg. Ned.* o.h.w.; Hoogstraten, Kok, Jöcher, Abcoude, Heringa, de *Audit.* p. 141; Saxe, *Onom.* T. V. p. 118; Arrenberg, *Naaml. v. Ned. boeken*; Muller, *Cat. v. portr.*

[Petrus de Masures]

MASURES (PETRUS DE), van Atrecht, een edelman, licentiaat in de regten en zeer bekwaam advokaat. Hij was Procurator-generaal in het Provinciaal Hof van het graafschap Artois en stierf in Sept. 1638.

Hij schreef:

Observation tant sur la coutume générale d'Arthois, *pratique y observée*, *que d'autres lieux de ces Pais-bas*, *confirmées par plusieurs arrets des Courts Souveraines*, *sentences des juges provinciaux. décisions de droit*, *comme autrement*, *divisées en IV Livres* in hands.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 656; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 868.

[Abraham van der Mat]

MAT (ABRAHAM VAN DER), pseudon. van Abr. van Brienen, geb. 1606 te Utrecht. aldaar gest. 1682, schreef:

Medidatien tot de H. Communie, *op alle gebode Feest dagen des jaers*, *ende andere dagen van Devotie*. Leuven. z.j. 8°. Met approbatie van 24 Julij 1669, doch latere druk (Leid. 1709.

Muller, *Cat. v. Godgel. werken*, bl. 92; Jöcher, i.v.

[Willem Matelanck]

MATELANCK (WILLEM), afstammeling van het geslacht van U l f t . geheeten M a t e l a n c k of M a t e l o n g , slechts bij den laatsten naam bekend, en, even als U l f t , een kruis tot wapen voerende, werd in 1464 met Hoekelum en Pannerden beleend. Hij was het hoofd der Doesborgers bij den krijgstogt naar Wageningen in 1482.

Zie *Nav.* D. III. bl. 130; D. V. bl. 249.

[Kornelis Matelief]

MATELIEF (KORNELIS) de Jonge, een voornaam Hollandsch zeeman en groot bevorderaar van de uitbreiding en bevestiging der Nederlandsche bezittingen in de Oost-Indiën. Hij zelf was bewindhebber der O.I. compagnie, en had dus onmiddelijk belang bij haren welvaart en bloei. In de maand Mei 1606 liep hij in zee als bevelhebber eener vloot van elf schepens welker uitrusting en lading tusschen de 19 en 20 tonnen schat, had gekost. Het doel dezer vloot was de bevordering van den koophandel, doch tevens had de admiraal verscheidene bevelen ontvangen betreffende het aanwinnen van landen en alzoo tot vijandelijke bedrijven tegen de portugezen die thans een sterken arm in het Oosten hadden, en tegen de Indianen. Van hier dat M a t e l i e f in den aanvang, van zijn volk dikwerf tegenstand ontmoette, onder voorwendsel van niet tot het voeren van den krijg te zijn aangenomen. Doch de bevelhebber, een man van kloek beleid, overwon deze zwarigheid, en deed hen, door belofte van voordeel en eer, allengkens in zijn maatregelen treden. Na eenige Portugesche vaartuigen in de Indien veroverd te hebben, sloot M a t e l i e f het beleg om de stad Malacca, toen in de magt der Portugezen, die er een kasteel hadden gesticht, en overhoop lagen met den koning van Johor. Met dezen sloot de Hollandsche admiraal, in 1606 een verbond, volgens hetwelk zij gezamentlijk Malacca zouden aantasten, op voorwaarde, dat, na de bemagtiging de stad aan de Hollanders doch het omliggende land den Indianen zou toebehooren. M a t e l i e f genoot echter geringen dienst van de Indianen. Zij waren bloohartig en hevreesd voor 't geschut en verlieten bij elk vijandelijk schot hunne posten. De admiraal was daarenboven te zwak van manschappen om de stad met geweld te dwingen, weshalve hij haar besloot uit te hongeren. Vier maanden had hij voor Malacca gelegen, toen eene Spaansche vloot van veertien galeijen tot ontzet kwam aanzeilen. M a t e l i e f hiervan bij tijds verwittigd, deed zijn geschut aan boord brengen, zijn manschap te scheep gaan en en brak aldus het beleg op.

Den 17 Augustus ontmoetten de vloten elkander, doch de Spaansche admiraal de wind in zijn nadeel hebbende, ontweek het gevecht, waartoe hij echter gereedelijk besloot, toen 's anderen daags de koelte in zijn voordeel was omgeloopen. Hierop werd van weerszijden gevochten en van weerszijden twee

schepen in brand geschoten. M a t e l i e f veroverde een vijandelijk schip, nam het op sleeptouw, doch verloor het weêr door 't breken van den kabel. Door gebrek aan bootsvolk was hij genoodzaakt af te houden en na Johor te wijken. Niet lang vertoefde hij aldaar. Na de stad versterkt te hebben, ontving hij de tijding van het opbreken van een gedeelte der vloot voor Malacca. Thans gebruikte de admiraal alle zijne welsprekendheid om door beloften en dreigementen zijn bootsvolk tot eenen togt derwaarts te bewegen, en deze gelegenheid om aan Maatschappij en Vaderland een groote dienst te bewijzen niet te laten voorbij gaan. Dit gelukte hem. Binnen weige dagen vertoonde hij zich voor Malacca. Doch de kans, om de aldaar geankerde vijandelijke schepen te bemagtigen, verliep door de aankomst van het overige gedeelte der Spaansche vloot. Van nieuws ontstond er een felle scheepsstrijd. Spoedig verloren de Spanjaards twee schepen, door brand en overgave, de overige reddeloos geschoten, raakten hier en daar verstrooid, 's anderen daags wonnen de onzen nog een schip. De overige, naar Malacca geweken, werden door de Spanjaarden zelve in brand gestoken. Aan de zijde van M a t e l i e f was bijna geen volk gesneuveld en hem daarenboven een brik van 24 stukken in handen gevallen.

De admiraal, thans zijne zege willende voortzetten, besloot de verstrooide vijandelijke magt op te zoeken. Hij vond haar bij Pocle Moeton veilig ten anker liggen, doch kon ze niet tot den strijd bewegen. Drie zijner schepen naar het Vaderland hebbende gezonden, zeilde hij, met de zes overigen naar Bantam, om er ververschingen in te nemen, en verder naar Amboina, voor 't welk hij eenig gevaar vreesde, dewijl de zaken der Maatschappij elders een ongunstigen keer genomen hadden. Hier stelde hij de noodige orde, en begaf zich voorts op een togt naar het eiland Ternate, op 't welk de vijand een versterkte stad had. Op een hoek tegenover de stad ligt het vlek Maleye. Hier landde M a t e l i e f en versterkte het vlek, dat hij voorts ter bewaring gaf aan eene bezetting van 45 man gesterkt met 4 schepen, die tusschen de Moluksche eilanden moesten kruisen. Na vervolgens een verbond met de Ternaters te hebben gesloten, reisde hij, in Junij 1607, naar China, met oogmerk om er een voordeeligen handel te vestigen. Dit mislukte hem echter door de intrigues der Portugezen, en die der Mandarijns, weshalve hij in September naar Bantam wederkeerde. Hier vertoefde hij in het begin van 1608, maakte intusschen de noodige schikkingen, en wendde eindelijk de stevens naar het Vaderland, waar hij in September van datzelfde jaar behouden aankwam met een zeer rijke lading, meest bestaande in specerijen, en twee schepen, welke hij zelf onder de vlag had, en nog drie anderen, die hem kort op de hielen volgden. Aan boord van M a t e l i e f bevonden zich eenige Siamesche gezanten om met de

Algemeene staten en met prins Maurits, welken de admiraal eenige kostbare geschenken medebragt, te handelen.

Gelijk hij in de geschiedenis opgekomen is, zonder dat men weet van waar hij oorspronk. was, zoo verdwijnt hij ook weder en men weet noch tijd noch plaats zijner dood.

Zie *Schipvaert op de O.I. onder den admiraal C. Matelief; Begin en voortgang der O.I.C.* 2° d. bl. 54; Thysius, *Hist. navales*, p. 162; J.C. de Jonge, *Gesch. v. Nederl. Zeewezen*, D. I. bl. 311; van Meteren, *Ned. Hist.* D. IX. bl. 301; Wagenaar, *Vad. Hist.* D IX. bl. 198, 301-10, van Kampen. *Beknopte gesch. d. Ned. Letterk* D. I. bl. 331; *Vaderl. Karakterk.* D. II. bl. 95; *Ned. buiten Europa*, D. I. bl. 148, 155, 160; Kok, *Vad. Woordenb.* o.h.w.; Kobus en de Rivecourt, o.h.w.; *Chron. v.h. Hist. Genoots* D. VIII. bl. 341, 368, D. IX. bl. 100; J. Olivier, *Reize i. d. Moluksche Archipel*, D. I. bl. 252; Valentijn, *O. en N. Oostind.* D. V. St. 8. bl. 330, volgg.; Dodt. *Archief voor K. en W. Gesch.* D. VI. bl. 383; *Lev. en dad der doorl. Zeeh.* bl. 150; *Hist. Beschr d. Reiz.* D. XII. bl. 315-73; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. VI. bl. 337; van Loon, *Penningk*. D. II; Cerisier, *Ned. Geb.* D. V. bl. 72.

[Jehan Maten]

MATEN (JEHAN), beeldhouwer, die op de rekening der hertogen van Bourgondië op het jaar 1386 en 1387 voorkomt.

Zie le Comte de Laborde, *Les Ducs de Bourgogne*, *etc.* Paris 1849, T. I. P. II. p. 10; Kramm, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. IV. bl. 1069.

[Govert van Mater]

MATER (GOVERT VAN). Zie MAATER (GOVERT VAN).

[Maternus]

MATERNUS zou, volgens eene oude overlevering, de eerste bisschop van Tongeren of Luik zijn geweest. Hij komt in het *Martyrologium* op den 14 September voor en wordt daar gezegd een leerling van den apostel Petrus te zijn geweest, en door dezen gezonden te zijn om de ongeloovige volkeren te Tongeren, der Ubien (of van het Keulsche land), der Tre viren (of van Trier) en andere naburige heidensche volkeren tot het geloof in CHRISTUS te brengen. Ook zou hij, volgens de traditie, de drie kerken van Trier, Keulen eu Tongeren te gelijk hebben bestuurd. Het blijkt echter niet, gelijk Optatus Molevitanus wil, dat hij het Evangelie hier te lande heeft verkondigd. Zijn dood viel voor in 128, of, volgens anderen in 130. Men moet dezen bisschop onderscheiden van Maternus. bisschop van Milanus, een voortreffelijk geloofsbelijder, die onder de vervolging van keizer Maximiliaan heeft geleden; en wiens naam in het *Martyrologium* op den 18 Julij is aangeteekend.

Zie *Martyrologium Romanum* p. 388, *ed. Baronii; Optutus Malevitanus*, *de Schismate Donatisterum*, lib. I. p. 22, 23; Chapeauville, *Gesta Pontif. Tungr.* (Leod. 1612 (T I. p. 22; van Gils, *Kathol. Meyer. Memorieboek*, bl. 6; Coppens en van

G i l s , *Nieuwe beschr. van 't bisdom van 's Hertogenb.* D. I. bl. 5; T e W a t e r , *Levensb. door hem zelven vervaardigd*, bl. 145.

[J.F. Maternus]

MATERNUS (J.F.), schreef:
Van de dwalingen der Heidensche afgoden. Amst. 1718. 2 d.

Zie Arrenberg, *Naamreg. v. Ned. boek.* bl. 281; Abcoude, *Naamr.* D. II. bl. 135.

[Adriaan Matham]

MATHAM (ADRIAAN), zoon van Jacobus Matham, die volgt, werd omstreeks 1600 te Haarlem geboren, was een voortreffelijk plaatsnijder en leerling van zijn vader.

Men heeft van bem, behalve een menigte portretten, de afbeeldingen der *Graven van Holland* in het *Goudsche Kronyxken*, in 1620 vervaardigd; de prentjes in A. van de Venne, *Sonneconck op de Hollandsche Turf*, 's Hage 1634 in 12°. eenige prentjes in G. Thibault, *l'Academie de l'Epée*. Anv. 1628. Ook in *Cats werken* vindt men van zijn graveerwerk, zoo als in *Onlust*, *ontstaen in de lust* bl. 258 naar A.v.d. Venne, en in het *Geestelick Houwelick* bl. 84, *de geboorte van Jezus*, *met de herders*, naar J. Mattham.

Onden zijne portretten munten uit, dat van *James Graham*, *Markies van Montrose*, *Pieter Bor Christiaansz.*, naar Frans Hals, *Sibrandus Sixtius Oisterurius*, naar N. Moyaert

Kramm vermeldt nog van hem:
De Gouden eeuw, naar H. Goltzius.
Een oud man, *die een jonge meid minnekoost*, *haar zijn beurs aanbiedende*, naar denzelfde.
Twee bedelaars, *de man op de viool spelende en de vrouw zingende*, naar A. van de Venne.
Een gevecht tusschen zes grotesque figuren met keukengereedschappen. naar denz.

De oude Fussli spreekt van eene reis, die A. Mattham in 1700 in Barbarijen ondernomen heeft, en dat hij aldaar zelfs de natuurzeldzaamheden zou hebben afgeteekend; doch zulks wordt teregt door Nagler weersproken. Frans Hals beeldde hem op een groot doelenstuk, in 1627, als vaandrig bij de schutterij van den kloveniersdoel te Haarlem af.

Zie Immerzeel, *Lev. en werk d Holl. en Vl. Kunsts.* D. II. bl. 207; Kramm, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunsts.* D. III. bl. 1069.

[Jacobus Matham]

MATHAM (JACOBUS), vader van Adriaan, Theodoor en Jan, werd 15 Oct. 1571 te Haarlem geboren, ontving als graveur zijne opleiding van Hendrik Goltzius, met wien zijne moeder in tweeden echt gebuwd was. Hij bezocht Italie waar hij even als in Holland een goed getal etsen, o.a. naar teekeningen van zijn vader, Bloemaert en anderen, vervaardigde. Kramm zegt dat zijne werken van een uitmuntenden aard zijn, en tot heden hunne erkende kunstverdiensten hebben gehandhaafd. Nagler vermeldt van hem 247, Bartsch 239 stuks prenten van allerlei aard en naar alle scholen gesneden, van welke Knamm de volgende

opnoemt: *Het portret van Hendrik Goltzius*, in architectonische en Symbolische omvat-

ting (1617) en borststuk in ovaal, van *Dr. F. Junius*, 1630 van *Jaspar de Souter*, *Burchgraeve*, *etc.* (1623), van *Hendrik Frederik*, *P.v. Nassau* naar J. van Ravesteyn, van *Philips Willem*, *P.v. Oranje*, naar M. Mierevelt, van *Abrah. Bloemaert*, naar P. Moreelse, van *Dr. Nicolaes Wigger te Haarlem*, naar P. Soutman, van *Paulus Merula* in 4°., van *Reinier Olivier van Sonhoven*, 4°., van Philip Winghius, van Johannes Sems, 20 *portretten der vrome Martelaren Gorcum.* 1615. Ook vermeldt hij: *De monster walvisch gestrand*, 1598; *De uittogt der Haarlemsche burgerij en eenige schutters uit 's Gravenhage*, *om in bezetting naar Heusden te trekken in* 1625; de *H. Augustinus* in bisschoppelijk gewaad. Een exemplaar zijner prentkunst. bestaande uit 270 stuks, werd op de verkooping van den Grave von Fries voor *f* 350,00 verkocht. Hij voltooide ook, na den dood van zijn stiefvader, Hendrik Goltzius, eenige onafgewerkte koperenplaten, waaronder de kapitale prent van twee bladen, voorstellende de *Bruiloft van Kana in Galilea*, naar Salviati; waarvan de eene helft door Goltzius en de wederhelft door Matham fraai is gegraveerd. Zijn portret is o.a. door van Velde gegraveerd naar de schilderij van P Soutman. Kramm en Muller vermelden anderen met een vierregelig latijns vers Hij overleed te Haarlem den 20 Jan. 1631.

Zie behalve Houbraken, J.C. Weijerman, van Eynden en van der Willigen, Immerzeel, *Lev. der Holl*, *en Vl. Kunsts.* D. II. bl. 207; Kramm, *Lev. d. Holl. en Vl. Knnsts.* D. III. bl. 1070; Le Comte, *Konstkabinet*, D. II. bl. 587; *Resol. d. Stat Gen.* 21 Jan. 1610 bij Dodt, *Archief* D.V.; Ampsing, *Beschrijv. v. Haarlem*, bl. 311; J. van Oudenhoven, *Beschrijv. der stad Heusd.* bl. 202; P. Seriverii, *Poem.* p. 435; Muller, *Cat. v. portr.*; Kobus en de Rivecourt.

[Jan Matham]

MATHAM (JAN), oudste zoon van Jacobus Matham, volgens Kramm een bekwaam schilder, die in 1643 te Haarlem in jeugdigen leeftijd stierf.

Zie Kramm, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. III. bl. 1071.

[Theodorus Matham]

MATHAM (THEODORUS), zoon van Jacobus Matham, werd in 1598 te Haarlem geboren, bezocht Italië, en arbeidde aldaar met Cornelis Blommaent, Natalis Persyn en andere Vlaamsche schilders aan de *Standbeelden enz. in de galerij van het paleis Ginstiniani*. Hij vestigde zich vervolgens te 's Hage, waar hij een der medeoprigters van de kamer *Pictura* was. Hij sneed vele voortreffelijke portretten naar de beroemde meesters, die door Nagler en Kramm worden vermeld.

Zoo als dat van *Michiel le Blon*, agent van de koningin en de kroon van Zweden bij Z.M. den koning van Groot-Brittanje in fol.; naar van Dyck; *Philip Rovenius*, *pauselijk*

vicaris in België, naar R u b e n s , in fol.; *Stephan Crachtius Campensis*, naar S p i l b e r g e , fol.; *Reinier Pauw*, *Eques auratus Amstelodami* naar J. M y t e n s of J v. R a v e s t e y n ; *Theod. Graswinkelius*, naar J.v. M i e r e v e l d , in fol.; *Johannes Visscher*, in fol.; *Cornelius Simonis Kluverius*, naar F. d e G r e b b e r , in fol.; *Joost van Vondel*, naar S a n d r a r t ; *Vopiscus Fortunatus Plempius*, *Med. Dr.* naar B a c k e r ; *D. Gerardus Vossius*, *Canonicus Cantuariensis*, naar S a n d r a r t ; *Caspar Barlaeus Med dr.* naar denzelfden; *Joannes Banning Wuytiers op zijn sterfbed*. fol.; *Gerardus van Hoogeveen* 4°. ovaal; *Pater van der Scruys*, in fol.; *Victus Jacobus ex Zuchtleten* 8°; *Caspar Streso*, predikant te 's Hage, naar M L e n g e l e , fol.; *Jacobus Laurentius*, 1642, fol. ovaal; *Nicolaas Visscher* in fol.; *Johannes de Brune*, naar W. E v e r s d i j k , kl. ovaal; *J. Koerten*, naar C. v a n S a v o y e n ; *Jan Victor*, naar J. B a c k e r ; *Jan Maurits*, *Graaf van Nassau*, naar S.F. P o s t , 1647, fol.; *Cornelius Hoflandus*, fol.; *Wilhelmina*, *baronesse van Bronkhorst*, naar B. v a n d e r H e l s t ; *Bernardus Hogewerf*, in fol.; *Claudius Salmasius*, naar Dubordien; *Ambrosius Plettenbergh*, in fol.; *Julius Aysonius Hustinga*, naar J. v a n R o s s u m , *Johannes Putkamer*, naar B l o e m a e r t , *Jodocus Larenius*, predikant, fol.; *Henricus Regius*, med. dr. naar H. B l o e m a e r t , *D. Leonardus Marius Goezanus*, *Cl. Salmasius*, naar D u b o r d i e u en anderen.

Voorts *de aflating van het Kruis*, *met de vrouwen*, *Johannes en Joseph van Arimathea*, naar G e r a r d u s L e y d a n u s . L e C o m t e vermeldt nog andere door hem gegraveerde platen naar C a r e l v a n M a n d e r en B a r t h o l o m e u s S p r a n g e r . Ook was hij portretschilder. Zoo schilderde en graveerde hij dat van *Winandus ab Heinbach*. V o n d e l vervaardigde een gedicht, getiteld: *De zerck van Hendrik Goltzius*, aan *Dierik Matham*, Hij stierf in 1660 te 's Hage.

Zie I m m e r z e e l , *Lev. en werk. d. Hall. en Vl. Kunsts.* D II. bl. 207; K r a m m , *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunsts.* D. III. bl. 1071, 1072; L e C o m t e , *Kunstkabinet*, D. II. bl. 586; d e B i e , *Geld. Kubin. d. Schilderk.* bl. 528.

[Willem van Mathenes]

MATHENES of MATHENESSE (WILLEM VAN), zoon van S i m o n v a n M a t h e n e s , heemraad van Nieuw Mathenes (1376), schildknaap (1393), monnik en priester te Egmond in 1420, toen de abdij door de gewapende huurlingen van den heer v a n E g m o n d werd overrompeld en geplunderd. Bij het groote geraas, onzacht uit zijn eersten slaap gewekt, snelt M a t h e n e s met de overige monniken naar het tooneel van geweld en moord en wordt zich, gelijk nog een ander priester, W o u t e r D i r k s , door de pieken der vijanden verraderlijk en zwaar gewond. Vier jaren later werd hij van prior met eenparigheid van stemmen tot dertigsten abt van Egmond verkozen, doch kon zich in

deze, toenmaals hoogst moeijelijke betrekking, evenmin als zijn voorganger staande houden tegen de aanmatigingen en het geweld van Jan van Egmond, die, onder andere goederen, ook het hooge en lage regtsgebied of de heerlijkheid van Egmond aan den abt betwistte. Terstond na zijne verkiezing verliet hij dan ook heimelijk zijne abdij, de giftbrieven en kostbaarheden des gestichts met zich voerende en vergezeld door zijn getrouwen prior Hendrik van Muiden, en enkele dienaren, maar door de krijgsknechten van den heer van Egmond bespied, werden zij op hunne vlugt gevat en naar het huis te Rozendaal in Gelderland gevoerd. Hier eischte men de oude privilegien der abdij van hen af, doch liever dan hare regten prijs te geven, verduurden zij met moedige volharding eene schier onverdragelijke gevangenschap, hunne voeten werden tusschen houten kluisters vastgezet, en door gebrek aan spijs en drank, en vele ongemakken zocht men hen tot de overgave te dwingen. Eerst na twaalf weken onder uitgezochte folteringen doorgeworsteld te hebben, gaven zij toe aan de eischen van den heer van Egmond. Op vrije voeten gesteld, werd hij als abt bevestigd en ingewijd, doch waagde het niet zijn verblijf in het klooster te nemen voor 1436, toen hertog Philips van Bourgondië het meest den abt onder zijne bescherming nam en er, bij uitspraak van goede mannen, een onvoordeelig verdrag tusschen de abdij en den heer van Egmond werd gesloten, bij welks bezegeling onze abt in tranen deed uitbarsten. Ook sedert mogt hij zijne dagen in geen bestendige rust en vrede doorbrengen en bleven oneenigheden tusschen hem en den heer van Egmond bestaan, die ook latere vijandelijkheden ten gevolge hadden, zoodat Willem van Mathenes nog op gevorderden leeftijd met verdrijving en afzetting werd bedreigd. Hij liet bij zijn dood den roem na, de groote schulden der abdij voldaan, hare gebouwen verbeterd en strenge tucht onder zijne monniken gehandhaafd te hebben. Hij overleed den 19 Mei 1458, en werd bijgezet in onzer Vrouwe Kapelle in de kerk van Egmond.

Er bestaan twee latijnsche grafschriften op hem, van welke eene vertaling in Nederduitsche verzen is te vinden in de *Kronijk van Egmond*, *uit het Latijn vertaald door Kornelis van Herk*, *overgezien vervolgt en met de vertalingen der grafschriften verrijkt door Gerard Kempher*, *vermeerdert met een lijst van de Donatien en de namen dergeenen die in de abdije begraven zijn*. Alkm. 1732.

Zie Joh. de Leydis, *Anal. Egmond.*, C. LXX-LXXII-LXXXI *Anth. Matthaeus ad Annales Egmundanos notae et observationes ad Cap.* LXXX; v. Mieris, *Charterb.* D. IV. bl. 43, 44, 707; Over het geslacht van Leeuwen, *Bat. ill.* bl. 1001-1005; van Hoogstraten, *Hist. Woordenb. Let. M.* bl. 135-137; *Geschiedenis van het huis te Rivier en van het geslacht van Matenesse* in *Schied. Almanak*

1839; *Proeve eener geschiedenis van het geslacht en de goederen der heeren van Matenesse deils uit oorspr*, *stukken bewerkt en medegedeeld door J.J. de Geer* in *Berigten van het Hist. Genoots.* D. III. St. I. *Catalogue d'une collection remarquable de mss.*, *vente* 1-3 Dec. à la Haye; Te Water, *Verbond der Edelen*, D. III. bi. 91, 92; Fr. v. Limburg, *Personalia. Collect. Fasc. II*, n°. 25 ms. *Vriend des Vaderl.* D. XII. N°. III en VI; van der Aa, *Aardrijksk. Woordenb.*; Junii, *Batavia*, p. 339; Goudhoeven, *Chr. v. Holl.* bl. 166.

[Diderik van Mathenes]

MATHENES (DIDERIK VAN), zoon van Diederik, *den goeden Diederik* of *den goeden heer van Matenesse* genaamd, komt het eerst in 1335 voor. Hij was ridder en een getrouw dienaar van graaf Willem IV van Holland 'die den 21 Nov. 1339 zijn trouwe dienst beloonde door het geschenk van het *huis te Riviere* buiten Schiedam, met singel, boomgaard en verder toebehooren, tot een regt erfleen, benevens een lijfrente van 15 Holl. pond. Hij stond in hoogen gunst bij den graaf en werd onder diens eerste edelen en hovelingen geteld. Hij overleed 10 Febr. 1345 en werd te Haarlem in de St. Janskerk bijgezet. Hij liet bij Treine sijne wittachtighen wijve' geen kinderen na, zoodat zijne leengoederen aan de grafelijkheid vervielen.

Zie v. Mieris, *Charterb.* D. II. bl. 625, 677; de Geer, *Proeve eener geschied.* bl. 55-57; *Catalogue d'une intéress. Col. etc.* p. 1.

[Daniel van Mathenes]

MATHENES (DANIEL VAN), was schildknaap, toen hij door graaf Willem IV, 25 Mei 1345 met de leengoederen van zijnen broeder Diderik van Mathenes werd verleend. Na Willems dood werd hij door de gravin Margaretha van Beijeren tot de ridderlijke waardigheid verheven, waarmede hij op den 18 Jan. 1347 bekleed was. Hij nam deel aan de Hoeksche en Kabeljaauwsche twisten. Hij koos de eerste. In 1351 bevond hij zich op zijn slot te Mathenesse dat door de Delftenaars belegerd en na de overgave verwoest werd.

Na het vertrek van Margaretha koos hij de Kabeljaauwsche partij. Hertog Willem noemt hem, 2 Julij 1355, zijn *getrouwen ridder* en schonk hem verscheidene landerijen tot optimmering van zijn slot. Hij overleed 18 Nov. 1375, zijn opvolger, Diederik van Mathenesse was vermoedelijk zijn zoon.

Zie Mieris, *Charterb.* D. II. bl. 726, 744, 745, 809, 859, D. III. bl. 113, 121; de Geer, *Proeve eener Geschied. enz.* bl. 57-64; *Vriend des Vaderlands*, D. XII. bl. 434; *Schied. Alm.* 1839. bl. 143.

[Wouter van Mathenes]

MATHENES (WOUTER VAN), of Wouter van den Berghe, oudste zoon van Kerstand van den Berghe, waarschijnlijk een jonger broeder van Diederik, Daniël en Philips van Mathenes, die zijn toenaam voerde naar

het huis en de goederen van Hillegersberg, waarvan hij bezitter was, werd 15 Dec. 1385 door hertog Albrecht met het huis te Riviere beleend, op voorwaarde van dezen burg voor den graaf te openen, zoo vaak hij daartoe vermaand zou worden. Den 1 Aug. 1393 werd hij tot ridder geslagen toen hij zich, benevens andere Edelen verbond, ‘op verbeurte van lijf en goed om het huis *te Riviere* gedurende een jaar ten behoeve van hertog Aalbrecht ende tot nyemant anders’ te houden, en dit kasteel voor den graaf te openen ‘sijnen wille daermede te doen, ende hem daarmede te behelpen’ zoo vaak hij daartoe vermaand zou worden. Waarschijnlijk bevond hij zich bij het talrijke leger van Hollanders, Zeeuwen, Henegouwers en Engelschen, dat in 1396 door hertog Aalbrecht te Enkhuizen werd verzameld en den 22 Aug. van daar tegen de Friesen van wal stak. Stellig was hij bij den tweeden togt in 1398, tegen de Friesen tegenwoordig en zette daarenboven 5 manschappen bij. Hij onderscheidde zich gewis bij die gelegenheid, want 25 Oct. 1402 vertrouwde hertog Aalbrecht aan hem en aan Gooswijn van Poel het bevel over het slot en de bezetting van Stavoren, welke stad men, na het uitdrijven der Hollandsche bezetting, met kracht van wapenen had moeten heroveren en sedert behouden. Op zijne goederen wedergekeerd, werd hij op den 15 en 16 Julij 1405, en later op den 12 Oct. 1407, met zijne manschappen door den graaf van Oostervant opgeroepen ten strijde tegen den heer van Arkel. Den 19 Aug. 1407 ontmoeten wij hem onder andere edelen in 's Graven voedering en kleederen te Hagestein, en omstreeks het midden van Dec. daarna, voer hij met Philips van Dorp, thesaurier, Arend van Duivenvoorde, Gerrit van Zijl en Mauweryn van der Does over Rotterdam naar Woudrichem tot verdediging der frontieren. Vervolgens verbond hij zich met Johan van Brederode, door den eed van ledigman (homagialis vasallus et homo ligeus) zijn leven lang aan Hendrik V, koning van Engeland, die hem, op den 28 Mei 1413, daarvoor bij wijze van leen, eene jaarlijksche wedde van 25 marken of 50 Engelsche nobelen schonk. Hij diende waarschijnlijk dezen vorst in zijnen oorlog met Frankrijk, en was welligt tegenwoordig bij de bestorming van Harfleur en bij den zegepraal van Azincourt. Later (13 Febr. 1419) ontmoeten wij hem bij het vredeverdrag tusschen gravin Jacoba en haren oom Jan van Beijeren binnen Woudrichem gesloten. Hij huwde: 1 Elisabeth Alpberts dochter van der Horst, bij wie hij twee zonen verwekte: Adriaan zijn opvolger, Hubrecht, in 1405 als edelknaap vermeld en Oda die met Otto van Hoogstraten in het huwelijk trad. 2 Machteld van den Werve, dochter van Hubrecht van den Werve en Volcwijf van den Berghe.

Zie Mieris, *Charterb.* D. III. bl. 332, 429, 598, 641, 642, 673, 721, D. IV. bl. 20, 81, 526; *Bat. ill.* bl. 1002; *Vriend des Vaderl.* l.c.; *Schied. alm.* l.c.; van den Hoonaard, *Beschrijv. v. Hillegersberg*, Bar. Thoe Schwartzenberg en Hohenlansberg *Plakaatb. v. Friesland*, D. III. bl. 333, 334; de Geer, t.a.p. bl. 64 volgg.; Kok, v. Hoogstraten.

[Philips van Mathenes]

MATHENES (PHILIPS VAN), zoon van Johan van Mathenes, heemraad van Delfland en Margaretha de Partant alias de Castello. Hij huwde 1 Maria der Woude en Wilhelmina van Alkemade, bij wie hij eene dochter Margaretha, non te Rijnsburg, verwekte. Na haar dood deed hij eene reis naar Rome, aanvaardde aldaar den geestelijken stand, en eindigde zijne dagen als monnik te Warmond. Zijn zoon Jacob van Mathenes, schildknaap en echtgenoot van Anna van Almonde, werd, na zijns vaders dood, op den 9 Maart 1502 met het huis te Werve beleend, van wien deze goederen op den 12 April 1514 overgingen op zijne zuster Maria van Mathenesse, ook vrouwe van Woude en Warmond en gemalin van den ridder Jan van Duivenvoorde

Zie *Bat. ill.* bl. 1271; de Geer, t.a.p. bl. 74, 75.

[Adriaan van Mathenes]

MATHENES (ADRIAAN VAN), oudste zoon van Wouter van Mathenes en Elisabeth van der Horst, diende in den Arkelschen oorlog (1407), beloofde den 15 Aug. 1416 plegtig Jacoba van Beijeren, na den dood van haren vader, te zullen huldigen, doch schaarde zich onder de vanen der Kabeljaauwen en opende in 1425 zijn slot te Riviere voor hertog Philips van Bourgondie ter bescherming van Schiedam, in den oorlog, welke deze vorst toenmaals met zijn nicht Jacoba voerde. Nadat Jacoba afstand had gedaan van deze landen, beloonde Philips met het baljuwschap van Schiedam. Hij trad 1465 in den echt met Aleid van Spangen, dochter van den ridder Philips van Spangen en van Elisabeth Gijsbrechtsdochter van Ysselstein, bij welke hij verwekte Wouter, die volgt, Gijsbrecht en Gerrit, beiden kinderloos gestorven, Elisabeth, abdisse van Rijnsburg, Elisabeth, gehuwd met Dirk van der Does.

Zie *Bat. ill.* t.a.p.; van Mieris, *Charterb.* D. IV. bl. 36, 48, 284, 383, 423, 494, 812, 816; *Schied. Alm.* 1839, bl. 145, 146; de Geer, t.a.p. bl. 75, volgg.; Schotel, *Abdij van Rijnsb.*, *Catal. d'une intéress. collect. etc.* p. 1.

[Johan van Mathenes]

MATHENES (JOHAN VAN), van Wibisma, zoon van Wouter van Mathenesse, slotvoogd van Muiden en baljuw van Gooiland, in 1550 overleden, en van Athia van Oenema of Unema uit Friesland, dochter van Janke Unema, heer van Wibisma en Tet Wibolsma. Hij behoorde tot de verbondene edelen 1565-1567. Minder gunstig verschijnt hij nu echter tijdens het vermaarde beleg van Leyden in 1574. Hij

liet zich uit eigen beweging in het leger der Spanjaarden, ten dienste des konings, vinden, en toen don Francisco Baldeo, veldheer der Spanjaarden, na het doorsteken der dijken, krijgsraad te Soetermeer belegde, woonde Mathenesse hem bij en gaf den raad tot het versterken en bezetten der binnendijken en tot voortzetting van het beleg. Vervolgens schreef hij een brief aan de overheden der belegerde stad, waarin hij hen door 'bedriechlijke aanlockingen' tot de overgave zocht te bewegen. Ten gevolge van dezen brief, welke men op den 5 Sept. te gelijk met een brief van Baldeo ontving, werd de raad der veertigen, benevens de kapiteinen en wachtmeesters, bijeengeroepen. Jacob van der Does voerde het eerst het woord, en was van gevoelen dat men behoorde te letten op de hoedanigheid des schrijvers, 'dat Mathenes, alhoewel een goed edelman synde, t' anderen tijde sijn eer ende eed veracht hadde tot Haerlem, tegens de dochter van Vliet,' terwijl Jan van der Does zeide dat, gelijk Mathenesse zich vroeger had kunnen helpen met het concilium van Trente 'nopende zijn houwelijck ende trouwe,' het nu te duchten was dat hij zich jegens hen zou mogen beweren met het concilium van Constance; welk gevoelen ook werd geuit door den jongen heer van Warmond en door den baljuw van Rijnland.

Hij huwde Gerarda, dochter van Nicolaas van Bronkhorst en Jacoba van Poelgeest, die hem een zoon schonk, Nicolaas van Wibisma, heer van Hazerswoude en Slydrecht, in 1617 overleden, bij zijne gemalin verscheidene dochters en een zoon nalatende, Cornelis van Mathenes, heer van Hazerswoude en Lokhorst.

Zie J. van Leeuwen, *Bat. ill.* t.a.p.; Bor, *Oorspr. d. Ned. oorl.* B. VII. bl. 551, 562, Orlers, *Beschr. v. Leyden*, bl. 495-498; d'Ypey van Mydrecht, *Bijdrage tot de historie van het verb. en smeeks. der Edelen*, bl. 199; J.J. Dodt, *Archief voor kerkel. en wereldl. geschied.* D. VI. bl. 1-5; de Geer, *Proeve eener geschied. van het geslacht en de goederen der heeren van Matenesse*, in *Berigten v.h. Hist. Genoots*. D. III. St. I. bl. 81, volgg.; *Catalogue d'unn collect. remarq. de manuscrits etc.* Vente 1-3, Dec. 1862 *à la Haye*.

[Adriaan van Mathenes]

MATHENES (ADRIAAN VAN), oudste zoon van Mathenes en Maria van Assendelft, vrijheer van Nieuw-Matenesse ridder, lid der orde der edelen van Holland, hoogheemraad van Schieland, in 1522 (1523) met het huis de Riviere en overige vaderlijke goederen verleend. Hadrianus Junius roemt zijn manhaftig gedrag bij gelegenheid van een hoogen vloed, wanneer hij door voorbeeld en beloften veel toebragt tot behoud van den Rijndijk.

Hij huwde in 1531 Adriana van Duivenvoorde, dochter van Gijsbrecht van Duivenvoorde, heer van het huis den Bosch en van Anna van Noordwijk, vrouwe

van Opdam en Hensbroek. Zij stierf in 1542, hij in 1557, vier zonen en eene dochter nalatende.

Zie van Leeuwen, *Bat. ill.* t.a.p.; H. Junius, *Hist. Bat.* C. VIII. p. 59; Dodt, *Archief voer Kerkel. en wereldl. geschied.* D. V. bl. 367; de Geer, t.a.p. bl. 84, 85.

[Gijsbrecht van Mathenes]

MATHENES (GIJSBRECHT VAN), zoon van de vorige, door te Water ten onregte vermeld en als heer van Riviere en als lid der verbondene edelen. Hij stierf in 1598 ongehuwd te Leiden, in den ouderdom van 58 jaren.

Zie van Leeuwen, *Bat. ill.* bl. 1003; van Goudhoeven, *Chron. v. Holl.* bl. 166; te Water, *Verb. d. Edel.* D. III. bl. 92; d'Yvoy van Mydrecht, t.a.p. bl. 208; de Geer, t.a.p. bl. 85.

[Johan van Mathenes]

MATHENES (JOHAN VAN), oudste zoon van den vorige, lid der ridderschap van Holland, hoogheemraad van Schie- en Delfsland, heer van Riviere, een ijverig voorstander der vrijheid, die, schoon hij niet, gelijk te Water meende, tot de verbondene edelen behoorde, evenwel langs andere wegen tot afschaffing der inquisitie en tot verzachting der plakaten op het stuk der religie. Toen toch het indienen der vertoogen van de verbondene edelen en de staten van enkele provincien in Holland was bekend geworden en men ook dáár besloten had tot opschorting der plakaten en inquisitie en een nieuwe op het stuk van godsdienst te verzoeken, werd hij met Otto van Egmond, heer van Kenenburg en anderen, in Julij 1566, naar Brussel afgevaardigd, om het vertoog der staten van Holland ten hove in te dienen, ook was hij tegenwoordig op den dagvaard der afgevaardigden der Staten-Generaal, te Brussel op den 21 April 1567. Zijn slot te Spangen werd in 1572 na door de watergeuzen, onder bevel van den graaf van der Marck, bezet te zijn geworden, door de poorters van Delft geheel verwoest, uit vrees dat de Spanjaarden er zich op zouden nestelen, ook werd zijn huis te Riviere, bij het woeden van den Spaanschen krijg, van zijne voornaamste meubelen en een groot gedeelte der brieven en gezegelde oorkonden beroofd, en verder geheel vernield en verbrand. In dat zelfde jaar (1574) toen Mathenes naar Utrecht voortvlugtig was, sloeg de rekenkamer de ambachtsheerlijk van Hillegersberg aan, en droeg het gezag van den ambachtsheer aan de regering der stad Rotterdam op. Dit feit wordt door sommigen aan de toenmalige staatkundige onlusten, door anderen aan oneenigheden tusschen den ambachtsheer, de ingezetenen en het geregt van Hillegersberg geweten. Zeker is het dat Mathenes, tijdens het verblijf van don Louis de Requesens in de Nederlanden, naar Spanje heeft geheld. Terwijl hij zich in het genoemde jaar 1574 te Utrecht bevond, werd hij met Mr. Jan van Treslong door Ferdinand van Lannoy en den

heer van Champigny heimelijk naar Holland gezonden en trad aldaar met eenige gemagtigden der staten van Holland in onderhandeling over eene bevrediging, die echter niet tot stand kwam. Later werd hij onder Willem I een werkend lid der staatsregering en nam gewigtige bezendingen waar. Toen Amsterdam in 1578 tot de staatsche partij was overgegaan en in groote opschudding verkeerde, zonden hem de staten van Holland met anderen naar deze stad, ten einde de noodige schikkingen te beramen en op alles goede orde te stellen. Later behoorde hij tot de handelende personen, toen aan prins Willem I de grafelijkheid zou worden opgedragen, bezegelde met Otto van Egmond en Jacob van Wijngaarden, namens de edelen van Holland, de acte dier opdragt en stelde met Oldenbarneveld en anderen de voorwaarden der inhuldiging op. Ten zelfden tijde ging hij met Adriaan van der Myle in bezending naar Amsterdam om aan de regering dier stad te zeggen dat men ook zonder hare toestemming met deze huldiging zou voortgaan. Na vervolgens nog tot belangrijke zendingen naar Zeeland, door Maurits gebruikt te zijn, werd hij in 1588 tot raad van state, en in 1596 tot raad der staten van Holland benoemd. Hij overleed in 1602 in den ouderdom van 64 jaren. In 1562 trad hij in den echt met Florentina van Kuilenburg, jongste dochter van Johan van Kuilenburg, ridder, heer van Rijnswoude, Opmeer enz. en Agatha van Alkemade, vrouwe van Alkemade, Opmeer, Lier, Souteveen, Zevenhuizen, Zegwaard, Zoeterwoude, bij welke hij 5 kinderen verwekte, Adriaan, die volgt, Margaretha, in 1596 gehuwd met Herman Valkenaar, heer van Duikenburg en Portengen; Johan, in 1589 kanunnik en in 1609 deken van het domkapittel te Utrecht en proost van Leiden, den 5 October 1613 gestorven Charles, baljuw, ruwaard en dijkgraaf der landen van Putten, in 1591 gehuwd met Johanna Pieck Johans dochter, bij welke hij verscheidene kinderen verwekte; Willem, heer van Rascart, Andel, raad en rentmeester der abdij van Rijnsburg en raad ter admiraliteit te Amsterdam, in 1601 gehuwd met Maria Manninga, dochter van Luyert Manninga, heer van Dijksterhuis en van Emerentiana Sonoy, bij welke hij verscheidene kinderen verwekte.

Zie van Leeuwen, *Bat. ill.* t.a.p.; W. van Goudhoeven, *Chron. v. Holl.* bl. 87, 542; Bor, *Oorspr. d. Ned. beroert.* B. VII. bl. 533; Hooft, *Nederl. hist.* B. XIII. bl. 577; le Petit, *La Grande Chroniq. anc. et mod. de Holl.* cet. T. II. p. 279, 280; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. VI. bl. 150-155, 478-481, D. VII; bl. 204, 513, 518; *Amsterd.* D. II. St. I bl. 364; te Water, *Verb. d. Edelen*, D. I. bl. 272; Kluit, *Hist. d. Holl. Staatsreg* D. I. bl. 333, 485; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. II. bl. 82; Drakenburg, *Aanhangsel op de Kerkel. Oudh. van Nederl.* bl. 78; van der Hoonaard, *Beschrijv. v. Hillegersberg*, bl. 12, 40; *Schied.*

Alm. 1839, bl. 147, 148; Dodt, *Archief van Kerkel. en wereldl geschied.* D. I. bl. 314; M.L. baron d'Yvoy van Mydrecht, t.a.p. bl. 207-210, vooral de Geer, t.a.p. bl. 86 volgg.; Hoogstraten, Kok, Kobus en de Rivecourt, *Catalogue d'une collect. etc.* p. 8, 75.

[Adriaan van Mathenes]

MATHENES (ADRIAAN VAN), zoon van den vorige, heer van Mathenesse, Riviere en Opmeer, lid der ridderschap van Holland, hoogheemraad van Schieland.

In 1616 werd hij met Hugo de Groot en anderen naar Amsterdam gezonden om de regering van die stad te bewegen tot het treden in de maatregelen, genomen tot bevordering van de vrede in de kerk en tot wering van oneenigheden en scheuring. Ter zelfder tijd ging hij met Cornelis Frans Willemsz. en Hendrik van Berkenroode, in ambassade naar Engeland, om den Briel, aan de kroon van dat land verpand, terug te ontvangen. Meermalen gaf hij in zijn stormachtigen tijd, blijken van moed en vaderlandsliefde. Toen het gevangen nemen van Oldenbarneveld, Hugo de Groot en Hoogerbeets in de vergaderingen der statengeneraal werd bekend gemaakt en de leden, vooral de afgevaardigden van Holland, als door den donder getroffen, een wijl sprakeloos zaten, barstte hij in deze woorden uit: ‘Gij hebt ons hoofd en tong en hand ontnomen, wat kunt gij anders van ons verwachten dan stilte en verbaasdheid.’ Met al zijn invloed zocht hij te verhinderen dat Maurits, Hartaing en van Aerssen in de ridderschap bragt en aarzelde niet, na de overstemming, daartegen ernstige betuigingen te uiten. In de hevigste partijschap was hij een toonbeeld van gematigdheid. Toen de afgevaardigden der staten-generaal in de vergadering der synode van Dordrecht verslag deden van het gebeurde, bragt hij hunne partijdigheid in het licht en sprak later even zoo de kerkelijke leden tegen. Als curator van de Leidsche Hoogeschool zorgde hij voor de herbouwing der akademie, toen dat gebouw in 1616 door een fellen brand geheel werd vernield. Twee jaren later werd hij daar hij de zaak van Remonstranten te zeer was toegedaan, uit deze betrekking ontslagen. Hij was een begunstiger en beoefenaar der letterkunde, bevriend met Grotius, Barlacus, Heinsius en andere geleerde mannen van zijn tijd, die meermalen ter zijner eere de snaren tokkelden. Zoo bezongen de laatste zijn tweede huwelijk met Hendrika van der Does, vrouwe van het huis der Does, die hem geen kinderen schonk, doch bij Odelia van Aeswijn, oudste dochter van Reinhard van Aeswijn, heer van Brakel en Sterkenburg en Machteld van Ysendoren, verwekte hij een eenigen zoon, die volgt.

Hij overleed in 1621, en is in de *Alma Academia Leyd.* afgebeeld.

Men heeft:

Verhael van de heeren joncker Adrian van Mathenes, *heere van Riviere*, *Opmeer*, *Does*, *etc. Hugo Muys van Holy*, *schout der stadt Dordrecht*, *Gerrit Jansz. van Eyck*, *Burghermeester der stadt Delft*: *meester Hugo de Groot*, *Raedt ende Pensionaris der stadt Rotterdam*, *ende Willem Pietersz. Hases*, *Burghemeester der stadt Hoorn*, *bij de moghende edelen heeren*, *mijn heeren de staten van Hollant ende West-Vrieslant*, *in hare vergaderinge*, *gehouden in April sesthien hondert sesthien gedeputeert*, *om de E. heeren Burgemeesteren ende Raden der stadt Amsterdam te onderrichten van de oprechte intentie van Haar Hoogh Ed. tot conservatie van de ware Christelycke Gereformeerde Religie: ende van de goede ende gewichtige redenen die haer Mog: Ed. hebben gehadt om te nemen de Resolutien in de kerckelycke saken*, *daerinne verhaelt*, *eensamentlyck de dienstelyckheyt ende nutelycheyt derselver*. 1622. 4°.

Zie van Leeuwen, *Bat. ill.* t.a.p.; Brandt, *Hist. d. Ref.* D. III. (Reg.); van Heussen. *Bat. ill.* p. 865; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. X. bl. 113-140, 387; Cerisier, *Tableau de l'Hist. Gén. des provinces Unies*, T. V. p. 261; Carleton, *Lettres*, *Mém. et Negoc.* T. II p. 220, T. III. p. 63, 278, 279; Siegenbeek, *Geschied. d. Leydsche Hoogesch.* D. II. bl. 7, 8; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. II. bl. 81, 82; *Schied. Alm.* 1839, bl. 155; de Geer, t.a.p. bl. 91-93; Vreede, *Hooge Raud*, III, 4; D. Heinsii *Poëm.* p. 252, *Dousae Poëm.* p. 70; *Cat.* de Lange van Wijngaarden, bl. 31; Hoogstraten, Kok, Kobus en de Rivecourt, Muller, *Cat. v. portr.*; *Cnt. v. Pamfl.* D. I. bl. 152, 245.

[Johan van Mathenes]

MATHENES (JOHAN VAN), eenig kind van den vorige, heer van Mathenesse, Riviere, Opmeer en Souteveen, hoogheemraad van Schieland, lid der ridderschap van Holland, waarin hij het eerst in 1626, ten gevolge van de ongunst, waarin zijn vader bij prins Maurits was geraakt, werd beschreven. Hij werd in 1596 geboren, betrad het voetspoor van zijn vader en verklaarde zich als de vriend en voorstander eener gematigde denkwijs in kerkelijke zaken. Hij was het die deze zaak inzonderheid bevlijtigde om de Groot, toen deze in 1631 in het vaderland was teruggekeerd, te beveiligen en, zoo mogelijk, aan zijne zaak eene goede wending te geven. Hij werd tot de hoogste betrekkingen geroepen, en had als lid der Staten-generaal deel aan hunne gewigtigste handelingen en onderscheidde zich door eerlijkheid, naauwgezetheid en vroomheid; daarbij had hij den naam niet al te zeer naar den prins te luisteren. Zijne benoeming tot gezant bij den vredehandel te Munster, was een vereerend bewijs van het vertrouwen der Staten van Holland: hij ijverde in deze betrekking zeer voor den vrede. Later had hij ook een gewigtig aandeel in de gebeurtenissen van 1650, en trachtte Willem II te bewegen om met zijne krijgsbenden Amsterdam te verlaten. Hij was

van 1634-1640 opvolger van Aerssen, als curator der Leidsche hoogeschool, en stierf in 1653, in den ouderdom van 57 jaren. Zijn afbeelding door Corn. Galle junior, vindt men in de *Pacificatores Orbis Christiani*.

Hij huwde in 1626 Judith Wilhelmina Pieck, dochter van Willem Pieck; ambtman van Beesd, en van N. van Wyhe, bij welke hij verscheidene kinderen naliet, alle ongehuwd overleden, behalve Adriaan, hoogheemraad van Schieland, lid der ridderschap van Holland, na den dood zijns vaders, heer van Mathenesse, Riviere en Opmeer, in 1665 ongehuwd te 's Hage overleden, en Gijsbrecht, heer van Souteveen en het huis van der Does, later erfgenaam der leengoederen van zijn broeder Adriaan, hoogheemraad van Schieland, baljuw en dijkgraaf van Rijnland, en lid der ridderschap van Holland. Hij reisde naar Frankrijk tot herstel zijner gezondheid, keerde van daar naar Holland terug, en begaf zich (1666) in den echt met Antoinetta van Aeswijn, die hem bij zijne heerlijkheden van Oud- en Nieuw Matenes, Riviere, Opmeer, Souteveen en het huis van der Does, ook nog de goederen van Brakel, Kemmena, Wesenthorst en Sterkenburg aanbragt, en bij wie hij eene dochter verwekte, welke voor hem overleed. De teering, die reeds zoo vele zijner bloedverwanten achtereenvolgend had weggemaaid, sleepte ook hem, in den leeftijd van ongeveer 25 jaren, ten grave. Hij werd den 19 Maart 1670 plegtig in de St. Pieterskerk te Leyden, begraven.

Zie van Leeuwen, *Bat. ill.* t.a.p.; Aitsema, *Zaken van staat en oorlog*, D. II. bl. 914; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. XI. bl. 404, 405; van Wijn, *Bijv. op Wagen.* D. XII. bl. 54; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. II. bl. 84, 85; Siegenbeek, *Geschied. d. Leids*, *Hoogesch.* D. II. bl. 12, 13; J.B. Banningii, *Poëm.* p. 156; de Geer, t.a.p. bl. 93, volgg.; Barlaei, *Poëm.* p. 87, 171; *Leven van Willem II* bl. 177; Muller, *Cat. v. portr.*

[Jan Frederik Mathenes]

MATHENES (JAN FREDERIK). Het is onzeker of hij van het aloud geslacht der Mathenessen afstamt. Volgens Foppens werd hij te Keulen geboren en volgens Paquot omstreeks 1580, wijl hij in 1597 in het collegie der drie kroonen aldaar meester in de vrije kunsten werd, na bij de Jesuiten in de philosophie te hebben gestudeerd. Weinige jaren later werd hij gewoon hoogleeraar in de Geschiedenis en de Grieksche taal aan dezelfde universiteit, vervolgens kanunnik en pastoor van St. Cunibert. Het kapittel dezer kerk koos hem 24 April 1607, tot protonotarius apostolicus. Ook werd hij, volgens Paquot, doctor in de godgeleerdheid, doch volgens Foppens slechts licentiaat. Hij stierf 24 Aug. 1624 aan de pest. Mathenes was een geleerd en oordeelkundig schrijver, doch zijn stijl is slordig.

Hij schreef:

Syntagma Criticum: *Nescio quod serus vesper vehat; de somno potuque Christianorum somnifero*. Colon. 1602. 12°.

Critices Christianae libri duo, *de rititu bibendi super sanitate Pontificum*, *Caesarum*, *Regum*, *Principum*, *Ducum*, *Magnatum*, *Amicorum*, *Amicarum*. Colon. 1611. 12°. fig.

De Luxu et abusu vestium nostri temporis, *Discursus XL ex Sacrarum Scripturarum gravissimorumque Authorum fontibus deducti*, *per* J.F. Mathenesium ..... *jure Latio donati; ad amplissimum*, *prudentissimumque senatum Catholicissimae Reip. Colon.* Colon. 1612. 12°.

Vertaling uit het Spaansch van Thomas de Truxillo.

Ara Busiridis, *sive syntagma criticum de Hospitalitate et contesseratione quorundam Christianorum in Hospitali*. Colon.

Hermathena Orationum miscellaneorum, *variâ et jucundissimâ scripturarum*, *Theologiae*, *Philosophiae*, *Eloquentiae*, *Historiarumque cognitione instructa*. Colon. 1613. 8°.

Peripateticus Christianus; sive Theophoria sanctae, *liberae et Imperialis Civitatis Coloniensis*, *ab Haereticorum calumniis vindicata. Cum sanctarum processionum Apologetico*, *ad amplissimos consules*, *senatumque Coloniensem*. Colon. 1619. 12°.

Sceptrum regale et imperatorium serenissimae et Catholicae Domûs (Gentis) *Austriacae*. Col 1619. 12°.

De parentelâ, *electione*, *coronatione Ferdinandi II*, *Ungariae et Bohemiae Regis*, *Principis Electoris*, *Archiducis Austriae*, *Ducis Burgundiae*, *in Regem Romanorum libri treslum stirpibus consanguineis augustae Domûs Bavaricae et Lotharingicae item Palestinae*, *Saxonicae et Brandenburgicae. Adjectae rerum memorabilium breviculâ marratione et religionum mutatione*. Colon. 1621. 4°.

De triplici coronatione, *Germanicâ*, *Lombardicâ et Romanâ*. Colon. 1622. 4°.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 642; Hartzheim, *Bibl. Colon.* p. 171; Paquot, *Mém.* T. II. p. 427; de Geer, t.a.p.

[F. Matheus]

MATHEUS (F.), een Antwerpsch schilder, ook Matheus Antwerpiensis, en Mathens genoemd, reisde naar Rome, waar hij omstreeks 1656 was en den bendnaam van *de Vrome* verkreeg, waarschijnlijk zette hij zich later in Engeland neder, doch niets is met zekerheid van zijn levensloop te melden.

Zie Kramm, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. III. bl. 1072.

[Jan Matheus of Mathieu]

MATHEUS of MATHIEU (JAN), volgens sommigen een Nederlandsch graveur, die in de eerste helft der XVIIe eeuw bloeide en omstreeks 1660 overleed. Men heeft van hem de volgende gravuren:

De Verkondiging, *Ave Virgo*. 8°.

De Besnijdenis, *Parce Mater*. 8°.

De opdragt in den tempel, *Sancte Senex*. 8°.

Manus religiosorum typus; Allegerio J. Messager exc. 8°.

Zinnebeeld op het huwelijk van Christine van Frankrijk.

De hertogin van Savoye. 1619.

Zinnebeeld op de belegering *van Maastricht*. 1634.

De Triumpbogen, opgerigt bij de intrede van den hertog van *Epernoy* 1656 te Dyon in 4 bladen gr. fol.

De Genealogie van het huis *Tremouille*. naar de teekening van C. S o y e r s , in 19 bladen 1647.

Emblêmes sacrés sur la vie et les miracles de St. François. Paris 1637. 34 bladen.

Zie K r a m m , *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. III. bl. 1072.

[Antonius Mathias]

MATHIAS (ANTONIUS), beroemd boekdrukker, werd te Antwerpen geboren. Blijkens het onderschrift zijner uitgave van *Ovidii Epistola heroides* noemde hij zich vroeger A n t o n i u s A n d r e a s . Hij leerde de boekdrukkunst in Duitschland en het is geenszins onmogelijk dat hij met J a n G l i m naar Italie vertrok of ten minste werkman was bij dezen drukker, terwijl hij zijne kunst te Savigliano met C h r i s t o p h e l B e g g i a m o uitoefende, Nadat deze op hadden gehouden met drukken, begon hij zulks (1472) voor eigen rekening te doen, en wel te Mondovi, waar hij in plano vallis woonde, en in 1472 het werk van A n t o n i n u s , aartsbisschop van Florence, *De institutione confessorum* en *Juvenalis Satyrae et Ovidii epistolae heroides* uitgaf.

Zie P.C.v.d. M e e r s c h , *Recherches sur la vie et les travaux de quelques inprimeurs Belges*, *établis en pays etrangers*, *pendant les XV et XVI siecle* in *Messager des Sciences hist. en Belgique*, 1844, p. 291, suiv.

[Mathisius I. Matthisius]

MATHISIUS I. MATTHISIUS.

[Jean Theodore Mathot]

MATHOT (JEAN THEODORE), kapitein bij het eerste bataillon jagers, bij de divisie van den luitenant-generaal D a e n d e l s , werd in de actie van 19 Sept. 1799 bij Bergen krijgsgevangen genomen.

Zie B o s s c h a , *Neêrl. heldend. te land*, D. III. *Bijl*, bl. 1.

[Johan Mathourne]

MATHOURNE (JOHAN), nam als majoor deel aan de verdediging van Sluis in 1794.

Zie B o s s c h a , *Neêrl. heldend. te land*, D. III. bl. 113.

[Jan Mathijs]

MATHIJS of MATHEIJS (JAN), bloeide in het midden der 17e eeuw, en was een bekend graveur. Van hem bestaan afbeeldingen van

Schoorsteenwerken. (*Den Doorl. Hoogh. Vorst en Heere Willem Hendrick*, *van Gods genade Prince van Oranje*, *werden*

deze afbeeldingen van weinighe schoorsteenwercken, *meest ten bevele van de Doorl. Hooghgeborene Z. Hoochts. Heeren Grootvader*, *Vader en Vrouwe Grootmoeder*, *geteeckent en uytgevoert*, *onderdanighlyk opgedragen door P. Post inventor*, *Jan Mathys fecit*. fol.)

Voorts afbeeldingen van het huis *Zwanenburg en de Sluizen*, elf bladen; *de saal van Oranje*, *gebouwt by haare Hoochh. Amalia*, *Princesse-Douairiere van Oranje*, geteekend door P. Post (1655).

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.* D. III. bl. 1072.

[Vincent Mathijsz.]

MATHIJSZ. (VINCENT), te Middelburg geboren, was in 1541 facteur der rederijkers-kamer de *Blaeu Acoleye*, met den zinspreuk *Den gheest ondersoecket al*, te Vlissingen. Van hem bestaat:

Een Welcomsspel ter camer van Vlissingen, *aan de andere genoodigde kameristen*, Vliss. 1643. 4°. Ook geplaatst vóór *Vlissings Redens-Lusthof*, *beplant met seer schoone en bequame oeffeningen*. Vliss. 1642. 4°.

Triumphe of Vlissingse vreugt over 't ontfangen van den hooghgeboren prins Wilhelmus, *by den Gratien Gods*, *prince van Oranje*. Ibid. 1649. 4°.

Discours ofte 't samensprekinge tusschen de cruysheer d'Admirael Coolaert ende Charles de la Motte, *over den bloedighen aenslagh op de stad Vlissinghen enz. als noch een ghedenckteecken opgerecht over den voorschreven aenslagh*. 1636. 4°.

Onder de Echoos door Dousa uitgegeven, onder den titel van *Lusus imaginis jocosae etc.* is er ook een van hem.

Zie de la Rue, *Gelett. Zeel.* bl. 125; Witsen Geysbeek, *B.A.C. Woordenb.* D. IV. bl. 368; Schotel, *Gesch. d. Reder.* Kobus en de Rivecourt, o.h.w.

[C. Mathijsen]

MATHIJSEN (C.), kunstschilder te Arnhem, die als schilder van binnenhuizen verdiensten had. Hij overleed in 1850.

Zie Kramm, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. III. bl. 1073.

[Maton]

MATON, een Engelschman, en Chiliast, in het midden der XVIIe eeuw, wiens gevoelens in Holland, vooral te Rotterdam door velen werd omhelsd, en waartegen Alexander Petri zijn *Chiliasto-Mastix* schreef. (Zie Petri).

Zie Steven, *Hist. of the Scot. Church.* p.12.

[Christophorus de Matrée]

MATRÉE (CHRISTOPHORUS DE). Zie MATTRÉE.

[Jabob Mats]

MATS (JABOB). Zie METIUS (JACOB).

[Cornelis Matsijs]

MATSIJS (CORNELIS), of METENSIS, een Vlaamsch etser uit het midden der 16e eeuw. Hij was een kleinzoon van Quintijn Matsijs, en zoon van Jan Matsijs. Van hem

zijn in prent uitgegaan de geschiedenissen van het *N. Testament* (1550); *De sterke daden van Simson*, 12 stuks (1549, 1550, 1562), *het portret van Willem de Zwijger*, *te paard* met den veldheerstaf, naar de linkerzijde galopperende, op de achtergrond eene stad: regt in eene versierde cartouche, zijn wapen, in fol. en zes Hollandsche verzen, op eene afzonderlijke plaat er onder gedrukt; *Ernst en Dorothea*, *graaf en gravin van Mansfeld*, 8°.

Nagler beschrijft 84 stuks gravuren van hem; Bartsch echter houdt ze voor het werk van twee meesters van denzelfden naam. Op de galerij te Berlijn is een schilderij van zijn hand voorstellende *een landschap bij herfsttijd: de achter- en middengrond met heuvels*, *de voorgrond met huizen en boomen gestoffeerd; op den middengrond eenige karren en een wandelaar*.

Zie de Jongh *op* van Mander, *Lev. d. schild.* D. I. bl. 95; Immerzeel, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. II. bl. 215; Kramm, *Lev. en werb. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. III. bl. 1073.

[Jan Matsijs of Metsijs]

MATSIJS of METSIJS (JAN), vermoedelijk een broeder van Quintin Matsijs, was in 1501-1502 als meester schilder in het St. Lucas-gild te Antwerpen ingeschreven. Stoffel van de Putte was in 1504 zijn leerling.

Zie Kramm, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. III. bl. 1173; *Catal. du Musée d'Anvers*, 1857. p. 1148.

[Jan Matsijs]

MATSIJS (JAN), zoon van Quintin Matsijs en van Alyt van Tuylt, omstreeks 1480 of 1500 te Antwerpen geboren, werd in 1531 als leerling in het St. Lucas-gild ingeschreven. Hij was een leerling van zijn vader, volgde diens stijl, doch stond verre beneden hem.

Van Mander gewaagt met lof van zijne schilderij, o.a. van *twee oude mannen*, *die bezig zijn hun geld te tellen*. Dit stuk berust thans welligt in het koninklijk Museum te Berlijn. Kramm noemt hem droog en stijf. Beter is zijn *Heilige Antonius in gebed voor een crucifix* aldaar. In de galerij te Weenen vindt men van hem een *Doedelzakspeler met eene vrouw die op de fluit blaast*, *en een klein meisje op een tambourijn slaande*, en *Loth en zijne dochters*, *met eene grot*, *door wier opening men de zoutpilaar ziet*. In het museum Ertborn te Antwerpen berusten twee zijner schilderstukken. *Het bezoek van Maria en Joseph*, 1558 en *De genezing van den blinden Tobias* 1564. In 1850 werden te Ameterdam zijn *Valkenier* voor *f* 1600, en zijn *Kruisdrager* voor *f* 1450 verkocht. Beide waren in de galerij van Willem II te 's Hage. Hij stierf, zoo men meent, in 1570. Zijn portret vindt men in van Manders *Leven der Schilders*, uitg. van de Jongh, plaat I N°. 1.

Zie v. M a n d e r , *Lev. d. Schild.*, bl.; K r a m m , *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. III. bl. 1174; *Catal. du Musée d'Anv.* 1857.

[Quinten, Quentin of Quintijn Matsijs]

MATSIJS, MASSIJS of METSIJS (QUINTEN, QUENTIN of QUINTIJN) werd, volgens den een in 1450 te Antwerpen, volgens den ander te Leuven geboren. Hij zou in zijn jeugd het smidsambacht uit hebben geoefend en reeds op jaren gekomen zijn toen hij een prent nateekende, en volgens het begrip van deskundigen daarin zoo slaagde, dat hij zijn ambacht verliet en zich op de schilderkunst begon toe te leggen. Anderen zeggen dat hij een meisje beminde, die begeerde dat hij schilder zou worden, althans zijn bedrijf, naar haar zin te zwart en te vuil, staken. Een derde overlevering wil dat de vader van het meisje een schilder was, en slechts een schilder tot schoonzoon begeerde. Zooveel is zeker, dat hij omstreeks het twintigste jaar van zijn leven zijn aambeeld verliet en zich aan de schilderkunst begon te wijden, en geen leermeester schijnt gehad te hebben. Tusschen 1491-1492 werd hij als meester in het St. Lucas-gild te Antwerpen ingeschreven. Zijn kunst moet in verband van den nog in velen opzigten achterlijken toestand der Nederlandsche schilderschool beschouwd worden. Men vindt er geene edele voorstellingen, noch keurig koloriet, noch bevalligheid, noch losse en schilderachtige draperien of vrije penseelbehandeling in, maar, schrijft I m m e r z e e l , een zekere natuurlijkheid en waarheid in de voorstelling, door eene opmerkelijke karakter-uitdrukking en uitvoerige bewerking. J o z u a R e i n o l d s getuigde dat hij hoofden in zijne schilderijen had aangetroffen, zoo schoon als die van R a f a e l . Zijn meesterstuk vindt men in het museum van Antwerpen Het is een *tripticon*, waarvan het midden of hoofdstuk *de Graflegging van Christus*, de deur regts, *de Onthoofding van Johannes den dooper*, en de linkerdeur, *de Marteldood van Johannes den dooper*, voorstelt. Het is in 1508 door het schrijnwerksgild besteld en ontging de beeldstormerij in 1566 tot 1567. P h i l i p s II bood te vergeefs groote sommen en evenzoo E l i s a b e t h , koningin van Engeland 64000 florijnen voor dit stuk. In 1517 besloot de corporatie, door den nood gedrongen, het te verkoopen, doch de magistraat verhinderde, door tusschenkomst van M a r t i n d e V o s , dezen verkoop, en eigende het zich voor 1500 florijnen. In 1794 werd het naar Parijs opgezonden, doch keerde weder naar Antwerpen terug. Q u i n t i n M a t s y s ontving er *f* 300 voor. In het museum Ertborn aldaar vindt men van hem een *Christus hoofd*, een idem van *de H. Maagd*, *een Magdalena*, ten halver lijve, *de verantwoordelijke Financier*, en *La Jeune Cajouleuse*, waarnaar H. v a n B o t e r d a e l in 1824 eene lithographie vervaardigde, te Brussel bij B u r g g r a a f f gedrukt. In de St. Pieterskerk te Leuven wordt eene *Heilige familie* en de *Marteldood von St.*

Erasmus van hem bewaard. In de galerij van Windsor vindt men zijne *Twee vrekken*, volgens P i l k i n g t o n , een zijner beste schilderijen. Er worden 69 stuks schilderijen van hem vermeld. Ook als smid was M a t s i j s beroemd. Onderscheidene door hem vervaardigde ijzerwerken zijn van hem bewaard gebleven, o.a. de pomp bijna tegenover de O.L.V. kerk te Antwerpen. Dit meesterstuk zou alleen met den hamer zijn bewerkt. Ook schrijft men hem de graftombe van E d u a r d IV, koning van Engeland, in de kapel van het kasteel te Windsor, toe. Zulks wordt echter door anderen betwijfeld, gelijk ook zijn regt op het in 1856 te Antwerpen gevonden ijzer verguld beeldje, S a l i u s B r a b o voorstellende. Ook beoefende hij de stempelsnijkunst en is de maker van eene medaille met het toonbeeld van E r a s m u s , waarop het jaartal 1519. E r a s m u s gewaagt in zijne brieven dat M a t s i j s zijn beeldtenis in metaal heeft vervaardigd. Ook bragt hij haar op doek. Hij is tweemaal gehuwd, eerst met A l y t v a n T u y l t bij wien hij zes kinderen verwekte en vervolgens met C a t h a r i n a H e i j e n s , die hij met drie zonen, als weduwe naliet. Hij stierf niet, zoo als v a n M a n d e r wil, in 1529, maar leefde nog den 8 Julij 1530, was echter den 12 Oct. 1531 niet meer in leven.

Hij werd op het Karthuizer-kerkhof begraven. Honderd jaren later (1629) werd zijn gebeente in plegtigen optogt van daar naar de O.L. Vrouwe kerk gebragt en bij den voet der torens onder een blaauwe zerk met een bondig deftig epitaaf in gulden letters ter neêr gelegd. Zijn portret vindt men in de galerij te Florence, zoo als het ook in gravure uitgaat, met het vers van L a m p s o n i u s , waarna ook dat bij v a n M a n d e r (uitg. d e J o n g h) is genomen. Q u i n t i j n M a t s i j s is meermalen het onderwerp der schilderkunst en poezy geweest en zijn leven heeft de stoffen voor meer dan een historisch verhaal opgeleverd.

Zie, behalve de bekende schilderwerken van v a n M a n d e r , H o u b r a k e n , J.C. W e i j e r m a n , I m m e r z e e l , *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. II. bl. 215; K r a m m , *Leven en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. III. bl. 1075, volgg.; M i c h i e l s , *Hist. de la peauture Flam. et Holland*, T. IV. p. 384; L e C o m t e , *Konstkabin*, D. II. bl. 8; G u i c c i a r d i j n . *Beschr. d. Nederl.* bl. 60; *De Antwerpschen Protheus*, *ofte den Cyclopischen Apelles*, *dat is: het leven en constrycke daden des uitnemenden ende hooghberoemden Mr. Quintyn Matsys etc. Midsgaders beschryvinghe syner voortreffelycke werken na door A*(*lexander*) *v*(*an*) *F*(*ornebergh*) *schilder* Antw. 1658. m. portr.; *Metamorphosis ofte wonderbare veranderingh ende leven van den vermaerden Mr. Quintyn Matsys*, *constigh grofsmit ende schilder binnen Antwerpen*, *enz.* (door F. F i c k a a r t) Antw. 1648, 8°.; *Dict. Histor.* i.v.; *Biogr. Univ.* i.v.; H o o g s t r a t e n , K o k , K o b u s en de R i v e c o u r t , i.v.; M u l l e r , *Cat. v. portr*.

[J. de Matter]

MATTER (J. DE), waarschijnlijk zoon van A b r a h a m d e

M a t t e r , predikant te Leyden, leefde in het laatst der 17e eeuw, en beoefende de dichtkunst. O.a. gaf hij een treurdicht uit op den dood van P.C. S w a l m i u s , pred. te Leyden, 21 Aug. 1693 overleden.

Zie H e r i n g a , *Naaml. v. dicht.* bl. 64.

[Johan Alexander Baron van Mattha]

MATTHA (JOHAN ALEXANDER Baron VAN), nam als luitenant-generaal deel aan het beleg van Mons door de Franschen in 1746.

Zie B o s s c h a , *Neerl. heldend. te land*, D. II. bl. 595.

[Antonius Matthaeus]

MATTHAEUS (ANTONIUS), zoon van K o e n r a a d M a t t h a e u s , J.U. Dr., hoogleeraar in de welsprekendheid te Marburg, werd 27 Dec. 1564 te Frankenberg, in Hessen, waarheen zijn vader om de pest uit Marburg gevlucht was, geboren. Hij bekleedde elf jaren te Herborn, twintig jaren te Marburg, twaalf jaren te Groningen het hoogleeraarsambt in de regten, en stierf aldaar den 28 Mei 1637. Hij was schrijver van aanteekeningen op de instituten en collegia juris alsmede van kleindere verhandelingen over het Romeinsch regt. F o p p e n s noemt hem den papiniaan zijner eeuw, doch andere kunstregters stellen hem verre beneden zijn zoon en naamgenoot. Hij huwde E l i s a b e t h S c h u l e r , dochter van E r h a r d S c h u l e r , archivaris der Hessische vorsten, die hem 12 kinderen, 9 zonen en 3 dochters, schonk. Vier zijner zonen bekleedde bij zijn leven het hoogleeraarsambt. J o h a n n e s te Kassel, A n t o n i u s te Utrecht, K o e n r a a d te Groningen, C h r i s t o f f e l te Harderwijk. Zijn portret is in de *Effigien Prof. Groning.*

Hij schreef:

Notae et Animadversiones in libros IV Institutionum juris Imper. Justiniani. Herbornae 1600 8°. Franeq. 1647. 12°. Amst. 1657. 8°.

Collegia Juris sex, Gron. 1638. 4°. Franeq. 1647. 4°. in 1642, 1646 te Rome verboden.

Dissertationes XVII de Judiciis. Amst. 1630. 12°. en meermalen herdrukt.

Orationes juridicae.

Tractatus de Auctionibus Ultraj. Antverp.

Disputationes de Sucessionibus.

Disputationes de Matrimonio et Tutelis.

Disputationes de Obligationibus XLII.

Disputationes de Criminibus VII et de Servitute VII c. miscellaneis.

De jure municipali.

Paroemiae Belgarum jurisconsultis usitatissimae, *item Jus et. Praxis tum in bonis allodialibus quam in feudalibus*. Ultraj. 4°. Brux. 1694.

Commentaria in varios Digestorum et Codicis titulis. ms.

Zie Foppens, *Bibl.* T. I. p. 81; Burmanni *Traj. erud.* p. 215; Saxe, *Onom.* T. III. p. 128; *Anal.* p. 577; Freheri, *Theat.* P. II. Sect. IV. p. 1078, 1079; Morhofius, *Polyt. Pract.* Sect. VIII. § 4 p. 593; *Acta Secul. Acad. Gron.* p. 102; *Cat. Bibl. Bun.* T. I. V. II. p. 1427; Jo. Jüglers *Beytrage zur jurid. Biogr.* T. II. P. II. n°. XXV. p. 281-287; Jöcher, *Gelehr. Lexic.* i.v.; Bouman, *Gesch. d. Geld. Hoogesch.* D. I. bl. 71; *Aanh. op Nieuwenhuis Boekz. d. Gel. Wer.* 1719 b. bl. 285; Kobus en de Rivecourt. Muller, *Cat. v. portr.*

[Antonius Matthaeus II]

MATTHAEUS II (ANTONIUS), zoon van den vorige, werd den 27 Dec. 1601 te Herborn geboren. Zijn vader, ‘wien hij in naam zoo wel als in geleerdheid en in de kunst der Roomsche welsprekendheid gelijk was,’ was zijn leermeester. In 1628 werd hem te gelijk met van Bronckhorst het professoraat in de regten, te Harderwijk aangeboden, hij sloeg het toen af, maar nam het in het volgende jaar aan, en aanvaardde het met eene oratio *de Pileo*. Na vijfjarige bediening in Gelderland, werd hij in dezelfde betrekking te Utrecht beroepen, en aanvaardde haar 17 Junij 1634 met eene rede *de juris civilis sapientiâ contra ejus obtrectatores*. Hij stierf den 25 December 1654 bij zijne vrouw, Anna Pontanus, dochter van den Harderwijkschen hoogleeraar Joh. Isaäcus Pontanus, verscheidene kinderen nalatende. De beroemdste tijdgenooten verhieven om strijd zijne godsvrucht en geleerdheid, doch bovenal heeft bij zich, als leeraar van het lijfstraffelijke regt verdienstelijk gemaakt. Zijn werk de *Criminibus* is wel naar een onvolkomen stelsel, nochtans tamelijk volledig bewerkt, hij bragt de beginselen van het Romeinsche regt met de Nederlandsche wetten in overeenstemming, en toonde meermalen in dit werk een wijsgeerig hoofd en een menschelijk hart, terwijl het zich tevens door rijke belezenheid en een mannelijken stijl aanprijst. Onder de regtsgeleerden streefden hij zijne eeuw vooruit. Hij schreef:

Commentarius de Criminibus ad libr. XLVII et XLVIII.

Digestorum, cui adjecta brevis et succincta juris municipalis interpretatio. Traj. 1644. 4°. (voor de opdragt aan de regering van Utrecht ontving hij *f* 600) 1661. 4°. Vesal. 1672, 1700.

Col. Rauracorum 1725, 1727, Dusseldorp 1754, Genevae 1760, Antv. 1761, door J.D. van Leeuwen in 't Nederd. vert. (*Verhandel. over de misdaden, met aanteekk.* Utr. 1769. 4°. eerste deel.)

Oratio s. potius dissertatio de Toga, habita in templi majoris Choro IV Maii 1637. *Cum Guilielmus de Gruter J.U.D. pronunciaretur.* Ultraj. 1638. 4°.

Oratio de anulo, recitata Ultrajecti in templi majoris Choro IX. Kal. Mart. 1639. *Cum Segero Uytenbogardo summos in iure honores conferret.* Ultraj. 1639. 4°.

De Judiciis disputationes XVII. Traj. 1639, 1645. Amst. 1640. 8°. *Cum notis Theoreticis, Canonicis et Practicis Georgii Adami Struvii.* Jenae 1678. 4°.

Disputationes de Successionibus, *de Matrimoniis*, *de Tutelis*, *cum auctario de Divortio legum et usus*. Traj. 1652. 8°. *Cum notis Struvii*. Jenae 1652.

De Auctionibus libri duo, *quorum prior venditiones*, *posterior locationes quae sub hasta fiunt exequitur*. Ultraj. 1653. 4°. Antv. 1680. Ned. vert. (*Over de opveilingen of het recht van openbare verkoopingen*. Utr. 1775. 2 d. 4°.)

Orationes argumenti juridici. Traj. 1654. 12°. door zijn zoon uitgegeven, onder welke een *Contra jus Patronatus* en een ander de *Pileo*.

Notae in libros quatuor Institutionum. Amstel. 1657. 12°.

Paroemiae praeter Romanorum aliarumque gentium mores et instituta Ius Ultrajectinum exponentes et elucidantes. Traj. 1667. 8°.

Recitationes solemnes ad tit. C. de pign. et hypoth. in *Anal. Vet. aevi.* T. II. p. 567-700.

Recitationes ad tit. C. in quibus caus. pign. vel. hypoth. et reliquos qui sequuntur XX lib. VIII sinqulaeque eorum leges, *usque ad tit. C. de except*. Ibid. T. IV. p. 558-605.

Illustriores juris controversi quaestiones ad tit. Digestorum, *cum docta eorumdem ms. resolutione* op *Cat. Bibl. ms. Uffenb.* T. III. (Francof. 1730) p. 179.

Zie *Bibl. Univ.* Jöcher, Rotermund, Burman, *Traj. erud.* p. 217, seqq.; Saxe, *Onom.* lit. T. IV. p. 408, 409; Arnoldus, Drackenborch, *Series Profess*. n°. 1; J.P. Jüglers *Beytrage z. furst Biogr.* T. II. p. II. n°. XXI. p. 289-295; Struvius, *Bibl. juris*, CXI. § II. T. II. C. IX C. VI. § XXXVIII. § LXX; Morhovii, *Polyh.* I. V. C. II. § IX; Barlaei, *Epp.* p. 435; *Poem.* p. 70; J. Pontani, *Poem.* p. 59, 251; Vreede, *de Ant. Matthaeo primo juris criminalis in Acad. Ultraj. doctore*, Ultraj. 1841; v. Hasselt, *Onuitg. stuk.* D. II. bl. 271, volgg.; van Kampen, *Gesch. d. Kunst. en Wetens.* D. I. bl. 311; Bouman, *Gesch. d. Geld. Hooges.* D. I. bl. 45, 71, 72, 108, 262, D. II. bl. 608, 609, 645; Nieuwenhuis, Kok, Kobus en de Rivecourt, Arrenberg, *Naamr. v. Ned. boek.* bl. 281; Matthaei, *Syll. epist.* XXXVIII; Saldenus, *de Libr.* lib. II. C. 3 § V; A. Aemilius, *Orat.* p. 365; Barlaei, *Epist.* CCV; Graevius, *Orat. in obitum Moreelsii*; Schoockius, *de Lectionibus*, l. III. C. V. p. 785; Voetius, *Disput. Theol.* p. 323; *Pol. Eccles.* p. 1 l. 3. T. I. S. III. C. II. P. II. l. III; P. Cunaei, *Epp.* Matthaei, *Anal.* T. II. p. 379; Heringa, *de Auditorio*, p. 97, 133; 138, 162, 171, 202; Dodt van Flensb. *Archief*, D. III. bl. 298, 313.

[Antonius Matthaeus III]

MATTHAEUS III (ANTONIUS), zoon van den vorige, werd den 18 Dec. 1635 te Utrecht geboren, genoot het onderwijs van Antonius Aemilius aan de Hieronimiaansche school, studeerde onder zijn vader, Jacobus Wissembachius, en eindelijk onder Cyprianus Regnerus ab Oosterga in de regten, verkreeg de doctorale waardigheid en van den magistraat voor de opdragt zijner dissertatie *f* 100. In hetzelfde jaar (1659) gaf de magistraat hem verlof collegie over de regts-

geleerdheid te houden, benoemde hem het volgende jaar tot buitengewoon en in 1662 tot gewoon hoogleeraar in het burgerlijk regt. In 1666 bedankte hij voor een beroep te Groningen, en in 1670 voor een te Leiden. Twee jaren later werd dit beroep herhaald, en toen aanvaardde hij die post, onder voorwaarde dat zijn inkomen jaarlijks met *f* 300 zou vermeerderd worden. Sedert was hij nog ruim 27 jaren een sieraad dezer hoogeschool, doch zijne lessen waren weinig bezocht, mogelijk ten gevolge van verkeerd oordeel, als van zekere stroefheid van zijne zijde.
M a t t h a e u s was overigens een man van groote geleerdheid, grondige regtskennis en vooral een door kundig beoefenaar der geschiedenis. Hij overleed 25 van Oogstm. 1710, bij zijne vrouw E l i s a b e t h P a t e r een zoon nalatende. J o h a n n e s V o e t i u s hield eene lijkrede op hem. Zijn portret wordt voor een zijner werken gevonden.

Hij schreef en gaf uit:

Commentarius ad librum primum Institutionum. Traj. 1672. 4°.

Disputationes de Obligationibus etc. Traj. 1660. 12°.

Observationes rerum judicatarum a supremo Ultrajecti revisionis concessu. Leid. 1673. 12°.

Tractatus singulares de Communione bonorum, *de Officio judicis*, *de Potestate mariti in uxorem et de Familia erciscunda*. 1676. 12°.

De Probationibus, *Fide instrumentorum et Testibus*. Leidae 1678. 8°.

Exercitationes miscellaneae adversus Abrahamum à Wesel. Leidae 1678. 8°.

Disputationes septem de Servitutibus, *una cum Barth. Caepollae tractatu de Servitutibus*. Amst. 1686. 12°.

De Nobilitate, *de Principibus*, *de Ducibus*, *de Comitibus*, *de Baronibus*, *de Militibus*, *Equitibus*, *Ministerialibus*, *Armigeris*, *Barscalcis*, *Marscalcis*, *Adelscalcis*, *de Advocatis Ecclesiae*, *de Comitatu Hollandiae et dioecesi Ultrajectina libri quatuor*, *in quibus passim Diplomata et Acta hactenus nondum visa*. Amst. 1686. 4°.

De Jure gladii, *et de Toparchis*, *qui id exercent in dioecesi Ultrajectina*. Leid. 1689. 4°.

De Rebus Ultrajectinis, *et in primis de bello cum Covordensibus*, *Tarantiis*, *seu Drentinis*, *olim gesto*, *auctoris incerti*, *sed quo ex Belgis foederatis vetustior hactenus nondum prodiit*, *viri olim illustris*, *et qui interfuit rebus gestis*, *Narratio historica*. Leidae 1690. 4°. 's Hage 1740. 4°.

Chronicon Egmundanum, *seu Annales regalium Abbatum Egmundensium*, *auctore Fr. Johanne de Leydis*, *ordinis Praedicatorum Harlemi. Accedunt*, *praeter Theodorici a Leydis Breviculos*, *Leonis Monachi Egmundensis Breviculi majores*, *historiam Comitum continentes*, *qui Egmundae sepulti*, *cum notis*. Leydae 1692. 4°.

Rerum Amersfortinarum scriptores duo inediti, *alter auctor incertus*, *alter cui nomen Theodorus Verhoeven*, *cum notis*. Ibid. 1693. 4°.

Anonymi, *sed veteris et fidi*, *Chronicon Ducum Brabantiae*, *ab ipsis gentis initiis usque ad annum* 1485. *Accedit vita virginis nobilissimae Elisabethae van Heenvliet*, *quae ultima ejus gentis*, *et quarumdam aliarum Monialium in Diepenveen*, *scriptore anonyma moniali*, *quae ejusdem coenobii*, *cum notis*. Ibid. 1707. 4°.

Veteris aevi Analecta, *seu vetera aliquot monumenta*, *quae hactenus nondum visa* X. *Tom*. 8°. 1698-1710. Hagae 1738. 5 T. 4°.

Alciati contra vitam Monasticam ad Bernardum Mattium Epistola. Accedit Sylloge Epistolarum virorum clarissimorum, *quae variam doctrinam continent*, *ut Gifanii*, *Vulcanii*, *Brahei Scriverii*, *Pontani*, *Vossii*, *Sibrandi Siccamae*, *Gronovii*, *Boxhornii et aliorum nec non vetera aliquot Testamenta Seculo XII et initio sequentis scripta*. Leidae 1708. 8°. 1740. 4°.

Manuductio ad Jus Canonicum. Leidae 1696, 1706. 8°.

Fundationes et Fata Ecclesiarum, *quae et Ultrajecti et in ejusdem suburbiis et passim alibi in dioecesi*. Leidae 1703. 4°.

Disputationes LVI. Ultraj. 1760. 4°.

Oratio de jurisprudentiae dignitate. L.B. 1673. 4°.

Chronicon Brabantinum Rythneo-Belgic. de bello Grimbergensi quod saec. XII circa An. 1143 *gestum est*, *idque Chronicon edere constituerat quod etiamnum msc. cum Praefat. et Notis tum Ant. Matt. in scriniis Gerardi Munniks*, *viri eximae eruditionis Senat. Traj. servatur*.

Zie *Biogr. Univ.* i.v.; Jöcher, *Gelehr. Lexic*. i.v.; Rotermund, *Fortz*. i.v.; Kok, Hoogstraten, Kobus en de Rivecourt, J.P.P. Jügler, P. II. n°. XXVI p. 296-306; J. Voetii, *Orat. fun. in obit. A. Matthaei*, Ultraj. 1710, Saxe, *Onom*. T. V. p. 75, 76; *Pars Ind. Bat.* p. 119-123; Burman, *Traj. erud.* p. 218-228; *Praef. Anal.* T. IX; Lipenius, *Bibl. Jurid.* p. 356; Struvius, *Bibl. Juris*, C. XII. § 75; C. XIII. § 17; *Acta erud. Lips.* Lips. 1685, Oct. 1389; Ludewig, *de Formula Brandenburgiei Dicatus* C. VIII. T. I; *Opusc*. p. 254; *de Furo subfeudorum Inperialium*, C. II. T. I.; *Opusc*. p. 553; Crenius, *de Libr. Optim.* III. § 33; *Cat. Bun.* T. I. Vol. II. p. 1427; Draekenborg, *Ser. Prof. Ultraj.*; te Water, *Narratio*, p. 25, 194; van Rijn en van Heussen, *Bat. S.* T. II. p. 143; Hubner en Schuer, *Algem. Hist. Boekz.* D. III. bl. 230, 231, 236b. volgg.; van Wijn, *Hist. Avondst.* D. I. bl. 162; *Huiszittend leven*, n°. 2, *Supplem. Act. Lips.* T. III. P. I. p. 213; Siegenbeek, *Gesch. d. Leydsche Hooges*. D. I. bl. 195, 292; D. II. bl. 149, 150; Bouman, *Gesch. d. Geld. Hoogesch.* D. I. bl. 72, D. II. bl. 645; van Kampen, *Bekn. geschied. d. Ned. Lett. en Wet.* D. I. bl. 402; D. II. bl. 42; de Wind, *Bibl. v. Ned. Ges.* D. I. passim; Rabus, *Boekz. d. Gel. Wer.* Nov. en Dec. 1698, bl. 399, vlg.; *Lettr. de Bayle*, p. 690; G. van Hasselt, *Iets over A.M. in Geld. Maands.* II. 271; *Kunst- en Letterb*. 1853, bl. 353; Kisten Royaards, *Kerk. Arch.* D. I. bl. 381; Muller, *Gat. v. portr.*

[Antonius Matthaeus IV]

MATTHAEUS IV (ANTONIUS), zoon van den vorige, en van Elisabeth Pater, werd in 1672 te Utrecht geboren, studeerde in de regten onder zijn vader, en aanvaardde in 1702 de betrekking van hoogleeraar in de regten te Deventer, met eene redevoering *de civili Romanorum sapientia ab aliorum calumniis defensa*. Hij liet de kerk te Diepenveen weder opbouwen, en boven de kerkdeur aldaar is ter zijner eere een opschrift geplaatst. Hij werd geroemd 'als een man die zijn ambt trouw en naarstig bekleedde, uitnemend de gaaf bezat van zijne gedachten uit te drukken en die van een zoo uitstekend geheugen was dat hij niet alleen den zin der wetten in het groote codex vervat, maar van de meeste wetten de eigene woorden, waarin zij geschreven waren, onthouden had.' Hij stierf 26 Sept. 1719, kinderloos, Op zijn overlijden bestaat een penning. Zijne weduwe, Judina van Hurck, hertrouwde met den beroemden Dyonysius Andries Roëll, hoogleeraar en later burgemeester van Deventer. Zij liet ter eere van hare geleerde echtgenooten, beiden in een bloeijenden ouderdom overleden, in de Bergkerk te Deventer een grafgesteente oprigten, hetwelk nog aldaar is te vinden.

Zie Burman, *Traj. erud.* p. 215; *Tegenwoordige staat van Overijssel*, D. III. bl. 283; Bouman, *Geschied. d. Geld. Hooges.* D. I. bl. 72; van Eck en Bosscha, 2e *Eeeuwf. van het Atheneum ill. zan Deventer*, bl. 104; *Verv. op* van Loon, *Ned. Historie-penn.* D. II. bl. 73 volg. Kobus en de Rivecourt, o.h.w.

[Antonius Matthaeus V]

MATTHAEUS V (ANTONIUS), beroemd advocaat te Amsterdam, kwam in 1747 op de nominatie als hoogleeraar in de regten, te Harderwijk in aanmerking.

Zie Bouman, *Gesch. d. Geld. Hooges.* D. II. bl. 246.

[Antonius Matthaeus VI]

MATTHAEUS VI (ANTONIUS), zoon van Koenraad Matthaeus, hoogleeraar te Groningen, en van Elisabeth Michaelis, was predikant te Garnwert, en sedert 1662 te Groningen, waar hij in 1688 overleed. Hij huwde een dochter van Abdias Widmarius, hoogleeraar in de godgeleerdheid, en schreef:

De noodwendigheid van het predikambt, *verdedigd tegen L. van Velthuysen*. Gron. 1671. 12o.

Zie Burman, *Traj. erud.* p. 215; C. Adami, *Naaml. v. pred. in Gron.* bl. 9, 120; Abcoude, *Aanh. en verv. d. Ned. boeken*, bl. 135.

[Christophorus Matthaeus]

MATTHAEUS (CHRISTOPHORUS), zoon van Antonius Matthaeus I, jongere broeder van Antonius Matthaeus II, werd 29 November 1608 te Marburg, in Hessenland geboren, studeerde waarschijnlijk te Groningen en te Utrecht, waar hij 24 Sept. 1641 door den hoogleeraar van der Straten tot doctor in de geneeskunde werd bevorderd. Voor hij zich aan de medicijnen wijdde, had hij zich op letterkunde, wijsbegeerte en historie toegelegd en was ten minste twee ja-

ren vroeger conrector te Harderwijk. In 1644 werd hem aldaar het hoogleeraarambt in de Redeneerkunde en de Grieksche taal opgedragen, dat hij den 28 Mei met het doen eener plegtige redevoering op zich nam. Vervolgens werd hij tot hoogleeraar in de geneeskunde aangesteld. Hij huwde 8 Sept. 1639 Helena Pontanus, dochter van den hoogleeraar Pontanus, en zuster van Anna Pontanus, vrouw van zijn broeder Antonius Matthaeus. Hij overleed 11 Junij 1647, in den ouderdom van 39 jaren, en schreef:

Historia Alexandri magni S. prodromus quatuor Monarchiarum.

Zie *Eff. et vitae Prof. Gron.* p. 87; Burman, *Traj. erud.* p. 216; *Boekz. d. Gel. Wer.* 1732, D. I. bl. 111; Jöcher, *Gelehr. Lex.* i.v.; Bouman, *Gesch. d. Geld. Hooges*. D. II. bl. 46, 90.

[Coenraad Matthaeus]

MATTHAEUS (COENRAAD), broeder van den vorige, werd den 26 Mei 1603 te Herborn geboren, doctor in de geneeskunde en hoogleeraar in dit vak te Groningen. Hij overleed 12 Sept. 1638, bij zijne vrouw Elisabeth Michaelis twee zonen nalatende.

Zie Burman, *Traj. erud.* p. 215; *Vitae Prof. Gron.* p.

[Jacobus Matthaeus]

MATTHAEUS (JACOBUS), broeder van de vorige, begaf zich in de krijgsdienst, werd overste van een vendel voetvolk, in 1690 in een gevecht met de Franschen gevangen genomen en zwaar gewond naar Charleroi gevoerd, waar hij stierf en begraven werd, drie kinderen, Abdias, Antonius en Elisabeth nalatende.

Zie Burman, *Traj. erud.* p. 216.

[Philippus Matthaeus]

MATTHAEUS (PHILIPPUS), zoon van Bernard Mathaeus en Elisabeth Orting, werd 11 Dec. 1621 te Marburg geboren, en na de voorbereidende wetenschappen aldaar geleerd te hebben, in 1639 naar de school te Cassel gezonden waar hij zich onder Johannes Combachius in de wijsbegeerte en welsprekendheid, en onder Petrus Dauberus in de beschaafde letteren oefende. Hierna legde hij zich zoo te Cassel als te Groningen en te Bremen, waar Gerhardus de Neufville toen een grooten roem had, op de geneeskunde toe. Van Bremen begaf hij zich in 1645 naar Franeker, waar hij Johannes Antonides van der Linden hoorde en in 1650 verkreeg hij te Leyden, na het verdedigen eener *Dissertatio de Jctero*, de doctorale waardigheid. Te Franeker wedergekeerd, werd hij reeds in het volgende jaar, in plaats van van der Linden, die naar Leiden beroepen was, eerst buitengewoon, vervolgens gewoon hoogleeraar in de medicijnen en botanie. Als zoodanig verwierf hij een grooten naam en ontving hij van curatoren vele bewijzen van achting o.a. den titel van professor honorarius in archiater van Fries-

land. Ook werd hij lid van den raad en burgemeester der stad. Hij overleed den 29 December 1700. Herm. Alexander Roëll hield een lijkrede op hem, in 1701 te Franeker in folio in het licht gegeven. Zijn beeld is in het koper gebragt en met een Latijnsch vers van Joh. Schotanus uitgegeven. Hij is tweemaal gehuwd 1 met Sophia Six, dochter van Jan Six en Anna Nicolai die hem drie dochters schonk, 2 (1683) met Maria van Hanenburgh, bij wien hij een zoon naliet, Bernardus Matthaeus, eerst student in de regten te Franeker, later luitenant bij het paardevolk, gehuwd met N. Schoonleben, kinderloos gestorven.

Philippus Matthaeus heeft behalve *Disputationes Academicae* niets in het licht gegeven.

Zie *de Orat. fun*eb. Roëllii, Vriemoet, *Ath. Fris.* p. 427, seqq.; Jo Terentius, *Vita Chr. Munsteri*, p. 20; Schotel, *Kerk. Dordr.* D. II. bl. 21.

[Philippus Matthaeus]

MATTHAEUS (PHILIPPUS), junior, zoon van Antonius Matthaeus en Anna Pontanus, werd den 16 Maart 1641 te Utrecht geboren. Na de Latijnsche scholen aldaar doorgeloopen te hebben, werd hij er in Aug. 1655 student in de medicijnen en zette vier jaren later zijne studien te Franeker voort, waar hij, onder voorzitting van zijn bloedverwant Philippus Matthaeus, twee disputationes, *de Renum et vesicae calculo* en de *Capitis vulneribus* verdedigde. Van daar keerde hij naar Utrecht terug, en werd er in 1662 tot doctor in de geneeskunde bevorderd, en kort daarop stads geneesheer. In 1664 werd hem verlof gegeven tot het openen van collegien over de philosophie en geneeskunde en het houden van openbare Disputationes medicas. In 1667 verkreeg hij den titel van *Medicinae lector*, en twee jaren later dien van *Professor extraordinarius*, welke waardigheid hij met eene *Oratio de dignitate et honore Medicorum*, 16 Febr. 1670, aanvaardde. Nog in hetzelfde jaar beriepen hem de curatoren der hoogeschool te Franeker, in plaats van Johannes Frencelius, tot gewoon hoogleeraar in de geneeskunde en botanie. Deze betrekking bekleedde hij met groote lof tot den 6 Oct. 1690 toen hij stierf. Johannes Regius hield eene lijkrede op hem, die in het licht is verschenen met het *Programma funeb.* van den Rector Magnificus Jac. Rhenferdius (Fran. 1690. fol.)

Zie Drakenborg, *Series Proff. Ultraj.* p. 20; Vriemoet, *Ath. Fris.* p. 513, seqq.; Burman, *Traj. crud.* p. 215, en de genoemde *Orat. funebr. et Progr.*

[Matthaeus Bernaertsz.]

MATTHAEUS BERNAERTSZ., anders Matthaeus van Linken, te Meenen in Vlaanderen geboren, werd den 4 Dec. 1572 op de Vrijdags-markt te Gent, om den geloove verbrand.

‘Hij was een dienaer der gemeente Gods in 't woord des Heiligen Euangeliums, alsoo ook in de diakenschap om de arme behoeftige leden Christi in ligchamelijke nooddruft te verzorgen.’ Toen hij den marteldood onderging had hij 40 jaren bereikt. Hij liet na:

Een Testament, *geschreven door Matthaeus Bernaerts*, *geseyd van Linken*, *gevangen liggende in Gent aen syne kinderen*, *Janneken*, *Joosken en Myntken*.

Zie van Braght, *Bloed. toon. der Martel.* D. II. bl. 623.

[Matthaeus Flander]

MATTHAEUS FLANDER, met welke sommige bibliographen Matthaeus Vendrell, een der oudste boekdrukkers in Spanje, verwarren. Hij vestigde zich in 1475 te Saragossa en drukte er tot 1485 verschillende boeken, o.a.:

Guidonis de Monte Rocherii Manipulus curatorum. Caesar-Augustae. 1473 fol.

Benedictus de Pientinis liber de expositione vel declaratione Misse Caesar Augustae 1478. fol.

Zie *Messager des Sciences historiq. et archives des arts*. 1847, p. 300, suiv.

[Hendrik Justus Matthes]

MATTHES (HENDRIK JUSTUS), zoon van Andreas Matthes en Geertruy Maria Fieken, werd den 14 Julij 1780 te Delft geboren. Na onder de rectoren Hendrik en Jan Hoogeveen, in zijne geboortestad, in de Latijnsche en Grieksche talen onderwezen te zijn, werd hij, tot het herderen leeraarambt in de Evangelisch Luthersche kerk bestemd, in Mei 1797 aan de zorg van den Amsterdamschen leeraar Johannes Tessel toevertrouwd. Daarna bezocht hij, als alumnus der Amsterdamsche gemeente, het Athenaeum, en studeerde aldaar onder de hoogleeraren Wyttenbach, Walraven en van Swinden. Na den 21 Aug. 1798 voor het Amsterdamsche consistoire geëxamineerd te zijn, vertrok hij naar Halle, waar hij twee jaren doorbragt.

In het vaderland teruggekeerd, werd hij 10 Nov. 1800 tot proponent aangenomen, en in Julij 1801, na de dienst eenigen tijd te Hoorn waargenomen te hebben, tot vast proponent te Amsterdam aangesteld. Reeds had hij op aansporen van den hoogleeraar Paulus van Hemert, den bekenden verdediger van de kantiaansche wijsbegeerte en het middenpunt van hare voorstanders in ons vaderland, in het *Magazijn der kritische wijsbegeerte* (III St. bl. 141 volg.) eene verhandeling geplaatst onder den titel van: *Eene proeve van een kort doch volledig opstel eener wijsgeerige zedeleer naar critische beginselen*, waardoor hij zijne geschiktheid toonde tot het behandelen van speculatieve onderwerpen in een populairen vorm. Later schijnt echter de beoefening der wijsbegeerte minder dan die der letterkunde van smaak tot zijne uitspanning behoord te hebben. Van deze laatste gaf hij ten minste bewijzen, en beproefde zelfs eene dichterlijke vertaling der

Urania van Tiedge, die hij echter niet voltooide. Den 24 Febr. 1802 te Amsterdam tot den predikdienst ingezegend, aanvaardde hij haar te Harlingen, den 18 Dec. 1803 te Zutphen, en den 8 Sept. 1805 te Groningen, waar hij tevens het ambt van beëedigt translateur waarnam en lid der plaatselijke schoolcommissie was. Ook was hij lid van den vriendenkring *Nulla sine litteris vita*, waartoe ook Guyot, van Cappelle Spandaw, Wolters, Feith en Tanno Sypkens behoorde. In zijn prediken wist hij den populairen toon aan te slaan, blijkens zijne *Leerrede ten aanprijzing van de koepokinenting*, in 1808 uitgesproken en gedrukt, en op verlangen der toenmalige gouverneurs van Groningen en Drenthe, behalve in groot 8°. nog ten getale van 2500 exemplaren in kl. 8° uitgegeven, en aan alle gemeentebesturen van beide provincien ter verspreiding gezonden. Den 1 Februarij 1810 in den echt getreden met Wilhelmina Maria Elisabeth Hoyer, oudste dochter van François Hoyer, in leven ontvang- en betaalmeester van den Aziatischen Raad, zag hij zich verpligt om zijn ambt den 28 October, *salvo honore* neder te leggen, en in het belang zijner aangehuwde familie, als procuratie-houder van het kantoor in verfwaren en droogerijen onder de firma van Carel Loth en zoon te Amsterdam handel te drijven. Intusschen verwaarloosde hij de beoefening der letteren niet. Vooral bleef de zorg voor het lager onderwijs hem ter harte gaan. Den 13 December 1811 werd hij tot curator der stads armenscholen, en den 28 tot lid der plaatselijke schoolcommissie benoemd. Tweemaal bragt hij in de betrekking van voorzittend curator het openbaar verslag aangaande de stadsarmenscholen uit, den 28 Maart 1814 en den 31 Maart 1818, de laatste maal in tegenwoordigheid van koning Willem I. De Maatschappij *Tot Nut van 't Algemeen* koos hem onder hare hoofdbestuurders. In 1821 opende hij hare algemeene vergadering met eene redevoering *Over de zedelijke en godsdienstige beschaving als den voortreffelijksten band van vereeniging der menschen*. Ook genoot hij vroeger de eer tot gezworene bij de cours d'assises gekozen te worden, waardoor hij meermalen aan de jury deel heeft moeten nemen. In 1814 stelden burgemeesteren hem aan tot eersten luitenant van een bataillon landstorm. In 1819 vereerde de Maatschappij der Weldadigheid, in 1833 die van Diligentia, beide te 's Hage, hem met het honorair lidmaatschap.

Na bijna veertien jaren te Amsterdam als koopman geleefd te hebben, onttrok Matthes zich in 1824 aan den handel, en koos het landgoed De Ehze, tusschen Zutphen en Lochem, tot zijne woonplaats. Twee jaren later beriep hem de Zutphensche gemeente op nieuw tot haren leeraar, en in 1828 begeerde de Leydsche zijne dienst. Als oud hoofdbestuurder van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen werd Matthes te

Leyden spoedig tot bestuurder der afdeeling gekozen, en in die betrekking hield hij in 1835 eene *Feestrede* op het vijftig jarig bestaan der Maatschappij, en in 1835 bij het overhandigen van eereblijken, eene redevoering over *het vereeren van edelmoedige en menschlievende daden beschouwd als middel ter bevordering van godsvrucht en goede daden*, van 1833 tot 1852. was hij een werkzaam lid van het Synodaal bestuur van zijn kerkgenootschap.

Den 13 November 1853 vierde hij de gedachtenis zijner vijfentwintigjarige bediening in de gemeente Leyden, sedert predikte hij slechts twee malen, en overleed den 27 Februarij 1854, bij zijn echtgenoot, die hem reeds in 1832 was vooruitgegaan, drie zonen, C a r e l J o a n n e s , hoogleeraar in de wis- en natuurkunde te Amsterdam, G e r a r d u s , advocaat en procureur te Gorinchem en B e n j a m i n F r e d e r i k , afgevaardigde van het Nederlandsche Bijbelgenootschap te Makasser, en eene dochter, A l i d a M a r i a nalatende. De hoogleeraar F.J. D o m e l a N i e u w e n h u i s , bearbeidde zijn leven voor de *Handel. der Maats. van Ned. Letterk.* waarvan M a t t h e s lid was.

Behalve de bovengemelde werken schreef hij nog:

Intree-rede te Zutphen in *Boekzaal* 1826.

Tweetal Leerredenen, *gehouden te Leyden*, *bij gelegenheid der bevestiping en intrede*. Leyden 1828.

Gedachtenisrede op het afsterven van Ds. G.H. Reiche. Leyden 1839.

Leerrede op het derde eeuwgetijde van de overgave der Avgsburgsche geloofsbelijdenis. Leyd. 1831.

Redevoering en gebed ter gelegenheid van 's Konings verjaardag.

Eer woord ter bemoediging en troost voor Nederlandsche Christenen, *in leerredenen*. Leyd, 1833.

Leerrede ter gedachtenis der vijf-en-twintigjarige regering van Z.M. den Koning der Nederlanden. Leyd, 1838.

Leerrede ter inwijding der hernieuwde Evang. Luthersche kerk te Leyden. Leyd. 1841.

Leerrede over de ergernis der Wereld (Matth. XVIII vs. 7) N°. 1 der *Leerred. ter bevordering van ware verlichting*. 1849.

Leerrede ter gedachtenis eener vijf en-twintigjarige ambtsbediening in de Evang. Luth. gemeente te Leyden, N°. 3 der *Leerred. voor Evang. Christenen te Utrecht* 1854.

Hulde aan de nagedachtenis van mijne eehtgenoot W.M.E. Hoyer. 1832. (Niet in den handel.)

Redev. en aanspraken bij het overhandigen van eereblijken aan redders van drenkelingen, *in de vergad. der Leydsche afdeel. van de Maats*. 22 *Nov.* 1831. Leyd. 1831.

Ook liet hij *Vragen op het Catechiseerboekje van Muller* (1826) tot eigen gebruik in het licht geven.

Zie D o m e l a N i e u w e n h u i s in *Handel. der Maats. v. Ned. Lett. te Leyden*, 1854; J.C. S c h u l t z J a c o b i en F.J.D. N i e u w e n-

huis, *Bijdrag. tot de Geschied. d. Evang. Luth. kerk*, St. I. bl. 65; *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.* D. II. bl. 89, 123, 208, 209.

[Matthaeus]

MATTHAEUS de pottebakker werd in 1559 te Antwerpen om den geloove gevangen genomen en den 9 Nov. in den steen onthalst.

Zie van Braght, *Bloed. toon. d. Doopsgez.* D. II. bl. 262.

[Mattheus]

MATTHEUS de schoolmeester, een geleerd man. Om den geloove uit Doornik verdreven, zette hij zich te Gend neder en opende aldaar eene school, waarin hij ‘zyn toehoorders ende leerionghens de puerteit des Euangeliums inplantte.’ Hij is om die reden 1557 verbrand.

Zie *Historien der vrome Martelaren* (1566) bl. 200.

[Joost Mattheus]

MATTHEUS (JOOST), ingenieur, met Jacob Kemps tegenwoordig bij de belegering van Steenwijk in 1592. Algemeen erkende men het aan het beleid en de goede diensten van beide die ingenieurs toe te schrijven dat de overgaaf spoedig plaats had.

Zie Bosscha, *Neêrl. heldend. ter zee*, D. I. bl. 316; Klynsma, *Geschiedk. herinn. aangaande Steenwijk. Kuinre en Blokzijl*, bl. 97.

[E. van Mattheus]

MATTHEUS (E. VAN), schreef:

Over de brief aan de Romeinen, *in het Grieksch*, *met een Nederduitsche vertaling van woord tot woord onder het woord*.

Zie Arrenberg, *Naamreg. v. Ned. boeken*, bl. 340.

[Matthias]

MATTHIAS, aartshertog van Oostenrijk, zoon van keizer Maximiliaan II, werd den 24 Febr. 1557 geboren. Naauwelijks had hij den ouderdom van twintig jaren bereikt, of hij, die, schoon zwak van geest, van heerschzucht gloeide, vlamde op de landvoogdij over de Nederlanden, door het overlijden van Requesens opengevallen. Op aanmoediging van slechts weinige edelen, die hem heimelijk, buiten weten der staten, tot landvoogd begeerden, vertrok hij in stilte, zonder voorkennis van zijn broeder keizer Rudolf uit Weenen en kwam nog voor het einde van October 1577 te Lier in Brabant aan. Zijne onverwachte komst verbaasde de staten, van welke sommige het hoogst euvel opnamen dat men eenen vreemden heer buiten hun weten, in 't land gehaald had. Ook wil men dat prins Willem I heimelijk misnoegd was over dezen stap. Daar echter de aartshertog reeds in het

land was en men het voor hem beleedigend achtte hem weg te zenden, besloot men eindelijk hem, met 's Prinsen goedvinden, tot algemeen landvoogd aan te nemen. Men ontbood hem van Lier naar Antwerpen, waar hij statelijk ingehaald en door den prins van Oranje verwelkomd werd; leide hem de voorwaarden open, waarop men genegen was hem de waardigheid van landvoogd

aan te bieden, en hoe bekrompen en beperkt die ook waren, nam hij ze echter met blijdschap en dank aan en bezwoer ze plegtig te Brussel in den aanvang van 1578. Tevens bewoog men hem den prins van Oranje tot zijnen stedehouder over al de Nederlanden te verheffen. Van hier dat M a t t h i a s wegens het hoog gezag en grooten invloed van Oranje in het bewind der zaken, zoo weinig had te zeggen dat zijne vijanden hem, en niet geheel ten onregte, den griffier van den prins noemden. De beperktheid van zijn gezag had vernederende gevolgen voor den landvoogd. Zoo werd hij bij het sluiten van de Unie van Utrecht (1579) noch gekend, noch zijn raad ingenomen. Zelfs liet men, om hem afkeerig van zijn post te maken, omtrent dien zelfden tijd, zijn jaarwedde onbetaald, 't geen hem noodzaakte zijn hof te sluiten en zijne huishouding op te breken.

Niet noemenswaardig was dit alles in vergelijking der vernedering hem aangedaan, door de onderhandeling der staten, gedurende zijn bewind, met den hertog van Anjou, broeder des konings van Frankrijk, over de landvoogdij. Wel gaf hij in een vertoog den staten te kennen dat hij van dien handel onkundig was, doch stelde geene pogingen in het werk om er zich tegen te verzetten. Alleen verzocht hij, dat men de diensten, door hem des lande bewezen, wilde in gedachtenis houden, en ronduit verklaren wat men met hem voorhad. Mededoogen hebbende met den zwakken vorst, verzekerden hem de staten zijne achterstallige wedden te zullen betalen, zoo ras de staat van 's lands geldmiddelen zulks gedoogden en gaven hem, tot onderpand, hoop op de inkomsten van het aartsbisdom van Utrecht. Ook stelden zij, om hem eenige vergoeding te geven, nevens den prins van Oranje, pogingen in het werk, om hem tot bisschop van Luik te doen verkiezen, doch met geen gelukkig gevolg: Inmiddels was tusschen den hertog van Anjou en de staten de zaak geregeld, en gene tot landvoogd aangenomen. M a t t h i a s begreep nu dat zijn kortstondig en zwak bestuur ten einde liep, en legde de landvoogdij neder. Hij vertrok in 1581 uit Antwerpen naar Zeeland, door eenige Zeeuwsche oorlogschepen tot Ooltgensplaat begeleid, waar hij in een Hollandsch schip overstapte, dat hem langs de Merwe en de Waal naar het Tolhuis voerde. Gaarne had hij nog een poos in Holland vertoefd, doch, daar zulks de staten niet begeerden, vervolgde hij zijn weg, zonder Holland aan te doen, over Keulen naar Duitschland.

Na zijn vertrek werd beraadslaagd hem een jaarwedde ter somma van 50.000 pond toe te leggen, doch die is nimmer betaald. Zijn verdere levensloop ligt buiten de grenzen van ons bestek. Alleen vermelden wij nog dat hij later koning van Hongarije en in 1612 zijn broeder, R u d o l p h II, als keizer van Duitschland opvolgde. Hij overleed den 20 Maart 1619, bij zijne gemalin, A n n a , dochter van F e r d i n a n d II, aartshertog van

Tyrol geen kinderen nalatende. Zijn naam staat op de lijst der zwakke, bedrijvelooze en hierdoor onschadelijke vorsten.

Zie behalve Goudhoeven, van Meteren, Hooft, Bor, Wagenaar, Cerisier, Bilderdijk en andere geschiedschrijvers, de Woordenboeken van Luiscius, Hoogstraten, Kok, Nieuwenhuis, Oetinger, Kobus en de Rivecourt, P. Vettori, *Or. in fun. Matthiae Caes.* Florent. 1619. 4°.; A. Stufa, *Esequie della M.C. dell' imperat. Mattia*, *celeb. da Cosimo II etc. Firenz*. 1619; P. Santorio, *Vite di Rudolfo* (*II*) *e Mattia imper*. Venez. 1664. 8°.; Groen, *Archives*, Reg. (*Autriche*); Beaufort, *Lev. v. Willem I*, D. III. Reg.; Scheltema, *Staatk. Nederl.* o.h.w.; *Navorscher*, D. V. bl. 331, D. VI. bl. 151; *Cat. ms. v. Hulthem*, N°. 372; Muller, *Cat. v. portr.*; *Repert. der Verh. en Bijdr. betr. d.G.d. V.* bl. 236, 237. Broes, *Willem I*, bl. 7, 90 verv.; de Vries en de Jonge, *Bijdr. t.d. penningk*. D. I. bl. 62-65.

[Petrus Matthias]

MATTHIAS, MATTHIAE, MATTHIEU (PETRUS), werd omstreeks 1575 te Mons geboren, trad in 1598 in de orde der jesuiten, en predikte 24 jaren in Waalsch-Vlaanderen. Hij bekleedde verscheidene jaren het ambt van biegtvader van Engelbert Des-Bois, bisschop van Namen en stierf den 19 Julij 1642 in deze stad. Men heeft van hem:

L'Exercise de l'Amour, *ou des Stations de la Passion de N.S.J.C.* 1626. 24°.

Le Oénacle, *ou Traité des Vertus que N.S.J.C. a practiquées en sa dernière Cène*. 1631.

Paradisus Coelestis Petri Matthiae, *Montensis*, *e Societate Jesu*, *anno saeculari Societ. Jesu.* 1640. Antv. 1640. 12°.

Zijn boeken *de Corporibus gloriosis* en *de Gloriâ essentiali* zijn niet verschenen.

Zie Boussut, *Hist. de Mons.* p. 434; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 992; Paquot, *Mém.* T. III. p. 523.

[Christiaan Matthias]

MATTHIAS, MATTHIAE, MATTHYS (CHRISTIAAN), omstreeks 1584 te Meldorp in het Holsteinsche geboren, heeft een belangrijk deel zijns levens in ons vaderland doorgebragt. Hij studeerde, ten einde als predikant bij de Lutherschen te kunnen optreden te Straatsburg, onder Philippus Marbachius (1607) en te Giessen, waar hij onder Jan Winckelmann stellingen verdedigde over de goddelijkheid van het woord. Ook gaf hij aldaar bijzonder onderrigt in de zedekunde. In 1614 werd hem het rectoraat te Baden-Durlach opgedragen en scheen het dat zijn leven aan de beoefening der oude letterkunde zou gewijd worden. Nogtans toonde hij de godgeleerdheid niet te vergeten in verschillende door hem uitgegeven werken. In 1618 aanvaardde hij het professoraat in de godgeleerdheid te Altorf, maar vier jaren later riep hem de Deensche koning Christiaan IV naar zijn vaderland terug en benoemde hem tot predikant te Meldorp en superintendent over het Dithmarsche. De volksbewegingen, die omstreeks 1627 in het Holsteinsche, ten gevolge van de inval-

len der keizerlijke troepen ontstonden, bragten hem in den kerker. Overtuigd van zijn onschuld, werd hij ontslagen en keerde hij naar Denemarken terug, waar de koning hem tot predikant en hoogleeraar in de godgeleerdheid aan de hoogeschool te Soroë benoemde. Hoezeer hij in de gunst des konings stond, bragt hem zijn streng en voor spotlust zeer gevoelig karakter in oneenigheid met J u s t u s H o e g , moderator der hoogeschool, hij verliet Denemarken en begaf zich naar Leyden, waar hij van plan was zijne letterkundige studien voort te zetten, doch nam, op aandrang der Amsterdamsche broeders, in 1641 het beroep te 's Hage aan. Reeds werd hij den 31 Mei 1643, op zijn herhaald en dringend verzoek ontslagen en vestigde hij zich te Utrecht, om aldaar zijn leven verder in een letterlievende rust door te brengen. Gelijk elders, zoo bragt M a t t h i a s ook hier den streng kerkelijken geest van de Wittenbergsche hoogeschool, waarvan twist met zijn ambtgenoot en verdeeldheid in de gemeente het gevolg was. Hij overleed in Januarij 1655, oud 70 jaren.

Hij schreef:

Collegium Ethicum Giessae. 1611. 12°. 1613. 12°.

Collegium duodecim Disputationum Metaphysicarum. Giessae 1611. 4°.

Collegium Politicum, *duabus partibus*. Giessae 1612. 12°.

Disputationes Theologicae, *videlicet Prodromus invictae veritatis pro deitate Filii Dei contra Photinianos*. Giessae 1617. 4°.

Collegium Excercitationum Theologicorum Anti-Photinianarum, *de Notitiae Dei naturali existentiâ*, *usu et efficaciâ*. Noribergae. 1617. 4°. *Collegium secundum*. Ibid. 1621. 4°.

Methodica Sacrae Scripturae loca vindicandi ratio, *in triade locorum*, *videlicet Zach. XIII:*10 *de Messiae Divinitate*, *et officio: Johan. XX:*28. *de Thomae Apostoli fide et confessione:* 1 *Joh. II:*1, 2 *de Christo advocato et propitiatore nostro*, *monstrata; erroribus Heterodoxorum*, *praesertim autem Photianorum opposita*. Noribergae. 1618. 4°.

Systema politicum, *in tres libros distributum*. Giessae 1618. 12°. Marpurgi 1619, 1631. 12°.

Systema Logicum theoretico-practicum. Giessae 1618. 12°. Marpurgi 1621, 1631. 12°.

Exercitationes Metaphysicae. Marpurgi 1620, 1631, 1637.

Disputationum Ethicarum Collegia tria. Giessae. 1622. 12°.

Oratio panegyrica de vitâ et obitu admodum Reverendi et Clarissimi viri Dom. M. Johannis Schröderi. Theologi celeberrimi, *de tota Christi Ecclesiâ meritissimi apud inclutam Noribergam Autistitis primarii*, *XXIII die Junii*, *quo ante decennium primam ibi concionem habuerat anno* 1621, *pie defuncti; habita* 30 *Augusti anni* 1622. Altorfii 1622. 4°. It. in de *Memoriae Theologorum* van H e n n i n g W i t t e , *Decade* VII. p. 853-881.

Systema ethicum in tres libror destributum. Marpurgi 1626, 1635, 12°.

Theologia typica, *seu totius Sacrae Theologiae Delineatio*. Hamb. 1629. fol.

Theatrum Psalterii theoretico-practicum. Hamburgi, omstreeks 1659, na den dood van den schrijver, door R u d o l p h u s C a p e l l u s , hoogleeraar in het Grieksch en de Geschiedenis, te Hambueg, uitgegeven.

Systema Theologicum minus; in quo totum Christianae Religionis corpus, *ex uno et solo Dei verbo*, *artificiosè et fabrefactum traditur*. Hamburgi 1639, 1654, 1662. 4°.

Historia Patriarcharum, *in qua illorum ortus*, *progressus atque egressus*, *methodo novâ et artificiosâ*, *descripta continentur et ad usum Ecclesiasticum*, *Politicum et Oeconomicum accomodantur*. Lubecae 1642. 4°.

Historia Alexandri Magni, *seu Prodromus quatuor Monarchorum*. Amst. 1645. 12°.

Theatrum historicum theoretico-practicum; in quo quatuor Monarchiae novâ et artificiosâ methodo describuntur. Amst. 1648. 4°. *edit. auct. et emendat*. 1656. 4°. *Accessit supplementum insigne earum rerum*, *quae desiderari poterant*, *ad annum Christi* CIↃIↃCLXVIII. 1668. 4°.

Analysis logica in Euangelistam Matthaeum, *in tabellas redacta*. Amst. 1652. fol.

Sophistica; sive doctrina, *modum fallacias artificiosè solvendi docens*. Hamburgi 1659. 12°.

Commentarius in Psalmos Poenitentiales. Hamburgi. 1692. 4°.

Antilogiae Biblicae, *sive conciliationes dictorum sacrorum Bibliorum*. Hamburgi. 1700. 4°.

Men heeft nog van hem eenige Theologische dissertatien in 4°. zoo als *de Normâ et Judice controversiarum*, *De Christi*, *secundum utramque nataram adoratione* etc. en twee preeken in het Deensch. behelzende uitleggingen van Psalm 45, uitgesproken bij gelegenheid dat hij, in 1634, prins C h r i s t i a a n met princes M a g d a l e n a S i b y l l a van Saxe in het huwelijk verbond. (Copenh. 1634. 4°.) en eene over Psalm 128. Copenh. 1637. 4°.

Hij liet in hands. na:

Dilucidationes Dominicalium et Festivalium.

Annotata in Vetus et Novum Testamentum of *Biblia Latina glossata*.

Systema Theologicum majus.

Theologia practica, *sive Loei communes practici*.

Theologia Naturalis.

Christologia Sacra.

Philologia Sacra.

Lexicon Theologicum.

Tractatus de formulis cautè et sobriè loquendi in Theologicis.

Systema Historicum, *theoretico-practicum*.

Zie *Biogr. Univ.* i.v.; J ö c h e r , *Gelehr. Lexic.* i.v.; F r e h e r i , *Theatrum ex Templo honoris reserato Spigelii*, p. 554, m. portr.; H. W i t t e , *Diar. Biogr. ad annum* 1655; Id. *Memoria Theologorum Decade* VII, p. 5862; *a Decade* XI. p. 1480-1486; P a q u o t , *Mém.* T. II. p. 522; G l a s i u s , *Godgel. Nederl.* o.h.w.; P a u w , *Europis Lutherdim*, p. 343; D o m e l a N i e u w e n h u i s , *Gesch. d. Evang. Luth. kerk te 's Gravenhage*, bl. 12, 13, en *de leer van het H. Avondmaal in de Evang. Luth. kerk.* (Amst. 1852).

[Balthazar Matthieu]

MATTHIEU of MATTHIEUW (BALTHAZAR), van Antwerpen, kunstschilder, bloeide in het midden der 17^{e} eeuw. In de eetzaal van de Hermitage te Turijn vindt men van hem een zeer schoon *Avondmaal*, volgens den abt L a n z i .

Zie K r a m m , *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Kunstschild.* D. IV. bl. 1078.

[Jean Chrysostome de S. Matthieu]

MATTHIEU (JEAN CHRYSOSTOME DE S.), of J e a n H u s t i n , werd waarschijnlijk te Luik of omstreken geboren, begaf zich in den geestelijken stand en onderwees de wijsbegeerte in het bisschoppelijk seminarie aldaar. Den 23 September 1621 nam hij te Brussel het kleed aan der ongeschoeide karmelieten en gaf in het klooster van Placet in Leuven onderrigt in de philosophie en theologie. Ook was hij in andere betrekkingen werkzaam geweest toen zijne oversten hem naar Rome riepen, waar paus U r b a n u s VIII hem het bisdom van Ispahan, hoofdstad van Perzië, aanbood. In Brabant wedergekeerd, vervulde hij de betrekking van prior en definitor en stierf te Brussel den 21 Februarij 1652.

Zijn *Vie de la soeur Marguèrite de la Mère de Dieu*, *Carmelite Converse de Bruxelles* is niet gedrukt.

Zie C. d e V i l l i e r s , *Bibl. Carmel.* T. I. p. 824; P a q u o t , *Mém.* T. II. p. 559.

[C. Matthieu]

MATTHIEU (C.), een landschapschilder, die omstreeks 1651 leefde.

Zie *Navorscher*, D. II. bl. 312.

[Matthieu]

MATTHIEU (), die zich als kapitein van een korps vrijwilligers in den Posten-oorlog in Vlaanderen (1793) onderscheidde.

Zie B o s s c h a , *Neêrl. Heldend. te land*, D. III. bl. 67, 75.

[Assuerus Matthisius]

MATTHISIUS (ASSUERUS) of Sweer Matthysen, zoon van Johannes Matthisius, predikant te Deventer, studeerde te Leyden onder Vorstius, en werd in 1616 predikant in zijn geboortestad. Van den aanvang zijner bediening verklaarde hij eensgezind te zijn met de Remonstranten. Reeds den 17 April 1617 werd hij op eigen verzoek van zijn dienst ontzet, maar nog in hetzelfde jaar te Kampen beroepen.

In November 1618 werd hij van wege de Remonstranten met C o r v i n u s en P i j n a c k e r naar Dordrecht gezonden om met E p i s c o p i u s voor de Remonstranten toegang tot de synode en vrijgeleide te verzoeken. Den 16 dier maand werd hij voor de synode geciteert en vervolgens met zijn medebroeders in 1619 veroordeeld. Naar Nieuwhuis in Benthem gevoerd, vond hij noch daar, noch te Steinfort, noch te Munster eene schuilplaats. Eindelijk begaf hij zich naar Grol. In het land teruggekeerd bediende hij van 1630 af de Remonstrantsche gemeente te 's Hage in commissie. Den 1 Maart 1631 kwam hij bij die gemeente in vaste bediening. Nog in September van het volgende jaar predikte hij er. Daarop vertrok hij naar Hamburg en werd de Haagsche gemeente eenigen tijd bij leening bediend, tot op de komst van B a t e l i e r . Den 27 Augustus 1637 werd hij, in het vaderland teruggekeerd, met drie anderen voor de visitatie der kerken tot de directeuren geassumeerd. In Januarij 1639 werd hij te Rotterdam beroepen en bleef daar tot zijn dood 12 Jan. 1651. A l b e r t u s H o l t h e n i u s heeft eene lijkrede op hem gehouden, die het licht ziet.

Men heeft van hem:

Oprecht ende claer bericht waer in cortelyck teghens een ander ghestelt is 1 *Wat die pred. van Campen.... over 't stuck van die praedest. met den ancleve van dien*, *voor de oude waerheijt.... gevoelen. II Wat die selvige als onwaerheijden ende nieuwicheijden* (*uyt... schriften van... suyvergenoemde leeraers... uijtgetrocken... verwerpen enz*. 1667. waarvan verschil. drukken, behalve door M a t t h i s i u s , den voornaamsten opstellen, ook door G o s w i n u s , V o s c u i l en S c h o t l e r u s onderteekend.

Ass. Mathisii, *onschuldt d.i. korte openinghe van de procedure*, *die men in sijne af-zettinghe teghens hem ghebruyct heeft*, *bij forme van antwoorde op zoodanighen afscheyds-brief van de magistr. der stadt Deventer... ghezonden. Met eene voor-r...*, *waer-in ooc zommighe vorighe proceduren tot naerder bericht aenghetoghen worden*, *enz.* 1618.

Twee vragen: waervan de eerste is of de ware kercke Christi dooden kan in 't geloof, *de tweede of de roomsche alleen deze ware kercke zy: voorgestelt ende ondersocht van een genaemt catholyck priester* (*Robert Delius*) *met een antwoordt daarop gestelt van Ass. Mathisius. Oock een aanhangsel belangende het ketterdooden*. Rotterd. 1647. 8°.

Twee predicatien, *de eerste over Jeremiae XIV*, *vers* 19, 20, 21, *gedaen den* 12 *Dec.* 1646 *op den biddach om den vrede te verwerven; de tweede over Jesaia XXVI vers* 1, 2, 3 *en* 4, *gedaen den* 10 *Junii* 1648 *op den danckdach voor den verkregenen vrede*, van A s s . M a t t h i s i u s . Rotterd. 1649.

Zie A l b . H o l t e n i u s , *Lijkr. over A.M.* Rott. 1651, 4°; B r a n d t , *Hist. d. Reform.* D. I. bl. 442, 688, 691, D. IV. bl. 11, 12, 13, 382;

C a t t e n b u r g , *Bibl. rem.* p. 96, 106; P a q u o t , *Mém.* T. I. p. 96, *Acta et Scripta Syn. Dordrac. min. Remonstr.* T. I. p. 121; *Oorspr. ende voortganck der Nederl. Kerclicke verschillen*, D. II. p. 81, Col. 6; R e v i i , *Dav. ill.* p. 586-611; B a u d a r t i u s , *Memor.* B. VIII. bl. 1 enz.; K o e c h e r , *Hist. d. Heidelb. Catech.* bl. 371; R e g e n b o g e n , *Geschied. d. Rem.* D. II. bl. 14; G l a s i u s , *Godg. Nederl.* o.h.w.; T i d e m a n , *de Rem. Broeders.* bl. 31, 52, 63; J. M o u l i n , *de Rem. te Kampen*, bl. 9, 10; M o l h u i z e n , *Leerred. op de* 250 *verjaard. van de sticht. d. Gem. te Deventer*, bl. 70, 71; R o g g e *Bibl. v. Pamflett.* M u l l e r , *Bibl. v. Pamflett.*

[Gerard Matthisius]

MATTHISIUS (GERARD), of M a t t h i j s ., werd omstreeks 1523 in Gelderland geboren. Reeds vroeg werd hij met de Grieksche en Latijnsche talen bekend, studeerde in het collegie Montanum te Keulen en vervulde er later het hoogleeraarambt in. De magistraat der stad, onderrigt van zijne bekwaamheid, gelastte hem omstreeks 1545 onderwijs te geven in het Grieksch, eerst op eene kleine, later (1550) op eene grooter jaarwedde. Zijne ambtgenooten waren toen J a n L e i h i u s v a n C o c h e m , die het Latijn, en J u s t u s V e l s i u s , die het Latijn, Grieksch en de wijsbegeerte onderwees. In 1552 werd hij deken van de faculteit der kunsten en kort daarna verkreeg hij den graad van licentiaat in de godgeleerdheid. Den 12 November 1557 werd hij tot regent van het collegie Montanum gekozen, welke post hij tot zijn dood toe bekleedde. Volgens V a l e r i u s A n d r e a s stierf hij den 10 April 1572; doch H a r t z h e i m stelde zijn dood een paar jaren later, waarmede C o r n e l i u s C a l l i d i u s , M a t t h i s i u s ' tijdgenoot overeenstemt. Eenige oogenblikken voor zijn dood zeide hij het volgende distichon, dat men voor zijn grafschrift kan beschouwen, op.

> Quod satis est, vixi: jam quina decennia natum
> Mors rapit. Heu! nullus sum, nisi, Christe, juves.

Hij schreef:

Porphyrii Phoenicis Isagoge, *seu quinque vocum Institutiones*, *interprete Joachimo Perionio*, *Cormoeriaceno Benedictino*, *nunc demum ab eodem recognitae; una cum Scholiis jam recens conscriptis et editis*, *autore G.M. Adjecta est ab eodem praefatio*, *quâ Aristotelicae Dialecticae vituperatoribus*. (P e t r u s R a m u s en zijne discipelen) *respondetur; unâ cum explicatione istius Veterum quaestionis: sitne Dialectica pars an instrumentum potius Philosophiae*. Colon. 1550. 12°.

Aristotelis Stagiritae Categoriae, *nunc denuo ab interprete Joach. Perionio.... recognitae; una cum Scholiis G.M..... nunc primum conscriptis et editis*. Colon. 1551. 12°.

D. Thomae Aquinatis de naturâ et essentiâ rerum, *libellus* (*quem vulgo de Ente et Essentiâ vocant*,) *nunc recens à mendis quam plurimis repurgatus*, *et Scholiis insuper adjectis*, *illustratus; operâ G.M. Geldri*. Colon. 1551. 12°.

Aristotelis priorum Analyticorum (*quibus tota ratiocinandi doctrina continetur*) *libri duo; una cum Scholiis G.M. Geldriensis*, *nunc recens conscriptis et editis. Ex interpretatione Joachimi Perionii Benedictini Cormoeriaceni*, *diligenter jam recognitâ et castigata*. Colon. 1553. 12°.

Aristotelis de rerum Principiis liber primus, *in certam methodum redactus*, *et per Erotemata explicatus..... Adjecta sunt* Προλέγομενα, *quorum explicatio ad universam Naturalis scientiae intelligentiam nan parum adjumenti studiosis afferet*. Colon. 1556. 12°

Aristotelis Topicorum libri octo, *interprete Joach. Perionio Cormoeriaceno Benedictino*, *nunc denuo ab eodem recogniti: una cum Scholiis jam recens conscriptis et editis*, *auctore G.M.*

Tomas primus Aristoteleae Logicae in quo insunt quinquo vocum Institutionum liber unus: Categoriarum liber unus: de Interpretatione liber unus: de Rationatione libri duo: de Demonstratione libri duo; partim Joachimo Perionio Cormoeraceno, *partim Nicolao Gruchio*, *Rothomagensi Interpretibns; una cum commentariis G. Matthisii Geldriensis*, *nunc multo quam ante accuratius conscriptis*, *et editis. Editio a* Colon. 1559. 4°. *Alter Tomus... in quo insunt Topicorum libri octo*, *secunda editio*, *Joachimo Perionio interprete. De Reprehensionibus Sophistarum liber unus*, *Nicolao Gruchio*, *Rothom. interprete; una cum Adnotationibus G. Matthisii.... partim nunc recens editis*, *partim de integro recognitis et locupletatis.... Adjecimus praeterea librum de Naturâ et Essentiâ*, *authore quidem D. Thomâ Aquinate*, *at nunc paraphrastice translatum*, *et commentariis praeterca nonnullis adjectis illustratum per G.M.* Ibid. 1566. 4°.

In Epistolam B. Pauli ad Romanos Commentaria, *nunc recens conscripta ac edita*, *authore G.M.* Colon. 1562. 12°.

Epitome librorum Aristotelis de Coelo. Colon. 1568. 12°.

Epitome Logicae Aristoteleae Graeco-Latina. Colon. 1569. 12°.

Epitome librorum Aristotelis de rerum Principiis. Colon. 1570.

Pythagorae et Phocylidis Carmina aurea.

Oratio paraenetica de extremo Domini adventu.

Conciones de Adventu.

Zie V a l . A n d r e a s , *Bibl. Belg.* p. 279; F o p p e n s , *Bibl. Belg.* T. I. p. 356; P a q u o t , *Mém.* T. II. p. 192, seqq.; M i r a e u s ; J ö c h e r .

[S.L. Matthys]

MATTHYS (S.L.), een middelmatig graveur, van wien men o.a. een vignet vindt voor J. B e r q u i n . *Architectura of wiskunstige verhandelingen over de burgerlijke Bouwkunst*. Amst. 1789. fol.

Zie K r a m m , *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. IV. bl. 1078.

[Broeder Matthys van Dordrecht]

MATTHYS VAN DORDRECHT (Broeder). Zie WENTSEN (MATTHYS.)

[Jan Matthys]

MATTHYS (JAN), te Gent geboren, oefende zich onder R o m b o u t P a u w e l s in de beeldhouwkunst. Hij overleed in 1710 in zijne geboortestad en werd in de kerk van St. Michiel aldaar begraven.

In de genoemde kerk heeft men van hem het *marmeren grafteeken van Robbert van Reysschoot*, en het *marmeren gedenkteeken van Capperolle* in de kerk van St. Sauveur; een marmeren *Ecce homo* in de kapel van het groot Bagijnen klooster.

Zie I m m e r z e e l , *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. II. bl. 209.

[Hendrik Matthys]

MATTHYS (HENDRIK), broeder van den vorige, werd te Gend geboren en in de beeldhouwkunst door R o m b o u t P a u w e l s onderwezen. Hij was deken van het schildersgild zijner geboorteplaats, en overleed er den 5 Sept. 1752. Men vindt van hem in de hoofdkerk dezer stad het *marmeren grafteeken van den kanunnik de la Serra du Puget*. Hij was ook bouwmeester en voltooide de St. Pieterskerk te Gend.

Zie I m m e r z e e l , *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. IV. bl. 207; E c h a r d , *de Script. ordin. Dominic*.

[Raym Matthys]

MATTHYS (RAYM), een Dominikaan uit Gent, in Vlaanderen, studeerde te Leuven, verkreeg de doctorale waardigheid onderwees de godgeleerdheid te Winoxbergen, Gent en andere plaatsen, nam verscheidene betrekkingen bij zijn orde waar, schreef eene lijkrede op J o h a n A n t o n D a u b e r m o n t , liet eenige preeken over leerstoffen in hands. na en overleed 11 Maart 1690, 51 jaren oud.

Zie J ö c h e r , *Gelehr. Lexic.* i.v.

[Jan Matthyssen]

MATTHYSSEN (JAN) of MATTHYSZ., zoon van een wever en zelf bakker te Haarlem, stelde zich, nadat J a n T r i p m a k e r te 's Gravenhage onthalst was, in September 1533, aan het hoofd der wederdoopers in Nederland. Hij wierp zich als profeet op, noemde zich Henoch, den tweeden getuige, en zond in October van dat jaar, om zijn aanhang uit te breiden, 12 Apostelen uit. Hij wilde op de puinhoopen der bestaande ordeningen, staten en overheden een nieuw godsrijk vestigen. Als een andere Mahommed zocht hij door zwaard en vuur den val te bewerken van alle mogendheden, die onder het bereik van zijne baldadige onderneming waren, en een altijddurend rijk vestigen dat zich onder zijn koninklijk bewind over de gantsche aarde zou uitbreiden. Hij zou de wereld overwinnen en over alle vijanden van het godsrijk zegevieren. Dan zou de CHRISTUS op de wolken des hemels verschijnen en hem in zijne koninklijke waardigheid bevestigen, de paus van Rome als den antichrist van den troon werpen, en in diens plaats hem als den oppersten kerkregent plegtiglijk aanstellen.

Na zich eenigen tijd te Amsterdam te hebben opgehouden,

vertrok hij in November 1533 naar Munster, waarover hij het opperbevel in handen kreeg, en waaraan hij nieuwe wetten gaf. Hij sneuvelde, toen deze stad door den bisschop belegerd werd. Zijn dood verwekte algemeenen schrik, die Jan Bokelsz. door een aanspraak verdreef. Deze huwde de nagelaten weduwe van Matthysz. Chr. v. Sichem heeft hem in plaat gebragt.

Zie Ottius, *Annales Anabapt. Basil.* 1672; Meshovius, *Hist. Anabapt.* Col. 1617; Jochmus, *Gesch. d. Kirchenreform. zu Münster*, 1825. 8°; J. Hast, *Geschichte der Wiedertäufer*, *bis auf ihren Stürz. zu Munster*. (Munster 1836); C.A. Cornelius, *Geschichte des Münsterischen Aufruhrs*, 1e B.; L. Hortensius, *Tum. Anab.* p. 15, 16; *Oproeren der Wederdoperen*, bl. 33, 46; Wagenaar, *Beschrijv. v. Amsterd.* D. III. bl. 26, 32; Brandt, *Hist. d. Ref.* D. I. bl. 112, 113; Ypey, *Gesch. d. System. Godgel.* D. III. bl. 119; Cerisier, *Ned. Geb.* D. II. bl. 306; van Mieris, *Ned. Vorsten*, D. II. bl. 404, 405, 410; Ypey en Dermout, *Gesch. d. Ned. Herv. kerk*, D. I. bl. 124, volgg.; Kist en Royaards, *Arch. voor Kerk. Gesch.* D. V. bl. 119, 120; Rippold, *D. Joris v. Delft*, in *Zeits. f. Hist. Theol.* 1863. S. 7, 53; Kok, o.h.w.; Kobns en de Rivecourt; Verheyden, *Eff. eor. qui Antichr. oppugnarunt*.

[Jan Matthyssen]

MATTHYSSEN of MATTHYSZ. (JAN), geb. te Middelburg, een wederdooper, die in 1534 met zijnen bisschop Jakob van Kampen te Amsterdam kwam en aldaar heimelijke vergaderingen hield. Hij was aldaar een der hoofden van de herdoopers en nam deel aan hun aanslag op die stad. Hij werd echter niet gelijk de meeste gevat, maar wist zich door een tijdige vlugt te redden.

Zie L. Hortensius *van den oproer der Wederdooperen*, bl. 137; Wagenaar, *Beschrijv. v. Amsterd.* D. III. bl. 26, 48.

[Pater Wichard Matthyssen]

MATTHYSSEN (Pater WICHARD), een Groninger, van de orde der Jesuiten, werd in het einde van Mei 1627 naar Friesland gezonden met het doel, om zich vooral aan het platte land te wijden. Hij arbeidde te Leeuwaarden en omstreken, en doopte er met Willebrordus van der Heyden 48 volwassenen en 180 kinderen. Na drie jaren aldaar doorgebragt te hebben, werd hij naar Franeker gezonden, waar zijn werk niet voorspoedig was. In 1632 zond hem de societeit naar zijne geboorteplaats.

Zie W.v.d. Heyden, *Verh. van de verrigting der Jesuiten in Friesl*. bl. 69, 73, 105, 107, 111.

[Allart Matthyssen]

MATTHYSSEN (ALLART), kapitein ter zee, van Amsterdam, veroverde achtereenvolgend drie Portugesche kapers, omstreeks 1663.

Zie J.C. de Jonge, *Gesch. v.h. Ned. Zeew.* D. II. bl. 302.

[Jan Matthyssen]

MATTHYSSEN (JAN). Deze dappere zeeheld ontmoeten wij in de zeeoorlogen onder de Ruiter. Hij bekleedde in den eersten Engelschen oorlog de betrekking van kapitein, vervolgens van schout-bij-nacht bij het Zeeuwsche smaldeel (1667)

en nam deel aan den togt van Chattam. Toen van Nes de Teems afgezakt en zijne scheepsmagt over de geheele uitgestrektheid der rivier van Londen had uitgebreid, werden de Nederlanders onverhoeds door de Britten van buiten aangevallen. Bij die gelegenheid, toen de vloot in een hachelijken toestand verkeerde, gaf hij treffende bewijzen van kloekmoedigheid. Hij kreeg een brander voor den boeg, die hem zijne boven blindesteng wegnam, doch hij verloor geen moed, ook hij deed zijn schip gieren en weerde den vijandelijken brander af, die door eigen vuur verteerde.

Zie J.C. de Jonge, *Neêrl. heldend. ter Zee*, D. II b. bl. 380, 465.

[Jan Matthyssen]

MATTHYSSEN (JAN), de Jonge, moedige zoon van den dapperen Zeeuwschen schout-bij-nacht van dien naam, toen hij in de Noordzee kruiste om den handel en zeevaart zooveel mogelijk tegen de Duinkerkers te beschermen. Hij voerde toen de snaauw de *Zeepost*, van 12 stukken, en leverde, na alvorens een Hollandsch schip ontzet te hebben, een bloedig gevecht aan eenen Franschen kaper, wien het ten laatste, door de schade, welke de *Zeepost* bekomen had, gelnkte te ontkomen.

Zie J.C. de Jonge, *Gesch. v.h. Ned. Zeew.* D. IV. bl. 441.

[Robert Matthyssen]

MATTHYSSEN (ROBERT), kapitein ter zee, deed als koopvaarder in 1678 veel afbreuk aan de Duinkerksche en andere Fransche oorlogschepen en veroverde o.a. vijf prijzen van meer of mindere waarde, die door de Zeeuwsche commissievaarders gedeeltelijk in Zeeland, gedeeltelijk in Spanje werden opgebragt.

Zie J.C. de Jonge, *Gesch. v.h. Ned. Zeew.* D. III. bl. 271.

[B. Matton]

MATTON, MATHON of MATON (B.), schilderde burger huizen uit den deftigen stand. Volgens sommigen zou hij een leerling van G. Dou zijn geweest. Zijne beste werken gingen voor die van Dou of van Mieris, naar wie hij ook kopijen heeft gemaakt, door. Bij Jonkhr. Six van Hillegom berust van zijn penseel een fraai stukje. *Een man by eene vrouw*, waarschijnlijk portretten.

Op de verkooping van den heer Cremer te Rotterdam (1816) was een uitvoerig kaarslicht van hem, voorstellende: *Eene meid*, *die in een kelder bij een wijnvat in slaap gevallen door haar meester betrapt wordt*, voor *f* 1,210, - verkocht, en bij de Smeth gold een *Buitenhuisje* m. fig. *f* 710, -.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Lev. d. Schild.* D. I. bl. 183, D. IV. bl. 118; Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Kunstschild.* D. II. bl. 209; Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Kunstschild.* D. IV. bl. 1078.

[J. Matton]

MATTON (J.). De heer Kramm heeft het nog niet tot een resultaat kunnen brengen, of deze wezentlijk geleefd heeft

of dezelfde is met den vorige. In het eerste geval moet hij in het genre van J.M. hebben geschilderd.

Zie K r a m m , *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. IV. bl. 1078.

[Edmond Etienne Joseph Mathon]

MATHON (EDMOND ETIENNE JOSEPH), een zeer verdienstelijk hoofdofficier der infanterie, werd den 9 Mei 1788 te Doornik, in Belgie, geboren. Op zestienjarigen leeftijd trad hij als vrijwilliger in dienst bij het regement jagers te paard, der garde, en deed als zoodanig dienst bij de krooning van keizer N a p o l e o n I.

In 1805 maakte hij den veldtogt van Oostenrijk mede en werd tot bregadier bevorderd; in 1806 en 1807 nam hij deel aan den veldtogt in Pruissen en Polen, en ging toen als 1e luitenant over bij het 29e regiment infanterie van linie en het leger bij Napels, met hetwelk hij twee jaren lang in Calabrie oorlog voerde, en waar hij in 1808 tot 1$_{e}$ luitenant werd benoemd. In 1809 kwam hij met zijn legercorps onder de bevelen van prins E u g è n e uit Italie, in Oostenrijk aan; in 1810 bekwam hij den rang van kapitein, en als zoodanig werd hij in 1811 als *aide de Camp* aan den generaal B i l l a r d toegevoegd, die zulks verzocht had en die, als belooning voor onderscheidene uitstekende door hem verrigtte daden van dapperheid, gedurende den immer gedenkwaardigen veldtogt van Rusland, hem ten jare 1812 voordroeg tot chef d'escadron en officier van het legioen van eer. Het meerendeel der groote veldslagen van het eerste keizerrijk zijn door hem bijgewoond. Te Austerlitz heeft hij zich bijzonder onderscheiden bij den vermaarden aanval van de jagers te paard der keizerlijke garde met de Mamelukken, onder bevel van den generaal R a p p , op de chevaliers-gardes van keizer A l e x a n d e r , waardoor over het lot van den dag werd beslist.

Hij bevond zich bij het beleg van Gaëta onder M a s s e n a , te Mileto, Eylau, Friedland en te Caldiëro, alwaar hij door een kogel aan den hals ernstig werd verwond. Voorts te Raab en te Wagram, waar hij door geweerkogels twee verwondingen bekwam.

Gedurende den veldtogt van Rusland maakte de kapitein M a t h o n onder het opperbevel van den maarschalk V i c t o r , deel uit der divisie Partonneaux, aan welke N a p o l e o n den last had gelaten om den gantschen dag van 27 November vóór Borisow stand te houden, ten einde daardoor den generaal T c h i c h a k o f f te misleiden, en zoodoende den overtogt van het Fransche leger over de Berezina te beschermen. Door meer dan 40000 Russen ingesloten, waren de ongeveer 2000 man, die er van de drie brigades der dappere divisie nog waren overgebleven, gedwongen zich over te geven, doch niet dan na voorafgegane bloedige gevechten, en na wonderen van

onverschrokken heldenmoed. Twee jaren vertoefde de kapitein M a t h o n in Kurksk en in de Krim. Na zijne terugkomst uit Rusland vroeg en bekwam hij een eervol ontslag uit fransche dienst, en werd hij in 1815 benoemd tot majoor in dienst bij het Nederlandsche leger.

Bij Z.M. besluit van 20 December 1826 tot luit.-kolonel bevorderd zijnde, viel hem de onderscheiding te beurt van bij de oprigting van het reg. grenadiers tot kommandant van het 1e bataillon te worden aangesteld, met hetwelk hij in de September-dagen van 1830 zich in het park te Brussel bevond. Zoo ooit iemand, dan voorzeker heeft ook destijds de luit. kolonel M a t h o n zich ten allergunstigst onderscheiden. Van moed en beleid getuigde al reeds vroeger het Fransche eerekruis dat op zijne borst prijkte, en onkrenkbare trouw aan eed en pligt, van onbeperkte gehechtheid aan het huis van Oranje, kon men toch geene meer treffende, bewijzen geven, dan hij dit deed door het afwijzen van de schitterende voorstellen, hem bij herhaling van Belgische zijde gedaan.

Van af 1831 tot 1833 was hij toegevoegd aan den staf van Z.H. hertog B e r n a r d v a n S a x e n W e i m a r.

Bij besluit van 13 Februarij 1834 werd hij benoemd tot kolonel-kommandant der 12e afdeeling infanterie en den 1 Januarij 1841 tot generaal-majoor, provinciale kommandant van Gelderland. In den jare 1843 is hij op pensioen gesteld, en gaan wonen op het familie buitengoed te Ginneken bij Breda, alwaar hij zeer onverwacht in Junij 1863 is overleden.

De generaal M a t h o n was ridder der Militaire Willemsorde, ridder van het Legioen van Eer, Commandeur met de Ster der orde van Witten Valk van Saxen-Weimar-Eisenach, versierd met het Metalen kruis en de penning van St. Helena.

Als braaf soldaat, getrouw dienaar, kundig en uitstekend chef stond hij bij zijne meerderen in hoog aanzien, was hooggeëerd en bemind bij zijne kameraden en ondergeschikten. Door het openhartige en rondborstige, door het wegslepend vrolijke van zijnen inborst bond hij de harten aan zich, en was hij alom geliefd.

Zie B o s s c h a , *Neêrl. Heldend.* D. III. bl, 611; *Amsterdamsch Handelsblad van den* 29 *Junij* 1863.

[Christophorus de Mattrée]

MATTRÉE (CHRISTOPHORUS DE), geb. te Condroisy in het Luiksche, was, behalve in de voornaamste oude talen, volgens V a l . A n d r e a s , in alle die in Europa gesproken werden, ervaren, en heeft onder een anderen naam, in het licht gegeven:

De Venerab. Sacramento Eucharistiae.

Zie V a l . A n d r e a s , *Bibl. Belg.* p. 139; F o p p e n s , *Bibl. Belg.* T. I. p. 180.

[Paulus Matty]

MATTY (PAULUS) of M a t y , zoon van M a t t h i e u M a t t y , werd in 1681 te Beaufort geboren, was Phil. dr. en predikant

bij de Waalsche gemeente te Montfoort, later catechist bij het school der armen, door Jacques Saurin gesticht te 's Hage. Hij gaf in 1729 een naamloos geschrift in het licht: getiteld: *Lettre d'un théologien à un autre théologien sur le mystère de la Trinité*. Hij ging in hetzelve van de meening uit dat men in de dogmatiek dikwijls te weinig acht gaf op eene gezonde exegese en te veel invloed liet aan de schoolsche philosophie van vroegeren tijd. Dit denkbeeld pastte hij toe op het leerstuk der Drieëenheid en bragt de hierop betrekking hebbende bijbelplaatsen tot vier soorten, waarvan de eerste op de eenheid van God, de tweede op de godheid van Vader, Zoon en H. Geest, de derde op het onderscheid dezer drie personen, de vierde op hunne onderlinge betrekking zag. Na deze plaatsen aan een scherp onderzoek onderworpen te hebben, kwam hij tot de volgende slotsom: 'In de heilige Drieëenheid zijn drie wezentlijk van elkander gescheidene personen. De eerste bezit in zich de gansche Godheid, dragende daarom den naam van Vader. Deze ééne waarachtige God heeft, vóór de schepping der wereld, twee verstandige, doch eindige wezens voortgebragt, welke beide hij, op de allernaauwste wijze met zich vereenigd heeft, zoodat hij met die beide drie personen uitmaakt. De tweede persoon, die de zoon genoemd wordt, omdat een verstandig doch eindig wezen met de Godheid op het naauwst vereenigd is. Uithoofde dier vereeniging wordt èn de Zoon èn de Heilige Geest met het volste regt God genoemd, en zijn er drie personen in één en het zelfde goddelijke wezen.' Groot was de verbazing, die dit geschrift verwekte, en toen men wist wie er de schrijver van was, poogde de Waalsche predikanten te 's Hage hem van de ongegrondheid zijner meening te overtuigen. Toen deze poging mislukt was, gaf Arnaud de la Chapelle, een hunner, zijne aanmerkingen op dit geschrift in het licht, waarop hij zijn *Entretien par lettre entre Mr. de la Chapelle et le Sr. P. Maty sur le sujet de la lettre d'un théologien à un autre théologien sur la mystère de la Trinité*, 1730, liet volgen. De zaak kwam voor de Waalsche synode, in 1730 te Kampen gehouden, die de leer van Matty voor Ariaansch en Sabelliaansch verklaarde met welk oordeel de Zuidhollandsche synode overeenstemde. Maty berustte geenszins in deze uitspraak, maar verzette er zich tegen in *Protestation du Sr. P. Maty contre ce qui s'est passé dans le Synode Wallon*, *assemblé à Campen en May* 1730, en gaf tevens *Apologie de la conduite et de doctrine du Sr. Maty* in het licht. Een zijner vrienden nam zijne verdediging op zich in *Reflexions en forme de lettre*, *adressée au prochain Synode*, *qui doit s'assembler au mois de Septembre* 1730. Jan Louis Benvoust schreef hierop ter verdediging van den kerkeraad: *Triomphe de la vérité et de la paix*, *ou réflexions sur ce qui s'est passé de plus important dans le der-*

nier synode au sujet de Mr. Maty, welke laatste zijn gevoelen ontwikkelde in *Doctrine de la Trinité, eclaircie et demonstrée par l'ècriture et defendue contre les objections de Mr. de la Chapelle et de quelques autres Théologiens*.

Dit geschil had de aandacht der godgeleerden, zoo in als buiten het vaderland getrokken. De hoogleeraar D r i e s s e n schreef zijn *Examen sententiae, an in essentia Divina sint tria entia, unum increatum et infinitum*, 1733; de kandidaat T.W. H a n n i b a l, verdedigde in 1736, onder voorzitting van M o s h e i m, eene dissertatio, getiteld: *Modesta inquisitio in novam dogmatis de S.S. trinitate explicationem, quam vir. Clar. P. Maty proposuit*, opgenomen in M o s h e m i i *dissert. ad historiam ecclesiasticam pentinentes*. T. II. p. 399 seqq. De hoogleeraar P. B r o e s gaf die verhandeling in 1798 op nieuw uit met eene voorrede waarin M a t t y 's gevoelen ter nadere onderzoeking den godgeleerden werd aanbevolen. Eene aanprijzing daarvan vindt men in *Brief aan mijne landgenooten die tot andere Christelyke genootschappen behooren*, 1796, bl. 7.

D e C h a u f e p i é heeft een breedvoerig onderzoek van M a t y s gevoelen kenbaar gemaakt in zijne, oorspronkelijk in het Fransch uitgegeven, *Brieven over gewigtige zaaken betreffende den Godsdienst* (bl. 93-155).

M a t y ging tot het Remonstrantsche kerkgenootschap over, en leefde sedert geheel ambteloos. Volgens H a a g legde hij zich op de geneeskunde toe, en ging naar Engeland, waar hij stierf. Men schrijft hem toe: *La certitude des connaissances humaines*, in 1741 uitgekomen, en (zegt men) door hem in het Engelsch overgebragt.

Zie W a l c h i i, *Comp. Hist. Eccl.* T. VI. p. 211-222; D o e d e r l e i n i i, *Instit. Th.*C. § 116; M u n t i n g h e i, *Th. Ch. Comp.* 577; B a u m g a r t e n, *Gesch. d. Religions part.* p. 859, 866; M o s h e i m, *Kerk. Gesch.* D. X. bl. 54, 55; *Dissert. ad historiam Eccles. pertinentes* T. II. p. 498; v a n E i n e m, *Kerk. Gesch.* D. III. bl. 602, 603; Y p e y, *Kerk. Gesch. d. XVIII eeuw*, D. VII. bl. 283, verv. D. IX. bl. 6, verv.; Y p e y en D e r m o u t, *Gesch. d. Ned. Herv. kerk*, D. III. bl. 210, 211; *Aanteek.*, bl. 92, volgg.; G l a s i u s, *Godgel. Ned.* o, h.w.; K i s t en R o y a a r d s, *Archief voor Kerkel. Gesch. inzond. in Nederl.* D. VII. bl. 291, v. 295, v.; K o b u s en d e R i v e c o u r t H a a g, *La France Protest*. i.v.; J ö c h e r, *Gelehr. Lexic.*

[Charles Matty]

MATTY of MATHY (CHARLES), broeder van den vorige, in 1698 predikant der Waalsche gemeente te Montfoort, is bekend door een *Dictionnaire géographique Universel*. Amst. 1701, 1723. 4°.

Zie H a a g, *La France Protest*. i.v.; *Biogr. Univ.* i.v.

[Matthieu Matty]

MATTY of MATHY (MATTHIEU), zoon van P a u l M a t t y, beroemd geneesheer en talentvol schrijver. Hij werd in 1718 te Montfoort geboren, studeerde te Leyden, en werd aldaar Phil. et med. doctor. In 1740 ging hij naar Engeland. Hij maakte zich vooral bekend door zijn *Journal Brittannique*,

18 d. in 12°. tusschen 1750 en 1755 te 's Hage in het licht gekomen. De koninglijke Maatschappij van Londen nam hem in 1758 tot lid en in 1765 levenslang tot secretaris aan. Volgens E l o y was hij ook lid der academie van Berlijn en toen het Britsch Museum in 1753 gesticht was, werd hij er onderbibliothecaris aan benoemd. In 1772 volgde hij doctor K n i g h t als bibliothecaris op, vier jaren later overleed hij (1776). M a t t y was een zeer geleerd man en daarenboven uiterst minzaam en beleefd. Hij was met de beroemdste geleerden van Europa in briefwisseling en gaf, behalve het genoemd *Journal*, in het licht:

Diss. de consuetudinis efficaciâ in corpus humanum. L.B. 1740. 4°.

Diss. de Usu. L.B. 1740. 4°. in het Fransch. Utrecht. 1741. 12°.

Ode sur la rebellion en Ecosse. Amst. 1746. 8°.

Essai sur le caractère du grand médecin Eloge ou critique de Boerhaave. Colog. 1747. 8°.

Authenthic Memoirs of the life of Richard Mead. Lond. 1755. 12°.

Translation of a Discourse on inoculation, *read before the Academy of sciences at Paris*, *by M. de la Condamine*. Lond. 1765. 8°.

New observations on inoculation, *by Dr. Garth*, uit het Fr. Lond. 1768. 8°.

Life of Lord Chesterfield, voleindigd door zijn kleinzoon J u s t a m o n en geplaatst voor de mengelwerken van Stanhope. Lond. 1777. 2 d. 8°.

Men vindt van onzen geneesheer in de *Trans. Philos: Letter on the success of inoculation at Geneva* (1768)*; On the history of the return of the famous comet of* 1682 *with observations* en *On the matter of inoculating the small pox on the court of Barbary and at Bengal*, in de *Med. Obs. and Inq*. (T. III.) *Palsy occasioned by a fall*, *attended with uncommon symptome*, en *Essay on the advantages of very early inoculation*.

Ook zette M a t y in 1758 in het Eng. over de *Remarques de Peyssonnel sur la montagne de soufre de la Guadeloupe* en plaatste een voorrede voor het eerste werk van G i b b o n , *Essai sur l'étude de la litérature*. 1761. 8°.

Zie J ö c h e r , *Gelehr. Lexic.* i.v.; H a a g , *La France Littér*. i.v.

[Jan Mattye]

MATTYE (JAN), sneed kunststukken in hout, o.a. in den vorm en ter grootte van een okker- of walnoot, in de eene helft de geboorte van JEZUS in de andere de aanbidding der wijzen; in den vorm eener citroen, in de eene helft de bruiloft te Kanaän, in de andere eene processie; van een doodshoofd enz. Sommige stukken dragen het jaartal 1639.

Zulk een noot, van een onbekend kunstenaar, waarin de geboorte en kruisiging kunstig gesneden waren, oorspronkelijk voor *f* 1400 verkocht, goldt later *f* 700, en werd door C. van Alkemade voor *f* 100 en een ducaat gekocht. Op de auctie der handschriften van dezen laatste, 17 Januarij 1848 te Amsterdam verkocht, bragt hij *f* 110 op.

Zie *Navorscher*, D. IV. bl. 100; *Cat. der hands. v.C.v. Alkemade* en *P.v.d. Schelling*, bl. 84.

[Abraham Mattys]

MATTYS (ABRAHAM), omstreeks 1570 te Antwerpen geboren; schilderde landschappen en historiële onderwerpen. Immerzeel vermeld van hem: *De dood van de Moedermaagd*, en een altaarstuk, voorstellende: *Maria met het Christus-kind en de Heilige Franciscus*.

Zie Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.* D. II. bl. 209.

[Jean Maubeuge]

MAUBEUGE (JEAN). Zie MABUSE (JAN).

[Johannes Mauburnus]

MAUBURNUS, MOMBURNUS, MAMBURNIUS (JOHANNES), of Jean de Momboir, ook Joannes Bruxellâ, naar zijne geboorteplaats genoemd. Hij werd in zijne jeugd naar Utrecht gezonden, waar hij in den Dom werd opgevoed, de Grammatica en het Gregoriaansch gezang leerde; vervolgens werd hij regulier-kanunnik te St. Agnetenberg, bij Zwolle. Hier reeds verwierf hij roem door zijn godvruchtig gedrag en de uitgaaf van zijn *Rosetum exercitiorum spiritualium*, zoo dat het parlement van Parijs, bij eenen brief van 18 April 1497, op aandringen van den te Gouda opgevoeden Parijzer hoogleeraar Johannes Standonck en van den kanunnik Nicolaas de Hocqueville, aan het kapittel van Windesheim verzocht, hem aan het hoofd van acht zijner broederen naar Frankrijk te zenden, ten einde aldaar verscheidene kloosters te hervormen. Hij kweet zich met ijver van deze taak, en hervormde de kloosters van St. Severijn in het aartsbisdom Sens, van Cisoin onder Doornik, van St. Eubertus te Orleans, van St. Martinus te Nevers en van Livry onder Parijs. Vooral verdient zijn hervormingsarbeid bij de Benedictijner kloosterorde St. Maur vermelding. Zij, die zich aan de geleerde wereld zoo gunstig bekend heeft gemaakt, rigtte hare werkzaamheden naar zijn voorschrift in. Erasmus zwaaide dan ook Mauburgus hoogen lof toe. ‘Merkwaardig’ schreef Glasius, ‘en een bewijs dat ook het kloosterleven, hoeveel te wenschen overlatende, in ons vaderland dat van andere oorden overtrof, mag het genoemd worden dat een Nederlandsche monnik de tucht der Fransche kloosters moest herstellen.’ De ongezonde ligging der abdij Vitry, door de Fransche schrijvers *sepulchrum Alemannorum* genoemd, waarin hij zijn verblijf hield, knakte den door zoo vele werkzaamheden reeds

afgematten Mauburnus. Hij overleed in den aanvang van 1503, werwaarts Standonck hem had laten vervoeren.

Hij gaf in het licht:

Rosetum exercitiorum spiritualium et sacrarum meditationum: in quo etiam habetur materia praedicabilis per totum anni circulum. Basil. 1491, 1504, kl. fol. Paris. 1510. fol. Door de zorg van Jean Saulay; Mediolani, 1603, herzien door Basilius Serenius, regulier kanunnik; Duaci, 1620 fol. door Leander de St. Martin, een Engelsch Benedictijn, bezorgd.

Venatorium investigatorium Sanctorum Canonici ordinis waarschijnlijk bestaat dit werk slechts in hands., zooals ook de volgende:

Compendium Venatorii Canonicorum Regularium in 4°.

Calendarium Sanctorum ordinis Canonicorum Regularium.

Joannis Mauburni, *Canonici Regularis: Magistri Joannis Standonck*, *Magistri Philippi Hodaert*, *Poenitentiarii Senoniensis*, *Epistolae aliquot*.

Responsio ad tria, *quae ordini Canonicorum Regularium objiciuntur; ad Priorem de Duno*, *prope Endoviam*.

De Benedictijnen van St. Maur hebben in hun *Gallia Christiana*, T. VII. *in Probat*. Col. 281, 282, twee brieven van Erasmus aan Mauburnus in het licht gegeven.

Zie Sweertii, *Ath. Belg.* p. 447; Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 534; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 688; Paquot, *Mém.* T. I. p. 311, 312; *Gallia Christiana*, T. VII. p. 836-839; Mastelini, *Necrol. Virid. Vallis*, p. 121; Sanderi, *Bibl. Belg.* ms. T. II. p. 56, 60, 51, 141; Foppens, *Hist. Sylvaed.* C. 23; Knippenbergh, *Hist. Ecces. Gelr.*, p. 239-240; Delprat, *Over de broederschap van G. Groote*, bl. 171 verv. 289 verv.; Glasius, *Godgel. Nederl.* o.h.w.; Kobus en de Rivecourt.

[David van Mauden]

MAUDEN (DAVID VAN), werd in 1575 te Antwerpen geboren, studeerde te Leuven in de philosophie, later te gelijk in de regtsgeleerdheid, en ontving in 1606 den rang van licentiaat. Hij was gegradueerd kanunnik der Cathedrale te Deventer. Vervolgens gedurende 25 jaren pastoor te Brussel, en deken van de O.L.V. kerk te Breda. Hij verwierf zich toen als god- en regtsgeleerde en stierf 8 of 13 April 1641.

Men heeft van hem:

Discursus morales in Praecepta Decalogi. Lovanii 1625. fol.

Antidotum adversus calumniosos libellos Joannis Lillers, *Practici*, *e Belgio proscripti*, *seu Discursus III de Montibus Pietatis*, *etc.* Ibid. 1627. 4°.

Speculum aureum vitae moralis, *quo Tobias ad vivum delineatur atque explicatur*. Anvers 1631. fol.

Alithologia, *sive veritatis Explicatio*, *quâ Propositura nuncupata Capellae ad incudem revocatur*. Brux. 1635. 4°.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 174; Foppens, *Bibl. Belg.*

T. I. p. 230; *Hist. Episc.* Antv. p. 141; van Goor, *Beschrijv. v. Breda*, bl. 79; Hermans, *Conspect. Onom. liter.* p. 15; Jöcher.

[Henricus a Maulde]

MAULDE (HENRICUS A), regulier-kanunnik in het klooster van Windestein, in 1431 gestorven. Hij was een zeer geleerd man, van wien vele handschriften in dat klooster bewaard worden.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 457; Joh. Bosschius, in *Chron. Windestein*.

[Willem de Maulde]

MAULDE (WILLEM DE), door Wagenaar verkeerdelijk van Meulde genoemd, heer van Mansart, ridder, een Doorniksch edelman, uit een beroemd geslacht, een der verbondene Edelen, gaf blijken zijner verkleefdheid aan de belangen der vrijheid, zoo door eene geheime briefwisseling met den prins van Oranje, als door zijn gedrag te Oudenaarde, binnen welke stad hij, op 's prinsen raad, heimelijk eenig krijgsvolk bragt, zonder echter zijn oogmerk te bereiken. Zijn volk werd ter stad uitgedreven en hij zelf genoodzaakt naar een goed heenkomen te zoeken. Bij die gelegenheid, gelijk op andere tijden, toonde hij de zijde van Oranje standvastig te willen houden tegen de Spanjaarden en Gentenaars, zonder dat de ongunst der koningin van Engeland, die hem haar rijk ontzeide, eenige verandering in zijne gevoelens kon veroorzaken. Zijne zending naar Frankrijk tot den hertog van Anjou, en zijne tegenwoordigheid bij de begrafenis van prins Willem strekten hiervan ten bewijze. Hoe lang hij geleefd heeft is niet bekend. Hij komt nog voor in een leenbrief van Haamstede, ten jare 1599 door de gecommitteerde raden van Zeeland gegeven.

Zie *Nobil. des Pays-Bas*, P. II. p. 504; Le Carpentier, *Hist. de Cambray et des Cambresis*, P. III. p. 999-1001; *Quartiers Généal*. T. I. p. 164, 180, 254; *Recueil Généal. de Familles Originaires des Pays-Bas*, p. 2, 19, 179; *Corrections intéressantes au Nobil. des Pays-Bas*, T. I. p. 195; *Généal. de quelques familles des Pays-Bas*, (Amst. 1774) p. 168, 177; *Généal. v. Wassenaar*, *XIV gener. by Ferwerda*, (over het geslacht); Robijn, *Oorsprong der ketterijen binnen Oudenaarde*, bl. 175, 176, 182; Bor, *Ned. Oorl.* B. XII. bl. 24; B. XVIII. bl. 57; Hooft, *Ned. Hist.* bl. 797; Le Petit, *Chron. des Pays-Bas*, liv. X. p. 550, XI. p. 405; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. VII. bl. 419; *Bijlagen tot de Memorie over 't recht op de duinen van Haamstede*, bl. 27; te Water, *Verbond der Edelen*, D. III. bl. 115, 117; Groen van Prinsteren, *Archives de la maison d'Orange-Nassau*, T. V. p. 315, 617, T. VI. p. 205, 235, 239; van Meteren, *N.H.* D. III. bl. 59; Kobus en de Rivecourt.

[Nicolaas de Maulde]

MAULDE (NICOLAAS DE), zoon van den vorige, onderscheidde zich reeds vroeg als krijgsman, en ontving, zoo te Oostende als te Sluis, vele wonden. Hij was de partij van Lycester toegedaan, en hielp kapitein Cosmo de Pescarengis in zijn aanslag op Leyden (1587). Deze mislukte, kapitein

Maulde werd te Woerden achterhaald, en in weerwil zijner jeugd en zijner dapperheid, de bede van vele aanzienlijken en eener jonkvrouw te Leyden, den 25 October 1587 aldaar, voor 's Gravestein onthalst. Hij had twee broeders, die voor het vaderland sneuvelden en is zelf een der helden, in den roman, getiteld: *Gideon Florensz*. van onze beroemde romanciere, Mevrouw Bosboom-Toussaint.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. XVIII. bl. 94, 95, 96; *Resol. van Holl.* 20, 21 en 24 Oct. 1587, 9 Jan. 1588, bl. 291; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. VIII. bl. 261, 262; van Wijn, op *Wagenaar*, D. VIII. bl. 72; Carpentier, t.a.p. te Water, *Verb. d. Ed.* D. III. bl. 555, 556.

[Louis de Maulde]

MAULDE (LOUIS DE), gezegd Mansard, zoon van Willem, broeder van Nicolaas, gelijk deze een dapper krijgsheld, die zich onder de vanen van Maurits en Frederik Hendrik onderscheidde. In 1646 werd hij sergeant-majoor in 't regiment van graaf Willem Fr. van Nassau, stadhouder van Friesland; in 1655 luitenant-kolonel van 't Waalsch regement. Hij overleed in 1663.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* D. III. B. XXIII. bl. 110; *Navorscher*, D. IV. bl. 39; D. V. bl. 101; *Bijbl.* bl. LXXX. CXXXVI.

[Jacob le Maure]

MAURE (JACOB LE), prentsnijder te Utrecht in 1627, vermeld door Kramm, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. IV. bl. 1078.

[Gaspar de Mauregnault]

MAUREGNAULT (GASPAR DE), dapper krijgsman, diende als kolonel den lande in den slag bij Senef, 11 Aug. 1674. Zijn regiment, bij verbastering dat van 'Marnout' genoemd, behoorde tot de tweede brigade, gekommandeerd door Johan George van Weede van Walenburg. Hij werd te Montcassel gekwetst.

Zie Bosscha, *Neerl. Heldend. te land*, D. II.; *Bijl.* bl. 4, 12; *Kron. v.h. Hist. Genoots.* D. VI. bl. 360.

[Gilles de Mauregnault]

MAUREGNAULT (GILLES DE), zeekapitein, broeder van den vorige, diende in 1665 op 's lands vloot, nam in 1667 deel aan den togt van Abraham Crynssen in West-Indie als bevelhebber van een fregat, en bood in 1672 zich aan om met 60 kloeke matrozen, die hij op zijn kosten had aangeworven, zich naar 's lands vloot te begeven, dat hem werd toegestaan. Hij sneuvelde in het gevecht bij Montcassel in 1678.

Zie Bosscha, *Neerl. heldend. te land*, D. II. *Bijl.* bl. 12; Brandt, *Leven van de Ruyter*, bl. 399; J.C. de Jonge, *Neerl. heldend. ter zee*, D. II b. bl. 392, D. IV a. bl. 355.

[Jacob de Mauregnault]

MAUREGNAULT (JACOB DE), dapper zeeheld, vermeesterde in 1695 een rijke koopvaarder en een Duinkerker snaauw, een der vermaardste zeilers van die stad, nam deel aan het bombardement van Kopenhagen door de Engelsche, Zweedsche en Nederlandsche vloten in 1700; den 22 Junij 1705 had er tus-

schen hem, toen kapitein van het roeifregat *Mercurius* van 4 stukken, bemand met 193 koppen, en twee Fransche schepen van welke het eene 38 stukken met 250 man, en het andere 22 stukken met 210 man voerde, een scherp gevecht plaats. Van weerszijden werd met hevigheid gestreden. Mauregnault verdedigde zich gedurende drie uren hardnekkig en bekwam 60 dooden en gekwetsten. Door beide schepen geënt, sloeg hij ze kloekmoedig af, doch eindelijk moest hij voor de overmagt bukken, doch de vijand behaalde deze zegen duur, daar omtrent 200 der hunnen sneuvelden of buiten gevecht gesteld werden. Hij stierf 1 Mei 1719 en werd in de groote kerk te Veere begraven.

Zie J.C. de Jonge, *Gesch. v.h. Neerl. zeew.* D. IV b. bl. 37, 39, 172, 404.

[Cornelis de Mauregnault]

MAUREGNAULT (CORNELIS DE), kapitein der mariniers, aan boord bij Danckers, werd om zijn moed en kunde tot bevelhebber van een schip van oorlog bevorderd.

Zie de Jonge, *Gesch. v.h. Neerl. Zeew.* D. IV b. bl. 38.

[Johan Gaspar de Mauregnault]

MAUREGNAULT (JOHAN GASPAR DE), baljuw van Veere. Toen er in 1664 twist was ontstaan over 't herstellen der wet te Vlissingen en te Veere, voerde de prinses-weduwe van Oranje een reglement in, waarnaar men zich voortaan in dit stuk zou hebben te voegen. Mauregnault ijverde bijzonder tegen het reglement en gaf hare Hoogheid daardoor zoo groot ongenoegen dat zij hem in zijn ambt schorschte, totdat hij haar zou voldaan hebben. De staten hielden hem echter de hand boven het hoofd, zoodat men elkander eerlang verstond.

Zie Aitsema, *Saken van Staat en oorlog*, D. V. bl. 165-175; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. XIII. bl. 100.

[Johan de Mauregnault]

MAUREGNAULT (JOHAN DE), heer van Phlipsland, werd in verschillende belangrijke aangelegenheden gebruikt. Zoo zond hem Willem III in 1673 met van Beuningen en Lodestein naar de Ruiter om over 't employ van 's lands vloot te raadplegen. In hetzelfde jaar was hij bij de Keulsche vredehandeling.

Zie Valkenier, *Verward Europa*, D. II. bl. 671-678; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. XIV. bl. 249; Brandt, *Lev. v. de Ruyter*, bl. 783; van Leeuwen, *Bat. ill.;* Smallegange, *Chron. v. Zeel.* bl. 426, 582.

[Johan de Mauregnault]

MAUREGNAULT (JOHAN DE), burgemeester van Veere, gecommitteerde raad van Zeeland wegens Veere, werd beschuldigd den koning van Pruissen in 1702 aan het marktgraafschap en verder aan het stadhouderschap te hebben willen helpen.

Zie van Wijn op *Wagenaars Vad. Hist.* D. XVII. bl. 32.

[Mr. Johan de Mauregnault]

MAUREGNAULT (Mr. JOHAN DE), een Middelburger van geboorte, was raad (1720) en later (1742) president van het

Hof van Holland. Hij stierf waarschijnlijk in 1758, was een vermaard regtsgeleerde, en gaf in het licht:

Juridique Observatien. 's Hage 1758.

Zie V r e e d e , *Gesch. v.d. Hoogen Raad*, St. III. bl. 11; *Groot Placcaatboek*, D. VIII. bl. 44; A r r e n b e r g , *Naamr. v. boek.*; *Kron. v.h. Utr. Gen.* D. V. bl. 59.

[Jhr. Mr. Daniel Pieter de Mauregnault]

MAUREGNAULT (Jhr. Mr. DANIEL PIETER DE), werd den 19 April 1741 aan de Kaap de Goede Hoop geboren, genoot zijne opvoeding in Nederland, en werd in Zeeland, tot welks Edelen hij behoorde, met verschillende eerambten bekleed, zoo als met dat van schepen, raad, pensionaris en burgemeester te Veere. Ook zag hij zich den post van commissaris te water en fiscaal militair over Zeeland opgedragen, en nam, als buitengewoon afgevaardigde, zittiug in de vergadering der Staten-Generaal. De groote staatsverandering in 1795, voor velen zoo noodlottig, was dit voor onzen M a u r e g n a u l t , die daardoor van alle zijne waardigheden ontzet werd. Als vader van een talrijk huisgezin, gevoelde zij dit verlies op een smartelijke wijze, maar zocht en vond voor deze en andere rampen, welke hem troffen, leniging en vooral in zijne zucht tot letteroefeningen en verrigting van zijne kundigheden. Later verkreeg hij eenige vergoeding verkreeg voor het geleden verlies, welke hem ook door koning W i l l e m I gereedelijk werd toegestaan. Hij bragt zijn ouderdom als ambteloos burger in stille afzondering te 's Hage door, en overleed den 23 September 1823, in den ouderdom van ruim 83 jaren. M a u r e g n a u l t was lid der Maatschappij van Ned. Letterk. te Leyden.

Zie *Handel. v.d. jaarl. vergad. der Maats. v. Ned. Letterk. te Leyd.* 1824. bl. 14; J.P. v a n V i s v l i e t , *Invent. der handschrift. van het Zeeuwsch Genoots.* bl. 15; *Verv. op Wagen.* D. XXV. (Reg.); d e K a n t e r , *Kron. v. Zeel.* bl. 266, 74.

[Jacob Maurer]

MAURER (JACOB), werd te Schaffhausen in 1732 geboren, kwam reeds in zijne jeugd in Holland, behaalde op stads teekenakademie te Amsterdam een gouden eereprijs, en werd teekenmeester bij de Renswoudsche stichting te Utrecht. Hij schilderde portretten, landschappen, familie- en historiestukken. Ook vervaardigde hij behangselwerk. In de kerk te Leuven vind men een altaarstuk van zijn hand. Zijne wijze van schilderen was volgens I m m e r z e e l , vlak, doch zijn koloriet loffelijk.

Zie I m m e r z e e l , *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. II. bl. 209; K o b u s en d e R i v e c o u r t .

[J. Maurice]

MAURICE (J.), beroemd graveur in edelgesteente, werd in Nederland geboren, vestigde zich onder L o d e w i j k XIV te Rouaan en bloeide daar omstreeks 1640. Beroemder nog dan hij was zijn zoon, die dat vak te Parijs beoefende, doch om het geloof Frankrijk verliet, zich te 's Hage vestigde en aldaar in 1732 in tachtigjarigen ouderdom overleed.

Zie K r a m m , *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. III. bl. 1079.

[Johannes Mauricius]

MAURICIUS (JOHANNES), priester van de orde der predikheeren of dominikanen, die tot de hervormde godsdienst overging, en zich bekend maakte door het schrijven van een menigte boekskens tegen zijn voormalige geloofsgenooten, zoo als:

Anatomie van den Barvoeter monniken Alkoran of der minnebroederen Wetboek. Amst. 1695. 8°.

Afgodendienst der Jesuiten in China, *m. pl.* Amst. 1711. 8°.

Getuigenis der waarheid of eene zedige aanspraak van Johannes Mauritius aan alle Roomsch-Katholyken. Amst. 1696. 8°.

Vervolg op de getuygenisse der waarheid. Amst. 1702. 8°.

Schets aan zijn zoon. 8°.

't Heylig jaar 1701, *inhoudende een Christelijke gedenk- en dankpligt wegens onse en onser lieve voorvaderen genadige verlossing uyt de pausselijke dienstbaarheyd*, *toegepast op den Text Exod*. 13 vs. 3. Amst. 1700. m. pl.

Korte verhandeling van het recht en gebruyk der graven en begraaffenissen, *so der aloude*, *als hedendaagsche volkeren door J.M.* Amst. 1704. 8°.

Loftooneel der vrouwelijke sexe. 1714. 8°.

Latijnsche *acrosticha*, 22 in getal. ter eere der overwinning bij Hochstett in 1704 gemaakt, en aan N. W i t s e n opgedragen, 1 blad fol.

Noodig berigt schrift van 't jaar 1710. 's Hage 1711.

De onnaspeurlijken rijkdom van Christus. Amst. (1705. 8°.)

Gèwigtige redenen om zig niet te begeven in den huwelijken staat met Roomschgesinden. Amst, 1708.

Zie Jhr. C.A. S y p e s t e y n , *Mr. Jan Jacob Maurcius*, *Gouverneur-Generaal van Suriname*, bl. 148; J ö c h e r , *Gelehr. Lexic.* i.v.; *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk.* D. II, bl. 2; A b c o u d e , *Naamr. v. Ned. Boek.* bl. 238; *Aanh. en verv.*, bl. 136; A r r e n b e r g , *Naamr.* bl. 34; *Nav.* D. VIII. bl. 134, IX. bl. 73.

[Jan Jacob Mauricius]

MAURICIUS (JAN JACOB), zoon van den vorige, werd te midden van 1692 te Amsterdam geboren. Zijn vader onderwees hem in de Latijnsche en Grieksche talen, en reeds vroeg muntte hij door zijne schranderheid uit. Als een blijk van zijne vroege ontwikkeling strekke dat hij slechts zes en een half jaar oud, in tegenwoordigheid van honderde menschen, den 11 Januarij 1699 in de Gasthuiskerk te Amsterdam, ‘tot verwondering der geheele stad predikte over Matth. VII:15, 16. Op achtjarigen leeftijd vervaardigde hij Latijnsche en Nederduitsche gedichten, en op twaalfjarigen gaf hij reeds een heldendicht in het licht. Na aan het gymnasium het ons derwijs van D a v i d v a n H o o g s t r a t e n genoten te hebben werd hij op zijn dertiende jaar ingeschreven als student in de godgeleerdheid; doch spoedig verwisselde hij dit vak met de regtsgeleerdheid en reeds den 16 April 1708, dus toen hij zijn 16-jarigen leeftijd bereikt had, werd hij, na verdediging zijner

dissertatie *de Gallorum-Germanorumque origine*, tot doctor in de beide regten bevorderd.

Hij zette zich te 's Hage neder en liet zich als advocaat bij het Hof van Holland inschrijven; weldra echter werd hij aangesteld tot kommies bij den raadpensionaris Mr. Isaak van Hoornbeek. Den 4 Sept. 1712 trad hij te 's Hage in den echt met Alida Pauw, kocht zich eene landhoeve nabij Nijmegen en liet daar een veefokkerij op groote schaal aanleggen. Twee jaren later verkocht hij die landhoeve, die hem geen voordeel verschaft had, en kocht hij in de Beemster, nabij Purmerend, een aanzienlijke boerderij. Hier maakte hij kennis met den beroemden Nieuwentijd, toen burgemeester van Purmerend en met diens schoonzoon, burgemeester Munnik. Door toedoen dezer vrienden, werd Mauricius in 1719 voor den tijd van anderhalf jaar verkozen tot schepen en pensionaris der stad Purmerend, ook werd hij in hetzelfde jaar gedeputeerde ter vergadering van de staten van Holland en West-Friesland. Later werd hij pensionaris ad vitam en burgemeester. Daar Mauricius zich te 's Hage als een ijverig maar vooral als een schrander en ervaren staatsman had doen kennen en zich zoodoende grooten naam had verworven, viel de keuze op hem, toen in 1725 de betrekking van resident van den staat der Vereenigde Nederlanden bij den Neder-Saksischen Kreitz te Hamburg openviel. In die betrekking deed hij den staat vele gewigtige diensten, ontving als bewijs van tevredenheid van de Algemeene Staten (24 Maart 1733) den titel van minister en vermeerdering zijner jaarwedde (*f* 6000). In den aanvang van 1742 deden directeuren van de geoctrooyeerde societeit van Suriname hem het aanbod om als gouverneurgeneraal naar die kolonie te vertrekken.

Ofschoon sommige hem zulks afriedden, nam Mauricius echter die betrekking aan en bragt negen jaren in onaangenaamheden en verdriet te Suriname door. Zelf bragt men velerlei beschuldiging tegen zijn bestuur bij de staten-generaal in, waartegen zij zich echter verdedigde. Den 15 Mei 1751 scheepte hij zich wederom naar het vaderland en kwam behouden in Nederland aan, vestigde zich te 's Hage en wachtte daar de beëindiging zijner procedure af. Op het advies van den Hoogen Raad werd hij door de Staten-generaal 15 Mei 1753 vrijgesproken van alle tegen hem ingebragte beschuldigingen, terwijl Salomon Duplessis, zijn beschuldiger, tot het betalen van alle kosten veroordeeld werd en aan Mauricius bevoegdheid gegeven om hem wegens laster te vervolgen. Den 1 Aug. 1753 werd hij op zijn verzoek als gouverneur-generaal van Suriname ontslagen, en hield op dienzelfden dag in de vergadering der directeuren te Amsterdam eene merkwaardige redevoering. Onmiddelijk na zijne terugkomst had de rustelooze en werkzame Mauricius het ambt van pensionaris

der stad Purmerend weder aanvaard, voor zoo ver de werkzaamheden als gedeputeerde ter dagvaart te 's Hage betrof. Hij dacht nu het overige van zijn leven rustig te 's Hage door te brengen, doch reeds twee jaren later (1755) werd hij voor de tweede maal als minister van den staat naar Hamburg benoemd, waar hij den 25 Maart 1768, na een zeer smartelijk en langdurig lijden in den ouderdom van 76 jaren overleed.

M a u r i c i u s was een zeer oordeelkundig en geleerd man, in verscheiden talen en wetenschappen ervaren. Men zou hem den *Hollandschen Menage* kunnen noemen, als zijnde best met dien Franschen schrijver te vergelijken. Hij zelf dacht gering over zijne poezij, verklaarde er ‘nooit een hardlooper in te zijn geweest’, en zich nooit onder het getal der poëten gerekend te hebben. En inderdaad dit kon hij ook niet willen, want zijne gedichten zijn middelmatig, koud en zonder ziel en leven, doch zij zijn belangrijk door de historische en taalkundige aanteekeningen die hij er onder voegde. Zulks deed hij vooral onder den tekst van zijn *Onledige ouderdom*. Die aanteekeningen behelzen een schat van taalgeleerdheid en vele juiste, gezonde en scherpzinnige oordeelkundige aanmerkingen, vooral omtrent het gebruik en de overneming van vreemde woorden in onze taal. In zijne jeugd beoefende hij ook de tooneelpoezij, doch ook deze heeft luttel verdiensten. Zijn beste treurspel acht men zijn *Sesostris* uit het Fransch. Ook vervaardigde hij Latijnsche en Fransche verzen. M a u r i c i u s was lid der *Maats. van Ned. Letterk.* Na den dood (1721 of 1723) van A l i d a P a u w, nam hij een tweede gade, wiens naam niet tot ons kwam, den 30 Sept. 1737 huwde hij ten derde male met jonkvrouwe J o a n n a M a r i a W r e e d e, wier moeder een eigen zuster was van den beroemden B o e r h a a v e. Hij had zonen, die alle voor hem stierven, en onder deze: J a n F l o r i s M a u r i c i u s, geb. Julij 1713, kapitein in staatsche dienst, later havenmeester te Paramaribo, waar hij 26 Aug. 1754 overleed.

P i e t e r M a u r i c i u s, aanlegger der plantagie Purmerend op Suriname, burgemeester en raad van Purmerend en te gelijk (behoudens zijn rang in 't vaderland) raad van politie in Suriname.

A n d r e a s M a u r i c i u s, 1743 ontvanger der in en uitgaande regten te Suriname, in 1751 eerste ontvanger der kolonie en vendu-meester.

Hij schreef:

Diss. Phil. de Gallorum Germanorumque origine, *sub praesidio J. Perizonii. L.B*. 1708. 4°.

Kort bericht wegens de Historie van zekeren Izaak Saxel, *en de beschuldiging der joden te Nijmegen over het slachten van een Christen kint*. Amst. 1716. 8°.

De Remonstrantie aan den Raad der stad Nijmegen door de joden. Amst. 1716.

Sesostris, *koning van Egypte*, *trsp. den Franschen Amasis nagevolgd*. Amst. 1712, 1717, 1735. met pl.

Europa verkwikt op 't gezicht der vrede, *tnsp. hebbende gestrekt tot eene inwijding van den Nederd. schouwburg te Utrecht*. Ald. 1712, 1735.

Het Leidsche studenten-leeven, *kluchtig blijsp*. Ald. 1717, 1735.

Voorspel tot opening van den Hollandschen schouwburg te Hamburg, *ter eere van den hoogwijzen Raad*, *met de dankzegging na het spel. Hamb. gedr. voor de liefh.* 1740. op blaauw papier. m. pl. (Hoogd.)

Het Campement. tnsp. Amst. 1742.

De promotie van den ingebeelden zieken h. Fr. (van M o l i è r e) *nagevolgd*. Ald. 1742.

Pampinon. Kluchtig zingsp. Ald. 1745.

Deze stukken zijn met den titel *Tooneelpoëzij*, onder de zinspreuk *Per haec ad altiora* in 2 d. gr. 8°. uitgegeven.

Eene vertaling van het 4e bedrijf der *Zaïde*, Amst. 1712, later met *Europa verkwikt op 't gezicht der vrede*, *'t Campement* en *de Promotie van den ingebeelden zieken*. Amst. 1742.

Aanspraak der Nederlandsche Tooneelpoezij. Gedrukt voor de liefh. (1753.)

De vreugde, *voorspel*, *vertoond op den Haagschen Nederd. schouwb. ter eere der doorl. verjaarfeesten van den* 28 *Febr. en* 8 *Maart* 1754. 's Gravenh. J o h . d e C r o s 1754 met een paar *Vaderlandsche liederen* bij dezelfde gelegenheid.

Nieuwejaars Haraugue van de Haagsche Nederl. Tooneelspelers, *geçadenceerd Monorime*, *in modern Hollandsch met een zeer sçavante praefatie* (get. *Chalcophonus Mathanasius Chrysostomi fil.* fol. Ald. 1735. 1755.

Lied op de Herfst of het feest van Bacchus, *gezongen op den 's Gravenh. schouwb. Gedrukt voor het Kunstgenoots*. z.j.

Veaudevilles op de Lente, *op het feest van Flora*, *divertissement* z. pl. of jaar. 1 blad fol.

Of de vier laatstgen. stukken van M a u r i c i u s zijn, is echter niet zeker.

Lauwerkrans voor de helden bij den slag van Hochstedt (1704).

De Amsterdamsche Helikon, *keerdicht*.

De zangberg gezuivert, *Muizenzang*. 's Hage 1716.

De kruishistorie van den Lijdenden Heiland, *met een zegezang tot zijne verheerlijking*. Amst. 1714, 1722, 8°. 1752 8°.

Dichtlievende uitspanningen. Amst. 1753. 8°.

Vervolg der Dichtlievende uitspanningen. Amst. 1754. 8°.

Besluit der dichtlievende uitspanningen, *met verscheidene bijvoegselen*. Amst. 1762. 8°.

Gezangen op Zee.

Redevoering, *in* 1725 *uitgesproken bij het vertrek naar Ham-*

burg, *tot afscheid aan de HH. Burgemeesteren en Radeu der stad Purmerend*.

Aanspraak in de vergadering der HH. directeuren der societijt van Suriname, *bij het nederleggen van het ambt als gouverneur-generaal der kolonie*, *op den* 1 *Aug.* 1750.

Eene aanspraak, *gedaan in de vergadering der HH. Staten-Generaal*, *bij zijn tweede vertrek naar Hamburg in* 1756.

Onledige ouderdom, *behelz. taallievende en historische uitspanningen*, *over 't gebruik en overneeming van vreemde woorden; bij welke gelegenh. de krijgsroem onzer voorvaderen verdedigd wordt*. Amst. 1765, 1766. 2 dn. 8°.

Regtsgeleerde maandelijkse uitspanningen, *over 't geoorloofde in tegenstelling van 't betaamelijke en oirbaare*. Te Amsterdam bij G e r a r d onder d e L i n d e n.

Het 1e. deel van het maandschrift, uitgegeven in 1722, is opgedragen aan burgemeester en schepenen der stad Purmerend. Het tweede deel, uitgegeven in 1725, is opgedragen aan Mr. I s a a k H o o r n b e e k, raadpensionaris van Holland.

Recueil van Noordsche zaken: zijnde eene verzameling van belangrijke memorien, *door Mr. J.J. Mauricius*, *gedurende zijn verblijf te Hamburg*, *en wel in de jaren* 1735-1742 *gesteld*. Dit Recueil is wel in druk verschenen, doch nooit in den handel gekomen. De titels der daarin voorkomende staatsstukken met de jaren der uitgave, zijn:

Nalezingen over 't strandrecht op de Elve (1729).

Nalezingen over de kompagnie van Altona (1429).

Nalezingen over de Deensche en Stettijnsche kompagnien (1729).

Nalezingen over de Zweedsche kompagnie (1731).

Nalezingen over de Engelsche kompagnie te Hamburg (1736).

Nalezingen over het plan van den keurvorst van Brandenburg tot oprichting eener O.I. kompagnie (1736).

Over de vaart der Spanjaarden naar Oost-Indien (1732).

Over den ouden vaart op de Noordzee, *bijzonderlijk op IJsland en naar Groenland* (1740-1741).

Recueil van egte stukken en bewyzen, *door Salomon du Plessis*, *geweeze raad van policie en crimineele justitie in de colonie van Suriname en door anderen*, *tegens Mr. Jacob Mauricius*, *gouverneur-generaal over de colonie van Suriname*, *rivieren en districten van dien*, *collonel over de militie aldaar etc. etc. etc. alsmeede door de societijt van Suriname en denselven gouverneur Mauricius tegens den gemelden du Plessis en anderen*, *van tijd tot tijd*, *zoo ter vergadering van H.H.M. de heeren Staten-Generaal*, *als van de societeit van Suriname ingedient en overgelevert met en beneffens de Resolutien van H.H. Mogende en van de societyt daartoe betrekkelijk*. Amst. 1752. 5 d. fol.

Zijne briefwisseling met W a g e n a a r, vindt men in diens *Leven* door P.H. B a k k e r.

Zie *Neerl. Jaarboeken*, D. I. bl. 384; J. W a g e n a a r, *Amst.* fol.

III St. bl. 552, *Bijv. op* Kok, *Vad. Woordenb.* D. III. bl. 181; Paquot, *Mém.* T. XI. p. 206; Nieuwenhuis, *Woordenb. v. kunst. en wetens.* o.h.w.; Kobus en de Rivecourt, *Verslag der Algem. Verg. v. Ned. Letterk.* 1768; *Mr. J.J. Mauricius*, *Gouvern. gen. van Suriname van* 1742-1753 *door* Jhr. C.A. van Sypesteyn, 's Hage 1858; Witsen Geysbeek, *B.A.C. Woordenb.* D. IV. i.v.; Collot d'Escury, *Hollands roem*, A. IV (2), bl. 539; de Vries, *Proeve eener geschied. d. Ned. Letterk.* D. II. bl. 112; van Kampen, *Bekn. Geschied. d. Ned. letter. en wetens.* D. II. bl. 160; Siegenbeek, *Bekn. Gesch. d. Ned. Letterk.* bl. 241; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. XIX. bl. 62; *Onmiddel. vervolg op Wagenaar*, D. XXII. bl. 114; *Leven van Wagenaar*, bl. 129, 133; Scheltema, *Staatk. Ned.* o.h.w.; van Sandwijk, *Kronijk en Geschied. enz. van Purmer.* bl. 71, 72, 169; *Naamrol der Tooneelspel. van J.v.d. Marck*, bl. 20, 42, 76; *Boekz. der Gel. Wereld*, 1716 b. bl. 260, 1720 b. bl. 692-702, 1721 a, bl. 219-237, 280, 303, 461-479, 580-588, 1755 a, bl. 19-44; 1765 a, bl. 367, 273-276; *Tijdschrift West-Indië*, D. I. bl. 126; *Vad. Letteroef.* 1848, bl. 359; *Kort verhaal van wetenswaardige zaken betreffende de Gasthuiskerk der stad Amsterdam*, Amst. 1798, 8°.; *Nav.* IV. bl. 560, *Bijbl.* 1855, bl. 59; VIII. bl. 36, 105, IX. bl. 73, 340; Abcoude, *Naamr. v. Ned. boeken*, bl. 238, *Derde Aanh.* bl. 100; *Vierde vervolg*, bl. 66; Arrenberg, *Naaml. v. Ned. boeken*, bl. 340; *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.* D. I. bl. 142 b. bl. 142; D. II. bl. 271; *Cat. v. Hulthem*, bl. 28121, 32247, 30540, 31528; Muller, *Cat. v. portr. Woordenb. d. Zamenl.*

[Benjamin Aubery heer van Maurier]

MAURIER (BENJAMIN AUBERY heer VAN), zoon van Jean Aubery, kleinzoon van den beroemden Jacques Aubery heer van Moncreau, die met gelukkig gevolg de zaak der ongelukkige bewoners van Cabrieres en Merindol bepleitte. Hij trad eerst in dienst bij den hertog van Bouillon en was in 1602 diens gezant aan het Fransche hof. Welligt was hij ook in 1589 secretaris van Du Plessis. Hij verliet de dienst van den hertog van Bouillon en trad in die van den hertog van Sully, wiens secretaris hij gedurende eenigen tijd was. In 1606 gebruikte Hendrik IV hem in de onderhandelingen nopens de onderwerping van den hertog van Bouillon en de overgaaf van Sedan. In 1614 zond hem de koninginne-moeder, op voorspraak van Villeroi naar Holland om daar den heer de Reffuge te vervangen. In den aanvang stond hij in groote gunst bij prins Maurits, die hem zijn achting en vertrouwen schonk en aan Villeroi, na den vrede van Landun schreef: ‘dat het Fransche hof geen bekwamer man kon uitkiezen, waarvan het met groote nuttigheid gediend werd.’ Ook stond hij in hooge gunst bij de prinses douairière Louise de Coligny. In de Arminiaansche twisten hield hij de zijde van Oldenbarneveld en Grotius, poogde als scheidsman in de geschillen op te treden, en toen Oldenbarneveld gevangen genomen en ter dood veroordeeld was, deed hij tot den laatsten oogenblik pogingen om hem te redden.

Hij was zeer bevriend met Grotius, voor wien hij het

mogelijke deed om hem uit den Loevensteinschen kerker te verlossen. Grotius zond hem uit Frankrijk brieven voor zijne vrienden in Holland. Beide staatsmannen hielden eene onafgebrokene en belangrijke briefwisseling, die bewaard is gebleven.

Bij den dood van Maurier's vrouw, Maria Magdaleine schreef hem Grotius een brief, die meermalen uitgegeven, en ook in het Engelsch vertaald is. Beide, Grotius en Heinsius, vervaardigde een Latijnsch grefschrift op haar.

Maurier stierf in 1636 te Maurier. Grotius vervaardigde op zijn afbeeldsel het volgende distichon:

Docta tabella, refers hominem, qui rectius ipse
Magnanimum reyem, cuius imago loquens.

Maurier had elf kinderen, die hij op een landgoed te 's Hage, dat aan Oldenbarneveld toebehoorde, door Benjamin Prideau liet onderwijzen. Later vergezelde deze drie zijner zonen naar Leyden, waar ze in de regten studeerden.

De namen van eenige dezer kinderen zijn niet tot ons gekomen, de overige waren: 1. Maximiliaan Aubery, een dapper krijgsman, die onder Frederik Hendrik diende, vele belegeringen bijwoonde en te Breda werd gekwetst. Hij huwde in Frankrijk mad. Beauveau d'Espance. 2. Louis Aubery, heer van Maurier, in Frankrijk geboren voor zijn vader naar Holland ging. Hij studeerde onder Prideau te Leyden, doorreisde vervolgens een deel van Europa zocht, in Frankrijk teruggekeerd, de gunst van Richelieu, doch kwam in geen diplomatieke betrekking, en stierf, na de R.C. godsdienst omhelsd te hebben, in 1687 te Maurier.

Hij bezorgde een nieuwe uitgaaf van:

Histoire de l'execution de Cabrieres et de Merindol et d'autres lieux de Provence, particulierement déduite dans le plaidoyer qu'en fit, l'an 1551, *par le commandement du Roi Henri II et comme son avocat-général en cette cause, Jacques Aubery, lieutenant civil au Châtelet de Paris et depuis ambassadeur extraordinaire en Angleterre pour traiter de la paix, l'an* 1505. *Ensemble une Relation particulière de ce qui de se passa aux cinquante audiences de la canse de Merindol*. Paris 1645. 4°. De ecrste editie verscheen Leyde 1619, door de zorg van Daniel Heinsius, die het aan de twee oudste zonen van Benjamin Aubery, Maximiliaan en Louis opdroeg. Voorts schreef hij:

Memoires pour servir à l'Histoire de Hollande, Au Maurier et à Paris 1688. 8°.; 5e edit. 1703, bezorgd door den abt Pierre Jacques Sepher, met den titel *Histoire de Guillaume de Nassau etc*. 1754, 1784, 2 vol. 12°. met aanteekk. (*notes inedites*) van Amelot de la Houssaye. Adelung wil, zich op den *Catalogue de Neaulme* beroepende, dat er eene uitgaaf te Parijs 1668 bestaat, doch zulks is eene vergissing, wijl op de laatste bladzijde van de uitgaaf van 1680

staat: *Achevé d'imprimer pour la première fois le* 15 *Juin* 1680. *Au Maurier et le* 20 *Août a Paris* en het privilegie is van 1679. Zij zijn door Roelof Roukema in het Ned. vertaald en te Amsterdam, 1704 onder den volgenden titel verschenen:

Gedenkschriften, *behorende tot de Historie van Holland*, *en d'andere Vereenigde landschappen enz.* m. fig. 8°.

Zij bevatten zeer veel belangrijks over de beroemde tijdgenooten van zijn vader, doch moeten met voorzigtigheid gebruikt worden. Zoo als reeds door Brandt, den schrijver van Grotii *Manes vindicati* en Haag is opgemerkt en aangewezen.

Memoires de Hambourg, *de Lubeck et de Holstein*, *de Danemarck*, *de Suède et de Pologne*. Blois 1735. 12°. La Haye 1737. 8°.

3. Daniel Aubery, aide-de-camp in het leger van den hertog van Enghien, 5 Aug. 1645, in den slag bij Nordlingen gedood. 4. Maurits Aubery, in 1615 te 's Hage geboren. Maurits was zijn doopvader, en schonk hem een doos met zijn afbeeldsel, omzet met diamanten van groote waarde. Het was deze zoon, die bekend is geweest onder den naam van Villaumière, zijn gansche leven in zijn geboorteland doorbragt, onder Fredrik Hendrik, Willem II en Willem III diende en in 1674 als kolonel in den slag van Senef sneuvelde.

4. Louise Aubery, in 1614 te 's Hage geboren, Louise de Coligny en de staten-generaal waren haar doopmoeder en doopvaders. De laatste schonken haar, bij die gelegenheid, eene jaarlijksche lijfrente van *f* 500, die tot 1672 betaald werd. Zij huwde 1 den markies d'Ardenay; 2. Benjamin de Pierre-Bouffiere, markies van Chambret. 5. Eleonore Aubery, in 1615 te 's Hage geboren, door Frederik Hendrik en Eleonore de Bourbon, zuster van den prins van Condé en vrouw van Philip Willem van Nassau ten doop gehouden. Zij huwde de baron de Mauzé bij Rochelle, en stierf in 1660 kinderloos. Zij was eene voortreffelijke schilderes en beoefende met goed gevolg de letterkunde. 6. Emilia, over wier doop Emilia van Nassau en de graaf van Culemborg stonden. Zij huwde den heer van Montreuil bij St. Marchand in Champagne.

De brieven van Grotius aan Benjamin Aubery vindt men in Grotii, *Epistolae ad Gallos*, L.B. 1601, en in Grotii, *Epistolae*. Amst. 1687. fol.

H. Gr. Epistola consolatoria ad Ben. Auber. Maurer., *Lupestenii III. Cal. Martias*, 1621 vindt men in alle edit. der *Epist. Gr. ad Gallos*, ook *Epist. Consol. ad B.A. Maur. singulariter edita cum aliis ej. argumentis*. Kilon. 1674. 4°; *The Mourner conforted*, *or an Epistle consolatory to Mr. de Maurier*. London. 1652. 1°.

Zie *Biogr. Univ.* T. II. p. 44; Haag, *La France Protest*. i.v.;

Jöcher, *Gelehr. Lex.* i.v.; Adelung u. Rotermund, *Fortz.* i.v.; H. Grotii, *Marnesvindicati*, (Ind.); Brandt, *Lev. v.d. Groot*, D. I. bl. 311, 313, 314, verv. bl. 19, 20, 432, 433; Aubery, *Memoire passim. Lettres Mem. de Neg. de Carleton*, (Reg.); Luden, *Lev. v.d. Groot* bl. 162, 167, 175, 176, 178 etc.; Brandt, *Regtspl. v. Oldenb.* bl. 43, 101, 102, 135, volg.; Grotii, *Verantw.* bl. 214; *Bandastius Mem.* B. VIII. bl. 43, 81, 93; Brandt, *Hist. d. Ref.* D. II. bl. 643, 673, 722, 733, 965, 970; Uytenbogaerd, *Kerk. Gesch.* bl. 1002, 1003, 1007, 1008; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. VII. (Reg.); Le Clerc, *Bibl. Choisie*, T. II. p. 130; Ancillon, *Vie des Savans*.

[Willem van Maurik]

MAURIK (WILLEM VAN), predikant bij de Doopsgezinden te Utrecht, daarna te Amsterdam, vriend van Jan Wagenaar.

Schreef:

Lijkreden over Ds. G. Abramsz. 4°.

Lijkreden voor Jacob van Roojestein, *overl.* 18 *Jan.* 1746. Amst. 1746. 4°.

Belijdenis. Utr. 1659. 4°.

Wijdloopig verhaal tegen het kort verhaal van W.R. van Hoochvelt. Utr. 1662. 4°.

Verantwoording tegen het placaat van Bern. 4°.

Zie *Lev. v. Wagenaar*, bl. 85; Abcoude, *Aanh. en verv. v. Ned. boeken*, bl. 135; *Tweede aanh.* bl. 100.

[Mr. Pieter Simon Maurisse]

MAURISSE (Mr. PIETER SIMON), president van het hoog geregtshof van Ned. Indië. Wij vinden dezen bekwamen regtsgeleerde reeds in 1803 vermeld als advocaat-fiscaal te Batavia en in 1808 als president van den hoogen raad van justitie, met den titel van extraordinair raad van Indie. Bij het overgaan van Java aan de Engelschen, schijnt hij naar Nederland te zijn vertrokken. In 1816 keerde hij naar Java terug met 2 m. linischip *Nassau*. Na in het jaar 1819 een gewigtig aandeel gehad te hebben in de regeling van het regtswezen, was hij nog verscheidene jaren president van het hoog geregtshof in Nederlandsch-Indië, tot dat hij, in 1827 door eene beroerte getroffen en verlamd, de dienst met pensioen verliet.

In Augustus 1820 werd hij benoemd tot ridder der orde van den Nederlandsche Leeuw. Na den dood van professor Ross die den hoogleeraar Reinwardt vervangen had als president van het Bataviaasch genootschap van kunsten en wetenschappen, trad Maurisse als zoodanig op in 1824. Sedert 1827 was hij lid der Maatschappij van Ned. Letterk.

In het jaar 1823, den 1 Mei, verloor hij zijne echtgenoot Joanna Maria Theodora van der Hoeven, oud 57 jaren. Hij hertrouwde den 15 December 1824 met A.M.A. van Berckel, en overleed den 15 April 1833, in den ouderdom van ruim 64 jaren. Eene dochter uit het eerste huwelijk trouwde Hendrik Machillairy, resident te Soerakarta.

Zie *Verslag der jaarl. vergad. v.d. Maats. van Ned. Letterk. te Leyden*, 1834, bl. 18. *Particulier berigt*.

[Joannes Baptista Maurissens of Maurice]

MAURISSENS (JOANNES BAPTISTA) of MAURICE, zoon van M a r t i n u s M a u r i s s e n s , te Brussel geboren, legde zich op de heraldie toe en werd wapenkoning (roi et heraut d'armes) van Vlaanderen en van Gelderland (1651). Hij overleed 1673, zijn zoon J a c o b u s F r a n c i s c u s volgde hem in dezelfde waardigheid op.

Hij schreef:

Le Blason des Armoiries de tous les Chevaliers de l'ordre de la Toison d'or, *depuis la premiere Institution jusques à present avec leurs noms*, *surnoms*, *titres et quartiers*, *ensemble leurs Eloges y decrites en bref*. La Haye 1665. 1667. fol.

Zie F o p p e n s , *Bibl. Belg.* T. I. p. 572.

[Maurits Prins van Oranje-Nassau]

MAURITS Prins VAN ORANJE-NASSAU, zoon van W i l l e m I en van A n n a v a n S a k s e n , naar wier vader de beroemde hertog, vervolgens keurvorst van Saksen, hij genoemd is, werd 13 November 1567 te Dillenburg in 't graafschap Nassan geboren. Toen zijn vader te Delft vermoord werd, telde hij 17 jaren. Reeds twee jaren te voren hadden de staten van Holland, om prins W i l l e m de kosten van zijn talrijk gezin te helpen dragen en tevens een bewijs van dankbare genegenheid te geven, besloten, den jongen graaf op 's lands kosten, die jaarlijks twaalf duizend pond zouden beloopen, naar de Leydsche hoogeschool te zenden, daar hij twee jaren doorbragt. Zoo groot was de zorg die de staten voor hem droegen, dat zij, toen de hertog van Parma zich in 1583 ter zee begon toe te rusten, zijn hofmeester nadrukkelijk bevolen hem niet te Katwijk of daaromtrent aan strand te laten komen, opdat hij geen gevaar mogt loopen door den vijand te worden opgeligt. Ofschoon slechts 17 jaren oud, werd hij tot hoofd der door de algemeene staten opgerigten raad van state aangesteld en hem van wege die van Holland, Zeeland en Utrecht alleen eene wedde van 2000 pond van veertig groot 's maands toegelegd. Kort na zijne aanstelling leverde hij bij het hervatten, van de onderhandeling over de opdragt dezer landen aan Frankrijk, reeds bij zijns vaders leven begonnen, een vertoog ter staatsvergadering in, waarin hij zonder die onderhandeling af te keuren, toch in bedenking gaf dat men dien niet te haastig behoorde door te drijven. Voorts herinnerde hij de Staten van Holland, hoe verre zij met zijnen vader reeds gevorderd waren in de opdragt der grafelijkheid, verzoekende dat zij hierop in 't handelen met Frankrijk geliefden bedacht te zijn, opdat hij en zijn huis daarbij niet vergeten werden, maar weder in staat gesteld om zich eenigermate te redden uit de zware schulden met welke zijn vader zijnen boedel had bezwaard gelaten. Voorts bood hij beleefdelijk zijne dienst aan, waartoe men hem, die zich nog jong en onervaren kende, mogt bekwaam oordeelen,

alzoo hij vast besloten had al zijn pogingen ten beste van den lande aan te wenden. Toen de handel met Frankrijk te niet liep, wendde men het oog naar Engeland en kwam men met koningin Elisabeth overeen, dat zij deze landen onder hare bescherming nemen, en den graaf van Leycester als algemeen bevelhebber harer troepen naar herwaarts zou zenden. Het gegrond vermoeden dat deze op het stadhouderschap van Holland vlamde, deed Johan van Oldenbarneveld op middelen bedacht zijn zulks te voorkomen en den eersten voorslag doen de stadhouderlijke waardigheid over Holland en Zeeland aan Maurits op te dragen. Met ernst werd hierover in October 1585 ter vergadering van Holland, in tegenwoordigheid der Zeeuwsche gemagtigden, geraadpleegd, en schoon er eerst eenig geschil over viel, toonden de afgevaardigden van beide gewesten zich er toe genegen. Den 1 November werd met meerderheid van stemmen daartoe besloten, den 14 dier maand deed hij als stadhouder, kapitein admiraal en generaal eed, en nam hij zitting ten hove. Ten zelfden dage werd besloten hem den titel van geboren prins van Oranje te geven.

Schoon Leycester, in Engeland de tijding van 's prinsen verheffing vernomen hebbende, dit zeer euvel opnam en vroeg wat hij in Nederland doen zou, daar een ander het stadhouderschap van Holland en Zeeland bekleedde, begaf zich echter prins Maurits, daartoe door de staten van Holland verzocht naar Vlissingen om den Engelschen graaf te ontvangen en te begroeten, gelijk hij ook naderhand van hem een lastbrief nam tot zijn stadhouderschap. 't Schijnt dat prins Maurits in 1586 zijn eersten veldtogt heeft gedaan; althans vinden wij, vóór dien tijd, geen uitdrukkelijk gewag van zijne krijgsbedrijven gemaakt. In dit jaar deed hij, op last van Leycester, een inval in Vlaanderen, maakte zich meester van Axel en eenige andere schanssen in dit gewest, en belette door het doorsteken der dijken, den hertog van Parma, Axel van alle kanten in te sluiten.

Hoe veel goeds men zich in den beginne hier te lande van Leycester ook beloofde, lekten echter eerlang zijne dubbelhartigheid en de verderfelijke maatregelen, die hij tot nadeel van 't algemeen beraamde, uit, en werden die allengskens opentlijk bekend. Tegen hem en zijn aanhang moest een persoon, met genoegzame bekwaamheid en achtbaarheid bekleed, worden aangevoerd. De staten van Holland en Zeeland lieten ten dien einde het oog op prins Maurits vallen. Zij magtigden hem om 't gezag, hem bij lastbrief en berigtschrift als stadhouder en kapitein-generaal opgedragen, met ter daad te gebruiken, aan alle oversten, bezetting houdende in de gemelde gewesten, lastbrieven te geven en hem zelven en de staten gehoorzaamheid en getrouwheid te doen zweeren. De vermeerdering

van magt, welke prins Maurits hierdoor ontving, werd nog vergroot doordien men de verandering der bezittingen aan hem of zijnen luitenant, den grave van Hohenloo opdroeg. Ook nam men het besluit om 80 vendels knechten te werven en ze onder zijn gebied te stellen. Behalve den eed van getrouwheid aan de algemeene staten moest dit volk hem ook doen aan prins Maurits en zijnen luitenant, den grave van Hohenloo.

Onder hen, welke hier te lande de zijde van Leycester hielden, was ook Diderik Sonoi, door hem tot stadhouder over Noord-Holland aangesteld, en van eenen lastbrief voorzien, welke zich ook over de burgerlijke regering uitstrekte. Toen de staten van Holland zich hierover bij Leycester beklaagden, verwierven zij van hem dat zij het gezag van Sonoi mogten bepalen, indien zij het hunne of dat van Maurits daarbij verkort oordeelden. Hierop vergde men van hem een lastbrief van den prins aan te nemen en den nieuwen eed te doen, doch hij weigerde beide, zich op zijn eed, aan Leycester gedaan, beroepende. Kort hierop bood Maurits hem andermaal een lastbrief en het slotvoogdijschap van Medemblik aan, mits hij den nieuwen eed deed. Maurits ging dientengevolge, door den graaf van Hohenloo vergezeld, naar Medemblik. Sonoi, hiervan verwittigd, vaardigde twee personen af, om den prins te verzoeken, ditmaal niet binnen Medemblik te komen, doch terstond hierop ontving hij de tijding dat de heeren geen half uur van de stad waren. Straks deed hij de poort bezetten en ze den prins voor het hoofd sluiten. Maurits, dit voor lief moetende nemen, keerde naar Enkhuizen en vervolgens naar Hoorn terug. Sonoi trad hierop in onderhandeling met den prins, doch vruchteloos. Toen hij naderhand vernam dat men te Hoorn en Enkhuizen nieuwe bezetting wilde leggen, trachtte hij zulks door zijn eigen volk te weeren, dat echter niet werd toegelaten. Door het een en ander haalde Sonoi zich zoo den haat op den hals, dat sommigen spraken van hem binnen Medemblik te belegeren. Maurits echter, voor meerdere verwijdering beducht, raadde zulks ernstig af, en was van oordeel dat men den tijd een weinig moest toegeven.

Omtrent dezen tijd raakte Maurits, die in 1587 een inval in Brabant gedaan, en de schans Crevecoeur gesticht had, in onmin met Leycester, waarschijnlijk omdat men hem, naar diens begrip te groot gezag had opgedragen, 't welk tot nadeel strekte van de magt, die hij zich zelven gaarne zou toeeigenen. In zekere bijeenkomst met de staten klaagde hij dat de graven Maurits en Willem van Nassau tegen hem waren zaamgespannen, en maakte heimelijke toebereidselen om den prins nevens andere heeren in verzekering te nemen en naar Engeland over te voeren, 't geen voornamelijk door de

waakzaamheid en tijdige voorzorg van Johan van Oldenbarneveld werd voorgekomen.

Ondertusschen gaf Maurits (1588) op nieuw blijken van zijnen ijver voor 't algemeene welzijn.

Medemblik was vol muiters die de inzigten der staten openlijk weerstreefden, en Sonoi met hen overeen gekomen geen meerdere staatsche bezetting in de stad toe te laten.

Te vergeefs poogde Maurits met hem in onderhandeling te treden. Men besloot daarom tot het uiterste te komen en zich met geweld van de stad meester te maken. In Februarij begaf zich de prins, vergezeld van Oldenbarneveld en andere heeren, over Hoorn naar Medemblik, en vertoonde zich den 27^{en} met eenige vendelen Noordhollanders en een weinig krijgsvolk voor de stad. Nadat de bezetting ernstig doch vergeefs tot onderwerping vermaand was, begon de prins zich op de toegangen der stad te verschansen. Nu en dan schoot men van weêrszijden op elkander, ook werden er soms schutgevechten tusschen belegerden en belegeraars gehouden en van tijd tot tijd uit de oorlogschepen, die de haven ingesloten hielden, en bestemd waren om een wakend oog te houden op de Engelschen, die men vermoedden dat voornemens waren de stad te ontzetten op de stad gevuurd.

Zoo stonden de zaken, toen Sonoi uit Engeland tijding kreeg dat Leycester afstand van de regering had gedaan en men uit dien hoofde zich te vergeefs met de hoop op hulp van dien kant vleidde. Nu veranderde hij van gedachten en trad met Maurits in onderhandeling, die den 27 April te Medemblik zijne intrede deed. Even gelijk te Medemblik ontstond er in hetzelfde jaar muiterij te Geertruidenberg, ten gevolge van wanbetaling aan 't krijgsvolk, doch hier was Maurits minder gelukkig, daar hij zich genoodzaakt zag het beleg der stad, dat hij reeds ondernomen had, af te breken. Omtrent dezen tijd (1589) werd er een vredehandel geopend tusschen Spanje en de algemeene staten. Op raad van den prins, door de predikanten voorgelicht, werden de handelingen afgebroken, wijl er geen vrede zonder vrije oefening der Gereformeerde godsdienst begeerd werd. Reeds was 's prinsen gezag en invloed groot, doch nam niet weinig toe, toen de regering van Holland en Zeeland, na Leycesters vertrek, op een vasten voet gesteld, hij aan het hoofd van het *Collegie der gecommitteerde raden* geplaatst, en door invloed van Oldenbarneveld, tot stadhouder van Utrecht, Overijssel en Gelderland benoemd werd. Vijf der vereenigde gewesten erkenden hem nu voor stadhouder. Daarenboven bekleedde hij in dezelve de waardigheid van kapitein en admiraal, en vond zich geplaatst aan het hoofd van den raad van State. Zulke treffelijke ambten zetten hem groot aanzien bij en stelden hem in staat, meer dan de staten, van welke hij in den eigenlijken

zin afhankelijk was, de gunst van het volk te winnen. Eerambten en vergiffenissen kwamen van den stadhouder, lasten en schattingen van de staten, die nog daarenboven de schuld kregen van de tegenspoeden, terwijl de eer der overwinningen den stadhouder werd gegeven. 't Bleek ook welhaast dat men tot welvaart van deze landen, geen kwade keus had gedaan met zooveel vertrouwen in hem te stellen. Sedert hem het opperbewind des oorlogs was toevertrouwd, had hij zich met toenemenden ijver op de krijgskunde toegelegd; voortvarend en wakker, op de geringste dingen acht gevende, wist hij den vijand vaak een kans af te zien; gewaarwordingen en aandoeningen, waardoor het oordeel van gewone menschen plagt beneveld te worden, maakten niet ligt indruk op de vastheid van zijn geest; in elke omstandigheid zag zijn scherpziende blik spoedig en juist, wat er moest gedaan worden; zijne plannen waren welberekend; moeijelijkheden of gevaren schrikten hem nimmer uit gebrek aan moed, af; snel wist hij zijne ontwerpen ten uitvoer te brengen, nadat hij ze met beradenheid had voorbereid. Snel zag hij de gebreken in de bijzondere deelen van het krijgswezen en met vaste beradenheid zocht hij die te verbeteren, trots zwarigheden en veroordeelen. Met ongewone schranderheid ontwaarde hij bij de beoefening van allerlei wetenschappen, waar hij toepassingen vinden of voordeel trekken kon voor de dadelijke vervulling zijner pligten.

Bij oorspronkelijkheid van verstand en kracht van geest voegde hij de zucht om zoo diep mogelijk in te dringen tot de kennis van al hetgeen hem, in hoedanigheid van hoofd der Nederlandsche zee- en landmagt kon te stade komen. Daartoe verdiepte hij zich in de geschiedenis en de oudheden van het krijgshaftigste volk van vroegeren tijd en trachtte de voortreffelijke krijgsverrigingen der Romeinen, naar de veranderde wijzen van oorlogen te wijzigen. Het geheele veld der wiskundige bespiegelingen doorzocht hij met eene naauwkeurigheid, welke tot verbazing strekt bij een man, in zoo vele moeijelijke betrekkingen geplaatst: en toepassing op zijne krijgskundige werkzaamheid was altijd het doel dezer onderzoekingen. Om het geldelijk beheer des legers met de meest mogelijke beknoptheid en naauwkeurigheid in te rigten, drong hij door in den aard der boekhouding en voerde eene nieuwe manier daarvan in. Zijn scherpzinnig oordeel en zijne zucht tot verbetering van al wat 's lands krijgswezen betrof, deden hem ook de kundigheden en verdiensten van zulke mannen, wier kundigheden en nasporingen daarmede in eenig verband stonden, naar waarde schatten. Welhaast verkondigde de prins door geheel Europa nooit geziene werken en inrigtingen, men werd tot de erkentenis gedrongen dat met hem de krijgskunst een geheel nieuw tijdvak was ingegaan. Van zijne kunst van legering is door S t e v i n , in zijne *wiskunstige gedachtenisse* eenig denkbeeld

gegeven, nemende deze daarbij het beleg van Gulik in 1610 ten voorbeeld. Men stroomde van alle zijden naar Nederland om onder zijne vanen te dienen, zich onder hem in de krijgsdienst te oefenen. Zijn leger werd de oefenschool der grootste veldheeren, die in de eerste helft der XVIIe eeuw aan het hoofd der legers stonden. Algemeen werd hij zelf voor den grootsten veldheer zijner eeuw gehouden. Zelfs Roomsch- en Spaanschgezinde schrijvers, zoo als de kardinaal B e n t i v o g l i o , pauselijke Nuntius bij de aartshertogen, erkenden hem daarvoor. Wij zouden verre de ons toegestane grenzen overschrijden, indien wij maar een schets van M a u r i t s roemrijke bedrijven van L e y c e s t e r s vertrek af tot zijn dood wilden geven. Genoeg zij het te herinneren dat hij den Nederlandschen staat, die door den dood zijns vaders, de staat- en krijgskunde van Parma, de binnenlandsche verdeeldheden en de lasten van Engeland, op den rand des verderfs was gebragt; waarvan, behalve het geheele zuiden, ook Groningen, meer dan de helft van Overijssel en bijna half Gelderland waren afgescheurd, in zes jaren tot een hoogen trap van luister herstelde, zoodat de genoemde gewesten alle met de republiek vereenigd werden, M a u r i t s ook zijne heerlijkheid Breda herwon en Parma deed afdeinzen voor Bergen op Zoom. Daarna bragt hij het oorlogs tooneel op vijandelijken bodem, en de Zuidelijke gewesten zelve over, sloeg V a r a x bij Turnhout, de aartshertog A l b e r t , die hem afgesneden en reeds in zijne magt meende te hebben bij Nieuwpoort. En schoon hij de verovering van Ostende, na een driejarig beleg, niet kon beletten, en te Antwerpen en voor 's Hertogenbosch het hoofd stiet, hechtte hij daarentegen Grave, Sluis en andere belangrijke sterkten aan den Vereenigden Staat. d'A u b e r y rekent acht en dertig of veertig steden en nog meer sterkten, die door hem in de veertig jaren van zijn bewind (waarvan men het twaalfjarig bestand moet afrekenen) zijn ingenomen. Zekerlijk was zijn jeugd het schitterendste tijdperk van zijnen roem als veldheer, doch daar zijne krijgskunst geene onberedeneerde noch voorbarige dapperheid was, zoo toonde hij zich vooral groot in de kunst van belegeren, in plaats van alles op de kans van een' enkelen veldslag te zetten. Men verhaalt een antwoord aan den ouden M a n s f e l d , ter gelegenheid van het beleg van Geertruidenberg, een der grootste bewijzen van kunstmatige legering van M a u r i t s in den smaak der Romeinen. De toen bijkans tachtigjarige veldheer zeide tot een trompetter, dien M a u r i t s als parlementair had gezonden, dat hij niet begrijpen kon, dat een jong prins vol moed en vuur als zijn heer, op den duur achter zijne verschansingen bleef. ‘Zijne Excellentie, mijn meester,’ hernam de krijgsknecht, ‘hoopt ook eens zulk een oud en bedreven veldheer te worden als gij.’

In het jaar 1607 werden van de zijde der Spanjaarden eenige voorslagen van vrede gedaan. Op verschillende wijze werd er over geoordeeld. Sommigen twijfelden niet of men zou onder de bemiddeling van Frankrijk en Engeland voordeelige voorwaarden kunnen bedingen; doch zij beschouwden tevens den oorlog als een onuitputtelijken bron van rijkdommen door de uitbreiding van den koophandel; zij vreesden dat in vredestijd de moed zou verslappen dat het land door inwendige onlusten zou beroerd worden. Dus redeneerde ook M a u r i t s , die zijn roem en een deel van zijne inkomsten en zijn gezag aan den oorlog ontleende. De krijgsoversten en het volk vielen hem toe. Velen dachten er anders over. Men moest, meenden zij, de gelegenheid tot een heilzame vrede niet laten voorbij gaan. Sints negen jaren had de oorlog zeven en twintig miljoenen guldens gekost; van dien drukkenden last kon thans het land ontheven worden. Ook O l d e n b a r n e v e l d was van dit gevoelen, en hij trachtte het den prins smakelijk te maken. M a u r i t s liet zich door zijne redenen overtuigen, ofschoon hij zich naderhand beklaagde dat men hem misleidde, door hem te doen gelooven dat deze onderhandelingen slechts een geveinsd werk waren om de koningen van Engeland en Frankrijk tot het krachtdadiger handhaven van de belangen des gemeenebests te bewegen. Anderen echter meenen dat hij zijne toestemming niet gaf omdat hij wel voorzag dat er onoverkomelijke hinderpalen tegen den vrede zouden in den weg komen.

Het is hier de plaats niet over het bestand uit te weiden. Men weet dat het gesloten werd. Gedurende hetzelve was M a u r i t s niet zonder krijgsbedrijven. In de langdurige geschillen tusschen die van Gulik en Kleef kozen de Staten de zijde der laatstgemelde, en M a u r i t s trok aan het hoofd van een leger te velde. Hij belegerde Gulik, dat zich overgaf. Dit was echter, behalve de bemagtiging van Emmerik, Rees en eenige andere plaatsen in het Kleefsche en het graafschap Mark (1614) zijn eenigste krijgsbedrijf gedurende het bestand. Tot dit tijdperk behooren de Remonstrantsche en Contra-Remonstrantsche geschillen, die met den dood van O l d e n b a r n e v e l d , de inkerkering van d e G r o o t en H o g e r b e e t s en de Dortsche synode eindigden. Boekdeelen zijn er geschreven over de houding en het gedrag van M a u r i t s tegenover de twistende partijen en de gevallen staatsdienaren. Heeft men ze aan de eene zijde goedgekeurd, aan de andere zijde laakte en berispte men ze (zie O l d e n b a r n e v e l d). Jammer dat de naam van M a u r i t s , bij alle vrienden van vrijheid, gelouterde godsdienst en regering, die Frankrijk, Spanje, Rome en Brussel vreesden en ontzagen, Engeland en de Duitsche protestanten eerbiedigden en bewonderden, door een jammerlijk kerkgeschil ontluisterd is, dat die voor Holland zoo dierbare naam aan de herinnering van een staatkundigen moord is ver-

bonden. Na den afloop van het bestand stonden de beide kampvechters, Maurits en Spinola, weder in volle wapenrusting tegenover elkander, en de strijd dreigde met volle woede hervat te zullen worden. De grenzen werden derhalve door nieuwe vestingen bevestigd, en de schutterijen trokken uit om de grenssteden te beschermen. Nog eenmaal had Maurits het genoegen zijn beleid door een gunstigen uitslag bekroond te zien. Spinola had het beleg geslagen voor Bergen op Zoom, doch hij werd door de krachtdadige uitvallen der belegerden, en de voorbeeldelooze hardnekkigheid, waarmede zij hunne buitenwerken verdedigden, zoo lang opgehouden, dat Maurits intusschen kon toesnellen, en hem dwingen eene belegering op te geven, welke reeds 86 dagen zonder vrucht geduurd had, en voor de geschiedenis der krijgskunst opmerkelijke bijzonderheden bevat (10 Julij tot 3 Oct. 1622). Dit was het laatste voordeel dat Maurits op den vijand behaalde. Drie aanslagen tegen Antwerpen daarentegen mislukten. De laatste mislukking griefde den prins het meest, omdat hij in de verrassing van het kasteel van Antwerpen het zekerste middel meende gevonden te hebben om zijn geliefd Breda te ontzetten, toen deze stad door Spinola met dat merkwaardig beleg werd ingesloten. Men zegt dat deze teleurstelling mede onder de voornaamste oorzaken behoorden waardoor Maurits, kort daarop, in een kwijnende ziekte verviel, waaraan hij, na weinige maanden, (23 April 1625) overleed.

Maurits is nimmer gehuwd geweest, doch verwekte bij jonkvrouwe van Mechelen, uit adelijken stamme in Brabant gesproten, twee zonen, Lodewijk en Willem van Nassau, die zich inzonderheid hebben vermaard gemaakt. Ook had zij nog 5, sommigen willen meer natuurlijke kinderen.

Zie, behalve de chronijken en geschiedschrijvers, zoo als Goudhoeven, Balen, Meursius, Vossius, Reyd, Grotius, Bentivoglio, van Meteren, Bor, Chappuys, Lydius, Le Clerc, Wagenaar, van Wijn, Cerisier, van der Vijnckt, Bilderdijk, Groen van Prinsterer, Beeloo, Arends, *Biogr. Univ.*; Luiscius, Hoogstraten, Kok, Nieuwenhuis, Kobus en de Rivecourt; J. Orlers, *Gen. Comit. Nassov. c. eor. effig.* L.B. 1610; A.M. Isingius, *de meritis Principum Arausionens. et Nassov. in Foederat. Belgicam*, den 3 Sept. 1625 te Groningen uitgesproken, en met eenige aanteekeningen uitgegeven bij Gerdes, T. I. p. 1, *Scrinii Antiquarii*, p. 56-84; de stamlijsten bij Hoogstraten, Hubner, Ferwerda en de la Pise in *Tablenu de l'Hist. d'Orange;* La Fargue, *Geslachtlijst van den huize van Nassau; Extrait Généal. de la Maison de Mailly*, p. 41; te Water, *Verb. d. Edelen*, D. III. bl. 152; *Iets over den oorsprong van het huis van Nassau*, *enz.;* Verhagen, *Stamlijst van het stadh. geslacht Oranje en Nassau* (1830). *Handboekje behoorende tot den geslachtboom der heer. stadh. prinsen van Oranje-Nassau*, Gron. 1835; P. Winsemii, *vita*, *res gestae ac mors Ill. Maur. Princ. A. Franeq.* 1623; *Leven en bedrijf der Prinsen Willem I en Maurits van Oranje*,

Amst. 1651 fol.; *Nassouwser helden pronck-tooneel*. Amst. 1623; Montanus, *Auriaco-Nassov. Domus*, Schoonh. 1662, 8°.; C. van der Aa, *De doorl. Vorsten uit den huize van Oranje-Nassau*, 's Hage 1814; *M.v.N., prins van Oranje, in zijn leven, waardigheden en verdiensten voorgesteld door* Mr. C.M. van der Kemp, Rotterd. 1843. 4 d.; Aanteekk. op dit werk door Mr. G.W. Vreede, Utr. 1844; H. Zeeman, *Lev. en daden van Maurits, prins van Oranje-Nassau*, Amst. 1831. 8°.; Bosscha, *Neerl. Heldend. te land*, D. II. A.C. Oudemans, *Lev. en daden van Maurits, prins van Oranje-Nassau*, m. portr. Amst. 1832; *Maurits van Nassau*, in *Fakkel*, D. V. bl. 3; *Lev. van Prins Maurits* in *Lev. v. Ber. mannen en vrouwen* D. IX. bl. 131; Bareuth, *Hist. v.h. Stadhouders.*, Raynal, *Hist. du Stadhouderat*; Orlers, *N. verm. Nass. Lauwencr.* Leid. 1619 m. pl.; *Les Lauriers de Nassau*, Leid. 1612, av. portr.; *Nass. Lorberk.* Leid. 1612 m. kapf.; Le Duc de Croy, *Mém. guerriers de ce qu'y c'est passé aux Pays-Bas de* 1601-16. Anvers 1642. 4°; *Beschr. d. Afbeeld. van alle de Victorien, so te water als te lande, die Godt Alm. verleent heeft, door het wijs en kloeck beleyt van - M.v.N.* Leyd. 1610; C. de Bonours, *Siège d'Ostende*, Brux. 1628. 4°; Baudart, *Les Guerres de Nassau*, Amst. 1651, fol.; J. van der Baan *Geschiedk. overzigt van Maurits krijgsverrigtingen in Staatsvl.* enz. in *Cads.* 1855, bl. 110; *Krijgsverrigtingen van Prins Maurits van* 1591-1592 in *Kron. v.h. Hist. Genoots.*, 4e jaarg. bl. 97; J. Scharp, *Costumen van Axel; Historisch verhaal, inhoudende sekere notabele exploiten van oorloge in de Nederlanden, sedert het oprechten van de compagnien der gouverneurs en Ritmeesters Paulus en Marcelis Bax*. Breda 1815; *Vad. Letteroef.* 1838, D. II. bl. 658; *Geld. Maandw.* D. I. bl. 24; *Navors.* D. III. bl. 162; D. IV. bl. 141; D. V. bl. 115; *Bijbl.* 1855, D. IX. bl. 210; D. VII. bl. 68, 199, 290, D. X. bl. 288 (Breda); *Overijss. Alm.* 1841 bl. 72, 1848, bl. 151 (Deventer); G. v. Hasselt, *Geld. Maandw.* D. II. bl. 169 (Groningen); v.d. Monde, *Tijds.* D. II. bl. 44 (Amersfoort); Hermans *Mengel.* D. II. bl. 367 ('s Bosch); J. van Nuyssenburg, *Beschr. v. Geertruidenb.* bl. 130; J. le Hon, *Ordres van Batailjen gepractis. in de legers der Vereenigde Nederlanden, onder het beleid van Prins Mauritius en van Prins Fr. Hendrick* Amst. 1672, fol. (2e uitg.); *Geld. Maandw.* t.a.p.; F. Vere, *Bataille de Nieupoort;* Schuller, *Verz. berigten omtrent de krijgsbevelhebberen bij Nieuwpoort*, Utr. 1836; H.L. van Haestens, *Beschr. v.d. bloedige en strenge beleger. der stadt Ostende*, Leyd. 1614, 4°.; P. Fleming *Oostende vermaerde, gheweldighe, lanckdurighe ende bloedige belegeringhe, bestorminghe ende aenvallen van* 1602-1604, 's Hage 1621, 4°; Fouqué, *Belegering der vesting Bergen op Zoom*, in *Zeits. f. Kriegsk.* 1831, Th. XXIII. S. 159; E. Münch, *die Belagerung etc.* in *Hist. Taschenbuch N.S.* Th. I. 1840; *Berg-op-Zoomsche Tragoedien ofte Comoedien* in *Mnem.* D. XV. bl. 235; *Berghen op Zoom beleghert op den* 18 *Julij* 1622, *den* 23 *Oct.* Middelb. 1623, 4°; *Stukken over M. krijgsverrigtingen*, in Nijhoff's *O. Bijdr.* D. X. bl. 120; Scheltema, *Staatk. Ned.* i.v.; Kluit, *Hist. d. Holl. Staatsregel.*; H. Gilzer, *Prinz Mauritz und Oldenbarneveld, eine polit. und kirchl. Krise d. Niederl., in Frauenfeld. Schweiz. Mus.* Th. III. S. 167; Baudartius. Uytenbogaert, Trigland, Brandt, Regenboog de Levensbes. van Oldenbarneveld, de Groot en Hoogerbeets; A. Stolker, *Prins Maurits van Nassau, geenszins de vijand, zijn broeder Frederik Hendrik, de vriend der Remonstranten*, Rott. 1827; C.M. van der Kemp, *Het gedrag van prins Maurits van Oranje*

omtrent de Remonstranten, *verdedigd tegen de aanmerkîngen van A. Stolker*, 's Hage 1828; A. S t o l k e r , *Brieven over de zoogen. verd. van prins Maurits van Oranje*, *van Mr. C.M.v.d. Kemp* in *Vad. Lett.* 1829, D. II. bl. 253, 303, 491, 649, 684, 1830, D. II. bl. 42; I. d a C o s t a , *Inlichtingen omtrent het karakter van prins Maurits van Nassau en de regtspleg. van Oldenb*. Rott. 1825, 8°.; *Kron. v.h. Hist. Gen.* 6 jg. bl. 406, 408; v.d. M o n d e , *Tijds.* D. VIII. bl. 37, 73, 109; *Utr. Volks-alm.* 1855, bl. 179; S. S t e v i n , *Materiae politicae; Burgerlicke stoffen*, *verv. ghedachtenissen der oeffeninghen des doorl. prince Maurits van Orangen*. Leyden (1669); *Catalog. principum*, *civit. et singul. qui donatione vel inter vivos*, *vel mortis causa*, *bibliothecam publ. in Acad. Lugd. Bat. institutam liberaliter ditarunt*. L.B. 1537; S i e g e n b e e k , *Gesch. d. Leyds. Hooges.* D. II. bl. 66, 85, 85, 316, 317 (jeugd) -; G.D.J. S c h o t e l , *het Augustijnenklooster te Dordr.* bl. 12; (verblijf te Dordr.); *Overijss. Alm.* 1845, bl. 76 (*onthaal te Hasselt*, Dec. 1590); *K.v. Letterb.* 1829, D. I. bl. 94; (*Eed als stadhouder van Gelderl.*) G.W. Vreede *Laatste ziekte van M.* in N i j h o f f , *O. Bijdr.* D. III. bl. 77, 112; *Kron. v.h. Hist. Gen.* 10 j. bl. 16; J. B o g e r m a n n u s , *Het Christel. overlijden van M.*, Leyd. 1625, 's Hage 1841; D. H e i n s i i , *Laud. funeb.* L. B. 1624; N i c . R o t h a m e l , *Epiced. in Obit. Maur. pr. Aur. Corn. Nas.* L.B. 1625. 4°.; *Les attentats et l'entreprise sur la personne du prince d'Orange*, *dit le comte Maurice*, *avec les noms des traitres*, *et ministres d'Holl*. Anvers 1629. 12°; D. S o u t e r i u s , *Verh. v.h. afst. en begr. v.M.* Haarl. 1636, m. portr.; G. S t r a t e n i , *Epic.* Ultraj. 1593; *Conspir. tegen hem* in N y h o f f 's *O. Bijdr.* D. VIII. bl. 142-149; *Maurits en Stevin* in J.P. v a n C a p p e l l e , *Bijdr.* 283; *Over de wiskunstige verdiensten van M.* t.a.p. bl. 129; *Vergelijking tusschen Cesar en Maurits*, in *Vad. Lett.* 1830. D. II. bl. 309; *Staat van prins M. tegen de Jesuiten*, in *Rec. o.d. Rec.* D. XI. St. II. bl. 385; *Prins M.v.O.*, *UbboEmmius*, *Graaf Jan van Oldenburg*, in *Rec. o.d. Rec. D.* VIII. St. II. bl. 321; *Paneg. ou Trophées rares de son Excell. Monseign. le prince d'Orange*, Leyden 1619; *Adel en Diploma door den Duits. keiz. Leopold*, *vereerd aan de kleinz. van prins Maurits*, in *Kron. v.h. Hist. Genoots.* 12 jaarg. bl. 59; V e l i u s , *Chron. v. Hoorn*, (Reg.); A i t z e m a , *Zak. v. Staat en oorlog*, D. I. bl. 357, 376-384, 439-443; K o e n e n , *Gesch. d. Joden*, bl. 187; L. A u b e r y , *Mém. pour servir à l'Hist. de Holl.* Paris 1687, C e r i s i e r , *V.G.* D. V. bl. 512; v a n K a m p e n , *Vad. Karakt.* D. I. bl. 457-475; (levenswijs en karakter); Brieven van M. aan *de regering van Emden*, 1594, in *Kron. van het Hist. Gen.* 14 jg. bl. 62, *aan Medemblik* t.a.p. 6 jg. bl. 22, *aan de Stat. v. Zeel.* D o d t , *Arch.* D. IV. bl. 127; *Over krijgsaangel.* in *Mil. Spect.* 1852 2 S. IV. bl. 422, 452; J.C. d e J o n g e , *Onuitg. stuk.* D. II. bl. 205; *Geld. Maandw.* D. II. bl. 106; *Jonkv. v. Mechelen* (zie dit art.); *Negoçiations de Jeannin; Lettres*, *Mém. et Negoc. de Carleton;* G r o e n v a n P r i n s t e r e r , *Archives* (Reg.); B e n t i v o g l i o , *Relat. della prov. Unite*, p. 202-205; B e a u f o r t , *Lev. v. Willem I*, D. III. bl. 519, 527, 706, 737, 42, 44, 48, 58; v a n L o o n , *Hed. Penn.* B o u m a n , *Geld. Hoog.* (Reg.); *Beleg v. Gron.* bl. 45; C a p p e l l e , *Gedenks.* (Reg.); d e G r o o t , *Vergel. der Gem. door Meerman* (Reg.); H u b n e r en S c h u e r , *Algem. hist. boekz.* (Reg.); *Vad. Letteroef. Mengelw.* 1825, bl. 48; W i s e l i u s , *Staatk. verh.* bl. 313; *Waffenhandl. d. Musketen en Piquen*, *oder lange spiessen: allermassen die von dem durchl. - Moritzen - männiglich zu gutem an den tag gegeb. Neuzab.;* M u l l e r , *Cat. v. portr.;* H e i n s i i , *Poem.* p. 175; G r o t i i , *Poem.* p. 45, 264, 272, 275, 376; *Klio's Kraam*,

bl. 229, 230; *Bloemkr. v. Versch. Gedicht.* bl. 605; *Versch. Ned. Gedichten* (H. de Groot, *op de Zeilwagen van prins Maurits*); Voorts gedichten van Barlaeus, Bertius, B. Vulcanius, Dousa, Hooft en Vondel Nomsz.

[Maurits]

MAURITS, Graaf VAN NASSAU, eenig zoon van Willem van Nassau, de natuurlijke zoon van prins Maurits, maakte zich als krijgsman verdienstelijk en Wagenaar noemt hem ‘een jongeling van groote hoop.’ Hij sneuvelde bij de schans Kalloo, in 1638.

Zie *Leven van Hendr. Fred.* D. II. bl. 209; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. XI. bl. 271; Wiersbitzky, *de Tachtigjarige oorlog*, D. II. bl. 217.

[Maurits Lodewijk van Nassau]

MAURITS LODEWIJK VAN NASSAU, heer van der Lecke, broeder van Hendrik van Nassau, heer van Ouwerkerk, en van Willem van Nassau, heer van Odijk, was in 1670 kolonel, en kommandeerde als generaal van de ruiterij, de kavallerie van den regtervleugel in den slag bij Senef. Hij overleed in 1683 als gouverneur van Sluis. In 1679 werden de drie broeders door Leopold met den grafelijken titel begiftigd.

Zie Bosscha, *Neêrl. heldend. te land*, *Bijl.* bl. 2, 8.

[Willem Mauritsz.]

MAURITSZ. (WILLEM), van Amsterdam, gaf, met Arien Arentsz. van Amersfoort tot Amsterdam, beide schippers, eene verklaring betreffende de Spaansche vloot, die zij (Julij 1588) van Cadix met grof zout onder zeil gegaan zijnde, voorbij Goustardt zagen, en nog andere onbekende bijzonderheden.

Zie *Kron. v.h. Hist. Gen.* D. VII. bl. 438, 439.

[Thomas Maurois]

MAUROIS (THOMAS), werd in 1584 te Canterbury geboren, was eerst in dienst bij de kerk in Vlaanderen, in Januarij 1613 bij die van Keulen, tot predikant bij de Waalsche gemeente te Amsterdam beroepen, en aldaar 5 of 11 Augustus 1646 overleden, na 34 jaren predikant te zijn geweest.

Hij schreef:

De gheestelijcke opwecker tot rechte devotie in de Godsdienst. Amst. 1644, waarop G.J. Vossius een vierregelig Latijnsch vers maakte.

Conferentie geh. d. 1 *Nov.* 1615 *ten huyse van S. Godin. Ouderl. tusschen T.M. pred. ter eenre ende ses lidt-m.v.d.W. kercke t. Ams.* Zijn portret bestaat.

Zie Wagenaar, *Beschr. v. Amsterd.* D. VII. bl. 578; *Navors.* D. V. bl. 98, 244; Rogge, *Bibl. v. Pamfl.*; Muller, *Cat. v. portr.*

[Frederich Wilhelm von Mauvillon]

MAUVILLON (FREDERICH WILHELM VON), schoon geen Nederlander, beschouwde Nederland toch als zijn tweede vaderland. Hij werd den 1 Mei 1774 te Kassel geboren en was de zoon van Jacob von Mauvillon, luitenant kolonel, onderwijzer van

W i l l e m V, te Brunswijk overleden. In Nederlandsche krijgsdienst geroepen, werd hij door politieke omstandigheden genoodzaakt die te verlaten, en later, als Westphaler, door J é r o m e , koning van Westphalen, in dienst geno-

men. Op het einde der Fransche heerschappij, begaf hij zich naar Berlijn om zijne medewerking in den strijd tegen Frankrijk aan te bieden en voerde bevel over een afdeeling troepen naar Frankrijk. In 1822 werd hij op pensioen gesteld en vestigde zich in 1827 te Kleef, waar hij zich, tot zijn dood toe met letterkundigen arbeid bezig hield. In 1842 werd hij lid der Maats. v. Ned. Letterk. te Leyden, en stierf den 29 Junij 1851.

Hij gaf in het licht:

Auswahl Niederländischer Gedichte, *ins Deutsche übertragen*, *und mit kurzen historischen und biographischen Erläuterungen begleitet*. Essen 1836-1841. 3 dl. kl. 8°.

Zie *Levensb.* door Mr. B o d e l N i j e n h u i s , in *Handel. d. Maats. v. Ned. Letterk. te Leyden* 1852; *Cat. dier maats.* D. II. bl. 331, *Bijv.* 1853, bl. 128; 1857, bl. 186; *Utr. Cour.* 24 Aug. 1840, (over den vader); A d e l u n g en R o t e r m u n d , *Fortz. v. Jöchers Gelehr. Lexic.* i.v.; M e u s e l s *Lex.* T. VIII. p. 549, te S l i c h t e g r o l l s , *Necrol.* 5 *jahrg.* (1794) I B. p. 163, 245, v. H u l t h e m , *Cat.* Ind. H a a g , *La France Protest*. i.v.

[Maximilianus Transilvanus]

MAXIMILIANUS TRANSILVANUS, (ook de pseudonium van Grynaeus de Jonge) geb. te Brussel, bloeide in 1605, was een niet onverdienstelijk Latijnsch dichter, blijkens de gedichten die men van hem vindt bij G r u t e r u s , *Del.* Tom. IV. p. 449, 453.

Zie P e e r l k a m p , *de Poët. Neêrl.* p. 209; *Nav.* D. VII. bl. 10, 248.

[Maximiliaan van Bourgondie]

MAXIMILIAAN VAN BOURGONDIE. Zie BOURGONDIE (M.v.)

[Maximiliaan van Egmond]

MAXIMILIAAN VAN EGMOND. Zie EGMOND (M.v.)

[Maximiliaan van Oostenrijk]

MAXIMILIAAN VAN OOSTENRIJK, zoon van keizer F r e d e r i k III en van E l e o n o r a v a n P o r t u g a l , werd 22 Maart 1459 te Nenstadt geboren. Begunstigd door de Gentenaars, thans de jonge gravin M a r i a , erfdochter van K a r e l d e S t o u t e in hunne magt hadden, dong hij naar, en verkreeg hij hare hand. Toen hij de reis naar de Nederlanden zou aannemen moesten de Vlamingen vooraf het noodige geld voor zijne reis overmaken, wijl zijn vader, de gierigste vorst van zijn tijd, hem slechts een zeer bekrompen inkomen had toegelegd. Op den 18 Aug. 1477 werd het huwelijk te Gend met groote pracht voltrokken, en in de lente van 1478 deed hij als kerkelijke voogd en momboir van vrouw M a r i a den eed aan de bijzondere steden en landen, terwijl hem in die zelfde hoedanigheid door de staten den eed van trouw werd gedaan. Sedert las men aan 't hoofd der opene brieven den naam van M a x i m i l i a a n , zoowel als die van vrouw M a r i a . Kort daarna sloten zij te gader een verbond van vrijen koophandel en visscherij met E d u a r d IV, koning van Engeland. Een geschil met Gelderland, omtrent dezen tijd ontstaan,

was van korten duur, wijl de hertog en hertogin nog in hetzelfde jaar 1578 aldaar werden ingehuldigd. Meer werk verschafte hem

de oorlog met de Franschen, en toen deze bij Guinegate verslagen waren, en in (1480) een bestand voor zeven maanden (dat later verlengd werd) gesloten was, begaf hij zich naar Holland, deels ter herstelling der binnenlandsche rust, door de oneenigheden der Hoekschen en Kabeljaauwschen deerlijk gestoord, deels tot het heffen van een bede ter voortzetting van den Franschen krijg. Eenige Kabeljaauwsche edelen, 's hertogen gunst zoekende, bewerkten dat hem 80,000 Philips-schilden, van 30 grooten Vlaamsch jaarlijks werden toegestaan, voor den tijd van acht jaren, en honderd een en zestig duizend schilden eens in baar geld, alle door Holland, Zeeland en Friesland te betalen. Zulk een gunstbewijs liet M a x i m i l i a a n niet onbeloond. Hij bewees groote gunsten en gaf belangrijke voorregten aan de steden welke die partij waren toegedaan, terwijl hij de Hoekschen zijne gestrengheid deed gevoelen. Toen hij in 1482 weduwenaar was geworden, wisten de Kabeljaauwschen te bewerken dat hij tot voogd van zijn minderjarigen zoon P h i l i p s en tot ruwaard van den lande erkend en gehuldigd werd. Hiertoe waren echter de Vlamingen niet te bewegen, misnoegd als zij waren op den hertog, dien zij daarenboven tot het sluiten van den vrede met Frankrijk noodzaakten, op voorwaarden, die geenszins tot zijn genoegen waren, doch waarin hij, zijns ondanks, moest berusten. Wij noemden M a x i m i l i a a n hertog, doch in 1493 schonk hem zijn vader den titel van aartshertog. Lang waren de Stichtenaars met de Hollanders in oorlog geweest: bij zijne inhuldiging had M a x i m i l i a a n beloofd, daar aan een einde te zullen maken. Hij voldeed in het genoemde jaar aan zijne beloften. Aan het hoofd van 12000 voetknechten en 2000 ruiters sloeg hij het beleg om de bisschopsstad, en schoot bij de Witte vrouwenpoort een bres in den muur. Dat bewoog de belegerden in onderhandeling te treden, waarna de stad zich overgaf. Uit het Sticht trok hij naar de Vlamingen, die steeds weigerden in de algemeen erkende voogdijschap te berusten, en zijn zoon P h i l i p s in hunne magt hadden weten te krijgen. In 1484 verzamelde bij te Mechelen een leger, maakte zich van onderscheidene plaatsen, ook van Gend zelve meester, en bekwam hij zijn zoon terug, dien hij naar Brussel voerde. Omtrent dezen tijd was de Roomsche koning overleden en hadden de rijksvorsten te Frankfort een vergadering belegd om diens plaats te vervullen. Ook de aartshertog begaf zich derwaarts, om naar deze waardigheid te dingen, die hem in den aanvang van 1486 met algemeene stemmen werd opgedragen. In de maand April werd hij te Aken gekroond. Verscheidene Edelen, die de verkiezing en krooning hadden bijgewoond, werden door hem tot ridders geslagen, gelijk hij er nog eenige anderen sloeg te Dordrecht, waar hij, op zijn togt naar Brabant, met vele teekenen van vreugde werd ontvangen en eenigen tijd vertoefde.

Op geen vasten voet stonden te dezen tijd de zeezaken. Bijzondere steden en personen rustten schepen ter kaap uit, en veroorzaakten niet zelden groote ongeregeldheden. Om deze te voorkomen, en zijn gezag, reeds zeer aanmerkelijk te land, ook ter zee uit te breiden, maakte hij eene bestelling op de admiraliteit, waardoor het bewind over de zeezaken geheel aan hem en zijnen raden onderworpen werd. Het bij deze gelegenheid afgekondigd plakaat is een bewijs van het meer en meer toenemend gezag des graven. Het eindigde met deze in de ooren der landzaten ongewone uitdrukking: Want alzoo belieft het ons dat geschiede.

Ondertusschen bleven de onlusten met de Vlamingen voortduren. Uit Holland had Maximiliaan zich naar Brugge begeven, welke stad even als Gent geen ander gezag dan dat van den jongen Philips wilde erkennen. Hij zocht zich door zijne ruiters van de stad te verzekeren, 't geen de Bruggenaars dermate verbitterden, dat ze hem (Febr. 1488) in hechtenis namen, waaruit hij, door bewerking der Staten, vooral die van Holland en Zeeland, verlost werd. Bij het verbond, te dien einde gesloten, deed hij afstand van het bewind van Vlaanderen, gedurende zijns zoons minderjarigheid, en beloofde verder de vreemde knechten binnen vier dagen uit Vlaanderen, en binnen acht dagen uit alle de Nederlanden te zullen doen vertrekken. Intusschen had keizer Frederik de tijding der gevangenneming van zijn zoon ontvangen, en zich met een leger herwaarts gespoed om hem te verlossen. Hierdoor gesteund, kreunde zich Maximiliaan niet langer aan het gesloten verdrag, en maakte hij zich de stad Sluis ten vijand, en de keizer, ziende dat zijne tegenwoordigheid de landzaten meer verbitterden dan zijn zoon van dienst was, verliet deze landen.

Gedurende de Vlaamsche onlusten hadden de Hoekschen in Holland het hoofd weder beginnen op te steken en hun aanvoerder, Frans van Brederode, Rotterdam bemagtigd. Dit bewoog den aartshertog zich derwaarts te begeven en al de Kabeljaauwsche steden de wapenen te doen opvatten. Den 18° Januarij 1489 deed hij zijne intrede te Leiden, waar de steden ter dagvaart beschreven waren. Welsprekend en ernstig vermaande hij de leden tot het ten onder brengen der Hoekschen, welke hij een ‘ongebonden hoop plunderaars’ noemde, met dit gevolg, dat tot een heirvaart tegen Rotterdam werd besloten; vooral toonde zich Amsterdam daartoe bereid, en verleende zoo veel hulp, dat Maximiliaan er door bewogen werd, het banregt dier stad, 't welk tot nog toe tot een afstand van 100 roeden buiten de stad was bepaald geweest, nog 1000 roeden verder en dus tot 1100 roeden uit te breiden; ook vergunde hij die stad de Roomsch-Koninklijke kroon boven haar wapen te voeren. Hoe zeer dit alles den Roomschen koning de genegenheid der Amsterdammers deed winnen, zoo

vatten echter velen geen klein misnoegen tegen hem op door het doen van een stap, die nog geen der Nederlandsche vorsten gewaagd had. Het geld was, ten gevolge der herhaalde beden tot het voeren van uitheemsche oorlogen schaars geworden, 't geen het afzetten der munt noodzakelijk maakte, dat echter, meende men, allengskens moest geschieden. Maximiliaan oordeelde anders. In weerwil der handvesten zette hij het geld op eenmaal op een zeer lage waarde. Een goudgulden o.a. verlaagde hij van 63 op 17 stuivers, een reael van 14 op vier en een halven stuiver. Deze zetting deed onnoemelijke schade, gereed geld zag men eerlang bijkans niet als wordende het naar buiten gevoerd, waar men het tot hooger prijzen aannam.

Een geruimen tijd voerde Maximiliaan vervolgens oorlog met Frankrijk. Weinige maanden nadat deze geëindigd was (1493) stierf zijn vader en volgde hij als keizer op. Hierdoor genoodzaakt zich meest in Duitschland op te houden, besloot hij, in het volgend jaar, zich van de regering over Nederland te ontdoen en die aan zijn zoon Philips, die nu den ouderdom van 16 jaren bereikt had, op te dragen. Dertien jaren voerde deze het grafelijk bewind. Na zijn dood werd Maximiliaan voogd van diens zoon, Karel V. Doch vermits zijne omstandigheden niet gedoogden dat hij in eigen persoon de regering dezer landen aanvaardde, benoemde hij zijn dochter Margaretha tot landvoogdes. Bij gelegenheid van den Gelderschen krijg, die in 1508 sterk werd doorgezet, bevond zich de keizer in Holland. In Augustus vertrok hij uit het leger, dat toen bij Weesp lag, naar Amsterdam om er zich als voogd van zijn kleinzoon te laten huldigen. Hij deed toen een wandeling te paard door de stad, en bezocht twee nonnen kloosters, daar hij geld en wijn ten beste gaf, opdat men voor den voorspoed des keizerrijks zou bidden. Niet lang daarua verliet hij voor altijd de Nederlanden. In 1515 ontdeed hij zich van de voogdijschap van zijn kleinzoon Karel, en overleed den 12 Januarij 1519 in den ouderdom van 60 jaren.

Maximiliaan is een merkwaardig persoon in de geschiedenis; niet enkel als grootvader en voorzaat van Karel V, maar omdat hij voor het te lang uiteen gerukte Duitsche rijk door de instelling van den landsvrede (de opheffing van het vuistregt), de vestiging van het rijks-kamergezigt, en de verdeeling in kreitsen, goed regt, orde en binnenlandsche rust deed ontstaan, omdat hij in alle groote oorlogen van zijn tijd tot vestiging van het staatkundig evenwigt van Europa, deel nam, en, schoon dikwijls belemmerd door geldgebrek, nimmer schade aan zijne eer leed, éénmaal uitgezonderd. Vol kracht en moed voelde hij zich nog in zijn ouderdom sterk genoeg om bij de keizerlijke ook de driedubbelde kroon des pausen te dragen. Hij was stout als jager, voorts behendig als ridder in

alle tournooijen en bekwaam als krijgsman, volgens de beginselen der kunst. Op de jagt, die hij hartstogtelijk beminde was het gevaarlijkste waagstuk hem het liefste. Eens beklauterde hij bij den wilden geitenjagt den Martinwand, een steile bergrots in de nabijheid van Inspruck, zoo driftig, dat hij negentien vademen hoog op scherpe rotsen als in de lucht zweefde, en elk een hem voor verloren beschouwde, totdat hij eindelijk den derden dag gered werd. Zijn stoutheid ging zoo ver dat hij zich herhaalde malen zelfs met leeuwen in het gevecht begaf en ook in latere jaren bleef deze lust tot hagchelijke ondernemingen hem bij. Hij was een voorstander der geleerdheid, zelf beoefenaar van kunsten en wetenschappen. Hij zelf dicteerde zijn secretaris Melchior Pfintzing

Abentheuerlichkeiten und eines teils Geschichten des löblichen, *streitsbaren und hochberuhmten Held und Ritters Teurdancks* (Maximiliaan I). Nürnb. 1517 fol. Fr. 1533 fol. (Brunet *Manuel du libr.* i.v. *Teurdanncth*.

Ook had hij hoofdaandeel aan Marc. Treitzsaurwein *der weiss Kunig: eine Erzählung von der Thaten Maximilian I etc.* Wien. 1771. fol. met 237 houtsneden, in het Fransch *Weiss Künig. Tableau des principaux événemens de la vie et du règne de l'empereur Maximilian I*, *Vienne* 1799 fol. en *Les triomphes de l'empereur Maximilian I*, *en une suite de* 135 *planches gravées en bois*, *d'après les dessins de Hans Burgmair*, *accompagnées de l'ancienne description dictée par l'empereur a son secrètaire Marc. Treitzsaurwein. Vienne et Londres* 1796 fol. (Brunet, l.c. op *Treitzsaurwein*).

Ehrenporten. Onder dien titel zijn uitgegeven 92 platen van verschillende grootte, gegraveerd naar teekeningen van Albert Durer. Men wil dat de eerste plaat in 1515 gegraveerd is, doch de geheele verzameling is veel later in het licht gekomen (*gedruckt zu Wien*. 1550). In het Fr. Alb. Durer. *Arc. triomphal de l'empereur Maximilien I*. gr. fol. (Brunet l.c.i.v. *Alb. Durer*).

Er berusten nog vele andere werken van Maximiliaan in de keizerlijke bibliotheek te Weenen, welker titels Lambecius (L. II. p. 970) vermeldt.

Groot is het aantal brieven door Maximiliaan geschreven en nog voorhanden. Afzonderlijk verschenen:

Correspondance de l'empereur Maximilien I et de Marguerite d'Autriche, *gouvernante des Pays-Bas*, *de* 1507-1509, *publ. par* André Joseph Ghislain Le Glay. Par. 1840. 2 vol. 8°. in *Messager des sciences historiq*. 1843. p. 193-205. *Lettres addressées par Maximilien I archiduc d'Autriche depuis empereur a l'abbé de St. Pierre à Gand et à quelques autres personnages*; brieven tusschen Maxim. en Margaretha v.O., vooral over den Gelderschen oorlog, in *Correspondance de Marguerite d'Autriche*, *gouvernante des Pays-Bas*, *avec ses*

amis, *sur les affaires des Pays-Bas*, *de* 1506-1528, *tirée des Archives de Lille et publiée par ordre de gouvernement par*. L.Ph. van den Bergh, 2 t. ook onder den titel van:

Gedenkstukken tot opheldering der Nederl. Geschiedenis, *verzameld uit de Archiven te Rijssel*, *en op gezag van het gouvernement uitgegeven*. Leyd. 1847. 3 d.

In Compte-rendu des séances de la commission royale d'histoire ou ses Bulletins. T. I, II, III, 131, tot hiertoe onuitgegeven brieven uit den tijd van Max. v.O. grootendeels door hem zelven of uit zijn naam geschreven, loopende over de jaren 1478-1518; in T. VII. p. 65. *Lettre de Max. duc d'Autriche à Jean de Lonchamp*, *au seigneur de Fesnelmont*, *à Bunau de Hun etc.;* L.P. Gachard, *Lettres de Max. d'Autr. sur les affaires des Pays-Bas de* 1478 à 1505 l.c.T. II. p. 263, T. III. p. 193.

Deux lettres patentes de Max., *roi des romains*, *commettant; l'une l'archiduchesse*, *Marguerite sa fille*, *duchesse douairière de Savoie en son nom*, *comme tuteur et mambour de son petit fils l'archiduc Charles. etc.* l.c.T. V. p. 365.

Manifeste de l'emper. Max. et de l'archiduc Charles contre le duc Charles de Gueldre. Ser. III. T. I. p. 352.

Lettres de Maxim. I, 1477-1487, in *Mus. Belg.* T. XIII p. 193, 369; L.B. Gachard, *Lettr. de Max.* in *Anal.* T. XV. p. 260; *Briefe des Kaisers Max. I*, *und seinen Tochter Margarithe im* 1499-1597 in *Anz. f. Kunde d. Mittelalt*. 1835. S. 287, 396.

Zie, behalve de wereldgeschiedenissen van Becker (D. IV); Schlosser (D. X-XV), de *Biogr. Univ.* en andere Woordenboeken, Heiss, *Hist. du l'empire d'Allemagne*, Paris 1684, 2 vol. 1701 5 vol. 4°.: S. de Prade, *Hist. d'Allemagne*, Paris 1677, 4°.; J.P. Vorburgii, *Hist. Romano-Germanica*, Francof. 1645, fol.; O. Strada, *de Vitis Caesar.*, 1615, fol.; Magyri, *Eponym.* p. 171, Amilcardi *Gesta*, *Lud.* XI. Lib. VI. C. 20; *Oratio funeb. de divo Maximil. imperat. Caesare*, Aug. Frf. 1577, 8°.; J. Balde, *Max. I. Austr. redivivus*, uitg. door Hier. Ambrosius Langenmantel Aug. Vind. 1679, 8°.; C.J. Millin, *Orat. de Maxim. I in rem. litter. meritis*. Jenae 1762, 4°.; A. Hochmuth, *Dissert. de Maxim. I in regem. Roman. electione*, Lips. 1779, 8°.; W. Perckheimer, *Bellum Suitense S. Helveticum cum Maxim. imperatore atque dynastis et civitatibus Suevicis: feliciter gest. ann.* 1499, Tigur, 1737, 8°.; F.M. Grimm, *Dissert. de historia imp. Maxim. amplissimo juris German. publici fonte. Ratisb.* 1747, 4°.; J.G. Boehma, *Dissert. de insigni favore Maximil. I imperat. in poesin.* Leipz. 1750, 4°.; J.D. Koeler, *Disp. de inclyto libro poëtico Theurerd*. Altd. 1714, 4°.; verm. 1719, 4°.; v. Seelen, *Select. liter.* p. 489-512; M. Bydzovsky, *Zivot Cesare Maximil. II*, Praze, 1589, 8°; J.N. Zimmermann, *Pribehové Kraloystri Ceského za panivani Maximil. II*, Praze, 1129, 8°; J. Grunbeck, *Levensbeschreib. keyzer Friedrich's III und Maxim. I*. Augsb. 1696, fol. uitgegev. door Johann Jac. Moser, Tubing. 1721. 8°.; M. Treilzsaurwein, *Der Weiss Kunnig*, Wien. 1775, fol.; D.H. Hegewisch, *Geschichte der Re-*

giering kaiser Maxim. I, Hamb. en Kiel. 1782-83. 2 vol. 8°; Ibid. 1819. 2 vol. 8°; C. Aaltaus, *Geschichte des kaisers Maxim.* 8 portr. (13 d. der *Historische Hausbibliotheek*, *onder redactie* van Friedrich Burlau uitgegeven, J. Goebel, *Chronica der kriege Maxim. gegen du Venediger und Franzosen* 1508 *Geführet* Frf. 1566. fol.; F.W. Cosmann, *Von den grossen Namens Zeichen Mavim. I*, *bei Unterzeichnung der Urkunden in deutschen Reichsachen*. Mainz. 1786, 9°.; Kobbe, *Handb. d. Deutsche Geschichte*, S. 302, 303; Schröck, *K.G.T.* XXX. p. 140, fgg.; F.C.F. von Khautsz, *Versuch einer Gesch. d. Oesterr. Gelehrten;* E. Münch, *Geschichte Maria von Burgund.*, Stuttgard 1837; Pfister, *Geschichte der Teutschen*, T. IV. Rotermund, *Fortz. u. Erganz.* v. Jöchers *Gelehr. Lexic.* i.v.; *N. Lit. Anzeiger.* 1807, p. 32; A.J. le Glay, *Maxim. I*, *emper. d'Allemagne et Marguerite d'Autriche sa fille*, *esquises biographiques*. Paris 1829, 8°.; Phil. Kervyn de Volkaersbeke, *Joyeuse entrée de l'empereur Maxim. I à* Gand en 1508. Gand 1850, 8°.; *Exquises historiques sur la ville d'Audenaarde*, 1842-1846, in *Messager des sciences historiq*. 1846 p. 35-297, 1847, p. 319; *Recueil de Pièces concernant les rélations politiques qui ont existées entre la maison de Bourgogne et la royaume de France*, ms. op *Cat. de M. le comte de Steenhuyse*, p. 269; *Dict. biogr.* i.v.; *Cabinet de l'amateur et de l'antiquaire* Paris 1842, 43, p. 215-29, 271-73; Gaillard, *Hist. de Marie de Bourgogne*, Brux. 1784, in 12°; *Dit syn die wonderlycke oorloghen van den doorluchtighen*, *hooggheboren prince*, *keyzer Maximiliaan*, *hoe hy hier eerst in 't land quam ende hoe hy vrou Marien troude*, T'Hantwerpen 1577, kl. fol.; hetzelfde met Octave Delpierre, *Chroniq. des facts et gestes admirables de Maximîlien I*, Brux. 1839; *Payements à certains gens de guerre*, *levés à la hate dans les mois d'Août*, *Sept. et Octobr.* 1507 bij Gachard, *Rapport a Mons. le Ministre de l'intérier sur differentes séries de documents concernant l'Hist. de la Belgiq.; Mission donnéc par l'archiduch. Marg. a Mercurin de Gattinaire*, *auprès de l'empereur Maximilien* 29 *Juillet* 1504. in *Bull. Comm. d'Hist.* 2 S. V. 313; A. Voisin, *Sur une histoire de Maximilien et de Marie publiée en* 1577 in *Bull. Ac. R. Br.* V. 124; *Penurie de Max.* in Reiffenberg, *Nouv. Arch.* T. V. p. 359; Pierre Balthasar, *Les Généalogies et anciennes descentes des Forestiers et comtes de Flandre* cet. p. 112 (m. afb.); De bronnen, aangehaald in het *Repertorium der Verhandel. en Bijdr. betreffende de Geschied. d. Vaderl.* bl. 213 volgg.; de Vlaamsche en Holl. Chronijken, van Mieris, Vossius, Wagenaar, Cerisier, Bilderdijk, Arend, Beeloo, Groen van Prinsteren en anderen; de Woordenboeken van Jöcher, Bauer, Luiscius, Kok, Hoogstraten, Nieuwenhuis; *Gedenkschriften van Philip van Comines*, (Reg.); *Matthaei Anal. Vet. aevi* T. I. p. 91, 177, 436, 581, 347; T. IV. p. 383; T. V. p. 614; Hoynck van Papendrecht, *Anal.* T. I. p. 10, 27, 82, 83; T. II. P. II. p. 482; Balen, *Beschr. v. Dordr.* bl. 789, volgg.; Velius, *Chr. v. Hoorn*, bl. 209, 210; *Groot Placcaatb.* D. VI. bl. 1208-1215; Wagenaar, *Beschrijv. v. Amsterd.* D. II. bl. 371, 377, 378, 449; D. VII. bl. 411; Pontanus, *Hist. Gelr.* Lib. IX, X; Slichtenhorst, *Geld. Gesch.* B. I; Brandt, *Enkh.* bl. 34; Schrassert, *Beschrijv. v. Harderw.* D. II. bl. 46; Burman, *Utr. Jaarb.* D. III. (Reg.); P.H. van der Wall, *Priv. v. Dordr.* (Reg.) Scheltema, *Staatk. Ned.* o.h.w.; van Kampen, *Vad. Karakt.* D. II. bl. 217 volgg.; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. II A, bl. 52-59; Nijhoff, *Bijdr. over Vad. Gesch. en Oudheidk.* D. II. bl. 280-284; *Boekb.* D. III. bl. 96; D. VI. bl. 87, D. VII. bl. 34,

D. IX. bl. 83; C. van Alkemade, *Jonker Fransen oorlog;* Muller, *Cat. v. portr.*

[Ruth Maximiliaan]

MAXIMILIAAN (RUTH), te Schiedam geboren, werd, schipper zijnde van een der Smyrnasche koopvaardijschepen, den 11 Februarij 1666 benoemd tot scheepskapitein, hebbende hij in het vorige jaar te Bergen in Noorwegen, vele proeven van zijne bekwaamheid, beleid en dapperheid gegeven. In den vierdaagschen zeeslag tegen de Engelschen, treffen wij hem als gezagvoerder van het schip, *Wassenaar* genoemd, aan, zich den 14 Junij 1666 van een groot Engelsch oorlogschip, genaamd *Bowvertine*, van 54 stukken, bemand met 190 koppen en onder bevel van kapitein Johan Perce, meester makende, hetwelk hij in Goedereede binnen bragt. Kort daarop werd hij wegens zekeren misslag in eene boete van duizend gulden geslagen, en in Augustus 1666 in den zeeslag tusschen de Ruiter en Monk, doodgeschoten.

Zie *Jaarboekje voor de stad en het kanton Schiedam*, bl. 14; Brandt *Lev. van de Ruyter*, bl. 450, 493, 504 en 514.

[J.W. May]

MAY (J.W.), schilderde portretten, dood wild, vruchten, bloemen, stil leven enz. Hij zond zijne stukken op de tentoonstellingen te Amsterdam, 1820-1824.

Zie Kramm, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. IV. bl. 1078.

[Olivier le May]

MAY (OLIVIER LE), volgens sommigen te Brussel, volgens anderen te Valenciennes geboren, schilderde en teekende zeer verdienstelijke landschappen en zeestukken.
Malbeste graveerde *twee Gezigten van Sicilien*, Masquelier twee idem *van Oost-Indie*, Ph. le Bas twee *Siciliaansche zeestukken* naar hem. Van zijn etswerk vermeldt Kramm een reeks van *zes zeer kleine zeestukken*, naar zijne eigene teekeningen, van *zes kleine idem*, zonder naam; *Landschappen* met figuren en vee gestoffeerd, kleine bladen. Hij stierf omstreeks 1790 in den ouderdom van omtrent 70 jaren.

Zie Kramm, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. IV. bl. 1079.

[May]

MAY (), Zwitsersch brigadier in Nederl. dienst, werd zwaar gekwetst in den slag bij Malplaquet, in 1709.

Zie Bosscha, *Neêrl. heldend. te land*, D. II. bl. 476.

[May]

MAY (), onderluitenant, wordt onder de dapperen genoemd, die in 1790 de Willemstad hielpen verdedigen.

Zie B o s s c h a , *Neerl. heldend. te land*, D. III. bl. 32; P. v a n O l d e n b u r g , *Beleg en verded. van de Willemstad*, bl. 143.

[Jan Cornelisz. May]

MAY (JAN CORNELISZ.), schipper op de eerste togten naar O.I., in 1600 kwam hij terug met J a c . v. H e e m s k e r k , in 1611 deed hij een allerbelangrijksten togt naar het Noorden.

Zie over hem en de schippers Cornelis Cornelisz. May, Cornelis Jacobsz. May, en den Adsistent in Indie op het schip Schagen, in 1633, Jacob Symonsz. May van Hoorn: De Jonge *de Opkomst van het Ned. gezag in O.-Indie*. 1862, 63.

[Jan. May]

MAY (JAN). Verdienstelijk zeeman, zoon van Willem, (die volgt). Op voorstel van Hendrik van Wijn, raad en pensionaris van Gouda, werd den 13 Sept. 1787 in de vergadering der staten van Holland voorgesteld, een tweede eskader naar onze Oost-Indische bezittingen uit te rusten, waartoe de vrees, dat de Engelschen zich allengs van onze bezittingen mogten meester maken, aanleiding gaf. Dit voorstel werd aangenomen, en tot de schepen, die tot het eskader behoorden, was ook de *Pijl* van 12 stukken, onder Jan May.

Zie J.C. de Jonge, *Gesch. v.h. Ned. zeew.* D. VI. bl. 243.

[John May]

MAY (JOHN), een Engelschman, werd in 1727 door den invloed van L.A. Torck, heer van Rozendaal, wien de verbetering van het zeewezen en inzonderheid van den scheepsbouw zeer ter harte ging, mede aan den scheeps bouwmeester Thomas Davis, door de admiraliteit van Amsterdam toegevoegd, om de scheepbouwkunst te onderwijzen.

Zie J.C. de Jonge, *Gesch. v.h. Ned. zeew.* D. V. bl. 230.

[Willem May]

MAY (WILLEM), zoon van John, kapitein ter zee, nam in 1776 deel aan den zeeoorlog tegen de Maroccanen, en joeg een Maroccaan op strand. Hij was de ontwerper van eene verbetering van het *Nieuwe diep* en had drie zoons: Willem, Consul-generaal in Londen; Jan (hier boven); Job Seaborne, schout bij nacht, ontwerper van het kanaal van Voorn, vader van den Vice-admiraal James May, kommandant van Z.M. zeemagt in O.I.J.S. overleed in 1827 te Rotterdam.

Zie J.C. de Jonge, *Neêrl. heldend. ter zee*, D. V. bl. 390.

[Johanna Othonia Mayart]

MAYART (JOHANNA OTHONIA), dochter van Joh. Otho, weduwe van den advokaat Willem Mayart, in Vlaanderen, te Gend geboren, vervaardigde fraaije latijnsche gedichten, en gaf in het licht:

Libri duo Carminum diversorum. Straatsb. 1616. 4°.
Poëmata, *sive lusus extemporanei*. Antv. 1617.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 546; Jöcher, *Gelehr. Lexic.* T. III. p. 1143; Adelung en Rotermund, *Fortz.* i.v.

[H. Mayer]

MAYER (H.), kunstgraveur, wiens naam de heer K r a m m alleen onder het portret van J o h a n n e s S p i l j a r d u s , predikant te Gorinchem, geboren a°. 1593 en aldaar overleden a°. 1658, naar H. V e r s c h u r e n , gevonden heeft.

Zie K r a m m , *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. IV. bl. 1079.

[H. de Mayer]

MAYER (H. DE), middelmatig graveur uit de eerste helft

der XVIe eew, die ook in zwarte kunst heeft gewerkt. Zijne kunst kon men beoordeelen naar de titelplaten voor A r e n t 's *Paradijs hofken*, van een godgeleerd werk van *Ursinus* en het portret van *David Jacobsz. de Wild*, *secretaris op de Tresory ordinaris* te Amsterdam, in 1637 gestorven, door hem in zw. k. bewerkt.

Zie K r a m m , *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Kunstschild.* D. IV. bl. 1079.

[Mayken Heermans]

MAYKEN HEERMANS, dochter van den schepen W i l l e m H e e r m a n s . Toen den Briel door de watergeuzen was ingenomen, hield L u m e y en andere bevelhebbers dikwerf vrolijke maaltijden, waarbij M a y k e n en hare zuster A a c h j e tegenwoordig waren. M a y k e n schijnt zich over eene te stoute meenzaamheid van L u m e y beklaagd te hebben, dagvaardde deze de zusters, nevens twee dienstmaagden voor schepenen van den Briel. De laatste verklaarden ‘dat Mayken nooyt kwaad van hem en sprak, maar altyd bly en vrolyk van hem scheydde; en dat hy haer nooyt handt oft vinger, mit ghewelt, hadt aangeraakt, en men van hem niets anders wist, gehoord of gezien hadt dan van een heer mit eeren.’

Zie v a n W i j n , op *Wagenaar*, *Vad. Hist.* D. VI. bl. 86.

[Mayken In Den Hert en Catharina Rose]

MAYKEN IN DEN HERT en CATHARINA ROSE, onderscheidden zich in het beleg van Sluis, 1587. Zij waren kapiteinen der soldaten en burger vrouwen, die aan de wallen werkten en den *Vrouwenberg*, ook wel den *Venusberg* genoemd, opwierpen.

Zie B o r , *Nederl. Oorl.* B. XXIII. fol. 4 b.

[Leonard de Mayne]

MAYNE (LEONARD DE), deftig Leydsch burger, die aan het kabinet van oudheden vereerde een merkwaardigen steen in de kelder zijner woning op de Breedestraat, gevonden. Deze heeft een Latijnsch opschrift en betrekking tot de tijden van S e p t i m i u s S e v e r u s in ons vaderland. T e W a t e r heeft een belangrijk berigt daarvan gegeven in zijn *Narratio*, p. 166-179.

Zie S i e g e n b e e k , *Gesch. d. Leyds. Hooges.* D. II. bl. 126.

[Carolus Mayolez of Majolez]

MAYOLEZ of MAJOLEZ (CAROLUS), Brusselaar, bacelier in de godgeleerdheid en kanunnik der hoofdkerk te Leuven, president van het Bossche collegie van 1725-1754 toen hij ter oorzake van ziekte afstand deed. Hij overleed in 1754.

Zie v a n G i l s , *Bisd. v. 's Bosch*, bl. 153; C o p p e n s en v a n G i l s , *N. Beschr. v.h. bisd. v. 's Bosch*, D.I. bl. 358.

[Frans Ulrich Mayr]

MAYR (FRANS ULRICH), kunstgraveur, bloeide in de 17^{e} eeuw (1660). K r a m m vermeldt slechts een prent van hem:

Sanguis Christi a Rodolpho J.M.J. Donata Monasterio Angiae-candiae 1652.

Zie K r a m m , *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. IV. bl. 1079.

[Johan Ulrich Mayr]

MAYR (JOHAN ULRICH), volgens F i o r i l l o een Nederlander doch, volgens S a n d r a r t , van A u g s b u r g , wordt een leerling van R e m b r a n d t genoemd. Zeker heeft hij zich in de school van R e m b r a n d t en J o r d a e n s gevormd, en uitstekende portretten, vooral aan Duitsche hoven, geleverd.

Hij schilderde ook op glas. Hij overleed in 1704 in den ouderdom van 74 jaren. Een groot aantal zijner portretten gaat in gravure uit.

Zie K r a m m , *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. IV. bl. 1673.

[J. Mays]

MAYS (J.), een geestig etser uit deze eeuw, van wien niets meer bekend is dan hetgeen men vindt bij I m m e r z e e l , *Leven en werken der Hollandsche en Vlaamsche Kunstschilders*, D. II. bl. 209.

[Jacobus Mayus]

MAYUS (JACOBUS), geboren te Poperinge, leefde in 1563 te Dixmuiden en beoefende de Latijnsche poezy, blijkens twee brieven in sapphische en elegiasche verzen, te vinden pag. 410-413, van J a c o b i S l u p e r i i , *Herzelensis Flandr. Poëm.* Antv. 1575.

Zie P a q u o t , *Mém.* T. II. p. 320.

[Jacob Coenraadsz. Mayvogel]

MAYVOGEL (JACOB COENRAADSZ). Van dezen Hoornschen dichter is niet anders bekend dan dat hij geschreven heeft:

Schatkist der Liefde en Rouwklacht. Hoorn 1634. m. pl. lang formaat 8°.

Gulden-Spieghel ofte opweckinghe tot Christelijcke deuchden. Afgebeelt in twee deelen, *waerin vertoont wert de schadelijckheyt der zonden. Mitsgaders de goetheyt ende weldaden Gods over den boetvaerdigen*, *tot leeringe ende stichtinge alle Christenen toegepast*. Hoorn 1646, Amst. 1680, 1688, 1699, 1707, 1709, 1734, 1740, Dordr. 1759, een volksboek in rijm, in den trant van C a t s , doch minder zin- en zaakrijk.

Thamars-ontschakingh, *of de verdoolde liefde van Amnon op de sin*, *waer de liefde heftigh brandt*, *daer is dwaesheydt in 't verstandt*. Hoorn 1642 1646. Leeuw. 1660. m. pl. kl. 8°. Amst. 1659, 1699.

Beide verschenen bij elkander Hoorn voor A r e n t J a n s z . C h a l o n 1646. 12°. en met de *Vermaeckelyke Bruylofts-kroon* enz. 1699 1707, 1774, 1775, 8°.

Vermaeckelycke Bruylofts-kroon, *doorgevlochten met verscheyde Leersame gedichten*, *vermaeckelijcke Bruilofts- en aendachtige liedekens*, *voorgestelt op de vier getyden van den dagh*, *gerymt door J.C. Mayvogel*, *versiert met aerdige konstplaten*. Amst. 1680.

Zie Witsen Geysbeek, *A.B.C. Woordenb.* D. IV. bl. 372; Schotel, *Avondst.* bl. 109; Arrenberg, *Naamr. v. Ned. boek.; Navors.* D. VIII. bl. 162, 302; *Cat. d. Bibl. v. Ned. Lett.* D. I. bl. 223 b. bl. 144, D. II. bl. 524; Abbing, *Ges. d. stad Hoorn*, bl. 42.

[P. Mazirel]

MAZIREL (P.) gaf in het licht:
Gezangen op 't feest van 't 25*-jarig bestaan der Maats. tot Nut van 't Alg. Dept. Utrecht*. Utrecht 1834. 8°.

Zie *Cat. d. Bibl. v.d.M.v.N. Letterk.* D. I. bl. 290.

[Christiaan Mazurelius]

MAZURELIUS (CHRISTIAAN), of MAZUREEL predikant te Veenhuizen, om zijne remonstrantsche gevoelens geremoveerd, verzoenden zich met de classis van Alkmaar; werd in de classis van Leiden, ten overstaan der deputatus synodi geexamineerd, zuiver in de gronden der Christelijke leer bevonden en door de synode van Woerden (1625) tot de H. dienst wederom toegelaten.

Zie Kist en Royaards, *Archief voor Kerk. gesch. inzonderh. in Ned.* D. VII. bl. 182; Veeris en Paauw, *Verm. Kerk. alph.* bl. 184.

[Ludovicus Mazurius]

MAZURIUS (LUDOVICUS) of MASURIUS, eigentlijk Louis des Masures, werd in den aanvang der XVIe eeuw te Doornik geboren, verwierf de gunst van Jan de Lorraine, zoon van hertog René II en der prinses Philippa van Gelderland, werd raadsheer en eerste secretaris van dien kardinaal, en was zulks nog den 26 April 1547. Na den dood van Frans I, bij wien hij in gunst stond, verliet hij Frankrijk, en kwam, na eenigen tijd rondgezworven te hebben, te Rome, waar hij zich den 1 Aug. 1549, ten huize van den kardinaal Jean de Bellay, bevond. Hij was er nog het volgende jaar, toen hij vernam dat zijn beschermer, de kardinaal, den 10 Mei was gestorven. Dit verlies trof hem diep, ‘et quoique son âge encore ne fust trop avancé, il n'eut plus en pensée, qu'un exil miserable et perpetuel en Asie, ou il délibèroit aller passer le surplus de ses jours.’ De prinses Christina van Denemarken, hertogin-weduwe van Calabrie, Lorraine, Gelderland, zijn plan vernomen hebbende, koos hem tot secretaris, zoo van haar zelve als van haar zoon Karel III, hertog van Lorraine. Masurius begaf zich nu naar het hof van Nancy, waar hij voor 1 Mei 1551 aankwam. Hij werd den 6 Junij 1553 tot den adelstand verheven, en huwde met Diana Baudoire, die bij de geboorte van zijn eerste kind (Claude) stierf. Den 22 Julij 1557 verkreeg hij van koning Hendrik II het privilegie van de 8 eerste boeken zijner overzetting der *Aeneas van Virgilius*, te mogen laten drukken. Tot nog toe had Masurius de R.C. godsdienst beleden, maar nu ging hij tot de hervormde kerk over, trachtte proselyten te maken en hield godsdienstige bijeenkomsten te St. Nicolas, waar hij een hugenoot, Christophel genoemd, van Metz liet komen om te prediken. Hertog Karel III zond den bail-

luw van Nancy Jean de Savigny, met krijgsvolk derwaarts, met bevel zich van Masurius meester te maken; deze nam de vlugt en begaf zich naar het hertogdom van Tweebruggen, keerde vervolgens naar Metz terug, deed daar opentlijk belijdenis van de hervormde kerk, werd predikant in die stad en vervolgens te St. Marie de l'Ermitage en eindelijk te Straasburg. Het jaar van zijn dood is onbekend. Hij was bevriend met Jean de Salïgnac, doctor der Sorbonne, de beroemden Petrus Ramus, met Biset, van wien men scholien op *Aristophanes* heeft, met Theodorus Beza, en eenigen tijd met Rabelais. Toen deze zich echter tegen de hervorming verklaard had, werd die vriendschap verbroken. Masurius beoefende de Fransche en Latijnsche poezy op eene loffelijke wijze: zelfs blijven de voortbrengsels zijner Latijnsche Muse nog heden de goedkeuring wegdragen. Hij stierf te Straasburg in 1580.

Men heeft van hem:

Les deux premiers livres de l'Enéïde de Virgile, *traduicts en vers Français*. Paris 1547. 4°.

Les quatre premiers livres de l'Enéïde de Virgile traduicts en vers François. (Paris) 1551 4°. 1554 12°. Ook met

Vingt Pseaumes de David, *traduicts selon la vérité Hebraïque en rimes Françoises et autres oeuvres poëtiques*. Lyon 1557 4°.

Le jeu de Echecs, *en vers François traduit du Latin de Jérôme Vida*. Lyon 1557. 4°.

Hymne sur la justice de Metz, *de la prise de Saint Quentin et de la conqueste de Calais*. Tholose 1558. 4°.

Chant pastoral sur le parlement de France du Duc Charles de Lorraine et Claude de France son espouse. Lyon 1559.

Les douze livres de l'Enéïde de Virgile traduicts en vers François. Lyon 1560. 4°.

It. l'Enéïde de Virgile, *prince des poëtes Latins translatées de Latin en François par Louis des Masures*, *Tournisien. Avec les carmes Latins correspondans verset pour verset*. 1572. 12°. Met al de werken van Virgilius. Paris, Claude Micart. 1576. 16°. 1580. 12°.

David combattant, *triomphant et fugitif*, *Tragédies saintes*, *par Loys des Masures*, *Tournisien*. Paris 1565. 12°.

Eclogue sur l'enfance de Henry du Pont, *fils premier nay de Charles Duc de Lorraine*. Genève 1566.

Tragedies sainctes. Genève 1566. 4°.

Bergeri Spirituelle. Paris 1566. 4°.

Josias, *Tragédie*. Genève. 12°.

Men vindt Fransche verzen van hem voor:

Rois et Ducs d'Austrasie, *trad. en vers François sur les Latins de Nicolas Clément Traelaeus* of *de Trélas par François Guibaudet*, *soi-disant de Dyon*. Cologne 1591. fig.

Poëmata, *secundo edita*, *ab authore ipso recognita et novis aucta. Basileae*. 1579. 16°.

Babylon sive Babylonicae Tyrannidis eversio; ex Gallico in Latinam sermonem conversa. Genev. 1569. 4°.

Carmen de exsilio suo a Galliarum finibus achter de 2e uitg. van *Les quatre premiers livres de l'Enéïde*.

Men vindt ook Lat. gedichten van hem in de *Schediasmata poëtica* van Paulus Melissus. Francfo. 1574. 12°. Lutet. Paris. 1586. 12°. in de *Delit.* Gruteri, T. III. p. 473 tot 543.

Zie du Verdier, *Bibl.* p. 803-804; Sweertii, *Ath. Belg.* p. 521; Calmet, *Bibl. de Lorraine*, p. 646-648, Moreri, p 330, 331 (edit. 1760); Paquot, *Mém.* T. III. p. 283; Godard de Beauchamps, *Recherches sur le Théatre de France*, T. I. ann. 1556-1560; *Biogr. Univ.* T. II. p. 209; Hoefft, *Parn. Lat. Belg.* p. 37; Peerlkamp, de *Poëtis Lat. Neêrl.* p. 57; Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 636; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 834.

[Jan Mazereeuw]

MAZEREEUW (JAN), werd omstreeks 1783 geboren, vroeger een welgesteld landbouwer, die onder de Fransche overheersching zelfs eenige jaren den post van maire te Opperdoes bekleed heeft en toen zijn gezag als zoodanig goed wist te handhaven. Later vestigde hij zich ter woon te Oostwoud, hield zich meer met het lezen van godsdienstige geschriften dan met de behartiging zijner zaken bezig, zoodat hij langzamerhand achteruitgaande, zich genoodzaakt zag zijn boerenbedrijf te staken; en tot gedeeltelijke betaling zijner schulden zijne grootste bezittingen te verkoopen. Hierop keerde hij naar Opperdoes terug en van deze zijne wederkomst, ongeveer omstreeks 1824, dagteekent de naar hem genoemde godsdienstige secte, hoewel hare leden zich eerst den 5 Mei 1844 wettig hebben afgescheiden. Uit zijn geldelijke schipbreuk scheen hij evenwel nog zoo veel gered te hebben, dat hij, door zijne volgelingen eenigermate ondersteund, tot 1845 in zijn eigen onderhoud kon voorzien, toen echter heeft hij zich; naar men zegt, onder het voorwenden eener ingeving van den engel Gabriël, zijn intrek genomen bij eene weduwe, die met hem, zelve weduwenaar, als een echtgenoot leefde, hare inkomsten met hem deelde, en hem geheel onderhield.

Mazereeuw was een man, begaafd met een goed oordeel, gezond verstand en buitengewoon bekend met den inhoud des Bijbels en andere godsdienstige schriften. Op zijn aanhang oefende hij een grooten invloed uit, zoodat allen een onbepaald geloof hechtten aan zijne woorden. Zij beschouwden hem niet zoo zeer als hun voorganger of leeraar, maar hielden hem veeleer voor een profeet, en gaven zich in godsdienstige zaken blindelings aan hem over. Hij hield zich, naar men zegt, voor een tweeden *Johannes den Dooper* en voorlooper van CHRISTUS bij zijn op handen zijnde wederkomst ten oordeel,

die zijn volgelingen ook wel eens zeiden, dat nu (1849) reeds daar was. Zij verwachtten dat hij niet zou sterven, maar levend ten hemel worden opgenomen. Doop en Avondmaal bedienen zij niet, wijl zij meenen in het laatst der dagen te zijn en de tijd voor de bediening dezer sacramenten voorbij is, of wel dat de wereld te zondig en te verdorven is om ze te mogen gebruiken. Zij komen des Zondags beurtelings bijeen aan de huizen van hen, bij wie ruimte genoeg is, en lezen, onder het rooken hunner pijpen en het drinken van koffij, elkander uit den Bijbel of eenig godsdienstig geschrift, of een opstel van Mazereeuw voor, zij spreken over het gelezene, en waar het noodig was gaf deze de vereischte uitlegging. Godsdienstig onderwijs wordt alleen door de ouders gegeven. Zijne volgelingen leven uiterlijk zeer ingetogen, de vrouwen dragen nimmer gouden of andere sieraden, van publieke vermakelijkheden onthouden zij zich geheel en al, en de Zondag wordt met Joodsche naauwgezetheid gevierd. Omtrent andersgezinden zijn zij zeer onverdraagzaam. doch maken ijverig jagt op proselieten. Men vindt een *berigt nopens de secte van Jan Mazereeuw*, *te Opperdoes in Noordholland*, *medegedeeld door W.C. van Campen*, *pred. te Opperdoes*, in Kist en Royaards, *Ned. Archief voor Kerk. Geschied.* D. IX. bl. 102 volgg.

[Theodoricus Ludovicus le Meann]

MEANN (THEODORICUS LUDOVICUS LE), doch blijkens zijn grafschrift le Mueaw, te Utrecht geboren en aldaar kanunnik, werd te Leuven licentiaat in de godgeleerdheid. Door het ongeluk der tijden uit zijn vaderland verjaagd, werd hij 1 Maart 1616 kanunnik der hoofdkerk te 's Bosch en in het zelfde jaar president van het Gymnasium aldaar. Hij stierf den 11 Maart 1622, en werd in de St. Janskerk begraven, waar nog zijn grafzerk te zien is aan den zuidelijken omgang van het groote koor bezijden het *Odeum* of *Oxaal*.

Zie Kievits, *Descript. Capit. Busc.* ms.; van Gils, *Euth. Meijer Memorieb.* bl. 149; van Gils en Coppens, *Nieuwe Beschr. v.h. Bisd. te 's Bosch*, D. I. bl. 320.

[Carolus de Mean]

MEAN (CAROLUS DE), heer van Attrein, zoon van Peeter de Mean, die volgt, en van Anna van Gherinx, werd te Luik in 1604 geboren, bekleedde verschillende eervolle staatsbetrekkingen en was meermalen burgemeester zijner geboortestad. Hij was een beroemd regtsgeleerde, en schreef:

Observationes et res judicatae ad jus civile Leodiensium. T. IV. 3 vol. Leodii. 1654, 1670. fol.

Hij huwde Johanna van der Heyden, bij wien hij kinderen verwekte. Hij overleed 6 April 1674. Zijn portret bestaat, gesneden door Michaël Natalis, folio.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 158; Jöcher, *Gelehr. Lex.* i.v.; van Kampen, *Gesch. d. Ned. Letterk.* D. II. bl. 46.

[Petrus de Mean]

MEAN (PETRUS DE), vader van den vorige, te Luik geboren, raad van F e r d i n a n d v a n B e i j e r e n , bisschop van Luik, bekleedde verschillende eervolle betrekkingen en maakte zich als regtsgeleerde bekend door zijn

Recueil des points marquez pour les coutumes de Liège. Liège 1650. 4°. Mons. 1663.

Zie F o p p e n s , *Bibl. Belg.* T. II. p. 992.

[Jacobus Engelsma Mebius]

MEBIUS (JACOBUS ENGELSMA), zoon van T h e o d o r u s E r n e s t u s M e b i u s , werd den 25 Jan. 1749 te Nijehaske, waar zijn vader het leeraarsambt bekleedde, geboren. Na diens dood werd hij door zijn moederlijken grootvader, J a c o b u s E n g e l s m a , predikant te Goredijk, onderwezen, en na de Latijnsche scholen te Leeuwarden doorgeloopen te hebben, op veertienjarigen leeftijd student te Franeker. Vijf jaren later verliet hij deze akademie, na het verdedigen eener *Dissertatio Philologica-Exegetica continens observationes Miscellaneas de vero et genuino sensu quorundam selectorum locorum sacri codicis*, onder den hoogleeraar R a t e l b a n d (22 Junij 1768). Hierop bezocht hij, voor korten tijd, de hoogeschool te Utrecht, om den hoogleeraar B o n n e t te hooren. Naauwelijks twintig jaren oud, werd hij, na door de classis van Zevenwouden geëxamineerd te zijn, te Ureterp en Sigerswoude en vervolgens te AEngwirden, Oldeboorn en Nes, Jorwerd en Rijperkerk en Hardegarijp beroepen, toen hij in 1815 volkomen blind werd. In 1819 mogt hij zijn vijftigjarige jubelrede houden en tien jaren later zijn zestigjarige ambtsbediening gedenken. Met deze leerrede sloot hij zijn openbaar dienstwerk en werd den 1 Januarij 1830 emeritus.

M e b i u s was een zeer geleerd man, die tot den laten avond van zijn leven zijne studien voortzette. Hiervan heeft hij menigvuldige blijken gegeven, zoo in de *Opuscula Societ. Ultraj. Tendimus ad idem*, waarvan hij lange jaren een werkzaam lid was, als door vele andere geschriften. Bijzonder verdienstelijk maakte hij zich als verdediger der Christelijke waarheid. In 1785 en 1786 trad hij op als verdediger der zuivere kerkleer tegen een der neologische werken, welke uit Duitschland in onze taal werden overgebragt, namelijk tegen het *zamenstel der zuivere wijsbegeerte of de leer der gelukzaligheid* van S t e i n b a r t , in zijne *Brieven over het zamenstel der zuivere wijsbegeerte*, *of de leer der gelukzaligheid*, *volgens Steinbart*, in drie stukken, de eerste zonder, de twee laatste met naam (Leeuw. 1785 en 1786), welk geschrift ten gevolge had, dat zijn vriend J. K n e p p e l h o u t , predikant te Gorinchem, er in de klassikale vergadering opmerkzaam op maakte en te weeg bragt, dat de afgevaardigden dezer klassis nog in het zelfde jaar, 1785, in de Zuidhollandsche synode te Dordrecht voorstelden om een genootschap tegen de Neologie tot stand te brengen, waardoor het Haagsch genootschap zijn bestaan heeft gekregen. Naau-

welijks had dan ook dit genootschap zijn eerste prijsvraag omtrent de *waarde van de verborgenheden des Christendoms* uitgeschreven, of M e b i u s leverde een antwoord in (*Betoog dat de erkentenis der leerstukken en verborgenheden*, *in de H.S. vervat*, *in zulk een onafscheidelijk verband staat met de menschelijke gelukzaligheid*, *als de beoefening der zedepligten in dezelve aangedrongen*), dat met de zilveren medaille bekroond werd. (1787) Na dien tijd mogt hij nog tweemalen bij het zelfde genootschap het gouden eermetaal behalen, eerst te gelijk met zijn vriend C.W.B. J e l g e r s m a , pred. te Weidum, voor een verhandeling, ten doel hebbende *om de Christenen tot het lezen der H. schriften op te wekken* (1789) en alleen (1790) voor een antwoord op de prijsvraag: *dat de weg der gelukzaligheid slechts één is*, *voor alle menschen*

Van zijn Christelijk wijsgeerigen geest getuigt ook zijne in 1775 door het Stolpiaansch legaat bekroonde *Solutio problematis quodnam in adserenda Numinis existentia pretium statui debeat communi humani generis consensu*.

Bij de oprigting van het Nederlandsch Zendelinggenootschap werd hij terstond medebestuurder, stichtte in die betrekking veel goeds, en hield, 28 Julij 1814, eene *opwekkingsrede* in de algemeene vergadering te Rotterdam, met zijn portret te Rotterdam bij C o r n e l in het licht verschenen. Ook was hij vooral een niet minder werkzaam lid der kerkelijke commissie ter bevordering van de belangen der Friesche kerk, tijdens de scheiding van kerk en staat en leende met ijver en zaakkennis de vlijtige hand aan het opstellen van de adressen aan de toenmalige vergadering en van andere uitgewerkte stukken ter verdediging van de regten der hervormde kerk. Hij nam een vurig deel aan de invoering der Evangelische gezangen en zocht hare waarde, waar het pas gaf, met warmte tegen de drijvers eener gewaande regtzinnigheid te verdedigen. Hij was een der eersten, die de oprigting eener afdeeling van het Bijbelgenootschap in Friesland zocht te bevorderen, gelijk hij ook terstond bij de nieuwe verordeningen op het Nederlandsch kerkbestuur (1816) tot lid van het klassikaal bestuur van Leeuwarden benoemd werd. In zijn vroegeren leeftijd beoefende hij vooral de oude talen en had een niet gewone kennis van het Hebreeuwsch. Reeds als veertienjarige knaap vervaardigde hij een latijnsch vers, dat hij onder den naam van *Tiro*, vóór zijn grootvaders (J. E n g e l s m a) *Naamlijst der predikanten van de klassis van Zevenwouden* (1763) plaatste. Ook treft men een dergelijk vers voor Prof. R a t e l b a n d 's *Verklaring over den brief aan de Hebreën* van hem aan. De Harderwijksche hoogeschool gaf hem een bewijs van prijsstelling op zijn talent door hem (1809) eershalve tot S.S. Theol. doctor te benoemen. Tweemaal is hij gehuwd geweest, eerst met E l i s a b e t h W y b e s , vervolgens met A. C l o p p e n b u r g h , weduwe van den ontvanger

C.K. Hoekstra. Hij liet uit zijn eersten echt vijf kinderen na, onder welke Th.E. Mebius, pred. te Beers en Jellum, en W. Mebius, pred. te St. Jacobi-Parochie. Hij overleed 30 Januarij 1838 in den ouderdom van ruim 89 jaren.

Men heeft van hem, behalve de in den tekst vermelde, werken:

Jezus verheerlijkt in de genezing van een kreupel geborenen. Leeuw. 1792.

Hoseas, *uit het Hebreeuwsch vertaald*. Utr. 1799.

Aanmerkingen over eene verhandeling, *genaamd: de leer der verkiezing of verwerping eenvoudiger gemaakt*. Utr. 1799.

Gedenkwaardigheden uit de scheppings- en aartsvaderlijke geschiedenis. 3 dn. Utr. 1799, 1800.

Zie *Boekz. d. Gel. Wer.* Julij 1838, bl. 139, verv.; Ypey en Dermout, *Ges. d. Ned. Herv. kerk*, D. IV. bl. 50; Royaards, *Het Haagsch Gen.* bl. 17, 85, 139, volg.; Bouman, *Gesch. d. Geld. Hooges.* D. II. bl. 571; Glasius, *Godgel. Ned.* o.h.w.; Kobus en de Rivecourt, Arrenberg, *Naamr.*; *Kunst- en Letterb.* 1838 D. II. bl. 97; Kist en Royaards, *Archief v. Kerk. Gesch.* D. II. bl. 251, 261, 164, 288.

[Theodorus Engelsma Mebius]

MEBIUS (THEODORUS ENGELSMA), zoon van den vorigen, was een zonderling, doch geleerd man, die als predikant te Beers in Jellum (bij Eeruwoude, de volgende werken uitgaf:

De een en twintig eerste Psalmen ter stichting van Christenen bearbeid. Gron. 1819. 8°.

De Psalmen kortelijk opgehelderd, 2° *stuk* 1° *ged. Psalm XXII-XXXIII*. Leeuw. 1823. 8°.

Jezus leeft, *en wij zullen leven*, *of het* 15° *hoofddeel van Corinthe I*, *tot een leesboek voor Christenen bewerkt*. Leeuw. 1820. 8°.

Bijbeloefeningen over Lucas I, *ter voorbereiding voor het Kersfeest*. Leeuw. 1822. 8°.

Eenige eenvoudige Leerredenen. Sneek 18 8°.

Gesprekken over den geest des tijds. Heereveen 1833. 8°.

Afscheidsrede (*na* 38-*jarige dienst*) *van de Herv. Gemeente van Beers en Jellum*. Leeuw. 1840. 8°.

[Hennequin van Meccle]

MECCLE (HENNEQUIN VAN), een kunstschilder, die in het midden der 15e eeuw in Belgie bloeide, waarschijnlijk dezelfde met Henricus van Mechelen, die volgt.

Zie Kramm, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. IV. bl. 1010, en aldaar op *Clincke* (*Jehan*).

[Philips van Mechele]

MECHELE (PHILIPS VAN), kunstschilder te Antwerpen, die in 1586 van den graaf van Leycester verlof ontving om zich van daar naar Zeeland te begeven.

Zie *Kron. v.h. Utr. Gen.* 1852, bl. 34; K r a m m , *Lev. en werkd. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. IV. bl. 1080.

[Henricus van Mechele]

MECHELE (HENRICUS VAN), in Italie bekend onder den naam van Arrigo Fiamingo, in Vlaanderen geboren. Volgens sommigen kwam hij onder de regering van paus Gregorius VIII (1572-1585) te Rome en overleed aldaar in 1600 of 1601 in den ouderdom van 78 jaren; doch anderen willen dat hij (1592-1605) onder Paus Clemens VIII te Rome kwam en onder diens bestuur overleed.

Hij schilderde aldaar in de *Sixtus-kapel de opstanding en vele groote fresco-werken*, die men ook van hem aantreft in het vatikaan de bibliotheek en andere gebouwen. Hij moet een verdienste lijk meester geweest zijn. De ridder Giovanni Baglione schrijft hem groote verdiensten toe. Immerzeel meldt dat Gioseffo Ribera, genaamd Spagnoletto, en later Guido Reni zijn leermeesters waren, en er zich in de kerk van St. Barbaziano te Bologna, stukken van hem bevinden, die in den stijl van Guido, doch veel donkerder van tint, behandeld zijn.

Zie Kramm, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. II. bl. 486, D. IV. bl. 1080; Immerzeel, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. I. bl. 237.

[Martijn van Mechelen]

MECHELEN (MARTIJN VAN), afstammeling van een adelijk geslacht in Brabant, Burgemeester van Lier, schout van Turnhout, gehuwd met Barbe van der Meere, door welk huwelijk hij tot sommige verbonden edelen in betrekking kwam en in 1578 gestorven, zou volgens sommigen tot de verbondene edelen behoord en het smeekschrift ondersteund hebben. Mogelijk was het echter Paulus van Mechelen, die zich in 1554 op eene wettige wijze poogde te verzekeren vau het aan hem gemaakte vruchtgebruik van eenig leengoed, of wel Cornelis van Mechelen, die ten dezen tijde leefde.

Zie F. de Rouck, *Nederl. Heraut.* bl. 341; F.v. Mieris, *Chart.* D. I. bl. 114; *Suite de supplém. au Nobil. des P.B.* T. I. p. 94-98; *Recueil Généal. de Familles*, p. 48; Smallegange, *Chr. v. Zeel.* bl. 717, 718; te Water, *Verb. d. Edel.* D. III. bl. 117, 118, 556.

[Symon van Mechelen]

MECHELEN (SYMON VAN). In 1515 beklaagde zich de regering van Dordrecht bij Mr. Willem van Alkmaar, Provintiaal te Keulen, over de Augustijner monniken Pieter Ferrewairde, Cornelis van Rijmerswaal, Gerrit de Man en hun leerling Symon van Mechelen ‘dat ze in de biechte de gemeente van Dordrecht wijs maakte niet alleen tegen die waarachtigheid, maar ook tegen het gemeen welvaren van de stad, verzoekende derhalve, die te willen laten vertrekken en daarvoor te hebben precaers en biechtvaders van verstand, die de gemeente mochten leeren den regten weg der waarheid, in biechten en daar buiten, en immers zulks die zoo hardnekkig niet waren, dat zij in zaken, die buiten hun verstand en faculteit waren, hem niet wilden submitteren anderen die dat behoerden te weten en te verstaan dan zij luiden.’

Zie Balen, *Beschr. v. Dordr.* bl. 131; Schotel, *Kerk. Dordr.* D. I. bl. 15.

[Jonkvrouw van Mechelen]

MECHELEN (Jonkvrouw VAN), minnares van prins Maurits. Alle geschiedschrijvers komen overeen dat zij uit het oud adelijke geslacht van dien naam, dat zijn oorsprong heeft uit de van ouds doorluchtige familie van Berthout, heeren van de stad en den lande van Mechelen, Grimbergen, Assche enz. geboren is. Volgens van Wijn zou zij de dochter zijn van Jonkheer Anthonis van Mechelen en Jonkvrouwe van Liere, doch volgens Smallegange van Cornelis (zoon van Floris van Mechelen en van Johanna van Liere) en Barbera van Nassau (dochter van Paulus en Margariete van Liere). De opgave van Smallegange is de juiste en komt overeen met die van Herckenrode, waar zij 'Wilhelmine Dame d'honneur de la princesse d'Orange' wordt genoemd. Ook omtrent haar voornaam is men het niet eens, sommige noemen haar Wilhelmina, anderen Margaretha en Maria. Wagenaar liet de zaak in het midden. Het testament van Maurits stelt het buiten allen twijfel dat zij Margaretha heette. Van Wijn wil dat zij staatsjonkvrouw is geweest van de prinses van Oranje, Louise de Coligny en Brandt dat zij te Rijswijk woonde, wijl men in 1622 den aanleg op Maurits leven zou uitvoeren te Rijswijk, als hij naar zijne minnares zou gaan. In de oude rekeningen wordt van haar niet gesproken, alleen vindt men in de *Resol. der Stat-Generaal* 6 Maart 1621 gewaagd van den koetsier van de vrouw van Mechelen. Volgens Smallegange was zij eerst gehuwd met Anthoni van Duvenvoorde, baljuw van Rijnland; 2°. met Philips van Steelant, heer van Grijsoort, drossaard van Buren, die in 1623 overleed; doch Goudhoeven meldt dat Arend van Duvevoorde, baljuw van Rijnland, die in 1610 in den ouderdom van 52 jaren overleed, in huwelijk had jufvrouw Willemijn van Mechelen, dochter van Anthonis en N. van Lier, terwijl van Leeuwen gewaagt van een jonker Arent van Duyvenvoorde, die in 1599 baljuw werd, doch niet in 1610 maar in 1609 werd opgevolgd door jonkheer Arend van Zwieten. Volgens Elzevier is zij niet met Duivenvoorde, maar alleen met Philips van Steeland, heer van Grijsoord en drossaard van Buren, in 1623 overleden, gehuwd geweest bij wien zij 3 kinderen had. Smallegange meldt ook dat Maurits een heimelijk huwelijk met haar had aangegaan. Behalve vijf bastaarden bij anderen, had Maurits bij haar twee zonen, Willem en Lodewijk. Hij vermaakte haar bij testamentaire dispositie van 13 April 1620 een lijfrent van 4200 car. gls. 's jaars, welke rente hij bij codicil van 5 April 1625 nog vermeerderde met *f* 1800 's jaars. Zij was in 1626

ambachtsvrouw van de heerlijkheid Oudshoorn, en leefde nog in 1642, waarschijnlijk woonde zij in hare laatste dagen in het *Hof van Sessen* te Leiden bij hare zuster Wilhelmina, die er bezitster van was tot 4 Dec. 1631, toen zij het verkocht. Bekend is het gedicht van Huig de Groot, *Klachten der vrouwe van Mechelen over de min der Princen van Orange*.

Zie Wagenaar, *Vad. Hist.* D. X. bl. 499, 501; van Wijn, *Bijv.* bl. 117; Smallegange, *Chr. v. Zeel.* bl. 718; van der Vijnckt, *Troubles des Pays-Bas*, T. III. p. 66; den vervolger van Schiller *Gesch. d. Abf. d. Niederl.* Th. III. S. 507; van der Kemp, *Maur. van Nassau*, D. IV. bl. 165, 394; Stolker, *Mengelw. d. Vad. Letteroef.* 1830, bl. 43-49; Aitsema, *Sak. v. staat en oorl.* D. I. bl. 455; Goudhoeven, *Chr. v. Holl. enz.* D. II. bl. 167; S. van Leeuwen, *Inl. voor de Costum. van Rijnland*, bl. 55; Brandt, *Hist. d. Ref.*; *Kron. v.h. Hist. Genoots.* 1854, 2 ser. bl. 21-27; Busscher, *Nieuwe Geogr.* D. IV. St. III. bl. 109; De Herckenrode, *Collection de Tombes*, etc.; de la Pise, *Tabl. de l'Hist. d'Orange*; Gaukens, *Adel Lexicon art. Pölnitz. Nehalemnia* D. I. bl. 49; *Navors.* D. III. bl. 229, D. IV. bl. 203, 350, D. V. bl. 251; *Bijbl.* 1855, bl. XXV; D. VII. bl. 192, D. VIII. bl. 80, 116; D. III. (N. jaarg.) bl. 143; *Klioo's kraam*, D. I. bl. 251; *Verscheiden Nederd. Ged.* bl. 29; Timarcten, *Gedenkstuk.* 1778, D. II. bl. 65.

[Willem II van Mechelen]

MECHELEN (WILLEM II VAN), bijgenaamd Berthold, uit het huis van Berthold, dat het bestuur had over Mechelen. Hij was te Mechelen geboren, proost van Leuven, en volgde in 1296 Johannes II, als 41^{e} bisschop van Utrecht, op. Hij was, volgens de chronijkschrijvers, een vroom en geleerd man, ervaren in het burgerlijke en kerkelijke regt. Eenige edellieden die zich de kerkelijke goederen toeeigenden, die naar zijn oordeel aan de kerk van Utrecht vervallen waren, zetten hem een jaar lang gevangen op het huis te Lichtenstein. Uit zijn kerker verlost, reisde hij naar Rome, en verzocht hij van de last des bisdoms ontslagen te worden, dan dit werd hem door den Paus geweigerd. Wedergekeerd zijnde, poogde hij de weerspannigen door de wapenen te dwingen, doch hij werd in een aanval, den 4 Julij 1301, gedood. Er bestaat nog een synodale brief, door hem in 1297 uitgevaardigd.

Zie Guil. Bartoldi, *Bat. Sacra*, p. 172; van Gils, *Myer. Cath. Memorieboek*, bl. 71; van Gils en Coppens, *N. Beschr. v.h. Bisd. van 's Bosch*, D. I. bl. 137; Halma, Hoogstraten, Wagenaar, V.H.D. III. bl. 152; Cerisier, *Gesch. d. Ned.* D. I. bl. 349.

[Johannes van Mechelen]

MECHELEN (JOHANNES VAN), van Enkhuizen, studeerde te Wittenberg, werd aldaar in 1507 licentiaat in de godgeleerdheid. In 1511 ontmoetten wij hem wederom te Wittenberg waar hij het lidmaatschap van den senaat der theologische faculteit, dat gelijk stond met de opdragt van het professoraat dat hij als magister mogt bekleeden, verkreeg. Hij heeft

echter te Wittenberg geen leerstoel vervuld. Hij keerde naar Enkhuizen terug. Van daaruit heeft hij in 1513 de stichting van het Augustijner klooster te Antwerpen ondernomen, 't geen hem den titel van Vicaris provinciaal over de kloosters der Saksische congregatie in de Nederlanden verwierf en hem tot eersten prior van het nieuw gestichte klooster, dat hij tot 1519 schijnt gebleven te zijn.

Zie Schultz Jacobi, *Oud en Nieuw*, 1_e stukje, bl. 46.

[Antonius van Mechlen]

MECHLEN (ANTONIUS VAN), of MECHLEOSIS een der eerste hervormde predikanten te Wezel, die met Iman Ortzenius in 1540 aan het bestuur dier stad met meer dan 1500 burgers het Avondmaal *sub utraque* uitdeelde, en was aldaar nog in 1564 in dienst.

Zie Kist en Royaards, *Archief voor kerkel. geschied. inzonderh. in Nederl.* D. V. bl. 370, 371, 379.

[Guilielmus de Mechlinia]

MECHLINIA (GUILIELMUS DE), monnik te Affligem, prior te Wavren en eindelijk abt van St. Truyen, schreef:

Vita B. Beatricis, *priorissae in Nasareth. ms.*

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 329; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 415.

[Johannes de Mechlinia]

MECHLINIA (JOHANNES DE), Hulshout genoemd, karmeliet, doctor in de godgeleerdheid en vice-kanselier te Keulen (1460), heeft aldaar vele jaren de godgeleerdheid onderwezen, en was als geleerde zeer beroemd. Hij leefde om 1500.

Hij gaf in het licht:

Copulata secundum doctrinam Alberti magni in libr. III. Aristot. de Anima. Col. 1491.

Commentaria in parva Naturalia Aristotelis. Col. 1498.

Sixtus en Trithemius vermelden nog zijne werken: *Super sententias in Psalterium* (waarschijnlijk zijn *Expositio in Psalterium*, in 2 deelen, beginnende: *Omnis pars laudet Dominum in Misericordiam et iudicium etc.*), *Quaestiones variae*, *Sermones* en *Collationes*.

Zie Sixtus, *Bibl.* Lib. VI; Val. Andr. *Bibl. Belg.* p. 534, 535; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 689; Sweertius, Jöcher.

[Joh. Mecima]

MECIMA (JOH.), onder de hss. der *Maats. v. Ned. Lett. te Leyden*, berust een *Brief* (van hem) *aan den H.E. Gestr. Heer A.J.C. de Beere*, *opperhoofd eener gewapende horde oproermakers in Friesland te Franeker*, *uit Harlingen* 17 Sept. 1781. 4 bl. fol. Die brief is waarschijnlijk gedrukt.

Het Friesch genootschap bezit:

Alle de werken vun Johannes Mecima, *in leven Chemist en drogist*, *en medelid van 't Genootschap te Bazel*, *ter bevordering van de reine leere*, *te Harlingen in Nederland*. 8°.

Zie *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk. Bijv.* 1852. bl. 6.

[Scipio of Sippe Meckama]

MECKAMA (SCIPIO of SIPPE), zoon van Pibo van Meckama of Meckmans en Tjaarda van Starkenburg. Het oude geslacht van Meckama, in 't mannelijk oir reeds drie generatien voor Scipio uitgestorven zijnde, namen zijn overgrootvader Pibo Eernsma en zijn grootvader Feyo Remmersma (denkelijk een edelman), gehuwd met dochters uit het geslacht Meckama en bezitters van Meckema-state te Kollum den naam van Meckema aan. Hij zelf komt in 1555 voor op de lijst der volmagten tot het doen van den eed aan Philips II uit Kollumerland. Hij behoorde tot de verbondene edelen en de onderteekenaars van het smeekschrift; dien ten gevolge was hij bij Alva in ongenade gevallen, gebannen en den 24 Junij 1568 naar Antwerpen gedagvaard om zich te komen verantwoorden. Het blijkt niet hoe hij de beschuldiging heeft afgeweerd en hem weder toegelaten is in het land te komen, zeker is het dat hij in 1574, toen Robles de staten wilde dwingen een nieuwe schatting (het octrooi der impost) op te leggen, ten einde zijne soldaten te kunnen betalen, als lid der staten een van hen was, die zich daartegen verzetten, verklarende hunne oude voorregten en privilegien niet te willen laten varen. Hij was lid van de staten toen men in 1579 tot de Unie van Utrecht besloot over te gaan. In dezen tijd van verwarring, door beide partijen, zoowel van hen, die van geen nadere Unie wilden weten, als van hen, die groote voorstanders er van waren, tot lid van gedeputeerde Staten benoemd wordende, is hij met Rienk van Camminga door de laatste partij daartoe verkozen. Hunne benoeming werd den 29 of 30 Augustus 1579 door Rennenberg goedgekeurd en hun eene vaste instructie gegeven.

Toen het krijgsvolk, ten gevolge van den ongelukkig uitgevallen veldslag tusschen Schenk en Hohenloo aan het muiten geslagen was, en o.a. te Dokkum den beest speelde, werd hij met Hessel van Aysma derwaarts gezonden, en het gelukte hem de gemoederen der oproerlingen, door hun een maand soldij te beloven, te bevredigen. Den 22 Maart 1580 teekende hij, nadat men van de Spaansche heerschappij verlost was, het verbond tusschen de staten en het vaste land, tot onderlinge hulp en bescherming gesloten, en in 1581 werd hij door Gedeputeerde Staten naar Nieuwezijl, toen de Spanjaarden door den oversten Norwitz van daar gejaagd waren, gezonden om deze plaats te versterken en geschikt te maken tot verdediging. In hetzelfde jaar werd hij met Orck van Doyem naar Amsterdam gezonden om den prins van Oranje over te halen in Friesland te komen, om op de zaken van vrede en oorlog orde te stellen, doch deze, te veel met andere zaken bezet, moest dit tot een onbepaalden tijd uitstellen. Den 16 October 1584 onderteekende hij de akte, waarbij Graaf Willem Lodewijk van Nassau, na het overlijden van Willem I, tot stadhouder

van Friesland werd verkozen, en waarschijnlijk werd hij een jaar te voren Grietman, dewijl in dat jaar het dijkgraafschap van Kollumerland met de Grietenij is vereenigd. Zestien jaren bekleedde hij die waardigheid en had tot het laatst van zijn leven zitting in de staten. Hij overleed in 't begin van 1600.

Hij huwde Emerentia, dochter van jonker Frits van Grombach, ridder, Grietman van Barradeel, en Sijds of Luds van Martena. Uit dit huwelijk werden geboren Sjouk Meckema, gehuwd met Octaviaan Horion, een Luikenaar, die zijn schoonvader naar het leven stond, en Hessel, die volgt.

Zie *Quart. Généal.* T. I. p. 193; J.G. Loyens, *Recueil Herald. des Bourguem. de la cité de Liège.* p. 185, 216; Sande, *Decis. Frisic. lib. I. tit.* 3 *def.* 4; Winsemii, *Hist.* p. 3, 114, 494, 530; *Chron.* p. 590, 631, 635, 662, 702, 752, 773; *Charterb.* D. III. bl. 737, D. IV. bl. 1035; te Water, *Verb. d. Edel.* D. III. bl. 119; Sminia, *Nieuwe Naaml. v. Grietm.* bl. 95, volgg.; Hettema en Halmael, *Stamboek v.d. Frieschen adel*, op *Meckema*.

[Hessel van Meckama]

MECKAMA (HESSEL VAN), eenige zoon van den vorige, hopman van een vaandel voetknechten, sneuvelde in den Boxumer slag op 17 Jan. 1585. Zijn vader liet in de Jacobijner of Groote kerk te Leeuwarden ter zijner eere een gedenkteeken oprigten, met een Latijnsch opschrift. Ook wordt hij vermeld in een Nederduitsch rijm in de kerk van Boxum aanwezig zijn. Hij huwde His Feitsma, die in 1603 te Deinum aan de pest stierf. Kort na zijn dood overleed ook zijn zoon Frederik, doch zijne weduwe beviel niet lang daarna van een zoon, Hessel genoemd. Deze huwde 26 Mei 1609 te Leeuwarden met Luts Eysinga, dochter Aedo en Fock Eelsma. Zij lieten geen kinderen na.

Zie Winsemius, *Chr.* bl. 773; te Water, *Verb. d. Edel.* D. III. bl. 120; van Sminia, *N. Naaml. v. Grietm* bl. 97; *Stamb. v.d. Fries. edel.* t.a.p.

[Pybe Meckama]

MECKAMA (PYBE), een der edelen, die tegen de in Friesland heerschende verdeeldheden in Jan. 1467 bij de Groningers hulp zocht.

Zie Schotanus, fol. 335 b.; Winsemius, *Hist.* bl. 277 b.; hettema van Halmael, *Stamb. v.d. Fries. adel.* t.a.p.

[Israel van Mecken]

MECKEN (ISRAEL VAN), de oude, goudsmid en plaatsnijder Dezen kunstenaar zijn niet minder dan twaalf verschillende namen gegeven. Hij leefde in de tweede helft der XV° eeuw in de stad Bocholt, en was waarschijnlijk geboren te Mecheln, een klein dorp in het graafschap 's Heerenberg aan de Zutphensche en Kleefsche grenzen, niet ver van de stad Bocholt verwijderd. Zijn zoon; die denzelfden voornaam had en daarom de jonge genaamd, was schilder en plaatsnijder. Wie van beide den 13 Maart 1503 te

Bocholt stierf en begraven werd, is onzeker, gelijk ook niet schijnt te kunnen bepaald worden aan wie het verschillend graveerwerk zoo als b.v. platen die in de eerste druk van de Keulschen bijbel van 1470 en in dien van Anton Koberger van 1483 voorkomen moeten worden toegeschreven. Bij Nagler vindt men niet minder dan 318 van beide vermeld, waarvan er 217 beteekend en van 217 tot 236 niet beteekend zijn. Schilderijen van Israel van Mecken, de jonge, vindt men o.a. in de kerken te Munster, in de galerijen te Weenen en te Schlesheim. Overigens is al hetgeen men over beide vermeld vindt, in weerwil van de ijverige nasporingen van eenige bekwame kunstkenners, vooral van den heer Kramm, nog verward.

Zie Kramm *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. IV. bl. 1080-1085 en aangeh. schrijv.

[Lodewijk Medard]

MEDARD (LODEWIJK), omstreeks 1575 te Leuven geboren, studeerde aldaar in het collegie de Valk en had de 5e plaats bij de openbare promotie in 1593. Sedert legde hij zich op de godgeleerdheid toe, terwijl hij de fraaije letteren bleef beoefenen. In 1613 werd hij kanunnik van den eersten rang in de collegiale kerk van St. Pieter Leuven en stierf 3 October 1635 omstreeks 60 jaren oud. Medard was een goed dichter en vervaardigde eene menigte dichtstukken, die verspreid zijn. Afzonderlijk verscheen:

Panegyricum duplex, *quo serenissimi Ernesti Archiduci Austriae*, *Belgicarum Provinciarum Gubernatricis*, *optatum in Belgium adventum gratulatur*. Lovanii. 1594. 4o.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 636; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 834; Paquot, *Mém.* T. II. p. 251.

[Anna van Medem]

MEDEM (ANNA VAN), eene dweepster, die zich beroemde openbaringen te ontvangen. In 1646 en 1660 verscheen te Amsterdam haar *Geestelijke wondbalsem voor alle gebreken en wonden der Joden*. Joh. Jac. Held wederlegde hare voorgegeven openbaringen in zijn *Historisch berigt van de gepretendeerde voorspellingen*. Paracelsi 1711. 8o.

Zie Adelung en Rotermund, *Fortz. v. Jöchers Gelehr. Lex.* i.v.

[Benjamin van Medenbach]

MEDENBACH (BENJAMIN VAN), was zoon van Jacobus van Medenbach, pred. te Ermelo, en van Henrica Tollius dochter van Alexander Tollius, hoogleeraar in de Griekshe taal en welsprekendheid te Harderwijk. Na aldaar onder de hoogleeraren Meijer en Cremer in de godgeleerdheid gestudeerd te hebben, werd hij (1719) te Elburg tot de predikdienst toegelaten en den 4 Sept. 1721 tot adjunct predikant

te Ermelo beroepen. Hier hadden sedert 1604 geen andere predikanten dan van zijn geslacht gestaan[1].

In 1724 werd hij beroepen naar Lutjebroek en te Ermelo, door zijn broeder Jacobus Philippus opgevolgd. In 1730 vertrok hij naar Winkel, waar hij in 1768 emeritus werd en den 28 Mei 1774 overleed. Hij huwde Susanna Witsonius, dochter van Joachimus Witsonius, die hem twee kinderen schonk, o.a. Cornelia Henrietta, gehuwd met Mr. Antony Wakker, advokaat te Harderwijk.

Hij was een geleerd man. Men heeft van hem:

Zedige aandagt over een aantekening in een brief van een vader aan zijn zoon en in een zekere aanmerkingen tegen Ds. Ger. Kuypers, en zijn getrouw verhaal en Apologie in 4°. Amst. 1751.

Borstwapen ter zedige verdediging tegen onregtmatige verdenking over het agterblijven uitgaeen van het tractaatje, genaamt zedige aandagt enz. Amst. 1751. 4°.

Bijbels onderzoek tot ontdekking van de gestalte van beroerde en verslagen zielen, tot verzagting van hedendaagsche verschillende gedagten en redeneeringen over de benautheden en daarop gevolgde blijdschap van veele in Gods kerk, in deze later dagen voorgevallen, en een vertoog over misvattingen van een Naamloos schrijver in zijn Ja en Neen boekje: met opheldering van verscheide zaken. Alkm. 1751. 4°.

Schriftuurlijkheyt over de uyterlyke en zinnebeeldige onreinigheid en deszelfs tijdsbestek van 40 *of* 80 *dagen der Israelitische zoon of dochter teelende vrouwen. nevens deszelfs geestelijke reiniging door voor- en tegenbeeldigen offerdienst, tot verstant van Lucas II:*22, 23. Alkm. 1759.

Schriftuurlijk ligt over des Heeren dag onder het N.T. in haar grondbeginsel aangewesen.

De voortreffelijke gestalte der Evangelie kerke in het laatste der dagen uit Apocal. XXI, XXII voorgesteld.

*Verklaring over de eigentlijken en geestelijken zin der besnijdenis, nevens de ware reden van de juiste tijdt van den agsten dag bevolen, uit Lucas II:*21a.

De drie laatste in het 5e deel van den *Bundel van godgeleerde-, oudheid-, geschied- en letterkundige oeffeningen*. Amst. 1759.

1) De eerste predikant was Jacobus, geb. te Herborn in het graafschap Nassau, van 1604 tot 16 Aug. 1657. Hij huwde 11 Aug. 1616 Maria Elisabeth Gymnich, geb. in de heerlijkheid Murmpter in Kleef, die 17 Aug. 1657 overleed en hem 8 kinderen schonk. Zijn zoon Benjamin volgde hem als adjunct 1653 op. Deze huwde 18 April 1658 Margaretha Karels en verwekte twee zoons en eene dochter. Zijn zoon Jacobus werd 19 Aug. 1694 zijn adjunct.

Zie Bouman, *Gesch. d. Geld. Hooges.* D. I. bl. 193; Keppel, *Naamr. v. pred. in Gelderl.* bl. 101; Paauw en Veeris, *Vern. kerkel. alphabeth.*, bl. 134; *Boekz. d. Gel. Wer.* 1729 a. bl. 482, 1741a. bl. 96, 1757 a. bl. 560; 1758 a. bl. 71, 685, 1759 b. bl. 71-78; 1774 a. bl. 719.

[Jacobus van Medenbach]

MEDENBACH (JACOBUS VAN), vader van den vorige, zoon van Benjamin van Medenbach en Margaretha Karels, werd 19 Aug. 1694 adjunct van zijn vader, huwde Henrica Tollius, en stierf 17 Jan. 1741 in den ouderdom van 80 jaren en 10 weken. Hij had drie zoons, Benjamin, Alexander en Jacobus Philippus, die achtereenvolgend zijn ambtgenoten werden te Ermelo. Benjamin van 1721 tot 1724; Jacobus Philippus van 29 Julij 1725 tot 29 Mei 1728, toen hij in den ouderdom van 27 jaar overleed, Alexander van 22 Sept. 1728 tot 17 April 1757.

Hij schreef:

Naamregister der Predikanten die van den beginne der Reformatie, *ofte zedert den jare* 1566 *tot den jare* 1719 *ingesloten in alle de steden en dorpen*, *behoorende onder de Eerw. klassen van Neder-Veluwen hebben gestaan*.

Zie Bouman, *Gesch. d. Geld. Hooges.* D. I. bl. 193; *Boekz. d. Gel. Wer.* 1720 a. bl. 479-496, 1729 a. bl. 482, 1741 a, bl. 96; Keppel, *Naaml. v. pred. in Geld.* bl. 101; H. de Jongh, *Naaml. d. Geld. Syn.* bl. 364, 365.

[Jacobus Philippus van Medenbach Wakker]

MEDENBACH WAKKER (JACOBUS PHILIPPUS VAN), zoon van Mr. Anthony Wakker en Cornelia van Medenbach, geboren te Harderwijk. Hij studeerde te Harderwijk van 1764 tot aan 1769 in de regten, eerst onder Mein Tydeman, laatst onder zijn stamgenoot Hermannus Tollius. Naderhand is hij zoo niet in de school, althans onder de bescherming gekomen van Ruhnkenius, wien hij door de opdragt zijner *Amoenitates literariae* openlijke en dankbare hulde bewees. Christianus Adolphus Klotzius velde in eene beoordeeling van dit werk, in de *Acta literaria* een zeer verwerpend oordeel over de meeste zijner critische gissingen en hemzelven, doch die smaad werd meer dan opgewogen door den lof van Wyttenbach en andere bevoegde regters, die hem zoowel onder de beoefenaars der oude letteren als onder de latijnsche dichters een eervollen rang toekennen. Van zijn latijnsche dichtstukken roemt Hoefft vooral zijn *Christus in cruce triumphans*, naar het nederduitsch van Vollenhoven, een gedicht, ook door Petrus d'Orville in Jambische verzen overgebragt. Minder gunstig oordeelt Peerlkamp over 's mans latijnsche poezij. Medenbach was laatst rector te Zwol en vertrok in 1802 naar de Kaap de Goede Hoop, bij welke gelegenheid Hendrik Weytingh een bevallige latijnsche elegie in het licht gaf.

Men heeft van hem:

Amoenitates literariae. Traj. ad Rhen. 1770. 8°.

Carminum liber primus et secundus. Traj. ad Rhen. 1772-1776.
Carminum liber tertius. Traj. ad Rhen. 1777.
Men vindt ook een latijns en nederd. vers van hem achter H. T o l l i i , *Oratio publice dicta*. X Junii 1777. Hard. 1777. 4°.

Zie S a x e , *Onom. Lat.* T. VIII. p. 373; H o e u f f t , *Parn. Lat. Belg.* p. 237; P e e r l k a m p , *de Poët. Neerl.* p. 536; v a n K a m p e n , *Bekn. Ges. d. Ned. Lett.* D. II. bl. 272; B o u m a n , *Gesch. d. Geld. Hooges.* D. II. bl. 415; B e r g m a n , *Praef. ad Opusc. Ruhnk.* p. 30, 63; *Suppl.* p. 1007; W y t t e n b a c h , in *Vita Ruhnkenii Opusc. ed. a.* 1821, Vol. I. p. 673, edit. J.T. B e r g m a n , (Lugd. Bat. et Amst. 1824), p. 198, 457; K l o t z i i , *Brunckius ad Anacreontem*, p. 135; *Acta liter.* Vol. VI. P. III. p. 331-336.

[Benjamin van Medenback]

MEDENBACK (BENJAMIN VAN). Zie MEDENBACH (BENJAMIN VAN).

[Lambert Medendorp]

MEDENDORP (LAMBERT), te Appingadam geboren, werd in 1678 gereformeerd predikant te Larrelt, in 1681 te Lehr, 1690 te Emden, waar hij den 12 November van dat jaar stierf.
Hij schreef:
Kort begryp van de leere der waarheid. 1692.
Zie A d e l u n g en R o t e r m u n d , *Fortzetz. v. Jocher's Gelehr. Lex.* R e e r s h e i m , *Ostfries. Prediger-Denkmal.* bl. 616 van den *Anhang.*

[Helias Meder]

MEDER (HELIAS), in 1761 geboren, en sedert 1789 predikant te Emden, waar hij 17 Junij 1825 overleed. Zeer geprezen wordt zijn *Onderwijs in de beschouwende en beoefenende Godsdienstleer*, *naar de Heilige Schriften*. Amst. 1796.
Jammer is het echter dat in dit geschrift niet die volkstoon heerscht, welke er in vereischt wordt. De voordragt is doorgaans voor het volk te diepzinnig en te verheven. Hierin wordt het door de *Beschouwende Godgeleerdheid* van W.E. d e P e r p o n c h e r , en nog veel meer door de *Handleiding voor mijne leerlingen* van A l b e r t u s B r i n k , predikant te Leeuwarden (1797) overtroffen. Hij schreef nog verscheidene andere werken, en in 1814 verscheen van hem te Groningen:
Proeve van onderzoek naar het al of niet betamelijke en noodzakelijke van het gedurig veranderen der begrippen en leeringen omtrent de waarheden van het Christendom.
In 1821 gaf hij *Twee historisch praktische eeuwjubel predikatiën op het derde eeuwfeest der Emder Reformatie*, *gehouden op* 10 *en* 17 *Dec.* 1820. Emden. 8°. vol naauwkeurige bijzonderheden. Hij huwde B e l l i n a , oudste dochter van den dichter R. F e i t h .

Zie Y p e y , *Gesch. v.h. Christend. in de XVIII eeuw*, D. VIII. bl. 266, 267; Y p e y en D e r m o u t , *Gesch. d. Ned. Herv. kerk*, D. IV. bl. 273; *Boekz. d. Gel. wereld*, 1825, bl. 6, 114; R e e r s h e m i i , *Ostfriesl. Prediger-Denkmahl.* Lehr 1823, bl. 64.

[J.C. Meder]

MEDER (J.C.). Hij had een kostbare verzameling van conchilien en buitengewone kennis van dit gedeelte der Natuurlijke Historie. Na zijn dood is deze verzameling voor *f* 12000

verkocht en naar Frankrijk overgevoerd. Hij was lid van het Bataafsch genootschap en stierf in 1745.

Zie *Verh. v.h. Bat. Genoots. v. Kunsten en Wetensch.* D. XX. 1845; *Versl. v.d. staat d. werkzaamh. in Febr.* 1845. bl. 91.

[Juan de la cerda Medina Celi]

MEDINA CELI (JUAN DE LA CERDA, Hertog van), in plaats van Alva tot landvoogd der Nederlanden benoemd. Toen men zeker was dat hij (1572) uit Spanje was gezeild, liepen de Vlissingers en andere Zeeuwen met eene vloot, onder Boudewijn Ewoutszoon uit, om op hem te kruissen. Zij troffen hem aan, vuurden dapper op zijne vloot en namen meer dan 20 koopvaardijschepen, die onder zijn geleide voeren. Hij zelf ontkwam hunne handen en raakte op of omtrent den 12 van Zomermaand te Sluis binnen. Hij kon, om de bepaaldheid van zijn lastbrief zijne bediening niet aanvaarden. Alva wist hem op te houden en spoedig met dezen in twist geraakt, werd zijn afkeer van het bewind te grooter; dit gevoegd bij den wankelen staat zijner gezondheid hier te lande, deed hem eerder besluiten zijn ontslag te verzoeken en hij vertrok weder na eenige maanden vertoevens naar Spanje. Men zegt dat hij zachtmoedig, en meer voor het hof en het salet dan voor het veld en de raadzaal geschikt was. Hij stierf in 1607.

Zie Viglii ad Hopper. *Epist.* CXXXIX, p. 635, CLXXXIV, p. 714; CLXXII, p. 689; CLXXIII, p. 691; CXCVIII, p. 743; Viglii, *Vita*, N°. CXII. p. 53; Mendocc, *Hist. des Guerres de Flandr.* Liv. VII. p. 206; van Meteren, *Ned. Hist.* bl. 65 a, Thuanus, *Hist. Suterp.* p. 266; Hooft, *Nederl. Hist.* bl. 251; Le Petit, *Chron.* L. X- p. 229; Bor, *Ned. oorl.* B. V. bl. 286, B. VI. bl. 262, 264, 430, 435; de Tassis, *de Tumult. Belg.* Lib. I. p. 153, 183; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. VI. bl. 374, 375, 384; van Wijn, *Nal. op Wag.* D. I. bl. 290, 294; Scheltema, *Staatk. Ned.* o.h.w.; Beaufort, *Lev. v. Willem I*, D. II. bl. 291; 's Gravesande, *Tweede eeuwged. d. Middelb. vrijh.* bl. 144, 232, 234, 243, 260, 501; *Chr. v.h. Hist. Gen.* II jg. bl. 115; Kobus en de Rivecourt; Groen van Prinsterer, *Archives de la maison d'Oranje-Nassau*; T. III. p. 437, 438, 439, 445; T. IV. p. 61, 133, 137, 145, 204, 258, 355, 360, S. 113, sv. 117; sv.; van Haren, *de Geuzen*, Jaarg. XXI en XXII; P. de la Rue *Heldh. Zeel.* bl. 170, 268, 262, *Gendschc Gesch.* bl. 65; Bilderdijk, *Gesch. d. Vuderl.* D. VII. bl. 439, 440; *Kron. v.h. Hist. Gen.* D. VI. bl. 20, 136; Kok.

[Giovanni Baptista Medina]

MEDINA (GIOVANNI BAPTISTA) werd in 1660 te Brussel uit geachte Spaansche ouders geboren, kreeg onderwijs in de schilderkunst van François Duchatel, en vormde zich verder door het bestuderen der schilderijen van Rubens, die hij bij voorkeur zich tot voorbeeld stelde. In 1680 bezocht hij Engeland en Schotland, waar hij de voornaamsten van den lande in portret bragt, en tot den ridderstand verheven werd. Zijn door hem zelven geschilderd portret is door den hertog van

Gordan aan den groothertog van Toscane gezonden, en door dezen in de Florentijnsche galerij geplaatst. Hij overleed in 1711 te Edenburg.

Zie I m m e r z e e l , *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. II. bl. 210.

[Lucas du Mée]

MÉE (LUCAS DU), werd den 5 Junij 1692 contra-ordinair en den 25 Oct. 1695 ordinair ingenieur. Onder C o e h o o r n werkte hij tot bevestiging van Bergen op Zoom en Breda mede. In 1706 werd hij directeur der approches, was als zoodanig in dat jaar te Meenen, waar hij gewond werd. In 1708 was hij met L a n d s b e r g voor Rijssel, in 1709 onder den generaal d e s R o c q u e s voor Doornik met V l e e r t m a n en onderscheidde zich in zijn beheer en bestuur bij de mijnen. Drie dagen voor de overgaaf werd hij aan het hoofd gewond en overleed daaraan den 28 Aug. 1709. Hij was ook in 1702 als ordinair-ingenieur geweest onder den luitenantadmiraal van Almonde bij de landing in de baai van Vigos. De kaart van die verrigtingen, door hem vervaardigd, is in 't koper gebragt door J a n v a n C a l l en uitgegeven bij A n n a B e e c k , te 's Hage.

Zie B o s s c h a , *Neerl. heldend. te land*, D. II. bl. 395, 434; d e J o n g e , *Ges. v. Neerl. Zeeuw.* D. IV. bl. 225 (noot), v a n S y p e s t e y n , *Het leven van Menno baron van Coehoorn*, bl. 116-117, (noot).

[Gerrit van Meeckeren]

MEECKEREN (GERRIT VAN), een Zeeuw, woonde in 1543 den zeetogt bij naar de rivier van Bordeaux, toen negen Nederlandsche verscheidene Fransche schepen vernielden, namen, en in Zeeland opbragten. In hetzelfde jaar werd hij door den admiraal M a x i m i l i a a n van Bourgondie, als vice-admiraal over tien schepen van oorlog, met vele wakkere manschappen ter vrijbuit gezonden op de Franschen. In zee gekomen vonden zij geen Fransche schepen, doch om geen vergeefsche reis te doen, gingen ze met eenig volk aan land, terwijl zij hunne schepen nog goed bemand achterlieten, en verwoesten en brandschatten het eiland Boelynes. Van daar scheidende, veroverden zij vier Terneufvaarders met visch en éénen Spanjaard, die door de Franschen was genomen geweest welke vijf prijzen zij naar ter Veere bragten.

Zie B o x h o r n , *Chr. v. Zeel.* D. II. bl. 474, 475; l a R u e , *Staatk. en Heldh. Zeel.* bl. 193, J.C. d e J o n g e , *Gnsch. v. Neerl. Zeew.* D. I. bl. 161, 175; v. M i e r i s , *Ned. Vorst.* D. III. bl. 82; J a n s s . en v. D a l e , *Bijdr.* D. III. bl. 195; D. IV. bl. 377; L. de B a e c k e r , *Étude biographique sur Gerard van Meekeren*, *vice-admir. de Flandre*, *sous Charles Quint*, in *Annal. Flandr. Occid.* T. II. S. VI. p. 313; A.E. G h e l d o r f , *Touchant l'étude biographique sur Gerard van Meekeren*, *vice-admiral de Flandre*, t.a.p. S. VII. p. 129.

[Johan van Meeckeren]

MEECKEREN (JOHAN VAN) of MEEK'REN, tooneeldichter uit de 17° eeuw, van wien bekend is:

De tovcry, *zonder tovery*, blijsp. Amst. 1696. kl. 8°. m. pl.

De bedrogen Meening, blijsp. Ald. 1713 kl. 8°.

De doorlugtige dienstboden. blijsp. ald. 1714. kl. 8°.

Zie Witsen Geysbeek, *B.A.C. Woordenb.* D. IV. bl. 372; *Cat. d. Maats. v. Nederl. Letterk.* D. I. bl. 142.

[Job van Meec'kren]

MEEC'KREN (JOB VAN), hoogleeraar in de Chirurgie en anatomie te Amsterdam, directeur en administrateur van het hospitaal aldaar, bloeide in de laatste helft der 17° eeuw en gaf in het licht:

Heel- en Geneeskundige aanmerkingen. Amst. 1668. 8°. Rott. 1729 en 1730, door Abraham Blasius in het latijn overgezet met den titel: *Observationes Medico-Anatomicae*. 1682 fig. ook in het Hgd. Nurnberg. 1675. 8°.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 760; Jöcher, *Gelehr. Lex.* i.v.; Arrenberg, *Naamr. v. Ned. boek.* bl. 283; Kestner, *Med. Lex. Biogr. Génér. par* Hofer, T. XXXIV.

[Willem van of de Meeff]

MEEFF (WILLEM VAN of DE), bijgenaamd *de Champion*, werd tegen het einde der XV° eeuw te Luik geboren. Zijn vader was Michiel de Meeff en zijne moeder Isabelle de Vivegnies. Volgens Loyens werd hij *le Champion* genoemd, wijl hij een huis bewoonde dat een kampioen op de gevel had. Hier werden hem belangrijke betrekkingen opgedragen, o.a. in 1544 en 1550, gedurende die twee jaren ondernam hij vele en nuttige werken voor de stad.

Toen het gebrek van levensmiddelen in 1531 een hevig oproer te Seraing, Jemeppe, Tilleur en andere naburige dorpen deed ontstaan, werd hij, griffier der stad Luik zijnde, naar de oproerigen gezonden om hen tot bedaren te brengen. Hij beschreef dit oproer in een werk dat nog in hands. bestaat en getiteld is: *La mutinerie des Rivageois*, waarvan M.L. Polain van Luik, in de *Messager des sciences et des arts*, 1835, p. 278 suiv. een uittreksel heeft gegeven, terwijl Villenfagne in zijne *Melanges* van 1810 eenige bijzonderheden over dit oproer heeft medegedeeld. De Meeff stierf den 5 Sept. 1555. Hij was gehuwd met Isabeau de Rouveroy.

Zie Loyens, *Recueil hérald. d. Bourgem. de Liège*, p. 273.

[Job van Meek'ren]

MEEK'REN (JOB VAN), chirurgijn en teekenaar in de helft der 17e eeuw. Eenige prentjes en de titel van J. Heiblocq, *Farrago Latino-Belgica* of *Mengelmoes van gedichten*. Amst. 1662 zijn door hem geteekend. Ook schreef hij gedichten in dit werk. Hij huwde 1656 H. Zwaanenburg. Mogelijk is hij dezelfde met den bovengemelden Job v.M.

Zie K r a m m , *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. IV. bl. 1085; H e i b l o c q , t.a.p. bl. 96.

[Mr. Joan Wilhelm van Meel]

MEEL (Mr. JOAN WILHELM VAN), gaf uit zijne rijke verzameling van handschriften een 50tal brieven van G r o t i u s ,

V o s s i u s , M e u r s i u s , S c r i v e r i u s , B u c h e l i u s , B a r l a e u s en andd., alle, uitgenomen drie van den laatstgenoemden, onuitgegeven in het licht, met den titel:

Insignium virorum Epistolae selectae, *quae nunc primum prodeunt ex Bibliotheca Jani Guilielmi Meelii. J.C.* Amst. 1701. 8°.

Zie R a b u s , *Boekz. d. gel. wer.* 1701 b. bl. 844 volgg.; S a x e , *Onom.* T. VI. p. 12, 13.

[Johan Meel]

MEEL (JOHAN). Zie MIEL (JAN).

[Mattheus de Meele]

MEELE (MATTHEUS DE), in 1664 te 's Hage geboren, oefende zich te Londen bij den ridder P i e t e r L e l y in het portretschilderen, keerde naar zijne geboortestad terug, en kwam daar wel tot hoofdman der confrerie in aanmerking, doch werd niet benoemd. Hij was alleen confrater der confrerie en regent der teeken-akademie. Door zijn huwelijk met eene bemiddelde dame, was hij in ruime omstandigheden geplaatst en schilderde slechts nu en dan een portret. Hij overleed in 1724.

Zie I m m e r z e e l , *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. II. bl. 216; K r a m m , *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. IV. bl. 1084, 1085.

[H. Meene]

MEENE (H.), schreef:

De ongegronde vraag, *waarom de verrezen Jezus aan zijne vrienden alleen en niet aan zijne vijanden verschenen zij*, *openlijk voorgesteld en breedvoerig beantwoord*. Amst. 8°.

Zie A r r e n b e r g , *Naamr. v. Ned. boek*. bl. 283.

[E.C.P. Meenen]

MEENEN (E.C.P.), gaf in 1713 in het licht:

Ontwerp van eene Nederduytsche spraek-kunst voornamelijk van het landschap van Vlaenderen. B i l d e r d i j k schreef op deze spraek-kunst eenige aanmerkingen in de *Lijst der geslachtnaamen* en spreekt er met grooten lof van in zijne *Verhandel. over de geslacht.* bl. 236 en in zijne *Taal- en Dichtk. Versch.* D. I. bl. 81.

Zie W i l l e m s , *Verh. over de Ned. Taal- en Letterk.* D. II. bl. 163, in *Bibl. Willems*, T. II. p. 63.

[Jean de Meer]

MEER (JEAN DE), beroemd beeldhouwer, te Doornik geboren, bloeide omstreeks 1480 te Brussel en vervaardigde aldaar vele werken met den vermaarden J e a n v a n B o g a e r d e n .

Zie le comte de la Borde, *Les Ducs de Bourgogne*, Introd. p. LXXXI; Kramm, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. II. bl. 1086.

[Abraham van der Meer]

MEER (ABRAHAM VAN DER), broeder van Ludolf van der Meer, predikant te Grootschermer (1656-1681), in 1671 als proponent te Enigenburg beroepen, stond 1674 van zijn dienst af en overleed omtrent 1685 te Grootschermer.

Hij schreef:

Geestelijke raad of de kinderen Gods in eenige bijzonder heden.

Zie Paauw en Veeris, *Vern. kerk. alphab.* bl. 135.

[Abraham van der Meer]

MEER (ABRAHAM VAN DER), raadsheer in het hof van Holland, reeds ten tijde der synode van Dort op een nieuwe psalmberijming bedacht, berijmde het zoogenaamde *Eigen geschrift van David*.

Zie J. van Iperen, *Kerk. Hist. v.h. Psalmgez.* D. I. bl. 165; Witsen Geysbeek, *B.A.C. Woordenb.* D. IV. bl. 372; Balen, *Beschr. v. Dordr.* bl. 1021.

[Arend van der Meer]

MEER (AREND VAN DER), zoon van Vrank en Catharina van Foreest, heer van Pendracht, dijkgraaf en bailjuw van Delfland, en schout van Delft. Toen de Rotterdammers in 1488 naar zekere buurt over de Schie, de Polderwatering genoemd, getrokken, en alles in vuur en vlam gezet hadden, bragt Arend van der Meer zoo vele weerbare mannen bijeen, als hij kon verzamelen, en trok aan het hoofd van 600 man, naar het dorp Ketel en de Poldevaart. Zoodra zulks den Rotterdammers bericht was, of te zwak om hen af te wachten, pakten zij den geroofden buit bijeen en vereenigden hun gansche magt te Overschie. Hier werden zij aangevallen door Lodewijk van der Meer, de zoon van de bailjuw, die op het punt was verslagen te worden, toen zijn vader, juist van pas, ter hulpe snelde. Drie uren lang werd er met hardnekkigheid en gelijk voordeel gevochten, doch eindelijk moesten die van Delft de vlucht nemen. De overwinnaars kregen 150 gevangenen, meest rijke en welgestelde lieden, die zij later voor zwaar losgeld ontsloegen.

Schout van der Meer was op het punt om gevangen genomen te worden op een hoog stuk land aan de Poldervaart tusschen de Ketel en de Schie, doch hij verbergde zich in het riet, en ging in het gewaad van een boer vermomd, des nachts langs omwegen naar Delft. Hij huwde Jacomine Claas, dochter van Ruyven, gezegd van Tetrode. Volgens van Leeuwen sneuvelde hij in den slag bij Overschie.

Zie C.v. Alkemade, *Jonker Fransen oorlog*, bl. 171, volgg.; v. Mieris, *Ned. Vorsten*, D. I. bl. 214; van Leeuwen, *Bat. ill.* bl. 1295.

[Arent van der Meer]

MEER (AREND VAN DER), zoon van Frank van der Meer en Clara de Witt van Bleiswijk, was licentiaat der beide regten en hoogheemraad van Delfland, huwde 1 Clementia de Cachiopijn, 2 Clara van Sperwoude, Jansdr. en stierf kinderloos.

Zie van Leeuwen, *Bat. ill.* bl. 1296.

[Mr. Arent van der Meer]

MEER (Mr. ARENT VAN DER), zoon van Arent van der Meer, heer van Cranenburg en Haag-ambagt, waarmede hij in 1555 na doode van zijn vader verleid werd. Hij voerde over deze heerlijkheid een proces met den heer van Duivenvoorde won het, doch stond haar later aan Adriaan van Duiven-

voorde af. Hij was advocaat voor den hove van Holland, en overleed in 1558, kinderloos.

Zie van Leeuwen, *Bat. ill.* bl. 1296.

[Arent van der Meer Willemsz.]

MEER WILLEMSZ. (ARENT VAN DER), zoon van Willem van der Meer, gezegd van Berendregt en Anna Sandelijn Arentsdr. Hij was secretaris en hofmeester van den prins van Espinoy en kapitein van een vendel voetknechten. Hij huwde Agneta van der Burg en liet na Barthout van der Meer en Mr. Frans van der Meer.

Zie van Leeuwen, *Bat. ill.* bl. 1296.

[Arnold van der Meer]

MEER (ARNOLD VAN DER), geboren te Naaldwijk, bloeide in het midden der XVI° eeuw te Leuven. Hij had een pelgrimstogt naar het H. land gedaan en was tot ridder van het Heilig graf benoemd. Ook was hij licentiaat in het regt.

Hij gaf in het licht:

Desyderius, *sive expedita ad divinum amorem via*, *dialogo allegorico*, *non minus erudito*, *quam venusto*, *ante annos aliquot Hispanice edita*, *atque nunc in linguam Latinam*, *Arnoldo van der Meer - interprete*, *traducta*. Lovan. 1554. 12°. opgedragen aan Philippus van Hosden, abt van St. Geertruida te Leuven, den 4 Junij 1554. Dit werk verscheen oorspronkelijk in het Spaansch met den titel van *El Desseoso;* men had het reeds in het Fransch overgezet met den titel van *Trésor de dévotion* en onze van der Meer er in 1550, op verzoek van den protonotarius apostolicus Jan van Naeldwijck, en eene nederduitsche overzetting van vervaardigd.

Zie Sweertii, *Ath. Belg.* p. 145; Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 87; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 104; Paquot, *Mém.* T. I. p. 366; Jöcher, *Gelehr. Lexic.* i.v.

[Arnoldus van der Meer]

MEER (ARNOLDUS VAN DER), geboren te Wormerveer, in 1705 predikant te Jutphaas, te Uitgeest in 1707, en aldaar gestorven 4 Mei 1737. Hij schreef:

Aanmerkingen over den heiligen doop van bejaarde personen. Amst. 1731. 8°.

Zie Paauw en Veeris, *Vern. kerk. alphab.* bl. 135; Abcoude, *Naaml. v. Ned. boek.* bl. 238.

[Cornelis Adriaansz. van der Meer]

MEER (CORNELIS ADRIAANSZ. VAN DER), werd den 9 Dec. 1551 geboren en gemeenlijk Cornelis Muys, naar Cornelius Musius, pater van het St. Agatha klooster te Delft genoemd. Deze had hem ten doop geheven en nam hem, toen hij naar 's Hage werd gebragt 'benevens Charlotte van Persijn, van der Meers oudmoei met zich; op voorschrijven van den prins van Oranje aan Lumey werden

de beide laatsten losgelaten, doch van dien tijd af had de voorsz. v a n d e r M e e r
de doodverwe gezet en heeft die behouden tot dat hij quam te sterven.’

Zie *Nav.* D. III. bl. 193.

[Mr. Daniel van der Meer]

MEER (Mr. DANIEL VAN DER), regtsgeleerde te 's Hage in 1653 gestorven, beoefende de poezij, of, gelijk zijn lofredenaar zich uitdrukte, ‘nam gulzigh in van d'hengste bronne.’ Poezij van hem is niet bekend. Zijn dood werd door H. v a n V h e l e n betreurd in een dichtstuk, voorkomende bl. 107 volgg. van de *Bloemkrans van gedichten*, 1659.

[Frans van der Meer]

MEER (FRANS VAN DER), heer van Boxbergen, geb. omstreeks 1680 raad in de vroedschap van Leyden, zoon van A e l b e r t v a n d e r M e e r en van J e n n e v a n M e r o d e, werd in 1723 door hun Hoog Mogenden benoemd tot gezant in Spanje. Hij vertrok in het zelfde jaar derwaarts en kwam in Mei te Madrid, waar hij verscheidene jaren vertoefde en zaken van groote aangelegenheid behandelde. Reeds in den aanvang van zijn verblijf aldaar was tusschen de hoven van Madrid en Weenen een verdrag van koophandel getroffen, tot groot nadeel der ingezetenen van Hun Hoog Mogenden. Hier tegen, gaf v a n d e r M e e r een uitvoerig vertoog over, in welks slot hij verzocht: ‘dat zijne katholijke majesteit de bezwaren wilde wegnemen welke uit dit verdrag van koophandel ontstaan waren; terwijl de Staten, zijne meesters, zich overtuigd hielden dat niet de koning, maar zijne staatsdienaars de schuld hadden van het sluiten en teekenen van voorwaarden, die met de openbare trouw onbestaanbaar waren, en werkelijken inbreuk deden op de voorregten der Vereenigde Nederlanden.’

Ziende dat men hem op den tuil hield en de zaak zocht te verschuiven, leverde hij, bij herhaling, zijne klagten en bedenkingen in, met welke hij, in ronde vaderlandsche taal den Spanjaarden hunne dubbelzinnigheid onder 't oog bragt. In 't bijzonder bediende zich v a n d e r M e e r van den befaamden hertog van R i p p e r d a, tot ontdekking van eenige geheime punten tusschen de hoven van Madrid en Weenen gesloten. In November 1729 teekende de gezant, in naam van Hun Hoog Mogenden, het verdrag van Sevilie, waarbij hij voegzame zorg voor het belang zijner meesters droeg. Het laatste bedrijf dat wij nopens v a n d e r M e e r, in hoedanigheid van gezant, vermeld vinden, is dat hij in 1738 en 1739 van het Spaansche hof voldoening verwierf voor de geweldenarijen door eenige kustbewaarders tegen Hollandsche schepen gepleegd.

Onze geschiedschrijvers erkennen hem voor een der kundigste doorzigtigste en arbeidzaamste mannen, die zich toen in 's lands dienst bevonden, en op wiens schouderen de belangen van den staat en der Hanoversche bondgenooten veilig gerust hebben, Hij was zoo ijverig voor de eer der republiek dat zijne meesters hem kort voor zijn overlijden in 1743 met eene toelage van *f* 5000 tot zijn tractement begunstigden. Hij huwde S a r a d u F a-

get van Assendelft, die hem een zoon en eene dochter schonk. Hij overleed in 1743. Hij gaat in portret uit door Portman.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.* o.h.w.; *Europ. Merc.* Julij-Dec. 1722, bl. 104; Jan.-Junij 1724, bl. 205; Rousset, *Recueil* T. II. p 193, 214, 250, 254, 259, 262, 368, 269, 286, 287; T. III. p. 2, 9, etc.; T. IV. p. 57, 63, 99-93; T. V. p. 365; T. XII. p. 334-336, 360, 423; Montgon, *Mém.* T. I. p. 312-324, 326-332, 391-400, 401, 403, 404, 405, 412, 455-457, 497, 498, 499, 516-545; T. III. p. 56, 82; T. IV. p. 293; T. V. p. 347; T. VII. p. 310-325; *Pièce Justific.* N°. IV; du Mont, *Corps diplom.* T. VIII. P. II. p. 160; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. XVIII. bl. 215, 315, 339, 364, 367, 369, 374, 394, 416, 446-457, 499, 504; D. XII. bl. 255, 266; *Bijvoegsel. en aanmerk.* op D. XVIII. bl. 94, op D. XIX. bl. 124; van Kampen, *Vad. Karakt.* D. II. bl. 509.

[Mr. Georgius van der Meer]

MEER (Mr. GEORGIUS VAN DER), heeft zich bezig gehouden met het bedijken van het eiland Noordstrand en overleed te Husum in de nabijheid van dat eiland, 14 Sept. 1664. Hij was broeder van Johan van der Meer, priester van het oratorium, bacchelier in de godgeleerdheid, pastoor te Woggenum sedert 1627, den 19 Februarij 1652 te Zuidermeer gestorven.

Zie *Bat. S.* D. IV. bl. 268.

[G. van der Meer de Jonge]

MEER de Jonge (G. VAN DER), op *Cat. v. Joan de Bosch* Amst. 1785, bl. 85, n°. 823 worden *Twee Schaapjes* door G. van der Meer vermeld; Kramm echter oordeelt dat deze naam onnaauwkeurig is.

Zie Meren (Gilles van der), en Kramm, *Leven der Holl. en Vl. Kunstsch.* D. IV. bl. 1086.

[Hemericus van der Meer]

MEER (HEMERICUS VAN DER), van het Zeeuwsch geslacht van dien naam, aldus naar de heerlijkheid Meere of Ter Meer in Zuid Beveland. Hij was ridder en wordt gezegd het slot Ter Meer onder Maerssen in 't sticht van Utrecht omtrent 1070 gesticht te hebben.

Zie te Water, *Adel. Zeel. voorred.* bl. 57; van Leeuwen, *Bat. ill.* p. 1294.

[Hermannus van der Meer]

MEER (HERMANNUS VAN DER), werd in 1449 als vijand van den bisschop van Utrecht gebannen, en daar hij oorvrede weigerde te doen, en vele Utrechtsche burgeren op andere plaatsen mishandelde, en dagelijks aanslagen smeedde om de stad te overrompelen, werd er geld op zijn lijf gezet.

Zie Burman, *Utr. Jaarb.* D. II. bl. 131, 147, 148, 199.

[Hubertus van der Meer]

MEER (HUBERTUS VAN DER), oudste zoon van Pieter van der Meer en van Lydewy de Wilt van Bleyswijk, heer van Cranenburg (1499). Keizer Maximiliaan veroorloofde hem, op den rijksdag te Keulen 1512 om bewezene diensten zijn wapen met andere kleuren te voeren, na-

melijk drie groene bladen op een zilver veld en daarop een zilveren regten helm. Hij huwde Margaretha van der Houve, dochter van Adriaan en van Elisabeth van Cranenburg, die hem vijf zonen schonk. Hij overleed 1514 en werd te Eikenduinen begraven met zijne vier kwartieren op zijn graf.

Zie van Leeuwen, *Bat. ill.* bl. 1296.

[Hubertus van der Meer]

MEER (HUBERTUS VAN DER), broeder van Theodorus van der Meer, predikant te Wijdenes (1650-1657), conrector te Amsterdam, te Wormer geboren, werd als proponent te Wervershoof (1653) vervolgens te Bovenkarspel (1661) en te Vollenhoven (1674) beroepen, waar hij in 1686 stierf vertaalde het *Menschen Eyland*, *ofte rechtspligtige procedure tegens de sonde in 't Raadhuys van 's Menschen-harte*, *uit het Engelsch van Richard Bernard*, waarvan in 1687 de 2de druk verscheen.

Achter dit werkje vindt men: *Eenige veersen van den overzetter*, *die omdat sy op de voorgaande stoffe niet qualijk passen hier bij gevoegt zijn*. Reeds in 1672 had hij grafdichten vervaardigd op IJsbrand Boterkoper en Jacob Visser, beide hoplieden van Enkhuizer manschappen tegen de Franschen in dat jaar bij Woerden gesneuveld. Hij is waarschijnlijk ook de schrijver van

De Boom der kennisse. Amst. 1674. 4°.

Natuurkundige oeffeningen. 4°.

Laatste uren. 8°.

Zie v.d. Aa, *N.B.A.C. Woordenb.* o.h.w.; Paauw en Veeris, *Vern. kerk. alphab.* bl. 135; Jöcher, *Gelehr. Lexic.* i. v-Abcoude, *Naaml. v. Ned. boek.* bl. 240; *Aanh.* bl. 236.

[H. van der Meer]

MEER (H. VAN DER), schrijver van een pamflet *Oranje en de wapenen* enz. (1672).

Zie Rogge, *Beschr. v. Pamfl*, *verzam. v.d. boekerij den Rem. kerk te Amsterdam*, bl. 37.

[Hyacinthus van der Meer]

MEER (HYACINTHUS VAN DER). Van hem bestaat in hands.

Bibliotheca Scriptorum Leodiensium, *sive series virorum qui vita et scriptis ad nostra usque tempora*, *in patria Leodiensi claruere. Auctore Hyacintho van der Meer*, *ordinis praedicatorum*, *conventu Tungrensis religioso*. 1727 fol.

Zie *Cat. Ms. de M.v. Hulthem*, n°. 841.

[Jacobus van der Meer]

MEER (JACOBUS VAN DER), van Barendrecht, kolonel en gouverneur van Ostende. Hij werd in 1603 op zes-en-veertig jarigen leeftijd in plaat gebragt, en in zijn regter schouder geschoten, werd hij naar Zeeland vervoerd, doch voor Vlissingen komende,

overleed hij in Junij 1604. Hij huwde A g n e s v a n B o e t s e l a a r en liet kinderen na.

Zie M u l l e r, *Cat. v. portr.*; F l e m i n g, *Oostende belegert*, 1601. 4°.

[Jacob van der Meer]

MEER (JACOB VAN DER), werd te Zuidermeer in Noord-Holland geboren, was licentiaat in de beide regten, priester van het Oratorium. Hij was pastoor te Sybekarspel en andere dorpen en woonde te Zuidermeer in een aanzienlijk huis, op zijn eigen grond door hem gekocht. Hij stierf Aug. 1579.

Zie *Bat. S.* D. IV. bl. 268.

[Johan van der Meer]

MEER (JOHAN VAN DER), bekend onder de edelen ten tijde van graaf Diderik V omtrent 1080.

Zie te Water, *Adel. Zeel. voorr.* bl. 57; van Leeuwen, *Bat. ill.* bl. 739.

[Jan van der Meer]

MEER (JAN VAN DER), zoon van Dirk van der Meer en Maria van Assendelft, Jansdochter, werd bij het beleg van Haarlem doodgeschoten.

Zie van Leeuwen, *Bat. ill.* p. 1297.

[Mr. Johan van der Meer]

MEER (Mr. JOHAN VAN DER), zoon van Mr. Pieter van der Meer en van Maria Corput, geb. 30 April 1634, ontvanger generaal van 't collegie der admiraliteit op de Maze te Rotterdam, huwde 18 Jan. 1668 met Alebba Splinter dochter van Pieter Splinter, secretaris van 't gemelde collegie, en voor de tweede maal, 16 Februarij 1672 met Geertruid Schijvelberg, bij welke zij een dochter, Maria, verwekte.

Zie Balen, *Beschr. v. Dordr.* bl. 1023.

[Jan van der Meer]

MEER (JAN VAN DER), de oude, was in 1628 te Haarlem geboren, bezocht in jeugdigen leeftijd Italie, in gezelschap van Lieve Verschuur, en vond, in Holland teruggekeerd, veel bijval en aanmoediging voor zijne werken. Hij schilderde landschappen met vee en figuren, zeehavens (die ons aan de zeehavens van Claude doen denken) en batailles. Kramm velt een gunstig oordeel over zijn werk, doch merkt te regt aan dat zij van een al te zeer heerschenden blaauwen toon zijn in de wijkende partijen, een eigenschap, niet ongewoon bij hen die in Italie gestudeerd hebben.

Hij ontsliep te Haarlem in 1691.

Zie Kramm, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. IV. bl. 1086; *Bibl. Univ.* i.v.

[Jan van der Meer]

MEER (JAN VAN DER), de jonge, zijn geboortejaar is onbekend, doch hij woonde meestal te Haarlem, waar hij N i c o l a a s v a n B e r c h e m tot leermeester had. Hij schilderde in in diens trant heuvelachtige landstreken met schapen en ander vee, die om hare kunstige en natuurlijke bewerking reeds zijn leven gezocht en goed betaald werden. Vooral muntte hij uit in het schilderen van schapen. Het museum te Amsterdam bezit van hem een *Boomrijk en bergachtig landschap met schapen en lammeren*, *bij een slapenden herder en hond*, en dat te

Berlijn drie zulke fraaije landschappen. Op de veekooping van P o t gold een *Bergachtig landschap met schapen* van dezen meester *f* 705,00. Voor zijne teekeningan werden *f* 20 à *f* 30 betaald. Zijne etsen zijn zeldzaam. Volgens B a r t s c h zou hij slechts twee prentjes hebben geëtst, beide in 1685. N°. 1 *een liggend schaap en twee lammeren*, waarvoor op de verkooping van den grave v o n F r i e s *f* 130,00 en voor het andere, *staande en liggende schapen f* 48 betaald werd. Er zijn er echter meer. I m m e r z e e l vermeldt zijn sterf-, evenmin als zijn geboortejaar. Men wil dat op de door hem geëtste prenten als laatste jaartal 1679 en 1680 zouden dragen, doch K r a m m bezit onder de etsen door den kunstbeoefenaar A n t h o n y v a n d e r H a e r vervaardigd er een, voorstellende een fraai landschap met vee, in fol. naar de teekening van *J. van der Meer invenit*. 1704, door hem zeer fraai uitgevoerd, zoodat men nog 24 jaren aan zijn bekenden levensloop mag toevoegen.

Zie I m m e r z e e l, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. II. bl. 210; K r a m m, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. IV. bl. 1076.

[Johan van der Meer]

MEER (JOHAN VAN DER), uit het geslacht der vorigen, dat zich te Rotterdam gevestigd had, werd in den aanvang der 17^{e} eeuw te Schoonhoven geboren. Hij ontving een letterkundige opvoeding en werd voor de schooldienst bestemd. Later wijdde hij zich aan de schilderkunst, en werd eerst in 1664 in het gildeboek te Utrecht ingeschreven. Hij was zeer Oranje gezind, en zag al zijne bezittingen bij den inval der Franschen in 1672 vernielen, waarvoor hij, na aan den prins van Oranje een voortreffelijk bloem- en prentstuk door J a n D a v i d s z . d e H e e m, waarvoor hij *f* 2000 betaald had, en het portret van den prins zelven in een bloemkrans geschilderd, vereerd te hebben, een schrale vergoeding ontving. Hij werd Raad van Utrecht, later verkreeg hij het tollenaarsambt of controleurschap aan de vaart (Vreeswijk.)

Een der voornaamste stukken van dezen bekenden kunstschilder, berust in het gesticht van R e n s w o u d e te Utrecht. Het stelt een deftig *regentenstuk* voor, krachtig van kleur en goed geteekend. Onder de levensgroote beelden die op dit stuk voorkomen heeft hij zich zelven, toen regent, afgebeeld, Weleer behoorde dit stuk aan het stads-ambachts-kinderhuis te Utrecht 1672-1684. H o u b r a k e n meldt dat hij den meesten tijd van zijn leven te Schoonhoven heeft gewoond. I m m e r z e e l verward hem met J a n v a n d e r M e e r, de oude.

Zie I m m e r z e e l, t.a.p. bl. 210; K r a m m, t.a.p. bl. 1087.

[Laurens van der Meer]

MEER (LAURENS VAN DER), een koekebakker van bedrijf, speelde een belangrijke rol in de bewegingen en veranderingen, in 1747 te Rotterdam. Zijne welbespraaktheid en de bescherming, die hij ten hove genoot, bezorgden hem vele aanhangers

onder de smalle gemeente. Hij bemoeide zich met de heerschende geschillen, en werd niet altijd ongehoord uit 's Hage weggezonden. Hiervan strekt zijn geschrift ten bewijze, waarin hij, gesterkt met zes zijner medeburgers, verklaarde ‘van 't ongenoegen der Rotterdammers over 't verwijten van 't besluit der vroedschap, omtrent het begeerde verkoopen der ampten van tijd tot tijd kennis te hebben gegeven aan zijne hoogheid en aan deszelfs ministers, als mede onder anderen zich vervoegd te hebben bij den baron van Grovestius, ('s prinsen opperstalmeester) die hem gewezen had aan den heere de Back, geheimschrijver van zijne hoogheid, aan wien zij hunne vrees voor oproer hadden te kennen gegeven.’ Zijne staatsbemoeijingen bepaalden zich niet bij Rotterdam en 's Hage. Nu en dan deed hij ook een keer naar Amsterdam, waar hij, volgens sommigen, mede de hand zou gehad hebben aan het verspreiden van zekere oproerige briefjes, hoewel anderen dit voor twijfelachtig houden. Meer geloof vindt het bij eenigen, dat het opstel of ontwerp van de bestaande *drie artikelen*, sedert het *Request van Raap* genoemd, door van der Meer uit Rotterdam naar Amsterdam zou zijn overgebragt. Na het bedaren der opschuddingen, keerde van der Meer nevens zijns gelijken, tot het dagelijksch bedrijf terug, en werd zijn naam bij de rustige en welgezinde burgerij doorgaans met minachting genoemd.

Zie Wagenaar, *Vad. Hist.* D. XX. bl. 134, 135, 138, 272; *Beroerd Nederl.* D. III. bl. 70; Kok, *Vad. Woordenb.* o.h.w.; *Nederl. Jaarb.* 1747; van Kampen, *Vad. Karakt.* D. II. bl. 598.

[Lodewijk van der Meer]

MEER (LODEWIJK VAN DER), zoon van Arent van der Meer, heer van Pendrecht, en van Jacomina van Ruyven. Hij sneuvelde in den slag bij Overschie in 1488 tegen de Hoeksche Rotterdammers.

Zie C. van Alkemade, *Jonker Fransen oorlog*, bl. 9; van Leeuwen, *Bat. ill.* bl. 1295.

[Nicolaas van der Meer]

MEER (NICOLAAS VAN DER), predikant te Otterlo (1679) Nieuwkerk (1682), Doesburg (1689), Wezel (1689), Zutphen (1694), stierf 1698. Hij maakte zich bekend door zijne nieuwe berijming van de Psalmen. Hij dichtte ze op den trant van Dathenus maar tevens ook op andere toonen en zangwijzen. Volgens van Iperen schikte hij zich vooral naar de bijzondere verklaringen van Salomon van Til, in zijn *Digt- Sangen Speelkonst* en in het eerste boek der snaarliederen, achter wiens werk hij heeft uitgegeven het eerste boek der *Psalmen Davids in dichtmaat uitgebreyd*. Dordr. 1695. Mattheus Gargon volgde zijn voetspoor en gaf het Tilliaansch of zoogenaamd Cocceaansch psalmboek, met de aanvullingen van het werk van van der Meer, Dordr. 1699. 4° in het licht.

Hij schreef nog:

Zegenwensch aan den hoog wel geboren, gestrengen en voor-

treffelijken heer, *den heer Walraven baron van Heeckeren*, *heer van Nettelhorst*, *drossaart van de graafschap Zutven*, *gevolmagtigde wegens de ridderschap ter vergaedering van haar ed. hoog mog. de heeren Algemeene Staten der Vereenigde Nederlanden en uit dezelve benoemt gezant aan veel vermaarde Vorsten-hoven*, *nu nog bij den doorlugtigsten koning van Sweden*; *als zijn hoog wel geb. in erkentenis van soo veel trouwe diensten den lande bewesen van haar ed. hoog mog. tot hoog schout der meijerijen van 's Hertogenbosch benoemd was in Sprokkelmaand des jaars* 1694, *opgedragen enz.* (*aan zijn broeder Robbert van Heeckeren*). Zutphen 1694. 8°. op 4°.

Men vindt van hem ook een gedicht voor de *Lijkreden* van D. Flud van Giffen op Jacobus Sappius, predikant te Dordrecht.

Zie van Iperen, *Kerk. Hist. v.h. Psalmgez.* D. I. bl. 217, 218 de Jongh, *Naamr. d. Pred. v. Gelderl.* bl. 365; Abcoude, *Naaml. v. boeken*, bl. 240, *Aanh.* bl. 136; v.d. Aa, *N.B.A.C. Woordenb.* o.h.w.

[Nicolaas van der Meer]

MEER (NICOLAAS VAN DER), R.C. pastoor te Amsterdam, vicaris van het kapittel der bisschoppelijke klerezij te Haarlem, als prediker beroemd, en 1728 in den ouderdom van 76 jaren overleden. Zijn portret bestaat.

Zie Muller, *Cat. v. portr.*; v.H. *Hist. Episc. Ultraj.* T. II. p. 106, 107.

[Nicolaas van der Meer]

MEER (NICOLAAS VAN DER), volgens Winkler's *Catalog.* zou deze als kunstschilder en etser in de XVII° eeuw te Amsterdam gebloeid te hebben, doch volgens Kramm is hij dezelfde met Noach van der Meer, de oude.

Zie Kramm, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. IV. bl. 1088.

[Noach van der Meer]

MEER (NOACH VAN DER), de oude, op wien het gezegde van Winkler in het vorig artikel toepasselijk is.

Zie Kramm, t.a.p.

[Noe van der Meer]

MEER (NOE VAN DER), leefde in de 18° eeuw, en wordt als dichter vermeld door v.d. Aa, in *N.B.A.C. Woord.* D. II. bl. 406.

[Noach van der Meer J^r.]

MEER J^r. (NOACH VAN DER), de jonge, teekenaar en graveur, bloeide te Amsterdam in het laatst der 18° eeuw. Van hem zijn de *Afbeelding van den brand des Amsterdamschen schouwburgs* in 1772, door hem geteekend en gegraveerd, de

Afbeelding van den nieuwen schouwburg aldaar; twee Gezigten van de hooge watervloeden in 1776, naar de teekening van H e n d r i k K o b e l l J r . Voorts een aantal boekprenten, eenige in L e F r a n c q v a n B e r k h e y 's *Eerbare proefkusjes* in 1781, door hem geteekend en gegraveerd, 150 stuks door hem naar J. B u y s gegraveerde prenten voor G e l l e r t s *Fabelen*. Amst. 1772-1785, 3 dn.; *De schoolmeester met de plak*, naar J a n S t e e n . Ook graveerde hij portretten zoo als dat van T.J.

G. van Essen, predikant te Amsterdam, naar J. van Meurs 1792 fol. en zijn eigen portret in 4°. In het paralelwerk was hij ongemeen bedreven, en daarin den beroemden graveur R. Vinkeles meermalen behulpzaam.

Zie Immerzeel, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. II. bl. 210; Kramm, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. IV. bl. 1188; Muller, *Cat. v. portr.*

[N. van der Meer Jun.]

MEER Jun. (N. VAN DER), schreef:

Dichterlijke bespiegelingen over Abrahams geloofsproeven, *in* 10 *zangen*, 4°. 1804. Amsterdam en Rotterdam.

[Mr. Pieter van der Meer]

MEER (Mr. PIETER VAN DER), zoon van Willem van der Meer en van Anna Stalpert van der Wiele, werd 23 Mei 1534 te Delft geboren, werd in 1573 bij de vernieuwing van het Hof van Holland tot raadsheer aangesteld en legde reeds in 1575, schoon men hem voorzitter wilde maken dit ambt neder. Hij werd toen pensionaris van Delft, en in de gewigtigste commissien en bij de belangrijkste onderhandelingen gebruikt. In 1584 magtigde men hem tot het ontwerpen van de voorwaarden der inhuldiging van Willem I, en was in hetzelfde jaar een der 17 mannen, die volgens van Wijn, ‘op het oogenblik dat 's lands vader geveld, de verslagenheid algemeen, de binnenlandsche verwarringen voor de deur, de vreugde en hoop van den vijand in top, zijne magt voor Antwerpen en zijn dreigend oog reeds in het hart van Holland, was de vergadering der staten van Holland uitmaakten, en door hunne rustige houding, mannelijke taal, eerlijk en ijverig gedrag, den moedigen kracht, den weifelenden moed ed den kwaadwilligen vrees inboezemden en geholpen door Leoninus en anderen uit de landgewesten het vaderland redden. Toen Paulus Buis het ambt van advocaat in 1585 had neêrgelegd, werd hij voorloopig aangesteld om de voorstellingen te doen en in het volgend jaar door Oldenbarneveld vervangen. Hij was een der werkzaamste tegenstanders van Leycester een der gelastigden tot het onderzoek van de papieren van den gevangenen Paret, ook ontmoeten wij hem in 1602 bij de gewigtige onderhandelingen ter vermeerdering van de magt van prins Maurits.

Hij huwde Maria van der Goes, dochter van Adriaan van der Goes, raadpensionaris of advocaat van Holland en van Anna van Spangen, en stierf 4 Mei 1616. Er is van hem een fraai portret door Delff, naar Mierevelt.

Zie Bor, *Ned. Hist.* B. XXI. bl. 755; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. VII. bl. 518; van Wijn, *Bijv. en aanm.* op D. VIII. van Wagenaar, bl. 3; *Nal.* D. I. bl. 316; *Beschr. v. Delft*, f. 713; Balen, *Beschr. v. Dordr.* bl. 1025; Ferwerda, *Gen. v.d. Goes;* Scheltema, *Staatk. Nederl.* Muller, *Cat. v. portr.* Kobus en de Rivecourt; van Leeuwen, *Bat. ill.* p. 1170; G.W. Vreede, *Inl. tot eene geschied. der Ned. Diplom.* D. II. St. I. bl. 204, *Bijl.* XLII. bl. 155.

[Rogier van der Meer]

MEER (ROGIER VAN DER), ridder, heer van Oost-Voorne en ter Meere in Zeeland, een der Edelen, die de partij hielden van Ada, dochter van graaf Dirk VII, tegen haren oom Willem I. Die getrouwheid kostte hem zijne beide heerlijkheden die verbeurd werden verklaard, terwijl hij zich genoodzaakt vond zich op zijn slot ter Meer onder Maarssen te onthouden. Hij schijnt de laatste mannelijke afstammeling van den eersten stam van de van der Meers te zijn geweest. Zijne dochter Ada huwde Lambert van Teeklenburg, en schonk dezen een zoon, Gerrit, die den naam van van der Meer aannam.

Zie Goudhoeven, *Chr. v. Holl. en Zeel.* bl. 288, 299; S. van Leeuwen, *Bat. ill.* bl. 1294; te Water, *Adel. Zeel. voorr.* bl. 57, 58.

[S. van der Meer]

MEER (S. VAN DER), schreef:

Mengelingen voor de jeugd. 4 *stukjes* 8°. 1809. Nijmegen.

[Theodorus van der Meer]

MEER (THEODORUS VAN DER), geboren te Wormer, predikant te Wydenes (1650), in 1657 van zijn dienst ontslagen, werd conrector der Latijnsche school te Amsterdam aan de oude zijde. Hij is waarschijnlijk de schrijver van

Het gekraay van een Sociniaanse Haan, *onder doopsgezinde veederen*, *dat is Dr. Galenus Abrahamsz. Haans aanstootelijke en Sociniaansche predikatie.... geopent en wederleydt*. Amst. 1663. 12°.

Zie Paauw en Veeris, *Verm. kerk. alphab.* bl. 135; Muller, *Cat. v. Godgel. werk.* bl. 93.

[Willem van der Meer]

MEER (WILLEM VAN DER), zoon van Willem van der Meer, gezegd van Berendrecht, en Anna Sandelijn Arentsdr. Hij was eerst kapitein en daarna rentmeester van Beooster Schelde in Zeeland, huwde Anna van Campen en ligt te Zierikzee met zijn 8 kwartieren begraven.

Zie van Leeuwen, *Bat. ill.* bl. 1296; de Riemer, *'s Gravenh.* D. II. bl. 529.

[Mr. Willem van der Meer]

MEER (Mr. WILLEM VAN DER), gezegd *van Alkmaar*, zoon van Willem van der Meer, werd in 1493 geboren. Hij was een man van groote bekwaamheid, in 1515 raad van Holland, in 1518 raad en pensionaris van Delft, 1529 raad en procureur generaal van het hof van Utrecht, in 1536 van dat van Holland. In 1543 werd hij tot kanselier van Gelderland benoemd, doch had weinig genoegen en bewees weinige diensten in die betrekking, daar hij reeds den 23 Sept. van dat jaar overleed. Hij huwde Anna Stalpert van der Wiele.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.* o.h.w.; Balen, *Beschr. v. Dordr.* bl. 1022.

[Willem van der Meer]

MEER (WILLEM VAN DER), predikant te Giesendam (1748), Goes (1752), Schoonhoven (1766), waar hij in 1788 om politieke redenen ontslagen, doch in 1795 hersteld werd. Hij overleed 21 April 1800, oud 77 jaren, maakte zich als dichter en godgeleerde bekend door

Stichtelyke Gezangen of vermaaklykheden der eenzaamheid. Schoonh. 1769. 8°.

*Gedenkschriften van 's Heeren magt en goedheit of verklaring over Jesaia XXXVIII:*15, 16, en *Psalm LV:*23. Schoonh. 1768.

*Verhandeling over Genesis XXXVIII:*15, 16 en *Psalm LV:*23. Utr. 1768. 8°.

*Verhandeling over Genesis XXII:*1-20. Utr. 1777.

Abrahams geestelijk zaad of bijzonderheden der kinderen Gods. Utr. 1776. 8°.

Zie v.d. Aa, *N.B.A.C. Woordenb.* D. II. bl. 406; Arrenberg, *Naamr. v. Ned. boek.* bl. 283.

[Willem van der Meer]

MEER (WILLEM VAN DER), A. Wenssen, J. van Oldenbarneveld en F. Maalson maakten in 1582 het eerste ontwerp der kerkorde. Hij was secretaris van het Hof van Holland.

Zie Ypey en Dermout, *Gesch. d. Ned. Herv. kerk*, D. I. *Aant.* bl. 160; Kist en Royaards, *Ned. Archief voor kerk. gesch.* D. III. bl. 317 volgg.

[Willem van der Meer]

MEER (WILLEM VAN DER), schreef:

Iets ter schadevergoeding aan mijne vrienden, *of vruchten der eenzaamheid*. Schoonh. 1791. gr. 8°.

[Wilhelmus van der Meer]

MEER (WILHELMUS VAN DER), een geneesheer te 's Hage, schreef een *Epist. de Tabacco*, die voorkomt in *Neandri Tabacologia*.

Zie Jöcher, *Gelehr. Lexic.* i.v.

[Wouter van der Meer]

MEER (WOUTER VAN DER), zoon van Dirk van der Meer en Maria van Assendelft, bleef in het beleg van Leyden. 1574.

Zie van Leeuwen, *Bat. ill.* bl. 1297.

[Arnold van der Meer A Stuling]

MEER A STULING (ARNOLD VAN DER), te Wormerveen geboren, predikant te Jutphaas (1705) en te Uitgeest (1707), in Mei 1734 gestorven. Schreef:

Verklaring over de prophetie van Jonas met twee aanhangsels over Mattheus, *Cap. XII vs.* 38-41 *alles toegepast op de waare oordeelen van Godt*, *zoo als die eenen ruymen tijd over Nederland*, *om de zonden des volks*, *zijn uytgestort*, *met kragtige opwekkinge tot boete en bekeeringe*. Gorinch. 1746.

Aanmerkingen over den Heiligen doop van bejaarde personen. Amst. 1731. 8°.

Zie Abcoude, *Tweede aanh. van Ned. boek.* bl. 101; Arrenberg, *Naamr. v. Ned. boek.* bl. 283; *Boekz. d. gel. wer.* 1734 a, bl. 625.

[Jacobus van der Meer De Wijs]

MEER DE WIJS (JACOBUS VAN DER), apotheker te Dordrecht, in 1844 overleden, beoefende de nederduitsche poezij. Twee zijner gelegenheidsgedichten, bij gelegenheid van zijn huwelijk met G e e r t r u y d a T h e o d o r a V r y t h o f f (Dordr. 1801) en met D i o n i s i a M a r i a V e r b u r g (Dordr. 1804) zijn gedrukt en niet zonder verdiensten.

Zie v.d. A a , *N.B.A.C. Woordenb.* D. II. bl. 409.

[Adriaan van Meerbeeck]

MEERBEECK (ADRIAAN VAN), werd omstreeks 1563 te Antwerpen geboren, was (1600) rector der Latijnsche school te Aalst, waar hij in 1625 nog leefde.

Hij schreef:

Chronycke van de gantsche werelt, ende sonderlinghe van de seventhien Nederlanden. Antw. en Amst. 1620 in fol. Dit werk begint met de geboorte van Karel V in 1500, eindigt met den jare 1520 en is eene compilatie uit andere toen bekende en nu nog aanwezige kronijken.

Nederlantschen Mercurius oft waerachtig verhael van de geschiedenissen van Nederlandt ende oock van Duytschlandt, Spaengien, Italien, Vranckrijck ende Turckijen, sedert den jare 1620 *tot* 1625. *In dry deelen ghedeylt. Brussel by Jan van Meerbeeck*. 1625. 4°.

Niet onbelangrijk voor de geschiedenis der Zuidelijke gewesten, gedurende het door hem behandelde tijdvak. Er komen opmerkelijke stukken in voor die welligt ook elders worden gevonden.

Vloeijende fonteyne der Liefde, vol allerlieffelycker oeffeninghen ende devote ghebeden; door Mynheer Nicolaes van Montmorency, grave van Stegers enz. Hooft van de Finantien van hunne doorluchtighste Hoogheden. Antw. 1617. Leuven 1690 16°. (uit het Fransch overgezet):

Lusthof der ghebeden. Antw. 1602. 16°. en sedert meermalen gedrukt.

Hij vertaalde ook uit het Latijn en het Vlaamsch *de reis van Jeruzalem en Syrie door* Jan van Cotwyck. Antw. 1620. 4°.

Theatrum funebre Ferdinandi Romanorum Regis, Carol. V. imperatoris, Philippi II. Hisp. Regis, Rodolphi II, Imp. Philippi III. Hisp. Regis, Alberti Pii, Belgarum Principis. Brux. 1622. 4°.

Theatre funèbre du Roi Ferdinand, de l'empereur Charles Quint, de Philippe II, de Rodolphe II, de Philippe III. Avec la vie et la mort et la pompe funèbre d'Albert le Pie, Archiduc d'Austriche. Antw. et Brussel 1622. 12°.

Tooneel der uytvaerden van koning Ferdinandus, keyser Carel den vijfden, Philippus den tweeden, Rudolphus den tweeden, Philippus den derden. Alsmede het leven, overlyden, ende begraevinghe van Albertus den Godtvruchtighen, Aartshertogh van Oostenrijck etc. Brussel 1622. 12°.

Zie Sweertii, *Ath. Belg.* p. 100; Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 14; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 60; Paquot, *Mém.* T. II. p. 595, 596; de Wind, *Bibl. d. Ned. Gesch.* D. I. bl. 345 volgg.; Muller, *Cat. v. portr.*

[Jan van Meerbeeck of Meerbeecq]

MEERBEECK of MEERBEECQ (JAN VAN), geboren te Doornik, leefde in de eerste helft der 18e eeuw. Hij was een zeer middelmatige dichter van

Den Nederlantschen Cruydthof (een herbarium op rijm) Antw. 1716.
Ongestadighe Menscheyt Historischgewys betoont in de gedurige veranderlykheydt van de wereltlycke saken. 1721. z. pl. of dr.
Ovidius Metamorphosis, *ofte de XV boecken van syne herscheppinge met tusschen-gevoeghde zede-leeringen. In Rijm gestelt door J.v.M.* Tot Uytrecht 1727. kl. 8°.

Zie Willems, *Verh. over de Ned. taal- en letterk.* D. II. bl. 164; Witsen Geysbeek, *B.A.C. Woordenb.* D. IV. bl. 372, 378; *Cat. d. Maats. v. Ned. letterk.* D. II. bl. 515; Kobus en de Rivecourt.

[Bern. van Meerbeek]

MEERBEEK (BERN. VAN), luitenant, hielp in 1806 Kolberg belegeren en onderscheidde zich door zijne dapperheid.
Zie Bosscha, *Ned. Held. te land*, D. III. bl. 258.

[Nicolaas Meerburg]

MEERBURG (NICOLAAS), hortulanus te Leyden, schreef:
Afbeelding van zeldzame gewassen. Leid. 1775.
Naamlijst der boom- en heestergewassen, *dienstig tot het aanleggen van lustboschjes*. 2e dr. *met een aanhangsel en gecouleurde afbeelding van de roode muur tegen de hondsdolheid aangeprezen*. Leyden. 1782. 8°.
Plantae rariores vivis coloribus depictae. L.B. 1798. fol.
Plantarum selectarum icones pictae. Lugd. Bat. 1798.
Zie Holtrop, *Bibl. med. chir.* p. 214; *Verv. v. Arrenb.* bl. 388.

[Hermannus van der Meere of Meer]

MEERE of MEER (HERMANNUS VAN DER of van 't), een voornaam burger van Antwerpen, die als een gevolmagtigde van de Nederlandsche gereformeerden den 23 Augustus 1566 handelde met den prins van Oranje over de godsdienstoeffeningen te Antwerpen, vluchtte bij de komst van Alva, en in 1567 ter verantwoording ingedaagd werd. Hij was lid der synode te Wezel 3 Nov. 1568 en wordt door Trigland, Meer, door Ens en anderen van der Weede genoemd. Mogelijk is hij dezelfde die door Wagenaar een edelman van den prins van Oranje wordt genoemd beschuldigd werd het graauw te Brussel tot oproer en beeldenbraak te hebben opgewekt (1565) en die door den prins in 1571 met Jan de l'Ecluse naar Denemarkën werd gezonden om onderstand te verzoeken.

Zie 's Gravesande, *Tweeh. jarige gedacht. d. Synode te Wesel*, bl. 220; W. te Water, *Tweede eeuwgetijde;* van Meteren, *Ned. Hist.* D. I. bl. 374; Hopperus, *Rec. d. Mém.* Lib. IV. Th. III, p. 98, 99; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. IV. bl. 181, D. VI. bl. 330; Groen van Prinsterer, *Archives de la maison d'Orange-Nassau*, T. III. p. 397.

[Phipippus van der Meere]

MEERE (PHIPIPPUS VAN DER), M e e r e n , M e r e , M e r e n uit een oud en aanzienlijk geslacht gesproten; was heer van Saventhem en Sterrebeke, ridder, stadhouder der Leenen van Brabant en edelman des prinsen van Oranje, zoon van W o u t e r v a n d e r M e e r e en van C a t h a r i n a v a n N a s s a u . Hij was van den aanvang af een der ijverigste voorstanders der vrijheid, en teekende het verbond der edelen. Dit haalde hem

den haat van Alva op den hals, en weldra werd hij verklaard schuldig te zijn aan gekwetste majesteit. Waarschijnlijk gaf dit aanleiding dat hij zich, ten minste voor een tijd, naar Holland begaf. In 1576 onderscheidde hij zich op nieuw bij den opstand van al de Nederlanden; als afgezant der algemeene staten vertrok hij naar Gelderland om dat gewest tot de zaak der vrijheid over te halen. In 1579 teekende hij de Unie van Brussel en in 1592 overleed hij. Hij huwde I Maria van der Noot, en II Juliana, dochter van Willem van Schagen en Elisabeth van Bronkhorst, weduwe van Nicolaas van Bronkhorst. Uit beide huwelijken waren kinderen.

Zie Butkens, *Trophées de Brabant*, T. II. p. 287-317; L'Espenoy, Livr. I. P. I. p. 191; Le Carpentier, *Hist. de Cambray* P. III. p. 647; *Quart. Généal.* T. I. p. 259, 311; *Recueil Généal. des Familles*, p. 342; van Leeuwen, *Bat. ill.* bl. 976, 977, 1078; van Wesembeecke, *Chr.* bl. 174, 175; v. Meteren, *Ned. Hist.* B. III. bl. 49; Hopperus, *Recueil des Troubles*, P. IV. C. 3, p. 98; te Water, *Verb. d. Edel.* D. III. bl. 125, 126; Bondam, *Onuitg. stukken*. D. I. bl. 69; de Jonge, *Unie van Brussel* bl. 47; Groen van Prinsterer, *Archives de la maison d'Orange-Nassau*, T. II. p. 60, 62, 161, T. VI. bl. 46 suiv. 73 suiv.

[Wouter van der Meere]

MEERE (WOUTER VAN DER), vader van den vorige, huwde Katharina van Nassau, stierf volgens van Leeuwen in 1568 als Franciscaner monnik te Dordrecht.

Zie van Leeuwen, *Bat. ill.* bl. 976; te Water, *Verb. d. Ed.* D. III. bl. 125, 126.

[Roelof Meerendonk]

MEERENDONK (ROELOF). Herm. Bosscha vermeldt bl. 64 zijner *Gesch. d. Staatsomwent.* D. II. bl. 64, dat de bevelhebbende generaal te Zierikzee, een ingezetene van die stad, Meerendonk genaamd, naar Bergen op Zoom had gezonden, om versterking van krijgsvolk te ontbieden; doch later bleek het hem dat genoemde Meerendonk niet als ambteloos burger en zich daartoe vrijwillig aangeboden hebbende, die reis naar Bergen op Zoom heeft gedaan, maar als ambtenaar in dienst van het toenmalige Fransche bestuur en staande als *Lieutenant du port en syndic der Marine*, onder de bevelen van den kommissaris der Marine Le Grand, door wien hij gelast was een brief van den generaal du Cos, het bevel voerende te Zierikzee, aan den bevelhebbenden generaal te Bergen op Zoom te brengen, ten einde om versterking voor de bezetting van Zierikzee te verzoeken.

Zie *Brief van Herm. Bosscha aan Mr. W.J. Krof, strekkende ter regtvaardiging van Roelof Meerendonk te Zierikzee*, in *Vad. Letteroef* 1819. bl. 420-422.

[Rogier van Meerhem]

MEERHEM (ROGIER VAN), leefde onder graaf Dirk VII en Ada, in het laatst der XII en begin der XIIIe eeuw. Men

vindt den naam van dezen Hollandschen edelman vermeld onder den brief, waarbij het oudste gedeelte van Holland een leen werd van Brabant. Ook werd A d a 's huwelijk, mede op zijn raad en met zijne toestemming, met den grave v a n L o o n gesloten en beschermde hij haar op den burgt te Leyden, welke stad de Edelen, die het met den graaf v a n L o o n hielden, bemagtigd hadden.

Zie W a g e n a a r , *Vad. Hist.* D. II. bl. 294, 300, 304.

[T. of I. Meerhoud]

MEERHOUD (T. of I.). K r a m m vermeldt van dezen kunstschilder *Het kasteel van Heusden in welstand*, in de manier van J. v a n G o y e n , doch veel minder fijn van toon geschilderd. Van deze schilderij is een prent door A. d e H a e n geteekend en door A. v a n d e r L a a n gegraveerd in v a n O u d e n h o v e n 's *Beschr. v. Heusden*, Amst. 1743. 4°.

Zie K r a m m , *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunsts.* D. IV. bl. 1088.

[Joannes a Meerhout]

MEERHOUT (JOANNES A), geboren te Diest, regulier kanunnik van de orde der Augustijnen in het klooster Corsendonck bij Turnhout in 1420. Hij was, volgens J o a n n e s M a u b u r n u s , in zijn *Venatorium Canonicor. Regul.* zeer ervaren in goddelijke en menschelijke wetenschappen, en heeft veel geschreven, doch al zijn geschriften bleven in handschrift in het voormelde klooster berusten. Hij stierf er in hoogen ouderdom in 1476.

De titels der hands. zijn:

Compendium Grammaticae, *lib. IV*.
Etymologiae variorum Nominum et verborum.
De arte memoriae.
Commentarii in P. Virgilii Aeneïda.
Canones Astronomiae ad inveniendum aureum numerum, *indictiones et Bissextum*.
Expositio in duo Praecepta Decalogi.
Expositio Passionis Dominicae.
Vita Ven. Mariae de Lille. Beginae in Herentals, *cognatae suae*.
Chronicon de mirabilibus eventibus.
Gesta Pontificum Tungrensium et Leodiensium usque ad Ludovicum Borbonium cum aliis ejusdem Chronicis.
De Regno Dei. Libri XVIII.
Absida de vita et passione Domini, *prosa et metro*.
Cythara decachorda de passione Domini.
De viribus lapidum ad Dom. de Ravensteyn.
De arte oratoria: pharetra metrica.
De chirurgia etc. en vele anderen, die met een menigte andere zijner hands. en gedrukte werken verloren zijn geraakt.

Zie V a l . A n d r e a s , *Bibl. Belg.* p. 555; F o p p e n s , *Bibl. Belg.* T. II. p. 689; J ö c h e r , i.v.

[Antonius Meerhouts]

MEERHOUTS (ANTONIUS), een jesuit te Kuilenburg, in 1607 geboren, onderwees gedurende 5 jaren de humaniora, 7 jaren de philosophie, ook eenigen tijd de godgeleerde zedekunde verklaarde de Heilige Schrift, bestuurde daarop de collegien te Roermond, Yperen en Antwerpen, en stierf tegen het eind der 17^{e} eeuw.

Hij zette uit het Fransch in het Nederduitsch over *de interna convenientia cum Jesu Christi* en uit het Latijn *Discrimen inter temporale et aeternum* en *Sancta hebdomada virtutum* van S. F r a n c . X a v e r i u s .

Zie R o t e r m u n d , *Fortz. u. Ergänz.* etc. o.h.w.

[Petrus Vekemannus Meerhout of Meerhoutanus]

MEERHOUT of MEERHOUTANUS (PETRUS VEKEMANNUS), rector der Latijnsche school te Alkmaar, en in 1582 te Amsterdam, was een beminnaar en beoefenaar der vaderlandsche geschiedenis. Hij hielp P.C. B o c k e n b e r g bij het zamenstellen van diens *Egmond. Gent. Histor.* (Praefat. in f. ed. 1589) en wordt door A. M a t t h a e u s , G e r . v a n L o o n en B. H u y d e c o p e r ten onregte gehouden voor den schrijver van het *Hollandiae Chronicon*, door F r . S w e e r t i u s , A n t . M a t t h a e u s en eindelijk door K l u i t in het eerste deel zijner *Historia Critica* uitgegeven. Hij was er slechts de bezitter van, gelijk van andere handschriften uit de bibliotheek der verwoeste abdij van Egmond. *Willerami abbatis paraphrasis Franco Theuton. in Canticum canticor* had hij van den prior J a c o b B l o n d e e l ten geschenke ontvangen. De Codex ms. *Chron. Holl.* die zijn naam voert, is later gekomen in bezit van D o u s a , S c r i v e r i u s , W e s t p h a l e n en M e e r m a n , en op de verkooping der handss. van den laatste voor *f* 60 verkocht.

Zie K l u i t , *Hist. Crit.* T. I. *Praef.* p. XXIII, XXIV; M a t t h a e u s , *Praef. ad Annal.* T. II. p. 414; v a n L o o n , *Aloude Hist.* D. II. bl. 139; H u y d e c o p e r , op *Melis Stoke*, D. I. bl. 507 volgg. 540, 577, 579, 603; *Epist. ad Merulam*, in *Praef. Ed. Willerani*, a. 1598, 8°.; W a g e n a a r , *Vad. Hist.* D. II. bl. 327; G.D.J. S c h o t e l , *de meritis B. Huydecoperi*, p. 30; C o l l o t d'E s c u r y , *Holl. roem*, A. IV. (1) bl. 46, 47; *Cat. Meermonni*, ms. p. 139, n°. 802; v a n W i j n , *Huiszittend leven*, 4 st. bl. 471-510; K i s t en R o y a a r d s , *Ned. Arch. voar Kerk. Gesch.* D. I. bl. 461; S a x e , *Onom.* T. III. p. 392.

[Jan Meerhuysen]

MEERHUYSEN (JAN), van dezen dichter vindt men drie zeer middelmatige stukjes in het *Utrechts Zangprieeltjen*. Zijn zinspreuk was: *Oordeelt na 't voorbeelt*.

Zie v.d. A a , *N.B.A.C. Woordenb.* o.h.w.

[Albert Meerink]

MEERINK (ALBERT), of hij een glasschilder was, of slechts de geschilderde glazen te Gouda verlood en in de kerkramen geplaatst heeft, is niet op te maken uit de regels, voorkomende bl. 16 der *Beschryvinge en Uytlegginge der Konstrycke glasen*

binnen de groote en heerlycke St. Janskerck tot Gouda, 1681, waar zijn naam voorkomt.

Zie Kramm; *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. IV. bl. 1088.

[Hermannus Meerkamp]

MEERKAMP (HERMANNUS), tooneeldichter, bloeide in het midden der 18e eeuw.

Men heeft van hem:

De drie Comptoirknegts, klsp. Amst. 1736.

Coridon en Sylvia; of de getrouwe herder en herderin; trsp. Ald. 1738. kl. 8o. m. pl.

Er bestaan nog vier stukjes in handschrift van dezen dichter.

Zie Witsen Geysbeek, *B.A.C. Woordenb.* o.h.w.; *Cat. der Tooneelsp. van W. Hemkes*, No. 68-71; *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.* D. I. bl. 142.

[Dirk Meerkerk]

MEERKERK (DIRK), omtrent 1620 te Gouda geboren, reisde naar Italie en hield zich eenigen tijd te Rome op. Op zijn terugreis naar zijn vaderland, vertoefde hij een geruimen tijd in Frankrijk, en schilderde er voor eenige kerken en het paleis van den bisschop van Nantes. Naauwelijks in zijn geboorteplaats wedergekeerd, maakte een ongelukkig toeval een einde aan zijn jeugdig leven.

Zie Immerzeel, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. II. bl. 211; J.C. Weijerman, *Lev. d. Schild.* D. II. bl. 175; Houbraken, *Lev. d. Schild.* D. II. bl. 91.

[Angelus Meerle]

MEERLE (ANGELUS). Zie MERULA.

[Ghysbert Meerloo]

MEERLOO (GHYSBERT), in 1479 notaris te Utrecht, werd in stads dienst gebruikt en van daar naar Keulen gezonden.

Zie Burman, *Utrechtsche Jaarb.* D. III. bl. 326, 344, 446, 453.

[Hendrik Meerman]

MEERMAN (HENDRIK), een Nederlander van geboorte, die zich omstreeks 1670 te Keulen ophield en aldaar portretten schilderde, o.a. een stuk, bekend onder den naam van *Beche'sche familiestuk*, voorstellende de in 1636 naar Keulen gekomen Wolter De Beche met zijn gade Catharina Hengers, een geboren Keulsche vrouw, met hunne kinderen, levensgroot. Voor dit stuk, dat nog kort geleden bij hunne afstammelingen te Keulen wordt bewaard, ontving de schilder 100 dukaten. Verscheidene zijner portretten zijn in koper gebragt, o.a. dat van den Franschen

predikant G. Hotton te Amsterdam 1651 door A. Conrad en dat van den beroemden godgeleerde Fabritius Bassecourt, 1650, door P. de Zetter.

Zie Merlo, *Kunst und Künstler in Köln;* Kramm, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. IV. bl. 1039.

[Johannes Hendrik Meerman]

MEERMAN (JOHANNES HENDRIK), welligt zijn zoon, leefde te Keulen, waar ook hij de kunst beoefende en in 1670 in het schildersgild werd aangenomen. Hij leefde nog in 1696,

en was toen de oudste deken van dit gild. Hij was ook een der vierenveertigen der stads raden.

Zie Kramm, t.a.p. bl. 1088.

[Anna Cornelia Meerman]

MEERMAN (ANNA CORNELIA). Zie MOLLERUS (ANNA CORNELIA).

[Dirk Meerman]

MEERMAN (DIRK), zoon van Gerrit Franszen Meerman en Agneta van Santen, den 12 Febr. 1567 te Delft geboren, bekleedde in zijn geboortestad verschillende betrekkingen en o.a. die van schepen, raad en burgemeester, en werd in 1602 bewindhebber der O.I. Compagnie ter kamer van Delft. In 1713 zonden hem de Algemeene Staten met Reinier Pauw, Jacob Boreel en Hugo de Groot naar Engeland, ter vereffening van geschillen in Oost-Indië en over het berooven der Hollandsche walvischvangers door de Engelschen, die alleen regt meenden te hebben tot het bevisschen der afgelegen Noordsche gewesten. Dit gezantschap kweet zich voortreffelijk van zijn last, de geschillen werden vereffend, doch de schade den walvischvangers toegebragt, schijnen de Engelschen niet te hebben willen vergoeden, weshalve de Algemeene Staten de Noordsche Maatschappij beval zich van geschut en krijgsbehoeften te voorzien, 't geen het gevolg had, dat hunne walvischvangers in 1617, wederom door de Engelschen aangevallen zijnde, een Engelsch schip veroverden en herwaarts bragten. Tot lid van 't collegie der Gecommitteerde raden benoemd, maakte hij zich verdienstelijk in het binnenlandsch bestuur. Daar hij tot de partij der Remonstranten behoorde, werd hij met vele regenten in 1618 afgezet, doch in 1626, na Maurits dood, geraakte hij wederom op het kussen en bekleedde verschillende bedieningen tot zijn dood in Aug. 1631. Hij verkreeg zelfs veel invloed, en werd in een onderschepten brief van Reigersbergh aan de Groot ‘de man van credentie’ genoemd. Hij huwde 4 April 1589 zijn nicht Clara Meerman, die hem een zoon Frans Dirkse naliet.

Meerman was een der vertrouwdste vrienden van de Groot en behoorde tot dat achtingswaardige soort die het vooral in den nood zijn. Toen door onderscheidene vreemde mogendheden bij Grotius aanzoek gedaan werd, om zich in hare dienst te begeven, was het aanbod van Denemarken bepaaldelijk van belang, en kwam te meer in aanmerking, daar de Groot er zelf ernstig over dacht. Hierop reisde Maria van Reigersbergh naar Holland, om met de vrienden van haren man en bepaaldelijk met Meerman raad te plegen, op wiens aanraden dan ook het aanbod werd van de hand gewezen. Ter herinnering aan de vriendschap der beide mannen, droeg Toussaint Woordhouder, in 1805 zijne *Monumenta fugae Grotianae* aan zijn afstammeling, Johan Meerman, op.

Zie Ferwerda, *Wapenboek*, D. III. *Meerman*, 5 *Gen.* Scheltema, *Staatk. Ned.* o.h.w.; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. X. bl. 70; Uytenbogaert, *Kerk. Gesch.* bl. 601; Aitsema, *Saken vnn staat en oorlog*, D. I. bl. 658; Brandt, *Lev. v. de Groot*, D. I. bl. 45; Cattenburg, *verv.* bl. 319; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. I. bl. 179, 180; Wicquefort, *Mém.*; Cerisier, D. VII. bl. 200, 201.

[Dirk Meerman]

MEERMAN (DIRK), heer van Molenaarsgraaf, zoon van Gerrit Dirkszoon Meerman en Adriana Pous, werd in 1610 te Delft geboren, bekleedde, even als zijn vader sedert 1639 verschillende bedieningen in zijn geboortestad, en eindelijk in 1658 die van Burgemeester. Hij bekleede met lof van wijsheid en vroomheid vele staatscommissien namens dezelve, en werd door den koning van Frankrijk met de ridderorde van St. Michiel begiftigd. In 1671 was hij lid van den raad van State, doch in het volgende werd hij door den prins van Oranje van al zijne regeringsposten verlaten. Hij overleed 3 Sept. 1680 ongehuwd.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.* o.h.w.; Ferwerda, t.a.p.

[Frans Meerman]

MEERMAN (FRANS), zoon van Dirk Gerritse en Clara Meerman, geb. te Delft 1590, komt voor in de geschiedenis van Grotius. Hij was het aan wien Willem de Groot, toen hij in 1623 naar Parijs ging, brieven voor zijn broeder Hugo medegaf. Deze brieven werden hem op last van prins Maurits ontnomen. Hieromtrent berust het afschrift van een brief van Maurits in de Kon. Bibl. te 's Hage.

Hij werd in 1631 in zijns vaders plaats raad, en in 1637 Burgemeester van Delft, in 1638 gecommitteerde in de Hollandsche auditie-kamer, in 1646 in 't collegie der staten-generaal, in 1654 van gecommitteerde raden. Hij huwde 1617 Maria IJsbrandsdr. de Bye, 6 Oct. 1622 kinderloos gestorven. Hij maakte een grafschrift op haar, dat in 't koor der Groote kerk te Delft op een steen is uitgehouwen. 2. Maria Gijsbrechtsdr. Briel, geb. 1607, gestorven 30 Maart 1665. Zij liet hem één zoon na. Hij overleed 20 Sept. 1657.

Zie Ferwerda, t.a.p.; Vollenhoven, *Broeders Grongenius*, bl. 57; *Chron. v.k. Hist. genoots*. D. VII. bl. 377.

[Mr. Françoys Meerman]

MEERMAN (Mr. FRANÇOYS), zoon van Gerrit Fransz. Meerman en Agneta van Santen, dochter van Dirk Jansz. en van Anna Hendriksdr. Duyst van Voorhout, werd 11 Sept. 1587 doctor in de regten te Leyden na het defenderen van *theses de evectionibus ex duplice stipulatione* en practiseerde sedert als advocaat te 's Hage. Van hem vindt men een *Consultatie* in de *Consultatien der Hollandsche regtsgeleerde* D. IV. bl. 37. Hij huwde 16 Junij 1592 te Haarlem Geertruyda Ruychaver, dochter van Maerten Wil-

Iemsz. en van Aleth Nicolaesdr. van der Laan, die hem 3 kinderen schonk. Zij stierf 10 Nov. 1599, hij 14 Nov. 1601. Beide liggen begraven in 't koor van de groote kerk te 's Hage onder een zerk, waarop hunne wapens zijn uitgehouwen.

Zie Ferwerda, t.a.p.; Rotermund, *Fortz. van Jöchers Gelehr. Lex.* i.v.; *Neues gelehrtes Europa*, Th. II. S. 582.

[Mr. Gerrit Meerman]

MEERMAN (Mr. GERRIT), broeder van den vorige, voornaam regtsgeleerde, verdedigde in 1598, onder voorzitting van Cornelis Swanenburg, *Positiones ex materia obligationum quae re verbis et libris contractantur*. Lugd. Bat. 1598, heeft sedert 1600 tot zijn dood toe, zoo in den Haag als te Delft de praktijk uitgeoefend. Men heeft van hem twee consultatien in *Consultatien der Holl. Regtsgeleerden*, D. IV. *Cons.* 222, 441. Hij stierf ongehuwd.

Zie Ferwerda, *Neues Gelehrtes Europa*, Th. II. S. 582; Rotermund, *Fortz.* i.v.

[Mr. Gerard Meerman]

MEERMAN (Mr. GERARD), zoon van Mr. Francoys Meerman en Geertruyd Ruychaver, geb. Mei 1593, na zijns vaders dood, door zijn grootvader en voogd opgevoed, volbragt zijn studien te Leyden en vestigde zich daar als advokaat, na zijn huwelijk met Maria de Bye, 25 Junij 1622. Hij was, gelijk zijn broeder en zuster, van de partij der Arminianen, en een man van groote geleerdheid en welsprekendheid. Hij overleed 19 Sept. 1638. Zij 23 Julij 1652, 5 kinderen nalatende.

Zie Ferwerda, t.a.p.

[Gerard Meerman]

MEERMAN (GERARD), zoon van Mr. Jan Meerman en Dina van Nes, geb. den 14 Sept. 1650, raad (1683), schepen (1692) burgemeester (1695) hoofdofficier (1703) te Leyden, gecommitteerde in de auditiekamer der gemeene landsrekeningen van Holland, en rentmeester van 's lands universiteit te Leyden. Hij huwde 18 Febr. 1685 Catharina Wijnina van Rijn van Dordrecht, dochter van Allard Adriaansz. en Maria Egbertsdr. van Benschop. Hij stierf 10 Febr. 1710, zij 26 Junij 1703, vier kinderen nalatende.

[Mr. Gerard Meerman]

MEERMAN (Mr. GERARD), heer van Vuren en Dalem, zoon van Mr. Johan Meerman en Catharina Adriana de la Court, (dochter van Pieter Pietersz. en Sara Allardsdr. Poelart), werd den 6 December 1722 te Delft geboren. Hij legde zich van zijne jeugd af op de letteren toe, studeerde sedert zijn twaalfde jaar te Leyden en hoorde zeven jaren lang de voorlezingen der hoogleeraren. Den 25 Julij 1740 werd hij candidaat in de regten en bleef nog twee jaren te Leyden zich in de wijsbegeerte en wiskunde oefenen. In 1741 werd hij doctor in

de regten, na het verdedigen eener *Diatriba autiquario-juridica inauguralis exhibens nonnullas de rebus mancipi et nec mancipi earumque nuncupatione conjecturas*. (L.B. 1741). In 1743 vestigde hij zich als advokaat te 's Hage, en deed van 1744 tot 1747 een geleerde reis door Holland, Duitschland en Frankrijk. Na zijn terugkomst bleef hij in den Haag en in 1748 werd hij benevens N i c o l a a s M o n t a u b a n, pensionaris van Rotterdam, doch sedert 1753 nam hij alleen deze betrekking waar. Hij hielp tot het handhaven van het stelsel van onzijdigheid bij den zevenjarigen oorlog, waarvan onze staat destijds zooveel voordeel trok en ging in 1759 met J a c o b B o r e e l J a n s z. en J a n v a n d e P o l in gezantschap naar Engeland, ter vereffening der verschillen, over den koophandel gerezen. In 1767 legde hij het pensionarisschap neder, werd meesterknaap van Holland, en was de vraagbaak voor alle beminnaars des vaderlands in de gewigtigste zaken.

M e e r m a n was een der uitstekendste mannen van zijn tijd, en verwierf zich niet alleen als regtsgeleerde en staatsman, maar ook als beoefenaar der letteren en wetenschappen een grooten naam. Gedurende zijn leven zonderde hij een aanzienlijk gedeelte zijner ruime tijdelijke middelen af tot het vormen eener boekerij, even rijk aan kostbare handschriften als aan oude en zeldzame gedrukte werken, door v a n W i j n boven al de overige, uitgenomen de akademische, in ons vaderland gesteld. Ook wist hij van dezen schat een nuttig gebruik te maken ter vermeerdering van zijne reeds uitgebreide, schier alle takken van wetenschap omvattende kennis, tot aanmoediging zijner landgenooten en tot het schrijven van vele hoogstbelangrijke werken, zoodat hij niet alleen in ons vaderland, maar de geheele wereld door als een sieraad der letteren, ook in openbare geschriften, beschouwd en geeerd werd. Hij hield een geleerde briefwisseling met de uitstekendste mannen van zijn tijd, en in ons vaderland ook met W a g e n a a r en v a n W i j n. Zijn hoofdwerken waren: de uitgaaf van zijn *Novus Thesaurus Juris civilis et canonici*, *continens varia et rarissima optimorum interpretum*, *imprimis Hispanorum et Gallorum. Opera ex collectione et Museo Gerardi Meermanni*, een verzameling der werken van Fransche en Spaansche regtsgeleerden tusschen 1751 en 1755 in 7 deelen in fol. te 's Hage uitgegeven, en negen jaren na den dood des schrijvers, in 1780, door zijn geleerden zoon Mr. J o h a n M e e r m a n met een achtste deel of supplement vervolgd. Voornamelijk heeft hij zich in Europa bekend gemaakt door zijne *Origines Typographicae*, *Hagae Com.*

1765. 2 vol. in 4°.[1)], waarin hij de eere van de uitvinding der drukkunst voor Haarlem en K o s t e r handhaaft, hoewel gebrek aan de noodige kennis van het werktuigelijke dier kunst hem deed stellen dat K o s t e r slechts houten letters gebruikt had, terwijl K o n i n g bewezen heeft dat hij metalen letters bezigde. H. G o c k i n g a vertaalde zijn werk in het Nederduitsch (*Uitvinding der Boekdrukkunst; naar het Latijn van G. Meerman*, *J. Visser*, *waarachter Lijst der boeken*, *in de Nederl. gedrukt voor* 1500. Amst. 1767. 4°.) Veel moeite gaf hij zich ook om den oorsprong van het papier op te sporen. Hij schreef namelijk een prijsvraag uit en noodigde de geleerden van alle landen, om hem hunne denkbeelden hieromtrent mede te deelen. G r e g o r i o M a y a n s , een geleerd Spanjaard, behaalde in dezen letterstrijd den meesten lof. Hij verkreeg ook, met goedvinden der Göttingsche Maatschappij, den door M e e r m a n toegedachten eereprijs. Al hetgeen hiertoe betrekkelijk is, vindt men in G e r a r d i M e e r m a n *et doctorum virorum ad eum Epistolae atque observationes de Chartae vulgaris seu lineae origine*, Hagae com. 1767. 8°. door S. v a n V a e s s e n , een geleerd jongeling (gelijk M e e r m a n in zijn brief aan M i c h a e l i s schrijft, p. 130 van dit werkje) in het Nederduitsch overgezet met bijvoeging eener belangrijke voorrede.

Wij betreuren het gemis eener *Geschiedenis der Gotten en Wandalen*, welke hij, op 't voetspoor van zijn voorganger H u g o d e G r o o t , voornemens was in het licht te geven, waarop hij het *Leven van keizer Karel den Groote* zou hebben doen volgen. Doch een onverwachte dood nam hem weg in Wintermaand 1771 binnen de stad Aken, werwaarts hij zich ter herstelling zijner gezondheid begeven had. Hij had den ouderdom van nog geen vijftig jaren bereikt.

Vele binnen- en buitenlandsche maatschappijen (o.a. de Koninklijke Societijt der Wetenschappen in Engeland, en het geleerde genootschap te Jena) hadden hem tot lid aangenomen; de keizer schonk hem, op de meest vereerende wijze, met den titel van baron van het Roomsche rijk, waarvoor zijne nederigheid hem eerst had doen bedanken. Hij huwde den 27 October 1750 te 's Hage M a r i a C a t h a r i n a B u y s van Amsterdam dochter van A b r a h a m W i l l e m s z . en A n t o n e t t e D i e r k e n s , die hem drie kinderen schonk; J o h a n , die volgt, A n t o n e t t a , geb. 29 Oct. 1757, overl. 3 Febr. 1759, A n t o n e t t a , geb. 7 Oct. 1759. Zijn zoon stichtte hem in de St. Pieterskerk te Leyden een meer kostbaar dan fraai gedenkteeken met dit opschrift:

GERARDO. LIB. BAR. DE MEERMAN PRINCIPUM. INTER. ERUDITOS. ET. OPTIMORUM. CIVIUM. ANTE. AEMULO. ET. DELICIIS. NUNC. DESIDERIIS VIXIT. ANNOS. XLIX.

1) Op *Cat. Bibl.* J. M e e r m a n , T. I. p. 191, n°. 640 komt dit werk voor met *ch. script. cum lin. rubr. et sub. aen. cor. Turc.* en is voor *f* 40 verkocht, terwijl het gewoon exemplaar *f* 10 gold. Het is door H. J a n s e n in 't Fransch overgezet. (Paris 1809. gr. 8°).

Zijne fraaije afbeelding is geplaatst vóór *de Origines Typographicae* en een ander in het 2e deel der *Nalezingen* op *Waenaar* bl. 448.

Behalve de in den tekst genoemde werken gaf hij nog in het licht:

Specimen calculi Fluxionalis, *quo exhibetur generalis Methodus duarum pluriumve quantitatum variabilium in semet multiplicatarum Fluxiones*, *et Fluentes cujuscunque ordinis ope serierum infinitaram adinveniendi*. L.B. 1742. 4o.

Specimen Animadversionum Criticarum in cod J.C. 4o. *Institutiones etc. Mantuae Carpetariorum*. 1743. 8o. *Sec. curis auctius*. Lat. Par. 1747. 8o. Het werd in Duitschland buiten zijn weten tweemaal nagedrukt, daarom bezorgde hij te Parijs een nieuwe uitgaaf in 8o. Ook vindt men het in T. VII zijner *Thesaurus juris civil*.

Conspectus Novi Thesauri Iuris civilis et canonici etc. Hagae Comst. 1751. 8o.

Amimadversiones in Anthologiae Latinae Epigramm. ad Lib. V. Epigr. LXVI p. 324-325, *CXV* p. 392-397, *CXIX-CXXV* p. 402-404, *CLIV-CLXVII* p. 448-455, *CXCV* p. 464 en *VI Epigr. XVII* p. 588.

Conspectus originum typographicarum proxime in lucem edendarum in usum amicorum typis discriptus. 1761. 8o.

Ant. Goveani opera juridica, *philologica*, *philosophica ex bibliotheca Ger. Meermanni edidit vitamque auctoris praemisit Jac. van Vaessen*. Ict. Roterod. 1766. fol.

Aanmerkingen op de uitgave *Theophili Paraphrastae* van Otto Reitz.

Zie *Biogr. Univ.* i.v.; *Gal. des Contemporains*, T. VI. p. 37; *Dict. Encycl.* (uitg. v. IJverdon, art. v.H.v. Wijn); *Messager des sciences et des arts en Belgique*, 1834, p. 63; Saxe, *Onom.* T. VII. p. 43; C.G. Heyne, *Elogium G. Meermanni*; Strödtman, *der neuen Gelehrt. Europa*, T. II. S. 377, 399-448; C. Weidlichs *Zuverl. Nachrichten*, Th. III. S. 120, 204; Adelung u. Rotermund, *Fortz. u. Erganz. v. Jöchers Lex.* i.v.; Goelling, *Gel. Zeit.* 1751, S. 405; 1752, no. 31; *Nov. acta erud.* 1742-1770 pass. *Bibl. raisonnée*, T. XLVII. p. 134, T. XLVIII. p. 127, T. L. p. 331; Gesnerus *ad Isagogen*, § 80, p. 121; Björnstahl, *Reiz.* D. V; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. XIII. bl. 279; Wagenaars *Brieven*, bl. 103-111; van Wijn, *Nalez.* op *Wagenaar*, D. II. bl. 447-448; van Kampen, *Gesch. d. kunst. en wetens*. D. II. bl. 320, D. III. bl. 189, 321; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. III. bl. 181, 182; *Gedenks. van het Ve eeuwget. d. boekdr.* bl. 399; *Hand. d. buitengew. verg. v.d. Maatsch. v. Ned. Letterk.* 14 Febr. 1772, bl. 7; Kobus en de Rivecourt, Muller, *Cat. v. portr.* Ferwerda, t.a.p.; *Konst en letterb.* 1812 no. 23, bl. 373; 1825 D. I. bl. 158, 159, *Bibl. Belg.* T. XII. p. 111.

[Johan Meerman]

MEERMAN (JOHAN), zoon van Gerard Meerman en Maria de Bije, werd den 23 Nov. 1624 geboren, studeerde te Leyden en verdedigde in 1643 onder Marcus Zuerius Boxhorn eene dissertatie de *L. Tarquinii Prisci principatu*

die ook onder de *Dissertationes politicae de regio Romanorum imperio et quaedum aliae*, Amst. 1663, 12°. voorkomt.

Den 11 April 1644 werd hij doctor in de beide regten, waarna hij eenige jaren als advocaat practiseerde te 's Hage. In 1653 werd hij raad en schepen, en in 1656 burgemeester te Leyden. Van 1659-1661 was hij gedeputeerde der stad Leyden in het collegie van gecommitteerde raden der Staten van Holland en Westfriesland, in 1665 sloeg hij het aanzienlijk ambt van Thesaurier-generaal der Unie, in plaats van Beverningh, af. Van 1667-1670 was hij gedeputeerde ter vergadering van de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden. Hij was een boezemvriend van Johan de Witt, en werkten met hem. Het vermaarde zoogenaamde *Gulden boek*, waarin een kort overzigt van de voornaamste besluiten van Holland gevonden wordt, was onder meerderen de vrucht van beider oordeel en ijver. De geheimste inzigten werden onderling medegedeeld. Van zijne kunde en geschiktheid in het behandelen van staatszaken, bleef ook een belangrijk gedenkteeken, te vinden aan het einde van het vierde deel der brieven van Jan de Witt. Na het sluiten van den vrede te Breda, werd hij in 1667 met Joan Boreel, burgemeester van Middelburg, in buitengewoon gezantschap naar Engeland gezonden om de rust van Europa te vestigen en hij sloot aldaar het vermaarde drievoudig verbond met Engeland en Zweden. In Maart 1672 vertrok hij andermaal in ambassade naar het hof van Engeland om de weder uitbarsting van den oorlog voor te komen, doch hij keerde onverrigter zake terug. Daarna werd hij den 27 Aug. 1672 raad en rekenmeester van de grafelijkheids-domeinen van Holland, in den Haag, en stierf aldaar den 27 Jan. 1675. Hij trouwde den 14 Julij 1648 Dina van Nes, geb. 25 Febr. 1623, gestorven 8 Oct. 1681, vijf kinderen nalatende.

Men vindt zijn portret bij Wagenaar, *Vaderl. Historie*, D. XIII.

Zie Ferwerda, t.a.p.; *Biogr. Univ.* i.v.; Adelung en Rotermund, *Fortz. u. Erg.* van Jochers *Gelehr. Lex.* i.v.; *Neues Gel. Europa*, T. II. p. 388, 393; Scheltema, *Staatk. Ned.* o.h.w.; Aitzema, *Saken van Staat en oorlog*, D. VI. bl. 75-75, 147, 432, 424; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. XIII. bl. 279, 280, 390, D. XIV. bl. 6; *Bijv. en Aanm.* op D. XIV. bl. 8; Brandt, *Lev. v.d. Ruiter*, bl. 619; Vreede, de *Verd. onzer vooroud. in het vak van Diplom.* bl. 32; Bilderdijk, *Gesch. d. Vaderl.* D. IX. bl. 183; Kok, Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr.*

[Johan Meerman]

MEERMAN (JOHAN), zoon van Gerard Meerman en Catharina Wijnina van Rijn, werd 11 Julij 1687 te Leyden geboren, studeerde aldaar in de regten en verkreeg, na den 22 Sept. 1707 eene *dissertatio de* αυτοχειρια verdedigd te hebben, den titel van doctor in de regten. Hierop werd

hij advokaat te 's Hage, in 1714 lid der regering te Leyden, van 1718-1724 gecommitteert in de O.I. Comp. ter kamer van Amsterdam. Hij stierf 28 Maart 1746. Hij huwde Catharina Adriana de la Court die 4 Nov. 1752 stierf en hem 3 kinderen schonk.

Zie *Neues Gel. Europa*, Th. II. p. 396, volgg.; Adelung u. Rotermund, *Fortz.* i.v.; Ferwerda, t.a.p.

[Johan Meerman]

MEERMAN (JOHAN), heer van Vuren en Dalem, zoon van Mr. Gerard Meerman en van Maria Catharina Buis werd 1 November 1753 te 's Hage geboren, ontving een uitstekende opvoeding. De kundigste leermeesters onderwezen hem in de Nederlandsche en Fransche talen en reeds in zijn achtste jaar in het Latijn en Grieksch, waarin hij zulke snelle vorderingen maakte dat hij in drie jaren de Latijnsche scholen te Rotterdam doorliep en met lof verliet. Hij had den ouderdom van tien jaren bereikt, toen hij reeds eene Nederduitsche overzetting van Molières *Mariage forcé* vervaardigde, die hij, buiten weten van zijn vader, in 1764 te Rotterdam liet drukken. In dit jaar stelde hem zijn vader onder opzigt van een bekwamen Zwitserschen gouverneur, die hem grondig onderwijs in verscheiden talen en wetenschappen gaf, later werd de toen beroemde Struyck zijn leermeester in de algebra en wiskunde. Veertien jaren oud, ging hij met Erb, later hoogleeraar te Heidelberg, naar Leipzig, waar hij bij Ernesti zijn intrek nam en zich gedurende twee jaren in de Geschiedenis, de Grieksche en Latijnsche letter- en oudheidkunde, de rethorica, wijsbegeerte onder de beide Ernestis (oom en neef) Reiske, Ebert, Bell en Huber, (mathesis en andere vakken van wetenschap en letteren) oefende. In 1768 deed hij eene reis naar Dresden, Freyberg en Königstein, en in het volgende bezocht hij Wittenberg, Berlijn en Potsdam, waar hij toegang had tot Frederik de Groote en de Koninklijke familie en met Bussching, Ramler en andere beroemde mannen kennis maakte. In den herfst van datjaar bezocht hij nog eenige steden in Saksen, als Zwickau, Chemnitz, Altenberg en vervolgens Hanover, waar hij in kennis kwam met Munchhausen, den stichter der hoogeschool te Gottingen, aan welke hij voornemens was zijne studien voort te zetten, en werwaarts hij zich ook, na een kort verblijf in Holland, nog hetzelfde jaar begaf en zijn intrek nam bij den ridder Michaëlis. Hier hoorde Heyne, Selchow, Gatterer, Achenwall, Putter, Dietz en Hamberger, en oefende hij zich ook in de Italiaansche en Spaansche taal.

Na een zeldzamen schat van taalkunde en veelvuldige wetenschappen zoo aldaar als te Leipzig opgezameld te hebben, keerde hij over Paderborn, Ibbenbuhren en Benthem naar zijn vaderland terug. Hier vond hij zijne ouders in 't leven, doch

zijn vader in een zwakken toestand, met wien hij echter nog de heerlijkheid van Vuren en Dalem, welke hij in 't begin van 1771 van den graaf v a n B y l a n d t aangekocht had, bezocht. In de helft van Herfstmaand 1771 begaf hij zich naar de Leydsche Hoogeschool, en genoot gedurende zijn tweejarig verblijf aldaar het bijzonder en openbaar onderwijs van R u h n k e n i u s , V a l c k e n a e r , P e s t e l , V o o r d a en A l l e m a n d . Voor zijn vertrek verzocht hij het burgerregt dier stad, ten einde ten eenigen tijd aldaar lid der regering te kunnen worden, later, 13 Mei 1774, verdedigde hij zijne *Dissertatio de solutione vinculi*, *quod olim fuit inter S.R. imperium et Foederati Belgii Rempublicam*, en verkreeg hij den rang van meester in de beide regten. Kort hierna deed hij een reis naar Engeland, Schotland, Ierland, Frankrijk, Zwitserland en Italie waar hij de voornaamste geleerden en bibliotheken bezocht. Met een zeer rijke voorraad van allerlei kundigheden en een schat van boeken keerde hij naar Nederland terug en bragt omtrent zeven jaren door met zich meer en meer te oefenen in de Historie en het Staatsregt der Nederlanden, alsmede in andere takken der wetenschappen, deels met de vertaling van Klopstock's *Messiade*, welke hij echter toen staakte wegens de Nederduitsche vertaling van dit dichtwerk door G r o e n e v e l d , deels eindelijk met het schrijven en uitgeven van verschillende werken. In 1780 kwam het achtste deel van den *Thesaurus* door zijn vader bezorgd, die ook dit deel aanvankelijk ter drukpers gebragt had, in het licht. De voortreffelijke Latijnsche voorrede van den zoon is er geen gering sieraad van. De Koninklijke academie der opschriften en fraaije letteren te Parijs in 1802 een vergelijking der verbindtenissen van de Achaiers de Zwitsers en de Vereenigde Nederlanden in 1579 tot het onderwerp eener prijsverhandeling opgegeven hebbende, behaalde hij zonder de mededingers den gouden eerepenning met zijne oorspronkelijk in het Fransch geschrevene verhandeling, die in 1784 het licht zag. Reeds in 1778 zocht hij door koop in het bezit eener Friesche grietenij te komen, doch bij het onderzoek der waarde bleef er tusschen hem en den toenmaligen bezitter een verschil van verre over de honderd duizend gulden. De koop had dus geen voortgang, hij vergenoegde zich met in deze provincie vuur en licht te houden, en van jaar tot jaar, ten tijde van den landdag, eenige weken te Leeuwarden te gaan doorbrengen, met oogmerk om, na de vereischte vijf jaren van inwoning, naar den Landdag te kunnen afgevaardigd worden en dan eene buitengewone zending in de vergadering van de heeren Staten-Generaal te bekomen. In den nawinter van 1782 begaf hij zich wederom naar Friesland; doch de binnenlandsche onlusten maakten hem het verblijf aldaar onaangenaam, vooral omdat de heer B i g o t zijn begunstiger was. Zelfs nam men op den Landdag een besluit,

vlak tegen hem gerigt, bij hetwelk, om lid der Friesche regering te kunnen worden een bestendig verblijf van vijf jaren binnen die provintie gevorderd werd. Om echter zekere betrekking op Friesland te behouden, handelde hij in 1785 met hen, die regt hadden op den post van bewindhebber der Oost-Indische Compagnie ter kamer Amsterdam telkens voor den tijd van drie jaren, tegen voldoening van tusschen de drie en vierduizend guldens. Toen de omwenteling van 1787 de beletselen die hem van de Friesche regering hadden uitgesloten, waren opgeheven, raadpleegde hij in het volgende jaar met sommige invloedrijke heeren in dat gewest, over het aanbieden van een verzoekschrift aan de staten, om zijn verblijf bij de Oost-Indische Compagnie te Amsterdam, wegens Friesland te doen aanmerken als een wettigen hinderpaal van een persoon, gedurende den bepaalden tijd in die provintie een vast verblijf te kunnen houden, doch voor dit zijn beslag kreeg werd hij lid der regering van Leyden. Den 11 September 1783 was hij in den echt verbonden met A n n a C o r n e l i a M o l l e r u s, weduwe van Mr. A b r a h a m P e r r e n o t, in Zwitserland geboren, doch in Nederland opgevoed, burgemeester van Kuilenburg, naderhand domeinraad van den prins van Oranje, een geleerd man, door verschillende Latijnsche en Fransche werken over allerlei vakken van wetenschap bekend. Deze echtgenoote, wier smaak voor wetenschappen en reizen zoozeer met de zijne overeenstemde, en die zelve de dichtkunst beoefende, vergezelde hem het volgende jaar op zijn tweede reis naar Engeland, Schotland en Ierland, en in 1791 op eene reis naar Duitschland, Italie en Sicilie. In 1794 door de stad Leyden tot de vergadering der Algemeene Staten afgevaardigd zijnde, werd hij wegens dezen naar Maastricht gezonden, doch hier de aannadering der Franschen vernemende, kon hij er met zijne medeafgevaardigden slechts vier dagen vertoeven en moest in allerijl de terugreis aannemen om zijn zenders verslag van den toestand der zaken te kunnen doen. Eenige, bij de aannadering der Franschen en den aftogt van den Franschen generaal D u m o u r i e z van onze grenzen, door hem uitgegeven politieke geschriften berokkenden hem, bij het uitbarsten der omwenteling van 1795, eenige onaangenaamheden. Zijne aristocratische beginselen getrouw blijvende, hield hij zich buiten alle bewind, en besteedde zijn tijd met letteroefeningen en het opstellen zijner *Geschiedenis van graaf Willem van Holland*, een ongemeen belangrijk werk voor de geschiedenis van Duitschland en Holland en in het Hoogduitsch overgezet.

Toen dit werk voltooid en in het licht gegeven was, begaf hij zich, in den zomer van 1797, met zijne echtgenoot naar de noordelijke en noord-oostelijke gedeelten van Europa, Hamburg, Zweden, Denemarken, Noorwegen, Polen en Rusland. Voor hun vertrek uit Petersburg woonden zij het verlovingsfeest bij

van 's keizers oudste dochters met den aartshertog Palatijn en den erfprins van Mecklenburg. Groot genoegen gaf ook te Moscou de ontmoeting van den vermaarden aartsbisschop P l a t o . Op hunne terugreis bragten zij te Mittau een dag met D u m o u r i e z door, en ontmoetten er L o d e w i j k XVIII en de hertogin van Angoulème. Te Koningsberg werden eenige uren doorgebragt met den wijsgeer K a n t , te Hamburg maakten zij persoonlijk kennis met K l o p s t o c k . In 't laatst van Herfstmaand van 1800 kwamen onze reizigers in 't vaderland terug. Niet lang na de Noordsche reis werd M e e r m a n door koop uit de bibliotheek van den Utrechtschen hoogleeraar B o n d a m eigenaar van een onuitgegeven handschrift van G r o t i u s . Het drukken daarvan werd openlijk aan den boekverkooper aangeboden, die het meeste voor elk vel druk geven wilde ten voordeele der gereformeerde armen te Leyden. De hoogste bieder was L o o s j e s te Haarlem en in 1801 verscheen bij hem het eerste deel van H. G r o t i i *Parallelón rerum publicarum*. Na den dood van K l o p s t o c k vervaardigde hij een gedicht tot diens nagedachtenis. Sedert herleefde zijne lust voor de poezy en hij zette zijn arbeid aan de *Messiade* voort. Het geheele werk, in twintig zangen, met eene narede, waarin het leven van K l o p s t o c k , eene verhandeling over de Nederduitsche Hexameters en ophelderende aanmerkingen over het dichtstuk gevonden worden, is begonnen uitgegeven te worden in 1803, en ten einde gebragt in 1815. Zoodra de vijf eerste zangen het licht zagen, was hij bedacht om er hier te lande platen voor te laten graveren. Tot dien einde liet hij door het Leydsche genootschap van teekenkunst voor zijne rekening, een prijs uitloven aan hen, die binnen een bepaalden tijd de beste teekeningen voor de twintig zangen leveren zouden. Zij moesten aan het genootschap gezonden, en er door beoordeeld worden, doch had geen gunstigen uitslag. Intusschen schreef de graveur J o h n uit Weenen, dat aldaar bij den graaf F r i e s de twintig teekeningen bewaard werden, welke F u g g e r voor de twintig zangen vervaardigd had, en hij bood zich aan om die te graveren, indien zij tot dit oogmerk door den graaf geleend werden. Dit laatste gebeurde, en er werd eene overeenkomst met J o h n gesloten tegen 80 dukaten voor elke plaat; Niet meer dan vier van die platen zijn in de Leipziger uitgave te vinden, doch de eerste is, met wijs beleid, achtergelaten, maar eene andere daarvoor in de plaats gegeven en de vierde plaat is merkelijk veranderd. In 1813 liet hij, op zijne kosten, in 't Fransch drukken, uitleggingen der platen, tot dit werk behoorende, met bijvoegingen van vertaalde uittreksels, daartoe betrekkelijk; het oordeel der Fransche dagbladschrijvers over dien arbeid was verschillend.

In 1816 hield hij in eene vergadering der maatschappij van Ned. letterkunde een verhandeling over het beleg en de ver-

overing van Leyden in 1420 door hertog Jan van Beijeren, die in de werken van dit genootschap is opgenomen. In het Haagsche dichtgenootschap las hij het door hem vertaald Lyrisch treurspel *Gustaaf Wasa* voor, ook eene vertaling der tweede *Heroide* van Ovidius en eene navolging van de XVIIIe eeuw, door Gedike geschreven, welke beide stukken door het genootschap in zijn werken geplaatst zijn. In een ander Haagsch genootschap *Diligentia*, deelde hij zijne verhandeling over *de blijken van Goddelijke wijsheid*, *welke de geschiedenis oplevert*, en Josia, Antonius Pius en Hendrik IV met elkander vergeleken, mede. Ook verscheen in 1806 een brief aan Prof. Siegenbeek, over de *vocaalsverdubbeling in het Nederduitsch*, *volgens den regel*, *welke de Commissie de Psalmberijmingen in* 1773 *zich ten dien einde had voorgeschreven*. Deze brief werd in 't volgende jaar door den hoogleeraar Siegenbeek in druk beantwoord. Toen Meerman in Zweden vernomen had dat nog sommige onuitgegeven brieven van Grotius te Linköping voorhanden waren, door hem uit Frankrijk naar Zweden gezonden aan de Oxenstierna's, vader en zoon en andere staatslieden, poogde hij ze magtig te worden. Landblom, bisschop van Linköping, naderhand aartsbisschop van Upsel, bezorgde hem een afschrift van die brieven, welke in het begin van 1807 met eene Latijnsche voorrede, te Haarlem in het licht kwamen. Reeds vroeger had de onvermoeide man een ontwerp gemaakt, om van tijd tot tijd uit te geven Jaarboeken der wetenschappen en kunsten in 't koningrijk Holland, eerst in 1809 kwam het eerste gedeelte van die jaarboeken, loopende over de zeven laatste maanden van 1806 te voorschijn, maar werd in 't volgende jaar spoedig gevolgd door het tweede deel der jaarboeken, gaande over het geheele jaar 1807; de tijdsomstandigheden deden den voortgang dezer onderneming ophouden. In 1812 liet hij, gedurende zijn verblijf te Parijs zijn dichtstuk *Montmartre* drukken. Het was opgesteld in Hollandsche hexameters, en de schrijver gaf er eene Fransche vertaling van in onrijm. Hij woonde ook te Parijs verscheidene lessen der beroemdste hoogleeraren bij, vooral die van den vermaarden Cuvier over de Natuurlijke historie, met welk een vrucht blijkt uit het uittreksel uit Cuvier's belangrijke verhandeling over het werk over de delfstoffen van den grond rondom Parijs, te vinden in de *Konst en Letterbode* 1813. Het kan niet anders of zulk een man moest de aandacht van koning Lodewijk trekken. Deze benoemde hem dan ook niet alleen tot lid der tweede klasse van het Koninklijk Instituut van Wetenschappen en schoone kunsten, maar had hem reeds vroeger, den 20 Nov. 1806, aangesteld tot directeur-generaal over de voorwerpen kunsten en wetenschappen betreffende en tevens belast met de zorg over de Nationale bibliotheek. Ook werd hij met eenige anderen benoemd om te

onderzoeken wat er ten aanzien der wetenschappen en kunsten in Frankrijk reeds bestond; wat er in Holland omtrent gedaan was, en wat hier nog zou behooren gedaan te worden.

In het begin van 1811 werd M e e r m a n door N a p o l e o n naar Parijs ontboden als een der Hollanders, die hij tot senateurs had benoemd. Eindelijk overleed de ijverige geleerde te 's Hage den 19 Augustus 1815. Zijn dood werd voor een algemeen verlies beschouwd. Hij was een man van soliede geleerdheid en uitgebreide kennis in allerlei vakken van wetenschap en kunstig dichter. Wij herhalen kunstig dichter, want het lijdt geen twijfel dat hij het wetenschappelijke en werktuigelijke der dichtkunst even zoo stelselmatig heeft aangeleerd als de algebra of eenige andere wetenschap. Ondertusschen hebben toch zijne weinige oorspronkelijke dichtstukken, en daaronder het gedrukt *Montmartre* waarde genoeg om hem geene plaats onder de goede dichters te ontzeggen. Zijn portret staat voor zijn *Elogium* door prof. C r a s uitgegeven. Zijn nagelatene weduwe heeft voor hem in de St. Pieterskerk te Leyden, naast de grafnaald van zijn beroemden vader, een gedenkteeken doen oprigten door den uitmuntenden kunstenaar Mr. G a b r i e l vervaardigd.

De uitstekende boekverzameling, handschriften en zeldzaamheden, waarvan de Catalogus onder den titel van *Bibliotheca Meermanniana* in 2 deelen het licht ziet, werd den 8 Junij 1824 en volgende dagen door de heeren L u c h t m a n s te 's Hage v a n C l e e f en S c h e u r l e u r te 's Grav. verkocht. Zij bragt *f* 131,000 op.

Hij gaf, behalve de in den tekst vermelde dissertatie, en de verh. over J a n v. B e i j e r e n in het licht:

't Huwelyk tegen wil en dank, *van J.B.P. de Molière*, *blsp. overgezet uit 't Fr.* 1764. gr. 8°.

Supplementum Novi Thesauri juris civilis et canonici, *ex collectione et museo Meermanniano. Post patris obitum edidit et praefatione instruxit.* L.B. 1780. fol.

Geschiedenis van Graaf Willem van Holland, *Roomsch koning* 's Gravenhage 1783 en vv. tot 1797. 5 d. 8°.

De twee eerste deelen hiervan zijn ook in het duitsch overgezet door H.C.W. E s c h e n b a c h .

Aanspraak bij het uitdeelen der eereprijzen bij de Teekenakademie te 's Gravenhage voor d.j. 1795.

Vrije gevoelens over de beste staetsgronden voor het bestuur der Nederl. gewesten. 's Gravenh. 1802. 2 st. 8°. (z.n. uitg.)

Athene onder Cleo, *of verhand. over het tooneeldicht van Aristophanes*, *de Ridders*. Haarlem 1804. 8°.

Aan den Hoogleeraar Siegenbeek, *over de vokaalverdubbeling in het Nederduitsch*. 1806. 8°.

Discours qui a remporté le prix de l'Académie Royale des Inscriptions et Belles lettres de Paris, *sur la question proposée en* 1782. *Comparer ensemble la ligue des Achéens*, 280 *ans avant*

J.C., *celles des Suisses en* 1807 *de l'ére Chrétienne et la ligue des Provinces Unies en* 1579, *developper les causes*, *l'origine*, *la nature et l'objet de ces assoçiations politiques*. La Haye 1784. 4°.

Discours sur les meilleurs moyens d'encourager le patriotisme dans une Monarchie. La Haye 1789. 8°. (uitgegeven te gelijk met de verhandeling over hetzelfde onderwerp van M a t h o n d e l a C o u r, aan welke de akademie te Châlons een eereprijs had toegekend.)

Berigten omtrent Groot-Britannien en Ierland. 's Grav. 1787. 8°.

Berigten omtrent de Pruissische, *Oostenrijksche en Siciliaansche Monarchiën*. 's Gravenh. 1793, 1794. 4 d. 8°.

Berigten omtrent het Noorden en Noord-Oosten van Europa. 's Gravenh. 1804-1806. 6 d. 8°.

De Burgerlijke en Volks-vrijheid in haare gevolgen voorgesteld, *inzonderheid met betrekking tot dit Gemeenebest*. Leyd. 1793. 8°.

Hugo Grotii parallelon rerum publicarum Liber tertius, *de moribus ingenioque populorum Atheniensium*, *Romanorum*, *Batavorum*, *uit een echt handschrift uitgegeven*, *in 't Nederduitsch vertaald en met aanmerkingen opgehelderd. Gevolgd door eene narede*, *gelijk mede door Athene onder Cleo*, *of eene verhandeling over het tooneeldicht van Aristophanes*, *de Ridders*. Haarlem 1801-1803. 4 d. 8°.

Hugonis Grotii, *epistolae ineditae ex museo Meermanno*. Harlem 1806. 8°.

Over de blijken van Goddelijke wijsheid, *welke de geschiedenis oplevert*. 's Gravenhage 1806 8°.

Aanspraken gedaan op de Gereformeerde Zuid-Hollandsche Synoden in 1805 *en* 1806. 's Gravenh. 1806. 8°.

Aanspraken op de synoden in 1807 e*n* 1801. 's Hage 1808. 8°.

Josia, *Antoninus Pius en Hendrik IV*, *met elkander vergeleken; eene voorlezing*. 's Gravenh. 1807. 8°.

Aanspraak bij de uitdeeling der koninklijke prijzen van schilder- en graveerkunst, *in* 1809, *voorafgegaan door het rapport van Z.M. wegens de tentoonstelling des vorigen jaars*, *en de toewijzing der prijzen*. Amst. en den Haag 1809. 8°.

Montmartre, (een dichtstuk met historische aanmerkingen). Parijs 1812. 4°. (Benevens eene Fransche vertaling er van in proza).

Discours sur le premier voyage de Pierre le Grand, *principalement en Hollande*. Paris 1812. 8°.

Klopstocks Messias, *in Hexameters vertaald*, *met eene narede door den vertaler*. 's Gravenh. 1803-1815. 4 d.m. platen en de portretten van den schrijver en overzetter.

Als toenmalig directeur der kunsten en wetenschappen had hij een aanzienlijk aandeel in de zamenstelling van het eerste deel en het eerste stuk van het tweede deel der *Jaarboeken van wetenschappen en kunsten in het koningrijk van Holland over de jaren* 1806 en 1807, in 1809 en 1810 in het licht verschenen.

Gustaaf Wasa, *een Lyrisch treurspel*, *ontworpen door koning*

Gustaaf III en uit de Zweedsche verzen van J.H. Killgren, *in Nederl. verzen overgebragt*. Amst. 1806. gr. 8°.

P.F. Suhm, *Verhalen uit de noordsche heldeneeuw; uit het Deensch vertaald*. 's Hage en Amst. 1806. 8°.

In *Konst- en Letterb*. Mei 1807 nader berigt omtrent Jan Adriaansz. Leegwater, van wien in B. XX van het *H. Grotii Paral. Rerumpubl.* melding was gemaakt. In handschrift liet hij na:

Verhandeling over Christiaan II, *koning van Denemarken en de betrekkingen van dien vorst tot de Nederlanden*.

Verhandeling over Jeane d' Arc, *de beroemde maagd van Orleans*.

Aanteekeningen uit publieke- en staatspapieren, *wegens staatkundige en andere gebeurtenissen sedert* 1801-1811.

Aanteekeningen wegens het voorgevallene in Frankrijk, *bij de omwenteling van* 1814.

Eindelijk was hij bezig met de uitgave van een zeer belangrijk handschrift: *Histoire des voyages faite par l'Empereur Charles V depuis l'an* 1514 *jusqu'à sa mort*, *par Jean Vandenesse*, en in de ophelderende aanteekeningen er op, reeds tot het jaar 1540 gevorderd, toen hij door den dood verrast werd.

Zie J.W. te Water, *Levensberigt van den heer Meerman*, *heer van van Vuren en Dalem* (Leid. 1816) 8°; *Alg. Konst- en Letterb.* 1815, D. II. bl. 115, 305, 1816, D. II. bl. 338, 355, 271, 391, 411, 426, 1820, D. II. bl. 66; 1824, D. I. bl. 296; Cras, *Elogium Meermanni* Amst. 1817; A.C. Schenk, *Letterk. verdienst. van J. Meerman* Amst. 1819; A.C. Mollerus, Meerman, *Biographische notitie omtrent den heer en Mr. J. Meerman* (omstreeks 1820), *Letterk. magazijn voor wetenschap*, *kunst en smaak voor* 1817, bl. 26; van Kampen, *Gesch. d. Ned- Lett. en wetens.* D. II. bl. 636; Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.* D. IV. bl. 373 volgg.; Siegenbeek, *Gesch. d. Nederl. Letterk.* bl. 289, 301; Collot d'Escury, *Holl. roem in kunst. en wetens*. A. 11, 12, 13; A. I. 179, 180, 242, 243; A. III. 9; Strick van Linschoten, *Gedichten* bl. 223 (aant.); Saxe, *Onom. Lat.* T. VII. p. 42, seq.; *Biogr. Univ.* i.v.: Nieuwenhuis, Kobus en de Rivecourt, Oetinger, *Bibl. Biogr.* p. 1179; *Vervolg op Wagenaar* D. XXVI. bl. 122 enz. (Reg.) *Bibl. Hulthem*, (Reg.); *Cat. der Maats. v. Ned. Letterk.* (Reg.); Muller, *Cat. v. portr*.

[Maarten Ruychaver Meerman]

MEERMAN (MAARTEN RUYCHAVER), zoon van Mr. Gerard Meerman en Maria de Bije, werd 8 Mei 1627 te Leyden geboren. Hij werd 1656 bewindhebber der O.I. Compagnie en huwde 1649 Helena Verburg Hendriksdr. Na al zijne kinderen overleefd te hebben, stichtte hij een groot en aanzienlijk armenhof binnen Leyden, genaamd *Meermansburg*, in 1681 voltooid. Hij stierf 31 Mei 1684, en zijn vrouw 10 Julij 1683.

Zie Ferwerda, t.a.p.

[Willem Meerman]

MEERMAN (WILLEM), zoon van Gerrit Fransz. Meerman, burgemeester van Delft, en van Agneta van Santen, Reeds van zijn jeugd af had hij vurige begeerte om op zee te varen; hij ondernam menigen stouten togt, waarvan de laatste die hij in 1612 deed, om door het Noordwesten van Amerika

een doortogt te zoeken, hem het leven kostte. Hij was niet ontbloot van geleerdheid, door de natuur zoo mild bedeeld dat H o o f t hem ‘een overfraay vernuft’ noemde. Voor hij zijn laatste reis ondernam, gaf hij twee geestige werkjes in het licht, waarin hij de toen heerschende kerkelijke twisten ten toon stelde. Velen zijner geleerde tijdgenooten stelden ze op zoo hoogen prijs dat zij ze met de aardigste hekeldichten der Grieksche en Latijnsche schrijvers gelijk stelden. Zijn hoofddoel was, aan te toonen dat verscheidene gebruiken van het Pausdom waren overgebleven, en zoowel de Remonstranten, wier gevoelen hij was toegedaan, als de contraremonstranten moesten zijne scherpe aanmerkingen gevoelen. Het eene heette hij *Comoedia vetus* of *Bootsmans-praetje. Uytt Hantwerpen in de druckery van de Almanacken des jaers* 1612, met een plaat die er zelden in voorkomt. (Er verschenen in hetzelfde jaar twee uitgaven aldaar, de eerste onder den titel van *Comoedia Vetus*, het andere van *Comoedia Vetus*, *of anders ghenoemt Het Bootsmanspraetjen;* het andere, dat kort daarna het licht zag, *Mallewagen*.

In het eerste voert hij bootsman-taal, naar de gewoonte der matrozen en vergelijkt het kerkelijke bij de zeevaart, onder verbloemde namen en spreekwijzen, die het duister en naauwelijks verstaanbaar maken, welke duisternis des te grooter is omdat zij somwijlen op personen en bijzondere voorvallen doelden, die ten zijnen tijde bij ieder bekend waren, maar naderhand in vergetelheid geraakten en uit schrijvers van dien tijd niet genoegzaam konden worden opgehelderd. Dit bewoog G e o r g i u s v a n Z o n h o v e n beide ‘door eenige verklaringen gehaelt uit T h u a n u s , B o r , H o o f t , d e G r o o t , B r a n d t en anderen eenig licht bij te zetten en uit te geven *Comoedia Vetus* of *Bootsmanspraetje*, *de tweede druk. Met meerdere aanteyckeningen opgeheldert; en vermeerdert t' Amsterdam by Pieter Visser*, 1718, 1732, 1740, 8°. hierachter *Mallewaegen*, *zijnde een vervolg en verantwoording van de Comoedia Vetus* of *Bootmanspraetje*, *de tweede druk met meerdere verklaringen verrykt*, onder de titelplaat een hollende wagen, met paarden voorstellende.

Hout, *maet*, *hout*, *de malle waghen*,
Daervan dat Lant en Kercken waghen.

Achteraan voegde hij een *Naemlijst en verklaringen van zommige scheepswoorden voor zoo ver ze strekken tot begrip van 't voorgaende boekje*. Hij stierf ongehuwd.

In 1656 werd er met bijna gelijken tytel (*Fabula vetus actoris novi*) een boekske uitgegeven, waar in de hevigheid en heerschzucht der kerkelijken dapper doorgehaald en bestraft werd.

Zie B r a n d t , *Hist. d. Ref.* D. II. bl. 197, volgg.; T r i g l a n d , *Kerkel. Hist.* bl. 596; C. V o r s t i u s , *Volkomender antwoordt*, gedr. 1612, p. III; Dez. *Voorlooper*, p. 102, 103; *Oratie tot verantwoord*. bl. 39, 43; *Epp. Eccl.* (edit. 1660) p. 349, 351, 423; *Voorb. v.d. Comoed. Vet.;* H o o f t , *Ned. Hist.* B. XXIV; S c h e l t e m a , *Staatk.*

Nederl. o.h.w.; Floegel *Ges. d. Kom. Lit.*; *Neues gel. Europa*, T. II. p. 383; folgg., Th. III. p. 579, folgg.; Adelung u. Rotermund, Ferwerda, t.a.p., Nieuwenhuis, Kobus en de Rivecourt, Willems, *Belg. Mus.* D. II. bl. 160; *Cat.* v.G. van Loon; (1759) p. 94; *Cat.* J. Koning, (1833), bl. 103; *Nav.* D. I. bl. 220, 281, D. II. bl. 102, 192, 287, *Bibl. d. Ned. Pamfl.* door Tiele, bl. 133, 134; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. VI. II. bl. 350; D. VI. I. bl. 56.

[Hubert van der Meers]

MEERS (HUBERT VAN DER), Witsen Geysbeek stelt de *Lacchelicke cluchte van een boer die in een calfs-vel benaeyt was*. (*Voor de*) *brabantsche* (*kamer*) *tot Amsterdam. Uyt leuender Junst 't Amztelred. by Broer Jansz.* z.j. kl. 8°. aan 't eind geteekend: *Niet te hooch* (a°. 1646) op zijn naam.

Zie Witsen Geysbeek, *B.A.C. Woordenb.* D. IV. bl. 393; *Cat. d. Bibl. v. Ned. Letterk.* D. II b. bl. 245.

[Abraham Arent van der Meersch]

MEERSCH (ABRAHAM ARENT VAN DER), afstammeling van een aanzienlijk geslacht, dat reeds in de XIIe eeuw bekend was, zich ten tijde der vervolging uit Vlaanderen in 1575 te Haarlem nederzette en vele vermaarde en verdienstelijke mannen voortbragt, zoon van Arent van der Meersch en Petronella Heuvelingh, werd den 22 Februarij 1720 te Amersfoort geboren. Hij zette de studie der Latijnsche en Grieksche talen, reeds te Amersfoort aangevangen, te Amsterdam, waar zich zijne ouders nederzetten, voort, werd in Herfstmaand 1735 tot de voorbereidende lessen aan het seminarium der Remonstranten toegelaten en genoot aldaar het onderwijs van Wetstein, d'Orville en Joannes Drieberge. Den 11 October 1740 tot de predikdienst toegelaten, bleef hij, volgens de toenmaligen wet der broederschap, haar een jaar lang als proponent ten dienste staan, waarna hij den 10^e^ Januarij 1742 zijn intreêrede hield te Hazerswoude. Bijna 9 jaren bekleedde hij aldaar het leeraarsambt. Hij hield zich in dien tijd met de studie der oudste kerkvaders bezig, gaf eene vertaling van Eusebius, zette verscheidene godgeleerde werken uit het Engelsch over, en arbeidde mede aan de *Algemeene Historie* van Kornelis Westerbaan (Utr. 1736. I9 d. 2 dr.) In 1750 werd hij naar Delft verplaatst. Ook daar wist hij, bij eene getrouwe vervulling zijner pligten als herder en leeraar dier Christelijke gemeente, den tijd te vinden om onze letterkunde met keurige vertalingen van belangrijke godgeleerde schriften in Engeland uitgekomen, en tevens met oorspronkelijke werken te verrijken, onder welke niet verzwegen mag worden een bondig verweerschrift, waarin hij de Remonstrantsche broederschap verdedigt tegen de lasterlijke aantijging destijds door twee onverdraagzame en twistzieke kerkleeraars opgewarmd, als ware de aanslag op het leven van prins Maurits in 1623 uit haren boezem voortgekomen.

Zes jaren later volgde hij Wetstein als hoogleeraar in de wijsbegeerte, letterkunde en kerkelijke geschiedenis aan de

Remonstrantsche kweekschool op, en aanvaardde dien post den 9 Nov. 1756 met een redevoering *de mentis humanae libertate*. Toen de broederschap in 1767 aan Krighout een eervol ontslag verleende, werd van der Meersch, die reeds een jaar lang de post zijns ambtgenoots had waargenomen, tot diens opvolger benoemd. Gedurende vier jaren bekleedde hij met ijver en roem den dubbelden hoogleeraarspost, totdat hij in 1771 in den vermaarden Daniel Wyttenbach, een ambtgenoot ontving, waardoor hij, van zijne vroegere wijsgeerige en letterkundige lessen ontheven, zich geheel aan de studie en het onderwijs der godgeleerdheid wijden kon. Vier en dertig jaren was hij als hoogleeraar aan de kweekschool werkzaam, en in weerwil der veelvuldige bezigheden aan zijn ambt verbonden, bleef hij ook gedurende dit tijdvak door de uitgave van verschille*n*de werken het licht zijner kennis in uitgebreiden kring verspreiden. Vele oordeelkundige verslagen van nieuw uitgekomen werken in de *Algemeene bibliotheek*, waren van zijn hand.

Met van Irhoven, van Dam en anderen, behoorde hij tot de redactie van den toenmaligen *Recensent*, een zeer scherpzinnig maar niet minder scherp tijdschrift, en bezorgde eene nieuwe uitgave der verhandelingen van Locke, Noodt, Barbeyrac en Drieberge, over de verdraagzaamheid welke hij met eene nieuwe, doór hem opgestelde verhandeling *Over de vrijheid van godsdienst in den burgerstaat*, verrijkte. De *Historie der Remonstranten*, op naam van Jacobus Regenboog in het licht gegeven, was mede grootendeels het werk van van der Meersch. Hij was een der meest liberale theologen van zijn tijd, en nam deel in den strijd over den Belisarius van Martmontel, door de uitgave van vier brieven. Meer opzien baarde het toen hij in de *opdragt aan den Bisschop van Gl*incester voor het tweede stuk van het vijfde deel zijner overzetting van Warburton, *de Goddelijke zending van Mozes* sommige hervormde theologanten van dwaze trotschheid, partijzucht en vooroordeel beschuldigde. De synoden der hervormden trokken zich deze zaak aan, en die van Zuid-Holland, in 1772 te Woerden vergaderd, deed haar voor de staten van Holland brengen. Het gevolg hiervan was de uitvaarding eener publicatie van 1 Mei 1773 tegen het vervaardigen, drukken en uitgeven van geschriften, waarin van de hervormde kerk en van hare leer op eene verachtelijke wijze werd gesproken.

Hij behoorde met Temminck, Boers, Paradijs, Cras en Calkoen, tot den vriendenkring het *Sodalitium Martiale* genoemd, volgens Wyttenbach, in zijn keurigen brief aan Jeronimo de Bosch, voor het XIe stuk der *Biblistheca Critica* geplaatst. Hij was in 1761 gehuwd met Adriana van Limborch, dochter van Frans van Limborch, advocaatfiscaal en procureur-generaal der domeinen van Holland en West-Friesland, weduwe van Joannes van der Craght,

raad en pensionaris te Delft, en stierf kinderloos 13 April 1792 in 72jarigen ouderdom. Zijn ambtgenoot, P a u l u s v a n H e m e r t, hield eene lijkrede op hem, die het licht ziet.

Hij gaf in het licht:

De onschuld der Remonstranten ten aanzien van de samensweringen tegens het leven van.... Maurits.... verdedigd en bewezen legens de beschuldigingen vernieuwd en hem ten laste gelegd door de schryveren van 't Ontwerp van Tolerantie om de leer in de Dordr. Syn. A°. 1619, *vastgesteld met de veroordeelde leer der Remonstranten te vereenigen. Door Theophilus Philadelphus*, te Leyden bij P.v.d. E y k, 1754. 8°.

Verhandeling van eenige voorname zaken, tot de kerkelyke geschiedenis van ons vaderland behoorende, den hooggel. heere Didericus van den Kemp, briefsgewijze voorgedragen, ten onderzoeke van een gedeelte zijner inwyingsredevoering. Door Orthodoxophilus Philalethes, te Amsterdam bij L a u r e n s v a n H u l s t. 1767. 8°.

Vier brieven, vervattende de oordeelk. aanmerkingen over de beoordeeling van den Belisarius verdeedigd door ... P. Hofstede in welke getoond wordt: I dat het geschil weegens Socrates geenen invloed ter weereld heeft op de goddel. openb....; II. dat.... C. Nozeman ten onrechte van Dr. Hofstede... wordt overgehaald, III. dat Socrates onschuldig is aan de misdaad, door Dr. Hofstede hem op nieuw te last gelegd; IV... welke de oorsprong van dien laster zy, en dat dezelve door Dr. Hofstede geenszins is beweezen. Door Philalethes Aletophilus. Te Amst. bij L. v a n H u l e t. 1770. 8°.

E u s e b i u s, P a m f i l i u s, *Kerkel. Geschied.* Amst. 1749. 4°. m. kaart. en pl. met aanprijzende voorrede van A l b. V o g e t.

W. W a r b u r t o n, *de Goddelijke zending van Mozes*. Amst. 1761. 5 d. gr. 8°.

J o a n n e s S h a r p, *alle zijne predikatien en godgeleerde verhandelingen*. Amst. en Leid. 3 d. 4°.

Korte beschryving van Engelandt. Amst. J. M a c k a y. 1735 2 d.m. pl.

Hij is ook de overzetter van het beruchte werk van N i c o l a i. *Het leven en de gevoelens van den eerwaarde heer Sebaldus Nothanker*. 2 d.m. pl. van C o d o w i c k i. De predikatien onder den naam van S e b. N o t h a n k e r uitgegeven (1776), van N i c o l a i.

De vrijheit van godsdienst in de burgerlijke maatschappij betoogd en verdedigd uit Locke, Noodt, Barbeyrac; Hoadly en Drieberge. Amst. 1782.

Zie A d e l u n g u. R o t e r m. *Fortz. u. Erganz. v. Jöchers Lexic*. i.v.; P. v a n H e m e r t, *Oratio funebris ex obitum v. Cl. A.A.v.d. Meersch*, Amst. 1792; W y t t e n b a c h i i, *Opusc. varii argumenti, Oratoria Hislorica critica, nune primum conjunctius edita*, T. II. p. 60, sq.; D.J. v a n L e n n e p, *Mémor. Athen.* Amst. p. 292; A. des A m o r i e v a n d e r H o e v e n, *Gedenks. van het Seminarie der Re-*

monstr. bl. 46, 47, 186 volgg.; B o u m a n , *Gesch. d. Geld. Hooges.* D. II. bl. 413; Y p e y , *Gesch. d. Christ. kerk in de* 18 *eeuw*, D. IX. bl. 233, 237, eerv.; Y p e y en D e r m o u t , *Gesch. d. Ned. Herv. kerk*, D. III. bl. 541 verv. en de aant.; J. T i d e m a n , *de Rem. broedersch.* bl. 14, 20, 25, 69, 188, 236, 373; N i e u w e n h u i s , *Woordenb.* D. IV. bl. 305, verv.; G l a s i u s , *Godgel. Nederl.* i.v.; K i s t en R o y a a r d s , *Archief voor Kerk. Gesch.* K o b u s en de R i v e c o u r t , i.v. C a r p e n t i e r , *Hist. de Cambray et de Canbieris*, T. II. p. 500; Cat. P. G e v e r s , (1776) p. 85; A r r e n b e r g , *Naamr.* bl. 343; R o g g e , *Bibl. d. Rem. geschriften*, bl. 61, 62; (over S e b . N o t h .) S c h l ö s s e r , *Gesch. d. XVIII eeuw*, D. V. bl. 246; H a g e b a c h , *Wezen en gesch. d. Herv.* D. VIII. bl. 80 volgg.; B i l d e r d i j k , *G.d.V.D.* VIII. bl. 120; *Verv. op Wag.* D. XXV. bl. 217-221; v a n K a m p e n , *Gesch. d. Wetens.* D. II. bl. 228, 229.

[Jacob Jansz. van der Meersch]

MEERSCH (JACOB JANSZ. VAN DER), een der eerste voorstanders der hervorming te Middelburg, schoonzoon van P i e t e r H a e k , baljuw dier stad. In de sententien van A l v a komt hij voor als ‘calvinist en helper van zijn schoonvader.’

Zie *Sent. v. Alva*, bl. 63, 64; S m a l l e g a n g e , *Chr. v. Zeel.* bl. 452; t e W a t e r , *Reform. v. Zeel.* bl. 106.

[Claeyse van der Meersch]

MEERSCH (CLAEYSE VAN DER), kunstschilder te Gend, die aldaar in het midden der 15^{e} eeuw bloeide. Hij komt nog in 1465 als schilder en deken van het schildersgild voor.

Zie *Mess. d. Sciens. Hist.* 1859, p. 193; K r a m m , *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunsts.* D. IV. bl. 1089.

[Pasquier van der Meersch]

MEERSCH (PASQUIER VAN DER), tusschen 1479-1480 lid van de broederschap van St. Lucas te Brugge.

Zie K r a m m , t.a.p. bl. 1089.

[M^{r}. Johan Frans van der Meersch]

MEERSCH (M^{r}. JOHAN FRANS VAN DER), zoon van M^{r}. G u i l l i a m v a n d e r M e e r s c h , eerst advocaat daarna advocuat-fiscaal en procureur-generaal van den hove van Holland, en A d r i a n a G e r a r d a v a n d e r C r a g h t , werd 27 Oct. 1776 te 's Hage geboren, studeerde te Leyden in de regten, en werd 24 Oct. 1798 tot doctor in de beide regten bevorderd, na het verdedigen van een proefschrift *de* Προσω πολῃσιας *in poenis infligendis justo moderamine*. Hij zette zich als advocaat te 's Hage neder, werd in 1799 auditeur militair der schutterij van 's Gravenhage, later achtereenvolgens advocaat van de hoofd-officieren van Amsterdam, Alkmaar, 's Gravenhage, Rotterdam en vele andere plaatsen; alsmede van de fiscaals over de middelen te water van Amsterdam, Rotterdam, Hoorn en Harlingen, van vele fiscalen over de middelen te lande; van de stad Amsterdam, - van hare Weeskamer; - van de Weeskamer van 's Gravenhage; - gelijk hij ook naderhand door den advocaat-fiscaal-generaal over de middelen te water en te

lande van het koningrijk Holland, tot deszelfs advocaat verzocht en aangesteld werd. Na de inlijving van ons land in het Fransche keizerrijk benoemde de intendant-generaal der finantien van Holland hem tot zijn advocaat om alle aanhangige

zaken en aanhalingen vóór de invoering der Fransche wetten alhier aangevangen, ten einde te brengen. Na herstelling van ons volksbestaan, werd hij nevens zijn vriend en ambtgenoot P.I. de Fremery door den koning tot 's lands advocaat aangesteld, en in hetzelfde jaar met A. van Gennep, T.C. de Bordes, Twent, W. van Hogendorp, Sontag en de Fremery benoemd tot lid eener commissie tot het ontwerpen van eene nieuwe ordonnantie op het zegel, het vervaardigen eener wet op het hypothecair systema en de regten der griffie. Den 15 Jan. 1823 werd hij raadsheer in het hoog geregtshof te 's Hage, en overleed den 5 Julij 1827. Van der Meersch had bij een innemend voorkomen en een nitmuntend hart, een vast en zelfstandig karakter, en in de meest verlichte en onbekrompene beginselen, ten aanzien van godsdienstige, wijsgeerige en staatkundige onderwerpen opgevoed, konde en durfde hij denken en handelen naar de inspraken van geweten, rede en ondervinding. Hij beoefende de geschiedenis en fraaije letteren, was lid der Maatsch. v. Neerl. Lett. en ridder van de Nederl. Leeuw. Hij huwde Wilhelmine Jannette Marie Pasteur, dochter van Jan David Pasteur, en Johanna Hendrica Kraane, die voor hem overleed en hem 3 kinderen schonk. Behalve zijn gemelde dissertatie, door bevoegden voor een der meest wijsgeerig gedachte en regtskundig best uitgewerkte schriften over dit onderwerp gehouden, gaf hij, in deel II van het *Geschied- en Letterk. Mengelwerk* van Schelte ma het *Pleidooi van Mr. Simon van Middelgeest*, voor P. de Groot.

Zie *Handel. v.d. jaarl. vergad. van Ned. Letterk. te Leyden*, *gehouden* 16 *Junij* 1828.

[Johanna van der Meerschen]

MEERSCHEN (JOHANNA VAN DER). Zie COOMANS (JOHANNA).

[Pieter Meert]

MEERT (PIETER), of MEERTE, een portretschilder te Brussel, in 1619 geboren, van wien stukken op de gildekamer aldaar aanwezig waren. De Bie prijst hem zeer. Zijn portret, door C. Coukercken, komt ook bij dezen voor.

Zie Immerzeel, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. II. bl. 211; Kramm, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. IV. bl. 1089; de Bie, *Guld. Kab.* bl. 350-52.

[Lambertus Antonius van Meerten]

MEERTEN (LAMBERTUS ANTONIUS VAN), ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw, lid van onderscheide geleerde genootschappen en oud lid van den raad der stad Delft, oudsecretaris van het geneeskundig bestuur der land- en zeemagt, voorts directeur van het rijks magazijn van geneesmiddelen, heeft zich bekend gemaakt door onderscheidene geschriften van wetenschappelijken inhoud. Hij overleed 5 December 1855 in den ouderdom van 86 jaren. Hij was gehuwd met A.M. Gregoor.

Zie *Haarlemsche Courant van* 5 *Dec.* 1855:

[Leonard van Meerten]

MEERTEN (LEONARD VAN), vriend en kunstbroeder van R u t g e r S c h u t t e , vervaardigde gedichten die, in boeken en tijdschriften verspreid, geen aandacht verdienen. Hij werd (1755) te Arkel, in 1780 Koudekerk (in Rijnland) als predikant beroepen, en in 1791 van zijn dienst ontslagen; overleed te Leiden 29 Oct. 1802, oud 71 jaren.

Zie S c h o t e l , *Kerk. Dordr.* D. II. bl. 368; v.d. A a , *B.A.C. Woordenb.* o.h.w.; B r a n s , *Kerk. Reg.* bl. 57, 102.

[J.E. van Meerten]

MEERTEN (J.E. VAN), huisvrouw van J.C. v a n L e e u w e n , dichteres, blijkens hare, schoon onbeduidende stukken, in de *Schatkamer der Nederl. dichters*.

Zie v.d. A a , *N.B.A.C. Woordenb.* o.h.w.

[Anna Barbara van Meerten]

MEERTEN (ANNA BARBARA VAN), geboren S c h i l p e r o o r t werd in 1777 geboren. Zij huwde H e n r i k v a n M e e r t e n , sedert 1798 predikant te Gouda, en lid der commissie van onderwijs in Zuidholland. Zij hield zich bijzonder bezig met de opleiding van het opkomende geslacht, en schreef veel ten zijnen behoeve. Na den dood van haren man gaf zij zich geheel over aan het onderwijs der jeugd, en zette dit jaren lang voort. Zij verwierf zich in dezen, beide, door daad en pen, in ons land een te regt algemeen beroemden naam. Toen deze achtingswaardige vrouw op 14 Februarij 1853 te Gouda overleed, had zij den ouderdom van ruim 75 jaren bereikt, en werd vooral door de behoeftigen zeer betreurd. Zij beoefende ook de schilderkunst, en op de tentoonstelling te Gouda waren bloemstukken van haar penseel te zien. J. H e r m a n d e R i d d e r heeft haar beeld op een voortreffelijke wijze geschetst en Mr. H.L.W. L a L a u bragt hare nagedachtenis een dichterlijke hulde toe.

Zij gaat tweemaal in portret uit, een op middelbaren leeftijd door P. V e l i j n , een in haren ouderdom en silhouette door P. B a r b i e r s .

Zij gaf in het licht:

Spel over de natuurlijke historie. 2 st. 1818. Rotterdam.

Gids voor jonge lieden tot regeling van hun gedrag op hunne eerste intrede in de wereld. gr. 8°. 1821. Amsterdam.

Raadgevingen aan jonge lieden bij het verlaten van de scholen of weeshuizen en hunne intrede in de wereld. kl. 8°. Leeuwarden.

De lijdensgeschiedenis en de Christelijke feesten. 8°. 1824. Amsterdam.

Vader Oscar, *of een oog op God*, met eene plaat. kl. 8°. 1824. Breda.

De kermiswandeling, *of onderrigt omtrent den oorsprong van dit feest*, *en het nut en gebruik der koopwaren*, met platen 16°. 1825. Amsterdam.

Fabelkunde voor jonge lieden. 2 deelen met platen, gr. 12°. 1825. Breda.

Willem, *Karel en Betje*, een verhaal, met plaatjes. kl. 16°. 1825. Amsterdam.

Reis door het koningrijk der Nederlanden en het groot Hertogdom Luxemburg, *voor jonge lieden*. 4 deelen gr. 8°. 1826. Amsterdam.

Idem 2 deelen met platen. kl. 8°. 1827.

Christelijke zedekunde of godsdienstig handboekje voor kinderen. kl. 8°. 1826.

Almanak voor de jeugd, *voor* 1827 met plaatjes 32°. 1826. Amsterdam.

Leerzame en vermakelijke gesprekken voor jonge kinderen, met plaatjes. 1827. Breda.

Vervolg van het Fransch en Nederduitsch Woordenboekje. kl. 8°. 1827. Amsterdam.

De blinde landman en zijne kinderen, met eene plaat. 24°. 1827. Amsterdam.

Emilia van Rozenboom of familie-tafereelen uit het einde der XVIII en begin der XIX eeuw. 1 deel. gr. 8°. 1828. Haarlem.

Lectuur voor vrouwen en meisjes, *of iets uit de portefeuille van Penelopé*. Amst. 1830. 4 d. gr. 8°.

Leerzaam en nuttig onderhoud. Amst. 1831. m. pl.

Proeve van natuurkunde voor meisjes. Leid. 1831. kl. 8°.

De zelfopoffering van van Speyk, *benevens eene schets van zijn leven*, *voor Vad. zonen en dochteren*, m. pl. *en fac-simile*. Amst. 1832. 8°.

Almanak voor de jeugd voor 1827-1833. Amst. 1832. m. pl. 32°.

en Mr. R o b i d é v a n d e r A a , *Verhalen eu Gedichtjes*, Amst. 1832. Ook met gekl. platen.

Karakterschetsen van eenige belangrijke personen uit de vroegste bijbelgeschiedenissen, *voor jonge lieden*. Breda 1833. 2 d. kl. 8°.

De twee wegen des levens. Leerboek over de zedekunde, *voor jongelingen en jonge dochters*, *die gereed staan de wereld in te treden*. Amst. 1833. gr. 8°.

Tafereelen uit den bruidstaat en het huwelijksleven voor jonge bruiden, *vrouwen en moeders*. Amst. 1834. kl. 8°.

Pénélopé, *Maandwerk*, *aan het vrouwelijk geslacht toegewijd. Bevatt. de beschrijv. en afb. van allerlei soort van vrouwelijke handwerken*, *benevens eenige lectuur*. Amst. 1833-35. 8 d.m. gekl. pl. gr. 8°.

Leer- en prentenboekje voor kinderen van 6 *tot* 8 *jaren*. Amst. 1834. 2e dr. 1835. 32°.

De onlusten in Belgie, *beschouwd in derzelver aanleiding*, *tegen en voortgang. Een leesboek voor Oud-Nederlands zonen en dochteren*. Haarl. 1834. 1e stuk. kl. 8°.

Proeve van een handboek voor jonge lieden, *tot godsdienstige*

bestuur van iederen dag van het jaar, *volgens een daarbij opgegeven bijbelspreuk*. Zalt-Bommel 1836. 4 d. 8°.

Nuttige en aangename mengelingen voor de jeugd. 2e dr. Amst. 1827. 32°. m: pl. en een muzijkstukje.

Uitspannings-uren voor ligchaam en geest. Der Nederl. jeugd aangeboden. Schoonh. 1838.

Mevrouw Belcour onder hare gehuwde vriendinnen. Schoonh. 1839. gr. 8°.

Fransch en Nederd. woordenboekje voor eerstbeginnende; gevolgd door een dagverhaal van drie kinderen, *of gesprekken*, *geschikt naar de vatbaarheid van zeer jonge kinderen*. Arnhem 1839. 3° dr. kl, 8°.

Toespr. aan eenige jeugdige vrouwelijke lidmaten, *bij het afleggen harer belijdenis*; *en hare eerste toenadering tot het avondmaal*. Schoonh. 1841. gr. 8°.

Hetzelfde werkje onder den titel: *De beslissende ure*. Schoonh. 1849.

Het gebruik van het mikroskoop voor jonge lieden, *naar eigen oefening met dezelve*, *beschreven en gemakkelijk gemaakt*. 's Hage 1841. kl. 8°. m. pl.

Het noorden van ons vaderland: of vlugtige schetsen en aangename herinneringen van een reistogtje over Utrecht, *door Vriesland*, *Groningen*, *Drenthe en Overijssel*. Assen. 1841. groot 8°.

Roosjes op de kinderl. loopbaan gestrooid. Amst. 1841. 16°.

Iets voor onze kleine vrienden. Amst. 1842. 16°. m. pl.

Vader Oscar, *of een oog op God. Het middel*, *ook voor jonge lieden*, *om altijd vrolijk en gelukkig te leven*. Amst. 1841. kl. 8°. m. pl. 2e dr.

De blinde landman. Amst. 16°. m. pl. 2e dr.

Schetsen aan het kinderlijk leven ontleend. Amst. 1845. 16°. met platen.

Woorden van moederlijke liefde aan mijne dochter Mathilda, *gedeeltelijk naar het Hoogd*. Amst. 1844. 8°.

Kinderbijbel of bijb. verh. voor jonge kinderen, *bij het zien van bijbelprenten aan 's moeders schoot*. Amst. 1836. 2e dr. 1849. 4 stukjes kl. 8°.

Premier vocabulaire; *Hollandais-Francais pour l'enfance. ed.* Nimègue 1847. kl. 8°.

Suite du premier vocabulaire Hollandais-Français Nouv. ed. Nimègue 1847. kl. 8°.

Het gedachtenismaal des Heeren. Avondmaals-lectuur in verschillende omstandigheden des levens. Gouda 1847, 8°.

De Christelijke feestdagen en de lijdensgeschied. van onzen Heer, 2e *geheel omgew. dr.* Amst. 1848. 12°.

Gelukkig door deugd. Proza en Poezij. Amst. 1849. 16°.

Opvoedingsleer voor beschaafde Christelijke moeders. Rotterdam gr. 8°.

Het verborgen kleinood; een verhaal voor jonge lieden. Rotterdam. kl. 8°.

en C.P.C. Robidé van der Aa, *Lektuur voor de jeugd*, *in proza en poezij*. Amst. 1834. 16°.

Nuttig geschenk voor de jeugd. Amst. 1834. m. pl. 16°.

Nuttige tijdkorting voor de jeugd. Amst. 1835. 16°. m. pl.

Aangenaam allerlei voor de jeugd. Amst. 1837. 16°.

Tafereelen en gedichtjes voor de jeugd. Amst. 1836. 16°. m. pl.

Bloempjes voor de Nederl. jeugd. Amst. 1839. 16°.

Vertellingen in proza en poezij. Amst. 1840. 16°. m. pl.

Vruchtrijke uren op den akker des levens ingezameld. Voor de jeugd. Amst. 1843. 16°. m. pl.

Voor het oog en het hart. Mengelingen voor kinderen. Amst. 1846. 16°. m. pl.

Tijdwinst in ledige uren. Verhaaltjes en Gedichtjes. Amst. 1847. 16°. m. pl.

Leert en betracht. Lektuur voor de jeugd. Amst. 1848.

(De bovenstaande werkjes, van af *Lektuur voor de jeugd*, zijn allen vroeger onder den titel van *Almanak voor de jeugd* uitgegeven.)

Het magazijn voor jonge jufvrouwen, *omgewerkt door A.B.v.M.* 2e dr. Breda 1848. kl. 8°. m. pl.

Mevr. J. de la Faye-Brehier, *Alice of de jonge huismoeder*. Vrije vert. naar het Fransch door A.B.v.M. Amst. 1844. 8°.

Encyclopedie of handboek van vrouwelijke bedrijven en raadgever in alle vakken van den vrouwelijken werkkring. Uit het Hgd. vert. door A.B.v.M. Amst. 1835. gr. 8°.

F. Hoffmann en G. Nieritz, *Het vertrouwen op God beschaamd niet*, en -*de Landprediker*. Twee verhalen uit het Hoogd. vert. door A.B.v.M. Amst. 1847. kl. 8°. met een pl.

Laura, *een voorbeeld van edele zelfsopoffering. Een boek*, *inzonderheid voor jonge vrouwen en moeders*. Vrij vert. uit het Hoogd. door A.B.v.M. Amst. 1833. 2 d. 8°.

Lente en Herfstbloemen voor de Ned. jeugd, door mevrouw A.B. van Meerten, C.P.E. Robidé van der Aa, O.G. Heldring, Boudewijn en anderen. Leiden 1849. klein 8°.

F. Nösselt, *Algemeene geschiedenis*, *ingerigt voor jonge lieden*, *bijzonder voor aankomende en volwassen meisjes*. Naar de vierde veel verm. en verb. Hoogd. uitg. vert. door A.B.v.M. Amst. 1840-41. 4 d. gr. 8°.

A.H. Petiscus, *Johannes of de Vaderzegen. Bijdragen ter bevordering van goede en zedelijke vorming voor jonge lieden uit den beschaafden stand*. Uit het Hoogd. door A.B.v.M. Amst. 1835. kl. 8°.

H.L. Sebald, *Waak en bid. Moederl. woorden aan mijne dochter op haren levensweg*. Naar het Hoogd. door A.B.v.M. Amst. 1848. 8°.

G.A.F. S i c k e l , *Opvoedingsleer voor beschaafde Christe lijke moeders. In voorlezingen*. Naar het Hoogd. door A.B.v.M. Rott. 1839. gr. 8°.

De vrede der ziel en de middelen om dien te verkrijgen. Lect. voor beschaafde vrouwen. Naar het Hoogd. bewerkt door A.B.v.M. Gouda 1849. kl. 8°.

Maria, *Woorden van troost in verschillende treurkamers*. Amst. 1850. 8°.

Vergeet mij niet. Proza en Poezij voor de jeugd. Amsterd. 1850. 8°.

Premier vocabulaire, *Hollandais et Français pour l'enfance etc. Fransch en Nederlandsch Woordenboek voor eerstbeginnenden*. Nijmegen 1851. kl. 8°.

Het leven van Dr. Martin Luther. Bewerkt inzonderheid voor jonge lieden. Amst. 1851. 12°. met titel, vignet en 1 plaat.

Jacob Cats, *de gids en troost inzonderheid der ouden van dagen. Eene bloemlezing uit zijne belangrijkste werken*. Gouda 1851. 12°.

De Christelijke feestdagen en de lijdensgeschiedeeis van onzen Heer, *behandeld voor jonge lieden*, 2de *geheel omgewerkte druk*. Amst. 1852. 12°.

Tafereelen en verhalen uit het leven der Apostelen voor jonge kinderen bewerkt. Amst. 1852. Ook onder den titel van *Kinder-Bijbel*, 5^{e} stuk.

Eugenie Fry. De kleine Parijzer Robinson. Een verhaal voor de jeugd. Naar het Hoogd. Dordr. en Zierikzee. 1852.

De geschiedenis der Apostelen, *voor meergevorderde jonge lieden bewerkt*. Amst. 1853. 8°.

Een vriendelijk woord van raad, *troost en opbeuring voor mijne arme medemenschen. Uitg. ten voordeele van het Protest. landbouwk. gesticht*. Montfoort. Landbouwk. gesticht. 12°.

Suite du premier vocabulaire Hollandais et Français, *pour la jeunesse. Vervolg van het Fransch en Nederd. Woordenboekje voor eerstbeginnende*. Nieuwe uitg. Nijm. kl. 8°.

Woorden van moederlijke liefde aan mijne dochter Mathilda. Amst. 1854. 2^{e} dr.

Zie *Kunst en Letterb*. 1853, D. I. bl. 45; K r a m m , *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch*. D. IV. bl. 1089; J. H e r m a n d e R i d d e r , *de Wed. A.B. van Meerten geb. Schilperoort*, *herdacht*, Schoonh. 1853; Mej. H.L. l a L a u , *Dichtk. hulde toegebragt aan de nagedachtenis van wijlen Mevr. A.B.v.M. geb. S.* Gouda 1850; S c h o t e l , *Tollens en zijn tijd*, bl. 190; M u l l e r , *Catal. v. portr*.

[Jan van Meerten]

MEERTEN (JAN VAN), in 1537 goudsmit te Utrecht, maakte o.a. zilveren letters voor stads

Zie D o d t , *Archief*, D. II. bl. 218.

[L.A. van Meerten]

MEERTEN (L.A. VAN). med. doct. te Delft.

Schreef:

Verhandeling over de ontploffing van het buskruid, *in toepassing op het voorgevallen ongeluk te Leyden*. 's Hage en Amst. 1807. 8°.

Over het doelmatig aanwenden der zoo noodige luchtzuiverende en besmetting werende berookingen. Delft 1832. 8°.

Iets over de berookingen met zuren die men aanwendt om de lucht, *door dierlijke uitwasemingen besmet*, *te zuiveren*. In *Alg. Kunst en Letterb*. 1805. D. II. bl. 339.

Verhandeling over de broodgisting, in *Natuurk. verhand. d. Holl. Maats.* D. V. 1812. bl. 1.

Over het verbranden van metalen en aether in het overzuurd zoutzuurgas, in *Alg. Konst en Letterb*. 1805. D. II. bl. 391.

Iets over het zuiveren van regenwater, *met lood bezwangerd*, in *Alg. Konst en Letterb*. 1820. D. I. bl. 382.

Waarneming over het onderscheid en werking van droog en nat vloeizuur op glas en kiezelaarde, in *Natuurk. verhand. d. Holl. Maats.* D. V. 1807. bl. 117.

Over zijne toestellen tot. zuivering van water, in *Alg. Kunst en Letterb*. 1838. D. II. bl. 447.

Iets over het door destilleren en filtreren drinkbaar maken van zeewater, in *Kunst en Letterb*. 1839. D. I. bl. 291, 306.

Over het zetmeel in de planten, in *Athenaeum* 1836 *April* N°. 4 bl. 412.

Zie H o l t t r o p , *Bibl. med. chir.* p. 214, 215.

[Hendrik van Meerten]

MEERTEN (HENDRIK VAN), te Arkel, waar zijn vader, L e o n a r d , toen predikant was, geboren, werd predikant te Wadenoyen (1789), Bedijkte Schermer (1795) en te Gouda (1798), waar hij in Jan. 1830 emeritus werd, en den 14 Sept. van dat jaar overleed.

Hij schreef:

Leerboek over de Godsdienst. Amst. 1819. 8°.

[Abraham Meertens]

MEERTENS (ABRAHAM) werd 7 Februarij 1757 te Middelburg geboren, schilderde en teekende vogels, bloemen, landschappen en dorpsgezigten. Hij vervaardigde o.a. de afbeeldingen voor de gravuren in het werk van J. E r m e r i n s , *Zeeuwsche Oudheden* enz. Middelb. 1780. 8°.

Hij was medeoprigter en directeur der teeken-akademie zijner geboortestad, waar hij 27 April 1823 overleed. Zijn portret bestaat.

Zie I m m e r z e e l , *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch*. D. II. bl. 211; K r a m m ; *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch*. D. IV. bl. 1089.

[Jacob Meertens]

MEERTENS (JACOB), president van het geregtshof van Vlaanderen, behoorde tot hen, die tegen 25 Mei 1565, op last van P h i l i p s II, ten hove beschreven werden om hun gevoelen over het ketterstraffen te vernemen, hetwelk hierop

nederkwam ‘dat de dienst Gods en de welstand des vaderlands geen verandering gedoogden, ten ware, veelligt, omtrent onbejaarden en berouwhebbenden, die men, naar 't kerkelijk regt, wat zachter handelen kon.’ Alva benoemde hem in 1567 tot lid van den raad van beroerte.

Zie Hopperus, *Recueil et Memorial des Troubles du Pays-Bas du Roy*, p. 46; *Notae ad Viglii vitam*, p. 190; Wagenaar, *Vad. Hist.* L. VI. bl. 109, 251.

[Johannes a Meerveen]

MEERVEEN (JOHANNES A), door Heringa, op zijne lijst van Ned. dichters geplaatst. Hij stelde Meysters *Des werelds dool om berg*, boven het orakel van Delphi. Zijne poëzy is vergeten.

Zie Heringa, t.a.p. bl. 64.

[Daniel Mees]

MEES (DANIEL), in 1623 te Groningen geboren, zoon van Pieter Mees en Grietien Waldrix, studeerde te Groningen, werd in 1646 predikant te Jipsingehuizen, vervolgens te Slogteren (1647) en aldaar overleden 29 Aug. 1678. Hij huwde 1 Eetien Brongersma, overleden aan de pest; 2 Foske Hommes. Men heeft van hem:

Dankpredikatie tot Ipsingehuyzen. 4°.

Zie Maurik en Noordbeek, *Naamr. v. Godgel. schrijv.*; Adami *Naaml. van predik. te Gron.* bl. 53; *Gregorius Mees*, *predikant te Rotterdam in de XVII eeuw*, *en zijn gezin*, *geschetst door Mr. Gregorius Mees*, *alleen voor de familie gedrukt. Niet in den handel. Bijlage A*.

[Gregorius Mees]

MEES (GREGORIUS), zoon van Jeremias Mees, werd 1 Jan. 1631 te Groningen geboren, studeerde aldaar onder Samuel Maresius, en werd in Mei 1655 predikantte Beckum of Berlikum, waar hij 16 Nov. 1656 huwde met Rudolpha of Rolina Allerts Santvoort. Gedurende zijn verblijf aldaar werd hij naar Koudum genoodigd, doch sloeg dit beroep af: dat van Kantens aanvaardde hij in 1658. Na een vierjarig verblijf aldaar, werd hij naar Groningen beroepen en aanvaardde aldaar den 26 Mei 1661 zijne bediening. Tien jaren was hij aldaar ‘met vrucht en zegen’ werkzaam geweest, toen hem in 1671 de Amsterdamsche gemeente beriep. Hij sloeg dit beroep af, doch aanvaardde dat naar Rotterdam in het laatst van 1675, en deed 12 Januarij 1676 zijne intrede, naar aanleiding van Lucas IV:43. Hier verloor hij den 15 Februarij 1680 zijne echtgenoot. Hij hield over haar eene lijkpredikatie, en zijne ambtgenooten Franciscus Ridderus en Petrus Tielenius gedachten haar afsterven, gene in een Hollandsch, deze in een Latijnsch gedicht. Ook wijdde haar de beroemde Johannes Antonides van der Goes een lijkzang. Den 31 Mei van hetzelfde jaar, was hij van plan met zijne kinderen een uitstapje naar Dordrecht te doen, en vertrok per schuit naar het tolhuis in Overmaas, om vervolgens met een rijtuig de reis te vervolgen. Door een

hevigen noordwesten wind overvallen, keerden zij naar Rotterdam terug. In de nabijheid van het Oude hoofd raakte de boot aan 't slingeren, schepte water, vloeide vol en zonk in zulk een oogenblik dat allen uit het vaartuig spoelden, eer zij het regt gewaar werden. Hij zelf, zijne zonen J e r e m i a s en R u d o l p h en zijne dochters W i l h e l m i n a en M a r g a r e t h a werden, benevens de dienstmeid gered, doch een vriend des huizes, de makelaar M e l e s d y c k , zijn zoon A l l a r t en zijne dochter A n n a , werden een prooi der golven.

In 't laatst van 1681 trad hij in een tweede huwelijk met M a r i a d e M e y , van aanzienlijken huize. Deze echt bleef kinderloos, en hij stierf 21 Sept. 1694 in den ouderdom van bijna 64 jaren, eene weduwe en vier kinderen, onder welken R u d o l p h u s , de stamvader van het nog bloeijende geslacht van dien naam in Holland, nalatende. ‘Hij was een godvruchtig, weldadig, goedertieren, vriendelijk, beschaafd, openhartig en nederig man, een der geliefdste leeraars van Rotterdam, en predikte steeds voor eene groote schare; geheel een predikant der XVIIe eeuw, regtzinnig in de volste beteekenis des woords, anders denkende streng beoordeelende; een verstandig godgeleerde, met dat vuur en die overtuiging uit het hoofd sprekende, dat hij zelf op den predikstoel tranen stortte en die bij zijne toehoorders overvloedig uit de oogen perstte, een deftig leeraar, deftig en zielroerend boetprediker, en aangenaam heilverkondiger, een Apollos, magtig in de schriften, een heiltrompetter, een krachtige bestraffer en doordringende overtuiger.’ Zijn ambtgenoot d e W i t h hield een lijkpredikatie op hem, die in druk is uitgegeven. Zijn portret is gegraveerd door A. V a i l l a n t , naar eene schilderij van B. V a i l l a n t , met een vers van zijn ambtgenoot T i e l e n i u s .

Hij schreef:

Landdagpredikatie, in 12°.

Zions worstelperck, *vertoonende een Goede strydt tegen den quade vyandt*, *verdeelt in vijf bedenckingen over de woorden Jac. IV:*7. *Wederstaat den Duyvel*, *en hy sal van u vlieden. Achter yeder bedenckinge is ghevoeght een hertelycke alleenspraecke met Godt*, *en stichtelycke Lof-sang tot Godt*. Tot Leeuw. 1670.

Opgedragen aan de *Dier gekochte*, *gode geheyligde en seer geliefde medeburgers der Heyligen en Huysgenooten Godes*, *bezonderlycck in Groningen*, *Cantens* (*in de Ommelanden*), *Belckum ende Coudum* (in Friesland) met verzen van Dr. J o h a n M e e s en A n d r . t e n H a v e , predikant te Pekel-Aa.

Hagars dienst onder de vrije Sara; verdedigende het voorrecht van Godts genade boven de wet om tot Godt te naken. Nevens de oorsprongh, *aerdt*, *order*, *kracht*, *eigenschappen*, *werckingen en aengeknoopte Beloften Godts*, *over Jac. IV*:8, *door* enz. *Tot Groningen* 1673, opgedragen aan Burgemeesteren en Raad

van Groningen, waarvan toen des schrijvers neef, H e n r i c k C l u i v i n g h e president was, en een vers van P.H. getiteld: *Het suchtende vaderlandt in kerk en staat schept adem*.

Een vriendt in de Rouw, *sprekende van 't sterven en begraven der Nabestaende en Goebekende Huysgenoten des geloofs*, *in vyf verhandelingen. Ten deele voor de eerstemael*, *ten deele voor de tweede- en derdemael uitgegeven door enz*. Tot Rott. Anno 1681.

Na eene waarschuwing aan den lezer, volgt eene Dedicatie aan des schrijvers neef, H e n r i c k C l u i v i n g h e ; voorts *een Salige ontslapinge in Christo*, *volgens Pauli woorden: 'soo zijn dan oock verloren*, *die in Christo ontslapen zijn*.' *I Cor. XV:*18. *Na het overlijden van mijn waerde Huysvrouw Rudolpha Allerts Sandvoort*, *uytgegeven;* voorafgegaan van de *Opdracht* aan Mr. L. W i l t h u i s , des schrijvers schoonbroeder. Aan het einde zijn de gemelde verzen van R i d d e r u s , T i e c l e n i u s en A n t o n i d e s .

Daarna: *Het droevige ongeluk op de Maes*, *Voorgevallen op den* 30 *May*, *Ende met Geestelijke bedenkingen*, *daerover*, *op den* 10 *en* 18 *Juny* 1680 *aen de Gemeynte des Heeren*, *tot Rotterdam*, *voorgesteld en volgens over Jesaias* 43 *vers* 2. '*Wanneer ghy sult gaen door het water*, *ick sal by uw zijn*, *door de Rivieren*, *sy en sullen u niet overstroomen*' voorafgegaan van een opdragt aan Burgemeesteren van Rotterdam.

Voorts: *Twee aenmerckelycke Voorbeelden van een zalige ontslapinge* (*I*), *van de Wijtberoemde Leeraer der Godtsgeleertheyt en Kercklycke Historiën in de Hooge schoole*, *en Herder van de Fransche Gemeynte in Groningen; de heer Samuel Maresius*. (*II*) *Van een seer eenvoudige dochter Sara Coolbrant*, *zijnde als twee uytersten onder Godts volck in de hoogste geleertheyt en diepste nedricheyt*, en

De Rouwstatige Begraeffenisse van de Gesegende princesse Sarah, *Overleden Huysvrouw van de voortreffelijcke Vorst*, *Prophete en Vriendt Godts Abraham; nu voor* 3539 *jaren begraven by Hebron in Machpela; In 't jaer* 2145 *na de scheppinge*, *zijnde* 1858 *jaer voor de geboorte Christi*, *nadat sy* 127, *en haer man* 138 *jaer geleefd hadden*.'

Eindelijk *Drie Troostgesangen*, waarvan de twee eerste waarschijnlijk van M e e s zelve zijn, terwijl het derde getiteld: *Een soete Eensaemheydtstroost* van J o a n n e s K l o e c k , predikant te Ede is.

Melk voor de nieuwelingen, *noodig om haer te voeden voor en nae de belydenisse des geloofs*, *wegens 't H. Avondmael*, *volgens order van de Christelyke Catechismus*, *in twaelf verhandelingen en elcke verhandelinge in vyftigh vraegjes verhandelt: om bequaemelyck alle vierendeel jaers af te handelen; achter volgen noch drie Byvoegsels*.

I. Een kort ontwerp van de geheele Catechismus, *t'elkens van vrage tot vrage in drie deelen en onderdeelen gestell*.

II. De betuygingen der nieuwe ledematen na de proefpredicatie in de Kerke tot Rotterdam.

III. De vraeghstukken die van de geheele Gemeynte Christi in Groningen, *t'elkens overluydt worden beantwoordt na de belijdenispredikatie*, *door... Rotterdam*. Anno 1683.

Het mergh van de Christelijke Catechismus, *die geleerdt wordt in de Gereformeerde kerke des Heeren Jesu Christi in 't Vereenighde Nederlandt*, *tot dienst der jeught. I. Vertoont in sijn eerste Beginselen; door* 12 *vraeghjes;* en *II. Nader geopent en met schriftuerplaetsen bevestight*, *op* 24 *vragen. En beyde voor Twaelf-weeksche oeffeningen verdeeldt. Met een Kort summier voor de dertiende weeck om 't alle vierendeel-jaers*, *tusschen de Bedieninge des H. Avondtmaels*, *af te doen. Aldus te samen gesteldt door*... Rott. 1684.

De gouden keten der saligheyt van den H. Geest, *door den Apostel Paulus 't samengeschakelt in het* 28, 29 en 30 *vers van het achtste Capittel tot de Romeynen*, *ende nu in negen predicatien*.

Schriftmatigh verklaert.

Geloofmatigh uitgebreydt.

En zielmatigh toegepast.

Aen des Heeren bloeyende gemeynte tot Rotterdam. Tot Rott. 1685. Opgedragen aan *mevrouw Catharina Raye*, *weduwe van mijn heer Cornelis Backer*, *in sijn leven Raedt en Schepen der stadt Amsterdam enz.* en *Mejuffr. Eva Raye*, *jonge juffrou; uitverkoorne*, *seer geliefde susteren*, *myne seer weerde en hoogh geeerde Nichten*.

Met lofverzen van J o s i a s H e i n s i u s , predikant te Hillegersberg en P. v a n H e m e r t . Als etudent vervaardigde hij ook latijnsche gedichten.

Zie *Het gelukkig afsterven der Regtveerdigen*, *tot Kerks ongeluk overwogen en voorgestelt uyt Jes. Cap.* 57 *vs.* 1, 2. *By gelegentheyt van het salig overlijden van den eerwaerden heer Gregorius Mees*, *in zijn leven zeer getrouw dienaar in Jesu Khristi*, *Gemeynte tot Rotterdam. Door Ludolphus de With*, *predikant te Rotterdam. Nevens eenige Gedigten en Grafschriften ter eere van den overledenen*. Rotterdam 1694 *Gregorius Mees*, *predikant te Rotterdam in de XVII eeuw en zijn gezin*, *geschetst door* Mr. G r e g . M e e s , A z . Rotterd. 1851; A d a m i , *Naaml. d. prek. v. Gron.* bl. 9, 78; M a u r i k en N o o r d b e e k , *Naamr. v. Godgel. schrijv.;* K.J.R. v a n H a r d e r w i j k , *Naaml. en Levensbijz. der predik. te Rotterd.* bl. 49; *Tegenw. staat der Nederl.* D. XIV. bl. 414; J. K l o e k , *Edische verlustingen*, bl. 43; A.v.d. G o e s , *Gedicht*. Rotterd. 1730. 4°. bl. 316; J ö c h e r , K o b u s en d e R i v e c o u r t , F. M u l l e r , *Cat. v. Godgel. werk.* bl. 63; *Cat. v. portr.* A b c o u d e , *Naamreg. v. boek.* bl. 240; *Aant. en verv.* bl. 136.

[Johan Mees]

MEES (JOHAN), te Groningen geboren, ouder broeder van den vorige, hield zich lang te Parijs op, doch werd med. dr. te Groningen. Hij beoefende de Nederduitsche poëzij, blijkens

zijn *Zegezangh over de Goede strydt van de Godtsgeleerde heer Gregorius Mees*, *tegens de quade vyandt*, vóór diens *Zions Worstelperck*. Hij huwde M a r i a E m m e n .

Zie Mr. G r e g o r i u s M e e s , *Gregorius Mees*, *predikant te Rotterd. in de XVII eeuw*, bl. 18.

[Mr. Hendrik Willem Mees]

MEES (Mr. HENDRIK WILLEM), studeerde te Utrecht en aan de Kon. Akad. te Delft, van welke hij een der meest uitstekende kweekelingen was. Na korten tijd bij het binnenlandsch bestuur van Java werkzaam te zijn geweest als kontroleur der 3^{e} en 2^{e} klasse bij de landelijke inkomsten en cultures, werd hij in 1846 naar Batavia geroepen om als referendaris bij de a gemeene secretarie werkzaam te zijn, en ongetwijfeld zou hij bij de hooge regering van Nederlands-Indië tot de boogste betrekkingen zijn opgeklommen, had geen ligchaamskwaal, welke hem tot aan zijn dood aan kamer en stoel bond, hem genoodzaakt in 1850 naar Nederland terug te keeren. Ter beschikking gesteld van het departement van kolonien, wijdde hij zijne krachten met stalen ijver aan de studie en behandeling van belangrijke koloniale vraagstukken, waaronder die van staatkundige en staathuishoudkundigen aard zijn lievelingswerk waren. Hij werd in 1858 ridder van den Nederl. Leeuw, en overleed 16 Januarij 1862 in den ouderdom van 43 jaren, van welke hij 5 jaren in Ned. Indië en omstreeks 8 jaren hier te lande in active dienst doorbragt.

[Petrus Mees]

MEES (PETRUS), zoon van H e b e l M e e s en I t i a T h e m m e n , werd 13 Mei 1707 te Nieuw-Scheemda geboren, in 1732 proponent, in 1733 als predikant beroepen te Oude Pekel-A, in 1781 emeritus, en overleed 8 Julij 1785. Hij huwde 1734 A f i j n T e m m e n , die hem 7 kinderen schonk.

Hij schreef:

Antwoord op het vraagstuk voorgestelt aan de Protestantsche kerkover zekere wijze van Goddelijke openbaring enz. Gron. 1743. 4°.

De naakte ontdekte Enthusiastery, *Geestdryvery en bedorve Mystikery van A. Driessen*, *uit zijn vraagstuk en voorberigt van het Eerste vertoog van 't wezentlijke der gerigten en openbaringe van Christina Poniatovia enz.* Gron. 1743. 4°.

Zie A d a m i , *Naaml. der pred. in Gron.* bl. 10; Mr. G. M e e s , t.a.p. *Bijlage* A.; A b c o u d e , *Aanh. en verv. v. Ned. boek.* bl. 136, 137.

[Bernard Christoffel Meese]

MEESE (BERNARD CHRISTOFFEL), zoon van D a v i d M e e s e , hortulanus te Franeker en student in de medicijnen. ‘Hoe jong ook had hij zich het geheele zamenstel der uitwendige kruidkunde eigen gemaakt, zoodat hij in het waarnemen van zijne bediening allen lof behaalde en het zoo wel voor kundigen als anderen een zonderling vermaak was den hortus medicus te beschouwen. Doch zijn onderzoekende geest sloeg ras voort tot het nagaan van den aard en het inwendig gestel der plan-

ten, waaromtrent hij ook verscheidene proeven, zoo tot verbetering van reeds genomene als ontdekking van nieuwe kundigheden in het werk stelde en ze aan zijn meester, den hoogleeraar in de wijsbegeerte, J.H. van Swinden, mededeelde; op nieuw zich bepaalde tot het nasporen der *uitwerking van het licht op de planten*, met dat gevolg, dat hij, het spoor van den vermaarden C. Bonnet drukkende, in dien tijd meer dan 80 geheel nieuwe proeven verzameld had. Deze zond van Swinden aan Bonnet zelven, die erkende "dat Meese veel dieper dan hij in deze mijnen gegraven had." Hij was voornemens hetgeen hij over den invloed van het licht op *de plantgewassen* had bijeengebragt bij gedeelten onder van Swinden te verdedigen; doch hij stierf in den jeugdigen ouderdom van 21 jaren, den 27 Febr. 1775.

Van Swinden gaf de letterkundige nalatenschap van den begaafden jongeling uit met den titel:

Experimenta Physica de actione lucis, *caloris et humiditatis in vegitabilibus etc*.

Zie *Boekz. d. Gel. Wereld*, 1775 a. bl. 471-473.

[David Meese]

MEESE (DAVID), werd 25 Dec. 1723 te Leeuwarden geboren. Uit ouders van geringen stand gesproten, was hij een treffend voorbeeld door zelfontwikkeling van bijzondere talenten, welke groote mannen vaak kenmerken. Als hortulanus bij den akademischen tuin te Franeker geplaatst, (1750) wist hij, te midden van drukken arbeid, in eenen vaak ziekelijken toestand, die hem vroeg ten grave deed dalen, (Aug. 1770) binnen weinige jaren met overwinning van de grootste moeijelijkheden, door eigene vlijt, niet alleen zich zelven tot een voortreffelijken en geleerden kruidkundigen te vormen, maar ook door zijn vernuft in die wetenschap, nieuwe en meer uitgebreide inzigten te verkrijgen, welke lang nog door kenners bewonderd en gevolgd werden; terwijl hij tevens voor verscheidene andere, algemeen nuttige onderwerpen, schrandere uitvindingen deed en voorstelde die, door geleerde genootschappen onderzocht, met eer en goud naar verdiensten zijn bekroond geworden. Tot zijn uitvindingen behoorde ook een bijzondere zaaimachine. Zij was een houten kar met twee wielen, wiens achterwand voorzien was van gaten om het koren of zaad door te laten. Hij vervaardigde ze met Bouts en zond ze naar de Koninkl. Maats. v. wetensch. te Londen. Behalve waarnemingen aangaande de aartsnaden, getrokken uit verscheidene brieven van Meese aan Mr. L.F. Gronovius te Leyden, en te vinden in *Uitgezogte Verhandelingen* D. IX. bl. 338-347 (Amst. 1764) gaf hij in het licht:

Flora Frisiaca, *of lijst der planten*, *welke in de provintie Friesland in het wilde gevondeu worden*, *waarbij gevoegt is een korte beschrijving van bovengenoemd landschap*. Franek, 1760. 8°.

Plantarum rudimenta, *sive illarum methodus; ducta ex diffe-*

rentia earum seminum, *Cotyledonum*, *aliarumque partium*, *quae brevi tempore post earum propullulationem ac alterius incrementum*, *in iis conspiciuntur; quorum omnium utilitatem praefatio satis superque lectorem docebit. Investigata*, *effecta ac composita a David Meese*. Leov. 1763. 4°. m. pl. Er zijn slechts twee stukjes van in het licht verschenen die in het Hoog- en Nederduitsch zijn overgezet.

Verhandeling over het nut der kruidkunde, in *Verh. d. Holl. Maats. van Wetens.* D. IV. 1768. bl. 133.

Eenige nasporingen avngaande de Huisplanten (musci). Met afb. t.a.p. bl. 171.

Verh. over de Paalwormen in *Verh. v.h. Gen. Floreant lib. artes*. D. I. Amst. 1771. 8°.

Het XIX classe van de *Genera Plant. van Linaeus. Syngenesia genaamd*, *opgeh. en verm.* enz. Leeuw. 1761. 8°.

Op de Bibliotheek der Leydsche Hoogeschool vindt men: D a v i d M e e s e , *Hortulanus in Horto Medico Franequerano*, *Rudimenta Plantarum of eerste beginsels der planten*, *voortkomende naadat ze gezaaid zyn uyt haar zaad. Alle zooveel doenlyk was in deese hunne voortkoming en een weinig boven den grond voortgegroeid zynde veranderingen nagespeurd*, *afgeteekend en aangeschreven; en daaruit eene nieuwe leerwijze getrokken en by stukken voorgesteld en uitgegeven*, *waarvan 't eerste was in* 1761.

Het werk bestaat (volgens de opgave van prof. R e i n w a r d t) uit twee deelen in folio. Het eerste bevat 48 groot kwarte bladen met gekleurde benevens nog eenige ongenommerde teekeningen; alle voorstellende de kiemende zaden van een zeer groot aantal van gewassen. De teekeningen zijn allen zeer fraai en naauwkeurig, en van ieder kiemend zaad in de min of meer gevorderde staat van ontwikkeling van hetzelve, en dus ook een gedeelte van het jonge plantje (*plumula*) in onderscheidene teekeningen voorgesteld.' Het 2e deel bevat den tekst of de verklaring van de teekeningen.'

Zie *Aanteekeningen van twee proeven enz. door A. Roskam Kool*, in de *Verh. van het Bat. Genoots. te Rotterd.* D. IV. bl. 190-163; G. d e V o s , *Comment. de Entozois*, p. 33; C. M u l d e r , *Orat. Inaug.* p. 12, 24 nota 14; *Konst- en letterb.* 1822, D. II. bl. 242; 1824, D. II. bl. 419; *Boekz. d. Gel. Wereld*, 1791 a bl. 658; 1763, bl. 550-560; 1775 a. bl. 471; 1766, bl. 40; A d e l u n g , *Foriz. u. Erg. v. Jöch. Lex*. i.v.; N. M u l d e r , *Orat. de meril. D. Meese*, *cet.* Gron. 1822.

[Andries Meester]

MEESTER (ANDRIES), goudsmit te Haarlem, bloeide in het midden der XVe eeuw.

Zie K r a m m , *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. IV. bl. 1090.

[Andries de Meester]

MEESTER (ANDRIES DE). Zie DEMETRIUS (ANDRIES).

[De Meester]

MEESTER (DE), hollandsch kunstgraveur uit de 2e helft der XVe eeuw. Wat van zijne kunst overig is, berust in

's Rijks Museum te Amsterdam. K r a m m vermeldt van hem de volgende gravuren:
Een edelman wordt door den dood verrast.
Twee naast elkander zittende personen, kopij naar W e n z e l v a n O l m u t s .
(Beide afdrukken in het kabinet te Weenen).
Salomon bidt knielende een op een zuil staanden afgod aan.
Jacobus de Mindere.
St. Philippus.
St. Bartholomeus.
Een Turk te paard.
Een wapenschild dat een burzelbaum (*?*) *vormt*, *met een knaap die den luchtsprong doet*, volgens D u c h e s n e , de originele die onder de werken van I s r a e l v a n M e c k e n voorkomt.
Een zittende vrouw met een wapenschild en helm.
St. Petrus en Paulus met den zweetdoek, *waarop het gelaat van den Zaligmaker is afgedrukt*, boven aan de pauselijke kroon met de sleutels onderaan, in het midden het teeken L. 0.30, boven het jaartal 1497.

Zie D u c h e s n e , *Iconophile*, p. 77; K r a m m , t.a.p.

[E.S. Meester]

MEESTER (E.S.), een zeer vruchtbaar graveur, die in de 2^{e} helft der 17^{e} eeuw bloeide, en alleen onder deze initialen bekend is. Men heeft verschillende gissingen omtrent zijn waren naam en herkomst, men vermoedt echter dat hij een Nederlander is, daar zijn werk de school der v a n E y c k e n verraadt.

N a g l e r vermeldt 168 stuks van zijn graveerwerk, waaronder een *Alphabeth* in Gothischen vorm, kunstig met lofwerk, figuren en gedierten, als ook een *Kaartspel*, bestaande uit nummers en figuren, waarvan slechts één compleet stel bekend is.

Men wil ook dat hij geschilderd heeft, en schrijft hem *de berg van Calvarien*, op een vergulden grond geschilderd, in de Kathedraal te Munster toe.

Zie K r a m m , t.a.p. bl. 1090.

[Israel Meester]

MEESTER (ISRAEL). Zie MECKEN (ISRAEL VAN).

[M^{r}. Gerrit Abraham de Meester]

MEESTER (M^{r}. GERRIT ABRAHAM DE), werd den 2 Oct. 1817 te Harderwijk geboren, en in 1841 te Leyden doctor in de regten, na het verdedigen eener dissertatie *de judiciis Gelriae tempore Reipublicae Provinciarum Unitarum* (L.B. 1841). Twee jaren later verkreeg hij het secretariaat van den gemeenteraad zijner geboortestad. Den 17 Junij 1847 werd hij tot lid der Provinciale staten van Gelderland benoemd en in die betrekking herkozen, toen, na de grondwetherziening van 1848 en de invoering der provinciale wet, de verkiezingen regtstreeks geschiedden. In hetzelfde jaar (1847) benoemde men hem tot

ordinair lid van de Overijsselsche vereeniging ter bevordering van provinciale welvaart, en op zijn benoeming van lid van het Historisch Genootschap te Utrecht, volgde die van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap, en der Maatschappij van Ned. Letterkunde te Leyden. In 1854 werd hij curator van het Nassausche-Veluwsche Gymnasium, in 1852 commissaris der Zuidzeesche straatweg, in 1854 plaatsvervangend kantonregter, in 1855 burgemeester van Harderwijk, in 1857 lid van het collegie van de zeevisscherijen, in 1862 van de tweede kamer der Staten-Generaal. Zijne Majesteit had hem reeds in 1858 het ridderkruis van de Nederlandsche Leeuw geschonken. Hij overleed 2 Maart 1864, nog geen 47 jaren bereikt hebbende. De Meester had een rond en eenvoudig karakter en was in het staatkundige en wetenschappelijke de historische rigting toegedaan, niet die pseudo-historische partij, die de antiquiteiten van vroegere dagen in den tegenwoordigen tijd wil doen herleven en niet weet te onderscheiden de naauwgezette toepassing van het tegenwoordige van vroegere staatsregterlijke beginselen; maar die ware historische rigting, die in het verledene de grondslagen opspoort van het tegenwoordige.

Hij maakte zich als staatsman, regtgeleerde en geschiedkundige bekend en was een ijverig medearbeider aan verschillende regtsgeleerde en historische tijdschriften, zoo als van de *Kronijk* en *de Berigten van het Historisch Genootschap*, van het *Weekblad voor Burgerlijke administratie*, de *Nieuwe Bijdragen voor regtsgeleerdheid*, en anderen.

Afzonderlijk verschenen:

De staten van Gelderland onder het licht der Geschiedenis, (eerst in *Ned. Jaarb. voor Regtsg. en Wetg.*)

Zie Nijhoffs *Bijdr. v. Vad. Gesch. en Oudheidk*. D. VII. bl. 117-118.

Over de verdiensten van Karel V als Nederlandsche wetgever.

Zie Nijhoff, t.a.p.

Bedenkingen tegen het voornemen om de heidevelden door eene overbevolking te doen ontginnen. Arnhem 1847.

Voorts gaf hij:

Het St. Jansdal of 's Heeren Loo, in *Nijhoffs Bijdr. voor Vad. Gesch. en Oudheidk*. D. VI. bl. 93.

Aanteekeningen omtrent een paar Veluwsche bosschen. T.a.p. D. VII. bl. 294.

Het dertiende artikel der Unie van Utrecht. t.a.p. D. IX bl. 213.

Chronologische opgave der perkamenten der 13 *en* 14 *eeuw*, *berustende in het archief der stad Harderwijk*, in *Kronijk v.h. Hist. Genoots. Charters uit het Archief van Harderwijk*, *van* 1315-1498. T.a.p. D. XV. 1859 bl. 281, D. IX. bl. 018 volgg. D. X. bl. 355 volgg.

Register van losse brieven van 1500-1543, van 1543-

in Gelderland doen gelden, in *Nieuwe Bijdr. v. Regtsgel. en Wetgeving*, D. II. St. II. (Amst. 1852).

Karel V en zijne plakaten. Ald. D. V. St. 2.

De grondlegger onzer vrijheid Prins Willem I, *voorstander van het centralisatie stelsel*. Ald. D. VI. St. 2. (1856).

Onderzoek naar den staatsregterlijken toestand en de betrekking der onafhankelijke heerlijkheden onder de vrije republiek. Ald. D. VIII en IX.

1553, 1555-1560-1560-1577. T.a.p. D. XVII. 1861, XVIII. 1862.

De staten van Gelderland, *onder het licht der Geschiedenis*, vervolg in *Ned. jaarb. voor Regtsgeleerdheid en Wetgeving*. 1846-1847.

Hoe lang en hoeverre heeft het beginsel van volkskeuze zich

Begrooting voor de provincie Gelderland, *een bijdrage tot de kennis onzer koloniale legers*, in *Staatkundig en Staathuishoudk. jaarboekje*, 1850, 1851, 1863.

Over de gemeentebesturen en statistiek. Ald. jaarg. 1854.

Iets uit eene belangrijke finantiele commissie in de voorgaande eeuw. Jaarg. 1852.

Bezoldiging der gezanten onder de republiek en de Generaliteitsloterij. Jaarg, 1854.

Het vermogen der gewesten om in evenredigheid de gemeene lasten te dragen, *gedurende de republiek*. Jaarg. 1855.

Opgave van eenige prijzen van levensbehoeften. Jaarg. 1855, 1856.

Een blik in de begrooting der Maats. van Weldadigheid. Jaarg. 1863.

Na zijn dood verscheen:

Geschiedenis van de staten van Gelderland, *van den oorsprong tot heden*. Utr. 1864. 2 dn. (vermeerderde herdruk van bovengenoemd werk.)

Zie zijn biographie in *Verslag der Jaarl. Vergad. der Maats. v. Ned. Letterk*. 1864.

[P. Meesters]

MEESTERS (P.), hoofdonderwijzer der Fransche en Nederduitsche scholen te Sluis, overleed 24 Februarij 1837 in den ouderdom van 57 jaren. Hij maakte zich verdienstelijk door eenige uitgegeven werkjes in zijn vak en geschriften voor gemengde lectuur, zoo als:

Aanleiding tot het ontleden. der Nederlandsche taal. Amst. 1831.

Voornaamste beginselen tot het aanleeren der Nederlandsche taal.

Fransch vertaal- en leerboekje, *in een geleidelijke orde zamengesteld*. Leid. 1835.

Merkwaardigheden uit den onderwijskundigen levensloop van Thomas Hoogeheyt van Diependaal. Amst. 1829. gr. 8°. 2° dr. Amst. 1833. gr. 8°.

Het revolutionismus, *voorgesteld in den koddig noodlottigen levensloop van zekeren staatsomwentelingsgezinden belangzoeker*. Middelb. 1832. gr. 8°.

De Westfaalsche vondeling; een held in het verkrijgen van fortuin en aanzien. Amst. 1832. gr. 8°.

Oom Piet, *voorstellende het karakter van eenen Hollander*, *die uit de geringste klasse optreedt*. Amst. 1832. gr. 8°.

Mislukte aanval op Staats-Vlaanderen, *door den vicomte de Pontecoulant en doctor Gregoire in de laatste dagen van October* 1860.

Een kluchtig heldenbedrijf, *in onderscheidene genootschappen gelezen*. Amst. 1833. gr. 8°.

Mislukte aanval op Sluis, *in Vlaanderen*, *den* 2 *Junij* 1606. *Een kluchtig heldenbedrijf*, *gelezen in de kunst en wetenschap bevorderende Maatschappij te Amsterdam*. Amst. 1833. gr. 8°.

Revolutionnaire Catechismus. Een nieuwe jaargeschenk voor alle tegenwoordige en toekomende revolutiemakers, *gedeeltelijk gevolgd naar een Fransch werk van denzelfden aard*. Amst. 1834. gr. 8°.

Twaalf ambachten en dertien ongelukken. Een oorspronkelijke Nederl. roman. Amst. 1834. gr. 8°.

Verzameling, *geschikt om de Nederl. jeugd*, *door middel van hare moedertaal*, *op eene ordelijke en gemakkelijke wijze tot de kennis der Fransche taal op te leiden*. Leiden 1835. gr. 8°.

Fransche zamenspraken voor de scholen. Leiden 1839. 2 st.

Met M.B. J u n g , *Cijferstoel voor de Nederl. jeugd*, *waarin voornamelijk datgene onderwezen wordt*, *wat een leerling*, *die tot hoogere wetenschappen wordt opgeleid*, *behoeft*. Leiden 1837 en 1838. 4 dln. kl. 8°.

Zie *Kunst- en letterb.* 1837, D. I. bl. 145, 146; B r i n k m a n , *Naaml. van boeken*.

[G. de Meestere]

MEESTERE (G. DE). Schrijver van:

Historia episcopatus iprensis, door J.B. M a l o n te Brugge, in 1851 4°. uitgegeven.

[Martinus de Meester]

MEESTER (MARTINUS DE), te 's Hage geboren en leerling van R o m b o u t V e r h u l s t , bloeide als beeldhouwer, zoo in steen als hout, in het midden der 17e eeuw. Hij overleed te 's Hage.

Zie K r a m m , t.a.p. bl. 1090.

[Willem Meesters]

MEESTERS (WILLEM), controleur der artillerie in Nederl. krijgsdienst woonde in het begin der 17e eeuw te Leyden en was een vriend van den grooten werktuigkundigen S a m u e l M u s s c h e n b r o e k , en den niet minder vermaarden Chr. H u y g e n s .

M e e s t e r s was de eerste uitvinder en vervaardiger van ijzeren vaartuigen hier te lande. In 1674 liet de raad van

Staten, op het advies van prins Willem III, door hem 40 blikken pontons (vaartuigen om bruggen te slaan), maken, en dergelijke pontons bleven tot 1795 in gebruik. Meesters volgde in 1688 den prins naar Engeland, en was later bij het bombardement van Dieppe, Calais, Brest en Duinkerken tegenwoordig. Hij was ook een zeer kundig ingenieur en werktuigkundige, die met Musschenbroek en anderen briefwisseling gehouden heeft. Hij moet in 1703 of 1704 overleden zijn.

Zie J.C. de Jonge, *Gesch. v. Neerl. Zeew.* D. IV. bl.

[P.A. Meeter]

MEETER (P.A.). Men heeft van hem:

Beantwoording der prijsvraag: Welken weg moet de onderwijzer der jeugd ten platte lande inslaan, om der schooljeugd de volstrekt noodzakeiijke kundigheden mede te deelen en dezelve te vormen. Franeker 1830. gr. 8°.

Eerste onderwijs voor jonge kinderen. Leeuw. 1831. 3e dr.

Leerlessen voor de jeugd. Vervolg op het eerste onderwijs. Deeuw. 3 st. kl. 8°.

Zie van Cleef en Brinkman, *Alphab. naaml. v. boek*.

[Emanuel van Meeteren]

MEETEREN (EMANUEL VAN). Zie METEREN (EMANUEL VAN).

[Adolf van Meetkercke]

MEETKERCKE (ADOLF VAN), een der meest beroemde staatsmannen, in 1528 uit een aanzienlijk geslacht te Brugge geboren, werd pensionaris en ontvanger van het Vrije. Als zoodanig woonde hij de vergadering der Algemeene Staten te Brussel bij, en onderscheidde zich door zijne bekwaamheid boven anderen. In 1576 werd hij, wegens de Algemeene Staten naar Don Juan te Marche in Famines gezonden, om de welmeening van hen aan den nieuwen landvoogd bekend te maken. Vervolgens handelde hij met hem te Hoey en werd door hem naar de handeling te Geertruidenberg gezonden, voorts met den markies van Havrech in Aug. 1577 naar Engeland afgevaardigd, om den gevaarvollen toestand des vaderlands te doen kennen en hulp af te smeeken. Zeer breedvoerig handelde hij hier met Walsingham, den beroemden secretaris van koningin Elisabeth, ter verdediging van den stap der staten om aartshertog Matthias als landvoogd in te halen. Hij was in groot aanzien bij Willem I zoowel als bij Matthias en Alençon. In 1579 werd hij naar den vrnchteloozen vredehandel te Keulen gezonden, in 1580 voorzitter van den raad van Vlaanderen, en benoemd om Anjou te vergezellen. Toen zijn vaderland zich met den koning van Spanje verzoend had, koos hij de zijde der vrijheid en verplaatste zich naar de zeven vereenigde provincien, waar hij met vreugde werd ontvangen. Door Leycester tot lid van den Raad van State benoemd, werd hij in 1587 naar

Utrecht gezonden, om de verschillen over het afschaffen van het eerste lid der staten ontstaan, te vereffenen. Hij toonde zich destijds zeer genegen tot L e y c e s t e r , en geraakte daardoor bij velen in mistrouwen.

In het genoemde jaar vestigde hij zich te Leyden, en leverde aldaar het volgende rekwest bij Burgemeesters in:

'*Aan de Edele ende Ernstfeste Heeren Burgemeesteren der stadt Leyden*.

A d o l f v a n M e e t k e r c k e , president van Vlaanderen, verthoont in aldereerbiedinge, dat hy van syne ionge ieucht af sich begeven hebbende ter studie inde vrye konsten, der Griexsche ende Latynsche letteren, den geschreven rechten, mitsgaders het besoecken van diversche lantschappen ende coninckrycken, daer nae geroepen is geweest tot den dienst der Republieken, aldaer hy continuelyck ende onberispelyck gedient heeft, soo wel te hove als in de particuliere ende generale provincien van herwaerts over, sedert het jaer XV^{C} vyftich, ende namentlick in de generale state ende raedt van state sedert het jaer XV^{C}XXXVI, sonder intermissie van tyde tot den iiii January lestleden (1587); dat het mijne heeren de gedeputeerde van de generale staten gelieft heeft de provincie van Vlaenderen in de continuatie van den rade achter te laaten, binne welcke tyden de thoonder soo aen mynheere de prince van Oraengien, hoochloffelycker gedachtenisse, als door den lande (sonder jactantie gesproocken) vele groote ende merckelycke diensten, treffelycke ende dangereuse legatien ende commissien, soo buyten als binnen den lande, gedaan heeft tot syn eygene coste ende sonder eenige recompensen, iae ter liefde van de waere religie ende der goeder saecke van dese vereenichde provincien alle syne goederen, gemac, erven, vrienden ende vaderlandt verlaten, ende drie syner soonen ten dienste van den lande overgegeven, daer van de twee voor den vyant haer leven ende bloet gestort hebben, ende de derde noch is in dienst als capiteyn ende lieutenant-colonnel van den heere v a n G r a n e v e l t daertoe gevoecht; dat hy remonstrant van syne voorsz, langdurige diensten soo luttel geprofiteert ende geconquireert heeft, dat hy, wesende van oude en wel bekenden adel ende ryckdom in Vlaenderen, niet behouden en heeft om syn huysvrouw ende acht overgebleven kinderen te onderhouden; dan mits haer in de universiteyt sich behelpende met de talenten, die hy van Godt de Heere ontfangen heeft ende daermede de ionckheydt te tuchten ende te onderwysen in de vrese

Gots, goede zeden, talen, letteren ende consten, daermede hy dese stadt ende universiteit hoopt te verchieren ende voorderen; bidt daerom dat Uwe E. gelieve uit sonderlinge gratie hem, remonstrant, te vergunnen de vrydommen, privilegien ende exemptien als suppoosten derselver universiteyt ende te dien einde hem favorable acte ofte appositie te verleenen.'

'*Op dit rekwest werd aldus geappostilleerd:*

Op ten XV Juny XV^{C}LXXXVII is by Burgemeesteren deser stadt Leyden in hare vergaderinge opt Raedthuys geresolveert, dat van nu voortaen geen huyshoudende persoonen en sullen toegelaten werden om te genieten de vrydomme van den universiteit dan alvorens overgevende dat sy diennietegenstaende sullen blyven onderworpen het rechtgebiet van die van de gerechte derzelver stede, ende dat men sulcx den heere president Meetkercke, gelycke bewillinge ende overgifte doende, de voors. vrydomme sal laeten genieten.'

Gedurende zijn verblijf te Leyden nam hij deel aan de zamenzwering tegen Leycester in die stad. Hooft noemt hem 'een der voorbarigste belhamels' en telt hem onder de 'bewindgrage geesten, meestal buitenboorlingen, die, ziende dat niet dan bij noodweder de haven hunner hartstogten te bezei len was, het tij bekwaam kavelden, het anker der gehoorzaamheid afkapten, en alle winden te hulp riepen, die dienstig schenen om de golven op holler en holler gang, en de medewilligen van morren tot muiten te brengen.' Hij ontdook het geregtelijk onderzoek eu vlugtte naar Engeland, waar hij den 6 October 1592, in zijn 64^{e} jaar van zijn leven stierf, en in de S^{t}. Paulus-kerk te Londen begraven werd, waar men nog zijn gedenkteeken vindt, welk opschrift ook bij Paquot is te lezen. Hij huwde 1. Jacqueline de Cerf, uit edelen huize, die hem vijf kinderen schonk: Nicolaas en Anthonie die volgen, Baudewijn en Adolf, die hem overleefden en in dienst aan koningin Elisabeth verbonden bleven, en Anne, die volgt. 2. Margaretha van Lichtervelde, die hem een zoon en twee dochters schonk, wier namen onbekend zijn. Zijne beide zusters Eleonore en Adrienne waren chanoinessen te Maubeuge. Zijn zinspreuk was *Et amico fidus et hosti.* Zijn portret vindt men bij Foppens, Paquot en in de *Verk. Vad. Hist.* van C. van der Aa.

Meetkercke was een uitstekend beoefenaar der klassieke letterkunde, van welke de volgende proeven bestaan:

De veteri et rectâ pronunciatione linguae Graecae Commentarius. Accessit appendix de Graecorum Accentibus; cum scholiis. Brugis Flandrorum. 1565. 8°. Antv. 1576. 12°., ook in *Sylloge Scriptorum*, *qui de linguae Graecae verâ et rectâ pro-*

nuntiatione commentarios reliquerunt etc. Lugd. Bat. 1736. 8°. door Sigbert Haverkamp uitgegeven.

Kalendarium perpetuum: sive Ephemeris syllabica dierum Festorum Ecclesiae Romanae, achter het bovengemelde werk.

Μόσχου τοῦ Σιχέλου, χαὶ Βίωνος Σμυρναιου Εἰδύλλια. *Moschi Siculi et Bionis Smyrnaei Idyllia*, *quae quidem exstant*, *omnia hactenus non edita. Accessit Phanoclis Elegia et alia Propertii. Omnia Latinè*, *tam solutâ oratione*, *quam carmine reddita*, *doctissimorumque virorum scholiis illustrata*. Brugis Flandrorum. 1565. gr. 8°.

Theocriti Syracusani Epigrammata, *carmine Latino reddita*. Met de *Parerga Poëtica* van Joh. Posthius (Heidelb.) *ex Typographeïo Hieronymi Commelini*. 1595. 8°.

Volgens Sweertius en Val. Andreas is dit werk te Wirtsburg gedrukt.

Sweertius schrijft hem *Poëmata varia* toe, waarschijnlijk op losse bladen gedrukt. Hij liet na eene verhandeling *de Tumultibus Belgicis* in hs., bij zijn afstammelingen bewaard. De Thou en Val. Andreas, vergissen zich door hem de redactie der *Acta Pacificationis quae Coloniae habita sunt*, en de aanteekeningen er op, en Bayle, door ze aan Coornhert toe te kennen. Zij zijn van Aggeus Albada.

Zie Bor, *Ned. oorl.* D. II. B. X. fol. 304 vs. B. XIII. fol. 103 vs. D. XXII. fot. 11 vs. D. IV. B. XXIII. fol. 64, recto. B. XXVIII. fol. 28, 29; Hooft, *Ned. Hist.* D. XXIV. bl. 1100-1107; Sanderi, *Flandr. ill.* T. II. p. 154; Sweertii, *Ath. Belg.* p. 92; Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 5, 6; Revii, *Daventr. ill.* p. 526-528; Thuani, *Hist. lib.* XVIII. n°. 25; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 6-8; Saxe, *On.* T. III. p. 420; Hoynck van Papendrecht, *Anal.* T. II. p. 2 p. 244, 248, 249, 309, 349; Beaufert, *Lev. v. Willem II*, D. III. bl. 32, 141, 143; Paquot, *Mém*. T. III. p, 617, sv.; Bayle; *Dict. v. Coornhert*, Wagenaar, *Vad. Hist.* D. VII. bl. 279, D. VIII. bl. 115, 120, 180, 258, 261; van Wijn, *op Wagenaar*, D. VII. bl. 50; de Wind, *Bibl. d. Ned. Geschieds*. bl. 200; Scheltema, *Staatk. Ned.* o.h.w.; J.C. de Jonge, *Unic van Brussel*, bl. 76; Groen van Prinsterer, *Archives de la maison d'Orange-Nassau*, T. VI. p. 85, 134, 220, 273; 280, 440, 470, 521 svv. 522, 565 sv. T. VII. p. 262; Kok, Kobus en de Rivecourt, *Acta mss. Cur. Acad. Lugd. Bat.; Gends. Gesch.* D. II. bl. 226; van Kampen, *Gesch. d. Lett. enz.* D. I. bl. 84; Vreede, *Inl. t. d. Gesch. d. Nederl. Dipl.* D. II. St. I. bl. 213-15; Motley, *Opk. d. Ned. Depl.* D. I. bl. 77.

[Anna van Meetkercke]

MEETKERCKE (ANNA VAN), vrouw van Coudette, dochter van den vorigen. Volgens Paquot maande haar vader haar in een door hem nagelaten gedenkschrift aan, naar Brugge en tot de R.C. kerk terug te keeren.

In dit gedenkschrift zou hij ook de R.C. godsdienst voor de eene ware hebben beleden. Hij behoorde echter tot de protestantsche kerk, 't geen ook zijn grafschrift bevestigt. Zij volgde haars vaders raad, keerde naar Brugge terug, beleed daar de R.C. godsdienst, leidde tot haar dood toe een gods-

dienstig leven en werd begraven in de kerk der arme Clarissen aldaar in het graf van Jean de Cerf, heer van Hagendoorn en van zijne vrouw, Cornelia van Maulde, weduwe van Jakob van Meetkercke, ridder, heer van Marck en burgemeester van het vrije Brugge. Zij was weduwe van Paul Knibbe, raad van den koning van Denemarken.

Zie Paquot, *Mém.* T. III. p. 619.

[Anthonis van Meetkercke]

MEETKERCKE (ANTHONIS VAN), zoon van den president trad in krijgsdienst en werd 7 Oct, 1586 bij Zutphen gedood. Zijn grafschrift en dat van zijn broeder leest men in de St. Lebuinuskerk te Deventer, en bij Paquot t.a.p.

[Nicolaas van Meetkercke]

MEETKERCKE (NICOLAAS VAN), broeder van den vorige, legde zich eerst op de oude letteren toe, en omhelsde vervolgens de krijgsdienst. Hij sneuvelde als kolonel in dienst der Staten 11 Junij 1591 bij het beleg van Deventer, in den ouderdom van bijna 30 jaren.

Zie Paquot, t.a.p. Wageuaar, *Vad. Hist.* D. VIII. bl. 297, 312; *Gids* 1840. n°. 3, bl. 37.

[Adam Meeus]

MEEUS (ADAM), geb. in 1533 med. dr. te Amsterdam, bloeide in de 2^{e} helft der 16^{e} eeuw, en gaf in het licht:

Almanach van den jare ons Heeren 1563, *ghecalculeert op den Meridiaen der stadt Amsterdam* (*met eene pronosticatie van dat jaer*). *Gheprint Tantwerpen in de Rape by Hans de Laet*, *met Gratie ende privilegie ... onderteekent J. de Perre* (1562) *met houtsn.* kl. 8°. Zijn portret, door P. Nagel vervaardigd, ziet het licht.

Zie *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk*. D. II. bl. 465.

[Christiaan Meeuse]

MEEUSE (CHRISTIAAN), werd 16 Febr. 1764 te Veere geboren. Na gedurende 25 jaren ter zee en ter visscherij gevaren te hebben, liet hij dit beroep varen, legde zich op de godgeleerdheid toe, werd in Maart 1803 proponent bij de classis van Walcheren, en 29 Mei daaraanvolgende predikant op den Hoek in het land van Axel. Hij poogde den mystieken geest, die in zijne gemeente heerschte, en door het lezen van Bunjan's *Christens reize naar de eeuwigheid* gevoed werd, tegen te gaan door de aanprijzing van de *Beoefeningsleer* van E. Kist. Toen hij zag dat dit niet gelukte, sloeg hij zelf handen aan het werk en schreef: *Proeve van eens Christens reize naar de eeuwigheid*, met voorr. en aanmerk. van J. Renier, predikant en rector te Veere in het licht gegeven, Dordrecht 1810 doch ook hierdoor bereikte hij zijn doel niet. Behalve dit werkje en anderen, die hij nameloos uitgaf, verscheen van hem:

Godsdienstig handboek voor zeelieden van onderscheidene standen. Middelb. 1822, later met een *Bijlagen* in 1826.

Hij heschreef zelf zijn leven (*Herinneringen uit het leven van C. Meeuse*, *door hem zelven beschreven*.) en stierf 1 September 1838, in den ouderdom van ruim

74 jaren. Zijn zeer groot portret is op steen gebragt door A.C. v a n B o v e n . Ook zijn er 2 kleindere, waarvan een voor zijn levensb.

Zie Kobus en de Rivecourt, o.h.w.; *Boekz. d. Gel. Wer.* 1838 b. bl. 376, 504.

[Johannes Meeuwen]

MEEUWEN (JOHANNES), te Gron. geb., studeerde aldaar, sedert 1692 predidant te Nijkerk, Oldekerk en Faen. Hij stierf 29 Febr. 1722.

Men heeft van hem:

Merg van de Heidelbergsche Catechismus, *uitgehaelt in vraagen en antwoorden en smakelijk gemaakt door schriftuurlijke en andere gelijke gelijkenissen of vergelijkingen tot dienst en stichting van alle waarheidlievende Christenen*. Gron. 1729, 1730. 2e dr. 8o.

Zie *Boekz. d. Gel. wer.* 1722 a. bl. 374; 1736 a. bl. 347; Arrenberg, *Naamr. v. Ned. boek.* bl. 343; Koecher, *Catech. Hist. d. Geref.* bl. 319.

[Jakob van Meeuwen]

MEEUWEN (JAKOB VAN), dapper zeeheld, onderscheidde zich in de oorlogen tegen de Engelschen, onder Tromp en de Ruiter. Als commandeur was hij in den slag bij Solebay (1674) waarna hij in plaats van den tot vice-admiraal verheven Jan de Haen, tot schout bij nacht werd benoemd. Den 7 Junij 1675 ontstond er tusschen hem en nog drie andere oorlogschepen van het gemeenebest, die de St. Ubesvloot, uit 28 koopvaarders bestaande, huiswaarts geleidde, en drie Fransche oorlogschepen, nevens een brander, een scherp gevecht in het kanaal, waarin de Nederlanders zich dapper verdedigden, en het hem gelukte al de hem toevertrouwde bodems veilig binnen Duins te brengen, uitgezonderd één, waarvan de vijand zich in den eersten aanval, onder begunstiging van een zwaren mist, meester maakte, en twee andere, waarvan een in brand werd geschoten en de tweede op de Goying vastraakte. Drie dagen daarna uit Duins de reis voortzettende, werd het smaldeel van van Meeuwen op nieuw door de Franschen, die nu met drie kapers versterkt waren, aangegrepen; doch het ontving den vijand kloek, en bereikte met de zijnen de vaderlandsche kust, zonder dat eenig schip verloren ging.

Zie J.C. de Jonge, *Gesch. v.h. Ned. Zeew.* D. IIIa. bl. 148 bl. 279; *Holl. Merc.* 1675. bl. 110.

[Rochus Meeuwisse]

MEEUWISSE (ROCHUS), stads timmerman te Brielle, dwong door zijn manhaftig gedrag het krijgsvolk van Bossu, na de inneming dier stad door de Watergeuzen derwaarts gezonden, af te trekken, doordien hij met een bijl in de hand in het water sprong, en het Nieuwelands sluisje open kapte, waardoor het lage land en de wegen onder water liepen.

Zie Hooft, *Ned. Hist.* B. VI. bl. 220; van Meteren, Bilderdijk, *V.G.*D. VI. bl. 124; *Ned. Hist.* D. II. bl. 25; Bareuth, *Holl. en Zeel. jubeljaar*, bl. 52; *Drentsche Volksalm*. 1839, bl. 244.

[P. Megan]

MEGAN (P.), bij I m m e r z e e l en N a g l e r G.E. M e g a n genoemd, een landschapschilder van Vlaamschen oorsprong,

vestigde zich te Weenen in de tweede helft der 17e eeuw. Verder is niets van dezen schilder bekend. Nagler's berigt, dat hij in 1660 te Weenen geroepen, aldaar in 1730 nog werkzaam zou geweest zijn, is waarschijnlijk onjuist.

Hij teekende zich onder zijn schilderijen verkort *Meg.* Kramm vermeldt van hem zes stuks geëtste *Bergachtige landschappen*, in kl. 4o.

Zie Immerzeel, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunsts*. D. II. bl. 211; Kramm, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunsts*. D. IV. bl. 1094.

[Pieter Meganch]

MEGANCH (PIETER), of Petrus Megangus, volgens Valerius Andreas van Ninove, doch, volgens Sweertius naar Jacques Marchant van Comines. Hij opende in de eerstgemelde plaats in de XVIe eeuw eene school, waarin hij de Latijnsche en Grieksche talen onderwees. Later bestuurde hij andere scholen, zoo als te Comines en eindelijk te Rijssel, waar hij om 1578 in hoogen ouderdom overleed. Hij beoefende de Latijnsche poëzij en was de vriend der dichters Jerôme du Mortier, Franciscus Haemus en N. Lobel, kanunnik te Rijssel.

Hij gaf in het licht:

Grammatica, *in carmen et tabulas graphicè concinnata*. Paris. 1549. 4o.

Syntaxis, *tam in carmen quam in tabellas contracta*. Ibid. 1549. 4o.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 748; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 992; Sweertii, *Ath. Belg.* p. 624; Paquot, *Mém.* T. II. p. 228; Hier. du Mortier, *Carm.* p, 26, 27, 96, 97; Fr. Haemi, *Poëm.* p. 107, 108.

[Mattheus Meganck]

MEGANCK (MATTHEUS). Dezen scheepsbevelhebber ontmoeten wij meermalen in de zeeslagen van 1672-1673. Hij werd in den eersten zeeslag, in het laatste jaar (op Schooneveld) zwaar gekwetst, en stierf aan zijne wonden.

Zie J.C. de Jonge, *Gesch. v. Ned. Zeew.* D. IIIa. bl. 238.

[Meganck]

MEGANCK (), zeeheld, die in 1675 den rang van commandeur bekleedde, zich in dit jaar in de gevechten tegen de Duinkerkers onderscheidde, en een vijandelijk schip bemagtigde.

Zie J.C. de Jonge, *Gesch. v. Ned. Zeew.* D. III. bl. 244.

[Samuel Megapolensis]

MEGAPOLENSIS (SAMUEL), med. doct., jongste zoon van Johannes Megapolensis, (predikant te Schoorl en Bergen; te Reusselaersdijk (1642) en (1649) te Nieuw-Amsterdam, beide in Noord-Amerika), werd in 1662 proponent en predikant te New-York in Amerika, in 1670 de Wieringerwaard en te Zuid-Zype in Noordholland, en vervolgens van de Engelsche kerk in Vlissingen, waar Thomas

P o t s hem 30 Mei 1677 bevestigde. Den 23 Mei 1685 vertrok hij naar Dordrecht, waar hij

in 1700 emeritus werd en in 1706 stierf. Hij was een zeer geleerd man.

Zie B a l e n , *Beschr. v. Dordr.* bl. 195; S t e v e n , *Hist. of the British Ghurches in the Netherlands*, p. 300, 306; V r o l i j k h e r d , *Vliss. Kerkhemel*. bl. 150, 151, 328; S c h o t e l , *Kerk. Dordr.* D. I. bl. 438, D. II. bl. 217; O'C a l l a g h a n , *History of New Netherland*, Vol. I. p. 439.

[Karel van Brimeu, Graaf van Megen]

MEGEN (KAREL VAN BRIMEU, Graaf VAN). Zie BRIMEU (KAREL VAN).

[Lucas Roelof van Megen]

MEGEN (LUCAS ROELOF VAN), hopman der 300 knechten in 1572 te Middelburg tot verdediging en behoud dier stad voor den koning van Spanje ingenomen. In Aug. van dit jaar ontstond er onlust onder zijn vaandel omdat de betaling van een reaal of 5 stuivers ter week voor hunne huisvesting (services) niet aan allen gelijktijdig was geschied.

Zie 's G r a v e z a n d e , *Tweede eeuwged. d. Middelb. vrijheid*, bl. 188, 258.

[Pieter Willem van Megen]

MEGEN (PIETER WILLEM VAN), werd in 1750 te 's Hage geboren, en 7 jaren later, na den dood zijner ouders, in het burger weeshuis, en in 1763 als kweekeling in de Renswoudsche stichting opgenomen, ontving van A. S c h o u w m a n onderwijs in de teeken, en van D u b o u l o i s in de graveerkunst, later te Parijs dat van J.P. l e B a s en J.G. W i l l e . In 1779 keerde hij naar zijne geboorteplaats terug, waar hij in 1785 overleed. Men heeft van zijne hand een keurig bewerkte prent *Le petit Oiselier*, naar eene schilderij van P.A. W i l l e fol. Voorts *La Tête Bachante*, naar H. G o l t z i u s , 1778, ovaal fol.; het portret van *Maria Duyst van Voorhout van Renswoude*, *stichteres der drie fundatien te* Utrecht, 's Hage en Delft 1780. 2^{e} dr.

Zie I m m e r z e e l , *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunsts.* D. II. bl. 211; K r a m m , *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunsts*. D. IV. bl. 1093; K o b u s en d e R i v e c o u r t .

[Jacob Jansz. van Meggelen]

MEGGELEN (JACOB JANSZ. VAN), dichtte in het laatst der 18^{e} eeuw in den smaak van F o c k e n b r o c h o.a.:

Harlequin op de beurs van Amsterdam in het *Dichtkundig praaltooneel van Neerlands wonderen*.

Zijne poezij is onbeduidend.

Zie v.d. A a , *N.B.A.C. Woordenb.* o.h.w.

[Rombout van Meghelen]

MEGHELEN (ROMBOUT VAN), bloeide als bouwmeester in de tweede helft der XVIe eeuw. Hij ontwierp het plan, waarnaar K a r e l V in 1528 het slot V r e d e n b u r g te

Utrecht stichtte. Dit plan berust in het provinciaal Archief te Utrecht, en is afgebeeld in *Geschiedk. en Oudheidk. beschr. van de pleinen*, *straten enz. der stad Utrecht*. Utr. 1845.

Zie K r a m m , *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch*. D. IV. bl. 1093.

[Meggrode]

MEGGRODE. Zie MIGGRODE.

[Petrus Megus]

MEGUS (PETRUS), geb. te Antwerpen, eerst rector van het klooster van Facons in Turnhout, werd in 1560 prior van Corsendonck aldaar, en in 1561 van het nonnenklooster te Bergen op Zoom. Hij was biechtvader van prins Willem I, waarom hij verdacht gehouden werd bij Alva. Hij vertrok naar Keulen als balling, en overleed aldaar.

Zie Mr. L. van Gorkom, *Beschr. d. stad Turnhout*, bl. 48.

[Ellardus van Mehen]

MEHEN (ELLARDUS VAN), in 1570 te Harderwijk geb., werd in 1598 als predikant te Harderwijk beroepen, in 1619 door Gelderland tot de nat. synode te Dordrecht afgevaardigd, in 1619 bij leening eenigen tijd predikant aan Utrecht gegeven. In hetzelfde jaar begeerde hem de gemeente van Amsterdam, doch de gewestelijke synode en gemeente weigerden zijn ontslag. In 1637 werd hij hoogleeraar aan de hoogeschool te Harderwijk, tot wier stichting, in 1600, en verheffing tot academie van geheel Gelderland, in 1617, hij veel had toegebragt. Behalve de Godgeleerdheid, onderwees hij ook vóór de komst van Thysius, de Hebreeuwsche taal. Hij overleed in Nov. 1639.

Wij vinden als vrucht van zijn pen vermeld:

Anker der zielen. Harderw. 1611. 8°.

Recht der Kerke, onder Christelijke overheit in 't Kerkelijke. Harderw. 1616.

Zie Brandt, *Hist. d. Ref.* D. III. bl. 428, 654, 967; Kist en Royaards, *Kerk. Arch*. D. III, bl. 612, 660, XIV. bl. 2, 3, 24, 26, 224; Bouman, *Gesch. d. Geld. Hooges.* D. I. bl. 113, D. II. bl. 647; H. Kroese, *Kerk. Reg. d. pred. te Amsterdam*, bl. 44; van Rhenen, *Kerk. Reg.* bl. 33; Kobus en de Rivecourt; *Cat. de Groe*, bl. 95; *Aanh. en verv. op Abcoude*, *Naamr*. bl. 136.

[Jacobus Meheux of Maheux]

MEHEUX of MAHEUX (JACOBUS), leefde in de tweede helft der 17e eeuw, en was om 1690 te Parijs werkzaam. Hij graveerde o.a.:

Het portret van den bisschop van Senes en St Hieronymus, naar G. Ribera il Spagnoletto. Onder zijne in mezzotint gegraveerde prenten, is eene kopij naar de prent *De Rotleman*, door Cornelis Visscher gesneden.

Zie Kramm, *Leu. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. IV. bl. 1093.

[Lieven Mehus of Meus]

MEHUS (LIEVEN) of MEUS, werd in 1630 te Oudenaarde geboren. Toen hij tien jaren oud was, ontboden zijne ouders, die ten gevolge der staatsberoerten naar Milaan waren geweken, hem derwaarts. Voor een wetenschappelijken loopbaan

bestemd betoonde hij daarvoor weinig aanleg en lust, maar des te meer voor de schoone kunsten, toen hij onder de leiding van zekeren C a r l o , een te Milaan gevestigd Nederlandsch kunstenaar, die met veel talent veldslagen en landschappen schilderde.

Naauwelijks 15 jaren oud, teekende hij niet slechts elk voorwerp naauwkeurig naar de natuur na, maar kreeg een zekere vaardigheid in het groeperen en daarstellen van kleindere geschiedkundige tafereelen. Bij zijne meerdere ontwikkeling, en dorst naar meerdere volmaking, ontstond welhaast het verlangen om Rome te bezoeken, en op zekeren dag trok hij, van niets anders dan van zijne portefeuille en teekengereedschappen voorzien, derwaarts. Te Pistoja, waar hij zich eenigen tijd ophield, geraakte hij in kennis met een edelman die hem met zich naar Siena nam en den hertog M a t t h i a s voorstelde. Deze met het werk van den jongeling ingenomen, hield hem bij zich, en nam hem mede naar Florence, waar de vermaarde P i e t r o d a C o r t o n a reeds eenigen tijd bezig was met het schilderen der zalen van het paleis P i t t i voor den Groothertog F e r d i n a n d II. L i e v e n viel het voorregt ten deel onder de leerlingen van dezen meester te worden opgenomen.

Snel en groot waren de vorderingen die hij maakte, zijne voortbrengsels vonden den grootsten bijval, en de schoonste loopbaan was voor hem geopend, toen hij eensklaps het besluit nam Florence en zijnen edelmoedigen beschermer te verlaten en naar Milaan terug te keeren. Op zijnen weg derwaarts raakte hij verdoold, en op Piemonteesch grondgebied. Hier, waar men bezig was toebereidselen tot den oorlog te maken, viel hij in handen van wervers, en werd hij genoodzaakt dienst te nemen. Eerst drie jaren later kreeg hij zijn ontslag, en keerde hij naar Milaan en zijne ouders terug. Later kreeg hij te Florence eene betrekking aan het hof, waar hij in 1691 in den ouderdom van 61 jaren overleed. Zijn overschot werd met groote staatsie in de kerk St. Jacopo tra fossi bijgezet. Tot de eerste voorstellingen, die hij, na zich voor goed te Florence neergezet te hebben, vervaardigde, behooren die in den koepel van de kerk der madonna della Pace, in het klooster der Hervormde Bernardijnen, die voor meesterstukken van deze kunstenaar worden gehouden.

Voor de Toscaansche stad Prato schilderde hij drie stukken, als: een *H. Petrus van Alcantara*, *bezig zijnde de H. Theresia het sacrament des altaars toe te dienen* in de Kathedrale kerk aldaar, in de kerk van St. Silvester, *de Moeder Gods met het kind Jezus*, *de H. Joseph en twee Apostelen* en *de verloving van St. Catharina* in de St. Marcus-kerk. Men roemt ook zijn *Rust van Bacchus met Ariadne*; *het Manna*, *het gevecht van Achilles*, zijne tafereelen van *Hagar en Ismaël*, en de *zegepraal der Onwetendheid*, in het paleis Pitti. In de vorstelijke galerij en in het genoemde paleis zijn ook onderscheidene merkwaardige voortbrengsels van zijn penseel, onder anderen zijn vier beroemde *Jaargetijden*. In het Florentijnsch museum vindt men zijn, door hem zelven geschilderd portret. Volgens K r a m m heeft hij ook geëtst. G u n d e l l i n i schrijft hem toe:

De stad en vesting Piombino en *Een titelblad* naar V a n n i , voor de Academie intronata van S i e n a .

Zie I m m e r z e e l , t.a.p. bl. 211, 212; K r a m m , t.a.p. bl. 1093 *Belg. Mus.* D. III; B l o m m a e r t , *Ned. schrijv. te Gend*, bl. 427.

[Marcus Meiboom]

MEIBOOM (MARCUS), in 1630 te Tonningen in Holstein geboren, was een groot geleerde met vreemde stellingen en een lastig humeur. Hij maakte zich bekend door een werk over de muziek der ouden, dat hij aan C h r i s t i n a , koningin van Zweden, opdroeg. Deze ontbood hem aan haar hof, en liet, om een begrip van de oude muziek te krijgen, Grieksche speeltuigen, naar zijne ordonnantie maken, om daarmede een Grieksch concert uit te voeren. M e i b o o m zou eene Grieksche aria zingen en de hoogleeraar N a u d a e u s een Griekschen dans uitvoeren, doch toen de vergadering, die geen Grieksch verstond, in lagchen uitbarstte, werd M e i b o o m woedend, mishandeld op de galerij in tegenwoordigwoordigheid der koningin den jongen B o u r d e l o t , haar lijfarts en mignon, die hij voor de oorzaak hiervan hield, verwijderde zich uit Zweden, en begaf zich naar Denemarken, werd hoogleeraar te Sora, daarna koninklijk raad en bibliothecaris te Kopenhagen, en drong vervolgens den koning hem de betrekking van opzigter van den tol te Elseneur te geven. Daar hij deze post, even als weleer zijn bibliothecariaat, slecht waarnam en zijne rekeningen niet in orde waren, zette de eerste minister G a b e l , tegen wiens zin hij met dit ambt bekleed was, hem af. Hierop begaf hij zich naar Amsterdam, waar hij in 1668 tot hoogleeraar in de letteren en geschiedenis werd aangesteld. Naauwelijks had hij die betrekking een jaar bekleed of hij werd ontslagen, wijl hij geweigerd zou hebben privaat onderwijs aan den zoon van een burgemeester te geven, zeggende dat hij gewoon was jongelingen, geen kinderen te onderwijzen.

Hij stak naar Engeland over, waar hij een werk wilde laten drukken onder den titel: *Specimen secundum et pars quaedam tertii novarum in S. Codice interpretationum et explicationum*, mits men hem daarvoor 1000 pond sterling voorschoot. Dit mislukte. Hij schreef zulks toe aan P o l u s , wiens *Synopsis Critic*. toen in het licht was verschenen. Uit Engeland begaf hij zich naar Frankrijk en vervolgens naar Amsterdam. Wijl hij zich beroemde een handschrift te bezitten, *de Commentarien van Hieronymus* op het boek Job, die Augustinus meende dat verloren waren, en men in Frankrijk een nieuwe uitgaaf van diens werken wilde opleggen, werd hij door den Franschen gezant d'A v a u x aangezocht dit hs. te verkoopen, doch toen hij er *f* 10,000 voor vroeg, moest de gezant er van afzien. Naar zijn gevoelen was niemand beter in staat den bedorven tekst van den Hebr. bijbel te herstellen, dan hij.

In 1702 was hij verpligt zijne bibliotheek te verkoopen. Hij

stierf in 1711 in armoede. Men wil dat hij een beroep tot hoogleeraar in de Hebreeuwsche taal te Leyden zou hebben afgeslagen.

Hij schreef:

Observatt. ad loca quaedum librorum decem M. Vitruvii Pollionis de architectura, *quae prodierunt in Jo. de Laet. edit. Vitruvii*. Amst. 1649. fol.

Dialogus de proportionibus ad Fridericum III regem Daniae. Hafn. 1655. fol.

Liber de fabrica triremium. Amst. 1671. 4°. in G r a e v i i , *Thes. Antiq. Roman.* T. XII. p. 553, seqq.

Specimen secundum novarum in S. Codice Hetraeo interpret. et explic. suarum. Amst. 1676. fol.

Specimen tertium novarum in S. Hebraeo cod. etc. Amst. 1678. fol.

Davidis Psalmi decem (23, 25, 47, 48, 61, 65, 72, 95, 98, 150). *hebr.*, *item sex sac. script. Vet. Testamenti integra capita*, *prisco Hebraeo metro restituit omnia*, *et cum tribus interpretationibus*, *Graeca*, *Latina et Gernanica apparere voluit.* Amst. 1690. fol.

Psalmi Davidis duodecim et totidem Sacrae Script. V.T. integra capita in prisco Hebraeo metro etc. Amst. 1689. fol.

Epistolae de Scriptoribus variis Musicis ad Marquardum Gudium. d. 14. April 1667. In G u d i i *Epist. Traj. ad Rhen.* 1697.

Essay de Critique ou l'on tache de montrer, *en quoi consiste la poësie des Hebreux in* J. C l e r i c i *Bibl. Univ. hist.* T. IX. 1688. p. 218-291.

Musicae antiquae autores Septem Graece et Lat. restituit et notis explicavit. Amst. 1652. 4°.

Opuscula mythologica, *physica et ethica*, *Graecè et Lat. a Thoma Galeo Contabrigiae*. 1661 *edita nunc cura Meibomii recusa*. Amst. 1688. 8°.

Diogenis Laetii de vitis, *dogmatibus et apopthegmatibus claror. philosoph. libri X Graecè et Lat.* Amst. 1692. 4°.

Epicteti manuale et sententiae. Cebetis tabula et alia affinis argumenti in linguam Latinam conversa. Traj. ad. Rhen. 1711. 4°. *Curâ Adr. Relandi.* Ibid. 1721. 4°.

Catalogus Manuscriptorum et librorum impressorum ex Bibliotheca viri quondam longe celeberrini Marci Meibomii, *serenissimo Regi Daniae a consiliis superstitem*. Hagae an. 1752.

Hij liet in hands. na:

Ars Hebraeorum metricae restituta.

Notae in Diogenem Laertium.

Nova versio Polybii historicorum.

Cl. Ptolemaei et Bryennii harmonica cum Comm. et Versione saa.

Plutarchi dialogus de musica c. vers. Lat. et Gal.

Zie *Biogr. Univ.*; J ö c h e r , A d e l u n g , K o b u s en de R i v e c o u r t , M o r h o f i i , *Polyh. Philosoph.* C. I. § 10 p. 469, T. II; J o F a -

bricii, *Hist. Bibl.* P. III. p. 445. 445, P. Burmanus, *ad Syll. Epist.* T. IV. p. 86; D'Orvilius, *Orat. in Nat. Ath.* p. 16; *Cat. Bibl. Bunav.* T. I. Vol. II. p. 1431; Saxe, *Onom.* T. IV. p. 558, 559; Carpzovius, *Introd. ad libb. historic. Vet. Ters*, p. 443, seqq.; Benthem's *Holland Kirch- und Schulen-staat.* T. II. p. 375, folg.; Molleri, *Cimbr. liter.* T. III. p. 375, seqq.

[Meiboom]

MEIBOOM (), beroemd wiskundige uit de 17^{e} eeuw, vermeld bij van Schooten in zijnen *Commentarius* op de Geometria van Descartes.

Zie Nieuwenhuis, o.h.w.

[Johannes Meier]

MEIER (JOHANNES), werd in 1651 of 1652 te Blomberg, een klein stadje in het graafschap Lippe geboren. Zijn vader Carsting Meier was kuiper, en bestemde zijn zoon voor hetzelfde ambacht, opdat die hem in zijne sobere broodwinning mogt ondersteunen, en toen Johannes meer lust in het lezen toonde te hebben, trachtte hij hem met geweld daartoe te dwingen.

Een aanzienlijk inwoner trok zich het lot van den knaap aan en stelde hem in de gelegenheid zijn veelbelovenden aanleg te ontwikkelen. Deze bezorgde hem huisvesting en onderrigt tot dat hij in 1668 genoeg gevorderd was om met vrucht eerst het lagere, naderhand het hoogere onderrigt aan het gymnasium van Hamm te genieten. Hier maakte hij groote vorderingen onder den wijsgeer Abraham Gulich en den godgeleerde Adrianus Pauli, die hem het eerst liefde voor het Coccejaansch stelsel inboezemde. In 1673 werd hij kandidaat tot de H. dienst en begaf hij zich naar Groningen, waar hij, 1674, het onderwijs en de vriendschap verkreeg van den beroemden Jacobus Alting, die hem hoog schatte en op wiens aanbeveling hij met grooten toeloop openbare lessen gaf, terwijl hij in 1778 te Keulen in aanmerking kwam en in het volgend jaar het plan vormde naar Engeland te reizen. Nog niet verzadigde dorst naar meerdere wetenschap dreef hem intusschen naar Leyden, waar hij de gehoorzalen van den jongeren F. Spanheim Chr. Wittichius en Steph. le Moyne bezocht. Zijne geleerdheid, vooral in de Oostersche talen, maakte hem aan de Hollandsche academie zoo gunstig bekend, dat zijne lessen over de Hebreeuwsche, Syrische en Chaldeeuwsche letterkunde een geruimen tijd bij de studenten zeer gezocht waren, en toen de ijver van deze begon te verftaauwen, ontving hij van curatoren het aanbod om op hunne kosten eene reis naar Syrië te ondernemen, ten einde zich daar meer te kunnen oefenen in de kennis van de Oostersche gewoonten, zeden en letteren. Gereed om van die vereerende uitnoodiging gebruik te maken riep hem de onverwachte aanstelling (1679) van buitengewoon hoogleeraar in de godgeleerdheid, de hebreeuwsche taal, wijsbegeerte en welsprekendheid in den Hamm.

Gedurende de vijfjaren, waarin hij deze betrekking bekleedde,

troffen hem zoo vele onaangenaamheden en werd hem zoo veel verdriet veroorzaakt, vooral door eene wijd verspreide verdenking van kerkelijke onregtzinnigheid, dat het hem, schoon hij zich door de steun der verstandigen en allengs zich door de stem des volks geregtvaardigd zag, niet onaangenaam was, toen hij in 1684 tot hoogleeraar in de godgeleerdheid en Oostersche talen te Harderwijk beroepen werd. Door S p a n h e i m den jongeren, zijnen vroegeren leermeester en daartoe bepaaldelijk van Leyden overgekomen, tot doctor in de godgeleerdheid bevorderd, trad hij als hoogleeraar op met eene *Oratio de omni genâ scientiâ* (Hard. 1685).

Reeds in zijne eerste ambtsjaren bekleedde hij het voorzitterschap in den senaat. Van 1685 tot 1687, 1689 tot 1792 en later in 1697, 1702, 1707, 1713 en 1719 werd hij tot de bekleeding er van geroepen. Het was in die betrekking dat hij in 1691 uit naam der Hoogeschool eene plegtige rede uitsprak ter eere en ter verwelkoming van koning W i l l e m . (*Pro Wilhelmi*, *Magnae Brittanniae regis*, *in Belgicam Foed. felicissimo adventu et imperii aeternitate*). In hetzelfde jaar werd hem het aanzienlijk ambt opgedragen van algemeen superintendent in het graafschap van de Lippe, en van eersten predikant van Detmold. Curatoren deden hun uiterste best om door het aanbod eener verhoogde wedde en de meest vereerende toezeggingen hem te bewegen in dat tijdsgewricht de akademie niet te verlaten. Die pogingen gelukten en bewaarden voor ons vaderland een geleerde, die het lange jaren versierd heeft. Alom verspreidde zich de mare zijner geleerdheid en der trouwe zorg, die hij voor zijne kweekelingen droeg; zoodat velen, van nabij en van verre, naar zijne gehoorzalen gelokt werden. Hij bevorderde vooral de Hebreeuwsche taalstudie en velen oefenden zich onder hem in de Rabbijnsche letterkunde, met welke hij zeer was ingenomen, en waaraan het althans voor een deel mag worden toegeschreven dat hij zich het lot en de belangen der Israëliten met warmte aantrok. Ook leverde vele zijner schriften het bewijs van zijne ingenomenheid met de Oostersche letterkunde. Zijne klimmende jaren verkoelden zijnen ijver niet, en nog in 1722 begroetten hem de Bremer geleerden op eene eervolle wijze als den oudsten van al de hoogleeraren die destijds aan de Nederlandsche hoogescholen onderwijs gaven. Zijn vaste gezondheid scheen hem nog een lang leven te beloven, toen een noodlottige val hem eerst op een smartelijk krankbed, en de gevolgen daarvan hem den 21 April 1725 ten grave voerde. Hij vond in zijn ambtgenoot C r e m e r een warmen lof- en lijkredenaar.

M e i e r was een Coccejaansch doch verdraagzaam en vredelievend godgeleerde. Dit werd vooral door J a c o b u s A l t i n g , R o ë l l en B e k k e r , met wier meeningen hij niet instemde, maar die hij toch bleef hoogschatten.

Ofschoon van een driftig en oploopend karakter, onthield

hij zich zoo veel mogelijk van het schrijven van twistschriften. Alleen was hij met J.C. Clasing, superintendent te Lemgo en met den Groninger hoogleeraar Gerdes in openbare twist. Hij huwde Cornelia Constance van Middachten, dochter van Henrich van Middachten, doch liet geen kinderen na.

Hij schreef:

Quinque Dissert. exeget., *sub. praes. Altingii*, *de Sceptro Messiae*. Gron. 1676. (Ook in Ikenii et Hasaei, *Thes. novo theol. phil.* T. I. p. 1).

Diss. Theologica de Mysterio SS. Trinitatis, *ex solius V.T. libris demonstrato*, *atque ex veterum ac recentiorum Rabbinorum praesertim cabbalistorum monumentis illustrato*. Hard. 1700, 1712. 4°. Vert. door Johannes Heerema Heiserus, met den titel:

Twee pylaaren der Waarheyt. Amst. 1695. 8°., later met een anderen titel (*Waarheyt der Christelycke Gereformeerde godsdienst*, *bewesen uit het Oude en Nieuwe Testament tegens de Joden*, *Socinianen en andd.* Amst. 1714. 8°. herdrukt.

Uxor Christiana, *hoc de conjugio inter duos*, *deque incestu et devortiis dissertt. tres*, *in quibus varia Theologorum ac Ictorum judicia*, *et ad dubios casus responsa*, *plurimaque Karadeorum placita hactenus non producta ex ravissimis tum impressis tum mss. libris citantur et expendantur*. Amst. 1688. 4°.

De origine et causis Festorum, *Solemniumque dierum*, *quos olim Judaei in terra Canaan hodieque in exsilio agitare consueverunt diatribe*. Amst. 1692. In 1724 verscheen dit werk veel vermeerderd en verbeterd te Amsterdam in 4°. met den titel:

Tractatus de temporibus S. festis et diebus Ebraeorum cum animadversionibus in S. Spenceri libros Megallath Taanith. etc.

Dissertationes V. de templo Ezechielis, *quibus propheticae visiones Ezechielis in ultimis ejus capitibus XL-XLVIII. contentae*, *nondum impletas*, *sed olim. inplendas esse demonstratnr.* Hard. 1707. 4°.

Disquisitio de primo libro Mosaico unde Mosesres, *in Genesi et in primis capitibus Exodi descriptas*, *dedicerit*. Harderov. 1714. 4°.

De veritate ac divinitate historiae legum et prophetiae Mosis cum diss. de regno millenario sanctorum Apoc. XX. Harderw. 1715. 4°.

Seder olam Rabba siva.

Chronicon Hebraeorum majus et minus. Latinè vertit et commentario perpetuo, *cui notae in Vet. Test. libros historicos et plerosque*, *prophetas*, *minoriis insertae sunt*, *illustrav. J.M. Accedunt ejus dissertatienes tres:*

1. *de historiae S. divina origine et infallibilitate*.
2. *de ejusdem integritate adversus*. R. Simonis, *Hist. Crit. V.T.* Lib. I.
3. *de codice et calculo Ebraeo praeferendo Samaritano et*

Graeco. Cum Judecibus Copississimus. Amst. 1699, 1706. 4°.

De vero sensu, *Tikkun Sopherim sive correctionum scribarum in XVIII dictinonibus in S. Scriptura adhibitarum:* Harder. 1689. 4°. Ook in Ikenii et Hasaei, *Thes. l.c.*

Systema Theologicum: sive fundamenta Theologiae Pract. Harder. 1713. 8°.

Oratio de origine hujus universi habita d. XII *Jun. Cum fasces academicos deponeret*. Harder. 1720. 4°.

Dissertt. de Vaticiniis Bileami Num. XXII-XXIV.

De ortu et progressu Synedrii 70 *virorum.* 2 *Chron. XXI:*12. Hard. 1720.

De Epistola Eliae ad Joramum.

De Anno Jubilaeo.

De Suffitu ad Exod. XXX:34 seqq. Brem. 1700.

Responsio ad quaestionem, *an viduae licitum sit nubere de functi mariti sororis filio*. Hard. 1710, 4°.

De angelo foederis. Hard. 1702.

Verkeerdelijk wordt hem op het register van Neocori (Lud. Kusteri) *Bibl. libr. nov.* T. V zekere *Dissert. de Pontificiis* toegeschreven. Deze waren van Jo. Fr. Mayer.

Antiquitates sacrae in quatuor partes distributae. Dav. 1733. na den dood des schrijvers uitgegeven door zijnen bloedverwant den Twelloschen kerkleeraar H.B. Reuter.

Animadversiones in dissertationes de unctione sacra Exod. XXX. Lemgoviae Anno 1717 *editam.* Harderov. 1718. 4°.

Johannis Meyeri modesta et realis defensio animadversionum Joh. Con. Clasinghii, *Superintendentis et V.D.M. de Unctione sacra Exod. XXX. Vindiciis ejus*, *quae non nisi conviciis et sesquipedalibus verbis refertae sunt*, *opposita*. Hard. 1720.

Censura censurae sive veritas defensa, *fallaciisque*, *errorribus et mendaciis J. Con. Clasingii*, *superintend. illata ab Johan. Meyero.* Hard. 1722.

Zie Jöcher, *Gelehr. Lex.*; Rotermund, *Fortz. etc.*; B.S. Cremer, *Orat. funeb. in obit. Meieri*, waarvan door den schrijver zelven een uittreksel is gegeven in *Museo Brem.* (1728) Vol. I. P. I. p. 296 seqq.; Koenen, *Gesch. d. Jod. in Ned.* bl. 225; Hoogstraten Kok, *Vad. Woordenb.* D. XXIV. bl. 18 verv. en *Bijv.* Chalmot, D. I. bl. 244; Ypey, *Gesch. d. Christel. Kerk in de* 18 *eeuw*, D. VIII. bl. 157 verv. 494; Bouman, *Gesch. d. Geld. Hooges.* D. I. bl. 237 verv. 339, D. II. bl. 16 verv. 39, 189, 604, 605, 510; Glasius, *Godgel. Nederl.* o.h.w.; Hasaeus, *Mus. Brem.* T. I. p. 300; *Bibl. Brem.* T. I. p. 746, II. p. 1095, V. p. 145, 147, VII. p. 1058; Jac. Altingii, *Opp. omn.* T. V. p. 84, 85, 90, 94, 109, 112, 121, 229; W. Tesschenmacher ab Elverfeldt, *Anal. Cliviae*, p. 496; P. Bondam, *Orat. de O.C. Bröffel*, p. 12; Buddaeus, *Isag. hist. theol.* T. I. p. 122, 123; *Misc. Duisb* T. I. p. 127 volgg.; *Boekz. d. Gel. Wer.* 1721, bl. 696, 718 volgg., 1723, D. I. bl. 92, 1732, D. I. bl. 239 1736, D. I. bl. 97, 1751, D. I. bl. 77, 1759, D. I. bl. 78, 1761, D. 2; Rabus, *Boekz.* 1694, D. II. bl. 88; Neocori, *Bibl.* T. IV. p. 304; Reeland *in Praef. Anal. Rabb.* p. 18.

[Meier]

MEIER. Zie MEYER.

[Gilles de Meiere]

MEIERE (GILLES DE), pastoor van Vinderhoute, een der vier pastoren onder het bisdom van Gent, die de hervormde godsdienst hadden omhelsd, werd den 16 Julij 1567, volgens anderen in Maart 1568, 's nachts gevangen, bleef in weerwil der pogingen om hem tot de Roomsche kerk terug te brengen volstandig, werd door den suffragaan van Doornik ontwijd en veroordeeld om gehangen te worden, maar ten verzoeke van den M a e s t r o d e l C a m p o , aan wien die sententie al te zagt scheen, den 4 April 1568 op Veerle-plaatse te Gend levendig verbrand.

Zie *Hist. d. Martel.* bl. 240, 241; *Gentsche Geschied.* D. I. bl. 86, 116, 117, 118; t e W a t e r , *Hist. d. Herv. kerk te Gend*, bl. 31.

[Henricus Meiling]

MEILING (HENRICUS), predikant te Gendringen (1672), Burg (1698) Grol (1684), beoefende de latijnsche dichtkunst, blijkens zijn gedicht voor de *Dierum Genialium. Decas prima.* Zutph. 1696, van J o h a n n e s L o m e i j e r . Hij overleed 1709.

Zie d e J o n g h , *Naaml. d. pred. v. Gelderl.* bl. 366.

[Zeno Meiling]

MEILING (ZENO), predikant, prof. Theol. en curator der Hooge en lage scholen te Lingen 1729, hield en gaf in het licht eene lijkrede op F r e d e r i k W i l h e l m , koning van Pruissen (6 Julij 1740). Hij stierf 23 Jan. 1747.

Hij had vier zonen, S a m u e l , eerst predikant te Diepenheim, vervolgens prof. theol. en prim. predikant te Lingen (19 Julij 1752), J a c o b H e n r i c u s als proponent 31 Maart 1744 te Markelo bevestigd, in 1759 prof. antiq. en rector te Lingen; H o s e a s , als proponent 1 Dec. 1747 te Gildenhuizen in 't Graafschap Benthem, en *Sylv. Did.* als proponent 1757 te Oldenzaal bevestigd.

Zie *Boekz. d. Gel*, *Wer.* 1740 b bl. 258, 1741 a bl. 355, 1744 b bl. 231, 1785 a bl. 227, 1747 a bl. 455, 713, 1752 b bl. 129, 1759 b bl. 588; *Overijsselsche Volksalm.* 1841 bl. 215.

[Henricus Meiling]

MEILING (HENRICUS), of MEILINGIUS, in 1602 als proponent beroepen te Ruurlo, in 1605 vertrokken zonder ontslag en 1611 predikant te Arnhem, nam in 1618 zijn ontslag.

Men heeft van hem:

Remonstrantie aan de gedep.... van Over-issel, *door eenen expressen van vreden na Zwolle* 1619, *den* 29 *Aug. af-ghesonden van H. Meylingio*, *In dese remonstr. sal de leser redenen vinden*, *ten eersten: waeromme een ... dienstknecht J. Chr. sonder quetsinge zynder conscientie*, *den acte van sich t'onthouden van alle kerckbedeeningen ... met syne onderteyckening se niet en kan besweren ... ten tweede: waeromme de overheyden van sulcken versoeck behooren te supersederen*

ende niemant te persequeren ... in druck uytgegev. door een leefh. der conscientien vryheit. Gedr. buiten Borckeloe. N°. 1619.

Zie T i d e m a n , *Rem. Broed.* bl. 275; R o g g e , *Bibl. v. Remonstr. Geschr.* bl. 166; D e J o n g , *Naamreg. d. pred. v. Gelderl.* bl. 366.

[Franciscus Meinardus]

MEINARDUS (FRANCISCUS). Friesch regtsgeleerde, in 1610 hoogleeraar in de regten te Poitou. Waar hij geboren is, en welke lotgevallen hij heeft gehad, is onbekend.

Hij schreef:

Regicidium detestatum, *quaesitum*, *praecautum. Augusti Pictonum*. 1610. 8°.

Disputatio de juribus Episcoporum, *ad Cap. XVI de officio judicis ordinarii. Pictavii.* 1612. 8°.

Orationes legitimae, *August. Pict.* 1614. 8°. (*De visco Druidarum; de templo Iustiniani Romae justitiae dicato; de gennino justitiae oculo*.)

Zie F o p p e n s , *Bibl. Belg.* T. I. p. 300; S t r u v i i , *Bibl. Hist. Meuselii*, Vol. VII. T. I. p. 165. VIII. T. I. p, 228; d e W a l , *de Clar. Fris. Jurisc.* p. 192, 193.

[Meinard de Man]

MEINARD DE MAN, te Wormer uit een deftig geslacht geboren, werd onderpastoor te Graft, vervolgens monnik, weinige jaren later pastoor, eindelijk in plaats van H e n d r i k v a n U y t e n h o r s t , abt van Egmond. Hij verbeterde de abdij en hare bibliotheek, vermeerderde haren boekenschat. Hij was bevriend met E r a s m u s en hervormde kloosters van Kirtenberge bij Afflighem en van Eyratten. Mogelijk zou hij zulks ook de abdij van St. Winox hebben gedaan, indien de monniken zulks niet belet hadden.

Zie J o h . à L e y d i s , *Chron. Egmond*, p. 135 seqq.; *Bat. Sacra*, T. IV. p. 134; K i s t en R o y a a r d s , *Ned. Archief voor Kerk. Ges.* D. I. bl. 455; W a g e n a a r s *Vad. Gesch.* D. V.

[W. Meinardi]

MEINARDI (W.), secretaris der staten van de provincie Groningen, woonde 23 van Herfstmaand 1618 de synode te Groningen bij, waar aan de benoemde predikanten en onderlingen volle magt werd gegeven om in de nationale synode te Dordrecht over de leerpunten der Arminianen te handelen.

Zie B r u c h e r u s , *Gesch. v.d. opk. d. Kerkh. te Groning.* bl. 379.

[Lucas Meinardszoon]

MEINARDSZOON (LUCAS), raad der stad Amsterdam, hield in 1566 met de onderschout W i l l e m M a a r t e n s z . K a l f , de magt bij de St. Anthoniepoort om allen het inkomen der predikanten te weeren, 't geen hij echter niet kon beletten.

Zie W a g e n a a r , *Beschr. v. Amst.* D. III. bl. 173.

[Petrus Johannes Meindaerts]

MEINDAERTS of MEINARTS (PETRUS JOHANNES), 7 Nov. 1684 te Groningen geboren, studeerde te Mechelen en te Leuven, omhelsde de gevoelens van P e t r u s C o d d e of C o d d a e n s , en werd in 1716 door L u c a s F a g a n , bisschop van

Meath in Ierland gewijd. In zijn vaderland wedergekeerd, werd hij aardspriester van Leeuwaarden en deken van Friesland, en 2 Julij 1739, in plaats van T h e o d o r u s v a n d e r

C r o o n tot aartsbisschop van Utrecht gekozen en den 18 October van dat jaar door V a r l e t, bisschop van Babylon, gewijd. C l e m e n s XII en B e n e d i c t u s XIV verzetten zich tegen deze wijding, doch M e i n d a e r t s beriep zich, gelijk zijne voorgangers, op een toekomend concilie, en wijdde zelfs de bisschoppen van Deventer en Haarlem, 't geen hem nieuwe onaangenaamheden van de zijde van Rome berokkende. Hij verdedigde zich in verschillende geschriften, zoo als in een *Memoire*, 4°. in 1744 gevoegd aan zijn *Acte d'Appel; Lettre sur les affaires de l'église*, 4 *Nov.* 1753, 12°.; *Lettre à Benoit XIV*, 13 *Fevr.* 1758*; Mandement sur la mort de Benoit XIV*. In 1763 hield hij te Utrecht een concilie, dat verschillende Fransche bisschoppen bijwoonden. De acta dezer synode, in het latijn opgesteld, in het Fransch vertaald, (*Acta du Concile d'Utrecht*, 4°. et 12°.) werden 30 April 1765 te Rome veroordeeld, en in 1766 door de vergadering der geestelijkheid in Frankrijk gecensureerd. M e i n d a e r t s appelleerde hiertegen in een *Lettre à Clement XIII*, 10 *Oct.* 1768, 12°. gedrukt te Utrecht 1769, 12°.

Men heeft nog van hem:

Recueil de témoignages en faveur de l'église d'Utrecht, Utr. 1763, 4°. en 12r.
Motivum juris pro capitulo Harlemensi, *Refutatio responsi etc*.

Zie *Biogr. Univ.* i.v.*; Nouv. Biogr. génér*. i.v.; D u p a c d e B e l l e g a r d e, *Hist. de l'église métropol d'Utrecht*, p. 356 suiv.; *Mem. hist. du P. Norbert*, T. III. p. 40 suiv.; *Lettre d'un prêtre Francais*, Utrecht 1754; *Nouv. Eccles.* 16, 23 *Mei* 1768.

[Eelke Meinderts]

MEINDERTS (EELKE), was eerst schoolmeester te Westergeest en later boer te Kollum, een geestig man, zeer ervaren in het land- en oudfriesch, dien P e t r u s W i e r d s m a daarover raadpleegde. Hij bragt dikwerf weken bij jonkheer W i l l e m v a n H a r e n en zijne echtgenoot C e c i l i a J o h a n n a v a n H e e m s t r a op den huize Vogelzang te Veenklooster door, waar hij door zijne geestige en nuttige gesprekken zich bevriend en geacht maakte. Hij maakte Hollandsche en Friesche verzen, waarvan er twee op de blijde inkomst van den prins van Oranje in 1773 en 1777 binnen Leeuwarden zijn gedrukt (*Blydschips betjoeginge oon zijn Trogloftige Heegheid Willim de Vyfte*, *prins fen Oranje inz. bij gelegentheid dat Zyn Heegheid to Liouwird ynhelle wirden is*, *dy* 24 *fen Julius* 1773, met bijvoeging van den tweeden druk van een ander gedicht, getiteld: *Folle gelok in Wolkomst-winsk oon heer Trogloftige Heegheden Willim de fyfte*, *zijn Wijf in Bern; op herre oonkomst ijn dy zelne Hoof- in Heegsted op den* 28 *fen Rispsmoanne* 1777). Deze verzen, hoewel plat proza, zijn een bewijs, hoe men zelfs de minste trekjes in het menschelijk karakter meesterlijk kan teekenen zonder

daarom een greintje dichterlijk gevoel te bezitten. Maar zijn roem heeft hij verworven door een meesterlijk geschreven volksboek, getiteld: *it libben fen Aagtjen IJsbrants* of *dy Frieske boerinne*, met eene voorrede, ook in het land-friesch. De schrijver heeft de eerste uitgaaf in 1779 zelf geleverd. Sedert verschenen er drie nadrukken: de eerste in 1808 te Leeuwarden, de tweede in 1827 te Sneek, en de derde in 1861 door Waling Dijkstra, met eene voorrede van den archivaris T.R. Dijkstra, uitgegeven. Van zijne Ned. poezij gaf hij eene proeve in: *de vernederde en verhoogde Jozef. In zes boeken*, 2 dln. Dokkum 1778, 79. 4°.

Het Friesch genoots. bezit ook een hs. met verzen van hem.

Zie Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. en Crit. Woordenb.* D. IV. bl. 400; Petrus Wierdsma, Petrus Brantsma en Eelke Meinderts, door J.H. Halbertsma, in *de Vrije Fries*, D. IX. bl. 301 en volgg.

[Nicolaas Meindertsz. van Bleisdijk]

MEINDERTSZ. of MENYERTSZ. VAN BLEISDIJK (NICOLAAS), geliefdste leerling van David Jorisz oon, wien hij zijn dochter ten huwelijk schonk, doch die later aan zijn leer begon te twijfelen en tegen hem opstond.

Den 2 Jan. 1538 werd bij plakkaat door gansch Holland verkondigd ‘dat niemand David Jorisz oon en Meynert van Embden, leeraers onder de Wederdoopers, souden herbergen, op poene van gehangen te werden, in syn eige deure. Maer die hen aenbraght sou van elk genieten hondert gulden, en van andere herdoopers veertig gulden.’ Hij heeft het leven van zijn schoonvader beschreven.

Zie Brandt, *Hist. der Ref.* D. I. bl. 133, 136; *Rep. d. Plakk.* bl. 37.

[H. Meine]

MEINE (H.), schreef:

Onderzoek der vrage, *waerom de verrezen Heiland aan zijne vrienden en niet aan zijne vijanden verschenen is*. Amst. 1784. 8°.

[Eduard Meiners]

MEINERS (EDUARD), zoon van Wiard Hermanni, burgerhoofdman te Emden, en van Christina Elisabeth Pears, werd 22 Julij 1691 te Emden geboren. Hij studeerde te Leyden, werd in 1712 te Groothuizen, in 1715 te Westerhuizen, in 1717 te Wener, en in 1723 te Emden als predikant beroepen. Hij huwde in 1717 te Wener met Trijntje Rosingh, dochter van Herman Rosingh, predikant te Wener, den 29 Mei 1746 overleden. Na nog des morgens gepredikt te hebben, overleed hij reeds des avonds van den 19 Dec. 1752. Hij was als godgeleerde en kerkgeschiedschrijver bekend door:

Praktijk des Christendoms of praktikale Godgeleerdheid. Amst. 1756, 0378. 8°.

Over den brief aan de Romeinen. Amst. 4 d. 4°.

Jesus de levendigmaker der uitverkoorne dooden, en

Christus alles in allen. Emden 1724. 3 d. 3e dr. 8°., 1735. 2 d.

Begenadigd bestier om verzekerd en getroost te leven en te sterven. Gorinch. 1736.

Lijkpredikatie over G.H. Swarte.

Lijkpredikatie over G.C. Rese.

Ontwerp van den Oost-Frieschen Catechismus. Embden 1727, 1740. 4°.

De redelijke Godsdienst, *als een vrugt gevolg van de geloofsleere voorgedragen en aangedrongen*, *of eene verklaring van het XII*, *XIV*, *XV kap. van den brief aan de Romeinen*. Embden 1740.

Schriftuurlyke wegwijzer voor onbekommerde en overtuigde geloovigen. Emdden 1747. 3e dr. 8°.

Het leven des geloofs ten tijde van beproeving. Leid. 1736.

Levensbeschrijving van D. Everhardi. Gron. 1735. 8°.

Oostvriesche kerkelijke geschiedenisse of een historisch en oordeelkundig verhaal van hetgene nopens het kerkelijke in Oostvrieschlandt, *en bijzonder in Emden is voorgevallen sedert den tijdt der hervorminge*, *of de jaren* 1519 en 1520, *tot op den huidigen dag*. Gron. 1738. 2 d. 8°.

Zie *Boekz. d. Gel. Wereld* 1761 b. bl. 459; Koecher, *Catech. Hist. d. Geref. kerk*, bl. 189; Arrenberg, *Naamreg. v. boek.* Reersheim, *Ostfr. reform. prediger Denkm.* p. 45, 71, 161, 186; Tiedens, *Gel. Ostfr.* B. III. p. 269, 291; Meusels, *Lex.* B. IX. p. 39; Adelung en Rotermund.

[Cornelis Meinertszoon]

MEINERTSZOON (CORNELIS), predikant te Hoorn, was, even gelijk zijn ambtgenoot Clement Maartensz. de Remonstrantsche gevoelens toegedaan. Beide, mitsgaders eenige ouderlingen te Hoorn, leverden een remonstrantie aan de Staten van Holland in, gekant tegen de handelingen van de Noord-Hollandsche professoren en ‘dienende tot verschooning van Cornelis Wiggertsz.’, met verzoek ‘om in 't stuk van de predestinatie niet te hoog gepeint te werden.’ Ook gaven zij, nadat Cornelis Wiggertsz. in 1595 van zijne publieke dienst afstand had gedaan, in het licht: ‘*een kleyn boexken*, *geintuleert: Apologia en ronde bekentenisse van Clement Martensz. en Cornelis Meynertsz.*, *daerin sy haer gevoelen over 't verbond Gods*, *der verkiesingen en perseverantie verklaren; sonder dat haer daerover eenige moeyten is wedervaren*, *dat men weet*, *maer zyn daer in gedult geworden*.’

Zie Bor, *Nederl. Hist.* B. XXXII. bl. 75, 85; Uytenbogaert *Kerk. Gesch.* bl. 298, 299; Brandt, *Hist. d. Ref.* D. I. bl. 267, 268, 334, 362, 459, 530, 550, 770, 771, 793; Velius en Centen, *Chron. v. Hoorn*, bl. 289, 290, 297, 299, 311, 342; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D IX. bl. 313, 314; Abbing, *Gesch. der stad Hoorn*, bl. 57, 59; Trigland, *Kerk. Gesch.* bl. 268, 270.

[Claas Meinerts]

MEINERTS (CLAAS), Zie MEYNERTS CLAAS.

[Meinold van Windesheim]

MEINOLD VAN WINDESHEIM, Edelman aan het hof van den Utrechtschen bisschop Floris van Wevelinkhoven, overleed 1396. Kort voor zijn overlijden wijdde hij zich met al zijne goederen aan de dienst der broederschap van het Gemeene leven.

Zie van Hattum, *Gesch. v. Zwol*, D. V. bl. 194; Kist en Royaards, *Archief voor Kerkel. Gesch.* D. VI. bl. 282.

[Meinold of Weinold van Windesheim]

MEINOLD of WEINOLD VAN WINDESHEIM, leefde in de 2^{e} helft der 14^{e} eeuw. Hij was hofedelman van bisschop Frederik van Blankenheim, weldoender van de Zwolsche school der Broederen van het Gemeene leven (het *arm Klerkenhuis*). Hij stelde geheel zijn vermogen ten dienste der Broederschap. In eigen huis verzorgde hij een kring van leergierige jongelingen. Zij vonden bij hem voedsel en kleeding, en voorbeeld van een vroom leven.

Zie Delprat, *Broeders. d.G. Groete*, bl. 84.

[Meinserus of Meinserius]

MEINSERUS of MEINSERIUS, was een der eerste teekenaars van het verbond der edelen in 1566.

Zie Strada, *de bello Belg.* Dec. I. lib. V. p. 206; te Water, *Verb. d. Edel.* D. I. bl. 91, 92; D. III. bl. 124.

[Gerard of Geraert van der Meire]

MEIRE of MEERE (GERARD of GERAERT VAN DER), bij de Italianen Gerardo da Gand genoemd, bloeide in de XVe eeuw te Gend. Aldaar werd hij geboren, was een leerling van van Eyck en een der eerste olieverwschilders na dezen.

Zijne werken zijn met de meeste zorg uitgevoerd, zijne teekening is naauwkeurig, zijn coloriet levendig. In 1817 was zijne *Lueretia* nog in een kabinet in Holland. Onder de leiding der van Eycken, werkte hij mede aan de wereldberoemde schilderij van die meesters, *Het Gendsche altaarstuk*. In het museum te Berlijn zijn twee uitmuntende stukken van hem, het *Bezoek van Maria* voorstellende, en *de Aanbidding der Koningin*, vroeger aan Justus van Gend toegeschreven; in de galerij te Weenen *Het laatste Oordeel*.

De koninklijke galerij van Willem II bezat van hem *St. Franciscus van Assisi*, *boetvaardig geknield voor een gekruisten Christus*.

Nog bezat Willem II van dezen meester een *Ordes geestelijke*, *waarby de duivel en een engel*, en twee zijstukken, *St. Margaretha*, *de stichteres*, en *de H. Petrus*, waarbij de stichter geknield ligt. In het museum zijn van hem een *Tripticon:* op het hoofdpaneel *De kruisdraging;* deur links *De opdragt in den tempel*, en regts *Jezus onder de schriftgeleerden. Christus aan het kruis. Christus in het graf*, en een *Dipticon: Mater Dolorosa* en de *Donatrice* der schilderij.

In de H. Bavo te Gend bevindt zich nog een kapitale ordonnantie van dezen meester, voorstellende *Jezus tusschen de twee misdadigers aan het kruis hangende*. De kardinaal Grimano bezat een oud gebedenboek, hetwelk hij voor 500 dukaten had gekocht, waarin de keurigste miniaturen van Memmelinck en van der Meire.

Nog vermeldt Kramm van hem *Het lijk van Christus*, *door Joseph vau Arimathea ondersteund*. In een handschrift

uit het einde der XVe eeuw leest men: in dit jaer (1447) is de salighe Colette gestorven, in 't clooster van de H. Claren (te Gend); hare fighuratie in een tafereel gebraght door Gheeraert van der Meeren, discipel van meester Hubertus van Eyck, is in Picardien versonden.' Hij stierf in 1447.

Zie Immerzeel, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. II. bl. 212; Kramm, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. IV. bl. 1094; *Catal. du Musée d'Anvers* 1857, p. 25, 28; *Kunstblad*, 1826, bl. 322; *Messager de Gand*, 1842, p. 213.

[Jan van der Meire]

MEIRE (JAN VAN DER), broeder van den vorige, leerling van de gebroeders van Eyck. Hij was zeer gezien bij Karel de Stoute, volgde dien vorst op zijne krijgstogten, en schilderde voor hem de *Instelling van het gulden vlies*. Hij zou in 1471 te Nevers zijn overleden.

Zie Immerzeel, *Lev. d. Holl. en Vl. Schilders*, D. II. bl. 212.

[Arnold Meis]

MEIS (ARNOLD), werd 7 Junij 1809 te Koevorden geboren, maar kwam reeds jong met zijne ouders in Oost-Indie aan. Zijn vader, een onderwijzer, ontviel hem toen zij nog pas 12 jaren telde en kort daarna, 1 Mei 1822, werd hij élève bij de militaire school te Samarang. Spoedig tot kadet-sergeant bevorderd, werd hij in Augustus 1825 als adjudant toegevoegd aan den majoor Gey, kommandant der artillerie te velde, welke betrekking hij slechts korten tijd waarnam, daar de jeugdige adjudant den 8 November van dat zelfde jaar, alzoo op ruim 16jarigen leeftijd, benoemd werd tot 2e luit. bij het 5e reg. artillerie. In dezen rang nam Meis deel aan den javaschen oorlog, en werd in het begin des volgenden jaars, bij het défilé te Besangang op den grooten weg naar Magelang, door een geweerkogel in den linkerschouder gekwetst. Hoe hij zich gedroeg bij onderscheidene gelegenheden kan blijken uit eene missive van den toen tot luit.-kolonel bevorderden majoor der artillerie Gey, dd. Samarang 15 Jan. 1826, aan den luitenant Meis gerigt, waarin de gunstigste getuigenis gegeven wordt van het gedrag van dezen officier voor den vijand bij onderscheidene gelegenbeden. In het bijzonder wordt daarin de bedaardheid hoogelijk geprezen bij en na zijne verwonding, in het oogenblik dat de vijand op onze geringe magt voordeelen had behaald, en van de sektie ligte stukken die hij kommandeerde, zes kanonniers en twee treinpaarden waren gedood of gewond.

Bij koninklijk besluit dd. 10 Maart 1831, n°. 74, werd Meis benoemd tot ridder der Militaire Willemsorde 4^{e} klasse, terwijl ook de achtkantige medaille voor den javaschen oorlog zijne borst versierde.

Na in 1832 benoemd te zijn als adjunct bij de 3^{e} onderdirectie van het materieel der artillerie, werd hij in Dec. 1833

bevorderd tot 1e luit.-adjunct bij de directie der artillerie. In dezen rang maakte hij in 1834 de expeditie naar Way Oerang in de Lampongs mede, waarbij hij kommandant was der artillerie, en voor welken veldtogt hem eene eervolle vermelding te beurt viel. Na in December 1836 als le luit.-adjudant bij het personeel der artillerie te zijn overgegaan, werd hij den 13 November 1837 bevorderd tot kapitein, en kort daarna benoemd tot adjudant bij den generaal-majoor, kommandant bij het indische leger, bij welke benoeming werd bepaald, dat hij bij zijn korps in ancienniteit en bevordering zou blijven rouleren. Deze betrekking nam hij meer dan 6 jaren waar, tot dat hem in 1844 de functien werden opgedragen van directeur van den constructiewinkel te Soerabaya. Een jaar later klom hij op tot den rang van majoor (8 Junij 1845) en 31 Maart 1846 werd hij benoemd tot luitenant kolonel-onderdirecteur in de voormalige 3e groote militaire afdeeling, nadat hem kort te voren het onderscheidingsteeken van langdurige nederlandsche dienst was toegekend. Nog in hetzelfde jaar 1846 droeg men M e i s de betrekking op van adjunct-directeur der artillerie, met bepaling, dat hij de dienst van directeur tijdelijk zou waarnemen. In 1848 versierde de koning hem met de ridderorde van den Nederlandschen Leeuw, en na van September 1849 tot Mei 1850 de betrekking bekleed te hebben van sous-chef der artillerie, werd hem eerst tijdelijk en later definitief opgedragen die van resident en militaire kommandant van Palembang. In 1849 nam hij een werkzaam aandeel in de 3e Balische expeditie, ontving den 15 April van dat jaar in het gevecht bij Djagaraga een gecompliceerde schotwonde in de linkerzijde, en werd voor zijn gedrag bij deze expeditie benoemd tot ridder der militaire Willemsorde 3e klasse.

Nadat M e i s van de betrekking van resident en militaire kommandant van Palembang eervol ontheven en van ‘voor memorie’ terug gevoerd was, werd hij in Nov. 1850 bevorderd tot kolonel en chef van het wapen der artillerie. Ook werd hij benoemd tot gewoon lid van den raad van verdediging van Ned. Indie in Dec. 1851, van welken raad hij lid bleef tot 1854, toen gemeld ligchaam werd ontbonden. In dat zelfde jaar werd hij bevorderd tot generaal-majoor, en benoemd tot kommandant der tweede militaire afdeeling op Java, welke betrekking hij bijna 4 jaren waarnam tot 4 Sept. 1858, toen hem de hoogst gewigtige betrekking werd opgedragen van civiel en militair gouverneur van Sumatraas Westkust. Ook in dit zijn laatste ambt was hij met vrucht en tot tevredenheid der regering werkzaam, waarvan de benoeming van M e i s door de Koning-groothertog tot groot-officier der orde van de Eikenkroon getuigt; tot dat hij zich, geschokt door het kort op elkander gevolgde verlies van twee volwassen kinderen, een dochter en een zoon, en overspannen door rusteloozen arbeid

die met de oogenblikken woekert, niet meer door het verzwakte ligchaam kon worden staande gehouden, hetgeen hem dwong een tweejarig verlof naar Nederland aan te vragen. Den 10 Sept. 1861 arriveerde generaal M e i s, zwak en afgetobt, van Padang te Batavia. Zijn toestand verergerde en in plaats van naar Nederland, zijn vaderland, door hem in zoo lange jaren niet aanschouwd, te reizen, werd hij opgeroepen naar het andere betere, eeuwige vaderland.

Het leger verloor in generaal-majoor M e i s een uitstekend hoofd-officier, de staat een voortreffelijk dienaar, de maatschappij een hooggeacht burger, zijne betrekkingen een beminnend echtgenoot en vader, en zijne vrienden een welwillend en trouw vriend.

Zie *Amsterdamsche Courant* van 7 December 1861.

[Doctor Meisner]

MEISNER (Doctor) of MEIXNER, raad van J a n v a n N a s s a u, werd door dezen en W i l l e m I van Oranje in gewigtige zaken gebruikt, en naar den rijksdag te Frankfort gezonden.

Zie G r o e n v a n P r i n s t e r e r, *Arch. de la Maison d'Orange-Nassau*, T. II. p. 355; T. IV. p. 113, 209, 210, 360, 378, 378, 381, S. 16.

[L. Meister]

MEISTER (L.), schreef:

Over de verbeeldingskracht. Woerden 1782. 8°.

Zie A r r e n b e r g, *Naamreg. v. boek.* bl. 344.

[C.G.L. Meister]

MEISTER (C.G.L.), schreef:

Alleenspraken met God in de morgen- en avondstonden op elken dag der week, alsmede op den laatsten avond en eersten ogtend des jaars 1777. Amsterd. (1778) 8°.

Leerredenen voor Christelijke echtgenooten. Amst. 1779. 8°.

Zie A r r e n b e r g, *Naamreg. v. boek.* bl. 344.

[Mr. Hendrik Meister]

MEISTER (Mr. HENDRIK), wij weten alleen dat hij in 1575 lid van den landraad over Holland werd.

Zie W a g e n a a r, *Vad. Hist.* D. VII. bl. 23.

[Meikens]

MEIKENS. Zie MYTENS.

[G.W. Verwey Mejan]

MEJAN (G.W. VERWEY). Zie VERWEY MEJAN.

[Petrus van Mejontsma]

MEJONTSMA (PETRUS VAN) werd den 30 Oct. 1699 aangesteld tot ontvanger der losrenten op eene wedde van *f* 800, en den 31 Julij 1673 verkozen tot Grietman van Achtkarspelen. Hij woonde op de state Mejontsma te Buitenpost, en stichtte deze plaats denkelijk zelf of gaf er zijn naam aan. Van 1660-1664 en in 1675 was hij lid der staten wegens Achtkarspelen. Hij huwde T i t i a A n d l a , en overleed 30 Jan. 1677. Hij was een geletterd man, aan wien H e n d r i k R i n t j e s het 2e dl. van zijn *Klioos Kraam* ig 1657 opdroeg, nadat hij in 't vorige jaar (I. 259 een voor hem vervaardigd brullend lofvers had gedrukt, getiteld:

Mintriomf ter bruilofte van Mons. Pieter Mejontsma en

Juffr. Titia van Andla, waarna II. 360 S.A. G a b b e m a gaf vier *Viersjes gesneeden op Halsringen van de Zwaanen van den heer Pieter Mejontsma*.

Zie v. S m i n i a , *Nieuwe Naaml. van Grietm.* bl. 110, 111; *Geogr. Woordenb. v. Friesland*, bl. 23; *Charterb. v. Friesland*, D. V. bl. 635 seqq. 1103, 1108.

[Meker]

MEKER (), in de *Alg. Konst- en Letterb*. 1807, D. I. bl. 73 vindt men van hem een opstel, getiteld:

Middelen om de platina te zuiveren, *en dezelve smeedbaar te maken*.

Zie H o l t r o p , *Bibl. med. et chir.* p. 215.

[Jan van Mekeren]

MEKEREN (JAN VAN), met A d r i a a n v a n E y n t s h o u t s E l b e r t v a n R o t b e r g e n , G e r r i t v a n d e P o l , medepligtigen van J a c o b M o m , ambtman in Maas en Waal, die in 1621 aangenomen had om Tiel aan de aartshertogen te zullen overleveren. Ook hij werd, op last van Prins M a u r i t s , met advys en voorweten der regering van Utrecht, gevangen genomen en naar den Haag gevoerd. De drie eersten werden ter dood veroordeeld, de beide laatsten kregen van den prins pardon, met toezegging dat hunne namen in de sententie niet zouden genoemd worden.

Zie v a n W i j n , *Bijv. en Aanmerk.* op W a g e n a a r , *Vad. Hist.* D. X. bl. 109 volgg.; V o l l e n h o v e n , *Broeders Gevangenissc*, bl. 145, 146.

[Jan van Mekeren]

MEKEREN (JAN VAN), een geestelijk persoon, ontmoeten wij in 1477-1479 als burger van Utrecht. Hem en den priester D i r k v a n H u e s d e n werd de stad ontzegd, wijl deze buiten de Weerd-poort, ten nadeele der bezorgers der St. Jacobskerk een kapel had gesticht. Zij verzochten vernietiging van het vonnis, en toen zulks werd geweigerd, beriepen zij zich op de hooge regtbank te Keulen, of op den afgezant van den paus in Neder-Duitschland, of op den paus of op het Roomsche hof. Bisschop D a v i d weigerde den eisch op hooger beroep toe te staan, en deed op den eisch van den procureur-fiscaal, W i l l e m B u s e n , de overste schepenen, raden, en oodermannen en de geheele stad Utrecht in den ban. Op bevel van den paus werden beide weder in 1480 op vrije voeten gesteld.

Zie M a t t h a e u s , *Fat. et Fund. Éccl.* c. 9; *Bat. S.* T. p. 177; B u r m a n , *Utrechtsche Jaarb.* D. III. bl. 323-445.

[Jan van Mekeren]

MEKEREN (JAN VAN), beoefende in de 2e helft der 18e eeuw de poëzij, die niet verzameld, maar verspreid is o.a. vóór R. S c h u t t e 's *Heil. Jaarb.* Amst. 1779.

Zie H e r i n g a , *Lijst v. dicht.* bl. 64.

[Ude van Mekeren]

MEKEREN (UDE VAN), Regter van den graaf van Gelre in de Veluwe, legde in 1337, als zegsman bij het verschil

tusschen de stad Deventer en het sticht Elten over de erfpagtspenningen van den Katentol.

Zie D u m b a r , *Kerkel. eu wereldl. Dev.* bl. 468.

[Julius Mekkama]

MEKKAMA (JULIUS), lid van staat wegens de Ommelanden, woonde den 23 van Herfstmaand 1618 de vergadering te Groningen bij, waarin aan de benoemde predikanten en ouderlingen volle magt werd gegeven om in de Nationale Synode te Dordrecht over de leerpunten der Arminianen en hare gevolgen te handelen.

Zie B r u c h e r u s , *Gesch. v.d. opkomst d. Kerkherv. te Groningen*, bl. 265.

[Job van Mek'ren]

MEK'REN (JOB VAN), dichter uit het midden der 17^{e} eeuw, die H e i b l o c q s *Farrago*, Amst. 1662, met zijne gedichten versierde.

Zie H e i b l o c q , l.c. p. 232; v.d. A a , *N.B.A.C. Woordenb.* o.h.w.

[W. Mekern]

MEKERN (W.), was ridder der Mil. Willemsorde, 4^{e} klas. Twintig jaren oud zijnde, trad hij als vrijwilliger in militaire dienst, kwam in 1848 als sergeant in Ned.-Indië, en onderscheidde zich gedurende de expeditie tegen de Chinezen op Borneo, bij den aanval en verdediging van Pamangkat, op den 11^{e} en 12^{e} September 1850, onder den luitenant-kolonol Sorg bij welke gelegenheid hij een schot in den buik ontving. Voor zijn daarbij moedig betoond gedrag werd hij, bij koninklijk besluit van 19 Julij 1851, met het ridderkruis der Militaire Willemsorde beloond.

Naauwelijks van zijne wond hersteld, nam hij weder deel aan de gevechten bij Pamangkat, 21 November 1850, onder den luitenant-kolonel l e B r o n d e V e x e l a .

Den 3^{e} December 1851 tot 2^{e} luitenant bevorderd, welke bevordering hij eerst verscheidene maanden later vernam, vergezelde hij, met slechts vier man, den majoor A n d r e s e n op zijnen verkenningstogt (Februarij tot Mei 1852) door de Dajaksche stammen van Sambas en de Chinesche districten Santi-Kioiuw en Thaij-Kong, en bewees toen goede diensten bij de opname van die landstreken.

In de laatste helft der maand April 1853, de vijandelijkheden weder uitgebarsten zijnde, onderscheidde hij zich in de verschillende gevechten nabij Sepang, alwaar hij met een detachement vooruitgeschoven zijnde, herhaalde malen eenen overmagtigen vijand, die hem in zijne positie aanviel, met verlies afsloeg.

Achtervolgens nam hij verder deel aan de gevechten bij Soengie-Biroe en Kadouw, in de maand Junij 1853, zoomede aan den moeitevollen marsch van Boentenay naar Sinkawang en Montrado, en de op die plaatsen geleverde gevechten (Mei

tot Augustns 1854), waarin hij zich weder moedig gedroeg en dien ten gevolge bij koninklijk besluit, dd. 21 October 1854, eervol werd vermeld.

Den 19 Febr. 1856 werd hij tot 1e luitenant bevorderd en naar Java teruggeroepen. Hij verkreeg evenwel vergunning om op Borneo, waar hij zoo menigmaal over den vijand had gestaan, te mogen blijven, en werd in 1856, ter belooning zijner vele diensten, aangesteld tot civielen en militairen commandant van Loemar, alwaar hij 11 Junij 1856 zijn korte, maar reeds roemvolle loopbaan eindigde.

Zie *de Indier* 11 en 15 Oct. 1856.

[Jan de Mel]

MEL (JAN DE), graveur in de eerste helft der 18e eeuw. Men heeft van hem afbeeldingen der *Godin Nehalennia*, en van eenige penningen in de *Batavia Sacra* van van Heussen en van Rijn, D. IV. bl. 67.

Zie Kramm, *Lev. en werken der Holl. en Vl. Kunstschild*. D. IV. bl. 1095.

[Matthias Theod. Melanclius]

MELANCLIUS (MATTHIAS THEOD.), niet gelijk sommigen willen Melanesius, med. doot. te Antwerpen, vertaalde uit het Grieksch:

De Melancholia auctoris anonymi libellus, *ex Galeni*, *Rufi et Aëtii Sicani libris collectum*.

Galeni libellus, *utrum foetus in utero sit animalis*.

Stephani Magistri Medici Collysium oculare. Antv. 1540. 4o.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 370; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 881.

[Melar of Melaer]

MELAR of MELAER, Vlaamsch kunstgraveur, was in 1650 te Antwerpen woonachtig. Met weinig goed gevolg bootste hij de graveerstijl na van Paul Pontius. Hij sneed vele portretten, b.v. dat van *Hugo de Lionne*, *Marchio Defresne*, *Maria Theresia*, *gemalin van Lodewijk XIV*, voorkomende in P. de Jode, *Theatrum Pontificum*, *Imperatorum etc.* Antv. 1652, 4o.; dat van *Franciscus de Moura*, *Christoffel Bernard* en anderen. Afzonderlijk verscheen *St. Michiel overwint den draak*, naar Rubens. Andere proeven van zijn graveerstijl (boekprenten) vindt men o.a. in P. Hazart, *Kerkelycke historie der geheele wereld*. Antw. 1668. 4 d. fol.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Kunstschilders*, D. IV. bl. 1095.

[Laurent Melart]

MELART (LAURENT), in 1578 te Huy geboren, later burgemeester aldaar, een naarstig beoefenaar der geschiedenis en oudheden dier landstreek. Volgens Foppens was hij een kundig staatsman en een groot sieraad zijner geboortestad.

Hij gaf in het licht:

Histoire de la Ville et Chateau de Huy et de ses antiquités, *avec une Chronologie de ses comtes et des Evèques de Liège*.

Liège 1641. 4°. De schrijver van de *Délices du Pays de Liège* prijst het als een naauwkeurig en volledig geschiedverhaal. Taal en stijl zijn echter hoogst ellendig en bijna onverstaanbaar.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 809; Dewez, *Hist. gener. de la Belg.* T. VII. p. 28; Adelung, i.v.; Le baron de Villenfagne, *Mem. de Litt. et d'Hist.* p. 218; de Wind, *Bibl. van Nederl. Geschiedschr.* D. I. bl. 455, 456.

[Broedlain of Broederlain Melcior]

MELCIOR of MELCHIOR (BROEDLAIN of BROEDERLAIN), komt in de Grafelijke rekeningen der hertogen van Bourgondië van 1382-1383, 1385-1386, 1393-1394 voor als kamerdienaar en schilder van den hertog, voor wien hij een aantal werken, zoo schilderde als versierde.

Zie le Comte de Laborde, *Les ducs de Bourgogne*, T. I. F. II. p. 2, 6; Kramm, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunsts.* D. IV. bl. 1095.

[Albert Willem Melchior]

MELCHIOR (ALBERT WILLEM), of, gelijk Vriemoet hem noemt, Melchioris of Melchiors, werd den 12 Mei 1685 te Herborn, waar zijn vader, Joannes Melchior, hoogleeraar in de godgeleerdheid en predikant was, geboren. Zijne moeder heette Margaretha Neef. In prille jeugd (1689) verloor hij zijn vader, en begaf zich zijne moeder naar Duisburg, waar hij zijne eerste en ook zijne akademische opleiding, onder toezigt van zijn halven broeder, Johan Godfried Buchmann, hoogleeraar in de godgeleerdheid, genoot. Het vroegtijdig afsterven van dezen was oorzaak dat hij zich naar Franeker begaf, waar hij de lessen van Rhenferd over het oostersch en die van Vitringa en Roëll over de godgeleerdheid hoorde, en den laatste bij zijne verplaatsing naar Utrecht in 1704 volgde. Na in het volgende jaar eene *Disputatio de Principiis religionis* verdedigd en uitgegeven te hebben, werd hij in zijn vaderland onder de kandidaten tot de H. dienst opgenomen en vertoefde te Duisburg vier jaren bij zijne moeder, totdat hij in 1709 het predikambt te Mulheim aan de Rhoer aanvaardde. Na verschillende beroepen te hebben afgeslagen, nam hij in 1719 het professoraat in de theologic en philologie aan het gymnasium te Hanau aan, en opende zijne lessen met eene *Oratio de religione et verae religionis criteriis*. Vijf jaren later (1723) beriepen hem curatoren der Hoogeschool te Franeker, in plaats van Campegius Vitringa, tot Hoogleeraar in de godgeleerdheid. Na eerst den rang van Theol. doctor verworven te hebben, aanvaardde hij den 22 Maart 1724 zijn ambt met eene *Oratio de necessario veritatis et pietatis conjugio* (Franeq. 1723). In het volgende jaar werd hem het onderwijs in de kerkelijke geschiedenis toevertrouwd. Volgens Sepp gaf Melchior aan zijne lessen

een sterk apologetisch karakter, gelijk ons nog blijkt uit zijne *Disputationes de miraculis et apologia pro miraculis*.

Het hier te lande bekend geworden Deïsme (dus vervolgt hij) dwong hem tot het verdedigen der wonderen des Bijbels, terwijl zijne gemoedelijke leerredenen in de Waalsche gemeente van Franeker voorgedragen, van zijn streven getuigden, om, gelijk hij bij zijn optreden verkondigd had, waarheidsliefde en vroomheid des harten naauw verbonden te houden. Welk een hoogen prijs men op zijn onderrigt stelde, kunnen wij eenigzins althans weten, zoodra wij ons herinneren dat prins Willem, gedurende diens verblijf in Franeker, in 1726 en 1727 in de godsdienst de leiding van Melchior genoot, om bij een volgend verblijf te Utrecht gelijke lessen van de hoogleeraren in de theologie, H.S. van Alphen en F.A. Lampe te ontvangen.

Melchior mogt geen hoogen ouderdom bereiken. Hij overleed 11 Aug. 1738. De hoogleeraar Vriemoet hield een lijkrede op hem. Hij huwde Charlotte Pluckers, dochter van Joannes Pluckers, koopman te Elberfeld, en van Maria Siebels, die hem 4 kinderen naliet, van welke twee hem overleefden, Johannes Albertus en Maria Elisabeth, gehuwd met Zachaeus Gerroltsma, J.U.D., secretaris van curatoren te Franeker.

Hij schreef:

Dissertatio de Cherubinis gloriae eorumque mysterio. Hanov. 1724. 4°,

Disputationes de miraculis. Hanov. et Fran.

Apologia pro miraculis Christi et expositionibus patrum allegoricis, *adversus Thon. Woolstonum*. Ibid. 1731. 4°.

Diss. de patribus in Mosen, *nube et mari baptizatis*. I Cor. X:2. *Rs. Jo. Cluver.* Franeq. 1736. 4°.

Sicilimentorum variorum libri duo, *in quibus de rebus variis inprimis ad leges mosaicas de muliere Sota ac Goele disseritur*. Franeq. 1739.

Oratio in obitum Petri Latane. Franeq. 1726.

Selecta Sacra. 1751.

Synopsis theologiae naturalis bleef onvoltooid in hands.

Zie Vriemoet, *Ath. Fris.* a. 794; Wielingii *Prog. fun. in ej. obitum* in *Miscell. Gron.* T. II. Fasc. I. p. 129; Glasius, *Godg. Ned.* o.h.w.; Sepp, *Joh. Stinstra en zijn tijd*, D. I. bl. 39, 58; *Bibl. Brem.* Cl. 1. p. 158; Cl. VII. p. 144, 1058; de Crane, *Over de familie Hemsterhuis*, bl. 75; Jöcher, Adelung, Kobus en de Rivecourt.

[Joh. Albertus Melchior]

MELCHIOR (JOH. ALBERTUS), zoon van den vorige, den 11 Julij 1721 te Hanau geboren, studeerde te Franeker en te Groningen. In de eerstgemelde plaats verdedigde hij in 1738 eene *Disputatio philologica*, *de Lucis gentilium sacris* (Franeq. 1738) en in 1742 eene *Dissertatio inauguralis de Noctilucis*

(Ibid. 1742). Van 1748-1755 gaf hij te Duisburg privaat onderwijs in de Philosophie en Mathesis, doch in 1756 werd hij aldaar hoogleeraar en bibliothecaris. In ditzelfde jaar werd zijne verhandeling *de argumentis quibus Dei existentia probatur a posteriori* door het Stolp. legaat bekroond. Hij is vooral als natuurkundige bekend en stierf 2 Oct. 1783.

Hij gaf in het licht:

Sicilimentorum variorum libri duo. (Harlingae 1739. 4°.) van zijn vader.

Onder zijn toezigt en met een uitvoerige voorrede van zijn hand zag de vertaling van het werk van zijn grootvader, J o h a n n e s M e l c h i o r , hoogleeraar te Herborn, *Kinderbijbel* geheeten, het licht. (Amst. 1735).

Van dezen grootvader zijn waarschijnlijk ook:

Godgeleerdheit, *vervattende de gronden van de hoogste waarheden uit het Latijn in het Nederduitsch overgebragt door A.V.P.M.* Amst. 1711, 1718. 12°. *Uitgegeven door den Eerw. heer J. van der Voorn*, *en door Zijn Eerw. met een voorrede verrijkt*. Amst. 1751. 8°.

Fundament der Goddel. waarheden. 12°.

Verklaring van de voornaamste spreuken van het N. Testam. Amst. 1740. 8°.

Zijne schriften vindt men in M e n s e l s *Lex.* IX. p. 64.

Zie *Hanauisches Magaz.* B. VII. S. 232; *Acta Secular. acad. Duisburg.*, p. 131; V r i e m o e t , *Ath. Fris.* p. 727; G l a s i u s , *Godgel. Nederl.* o.h.w.; *Verh. van het Stolp. Leg. voor de Nat. Godgel.* Leyd. 1766; K i s t en R o y a a r d s , *Archief voor Kerkel. Gesch.* D. V. bl. 25; S e p p , *Stinstra en zijn tijd*, D. I. bl. 40, 41; *Bibl. Brem.* Cl. II. p. 892; *Alg. Liter. Anzeiger* 1800 p. 1641; A d e l u n g u. R o t e r m u n d .

[J.M. Melckh]

MELCKH (J.M.), graveur in zwarte kunst, van wien in den *Kunst-Catal.* van W e i g e l , N°. 5907, voorkomt: *Rookende*, *dansende en spelende boeren*, in den trant van O s t a d e .

Zie K r a m m , *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.* D. IV. bl. 1026.

[Cornelis Claeszoon Melck-Weydt]

MELCK-WEYDT (CORNELIS CLAESZOON), was kapitein op de vloot, die in het laatst van 1629 naar Brasilië werd gezonden.

Zie P.M. N e t s c h e r , *Les Hollandais au Bresil*, p. 43.

[Christiaan Melder]

MELDER (CHRISTIAAN), te Utrecht geboren, med. doct. te Dordrecht, werd in 1668 hoogleeraar in de wiskunde te Leyden. In 1672 stelde hij zich aan het hoofd der vrijwillige studenten-compagnie, die ter verdediging der stad en bevestiging harer rust de wapens opvatte. Van Oct. 1672 tot den aanvang van 1681, toen die post voor jaarlijks afwisselend verklaard werd, bekleedde hij het ambt van secretaris van den academischen senaat. Hij overleed 26 Nov. 1681.

Hij gaf in het licht:

Euclidis elementorum libri VI priores cum notis. L.B. 1673. 12°.

Euclidis libri XV ex recognitione Ch. Melder. Ib. 1673. 12°.

Zie Soermans, *Acad. Reg.* bl. 64; Siegenbeek, *Gesch. der Leydsche Hooges. Toev.* D. II. bl. 140; Montanus, *Leven en bedrijf van Willem Hendrik*, bl. 485; Poggendorf, *Handworterb. zur Gesch. d. exact. Wissens*.

[Gerard Melder]

MELDER (GERARD), denkelijk broeder van den vorige, was fortificatie- en bataillonmeester der stad Utrecht. In 1658 gaf hij aldaar in kl. 8°. een werkje uit getiteld: *Korte en klare instructie der regulaire en inregulare fortificatien met haere buytenwerken enz. met eene korte wederlegging der sustenu van den heer Henric Ruse*, *over de hedendaagsche fortificatie*, opgedragen aan de regering te Utrecht. De hoofdinhoud van dit werkje betreft de verdediging van het Hollandsche defensiestelsel, tegen de aanmerkingen van Hendrick Ruse (*Versterckte vesting*, *uytgevonden in velerley voorvallen en geobserveert in dese laetste oorlogen*. Amst. 1654. in fol. m. pl.)

Hiertegen schreef Ruse:

Aenwyzing der misverstanden van C. Melder, *begaen in zijne instructien van de fortificatien*. Amst. 1658. fol.

Waarop Melder liet volgen:

Appendix aen de instructie van de fortificatien enz. Amst. 1664. Justus Melder, 14 April 1681 tot ordinaris ingenieur aangesteld, was denkelijk zijn zoon.

Zie J.C. de Jonge, *Over H. Ruse*, in *Instituut*, D. III. bl. 75, D. V. bl. 142; *Lev. v.H. Ruse*, in *Milit. Spect.* 1848, D. XVI. bl. 71; Merkes, *Verhand. over het belang der vestingen van den staat*, *Cat. d. Bibl. v.d. Mil. Acad. te Breda*, bl. 56, 57; Kramm, t.a. p bl. 1096.

[Gerard Melder]

MELDER (GERARD), mogelijk kleinzoon van den vorige, in 1693 te Amsterdam geboren, was een uitnemend teekenaar van landschappen, beeldjes, rivieren en gebergten in sapveraen en O.I. inkt, uitvoerig, in den stijl van Jan van der Meer de jonge bewerkt. Vooral heeft hij zich beroemd gemaakt door zijne miniaturen op ivoor. Eerst kopieerde hij de schoone miniaturen der beroemde Italiaansche kunstenares Rosaliba, die hij van Theodorus Wilkens, die ze uit Italie had medegebragt, aankocht. Door vlijtige studie en herhaalde pogingen achter het geheim der kunst gekomen, bragt hij eenige schilderijen van Dou, den ridder van der Werff en Rottenhamer in miniatuur. Deze, en ook die van eigen compositie, werden zeer gezocht en duur betaald. Ook heeft hij de etsnaald met een bekwame hand gevoerd, blijkens zijn echt Arcadisch landschap in den stijl van Salvator Rosa, J. Folkema graveerde in 1724 naar zijne teekening, *eene allegorie* op een paar gehuwden met het opschrift *Junctior esse expetit*. Zijn portret komt voor bij van Gool. In 1728 huwde hij

met M a r g a r e t h a v a n S c h a l k w i j k à V e l d e , eene vermogende jufvrouw te Utrecht, waar hij zich in 1735 vestigde, en in 1754 overleed.

Zie I m m e r z e e l , *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. II bl. 213; K r a m m , t.a.p. bl. 1096.

[J. Melder]

MELDER (J.), waarschijnlijk van dezelfde familie, was graveur. Hij vervaardigde een aantal gravuren voor de *Algemeene Historie* van S u i k e r en V e r b u r g , en een menigte boekprenten.

Zie K r a m m , t.a.p.

[Gaufroet van Meldes]

MELDES (GAUFROET VAN). Van dezen is ons niets bekend als dat hij, volgens v a n V e l t h e m , geschreven heeft over een comeet, die zich in 1315 vertcond heeft.

Zie *Spiegel Historiaal*, bl. 391; *Navorscher*, D. VII. bl. 200.

[Meler]

MELER (), ingenieur in staten dienst, werd in den slag bij Ramelies (1706) gekwetst.

Zie B o s s c h a , *Neerl. Heldend. te laud*, D. II. bl. 395.

[Matthias Melin]

MELIN (MATTHIAS), kunstdrijver, van wien men in het koninklijk kabinet op het Mauritshuis te 's Hage een stuk drijfwerk vindt tot de geschiedenis van S p i n o l a betrekking hebbende.

Zie K r a m m , *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Kunstsbh.* D. IV. bl. 1096.

[Melis Stoke]

MELIS STOKE. Zie STOKE (MELIS).

[Antonius Melisz]

MELISZ. (ANTONIUS). Zie AEMILIUS (ANTONIUS).

[Lammert Meliszoon]

MELISZOON (LAMMERT), een eenvoudig huisman, te Wormer geboren. Terwijl de Spanjaarden in 1574 de West-Zaners door plundering, brandstichting en het moorden van weerloozen teisterden, sleepte hij, schoon zijn krachten bijna bezweken, een berrie over het ijs. De vracht, die de Spanjaarden, toen zij hem inhaalden, beschaamd

vrij lieten, was zijne moeder. De Magistraat van Hoorn heeft deze daad boven de Westerpoort doen uithouwen, waarop Ds. B e r g i u s deze regels vervaardigde:

Raadt! wiens eer 't Vaderlandt meer dienen sal tot baken?
Of deses soons, die dus zyn Moeder vryt uyt moordt:
Of onse vaderen? die 't Spaanse juk verbraken
Of deses Raadts, die dit tot spoor steldt aan dees poort?

Ook T o l l e n s heeft deze daad bezongen. Deze M e l i s z . liet een talrijk nageslacht na, waaruit de aanzienlijkste familiën van Hoorn afstammen.

Zie V e l i u s , *Chr. van Hoorn*, bl. 409; A b b i n g , *Gesch. v. Hoorn*, bl. 12; S o e t e b o o m , *Saenl. Arcadie* bl. 486-487, (met de afb.); T o l l e n s , *Nieuwe Gedicht.* D. II. bl. 59; *Navorscher*, D. II. bl. 278; D. III. bl. 276.

[Theod. à Melissant]

MELISSANT (THEOD. à), een aanzienlijk Rotterdammer, leefde in de 17^{e}e eeuw, en beoefende de Latijnsche poezij. A l -

bertus Eufrenus (*Poëm*. p. 69) wekte hem op zijne *Amores* in het licht te geven.

[Kapitein Melissen]

MELISSEN (Kapitein), gezaghebber van het fregat Juno, na het sluiten der preliminairen, met andere fregatten, onder kapitein Buyskes naar O. Indie gezonden. Den 27 Julij 1803, bij het uitzeilen der baai van Amboina, strandde zijn fregat op den hoek van Alang, en werd verbrijzeld, met behoud nogtans der equipage.

Zie J.C. de Jonge, *Gesch. v.h. Neerl. Zeew.* D. VI b. bl. 563.

[Claes Jansz. Melknap]

MELKNAP (CLAES JANSZ.), schipper op het schip de *Morgenstar* dat met de schepen *de Zon en Maan* in 1599 onder Steven van den Hagen naar Indie vertrok. Hij was schipper op de *Witte Lelie*, toen hij in 1606 voor Malaka, op de vloot van Matelieff sneuvelde.

Zie Valentijn, *Oud en Nieuw Oost-Indien*, D. I. bl. 178.

[Elcius, Edouardus Leon Mellema]

MELLEMA (ELCIUS, EDOUARDUS LEON), geb. 1544 te Leeuwarden, burger van Antwerpen. leeraar der Mathesis en talen te Aken, waarschijnlijk een zoon van Leeuwe Mellema, in 1544 burgemeester van Leeuwarden, en aldaar geboren. Hij was een man van groote kennis in taal- en rekenkunde, en gaf in het licht:

Dictionnaire ou promptuaire Flameng-Françoys, *très-ample et très-copieux: de nouveau composé*, *embelli*, *augmenté et enrichi d'un nombre presque infini de vocables*, *dictions*, *sentences*, *proverbes et phrases très-utiles et très-exquises*. Anvers 1589. 4°. Rotterd. 1602. 4°. 1630. 4°.

De voorrede der 2e uitg., opgedragen aan de regering van Haarlem, is gedagteekend uit zijn studeerkamer te Leyden 1 Nov. 1602. Hierin meldt hij: ‘que les François avoient un dictionnaire assez copieux, jadis composé par du Puys, et le père Aval, à scavoir Latin-François, lequel puis après estoit rendu plus copieux en Flamen-François par M. Mathias Sasbout, jurisconsulte.’ Hij voegt er bij, dat hij goed vond de laatste uitgaaf er van te laten herdrukken ‘après en avoir osté et comme desraciné les dictions inusitées, plus adjousté une infinité quasi des autres plus idoines et familières.... de sorte (dus eindigt hij) ‘que je ne doute rien de la perfection de eet oeuvre.’ Maar wij hebben voor ons liggen ook een tweede werk en tegenhanger: *Dictionaire ou Promptuaire François-Flameng*, *tres-ample et tres copieux; de nouveau composé*, *corrigé et riché etc.* in 4°. gedrukt bij J. Walsbergue te Rotterdam 1602, en ook opgedragen aan de regering van Haarlem waar hij eerst onderwijzer was, gelijk daarna te Leiden, dewijl de opdragt is gedateerd uit Leiden den 24 Aug. 1592. Mogelijk is dit werk hetzelfde als dat, hetgeen wij vermeld vinden onder den titel van: *den Schat* enz.

Den schat der duytschen tale met de verklaringe in François van nieuw grootelyck vermeerdert enz. Rotterd. 1622. 4°.

Behalve in het vak der taalkunde gaf hij ook in dat der rekenkunde:

Arithmetique compose de plusieurs inventions et problemes nouveau, 2 vol. Anvers 1582 en 86, 4°. en daarna:

Boeckhouder na de conste van Italien, *met twee partyen*, *als Debiteur ende Crediteur. Allen cooplieden enz. oorbaerlijck ende noodtwendigh. Ghecomponeert by* Elcius Edouardus Leon Mellema *van Leeuwarden*, *der vryer Consten beminder*, *nu ter tijdt residerende binnen Harlem. Ghedruckt tot Franicker by* Gielis van den Rade, *anno* 1590, in fol. met portret in koper op den titel en spreuk: *Fide Sed Vide*.

Na de instructie volgt een Memoriael, Journael en Grootboeck A en B. waaruit blijkt, dat hij in 1588 onderwijzer was te Antwerpen, in 1589 te Haarlem en in 1590 te Leyden, uit welke stad hij 1 Nov. dit werk opdroeg aan de regering van Haarlem. Het eindigt met een 'Besluyt des Autheurs tot zijn Discipulen.'

Zijne werken zijn vrij zeldzaam en zijne lotgevallen weinig bekend, waarom het Friesch Genootschap deswege onderzoekingen heeft gedaan, waarvan de uitkomsten nu hierbij zijn opgenomen.

Zie Sweertii *Ath. Belg.* p. 110; Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 31; Paquot, *Mém.* T. I. p. 363; *Bibl. Hulth.* N°. 23336 en 23337; Muller, *Cat. v. portr*.

Paquot houdt hem voor denzelfden met Aelsius Edoardus Leon. (Zie dit artikel.) Misschien was hij ook dezelfde met

[Ed. Mellema]

MELLEMA (ED.), tijdgenoot en vriend van Bor, wiens *Oorsprong der Nederl. oorlog*. 1621 hij met een sonnet vereerde.

[Hendrik Mellema]

MELLEMA (HENDRIK) werd 1 Dec. 1702 ingenieur op *f* 600; 29 Julij 1709 directeur der approches; 7 Julij 1710 luitenant-kolonel titulair, in 1707 was hij te Hulst en verder in Vlaanderen werkzaam.

Zie Sypesteyn, *Lev. v. Coehoorn*, bl. 194.

[Poppe van Mellema]

MELLEMA (POPPE VAN), anders Remmertsma, zoon van Hessel Remmertsma en Bernsck Heslinga, werd, in de plaats van zijn voorganger, die van de grietenij verbeurd verklaard werd, 18 Febr. 1517 van wege Karel V tot grietman van Oost-Dongeradeel aangesteld, nadat hij in 1515 den eed van huldiging had afgelegd. Hij huwde Eets Gaukema, dochter van Ritske Gaukema en Geel Boetsma, en woonde op Mellema state te Oostrum.

Zie Ferwerda, *Wapenboek*, *Aebinga in Blya Gen.* 5*; Charterb. v. Friesl.* D. II. bl. 347; Occo *Scarlens.*, bl. 404; van Sminia, *N. Naaml. v. Grietm.* bl. 78.

[Sierk Mellema]

MELLEMA (SIERK), werd in 1438 en volgende jaren door de overheid benoemd om de Schieringers en Vetkoopers, toen

met verdubbelde woede op elkander aanvallende, te verzoenen, en had, na vele onderhandelingen, het geluk hierin te slagen. Hij was een bezadigd en vreedzaam man, en behoorde tot de partij der Schieringers. Hij werd in 1426 grietman van Hennaarderadeel, en woonde ten tijde dat de verzoeningskontrakten opgemaakt werden in Oostergoo.

Zie Focke Sjoerds, *Hist. Jaarb.* bl. 190, 249-257 en van Sminia, t.a.p. bl. 240.

[C. Meller]

MELLER (C.) Zie MELDER (C.)

[C.M. Louis de Mellet]

MELLET (C.M. LOUIS DE), Franschman, kwam in Hollandsche dienst, tijdens de regering van koning Lodewijk, van wien hij aide-de-camp was. Den 1 Mei 1807 werd hij brigadier des legers, en kort daarna als zoodanig bij de garde geplaatst, den 7 Aug. 1809 generaal-majoor, in 1808 kommandant van het arrondissement Groningen, in 1809 kommandant-superieur van Bergen-op-Zoom, tot de overgave aan de Franschen in 1810.

Partic. berigt.

[Lambert Melling]

MELLING (LAMBERT), krijgsoverste aan de zijde der Hollanders, in den oorlog met Utrecht, 1481. Toen de Hollanders bij de vaart door die van Utrecht geslagen waren en naar IJsselstein vluchtte, lag Melling met eenige ruiters buiten IJsselstein en verhinderde die van Utrecht het vervolgen hunner vijanden.

Zie Burman, *Utrechtsche Jaarb.* D. III. bl. 526.

[de Melle]

MELLE (DE), een der onderteekenaars van het verbond der Edelen in 1566, nopens wien niets meer bekend is. Te Water gist dat hij welligt kan behoord hebben tot het geslacht van Melle, 't geen den naam kan ontleend hebben van eene heerlijkheid in den omtrek van Antwerpen.

Zie *Boomgaard der wapenen* (*Melle d'or à trois aigles de sable*); Le Carpentier, *Hist. de Cambr.* P. III. p. 610; te Water, *Verb. d. Edel.* D. III. bl. 121, 556.

[S ho Mellinga]

MELLINGA (S HO), vriend en reisgenoot van Viglius ab Aytta door Frankrijk 1528. Er is nog een brief van Viglius aan hem.

Zie Hoynck van Papendrecht, *An.* T. I. p. 8, 65, T. II. p. I. 10.

[Econius Mellinga]

MELLINGA (ECONIUS), J.U. doct. en litt. cand., was een beminnaar der latijnsche poëzij en bevriend met den geleerden R e i n e r u s N e u h u s i u s , rector te Alkmaar, in wiens *Poëmata juvenilia*, Amst. 1644, eenige gedichten aan hem voorkomen, o.a.:

Econio Mellinga, *SS. LL. Cand. cum Ill. D. D. Ordinum Legato ad Magnum Moscoviae Ducem profecturo*.

Zie N e u h u s i u s , l.c. p. 236, 344, 355.

[Abraham Philips Mellinus]

MELLINUS (ABRAHAM PHILIPS), zoon van P h i l i p s P i e t e r s e n M e l l i n u s , werd te Vlissingen geboren, studeerde te

Leyden, waarna bij predikant te St. Antoni-polder en Cellershoek werd. Aldaar schreef hij het *Groot regtgevoelende Kristen Martelaersboek*, *genoegsaam vervattende een kerkelijke geschiedenis van den opgang*, *voortgang en ondergang der vervolgingen enz. enz. alles uit de H. Oudvaders en getrouwe kerkelyke historieschrijvers*, *bijeenvergaderd en in ordre gesteld*. Eerste deel. Dordrecht 1619. fol.

Dit eerste deel, waarin groote geleerdheid doorstraalt, loopt tot 1520. De regering van Dordrecht, wie hij het had opgedragen, gaf hem een geschenk van *f* 120. In Dec. 1622 nam Balthasar Lydius, predikant te Dordrecht, op verzoek der classis van Z.-H., aan, om het ander deel van dit Martelaarsboek te voleindigen, doch hij werd door den dood verhinderd zijn belofte te volbrengen. Mellinu's werk, dat grooten opgang maakte, wekte Roomschgezinde tegenschrijvers op, o.a.A. van Geluwen, *Ontledinge van dry verscheyden nieuwe Ghereform. Martelaersboecken*, 3 dln. m. pl. in 4°. Antw. 1656, waarin hij poogde te bewijzen dat de martelaars de eerste duizend jaren niet gereformeerd, maar roomsch-katholijk gestorven zijn. Behalve dit werk heeft men nog van Mellinus twee dissertatien, door hem als student verdedigd. *Dissert. Logica de Categoria Quantitatis*, L.B. 1600, en *de Analysi Syllogismorum*. L.B. 1601.

Boxhorn gewaagt nog van andere schriften, door hem vervaardigd, die hij echter niet noemt.

Hij trad 20 Februarij 1610 te Vlissingen in ondertrouw met Gelandine Willems Poussins. Na zijn overlijden keerde zijne weduwe naar Vlissingen terug, en hertrouwde 22 Nov. 1625 met Mr. Jacobus Miggrodius, predikant te Middelburg. Mellinus werd 9 Nov. 1622 te Vlissingen begraven.

Zie Vrolijkhert, *Vliss. Kerkh.* voorr., bl. XVII; La Rue, *Gel. Zeel.* bl. 125; Boxhorn, *Chron. v. Zeel.* D. I. bl. 465; Pars, *Naamrol d. Bat. schrijv.* bl. 246-248; G. Voetii *Polit. Eccles.* P. II. p. 139; Schotel, *Kerk. Dordr.* D. I. bl. 219-281; de Wind, *Bibl. v. Neerl. Geschieds.* D. I. bl. 502; Kobus en de Rivecourt.

[Bartholomeus de Melo]

MELO (BARTHOLOMEUS DE), uit Vlaanderen geboortig, vestigde zich te Parijs, waar hij omstreeks 1670 bloeide en lid der Koninklijke Academie van schilder- en beeldhouwkunde was. Van dezen beeldhouwer vermeldt Immerzeel:

Het marmeren grafteeken van Michel de Marolles, *abt van Villeloing*, in de kerk van St. Sulputius te Parijs.

Het marmeren grafteeken van Claude Clercelier, in de St. Bartholomeuskerk aldaar.

De standbeelden van St. Bartholomeus en St. Catharina, in den voorgevel van de kerk.

Een standbeeld van Mercurius, van marmer, in het park van

Versailles, een kopij naar het antieke beeld van de villa Ludovisi te Rome.

Zie I m m e r z e e l , *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunsts.* D. II. bl. 212, 213.

[Andries Melort]

MELORT (ANDRIES), te Dordrecht geboren, graveerde op glas. Men vond o.a. van hem in de kunstverzameling van A.D. S c h i n k e l te 's Hage, een tafereel, voorstellende *de Emausgangers*, naar de bekende prent van R e m b r a n d . Hij overleed in 1849 te 's Hage, in den ouderdom van 70 jaren. Zijn zoon, S.J. M e l o r t , beoefent de etskunst.

Zie K r a m m , *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunsts.* D. IV. bl. 1096, 1097.

[Antonie Melotte]

MELOTTE (ANTONIE), te Luik geboren, beoefende de beeldhouwkunde. Hij bloeide in het laatst der 18^{e} eeuw. K r a m m vermeldt van hem de *Veldslagen van Alexander*, naar L e b r u n . in basrelief gebeiteld.

Zie K r a m m , t.a.p.

[Margaretha Mels]

MELS (MARGARETHA), eene Dortsche dichteres uit de tweede helft der 17^{e} eeuw, tijdgenoot van B a l e n , voor wiens *Beschrijving van Dordrecht*, zij een gedicht plaatste, Bij hare nakomelingschap worden nog gedichten van haar bewaard.

Zie S c h e l t e m a , *Gesch. en Letterk. Mengelw.* D. III. St. III. bl. 168; S c h o t e l , *Gesch. en Letterk. Avondst.* bl. 161, 142; v a n d e r A a , *N.B.A.C. Woordenb.* o.h.w.

[Robert de Melun]

MELUN (ROBERT DE), burggraaf van Gent, gesproten uit een zeer edel geslacht, was de zoon van H u g o d e M e l u n , eersten prins van Espinoy, en van I o l a n d e v a n W e r c h e n , vrouwe van R o u b a i x . Hij teekende het verbond der Edelen, dat hij nog eenigzins aankleefde onder het bestuur van J a n v a n O o s t e r w i j k , daar hij in 1577 een der legerhoofden over het krijgsvolk der Algemeene Staten was. Ook liet hij in het geheim met den prins van Oranje handelen. Kort daarna is hij echter, gelijk een groot aantal andere bondgenooten, openlijk afgevallen tot de Spanjaarden. Dit zag men duidelijk in 1579 en vervolgens, zoo uit het belang dat hij stelde in de verzoening der Waalsche gewesten en van E m m a n u e l v a n L a l a i n g , baron van Montigny met koning P h i l i p s , als omdat hij nu geheel trad in de maatregelen van P a r m a , en zich meester maakte van Liefkenshoek. Geen wonder derhalve dat hij nu rijkelijk deelde in de gunst van den Spaanschen koning. Niet alleen werd hij bevorderd tot generaal van de ruiterij en bevelhebber van Artois, maar de heerlijkheid Roubaix werd ten zijnen gevalle, den 1 April 1579, door P h i l i p s tot een markiezaat verheven en hij zelf ridder van 't Gulden Vlies gemaakt. Hij overleed echter voor het ontvangen van het ridderlijk teeken en liet het leven bij

het beleg van Antwerpen in 1585. Uit zijn huwelijk met Anna van Rollin geen kinderen verwekt hebbende, kwam een aanzienlijk deel aan zijne zuster Maria, gehuwd met Lamoraal, prins van Ligne. Zijn portret bestaat in folio.

Zie Christinaeus, *Jurispr. Heroïca*, P. I. p. 258, 262, 263; *Généalogies de la maison de Mailly*, p. 127; *Quartiers Généal.* T. I. p. 51, 233, 272, 345; *Recueil Généal. des Famil. Orig. des P.B.* p. 143, 145, 180, 331, 335-336; *Nobil. d.P.B.* T. I. p. 64; *Supplem. au nobiliaire des P.B.* p. 239, 254; le Carpentier, *Hist. de Cambray*, P. III. p. 782, 783; Hooft, *Ned. Hist.* B. XXI. bl. 6, B. XXII. bl. 93; J.B. de Tassis, *lib. V. Comment. de tumult. Belg.* p. 395, 407, *lib. VI* p. 437, 441; Strada, *de bello Belg.* dec. I. lib. V. p. 206: Wagenaar, *Vad. Hist.* D. VII. bl. 166; te Water, *Verb. d. Edel.* D. III. bl. 221 volgg. 262; Groen van Prinsteren, *Archives de la maison d'Orange-Nassau*, T. VI. p. 67, 107, 522, 672, sv.; J.C. de Jonge, *Unie van Utrecht*, bl. 85, 86; Hoynck van Papendrecht, *Analect.* T. II. P. II. p. 395, 407, 437, 441, 471; Kobus en de Rivecourt.

[Hugo de Melun]

MELUN (HUGO DE), een van 's keizers gezanten bij den vrede van Kamerijk 1509.

Zie *Lettres du Roy Louis XII*, T. I. p. 153; van Mieris, *Ned. Vorst.* D. I. bl. 413.

[Francois de Melun]

MELUN (FRANCOIS DE), door keizer Maximiliaan tot bisschop van Utrecht verheven in 1509.

Zie Leodii, *Chron. Belg.* p. 577; van Mieris, *Ned. Vorst.* D. II. bl. 425.

[Pieter Melvill]

MELVILL (PIETER), baron van Carnbée,[1] kommandeur der Militaire Willems-orde, vice-admiraal in kon. Ned. dienst, zoon van James John Melvill en Maria Velsenaer, werd 2 April 1743 te Dordrecht geboren. Na het eindigen zijner leerjaren trad hij in Hollandsche dienst, en werd op den 22 Febr. 1757 aangesteld als zeevolontair op 's lands oorlogschip *Delft*, onder kapitein D. Pichot, met welken hij twee reizen deed in de Middellandsche zee, tot Venetië en Napels om op de Algerijnen te kruissen, met welke de Republiek toen in oorlog was.

Den 6 Sept. 1758 werd hij aangesteld op het fregat de Castor, kapitein J.H. van Ourijk, stevende met hetzelve onder het eskader van den schout-bij-nacht J. Sels naar Algiers, en keerde na het treffen van den vrede, langs de voornaamste havens der Middelandsche zee, terug. Den 20 Maart

1) De titel baron van Carnbée is oorspronkelijk van Richard Melvill, wiens zoon Robert, in den jare 1300 de barony van Carnbée verkreeg en gewild heeft, dat zijne afstammelingen dien titel zouden voeren, waarvan diploma's in de Schotsche archieven voorhanden zijn. Van dezen sir Richard stamde Pieter Melvill af in de XVI generatie van cene regte nederdalende linie.

1759 tot buitengewoon luitenant bevorderd, heeft hij nog in dat zelfde jaar andermaal een reis naar de Middelandsche zee gedaan met 's lands schip Schiedam, kapitein W. C r u l l , en onder het eskader van den commandeur P.H. R e y n s t , de presenten naar Algiers overgebragt en wederom de meeste havens der Middelandsche zee aangedaan, o.a. ook Tunis. Den 24 Febr. 1761 aangesteld zijnde op 't oorlogschip Schiedam, kap. J.H. v a n O u r i j k , heeft hij met hetzelve eene reis gedaan naar de West-Indie.

9 Febr. 1762 aangesteld zijnde op het schip Dordrecht, kap. E. H a e f t e n , doch op den 16 Maart daaraanvolgende tot ord. luit. bevorderd wordende, is hij overgeplaatst op het fregat 't Welvaren van 't land, kap. J.J. v a n H o e y , en heeft met hetzelve als eerste officier eene kruistogt gedaan in het kanaal en bogt van Biscayen, en vervolgens in 1763 onder het esk., gecomm. door den comm. R e y n s t , een reize naar de Middelandsche zee.

26 Febr. 1765 werd hij aangesteld als eerste luitenant op 's lands fregat de Pollux, kap. J. v a n G e n n e p , doch het ongeluk hebbende in de maand Junij, daags na het uitzeilen, met hetzelve te vervallen op den Ooster, en schipbreuk te lijden, heeft hij, nadat het schip door den kapitein en de equipage verlaten was, nog een dag langer met 30 man het wrak bezet gehouden, waarvoor hij van den hooge zeekrijgsraad eene zeer vleijende resolutie heeft ontvangen. Vervolgens met de equipage op het fregat 't Hof St. Janskerk overgegaan zijnde, deed hij met hetzelve, onder het eskader van den kommandeur N. d e R e e d e , eene reis naar de Midd. zee, en bragt hij de gewone presenten naar Algiers over.

22 Julij 1766 tot kommandeur ter zee gepromoveerd, is hij het jaar daaraanvolgende op den 15 Sept. aangesteld op 's lands fregat Bellona, kap. J.J. v a n H o e y , en deed met hetzelve onder het eskader onder den comm. J. B i n k e s , wederom de reize naar de Midd. zee gedaan legde de gen. kommissie te Algiers af en kruiste vervolgens in 1768 op de Oost-Ind. retourvloot.

In 1770, 1774 en 1775 naar de Midd. zee.

17 Nov. 1777 kap. ter zee, is hem het kommando opgedragen van 's lands fregat de Castor van 36 stukken, waarmede hij een reis naar Suriname deed, en in 1780 naar Algiers.

Bij het uitbreken van den Engelschen oorlog in 1780 werd hij gezonden om te kruissen tusschen Livorno en Ville Franco en daarna met kap. O o r t h u i s gezonden naar de Vlaamsche eilanden om op de Oost-Indische retourvloot te gaan kruisen en die behouden in het vaderland te brengen; doch op den 30 Mei 1781 raakten zij omtrent het naauw van de straat Gibraltar, op de hoogte van Kaap St. Marie,

met de Eng. fregatten de Flora en de Crescent in een bloedig gevecht. Hij zette den strijd met beide gedurende een half uur voort, en daarna nog den tijd van omtrent twee uren alleen met de Flora, voerende 44 stukken zwaar kaliber. Eindelijk geraakte zijn schip in staat van zinken, zijne meeste stukken waren gedemonteerd, genoegzaam al zijn tuigaadje was verloren, in één woord, hij was te eenemale zoo reddeloos geschoten, dat hij genoodzaakt was zich over te geven, met het verder gevolg, dat door H.H.M. eene resolutie, in dato 9 Nov. des zelfden jaars werd genomen, waarbij aan de gansche equipage voor hunne betoonde bravoures in deze rencontre eene som van *f* 50 is toegelegd, terwijl de erfprins van Oranje, stadhouder, bij besluit van den 10 December daaraanvolgende, aan M e l v i l l heeft toegestaan te mogen voeren benevens 2 gedistingueerde epauletten een witte pluim op de hoed, en hem vereerde met eene gedistingueerde sabel et port d'épéc.

Op den 11 April 1783 werd M e l v i l l in commissie gesteld met 's lands schip Hercules, van 66 stukken en deed met hetzelve onder het eskader, gecommandeerd door den vice-admiraal P.H. R e y n s t , eene reis naar de Middelandsche zee. In den bekenden geweldigen storm uit de golf van Narbona, in welken kapitein S m i s s a a r t op 's lands schip Drenthe, van 66 stukken, met man en muis te gronde ging (den 3 en 4 Februarij 1784) had hij het ongeluk masteloos te worden en met een gebroken roer en verdere zware schaden te Port Mahon binnen te loopen. Zijn bodem hersteld zijnde, is hij 1°. Sept. deszelven jaars te Vlissingen binnen gevallen, waarna hij met dat zelfde schip ter kruistogt is uitgeloopen in de Noordzee, inzonderheid voor Oostende, om die haven te blokkeren gedurende de troubles met den Duitschen keizer. In April 1785 werd hij afgedankt.

In 1785 vertrok hij op de Dordrecht van 68 stukken, aan het hoofd van een evolutie eskader naar de Sond, en in 1786 stevende hij wederom naar Algiers om de gewone geschenken over te brengen en voornamelijk om de gerezen geschillen met den Pacha van Tunis en den keizer van Marocco bij te leggen en te vereffenen, waarin hij gelukkig slaagde. Hij werd op den 16 Dec. 1789 aangesteld tot schout bij nacht van Holl. en West-Friesl., en op den 15 Dec. 1792 tot tweede vlagofficier van het corps scheepsartilleristen.

Reeds vroeg in het voorjaar van 1793 werd hij gelast om de binnenlandsche defensie te water van Zuidholland op zich te nemen, bij den inval der Franschen onder D u m o u r i e r , die reeds het land van Zevenbergen bezet hadden. Ten dien einde verzamelde hij eene scheepsmagt van ongeveer 60 vaartuigen van velerlei caliber, doch meest kanoneerbooten, voornamelijk in de Dordsche Kil, het Hollandsch Diep en het Bergsche

Veld, bezette daarmede alle de practicabele avennes aan deze zijde, defendeerde het beleg van de Willemstad te water en stopte de Roovaard door middel van zinkschepen, waardoor het overkomen en landen der Franschen voorgekomen werd.

Na afloop van een en ander werd M e l v i l l als commandant gesteld over een eskader van 8 schepen, en zijn vlag geheschen aan boord van de St.-Gen. van 76 st. In het voorjaar van 1793 liep hij in zee, en na een convooy van 90 koopvaarders voorbij de Fransche havens geëscorteerd te hebben, werd hij gelast zich met dat eskader naar Algiers te begeven en tevens als gezant van den staat over den vrede met de regering aldaar te handelen en dien te sluiten. Daarin geslaagd zijnde, is hij in 1794 in het vaderland teruggekomen, waar hij terstond bevel kreeg om andermaal de binnenlandsche defensie te water op zich te nemen.

De Franschen, thans reeds in de Mijerij van 's Hertogenbosch doorgedrongen zijnde, werd een goed aantal kanoneerbooten en ander klein vaartuig gewapend, in divisie verdeeld en daarmede de rivieren bezet van beneden Dordrecht tot boven Crevecoeur op de Maas, en tot Tiel op de Waal, waardoor aan den vijand het verder doordringen belet werd. Vervolgens werden, onder medewerking van den Engelschen generaal A b e r c o m b i e , den 11 Oct. de schans St. Andries stormenderhand ingenomen[1)], door de onzen bezet en den vijand verjaagd tot achter Herwaarden. In dezer voege hebben zij hunne positie gehouden tot in het laatst van December, wanneer door het invallen van een geweldigen vorst de rivieren zoodanig met ijs zijn bezet geworden, dat het verder werken met de kanoneerbooten ondoenlijk werd gemaakt, en de linie van defensie te water moest opgebroken worden.

Van zijne verrigtingen rapport doende aan Z.H. den prins erfstadh., behaagde het den vorst hem de toezegging te doen hem eerlang een rang te doen avanceeren, 't geen ten gevolge der daarop plaats gehad hebbende gebeurtenissen geen gevolg had.

Na de revolutie van 1795 werd M e l v i l l in Februarij door het nieuwe bestuur gelast zich bij het eskader te Vlissingen te vervoegen, doch het grootste gedeelte der equipage verloopende zijnde, kwam er orde het verder te ontwapenen, en kort daarop, en wel op den 27 Febr. werd volgens een staatsbesluit het geheele corps der marine ontbonden.

Vervolgens is M e l v i l l door de nieuwe besturen herhaalde-

1) Bij deze gelegenheid werd de oudste zoon van den admiraal, de I^e luit. ter zee, J a m e s J o h n M e l v i l l v a n C a r n b e e , later sch. bij N., wegens zijne betoonde dapperheid en het eerst planten van den vlag op de vijandelijke vesting, buitengewoon bevorderd tot den rang van kapitein-luitenant ter zee, hoewel hij toenmaal naauwelijks den ouderdom van 18 jaren bereikt had.

lijk aangezocht zich wederom in dienst te willen begeven en zich als admiraal en chef der marine te stellen, zoo als kort na de revolutie, na de actie van Kamperduin in 1797, na de affaire onder de Vlieter in 1799, door het staatsbewind in 1803 en een en andermaal door koning L o d e w i j k , doch hij heeft zich verder van alle verdere dienstverrigtingen verschoond, totdat in November 1813 de uitzigten tot het verdrijven der Franschen gunstig wordende, hij bij de beraadslagingen daarover gehouden, tegenwoordig zijnde, zich weder de zaken der marine met vernieuwden ijver aantrok en commissien onder zijne handteekening werden uitgegeven.

Eindelijk is hij door de souvereinen vorst der Nederl. op den 11 Julij 1814 wederom in dienst genomen en tot eersten vice-admiraal aangesteld geworden, welke gunstbewijzing gevolgd is door zijne benoeming tot kommandeur der Militaire Willemsorde, op den 8 Julij 1815.

Hij overleed 27 Mei 1826 te 's Hage.

Van het jaar 1813 tot aan zijn dood nam hij als vice-admiraal en staatsraad in buitengewone dienst een werkzaam deel aan de zaken, het zeewezen betreffende, en werd in belangrijke aangelegenheden door het ministerie van marine immer geraadpleegd.

Hij huwde in 1773 jonkvrouwe A l b e r t i n e v o n D e h n e , bij wien hij zeven kinderen naliet. Zijn drie zonen waren 1 J a m e s J o h n die volgt, 2 I s a ä c A u g u s t , raad en rekenmeester van het collegie van domeinen te 's Gravenhage. Na het uitsterven van de oudsten tak in den mannelijke lijn ging de titel van baron op hem over, met regt van overerving op zijne wettige mannelijke nakomelingen bij eerstgeboorte, krachtens koninklijke vergunning van den 22 Jan. 1844. Bij zijn dood, 17 Mei 1845 ging den titel derhalve over op 3 P i e t e r M e l v i l l d e C a r n b é e , die volgt. Hij huwde J o h a n n a J a c o b a W i l h e l m i n a L o u i s e , baronesse d e S a l i s , bij welke hij een zoon verwekte. De derde zoon was Mr. P i e t e r M e l v i l l v a n C a r n b é e , in leven raadsheer van het hoog geregtshof, ongehuwd overleden.

Zie *Tijdschr. v.h. zeew. van Tindal en Swart*, 1846; *Vervolg op Wagenaar*, D. III. bl. 301, 302, 303, 335; D. XIX. bl. 413, 410, 422; J.C. d e J o n g e , *Gesch. v.h. Ned. zeew.* D. V. bl. 510, 568, 571; D. IV[a]. bl. 365, 381, 396, 417, 430-433, 459, 493; B o s s c h a , *Ned. heldend. te land*, D. III. bl. 39; S c h o t e l , *Ill. school*, bl. 154, 233; H o e u f f t , *Peric. poët.* p. 15; K o b u s e n d e R i v e c o u r t . Zijn portret staat vóór zijne levensschets, in het *Biogr. Mus.*, in steendruk door D e s g u e r r o i s e t c o m p ., naar de teekening van L. H u e a r t .

[James John Melvill van Carnbée]

MELVILL VAN CARNBÉE (JAMES JOHN), oudste zoon van den vorige, werd in October 1794 wegens betoonde dapperheid en het eerst planten van de vlag op eene vijandelijke vesting, op den voor jeugdigen leeftijd van 18 jaren buiten-

gewoon bevorderd tot den rang van kapitein-luitenant ter zee. Gedurende de jaren 1823-1827 was hij Commandant en Directeur van 's Konings zeemagt in Oost-Indië met den rang van schout bij nacht, en in het laatst van 1827 tevens waarnemend raad van Nederlandsch Indie. De titel van baron was bij diploma van den 6 Mei 1822 op hem overgedaan. Hij overleed den 4 Jan. 1833, een zoon en eene dochter nalatende.

Zie J.C. de Jonge, *Gesch. v.h. Nederl. zeew.* D. bl.

[Pieter baron Melvill van Carnbée]

MELVILL VAN CARNBÉE (PIETER baron), zoon van Isaac August baron Melvill van Carnbée en Johanna Jacoba Wilhelmina Louisa, baronesse de Salis [1)], werd den 20 Mei 1816 te 's Hage geboren. Op vijftienjarigen ouderdom als adelborst op het kon. instituut voor de marine geplaatst, onderscheidde hij zich, en volgde hij met veel vrucht de lessen van Pilaar, aan wiens opwekking hij vooral dankbaar dien lust voor de wetenschappen toeschreef, welke hem, tot het laatste toe, onwankelbaar is bijgebleven.

Drie malen begaf hij zich naar Oost-Indie, en elk van de drie tijdperken van zijn verblijf aldaar was een aanwinst voor de wetenschap, en de tusschenruimten, gedurende welke hij zich in het vaderland of op buitenlandsche reizen bevond, waren voor hem geene loutere verpoozing, maar krachtige toewijding altijd aan de door hem geliefkoosde wetenschappen, aan de belangen van de aardrijkskunde en zeevaart, aan die van het vaderland in het algemeen.

Zijne eerste reize naar Indie (1835-1837) deed hij als adelborst 1^{e} klasse, gedeeltelijk aan boord van de Bellona, op welk fregat Z.K.H. Prins Hendrik der Nederlanden eene reis naar die gewesten deed.

Zijne tweede reize, als luitenant 2^{e} kl., in 1839, en hij verbleef alstoen tot 1845 in Indie, ook in straks te vermelden ambtsbetrekkingen.

Van 1845-1850 in het vaderland of op reizen in de omliggende landen, was hij ijverig werkzaam, als gedetacheerd bij het departement van marine, als hoofdleider van den *Moniteur des Indes*, en met anderen wetenschappelijken arbeid.

Zijne derde reize naar Indie ondernam hij in 1850; hij was reeds bevordert tot luitenant 1^{e} klasse en vertrok als adjudant van den vice-admiraal van den Bosch, opperbevelhebber van Zr. Ms. zeemagt in N.-Indie.

Niet lang mogt hij dien vlootvoogd behouden, die in zijne

1) Vier zijner zusters huwde W. baron van Reede van Oudtshoorn, jonkheer von Dehne, P. baron d'Escury en jonkheer Mr. van Teylingen. Een broeder, James, is luitenant der infanterie, een ander broeder, Robert, was luitenant ter zee, en de derde broeder, Rodolf, overleed in Oost-Indië.

armen bezweek, en hij ging nu tot het sedentair zeewezen over. Een paar maanden voor M e l v i l l 's overlijden was hij benoemd tot kapitein-luitenant ter zee en tot directeur van het maritiem etablissement te Onrust.

Eene schoone toekomst scheen hem nog toe te lagchen, voor wat wetenschappelijke roem en rang betreft, maar zijn hart was sedert twee jaren zwaar getroffen door het vroegtijdig verlies van eene geliefde gade en een spruit uit zijn huwelijk; hij was in 1854 met jonkvr. d e K o c k , dochter van den raad van Indie, baron d e K o c k , in den echt getreden, en deze nog geen jaar daarna overleden, werd weldra door hun kind het graf gevolgd.

Het is vooral in de cartographie, bepaaldelijk van Neerlandsch-Indie, dat M e l v i l l 's roem onvergetelijk zal blijven. En naauw daarmede verbonden is zijne omvattende kennis van de oudere Nederlandsche reisbeschrijvingen, de geschiedenis van de beroemde ontdekkingen van een F r i e s , Q u a s t , S c h a a p , T a s m a n en zoo vele anderen, vaak in het stof begraven; aan die kennis paarde zich al wat landgenooten en vreemdelingen, vroeger en later, merkwaardigs op dit gebied geleverd hebben, beschrijvingen, kaarten, opmerkingen, enz.

Reeds op zijne eerste reis naar Oost-Indie, in 1835-36 had den adelborst dat alles levendig voor de oogen geschemerd; reeds toen zag de aankomende zee-officier het gebrekkige van de kaarten dezer zeeën in, hield hij vele werken. In 1839 verzamelde hij bouwstoffen voor zijne latere werken. In 1839 voor de tweede maal, als luitenant 2^{e} kl., in Indie aangekomen, vond hij zich meer en meer aangeprikkeld gevolg te geven aan zijne voornemens tot verrijking der kennis van den archipel. Daartoe kwam de gelegenheid hem bijzonder te stade, daar hij bij het hydographisch bureau te Batavia werd geplaatst. Innig had het hem gegriefd te bemerken dat onze zeelieden, en dat wel sedert eene halve eeuw verpligt waren, zich van gebrekkige Engelsche zeekaarten voor de Oost-Indische wateren te bedienen; en hij wist, door studie en latere bevinding, dat te Batavia zelve nog zeer vele hulpbronnen ter verbetering daarvan bestonden, ten gevolge der vroegere menigvuldige en goede opnemingen, nog tijdens het bestuur der O.I. compagnie bewerkstelligd. Die bouwstoffen, meest kopijen van oude kaarten, waren zelfs zoo vele, dat een groot Fransch geograaph, B e a u t e m p s B e a u p r é , aan een onzer zee-officieren geliefde te zeggen: *Si la Hollande n'avait rien fait poun sa gloire*, *cela seul suffirait*. Gewoonte, vooroordeel misschien, had aan do latere Engelsche kaarten de voorkeur doen geven. En toch, hoe vele schipbreuken waren daardoor veroorzaakt; hoe veel menschen daardoor bezweken, hoe vele kapitalen voor den handel verloren gegaan. M e l v i l l was van

dit alles diep doordrongen, en achtte het mogelijk en dringend pligt hierin verbetering te brengen; uit de oude Hollandsche stukken, toegelicht door nadere opnemingen en beschrijvingen, betere kaarten zamen te stellen. Hij zette zich met den ijver en de naauwkeurigheid, welke hem kenschetste, aan het werk. En zoo zag reeds in 1842 de kaart van Java, in vijf bladen, met een daarbij behoorende zeemansgids, bij de Amsterdamsche firma H u l s t v a n K e u l e n , het licht, die in 1849 een bijgewerkten herdruk beleefde. Dit werk vestigde M e l v i l l 's naam. Het werd op last der Fransche regering gedeeltelijk vertaald door den luitenant ter zee H a l p h e n . De voorrede tot den tweeden druk is zeer lezenswaardig. Daarin en in het werk zelf spreidt de zamensteller niet minder zijne belezenheid en degelijke kennis dan zijne zucht tot waardering van anderer verdiensten tot het verkrijgen van de meest mogelijke naauwkeurigheid ten toon.

Hij besloot de voorrede van den tweede druk met deze woorden:

‘Verschillende kaarten en beschrijvingen, onlangs ook van eilanden buiten Java, uitgegeven, verdienen voorzeker grooten lof, en onder deze bovenal die van den verdienstelijken luit. ter zee S m i t s over de straten van Banka en Gaspar en de eilanden en vaarwaters beoosten Java; even als de voornoemde kaarten, uitgegeven van wege de Indische commissie, aan het licht gebragt door den heer J a c o b S w a r t ; doch wie zal ontkennen, dat er ten deze nog veel, zeer veel te doen overblijft, dat de gedane werkzaamheden, hoe geschikt ook om een langdurig verzuim te doen vergeten, evenwel slechts eerste stappen waren ter vervulling van de dure, hier geheel op Nederland rustende taak, om de zeevaart te behoeden voor rampen, die, helaas! nog maar al te vaak in de Indische zeeën plaats vinden, en zoo nadeelig werken voor den handel en alle ontwikkeling van de beschaving der volkeren en der bronnen van welvaart in dat gedeelte der wereld. Want, wel verre dat wij ons door eigenwaan zouden laten verblinden, erkennen wij liever, dat, ondanks al onze inspanning en die van anderen, noch onze kaart, noch die welke andere deelen van den archipel behandelen, nog zijn wat wij zoo gaarne wenschten voor den roem en de belangen van Nederland, en ten behoeve der zeevaart in het algemeen. Beseffen wij het wel, dat, na een bezit van kolonien gedurende twee eeuwen, het in alle opzigten onze roeping, eer en baat is, ze in elk opzigt wel te kennen. Wij wenschen van harte, dat de overtuiging spoedig algemeen worde, dat de kosten tot het doen van opnemingen, het zamenstellen en uitgeven van kaarten benoodigd, altoos zeer gering blijven in vergelijking met het verlies van rijk geladen schepen, dat daardoor in groote mate kan worden voorgekomen.’

Later kwamen van hem uit zoodanige werken en kaarten van

het zuidelijk gedeelte der Chinesche zee, als ook die van Riouw, Singapore en Linga, die zelfs door de Engelschen zoo zeer werden gewaardeerd, dat zij vertaald werden.

In den *Moniteur des Indes* (1845-49) kwam weder een geheel nieuw stel van kaarten van zijne hand voor, van al de Overzeesche bezittingen en kolonien van Nederland, die algemeen op prijs gesteld werden.

Doch het was er nog verre af, dat zijne taak in dit opzigt afgeweven was. Gestadig zijnen blik gevestigd op het groote doel, dat hij zich voorgesteld had, was hij in 1850 intusschen tot luit. ter zee 1^{e} kl. bevorderd, eerst als adjudant van den viceadmiraal van den Bosch, daarna bij het sedentair zeewezen in Indie overgeplaatst, en toen bijzonder in de gelegenheid naar de verwezenlijking van dat doel meer en meer te trachten. De genoemde opperbevelhebber van Zr. Ms. zeemagt in Indie was zelfs te groot beoefenaar van de wetenschap, dan dat hij den arbeid van Melvill niet zeer op prijs zou hebben gesteld; te meer, daar hij in dien jeugdigen officier mede het innig besef vond van de behoefte aan de ontwikkeling van het stoomwezen in Nederlandsch Indie. Spoedig werd echter die band door den dood losgerukt; maar van den Bosch had de bouwstoffen voor de verdere werkzaamheden van den heer Melvill nog vermeerderd. Deze zag zich, kort na diens overlijden, op nieuw belast met het beheer over het depot zeekaarten alsmede benoemd tot lid en secretaris der commissie tot verbetering der kaarten van de Indische vaarwateren.

In die hoedanigheid werd in 1854 door hem afgewerkt en uitgegeven eene *kaart van de Java-zee en aangrenzende vaarwaters*, door wijlen zijnen vriend den luit. ter zee 1^{e} kl. Smits aangevangen. Deze kaart bevat alle hydrographische verbeteringen, welke in de laatste jaren in de vaarwaters tusschen Java en Borneo en de straten tusschen laatstgenoemd eiland en Sumatra bekend zijn geworden, en is verrijkt met een groot aantal aan boord van Zr. Mr. schepen gedane loodingen. Melvill volbragt tevens in 1854 de zamenstelling van eene *kaart van de Oostkust van Celebes en aangrenzende vaarwaters*.

Maar zijn doel, jaren lang, was geweest het bewerken en uitgeven van een algemeenen Atlas van Neêrlands Indie. Daartoe had hij vele aanteekeningen van zich en anderen verzameld; daartoe wilde hij alle hem beschikbare hulpbronnen dienstbaar maken, die thans meer en meer door reizigers te land en ter zee toevloeiden. Zonder ondersteuning der regering ware zulk een omvattende arbeid echter niet mogelijk. Zij verleende die en droeg Melvill de uitvoering van die taak op, welke hij althans voor de helft mogt ten uitvoer brengen. Atlas zou toch een veertigtal kaarten omvatten, waarvan Melvill er reeds een twintigtal moet hebben in gereed-

heid gebragt, en twaalf het licht zagen. In 1855-1856 verschenen eerst de bladen betreffende de residentie Batavia en de Minahassa van Menado, daarna die der afdeeling Krawang, van het eiland Nieuw Guinea, van Noord- en Oost-Celebes, van Amboina en eenige aangrenzende eilanden, van het zuidelijk gedeelte van de Moluksche eilanden en van de afdeeling Buitenzorg, gevolgd naar de typografische opnamen in de jaren 1851-52. Prof. V e t h noemde deze onderneming in zijne aankondiging daarvan (*Gids*, 1855), een Herculeus labor. En wel mogt hij dien arbeid zoo heeten, niet alleen wat de zamenstelling, maar ook wat de uitvoering betreft, daar de drukproeven der kaarten heen en weder van het moederland naar Batavia gezonden, door den auteur zorgvuldig nagezien werden. Zij werden hier te lande door de kaartgraveurs B o g a e r t s te Breda en H e y s e te 's Hage gegraveerd, en streven den voortreffelijksten arbeid van dezen aard in het buitenland op zijde. M e l v i l l 's pogen was hier een werk te leveren zoo volmaakt, als het in onze dagen kan vervaardigd worden, tot roem van onzen leeftijd, van het vaderland en van de regering, onder wier bescherming en voorlichting dit uitgevoerd zou worden.

De kapitein N e t s c h e r , die in de kaartbeschrijving zoo zeer uitmunt, bragt aan M e l v i l l 's werk in den *Konst- en Letterbode* een regtmatige hulde. Hij mogt echter dien reuzenarbeid niet voltooijen. Doch tot in zijne laatste uren gaf hij nog de meest heldere aanwijzingen en wenken om dien te volbrengen; hij deelde de noodige inlichtingen mede, ten einde zoo vele bouwstoffen, door hem te zamengegaard, niet zouden verloren gaan. Deze arbeid is sedert een paar jaren voltooid, en bevat 60 kaarten; 25 daarvan zijn van de hand van M e l v i l l ; de overige vervaardigd door den kapitein der genie W.F. V e r s t e e g .

M e l v i l l 's vaardigheid en tact in de zamenstelling van kaarten van minder algemeen bekende streken waren ongemeen en steunden op eene veel omvattende kennis, door vlijtige oefening en eigen waarneming verkregen. Geenerlei opmerking van vroegere of latere reizigers ontsnapte zijne aandacht en hij kwam, ook waar nog geene nieuwe bepaalde waarnemingen hadden plaats gehad, vaak tot verrassende resultaten. Hij waagde zich niet aan louter gissing, maar steunde zijne opgaven en aanwijzingen steeds op een of ander feit, in zijne aanteekeningen zorgvuldig opgeteekend of wel in zijn krachtig geheugen levendig. En dit was nog te meer van waarde in tijden, nog niet zooverre af, toen de hulpbronnen, althans over sommige eilanden, nog niet zoo ruim waren; toen Schwaner noch zoo menig ander ontdekker in den Indischen Archipel de aardrijkskundige wetenschappen hier groote vorderingen had doen ondorgaan. Door M e l v i l l 's gave van onderscheid

tusschen opgaven, waarop al of niet was staat te maken, - ouderdom der opgave doet daarbij niets af - hebben de gewesten, door hem voorgesteld, vaak eene geheel andere gedaante, dan bij sommige voorgangers; men denke b.v. aan de westkust van Borneo, aan de Geelvinksbaai, enz. Hij legde er zich ook, op het voetspoor van M o l l , v a n W i j c k en L a u t s (de laatste een zijner leermeesters, dien hij hoog schatte), op toe de namen der plaatsen, door Neêrlands oude zeevaarders het eerst bezocht en benoemd, te herstellen en ook aldus den roem des vaderlands te staven. Nog een punt! De aardrijkskundige, die overzeesche bezittingen wil in kaart brengen, stuit daarbij vaak op staatkundige onzekerheden van grenzen, van verdragen, enz. Deze bezwaren zijn niet anders te boven te komen dan door eene aaneenschakeling van nasporingen in oude geographische en historische werken en archieven, en dat alles getroostte M e l v i l l zich gaarne, om tot de meeste zekerheid te geraken en om der Nederlanderen regten niet verkort te zien. Hij was op dat, om zoo te zeggen, politiek terrein van den geograaph diep ingedrongen, en zijne kaarten verdienen bijzondere opmerking.

Als aardrijkskundig schrijver deed hij zich ook gunstig kennen door zijne omvattende beschrijving van de eilanden Bali en Lombok (in den *Mon. des Ind.* 1^{e} en 2^{e} jaarg.), te meer van aanbelang op een tijdstip, toen die eilanden nog minder algemeen bekend waren.

Van 1846-1850 in zijne betrekking bij het departement van marine, was hij speciaal belast met het zamenstellen van de geschiedenis der hydrographie van den Ned. Indischen archipel, en stelde hij deswege belangrijke stukken.

Was bij in 1843 reeds tot ridder der orde van den Nederl. Leeuw benoemd, eenige jaren later zag hij zijne hydrographische arbeid ook door de Fransche regering onderscheiden; hij werd tot ridder der orde van het Legioen van Eer benoemd en ontving bij die gelegenheid een hoogst vleijenden brief van den hertog van Monte-Bello.

Deze eenvoudige herinneringen aan zijn arbeid op dit gebied, wettigt zeker den roem, dien hij reeds bij zijn leven deswege heeft ingeoogst en de hulde, die men hem na zijn overlijden bragt. Zijn naam blinkt uit met die van een S m i t s , G r e g o r y , J a n s e n , v.d. V e l d e en zoo vele anderen der Nederlandsche zee-officieren uit de school van P i l a a r voortgekomen. Maar het was niet alleen in dit opzigt, dat hij zich der wetenschap verpligtte.

Op het gebied der sterrekunde, zoowel wat waarneming als bespiegeling betreft, bewoog hij zich gaarne.

Verdienstelijk maakte zich M e l v i l l omtrent de lengtebepalingen. Die van Batavia (tijdbal) geschiedde door den luit. ter zee G r e g o r y en hem, door middel der waargenomene

eelipsen van de 1e en 2e satelliet van Jupiter, in 1847 (*Tijdschrift v. Ned. Indie*, 7e jaarg.) In den eersten jaargang van den *Monit. d. Indes* gat hij de vertaling hiervan, alsmede, onder den titel *Observations geo-hydrographiques*, bij de algemeene kaart der N.I. bezittingen aanmerkingen en tabellen, aanwijzende de breedte en lengte van de voornaamste punten (en de oppervlakte) van den Indischen archipel. Hij zette dien arbeid voort (in den 3e jaarg.) op uitgebreider schaal, onder ded titel van *discussion sur la longitude de Batavia et de quelques autres points principaux de l'île de Java*, waarin hij toonde geheel op de hoogte der vroegere en latere waarnemingen te zijn, en hulde bragt aan zoo vele verdienstelijke Nederlandsche zee-officieren, die de belangen van de steeds drukkere vaart in de Indische wateren door betere observatien en opnemingen in de hand hadden gewerkt, en waartusschen hij zijne opmerkingen invlocht. In dat stuk vond hij ook gelegenheid, terug te komen op, en door nieuwe bouwstoffen, door hem ingezameld, te verrijken zijne vroegere nasporingen, betreffende den Nederlandschen sterrekundige J o h a n M a u r i t s M o h r, die in de vorige eeuw belangrijke sterrekundige waarnemingen te Batavia had gedaan, welke in het bijzonder ook gediend schijnen te hebben tot de bepaling der geographische ligging van deze plaats. J. H o r s b u r g h spreekt daarvan, C o o k gewaagde in de beschrijving zijner eerste reize rondom de wereld, van het feit 'dat de eerwaardige heer M o h r eene sierlijke sterrenschouwplaats gebouwd heeft, welke zoo wel van werktuigen voorzien is als de meeste schouwplaatsen in Europa[1].' C o o k bezocht Batavia in 1770. Die aanwijzingen ontvonkten M e l v i l l 's zucht, om dit alles tot meer klaarheid te brengen; hij spoorde te Batavia zooveel mogelijk den levensloop van M o h r op, die predikant in Indie was geweest en een groot beminnaar der sterrekunde, zoo zelfs, dat hij voor eigene rekening de bedoelde sterrewacht had gesticht; M e l v i l l rustte niet vóór hij de plaats daarvan, ja eenige overblijfselen ontdekt had. De plaats is op ongeveer 1900 Nederl. ellen Zuidelijk en 500 Nederl. ellen Oostelijk (dat is 1′ Z. en 16″ O.) van het gebouw de Uitkijk, alwaar sedert 1839 een tijdbal is opgerigt. Hij gaf van een en ander een lezenswaardig verslag in den 6e jaargang van het *Tijdschrift van Nederl. Indie;* het was hem gebleken, dat M o h r in het laatst van Oct. 1775 te Batavia was overleden[2]. Er bleven echter nog nasporingen

1) Zie *Iets over den Nederl. sterrekundigen Mohr*, door L e u p e, in *Bijdragen tot de Taal en Volkenk. v. Neerl. Indie*, D. VII. 160-168.

2) Hij was o.a. van 1745 tot 1753 rector van het Seminarium Theologicum. Zie over dit seminarium Dr. W.R.v. H o ë v e l l, *Geschiedk. Overzigt der beoef. van Kunsten en Wetenschappen in Ned. Indie*, in den IIen jaarg. van het *Tijdschrift van Nederl. Indie*.

nopens den arbeid van M o h r te doen over, daar de staatkundige omstandigheden op het laatst der vorige eeuw zijne sterrewacht niet alleen hadden doen in puin vallen, maar zijne waarnemingen grootelijks verstrooijen. Eene gelukkige vondst voor den heer M e l v i l l was het dus, na zijne terugkomst in Nederland, eenige van M o h r 's waarnemingen, en daaronder de voorbijgang van de planeten Venus en Mercurius voorbij de zonneschijf (in 1769) in het 12e deel der Verhandelingen van het Haarlemsch Genootschap, in het 59e deel der *Philos. trans.* en de deelen over 1799 en 1772 van de werken der Fransche academie des sciences aangeteekend te zien. Hij zette zich nu tot de analyse van die aanteekeningen, en gaf daarvan de vruchten in opgemelde Discussion, etc.

Hij was een degelijk statisticus en zijne opgaven betreffende de oppervlakte, de bevolking, enz. van N. Indie hebben eene erkende waarde, en vooral mogten zij van vlijt en geest van opmerking getuigen in eenen tijd, toen de hulpbronnen hieromtrent schaarsch en vaak zeer oppervlakkig waren. Wij willen hier alleen wijzen op zijne bijdrage (in het *Tijdschr. van N.I.*, 1843, 5e jaargang), ten opschrift voerende: *Oppervlakte der voornaamste eilanden*, *gelegen in den Ned. Oost-Indischen Archipel;* en vele opgaven in den *Moniteur des Indes*.

Bij herhaling met de zamenstelling van den kalender en wat daartoe behoort in den Indischen Almanak belast, verbeterde en verrijkte hij dien met onderscheiden nuttige mededeelingen, in de jaargangen 1856, 1857, ook betreffende den Javaanschen en Chineschen kalender. Hij leverde voorts in het *Tijdschr. v. Ned. Indie* (1843) twee stukken onder den titel, het een: Iets over de Mahomedaansche Tijdrekening op Java; het ander: Over de Mahomedaansche Tijdrekening in het algemeen, daar het hem, ook door de mededeelingen van den heer W i n t e r , gebleken was, dat er hier en daar verschil in de Mahomedaansche tijdrekening op Java, in zwang met de algemeene Mahomedaansche bestond.

Ook hier en daar elders zijn nog eenige bijdragen door hem geleverd, die van zijnen ijver en zijn onderzoek getuigen. Onder anderen deelde hij in 1847, aan de redactie van de verhandelingen en berigten betrekkelijk het zeewezen aanteekeningen mede over den dienststaat van zijnen grootvadr (den op 27 Mei 1826, in 83jarigen ouderdom te 's Gravenhage overleden vice-admiraal P. baron M e l v i l l v a n C a r n b é e , naar wien hij genoemd was).

De aard zijner werkzaamheden gaf aanleiding tot veel nasporing, en zoo vormde hij zich van lieverlede tot een geoefend bibliograaf van Nederlandsch Indie en in het bijzonder wat de aardrijkskunde en geschiedenis der kolonien betreft. Hij legde deswege uitvoerige aanteekenboeken aan, die misschien onder de volledigste mogen geteld worden, die deswege bestaan.

Zijne zorgvuldigheid verliet hem daarbij niet, daar hij geen boek of vlugschrift wilde in- en omschrijven, of hij moest dit werkelijk voor zich hebben.

Dit reeds noopte hem tot het aanknoopen van vele betrekkingen en gaf hem een omvattenden blik in de geschiedenis der letterkundige en wetenschappelijke vorderingen in en over Ned. Indie. Hij droeg in den *Moniteur des Indes* door menige opzettelijke bijdrage of aanteekening bij tot verspreiding van die kennis, waarbij hij het een streelende pligt beschouwde de verdiensten van anderen in het licht te plaatsen, hulde te brengen aan de mannen, die in Indie werkzaam waren geweest of nog waren op de onderscheiden gedeelten van een onafzienbaar veld. Wat een Bleeker en Myer, een van Hoëvell en Junghuhn en Zollinger, een de Lange, van de Velde, Smits en andere zijner mede officieren in den jongsten tijd hadden gewrocht, het was hem een lust, dit voor den roem des vaderlands te verkondigen. Waar hij zich op zijne reizen bevond, in Indie of in Europa, met mond en pen deed hij de verdiensten van die allen gelden, bond hij nuttige betrekkingen aan, ten behoeve van het belang der wetenschap hield hij de ‘nationale zaak’ op het oog.

Om daarvan eenige proeven te geven: Na 1°. Januarij 1844 zijne ambtsbetrekking te Batavia te hebben nedergelegd, keerde Melvill naar Europa. Hij deed zijne terugreis over sommige der Engelsche Oost-Indische bezittingen en Egypte, en hield van die, in menig opzigt belangrijke reis, aanteekeningen, die zijn medegedeeld in het *Tijdschrift van Neerl. Indie* (7° jaargang). In zijn voorwoord voorzag hij met zijn scherpzinnigen blik wat de overlandweg worden zou. ‘Het zoogenaamd reizen (zeide hij) tusschen Java en Holland, zal van lieverlede meer algemeen worden. De reisweg van Indie door de Roode- en Middellandsche zeeën levert, in vergelijking met dien rondom de Kaap de Goede Hoop, belangrijke voordeelen op, en zulks zal nog meer het geval zijn, zoodra eene geregelde gemeenschap der stoombooten zal zijn ingesteld tusschen Batavia en Singapore, en Singapore en Ceylon, of beter, regtstreeks tusschen laatstgenoemde eilanden en Java's hoofdplaats. Alsdan zal men den duur van den overtogt vooraf tot op eenen dag kunnen berekenen, en alzoo meester zijn, om zijne reis in te rigten of te beginnen gelijk men verkiest. De ondervinding heeft sedert deze verwachting grootelijks vervuld, en het voorwoord geeft nog deze en gene wenk voor de stoomvaartverbinding tusschen Batavia en de naaste Britsche bezittingen. Men vindt in de aanteekeningen der opgemelde reis o.a. een fiksch overzigt van den handel en de statistiek der bevolking van Singapore. Vervolgens heeft men eene niet onbelangrijke beschouwing over Malakka en Poeloe Pinang; het eerste wekte natuurlijk de herinneringen van den Nederlander

op, en niet minder Ceylon, alwaar M e l v i l l op eene heusche wijze door eene oudhollandsche familie ontvangen werd, die hem gaarne op de hoogte stelde van hetgeen dat gewigtig eiland belangrijks, ook voor den gewezen landgenoot oplevert.

Op het vaste land van Britsch-Indie legde hij zich toe op de kennis van de inrigtingen, den staat van zaken aldaar, vooral ook uit een wetenschappelijk oogpunt. Even als hij te Singapore (vooral door den heer L o g a n , een jeugdig Engelsch geleerde) de aanknooping van wetenschappelijke betrekkingen met het Bataviaasch Genootschap en andere geleerde inrigtingen op Java had bevorderd, was hij tot hetzelfde einde in Calcutta krachtig werkzaam. 'Het is opmerkelijk, schreef hij,[1)] dat de heer L o g a n in korten tijd zoo groote vorderingen in de Nederlandsche taal heeft gemaakt, dat hij reeds vertaald en in de *Asiatic Researches* van Calcutta eenige der belangrijkste stukken uit de Ned. Indische tijdschriften heeft doen opnemen. Te Singapore kwam ik in betrekking met den kapitein der genie E l l i o t , die door de Britsche regering naar Indie was gezonden, om, gedurende eenige achtereenvolgende jaren, en op groote schaal geregelde magnetische waarnemingen in dit gedeelte der wereld te doen. Te Calcutta, eindelijk, mogt ik er in slagen, de aandacht van de Asiatic Society te vestigen op het groote belang, dat er voor de twee gewigtigste wetenschappelijke inrigtingen van Azie zou gelegen zijn in eenen broederband, door eene geregelde briefwisseling onderhouden.'

Het voorstel werd met geestdrift aangenomen; en ten blijke van de opregtheid harer bedoelingen, gaf de *Asiatic Society* aan het genootschap te Batavia de belangrijke verzameling harer werken, sedert hare vestiging uitgegeven, ten geschenke.'

M e l v i l l had bij deze soort van wetenschappelijke verbroedering het dubbel oogmerk, om zoowel de kennis over en weder te vermeerderen, alsook de vooroordeelen weg te wisschen, die vooral in Engeland bestonden, alsof de Nederlanders weinig voor de uitbreiding der wetenschap in Indie deden; iets waarin men zoo zeer op het dwaalspoor was geraakt. De door M e l v i l l aangeknoopte betrekkingen zijn, zoo wij wel onderrigt zijn, tot den huidigen dag, met vrucht over en weder, blijven bestaan.

Zoo zeer hij op die edele verbroedering van personen en volken gesteld was, en de vrijheid van wetenschappelijke ontwikkeling niet minder dan die van den handel in hem een warmen voorstander had, zoo zeer wist hij voor de regten en belangen zijns lands op te komen, indien hij die op onregtvaardige wijze aangerand en belaagd vond. Die verdediging

1) *Monit. d. Indes*, I. p. 221.

was een der bestanddeelen van den *Moniteur des Indes;* zijn volhardend pogen, hetzij hij zich in Britsch Indie, hetzij in Engeland of in Frankrijks hoofdstad bevond. Waar hij de nationale zaak voorstond, hij deed het op een toon en met bewijzen, die zelfs den tegenstander tot de erkentenis bragten, dat hij waarheid had gesproken.

Behalve de aardrijkskunde en hydrographie, de zamenstelling van kaarten en de statistiek van Neerl. Indie, was er een onderwerp van M. gezette onderzoekingen, nl. de *bergmetingen* van den Indischen Archipel. De kennis der hoogte van bergen is, in vele opzigten, van uitgestrekt nut en wel inzonderheid in een archipel, waarvan het grootste gedeelte uit eene aaneenschakeling van bergketenen, en als het ware uit eene opvolging van hooge bergtoppen is zamengesteld. Java alleen bevat meer dan 50 bergtoppen boven 5000 voeten hoogte, waarvan zes boven 10,000 en drie boven de 11,000 voeten hoogte verheven zijn. De omliggende eilanden hebben mede zeer hooge, ja eenige nog hoogere toppen. Het was, vóór M e l v i l l 's komst in de Indiën, nog zoo lang niet geleden, dat de berg-hoogten in den archipel met eenige zekerheid bekend waren. Eerst sedert verscheidene natuurkundigen de Indische bezittingen en wel vooral Java, in alle rigtingen doorkruist en de wetenschappen met hunne belangrijke waarnemingen verrijkt hadden, was deswege meer bekend geworden. De adelborst, de jeugdige luitenant, kon den lust niet wederstaan, ook zijn aandeel aan de vermeerdering van die kennis toe te brengen; het herinnerde hem, dat er zijns achtens niet één geographisch werk bestond, waarin eene eenigzins volledige opgave van de hoogte der bergen in deze gewesten te vinden was, en hij besloot met ijver aan het werk te tijgen, tot verzameling der verspreide opgaven van zijne voorgangers, en tot het doen van eigen waarnemingen. Ruimschoots deed hij dit, zoodat hij alleen op Java de hoogte bepaalde van zestien der aanzienlijkste bergen (onder anderen den Ardjoeno, door hem op 10,655 Rijnl. voeten gesteld); een zevental op Sumatra, drie bij Straat Sunda, vier op Banka, een drietal op Bali en Lombok (de Rindjani, op laatstgemeld eiland, stelde hij op 13,378 Rijnl. voeten), andere op Soembawa, Flores, Celebes, enz. Hij bragt de door andere en hem verkregen uitkomsten tot een geheel, en leverde in 1844 (in den 6^{e} jaargang van het *Tijdschr. v. Nederl. Indie*) deswege een hoogstopmerkelijk stuk, getiteld: *Over de hoogte der bergen in den Oost-Indischen Archipel*. Hij stipte daarin de onderscheidene methodes van bergmeting, deed uitkomen waaraan de onzekerheid daarvan veelal is toe te schrijven en, om in een oogopslag een overzigt over de verschillende bergen van den Archipel te geven, voegde hij daarbij eene schets, waarin aangegeven werd de betrekkelijke ligging der bergen van het westen naar het oos-

ten, voorts of het volkanen zijn of niet; de hoogte boven de zee, van een aantal plaatsen, als steden, dorpen, enz., sommige meeren, warme bronnen en andere bijzonderheden (deze echter alleen voor Java en Sumatra). Hij vulde, in 1851, ingevolge de sedert (vooral door P. K o n i n g , adelborst 1^{e} kl.) gedane waarnemingen, die opgave aan, en leverde *Nog iets*, enz., in het *natuurkundig Tijdschrift v. Ned. Indie* (II, bl. 50). Dit, in verband met eene bijdrage van den luit. ter zee S m i t s , voorkomende in het *Tijdschrift v.N.I.*, 6^{e} jaarg., kan beschouwd worden als een gevolg op en een geheel uit te maken met zijne eerste verhandeling. De hoofduitkomsten plaatste hij, als eene gewone bijdrage, ter verbetering, gaande weg, in den *Almanak van Ned. Indie*, en in den eersten jaargang van den *Moniteur des Indes* (1846-1847) komt van hem voor de *Carte hypsométrique de l'Archipel des Indes*, zijnde eene bijgewerkte uitgave van de schets, bij zijne eerste verhandeling over de bergen. Dit alles, niet zonder gewigt, betrof echter maar eene geliefde bijstudie en hij had gaarne de vruchten van zijne oefeningen over de bergen in den Archipel tot meer rijpheid gebragt, ook in verband met de volkanische werkingen aldaar. Hij moest zich bepalen tot het bovenstaande en de aanwijzingen op zijne andere kaarten; hij gevoelde, dat hij in de geologie te kort zou schieten, had hij de taak geheel willen volvoeren, zoo als hem die voor den geest zweefde; bij liet die dus aan anderen over, en zijne eigenlijke roeping won er door. Toch, en dit was een eigenaardige trek van hem ook op ander gebied, hij hielp hier den eersten stoot geven, die in de jongste jaren zoo vele gewigtige bijdragen en werken tot de vermeerdering van de natuurkunde betrekkelijk Indie aan het licht heeft doen komen. Hij behoorde in 1850 onder de oprigters van de natuurkundige vereeniging in Neerlands-Indie, die weldra door haar tijdschrift toonde, wat krachten zij in zich opgesloten hield. In het volgende jaar, na het vertrek van Dr. S c h w a n e r naar Borneo, die de slagtoffers voor de wetenschap zou vermeerderen, viel aan M e l v i l l de eer te beurt, dat de vereeniging hem tot haren voorzitter verkoos; verschillende redenen, die men eerbiedigde, noopten hem echter, die leiding niet lang te voeren. Maar het was altijd eene hulde aan zijne onverflaauwbare zucht voor de wetenschappen gebragt[1)].

Een woord nog tot kenschetsing van den schrijver. Melvill had een eenvoudigen helderen stijl. Hij veroorloofde zich geen sieraad, als het onderwerp het niet medebragt, dan verloochende zich in hem de geenszins wiskundige. Doch het was er ver af, dat hij het bevallige en boeijende in den stijl niet waardeerde,

1) Zie *Natuurk. Tijdschrift voor Ned. Indie*, 1851.

zich dien niet eigen had gemaakt, om dien waar het pas gaf te bezigen. De prachtige natuurtooneelen van Indie, hoe kon het anders, hadden den geestdriftvollen jongeling getroffen; de indrukken daarvan bleven hem bij, hij kon die ook wedergeven. Wij zullen eene enkele proeve bijbrengen, uit zijne aanteekeningen op zijne terugreis in 1845, boven vermeld.

'Nimmer (schrijft hij daar), zal ik den indruk vergeten, dien het prachtig en onvergelijkelijk schoon gezigt van Pinang op mij maakte, toen ik voor de eerste maal, den 25 Oct. 1837, aan boord van 's Konings fregat Bellona, de noord- en oostkusten van dit eiland langs zeilde. Vooral was ik als opgetogen van verrukking, toen zich, bij het naderen der reede, een panorama aan het oog vertoonde, dat in heerlijkheid elders moeijelijk eene weergade zal vinden. Onze fraaije Bellona, door een flaauw doch voordeelig brieschje voortgestuwd, naderde statig de ankerplaats, nabij het fort Cornwallis, dat op den uithoek van Pinang aan den oever der zee opgerigt is. Deze rotsachtige punt is zoo nabij den lagen overwal van Quedah, dat zij aan dezelve schijnt aan te sluiten, en eene baai vormt, alwaar men voor alle winden beveiligd ligt, en het water slechts zelden in eene ligte golving geraakt. De stad Georgetown, beoosten het fort, ligt romantisch, half achter boschgaadjes van waringien- en palmboomen verscholen, en de witgepleisterde Europesche woningen, de moskeën met hare zonderlinge daken, en marinets, steken voordeelig af tegen het verschillende groen der groepen van vrucht- en andere boomen, welke van het zeestrand tot aan de hoogste hellingen der bergen amphitheatersgewijs zich verheffen. In de spiegelgladde oppervlakte van de zee kaatste zich dit bekoorlijk tooneel terug en toen wij het mastenbosch naderden en tusschen de schepen, praauwen en jonken, even verschillende van vorm als de natien, waartoe zij behoorden, doorzeilden, weergalmde een donderend saluut van het fort en der Engelsche oorlogschepen door de baai en begroette den doorluchtigen zeeman, dien wij aan boord voerden. Even als te Singapore en Malakka werd Z.K.H. Prins H e n d r i k hier door de Britsche overheden, met de meeste eerbewijzen en onderscheiding ontvangen, en gedurende het verblijf der Bellona te Pinang, nam Z.H. zijnen intrek in het hotel van den gouverneur, den edelen S.G. B o n h a m , die alles in het werk stelde om Z.H. al het merkwaardige van het eiland te doen bezigtigen en zijn verblijf aldaar te veraangenamen.'

De bijzonderheden der reis van Z.K.H. naar Oost-Indie zijn, voor zooveel onze O.I. bezittingen betreft, bekend gemaakt in een werkje, naar wij meenen door den kundigen J.P. C o r n e t s d e G r o o t , geschreven. M e l v i l l had zich opgewekt gevoeld, om het vervolg van die reis door de Engelsche O.I. bezittingen te schrijven, waarin nog menig bewijs

van die warmte van stijl voorkomt. Doch dit is in handschrift gebleven. De veelvuldige andere werkzaamheden des overledenen beletteden hem de uitgaven daarvan te bezorgen, gelijk zijn dood de verwezenlijking welligt van nog zoo menig nuttig ontwerp.

Doch hetgeen hij gedaan heeft is reeds veel; wekt reeds tot dankbaarheid; het verklaart de onderscheidingen van eigen en vreemde regeringen, van geleerde genootschappen van naam hem te beurt gevallen. Vriendschap en hoogachting van hoogeren en minderen wist hij te winnen, en zoo laat zich de algemeene deelneming bij zijn overlijden beseffen, zoo de oproeping bij zijn graf gedaan, om hem dààr een herinneringsteeken te stichten. Hij heeft zich eene onuitwischbare herinnering verzekerd in de harten van velen, want, het is ons van Java te regt toegesproken.

'Behoorde hij door geboorte tot de edelen van Nederland, ook in zijn levenswandel was hij een edel mensch, goedhartig en hulplievend, een steun en raadgever voor zijn evenmensch. Hij was in zijn leven een trouw vriend, een opregt kameraad, een voorstander van wetenschappelijke ontwikkeling en verlichting, van nijverheid en van vrijen handel[1].'

Het verlies van zijn gade en eenig kind schokte dermate zijn ligchaamsgestel, dat hij, alleen door zich nog met grootere inspanning op de voltooijing van zijn Atlas toe te leggen, dit verdriet meende te boven te komen. Die arbeid ondermijnde zijne gezondheid nog meer. En toen hij daarop in Augustus 1856 tot kapitein-luitenant bevorderd en benoemd werd tot kommandant van het maritieme etablissement op het eiland Onrust, was hij niet bestand tegen het niet zeer gezond klimaat van dat eiland, en sleepte eene ziekte, waardoor hij in het begin van October werd aangetast, hem in drie weken tijds ten grave.

Hij was lid van de groote aardrijkskundige genootschappen te Parijs, Londen en Bergen in Noorwegen. Van de Fransche regering ontving hij in 1849 het Legioen van Eer, bij welke gelegenheid hem eene prachtige verzameling van zeekaarten, begeleid van een zeer vereerend schrijven van den Franschen minister van marine, den hertog de M o n t e b e l l o , werd aangeboden.

'M e l v i l l ,' zoo lezen wij, 'was niet alleen een kundig, maar ook een beminnelijk mensch. Men vindt in hem wat zoo zelden wordt aangetroffen: 'L'accord d'un beau talent et d'un beau caractère.' Vrij van alle overdreven ingenomenheid met eigene verdiensten, aan de ronde gulheid van den zeeman de fijnere manieren parende van de hooge wereld, inschikkelijk

1) Java-Bode.

en voor zijne vrienden ten allen tijde tot opoffering bereid, was hij buitengewoon gezien in elken kring, waarin hij zich bewoog. Zacht en toegevend van karakter, was hij evenwel vol energie en voortvarendheid, gelijk geheel zijn leven getuigt. Ook in zijne laatste oogenblikken gaf hij daarvan een treffend bewijs, daar hij toen nog, niet alleen tot in de geringste bijzonderheden alles regelde wat zijne particuliere en dienstbetrekkingen betrof, maar nog veelvuldige aanwijzingen deed omtrent al wat tot voltooijing van zijn atlas moest geschieden.'

Zie *Java-bode* van 5 Nov. 1856; het *Dagblad van 's Gravenhage* van 6 en 7 Jan. 1857; het *Handelsblad* van 12 Jan. 1857; *Algem. Konst- en Letterb.* 1857, bl. 126; *Hand. van het Ind. Genootsch. te 's Gravenhage*, 4e jaarg.; *Das Austand*, no. II; *Biograph. album*, met portret; *Astrea*, 1856, p. 128; Kobus en de Rivecourt.

[Gerard Melyn]

MELYN (GERARD), werd in 1657 te Antwerpen geboren, trad, 17 jaren oud, in de orde der Augustijnen, en doorliep, na zijne gelofte gedaan te hebben, aan de hoogeschool te Leuven alle academische graden, tot dat hij, 30 Aug. 1689, de doctorale waardigheid verkreeg. Hierna keerde hij naar zijn klooster terug, waarover hij drie of viermaal prior werd, en dat hij veel weldaden bewees. Hij gaf er ook langen tijd onderrigt in de godgeleerdheid. Hij was in 1732 definitor zijner provintie, toen hij, in plaats van P. Pieter van Acker tot provinciaal werd benoemd. Hij overleed 3 Dec. 1734 in het 78e jaar van zijn leven.

Hij liet eenige redevoeringen na, bij verschillende gelegenheden uitgesproken zoo als één in 1703 voor een kapittel in het klooster zijner orde te Tirlemont gehouden.

Oratio Panegyrica in laudem D. Nicolai Tolentinatis, *Eremitae Augustinianae ejusque miraeulosi sanguinis solemniter exaltati Antverpiae in Templo P.P. Augustinianorum die* 6 *Junii* 1707, *quam dixit F. Gerardus Melyn*, *Eremi Antverpiensis*, *Prior et in Univ. Lovaniensi S.Th. Doct. et Prof.* Antv. 1707. 12e.

Triumphus B. Mariae Virginis, *sive centum annorum Memoria Imaginis B. Mariae de Bono Successu in Scotiâ olim per sex saecula miraculis clarissimae Patribus Augustinianis à Serenissimâ Infante Isabellâ donatae*, *et* 3 *Maii* 1626 *solemnissimè... ex Aula translatae; serenissimae Archiduci Mariae Elizabethae reverentissimè oblatus et dedicatus per solemnem Apparatum equestrem; populo à studiosa juventute Archiducalis Gymnasii S.P. Augustini*, *Bruxellis Symbolicè exhibitus* 5 *Maii.* Brux. 1726. 4o.

Zie Paquot, *Mém.* T. III. p. 655, 656.

[Johannes Gregorius Memhard of Memmert]

MEMHARD of MEMMERT (JOHANNES GREGORIUS), een bouwmeester, wiens geboorteplaats, volgens Nagler, in Holland, onbekend is, doch die reeds vermaard moet zijn geweest, toen hij in het gevolg der prinses Louise Henriette van

Oranje naar Berlijn kwam. Hij was de eerste, die in de moerassen van Frederichswerden met bouwen een aanvang maakte. Ook is het plan van den Oranjeburg zijn werk, en is hij de aanlegger van den schoonen trap aldaar. Hij overleed tusschen 1675 en 1679.

Zie K r a m m , *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.* D. IV. bl. 1097.

[Hans of Johannes Memmelinck]

MEMMELINCK (HANS of JOHANNES). Zie HEMLING (HANS.)

[Abrahamus Memmius]

MEMMIUS (ABRAHAMUS), welligt de zoon van P e t r u s M e m m i u s , die volgt, werd in 1564 te Utrecht geboren, doctor medicinae, in 1594 professor in de physica, en in 1596 en 1600 rector te Koningsberg.

Hij overleed 18 Sept. 1602 in den ouderdom van 38 jaren aan de pest.

Men heeft van hem eene *Dissert. de ventriculi in flammatione*.

Zie *das gelährten Preussen*, P. IV. T. III.; B u r m a n n i , *Traj. erud.* p. 228; J ö c h e r .

[Coenraad Memmius]

MEMMIUS (COENRAAD), een geschiedschrijver, die in het laatst der 16^{e} eeuw leefde. Hij gaf, onder den naam van J a c . F r a n c u s in het licht:

Jehova vindex s. de rebus gallicis anni 1588 *et* 1589, *narratio prima et secunda; historica relatio quinquennalis*; *continuatio relationis historiae semestralis*.

Hist. rel. quinq. Francof. ad Moen. 1546. 4°. m. pl.

Zie J ö c h e r , A d e l u n g en R o t e r m u n d , i.v.

[Isaac Memmius]

MEMMIUS (ISAAC), zoon van P e t r u s M e m m i u s , die volgt, werd te Utrecht geboren, jur. utr. doctor en 1614 stifts syndicus te Hamburg. Hij huwde J o h a n n a S m i t h en was een tamelijk Latijns dichter. Tot zijne vrienden behoorden J a n u s D o u z a en G r u t e r u s . Behalve eenige gedichten bij G r u t e r u s , *Del. Poët. Belg.* T. III. p. 548-549, en in P o s t h i i , *Parerg. Poet.* part. II. p. 330, 331, gaf hij de volgende in het licht:

Elegia ad Arn. Bonnum, *senatorem Lubicensem de obitu Jani Gulielmi juvenis doctissimi*, *Rostoch*. 1515. 4°.

Scazontes in nuptias D. Lucae Bacmeisteri sen. Theol. Rostoch. cum Cathar. Beselinia, *Rostoch.* 1585. 4°.

Luctus in obitum Eugenii Colonii, *adolescentis nobilis Megapolitani*. Rostoch. 1587. 4°.

Odc alcaica in rectoratum academ. Rostoch. Augusto, *duci Brunsvicensi. commissum*, in M a r t . G o s k i i , *Arboret. Aug.* A^{o}. 1650 et 1693. fol.

Zie Molleri, *Cimbr. Litt.* T. II. p. 550; Jöcher, Adelung u. Rotermund, i.v.; Hoefft, *Parn. Lat. Belg.* p. 93-94; Peerlkamp, *de Poëtis Lat.* p. 164; Sweertius, *Ath. Belg.* p. 96.

[Petrus Memmius]

MEMMIUS (PETRUS), bijgenaamd Mirabellus, werd te Herenthals in 1521 geboren, legde zich op de geneeskunde toe en practiseerde een geruimen tijd te Utrecht; werd in 1561 stads doctor te Lubek, omstreeks 1581 hoogleeraar te Rostock en stierf, volgens Adelung, 17 Julij 1589, volgens Burmannus den 17 Julij 1578, minder waarschijnlijk, wijl hij, volgens Valerius Andreas, in 1581 nog in leven was.

Men heeft van hem:

De recto Medicinae usu lib. I, *Delphis* 1564 *typis Herm. Schinckelii*.

Commentarius in Hippocratis Coi jusjurandum, *cui accessittractatus qua ratione Med. vita et ars sanctè conservetur*. Rost. 1577. 8°.

Disputatio circularis de temperamento Rostochii 1572.

Disputatio de purgandi ratione. Ibid. 1575. 8°.

Disputatio de flatibus, *e libris Hippocraticis*. Ibid. 1578. 8°.

Elegia in nuptias Nath. Cythraei, in diens *Poëmata*, lib. II. p. 264-266. Rostochii 1579. 8°.

Zie Jöcher, Adelung, Rotermund, Molleri, *Cembr. Lit.* lib. II. p. 550; Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 748; Hoeufft, *Parn. Lat. Belg.* p. 93, 94; Burman, *Traj. erud.* p. 228; Gruteri, *Chron. Eccles.* T. II. p. 1283; Lindenius, *de Script. Med.* i.v.; *Epist. Joh. Cuschi ad Arnisacum* in *Burchardi Mediae studior. Vindice*, p. 127; Sweertii, *Ath. Belg.* p. 624; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 992; Dodt van Flensburg, *Over den Utr. arts Memmius enz.* in v.d. Monde, *Tijds.* 2 S. II. 75; Dodt, *Archief*, D. VII. bl. 389, 390.

[Elbo Menalda]

MENALDA (ELBO), zoon van Elbo Menalda, een aanzienlijk en magtig edelman te Schildwolde. Hij huwde omstreeks 1284 Ida van Menterwolde. Na een jaar met haren man geleefd te hebben, ontvlugtte Ida heimelijk, keerde naar de ouderlijke woning terug en trad kort daarna met Folpert Folpetra in den echt. Zoodanige schending der huwelijkstrouw konden de Menalda's niet gedoogen. In den nacht omsingelden zij met hunne bondgenooten het kasteel van Diderik Folpetra, den vader, en namen hem met de jonggehuwden gevangen. In 1295 ontbrandde het oorlogsvuur, dat intusschen voortgesmeuld had, tegen de Menalda's op nieuw, ter zake van nieuwe twistpunten met de vroegere twisten in verband staande. Elbo Menalda, de jonge, had een bloedverwant van Aelius Tadama van Oostwold om het leven gebragt, en joeg daardoor genoemden Tadama, diens halfbroeder Uffo en andere bloedverwanten van den verslagene tegen zich in het harnas. Hierbij kwam dat Rodmar Eenoog (Lucius Rodmar) bij het Schildmeer gedood was, waarvan Menalda almede verdacht werd. De bloedverwanten van Rodmar trokken dus mede tegen de Menalda's ten strijd en versterkten het kasteel van den verslagene. Elbo

M e n a l d a , de oude, een man van beleid en doorzigt, was niet in staat de gemoederen zijner tegenstanders tot bedaren te brengen. Bij al deze gevaren dreigde de M e n a l d a 's nog een nieuwe vijand, t.w. E l b o H a i j e n g a van Slochteren, die bij Lunscroeth met de M e n a l d a 's in een gevecht geraakt was. Hierbij voegde zich nog anderen. De M e n a l d a 's boden aan alle bestaande geschillen over te geven aan de uitspraak van den abt van Bloembof te Wittewierum, Wrethero Folricha, Aylward Snelger en Aylbard Walberta, doch deze aanbieding vond geen ingang. De verbondenen trokken tegen de M e n a l d a 's op. Deze trokken hen onverschrokken te gemoet en joegen hen op de vlugt. De vijandelijke benden verzamelden zich op nieuw, doch werden wederom door de M e n a l d a 's verslagen, die daarop het kasteel van D o d o J e l d i n g a te Schildwolde belegerde, en het tot overgaaf dwong. Door tusschenkomst van den abt van het Bloemhof werd den vrede gesloten.

Zie W e s t e r d o r p , *Jaarb.* D. II. bl. 30, 64; *Gron. Volksalm.* 1841, bl. 78, volgg.

[Sybrandus Menaldus]

MENALDUS (SYBRANDUS), een Fries, waarschijnlijk geb. te Menaldum, studeerde eerst te Franeker aan de Latijnsche school onder den rector R e v i u s , vervolgens sedert 1621 aan de academie aldaar onder L u b b e r t u s , M a c c o v i u s en A m e s i u s . Na tot proponent aangenomen te zijn, onderteekende hij 30 Aug. 1626 den Catechismus en de Nederlandsche geloofsbelijdenis, en werd in 1628, in plaats van den overleden leeraar G u a l t h e r u s J o a n n i s à S t e e n k i s t , predikant te Winaldum. Den 12 Jan. 1633 werd hij, in plaats van M e i n a r d u s S c h o t a n u s , hoogleeraar in de godgeleerdheid te Franeker, doch overleed reeds den 29 Junij van dat jaar. J o h a n n e s B o g e r m a n volgde hem op. Of er een lijkrede op hem werd gehouden en of hij iets uitgegeven heeft, is onbekend. Hij ligt in 't oosteinde van de Martinikerk te Franeker begraven.

Zie V r i e m o e t , *Ath. Fris.* p. 263, 264; G r e y d a n u s , *Naaml. d. predik. in de cl. v. Franeker*, bl. 117; R. N e u h u s i i *Poëm. Juvenil.* p. 56.

[Sibrandus Menander]

MENANDER (SIBRANDUS), genaamd Appelman, een Amsterdammer, leefde in 1593 en was bevriend met I s a a c u s P o n t a n u s , in wiens album hij een gedicht schreef.

Zie J. I s a c i i P o n t a n i , *Poëm.* p. 254-255.

[Frans Menard]

MENARD (FRANS). Zie MEYNARD (FRANS).

[Menasseh Ben Israel]

MENASSEH BEN ISRAEL. Zie MANASSEH BEN ISRAEL.

[Menco]

MENCO, 3e abt van het klooster te Witte-Wierum, vervolgde de kronijk van zijn voorganger E m o , eerste abt van dat klooster. Die E m o loopt van 1204-1237 (het jaar van zijn dood), die van M e n c o tot 1273, in welk jaar hij schijnt gestorven te zijn. Beide worden om hunne waarheidsliefde zeer geroemd,

doch hun stijl is onleesbaar, ellendig en bijna een rampzalig monnikenlatijn, opgevuld met schriftuurplaatsen en zedekundige uitweidingen. Ubbo Emmius heeft er veel gebruik van gemaakt bij het opstellen van zijne geschiedenis. Beide zijn het eerst uitgegeven door prof. Matthaeus, in het 2e deel zijner *Analecta*, waarbij deze nog een vervolg van een onbekende gevoegd heeft, dat tot 1280 loopt en minder belangrijk is, wijl het slechts de lotgevallen van het klooster betreft. Later zijn zij ook uitgegeven door C.L. Hugo, in T. I. *Monum. Hist. Dipl.* 1728.

Zie Alting, *Not. Germ. Inf.* P. II. p. I; *Oudh. en Gesticht. van Gron.* bl. 306; Westendorp, *Jaarb. d. Prov. Gron.* D. I. bl. 224, 235, 361 en volgg.; de Wind, *Bibl. d. Ned. Gesch.* bl. 35; Brucherus, *Gesch. d. Kerkherv. in de Prov. Gron.* bl. 2; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. A IV. (1) bl. 54; *Bat. Sacra*, D. IV. bl.

[Menardus]

MENARDUS. Zie MEYNARDUS.

[Don Bernardino de Mendoza]

MENDOZA (Don BERNARDINO DE), Spaansch bevelhebber, die onder Alva den krijg in de Nederlanden niet zonder roem heeft gevoerd. Meermalen werd hij als gezant naar den hove van Frankrijk en Engeland gezonden, en hij bekleedde in 1581 die betrekking aan dat van Elizabeth, toen zijn toeleg op Vlissingen mislukte (zie Huygens (Christiaan) en drie jaren later (1584) poogde hij den koning van Frankrijk te bewegen de Nederlandsche gezanten, die hem de heerschappij over de Nederlanden kwamen aanbieden, niet in bescherming te ontvangen, wijl hun als muitelingen zoo veel eer niet toekwam. Hij stierf in het begin der 17e eeuw in hoogen ouderdom.

Hij schreef:

Commentarios de lo sucedido in los Payses Baxos desde el año 1567 *hasta el de* 1577. *Madrio* 1592, in 4o.

Te gelijker tijd met den oorspronkelijken tekst verscheen eene Fransche vertaling door Crespet, die echter zeer gebrekkig is. Beter, doch niet onvoorwaardelijk te prijzen, is de overzetting van Loumilz, onder opzigt van den colonel Guillaume geschreven. Met deze vertaling (*Commentaires de Bernardino de Mendoça sur les évenements de la guerre des Pays-Bas* 1567-1577. *Traduction nouvelle par Loumièr. Avec notice et annotations par le colonel Guillaume*, T. I. Brux. 1860) is de *Collection de Memoires sur l'Histoire de Belgique* verrijkt. Mendozas *Commentarien* zijn vlijtig gebruikt door Bentivoglio, Strada, Grotius en Thuanus, doch bezitten weinig nieuws.

Ook heeft men van hem:

Theorica y Practica de Guerra. Madrid. 1577. 4o.

La Harangue au roi très Chretien faite a Chartres par monseigneur l'ambassadeur pour lè roi d'Espagne vers sa Majesté. 1588. 8o.

Los seis libros de la politica de Justo Lippo. Madrid. 1604. 4°.

Zie Reyd, *Ned. oorlog.* B. IV. bl. 71; Meteren, *Ned. Hist.* B. X. f. 181; Hooft, *Ned. Hist.* B. XVIII. bl. 777; Bor, *Ned. Oorl.* B. XIX. bl. 53(525); Thuanus, *Hist. sui temp.* Lib. LXXXI. p. 7, 8; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. VII. bl. 376 volgg.; D. VIII. bl. 56, 57; van Wijn, *Nalez. op Wagenaar*, D. I. bl. 288, 289, 297, 301; Hoynck van Papendrecht, *Anal.* T. II. P. II. p. 323, 189, 445; *Biogr. Univ.* te Water, *Verb. d. Edelen*, D. IV. bl. 181; Dodt van Flensburg, *Pogingen om een meer grondige beoefening der geschiedenis van Nederland voor te bereiden*, bl. 55; R. Fruin, in *Konst-en letterbode*, 1860, N°. 29; N. Antonio, *Bibl. Hisp. nov.*; Capefigue, *Hist. de la Reforme de lu ligne Nouv. Biogr. génér*. i.v.; *Cat. Harlem*. T. III. p. 53.

[Francisco de Mendoça]

MENDOÇA (FRANCISCO DE), meer bekend onder den naam van Admirant van Arragon, omstreeks 1545 à 1550 geboren, werd in 1596 door Philips II het opperbeleid des oorlogs tegen de afgevallen Nederlanden opgedragen, maakte zich 1598 meester van Orsoi, dwong Wezel, Rees en Emmerik spannsche bezetting in te nemen, nam IJsselburg, waar hij verscheidene burgers om liet brengen, in, bemagtigde Deutechem, doch trok, door den hongersnood gedrongen, met zijn leger na het huis te Schuilenburg, in 't graafschap Zutphen, vermeesterd te hebben, over de grenzen Duitschland in, en overwinterde te Rees. Zijn leger trok vervolgens grootendeels door Munsterland in 't graafschap Reklinghuizen, daar Velasko Dorsten bemagtigde, voorts door het hertogdom Berg en het graafschap Mark, alwaar verscheidene steden ingenomen, geplunderd en met moord en vrouwenkracht vervuld werden; ook veroverde het in en omtrent wintermaand Kalkar, Goch en Xanten. Tegen dezen moedwil werden in Duitschland eerst geen andere middelen gebruikt dan bezendingen en brieven, die Mendoça met trotschheid beantwoordde. Eindelijk zond de Keizer er twee af, een aan hem en een aan de Vereenigde Staten, aan beide bevelende den bodem des rijks te ruimen. Toen de admirant bemerkte, dat de Duitsche vorsten zich gereed maakten om zich te wreeken over het schenden van hunnen bodem, spaarde hij giften noch kuiperijen om hen, zoo mogelijk, onderling te verdeelen. Zelfs bragt hij te weeg dat de kardinaal Andreas gezanten zond op eene bijeenkomst der vorsten te Keulen, waar hij zijn gedrag in een wijdluftige rede verschoonde en ophemelde. In de lente van het volgende jaar (1599) verliet de admirant Duitschland en legerde zich voor Schenkenschans, viel vervolgens in den Bommelerwaard, bemagtigde Hedel en Crevecoeur en kwam voor Bommel, deed een aanval op de buitenwerken der stad, doch werd met groot verlies afgeslagen en trok eindelijk met stillen trom af. Graaf Ernst van Nassau belette hem in den Tielerwaard te dringen en Maurits wierp eenig volk in den Bommelerwaard, op het eiland,

daar Herwerden ligt, verschanschte er zich, wederstond er den vijand, die 2000 man derwaarts gezonden had, en noodzaakte hem met zwaar verlies te wijken, waarna de admirant, een weinig lager post vattende, even boven Rossum de schans St. Andries stichtte.

In het volgende jaar viel hij in den slag van Nieuwpoort, van zijn paard geworpen zijnde, de onzen in handen. Daags na den slag zei Maurits tegen hem op een maaltijd, waaraan hij genoodigd was, ‘dat hij nu gelegenheid hebben zou om Holland te zien, waarnaar hij reeds meer dan vier jaren verlangd had.’

Gedurende zijn gevangenschap deed hij opening tot vrede en werd 19 Mei 1602 tegen al de gevangenen van dezen staat in Indie, Spanje, Portugal en de Nederlanden uitgewisseld en losgelaten. Wij ontmoeten hem voor het laatst bij 't beleg van Grave, van plan een groot deel volk te brengen, dat Maurits hem verhinderde, waarop hij met stillen trom naar Venlo week, en naar Spanje terugkeerde, waar hij door den Koning en de grooten met weinig gunst werd ontvangen.

Van Wijn vond in zomermaand 1797, bij gelegenheid dat hij het slot Persijn, een uur van den Haag, waar de admirant eenigen tijd gezeten had, bezocht, zijn afbeelding ‘dragende een ronden grijzen baard met knevels en een prachtig met goud ingelegd harnas, waarover een roode écharpe met gouden koortjes en takjes van de rechte naar de linksche zijde afhangt, staande in den rand, dat dit gedaan was in het vijf en vijftigste jaar zijnes ouderdoms, het tweede zijner gevangenis, en na de geboorte des Heilands, 1601.’ Hij is op onderscheidene wijzen afgebeeld.

Terwijl hij op het huis Persijn bewaard werd, nam hij in gezelschap van Maurits, zijn broeder en meerdere Duitsche edelen, de Franschen ambassadeur Buzanval, de keizerlijke en andere gezanten, deel aan de bekende reis van Scheveningen naar Petten, langs het strand, met den zeilwagen door Simon Stevin vervaardigd. Hugo Grotius, die dezen togt bijwoonde heeft hem in Latijnsche verzen bezongen. Hij stierf in Spanje 1 Maart 1623.

Zie Bor, *Ned. Hist.* B. XXXII. bl. 122 (151), B. XXXV. bl. 48 (482), 54, 55 (491) 56 (492), 68 (508, 509), B. XXXVI. bl. 15, 16 (533, 535), 26 (536), 31-33 (553-555), B. XXYVII. bl. 34 (656), 53-58 (668-674), *Spaausche en Arrogaansche spieghel*, 1599; Grotii, *Hist.* Lib. VII. p. 328, 329, 351; Lib. VIII. p. 359, 361 van Meteren, *Ned. Hist.* B. XX. f. 385, vers 387, 388, 389; B. XXI. f. 403 vers; B. XXIV. f. 452, 453. 454, 455. Reyd, *Ned. Hist.* B. XVI. bl. 365, 366, 374, 375, 379, 386, 371; B. XVIII. bl. 445; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. VIII. bl. 427; D. IX. bl. 15, 25, 26, 34, 39, 45, 46, 49, 50, 84, 86, 118, 119; van Wijn, *Bijv. en Nalez*. op *Wagenaar*, D. IX. bl. 19, 21, 22, 44; *Nalez*. D. I. bl. 314; H. de Groot, *Verg. de Gemeenebesten* door *Meerman*, D. I. bl. 129, 130, 131, 356, 357, D. II. bl. 200, 203, D. III. bl. 229; Dez. *Poëm*. p. 157, 264, 266, 269, 076; Bosscha, *Neerl. Heldend. te land*, D. L. bl. 337-340, 355; *Chr. v.h. Hist*.

Genoots. D. VII. bl. 380; Bilderdijk, *Vad. Gesch.* D. VII. bl. 193; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D.A. III. bl. 213-214; Muller, *Cat. v. portr*.

[Thomas Menevortius]

MENEVORTIUS (THOMAS), kanunnik van Westminster, door den bisschop de Castro in Aug. 1570 aangesteld om benevens den secretaris Laurens Mock, van alle persoonen, poorters en ingezetenen van Middelburg en Arnemuiden, te ‘ontvangen en te visiteren alle boeken, en die zij bevinden zouden dat gecorrigeerd moesten worden, onder zich te behouden.’

Zie 's Gravesande, *Tweede eeuwf. d. Midd. vrijh.* bl. 134, 135.

[Joh. Meng]

MENG (JOH.), luitenant, in 1799, bij gelegenheid der landing van de Engelschen in Noord-Holland, gekwetst.

Zie Bosscha, *Neerl. Heldend. te land*, D. III. bl. 171.

[Willem Menger]

MENGER (WILLEM), werd den 15 Mei 1806 te Utrecht geboren en beoefende de teekenkunst. Met juistheid en getrouwheid wist hij verschillende voorwerpen op een bijna ongelooflijke kleine schaal voor te stellen. Hij teekende een aantal voorwerpen uit de natuurlijke geschiedenis en tot de ontleedkunde betrekking hebbende oudheden af.

Hij beoefende ook de heraldie, en stierf 18 Jan. 1860 in zijn geboortestad. Zijn zoon Johan is sedert 1857 bij het topographisch bureau te 's Hage geplaatst en evenaart zijn vader in allen deelen.

Zie Immerzeel, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. II. bl. 215; Kramm, *Lev. en werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. III. bl. 1099.

[Jacob Tonning Menger]

MENGER (JACOB TONNING), kapitein bij de vierde halve brigade derde bataillon der brigade van den generaal-majoor van Zuylen van Nyevelt, gekwetst in de actie van 19 Sept. 1799.

Zie Bosscha, *Neerl. Heldend. te land*, D. III. Bijl. I.

[Cornelis Laurensz. Menheere]

MENHEERE (CORNELIS LAURENSZ.), zeeschilder uit het begin der 18^{e} eeuw, te Vlissingen woonachtig. In vele zijner stukken vindt men voorstellingen dezer stad, zoo als deze zich aan den zeekant vertoont.

Zie Immerzeel, t.a.p.

[M. Valentin Menherr]

MENHERR (M. VALENTIN), een rekenmeester uit de XVIe eeuw. Hij gaf in 1550 een rekenboek in het licht, getiteld:

Arithmetique par M. Valentin Menher de Kempten, waarop zes jaren later volgde:

Arithmetique seconde par M. Valentin Mennher de Kempten. Inprimé en Anvers par Jan Loë, *l'An. de nostre seigneur* 1556 *le* 20 *iour d'Avril*, kl. 8°. zond. pag. met houtsnede en portret met het omschrift *Frum Frisoh Frey* 1556.

Zie S c h o t e l , *Kerk. Dordr.* D. I. bl. 75.

[Vincent Elie Menil]

MENIL (VINCENT ELIE), in 1790 te Amsterdam geboren, studeerde aldaar in de godgeleerdheid en legde het vooral onder den hoogleeraar W i l l m e t op de Oostersche talen toe. Van zijne vorderingen gaf hij in 1816 te Leyden in 4°. eene proeve in de uitgave van het prijsgedicht van den ouden Arabischen zanger A n t a r a B e n S c h e d d a d (*Antarae Poëma Arab. Moallakah cum integris Zouzenii scholiis. E. Codice M.S. edidit, in Latinam sermonem transtulit et lectionis varietatem addidit*. V.E. M e n i l . *Observationes ad totum poëma subjunxit J. Willmet*). Deze geleerde arbeid, met grooten lof zoo in Duitschland als Nederland ontvangen, was reeds twee jaren vroeger door hem voorbereid en beloofd in zijne *Dissertatio de Antara ejusque poëmate Arabico Moalla Kah*. Amst. 1814. 4°. Ook corrigeerde hij met ongelooflijke moeite en inspanning, en opoffering van tijd en gezicht de proeven van den bijbel in het Maleisch met Arabische letters, op last van het Nederlandsche bijbelgenootschap uitgegeven. Van 1818 tot 1825 was hij predikant bij de Waalsche gemeente te Schiedam, en hij overleed in zijn geboortestad den 6 April van dat jaar aan een uitteerende ziekte in den ouderdom van 34 jaren.

Zie *Aanhangsel op Nieuwenhuis Woordenb*. o.h.w.; K o b u s en d e R i v e c o u r t , *Boekz. d. Gel. Wer.* 1825 a. bl. 239; G l a s i u s , *Godgel. Nederl.* o.h.w.; *Algem. Hall. Litt. Zeit. Jan*. 1817. N°. 25, 26.

[J. Menkema Jr.]

MENKEMA Jr. (J.) leefde in het laatst van de vorige eeuw, en was lid van *Kunstmin spaart geen vlijt*, in welks werken er afzonderlijk van hem voorkomt

De Hoefsmit, blsp. met zang, n.h. Fr. van Q u é t a n t . Amst. 1784. kl. 8°.

Zie *Cat. d. Maatsch. v. Ned. Letterk*. D. I b. bl. 31, 145.

[Menkema Senior]

MENKEMA Senior, leefde in het laatst der vorige eeuw, en was lid van *Kunstmin spaart geen vlijt*.

Hij gaf in de werken van dit kunstgenootschap en ook afzonderlijk in het licht:
Zaïre, *trsp.*, *naar De Voltaire*. Amst. 1777.

Zie *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.* D. I b. bl. 31, 145.

[H.A. Menkema]

MENKEMA (H.A.), luitenant bij de zevende halve-brigade eerste bataillon van de divisie van den luit.-generaal D u m o n c e a u , werd gekwetst in de actie bij Bergen van 19 Sept. 1799.

Zie B o s s c h a , *Neerl. heldend. te land*, D. III. *Bijlage* bl. 5.

[Menken]

MENKEN (), bekwaam teekenaar en etser, beoefende de kunst voor uitspanning. K r a m m bezit van hem eenige kleine prentjes *met koeijen en paarden en landschappen*. Hij is

echter van oordeel dat hij dezelfde is met J.M. Mensken, van Bremen.

Zie Kramm, t.a.p. bl. 1092.

[Willem Mennens]

MENNENS (WILLEM), zoon van Willem Mennens en Mechteld van Doorne, werd in 1525 te Antwerpen geboren. Hij beoefende de poezij, natuurkunde, godgeleerdheid, geneeskunde, chemie, en was een der zoekers naar

> '..... la benoîte pierre,
> Qui peut seul enrichir tous les Rois de la terre.

Hij overleed [28 Dec. 1608 in den ouderdom van 83 jaren. Men heeft van hem, behalve eene uitgaaf der gedichten van Adriaan Schoreel (zie dit artikel):

Aurei Velleris, *sive sacrae Philosophiae vatum selectae ac unicae*, *Mysteriorumque Dei*, *Naturae et Artis Admirabilium libri tres*. Antv. 1604. 4°., opgedragen aan Karel, hertog van Croy en Aerschot.

Paquot schrijft nopens dit werk: 'Cet ouvrage est une histoire allégorique, symbolique, physique, chimique et alchimique de Gedéon et de Jason: ou, si vous voulez, c'est un ramas de visions, qu'on a inseré avec divers autres de cette trempe dans le *Theatrum Chemicum*. Argent, 1622. 1659. 12°.

Zie Sweertius, *Ath. Belg.* p. 315; Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 329; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 415; Mercklini, *Linden. renov.* p. 381; Paquot, *Mém.* T. II. p. 671, 672; Moreri, Jöcher.

[Frans Mennens]

MENNENS (FRANS). zoon van den vorige, werd 19 Maart 1582 te Antwerpen geboren en door den bekenden hertog van Alencon ten doop gehouden. Na de Grieksche en Latijnsche talen geleerd te hebben, begaf hij zich op reis om die van vreemde landen te leeren. In Spanje hield hij zich eenigen tijd in Ossone, een kleine stad in Andalusie, op, waar hij zich aan de aldaar in 1549 gestichte academie, in de regtsgeleerdheid oefende. Te Antwerpen wedergekeerd, was hij eenigen tijd onzeker welk een stand te omhelzen, doch zijn vader en moeder verloren hebbende, begaf hij zich 1608 in den geestelijken, en werd kanunnik te Lier, waar hij omstreeks 1635 overleed. Mennens was een bijzondere vriend van den bibliograaf Sweertius, en beoefende de heraldie.

Men heeft van hem:

Deliciae Equestrium, *sive Militarium Ordinum et eorundem origenes*, *statuta*, *symbola et insignia*, *iconibus additis genuinis. Hac editione multorum ordinum et quotquot extitere*, *accessione locupletata*, *serieque temporum distributa*, *studio et industriâ Francisci Menenii*. Antv. 1613. 12°.

Ook in het 2e boek van het *Chronicon Chronicorum Ecclesiasticum*, door Janus Gruterus (Francof. 1614. 8°.) p. 46-245. Mennens gaf zelf eene Fransche overzetting van

dit werk, te vinden in *Les Estats*, *Empires*, *et Principautez du monde de Pierre Davity*. St. Omer 1621. 4°. Anderen zetten het in het Spaansch en Italiaansch over en voegden er vermeerderingen bij,

De equitibus Aurei velleris, *eorumque insignibus*.

Εὐγενιαρετηλογία (*de nobilitate et virtute*) *in qua Dueum*, *Principum*, *Marchionum*, *Comitum*, *majorumque gentium per Italiam*, *Franciam*, *Hispaniam*, *Germaniamque dominia*, *stemmata et insignia breviter recensentur ordine alphabetico*, *ex melioribus Aristographis*.

Zie Sweertius, *Ath. Belg.* p. 246; Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 233; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 300; Paquot, *Mém* T. II. p. 672; Moreri, Jöcher.

[Jacob Menners]

MENNERS (JACOB), med. dr. en stads geneesheer te Bergen op Zoom vervaardigde gelegenheidsdichten, b.v. *Op de inwijding der herbouwde kerk ven Bergen op Zoom plegtiglijk geschied dsn XV October* 1752.

Zie v.d. Aa, *N.B.A.C. Woordenb.* o.h.w.

[Otto Mennes]

MENNES (OTTO), mr. zilversmid te Doetichem, een rijmelaar uit het laatst der 18e eeuw, b.v. bij gelegenheid van de overgave der vaandels aan de Doetichemsche schutterij in 1786.

Zie *Polit. Kruger*, D. VII. bl. 627; Heringa, *Lijst d. Ned. dicht.* bl. 64.

[Adriaan Michielsz. Menninck]

MENNINCK (ADRIAAN MICHIELSZ.) of MENNINGH, te Delft geboren, en verwer van zijn ambacht, was een vermaard watergeus. Volgens zijn vonnis was hij een beeldstormer, had predikanten gehuisvest, was een lid des kerkeraads, en gewapend bij de predikanten tegenwoordig geweest. Bor en Hooft verhalen dat hij en Derck Joosten te 's Hage stoutelijk eischten dat men de beelden uit de kerken zou wegnemen, en op de vraag van den president Suys, wie hen daartoe last gaf, met het slaan op de borst antwoordden dat zij dien dáár hadden. Brandt evenwel meldt het alleen van Derck Joosten. Wie het ook deed, zij deden het met bezadigdheid en kracht, geholpen door werklieden, van wege het hof te 's Hage tot de wegneming der beelden gegeven. Reeds eer Alva kwam, was Menninck verbannen met verbeurdverklaring zijner goederen, bij eene bijzondere sententie van wege het geregt van Delft, 5 Maart 1567. Doch reeds toen was hij de straf ontvloden, en welligt op dien zelfden dag tegenwoordig bij de nederlaag der geuzen onder Jan van Blois, Jan van Marnix en Pieter Haeck bij Oosterwiel. Zoo kon hij ook bij den aanslag der genoemden op Middelburg in Februarij tegenwoordig zijn geweest. Ten minste Menninck had reeds in Januarij en vroeger te Dambrugge en elders omtrent Antwerpen volk voor Brederode gewonnen, waarmede hij in het Sticht van

Utrecht was getrokken. Waarschijnlijk hielden zijne soldaten aldaar slecht huis, wijl zij door de huisluiden en maarschalken verdreven werden. Zij kwamen 12 Jan. 1567 te Vianen, waar zij geld en last eischten van den heer van Brederode, en toen zij hem er niet vonden, scheurden zij het vendel van den stang en gingen uit een. Gelukte de bevrijding des vaderlands toen niet, later zag hij zijne pogingen nog beter bekroond. Hij was een der hoofden van de watergeuzen; toonde zijn ijver en stoutheid op de wateren der Noordzee, en zwierf met zijn spitsbroeders rond tot hij te Rochelle vernam dat het vaderland zijne ballingen in den Briel had ontvangen en zijn hulp te Vlissingen werd ingeroepen. Hij zeilde met T s e r a e r t s , T o n g e r l o o , J e a n n i n en andere hervormden naar Vlissingen, hielp die stad bevestigen, de vloot van Medina Celi verslaan en werd de vice-admiraal van de Rijk, admiraal van Veere, waar hij eenigen tijd in bezetting lag, want, schoon hij het bevel voerde over eene heude (een soort van transport of oorlogschip op de Zeeuwsche stroomen in gebruik) was hij tevens hopman van een vendel soldaten dat van de stad Veere betaald werd. Hij was een moedig strijder in de Zeeuwsche strijden en zeker bleef hij, zoo al niet langer, tot 9 Aug. 1572 te Veere, doch in Sept. van dat jaar werd hem en L a n c e l o t v a n B r e d e r o d e door Oranje het bevel over de vloot opgedragen als oversten en kapiteinen generaal over de schepen van oorloge, liggende voor de Ooster- en Wester Eems. Dit geschiedde om de afwezigheid van den admiraal L u m b r e s , en was een blijk van het vertrouwen dat Oranje in hem stelde. Kort of lang daarna, denkelijk toen D u c o M a r t e n a admiraal werd, moet hij de zeedienst hebben verlaten, want wij vinden hem, eenige jaren later, als overste luitenant van den stadhouder van Friesland, den heer van M e r o d e , bevel voerende over diens regement, dat met het regement van W i g b o l d v a n E u s u m , heer van Nyenoord in de oorlogen tegen Rennenberg grooten lof van moed en trouw behaalde. Hij hielp het zoo moedig verdedigde Steenwijk ontzetten, nadat hij een deel der troepen van Rennenberg bij Winschoten verslagen en verstrooid had. Hij zelf kwam binnen Steenwijk en hielp de maatregelen van C o r p u t doordringen. Na Steenwijks ontzet trok hij wederom naar Friesland en beschoot de Lemmer en Sloten, welke plaatsen hij bij verdrag inkreeg. Veel moed en beleid toonde hij in den hevigen kamp in Friesland en Groningen gestreden, en stelde zijne pogingen in het werk om met den Engelschen bevelhebber N o r r i t s de stad Groningen te belegeren, gelijk hij daartoe zijn ijver bij Frieslands gedeputeerde staten om de noodige bouwstoffen aanwendde. Hij wilde namelijk een brug over het Reiddiep slaan om zich met N o r r i t s te kunnen vereenigen. Doch, schoon de Rennenbergschen door Nyenoord wer-

den geslagen, gelukte zulks niet. Van de verdere lotgevallen van Menninck staat niets verder geboekt. Mogelijk was hij in 1581 of 1582, toen de Deensche edelman Stein Maltesen hem als overste luitenant van Merode opvolgde, reeds overleden.

Zie behalven Bor en Hooft, Brandt, *Hist. d. Ref.* D. I. bl. 361; 's Gravesande, *Tweede eeuwged. d. Middelb. vrijh.* bl. 65; Schotanus, bl. 871; Winsemius, *Chr.* bl. 684, 702; Fresinga, *Memor.* bl. 419, volg. 458, 483; Thuanus, *Hist. sui temp.* L. LXXI. p. 457; *Sent. v. Alva*, bl. 247; van Meteren, *Ned. Hist.* B. II. bl. 42; van Groningen, *Geschied. der Waterg.* bl. [...]; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. VI. bl. 186, 308-322.

[Sjoerd Menninga]

MENNINGA (SJOERD), woonde te Swichem en onderteekende op Woensdag na St. Vitus van 1392, als Grietman van Leeuwarderadeel met zijne mederegters een akte opgemaakt in de leppa (gaarlegging) van zijne grieterij met Tietjerkiteradeel, Smallingerland en Idaarderadeel, waarbij de stad Leeuwarden, in het regt 'om naar bevind van zaken lijfstraffen van alle voorvallen en misdaden uit te oefenen, op nieuw werd bevestigd, en zulks zoowel met toestemming van de Schieringers (die anders de stad zeer vijandig waren) als van de Vetkoopers in gemelde vier grietenijen.

Zie van Sminia, *N. Naaml. v. Grietm.* bl. 12.

[A. Menningh]

MENNINGH (A.), schreef:

De kleine weereld. 1730. 4°.

Zie Abcoude, *Naamreg.* bl. 242.

[Gerardus Menningh]

MENNINGH (GERARDUS), werd den 12 Februarij 1791 te 's Gravenhage geboren, volgde de loopbaan zijns vaders en trad den 20 Maart 1804, dus op dertienjarigen ouderdom in dienst als kadet bij het 3e bataillon der 1e halve brigade Bataafsche infanterie. Op zeer jeugdigen leeftijd woonde hij reeds den veldtogt van 1805 in Oostenrijk bij, werd den 2e Maart 1807 aangesteld als 2e luitenant bij het 1e regement hollandsche infanterie en maakte als zoodanig de veldtogten van 1807 in Pruissen en van 1808 en 1809 in Noord-Duitschland mede. Gedurende die krijgsverrigtingen was hij tegenwoordig bij de insluiting van Colberg en bij het innemen van Straalsund. Na de vereeniging van het Hollandsche met het Fransche leger werd hij den 20 Julij 1811 aangesteld tot 2e luitenant bij het 112e regiment Fransche infanterie van linie. Hij nam vervolgens deel aan de veldtogten van 1812 en 1813 in Polen en Duitschland, werd den 28 October 1813 bij Hanau krijgsgevangen gemaakt, en ten gevolge van deze ongunstige lotsbeschikking, door Oostenrijk naar de niet ver van de Servische grenzen verwijderde vestig Peterwarnden in Hongarije gevoerd. Na dezen omkeer van zaken in ons vaderland uit de krijgsge-

vangenschap ontslagen, werd M e n n i n g h den 16 Maart 1814 benoemd tot 1e luitenant bij het 9e bataillon infanterie landmilitie, en den 27 Mei 1815 tot kapitein bij het 35e bataillon militie. Na de gebeurtenissen van 1830 (tijdens het uitbreken van den Belgischen opstand, behoorde bij tot het garnizoen van Yperen), maakte M e n n i n g h als kapitein den tiendaagschen veldtogt mede, en werd dientengevolge benoemd tot ridder der Militaire Willemsorde 4e klasse. Gedurende de jaren 1832 en 1833 was hij in de vesting Maastricht, dienende als toen bij de 8e afdeeling infanterie, en werd den 20 Januarij van het laatstvermelde jaar benoemd tot kommandant van het 2e bataillon reserve-schutterij, in welke betrekking hij gecontinueerd werd, toen hij 4 Julij van datzelfde jaar werd overgeplaatst bij de 9e afdeeling infanterie. Daarop volgde den 16 September 1836 zijne benoeming tot majoor, en den 31 Maart 1841 die tot luitenant-kolonel bij het 6e regement infanterie. Van Julij 1848 tot Januarij 1849 was hij, in laatstgenoemden rang geplaatst, aan het hoofd der mobile colonne, die bestemd werd, om de rust in Limburg te herstellen. Hij mogt zich van deze taak tot 's konings bijzonder genoegen kwijten en ontving als belooning voor de bewezene diensten, de ridderorde van den Nederlandschen Leeuw. Den 13 October 1849 benoemd tot kolonel en kommandant van het 7e regement infanterie, bleef hij aan het hoofd van dat korps, totdat het Z.M. behaagde hem, bij besluit van 12 Januarij 1853, te benoemen tot generaal-majoor-kommandant der 3e brigade infanterie, tevens belast met de functien van provinciale kommandant van Friesland, Groningen en Drenthe.

Hij was kommandeur der orde van de Eikenkroon met de ster, en overleed 24 Februarij 1856.

Zie *Algem. Handelsbl.* van 3 Maart 1855.

[Menno Simons]

MENNO SIMONS werd in 1492 te Witmarsum geboren, en in 1524 roomsch priester of althans kapellaan te Pingjum, nabij zijne geboorteplaats. Met voorbeeldige trouw vervulde hij zijne herderlijke pligten, zocht met ernst de waarheid en het heil zijner ziel, en ging in het lezen der H. Schrift, en daardoor in kennis en geloof, voort. Vervolgens begon hij eenige oude kerkvaders en daarna ook de schriften der nieuwe hervormers te lezen. Allengs ontstonden er bij hem twijfelingen, en bijzonder de bedenking of het mogelijk ware dat bij en door het uitspreken van het priesterlijk formulier, wijn en ouwel in het waarachtige ligchaam en bloed des Heeren veranderden, ook rezen bij hem twijfelingen op omtrent de schriftmatigheid van het bedienen van den doop. Onder deze en andere twijfelingen, verwisselde hij het stille Pingjum met het aanzienlijker Witmarsum. Daar begon hij bedektelijk zijn betere inzigten te verspreiden, en ontdekte aan

sommigen de roomsche dwalingen, ofschoon (waarover hij zich later bitter beklaagde) hij niets tot betering van hun leven bijdroeg. Toen hij aldaar omtrent een jaar gewoond had (waarschijnlijk in 1532) werden in die omstreken de eerste wederdoopsche bewegingen bespeurd, doch M e n n o , daar men wegens de harde vervolgingen zich verborgen moest houden, werd er weinig mede bekend. Na de overmeestering van Munster kwamen zij voor den dag met hunne leer van afzetting der overigheid, verdrijving der roomsche geestelijkheid en oprigting van een nieuw geestelijk rijk. Toen M e n n o met hunne gevoelens bekend werd en ontdekte, dat ook in die omstreken vele vrome harten zich lieten verleiden, begon hij zich in het openbaar en in het verborgen tegen hen te verzetten. Doch hoezeer hij walgde van het woeste, losbandige en de maat overschrijdende, dat den wederdoopers eigen was, hoezeer hij van hunne overige dwalingen overtuigd was, in één punt dwaalden zij, volgens zijn gevoelen, niet, namelijk in de verwerping van den kinderdoop. Maar noch deze overtuiging, noch zijne instemming met de gevoelens der gematigde Zwinglianen konden hem doen besluiten zich van de R. kerk af te scheiden. Eerlang echter drong hiertoe den gemoedelijken man een bloedige gebeurtenis. In het laatst van Februarij 1535 namen 300 mannen met vrouwen en kinderen het naburige Oudeklooster in, en hielden daar huis tot den 7 April. Toen werd het klooster door den stadhouder van Friesland, J u r i a a n S c h e n k , overweldigd en alles doodgeslagen wat zich te weer stelde; doch 62 mannen en 70 vrouwen met hare kinderen werden gevangen genomen, van de eerste nog 39 ter dood gebragt en vele vrouwen verdronken, terwijl men de overige, als door eenvoudigheid bedrogen, vrij liet. Onder hen, die daar omkwamen, bevonden zich ook, die tot de weinigen behoorden, aan welke hij zijne gevoelens gedeeltelijk had doen kennen, en nu rezen bij hem de vragen op, of deze, zoo hij geheel vrij tot hen gesproken en rondelijk zijne meening verklaard had, zich wel onder de oproerigen zouden hebben geschaard; of hij wel gehandeld had, gelijk het hem als man en Christen betaamde; of het geen pligt was opentlijk op te treden? Hij gaf in 1535 een tractaat uit onder den titel:

Bewys dat Jesus Christus de regte beloofde David is, *tegen de blasphemie van Jan van Leyden*, en verliet de Roomsche kerk.

Volgens getuigenis zijner eigen dochter was Donderdag 12 Januarij 1536, negen maanden na de inneming van 't Oude klooster, de dag van zijn ‘uitgang uit Babel, en oeffende hij zich een jaar in der stilheydt in des Heeren Woordt met lesen ende schryven,’ deelde die kennis aan de heilbegeerigen mede en vervulde derhalve het ambt van vermaner, 't zij dan onder

zijne dorpsgenooten te Witmarsum 't zij elders, waarheen hij geweken mogt zijn.

In Dec. 1536 of Jan. 1537 werd hij door 7 of 8 geloofsgenoten, na langdurige weifeling, bewogen het ambt van oudste of bisschop te aanvaarden, waarin hij eindelijk door O b b e F i l i p s te Groningen bevestigd werd. Hoc weinig hij toen nog buitenaf als leeraar bekend was, en hoe weinig hij zelfs in de eerste maanden zijner ambtsbediening bekend werd, blijkt uit de bekentenis van J a n v a n B a t e n b u r g , in Febr. 1538 gevangene op 't slot te Vilvoorde, die een lange naamlijst van leeraars onder de voorstanders van den doop op belijdenis, aan de inquisitie verried, maar niet M e n n o S i m o n s . Trouwens, deze had niet eens deelgenomen aan de groote vergadering te Boekholt in Aug. 1536, waarheen de vier hoofdpartijen der voorstanders van den doop op belijdenis, de Munstersche factie, de Batenburgers, de Melchioriten en de Ubboniten hunne afgevaardigden hadden gezonden om eene algemeene verbroedering te beproeven. Juist het resultaat dezer vergadering was echter waarschijnlijk de eerste aanleiding voor de straks genoemde 6 à 8 broeders om zich ‘van wege vele godtvruchtighen’ bij M e n n o te vervoegen. Verschillende hier en daar verspreide bijzonderheden wijzen ons op de stad Groningen als de eerste plaats zijner werkzaamheid van 1537-1541, terwijl hij bovendien eens of tweemaal 's jaars een uitstapje naar Friesland deed. Met ter woon had hij Friesland verlaten, zoodra hij tot oudste was aangesteld, derhalve in 1537, gelijk blijkt uit een brief van 19 Mei 1541, door 's keizers raden in Friesland, aan de koningin-landvoogdes M a r i a geschreven. Door een vierjarig verblijf in Groningen, was M e n n o ook later aan de gemeente aldaar meer dan aan eenige andere verknocht, en hij wijdde twee zijner werken: het *Klaar berigt en schriftelijke aanwijzing van de excommunicatie* en de *Belydinge van den drieëenigen God*, haar in 1549 en 1550 toe. Prediken en doopen was niet het eenige, ja zelfs niet het voornaamste, waarmede M e n n o zich bezig hield. Te regt begreep hij, dat, zou hij voor zijne geloofsgenooten nuttig werken, en ook buiten den beperkten kring der Groninger gemeente invloed en gezag oefenen, hij als schrijver moest optreden, gelijk zijn mededinger D a v i d J o r i s met uitnemend gevolg reeds gedaan had, en nog dagelijks deed. Was zijn eerste werkje het genoemde *Bewijs* enz. geweest, nu volgde: *Eene klare onderwijzinge uit des Heeren Woord van de geestelijke verrijzenisse en nieuwe of hemelsche geboorte*. Misschien gaf hij omtrent dezen tijd ook nog uit: *Van de nieuwe Creature*, omstreeks 1557 op nieuw door hem aan het licht gebragt, met bijvoeging der *Lieffelijke vermaning* en *Van het Christen geloove*, dat, bij de latere omwerking van 1556, toen M e n n o er zijn geschil met G. F a b e r wegens de *Mensch-*

wording Christi, in bragt, niet gewonnen heeft. Deze traktaten waren de voorloopers van een uitvoerig geschrift, dat M e n n o ook in lateren tijd voor zijn hoofdwerk hield, en, onder den titel van *Fundamentboek*, in 1539 verscheen. Toch schijnt M e n n o het niet gewaagd te hebben dezen eersten druk (die zeer veel van de tweede, door hem tusschen 1557 en 1559 bezorgde bewerking verschilt) op zijn eigen naam in 't licht te zenden. In 1539 verscheen zijne *Meditatie over Psalm* 25, en in 1541 zijn *Liefelijke vermaning of onderwijzing uit Gods Woord*, *hoe dat een Christen zal geschikt zijn*, een zijner beste tractaten, door verwarring met het *Klaar berigt van de excommunicatie* tot 1549 gebragt. Den 7 Dec. 1542 ging in Friesland een plakaat uit, ‘dat niemand den heer M e n n o S i m o n s , bij verbeurte van lyf en goed, mogt logeren, tracteren, favoriseren, noch met hem converseren of zijne boeken hebben, zullende ter contrarie diegene, die hem apprehendeerde en overleverde aan 't hof van Friesland, genieten een premie van 100 Carolus gulden.’ Doch M e n n o had reeds de wijk naar Holland genomen en hield zich van dien tijd niet meer in Friesland op. Tot in 't late najaar van 1543 bleef M e n n o in Holland, in welk tijdperk niets van hem in het licht verscheen, welligt alleen zijn kort vertoog over de *Kindertucht* uitgezonderd; maar hij breidde door leering en doop de gemeente te Amsterdam uit. In Jan. 1544 geraakte M e n n o te Emden in Oost-Friesland, in kennis met J o h a n n e s à L a s c o , en hield een mondgesprek met hem dat vier dagen duurde. De uitkomst was, dat beide meenden hunne partij overwonnen te hebben. A L a s c o schreef naderhand, dat zij het omtrent drie punten niet eens hadden kunnen worden, namelijk over CHRISTUS menschwording, den kinderdoop en de beroeping tot het leeraarsambt. Echter scheidden zij in der minne van elkander. M e n n o beloofde binnen den tijd van drie maanden zijn meening schriftelijk uitvoeriger aan de Emder predikanten toe te zenden, ten welken einde à L a s c o hem twee syllogismen of sluitredenen overhandigde. Hij voldeed aan zijne belofte, en zond *Eene korte en klare belydiuge en schriftelyke aanwyzing* enz. Niet lang daarna en bij dezelfde gelegenheid schreef M e n n o nog twee werkjes: de *Korte verklaring des Christelyken doopsels*, en *Oorzaak waarom ik*, *Menno Simons*, *niet aflaat te leeren en te schrijven*. In 1545 schreef à L a s c o tegen M e n n o over de menschwording, hetgeen deze later beantwoordde. Uit Emden vertrok M e n n o naar Keulen, en van daar in 1546 waarschijnlijk naar het Holsteinsche, waar hij in dat jaar te Lubeck een zamenspraak hield met eenige D a v i d J o r i s t e n , en in het volgende jaar woonde hij een kleine synode der Doopsgezinden te Emden en later te Goch bij.

Omtrent het jaar 1550 zond hij zijn *Vermanende belydinge van den Drieëenigen*, *eeuwigen en waren God*, met een bijge

voegden brief aan de broeders in Groningen en Groningerland M e n n o hield aan dit leerstuk vast, maar zeide, dat in de landen, zuidwaarts gelegen, groote moeite over de Godheid CHRISTI en des H. Geestes was. Hoogstwaarschijnlijk moet bij dit stukje gevoegd worden dat, hetwelk ten opschrift draagt: *Hier volgen nog sommige vragen*, *met welke zij ons menigmaal bemoeid hebben*. Van 1547 tot zijn dood hield M e n n o zich in de streken langs de Oostzee op, behalve dat hij eenige maanden in 1554 te Wismar, in het Mecklenburgsche, woonde, in 1556 een reis naar Keulen deed en van tijd tot tijd alle plaatseu, sen waar Doopsgezinden woonden, bezocht. Aan zulk een bezoek hebben wij waarschijnlijk te danken zijn *Lieffelijcke vermaning hoe een Christen zal geschikt zijn;* en *Van het schouwen of afsnijden der valscher Broederen en Zusteren*.

In 1552 stelde hij *Een droeffelijke supplicatie der arme en ellendige Christenen aan de overheden; Eene klaaglijke ontschuldiging der ellendige Christenen aan de Overheden*, en *Eene grondelijke en klare bekentenis van de Regtvaardigmaking*, *Prediken*, *Doop*, *Nachtmaal en Eedzweren*, op.

Niet lang daarna kreeg M e n n o aanleiding om over bijna dezelfde onderwerpen op nieuw een boek te schrijven. G e l l i u s F a b e r namelijk, vroeger hervormd predikant te Norden in Oost-Friesland, thans te Emden, gaf in 1552 een werk uit tegen de Doopsgezinden. Hiertegen vatte hij de pen op en gaf in het begin van 1554 *Eene klare beantwoording over een schrift Gellii* in het licht. Op den 6 en 15 Februarij van het laatstgemelde jaar hield hij twee disputatien met M a a r t e n M i c r o n, vroeger predikant bij de Nederlandsche hervormden te Londen, later te Norden; M e n n o maakte er het eerst openbare melding van in een werk tegen à L a s c o, kort daarna uitgegeven; M i c r o n gaf twee jaren later, in 1556, een *Waarachtig verhaal* er van uit, M e n n o daartegen in het zelfde jaar nog een *Antwoord*, tevens een welmeenenden doch scherpen zendbrief; M i c r o n daarop in 1558 eene *Apologie* of *verantwoording*. Den eersten dag spraken zij elf uren lang, zonder eten of drinken, en zetten zich daarop broederlijk aan eenen maaltijd. Negen dagen later, bij de tweede disputatie, scheidden zij als onvrienden, en klaagden de Hervormden zelfs, dat zij door de Doopsgezinden het huis uitgesloten waren, dat door M e n n o echter weersproken werd. Terstond na de disputatie schijnt M e n n o zich neêrgezet te hebben om te schrijven: *Eene klare bekentenisse en aanwijzinge uit de H. Schrift dat de geheele Christus Jezus*, *God en mensch*, *mensch en God*, *Gods eeniggeboren Zoon is...met eene...beantwoording der tegenspreuken van Jo. à Lasco*. De laatste jaren van zijn leven woonde M e n n o op eene plaats, genaamd het *Woeste veld* (*Wüsten felde*), nabij het dorp Oldesloo in de Heerlijkheid Fresenburg in het Holsteinsche, tusschen Ham-

burg en Lubeck. Te Oldesloo had hij een eigen drukkerij opgerigt, en waarschijnlijk zijn van die pers gekomen: *Een gansch duidelyk en bescheyden antwoord*, *op Martini Microns leere en verhaal van het gesprek*, *anno* 1553, *tusschen hem en mij gehouden. Met nog een hartgrondelyke scherpe sentbrief aan denzelven*, een herdruk van het *Regte Christen geloof dat des menschen harte omkeert* (verandert en vermeerdert), en *Van de nieuwe Creature*, thans met bijvoeging der *Lieffelyke vermaning*, een klein, maar stichtelijk stukje, alle na 1556. Ook schreef hij een nieuw werk over den ban, en gaf dit in het begin van 1558, te gelijk met een nieuwen druk van het *Fundamentboek* in het licht. Een zijner laatste werkjes is, volgens sommigen, het *Zuiverlijk onderwijs*, *hoe alle vrome ouders hare kinderen schuldig zullen zljn te regeren*, *en in een vroom*, *deugdzaam en godtzalig leven op te voeden*. Hij overleed 13 Januarij 1559, in den ouderdom van 66 jaren, en werd in zijn eigen tuin op het Woesteveld begraven.

Hij was, even als andere hervormers, gehuwd geweest. Zijn echtgenoot droeg den naam van G e e r t r u i d en zijn huwelijk bleef niet ongezegend. B l a u p o t t e n C a t e heeft in zijn *Geschied. der Doopsg. in Friesland*, bl. 102, een geslachtlijst zijner nakomelingschap gegeven. Meermalen is hij afgebeeld. Groot is het aantal schriften, welke M e n n o vervaardigd heeft en die allengskens het licht zagen. Zij getuigen van zijne kennis en ijver evenzeer als zij zijne bijzondere meeningen in een helder licht stellen, en de moeijelijkheden aantoonen met welke hij te worstelen had. De eerste, hoewel onvolledige verzameling zijner werken, alle oorspronkelijk van het plat duitsch (overlandsch of oostersch) geschreven, doch alle zeer slecht overgezet, zag het licht in 1562 in 8°. te Amsterdam bij N i c . B i e r k e n s , onder den titel:

Een Fundament ende clare aenwysinghe van de salichmakende leere J. Christi wt G. Woort enz. 't Bevat 8 tractaten, en werd met uitzondering van het 6e in 1575 en 1579 bij denzelfden uitgever, en in 1630 bij J.E. C l o p p e n b u r g h te Amst. herdrukt. Een hoogd. vertaling van den eersten druk, verscheen in 1575. Eene 2e verzameling, die 10 tractaten bevat, en in 2 deelen is gesplitst, heeft tot titel:

Sommarie, *ofte Byeenvergadering van sommige schriftelijcke Bekentenissen des Gheloofs*, *mitsg. eenighe waerachtige verantdingen op sommige schriften van Gellio Fabro en Joanne à Lasco voorgestelt. ghedaen door M.S. T' samen in een vervaet ende in druck vernieut enz. Men vindt se te coop by Jan Janszoon Boeckverc tot Hoorn*. A°. 1600. Achteraan staat *Ghedruckt tot Alckmaer by J. de Meester* 1601. De 8 tractaten van 1562, met de 10 van *'t Sommarie* (1601) vereenigd en met 4 nieuwe vermeerderd, kwamen vervolgens uit in een bundel, getiteld:

Opera Menno Simons, *oft Groot sommarie*, *dat is vergaderingh van syne boecken en schriften*. z. pl. 1646. 4°.

Eindelijk verscheen in 1681 een herdruk dezer laatste uitgaven, maar met acht tractaten vermeerderd, zoodat deze de volledigste (helaas! ook de slordigste) verzameling is, met het opschrift:

Opera Omnia Theologica, of *Alle de Godtgeleerde wercken*, *uitgeg. door H.J. Herrison*. Amst. J. v a n V e e n , 1681. fol. Met portr. door L u i k e n .

De afzonderlijke uitgaven der verschillende werkjes van M e n n o zijn meest uiterst zeldzaam. Eenige daarvan worden op de stadsbibliotheek te Hamburg, op de boekerij der Doopsgezinde gemeenten te Amsterdam, en elders bewaard. Ziehier eene chronologische opgave zijner voornaamste geschriften met de oudstbekende drukken.

1. 1535. *Bewijs... tegen* J a n v a n L e y d e n (zie boven.) De oudste druk is van 1627. kl. 8°. Zie G. v a n H e m e r t , *Brief aan Maatschoeu*. bl. 31.

2-4. 1536 à 1539. *Van de geestelyke verrijzenis; van die nieuwe creature; van het rechte Christengeloove*. In de eerste bewerking niet meer voorhanden; maar veranderd en herdrukt door M e n n o , op zijn eigen drukkerij te Oldeslo na 1556 en vóór 1559 z. pl. of j.

5, 6. 1539. *Dat fundament des Christelycken leers*, *door M.S. op dat alder corste geschreven. Anno MDXXXIX*. (Ongepagineerd, 284 blz.), Daar achter: *Voele goede und chrystelycke lezinghen op den* 25 *Psalm*, 60 bl. Hierin staat de bekende betwiste plaats, die in de latere uitgaven is weggelaten. Zie: S c h i j n , *Hist.* D. I. bl. 405; G. v a n H e m e r t , *Brief aan Maatschoen*, bl. 234. Een letterlijke herdruk (echter alleen van het *Fundament*) verscheen in 1616. Maar M e n n o zelf bezorgde een geheele omwerking van het Fondamentboek, en drukte het te Oldesloo tusschen 1556 en 1559 onder den titel:

Ein fundament unde klare anwisinge van de heylsame unde Godsellyghe leers Jesu Christi, waar achter: *Eyne seer lieflijcke meditation... up den* 25 *Psalm*.

7. 1541. *Een lieffelijcke vermaninghe... hoe dat een Christen sal geschickt zijn*. 38 blz. De beide oudste bekende drukken zijn ongepagineerd en zonder jaartal, maar van omstreeks 1560. De eene is te Harlingen bij Y g e Y g e s z .

8. 1543. *De Kindertucht* (zie boven), 't eerst in den bundel van 1562 gedrukt.

9. 1544. *Een corte ende clare Belijdinge ende schriftlycke aenwijsinghe. Ten yersten van der Menschwerdinghe van ons liefs Heeren Jesu Christi. Ten tweeden*, *hoe dat beyde*, *de leeraers ende de Ghemeynte Christi enz. ... gheschreuen aen ... Johan à Lasco*, *met t' samen zynen medehulperen*

binnen Embden. z. pl. en j. (1570?) anoniem uitgegeven. Een andere druk is kenbaar aan het 2e woord op den titel, hier met hoofdletter, *Corte* enz. kl. 8o. van denzelfden tijd of iets later.

10 en 11. 1544. Tot dit jaar behooren waarschijnlijk ook:

Verclaring der Christelijken doopsels en oorsaeck van Menno's schrijven, die wij alleen uit den bundel van 1600 kennen,

12 en 18. 1549. *Claer bericht van de excommunicatie met Beantwoordingh van sommighe vragen*, uit denzelfden bundel bekend.

14. 1550. *Belydinge van den Crie-Eenighen Godt*, voor het eerst gedrukt in 1597.

15-17. 1552. *Supplicatie der arme Christenen; Ontschuldinge der verdructe Christenen;* en *Bekentenisse van de arme Christenen*, in den bundel van 1600 te vinden.

18. 1553. *Ontschuldinge over de leugens*, evenzoo.

19. 1554. *Beantwoordinghe over een schrift Gellii Fabri*, evenzoo.

20. 1554. *Eyne klare onwedersprekelike bekentenisse dat die geheele Christus God ende mensce is*, *uit eine confulation van Johanne a Lasco*, zonder pl. of j. 120 blz.

21. 1555. *Brief aan de broeders te Franeker*, eerst gedrukt achter de bij No. 7 vermelde uitgaven en herdrukt in 1681, tot aanvulling der Herrisonsche uitgaaf.

22. 1556. *Van 't cruyce Christi*, achter de nieuwe bewerking van het Fondamentboek.

23. 1556. *Een gans duytlijck ende bescheyden antwoort*, *Anno* 1556, *wt waerheyt ende cracht der H. Godll. Schrift*, *grondelijck vervaetet*, *op Martini Mikrons Antichristissche leere*, *ende onwaerachtighe valsche verhael*, *van den Handel oft gesprec Anno* 53 *minder getal*, *tusschen hem ende my*, *van die Alderh. Menschwerdinghe ons Heeren Jesu Christi voor vele getuygen gheschien. Met noch een hardtgrondtlicke scherpe sendebrief oft vermaeninge an hemselven enz.* z. pl. of j. maar gedrukt op zijn drukkerij te Oldeslo. Het werd tweemaal te gelijk met No. 9 herdrukt. Het lokte M i c r o n 's *Apologie op XX articulen* 1558 uit en strekte tot antwoord op:

Een waerachtich verhael der t' samensprekingen tusschen Menno Simons ende Mart. Mikron, *van de Menschwerdinghe Jesu Christi. Met eener kleyner verklaringhe op den seluen ende andere twistinghen Artijckelen enz.* waarschijnlijk te Emden gedrukt. De voorrede is onderteekend: *Te Noorden. Anno* 1556. *Junij* 10. Een latere uitgaaf is van 1603 te Dordrecht.

24. 1556. *Brief aan die ghem*, *te Embden*, waarvan geheel hetzelfde geldt als van No. 21.

25. 1558. *Een gans grontlycke onderwijs van de excommunicatie* 1558. 1 *Junij*, zonder pl. maar te Oldesloo gedrukt.

26. 1559. *Een seer grontlijcke antwoort... op Zijlis ende*

Lemmekes...faemrooven. Voor 't eerst gedrukt in den bundel van 1600, maar met afzonderlijke paginatuur en signatuur en achter het register.

In 't begiu der 17e eeuw vervaardigde een onbekende, misschien P i e t e r J a n s z . T w i s k , uit fragmenten van No. 18 en 19 een geschrift, waaraan hij den titel gaf:

Wtganck: ofte bekeeringhe van Menno Symons enz. Hoorn, *by Zacharias Cornelisz*. voor de tweede(?) maal gedrukt 1621 en nagedrukt onder bijvoeging op den titel: *Gedr. nae de copie tot Haerlem. By Thomas Fonteyn* (16 ..?), later te Harlingen 1633. Ook vert. in het Hgd. *Der Ausgang oder bekehrung M.S.* H e r r i s o n herdrukte het vóór de foliouitgave der werken van M e n n o (1681), vermeerderd met eene *Beschrijving van de zware vervolging en laatste levensdagen van Menno*.

Nog verdienen als bloemlezingen uit de werken van M e n n o vermelding:

Menno Simons in 't kleine, *door J. Deknatel*. Amst. 1738, in 't Hoogduitsch vertaald, als:

Kurzer Auszug von M.S. schriften. Badingen 1758. 8o. en

J. M a n n h a r d t , *Stimmen aus der Reformationszeit: aus Menno's nachgel. schriften gesammelt*. Dantzig 1861.

Een lied van M.S. in *Sommighe stichtelijke liederen*. Hoorn 1618, 1632 en in *Soetjen Gerrits*, *Een geestelyck Liedt-boecxken*. Hoorn 1618, 1621, 1632. Enkh. 1607. Alkm. 1609. Ook in *'s Herten vreucht*, *inhoudende eenige nieuwe liedekens uit den O. en N. Testamente*, *bijeenvergadert door P*(*ieter*) *G*(*rypspeer*) ook medegedeeld door t e n C a t e in de *Gesch. d. Doopsgez. in Friesland*, bl. 261.

Een ander lied komt voor in *Lusthof der Sielen*, Ie dr. bl. 155-157 en bij C r a m e r , bl. 163.

Zie H e r m . S c h i j n , *Gesch. der Mennonieten*, D. I. bl. 214 verv. G. B r a n d t , *Hist. d. Reform.* D. I. bl. 139 verv.: Y p e i j en D e r m o u t , *Geschied. d. Ned. Herv. kerk*, D. I. bl. 147, verv.; G o d t f . A r n o l d , *Historie der Kerken en Ketteren*, D. II. bl. 532; M o s h e i m , *Kerk. Gesch.* D. VII. bl. 251 verv.; *Levens van beroemde mannen en vrouwen*, D. I. bl. 165, 167; *Levensschetsen van merkw. Vriesche Mannen en Vrouwen*, 1830; Y p e i j , *Geschied. d. System. Godgel.* D. III. bl. 127, verv.; *Kerk. Gesch. d. XVIII eeuw*, D. IX. bl. 72-91; J. P l a n t i n u s . *Leven van Menno Simons* in *Vaderl. Letteroef.* voor 1818, *Mengelw.* bl. 733-746; A.M. C r a m e r , *Het Leven en de verrigt. van M.S.* Amst. 1837; M e i n e r s , *Oostfr. kerk. gesch.* D. I. bl. 254-361; S c h a g e n , *de kerk d. Nederl. Doopsgez.* bl. 58; Dez. *Vermakelijkheden*, D. II. bl. 589; D. III. bl. 577; N. M e i n d e r t s z . v a n B l e s d i j k , *Vita Davidis Georgii ed. J. Revius*, p. 135; O b b e P h i l i p s , *Bekentenisse*, bl. 25; G. d e B r e s , *Wort. d. Herd.* B. I. C. II. f. 11 vers.; P.J. T w i s c k , *Chr. v.d. Ondergangh der Tyrannen*, D. II. bl. 1075, 1201; v a n B r a g h t , *Martelaarsspieghel*, uitg. 1660; D. II. bl. 129, uitg. 1685, D. II. bl. 50; W a g e n a a r , *Vad. Hist.* D. V. bl. 71, 100; J.H.V.P.N. of C a r e l v a n G e n t , *Geschied. v.d. Oorspr. en vervolg der Doopsgezinden*, bl. 121;

Focke Sjoerds, *K.G.* bl. 428; van Huysen, *Hist. verh. v.d. Opk. en Voortg. d. Mennon.*; Beninga, *Hist. v. Oostfr.* bl. 813; Dreas, *Naaml. d. Predikanten van de Dokkamer kl.* bl. 131, 132; Gabbema, *Verhaal van Leeuw.*, bl. 388 enz.; Brucherus, *Ges. v.d. Opkomst d. Kerkherv. in de Prov. Gron.* bl. 88, 89; F. Halma, *op Pictet. Zedekunde*, bl. 562; Ten Cate, *Geschied. d. Doopsgez. in Gron. Friesl. enz.* D. I. bl. 23, 49, 122, 134, 182, 242, D. II. bl. 80, 83; Hofstede de Groot, *Gesch. d. Broed. Kerk te Gron.* bl. 24; Diest Lorgion, *Nederl. Kerkherv.* 5 St.; J.H. Halbertsma, *De Doopsgez. en hunne herkomst;* Glasius, *Godgel. Nederl.* o.h.w.; Dez. *Schetsen en beelden uit de Nederl. Herv. Gesch.* bl. 24; Kist en Royaards, *Kerkel. Arch.* 1e Ser. D. VI. bl. 65, 66; 2e Serie, D. I. bl. 5, 56; D. II. bl. 72; D. IV. bl. 282; D. V. bl. 4, 63; D. VI. bl. 181; Willems, *Oud-Vlaamsche Liederen*, Inl. bl. XLVII; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. V. bl. 86, 87; *Doopsgez. Bijdr.* 1864, bl. 124; J.G. de Hoop Scheffer, *Eenige opmerkingen en mededeelingen betreffende M.S.*; Dez. *de Doopsgez. broeders.* bl. 18; Starck, *Gesch. der Taufe und Taufgesinnten*, S. 251 ff.; Roosen, *Menno Simons geschilderd*, Leipz. 1848; Hunzinger, *das Religions Kirchen und Schulwesen der Mennoniten*, Speier 1830; Aschbach, *Allg. Kirchenl.* i.v.; Jöcher, Adelung en Rotermund, *Convers. Lex.*; Baur, *H.B. Worterb.* i.v.; Hirsching, *Hist. Lit. Handb.* i.v.; Herzog, *Real Encyclop fur protest. Theol.*; Wall, *History of Paedobaptisme*, door Schlosser overgezet; *Dict. Univ.* i.v.; *Nouv. Biogr. génér.* i.v.; *Biogr. Univ.* i.v.; Gregoire, *Hist. des Secten relig.* T. I. p. 240; *Musée des Protest. célébres*, T. III. p. 39 suiv.; Oetinger, *Bibl. Biogr. Univ.* i.v.; *Bibl. Brem.* Cl. VI. p. 100, 128; Jo. Mollerus, *Cimbr. Litter.* T. II. p. 835; H. Schijn, *plenior. deductio Hist. Menn.* C. VI. p. 116; Venema, *H.E.* VII. p. 441; Gerdesii, *Hist. Renov. Euang.* T. III. p. 112, etc.; Molleri *Cimbr. Litt.* T. II.; F.G. Kettner, *Dissert. sistens historiam Mennonis ejusque asseclarum*, Lips. 1696 4°.; van Til, *Compend. Theol. revel.* p. 214; *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.* D. II. bl. 446, 511; *Cat. J.v. Voorst*, T. I. p. 113, 129, 144; *Cat. d. Bibl. d. Doopsgez. Gem. te Rotterd.; Cat. d. Bibl. d. Doopsgez. Gem. te Amst. Cat. d. Rem. te Amsterd.* bl. 81, 86; Muller, *Cat. v. Godgel. boek.* bl. 93; *Navorscher*, D. VII. bl. 863, 264; D. VIII. bl. 52; Luiscius, Nieuwenhuis, Kok, *Woordenb. d. Zamenlev.* Kobus en de Rivecourt, Muller, *Cat. v. portr.*; *Charterb. v. Friesl.* D. II. bl. 871; Schotanus, *Gesch. v. Friesl.* fol. 670; F. Sjoerds, *Alg. Gesch. v. Friesl.* D. II. bl. 808; Eekhoff, *B. Gesch. v. Friesl.* bl. 165, 167; Dez. *Levens van M.S.* in *Fr. Volks alm.* 1839. bl. 60.

[Willem Mens]

MENS (WILLEM), te Westkerke, in het land van Tholen geboren, gaf in 1829 te Gorinchem in het licht:

Zin- en zaakrijk verhaal of bekeeringsweg schriftelijk in rijm gesteld door den auteur Willem Mens; welks gemeenmaking in den druk dienen kan, dat de gedachtenis aan dien regtvaardigen bij ons in zegening blijven mag: daar hij, in deze zijne schriften nog tot ons spreekt na dat hij gestorven is, als een die door Gods genade, zijne roeping en verkiezing hadde vastgemaakt, bestaande in twee stukjes; met een gouden keten van vijf en twintig woorden aangaande Jezus Mensch-wordinge, geplaatst

aan het hoofd des tweeden stuks, *in druk gegeven*, *met een woord*, *bij wijze van voorrede*, door C. T e u l i n g .

Men vindt een verslag van deze rijmelarij bij v a n d e r A a , *N.B.A.C. Woordenb.* D. II. bl. 411.

[H.J. van Mens]

MENS (H.J. VAN), van dezen heelkundigen vindt men een *Verslag van een zeer aanzienlijke vastgegroeide liesbreuk door operatie hersteld*, in *Hippocrates*, *Magazijn toegewijd aan geneesk*. D. III. St. II. bl. 178.

[J.F. van Mens]

MENS (J.F. VAN), med. dr. en vroedmeester te Breda, lid van de Prov. Geneesk. Commissie van Noord-Brabant, stierf 7 April 1846 te Breda.

Hij schreef:

Verlos- en geneeskundige waarnemingen van een peritonitis puerperalis in *Hippocrates*. St. I. bl. 52.

Ziekte-Geschiedenis van eene door de natuur wonderlijk herstelde phthisis hepatica, *of levertering*, in *Tijdschrift ter bevordering van de Physiol. Genees- en Heelkunde*. 1830. D. IV. St. II. bl. 59.

Zie H o l t r o p , *Bibl. med. chir.* p. 216; *Statist. Geneesk. Jaarb. voor d. Nederl.* 1847. bl. LXXVIII.

[G.J. Mensaert]

MENSAERT (G.J.), schreef:

Le peintre-amateur et curieux, *ou Description des Tableaux des plus habiles maîtres*, *qui font l'ornement des Eglises*, *comvants*, *Abbayes*, *Pricures et Cabinets particuliers*, *dans l'étendire des Pays-Bas Autrichiens*. Brux. 1763. 8°.

Hij was ook schilder, en schilderde o.a.: *Het leven van Maria* in 7 tafereelen, voor de Jezuiten-kerk te Brussel.

Zie *Bibl. Hullt.* T. II. p. 183; K r a m m , t.a.p. bl. 1099.

[Willem Mense]

MENSE (WILLEM), bouwman te Klundert, lidmaat en diaken der Hervormde gemeente, geraakte in geschil met P h i l i p p u s v a n D u e r e n , predikant in de Fynaart, waarop hij door den kerkeraad van de Klundert onder censure werd gesteld. Zie:

Waaragtig verhaal van het voorgevallene tusschen Philippus van Dueren, *predikant in den Fynaart en Willem Mense*, *lidmaat en diaken in de Klundert met den aankleeve van dien*, *door een vriend der goede orde* (1792) waarvan een tweede druk verscheen en P h i l i p p u s v a n D u e r e n , *naauwkeurig verhaal eener Briefwisseling* enz. Dordr. 1792

[Willem Mensert]

MENSERT (WILLEM), chir. doctor te Amsterdam en ridder van de orde van den Nederl. Leeuw. Hij was een hoogst bekwaam oogoperateur. Zijne in het vak der oogheelkunde aan den dag gelegde bekwaamheden, zijne talrijke operatien, welke aan velen het onwaardeerbaar genot des gezigts weêrschonken, wijzen hem een eervolle plaats aan onder de eerste genees- en heelkundigen van ons vaderland. Hij overleed 22 Dec. 1848

te Amsterdam in den ouderdom van 68 jaren zijn portret bestaat in steendruk met facs. in folio.

Hij schreef:

Verhandeling over de horenvlees-steek. Amst. 1816. 8°.

Geschiedkundig overzigt omtrent de heerschende en voorkomende oogziekte in Nederland. Amst. 1827. 1e stuk gr. 8°.

Geschiedkundige verhandeling over de operatie tot vorming van een kunstigen oogappel. m. pl. Amst. 1828. gr. 8°.

Verhandeling aangaande de uitvinding, *het gebruik en het misbruik der brillen*, *benevens algemeene aanwijzingen om eenen bril te kiezen*, *en wat men vooral bij het gebruik van dezelve heeft in acht te nemen*. Amst. 1831. 8°.

Over het misbruik der brillen en het verkeerde denkbeeld aangaande de versterking derzelve voor het zwakke gezigt, in *Werken van het Batav. Genoots. v. Kunsten en Wetens*. 1811. D. VII. St. 2 bl. 211.

Waarneming wegens een cataract, *welke door uitwendige middelen genezen is*, in *Geneeek. Magaz. door Stipriaan Luiscius*, *Ontijd en Macquelyn* 1815. D. V. St. 3 bl. 11.

Verhandeling over de Keratonyxis (*punctio corneae*, *hoornvliessteek*), *eene onlangs uitgevondene kunstbewerking om de blindheid*, *welke door cataract ontstaat*, *te genezen*, *benevens eenige proeven en waarnemingen*, *aangaande deze nieuwe methode*. Amst. 1816. 8°.

Nadere beschouwing der Keratonyxis (*hoornvlies-steek*), *ter betoog en ter aanwijzing der bepaalde waarde dezer kunstbewerking*, in *Geneesk. Bijdr. door G. Pruys van der Hoeven*. 1838. D. III. St. 2 bl. 174.

Waarneming nopens een allerzonderlingste beleediging of verwonding van het oog, *gelukkig hersteld*, in *Hippocrates*, D. IV. St. 3 bl. 217.

Voorloopige madedeeling omtrent eene nieuwe manier tot vorming van eenen kunstigen oogappel, in *Alg. Kunst- en Letterb.* 1827. D. II. bl. 373.

Geschiedkundige verhandeling over de operatie tot vorming van een kunstigen oogappel (*pupilla artificialis*) *benevens de beschrijving eener nieuwe en zekerder manier om dezelve door eene tweevoudige of dubbele schaar te bewerkstelligen*. Amst. 1828. 8°. 2 pl. In 't Fransch overgezet. Amst. 1829. 8°. 2 pl.

Geschiedkundig overzigt omtrent de heerschende en voorkomende oogziekte in Nederland. Amst. 1827. 8°. 1 stuk. in *Tijdschrift voor genees- heel- verlos- en letterk. Wetens. uitgegev. door het Genoots. vis unita fortior*. 1834. D. I. St. 2 bl. 87; St. 3 bl. 80; 1825. D. II. St. 1 bl. 52; St. 2 bl. 33.

Het nut der vaccine betoogd uit het nadeel der kinderziekte voor de welgesteldheid der oogen. Amst. 1809. 8°.

Betoog ter overweging aangaande eene voorgestelde geheele vereeniging, *zoo wel als van het doelmatige van de bestaande*

scheiding, *doch slechts in de beoefening der bijzondere acten van genees- en heelkunst*. Amst. 1842. gr. 8°.

Wees toch voorzigtig met de oogen en doe er niet te veel aan, *eene raadgevende waarschuwing tot behoud en bewaring van het gezigt*. Amst. 1842. 8°.

Beschouwingen en mededeelingen betreffende de oogheelkunde, *benevens een overzigt aangaande de inrigtingen van onderwijs*, *met betrekking tot dit vak in Duitschland*. Utrecht. 1844. 8°.

Bedenkingen en mededeelingen aangaande den oogspierdoorsnijding (*myotomia ocularis*), *ter verhelping van het scheelzien. Benevens eene vertaling van de geschiedk. kritiek: Ilias post Homerum*, *van Nevermann*, *voor genees- en niet geneeskundigen*. Amst. 1845. gr. 8°.

Hoe men het gezigt, *het edelste zintuig van den mensch*, *het best tegen de dikwerf ongepaste aanwending van den bril behoeden en bewaren kan*. Amst. 1846. 8°.

Verhandeling aangaande de verhouding, *het gebruik en misbruik der brillen.* Amst. 1846. gr. 8°.

Nog iets over de brillen. Benevens nadere aanwijzing bij de keuze en aanwending van een bril enz. 2e *dr. voorzien van eene voorrede*, *waarbij het verhaal van Willem Kottner*, *Mijn Grootmoeders bril wordt bijgebragt*. Amst. 1848. gr. 8°.

Een ernstig woord aan alle zwakzigtigen over de steeds algemeen heerschende zucht tot brillen te dragen. Amst. 1848. 8°.

Zie B r i n k m a n , *Naaml. v. boek.* H o l t r o p , *Bibl. med. chir.* p. 217 *Statut. Geneesk. Jaarb. d. Nederl.* 1849-1850, bl. 188; *Geneesk. Cour.* 31 Dec. 1848.

[Dirk Mensinck]

MENSINCK (DIRK), te Deventer geboren, studeerde te Keulen in de Godgeleerdheid. Na omstreeks 20 maanden het priesterambt te Glaen, de begraafplaats van den beroemden J o h a n n e s v a n N e e r c a s s e l , bisschop van Castorien en vicaris apostolicus van Holland, bekleed te hebben, vertrok hij naar Zwolle als vicaris van den pastoor V o l c k e r v a n H e r k i n g e , die den 2 Dec. 1662 overleed, en zijner opvolgers, C o r n e l i s S t a k e n b u r c h , die naar Utrecht vertrok, B e r n a r d v a n S o m e r e n die den laatsten Aug. 1679 te Zwolle stierf, J a n D o b b i u s , die Carthuiser werd en A l a r d B l o c k h o v e n , die 21 Julij 1710 overleed. Hij werd later pastoor te Jutfaas en omliggende dorpen, voorts te Oldenzaal.

M e n s i n c k was een bewonderaar van N e e r c a s s e l , en vernam diens dood, toen hij het volgende werk uitgaf:

Tractatus insignis contra pluralitatem confessorum in regimine sororum; omnium sanctimonialium virginumque devotarum

Rectoribus perutilis ac necessarius; a Frederico ab Heyloo, *Presbytero professo in conventus Visitationis Beatae Mariae Virginis prope Harlemum*, *ac Patre Confessore sororum in Beverovico*, *Leydâ et Warmundâ*, *olim in membranâ conscriptus*

nunc prius (primum) *orbi inclarescit ab T.M.D. Coloniae Agripp.*, *Vidua et Heredes Joannis Antonii Kinckii*. 1687. 24°.

Voorts schreef hij in het Nederduitsch:

De Katholyken Mondstopper.

De 12 *profeteerende Tongen*, *enz.*

En in de Latijnsche taal een kort begrip der predikatien van St. Bonaventura.

Zie van Heussen, *Hist. Episc. Daventr.* p. 120, 121; Paquot, *Mém.* T. III. p. 584; *Bat. Sacra*, T. II. p. 143, 303; VI. p. 315; Kobus en de Rivecourt.

[Johannes Mensinga]

MENSINGA (JOHANNES) zoon van Menso Mensinga en Lammetta Hoving, werd in 1635 te Groningen geboren, ontving aldaar eene wetenschappelijke opvoeding op de Latijnsche scholen en werd in 1653 student aan de Hoogeschool, waar hij de lessen van Joochim Borgerius en Thomas Andreae in de wijsbegeerte en oude letteren bijwoonde. Vervolgens bezocht hij de Franeker-Academie om Wissenbach, de Deventersche om Gronovius, en de Leidsche om Coccejus te hooren. Ook bezocht hij als gouverneur der zonen van Jr. Johan Sickinga, de academien van Heidelberg en Straatsburg. In 1663 werd hij tot hoogleeraar in de welsprekendheid, geschiedenis en het Grieksch aan het gymnasium te Duisburg en later tot A.L.M. et phil. doctor, honores causa aan hetzelfde gymnasium benoemd. Vier jaren later werd hij tot professor eloquentiae in zijne geboorteplaats Groningen aangesteld. Den 16 Sept. 1669 hield hij er de inwijdingsrede. Weldra droegen de curatoren hem ook het onderwijs in de geschiedenis op, en in 1682-1683 werd hij met het rectoraat bekleed, eene eer welke nog niemand, Ravensperger uitgezonderd, had genoten.

Hij was om zijne geleerdheid en redenaarstalenten zeer gezien, ook onderscheidde hij zich als latijnsch dichter. Hij huwde in 1675 Elizabeth Geldorp, dochter van Dr. H. Geldorp te Amsterdam, en overleed den 3 Maart 1698.

De hoogleeraar Pagenstecher hield een lijkrede op hem. Francius, Brockhuizen en Hoogstraten vervaardigden lijkzangen.

Hij schreef:

Elegia de Heidelberga deleta et vastata Palatinatu.

Lachrymae Belgarum et Teutonum in mortem principis Guilielmi Frederici. Gron. 1664.

Groninga triumphans, *sive Oratio de Groninga obsessa ab Episcopis Coloniensi et Monasteriensi*, *a IX Julii ad XVII Aug. anni* CIↃIↃCLXXII *cum carmine uno et altero ejusdem argumenti*. Gron. 1673. 4°.

Ager Groningo-Ommelandicus inundatus et carmine deploratus. Gron. 1686.

Ode in Organa aedis et Martinianae et Marianae. Ode in dedicationem Academiae Fredericanae Hallae Magdeburgicae, *celebr*, *calendis Julii* 1694.

Ode Secularis in Groningam liberatam etc. Gron. 1694.

Elegia in in-cessum acerbum et luctuosum Seren. Princip. Henrici Casemiri Nassav. pie defuncti 15 *Martii* 1665.

Ode in pacem Rysovicanam.

Orat. funeb. in Tobiam Andreae. Gron. 1676.

Orat. funeb. in obitum Jacobi Oiselii. Gron. 1686. fol.

Groningen Triumphant. Gron. 1673. 4°.

Lijkreden over H. Mentes. 4°.

Nog een gedicht op den togt van Willem III naar Engeland en in mss. *Paraphrasis Psalm. Davidis*, *Parodiae Horitianae*, andd.

Zie Muntinghe, *Acta Saec.* 1114 p. 129; *Gedenkb. d. Hooges. te Gron.* bl. 45, 46; Broeckhusius, *Praef. Propertii; Progr. funeb.* A.A. Pagenstecher, *Orat. funeb. in obitum Joh. Mensingae*, Gron. 1698; P. Francii, *Poëm.* p. 84; Broeckhusii, *Poëm.* p. 288; Hoogstraten, *Carm.* p. 63; de Crane, *Bijzonderh. betreff. de familie Hemsterhuis*, bl. 35, 37; Abcoude, *Aanh. en verv. v. Ned. boek*, bl. 138; Adelung u. Rotermund, Kobus en de Rivecourt; *Navorschsr*, IV. bl. 261; Bilderdijk, *Gesch. des Vaderl.*, D. X. bl. 213.

[Johannes Adriani Mensinga]

MENSINGA (JOHANNES ADRIANI), wiens naam eigentlijk was Adriani, maar zijne ouders vroeg verloren hebbende en opgevoed zijnde door zijn moeders broeder. Johannes Mensinga, prof. in de geschiedenis en welsprekendheid te Groningen, nam hij diens naam aan bij den zijnen. Hij werd den 29 Nov. 1684 te Groningen geboren, kwam, na de Latijnsche scholen doorgeloopen te hebben op de academie aldaar, werd 8 Maart 1707 proponent, studeerde daarop nog eenigen tijd te Leyden, werd daarop in 1709 adjunct-predikant te Londen, bleef er 2 jaren en 3 maanden, en werd van daar beroepen op den Ham en Fransum, daar in 1712 bevestigd, in 1713 pred. te Aduwert, in 1717 te Usquert, waar hij 18 Dec. 1748 overleed. Hij huwde 6 Mei 1714 Johanna Jacoba van der Schuer.

Hij vertaalde uit het Engelsch *Fenners Kerkreden*, en I. Watt's *Nederigheit vertoont in het voorbeeld van den Heiligen Paulus*. Gron. 1745.

Klagte op het afsterven van Lammighien Adrinni. Gron. 1734.

Zie *Boekz. d. Gel. wer.* 1749 a bl. 568.

[Jacobus Mensinga]

MENSINGA (JACOBUS), was predikant te Barneveld, en sedert 1778 lid van het Utrechtsch Genootschap *Tendimus ad idem Tandem fit surculus arbor*. In welks *Opuscula* T. II. (Ultraj. 1782) van hem voorkomt *Disquisitio de vocibus* רשג *et* הורד σαρξ *et* πνευμα, σαρκικος *et* πνευματικος.

[Johan Hendrik Menso]

MENSO (JOHAN HENDRIK), kapitein-titulair, was bij de belegering van Breda 1793.

Zie B o s s c h a , *Neerl. heldend. te land*, D. III. bl. 23.

[Majoor Menso]

MENSO (Majoor), maakte zich verdienstelijk gedurende den Belgischen opstand in 1830. Toen de ontwikkeling der volksberoering in Luik v a n B o e c o p op het kasteel in een moeijelijken toestand bragt, omdat hij alle levensbehoeften uit de stad moest bekomen, en onder de weinige troepen die hem waren overgebleven, zich vele Luikenaars bevonden, wier stemming hem weinig goeds deed voorspellen voor het geval hij geweld zou moeten gebruiken, rukte de majoor M e n s o 13 Sept. aan het hoofd van het bataillon der dertiende afdeeling, dat niet verder dan tot Tongeren was teruggetrokken, met slaande trom in het kasteel binnen. Kort daarna werd hij met 300 man tot bedekking van een konvooi geld en levensmiddelen van Maastricht komende, uit het kasteel gezonden, doch deze zending mislukte.

Zie B o s s c h a , *Neerl. heldend. te land*, D. III. bl. 589, 830.

[Paulus Mensonis]

MENSONIS (PAULUS), van 1631 tot aan zijn dood in 1666 predikant te Lekkum en Miedum, gaf in het licht:

Tien stigtelijke of sinryke predicatien over eenige texten der H. Schrifture. Leeuw. 1658. 12°.

Christelycke en stichtelycke Meditatien. Leeuw. 1660. 12°.

Twintig bedenkingen. Leeuw. 1673. 8°.

Zie G r e i d a n u s , *Naaml. der pred. in de cl. van Leeuw. en Franeker*, bl. 130; A b c o u d e , *Naaml.* bl. 242; *Aanh.* bl. 138.

[H. Menten]

MENTEN (H.), vervaardigde een kerkelijke rede *op de verjaring van Koning Willem III*. 4°.

Zie A b c o u d e , *Naamr. Aanh.* bl. 138; M a u r i k , *Naaml. v. Godgel. Schrijv.*; L a u r m a n , *Naaml. v. pred. te Leeuw.* bl. 38.

[Theodorus Mentes]

MENTES (THEODORUS), zoon van H i l l e b r a n d M e n t e s , predikant te Bergum en later te Visvliet, en van L a m m e g h i e n A d r i a n i (op wiens afsterven een *Klagte* bestaat van J.A. M e n s i n g a , Groningen 1734), werd als proponent in 1736 te Rauwerd en Irnsum beroepen, na eenigen tijd de dienst voor D^{s}. B o u d a a n te Amsterdam te hebben waargenomen. Hij beoefende de Nederlandsche dichtkunst en huldigde in eenige berijmde regelen sommige zijner tijdgenooten.

Zie E n g e l s m a , *Volglijst der pred. onder de cl. v. Zevenwouden*, bl. 287; *Boekz. d. Gel. Wereld*, 1736 a. bl. 718, b. bl. 121, 146; B. K e p p e l , *Naamr. v. pred.* bl. 103; v a n d e r A a , *N.B.A.C. Woordenb.* op M e n s i n g a (J.); R e i n a l d a , *Naamreg. te Sneek*, bl. 37.

[Hillebrand Mentes]

MENTES (HILLEBRAND), zoon van den vorige, 10 October

1740 te Rauwerd geboren, werd in 1763 predikant te Langweer en Teroele, 1779 te Amsterdam; stierf 24 Oct. 1811 te Leeuwarden.

Hij was lid van het Haagsch genootschap ter verd. van de Christ. Godsd., welks vergaderingen hij (1787-1800) dikwerf opende met redevoeringen, die in de werken er van zijn gedrukt, o.a.:

Aanspraak over den welgeplaatsten ijver voor de waarheid in de zaak van geloof en godsdienst (1800).

Zie Kist en Royaards, *Archief voor Kerkel. Geschied.* D. V. bl. 302.

[Mentheda]

MENTHEDA. Zie ENTES (BARTHOLD).

[Gerbren Menthiesz.]

MENTHIESZ. (GERBREN) komt voor als grietman te Aengwirden, onder de gevolmagtigden op den landsdag van 17 Jan. 1550, en onderteekende in de zelfde kwaliteit, vijf jaren later, de akte van huldiging aan Philips II. Nadat hij omtrent 34 jaren grietman was geweest, deed hij afstand ten behoeve van zijn zoon.

Zie *Charterb.* D. III. bl. 185; Winsemius, *Hist.* bl. 4; van Sminia, *N. Naaml. v. Grietm.* bl. 336; Jöcher.

[Frans Menton]

MENTON (FRANS), werd in 1550 te Alkmaar geboren, en was een leerling van Frans Floris. Hij legde zich op het schilderen van portretten en historiële onderwerpen toe. Daar zijne portretten zeer gezocht waren, verwaarloosde hij de laatste, 't geen te bejammeren is, wijl zijne historiestukken met veel zorg zijn voltooid.

Hij etste ook met veel smaak o.a. vier voorstellingen uit de geschiedenis van Loth, naar zijne compositie, die zeer zeldzaam zijn. Hij overleed in 1615.

Zie van Mander, *Schilderb.* bl. 161; Houbraken, *Lev. d. Schild.* D. II. bl. 15; Immerzeel, *Lev. d. Holl. en Vl. Schild.* D. III. bl. 215; Kobus en de Rivecourt; *Biogr. Univ.*

[Dirk Mentz]

MENTZ (DIRK), geboren te Utrecht in 1781 van burgerouders, verstrekte hij de fundatie van Renswoude aldaar, in welke hij, bij het vroegtijdig gemis hunner zorgen, wegens eenen bijzonderen aanleg voor de wiskundige wetenschappen werd geplaatst, weldra en achtervolgens meer en meer tot eer. Reeds in 1802 werd bij door het departementaal bestuur 's lands van Utrecht, en in 1804 door het hof van justitie van Holland als landmeter aangesteld en geadmitteerd. In 1806 werd hij opziener bij de Mydrechtsche droogmakerij, in 1808 adsistent landmeter van het koningrijk Holland, bij keizerlijk decreet van 2 Febr. 1811 gewoon ingenieur en bij dat van 12 Maart daaraanvolgenden ingenieur der 1^{e} klasse, in 1813 fungerend hoofd-ingenieur in het departement van de Zuiderzee, in 1816 hoofd-ingenieur der 2^{e} klasse over Noord-Holland en Utrecht, in 1823 hoofd-ingenieur der 1^{e} klasse, in 1829 inspecteur van

het 2e waterstaats-district des Rijks, bevattende de provincien Friesland, Noord- en Zuid-holland, Utrecht en Zeeland.

In 1823 werd hem door de Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem de gouden eereprijs, eene door Z.M. bepaalde premie, en het lidmaatschap toegewezen voor eene verhandeling over de afdamming van het IJ. In 1826 werd hij lid van het Bataafsch genootschap van proefondervindelijke wijsbegeerte te Rotterdam; voorts lid van de 1e klasse van het Kon. Ned. Instituut, en van het provinciaal Utr. genootschap. Z.M. benoemde hem in 1834 tot ridder der orde van den Nederl. Leeuw, en schonk hem in 1843 een bijzonder blijk zijner gunst. Hij overleed te 's Hage 23 Febr. 1847.

Zie *Konst- en Letterb.* 1847, D. I. bl. 193 volgg.; *Verslag der vergad. van het Prov. Utr. Genoots.; Verslag van de alg. vergad. van het Kon. Ned. Inst.* 1847; *Kron. v.h. Hist. Genoots.* D. III. bl. 111, 112, 127.

[Hartog Ulman van Mentz]

MENTZ (HARTOG ULMAN VAN) schreef:

Betoog over het aanwezen Gods en deszelfs eigenschappen. Amst. 1769. 4o.

Verdediging, *in welke zijne leer en eer verdedigd wordt*. Amst. 1769. 4o.

Zie A r r e n b e r g , *Naamr. v. boek.* bl. 217.

[Joost de Menyn]

MENYN (JOOST DE), of J o o s t v a n M e e n e n , naar zijne geboorteplaats Meenen, in Vlaanderen, genoemd, verdient onder de voorstanders der godsdienstige en burgerlijke vrijheid in den bloedigen kamp tegen Spanje, maar ook als staatsman en geleerde vermelding. Hij bragt zijne jongelingsjaren in Frankrijk door, verwierf zich aldaar een algemeene, schier alle vakken van wetenschap omvattende kennis en keerde, na te Orleans tot meester in de regten bevorderd te zijn, naar zijn vaderland terug, wijl hij, als een der warmste aanhangers de gevoelens van C a l v i j n bekend, veiliger achtte de landen van koning K a r e l , die meer en meer zijne neiging openbaarde om zich bij de vervolgers der Protestanten te voegen, te verlaten, dan zich, hetzij te Parijs of in eene andere voorname stad als regtsgeleerde neêr te zetten. In Vlaanderen teruggekeerd, spande hij eerst alle krachten in, om zijne geloofsgenooten geheele vrijheid van godsdienst te verzekeren, door het bewind tot toegevendheid en zachtmoedigheid aan te sporen, en toen deze pogingen mislukten om, zooveel mogelijk, door raad en daad hun lot te verzachten, en tot onwankelbare getrouwheid en standvastig geduld, bij de krenkingen hunner godsdienstige en burgerlijke voorregten aan te sporen. Deze ijver, werkzaamheid en volharding, vielen spoedig in het oog, en maakten hem bij de geestelijkheid en vrienden van Spanje verdacht. Hij wachtte A l v a 's komst niet af, maar nam de wijk naar Italie, waar hij tot 1572, toen de zaken hier te lande een beter aanzien begonnen te krijgen, vertoefde. Te 's Hage aangekomen, legde

hij opentlijk belijdenis af der hervormde godsdienst, en trad in dienst der staten, die hem weldra naar Henegouwen zonden om den prins van Oranje, die aldaar zijn verblijf hield, dringend te verzoeken om naar Holland over te komen, of iemand derwaarts te zenden tot beteugeling van den woesten en bloeddorstigen graaf van der Marck, die met zijn ruwe krijgsknechten straffeloos de grofste buitensporigheden pleegde. Menyn kweet zich, tot genoegen van zijne zenders, van dezen last, en verwierf de gunst en achting van Willem I dermate, dat deze hem in het jaar 1570 tot advocaat fiscaal bij het hof van Holland, op eene wedde van 200 Philipsguldens, en kort daarna tot raad in het hof aanstelde. Ofschoon het eerstgemelde ambt hem veel werk verschafte, wijl hij al de collegien, die naderhand elk eenen advocaat-fiscaal kregen, ten dienste moest staan, nam hij echter de taak op zich, om van tijd tot tijd eenige voorlezingen te houden aan de pas gevestigde Leydsche Hoogeschool, bij welker plegtige inwijding hij als hoogleeraar in de regten tegenwoordig was. Niet lang mogt hij de waardigheid van advocaat-fiscaal bekleeden. Reeds in 1579 droegen de Staten dit ambt op aan Cornelis van Nyenstadt, hoogleeraar in de regten te Leyden, en lieten Menyn alleen dat van raadsheer behouden, wijl zij oordeelden dat het te gelijk bekleeden dezer waardigheden naar ‘tiranny’ zweemde, doch, volgens een brief van Menyn aan Oldenbarneveld, zou Paulus Buys, toen 's lands advocaat, deze splitsing, door zijnen invloed te weeg gebragt hebben om Nyenstad, die met zijn dochter gehuwd was, te bevorderen. Omstreeks 4 jaren later bood de regering van Dordrecht hem het pensionaris-ambt, door het overlijden van Adriaan Wenssen opengeraakt, op een wedde van *f* 1400, aan. Dit aanbod was geenszins naar den smaak der staten, die hem gaarne tot andere einden wenschten te gebruiken, maar Menyn zóó welkom, dat hij, na den 4 April 1584 eene overeenkomst met de stad gesloten te hebben, reeds den daaropvolgenden 1 Mei in dienst trad. Het blijkt dat hij de stad Dordrecht als pensionaris gewigtige diensten bewees, en het vertrouwen zijner meesters had, zoodat er niets gewigtigs werd besloten of uitgevoerd zonder den raad of de hulp van Menyn.

Bij plegtige gelegenheden moest hij, in naam der stad, het woord voeren, en meermalen werd hij, als daartoe het best geschikt, uitgekozen om vorstelijke personen, die de stad bezochten, en met eerewijn beschonken werden, te verwelkomen. Zoo hield hij bij de aankomst van Leycester te Dordrecht 31 Dec. 1586, een deftige harangue, en begroette dien zelfden staatsman na zijn terugkomst uit Engeland (1587). Ook zond hem de regering meermalen naar den graaf, wanneer zij dezen, of eer bewijzen, of eene zaak, waarbij zij belang had, wilde aanbevelen.

Ook 's lands hooge regering wist de uitstekende gaven van den Dordschen pensionaris te benutten. Hij behoorde tot de beroemde eerste zending die aan koningin Elisabeth de opperheerschappij dezer landen aanbood, die den 18 Junij 1585 in zee stak, en den 6 Julij daaraanvolgenden te Londen aan wal stapte. Menyn was boven allen werkzaam; hij was het, die, toen al de gezanten den 9 Julij ten gehoore bij de koningin werden toegelaten, het woord voerde.

In 1587 werd hij wederom naar Engeland gezonden om met Elisabeth over het aanvaarden der heerschappij dezer landen onder zekere voorwaarden te handelen, de terugroeping van Leycester en meerdere hulp en krijgsvolk te verzoeken. Menyn voerde bij die gelegenheid wederom het woord, maar hoe treffend de aanspraak ook was, zij mogt het gewenschte doel niet treffen. De afgezanten ontvingen een bitsch en scherp antwoord van de koningin, die in eene onvergenoegde gemoedstemming was wegens het regtsgeding der koningin van Schotland. Mislukten zijne pogingen bij Elizabeth, die, welke hij aanvaardde om de vriendschap en het vertrouwen tusschen Leycester en de staten te herstellen, hadden, volgens zijn eigen schrijven, in den aanvang goede gevolgen. Of hij evenwel den graaf, indien deze langer aan het bewind ware gebleven, met de staten geheel verzoend zou hebben, is zeer te betwijfelen, ook bleef de belooning, die hem, na de bewerkstelling der verzoening was toegezegd, achter. Na het vertrek van Leycester bleef hij nog eenigen tijd in gunst en dienst der staten, die hem naar den Engelschen gouverneur van den Briel zonden, om dien tot de afkondiging van Leycester's afstand, waartoe hij niet had kunnen besluiten, te overreden. Minder gelukkig slaagde hij om de muiterij der bezetting te Geertruidenberg, waartoe hij mede verkozen was, te dempen. Hij bragt het met Willoughby wel zoo ver, dat zij nog een maand naar betaling behoefde te wachten, maar hij kon niet verhinderen dat zij de stad kort daarop aan Parma verraderlijk overleverde.

In 1594 werd hij naar Denemarken gezonden om de oude verbindtenissen met Christiaan IV te verlevendigen, of, gelijk van Meteren zich uitdrukt ‘om de oude tractaten nopende de Navigatie en Traffique te vernieuwen,’ en, blijkens een brief van G. Buytenwech aan J. Lipsius, om eene huwelijksverbindtenis tusschen Maurits en 's konings zuster tot stand te brengen. Bor, die in zijn *Vervolgh der Nederl. Oorloghen*, B. XXXI. fol. 38 vs. en volgg. een breedvoerig verslag van dat gezantschap geeft, sluit zijn verhaal met de vermelding der goedkeuring die hunne handelingen hier te lande mogten wegdragen. Niet alleen toch werden hun de gedane onkosten vergoed, maar aan elk hunner ‘een vergulde cop, houdende de wapenen van de generaliteyt, van drie honderd

vyftigh ponden voor haerluyden extra ordinaris costen in dezelve legatie ghedaen,' geschonken. Van het verdrag, dat ten gevolge dezer zending gesloten werd, vertrouwde Menyn een afschrift toe aan jonkheer Arend van Dorp, eenen ouden staatsman, die te dier tijde te 's Hage ambteloos leefde. Deze zeker niet meer dan onvoorzigtige handeling wikkelde Menyn in een regtsgeding, wordende hij verdacht gehouden, even als van Dorp met den vijand te heulen. Van de Wall heeft in zijne *Handvesten en privilegien van Dordrecht*, bl. 1480-1485, de goede trouw van Menyn genoegzaam verdedigd. Intusschen had de regering van Dordrecht hem in den aanvang van 1595 zijn ontslag gegeven, waarvan de waarschijnlijke redenen, door Schotel in zijne *Letter- en oudheidk. Avondst.* bl. 16 en 17 worden opgegeven. Menyn werd hierop, bij besluit der staten, tot historieschrijver van Holland aangesteld tegen eene bezoldiging van *f* 1200, waarbij de stad Dordrecht nog *f* 300 voegde, met bevel om de geschiedenis dezer landen sedert de overdragt van Karel V in de Latijnsche, Fransche en Nederduitsche talen te beschrijven, te 's Hage te wonen en de staten of gecommitteerde raden van Holland daarenboven ten dienste te staan in andere 's lands zaken. Volgens Grotius werd hij tot dit ambt bevorderd 'non tam spe ullae favoris, quam ut otium viri, valentis ingenio ac literis, honesta imagine velaretur,' en Buytenwech schreef aan Lipsius, dat hij dacht dat het werk van Menyn wel te gelijk met den bijbel van Aldegonde het licht zou zien.

Het blijkt echter dat hij een deel der hem opgedragene taak vervuld heeft, wijl hij in 1599 het eerste stuk van zijne kronijk in het Latijn, Fransch en Nederduitsch overgaf, en verklaarde tot den jare 1568 gevorderd te zijn, 'schoon hem syn besoigne seer hadde veragtert de resumtie van de memorie gemaeckt by Emanuel de Maestre, daartoe de Heeren Staten hem last gegeven hadden.' Of dit werk van Menyn nog in wezen is, ligt in het duister. Mogelijk is het hetzelfde met hetgeen de secretaris Coenraad van Rechteren aan Bor vertoonde. 'Oock heeft my (meldt deze) de secretaris van de Staten van Hollandt, Conraedt de Rechtere, verthoont sekere onghedruckte geschriften van de beginselen der Nederlantsche oorloghen, die hy seyde, dat de heere Menyn hadde, dan zyn noyt in druck uytghecomen.'

Ook Bor hield Menyn voor den opsteller van het verhaal van den vermaarden slag bij Turnhout, in 1591 tusschen Maurits en Varacx geleverd en zonder den naam van den schrijver in het licht gegeven. Van de Wall maakte in zijne aanteekeningen op de *Privilegien van Dordrecht*, gebruik van een *Recueil van het gepasseerde over 't stapelregt te Middelburg en Zierikzee*, *loopende van* 1569-1588, door Menyn opgesteld en nog in hands. aanwezig, en Dr. Schotel heeft

t.a.p. doen afdrukken *Den Oratie ofte propositie*, *gedaen van Joost de Menyn*, *door last van myn heeren de regeerders der stede van Dordrecht*, *voer allen den Magistraten ende de Deeckens van Ghilden ende gemeene noringe der stede van Dordrecht te hunnen vergaderinghen*, *in den Doulhuyse van heele haecx*, *tot den opbeur van XV ofte XVI duyzent Carolus gulden*, *by maniere van verpondinge ofte hondersten penning*, *over den huysen der vermoghensten binnen dese stede*, *op ten* 11 *Maert anno* 1586; en

Tegensendinghe en Verwellecominge gedaen Syne Ex. van Leycester, *comende varen naar dese stede van Dordrecht*.

Er bestaan advysen, door hem gegeven in hands. o.a. in *Sententie ten voordeele van Zweer van Cuylenborch*, *tegens Jan Aertzen Gudder*, *regt. over d'executie van voorgaande sententien met advys van regtsgeleerden annex*. a. 1587.

M e n y n was zeker een der voortreffelijkste mannen van zijn tijd, en oogste niet alleen als staatsman, regtsgeleerde en geschiedvorscher, maar ook als letterkundige roem in. Van zijne grondige kennis van oude en nieuwe talen zijn proeven voorhanden, en hij was bevriend met D o u s a , B o n a v e n t u r a V u l c a n i u s , F r a n c i s c u s N a n s i u s , C o r n e l i s R e k e n a r e , A d r i a a n v a n B l y e n b u r g , J u s t u s L i p s i u s en andere geleerden. M a r t i n u s P y l i u s wijdde hem zijn

Carmen gratulatorium in honorem Lucae Trelcatii, *summi Theologi postquam illustr. Senat. Acad. a professione extraord. factus esset ordinarius*.

In 1584 huwde hij C a t h a r i n a v a n d e r H a g e n , bij welke gelegenheid de stad Dordrecht hem 150 stoop wijn, en de Latijnsche dichters hem gedichten vereerden. Hij was in 1599 nog in leven en niet, gelijk B a l e n en G o u d o e v e r willen, in 1596 gestorven.

Zie B o r , *Ned. Oorl.* B. XX. bl. 63; B. XXII. bl. 14; B. XXIII. bl. 23; B. XXXI. bl. 866, 885, 886, 888, 890; d e G r o o t , *Hist.* D. I. bl. 56; H o o f t , *Ned. Hist.* B. XXV. bl. 1125; *Resol. v. Holl.* 17 Junij 1580 fol. III. 187, 229; 28 April 1588, bl. 110-116, 130; 1595, fol. 248, 313, 314, 338, 356; B r a n d t en C a t t e n b u r g h , *Lev. v.H. de Groot*, D. I. bl. 56; B r a n d t , *Hist. d. Ref.* D. I. bl. 737; B a l e n , *Beschr. v. Dordr.* bl. 864, 867; *Remonstr. v. Oldenb.* in de *Waaracht. Hist.* bl. 176; *Act. publ. Angl.* T. VI p. IV. p. 182-183; W a g e n a a r , *Vad. Hist.* D. VIII. bl. 90, 91, 192, 193, 232, 260-405, 406; v a n W i j n , *Bijv. en Nalez. op Wagenaar*, D. VIII. bl. 73, 88; D. IX. bl. 23; v a n d e W a l l , *Perov. v. Dordr.* bl. 1480-1484; S i e g e n b e e k , *Gesch. d. Leyds. Hooges.* D. II. bl. 50, 51; O r l e r s , *Beschrijv. v. Leyden*, bl. 89; *Alma Acad. Leyd.* L.B. 1614; Mr. J.C. d e J o n g e , *Verhand.* en *Onuitg. stukken*, D. I. bl. 131, volgg; 's G r a v e s a n d e , *de Unie van Utr. herdagt*, bl. 145; B u r m a n n i , *Syll. Epist.* T. I. p. 166, 681, 693; J. D o u z a e , *Poëm.* p. 143, 144; S c h e l t e m a , *Staatk. Ned.* D. II. bl. 105, 106; C o l l o t d'E s c u r y , *Holl. roem*, A. I. 174; S c h o t e l *Letter- en Oudheidk. Avonds.* bl. 1 volgg.; Mr. J. d e W a l , in *Gids*

1843; Bilderdijk, *Vad. Ges.* D. VII. bl. 132; D. X. bl. 303 Vreede, *Hoog. raad*, St. III. bl. 30; *Kron. v.h. Hist. Genoots.* D. II. bl. 35; Kobus en de Rivecourt.

[Jan Corneliszoon Meppel]

MEPPEL (JAN CORNELISZOON), te Hoorn geboren, werd in 1658 of 1659, in plaats van den gesneuvelden Pieter Floriszoon tot vice-admiraal bij de admiraliteit van het Noorderkwartier benoemd, en vertrok in Mei 1659 met het eskader van den vice-admiraal de Ruyter, dat bestemd was de vloot van den luitenant-admiraal van Wassenaar in de oostzee te versterken, derwaarts. De zomer verliep echter zonder dat er iets werd uitgevoerd, en in November keerde Meppel weder met Wassenaar terug, terwijl de Ruyter in Denemarken achterbleef.

Het gemeenebest was intusschen in eenen oorlog met de Barbarijsche roofstaten gewikkeld geworden: om hen te bedwingen werden de vice-admiraal de Ruyter en onder zijne bevelen Meppel naar de Middelandsche zee gezonden, die daar vele roofschepen vernielden en den handel beschermden. Na den vrede keerde de vloot, in het voorjaar van 1663, naar het vaderland terug, doch werd weder in Mei 1664 naar zee gezonden, toen de zeeschuimers den vrede verbroken hadden. Van de op haar dienende bevelhebbers Aert van Nes, Meppel, Willem van der Zaen, Ysaac Sweers Joest Cornelisz. Zwart en Jan van Nes, legt de Fransche gezant d'Estrades het getuigenis af, dat zij elk waardig waren eene vloot te bevelen.

Men kent de geschiedenis van die scheepsmagt, die nu onder de Ruyter vertrok; den last, dien hij bij het uitbarsten der vijandelijkheden met de Engelschen ontving om naar de kust van Guinea te stevenen; zijne krijgsbedrijven aldaar, zijne mislukte aanslag op Barbados, en hoe hij eindelijk, kort na den ongelukkigen zeeslag bij Lowestoff, tot vreugde van het vaderland, den 6 Aug. 1665, met buit beladen, te Delfzijl binnenliep. Dadelijk werd de intusschen tot luitenant-admiraal van Holland en West-Friesland benoemde de Ruyter met het opperbevel over de groote vloot belast en Meppel, den 29 Januarij bevorens, tot luitenant-admiraal bij het Noorder-kwartier benoemd, onder zijne bevelen gesteld.

Toen de vloot in het voorjaar van 1666 in zee liep, behoorde Meppel tot het 3^{e} eskader, dat, onder de bevelen van den luitenant admiraal Cornelis Tromp geplaatst, in den beroemden vierdaagschen zeeslag de achterhoede uitmaakte. Op den vierden dag brak hij, met den luitenant-admiraal Tjerk Hiddes de Vries, de vice admiralen Banckers, Schram en Coenders en den schout bij nacht Bruinsveld, de Engelsche linie op de helft der slagorde door, en bragt daardoor niet weinig bij tot de glansrijke overwinning die 's lands vloot behaalde. In den daaropvolgenden ongelukkigen zeeslag

van Augustus van dat jaar behoorde M e p p e l weder tot dat gedeelte der vloot, dat onder bevel van den luitenant-admiraal A e r t v a n N e s den mond van den Teems en de rivier van Londen bewaken moest. Den 2e Aug. 1667 werd M e p p e l met vijf oorlogschepen en twaalf branders afgezonden om den vice-admiraal S p r a g g aan te tasten, die hem evenwel niet afwachtte, maar tot onder G r a v e s a n d week, verscheidene branders der Engelschen werden bij die gelegenheid vernield. Den 5 Aug. had de vloot nog een scherp gevecht met de Engelschen onder J o r d a n, doch bleef daarin overwinnaar.

De Bredasche vrede werd spoedig daarop gesloten en M e p p e l 's naam niet meer genoemd. Hij stierf in Julij 1669 te Hoorn, alwaar hij een huis had laten bouwen, en nog zijn portret en degen bij de familie B e r c k h o u t bewaard wordt. Zijn fac-simile vindt men in de *Gesch. v.h. Ned. Zeew.* van J.C. d e J o n g e. Zijn portret is door R e i n i e r à P e r z i j n naar eene schilderij van C h r. P i e r s o n gegraveerd.

Zie B r a n d t, *Lev. v. de Ruyter*, (uitgav. van E n g e l b e r t s) D. I. bl. 377, 404; D. II. bl. 366; D. III. bl. 119; W a g e n a a r, *Vad. Hist.* D. XIII. bl. 140; A b b i n g, *Bekn. Gesch. v. Hoorn*, bl. 38, 39; Dez. *Vervolg op Velius*, bl. 67, 89, 92, 95, 97, 105; J.C. d e J o n g e, *Gesch. v.h. Ned. zeew*. D. II b. bl. 104; D. III a. bl. 416; K o b u s en d e R i v e c o u r t, *Navors.* D. VI. bl. 135, 320; M u l l e r, *Cat. v. portr.; Kron. v.h. Hist. Gen.* D. VI. bl. 254, 371.

[Conradus van Meppele]

MEPPELE (CONRADUS VAN), wordt opgegeven als de stichter van Meppel. In 1325 moet Meppel uit ééne enkele hoeve of hofstede met aanhoorigheden bestaan hebben, die toen aan C o e n r a a d v a n M e p p e l e toebehoorden.

Zie *de Aardbol*, D. III. bl. 397; *Navorscher*, D. IV. bl. 190; D. V. bl. 45.

[Johannes Alexander van Meppen]

MEPPEN (JOHANNES ALEXANDER VAN) of MEPPENSIS, geboren te Meppen, leerling uit de fraterschool te Deventer, onderwees in de school der broederschap te Osnabrug in de XIVe eeuw door H e n d r i k A h u y s gesticht. Deze stichting genoot slechts een kort bestaan.

Zie L i n d e b o r n, *Hist. Episc. Daventr.* p. 134; H a m e l m a n, *Oper.* T. I. p. 211; D e l p r a t, *over de broederschap van G. Groote*, p. 156, tweede uitg. bl. 194; K i s t en R o y a a r d s, *Kerk. Archief*, (eerste serie) D. IX. bl. 511.

[Lubbert Alexander van Meppen]

MEPPEN (LUBBERT ALEXANDER VAN), of MEPPENSIS, broeder van den vorige, was leerling van A l e x a n d e r H e g i u s, onderwijzer aan de school der broeders van het Gemeene leven te Deventer. M u r m e l l i u s noemt in eene opdragt vóór zijne Latijnsche spraakkunst, H e r m a n S t r u v i u s en v a n M e p p e n als door letterkundige bedrevenheid niet minder dan door zeden en kerkelijk ambt hoogeerwaardig.

Zie H a m e l m a n , *Oratio de doctis Westphal. viris*, *Op.* T. I. p. 99, 102, 105, 172; M. A d a m , *Vitae Philosoph*. p. 15; D e l p r a t , t.a.p. bl. 77; D u m b a r , *Kerkel. en Wereldl. Deventer*, bl. 306.

[Johan de Mepsche]

MEPSCHE (JOHAN DE) werd in 15.. te Groningen geboren. In vroegeren en lateren tijd was hij zeer bevriend met V i g l i u s v a n A y t t a , bij wien hij zich te Ingolstad ophield. Volgens V i g l i u s was hij in het begin van 1551 te Spiers. Uit de geschiedenis van het Rijks-kamergerigt blijkt, dat hij vijf jaren, van 1542-1558, van wege Bourgondie zitting had. Op dit jaar 1552 leest men in den naamlijst der regters van hem: 'M e p s c h e Frisius abiit in aulam caesaris.'

In 1554 werd hij kanselier bij het nieuw opgerigt geregtshof te Vollenhoven in Overijssel; doch had hiervan weinig genoegen daar het tegen zin en begeerte van de Staten en het volk was. In 1557 werd hij, in plaats van M a e r t e n v a n N a e r d e n , die voor die betrekking had bedankt, eerste hoofdman of luitenant van den stadhouder in Groningen. Van deze keus voorzagen de Staten weinig goeds, dat later werd bevestigd. Toen de kracht van het Verbond der Edelen door den beeldenstorm geknakt was, drong hij, een ijverig Roomschgezinde, met kracht op de handhaving der plakaten, dreigde met meerdere bezetting en volvoerde weldra zijne bedreigingen. Zestig personen liet hij met vrouw en kinderen uit de stad zetten en liet later den soldaten toe straffeloos en ongestoord de burgers te kwellen. Tot welk een jammer en ellende deze ongebondenheid steeg, ziet men uit de *Supplicatie der Groninger ballingen*, in 1570 aan den Rijksdag overgegeven, en bij G e r d e s in *Scrinio Antiq*. T. VIII. p. 723-750 bewaard.

Na de overwinning te Heyligerlee viel hij A l v a te voet, vleide hem allezins en sprak verschrikkelijke woorden uit zijn naam tot de staten. Bij het aanwezen van C a s p a r d e R o b l e s met de Walen legde hij zich evenmin toe om 's volks gunst te winnen, 't geen ten gevolge had dat hij bij de omwenteling van Groningen op 23 November 1576 in verzekerde bewaring genomen, en door P o p k e U f k e n s opgevolgd werd. Naar Friesland vervoerd, werd hij, ten gevolge van het zoogenaamd Eeuwig Edict van Don Jan, ontslagen. In het volgend jaar beschuldigd met R o b l e s zaamgezworen te hebben tot overrompeling der schans te Oostmahorn of Delfzijl, werd hij op nieuw gevangen genomen, en niet dan op voorwaarden in December ontslagen. Hij overleed in 1585. Hij huwde waarschijnlijk A i l c k e t h o N a n s u m . Volgens sommigen was deze echter de vrouw van J o h a n d e M e p s c h e o p d e n H a m , die mede in 1577 een der gevangene Ommelandsche regenten, was. Uit een brief van G r a n v e l l e aan koning P h i l i p s II van 16 Sept. 1558 blijkt dat J o h a n M e p s c h e schoonzoon was van A r n o u t v a n S i g h e m , burgemeester van Keulen.

Zie Hoynck van Papendrecht, *Anal.* P. II. T. I. p. 355; *Chron. Chronic.* lib. II. p. 515 seqq.; *Papiers d'état* etc. uitgeg. door Weis, T. V. p. 212; Scheltema, *Staatk. Nederl.* o.h.w.; *Chr. v.h. Hist. Gen.* D. III. bl. 35, 36; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. XIII. bl 342; Brucherus, *Gedenkb. v. Stad en Lande*, bl. 251; *Woordenb. d. Zamenlev.*; Kobus en de Rivecourt; *Navors.* D. VI. bl. 256, D. VII. bl. 54, 117.

[Pieter Mera]

MERA (PIETER), leefde in de tweede helft der 16e eeuw, hield zich lang te Venetië op, en arbeidde als schilder voor den kardinaal Lodewijk (Alexander?) d'Este, overigens is niets van hem bekend. Zijn afbeelding is door Aliense vervaardigd.

Zie Kramm, t.a.p. bl. 1099.

[Tobias Merbekius]

MERBEKIUS (TOBIAS). Bij Thomas M'Crie *Life of Andrew Melville*, 5*th. Ed. Edemb.* 1833 vindt men Vol. II. p. 496 een lijst van vreemdelingen die in de jaren 1588 tot 1611 aan de Schotsche hoogeschool te St. Andrews studeerden, waarop deze Nederlander (Belga) voorkomt.

Zie Kist en Royaards, *Archief*, (eerste serie) D. VI. bl. 274.

[Franciscus Mercator]

MERCATOR (FRANCISCUS) of CREMERS, te 's Bosch geboren, pastoor van St. Michiels parochie te Leuven, tijdens het beleg, waarvan hij ooggetuige was.

Hij gaf in het licht:

Rabies ac Clades Franco-Batava, *sive Thenarum excidium*, *Obsidionisque Lovaniensis anno* 1635 *a duplici exercitu Franco-Batavo perpessae compendiosa et vera narratio*. Lovanii 1635. 4o.

Hij overleed in 1636 aan de pest.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 233; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 300; de Wind, *Bibl. v. Nederl. Gesch.* D. I. bl. 420; van Gils, *Cath. Meijer*, *Memor*. bl. 189; van Gils en Coppens, *N. Beschr. v 's Bosch*, D. II. bl. 320; Hermans, *Conspect. Onom. lit.* p. 14; Jöcher.

[Bartholomeus Mercator]

MERCATOR (BARTHOLOMEUS), geboren te Leuven, broeder, volgens Jöcher zoon van Gerardus Mercator, schreef in zijn jongelingsjaren:

Notae breves in sphaeram Joan. de Saoro Bosco, *Geographiae atque Astronomiae rudimenta suggerentes*. Colon. 1563. 8o.

Hij stierf 1568 in den ouderdom van 28 jaren.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 108; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 128; Jöcher, i.v.; Sweertius, *Ath. Belg.* p. 156.

[Gerardus Mercator]

MERCATOR (GERARDUS), broeder van F r a n c i s c u s , werd den 5 Maart 1512 te Rupelmonde geboren. Hij woonde nevens zijne ouders, lieden van geringen stand, bij zijns vaders broeder, die aldaar pastoor was. Deze, in den knaap een vluggen en leerzieken geest bespeurende, zond hem naar 's Bosch onder M a c r o p e d i u s om in de talen, en voorts naar Leuven, om in de wiskunde onderwezen te worden. Hier

verwierf hij den rang van meester in de vrije kunsten. Om een weinig ruimer bestaan te hebben dan zijn oom hem kon bezorgen, nam G e r a r d u s middelerwijl het plaatsnijden bij de hand, waarbij hem, daar hij zich inzonderheid op het vervaardigen van landkaarten toelegde, de wiskunde zeer te stade kwam. Ook lichtte hem G e m m a F r i s i u s, met wien hij kennis gemaakt en vriendschap gesloten had, van tijd tot tijd voor en gaf hem het noodige onderrigt. De eerste vrucht van zijnen arbeid was een kaart van het Heilige land, die weldra gevolgd werd door een kaart van Vlaanderen en verscheidene andere gewesten. Hierdoor verkreeg hij zulk een roem, dat keizer K a r e l V hem het vervaardigen van verscheidene wiskundige werktuigen opdroeg.

Na verloop van tijd vervaardigde hij een wereldkloot, waarbij hij eene beschrijving van het nut en gebruik er van voegde. Intusschen was M e r c a t o r te Leuven in het huwelijk getreden en werd eerlang te rade van woonplaats te veranderen. Hij zette zich in de nabuurschap van Duisburg neder, waar hij voortging met voor den keizer te werken, en vervaardigde voor hem twee wereldgloben, niet grooter dan de bal van een hand, een hemelglobe van cristal en een aardglobe van hout. Overigens ging hij voort met het vervaardigen van algemeene en bijzondere kaarten van Europa, en verbeterde de kaarten van P t o l e m a e u s tot opheldering der aardrijkskunde en tot beter verstand der oude schrijvers. In 1556 ontwierp hij een zoogenaamde wassende zeekaart, van welke een Engelschman, E d w a r d W r i g h t, in 1590 de ware theorie ontdekte in zijn *Correction of errors in navigation*. In zijne snipperuren oefende hij zich in de tijdrekenkunde en godgeleerdheid, en gaf hierover verschillende schriften in het licht. Hij mogt de uitgaaf van zijn Atlas niet beleven. Deze werd, na zijn dood door H o n d i u s voltooid en in 't licht gegeven.

Hij overleed 2 Dec. 1594 te Duisburg, niet te Keulen, bij zijne vrouw B a r b e r a S c h e l l e k e n kinderen nalatende. Men vindt zijn *epitaphium* bij F o p p e n s.

Hij was cosmograaph van den hertog van Kleef, volgens zijn *Epitaphium: imperatoris domesticus*.

Hij schreef:

Chronologia a mundi exordio ad an. 1568 *ex eclypsibus et observatt. astronomicis*, *ac bibliis sacris opus Onuphrio Panvinio probatum*. Colon. 1568 fol. Basil 1577. 8°. S c a l i g e r had veel op met dit werk, volgens L e n g l e t D u f r e s n o y is het duidelijk maar droog.

Harmonia Evangelistarum, *adversus Carol. Molinaeum*. Duisb. 1591. 4°. H. 1603.

Batio scribendarum literarnm latinarum, *quae italicas cursoriasque vocant*. Antwerp.

De usu annuli Astronomici. Leovan. 1552.

Tabulae Geographicae ad mentem Ptolomaeï restitut. Colon. 1570, 1584 fol. Ook in *Theatro Geographiae veteris duobus Tomis distincto*, *edente Petro Bertio Bevero*. Francof. 1605, Amst. 1619 fol. maj.

Globi terrestris sculptura, *an*. 1541.

Globi caelestis sculptura. Lov. 1551.

Atlas, *sive Grographicae meditationes de fabrica mundi et fabricati figura*. Duisb. 1585 et 1589. *Sic. pars* Dusseldorpii 1595 fol. Duisburg 1595 4°. oblong; *auctus a Jacobo Hondio et cum nova descriptione P. Montani. Dispensis civis Nicolai*. Amsterd. 1606; 2e edit. 1602; 5e edit. 1623 met 156 kaarten; Amst. 1628 in fol. atlant. met 175 kaarten; 10e edit. 1630; *emend. et novis tabulis auct*. Amst. 1632 in 4 obl.; Hgd. *mil illuminirten charten*, 2 Bände. Amst. 1633 fol. Per P. Uffenbach, Amst. 1629. 4°.; in het Nederd. door Ernst Brinck, Amst. 1630, 4°.; G. Mercator et J. Hondius, *Atlas ou representation du monde universel et des parties d'icelui*, *faicte en tables et descriptions très-amples et exactes. Nouv. êdit. augm. d'un-append*. Amst. 1633. 2 v. fol.

De *oratio de creatione ac fabrica mundi*, die vooraf gaat, is op den index geplaatst. ‘Comme renfermant sur la peché original des propositions contraires aux sentimens de l'Eglise.’ (*Biogr. Univ.*)

Atlas minor. G. Mercatoris, Jodoci Hondii *plurimis aeneis titulis illustratus novisque delineationibus emendatus*. Ook in 't Nederd. (*Atlas minor. ofte een korte beschryvinghe der geheele werelt*, *met veel caerten*, door J. Hondius. Amst. 1630 (1628) 4°. Oblong. Amst. (1617) 4° obl. fug. 1628, form. *atlant. cum tabul multicis Geogr. asri enciis*.

Bij Crenius *Animadv. Philol.* P. VII. p. 235 komt een brief voor van Mercator aan Ortelius. A. Pinchart gaf *Lettres touchant G. Mercator*, in *Mess. Belg.* T. XXII. p. 273.

Zie Sweertii, *Ath. Belg.* p. 283; Val. Andreas, *Bibl. Belg*, p. 280; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 356-58; Moreri, Pope Blount, *Cens.* p. 543, 770, 771; Pantaleonis, *Prosopographia*, Part. III. p. 443; Vossius, *de Scientiis mathematicis* C. XXXVI. § 24 p. 193; C. XLI. § 8, p. 231; S. CXLIV § 19, p. 256; Conringius, *Saec.* XVI. C. II. p. 164, C.N. Krantzii, Fol.; Magirus. *Eponym.* p. [...]; Adami, *Vitae Philol.* p. 505; Boissard, *Bibl. Chalcographica*; Saxe, *Onom.* T. III. p. 236; Jöcher, Adelung u. Rotermund; *Biogr. Univ.* T. XXVIII. p. 340, 341; *Dict. Univ.* T. XI. p. 444; *Nouv. Biogr. génér.* T. XXXV; Teissier, *Eloges;* Fleurieu, *Voyage de Marchand*, T. IV. p. 17; Baumgarten, *Nachr. von einer Hallischen Bibl.* T. IV. p. 267 folgg. Zijn leven door W. Grotius, vindt men aan het hoofd eeniger uitgaven van den *Atlas.* Boissard geeft er een uittreksel van in het IV deel zijner *Bibl. calcogr.* met een schoon portret gegraveerd door Theod. de Bry. Dit portret is veel voortreffelijker dan dat door Larmessin gegraveerd vóór de *Eloges des hommes illustres* van Bullard, T. II. p.

205, dat ook bij Foppens voorkomt; *Cat. Bibl. Bonav.* T. I. Vol. II. p. 1458; Hartzheim, *Bibl. Colon.* p. 99, 110; *Bibl. Hullthem*, N°. 14184, 14185, 14189, 14192, 14348, 14349, 14350, 14351, 14352, 14354, 15105; *Bibl. raisonnée*, T. III. p. 70; Luiscius, Hoogstraten, Kok, Nieuwenhuis, Kobus en de Rivecourt, Muller, *Cat. v. portr.*

[Regnerus Mercator]

MERCATOR (REGNERUS) of CRAEMER, werd te Emmerik geboren, priester en S. Theol. licentiaat, studeerde te Keulen in het Hollandsch collegie van Leonardus Masius. Hij was eerst kapellaan te Gouda, later (1631) pastoor te Leyden en werd door den aartsbisschop Rovenius tot aartspriester van Rijnland aangesteld. Hij overleed 20 September 1636 te Leiden aan de pest.

Hij schreef:

Examen veri Catholicismi, *oppositum Thesibus Tremonianis Christophori Scheibleri Lutherani*, *Coloniae.* 4°. Tegen Spranckhuysen, pred. te Delft.

Scholia in V libros Moysis et sequentes S. Scripturae libros usque ad Ruth. ms., weleer in bezit van van Heussen.

Zie Val. Andr. *Bibl. Belg.* p. 788; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 1058; Jöcher, *Gelehr. Lex.* i.v.; Moreri.

[A. Mercell]

MERCELL (A.), op *Cat. der handschriften van* J. Schouten, bl. 53, komt van hem voor

Beschrijving van de manier om zonder behulp van een zeilsteen de magnetische kracht aan ijzer en staal mede te deelen. 1732. 4°.

[Guilielmus Mercerus]

MERCERUS (GUILIELMUS), werd 28 Jan. 1572 te Ath in Henegouwen geboren. Zijn vader, Jan Merchier, was lid der regering aldaar, zijne moeder heette Maria Louchier. Hij studeerde te Leuven, eerst in de philosophie, later in de theologie en onderwees de laatste gedurende acht jaren in de abdij van St. Geertruid, vervolgens na in 1605 tot doctor verheven te zijn, gedurende 28 jaren in de openbare scholen. Later werd hij regent van het godgeleerd collegie van Houterlay, het Mindere genoemd, en in 1625 van het pauselijke collegie, in 1628 deken der St. Petruskerk te Leuven, en overleed aldaar 6 Aug. 1639.

Hij muntte als redenaar, dichter, geschiedkundige, wijsgeer, godgeleerde, mathematicus en musicus uit, en schreef:

Commentarii in tertiam partem summae D. Thomae à Quaestione LX. De sacramentis, *Censuris*, *Irregularitate*, *Indulgentiis*, *Purgatorio et extremo Judicio*. Lov. 1630. fol.

Zie Val. Andr. *Bibl. Belg.* 30; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 329, 416; Jöcher, *Gelehr. Lex.* i.v.; Rotermund u. Adelung, Paquot, Moreri, Hoogstraten.

[Merck]

MERCK (), schreef:

Bestiering des gemoeds. Amst. 1734. 8°.

Zie A b c o u d e , *Naamr.* bl. 243.

[J. van Merck]

MERCK (J. VAN) schilder uit het midden der 17e eeuw. Men heeft o.a. van hem het portret van Daniel Heinsius door J. Suyderhoef gegraveerd; dat van Johannes Heydanus, zoon van Abraham, borststuk, levensgroot in 1661 vervaardigd en van diens echtgenoot Cornelia van Schilperoort 1660. Kramm acht deze stukken vrij goed, ja stout geschilderd.

Zie Kramm, t.a.p. bl. 1099.

[C.M. Merckelbach]

MERCKELBACH (C.M.) J.U.D. praeceptor aan het gymnasium te Groningen, schreef over

De zekerheid der Goddelijke Natuurwetten, aangetoond uit de beschouwinge der orde van dit heelal. Gron. 1770. 8o.

Zie *Bibl. Hag.* T. V. p. 779.

[Hendrick van der Merckt]

MERCKT (HENDRICK VAN DER), uit een Zeeuwsch geslacht, wiens vader lange jaren commissaris der admiraliteit op Texel was, diende van zijn jeugd af het land getrouw, en woonde de zeeslagen van den laatsten Engelschen oorlog en ook den togt naar Nieuw-Nederland onder Binckes bij. Hij behoorde tot het eskader dat in 1677 tegen de Duinkerkers werd uitgerust, onder den admiraal Th. Vlugh en den schout-bij-nacht C. Evertsen. Toen Vlugh in Augustus van dat jaar, een zijner kleinste schepen, de Tonyn van 10 stukken en 40 man voorzien, onverhoeds door drie Duinkerksche kapers zag aangegrepen, verdedigde zich de Amsterdamsche commandeur Henrick van der Merckt, mannelijk, doch in het bevigst van het gevecht, geraakte zijn schip in brand en vloog in de lucht, waarop hij, en allen die zich daarop bevonden, elf uitgezonderd, de slachtoffers van hunne pligtsbetrachting werden.

Zie J.C. de Jonge, *Nederl. Heldend. ter zee*, D. III b. bl. 262; Smallegange, *Chron. v. Zeel.* bl. 488; *Navors.* D. VI. bl. 191 en 352, D. XIV. no. 4 op den omslag.

[Johan van der Merckt]

MERCKT (JOHAN VAN DER), geb. te Amsterdam, verdedigde 11 Sept. 1703 te Leiden onder Jacob Gronovius eene *Dissertatio de statu hominum*.

[Jacob van der Merct of Merckt]

MERCT (JACOB VAN DER) of MERCKT, gecommitteerde Raad van Zeeland, uit Middelburg, van Aug. 1704 tot Aug. 1710 toen hij stierf.

[Nicolaas van der Merckt]

MERCKT (NICOLAAS VAN DER), bevelhebber der O.I. comp. uit Middelburg, in het midden der 17e eeuw. Zijn portret, op koper geschilderd, berust bij B o d e l N y e n b u i s .

[Mercx]

MERCX (), bloeide in het laatst der XVIe eeuw. In den *Cat. de P. Wouters*, *Chanoine à Lierre*. Brux. 1797. p. 299

komt voor: *Ares de Triomphe érigés en faveur des Ducs de Brabant*, *par P. van Aelst*, *de Bruyn*, *Mercx*, *van Heyl etc.*

Zie K r a m m , t.a.p. bl. 2099.

[Gaspard de la Mère de Dieu]

MÈRE DE DIEU (GASPARD DE LA), te Doornik geboren, trad in de orde der ongeschoeide karmelieten, bekleedde eenige ambten in zijn orde, en stierf in weinig gevorderden ouderdom te Bergen in Henegouwen in 1647.

Hij schreef:

Le conseiller spirituel des prélats Reguliers, *composé par le R.P. Alphonse de Jesus Maria*, *Général des Carmes Dechaussez et maintenant traduit d'Espagnol en François par le R.P. Gaspard de la Mère de Dieu*. Anvers. 1643. 4°. De Spaansche titel is *Manual de Prelados Alcala* 1621.

Sentences spirituelles tirées des Oeuvres de la Séraphique Vierge S. Thérèse et du vénérable Père Jean de la Croix, *et distribuees pour tous les jours de l'année: par le P. Ange de St. Joseph*, *Carme Deschaussé*, *traduites du Latin en François par le P. Gaspard de la Mère de Dieu*. Het oorspronkelijke verscheen te Munchen in 1642.

Les Maximes pernicieuses, *qui destruisent la perfection et paix religieuse; composés par le R.P. Alphonse de Jésus Maria*, *Général des Carmes Deschaussez*, *et nouvellement traduit d'Espagnol en François par le R.P. Gaspard de la Mère de Dieu*, *Religieux du mesme ordre*. Mons. 1645. 4°.

Les Remèdes des Maximes pernicieuses.... composé par le R.P. Alphonse de Jésus Maria.... et.... traduit.... en François par Gaspard de la Mère de Dieu. Ibid. 1648. 4°.

Zie D a n i e l à V i r g . M a r i a , *Specul. Carlemit.* T. II. p. 1129; C o s m a s d e V i l l i e r s , *Bibl. Carmel.* T. I. p. 45, 537; P a q u o t , *Mém.* T. III. p. 47.

[Jean de la Mère de Dieu]

MÈRE DE DIEU (JEAN DE LA), omstreeks 1578 te Madrid geboren, trad in de orde der ongeschoeide karmelieten en werd door zijne oversten naar de Nederlanden gezonden, wanneer omstreeks 1609 deze orde zich aldaar vestigde. Hij bekleedde er belangrijke betrekkingen bij, was prior van verschillende huizen, definitor, en in 1622, 1646, 1652, 1658 en 1665 provintiaal. Ook was hij koninklijke prediker te Brussel, vervolgens biechtvader van den kardinaal F e r d i n a n d van Oostenrijk, aartsbisschop van Toledo en gouverneur der Nederlanden. In 1656 vergezelde hij koningin C h r i s t i n a naar Rome, en predikte, bij gelegenheid dat deze vorstin tot de R.C. kerk overging. Hij overleed 3 Julij 1673 te Brussel, en schreef:

Sermon en las honras de la Serenissima Señora, *D. Isabel Clara Eugenia*, *Infanta de España*, *que celebraron todos sus Criados en su Cofradia y hermandad de el glorioso S. Ilefonso*

que la tienen en la Iglesia de Santjago, *por otro nombre Cobergas*, *junto a Palacio; predicado por el Padre Fray Juan de la Madre de Dios*, *Prior de los Carmelitas Descalços de esta villa de Brusselas*, *en presencia de todos los Señores*, *Grandes y Damas de la Corte*, *a los [...] de Março* 1634,: *y dedicado al ser. Sennor Infante D. Fernando*, *Cardenal y Arçobispo de Toledo etc. En Brusselas* 1634. 4°.

Een andere lijkrede, in dezelfde taal, door hem gehouden bij de begrafenisplegtigheid van Charles Philippe de Croy, Duc d'Havrech, Marq. de Renti etc. verscheen Bruxell. 1642. 4°.

Zie Martialis à S. Jo. Bapt. p. 248, 249; Cosmas de Villiers, T. II. p. 55; Paquot, *Mém.* T. III. p. 47.

[Jerome de la Mère de Dieu]

MÈRE DE DIEU (JEROME DE LA), omstreeks 1590 te Sa ragossa geboren, was in zijn jeugd in krijgsdienst, doch trad in 1613 in Belgie in de orde der ongeschoeide karmelieten. Hij stierf in 1661 te Antwerpen.

Hij schreef:

Bouquet de Fleurs, *contenant des poësies Espagnoles*, *recueillies des meilleurs poëtes*. Anvers 1629. 12°.

Entretiens Angeliques entre la S. Vierge et un Pécheur. Anvers 1634. 12°.

Relation de sa miraculeuse conversion, in *la vié d'Isabelle de S. Dominique* door Michiel Batiste de Lanuze, Chap. 28 gevoegd. Al deze werken zijn in het Spaansch.

Zie Nic. Antonii, *Bibl. Hisp. Nova*, T. I. p. 446; Cosmas de Villiers, T. I. p. 652; Paquot, *Mém.* T. III. p. 47.

[Marguerite de la Mère de Dieu]

MÈRE DE DIEU (MARGUERITE DE LA), werd in 1587 uit eene deftige familie te Formeshem of Farmsum bij Delfzijl geboren. Haar vader was uit Brabant, en heette Sebastiaan Vannoct, hare moeder Geertruid Bernates. Twintig jaren oud, nam zij, 8 Dec. 1607, het kleed der karmelieten aan, en stelde zich onder het bestuur der eerw. moeder Anne de Jesus. Zij overleed 11 Maart 1646, in den ouderdom van ruim 58 jaren in den roep van heiligheid. Men schrijft haar de gaven toe van wonderen te verrigten en der profetie. Zij schreef haar leven in het Vlaamsch, op bevel van haar biechtvader Gratien de la Croix, door haar biechtvader Jean Chrysostome de St. Matthieu in het Fransch overgezet met den titel:

La vie de la Soeur Marguerite de la Mère de Dieu, *Carmelite converse de Bruxelles*. ms.

Ook liet zij in hands. na:

De l'oraison, *de la contemplation*, *et des faveurs*, *dont Dieu l'avoit gratifieé*. Waarschijnlijk een vervolg op het vorige werkje.

Zie Cosmas de Villiers, T. II. p. 332, 333; Paquot, *Mém.* T. II. p. 558.

[Pierre de la Mère de Dieu]

MÈRE DE DIEU (PIERRE DE LA), omstreeks 1635 te St. Omer geboren, trad op vijftienjarige leeftijd in de orde der ongeschoeide karmelieten. Meermalen bekleedde hij het ambt van definitor en was de eerste prior van het klooster te Valenciennes. Hij was een goed prediker, en verstond het Vlaamsch, Fransch, Spaansch en Engelsch. Hij overleed 1 April 1705 te Douai in den ouderdom van 69 jaren.

Hij schreef:

Vie de Ste Thérèse, *Douay* 4°.

Pratique de dévotion envers Ste Thérèse.

Lettres de Ste Therèse avec les remarques du P. Pierre de l'Annonciation; traduites de l'Espagnol par le P. Pierre de la Mère de Dieu. Lille 1698. 2 vol. 12°.

Volgens P a q u o t zijn er nog vier of vijf ongeschoeide Carmelieten geweest van dien naam.

Zie *Mém.* T. III. p. 115, 116.

[Pierre de la Mère de Dieu]

MÈRE DE DIEU (PIERRE DE LA) of A b r a h a m B e r t i u s, broeder van C a e s a r de S. B o n a v e n t u r a, zoon van den beroemden P e t r u s B e r t i u s, werd 15 Maart 1610 te Leyden geboren, ontving zijne opvoeding te Parijs, trad in 1627 in de orde der ongeschoeide carmeliten te Charenton, legde den naam van A b r a h a m B e r t i u s af. keerde naar zijn vaderland terug en stichtte te Leyden eene missie, die hij van den 28 Junij 1654 tot den 4 Oct. 1683 bestuurde. Hij overleed toen in de genoemde stad, in den ouderdom van 74 jaren.

Hij schreef:

La connoissance de l'Amour de Jésus Christ. Paris 1647. 4°.

La connoissance de l'Amour de la Sainte Vierge. Paris 1647. 4°.

Les vertus Royales, *qui conviennent à un jeune Prince*. Paris 1647. 4°.

La manière de convertir les Hérétiques. Paris 1650. 8°.

Explication du symbole des Apôtres, *de l'Oraison Dominicale*, *et de la Salutation Angélique*. Rouen 1653. 12°.

Les Fleurs du Carmel François, *ou la vie de plusieurs Carmes Deschaux*, *célébres par leur Piété*. Paris 1670. 4°.

Claire Démonstration des articles de la Religion Catholique, *Apostolique et Romaine*, *contre toutes les Sectes de nostre temps*. Anvers 1671. 8°.

Brief Catechisme. Anvers 1671. 16°.

Na zijn dood verscheen:

Raisons très-puissantes pour affermir les Catholiques dans leur croyance.

Hij liet in hs. na:

Historia Missionis Patrum Carmelitarum Discalceatorum in Hollandiâ ms.

Successio Eliae Prophetae in ordine Carmelitarum, *et S. Theresiae Reform. è Gallico idiomate in Latinum versa* in ms. Het oor-

spronkelijke werk is van P. Louis de Ste Thérèse, Carmelite déchaussé, en werd in 1662 te Parijs in fol. gedrukt.

Lettre sur la mort du P. Vincent de S. Louis Carme Déchaussé, *Missionaire en Hollande* in ms.

Zie Daniel à Virg. Maria, *Specul. Carmel.* T. II. p. 1132, Martialis à S. Joanne Bapt. p. 331; Niceron, *Mém.* T. XXX. p. 90, 91; Cosmas de Villers, T. II. p. 301, 302, 587, 588, 866; Louis Jacob, *Méth. pour étudier l'Hist.* T. III. p. 149; *Supplém.* p. 39, de l'edit. in 4°.; Paquot, *Mém.* T. III. p. 115.

[Peter Merecinus]

MERECINUS (PETER). Zie MARTINI (PETER).

[J. Merek]

MEREK (J.) Zie MERCK (J. VAN).

[Gilles van der Meren]

MEREN (GILLES VAN DER), van dezen kunstenaar is niets anders bekend dan dat hij te Rome is geweest en den bentnaam 'Voor de Wint' had. Nagler noemt hem Egid. van der Meeren.

Zie Kramm, t.a.p. bl. 1100.

[Jan van der Meren]

MEREN (JAN VAN DER), in 1505 lid der Broederschap van St. Lucas te Antwerpen, schilder en vormsnijder. Van hem ziet het licht *Eene passie* bij Dodo Petri in 1523 te Amsterdam gedrukt.

Zie le Baron de Reiffenberg, *de la Peinture sur verre aux Pays-Bas*, p. 48; Heller, *Gesch. der Fornisch.* S. 149; Kramm, t.a.p.

[Johan Baptiste van der Meren]

MEREN (JOHAN BAPTISTE VAN DER), werd in 1700 geboren, vertrok in ver gevorderden ouderdom naar Venetie, waar zijne werken niet gewild waren.

Hij schilderde zeegezigten en veldslagen, van welke Boudoin (A.F. Boudewijns) somwijlen de achtergronden schilderde. Hij zou omstreeks 1768 overleden zijn.

Zie Kramm, t.a.p.

[Maarten Merens]

MERENS (MAARTEN), ook Jan Marszoon genoemd, zoon van Claes Maertensz. werd in 1544 te Hoorn geboren, en aldaar ontvanger. Hij was 'een schoon man met geel hair, en zeer rap en fluks, sloeg een bal over een kerk heen.'

‘In 1568, ‘volgens dezelfde ms. aanteekening, werd hij, omdat hij op 't Keeren (nu genoemd de Geusendaal) ter predicatie geweest was en niet ter mis of biecht ging, door last van D u c d'A l v a gezocht, doch gewaarschuwd zijnde, ontkwam hij ter naauwernood zijnen schelmschen arm op een huis, van waar hij, naar oogzigt, de stad uitgevoerd is. Als hij ontkwam heeft hij 2 jaar in Engeland, sub een Italiaan, zich onthouden, is 3 jaar heimelijk op zolder geweest. Zijne onroerende goederen, tot zijns vrouws luurmand incluys zijn geconfiskeerd en verkocht, hoewel de priesters hem, om zijn

jonkheid, gepresenteerd hadden te verschonen, indien hij maar blootshoofd over den Rooden Steen had willen gaan. Hij heeft nevens zijnen neef, Jan Thaams Schaft, kapitein ten oorloge, de stad helpen Geusch maken, is ook ten tijde van den slag op de Zuiderzee als een der voornaamste vrijwilligers geweest. De prins van Oranje heeft hem ook de hand gegeven en zijne constantheid geprezen. Hij was ook bij den graaf van Bossu zeer wel gezien en dikwijls zijn gast. Heeft eene obligatie op den prins, uit liefde gescheurd, en werd geloofd ongelukkig geweest te zijn omdat hij in zijne jeugd een ooijevaar geschoten had.' Hij was ook bij de inneming van den Briel en overleed in Dec. 1573. Hij huwde 1562 Mary Theunis Verduyns, geboren 2 Februarij 1539. Zij hertrouwde met burgemeester C. Berkhout.

Zie van Groningen, *Gesch. d. Waterg.* bl. 279, 467, 468; Abbing, *Verv. op Velius*, *Inl.* bl. 31, 32, *Bijt.* bl. 112.

[Jan Maartsz. Merens]

MERENS (JAN MAARTSZ.), zoon van den vorige, 14 Jan. 1574, vier weken na zijns vaders dood, te Hoorn geboren. Hij woonde van den 7 October 1594 tot den 18 Junij 1597 te Lissabon, van den 11 November 1599 tot Mei 1680 te Calais. Toen door Frankrijk, Italie, Duitschland over Friesland te Hoorn gekomen, is aldaar in 1603 vroedschap geworden, in 1612, 1614 en 1617 burgemeester, den 12 Mei 1618 bewindhebber der O.I. comp. en van wegen dezelve, naar Engeland van 1628 tot in Oct. 1634. 'In 1618 werd hij door prins Maurits, nevens elf anderen van de principaalste regeerders verlaten, omdat zij de tolerantie en de vrijheid van het land voorgestaan hadden.' In 1620 werd hij, 'om eenige zegswoorden by wyn gevallen, in den Hage gesleept, en had veel moeyten eer hy weder naer zyn huys mogt keeren.'

Hij huwde te Hoorn 20 Julij 1603 met (1) Aaltje Ewouts Beverwyk, dochter van Ewouts Adriaanse Beverwyk, president-schepen, zij overleed 24 Nov. 1603, oud 23 jaren, nalatende twee dochters, Alida en Maria; (2) te Hoorn, 3 Maart 1613, met Maria van Segwaert, geboren te Dordrecht 26 Julij 1586, dochter van Meynert van Segwaert en Antonia Wenssen. Bij haar had hij Meyndert, Jan en Anthonetta. Jan stierf kinderloos, Anthonetta huwde Johan Sweers en had kinderen; Meyndert volgt.

Hij was neef van den pensionaris Hoogerbeets, van wien drie brieven aan hem zijn uitgegeven door Beets, Siegenbeek en Abbing.

Zie Velius, *Chr. v. Hoorn*, Mr. Johan Beets, *Dichtk. van verscheide stoffen*, Hoorn 1669; Siegenbeek, *Redev. en verhandel.* bl. 334, 353, 364; Abbing, *Verv. op Velius*, *Inl.* bl. 31, 32, *Bijl.*

bl. 106, 110, 112, 115, 116, 117; van Groningen, *Gesch. d. Waterg.* bl. 467, 468; Balen, *Beschr. v. Dordr.* bl. 1224.

[Mr. Meynaert Merens]

MERENS (Mr. MEYNAERT), zoon van den vorige, was burgemeester van Hoorn, gecommitteerd ter vergadering van de staten-generaal. Hij huwde Brigitta de Groot, dochter van nu Allard de Groot, burgemeester van Hoorn, ontvanger van de gemeene middelen en bewindhebber der O.I. compagnie ter kamere aldaar, en liet na 6 kinderen, Maria, Allard, Eva, Anthonetta, Herman en Petronella.

Zie Balen, *Beschr. v. Dordr.* bl. 1224; Abbing, *Verv. op Velius*, Bijl. bl. 116.

[Allard Merens]

MERENS (ALLARD), zoon van den vorige, in 1663 te Hoorn geboren, werd burgemeester van Hoorn, lid van de staten-generaal en van de rekenkamer, gevangenis-raad en bewindhebber der O.I. compagnie. Hij huwde Cornelia van Neck die hem vier kinderen schonk, Meynard, Brigetta Susanna, Elisabeth en Lucas.

Zie Abbing, t.a.p. bl. 116.

[Meynard Merens]

MERENS (MEYNARD), zoon van den vorige, was ontvanger generaal van het regt van paspoorten, en sedert 1704 commies ter kamer van de generaliteitsfinantie. Hij overleed den 8 van Louwmaand 1757 te 's Hage in hoogen ouderdom.

Zie *Ned. Jaarb.* D. XI. bl. 64.

[Lucas Merens]

MERENS (LUCAS), broeder van den vorige, 26 Julij 1698, te Hoorn geboren, was eerst kapitein bij de dragonders van den luit. gen. du Portail 1719, doch verliet de dienst in 1729, later werd hij schepen (1731) burgemeester zijner geboortestad en raad ter admiraliteit van W.-Friesland. Hij huwde 19 Dec. 1728 Eva Maria van Foreest, en liet na vijf kinderen, Allard, Dirk, Eva, Cornelia en Meynard.

Zie Velius, *Chr. v. Hoorn*, (Sent. van Burgrm. enz.) bl. 60; Abbing, *Verv. op Velius*, Bijl. bl. 355, D. VIII. bl. 324, D. X. bl. 369, D. XI. bl. 363, D. XIII. bl. 656, D. XV. bl. 275; D. XVI. bl. 399.

[Dirk Merens]

MERENS (DIRK), zoon van den vorige, weesmeester, oudschepen, in 1753 burgemeester van Hoorn, in 1757 beëedigd hoofd-participant der O.I. comp. ter kamere aldaar, 1762 raad in den hove van Holland, Zeeland en Friesland. Deze

werd in 1787 met Jhr. Willem Gustaaf Frederik grave van Bentinck door Willem V tot commissaris benoemd om de regering in de steden van Holland te veranderen. De schrijvers van het *Verv. d. Vaderl. Hist. van J. Wagenaar* deelen het volgende van hem mede:

'Merens stak in jaren, kunde en ondervinding verre boven Bentinck uit, en in zoodanig licht dat hij, dezelfde ge-

bleven zijnde, geen ongeschikt persoon tot dit thans besloten bedrijf zou geweest zijn. Hij toch was de man, die vóór het uitbarsten der staatsverschillen, de regten der burgerlijke regeering en hooge justitie in aanspraken en vertogen tegen de stadhouderlijke inkruipselen zoo mannelijk verdedigd had, die als commissaris van het Hof, tot onderzoek der zoo veel geruchtmakende *Haagsche vrolijkheid*, in 't laatst van 1782, zoo sterk geijverd hadt, dat niets zijne opmerking ontsnapte; die tot het onderzoek der hooggaande Rotterdamsche oproerigheden in 1786 zou benoemd geweest zijn, indien hij er onder de hand niet voor bedankt, en den raadsheer M o l l e r u s , als een man, op wiens eerlijkheid men kon rekenen, daartoe aangeprezen had; die in vorige jaren niet zelden zamenkomsten van vaderlandsgezinden bijwoonde. Vreemd komt het voor dat zulk een man, in hooggeklommen jaren, een last aanvaardde, van welke hij te voren den grootsten afkeer zou betoond hebben. Dan niets wisselbaarder dan de mensch, niets wisselbaarder bovenal dan een staatsman. Verandering van tijden doet vrienden in vijanden veranderen, en vervreemding van volksgunst, haat tegen hetzelve opvatten; en het schijnt men hier in te moeten zoeken dat M e r e n s een post aanvaardde, die anders niet voor hem berekend scheen, en die, gelijk men te regt heeft aangemerkt, hem, wanneer hij sommige regeringsleden onder het oog kreeg, menigmalen over zijn daden heeft moeten doen blozen.' Men meent dat hij in plaat uitgaat, *en medaillon*. 8°.

Zie *Verv. op Wagenaar*, D. XX. bl. 231, 238, D. XXI. bl. 6, 31; *Ned. Jaarb.* D. VII. bl. 355, D. XI. bl. 431.

[Mr. Meynard Merens]

MERENS (Mr. MEYNARD), broeder van den vorige, was schepen, secretaris en pensionaris van Hoorn, huwde 19 Mei 1766 met C o r n e l i a G a l l i s , en had bij haar zes kinderen. Zijn oudste zoon L u c a s overleed in 1795 als secretaris der stad en liet bij M a r i a E l i s a b e t h d e V i c q een zoon na, die volgt.

Zie A b b i n g , t.a.p. bl. 116, 168; *Ned. Jaarb.* D. XIII. bl. 655, D. XV. bl. 129; *Verv. op Wagenaar*, D. XXI. bl. 81.

[Lucas Merens]

MERENS (LUCAS), te Hoorn 5 Julij 1795 geboren, studeerde te Leyden, werd in 1816 prop. te Utrecht, was van 1817-1819 pred. te Woudenberg, in 1819 te Edam, van 1820-1822 te Delft en vervolgens te Utrecht, waar hij 9 Aug. 1863 overleed. Hij was ridder van de Ned. Leeuw, voorzitter van het prov. kerkbestuur en praetor van den ring. Zijne lijkrede werd gehouden en uitgegeven door zijn ambtgenoot W.J. J o r i s s e n , en bij die gelegenheid verscheen er ook een gedicht tot zijne nagedachtenis. Zijn portret is in kl. 8° gegraveerd. Hij heeft een zoon nagelaten, die in 1866 te Vlissingen was, en geschreven heeft.

Hij gaf in het licht:

Leger predicatie over Spreuk. XVI vs. 32^{b}.

Redevoering op de algemeene vergadering van het Ned. Zendelinggenootschap 1845. gr. 8°.

Zie J o r i s s e n , *Leerrede over Hand. XX:*24-27 *ter gedachtenis van L. Merens gehouden;* A b b i n g , t.a.p. bl. 117; *Boekz. d. Gel. Wer.* 1863 b: bl. 219; H e r i n g a , *Kerk. Raadgever en Raadvrager*, D. I. bl. 185.

[Maria Sibylla Merian]

MERIAN (MARIA SIBYLLA), werd 12 April 1647 te Frankfort aan de Main geboren. Haar vader was de boekhandelaar, graveur en aardrijkskundige M a t t h i a s M e r i a n , geb. in 1593 te Bazel, gest. in 1651 te Schwalbach. Hare moeder was eene dochter van D i r k d e B r y , ook als graveur bekend. Reeds vroeg gaf zij blijken van hare overhellende neiging tot het penseel, en genoot het onderwijs van A b r a h a m M i n s o n , beroemd bloemschilder, leerling van haren behuwd-vader J a c o b M u r e l . De neiging tot de kunst nam met hare jaren en haren roem toe. Den 16 Mei 1665 trad zij in het huwelijk met J o h a n n e s A n d r i e s G r a f f , een goed schilder en nog beter bouwkundige, blijkens zijne naauwkeurige afbeelding der St. Pieterskerk te Neurenberg, bestaande uit negen groote bladen, in 1696 door J o h n U l r i c h K r a u s in koper gebragt. Niettegenstaande haar huwelijk bleef M a r i a haren vaderlijken naam behouden, wijl die van M e r i a n bekender was dan die van haren echtgenoot. Het huwelijk belette haar intusschen niet om de liefde tot de kunst aan te kweeken. ‘Het was haar niet genoeg de natuur, ten aanzien der menigvuldige diertjes, met hare eigene kleuren op perkament na te bootsen, maar zij legde zich tevens toe om hunne veranderingen en de wonderbare hervorming der rupsen en gevleugelde uiltjes, witjes enz. benevens de menigvuldige wijze van voortbrenging, en het voedsel, waardoor zij bestaan, op te sporen.’ Om hare keurige afbeeldingen en vlijtige navorschingen te gereeder verkrijgbaar te maken, liet zij ze in koper brengen en met bijvoeging harer naauwkeurige waarnemingen, door den druk gemeen maken. In 1684 vestigde zij zich in Frankfort, en vertrok kort daarna naar Holland met hare beide dochters en trad in de vereeniging der Labadisten. Op 53-jarigen leeftijd besloot zij tot eene reis naar de West-Indie, en bleef omtrent twee jaar (1698-1701) op Suriname, alleen om alles, wat tot haar oogmerk diende, naauwkeurig naar het leven af te teekenen en in den grond na te sporen. De vrucht van haar reis gaf zij in 1705 na hare terugkomst, in het licht onder den titel van *Metamorphosis Insectorum Surinamensium*. In dit verwonderlijk werk ziet men al de bloedelooze diertjes, op dezelfde gewassen, bloemen en vruchten, waarop zij ze heeft gevonden, zoo natuurlijk afgebeeld dat zij voor het leven naauwelijks behoeven te wijken. Ook vindt men in hetzelve een berigt omtrent de voortteling der kikvorschen, padden, hagedissen, slangen en spinnen, alle

welke dieren zij in de brandende luchtstreek van Amerika naar het leven heeft geteekend.

Behalve deze heeft zij nog andere werkjes in het licht gegeven. Dat zij in het Nederduitsch ervaren was blijkt uit het vierregelig vers in het *Stamboek van Mej. Koerten*, Amsterd. 1735. Ook ontmoet men daar Nederduitsche gedichten van hare dochters Johanna Maria Helena en Dorothea Maria Henrietta, welke zij zelve in het bloemschilderen heeft onderwezen en waarvan de laatste, die haar op de reis naar Suriname vergezelde, behalve in deze kunst, ook in het Hebreeuwsch bedreven was. De eerste, in 1668 te Frankfort geb., huwde een koopman te Suriname Horolt, de laatste, in 1678 te Frankfort geb., huwde een Russisch schilder, genoemd Xsell, doch behield den naam van haren moeder en stierf in 1745. Hare moeder woonde sedert hare terugkomst uit Suriname (1701) te Amsterdam, waar zij 13 Jan. of Maart 1717, in den ouderdom van 70 jaren overleed.

Zij schreef:

Der Raupen wunderbare Verwandelung und sonderbare Blumen nahrung, *worinnen durch eine ganz neue Erfindung der Raupen*, *Würmer*, *Sommervögelin*, *Motten*, *Fliegen und andere dergleichen Thierlein*, *Speisen und Veränderungen*, *sammt ihres Zeit*, *Ort und Eigenschaften*, *den Naturkundigen*, *Kunstmahlers und Gartenliebhabern zu Dienst fleiszig untersucht*, *kurzlich beschrieben*, *nach dem Leben abgemählt. in Kupfer gestochen und selbst verlegt von Maria Sibylla Graeffin*, *Matth. Merians seil. Tochter*. Nurenb. 1679. kl. 8°. met 50 pl. Het tweede gedeelte verscheen te Frankf. 1683. 4°. met 50 pl. Beide deelen zijn in het Latijn overgezet (*Erucarum ortus*, *alimentum et paradoxa metamorphosis*. 1705. 4°. en in het Nederduitsch (*Der rupsen begin*, *voedsel en wonderbaare verandering*, *waarin de oorsprong*, *spijs en gestaltenverwisseling*, *als ook de tijd*, *plaats en eigenschappen der rupsen*, *wormen*, *kapellen*, *uiltjes*, *vliegen en andere diergelijke bloedelooze beesjes vertoont worden*) onder haar opzigt uitgegeven. Merian had 50 platen voor het derde deel gereed toen de dood haar wegnam. Hare jongste dochter eindigde het en gaf het uit te Amst. z.j. 159 kopere pl. vervolgens herdrukt met den titel: *De Europesche insecten*, *naauwkeurig onderzogt*, *naar 't leven geschildert*, *en in print gebragt door M.S. Merian*, *vermeerdert door J. Marret*. Amst. 1730 fol. Ook verscheen er een Fransche overzetting van de drie deelen met den titel: *Histoire des Insectes de l'Europe*, *dessinée d'après nature*, *et expliquée*, *par M.S. Mérian*, *ou l'on traite de la génération*, *et des differentes métamorphoses des insectes et des plantes dont ils se nourissent. Ouvrage traduit du Hollandois en François par Jean Marret. Docteur en Medicine*. Amst. 1730. fol.

Metamorphosis insectorum Surinamensium of verandering der Surinaamsche Insecten, met 60 platen. Amet. 1605. fol.

P. Gevers bezat een exemplaar door haar zelven afgezet, dat op de verkooping zijner boeken (Rott. Maart 1776) *f* 305 gold.

Over de voortteling en wonderbare verandering der Surinaamsche insecten, *benevens een aanhangsel van de veranderingen van visschen in kikvorschen en kikvorschen in visschen*. Amst. 1730 met pl. 2 d. fol. Ook in het Latijn (*Metamorphosis Insectorum Surinamensium*, *ad vivum naturali magnitudine picta atque descripta a M.S.M.* Amst. *Sumptibus authoris* 1705 gr. fol. met 60 prachtige pl. Ook met den titel van *Dissertatio de generatione et metamorphosi insectorum Surinamensium*. Ibid. 1710. Hagae comit. 1725 in fol. (Fransch-Latijn) met 74 pl. Men schrijft deze overzetting aan C. Crommelin toe.

De beide laatste verschenen werken in het Fransch met den titel:

Histoire des insectes de l'Europe et de l'Amerique, *dessinés d'après le naturel*, *expliqués et enrichis de* 93 *planches*. Amst. 1730 fol. *form. d'Athlas*.

Dissertation sur la génération et la transformation des insectes de Surinam, *les Indes etc. actuellement complet en* 76 *pl.* in fol. *Compris trois planches de tables pour explique les noms et couleurs des planches à Paris*. 1768. Lat. Paris 1770. fol. max.

Florum Fasciculi III ad vivum depicti. Nuremb. 1680 in fol. met 20 pl.

Zie Descamps, *Vie des Peintres*, *flam. etc.* T. III. p. 200-202 *avec le portr. de l'auteur;* Moreri (1760) Litt. II. p. 481-485; Paquot, *Mém.* T. I. p. 635, 636; Jöcher, Adelung; Nagler, *Neues Allgem. Dict. Univ.* i.v.; *Künslerlexikon IX Biogr. Univ.*; Brunet, *Man. du libraire; Nouv. Biogr. Univ.* T. XXXV. p. 57; Hoogstraten; Kok, Nieuwenhuis, Kobus en de Rivecourt Abcoude, *Naamr. v. boek.* bl. [...]; Arrenberg, *Naamr. v. Ned. boek.;* Heringa, *Naaml. v. Dicht.* bl. 64; *Cat. Bibl. J. Gevers*, p. 65.

[Caspar Merian]

MERIAN (CASPAR), gaf in het licht:

C.M. of liever Marten Zeiller, *Topographia Gallica*, *dat is: Landt en Plaets-beschryving van het koningkrijck Frankreich. af-gedeelt in vier deelen*, *uyt het Latyn vertaelt en doorgaens met konstige platen*, *soo der landen steden als andersinsverçiert*. Amst. 1661. fol.

Zie Jöcher en Adelung.

[Henricus de Merica]

MERICA (HENRICUS DE), of van der Heyden, werd in 1414 of 1420 te Oirschot geboren. Nog jong aanvaardde hij in 1436 den kloosterlijken staat als kanunnik regulier van St. Augustinus-orde in het klooster van Bethlehem bij Leuven, hetwelk hij als prior, van 1450 tot het jaar van zijn dood bestuurde.

Hij overleed in 1473 of 79, in den ouderdom van 59 jaren.

Hij schreef:

Tract. de desolatione civitatis et cladibus Terrae Leodiensis, *facta a Carolo Audace*, *Burg. duce.* an. 1469.

Epistolae ad diversos.

En twee Lat. redevoeringen door hem in het algemeen kapittel te Windesheim gehouden.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 364; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 457; van Gils, *Cath. Meyer. Memorieb.* bl. 457; van Gils en Coppens, *N. Beschr. v.d. Bosch*, D. IV. bl. 162; Jöcher.

[L. de Montigny Sgr. de Mericourt]

MERICOURT (L. DE MONTIGNY Sgr. DE). Zie MONTIGNY.

[Abraham Merius]

MERIUS (ABRAHAM), geb. te Bergen op Zoom, beoefende de Latijnsche poezij, blijkens zijn gedicht vóór *Bergen op Zoom in* 1622 *belegert en ontzet* door L. de Rycke, N. Vay en Job du Rieu.

[Joh. Merius De Meer]

MERIUS (JOH.) (DE MEER), R.C. pastoor te Spanbroek, overleed in 1652, in den ouderdom van 63 jaren. Zijn portret bestaat naar en door Corn. Visscher, in fol.

Zie Muller, *Cat. v. portr.*

[J. Merken]

MERKEN of MERCK (J.), was een stadsgezigt-schilder, die waarschijnlijk te 's Hage woonde, zijne

Twee gezigten in den Haag, *het eene de Gevangenpoort*, *en het andere het Binnenhof*, bragten op de verkooping van A. Borwater te 's Hage 1756 *f* 51. Op die van Gerard Hoet, *de Jonge*, in 1766 aldaar gehouden, komen voor *Negen stuks*, alle *gezigten om en in den Haag*, *Rotterdam en Delft*, door hem geschilderd.

Eene herberg, *waarvoor verscheidene heeren met hunne paarden pleisteren*, werd ook te 's Hage in 1768, op de verkooping van den raadsheer J. van Nispen voor *f* 16 verkocht.

Zie Kramm, t.a.p.

[Lucretia Wilhelmina van Merken]

MERKEN (LUCRETIA WILHELMINA VAN), volgens sommige een achterkleindochter, volgens anderen een kleindochter van den beroemden Geeraert Brandt, dochter van Jacob van Merken en Susanna Wilhelmina Brandt, werd den 21 van Oogstmaand in 1721 te Amsterdam geboren. Zij ontving eene uitmuntende opvoeding, gaf reeds vroeg blijken van dichterlijk genie, en geraakte bekend met de voornaamste dichters en geleerden van dezen tijd, zoo als A. Blok, Feitema, Fontein, F. de Haas, Hoogvliet, N.S. van Winter en anderen, door wier gestadigen omgang haar dichtvuur niet weinig aangewakkerd

en levendig gehouden werd. Nog was zij geen negentien jaren toen zij haar *Feestzang op het eerste eeuwgetij der Nederlandsche vrijheid* (Amst. 1740. 4°.) in het licht zond. In 1745 verscheen haar treurspel *Artemines*, onder de zinspreuk: *La vertu pour guide*, dat te Amsterdam werd opgevoerd en veel genoegen gaf. Dat werd eerlang door verscheidsne gelegenheidsverzen gevolgd, o.a. door een op de

Verheffing van Willem Karel Hendrik Friso, *prins van Oranje*, tot stadhouder, dat zij, in gezelschap harer vrienden, op het huis te Voorn zelve aan den prins overhandigde. Behalve deze schreef zij nog in dichtmaat eenige brieven, als van *Charlotte van Bourbon aan Willem I; Marie de Medicis*, *aan haren zoon Lodewijk XIII; Louise de Coligny aan haren zoon Frederik Hendrik; Johanna Gray aan Maria van Richmond; Leife aan haren vader Erik*, *eerste bevolker van Groenland; Claudius Civilis aan Julius Brigantinus* en van *Elisabeth van Engeland aan Hendrik den Grooten*, welke alle, benevens nog eenige van anderen aard, zoo als *Beurtzang der herders*, *van de kribbe des Heilands wederkeerende; de Vergankelijkheid des levens; Nachtgepeinzen* enz. achter het *Nut der tegenspoeden*, *Brieven en andere gedichten* geplaatst, en in 1762 te Amsterdam bij P. Meijer in 4° zijn uitgegeven. Het laatstgemeld dichtstuk was een lierdicht, en wel het beste dat wij tot nog toe bezitten. Witsen Geysbeek noemt het onschatbaar. In de overige gedichten, ofschoon hare uitgave een offer aan den smaak van haren leeftijd was, heerscht bevalligheid, fijn gevoel en juiste redekaveling. In 1767 verscheen het uitgebreid dichtstuk: *David in twaalf boeken*, ‘een van die weinige nuttige en behoorlijke werken, welke in een aantal brave, godsdienstige en kunstlievende huisgezinnen, te regt de genoegelijkste uren van voorlezing en aangename stichting verschaffen.’

Dit dichtstuk, 't geen men den naam van heldendicht ontzegt, maakte zoo veel opgang, dat er binnen acht maanden een tweede druk (Amst. 1768 4°) werd opgelegd, die onmiddelijk door dien van het *Nut der teyenspoeden* werd gevolgd. Bijna gelijktijdig vervaardigde zij *De ware geluksbedeeling; het onderscheid tusschen Leven en Zijn*, en *Amsterdam*. Doch keeren wij tot den *David* terug. Een beoordeelaar van dit werk meende ‘dat, zoo de uitheemschen dit werk konden lezen, zij zouden moeten erkennen dat ons Holland, dat ons Amsterdam, een dichtstuk geleverd had, waarbij Engeland, Frankrijk en Germanië den hoed moeten nederleggen, en dat eene Hollandsche dichteres de buitenlandsche zangers naar de kroon stak.’

Levendige plaats en karakterschilderingen met krachtige kleuren, gemengd met gepaste wijsgeerige en menschkundige opmerkingen treft men er in aan. Den 26 Sept. 1762 huwde zij met haren kunstvriend Nicolaas Simon van Winter. Sedert verschenen van haar in dichtmaat een brief van *Salomé aan Daniel de Bofiet* en achtereenvolgens de treurspelen *Het Beleg der stad Leyden* (dat haar het burgerregt van de stad bezorgde)*; De Camisards*, *Jacob Simonsz. de Rijk*, *Maria van Bourgondië*, waarbij nog eenige kwamen van haren echtgenoot, welke beiden in 1772 besloten om ze gezamentlijk uit te geven. Zij voegden die bijeen, dewijl zij oordeelden dat,

nu de hoogste wijsheid hunne harten en handen vereenigd had, hunne poëzij niet moest gescheiden worden. Naauwelijks was dit hun besluit bekend of bestuurders van den Amsterdamschen schouwburg deden bij beiden een dringend aanzoek om al hunne treurspelen aan hun af te staan, doch ontvingen een beleefd weigerend antwoord, waarop zij hun door eene commissie lieten berigten, dat men, wanneer hunne treurspelen alsdan het licht zouden zien, den schouwburg met dat van *Jacob Simonszoon de Rijk* zoude openen. Dit geschiedde dan ook in 1774 onder groote toejuiching. Later is het meermalen, zoo te Amsterdam als elders met groot genoegen opgevoerd. Ook te Rotterdam verkoos men bij het openen van den nieuwen schouwburg een harer stukken, en wel *Maria van Bourgondië*, dat mede de hoogste goedkeuring verwierf, vervolgens in het Hoogduitsch vertaald en door een gezelschap van Hoogduitsche tooneelspelers in de Diemermeer bij Amsterdam, uitmuntend werd uitgevoerd. In 1786 verscheen een tweede deel, behelzende *Menzikoff; Louize d'Arlac; Sibille van Anjou*, *gemalinne van Gui van Lusignan*, *koninginne van Jerusalem en Geolonide*. Slechts twee dezer treurspelen, *Monzongo* en *Menzikoff* zijn door v a n W i n t e r, de overige door haar vervaardigd.

Alle deze stukken hebben uitstekende verdiensten, en zijn mogelijk de eenige, in welke, als wij het zoo noemen mogen, een oorspronkelijke kunstgeest heerscht, daar de meeste eigen vindingen onzer tooneeldichten naar Fransche of Duitsche modellen gevormd zijn.

In 1779 gaf v a n W i n t e r 's echtgenoot haren *Germanicus* in 16 boeken in het licht. Dit gedicht verwierf de volle goedkeuring van deskundigen, o.a. ontving zij van twee Roomsch-Kathol. Fransche geestelijken deswege een zeer vleijenden brief met eenen lauwertak, waarvan hij berigten dat hij op het graf van V i r g i l i u s geplukt was, en het was op aanmoediging van deze, dat zij naderhand de vertaling van dit keurig dichtstuk, in Fransch proza ondernam en in 1787 in 12°. uitgaf.

Ofschoon W i t s e n G e y s b e e k dit dichtstuk over het algemeen prijst en een helder dicht noemt, dat haren *David* verre overtreft, oordeelde hij echter dat noch de stof, noch de held van den kant des gevoels eenige belangstelling wekt.

Intusschen bragt onze dichteres, op raad van geneesheeren, sedert 1775 den zomer buiten Leyden, met haren echtgenoot, op een aangenaam buitenverblijf (Bijdorp) door, waar beiden met hunne vrienden dichtmatige briefwisseling hielden en al de genoegens smaakten, die deze aarde voor deugdzame harten uit de reinste en edelste bronnen oplevert, en welke genoegens de uitmuntende dichteres bezong in haar *Bijdorp*, achter de *Ware Geluksbedeeling* (bl. 169.)

Hier sloeg zij ook de hand aan eene nieuwe berijming der Psalmen en kerkliederen der Luthersche gemeente, waartoe

beiden dringend verzocht werden en waaraan Lucas Pater, Pieter Meijer, Pieter van den Bosch en Johannes Lublink *de Jonge*, insgelijks arbeidden. Van Merken werkte in weinige maanden 40 Psalmen af, doch haar echtgenoot, meestal bedlegerig en pijnlijk, konde toen daaraan geen deel nemen, maar verbeterde naderhand een vijftigtal der oude liederen. Ook bragten beiden veel toe tot de berijming der Psalmen, onder de zinspreuk van *Laus Deo*, *Salus Populo*, waaraan de dichters Lucas Pater, Bernandus Bosch, Anthony Hartzen, Pieter Meijer, Henri Jean Ribouilleau en Hermanus Asschenburg mede gearbeid en dat geheele werk voltooid hebben.

In 1783 gingen de beide echtgenooten tot bevordering harer martelende gezondheid geheel te Leyden wonen. De ongesteldheid van van Merken nam in den strengen en langdurigen winter van 1788-1789 aanmerkelijk toe. Zij leed veel door benaauwdheden en bezetting van slijm op de borst, gepaard met toenemende waterzucht, waaraan zij eindelijk in den ouderdom van 68 jaren overleed. Haar overschot werd te Amsterdam in de oude kerk, in eene grafstede nabij het orgel bijgezet.

'Van Merken bezat een schoon vernuft, eene rijke dichterlijke verbeeldingskracht en eene verbazende bekwaamheid; terwijl nederige en standvastige godsvrucht en minzaamheid, zachtmoedigheid en verdraagzaamheid in den huisselijken en gezelligen omgang haar karakter kenschetsten, en zij den roem harer kunne en van hare geboortestad uitwerkte.'

Dr. Bowring alleen oordeelde minder gunstig over hare poëzij. Volgens hem was zij een schoolvossige geleerde, eene schrijfster die soms de proef van eene hooge vlugt op looden vleugelen nam. Lulofs heeft haar echter verdedigd en Tollens eene nieuwe uitgave der dichtwerken van beide echtgenooten beproefd, waarvan in 1852 het eerste deel der *Tooneelpoezij* in pl. te 's Hage bij Fuhri verscheen, doch die uitgave is gestaakt. Haar portret is meermalen ook voor deze uitgaaf en in het *Verv. op Wagenaar* in het licht verschenen.

In 1792 gaf van Winter het schoone dichtstuk *De Ware Geluksbedeeling*, *Brieven en Nagelatene gedichten* van zijne echtgenoote, benevens zijne *Gedichten* en *Fabelen* versierd met beide afbeeldingen in het licht.

Na haar dood verscheen een bundel lijkdichten ter harer gedachtenis. Men kwam ook op het denkbeeld om haar op kosten van het Leydsche dichtgenootschaps een gedenkteeken op boven hare begraafplaats op te rigten; de toestemming der Amsterdamsche regering werd verzocht en verkregen, en eene teekening, naar welke het monument door den beeldhouwer A. Ziesenis zou uitgevoerd worden, was gereed maar de oprigting is door de ongunstigheid der tijden achterwege gebleven.

Hare dichtwerken en treurspelen beleefden verschillende drukken, o.a. verscheen het *Nut der Tegenspoeden* in 1818 in kl. form.

In 1769 verscheen te Amsterdam in 4°. *De Waare held*, *Lierdicht aan Juffr. L.W.v.M. bij de tweede uitgave van haren David toegezonden*. Het komt voor op *Cat. M.v. Goens* (1776) T. I. p. 582, met deze aant. *Cette brochure a été supprimée comme impie*, en het heeft tot meerdere pennestrijd aanleiding gegeven.

Zie ms. verhand. van H e l m e r s , *Over de verdiensten van L.W.v. Merken;* S i e g e n b e e k , *Gesch. d. Ned. Letterk.* bl. 267, 268; v a n K a m p e n , *Verh. v. Teylers Tweede Genoots*. XV. St. bl. 404; Dez. *Gesch. d. Ned. Lett. en Wetens.* D. II. bl. 122, 127, 131; d e V r i e s , *Gesch. d. Ned. dichtk.* bl. 262; W i t s e n G e y s b e e k , *B.A.C. Woordenb.* D. IV. bl. 401 volgg. D. V. bl. 523 volgg.; C o l l o t d'E s c u r y , *Holl. roem* A. IV (2) bl. 542-550, 587-597, 705 717, IV (2) bl. 313; B o w r i n g , *Iets over de Holl. taal en letterk.* bl. 64; Mr. L u l o f s , *Toelicht. en Bedenk.* bl. 62; S n e l l a e r t , *Schets eener Gesch. d. Ned. Letterk.* bl. 179-181; *Vad. Letteroeffen*. D. VII. St. I. bl. 194, *Alg. Vaderl. Letteroef.* D. II. bl. 85; *Verv. op Wagenaar Vad. Hist.* D. XIII. bl. 43: D. XXIII. bl. [...]; *Verv. op Wagenaars Beschrijv. v. Amsterd.* bl. 555 fol.; P. H u i z i n g a B a k k e r , *Gedichten*, D. III. bl. 100, Bijv. op J. K o k , *Vad. Woordenb.* D. III. bl. 206; N i e u w e n h u i s , K o b u s en d e R i v e c o u r t , A b c o u d e , *Naaml.*, *Aanh.* bl. 103; A r r e n b e r g , *Naaml. Woordenb. d. Zamenl. Konst- en Letterb.* 1828. D. II. bl. 300; M u l l e r , *Cat. v. portrett.; Cat. d. Bibl. v. Ned. Letterk.* D. I. bl. 260^{b}, 145; D. III. bl. 89, 120; *Cat. Schouten* (mss.)

[Everhardus Mekern]

MEKERN (EVERHARDUS), een niet onverdienstelijk hoofdofficier van het korps ingenieurs, mineurs en sappeurs, werd den 18 Augustus 1798 te Gorinchem geboren. Na de oprigting van de artillerie en genie-school te Delft in 1814, verkreeg hij aldaar den 12 December van hetzelfde jaar eene plaats als elève voor het wapen der genie, en zulks met het gunstig gevolg dat hij den 2 Julij 1818 tot 2e luit.-ingenieur werd aangesteld. Hij doorliep achtervolgens de verschillende graden als volgt: den 11 Maart 1825 1e luit.; den 20 Maart 1831, 2e kap., en den 19 Februarij 1835 1e kap. ing^{r}. Tijdens de Belgische onlusten deed hij dienst in het 4^{e} en 5^{e} district van de provincie Zeeland, waar hij zich zoo verdienstelijk maakte dat hij bij Z^{r}. M^{s}. besluit van den 2 November 1831 tot ridder van de Militaire Willemsorde 4^{e} klas benoemd werd. Na dit tijdsverloop betrok hij onderscheidene garnizoenen, zoo als o.a. te 's Gravenhage (1840-1843); te Grave (1844-1849); te Naarden (1850-1853). Tijdens zijn verblijf in laatstgenoemde vesting werd bij bij besluit van den 4 Maart 1851 benoemd tot majoor ingenieur. Drie jaren daarna (1854) naar Groningen verplaatst zijnde, ontving hij in dat zelfde jaar, bij Z^{r}. M^{s}. besluit van den 4 December, zijne benoeming tot luit.-kolonel. In deze stad vertoefde hij zes achtereenvolgende jaren, en wel tot op het tijdstip, toen hij bij besluit van den 14 November 1859 benoemd werd tot kolonel

en inspecteur van de tweede inspectie van fortificatien. Deze betrekking bragt hem te Dordrecht in garnizoen, alwaar hij is verbleven tot aan zijn plotselijk overlijden in 1864, hetwelk plaats had tijdens hij zich op reis bevond, en wel ten huize van een zijner vrienden.

De kolonel Mekern was, behalve ridder van de Militaire Willemsorde, versierd met het Metalen Kruis (1830-1831), en de Luxemburgsche orde van de Eikenkroon.

Part. berigt.

[Hendrik van Merkerck]

MERKERCK (HENDRIK VAN), zoon van Nicolaas van Merkerck en Mechteld Geubel, geraakte in 1648 in de regering te Utrecht, en behoorde tot die regenten, die de aanstelling van burgemeesteren enz. als een onvervreembaar regt van de vroedschap erkenden en bezworen. Zijn moed en standvastigheid bleek in 1674, toen hij, wanneer de regering op last der Staten Generaal geschorst was in het bewind, bijna de eenigste was die in mannelijke taal zich tegen deze aanmatiging van magt verklaarde. Hij werd toen van zijn ambten ontzet en niet wederom aangesteld. Bij Cerisier vindt men een gedeelte van den deftigen brief door hem destijds aan de gemagtigde van Hunne Hoog Mog. gezonden.

Hij huwde Anne van Bottyken. Het jaar van zijn overlijden is onbekend.

Zie *Historisch verhaal van de onwettige behandeling*, *de provintie en stad van Utrecht aangaande van de jaren* 1672-1674, *Bijlage* C.; Cerisier, *Geschied. der Nederl* D, VII. bl. 477 volgg,; Martinet, *Vereenigd Nederl.* bl. 70; v.d. Water, *Plakaatb.* D, III. bl. 185; Scheltema, *Staatk. Nederl.* o.h.w.

[Gerard van Merkere]

MERKERE (GERARD VAN), of MEECKERE, admiraal van Vlaanderen, werd in 1533 door de landvoogdes tot admiraal over de Hollandsche vloot aangesteld tegen de Oosterlingen. De vloot geraakte in Herfstmaand van dat jaar in zee, zette koers naar de Sond, die zij eenigen tijd gesloten hield, vergunnende geen andere dan Nederlandsche schepen door dezelve uit en in de Oostzee te komen.

De Lubeksche vloot, onder Markus Meijer, hield zich, omtrent de Elve, ver genoeg buiten schoots. De Hollanders keerden eerlang naar huis, en in de lente des volgenden jaars, werd er een bestand met de Lubekkers en een verbond van koophandel voor den tijd van dertig jaren gesloten.

Zie Aert van der Goes, *Register*, bl. 194, 195, 197, 198, 199-215; Reigersberg, *Chron. v. Zeel.* D. II. bl. 443; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. V. bl. 60-61, 129; J.C. de Jonge, *Gesch. v.h. Zeew.* D. I. bl. 161, 164, 575.

[Leonard Arend Merkes en Frans Christiaan Merkes]

MERKES (LEONARD AREND) en MERKES (FRANS CHRISTIAAN), zonen van een oud rentmeester te Nijmegen, hadden zich, na zich door een catechiseermeester in de gronden van de Hervormde godsdienst te hebben laten onderwijzen, in 1752

bij hunnen wijkpredikant M.J. B r o e n aangegeven om tot leden der Hervormde kerk te worden aangenomen. Dit werd den eerstgemelden geweigerd, alleen omdat hij tot het genootschap der vrije metselaars behoorde, en den laatstgenoemden omdat hij niet wilde beloven zich nooit in dat genootschap te zullen begeven. Beide leverden een beklag over die weigering bij den kerkeraad van Nijmegen en de staten van Gelderland in. Deze laatste begrijpende dat de predikant en de kerkeraad te ver gegaan waren, en geen voldoende reden van hun gedrag gegeven hadden, geboden dat deze twee personen om die reden niet langer van het lidmaatschap der kerk zouden geweerd worden. De broeders M e r k e s verzochten nu den leeraar om vervordering van hunne zaak, overeenkomstig dit staatsbesluit, doch deze vond goed den minnelijken weg niet te bewandelen, hun ten minste geen bescheid te geven, maar kerkeraad te beleggen, in welken men besloot zich tot den magistraat der stad te vervoegen, met verzoek om handhaving en bescherming. Dit bewoog de gebroeders M e r k e s den predikant en den voorzitter van den kerkeraad geregtelijk te dagvaarden. Deze dagvaardigingen kwamen te gelijk met een verzoekschrift des kerkeraads tot den magistraat van Nijmegen. Tot bescheid gekregen hebbende ‘om in deze zaak naar rade te doen,’ deden zij er verslag van aan de broeders, met bijvoeging van zich te vervoegen waar het behoorde. Na eenigen tijd toevens vonden de broeders zich gedrongen den weg van regten in te slaan, en ten Hove een verzoekschrift aan te bieden, om, ingevolge van het vroeger gegeven gunstig staatsbesluit, waaraan men zich onttrok, behandeld te worden. De Staten gaven andermaal bevel om de broeders M e r k e s niet langer te weeren, en dat, indien zij mogten goedvinden zich elders te laten aannemen, de predikant, wien dit staatsbesluit werd vertoond, zulks zou hebben te doen, en daarvan een behoorlijk getuigschrift te geven, welk getuigschrift de kenkeraad van Nijmegen gehouden zou wezen te aanvaarden. Hiervan gaven zij verslag aan den predikant B r o e n , met betuiging dat zij den zachtsten weg hun aangewezen, om zich buiten de stad te doen aannemen, zouden inslaan, hem verzoekende geen nieuwe zwarigheden te maken, of te helpen maken, wanneer zij zich met dit getuigschrift bij den Nijmeegschen kerkeraad vervoegden. Geen zeer minzaam antwoord van B r o e n ontvangen hebbende, zetten zij hunne zaak voort bij den predikant te Beuningen en Ewijk, die een getuigschrift gaf, overeenkomstig met het vertoonde staatsbesluit. Zij leverden het bij den kerkeraad in, doch het leed een geruimen tijd dat zij er niets van vernamen. Dit verwijl moede, verzochten zij een besluit van den kerkeraad, 't geen eindelijk in herfstmaand kwam, behelzende: ‘dat de namen der heeren L.A. en F.C. M e r k e s in 't ledenmaten-boek der kerke aangeteekend, en voor de

gemeente, naar gewoon gebruik, afgelezen waren.' Deze zaak maakte toen veel gerucht.

Zie *Ned. Jaarb.* 1752, D. II. bl. 411-413, 1198, 1268, 1270, 1276; K o k , *Vad. Woordenb.* (*Bijv.*) o.h.w.

[Johannes Gerrit Willem Merkes]

MERKES (JOHANNES GERRIT WILLEM), zeer waarschijnlijk van hetzelfde geslacht, woonde de veldtogten van 1787, 1793 en 1794 bij, wordt met lof onder de verdedigers van de Willemstad in 1793 vermeld en ontving van den prins van Oranje voor zijn dapper gedrag een fraaijen stok met massief gouden knop met inscriptien. Hij diende bij het regement grenadiers van d e la C a l m e t t e , en heeft nabij prins F r e d e r i k te Werwick, te Marché-au-pont en elders gestreden. In later tijd werd hij burgemeester te Gendt in de Over Betuwe, en is als zoodanig in 1838 gestorven. Hij huwde M a r g a r e t h a S y b i l l a C o c k .

Zie *Hand. d. Maats. v. Ned. Letterk.* 1860 bl. 197; B o s s c h a , *Ned. Heldend.* D. III. bl. 659.

[Jhr. Johannes Gerrit Willem Merkes van Gendt]

MERKES VAN GENDT (Jhr. JOHANNES GERRIT WILLEM), zoon van den vorige, werd den 21 Februarij 1798 te Gendt in Over-Betuwe geboren, en ontving het eerste onderwijs te Gendt, vervolgens te Elst, eindelijk aan de Latijnsche school te Nijmegen, terwijl hij in de wiskunde het onderwijs van zijn vader en op het wiskundig collegie genoot. Reeds op vijftienjarigen leeftijd trad hij het werkzame leven in, en wij vinden hem van 1813-1815 als adspirant ingenieur werkzaam bij den verificateur van het kadaster en de Triangulatien, en tegenwoordig bij de inneming van Arnhem in Nov. 1813. In het laatstgemelde jaar werd de artillerie en genie-school te Delft opgerigt, en M e r k e s , wiens neiging en aanleg hem zoo wel tot den krijgsmansstand als tot de beoefening der wiskundige wetenschappen riepen, zette aan die inrigting zijne eerste schreden op de loopbaan, die hij later met zooveel eer zou vervolgen. Hij werd in 1815 tot kadet, en reeds in het volgende jaar, in den ouderdom van 18 jaar, tot 2^{e} luitenantingenieur en adjudant bij den generaal-majoor der genie J.G. S i d e r i u s aangesteld. Den 15 April 1821 werd hij tot 1^{e} luitenant bevorderd. Hij was toen sedert drie jaren in de Zuidelijke Nederlanden, waar hij een werkzaam deel nam aan den opbouw der vestingen, die bestemd waren om de grenzen des rijks tegen Frankrijk te beschermen. In dit tijdperk trad hij het eerst als schrijver op, en wel met de beantwoording eener prijsvraag door het gouvernement uitgeschreven *Over de beste wijze om in verschillenden aard van gronden revêtementsmuren te fondeeren*. Deze werd door den toenmaligen commissaris-generaal van oorlog bekroond, onder toekenning van een eereprijs van *f* 200. In 1825 werd hij naar Gorinchem verplaatst, en meer en meer ontwikkelde hij eene buitengewone werkzaamheid, en een groot aantal geschriften, die hij in de

volgende jaren, in weerwil van de drukke bezigheid aan zijne dienstbetrekking verbonden, in het licht gaf, getuigden van zijnen rusteloozen ijver en van zijne zucht om kennis te verspreiden in het leger, om de krijgswetenschap te dienen, waaraan hij zich met hart en ziel wijdde. M e r k e s behoorde tot die jonge oficieren, die niet alleen velen hunner tijdgenooten vooruit waren in wetenschappelijke ontwikkeling, maar die ook hunne kennis trachten mede te deelen, zoo werd hij in 1831, toen door v a n R i j n e v e l d het eerste tijdschrift voor het Nederlandsche leger (*de Militaire Spectator*) werd opgerigt, terstond een der arbeidzaamste medewerkers, en leverde zoowel daarin als in de later opgerigte *Nieuwe Spectator* tot aan zijn dood een menigte artikels, die hoofdzakelijk op de vestingbouwkunde en op de landsverdediging betrekking hebben. Is het niet te loochenen dat verscheidene zijner werken uit een letterkundig oogpunt beschouwd, niet tot den eersten rang kunnen gebragt worden, dat zijn stijl soms dat heldere en vloeijende mist, dat, afgescheiden van het onderwerp, den lezer aantrekt en boeit, zoo is toch in allen eene krachtigen kern te vinden die de oneffenheden van den bolster doet vergeten, wanneer hij tot die kern doordringt. Vrijer, levendiger en helderder evenwel was zijn stijl als hij zich op historisch terrein bewoog. Tot zijn beste werken, die hem een blijvende naam bezorgen, behoort, *Ontwerp van eene bevestigingsmanier*, *waarbij de voornaamste der algemeen erkende gebreken van het gebastioneerde stelsel worden ontweken*. In dit geschrift ontwikkeld hij vele nieuwe denkbeelden, en met het volste regt kan men zeggen dat hij daardoor de vestingbouwkunst een gewigtige schrede voorwaarts heeft doen gaan. Even als zoo vele andere zijner geschriften werd ook dit in den vreemde met belangstelling ontvangen, en werd er eene fransche vertaling van uitgegeven. Ditzelfde was ook het geval met zijn *Algemeen overzigt van verscheidene*, *zoo oude als nieuwe praktijken*, *betrekkelijk het bouwen van bekleedingsmuren* enz. dat door den kapitein der genie G a u b e r t vertaald en met goedkeuring van het ministerie van oorlog, in Frankrijk uitgegeven werd. Verscheidene daarin ontwikkelde denkbeelden zijn later bij den aanbouw van nieuwe fortificatien, zoowel in Frankrijk en Duitschland als in ons land, gevolgd geworden. Het was echter niet alleen op theoretisch gebied dat M e r k e s zich onderscheidde, de omstandigheden hebben er hem ook toe geleid zich in het praktische krijgsmansleven als een bij uitstek bruikbaar officier te doen kennen. Nadat hij van 1823-1830 te Gorinchem als kapitein ingenieur was werkzaam geweest, werd hij in het laatstgemelde jaar naar Meenen verplaatst, en bevond zich binnen die vesting, toen de Belgische opstand uitbrak. Kort daarna werd hij in de vesting Grave geplaatst, waar hij zich bij de restauratie en bewapening der vestingwerken verdienstelijk maakte en zich

tweemaal onderscheidde bij het leiden van uitvallen naar Boxmeer en Gennep, waarbij de uit Venlo aangerukte Belgen verdreven, en eenige vaartuigen naar Grave medegevoerd werden. In het volgende jaar met onderscheidene commissien belast, woonde hij den Tiendaagschen Veldtogt bij. Nadat hij in 1832 tot 1e kapitein-ingenieur was bevorderd, werd hem in 1834 het afwerken van een gedeelte der topographische kaart opgedragen, en wel van het terrein tusschen de Maas en den straatweg van Grave naar Breda. Tot het jaar 1838 was hij daarmede bezig, en werd in het volgende jaar tot adjudant van den prins-veldmaarschalk benoemd, die, nadat hij in 1840 als Willem II den troon had beklommen, hem in die betrekking handhaafde. Tot aan den dood van dien vorst, aan wien hij innig verknocht was, bleef hij steeds diens volle vertrouwen genieten, en was hij zijn raadsman en vraagbaak bij de vele plannen, welke hij in het belang der landsverdediging ontwierp en ten uitvoer deed brengen, zoodat het welligt niet gewaagd zou zijn, te beweren dat de Utrechtsche waterlinie en de verschanste legerplaats bij Vught, voor een groot gedeelte door hem voorgesteld of althans naar zijne denkbeelden ontworpen zijn. Na den dood van Willem II werd Merkes, even als de overige adjudanten in dezelfde betrekking gehandhaafd bij onzen tegenwoordigen koning, doch eenige maanden later tot adjudant in buitengewone dienst benoemd, en in verband daarmede weder in werkelijke dienst bij het wapen der genie hersteld. Den 8 Februarij werd hij bevorderd tot luitenant kolonel-ingenieur, en voorloopig belast met de functien van inspecteur in de 2e inspectie van fortificatien, tot welke betrekking hij in 1852 definitief geroepen werd. In dit jaar werd hij ook eervol ontslagen als lid der commissie van beheer en toezigt over de droogmaking van het Haarlemmermeer, waartoe hij in 1840 benoemd was. Den 22 Mei 1858 werd hij tot kolonel bevorderd, welken rang hij tot aan zijnen dood bekleedde. Tot het laatst van zijn leven was hij ijverig werkzaam in de gewigtige betrekking die hem was toevertrouwd, en besteedde hij den tijd, welke hem beschikbaar bleef, ten nutte der wetenschap, die hem lief was. Daarvan getuigen onder anderen verscheiden artikelen van zijne hand, die, in de laatste jaren in de beide militaire tijdschriften werden opgenomen, en waarvan wij hoofdzakelijk willen vermelden zijne *Beschouwingen en Bijdragen tot de kennis van ons land*, *in verband met de verdedigings aangelegenheden*, met bijlagen, bevattende gemengde aanteekeningen en ophelderingen, in de *Militaire Spectator* van 1856 en 1857 opgenomen. Dit uitvoerig bewerkt stuk, dat tot den omvang van een lijvig boekdeel was uitgebreid, kan als het resultaat van zijne langdurige over 's lands desertie beschouwd worden. Hij overleed den 10 Oct. 1859 te Dordrecht, in den ouderdom van bijna 62 jaren. In 1824 was hij te Yperen in het huwe-

lijk getreden met D e n i s e A m e l i a I s a b e l l a C a s t r i c q u e , dochter van den ontvanger van Langemarck P.C.F.M. C a s t r i c q u e W e y k y n , die hem 4 kinderen schonk.

M e r k e s was ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw, kommandeur van die der Eikenkroon, van de Russische orde van St. Anna met de keizerlijke kroon en van de orde van de Witten Valk, ridder en later officier van het legioen van Eer, ridder der Zweedsche orde van het Zwaard en der orde van de Wurtembergsche kroon.

Herhaalde malen werden zijne verhandelingen bekroond, o.a. in 1824, zoo als wij hierboven vermeldden, door het departement van oorlog, in 1837 door de koninklijke academie van krijgswetenschappen te Stokholm met de gouden medaille der 1^{e} klasse met koninklijk borstbeeld. In datzelfde jaar ontving hij van den koning van Pruissen een kostbaren ring met diamanten, dragende het koninklijk naamcijfer met eene kroon; in 1838 ontving hij de gouden medaille van het provinciaal Utrechtsch Genootschap van kunsten en wetenschappen voor eene bekroonde verhandeling over de *Opbewaring en conservatie van het buskruid*. Hij was lid van het Bataafsch genootschap van proefondervindelijke wijsbegeerte te Rotterdam, van het wiskunstig genootschap *Een onvermoeiden arbeid komt alles te boven* te Amsterdam; eerelid van de koninglijke Zweedsche akademie van krijgswetenschappen te Stokholm, lid van het instituut van ingenieurs en van het wiskunstig genootschap van kunsten en wetenschappen, sedert 27 Nov. 1837 lid der Maats. van Nederl. Letterk. te Leyden. Den 25 Aug. 1846 werd hij, alsmede zijne wettige nakomelingen door koning W i l l e m II in den adelstand der Nederlanden verheven, en in 1854 schonken hem de erfgenamen van dien koning den degen, die deze in den Spaanschen oorlog zelf had gedragen. Zijn portret bestaat.

Hij schreef:

Inleiding tot de beoefening der vestingbouwkunde. Brussel 1825. 2 d.

Verhandeling over de beste wijzen om in verschillenden aard van gronden revêtementsmuren te fondeeren. 's Hage 1826. met platen.

Memorie behelzende eenige der belangrijkste gebeurtenissen gedurende het leven van Menno, baron van Coehoorn. 's Hage 1836, door den S. vermeerderd en verbeterd herdrukt in de *Militaire Spectator*, jaarg. 1835.

Verhandeling over het belang der vestingen van den staat. Brussel 1826. 2 d.

Verhandeling over het uitslaan en inwateren van binnenmuren en holle bogen. Nijmegen 1827.

Over funderingen van revetementsmuren. 's Gravenhage 1826.

Het beleg van Maastricht in 1579. Arnhem 1827, in 1843 vermeerderd en verbeterd in de *Militaire Spectator*. Dit ver-

haal heeft aan J.C. Hauch het onderwerp geleverd voor zijne tragedie *Die Belagerung Maastrichts*, in 1834 te Leipzig bij Brockhaus uitgegeven.

Stelsel der oorlogsvuurpijlen naar Congreve, *Montgerie enz.* 's Gravenh. 1829.

Memorie over twee ontwerpen, *den vestingbouw betreffende*, 1e *eene nieuwe bevestigings manier*, en 2e *een model comery buskruid-magazijn*, m. pl. 's Gravenh. 1830.

Algemeen overzigt der permanente verster kingskunst. Breda 1836.

Beleg van Grave in 1674, in *Militaire Spectator* 1836.

Vorderingen der versterkingskunst. Breda 1836.

Algemeen overzigt betrekkelijk het bouwen van bekleedingsmuren. 's Gravenhage 1837.

Levensschets van den luitenant-generaal der genie M.J. de Man. Breda 1838.

S.G. van Hoijer.

Verhaal van de bestorming van Bergen op Zoom in 1747, in *Milit. Spectator* 1839.

Beknopt relaas van de belegering en bestorming van Constantene in Oct. 1837, *uit de nieuwste bronnen*, *vergezeld van eenige schetsteek. op de plaats genomen. Naar het Hoogd. en met aanteek. verrijkt*. 's Hage 1838.

Verhandeling ter beantwoording der vraag, *welke doelmatige veranderingen zouden kunnen gemaakt en in werking gebragt worden*, *zoowel ten opzigte der bomvrije en niet bomvrije magazijnen*, *als ten opzigte van het rietwerk enz. waarin het buskruid tot nu toe vervoerd wordt. Uitgegeven door het Prov. Utr. Gen.* Utrecht 1838.

Geschiedkundige aanteekeningen betrekkelijk het slot Loevestein. Gorinch. 1840. (met Boonzajer).

W.A. Froyer. Verslag van den minister van oorlog, *betreffende eenige verbetering aan de ophaalbruggen enz. voorgest. en tot nader onderzoek aangeboden door J.W.G.M.v.G.* 's Hage m. pl. 8o.

Beschouwingen en Bijdragen tot de kennis der verdediging van Nederland. Breda 1857.

Zie *Hand. d. Jaarl. vergad. der Maats. van Ned. Letterk. te Leiden* 1860; *Milit. Spectator;* G.D.J. Schotel, *De dood des Konings*, 's Hert. 1849; *De dood en begrafenis van Z.M. Koning Willem II*, Haarl. 1849; *De nieuwe Spectator*, 14 jaarg. bl. 155; Bosscha, *Neerl. Heldend. te land*, *Bijv.* en *Verb.* bl. 35; *Cat. d. Milit. Acad.*; van Cleef, *Naaml. v. boek.*; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. VI. bl. 538, 539; *Athenaeum*, 2e jaarg.

[Pieter Merkman *de Jonge*]

MERKMAN *de Jonge* (PIETER), werd den 22 Jan. 1699 te Haarlem geboren. Zijne ouders waren Pieter Merkman een Amsterdammer, die te Haarlem woonde, en Anna Lepel. Zij behoorden tot den aanzienlijken burgerstand en gaven hunnen zoon eene beschaafde opvoeding. Vervolgens werd hij voor den koophandel en het fabriekwezen opgeleid, en be-

oefende nog zeer jong zijnde de dichtkunst; op de viool spelende, scheen hij daarin zelfs uit te munten, door hem werden dan ook gezangen vervaardigd, die met muzijk en partijen door J. Nozeman aan Mattheus Merkman, des schrijvers oom, opgedragen, en in of omstreeks 1739 te Amsterdam gedrukt werden. Dit werk bezat een dertiental gezangen. In 1725 verloor de dichter zijne moeder, en vervaardigde bij die gelegenheid een lijkzang. Den 3 Oct. 1728 begaf hij zich voor de tweede maal in het huwelijk met Anna Katharina Kimmel. Ook deze band werd spoedig door den dood verbroken, en Merkman hertrouwde in het laatst van 1731 met Anna Maria Commersbach te Wezel, met welke hij omtrent twintig jaren mogt vereenigd blijven (zij overleed den 21 April 1751). In Nov. 1752 huwde hij voor de vierde maal met Isabella van Leeuwaarden, zuster van zijn overleden boezemvriend Mattheus van Leeuwaarden, en van Justus van Leeuwaarden, welke met gemelde zijne zuster het Remonstrantsch gereformeerde, hofje in Haarlem heeft gesticht. Hij was regent van het Aalmoezeniersen werkhuis te dier stede (1731 en 1757) en bekleedde ook den post van commissaris bij de kleine bank van justitie. Hij hield briefwisseling met verscheiden geleerde letterkundigen, dichters, zoo als met den Leidschen hoogleeraar Alberti, Cornelis Nozeman, Justus van Effen, Mattheus en Justus van Leeuwaarden, Pieter Langendijk, Joan de Haas, Jan Baptist Willekes, Dirk Smits en anderen.

Onderscheidene zijner stukken werden geplaatst in den *Hollandschen Spectator* van Justus van Effen, gelijk blijkt uit de brieven van P.A. Verwer aan onzen Merkman, ook vindt men van hem verscheidene gedichten in *Verzameling van ernstige en boertige Mengelstoffen in Dicht en Ondicht*. Amst. 1726-1734, in 6 deeltjes. Door hem werd de latijnsche Lentezang, door Frans Oudendorp te Haarlem in 1734 uitgesproken, in het Nederduitsch gevolgd, en met den latijnschen tekst aldaar in 4°. gedrukt. Den hoogleeraar in de godgeleerdheid te Franeker wijdde hij een gedicht, getiteld: *Venema het ademt verdraagzaamheid*. Leiden 1742. 4°. De latijnsche redevoering van professor Alberti *Over de nuttigheid van de Dichtkunst voor de Godgeleerden*, werd door Merkman in het Nederduitsch berijmd, en, benevens de prozavertaling, almede te Leiden in 4° gedrukt. Ook vervaardigde hij gelegenheidsverzen met en zonder zijn naam, en een treurspel: *Brutus en zijne zonen*. Amst. 1725. Abcoude vermeldt van hem: *Gedigt aan J. Alberti*. Leyden 1740. 4°.

Merkman was een middelmatig dichter. Sommige zijner puntdichten zijn echter niet zonder geest, zijn treurspel is koud en gedwongen, in stroef prozaïsch rijm. Hij overleed te

Haarlem in Julij 1760, in den ouderdom van 62 jaren. Zijn portret bestaat.

Zie W i t s e n G e y s b e e k , *B.A.C. Woordenb.* o.h.w.; *Vruchten verzameld door de aloude Rederijkkamer de Wijngaardranken*, D. III. bl. 27, volgg.; L a n g e n d i j k , *Gedicht.* D. III. bl. 251; A b c o u d e , *Naaml. v. Ned. boek.* bl. 151; *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk*. D. I b. bl. 144.

[Charles Guillaume Merkus]

MERKUS (CHARLES GUILLAUME), zoon van J e a n G a s p a r d M e r k u s , werd in 1788 geboren, en in 1809 predikant te Kampen, in 1810 te Dordrecht, en vertrok in 1823 naar Amsterdam, waar hij in 1850 emeritus werd. Hij eindigde zijn leven te Arnhem 25 Jan. 1865, in den ouderdom van 76 jaren.

Aan eene uitgebreide kennis paarde hij een buitengewoon helder oordeel, eene verwonderlijke scherpzinnigheid, vurige ijver voor al wat goed en edel is: eenvoudigheid en nederigheid, minzaamheid en liefde waren zijne meest kenmerkende deugden. De geheele Waalsche kerk had groote verpligting aan den man die in de jaren 1843-1848 hare regten heeft verdedigd met zoo vurigen ijver, met zulke onvermoeide standvastigheid en met zoo groote wijsheid dat zij zonder overdrijving kan gezegd worden door hem voornamelijk gered te zijn van den ondergang die hen bedreigde.

De laatste jaren van zijn leven was hij nagenoeg blind.

Hij was ridder van de orde van de Ned. Leeuw, president van de commissie voor de zaken der Waalsche kerken. Bij zijne eerste vrouw, P. H a c k e t , uit Elburg, had hij één zoon, ongeh. overleden. Zijne tweede vrouw, C. v a n K e s s e l , schonk hem vijf kinderen.

[H. Merkus]

MERKUS (H.), zwager van H.K. A r k s t e c , en dichter, blijkens zijn lofgedicht voor diens dichtstuk *Nijmegen* enz. Amst. 1733.

Zie H e r i n g a , *Naaml. v. dicht*, bl. 64.

[Pierre Merkus]

MERKUS (PIERRE), zoon van J e a n G a s p a r d M e r k u s , predikant der Waalsche gemeente te Naarden, later te Voorburg, en van M o u c h i n , dochter van den Protestantschen predikant van dien naam te Genève, broeder van den vorige, werd in de eerstgemelde plaats 18 Maart 1787 geboren. Hij ontving eerst onderrigt in de ouderlijke woning en bezocht vervolgens de hoogeschool en trad als beambte in dienst van den staat, en vertrok den 9 Februarij 1815 als ambtenaar 3° klasse naar de O. Indien. Terstond werd hij door den commissaris-generaal E l o u t tot zijn particulier secretaris benoemd en verkreeg diens volkomen vertrouwen. In 1817 benoemde hij hem tot adjunct van den secretaris-generaal, en, onder den president van het hooge geregtshof, M a u r i s s e bragt M e r k u s het meest toe tot het organiseren der regterlijke instellingen op

Java. Later werd de regterlijke organisatie, geregeld naar zijn plan, dat ook tot grondslag strekte van de meeste reglementen in de overige bezittingen buiten Java. In 1819 werd hij voorgedragen tot procureur-generaal bij het hooge geregtshof en tot advocaat-fiscaal van de land- en zeemagt in Neerlandsch-Indie en in 1821 bevorderd tot secretaris-generaal van de Hooge Regering. Het jaar daaraanvolgenden zag hij zich tot gouverneur der Moluksche eilanden benoemd, welke betrekking hij tot 1828 bekleedde. De staat dezer eilanden, ten gevolge van een vroegere staatkunde, liet veel te wenschen over. M e r k u s ontdekte spoedig, niet slechts de oorzaken van dien toestand, maar aarzelde geen oogenblik middelen tot verbetering aan te wijzen. Hij haastte zich den gouverneur v a n d e C a p e l l e n er kennis van te geven, en deze besloot zelf den stand van zaken in oogenschouw te nemen. Hij vertrok 27 Februarij 1824, vergezeld van zijne echtgenoot en een talrijk gevolg derwaarts en den 21 Maart werd hij door M e r k u s te Amboina ontvangen. Het verblijf van v a n d e C a p e l l e n te Amboina had het gevolg dat hij overtuigd werd van de waarheid der voorstelling van M e r k u s , en hij besloot maatregelen te nemen die èn de treurige toestand der bevolking, én het belang van het gouvernement vorderden. Nadat de gouverneur-generaal, onder geleide van den gouverneur der Molukken zelf de meest afgelegene bezittingen, zoo als Celebes en Menado had bezocht, en naar Batavia was teruggekeerd, werd de laatste derwaarts opontboden om bij de deliberatien, betrekkelijk de Molukken, tegenwoordig te zijn, doch de oorlog die hierop, zoo op Java, Celebes en Sumatra volgden, maatregelen die ten aanzien der cultuur, op het eiland Java genomen werden en andere oorzaken, liepen zamen om de volvoering der nuttige plannen van v a n d e C a p e l l e n en M e r k u s te beletten. Het was gedurende den tijd dat hij gouverneur der Molukken was, dat hij het noodig achtte voor de rust en de veiligheid der Nederlandsche bezittingen om zich meester te maken van eenige streken op Nieuw-Guinéa. Zulks geschiedde door Z.M. corvet de Triton onder de kapitein-luitenant S t e e n b o o m en den schooner Iris. Men bouwde in een baai, die men toen het eerst ontdekte, en die men den naam van baai van Triton gaf, eene kleine sterkte. Het nieuw ontdekte land verkreeg den naam van *Merkus-oord*. In 1829 werd M e r k u s , toen president van het hooge hof van justitie, door den commissaris-generaal d u B u s d e G h i s i g n i e s met een nieuwe zending naar de Molukken belast, om er namelijk de wanorde te herstellen, die sedert zijn vertrek ontstaan was, hetgeen in weinige weken gelukkig door hem volbragt werd. In hetzelfde jaar werd hij raad van Indië, en het volgende jaar, na het einde van de bloedige worsteling in de Indien, commissaris om de zaken der Javaansche vorsten te regelen, waarvan het belang-

rijke tractaat van 14 Junij 1830 het gevolg was. In 1836 keerde hij naar Nederland terug.

Naauwelijks te Hellevoetsluis, den 10 Junij 1836 aangekomen, vernam hij, dat hij als raad van Indië ontslagen was, onder voorwendsel dat hij bij een nieuwe organisatie van den raad niet was herkozen, doch inderdaad om de uitgave van zijne brochure *Blik op Neerlandsch-Indie*. In 1838 keerde Merkus in betrekking van commissaris en raad van Indie te Batavia, aan boord der Sara Lydia, terug.

Volgens zijn instructien mogt hij Sumatra niet verlaten voor het einde zijner zending. Den 30 Oct. 1840 werd hij tot vice-president van het gouvernement in Neerlandsch-Indie benoemd, en den 14 Febr. 1843 tot gouverneur-generaal. Gedurende vier jaren hield Merkus de teugels van het bestuur in handen. Hij overleed op eene reis rondom Java met de stoomboot Bruno den 4 Aug. 1844 ten huize van den reisdent Pietermaat te Soerabaya. Hij had nog een broeder, Henri Merkes, die in zeedienst was, en zich in 1813 te Dordrecht zeer verdienstelijk maakte, door met veel beleid de Franschen, die bij Papendrecht stonden, te keeren.

Zie P. Melvill de Carnbée, *Le Moniteur des Indes Orientales et Occidentales*, 1848-1849, p. 190 suiv.; *Lijkrede van Westenbrinck Meyer te Soerabaya*.

[Abraham van Merlen]

MERLEN (ABRAHAM VAN), zoon van Dieric van Merlen, Ottens zone, en van Margaretha le Grand: zijn vader, te Grave geboren, was procureur en werd burger van Antwerpen[1] 7 April 1567. Hij werd geboren in 1570, beoefende de graveerkunst, kwam in 1600 in het St. Lucas-gild te Antwerpen, huwde Constantia Alewijns, en had 5 kinderen. Hij vervaardigde verscheidene kleine prenten, o.a.:

De heilige maagd met het kind, *waarbij een heilige*, 8°. *De heilige Veronica*, 8°. *De geeseling van* CHRISTUS, 8°. *B. Aloysius van Gonzaga*, 8°.

Zie Kramm, t.a.p. D. IV. bl. 1100.

[Cornelis van Merlen]

MERLEN (CORNELIS VAN), kleinzoon van Theodorus van Merlen en Cornelia van Tombeloo, kunstgraveur in de 2e helft der 17e eeuw. Hij huwde Sara Maria Huybrecht, en overleed 11 Aug. 1654. Hij liet 9 kinderen na. Van hem vermeldt Nagler de volgende prenten:

St. Jan de Evangelist, 8°.

Pater Wilhelmus Ireland en *P. Anton Turner*, Jesuiten, en voorkomende in *Brevis relatio felicis agonis*, *quem pro religione catholica gloriose subierunt aliquot e societate Jesu*, *sacerdotes in ultima Angliae persecutione sub anno* 1678 *etc.* Pragae 1683. 4°.

Zie Kramm, t.a.p. bl. 1101. *ms. Geneal*.

1) Hij stierf 1605 en had 5 kinderen.

[Jacobus van Merlen]

MERLEN (JACOBUS VAN), graveur. Er bestaat tusschen hem en Abraham verwarring, die Kramm niet geheel kon oplossen.

Bryan wil, op gezag van Florentin le Comte, dat hij met Theodorus (Johannes) van Merlin (Merlen), prenten heeft gesneden naar Maarten de Vos, doch Kramm meent dat hier Abraham van Merlen wordt bedoeld. Ook zou volgens dezen zijn bloeitijd verkeerd door Bryan omstreeks 1600 gesteld zijn. Volgens de *ms. Geneal.* was hij de zoon van Abraham, en overleed 15 Dec. 1615.

Zie Kramm, t.a.p.; *ms. Geneal*.

[Johannes van Merlen]

MERLEN (JOHANNES VAN), zoon van Cornelis van Merlen, graveur, werd 23 Julij 1699 geboren. Mogelijk was hij dezelfde met Theodorus Johannes, die volgt. De door le Blanc aan hem toegeschreven prent *Henri de la Tour d'Auvergne*, *vicomte de Turenne*, *te paard*, *met een veldslag op den achtergrond*, in gr. fol. is volgens Kramm alleen door hem uitgevoerd.

Zie Kramm, t.a.p.

[Theodorus Johannes van Merlen]

MERLEN (THEODORUS JOHANNES VAN), volgens Florentin le Comte, een broeder van Jacobus van Merlen, doch volgens Kramm leefde hij in het midden der 17° eeuw. Waarschijnlijk was hij de voorgemelde Theodorus, zoon van Abraham. Hij huwde eerst met Cornelia van Tombeloo, en 23 Oct. 1643 met Maria Wiggers.

Hij sneed den fraaijen titel naar de teekening van Abraham van Diepenbeek, voor een der deelen van de *Acta Sanctorum* etc. door Joannes Bollandus. Antv. 1645. Voorts komen van hem voor:

De marteling van St. Lambert, en vindt men van zijn graveerwerk in *Mundi lapis lydius*, *sive vanitas per veritatem falsi accusata et convicta*, *opera D. Antonii a Burgundia archidiacon Brugensis;* Antv. 1659. 4°. met 58 schoone gravuren door van Merlen.

Zie *Catal. d'Ouvrages de travail et de livres rares et curieux etc. chez M. Edwin. Tross.* Paris 1855. N°. 611; Kramm, t.a.p. *ms. geneal*.

[Jean Baptiste, baron van Merlen]

MERLEN (JEAN BAPTISTE, baron VAN). Onzeker is het of deze aan den beroemden Angelus Merula verwant is, doch blijkens genealogische aanteekeningen behoort hij tot de afstammelingen van Dieric van Merlen Ottenszoon, van wien wij vroeger gewaagden. Zijn vader was Bernardus Josephus Antonius van Merlen, geb. 24 April 1746 en overl. te Antwerpen 28 Februarij 1819, zoon van Edmundus Bernardus van Merlen, geb. 2 Jan. 1709,

en van Isabella Clara de Coninck. Zijne moeder heette Anna Carolina Liegois. Hij was de 5e van 14 kinderen werd den

11 Mei 1772 te Antwerpen geboren, en trad op zestienjarigen leeftijd als vrijwilliger in dienst bij de troepen welke door de staten van Brabant, toenmaals in opstand tegen het Oostenrijksche gouvernement waren op de been gebragt. In 1792 ging hij in den rang van 2e luitenant over in het eerste regiment Belgen, dat in dienst van Frankrijk stond, en nam deel aan de veldtogten in 1793, 1794 in de Nederlanden. Hij kweet zich dapper van zijn pligt in het gevecht bij Berchem, niet ver van Antwerpen, waar hij met zijne ruiterij twee stukken geschut veroverde, als ook in het gevecht bij Lancelles, een dorpje in Vlaanderen, op den 18 Aug. 1793, waar hem twee ribben door een geweerkogel werden verbrijzeld. In 1795 ging v a n M e r l e n, schoon hij reeds sedert 11 Augustus 1793 den rang van kapitein in het Fransche leger had verkregen, als eerste luitenant over in dienst der Bataafsche republiek. Hij werd geplaatst bij de huzaren en in hetzelfde jaar nog tot ritmeester bevorderd. Met de huzaren maakte hij de verschillende veldtogten mede, waaraan de legermagt der Bataafsche republiek in die dagen deel nam. Tijdens de veldtogt in Noordholland 1799 was het regement, waarbij hij diende, ingedeeld bij de divisie du Monceau, welke divisie, gelijk bekend is, zulk een belangrijk aandeel heeft gehad aan den strijd tegen de Engelschen en Russen. In den slag bij Bergen werd hij, bij gelegenheid van een aanval der huzaren op de vijandelijke ruiterij, die langs het strand over Egmond aan zee trachtte voort te rukken, van zijn paard geworpen, doch het gelukte hem, na eenige uren bewusteloos op het slagveld te hebben gelegen, zich des nachts weder bij zijn regement te voegen. Gedurende den veldtogt van het volgende jaar waren de huzaren ingedeeld bij het leger in Duitschland, en v a n M e r l e n verkreeg toenmaals eene eervolle melding wegens zijn gedrag in het gevecht bij Oberschwach 2 Dec. 1800. Bij de afdeeling van het Bataafsche leger, waarover het bevel aan den generaal d u M o n c e a u was opgedragen, en welke in 1805, eerst een kamp bij Zeist betrok, daarna zich aan den Helder inscheepte met het doel om deel te nemen aan de ontworpen landing in Engeland, en eindelijk den veldtogt van het jaar in Oostenrijk medemaakte, was ook het regement huzaren ingedeeld, en daardoor was v a n M e r l e n ook tegenwoordig bij den bekenden slag van Ulm, waar de keizer den Oostenrijkers zulk een gevoeligen slag toebragt.

Met roem overladen, keerde het regement huzaren, in het begin van 1806 naar Nederland terug, waar weinige maanden later de verandering van regeringsvorm plaats greep, ten gevolge waarvan L o d e w i j k N a p o l e o n, koning van Holland werd. De ritmeester v a n M e r l e n trok de aandacht des konings, en ontving weldra vele bewijzen van diens genegenheid. Spoedig werd hij luitenant-kolonel bij het regiment

huzaren der garde, kort daarop majoor bij dat korps, ridder van de Unie, en eindelijk (5 Maart 1808) kolonel en kommandant van de geheele kavallerie der garde. Na de laatste benoeming bleef echter de hooge gunst, waarin van Merlen bij koning Lodewijk stond, niet lang zijn deel, althans de koning begeerde hem niet langer meer in zijne onmiddelijke nabijheid te hebben, en benoemde hem tot kommandant van het 3e regement huzaren, dat zich in Spanje bevond, met een stelligen last zich dadelijk derwaarts te begeven. Van Merlen nam nu het bevel der Hollandsche huzaren in Spanje op zich en woonde onder anderen den slag bij Almonaced bij, 10 Aug. 1809, waar bij eene charge deed op de Spaansche ruiterij die met het beste gevolg werd bekroond, en bij eene tweede charge, in verband met de Fransche dragonders, een park vermeesterde, uit verscheidene kanonnen en kaissons bestaande.

Intusschen was het regement huzaren, reeds ten gevolge van de vermoeijenisse des oorlogs, zoo zeer versmolten, dat daaruit naauwelijks een eskadron gevormd kon worden. Van Merlen onderrigtte zulks den minister van oorlog, Krayenhoff, en ontving dien ten gevolge in den aanvang van 1810 bevel naar Holland terug te keeren, ten einde daar op nieuw drie eskadrons zamen te stellen. Volgens Krayenhoff, zou, wanneer koning Lodewijk, die destijds te Parijs was, de orde zond dat de kolonel van Merlen uit Spanjen terug moest komen, dit het sein zoude zijn om Holland tegen Frankrijk te verdedigen, zoo als destijds het plan bestond.

Koning Lodewijk beschikte echter anders over van Merlen, en toen deze met het detachement dat naar Holland terug zou keeren reeds op marsch naar het vaderland was, ontving hij een koninklijk besluit van den 9e Mei, waarbij hem werd gelast, in plaats van naar Holland terug te keeren, zich dadelijk weder bij zijn regement in Spanje te vervoegen. Dit was een grievende teleurstelling; want hoezeer er niets vernederends in gelegen is, om, wanneer de nood zulks vordert, het bevel te voeren over eene kleinere afdeeling, dan waarop onze rang het regt heeft, hier bestond niet ééne reden om aan van Merlen eene taak op te dragen, die zeer goed door een ritmeester had kunnen volbragt worden. Intusschen er bleef weinig anders over dan te gehoorzamen, en van Merlen keerde derhalve naar Spanje terug, waar hij het bevel over het overblijfsel van het 3e regement bleef voeren tot na de inlijving van Holland in het Fransche keizerrijk. De keizer vergoedde echter van Merlen het leed dat de koning hem had aangedaan. Cambier, de Hollandsche minister van oorlog, overtuigd dat de verdiensten van van Merlen niet genoeg gewaardeerd waren geworden, vestigde in een zijner laatste brieven aan den Franschen minister van oorlog de aan-

dacht op dien hoofdofficier, beval zijne belangen dringend aan en eindigde onder anderen met deze woorden: ‘Cet officier fort bien noté, mérite d'être tiré de l'oubli. Je vous prie done monseigneur de vouloir lui donner un commandement plus analogue à son rang et de la mettre à même de prouver à sa majesté imperiale qu'il est pas indigne de ses bontés.’ Het gevolg hiervan was dat Napoleon, van Merlen benoemde tot kommandant van het 2e regement van de garde, dat zich toen in Spanje bevond. Van Merlen bleef tot in 1813 in Spanje, toen hij benoemd werd tot brigade-generaal en kommandant der 2e brigade van de kavallerie-divisie Chastel, behoorende tot het kavallerie-korps Latour-Maubourg dat bestemd was om deel te nemen aan den veldtogt in Duitschland. Roemrijk streed hij aan het hoofd zijner brigade in den veldtogt van dat jaar en in dien van het volgende. Bij Leipzig werden hem twee paarden onder het lijf doodgeschoten, en in het gevecht bij Montereau, Februarij 1814, dekte hij met eenige kavallerie en 800 man infanterie op uitmuntende wijze den terugtogt van Marmont, maar werd door drie lanssteken zwaar gewond en moest zich krijgsgevangen geven. Door de zorg van den prins van Wittgenstein werd hij getransporteerd naar Fontainebleau, waar ook de keizer zich bevond, die daar, gelijk bekend is, afstand deed van den Franschen troon. Weinige dagen voor deze gebeurtenis, liet Napoleon aan onzen van Merlen, die vroeger reeds met de orde der reunie en achtereenvolgende met het ridderkruis en het officierskruis van het legioen van eer was begiftigd, het diploma uitreiken van baron van het keizerrijk.

Toen Lodewijk XVIII den Franschen troon had beklommen, nam van Merlen zijn ontslag uit de Fransche dienst, en keerde naar Nederland terug. Hij trad als generaal-majoor in de gelederen van het Nederlandsche leger, en werd bij de zamenstelling van het leger te velde, belast met het bevel van de 2e brigade ligte kavallerie. Aan het hoofd dier brigade maakte hij dien korten maar bloedigen veldtogt mede, waardoor den keizer onherroepelijk ten val werd gebragt. Zijn eerste optreden tegenover de keizerlijke troepen was niet gelukkig. Vroeg in den morgen van den 16 Julij opgerukt naar Quatres-Bras, kwam hij daar aan juist op het oogenblik dat de Nederlanders, die tot daartoe de stelling verdedigd hadden en die op het punt waren te bezwijken voor de overmagt, door een nieuwen aanval van de geduchte Fransche kavallerie bedreigd werden. Hij had zijne brigade nog niet eenmaal behoorlijk in slagorde kunnen stellen, toen hij bevel kreeg oogenblikkelijk eene charge op de Fransche ruiterij te rigten. Zoo geschiedde, maar de Nederlandsche huzaren (regement huzaren no. 6, Boreel) werden door hunne tegenpartij overhoop geworpen en totaal geslagen; eene uitkomst die niets bevreemdends heeft,

wanneer men het overhaaste van den aanval in aanmerking neemt, en daarbij bedenkt dat de Nederlandsche ruiterij reeds 10 uren had gemarcheerd, en in getalsterkte verre beneden de tegenpartij stond.

Bij Waterloo was de 2° brigade gelukkiger in haren strijd tegen de Fransche ruiterij; maar zij had daarentegen het ongeluk haren beminden aanvoerder door een kanonkogel doodelijk te zien getroffen.

Nopens zijn dood lezen wij in het Engelsche militaire tijdschrift *United Service* (Mei 1852): ‘Onder allen, wier dood het verbonden leger op het noodlottige slagveld van Waterloo had te betreuren, was geen moediger krijgsman dan de dappere generaal v a n M e r l e n , de bevelhebber der 2^{e} brigade ligte ruiterij. Kort voor hij de noodlottige wonde ontving die een einde aan zijn leven maakte, ontmoette hij te midden van den strijd een Fransch generaal, met wien hij onder de vroegere Fransche regering, op den vriendschappelijksten voet had verkeerd, en dien hij op het oogendlik kon dooden of gevangen nemen; maar het denkbeeld versmadende om voordeel te doen met den toestand, waarin het toeval hem had geplaatst, groette hij hem en zeide: ‘generaal, dit is mijn gedeelte van het slagveld, en dat het uwe, zorg voor uwe veiligheid, vaarwel.’

Het schijnt dat de dappere krijgsman vervuld was met een voorgevoel van zijn naderend einde. Terwijl hij eenige ververschingen gebruikte met den generaal G h i g n y (de bevelhebber der 1^{e} brigade ligte kavallerie), de slag reeds begonnen zijnde, merkte de laatste aan, dat 's vijands geschutvuur in hevigheid toenam.’ ‘Ja,’ zeide de generaal v a n M e r l e n , ‘het zal een heete dag zijn, en voor mij de laatste.’ ‘Spreek zoo niet mijn vriend,’ riep hem de generaal G h i g n y toe, ‘God geve dat gij nog menig anderen dag moogt beleven.’ ‘Neen,’ antwoordde v a n M e r l e n op neerslagtigen toon, ‘na dezen zal ik er geene meer beleven!’ Zijne woorden waren maar al te waar; korten tijd nadat hij ze had gesproken, viel hij, doodelijk gewond, terugkeerende van eene charge, waarbij hij op eene uitstekende wijze zijne brigade tegen den vijand had aangevoerd. Zijn adjudant steeg van het paard, en wilde bij hem blijven, maar hij sloeg dit vriendelijk aanbod af, zeggende: dat diens diensten nuttiger zouden zijn voor de brigade dan voor hem, daar hij voelde dat hij geen half uur levens meer had. Op zijne tafel vond men een brief aan zijne vrouw, waarin hij haar een hartelijk vaarwel zeide, en even zoo zijn voorgevoel uitte van zijnen nabij zijnden dood, als hij dit aan den generaal G h i g n y had gedaan.

Het lijk van den generaal werd in de kerk te Waterloo begraven; een gedenkteeken versierd zijn graf, waarop de volgende regels gebeiteld staan:

'*Dans ce champ belliqueux ou sa valeur succombe*,
Sa gloire et nos regrets accompagnent sa tombe.'

Een tweede steen, door de officieren van het regement huzaren n°. 6, dat tot de brigade van van Merlen behoorde en zeer vele verliezen bij Quatre-Bras en Waterloo had geleden in dezelfde kerk, ter herinnering aan hunne gesneuvelde wapenbroeders, bevat almede een huldebetoon aan den generaal van Merlen.

Rijk aan militaire ondervinding, koelbloedig in het gevecht, vastberaden van karakter, en volkomen bekend met de behoeften en eischen van zijn wapen, was de generaal van Merlen een uitstekend kavallerie-aanvoerder, en zijn vroegtijdige dood was voor het vaderland een onmiskenbaar verlies. De luitenant-generaal, kanselier der Militaire Willems-orde schreef dan ook aan zijne weduwe, dat 'èn Z.M. èn de prins van Oranje èn de geheele armée hem betreurden,' en deed haar voorts uit naam des konings kennen dat de generaal van Merlen 'indien hij zijne dappere gedragingen had mogen overleven, een aanzienlijken graad bij de Militaire Willemsorde zou hebben bekleed, en dat, hoezeer Z.M. daaromtrent geene beschikking had kunnen nemen, de naam des generaals evenwel in de registers dier orde zou worden opgeteekend.'

Hij huwde Reina Gesina Ligtenvoort, en liet één zoon na, Jonkheer Bernard van Merlen. Deze was tijdens den slag van Waterloo in dienst, nam deel aan den Belgischen veldtogt, en leeft thans met zijne echtgenoot Gerardina Adriana van Everdingen als gepensioneerd generaal-majoor te Zalt-Bommel. Hun eenige zoon, Jonkheer Jean Baptiste van Merlen is ridmeester bij de kavallerie.

Van den generaal van Merlen bestaat slechts een weinig gelijkend portret bij de familie te Zalt-Bommel in steendruk gebragt door E. Spanier.

Zie Krayenhoff, *Geschiedk. beschouwing van den oorlog op het grondgebied der Bataafsche Republiek in* 1799 8°. Nijm. 1832; Sypesteyn, *Over het tweede regement Holl. huzaren;* Bosscha, *Neerl. Heldend. te land*, D. III. bl. 360, 463, 503; J.B.J. van Doren, *Strategisch verhaal der veldslagen bij Mont Saint Jean* 1815. Amst. 1865; *Galerie des Contemporains*, T. VIII. p. 60. *Biogr. gener. Biogr. univ.*

[Jacob Merler]

MERLER (JACOB), MERLON of JAC. MERLO HORSTIUS, zoon van Jacob Merler en Helena Mathen, eenvoudige landlieden, werd 24 Julij 1597 te Horst, bij Roermonde geboren. Nadat zijn vader door het krijgsvolk gedood was, zorgde zijne moeder voor zijne opvoeding, die zij later aan zijn moederlijken oom Jan Horstius, priester en vicaris der hoofdkerk te Keulen, toevertrouwde. Na omstreeks vier jaren het collegie der drie Kroonen onder vader Adam Casen bezocht te hebben, ging hij in dat van Montanus, om onder Johan-

nes Gelenius de philosophie te bestuderen. Den 22 Maart 1616 werd hij meester der vrije kunsten, oefende zich vervolgens in hetzelfde collegie in de Godgeleerdheid en ontving 6 Maart 1621 de priesterlijke wijding. In den aanvang van het volgende jaar benoemde hem Frans van Lorraine, deken der hoofdkerk van Keulen en bisschop van Verdun, tot zijn kapelaan en schonk hem vervolgens de pastorij van O.L.V. in Pasculo (22 Maart 1623). Hij bleef aldaar pastoor tot zijn dood, 24 April 1644. Men leest zijn grafschrift bij Paquot.

Hij schreef:

Enchiridion officii divini, *tum Ecclesiasticorum*, *tum aliorum. Divinis Officiis piè interesse cupientium usui accommodatum*. Colon. 1623. 16°.

Monita Sapientiae Christianae ad mores et vitae spiritualis officia, *omnemque pietatis cultum utilia*. Colon. 1629. 24°.

Fasciculus Myrrhae et Thuris. Colon. 1630. 24°.

Paradisus Animae Christianae, *lectissimis omnigenae pietatis deliciis amoenus*. Colon. 1630, 1644. 24°. It. *Editio altera longe auctior et elegantior*. Colon. 1675. 16°. It. 1683. gr. 8°. 1692. 18°. 1701. 24°. 1732. 8°. Brux. 1688. 16°.

Manuale pictatis, *in quo officium B. Mariae Virginis*, *septem Psalmi Poenitentiales*, *Litaniae variae*, *accessus Altaris*, *Psalterium*, *et Orationes tempore Belli et Calamitatis publicae etc.* achter de *Edit. altera* van den *Paradisus animae*, in latere uitgaven en meermalen afzonderlijk. Vertaald in het Fransch met den volgenden titel:

Heures Chrétiennes tirées de l'Ecriture Sainte et des. Ss. Pères, *contenant les Exercises pour tous les jours de la semaine ... par M. Horstius*, *docteur* (Licencié) *de l'Universite de Cologne et curé de la même ville. Traduction nouvelle de son livre intitulé: Paradisus Animae Christianae*. Paris. 1685. 12°. Brux. 1689. 12°. Louv. 1696. petit. 12°. It. *Nouvelle édition revue*, *corrigée et augmentée*. Paris. 1715. 2 vol. De vertaler is Nicolas Fontaine, *Secretaire de MM. de Port Royal*. Ook is dit werk in het Vlaamsch en andere talen overgezet.

Hij bezorgde eene uitgave van den *Commentarius van Estiús* op de brieven van Paulus. Col. Agrip. 1631. Merler voegde er den tekst der Vulgata bij.

Viaticum quotidianúm hominis Christiani. Colon. 1633. 4°.

Septem Tubae Orbis Christiani ad reformationem Ecclesiasticae disciplinae toto orbi et praesertim in Germania, *ad praesentium et graviorum malorum remedium*, *instituendam excitantes*. Colon. 1635. 8°.

Aphorismi Eucharistici, *id est*, *piae et sanctae celebrationis et communionis Monita*, *ex praecipuis Arceticis collecta et illustrata*. Colon. 1638. 8°.

S. Bernardi Abbatis Claraevallensis ... Vita et Opera novis ouris ad Mss. Codices recensita, *et in sex Tomos*, *seu Li-*

bros digesta, *studio et labore Jac. Merlonii Hortii*. Colon. 1641. 2 fol. fol.

Christianus Theodidactus, *seu doctrinae piè vivendi et beatè moriendi*, *formâ colloquii inter Christum et hominem*, *verbis fere sacris expressa*. Colon. 1643. 18°.

Viator Christianus rectâ ac regiâ viá in Coelum tendens, *ductu Thomae à Kempis*, *cujus de Imitatione Christi*, *aliaque piissima Opuscula nova curâ receusuit*, *et nots illustravit J.H. Viatoris Christiani Pars alterâ*, *in qua Thomae de Kempis Soliloquium animae: Vallis Liliorum: de tribus Tabernaculis: Gemitus et suspiria animae poenitentis*, *seu de vera compunctione cordis; Cohortatio ad spiritualem profectum*. Colon. 1643. 2 vol. 12°. Ibid. 1669-1670. 2 vol. 32°. c fig. De abt de Bellegarde gaf er eene Fransche overzetting van. Paris 1698-1700. 2 vol. 8°.

In handschrift:

Commentarius Literalis et Moralis in omnes Psalmos Davidis.

Commentarius in Vitam S. Caroli Borromaei.

Medulla Sapientiae tum sacrae tum profanae, *id est*, *breves*, *acutae et nervosae Gnomae*, *seu sententiae et Axiomata moribus formandis idonea*.

Theatrum Agonis Christiani, *id est*, *sanctorum et illustrium hominum in morbis et morte*, *Dicta*, *Facta*, *Apopthegmata*, *ex variâ*, *veteri et novâ historiâ illustrata*.

Een uitgaaf der *Opera Gregorii Magni; Paedagogus Aegrorum et Agonizantium; Zelus Domûs Dei*.

Men vindt zijn portret bij Foppens.

Zie H. Crombach, *Veri et pii sacerdotis Idea*, *seu vita R.D. Jac. Merlo Horstii.* Colon. 1661. 16°.; Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 600; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 526; Paquot, *Mém.* T. I. p. 72. *Nouv. Biogr. generale* Jichu, Adelung.

[Jacob van Merlin]

MERLIN (JACOB VAN). Zie MERLEN (JACOBUS VAN).

[Hendrik Merman]

MERMAN (HENDRIK), leefde in de eerste helft der 17° eeuw, waarschijnlijk te Amsterdam. Hij schilderde o.a. het portret van *Antonius Antonides van der Linden*, *Med. doctor te Amsterdam*, in 1633, in den ouderdom van 63 jaren gestorven, waarvan een fraaije en zeldzame gravure van Willem Jacobsz. Delff bestaat.

Zie Kramm, t.a.p. bl. 1101.

[F.A. Merman]

MERMAN (F.A.), geb. te Aalst, behoorde tot de orde der Franciscanen en was hoogleeraar te Keulen, gelijk ook definitor en provinciaal zijner orde.

Hij schreef:

Theatrum conversionis gentium totius orbis. Antv. 1573, 8°.

Davus perduellis sive rerump. perturbator, *dedicatus clarr. D. Ant. de Lalain*, *Comite de Hoochstraten*. Lovanii 1564.

Andere schriften vermelden Val. Andreas, Sweertius Jöcher. Hij stierf te Leuven 5 Sept. 1578 aan de pest.

Zie *Bibl. Hulth.*, n°. 15382, 23826.

[Stephanus Mermier]

MERMIER (STEPHANUS), een Bourgondier, deed in 1566 de eerste preek te Berchem bij Antwerpen.

Zie Brandt, *Hist. de Reform.* D. Ib. bl. 53.

[Jacobus Merlonus]

MERLONUS (JACOBUS). Zie MERLIN (JACOB VAN).

[Bernart van Merode]

MERODE (BERNART VAN), heer van Sedernich, Rumen of Rummen, (*sire de Rummen*) Kapelle, Raamsdonk enz. derde zoon van Richard van Merode, ridder, burgemeester van Luik enz. en Agnes van Warfusée, vrouwe van Waroux, was in 1566 een der verbondene edelen. Hij nam al vroeg deel aan het bondgenootschap, en teekende in hunnen naam het verdrag met de landvoogdesse. Terwijl zijn bloedverwant Richard van Merode ontrouw werd, bleef hij getrouw. Geen banvonnis van Alva, geen ongunst der koningin van Engeland, kon hem aan het wankelen brengen. Dapperheid en wijs beleid verzelden alle zijne pogingen ten dienste van het vaderland, over welks belang hij in den kommerlijksten tijd met prins Willem heimelijk raadpleegde. Ten jare 1572 had hij groot deel aan de verovering van Mechelen, welke stad echter kort daarna weder moest verlaten worden. Sedert dien tijd, (de reden is onbekend) begaf hij zich buiten Nederland ter woon. In 1579 woonde hij te Keulen, waar hij een der staatsgemagtigden tot de vredehandeling in die stad was. Toen die handeling, in het volgende jaar werd afgebroken en de Nederlandsche gezanten, volgens last der staten, terugkeerden, bleef Merode met Albada te Keulen, om, op eenen bepaalden voet, en wanneer zich daartoe eene bekwame gelegenheid voordeed, dien vredehandel voort te zetten. Daar deze gelegenheid niet kwam, keerde Merode naar deze landen terug. In 1581 aanvaardde hij, als plaatsbekleeder van den prins van Oranje, het stadhouderschap van Friesland, en bekleedde dien post met allen roem tot 1583, toen hij, wegens hoogen ouderdom, en omdat de last hem te zwaar viel, zijn ontslag verzocht en na lang aanhouden, verwierf, met groote dankzegging voor zijne getrouwe diensten.

Vermoedelijk vergezelde hij het volgende jaar het lijk van zijn vriend, den prins van Oranje, naar het graf. Hij overleed in 1591 te Keulen. Hij huwde niet, gelijk Burman wil, met Anna Literz. maar met Maria van Solenburg de Transsilvanien, dochter van Maximiliaan, heer van Raamsdonk en Grandbois, die hem twaalf kinderen schonk. Nog in deze eeuw hing ter zijner gedachtenis in de groote kerk te Leeuwarden een geschilderd bord met zijn wapen, en de spreuk *Mieulx attend Merode*.

Zie over het geslacht le Carpentier, *Hist. de Cambray* Part. III. p. 787-792; Miraeus, *Diplom. Belg.* Lib. I. C. 9; *Opp.* T. I. p. 229, 230; *Donat. Belg.* L. I. C. 152; *Opp.* T. I. p. 463; Butkens, *Troph. de Brab.* T. II. p. 52, 53, 126, 127; le Roy, *Weereldlyk tooneel van Brab.* B. III. bl. 74, 75; Ferwerda, *Wapenboek*, D. I. St. 2; van Hoogstraten, *Woordenb.* i.v.; Christineus, *Jurisp. Her.* P. I. p. 380-382; l'Espinoy, *Recherches* Liv. I. p. 104; *Nobiliaire des Pays-Bas*, T. I. p. 11, 162, 171, 206-210, 219, 220, T. II. p. 468, 469; *Suite du Supplém. au Nobiliaire*, T. I. p. 234, 235, T. IV. p. 151; Loyens, *Recueil Heraldique des Bourguemestres de la cité de Liège*, p. 240, 241; van Meteren. *Ned. Hist.* B. II. bl. 272, 277; B. XVI. bl. 57; le Petit, *Chron.* T. II. p. 233 (die hem verwart met zijn broeder, Willem van Merode, heer van Waroux) Bor, *Ned. Hist.* B. XIII. bl. 52, 108; B. XV. bl. 210, B. XVII. bl. 19, B. XVIII. bl. 15, 31, B. XIX. bl. 57; P. Burmannus, *Sec. Anal. Belg. Praefat.* p. CXXVII-CXLII; J.B. de Tassis, *Comment. de Tum. Belg.* en Hoynck van Papendrecht, *Anal.* T. II. P. II. p. 102, 349; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. VII. bl. 279, 365, 495; te Water, *Verb. d. Edel.* D. I. bl. 433, D. III. bl. 127-132, D. IV. bl. 443, 444; Scheltema, *Staatk. Ned.* o.h.w.; Voorts Bentivoglio, Strada, Cerisier, Beaufort, *Lev. v. Willem I;* Bilderdijk, van der Vijnckt, Motley, Kobus en de Rivecourt, Groen van Prinsterer, *Archives de la maison d'Orange-Nassau* (*Table de Matières*)*; Friesche Volksalm.* 1858, bl. 10; *Beleg van Gron.* bl. 38; *Woordenb. d. Zamenl.; Nav.* D. I. bl. 283, D. II. bl. 71.

[Filips van Merode]

MERODE (FILIPS VAN), zoon van Philips de Merode, graaf van Middelburg, burggraaf van Iperen, baron van Frentz, gehuwd met Jacqueline de Lalain. Te Water gist dat hij een der verbondene Edelen was, doch hij leefde later en stierf in 1629.

Zie l'Espinoy, *Richerches etc.* Livr. I. p. 123, 129; te Water, *Verb. d. Ed.* D. III. bl. 135; *Nobil.* Vol. 2. p. 1351.

[Jan baron de Merode]

MERODE (JAN baron DE), van Petershem, Perwys, Duffel, Leefdaal, heer van Westerlo enz., zoon van Hendrik baron van Merode en Francisca van Brederode. Te Water trekt in twijfel of hij niet tot de verbondene Edelen behoorde. Hij was in dienst der algemeene staten als kolonel over een gedeelte van hun krijgsvolk. Met hetzelve te Maastricht in bezetting liggende, voerde hij het gebied in die stad. Daarna werd hem het bevel over Lier en Herenthals opgedragen. Hij behoorde tot de onderteekenaars der Unie van Brussel 1577, en overleed in 1601. Hij huwde 1 (1558) Menera de Berghes, erfdochter van Anthony, marquis van Bergen op Zoom, die in 1561 stierf, 2 Margaretha van Pallant, 16 Oct. 1613 gestorven. Hij verwekte bij de eerste vrouw 1, en bij de tweede 9 kinderen.

Zie Ferwerda; *Neb. des Pays-Bas*, T. I. p. 206; te Water, *Verb. d. Ed.* D. III. bl. 135; J.C. de Jonge, *Unie van Brussel*, bl. 49.

[Jan de Merode]

MERODE (JAN DE) onderteekende in 1577 de Unie van Brussel. Wie echter deze Jan geweest is, blijft onzeker. Twee

leden van dit geslacht komen in dien tijd voor, Jan, een zoon van den vermelden, en een zoon van Willem van Merode, heer van Duffel en Waroux, die ook dien naam voerde.

Zie te Water, *Verb. d. Ed.* D. III. bl. 133, 135; J.C. de Jonge, *Unie van Brussel*, bl. 121.

[Jan de Merode]

MERODE (JAN DE), heer van Rummen en Oudelands-ambacht, baljuw van Kennemerland, volgens Ferwerda, zoon van Floris van Merode en Margaretha van Gent en dus kleinzoon, volgens van Spaen, zoon van Bernard de Merode (hier voren). Hij werd in 1653 in de ridderschap van Holland beschreven, en bekleedde sedert vele en belangrijke commissien voor den Staat. In 1660 werd hij met van Reede van Amerongen en Humalda naar Spanje gezonden, om, konde het zijn, een naauw verbond van vriendschap en koophandel met den koning te sluiten, hetwelk echter niet geschiedde. Hij overleed in 1666, bij zijne echtgenoot, Emilia van Wassenaar Obdam, zuster van den admiraal, geen kinderen nalatende.

Zie Aitsema, *Zak. v. Staat en oorlog*, D. IV. bl. 699, 707, 709; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. XIII. bl. 13; Scheltema, *Staatk. Ned.*

[Levert van Merode]

MERODE (LEVERT VAN), wordt op een der lijsten van de bondgenooten vermeld, doch op de stamlijsten komt niemand met dezen naam voor. Te Water gist dat men in plaats van *Levert* zal moeten lezen *Berent*, en denken aan Bernard van Merode, hier boven vermeld.

Zie te Water, *Verb. d. Ed.* D. IV. bl. 134.

[Richard van Merode]

MERODE (RICHARD VAN), heer van Frentz, nam, blijkens zijn schrijven aan den hertog van Alva, geen deel aan het bondgenootschap der edelen. Het is onzeker of hij de man was van (1) Francoise van Pinobont, dochter van Daniel, heer van Boulers en van Maria van Luxemburg, en van (2) Anna van Merode, dochter van Richard, heer van Peterscheim en Margriet van Hornes, of Richard van Merode, heer van Frentz, gehuwd met Margaretha d'Ongnies, vrouw van Middelburg, Betencourt enz. gestorven 1577, zij 21 Mei 1602, 7 kinderen nalatende. Een brief van Richard van Merode, geschreven aan den hertog van Alva uit Chastelneau, den 6 Jan. 1567 (1568), is door te Water medegedeeld. In de kerk te Oirschot is de grafstede van Richard van Merode, gestorven in 1572, die genoemd wordt *Soone tot Petershem*, *baenderheere van den lande van Duffle en Leefdale*. Wagenaar vermeldt Richard van Merode, heer van Oirschot. Onzeker is het of deze Richard was, die in de Genealogie bij Ferwerda voorkomt als heer van Oirschot en Hilvarenbeek, gehuwd met Geertruyd Crom, bij

welke hij 7 kinderen verwekte, onder welke een, Leon Richard, ongehuwd overleden, die in 1584 wegens Brabant gemagtigd werd tot de opdragt van de heerschappij over Frankrijk.

Zie te Water, *Verb. d. Ed.* D. III. bl. 128, 129, 135, 557; D. IV. bl. 301-303; Butkeus, *Troph. de Brab.* T. II. p. 271; Bondam, *Verz. v. Onuitg. stukk.* D. V. bl. 159; Hoynck van Papendrecht, *Anal.* T. III. P. I. p. 65; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. VIII. bl. 55.

[Robbrecht van Merode]

MERODE (ROBBRECHT VAN), zoon van Willem van Merode, heer van Duffel en Waroux (die volgt), kweet zich dapper in dienst der algemeene staten. Zijn gelukkige aanslag op Aalst was er getuigen van, over welke plaats de hertog van Anjou hem tot bevelhebber aanstelde. Kort daarna is hij ongelukkig te Antwerpen omgekomen.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. XVII. bl. 22, 38; le Petit, livr. XII. p. 414; XIII. p. 463; te Water, *Verb. d. Ed.* D. III. bl. 133.

[Walraven van Merode]

MERODE (WALRAVEN VAN), ridder van Maltha en kommandeur te Arnhem, ontving in 1638 van de ridders van Maltha volmagt om de goederen dier orde hier te lande, geregtelijk, terug te eischen, ‘doch,’ schrijft Wagenaar, ‘hij vorderde luttel en deed ondertusschen vele kosten, die hem niet werden goedgedaan.’

Zie Wagenaar, *Vad. Hist.* D. XII. bl. 28.

[Willem van Merode]

MERODE (WILLEM VAN), heer van Duffel en Waroux, ridder, broeder van Bernard van Merode, was sedert 1547 in aanzien te Luik, en in 1576 burgemeester van die stad, waarin hij in 1589 overleed. Hij behoorde in 1566 tot de verbondene edelen, en was een der eersten die dienst nam onder den prins van Oranje. Hij was eerst getrouwd met Johanna van Bocholt en daarna met Johanna van Thiant, wier moeder was Agnes of Anna van Ghistelles, vervolgens met Helena van Liedekerken.

Zie le Petit, T. II. p. 131; Loyens, *Recueil Herald. des Bourg. de Liège*, p. 314, 315; J.B. de Tassis, *Comment. de tum Belg.* l. I. p. 137; Hooft, *Ned. Hist.* B. V. bl. 196; Butkens, *Troph. de Brab.* T. II. p. 127; *Quartiers Généal.* T. I. p. 262; te Water, *Verb. d. Ed.* D. III. bl. 132-133; Groen van Prinsterer, *Arch.* T. II. p. 34, 35, 38; Ferwerda.

[Willem van Merode]

MERODE (WILLEM VAN), heer van Royenburg, een der afgevaardigden, welke Mechelen in 1576 naar Brussel zond om over de algemeene aangelegenheden te helpen raadplegen. Hij was te dezen tijde burgemeester, of, gelijk men aldaar zeide, communiemeester van Mechelen, en werd in September 1577 met Elb.

L e o n i n u s , door de algemeene staten naar Gelderland afgevaardigd. Na deze zending woonde hij, als

vertegenwoordiger van Mechelen, nog veelmalen de vergadering der algemeene staten bij, en zat dikwerf in die vergadering voor. Hij was de zoon van Hendrik van Merode, heer van Royenburg en Puttershoek en Anna van de Werta.

Ferwerda noemt hem heer van Roggenbag en Puttershoek, ongehuwd overleden.

Zie Bondam, *Onuitg. St.*, D. III. bl. 235; J.C. de Jonge, *Unie van Brussel*, bl. 155; Ferwerda, *Wapenb.* Gen. *Merode*.

[IJsbrand van Merode]

MERODE (IJSBRAND VAN), heer van Soeterwoude, Stompwijk en Wilsveen, zoon van Jan van Merode en van Catharina van de Coulster, en gehuwd met Maria van Cuylenburg, vrouw van Soeterwoude. Komt voor op de lijst van hen die in 1567 voor *Commissarissen van den Hove zijn gedagvaard tot aflegging van den gerequireerden eed van trouw aan den koniug*, *met aanwijzing van hen*, *welke al of niet zijn gecompareerd*.

Zie *Chron. v.h. Hist. Genoots.* D. II. bl. 36, D. VII bl. 20; d'Yvoy van Mydrecht, *Verb. en Smeeks. d. Edelen*, bl. 69.

[J. de Meroode]

MERODE (J. DE), dichter uit het laatst der XVII eeuw, gaf in het licht:

Vreedezang - over den algemeene vreede - affgekondigd den 21 *Oct. en gevierd den* 6 *Nov.* (1697). 's Grav. 8°.

Mogelijk was de burgemeester en med. dr. Joan Hendrik de Meroode, door J. Zeeus bezongen, zijn zoon.

Zie Zeeus, *Ged.* bl. 305, 306.

[Philip van Meron]

MERON (PHILIP VAN), monnik der orde van St. Franciscus te Gouda, leefde in de XV eeuw. Men heeft van hem:

Historie van den Heiligen Patriarch Joseph, *bruydegom der Maegd Maria ende opvoeder Ons Heeren Jhesu Christi. Gheprent tot Gouda*, *tot die Collatie broeders*, 1490, 8°.

Zie J. Walvis, *Beschr. der Goude* D. II. bl. 144; Pr. Marchand, *Diction* T. I. p. 106; Gouthoeven, *Chr.* bl. 713; Paquot, *Mém.* T. I. p. 373.

[Maarten Merous]

MEROUS (MAARTEN). Zie MERENS (MAARTEN).

[Meroveus]

MEROVEUS. Volgens de sage had zich Chlodeo koning der Franken eens in het noorden zijns rijks bevindende, naar de zeekant begeven, toen op zekeren dag

dat de koningin zich met baden verlustigde, een zeemonster uit de golven opkwam, haar overweldigde, en een zoon bij haar won, die naderhand den naam van M e r o v e u s ontving, en van wien de borstelige Merouingen, dus bijgenaamd, wijl zij een borstel op den rug droegen, afgestamd zouden zijn. Eenige onzer vroegere schrijvers brengen dit verhaal tot ons land en beweren dat van dezen M e r o v e u s het huis te Merwede en waarschijnlijk als dan mede de rivier den naam ontleend zouden hebben.

Zie O u d e n h o v e n , *Beschrijv. van Zuidholland* bl. 153; S m i t s , *Aloude staat vvn Dordrecht* bl. 27; v.d. B e r g h , *Nederl. Volksoverlev.* bl. 221; *Biogr. univ.*

[Johannes Jacobus de Merree]

MERREE (JOHANNES JACOBUS DE) van 15 Jan. 1782 tot 5 Nov. 1787 predikant te Sprang, werd met M a r c e l , predikant te Rijswijk, in 1788, gebannen, om dat zij als leden van genootschappen, gewapend ter hulpe hunner onderdrukte landgenooten uitgetrokken waren.

Zie *Vervolg van* W a g e n a a r D. XX. bl. 416.

[D. Merrem]

MERREM (D.), een graveur, wiens leeftijd onbekend is en van wien K r a m m een *hondenkop* in 8°. bezit.

Zie K r a m m t.a.p. bl. 1102.

[Casparus Mers]

MERS (CASPARUS), te 's Hage geboren, werd door R e m b o u t V e r h u l s t onderwezen, en onderscheidde zich als beeldhouwer zoo in steen als in hout. Hij bloeide omtrent 1666 en overleed te 's Hage.

Zie K r a m m t.a.p. bl. 1102.

[Mr. Jacob van der Mersch]

MERSCH, MEERSCH, MEERSCHE (Mr. JACOB VAN DER), te Hoorn geboren, vriend en tijdgenoot van P e t r u s H o o g e r b e e t s . Hij schreef:

Tgroote Raedsel-Boeck, *inhoudende dry hondert nieuwe Raedtsels met d'uytlegginghe van dien enz. in rijme vervaet ende gestelt. Oversien verb. en verm. Crommenie*, *Wouter Gavisz.*, 1652, kl. 8°. Er bestaan 6 uitgaven van dit werk.

Onder de nagelatene mss. van J. S c h o u t e n , komt voor:

Geschied-, *Dicht- en Letterkundig Mengelwerk*, *zoo geschreven als gedrukt*, *afkomstig van de familie van der Mersch; waar achter is gevoegd het groot Raetsel boek van Mr. Jacob van der Mersch*, *tot Hoorn*, *aldaar gedrukt* 1677, 8°.

Zie A b b i n g , *Vervolg op Velius* bl. 109, Bijl. 24; *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.* D. III. bl. 77; *Cat. J. Schouten* mss. bl. 66.

[Israël Jacobsz. Mersch]

MERSCH, MEERSCH, MEERSCHE (ISRAëL JACOBSZ.) of PRATANUS, bloeide in het laatst der XVI en begin der XVII eeuw en was een vriend van den geschiedschrijver V e l i u s . Hij was klerk bij Gecommitteerde Raden, en in 1618 notaris te Hoorn. Er bestaat een ms. *Sententiae ex variis autoribus collectae a Rectore Jacobo Adamaeo*, onderaan leest men: *Israël Pratanus Anno* 1588, en op de keerzijde: *Jacobo Adamaeo*, *Rector der Latijnsche Schole tot Hoorn*, 1588, *daer mijn Grootvader Israël*

Pratanus bij latijn geleert heeft. Dit laatste werd geschreven door zijn kleinzoon P e t r u s v a n d e r M e r s c h . Hij was het die het exemplaar van den *Spiegel der Behoudenis* aan de Regering van Hoorn vereerde, om het in de stads bibliotheek te bewaren; van hem is een sonnet *tot lof van den Autoor*, voor V e l i u s derde uitgaaf geplaatst.

Zie A b b i n g , *Verv. op Velius* Inl. bl. 11, *verv.* bl. 3 *Oph.* bl. 198; *Navorscher* D. III. bl. 224.

[Julius Jacobsz. Mersch]

MERSCH, MEERSCH, MEERSCHE (JULIUS JACOBSZ.), broeder van den grootvader van P. v a n d e r M e r s c h (die volgt). Deze beoefende de Nederd. dichtkunst, blijkens een gedicht van hem voor de eerste uitgaaf der *Chronijk* v a n V e l i u s . Hoorn, 1604, kl. 8°.

Zie A b b i n g , *verv. op Velius*, *aanteek.* bl. 94.

[Pieter van der Mersch]

MERSCH, MEERSCH, MEERSCHE (PIETER VAN DER) of PRATANUS, te Hoorn geboren, kleinzoon van I s r a ë l bovengemeld, was eerst knecht bij den kunst- en boekverkooper I s a a c W i l l e m z . v a n d e r B e e c k , vervolgens zelf boekverkooper en drukker te Leyden, later te Antwerpen. Hij was in het bezit van rijke aanteekeningen van zijn grootvader en van geschreven aanteekeningen op V e l i u s .

Hij beoefende ook de Nederd. poëzij, en van hem is ook de *Aanteekening* door A b b i n g medegedeeld t.a.p., D. I bl. 187, *den afval van Junius betreffende*.

Zie A b b i n g , *Verv. op Velius*, *Aant.* bl. 94; *Nav.* D. III. bl. 225. *Aanteek. v.h. verhandelde in de sectie vergaderingen v.h. Prov. Utrechtsche Genootschap* 1856 bl. 54 verv.

[Ernestus Mersman]

MERSMAN (ERNESTUS), was predikant te Deil en Enspijk, 1615. Hij fungeerde tusschen 1617-1648 meermalen als afgevaardigde naar de Geldersche Synode en gedeputeerde der Classe. In 1649 werd hij predikant te Alem en Maren en de Meijerij waar hij in 1652 overleed: zijn naam wordt met eere onder de hervormers der Meijerij genoemd.

Zie Y p e y en D e r m o u t , *Gesch. d. Ned. Herv. Kerk* D. II. bl. 145; R ö m e r , *Geschiedk. Mededeel. nopens Deil* in *Geld. Volksalm.* 1852; d e J o n g h , *Naaml. der predd. van Gelderl.* bl. 367.

[Jan Mertens]

MERTENS (JAN), deken van het St. Lucas gild te Antwerpen. Hij komt als zoodanig 15 Nov. 1481 voor. Hij was beeldsnijder.

Zie J.B. v a n d e r S t r a e t e n , *Jaerboek der Gilde van St. Lucas binnen Antwerpen* bl. 25; K r a m m , t.a. pl. bl. 1102.

[Johannes Mertens]

MERTENS (JOHANNES). Zie op MARTIJN VAN ANTWERPEN.

[Johannes Cornelis Mertens]

MERTENS (JOHANNES CORNELIS), werd in 1745 uit ordentlijke burgerouders geboren. Zijn vader bestemde hem voor den handel, doch zijne neiging voor de kunst merkende, gaf hij hem aan de leiding eerst van A. E l l i g e r en vervolgens aan Q u i n k h a r d over. Na bij den laatsten vijf jaren werkzaam te zijn geweest, werd hij naar Antwerpen gezonden, zoo om naar het naakt model te teekenen als om de kunstwerken der groote Vlaamsche meesters der XVII eeuw te bestude-

ren. Na aldaar twee jaren vertoefd te hebben, keerde hij naar Amsterdam terug, legde zich op het olieverwen toe, doch daarin minder gelukkig slagende, op het teekenen van portretten in pastel en crayon en vervolgens in zwart krijt. Hij bragt deze laatsten met een wonderlijk geduld en juistheid tot een ongemeenen graad van uitvoerigheid en kracht. Ook maakte hij op die wijze teekeningen naar voorname meesters. Hij overleed te Amsterdam in 1821. Hij was tweemaal gehuwd geweest. Zijn eerste vrouw overleed bij de twaalfde bevalling in het kraambed; zijn tweede gade was H e l e n a J a n s z e n s .

Zie I m m e r z e e l , t.a.p. bl. 215.

[Mertens]

MERTENS, ontvanger te Gend in 1584. Den 18 Julij 1584 werd aldaar uitgeroepen dat de Magistraat brieven uit Brugge aan M e r t e n s geschreven, had onderschept, waarin eenige heimelijke aanslagen op de stad ontdekt werden, waarop M e r t e n s gepijnigd werd.

Zie D e K e m p e n a r e , *Vlaamsche Kronijk* bl. 337.

[Thomas Mertvorst]

MERTVORST (THOMAS), meester in de kunsten, kanunnik in de kollegiale kerk van St. Maarten, werd afgezonden aan de Provinciale Synode in 1565 door den aartsbisschop S c h e n k te Utrecht beroepen. Daar zijnde, deed hij in naam van het kapittel een schriftelijke verklaring, die men vindt in
Bat. S. T. IV. p. 25.

[Angelus Merula]

MERULA (ANGELUS), of ENGEL WILLEMSZ. DE MERLE, ook ENGEL DE MERLE, DE MAERLEN, VAN MAARLE, INGEL WILLEMSZE, oudste zoon van WILLEM DE MERLE, werd, in 1482 in den Briel geboren. Hij werd van zijne jeugd tot de beoefening der godgeleerdheid en des kanonieken regts bestemd, en op twee en twintige leeftijd naar de universiteit te Parijs gezonden.

Hier beoefende hij als student bij het collegie der Sorbonne, de kanonieke regtsgeleerdheid en de scholastike theologie en redeneerkunde, zette zijne studie in de oude talen voort en legde zich ook toe op het Fransch. Na (15 Mei 1507) tot meester der vrije kunsten en (24 Maart 1508) tot licentiaat der theologie verheven te zijn, keerde hij naar zijn vaderland terug. Den 5 April 1511 werd hij in den Dom te Utrecht tot priester gewijd en een maand daarna (5 Mei) bediende hij zijne eerste mis in de hoofdkerk van den Briel. Hier bekleedde hij twee bedieningen, die van ‘openbaar notaris op Apostolisch gezag’ en van ‘Kanunnik.’ Intusschen bleef hij zijne studien van vroegeren tijd voortzetten, begon zich op het Grieksch toe te leggen, zoodat hij weldra het N. T, ook in de oorspronkelijke taal las. Omstreeks 1525 werd hij door den Utrechtschen kerkvoogd, P h i l i p s v a n B o u r g o n d i ë ,

naar Leuven gezonden om daar op te treden in een belangrijk geschil tusschen het Bisdom en de Universiteit der genoemde stad.

Hij vertoefde verscheidene weken te Leuven, waar men hem eenigzins als een gevangene bejegende, die wel de gansche stad als zijn gevangenis kon beschouwen, maar zich niet buiten de poorten mogt begeven zoolang het regtsgeding niet beslist was. Nog voor dit echter plaats had, schonk men hem zijne vrijheid. Reeds had Merula het grootste deel zijns leeftijds achter den rug, toen hij (1530) door heer Joost van Kruiningen tot pastoor te Heenvliet werd beroepen. Hij aanvaardde deze bediening, leefde sedert geheel voor de heilige pligten aan zijn ambt verbonden en zette zijne taalstudiën en godgeleerde oefeningen met nieuwen lust voort. Met de grootste vlijt en zelfstandigheid van oordeel las hij de schriften van de oude Kerkvaders, die van nieuwere schrijvers van naam, onverschillig tot wat partij zij behoorden, inzonderheid de schriften des O. en N. Testaments, in de grondtaal, daar zijne taalkennis hem van de ontrouw der Vulgata volkomen overtuigd had. Gedurende 22 jaren zette hij dien arbeid onafgebroken voort, en reeds voor 1540 getuigde hij zoo luide tegen enkele misbruiken en dwalingen der kerk, dat hij in verdenking van ketterij kwam. In genoemd jaar toch werd reeds de Commissaris van den Hove van Holland, belast om Adriaan Willemsze, toen Rentmeester van het kapittel van Geervliet, en waarschijnlijk ook anderen, betreffende Merulas leerwijs te verhooren. Maar deze en andere aanvallen welligt gingen voorbij, zonder, naar het schijnt, op het lot van den Hervormer eenigen nadeeligen invloed uit te oefenen. De liefde zijner gemeenteleden en de hoogachting welke de magtige heer der plaats, Joost van Kruiningen en Jacob, zijn oudste zoon, Merula toedroegen, waren zijne bescherming. Toen echter beide gestorven waren en de Heerlijkheid van Heenvliet op den jongeren zoon, Johan van Kruiningen, gekomen was, verkeerde ook Merula's lot. Deze en zijn echtgenoot Jacoba, weduwe van Jan van Vlaanderen heer van Praet, zuster van Maximiliaan van Bourgondie, zonden van hunnentwege brieven aan de toenmalige Landvoogdesse Maria, Koningin van Hongarije, om haar van Merula's ketterij te berigten. Ten gevolge hiervan verscheen Christiaan de Waart, toen Raad en Procureur-Generaal van het Hof van Holland den 30 Aug. 1552 te Heenvliet om aangaande den pastoor informatien in te winnen. Maar al te spoedig moest Merula de gevolgen van het onderzoek van dezen ondervinden. De 15 April 1553 kwam de inquisiteur Franciscus Sonnius te Heenvliet. Deze zond den Fiscaal Dirk Wolf en Karel Wesenhaghe naar de pastorij, die hem plotseling in zijn studeervertrek over-

vielen, haastig naar de boekwerken grepen, die om hem lagen, ze doorbladerden en een en ander aanteekenden. Hierop deden zij hem eenige strikvragen, die hij met kalmte beantwoordde en verlieten daarop zijne woning. Den daaropvolgenden dag, den tweeden Zondag na Paschen, was Sonnius onder zijn gehoor. Na den middag werd hij op het Hof geroepen en door den Fiscaal Wolf hem een geschreven stuk toegereikt, dat eenige artikelen van beschuldiging bevatte, waarop hij zich na drie dagen te verantwoorden had. Op den bestemden tijd leverde Merula zijne schriftelijke verantwoording in. Sonnius hiermede niet te vreden beval hem zijn geschreven leerredenen uit te leveren. Zij werden door hem aan Sonnius ter hand gesteld, vervolgens zijne overige werken en schriften onderzocht en hij op last van Sonnius door Johan van Kruiningen in bewaring genomen eerst buiten allen toegang, en 4 Junij, op aanvraag van van Kruiningen aan het Hof van Holland, te 's Hage op de Voorpoort gesteld. Op voorspraak van den kettermeester Herman van Lethmate, en later van Sonnius bij Viglius van Zúichem, werd hij in de maand December in de proosdij Bethlehem, in het Westeinde te 's Hage overgeplaatst. Terwijl Merula's lot, zoo veel zijn verblijf betrof, aldaar verbeterd was, ontstond er van eene nieuwe zijde vervolging. De Leuvensche Doctoren, waaronder Tapper wel de eerste plaats zal ingenomen hebben, wenschten dat de gevangene, wiens naam meer en meer door het gansche land klonk en om zijne standvastigheid en volharding in den strijd met den Inquisitie steeds beroemder werd, naar hunne stad zou overgebragt worden. Zij wilden waarschijnlijk hunne vereenigde krachten beproeven op den man, die als een rots onbewegelijk stond, terwijl vele zijner hervormingsgezinden medebroeders maar al te ligt bezweken, en wiens terugkeer tot de leer der Roomsche kerk van dag tot dag noodzakelijker werd, naarmate zijne glansrijke houding tot heden bij allen grooter bewondering verwekte; doch de Staten van Holland beletten zulks, even als zij vroeger belet hadden dat de pastoor van Heenvliet naar Utrecht wierd vervoerd. De landsvoogdes beval nu dat de gansche zaak aan den Inquisiteur Tapper zou opgedragen en door hem geëindigd worden. Hierop kwam deze met den Leuvenschen godgeleerde Joost van Ravensteyn, zijn fiscaal Cloeting en zijne notaris Quintyn Macquet te 's Hage en terstond werd Merula strenger bewaakt en buiten toegang gesteld. Even gelijk vroeger op de Voorpoort werd thans bij den gevangene alle pogingen in het werk gestelt om zijne dwalingen te herroepen en hij toen zulks mislukte wederom uit de proosdij naar de Voorpoorte vervoerd, en den 26 September als de dag aangewezen, waarop het proces zou beslist worden. Het gerucht hiervan verwekte alomme deelneming, de straten van 's Hage

waren gevuld met ontelbare vreemdelingen, vooral uit Gelderland. De meewaardigheid stond op aller gelaat. Men klaagde over het lot des eerbiedwaardigen ouden mans en zuchtte over de zaak der Hervorming, die duizenden dierbaar was. Hier en daar monpelde men over de valschheid der van Kruiningens, over de lafheid des Provincialen Hofs, over de grenzelooze boosheid der kettermeesters. De volksmenigten scheen gereed, om in daden van geweld het overkropte gemoed en het lang bedwongen ongeduld lucht te geven. De Inquisiteurs zagen het met klimmende bekommering en begonnen te beeven voor hun leven. Toen wenschten zij dat zij hun slachtoffer konden los laten. Nog twee dagen stelden zij de uitspraak der sententie uit. Te vergeefs wendde Nicolaas van Nieuwland, de naambisschop van Hebron, nog een poging aan om hem tot afzwering te bewegen.

De 28 September 1554 ontving de scherpregter van het Hof met de zijnen bevel om alles in gereedheid te brengen, wat tot het verbranden van een ketter noodig was, en werd hij naar de raadskamer van het Hof van Holland geleid. Hier waren de leden der Inquisitie en de president Gerard van Assendelft met al zijne raden, de stadhouder der provincie en Johan van Kruiningen met sommige zijner leenmannen uit Heenvliet, en ook Nicolaas van Nieuwland. Met ongedekten hoofde en gevouwen handen, als tot tranen bewogen, knielde hij voor Merula's voeten neder, en bad hem met luide stemme: ‘dat hij zich in deze uiterste ure tot eenige toegefelijkheid zou laten bewegen; dat hij slechts bekennen zou, in enkele, onbelangrijke stukken des geloofs onvoorzigtelijk gedwaald te hebben’. Ook de overige Inquisiteuren vereenigden zich met hem, ‘en stelden hunne zielen te pand voor den hoogsten regter, opdat zij de straffen mogten dragen, zoo zij hier zondigden.’ Wat moet ik doen? zeide Merula tot den president van Assendelft. Deze gaf ten antwoord: ‘ga niet met anderen te rade, maar met uw geweeten.’ Had Merula dit woord verstaan, dan ware gewis zijn eerste heldenmoed weêrgekeerd. Maar des grijsaards doofheid werkte het verraad zijner vijanden in de hand. ‘Wat toeft gij nog,’ riep de Bisschop van Hebron. Toen gaf Merula toe: hij wilde in het algemeen erkennen van enkele ligte punten zijner belijdenis gedwaald te hebben. Haastig bragt men nu den grijsaard op de rol, en naauwelijks is er eenige stilte gekomen onder het aanwezige volk, las men uit het Inquisitie boek, niet de verklaring in de raadzaal gedaan, maar 67 artikelen van het hoogste gewigt voor, die de oude man tot het laatst met heldenmoed had verdedigd. Deze, heette het, had hij afgezworen en 67 andere door de Inquisitie naar willekeur tegenovergestelde aangenomen. De menigte in de zaal, die voor een oogenblik met gespannen

aandacht had toegeluisterd, blikte nu met verontwaardiging op Merula neder. Merula zelf had nog geen vermoeden van het bedrog, en ontdekte het eerst toen hij in den kerker wedergekeerd en van zijn neef Willem Merula vernam wat hij uit onwetendheid had gedaan. Van zijn ambt ontzet en tot eeuwige kerkerstraf gedoemd, werd hij naar het Cellebroeders klooster te Leuven vervoerd (Maart 1555). Hier begon Tapper eene nieuwe inquisitie tegen hem in te stellen, en beschuldigde hem toen van meineed. Te vergeefs poogde hij Merula op nieuw tot herroeping te bewegen, en toen, in weerwil van de inspanning zijner uiterste krachten, alle zijne pogingen schipbreuk leden, werd Merula den 30 Junij 1556 België dieper ingevoerd, tot dat men hem ten laatste in de Abtdij van Liëssies, een der zes en twintig abtdijen van het toenmalige Henegouwen, in verzekerde bewaring stelde. Hier had hij vele en langdurige mondgesprekken met Louis du Blois, abt des kloosters, een beschaafd man, van hooge geboorte, die door zijne partij onder de beste ascetische schrijvers van zijn tijd gesteld wordt, en van zijne monniken. Toen ook deze niets op den grijsaard verrigten, werd hij den 4 Junij 1557 naar Bergen en Henegouwen vervoerd. Nog eenmaal werden nu de heetste maar ook de laatste twistredenen gevoerd. Doch spoedig gaven de inquisiteurs den moed op voor Merula's onverzettelijke volharding, verklaarden hem nu voor een redenafvallige en erger dan een ketter. Zij deden hem ontwijden en door de Brusselsche regtbank veroordeelen om den 24sten Junij verbrand te worden. Doch, ons onbekende omstandigheden, deden de uitvoering van dit vonnis nog een maand uitstellen. Eerst den 27 Julij werd hij naar den brandstapel gevoerd. Eer Merula hem beklom, vroeg hij vrijheid om nog te bidden. Deze laatste gunst werd hem ligtelijk toegestaan. De oude man knielde, hief de handen op, en was eenige oogenblikken blijkbaar in een innig gebed. Maar onverwachts zonk zijn ligchaam een weinig naar de regterzijde over. De scherpregter en zijne dienaars schoten toe en vingen hem op, meenende dat zwakte of vrees hem bezwijmen deed. Het was niet alzoo! Hij was gestorven. Eenige uren later werd zijn overschot verbrand. Zijne geschilderde afbeelding berust in het door hem gestichte weeshuis te Briele en is in steendruk gebragt voor het werk van Prof. Moll. Bertius, Baudius, Grotius, Heinsius, Luntius, Meursius, Scriverius, van der Schelling, hebben zijn uiteinde in gedichten vermeld; de hoogleeraren Merula en Moll zijn leven geschetst.

Behalve de disputatiën met de Inquisitie, welke de martelaar in zijne gevangenis aan Willem Merula getrouwelijk plagt te dicteren en de journalen, die hij hield, waren in 1604, toen de hoogleeraar Paulus Merula de *Histora*

Tragica uitgaf, o.a. nog de volgende opstellen van A n g e l u s in schrift voorhanden:
Dissertationes.
Omnes posse tractari et loqui de Verbo Dei.
De justificatione fidei.
De gratia Dei.
De vero fidei et sacramentorum intellectu.
Quomodo quis dignè accedat ad Coenam Domini.
De transsubstantiatione in altaris sacramento, *an sit vel non sit*.
De matrimonio.
De poenitentia.
De Cruce et de Tribulatione.
Consolatio conscientiarum, *quae laesae*.
Quomodo consolaturus se sit Christianus, *quum a Deo probatur et in desperationem praecipitatur*.
De solo Deo invocando in omni cruce et tribulatione.
Propositiones aliquot Christum Jesum ab multiplicibus intercessoribus vindicantes, *ipsumque solum et unicum coram Patre coelesti pro suis fidelibus intercessorem probantes*..
De cultu et invocatione Sanctorum.
De non invocandis Sanctis.
Quomodo orandum.
Voluntarie moriendum.
Explicationes.
Decalogi.
Orationis dominicae.
Symboli Apostolorum.
Ecclesiastis Salomonis.
Tentationis Ezechiae.
Alia.
Sermones infiniti.
Catechismus.
Confessio quotidiana.
Consolatio aegrotantium.
Epistolae innumerae.
Commentationes quaedam in jus canonicum.

Zie *Clar. Theologi D. Ruardi Tappari Enchusiani*, *haereticae pravitatis primarii et generalis Inquisitioris*, *Cancellarii Lovaniensis*, *Apotheosis*, *Gratiano Vero*, *Theologiae Baccalaureo*, *auctore* door H. G e l d o r p i u s in het Ned. vertaald; (*Apotheosis of Hemelvaart van R. Tapper van Enckhuizen*. Amst. 1622); A. v a n H a e m s t e d e , *Historien oft Gheschiedenis der vrom. Martelaren*, (1566) bl. 506, 506; uitg. te Dordrecht 1608. D. II. bl. 151; G y s i u s , *Hist. d. Martelaren*, fol. 242-247; *Fidelis et succincta rerum adversus Angelum Merulam tragice ante XLVII annos*, *quadriennium et quod excurrit*, *ab Inquisitoribus gestarum*, *Commemoratio*, *auctore Paulo Merula*, *ordinum foederatarum provinciarum historiographo. Lugd. Bat. apud L. Elsevierium* 1604, 4°., in het Ned. door des schrijvers zoon bewerkt, Leyden 1604, 8°. G e r d e s , *Floril.* p. 249 en *Hist. Reform.* T. III. p. 257, 1655; B r a n d t , *Hist. d. Ref.* D. I. bl. 198-213;

van Alkemade en van den Schelling, *Beschrijv. v.d. Briel*, D. I. bl. 104-116; Adr. van der Goes, *Register* op het jaar 1553, bl. 23, 26; op 't jaar 1554, bl. 7, 36, 37; op 't jaar 1555, bl. 1; De Riemer, *Beschrijv. van 's Gravenh.*, D. I. H. XIV. bl. 456, 457, 458; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. V. bl. 609; *Lev. v. Ned. Mannen en Vrouwen*, D. IV. bl. 335; P. Scriverii, *Opera anecd. Phil. et Poët.* p. 459; Matthaeus, *Anal.* (ed. II.) T. I. p. 171, (verg. *Bat. S.* T. II. p. 543-548, ed. 8°.); *Kerk. Oudh.* D. III. bl. 593; van Kampen, *Vad. Karakterk*. D. I. bl. 196, 197; Ypey en Dermout, *Gesch. d. Ned. Herv. Kerk;* De Aantt, bl. 90; v.d. Monde, *Tijds*. D. VII. bl. 244; Glasius, *Tafereelen uit het leven van Christen-Martelaren*, bl. 339 verv.; Dez, *Godgel. Nederl. o.h.W.;* W. Moll, *Angelus Merula*, *de Hervormer en Martelaar des geloofs*, Amst. 1851; Paquot, *Mém.* T. I. p. 523, *Mém. Litter. de la Grande Bretaqne*, T. I. p. 82-93; Luiscius, Hoogstraten, Nieuwenhuis, *Woordenb. der Zam.;* Kok, Kobus en de Rivecourt, Jöcher, *Bibl. Univ.;* Muller, *Cat. v. Portr.* Baudii, *Poëm.* (Amst. 1660) p. 204 seqq.; *Aurora*, *Jaarb. v.* 1849, bl. 101-110; *Nav.* D. I. bl. 354, D. IV. bl. 352, D. bl. 139; *Bijbl.* LXXXVI-VII, bl. 254; Dodt, *Utr. Tijds.* 1841. n°. 9. bl. 300.

[Paulus Merula]

MERULA (PAULUS), broeder van den vorige, een geleerd man, in verschillende talen bedreven. Hij bezocht in zijn jeugd verschillende landen, en stierf 9 Januarij 1540 oud 30 jaren. Hij huwde Agatha Martini, die hem twee kinderen schonk. Willem (die volgt) en Margaretha.

Zie den Stamboom achter de *Fidelis et succincta-commemoratio*.

[Willem Merula]

MERULA (WILLEM) zoon van den vorige, werd den 9 November 1529 in den Briel geboren. Als een jongeling van 24 jaren van de Parijsche Universiteit wedergekeerd, werd hij door de teederste verknochtheid aan zijn oudoom, Angelus Merula, verbonden. Sints 12 jaren door den dood van zijn vader beroofd, had hij in den pastoor van Heenvliet als een tweeden vader gevonden, die hem dierbaar was om zijne liefde en deugden, en in wien hij met dankbaarheid een leidsman tot de betere kennis des Euangeliums erkende. Sedert zijn oom, op bevel van Sonnius, was gevangen genomen, wijdde hij zich geheel aan hem, volgde hem in zijne ballingschap en stond hem met raad en daad bij. Zoo lang hij mogt deelde hij zijne smarten onder volslagen zelfsverloochening en met opoffering van den schoonsten bloeitijd zijner jeugd. Zijn naam komt in de laatste jaren van zijns ooms levensgeschiedenis herhaaldelijk voor; trouw stond hij den bekenner des geloofs op zijde, den ouden. dooven man in zijne redetwisten en voor zijne regters helpende met zijn gehoor, hem steunende, en, voor zoo ver in hem was, beschermde onder het verraad, dat men aan hem pleegde, en ook ten slotte ooggetuige van des Martelaars heerlijken uitgang. Hij was het, die in later leven door mondelinge en schriftelijke mededeelingen zijnen zoon Paulus in staat stelde tot het naauwkeurig verslag der gebeurtenis. In het najaar van 1557 trad hij in het

huwelijk met Jacoba, dochter van Gijsbert Heermans, uit een aanzienlijk Dordsch geslacht, vriend van Hadrianus Junius, die na hem een zoon (Paulus die volgt) en vier dochters (Agatha, Geertrui, Maria, Elisabeth) geschonken te hebben, 1589, overleed. Volgens de genealogie achter de *Fidelis et succincta Commemoratio*, was hij eerst ontvangen te Putten, vervolgens bevelhebber van het kasteel van Heenvliet. Na de verovering van den Briel door de Water-Geuzen, schijnt hij naar Dordrecht vertrokken te zijn. Hij komt aldaar echter reeds in 1570 en 1571 als Secretaris der stad voor en overleed 5 Mei 1599, in de ouderdom van 70 jaren.

Zie de aangeh. *Genealogie;* Balen, *Beschrijv. v. Dordr.*, bl. 358; H. Junii, *Epp.* p. 209, 290; Moll, *Ang. Merula enz.* passim.

[Paulus Merula]

MERULA (PAULUS), zoon van den vorige, werd den 19 Augustus 1558 te Dordrecht geboren, en na het onderwijs van Mr. Joos Schraedt, opperrector aldaar en van Ysbrand Revius te Delft genoten te hebben, naar de Hoogeschool te Leyden gezonden om zich onder Corn. Neostadius en Corn. Grotius op de regten toe te leggen. Naar gewoonte dier dagen, bezocht hij verschillende buitenlandsche hoogescholen, onder anderen die van Orleans en Genève, aan welke laatstgenoemde hij vooral Denis Godefroy en François Hottoman, toen de beroemdste regtsgeleerden van Europa, hoorde. Zijne reizen door Frankrijk, Italië, Duitschland en Engeland geëindigd hebbende, zette hij zich als advocaat te Dordrecht neder en verkreeg als zoodanig grooten roem[1]. In 1593 werd hij, in plaats van Justus Lipsius, tot Hoogleeraar in de geschiedenis, en in 1598 in plaats van Janus Dousa fil., tot opzigter der Akademische Bibliotheek te Leyden, en door de Algemeene Staten tot Historieschrijver benoemd. Den 19 of 20 Julij 1607 overleed hij te Rostock, waarheen hij met zijn gezin tot herstel van zijnen verzwakten ligchaamstoestand, een gevolg van onafgebroken studie, en om tevens zijne bloedverwanten te bezoeken, gereisd was. ‘Hij was,’ schreef Balen, ‘een man, in welke om prijs streden godsvruchtigheid, beleefdheid, zedigheid en geleerdheid.’ Van de Wall noemt hem: ‘een man van een zonderlingen geleerdheid, die de oude gedenkschriften dezer landen naarstig onderzocht heeft,’ en Alkemade getuigt bijna geen geschreven boek of zeldzaam handschrift onder het oog gehad te hebben, waarin de hand van dezen Merula niet gevonden werd. Grotius, Heinsius, Opitz, V. Fabricius, Dousa, Baudius, Barlaeus, Eufrenus, B. Vulcanius hebben hem met hunne lofdichten vereerd. Scioppius noemde hem ‘vir probitatis et eruditionis insignis.’

1) In *Thes.-rek.* te Dordrecht komt hij tusschen 1589-1590 voor als advocaat extraord., op een wedde van 6 £.

Behalve een uitgebreide wetenschappelijke en talen kennis, had de Merula ook smaak voor de schilderkunst, blijkens een door hem geschilderd portr. van Scaliger op de Acad. Bibl. te Leyden.

De Staten van Gelderland droegen hem den last op om hunne geschiedenis te beschrijven. Hiervan kweet hij zich, volgens Mr. Vonck, zeer wel, 'beginnende de geschiedenis dezer landen van de alleroudste tijden, de Sicambers, Menapiers en Batavieren tot aan de Voogden, met oogmerk om zoo verder voort te gaan, doch de dood verhinderde hem hierin.' Deze arbeid van Merula heeft nimmer het licht gezien, doch is aan Pontanus, bij het beschrijven zijner *Geldersche Geschiedenissen*, van zeer veel nut geweest. Ook liet hij een menigte handvesten en andere stukken de geschiedenis van Gelderland betreffende na, van welke Pontanus gebruik maakte.

Hij huwde in 1589 Judith Buys, dochter van Bartholomeus Buys Gryphius, Raad van de Staten van Holland, die hem 9 kinderen (Jacoba, Willem, Bartholomeus, Angelus, Justina, Jacob, Jacob, Joannes, Jacoba) naliet, die alle in hunne jeugd stierven en van welke alleen Willem eenigen naam heeft verworven. Bartholomeus Clingius, Rector der Universiteit te Rostock en Johannes Kirchman, toen Hoogleeraar aldaar in de dichtkunst, hielden beide een lijkreden op hem: die van den laatstgemelde is gedrukt.

Zijn grafschrift vindt men bij Foppens, Paquot en and. Zijn portret is in de Alm. Acad. Leid., bij Meursius en vóór de *Tydt-thresoor*, door J. Matham, met zijn devies *Vincenti Laurus*, en een vierregelig Latijnsch gedicht van D. Heinsius. Zijne Bibliotheek werd in 1608 te Rostock, niet, gelijk Paquot wil, te Leyden verkocht. Hij schreef:

Manier van procederen in de Provintien van Holland, *Zeeland ende West-Friesland*, *belangende Civile Zaaken*, *getrouwlijk ende met neerstigheid byeen vergaderd uit alle Ordonnantien*, *Privilegien*, *Instructien*, *Missiven*, *Acten*, *Apostillen etc. tot dien einde inde honderd jaaren herwaards*, *bij de Hooge Overigheid of van wegen dezelve uitgegeven: alles met Civile en Canonyke regten*, *nevens de Regtsgeleerden*, *zo nieuwe*, *als oude meeningen bevestigd*, Leid. 1592, 4°. 's Hage 1619, 4°., 1631, 4°., 1681, 4°., Delft, 1705, 4°. (*Nu van nieuws vermeerderd met verscheide Placcaten*, *Resolutien*, *Ordonnantien*, *die naderhand uitgegeeven zijn; bevestigd met Regten*, *Advisen van Regtsgeleerden*, *Sententien van de Hoven van Justitie van Holland*, *Zeeland en elders; mitsgaders veele Aanmerkingen van voorname geoeffende Practisijns; met een groot nieuw verbeterd Register voorzien*). *Verm. door G. de Haas.* Leyd. 1741. 4°., *Verm.* Leyd. 1784. 2d. 4°.

Urbis Romae Delineatio, *et methodica ex variis Authoribus Descriptio* L.B. 1599; vert. door J.L. Fenacolius (*Beschrijv. van het oude Rome*, Amst. 1650), en ook gevoegd achter zijne vertaling van Livius, Amst. 1650 fol.

Eutropii Historiae Romanae Libri X et Pauli Diaconi Libri XVIII ex editione P.M. L. B, 1592, 8°., 1594, 8°.

Ennii Annalium Libri XVIII, *quae apud varios autores*, *supererant Fragmenta*, *collecta*, *composita*, *illustrata ab Paulo G.F.P.N. Merula*, Lugd. Bat. 1595, 4°.

Vita Francisci Junii, *Beturicensis*, *ab ipsomet Junio scripta*, *et edita a P.M.*, L.B. 1595, 4°., Genev. 1602, 4°.

Willerami Abbatis in Canticum Canticorum paraphrasis genuina, *prior Rythmis Latinis*, *altera veteri linguâ Francicâ*, *addita Explicatio Linguâ Belgicâ et notae quibus veterum vocum Francicaram ratio redditur. Edente P.M.*, Lugd. Bat. 1596, 8°. De Maats. v. Ned. Letterk. te Leyden bezit een exemplaar; L.B. 1598, 8°., met wit papier doorschoten en met aanteek. van W.F. v a n d e r W i l p . Zie *Bibl. Hulthem*, T. I. p. 7, 8.

Fidelis et succincta commemoratio rerum adversus Angelum Merulam tragice gestarum ab Inquisitoribus, L.B. 1604, 4°.

Placaten ende Ordonnantien van de Wildernissen ende Jachtbedrijf, 1605 in fol. Gron. 1672. fol. eu 4°.

Vita Desiderii Erasmi, *ex ipsius manu fideliter repraesentata. Additi sunt Epistolarum ipsius Libri duo*, *collecti et editi a P.M.*, L.B. 1607, 4°.

Cosmographia generalis Libri tres, *item Geographiae particularis Libri quatuor: quibus Europa in genere; speciatim Hispania et Gallia*, *Italia*, *describuntur. Cum Tabulis Geographieis*, Amst. 1605, 4°. Amst. 1621 fol. *It. cum Tabulis Geogr. aeneis*, *multo quam antehac accuratioribus*, Amst. G u i l . B l a e u 1636, 16°. 6 vol. (op *Cat.* P. G e v e r s p. 78, 4 vol. 12°. c. fig.).

Tydt-Threzoor, *ofte kort ende bondich verhael van den standt der Kercken ende de Wereltlicke regieringen; vervattende beneffens de Successie der Pausen*, *Patriarchen*, *Eerst-Bisschoppen*, *Bisschoppen*, *etc. Keysers*, *Koningen*, *Vorsten*, *Princen*, *etc. Geestelycke Ordens*, *vermaerde Schrijvers*, *Ketters etc. de gedenckwaerdichste geschiedenissen over den ganschen Aertbodem*, *van Christi geboorte af tot den tegenwoordigen jare* 1614 *met groote vlydt ende naersticheydt opgezocht ende by een gestelt*, *den tijdt omtrent van twaelf hondert jaren; door P.M.J.C. Historie Schrijver der Vereenichde Nederlanden. Voltrocken ende vervolght van den jare MCC tot den tegenwoordige jare MDCXIIII by synen soon Gulielmum Merulam*, Leyde 1614, fol. It. *met een woordvervolg tot* 1627 (door een vriend van P.M.) bevattende de kerkelijke twisten in de Nederlanden enz. en uitv. Register, dat in de eerste uitg. ontbreekt. Leyd. 1627, 1639. fol.

Diatriba de statu Reipublicae Batavicae, *cum Libello de Republica atque urbibus Hollandiae*, *edente Joachimo Mörsio*, L.B. 1618, 4°. Volgens P a q u o t zijn er verschillende uitgaven van dit werk, van welke eene dezen titel voert.

Opera posthuma de Natura Reipublicae Batavicae: accessere Dominici Baudii Orationes omnes, L.B. 1625, 8°.

(Z.M. Boxhorn) *Commentariolus de statu confoederatarum Provinciar. Batava. Accessit de eadem materia P. Merulae diatriba*, *Hagae comit*, 1650, 12°. (P. Scriverius was de uitgever).

Oratie over den Aert en Eigenschap der Batavischen Republiek, Enkh. 1642, 8°.

Vita Joannis Capnionis, *cum ejusdem Epistolarum Libris*, *a P.M. editis*, L. B, 1642, 16°. Argentor. 4°.

Dissertatio de Maribus, achter de verhandeling van Grotius *de Mari libero*, L.B. 1623, 24°, p. 109-216. Afzonderlijk, L.B. 1635, 8°.

Italia, *Gallia et Hispania*, Amst. 1636, in 12°.

De Romanorum Comitiis et Praemiis, *quae militiam sequebantur. Opuscula posthuma. Joh. Boschio edente*, Lugd. Bat. 1675, in 12°.

Opera- varia posthuma juxta Autographum cum amplissimo indice edita et recensita, L.B. 1684, 4°.

Bijdrage tot de Geschiedenis der Kronijk van Gelderland, door Mr. P.M. Medegedeeld door P. Nyhoff, in *Chron. v.h. Hist. Genoots.*, D. VIII. bl. 304 volgg.

In Handschrift:

Beschrijving van de stad Nijwegen.

Het leven van de Heeren van Brederode, *door P.M.*, *nevens eenige authentyke en gewigtige stukken dit hoog adelijk huis betreffende*, *verzameld door K.v.A. en P.v.d.S.* 4°. *Cat. K.v.A. en P.v.d.S.* p. 39, voor *f* 19 verkocht.

Fasti Dordraceni en *Descriptio Dordraci*. Foppens vermeldt ze onder de mss. van Merula niet; maar alle de overige beschrijvers van zijn leven rangschikten ze er onder. Petrus Scriverius had in zeker tot roem van de stad Dordrecht geschreven, gedicht, het oog op deze Gedenkboeken. Zie: *Anecd. Poet.* p. 121.

Beschrijving van Holland.

Historia Belgica.

Synchronismus earum rerum, *quae proxime elapso saeculo in orbe christiano contigerunt*.

Les Provinces-Unies des Pays-Bas.

Discursus Politicus in Donationem, *sive cessionem*, *quâ Philippus II Rex Hisp. Infantem Isabellam jus transcribit Provinciarum Belgicaram*, *Comitatuumque Burgundiae et Carolesii Anno* CIↃIↃXCVIII.

Tabulae Antiquitatum Romanorum.

Historia Magistratuum Romanorum.

De diebus festis apud Romanos.

Historia sive Fasti rerum a Romanis gestarum.

Chronologia in Lucanum, *Caesarem de Bello. civili et Dionysium Hallicarnassaeum*.

Lectiones in I, *II libros Flori*.

Lectiones in Julium et Augustum Suetonii.

Lectiones in Taciti Germaniam.

Fragmenta veterum Poëtarum. Cum Annotationibus.

Nomenclator Cynegeticus.
Historia de Diis Veterum.
De linguis variis.
Diatriba de Linguae Gallicae antiquitate et dialectis.
Orationes quaedam ac Poëmata.
Praxis Latina.
Praxis criminalis Provincialis.
Curiae apud Batavos.
Commentarii in IV Institutionum Justiani libros.
Tracatus de dotibus.
Antimonia Juris.
Excerpten uit.... de werken van Matthaeus, *Merula; Manier van Procederen* enz. op *Cat. v. Voorst* (*mss.*), p. 69.

Brieven van hem vindt men in *Syll. Epistol*, ed. *A. Matttaeo* en *Chr. v.h. Hist. Genoots.*, D. IV. bl. 77. Hij beoefende ook de Lat. poëzij.

Zie Joh. Kirchmanni, *Oratio in funere C. cl. P.G.F.P.N. Merulae*, Lugd. Bat. 1672 16°, en in de *Mem. Philos. Henning Witten Decad. V.* p. 6-31; *Vita P.M.* vóór zijne *Opera Varia posthuma* L.B. 1682, 4°., *Arbor Gentilitia Merularum*, achter de *Fidelis et succincta Commentario*, en vóór de *Orat. funeb.* van *J. Kirchman*, L.B. 1672, 12°.; Orlers, *Acad. Leidens.* p. 191-193, *Ill. Acad. L.B.i.e. Vir. Clariss. Icones*, *Elogia ac Vitae* (L.B. 1613) *c. icone;* Meursii, *Athen. Bat.*; Sweertii, *Athen. Belg.* p. 593-595; Boxhorn, *Theatr. Holl.* p. 115, 116; Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 715, 716; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 944; Almeloveen, *Bibl. prom. et latens*, p. 34; Harles, *Introd. in Hist. Lat. sin.* p. 30; Scioppius, *Praef. de Arte Crit. etc.* p. 15; Magiri, *Eponymol.* p. 590; Scaliger, in *Scaligeranis secundis*, *voce Merula;* Vossius, *de Scientiis Mathem.* C. XLIV. § 36, p. 261, 262; Crenii, *Animadvers. Philol.* V. II. C. IV. § II. III. p. 110-114; P. Pars, *Index Bat.* p. 348-350; Jo. Alb. Fabriecius, *Bibl. Lat. Med. Lat.* T. V. p. 216-218; Gottl. Krauszius, *ad Conringium*, *I*, *I saec XVII*. C. V. p. 216 (18); Freytag, *Anal. lib.* p. 594, 595; Vogtii, *Catal. libr. rar.* p. 461, 462; Gerdes, *Floril. libr. rar.* p. 249; *Cat. Bibl. Bunav.* T. I. Vol. II. p. 1439; Saxe, *Onom.* T. IV. p. 55 56, *Anal.* p. 570; Freheri, *Theatrum* p. IV. p. 1504; Burmanni, *Syll. Epist.* T. I. p. 190, 192, 194, 258, T. II. p. 374, 401, T. III. p. 250, 274, 659; Vincentii Fabricii, *Epp.* p. 273; Cunaei, *Epp.* p. 111; P. Scriverii, *Ep.* XV. in Matthaeus, *Anal.* T. I. p. 365; B. Vulcanius, *Ad. inclytam Metropolim Dordrac*, *Cl. viri P. Merulae patriam; Gedicht. van S.v. Beaumont* (uitg v.J. Tideman) bl. XXV, 37, 247 (brief van Beaumont aan hem); Heinsii, *Poëm.* p. 70; Grotii, *Poëm.* p. 90; Baudii, *Poëm.*, p. 80; Eufrenii, *Poëm.;* Dousae, *Poëm.* p. 77; Saxe, Morhoff, Moreri, *Biogr. Un. Biogr. gen.* Baur, *Biogr. Hwb.;* Luiscius, Hoogstraten, Kok, Nieuwenhuis, *Woordenb. der Zamenlev.;* Kobus en de Rivecourt, Paquot, *Mém.* T. I. p. 30 suiv.; Jöcher, Adelung en Rotermund, Niceron, *Memoires*, T. XXVI. p. 1-5; Balen, *Beschr. v. Dordrecht*, bl. 209, 1177; Beverwijck, *Beschrijv. v. Dordrecht*, bl. 38; De Wall, *Voorlooper*, bl. 24; Smids en Schotel, *Beschrijv. van Dordrecht*, Inl. bl. XLV en volgg.; Goudhoeven,

Chron.; v.d. Schelling, *Hollands Al. Vrijheid*, bl. 96; Bondam, *Verzam. van uitgeg. stukken*, D. II. *Voor*b. bl. XIX; Vonck *voorrede* voor *Huygens*, *Beschrijv. v. Doesburg*, bl. LVIII, LX; Nyhoff *Bijdr. tot de Vad. Geschied. en Oudheidk.*, D. VIII. bl. 127 (Kron v. Gelderland); *Chr. v.h. Hist. Genoots.*, D. II. bl. 186, D. IV bl. 77, 102, D. VIII. bl. 305. 324 (Hist. v. Geld.), Schotel, *Lev. en werk. van P. van Alkemade en P.v.d. Schelling*, bl. 320. Dez. *Comment. de merit. Blyenb.* p. 119, 123; Dez. *Kerkl. Dordr.* D. I. bl. 118. Dez. *Floris I en II van Pallant*, bl. 144, 145. Dez. *Letter en Oudheidh. Avondst.*, bl 99. Dez. *De Bibl. d. Hoogeschool te Leyden*, bl. 10, 11; Bouman, *Gesch. d. Geld. Hooges.* D. I. bl. 26; Siegenbeek, *Gesch. d. Leidsche Hooges.*, D. I. bl. 68, D. II. bl. 9, 10, 16, 77, 279; Moll, *Angel. Merula de Hervormer en Martelaar des Geloofs*, bl. 175, 176, 182; Van Kampen, *Bekn. Gesch. der Ned Letterk.*, D. I. bl. 328; *Nomenclator autor. omnium quorum libri nel manuscripti vel typis exstant in Bibl. L.B.* L.B. 1595, p. 103, 104; A. Teisserius, *Catal. Author. et Bibliothecar.*, p. 256; Jo. Jac. Moser, *Biblioth. Scriptor. de rebus Suevicis*, p. 40; *Cat. Bibl. publ. L.B.*, p. 119, 199, 217, 244, 253, 287, 295; *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, D. I. bl. 95, 200, D. II. bl. 5, 316, D. III. bl. 214, 306; *Bibl. Thys.* p. 41; *Navorscher*, D. VIII. bl. 3; Bodel Nyenhuis, *Topogr. lijst*, No. 39, 40, 44; *Bibl. Hulthem* (Index); Muller, *Cat. v. Portr.;* van der Monde, *Tijds. voor Geschied. enz.* 1841. bl. 244.

[Willem Merula]

MERULA (WILLEM), zoon van den vorige, werd omstreeks 1591 te 's Hage geboren. Val. Andreas en Foppens noemen hem ten onregte Georgius. Hij studeerde te Leyden[1)], waar hij zich door zijne ligtzinnige woorden in tegenwoordigheid van anderen uitgesproken, het ongenoegen van Curatoren op den hals haalde. Hij was een geleerd jongeling, blijkens het door hem uitgegeven werk, getiteld: *Vita Traiani Imp. e Diogene Graeco traducta*.

Hij gaf verschillende werken van zijn vader in het licht, en vervolgde diens *Tydt-Threzoor*.

Zie het vorig Art.; Jöcher; Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 265.

[J. Merula]

MERULA (J.), schreef:

Politiek en Militair handboekje van den staat der geünieerde provintien. 12°.

[Daniel III van de Merwede]

MERWEDE (DANIEL III VAN DE). Sommige oudheidkundigen der 17 en 18 eeuw hebben den oorsprong van het geslacht de Merwede trachten op te sporen, en eenige hunner gegist, dat het door jongere zonen, of wel door bastaardij uit het grafelijk huis van Holland is voortgekomen. Zekerder is het, dat het reeds vroeg, onder de aanzienlijkste van het oude graafschap gerekend, en, in 1150, door huwelijk aan het huis Teylingen vermaagschapt werd. Balen, die zich de moeite

1) Hij werd in 1612 te Leyden als student in de Medic. ingeschreven, en was toen 21 jaren. Zijn vader ontmoet men in het *Alb. Studios.* op 28 Aug. 1578.

heeft gegeven, om de genealogien van vele oude Dordsche geslachten uit familiepapieren en andere bescheiden op te maken, heeft zich ten aanzien der Merwedens, bij gemis van de noodige bronnen, daar er in zijn tijd geen afstammelingen van dit geslacht te Dordrecht leefden, bij de opgaven van Goudhoeven en Beverwyck bepaald. Waarschijnlijk klimt de ouderdom van dit geslacht niet hooger op dan tot de regering van Dirk V of Floris II en was Adelhelmus van Riede, die in 1105 leefde, een broeder van den eersten heer van de Merwede, en de grootvader van Daniel I of van Daniel II, die in het jaar 1150 voorkomt, volgens sommige omtrent 1180-1200 leefde; huwde met Lutgart van Linden of Lynden (die met Jan van Persyn, heer van Waterland hertrouwde, en den 26 Oct. 1201 stierf en te Rijnsburg begraven werd), en wiens zuster Maria met Hugo van Teylingen in den echt trad, en in 1172 stierf, nalatende twee kinderen, van welke de jongste de stamvader was van de heeren van Toll.

Of Nicolaas van de Merwede, dien wij op het tournooi in. 1179 te Keulen gehouden, ontmoeten, zijn zoon of broeder was, is duister. Van Daniel II komen ons geen bijzonderheden meer voor. Hij liet drie kinderen na (1) Daniel III, leefde in 1204 en was gehuwd met de dochter van den heer van Heeswijk bij Heusden, nam deel aan den kruistogt van Boudewijn, graaf van Vlaanderen, en was tegenwoordig bij de inneming van Constantinopel. Tot loon zijner dapperheid werd zijn wapen met XV bisans vermeerderd. Zijne kinderen waren Daniel IV (die volgt); Herbaren, na doode van zijn oom Diderik heer van Riede, zegelt in 1277 met graaf Floris V zeker privilegie van die van Zijdwinde in Zuidholland; Agnes, gehuwd (1) met Hendrik van Alblas, knape, 1255 (2) met Jan van Wenna; Gerarda, huwt 1272 Johan van Aldenburg, knape, voogd over het kind van zijn zuster Agnes, Johan van Alblas; Hendrik, ridder, getuige over een brief van Jan van Heusden 27 Mei 1246.

(1) N. van de Merwede, gehuwd met Philips van Uyternesse, heer van Mathenesse 1212. Hij leefde nog in 1236; Diderik van de Merwede, heer van een smaldeeling der Merwede, Dijkgraaf van den grooten Woerd 1203.

Zie Balen, *Beschrijv. van Dordrecht*, bl. 1105 volgg.; Goudhoeven, Hoogstraten, van Leeuwen, Kok (over het geslacht); te Water, *Verb. der Edelen*, D. IV. bl. 135 volgg.; Goudhoeven, *Chr. van Holl.*, bl. 92, 188; Meerman, *Cod. dipl.* op 27 Mei 1246; van Wijn, *Huisz. leven*, D. II. bl. 81; Schotel, *Slot Teilingen*, bl. 10; Balen, bl. 37; van Mieris, *Charterb.*, D. I. bl. 310; Smids en Schotel, *Beschrijv. v. Dordr.* bl. 110, 111, 112.

[Daniel IV heer van de Merwede]

MERWEDE (DANIEL IV heer VAN DE), ridder, staat als getuige over een brief van de heeren van der Lecke in 1246 met Hendrik van de Merwede over een brief van Jan van Heusden, en bezegelde in 1253 eene uitspraak betreffende den Heusdenschen tol van graaf Willem II, R.K. Hij huwde Ida van der Does en liet, volgens sommigen, vier zonen na, onder welken hij eenige zijner leengoederen schijnt verdeeld te hebben, en waaruit de geslachten van Tolloysen, Clootwyck en Muylwyck zijn voortgesproten. Een dezer zonen zou geweest zijn Herbaren van de Merwede, die anderen zijn broeder noemen (zie het vorig artikel). Anderen willen dat deze verdeeling onder Daniel III plaats had en houden Daniel V en Jan van de Merwede voor zijne zonen. Daniel V, knape, was in 1293 borg van den Graat van Holland bij Bisschop Johan van Utrecht, en liet kinderen na. Jan van de Merwede, knape, was heer van Tolloyse, waarmede hij in 1271 bedeeld werd, borg van heer Giselbert van Aemstel op St. Juda en Simon avond 1285, ook komt hij voor in de Dordsche Thesoriers rekeningen van 1284, 1285. Zijn descendenten waren heeren van Tolloysen.

Zie Meerman, *Cod. dipl.* op 29 Nov. 1243 en op 27 Mei 1246; Mieris, *Charterb.* D. I. bl. 280; Balen, bl. 1152; Smids en Schotel, t.a.p. bl. 112.

[Adriaan van de Merwede]

MERWEDE (ADRIAAN VAN DE), heer van Clootwyck, waarmede hij in 1271 bedeeld werd, komt voor van 1270-1290. Hij was, volgens sommigen, broeder van Jan, en huwde N. van Daelem. Zijne descendenten waren heeren van Cliootwyck en Muylwyck. Zijn zoon Jan bezat, bij zijns vaders leven, de goederen en gerechten van Almkerk, Zandwyck, enz.

Zie Balen, bl. 1106, 1113 volgg.

[Claes en Dirk van de Merwede]

MERWEDE (CLAES en DIRK VAN DE), volgens sommigen broeders van Adriaan. Zij werden in 1299 door die van Dordrecht, bij de bemagtiging van het slot de Merwede doodgeschoten.

Zie Balen, t.a.p. bl. 1110; Smids en Schotel, t.a.p. bl. 112.

[Daniel VI heer van de Merwede]

MERWEDE (DANIEL VI heer VAN DE), ridder, maakte 10 Julij 1307 met de stad Dordrecht eene vereffening over het regtsgebied van zijn ambacht en was getuige onder een brief van Willem IV 10 Febr. 1338. Hij komt voor in 1326 en overleed in 1341. Hij ook huwde Hadewig van Borsselen en liet na Daniel VII.

Zie v.d. Wall, *Priv. v. Dordr.*, D. I. bl. 133, 134, 278; Smids en Schotel, t.a.p.

[Claes van de Merwede]

MERWEDE (CLAES VAN DE), broeder van den vorige, verschijnt in 1305 ter dagvaart te 's Hage en sneuvelt in 1345

bij Stavoren. Zijn zuster Geertruid huwde Cornelis Booth, Knape, Schepen te Dordrecht 1310.

Zie Balen, t.a.p.; Ms. *Geneal. v.d. Merwede*.

[Daniel VII heer van de Merwede]

MERWEDE (DANIEL VII heer VAN DE) en Wieldrecht, ridder, werd in 1341 door Graaf Willem IV gemaakt baron van de Merwede, welke heerlijkheid hij van hem tot een onversterfelijk erfleen ontving (wordende zij te voren van de heeren van Voorn en 't Huis van Gaasbeek te leen gehouden) blijkens extract uit de sententie vanden hoogen raad te Mechelen 18 Mei 1560 gewezen. Hij was een der VII baanrotsen, die met den voors. Graaf, nevens zijn broeder Floris en zijn oom Clacs van de Merwede op Cosme-en Damiane-dag 1345 tegen de Friesen bij Stavoren, dood bleef. Volgens Troissant gebood hij over 33 gewapende mannen, die alle gevangen werden gehouden, zonder dat de Friesen er één op losgeld wilde stellen. Van hem gewaagt een oud hands. van 1409 dus:

> 'Den vijften zulde dus verstaen,
> Hij droech van keel duergaen
> Een faes van zilver gebisanteert
> Van goude soe wast geblaseneert.'

Hij huwde Juffer Johanna van der Eem, en liet na: Daniel VIII, Nicolaas, Diderik en Floris die volgen.

Zie van Loon, *Aloude Reg. van Holl.*, D. V. bl. 535; Mattheus, *Anal.* T. II., p. 233, 300; *Chron. de Traj. et ejus comitatu*, p. 560; Balen, bl. 1107; Froissard, Vol. IV. Dh. LXXXVII. p. 223; Wagenaar, *V.H.* D. III. bl. 260; Smids en Schotel t.a.p., bl. 112.

[Floris van de Merwede]

MERWEDE (FLORIS VAN DE), ridder, broeder van den vorige, vermeld onder de voornaamste Edelen van Willem III, sneuvelde 1345 met zijn broeder Daniel bij Stavoren en liet na Floris van de Merwede, Ridder, Ambachtsheer van Sliedrecht, vermeld anno 1399.

Zijn broeder Dirk van de Merwede, Ridder, binnen Dordrecht 1344, wordt in 1369 met zijn anderen broeder Jan vermeld in een Keur van Hertog Albrecht van Beijeren op het uitwateren van Alblasserdam. Een derde broeder Willem van de Merwede leefde in 1341. Ook had hij twee zusters; Ludgarda van de Merwede, gehuwd met Amelis van Aemstel van Mynden Woutersz, vermeld 1348, in 1352 gestorven, en Alid van de Merwede, boele of bijzit van Willem IV, die bij haar verwekte Daniel van Poel in 1408 door de Luikenaars verslagen.

Te dier tijde bloeide ook 'Herbaren van de Merwede, ridder, broeder van de Merwede,' heer van Riede 1323, volgens anderen van Pendrecht en bailliu van Zuidholland, ook vermeld 1338 onder een handvest van Willem IV, 11 Sept. 1325 genoemd Herbaren van Riede, gehuwd met Mechteld van Heusden.

Zie Balen, bl. 1106, 1107; *Deviscc*, *Chr.* 188, 375; Oudenhoren. *Beschrijv. van Zuidholl.*, bl. 447; Smids en Schotel, t.a.p. bl. 112; Ms. *Geneal. v.d. Merwede;* Mss. *Aant. over het gesl. v.d. Merwede*.

[Daniel VIII Baron van de Merwede]

MERWEDE (DANIEL VIII Baron VAN DE), zoon van Daniel VII. Hij was waarschijnlijk nog jong, toen zijn vader sneuvelde. In zijne jongelingjaren nam hij deel aan de Hoeksche en Kabeljaauwsche twisten, en schaarde hij zich onder de banier van graaf Willem V. Later diende hij den koning van Frankrijk tegen de Engelschen, zelfs streed hij onder een der Saraceensche vorsten, die destijds in Spanje regeerde, tegen een ander Moorsch koning. Intusschen had hij een en andermaal het H. land bezocht en beurtelings den koningen van Cyprus en Rhodus en den Griekschen keizers gediend. Nu ontmoeten wij hem hij de bestorming van een Turksche vesting in Klein Azië, dan op de kruistogten tegen de Heidenen, in Rusland en Polen, soms toog hij ter bedevaart, soms doolde hij tot het opsporen van avonturen door vreemde gewesten, als Spanje, Portugal, Italië, Croatië, Sclavonië en Bulgarië, in Europa, Syrië, Cyprus en andere Grieksche eilanden in de Middelandsche zee. Hij zou zelfs tot Indië zijn doorgedrongen, indien hem zulks niet ware belet geworden. Er bestaat op hem een lofdicht, onder den naam van *Claghen*, in een Wapenboek, dat vroeger tot de Bibliotheek van van Hulthem behoorde, en door Smids en Schotel in hunne *Beschrijving van Dordrecht* is medegedeeld[1)]. Hij komt overigens voor, 1348, als knape en ridder; verscheen meermalen ter dagvaart, ook als getuige van Willem V 1355, en van hertog Albert 13 Dec. 1367. In een Register in de voormalige Charterkamer van Holland van 1355 leest men: ‘Danyel van de Merwede, Heer Danyels soen komt van mire vrouwe 't Ambacht van Nyewerkercke.’ In 1359 was hij lid der ridderschap, voorts een boezemvriend van Jan van Blois, Heer van ter Goude, Châtillon, pair van Frankrijk. Tusschen 1369 en 1390 ontmoeten wij hem als Dijkgraaf van den grooten Waard. Hij huwde een erfdochter van den heer van Steyn op de Maze, bij Maeseyck en Hoorne en liet kinderen na. Hij stierf, volgens sommigen in 1393, volgens anderen komt hij in 1394 nog als getuige voor.

Zie Balen, t.a.p.; van de Wall, *Privil. van Dordrecht*, D. I. bl. 241 volgg., bl. 299; Smids en Schotel t.a.p., D. I. bl. 114; Ms. *Genealogie*.

[Nicolaes of Claes van de Merwede]

MERWEDE (NICOLAES of CLAES VAN DE), broeder van Daniel VIII, behoorde in 1359 tot de Ridderschap van graaf Jan van Blois en begaf zich voor hem in gijzeling, toen hij tot prestatie van borgtogt voor Hertog Aelbregt van Beijeren werd opgeroepen; vergezelde hem in 1369 op een heirvaart tegen de Lithauwers, en is bij het sluiten van het

1) Sommigen brengen die *Claghen* tot Daniel VII.

huwelijk tusschen Willem van Gelre en Catharina van Beijeren. Volgens sommige was hij een broeder van Daniel VI. Hij had nog een broeder Diderik, die in 1393 voorkomt en Floris, Ambachsheer van Sliedrecht 1399, wiens dochter M. van de Merwede huwde Adam van Lockhorst, wien zij de heerlijkheid Sliedrecht ten huwelijk bragt.

Zie de Lange van Wyngaarden, *Heeren van den Goude*, D. I. bl. 525, 558; Smids en Schotel, t.a.p., bl. 112, 113; Ms. *Geneal*.

[Daniel IX baron van de Merwede]

MERWEDE (DANIEL IX baron VAN DE), Ridder, Heer van Steyn, Poelwyck en Leer-ambacht. Hij verscheen meermalen ter dagvaart onder Willem VI, en was in 1396 op het tornood te Cuinre in Friesland, door hertog Aelbrecht aangerigt. Hij huwde Margaretha van Heynen uit Vlaanderen, weduwe van Lodewijk van Praet, heer van Moerkerken bij Brugge, bij wie hij drie dochters verwekte.

1 Margaretha, baronesse van de Merwede, erfdochter van Steyn, Poelwyck. Zij huwde omtrent 1410 met Willem, zoon van Reinoud van Brederode en van Jolente, erfdochter van Gennep op de Maze. De heerlijkheid van de Merwede werd door Willem en Margaretha den 8 Julij 1417 in pantschap gegeven aan Gijsbrecht, heer Woutersz. van Genderen, knape, en juffrouw Soete van Beveren Willemsdr. echtelieden. In 1427 verkochten zij de heerlijkheid van de Merwede aan Lodewijk van Praet, heer van Moerkerken en Moerkerkenland. Beide echtelingen deden een bedevaart naar Rome en stierven, kort na hunne terugkomst, 1451, hoog bejaard, zonder kinderen.

2 Jenne van de Merwede, huwde Philips van Spangen, ridder, raad in den Hove van Holland, zoon van Engelbert van Spangen en Elisabeth van Alkemade en stierf kinderloos.

3 Walburg van de Merwede in 1450 non in het St. Angniete klooster te Dordrecht.

Daniel stierf in 1403 in den bloei van zijn leven.

Van Beverwyck spreekt van een verdrag tusschen Dordrecht en heer Daniel van Merwede, in of kort voor 1440 aangegaan, en wordt daarin gevolgd door Balen en Oudenhoven; doch van de Wall ontkent dat er toen een Daniel van de Merwede bestond, op gezag van alle genealogien. Wij vinden echter vermeld dat er een Daniel van de Merwede in 1419 op de pais tusschen vrouwe Jacoba en Hertog Jan van Beijeren te Woudrichem was, en in 1451 een Daniel van de Merwede, die met de stad Dordrecht in onmin geraakt, aannam zich voortaan niet binnen eenige mijlen van de stad te zullen ophouden. Volgens Actenboek der stad Dordrecht 1405-1425

verkocht Daniel van de Merwede 'XVII marghe lants gheleghen in Zwindrecht in heer en Danyeles ambacht.' Wij mogen hier niet denken aan Daniel van Praet, die in 1473 met de Heerlijkheid van de Merwede werd beleend.

Zie Beverwyck, *Beschrijv. v. Dordr.*, bl. 120; Oudenhoven, *Beschrijv. v. Zuidholl.*, bl. 47; van der Eyck, *Handv. van Zuidholl.*, bl. 27; van de Wall, *Priv. v. Dordr.*, bl. 135; Smids en Schotel t.a.p.; Ms. *Geneal. Familie aanteekk.; Z.H. Volksalm.* 1839, bl. 65.

[Willem van de Merwede]

MERWEDE (WILLEM VAN DE), broeder van Daniel IX, ridder, Ambachtsheer van Muilkerk, stierf in 1413 en liet na Jenne van de Merwede, vrouwe tot Muilkerke, die huwde Jan van Herlaer, ridder, heer van Meerwyck. Zij hadden kinderen, o.a. Jan, in 1492 landcommandeur der Duitsche orde Balye van Utrecht.

Zie Balen t.a.p., bl. 1107; Ms. *Geneal.*

[Otto van de Merwede]

MERWEDE (OTTO VAN DE), broeder van Willem van de Merwede, onderstennde Willem VI tegen den heer van Arkel, en was in 1405 bij het beleg van Hagenstein en Everstein. Hunne zuster Machteld van de Merwede huwde Gerrit van Vliet zoon van Jan van Vliet en van N. van der Lecke of Polanen. Hij was ridder; in 1396 met Hertog Aelbrecht in den oorlog tegen de Friezen, stierf in 1404 in den bloei zijns levens, zij in 1421.

Zie Ms. *Geneal.*

[Diderik van de Merwede]

MERWEDE (DIDERIK VAN DE). Er was in de XV eeuw, behalve de regerende tak nog een andere, gesproten uit Dirk, een der zonen van Daniel VII, vermeld 1344. Deze liet een zoon na, mede Dirk, die in 1393 leefde, en vader was van Dirk, ridder, heer van Eethen, Meeuwen en Baardwijk. Hij gaf voon schepenen aan Pieter Aerndtz, 'een banck in de kercke te Slydrecht 1406,' (blijkens den lastbrief, te vinden in een Register den Leenkamer, genaamd: *Bevelboek IIII* 1408-1410). Den 14 Mei 1413 werd hij tot bailliu van Zuidholland aangesteld, welk ambt hij tot 1418 bekleed heeft, toen hij door Willem Lodyk werd opgevolgd. Hij hield 's graven herberg *Henegouwen* te Dordrecht van hertog Albrecht in leen, en was van 1414-1421 slotvoogd van Geertruidenberg. Die van Dordrecht belegerden: hem in deze stad, nadat zij, in 1418, het leger van hertog Jan van Brabant van voor hunne muren verdreven hadden. Van 1425-1447 was hij Drost van Heusden, Raad, en een der getrouwste vrienden van Jacoba van Beijeren, die hij met Arend Spieringk uit Gend hielp ontvlugten. Hij stierf in 1459 zeer oud, en ligt te Meeuwen onder een verhevene tombe begraven met zijn vier, kwartieren.

Hij huwde Catharina van Ranst, dochter van Cos-

teyn van Ranst, uit Brabant, en liet na 1 Odilia van de Merwede, vrouwe van Eethen, Meeuwen en Waalwijk, gehuwd met Robbert van Drongelen, ridder, die kinderen naliet; 2 Claes van de Merwede, oudste bastaard bij joffrouw van Uitwyck, heer van Baardwijk, leenburge van Holland 1459, gehuwd met juffrouw Margrieta Bogaert te Dordrecht. Zij stierf in 1473, hij in 1505, nalatende 1 Jan, heer van Baardwijk, kinderloos gestorven. 2 Willem in 1477 voor Avesnes in den oorlog tegen de Franschen ongehuwd gestorven. 3 Mechteld, vrouwe tot Baardwijk, na den dood van haar broeder Jan, gehuwd met Mr. Cornelis, zoon van Reyner de Jonge en juffrouw Jenne Quekel, pensionaris van Dordrecht 1474; raadsheer in den Hove van Holland 1377; rentmeester van Holland 1504. Hij stierf 1505, zij 1507. 4 Lysbeth, gehuwd met Willem van Boekhoven in Braband. 5 Maria gehuwd met Pieter Soheyffaert te Antwerpen. Zij leefde in 1520 als weduwe met kinderen.

2 Jan van de Merwede, bastaard bij dezelfde, in 1477 onder de edelen en ridderschap van Holland.

3 Daniel van de Merwede, bastaard bij dezelfde, in 1477 onder de edelen en ridderschap van Holland, huwde juffrouw Agnes van Bruhesen en stierf in 1512 kinderen nalatende.

Zie Balen t.a.p., bl. 1109; Smids en Schotel t.a.p.; Matthaeus, *de jure gladii*, p. 215; Burman, *Utr. Jaarb.* D. I. bl. 343, 470; Veldenaar, *Chr.* bl. 119; *Verm. Beka*, bl. 389; Wagenaar, *V.H.* D. III. bl. 447; Ms. *Geneal*.

[Jonkheer Jan van de Merwede]

MERWEDE (Jonkheer JAN VAN DE) DANIELSZ.[1], ridder, geb. 1488, vergezelde keizer Karel V op zijne reis door deze landen in 1540, was 1549 onder de edelen bij de inhuldiging van koning Philips te Dordrecht[2]. Hij of een ander der Merwedens behoorde tot de verbondene edelen. Hij stierf 1580, volgens sommige 88, volgens anderen 92 jaren oud. Hij huwde eerst N. van der Werve, zuster van Willem van der Werve, ridder, te Antwerpen, in tweede huwelijk met Elysabeth van Sandwyck, en liet na:

1 Adriaan van de Merwede, vermeld onder de edelen 1549, kanunnik ter Groote kerk te Dordrecht, in 1557 deken der 12 kanunniken.

1) Zijn broeder Dirk, ridder, huwde .. van Berkensteyn, uit het geslacht Heemskerk te Haarlem, stierf in 1526 en liet drie dochters na, van welke Agnes non werd te Loosduinen 1572.

2) Zijne tegenwoordigheid bij de inhuldiging van Philips te Dordrecht is een blijk dat deze bastaarden ook van moeders zijde van edelen huize waren, daar de bastaardij den stand der moeder volgde. Nog in 1641 komen de bastaarden van de Merwede voor onder de Hollandsche edelen, (zie de Lijst bij Halma, *Woordenb.* D. I. bl. 12).

2 Dirk van de Merwede, vermeld onder de edelen 1549, schepen te Heusden, welligt een der verbondene edelen, gehuwd met Maria van Sandwyck.

3 Daniel van de Merwede, ridder, vermeld 1615, nalatende Hendrik van de Merwede, drossaard van Vianen.

Zie Balen t.a.p.; Smids en Schotel t.a.p.; te Water, *Verb. d. Edelen*, D. III. bl. 145, 138, D. IV. bl. 444, 445.

[Jonker Adriaan van de Merwede]

MERWEDE (Jonker[1] ADRIAAN VAN DE), zoon van Dirk van de Merwede en Maria van Sandwyck, schepen (1599, 1600, 1601, 1602, 1604, 1605, 1909, 1610, 1611, 1615, 1617, 1618), burgemeester (1603, 1607, 1608, 1611, 1714) kastelein en drost (1618-1625) van Heusden. Hij sterft 1625, te gelijk met zijn vrouw juffer Elisabeth Doys, dochter van Johan Doys thoe Bruynulen, schout van Dalfsen en van Sophia van Holthe, aan de pest, en ligt te Heusden in een kelder met zijn acht kwartieren begraven.

Hij liet na:

1 Jan van de Merwede, de eerste die de baar in het wapen gegolfd gevoerd heeft, gedoopt 1 Junij 1622, te Kampen 27 Febr. 1663 gestorven en in de Boven-kerk met zijn acht kwartieren begraven. Hij huwde te Zwolle Wilhelmina, dochter van jonkh. Robert van den Beecke, cameraar en burgemeester van Zwolle en van E. van Voorne, geb. 29 Julij 1629, gestorven 1683.

2 Dirk van de Merwede, geb. 1621, luitenant van een Zeeuwsche compagnie, huwt 7 Nov. 1649, Agneta Piccard, dochter van Johan Piccard en Roca van Brederode te Coeverden, toen hij aldaar in garnizoen lag. Hij overleed 20 Junij 1653.

3 Everwyn van de Merwede, gest. 1653.

Zie ms. *Geneal*.

[Jonker Adiaan Willem van de Merwede]

MERWEDE (Jonker ADIAAN WILLEM VAN DE), zoon van Jonker Jan van de Merwede, geb. te Zwolle Sept. 1656; 28 April 1685 op sommatie van prins Willem III, door de Staten van Friesland aangesteld tot ridmeester, met bevel van een garde du corps op te rigten voor gemelden prins en te commanderen, blijkens voorhanden commissie. Hij stak in 1688 met den prins naar Engeland over en was bij diens krooning tot koning van Engeland tegenwoordig. In Holland teruggekeerd verliet hij de krijgsdienst en werd door koning

1) In de aanstelling van Adriaan als drossaard, kastelein en dijkgraaf van Heusden, d.d. 22 Oct. 1618 wordt hem het praedicaat van jonkheer gegeven.

Willem tot burgemeester van Kampen en gedeputeerde der Staten van Overijssel benoemd. Hij huwde 9 Nov. 1678 te Zwolle Elisabeth Blanckevoirt, dochter van Gerhard en van Maria van Santen en liet na:

1 Jonker Jan Willem van de Merwede, geb. 29 Mei 1680, kapitein der infanterie, 26 Nov. 1706 te Kampen gehuwd met Geertruida Anna, baronesse van Rheede, dochter van Ernst, baron van Rheede, heer van den Pankeler en van Ida Lucretia van der Beecke. Hij overleed in den bloei zijner jaren; zij 14 April 1750.

2 Jonkr. Gerrit Adriaan van de Merwede, geb. 1684, kapitein der infanterie ter dienste der vereenigde Nederlanden, in 1718 ongehuwd te Huy overleden.

3 Jonkr. Willem Daniel van de Merwede, geb. 1685, kapitein der infanterie, ten dienste der vereenigde Nederlanden, huwde A. van Benega.

4 Jonkr. Robert Hendrik van de Merwede, geb. 168., ongehuwd overleden.

5 Maria Judith van de Merwede, gehuwd met Gerrit Jacob Blanckevoirt tot den Pothof.

Zie ms. *Geneal*.

[Jonkr. Jan Frederik van de Merwede]

MERWEDE (Jonkr. JAN FREDERIK VAN DE), zoon van jonkr. Jan Willem van de Merwede en van Geertruid Anna, baronesse van Rheede, geb. 22 Jan. 1714. Hij was kapitein der infanterie, majoor van het regement van den generaal Burmania, later kolonel van het regement van den prins van Baden-Durlach; woonde de batailles van Fontenoi (1745) Rocoux (1746) bij, en was bij de overrompeling van Bergen op Zoom als bevelhebber van het fort Rovere. Zijne zuster Lucretia van de Merwede, geb. 4 Nov. 1709 op den huize Parkeler, huwde 12 Oct. 1744 Cornelis Pieter de Voocht van Ryneveldt, luitenant-kolonel der infanterie. Zijn broeder Adriaan Willem, geb. 23 Nov. 1710, stierf 1774 ongehuwd; Ernst Jan, geb. 26 Dec. 1711, werd kap. der grenadiers, en stierf 1780 ongehuwd; Godert Maurits, geb. 29 Dec. 1714, stierf 12 Nov. 1756; Gerrit Robbert, (gelijk zijne vier andere broeders) te Deventer 12 Nov. 1716 geb., stierf ongehuwd 13 Oct. 1744 als vaandrig bij 't corps Burmania.

Jan Frederik van de Merwede huwde 5 Mei 1749 Sippina Johanna, baronesse van Heerdt tot Eversberg, dochter van Robbert Frederik en Johanna Sippina Molenschot. Hij overleed 13 Oct. 1779; zij, 26 April 1802 te Kampen in 76-jarigen ouderdom.

Hij liet na:

1) Jonkhr. Jan Willem Cornelis van de Merwede, geb. 22 Maart 1751, burgemeester van Kampen, gehuwd met

Rudolphina Anna Lemker van Breda, geb. 7 Sept. 1759, dochter van Pieter Anthony en Helena Wijnanda Opten Noort. Hij overleed 11 April 1780, oud ruim 29 jaren; zij op den huize Oldhorst, 31 Aug. 1778 oud 19 jaren;

Jonkhr. Philippus Everardus van de Merwede, die volgt;

Elisabeth Maria Jacoba van de Merwede, geb. te Kampen 31 Mei 1754, gehuwd te Kampen in 1775 met Jan Frederik Engelbert van Brandt, kapitein der dragonders van Z.K.H. den prins van Hessen-Kassel, in dienst van den staat.

Jonkhr. Robbert Adriaan Willem van de Merwede (die volgt).

Geertruida Anna Lucretia van de Merwede, geb. te Kampen 23 Mei 1759, ongehuwd aldaar overleden 20 Mei 1832.

Jonkhr. Jacob Karel Frederik van de Merwede geb. te Kampen 24 Maart 1762; 6 Nov. 1786 Scholtus van Oldenmarkt, 16 Julij 1787 in den IJssel verdronken.

Geertruid Judith Elisabeth Maria van de Merwede, geb. te Kampen 29 Junij 1764; huwt te Kampen 1794 P.A. van Rappard, kolonel der cavallerie in O.I. Hij overleed 13 Nov. 1819, zij 28 Junij 1828 kinderloos.

Aldegonde Johanna Coenders van de Merwede, geb. te Kampen 5 Julij 1766, huwde 1793 te Kampen Frederik Constantijn Gerrit Willem van Motman kapitein der infanterie.

Zie ms. *Geneal*.

[Jonkhr. Philippus Everardus Merwede]

MERWEDE (Jonkhr. PHILIPPUS EVERARDUS), zoon van den vorige, geb. te Leeuwarden 12 Maart 1752, kapitein eener compagnie infanterie, neemt zijn demissie uit de dienst 11 April 1787; werd door den prins-erfstadhouder den 27 Oct. v.d.j. aangesteld tot scholtus van Steenwijk c.a. in plaats van Jonkhr. Rammelman; 12 Dec. 1794 ontvanger gener. van het kwartier Vollenhoven. Hij huwde 26 Julij 1784 Froek Juliane Geertruida, baronesse Sloet; jongste dochter van Lodewijk Arend Sloet tot Pluttenburg en van Johanna Geertruid Juliane van Sytsama. Hij overleed 15 Junij 1808; zij 1 Maart 1806, nalatende:

Jonkhr. Jan Frederik van de Merwede (die volgt).

Johanna Geertruida Juliana van de Merwede, geb. 23 Maart 1787 te Kampen; huwt 20 Oct. 1807 Mr. Cornelis Adrianus Mollerus, fiskaal bij het hoog militair geregtshof. Zij stierf 22 Junij 1820.

Jonkhr. Boudewijn Assuerus Johan van de Merwede, geb. 20 Nov. 1788 te Steenwijk, was kapitein bij de genie, en sneuvelde in de campagne van Rusland 1812, ongehuwd.

Jonkhr. Lodewijk Arend van de Merwede, geb. te

Steenwijk 16 Nov. 1790, stierf Aug. 1806 ongehuwd door een ongelukkig toeval op den huize Warmelo.

Geertruid Anna Lucretia van de Merwede, geb. 4 Nov. 1792; huwde te Kollum 19 Maart 1823 Theodorus van Swinderen, geb. 13 Sept. 1784, zoon van Pieter en van Johanna Margaretha de Beveren, hoogleeraar te Groningen. Hij stierf kinderloos 11 April 1851.

Anna Catharina Johanna van de Merwede, geb. 18 April 1794 te Vollenhoven.

Jacoba Carolina Frederica van de Merwede, geb. 10 Nov. 1799; huwde 15 Dec. 1820 te Kampen Hendrik Holle, luitenant bij de infanterie, regiments adjudant, later burgemeester te Oost-Capelle.

Sippina Johanna van de Merwede, geb. te Kampen 13 Mei 1801; huwt 21 Dec. 1826 Jonkhr. Mr. Pieter Nicolaas Quarles van Ufford, geb. te Keulen 12 Julij 1797, zoon van Pieter Nicolaas en van Margaretha Geertruid Horsman, lid der arrondissements-regtbank te Zutphen.

Zie ms. *Geneal*.

[Jonkhr. Robbert Adriaan Willem van de Merwede]

MERWEDE (Jonkhr. ROBBERT ADRIAAN WILLEM VAN DE), broeder van den vorige, geb. te Kampen 9 Jan. 1756; kapitein der infanterie ten dienste dezer lande, nam in 1787 zijn domissie, werd 1788 door den prins-erfstadhouder aangesteld tot gemeenman der stad Kampen, in plaats van den gemeenman, die verkozen, doch door Z.H. gedesapprobeerd was; in 1789 door den prins-erfstadhouder tot burgemeester van Kampen aangesteld, werd hij in 1795 als zoodanig afgezet en 4 April 1808 door koning Lodewijk benoemd tot wethouder van Kampen. Hij stierf 13 Dec. 1812 ongehuwd.

Zie ms. *Geneal*.

[Jonkhr. Jan Frederik van de Merwede]

MERWEDE (Jonkhr. JAN FREDERIK VAN DE), zoon van Jonkhr. Philippus Everardus van de Merwede, werd 5 Mei 1785 te Kampen geboren, begaf zich in 1805 naar Engeland, trad aldaar in dienst als luitenant bij het regement hanoversche jagers van den kolonel Halkett, deed met dit corps de veldtogten in Portugal, Spanje en Frankrijk tot 1814, was bij de inneming van Parijs en den slag bij Waterloo, woonde eenigen tijd in het koningrijk Hanover en keerde toen naar het vaderland terug, waar hij 3 Junij 1847 ongehuwd, doch bij zekere Geertruid Wouters 11 bastaarden nalatende, stierf. Hij was de laatste mannelijke afstammeling van het geslacht de Merwede's.

Zie ms. *Geneal*.

[Matthijs van de Merwede]

MERWEDE (MATTHIJS VAN DE), heer van Clootwijck, verkeerdelijk door J. Scheltema, Michiel van Muyl-

wyck, gezegd van de Merwede en Matthijs van Muylwyck, heer van Clootwyck genoemd, was de eenige zoon van Johan van de Merwede van Clootwyck, rentmeester van de ridderhofstad Clootwyck en van Cornelia, dochter van Willem van Beveren en Emerentia van den Eynde[1]. Hij werd te Dordrecht omstreeks d.j. 1625 geb., en reeds in zijn vroege jeugd aan de leiding van Dr. Isaack Beeckman, en later aan die van Casparus Parduyn, beide rectoren der Latijnsche school aldaar, toevertrouwd. Na te Leyden gestudeerd te hebben, vertrok hij, volgens gebruik dier dagen, in 1646 naar Engeland, van waar hij in 1647 naar Frankrijk overstak, en vervolgens met Adriaan van Blyenburg en Nicolaas Heinsius naar Italie. Lang hield hij zich te Rome, Venetie en Napels, in welke plaats hij, gelijk later te Nettuno, in levensgevaar verkeerde, en *den vloek van Napels en de Napolitanen* vervaardigde, op. Na zijne terugkomst te Dordrecht, in het laatst van 1650, trad hij in den echt met Debora Sponsen, bij welke hij drie kinderen (Adriaan Victor, Johan Jacob en Daniel) verwekte. Zijn sterfjaar is niet bekend: dat hij in 1677 nog in leven was, maakt men op uit de *Beschrijv. v. Dordr.* van M. Balen, die in dat jaar het licht zag en die van zijn afsterven geen gewag maakt. Op de verkooping der handss. van J. Koning, was een eigenh. brief, door hem in 1675 geschreven.

Volgens een overlevering bezweek hij aan de schrikkelijke gevolgen zijner in Italie gehouden levenswijs. Zijn hoogst zeldzaam en uitmuntend gegraveerd portret staat voor de 4° uitgaaf zijner *Mintriomfen*, en soms ook voor zijne veel minder bekende *Geestelijke Minnevlammen* met een onderschrift van E. Vos. Driemaal liet hij zich in Holland, en eens te Rome afbeelden. Zijn portret, in het laatst van October 1648, door Hans Henrik Schoonveld, 'hoogduyts edelman en schilder, die sijn linkerhand en sijn rechter oog alleen tot sijn wil had' oordeelde hij het beste. Johan Gambas van Volterra vervaardigde in Julij 1649 zijn afbeeldsel van aarde. Daar het volstrekt geen gelijkenis met het origineel had, zond van de Merwede het den kunstenaar terug, die vier dagen daarna van spijt stierf.

Volgens Balen verwisselde hij de koleuren van het wapen van Clootwijk (een veld van goud, doorsneden met een fasce van keel) dat een zijner voorouders, Adriaan van de Merwede, in de XIIIe eeuw had beginnen te voeren, met die

1) Zijn oudste zuster, Emerentia, huwde met Maximiliaan van der Meer van Barendrecht, zijne jongste, Margaretha, was in 1676 ongehuwd. Een derde zuster, bij Balen niet opgegeven, stierf in 1649 of 1650.

van dat van de Merwede (een veld van keel, doorsneden met een fasce van zilver, beladen met vyftien torens van goud).

Van de Merwede was zeer bedreven in de meeste moderne en de oude classieke talen. Te Rome werd hij lid der schildersbent, waar hij in kennis raakte met de Nederlandsche schilders, die zich toen te Rome bevonden. Op Adriaan van Essesteyn, die hem een tijd lang als schilder vergezelde, vervaardigde hij gedichten. Zijn smaak voor de dichtkunst deed hem te Rome ook den omgang zoeken van Reinier Anslo. Dezen las hij zijne te Rome vervaardigde gedichten voor, die met genoegen gehoord, en met een lofvers, later voor zijn *Roomse Mintriomfen* gedrukt, vereerd werden. Ook Nicolaas Heinsius, Adriaan van Blyenburg, Cornelis Boy, J. Burghoorn, Henrick Bruno, Th. Graswinckel, J. de Vries en andere zijner dichtlievende tijdgenooten, behoorden tot zijn kunstvrienden.

Hij zelf was geen ongelukkig beoefenaar der poezij. Reeds in zijn jeugd vervaardigde hij versjes voor de *Dordsche kraam* en in 1643 een dichterlijke overzetting van het *vierde boeck van d'Eneïs van Virgilius*, later bij zijn overige gedichten uitgegeven. Die overzetting werd gevolgd door een te Rome vervaardigd dichtstuk *de Italiaan*, ons alleen bij naam bekend, en dat door de *Uitheemschen oorlog ofte Roomse Min-triomfen*, *voorgevallen en beschreven in 't jaar* 1647, 1648, 1649, 1650 en 1651 te 's Hage bij Isaac Burghoorn in 4°. en 8°. het licht zag. In weerwil dat het verboden, ja zelfs door beulshanden verbrand werd, verscheen er in 1654 te Amsterdam bij Lodewijck Spellebout, een tweede in 8°, in 1657 te 's Hage een derde, in 1674 een vierde druk van. Het bevat een wulpsch verhaal van liefde's-gevallen, waarin hij te Rome gewikkeld werd, en hetwelk ten volle bewijst, dat hij, als een slaaf van den wellust en deszelfs dienst, niets anders verwierf dan de wrangste vruchten, of op zijn best bloemen, maar daar, zoo als Poot zegt ‘nog horzels in.’

De uitgaaf van dezen bundel berokkende den dichter zoo vele onaangenaamheden dat hij te rade werd voor eenigen tijd zijn geboortestad te verlaten. Hierop verschenen in 1653 in 4°. bij Isaäc Burghoorn zijn *Geestelijke Minnevlammen*, *poëtischerwijze voorgestelt*. Uit de opdragt aan jonkheer Pieter van Peene, en het antwoord aan C. Boy en F. Graswinckel, op hunne hem toegezondene verzen, blijkt dat de rampen, hem van God toegeschikt, hem wijzer en beter gemaakt hadden. Verscheidene dichters als C. Boy, F. Graswinckel, H. Bruno, J. de Vries, M.v. Baarlant en E. Vos, hebben voor dezen bundel gedichten geplaatst, waarin zij hem met zijne zedelijke verbetring hartelijk gelukwenschen. Hij bevat eene dichterlijke overzetting van *Salomons Hooglied* reeds in 1643, op verzoek zijner zuster Margaretha, ver-

vaardigd en uitgegeven met zijn berijming der *zeven Psalmen van Boetvaardigheid*, voorts *Heilige dagen; Boetvaardige Magdalena*, *Pauls bekeeringe* enz., ook het 13e *Satyrdicht van Junius Juvenalis*, in Hollandsche verzen overgebragt. Onder den pseudoniem van Emilius Elmeguidi, gaf hij in het licht: *Alle de schimpdichten van Decius Julius Juvenales* en *A. Persius Flaccus*, gelijk ook de Boetpsalmen reeds vroeger in het licht gegeven en door Huydecoper aangehaald.

Zie Balen, *Beschr. v. Dordr.* bl. 33, 37, 961, 1105, 1106, 1113, 1114, 1115, *Uith. Mintr.* (1654 4°), bl. 151, 184, 190; J. Scheltema, *Gesch. en Letterk. Mengelw.* D. III. St. III. bl. 123, 159; de Vries, *Gesch. d. Ned. Dichtk.* D. I. bl. 221, *Aant.;* Witsen Geysbeek, *B.A.C. Woordenb.* D. IV. bl. 415: G. D.J. Schotel, *Iets over M.v.M.* in *Z.-H. Volksalm* voor 1839, bl. 73 vlg.; Ansloo's *Poezy*, bl. 275; Abcoude, *Naamr.* bl. 244, *Aanh.* bl. 138; Muller, *Cat. v. portr.; Nav.* 1866, bl. 139, 140.

[David Francois de of le Merweilleux]

MERWEILLEUX of MERVEILLEUX (DAVID FRANCOIS DE of LE). Het eerst komt ons deze ingenieur voor in de belegering van Namen, 1695, waarin hij gekwetst werd, en tot belooning van zijne diensten door koning Willem III werd benoemd tot ordinaris ingenieur. Hij is later bij de uitvoering der werken onder Coehoorn te Bergen op Zoom geweest.

Hij is de schrijver van het werk:

La Campagne de Namur contenant une relation fidèle etc. des mouvements des armées confederées et ceux de l'armée de France dans les Pays-Bas. La Haye 1695 *par D*(*avid*) *F*(*rancois*) *d*(*e*) *M*(*erveilleux*) *avec plan des attaques exactement tiré sur leterrain*,' dat hij opdroeg aan koning Willem III, het beste werkje, dat over die belegering bestaat.

Part. berigt.

[Mr. Franciscus Simonsz. van Merwen]

MERWEN (Mr. FRANCISCUS SIMONSZ.[1] VAN), schepen der stad Leyden, werd te gelijk met Ludolf van Keulen in 1600, volgens eene instelling door prins Maurits verordend, aangesteld tot hoogleeraar te Leyden, om in de Nederlandsche taal die deelen der wiskunde te onderwijzen, welke meer bijzonder tot vorming van ingenieurs geschikt zijn.

Zie Siegenbeek, *Gesch. d. Leyds. Hooges.* D. II. bl. 83, 84.

[Hendrik van Merwen]

MERWEN (HENDRIK VAN), leefde voor de reductie van Deventer in 1587 aldaar ambteloos, had toen reeds communicatie met deu vijand gehouden, gelijk uit de resolutien van schepenen en raad blijkt, en was burgemeester van die stad toen hij in 1588 met zijn ambtgenoot Bernh. van Winssum met eene zending naar Verdugo werd belast om hem het

1) Den 7 Mei 1594 werd Franciscus Simonis van Merwen als litt. stud. te Leyden ingeschreven.

bezwaar der stad voor te stellen, doch werd in het terugkeeren, bij den overval van het convooi, tusschen Schulenburg en Deventer gevangen en zwaar gekwetst. Men bragt hem en van Winssum het eerst naar het huis Dorth, alwaar zij vijf weken bleven, vervolgens naar Lochem, waar zij in den blaauwen toren gezet en dag en nacht aan handen en voeten geboeid werden. Om het rantsoen te bevorderen, werd van Merwen eenigen tijd ontslagen, maar moest zijnen neef, Alart Hacfort, als gijzelaar in zijne plaats stellen, die nu ook zoo lang aan handen en voeten gesloten lag. Van Merwen was genoodzaakt de rantsoenpenningen uit eigen middelen bijeen te rapen en bleef een jaar en 22 dagen in de gevangenis te Lochem, zoodat hij eerst in het begin van 1590 moet ontslagen zijn.

Zie *Overijsselsche Volksalm. voor oudheid en letteren*, 1848. bl. 146 volgg.

[Joan van Straalen, heer van Merxem]

MERXEM (JOAN VAN STRAALEN, heer VAN). Zie STRAALEN (JOAN VAN).

[A. Merz]

MERZ (A.), schrijver van

Wat is kerk? en welke onder zoo vele is de ware en zaligmakende kerk? 's Hage 1824. 2 d.

[Herman Mesander]

MESANDER (HERMAN), noemt zich zelven op het titelblad zijner gedichten Frisius, gelijk ook de rector Oldewelt te Norden in een gedicht aan hem gewijd. De schrijver van *Das gelehrten Ost-Friesland* houdt hem voor een Oost-Fries. De namen zijner ouders zijn onbekend. Hij ontving het onderwijs van den rector Jacob Martini te Norden, studeerde te Wittenberg, werd predikant bij de Luthersche gemeente te Wirdum, in 1603 rector te Norden, en in hetzelfde jaar predikant te Hage. Hier stond hij 9 jaren tot dat hij in 1612 tot predikant te Norden werd beroepen. Hij bleef aldaar tot zijn dood 11 Dec. 1640. Mesander was een voortreffelijk kanselredenaar en goed Latijnsch dichter.

Hij gaf in het licht:

Predigten über die Durchl. Fürstin (*die Gemahlin Grafen Enno des* 3*ten von Ost-Friesland*) *Catharina von Schwedin*. 1611.

Centuria horarum melicarum Centuria I, *Cent. II et Cent. III.* Emden 1613. 4°.

Erato Ethica, *sive methodus doctriuae virtutum nova ac compendiosa*. Emden 1632. 4°.

Zie Reershemius, *Ostfriesl. Luth. Prediger Denkmahl.* S. 259; *Das gelehr. Ostfriesl.* T. II. S. 294.

[C. Mesch]

MESCH (C.), onder de *Orationes Scholasticae Delphenses*, op de *Bibl. van Ned. Letterk. te Leyden*, vindt men er eene

van C. M e s c h , *Qua ostenditur Rempubl. esse beatam*, *cui praesit Princeps clemens ac justus*. Delph. 1748. 4°.

Zie *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk*. D. II. bl. 191.

[Adriaan Mesdach]

MESDACH (ADRIAAN), monnik van de Cistercienser orde, geboren te Veurne, onderwees langen tijd de zedekunde in de abdij van Chateaudan te Brugge, en bekleedde er ook de post van onder prior. Volgens zijn leerling d e V i s c h was hij zeer welsprekend en ervaren in de godgeleerdheid en geschiedenis. Men bewaarde te Chateaudan van hem:

De sacramentis in genere et in specie.

De internis actibus Religionis, *Devotione et Oratione*, *praesertim horis canonicis*.

Hij vervaardigde ook een chronijk van zijn klooster, die J a n C h r y s o s t o m u s H e n r i q u e z bijna geheel heeft opgenomen in zijn *Desertum Dunense*, en in zijn *Fasciculus Sanctorum Ord. Cisterciensis*.

Zie P a q u o t , *Mém.* T. I. p. 535; J ö c h e r .

[S. Mesdach]

MESDACH (S.), een portretschilder, volgens K r a m m , waarschijnlijk een Zeeuw, wijl hij te Middelburg personen heeft afgebeeld, waarvan er eenige in prent uitgaan, zoo als dat van den predikant H e r m a n u s F a u k e l i u s , lid der synode te Dordrecht, 1618, 1619, en van A. B o r s t i u s , predikant te Middelburg 1634, aet. 70. Het geslacht duurt nog voort te Vlissingen.

Zie K r a m m , t.a.p. bl. 1102.

[R. Mesdag]

MESDAG (R.), med. dr. en vroedmeester te Groningen, honorair lid en directeur van het natuur- en scheikundig genootschap aldaar, overleed er 9 Julij 1814 in den ouderdom van 27 jaren. Den 13 Dec. van dat jaar, sprak ds. J.D. V i s s e r i n g , vriend en bloedverwant aan den overledene, in voornoemd genootschap een plegtige redevoering ter zijner nagedachtenis uit. Hij maakte zich voordeelig bekend door zijne *Diss. Obstr. de partu difficili instrumentis secantibus absolvendo*. Gron. 1810. 8°.

Zie *Kunst- en Letterb*. 1815, D. I. bl. 4; H o l t r o p , *Bibl. Med. Coir.* p. 220.

[W.C. van Mesdag]

MESDAG (W.C. VAN), sedert 1814 apotheker, in ruim 25 jaren lid en secretaris van de plaatselijke commissie van geneesk. toevoorzigt te Groningen, was een in zijn tijd zeer goed gevormd pharmaceut, uit de school van P. D r i e s s e n .

Hij overleed 6 Dec. 1854, in den ouderdom van 62 jaren.

Zie *Ned. Weekbl. v. Geneesk.* D. IV. bl. 518.

[Mes Hammer]

MES HAMMER, bijgenaamd T o i s o n d'o r , heraut van wapenen van het gulden vlies. Toen de president V i g l i u s , kanselier dier orde, in 1565 in hare vergadering een redevoering had gehouden, zeide M e s H a m m e r , die de hervorming

was toegedaan, ‘dat de president een fabeltje uit de legende van St. Andries verteld had.’ De marktgraaf van Bergen op Zoom vroeg ook waar de president zulks gelezen had, en die zond hem daarop het boekje der discipelen van Achayen, na den dood van St. Andries uitgekomen, ‘wederleggende aldus’, gelijk hij zeide, de lasteringen van Mes Hammer.’

Zie Beaufort, *Lev. v. Willem I*, D. I. bl. 417.

[G. Mesgers]

MESGERS (G.), schreef:

Natuurlijke historie van den mensch. Amst. 1763. 8°.

[A. Mesius]

MESIUS (A.) Zie METIUS (A.)

[Jan de Mesmaker]

MESMAKER (JAN DE), volgde in 1484 Mattheus de Layens als bouwmeester (meester der stads messelriewerken) te Leuven op. Zijn voorganger was de bouwmeester van het stadhuis aldaar.

Zie Kramm, t.a.p. bl. 1102.

[van Mesritz]

MESRITZ (VAN), 17 Julij 1793 te Rotterdam geboren, was in 1831 ambtenaar bij de bank te Brussel en gaf in die betrekking uitstekende blijken van trouw, moed en beleid, die door koning Willem I zeer werden gewaardeerd. Later werd hij administrateur van het kroondomein en hoofdambtenaar bij het departement van finantien. Hij was kommandeur van de orde van den Nederl. Leeuw, en overleed in Mei 1864.

Zie *Handelsblad* 5 en 6 Mei 1864.

[Pieter Gerard Mess]

MESS (PIETER GERARD), geb. omstr. 1765, overl. 1847, secret. van Rijnland, vermoedelijk auteur der *Vrije gedachten van een ingeland van Rijnland*, *over de verhandeling van droogmaking des Haarl. Meers*, *uitgeg. door den heer F.G. van Lynden van Hemmen in den jare* 1821. Leyden 1821. 8°.

Zie het artikel *Lynden van Hemmen* (*F.G.* baron *van*)*; Cat. d. Bibl. v. Ned. Letterk.* D. I. bl. 131; D. III. bl. 332.

[Nicolaas Messchaert]

MESSCHAERT (NICOLAAS), werd 19 Julij 1774 te Hoorn geboren. Zijn vader, Nicolaas Messchaert dreef koophandel, al zijne aanverwanten waren kooplieden, zijne moeder heette Johanna Bel. Eigene aandrift drong hem reeds in zijne jeugd tot een vurige beoefening der letteren. Een korten tijd echter had de

lezing van het leven van de Ruyter door Brandt hem zoo aangegrepen dat hij besloot den zeemansstand te omhelzen. Hij kwam hiervan terug, oefende zich onder Ds. P. van Dokkenburg te Zaandijk in de oude talen en godgeleerdheid, werd leeraar bij de doopsgezinde gemeente te Oude-Sluis in de Noordzijpe, vervolgens te Grouw en Blokzijl, eindelijk te Rotterdam, waar hij gedurende meer dan een en dertig jaren werkzaam was.

Messchaert had een even diepe als uitgestrekte kennis vooral van de Engelsche, Fransche en Nederduitsche talen, geschiedenis, oude en nieuwe letterkunde. Bij de invoering van het lager onderwijs van 1805 tot schoolopziener van zijn

district aangesteld, slaagde hij er in alomme bekwame schoolonderwijzers te vormen of derzelver aankweeking bij anderen, ook in de kweekscholen van het departement tot Nut van 't Algemeen en het stads armbestuur te ondersteunen.

'Achtentwintig jaren schreef v a n R e e s e m a', was hij werkzaam als schoolopziener van ons district, en wat hij als zoodanig heeft uitgewerkt, is te veel omvattend dan dat ik zou aanvangen het te vermelden. Maar de uitvoerigste optelling van alles wat hij deed zoude zich ook moeten oplossen in deze eenige gedachte: 'Hij was een waarachtig vriend der menschheid.'

Was hij een ijverig lid der maatschappij in 't Nut van 't Algemeen, van het Bijbelgenootschap, welks vergaderingen hij dikwerf bestuurde en met redevoeringen opende, ook was hij sedert 1817 lid der maatschappij van letterkunde te Leyden en van de hollandsche maatschappij van fraaije kunsten en wetenschappen, wier vergadering hij in 1821 opende met eene rede over den *volmaakten redenaar*. Op den 1 Junij 1796 huwde hij G e e r t j e B a k k e r, uit welk huwelijk drie kinderen in leven bleven. Het was op een uitstap naar zijne in Gelderland wonende dochter, dat hij met zijn echtgenoote vertoefde ten huize van den predikant der doopsgezinden te Utrecht, J. V i s s c h e r, vroeger zijn kweekeling, toen hij door de cholera overvallen werd, en den 13 Julij 1833 overleed. Zijn lijk werd op de nieuwe begraafplaats ter aarde gebragt in het graf van den heer G.J. v a n M e n s v e l d, die dat uit achting had aangeboden.

Hij schreef:

Aanmoediging en loon van den getrouwen Evangeliedienaar.

Feestrede bij de vyf en twintig jaren lang vervulde predikdienst.

Leerredenen ter verklaring van het Evangelie van Johannes. Rott. 1831. 3 d.

De zegen van den openbaren godsdienst; leerrede ter gedachtenis van de stichting en inwijding der nieuwe kerk van de Doopsgezinde gemeente voor 50 *jaren*, *gehouden den* 29 *Mei* 1825.

Leerrede over God, *den regter der volken*, *uitgesproken te Rotterdam*, *op den buitengewonen bidday*, *den* 14 *Aug.* 1831. *Uitgegeven ten voordeele van de gewonden in den heiligen strijd*. Rotterd. 1831. 8°.

Aan alle bedienaren van het heilig evangelie bij de hervormde kerk in Nederland. Rotterd. 1831. 8°.

Redevoering over den geest des tijds, *als gunstig voor de bedoeling der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen*, *gehouden in de Groote kerk der Hervormden te Rotterdam*, *den* 23 *September* 1813, en gedrukt voor de leden bij E. v a n d e n D r i e s, op last van het bestuur der *Feestviering van het vijf en twintigjarig bestaan der Rotterdamsche afdeeling*.

Over het heilspellende der Bijbelgenootschappen. Rott. 1816.

Redev. ten betooge dat de vlijtige en getrouwe lezing van den Bijbel het krachtigste middel is tot eene goede volksverlichting. Rott. 1821.

Over de instelling der Bijbelgenootschappen als dienstbaar aan de verhevene doeleinden der Goddelijke openbaring. Rott. 1821.

Raadgevingen aan jongelingen van eene beschaafde opvoeding, in 1825 geplaatst in de *Vad. Letteroef.*, bijeenverzameld door N. Swart, en in 1833 afzonderlijk herdrukt door Messchaerts vriend S. de Visser te 's Hage.

Onderzoek of er aan de volksverlichting eenige grenzen mosten gegeven worden en welke? In den *Fakkel* van J.P. Springer van Eyk, Jaarg. 1825.

Redevoering over het zedelijke en de eerzucht als beginsel, in *Fakkel* 1827.

Redev. over het belang eener echt vaderlandsche opleiding in *Fakkel* 1828.

Inhoud en wezen des Christendoms, met eene voorrede van Huët. Rott. 1335.

Zie Görlitz, *Levensbes. van N.M.* in *Alg. Konst- en Letterbode* 1833, No. 34; Mr. A. Siewertsz. van Reesema, *Redev. over den waren vriend der menschheid, ter gedachtenis van N.M.* Rotterd. 1833; M. Siegenbeek in *Handel. d. Maats. v. Ned. Letterk.* 1833 bl. 4 volgg.; N.G. van Kampen, *Bekn. Gesch. d. Lett. en Wetens.* D. III. bl 221; Steven, *Hist. of the Scottish Church*, p. 247; Sepp, *Proeve eener Pragm. Gesch. der Theol. in Nederl.* bl. 131, 133, 188; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr*.

[Willem Messchert]

MESSCHERT (WILLEM), in 1790 uit een deftig geslacht te Rotterdam geboren, werd hij wel niet tot den geleerden stand opgeleid; maar genoot nogtans de voordeelen eener beschaafde opvoeding, en wist zich deze uitnemend ten nutte te maken. De fraaije letteren en inzonderheid de vaderlandsche letterkunde, maakten het meest geliefdkoosd voorwerp zijner oefeningen uit. Vele schoone vruchten hiervan tot verrijking dier letterkunde zien het licht, welke hem onder onze dichters en prozaschrijvers een aanzienlijke plaats toewijzen. Mogt hem meermalen de eervolle bekrooning, bij meer dan ééne loffelijke Maatschappij, te beurt vallen, niet minder zegt het dat hij, door het gelukkig treffen van den waren volkstoon, zich door zijne geestvruchten algemeen geliefd en nuttig wist te maken. Om niet te gewagen van een aantal losse, hier en daar verspreide gedichten, die, wegens edelheid van gevoelens, zachtvloeijendheid van versmaat, keur van uitdrukking en gepasthed van dichterlijke beelden, grooten lof verdienen, vermelden wij alleen *de Gouden Bruiloft*, in drie zangen, door Siegenbeek een echt kunstjuweel genoemd, dat voor de *Louise* van Voss en de *Herman und Dorothea* van Göthe, niet behoeft onder te doen. Onder zijne proza schriften, die zich door zuiverheid

en kieschheid van taal, duidelijkheid en bevalligheid van voordragt onderscheiden, verdient zijne in 1827 door de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen bekroonde prijsverhandeling *de gebroeders Belenstein*, de meeste opmerking.

Behalve vele andere oorspronkelijke mededeelingen, in proza en poëzij, is men zijner zorg ook de oordeelkundige rangschikking en uitgave der *Brieven van* Mr. W. Bilderdijk, in vijf deelen, verpligt, terwijl zijne veelomvattende kennis den nederlandschen boekhandel, aan welken hij zich in het laatste tijdperk zijns levens wijdde, meerdere gewigtige diensten bewees. Kenmerken zich de vruchten zijner eigene pen door fijne menschenkennis, schuldelooze scherts, waar dit pas gaf, belangstellende welwillendheid voor anderer heil, edelen eenvoud, ook als zijne toonen zich hooger dan doorgaans verhieven, en vromen zin; deze waren ook de grondtrekken van het karakter des mans, steeds bereid om in nederigheid goede bedoelingen te helpen bevorden, en die daarom, vroeger en later, verscheiden letterkundige en andere Maatschappijen en Genootschappen, als werkzaam medebestuurder, met raad en daad hielp schragen, of gaarne daar hoofd en hand leende, waar werkdadige menschenliefde zijne medewerking eischte.

Hij had talrijke vrienden, onder welke de achtingwaardigste letterkundigen van Nederland en België geteld werden, en overleed 14 Febr. 1844. Zijn afbeelding bestaat.

Afzonderlijk verschenen:

Bij de Geboorte van den jongen prins (koning Willem III). Rott. 1817, 8°.

De veldslag van Waterloo, *bekroond door de Holl. Maats. van Fraaije Kunsten en Wetenschappen*. Leyd. 1819, 8°.

De Maatschappij van Weldadigheid. (Amst. z.j. 8°.)

De Watersnood, *dichtstuk*. Amst. 1820. 8°.

De Gouden Bruiloft. Leyd. 1825, kl. 8°. - *Met een voorberigt van H. Tollens Oz.* Haarl. 1848, *met vignetten van C. Rochussen*, 8°. - *Met voorberigt van H. Tollens Cz.*, 3e dr., Haarl. 12°.

Bij de viering van het 25*-jarig bestaan der Inrigting tot spijsuitdeeling*, *te Rotterdam*, *den* 21 *Febr.* 1826. (Rott.?) 8°.

Nagelaten gedichten, *verzameld en uitgegeven door H. Tollens Cz.* Haarl. 1849, 8°.

Zie *Rott. Cour.* van 17 Febr. 1844; M. Siegenbeek, *Aanspraak tot opening der jaarl. vergad. v.d. Maats. v. Ned. Letterk.* 1844 bl. 23; *Konst- en Letterb.* 1844, D. I. bl. 145; v.d. Aa, *N.B.A.C. Woordenb.* o.h.w.; van Kampen, *Bekn. Gesch. d. Ned. lett. en wetens.* D. II. bl. 465; D. III. bl. 206; Snellaert, *Schets eener Gesch. d. Ned. Letterk.* bl. 201; J. Bowring, *Iets over de Holl. taal en letterk.* bl. 91; Lulofs, *Toelicht.* en *Bedenk.* bl. 108; Schotel, *Tollens en zijn tijd*, bl. 77; *Cat. d. Bibl. v.d. Maats. v. Ned. Letterk.* D. I. bl. 289; *Cat. d. Bibl. v. Tollens*, bl. 48; Kobus en de Rivecourt.

[Messchaert van Vollenhoven]

MESSCHAERT VAN VOLLENHOVEN. Zie VOLLENHOVEN.

[Engelbert Messemakers]

MESSEMAKERS (ENGELBERT). Zie CULTRIFICIS (ENGELBERT).

[Hendrik Messemaeckers]

MESSEMAECKERS (HENDRIK). G.J. Gregoir vermeldt dezen musicus gelijk ook de Merlens [1]. Hij werd 5 Nov. 1778 te Venlo geboren.

Men heeft van hem:

Quatuors, *Concertos de piano*, *Sonaten*, *Fantaisien* en *Airs variés* in het licht.

Ook vervaardigde hij de muziek der opera's *La Toison d'or* en *Les deux pièces nouvelles*.

Zie G.J. Gregoir, *Les artistes musiciens Neerlandais*, p. 12.

[Joannes Messu]

MESSU (JOANNES), predikant te Hellevoetsluis en sedert 1647 te Gorcum, waar hij in November 1661 overleed. Hij beoefende de dichtkunst, blijkens zijn *Nieujaarsgift aan de bloeiende en liefdadige Gemeinte van Gorinchem* in *Bloemkrans van verscheide gedichten*, bl. 232. In 1645 schreef hij te Leyden in het album van Heiblocq een vers, met de spreuk: *Praebet somnos casa securos*. Heiblocq wijdde hem een Latijnsch en Hollandsch gedicht. Hij gaf ook in het licht eene

Lykpredicatie over Ds. J. Spiljardus 12°.

Zie v.d. Aa, *N.B.A.C. Woordenb.* o.h.w.; Abcoude, *Naamr.;* v. Maurik, *Naamr. v. Godgel. schrijv.;* Heyblocq, *Farrago;* Soermans, *Kerk. Reg.* bl. 62.

1) Jean Romain Merlen, beroemd violonst, 5 Junij 1690 te Parijs geboren, die zich reeds vroeg te 's Hage vestigde, waar hij Graf en Maltelbe tot leermeesters had. In 1795 werd hij eerste viool aan het Nederl. tooneel te Amsterdam, welke plaats hij 44 jaren bekleedde, totdat hij in 1839 overleed. In 1835 schonken de leden van het orchest hem een fraaije tabaksdoos met het volgend opschrift:

> 'Verdienstelijke Merlen! gij die sinds veertig jaren,
> Aan Amstels schouwtooneel uw gaven blijken deed,
> En nog het kiesch gehoor kunt boeijen aan uw snaren,
> Waarbij de kunstgenoot uw jaren steeds vergeet.'

Zijn zoon Charles Merlen, 31 Maart 1785 te 's Hage geboren, werd in de beginselen der muziek door zijn vader onderwezen en als violonist aan het tooneel te Amsterdam verbonden. Hij huwde de dochter van den violoncellist Henke, die hem twee kinderen schonk, Pierre en Jean Merlen. Pierre Charles de oudste zoon werd 17 April 1810 te Amsterdam geboren, ontving het onderwijs van zijn vader en van Jean Romain. Hij werd als violonist aan het Ned. tooneel, 'Felix Merites enz.' verbonden. Zijn zoon Jean Godefroid, een zeer verdienstelijk violoncellist, overleed te Amsterdam 30 April 1857.

[Frank A. Metael]

METAEL (FRANK A.), dichter uit de 2e helft der XVII eeuw.

Hij gaf in het licht:

Maes-sluysse Meeuwe-klagt, *behelz. verscheid. geestelycke gezangen en gedichten. Met noch korte aenmerk. over de tegenwoordige liefdeloosen tyd... Den tweede druck en van druckfouten verbetert Delft Jac. Kloeting*. 1701. 8o. *Den derden druck van fouten verbetert*, *Dordr. Hendr. Walpot* 1735. 8o. De eerste druk verscheen te Delft 1661. kl. 8o.

Hij is ook de vervaardiger van het *Maessluysse Compas*, *voorzien met veele aangename Liedekens*, waarvan A. Walpot te Dordrecht een 14e verm. en verb. druk in het licht gaf. Het komt ook voor onder den titel van *'t Sluys compasje*.

Zie v.d. Aa, *N.B.A.C. Woordenb.* o.h.w.; Schotel, *Oudheidk. Avondst.* bl. 112; Muller, *Cat. v. Godgel. boek.* bl. 94; *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.* D. I. bl. 308.

[Phil. Metayer]

METAYER (PHIL.), bekwaam kunstdrijver in metaal, bloeide te Amsterdam in het midden der XVIIIe eeuw.

Er bestaat o.a. *Eene afbeelding van een overheerlyke goude present-beeker op twee bladen* in gr. fo. beteekent. *Inventé et cizelé par Ph. Metayer à Amsterdam. J.v. Schley fecit et sculp.* 1753 *Hagae*, *sumpt. Anth. de Groot en zoon*. De Groot heeft hierbij uitgegeven de geschiedenis van dit vorstelijk geschenk, en het geheel opgedragen aan de *Schutterij van 's Gravenhage*, waaruit blijkt dat Willem IV haar deze beker had toegezegd, en dat H.K.H. de douairière gouvernante op Dingsdag 1753 haar er mede vereerd heeft.

Zie Kramm, t.a.p.

[Louis Metayer]

METAYER (LOUIS), zoon van den vorige, bezat een kostbare kunstverzameling, in 1799 te Amsterdam in het Trippenhuis verkocht.

De catalogus bestaat uit 252 bladzijden.

Zie Kramm, t.a.p.

[Metaris]

METARIS. Zie METSYS.

[Corn Met]

MET (CORN,) Zie MATSYS (CORN.)

[L. ten Metelen]

METELEN (L. TEN), schreef:

Twaalfjarige slavernij. Hoorn 8°.

Zie A b c o u d e , *Aanh.* bl. 18.

[Cornelis Metensis]

METENSIS (CORNELIS). Zie MATSYS (CORNELIS).

[Hieronymus Metelerkamp]

METELERKAMP (HIERONYMUS), zoon van J o h . H e n r . M e t e l e r k a m p , predikant te Emlenkamp, in 't Graafschap Benthem, kleinzoon van J o h a n n e s M e t e l e r k a m p , predi-

kant te Gilhuis, en van Anna Jonkers, dochter van Jacob Jonkers, koopman te Amsterdam, werd 4 Julij 1703 te Emlenkamp geboren, studeerde te Lingen en Groningen, werd predikant te Groenouwe, en vier jaren later (1730) te Almelo. In 1736 bedankte hij voor een beroep naar Hasselt. Hij huwde 27 Februarij te Groenouw Sophia Termijn, die hem een zoon schonk. Hij overleed 8 Februarij 1742.

Hij gaf in het licht:

Salomo's tempelbouw toegepast op de nieuw gebouwde kerk tot Almelo - ingewijt 16 *Nov.* 1738, *en H. Revius leerr. terzelfde gelegenh*. Dev. 1739, 4°.

Zie *Boekz. d. Gel. Wereld*, 1730 b. bl. 210, 229; 1736 a. bl. 720; b. bl. 122; 1739 a. bl. 148; 1742 a. bl. 360; Mr. Bodel Nijenhuys, *Topogr. lijst*, No. 3034.

[Egbertus Metelerkamp]

METELERKAMP (EGBERTUS), zoon van Nicolaas Metelerkamp, werd 6 Aug. 1736 te Wanneperveen en 4 Nov. 1740 te Steenwijk als predikant beroepen, en overleed aldaar 23 Sept. 1750, in den ouderdom van 43 jaren. Zijn ambtgenoot W.J. Roldanus hield een lijkrede op hem en betreurde met Petrus Hofstede, Joannes Camerling en Gerardus ab Utregt zijn dood in lijkdichten.

Hij gaf in het licht:

*Kerkreeden over Psalm CXVIII:*22-26, *op de verheffing van Zyne Hoogh. Willem Carel Hendrik Friso*, *Prince van Oranje en Nassauw enz. tot stadhouder enz. over de VII provintien enz.* Amst. 4°.

Heilzame raad aan Nederlands volk ter afwending van de beklaaglyke pestziekte onder haare runderen, *voorgestelt in eene kerkreden over Klaagl. III vs.* 38, 39, 40, *uytgesprooken den* 3 *Maart* 1746, *en nu by dese droevige tydsomstandigheden*, *waer zig aie naare en vreeslyke landplagen wederom op nieuws vertoont*, *nevens een gepast gebed tot gemeene stigting*, *in 't licht gebragt*. Amst. 1748. 4°.

Een heilige en veilige weg aan een zondig en afkeerig volk, *dat op den oever van haar verderf en ondergang is*, *aangeweesen en aangepreesen*, *midsgaders het verderf van haare arme zielen te ontvluchten in drie leerredenen over Jeremia XVIII vs.* 7 *en* 8 *en Joel II vs.* 17 *en* 18, *en Jezaja XLVIII vs.* 9, 10 *en* 11, *waarin de redenen*, *die de Heiligen Israels mogten bewogen hebben om het zondig Nederland te bekroonen met een zoo heuchelyke als onverwagte wapenstilstant eerbiedig worden nagespoord*. Amst. 1748. 4°.

Boet-Bazuyn over Jeremia IV vs. 7, 8 *en* 13. Amst. 1746. 4°.

Zie Abcoude, *Naamr.; Boekz. d. Gel. Wereld*, 1736 b. bl. 249, 379, 501; 1740 b. bl. 681, 790; 1743 a. bl. 104; 1750 a. bl. 506 tot 508.

[Mr. Rutger Metelerkamp]

METELERKAMP (Mr. RUTGER), *A.L.M. Phil. et J.U. Doctor.* lid van de tweede kamer der Staten Generaal, daarna van den Raad van State. Hij was vroeger advocaat te Gouda, vervolgens Commissaris van het Fabriekwezen en verdere takken van Nijverheid, en Secretaris der Commissie tot zamenstelling der constitutionele wetten. De koning benoemde hem tot ridder der orde van den Ned. Leeuw.

Hij maakte zich als geleerd beoefenaar der vaderlandsche geschiedenis en der algemeene en bijzondere huishoudkunde van Staat, door de uitgave van verscheidene daartoe betrekkelijke werken, bekend.

Zijne verhandeling *over den invloed der verbodswetten*, *ook bij represaille genomen*, *op de welvaart der Volken* werd door het Utrechtschgenootschap met een' gouden eerepenning bekroond. Hij was sedert 1803 lid van het Prov. Utrechtsch genoots. en sedert 1815 lid der Maatschappij van Ned. Letterkunde en overleed 9 Januarij 1836, in den ouderdom van 64 jaren.

Men heeft nog van hem:

De toestand van Nederland in vergelijking met dien van andere. Volken van Europa. Rotterd. 1805, 3 d. gr. 8°.

Regeringsvorm der Vereenigde Nederlanden, *na de verheffing van Prins Willem Frederik van Oranje-Nassau tot Souvereinen Vorst;* met platen en fac-similen. Amst. 1815, (eerste en eenigste deel).

Zie *Konst- en Letterbode* 1836, D. I. bl. 36; *Verslag der Alg. Vergad. van de Maats. van Ned. Letterk.* 1836; *Progr*, *v.h. Prov. Utr. Genoots*. 1836.

[Andries de Meter]

METER (ANDRIES DE). Zie DEMETRIUS (ANDREAS).

[Adriaan Cuyk van Meteren]

METEREN (ADRIAAN CUYK VAN), Heer van Meteren en Kerkwijk, was als Kolonel tegenwoordig in den slag op Funen, was in 1659 op de vloot onder v a n W a s s e n a e r tegen de Zweden. W i l l e m II benoemde hem tot Luitenant Kolonel kommandeur van Woudrichem en in 1650 tot bevelhebber van Louvenstein om de staatsgevangenen te bewaken. Hij huwde in 1630 E m e r e n t i a v a n A e r s s e n, en liet daarbij twee zoons na.

Zie B o s s c h a, *Neerl. Heldend. te land*, D. II. bl. 17. *Part. ber*.

[Jacob Cuyk van Meteren]

METEREN (JACOB CUYK VAN), zoon van bovengemelde, was Kolonel kommandeur van Bergen op Zoom. Hij huwde A r r o l d i n a v a n B e a u m o n t. Hij overleed in 1694 zonder kinderen na te laten.

Part. berigt.

[Adriaan Cuyk van Meteren]

METEREN (ADRIAAN CUYK VAN), broeder van den vorige, was Kapitein der Infanterie en sneuvelde ongehuwd in 1676 voor Maastricht.

Part. berigt.